

שבוע פרשת במדבר

(13 - 19 May 18)

כ"ח אייר - ה' סיון תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵינוּ,
וְצִאֲצֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֵךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִפֹּי יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדוש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתוור או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תבות "לח"י)) בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר וביט של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיא.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבנה תחלות להשי" שקיים לנו מזה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה: ו עֲנֵנִי בְמִרְחַב יְהוָה:
ז יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִּשְׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בַּגִּידִים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי
גַּם־סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחֲתִיתִנִּי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים
יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יְמִין יְהוָה רֹמְמָה יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִפְרֹ יִפְרְנִי יְהוָה לְפָנֶיךָ לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹרָה אֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתִנִּי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה תַּצְלִיחַה נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּיךָ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

ביאור לתהלים נדפס לקמן עמ' ריב

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג השבועות, ה'תשי"ח

גוט שבת, קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מנחם שניאורסאהן

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
– לקראת חג השבועות, ה'תשמ"ח

שבת שלום ויום טוב שמח וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהמשיך כל זה בכל השנה כולה
ובאופן דתְשָׁמַח וְתִשְׁמַח האנשים הנשים והטף,

ועד אשר במהרה בימינו ממש - בקהל גדול בציון שהשם יכוננה עליון,

בגאולה האמתית והשלמה.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	משניות – מסכת כתובות	כג
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	ביאור קהתי	ריז
ג) מאמר ד"ה בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ראש חודש סיון, ה'תשמ"ח	ה	ד) עין יעקב מסכת תענית	רכה
ד) מאמר ד"ה וארשתיך לי לעולם גוי שבת פרשת במדבר, ערב חג השבועות, ה'תשמ"ח	יב	כה) מסכת זבחים עם ביאורים	כח
ה) שיחת ראש חודש סיון ה'תשנ"י	יז	מדף ל עד דף לו	רכו
ו) שיחת ש"פ במדבר, ערב חג השבועות, ה'תשנ"י	יח		
ז) שיחת יום א' פרשת במדבר, כ"ח אייר ה'תשמ"ח			
ח) שיחות ר"ח סיון, ליל ומוצאי ג' סיון ה'תשמ"ח	לג		
ט) שיחת שבת פרשת במדבר, ה' סיון ה'תשמ"ח	מג		
י) לקוטי-שיחות פרשת במדבר כרך יח	נד		
יא) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	נח		
יב) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר	נט		
יג) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת במדבר	סא		
יד) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר	פד		
טו) שיעורים בספר התניא (מגוה) לשבוע פרשת במדבר	פה		
טז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר	צו		
יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צח		
שיעורי רמב"ם			
יח) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדבר	קא		
יט) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדבר	קנו		
כ) – ספר המצוות לשבוע פרשת במדבר	קפב		
כא) מסכת סוטה עם ביאורים			
מדף מג עד דף מט	קפד		
כב) נביאים וכתובים			
ישעיה פרק סג, שיר השירים פרק א	רטו		
כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים			
כד) שולחן ערוך הלכות סוכה/לולב			
כז) שולחן ערוך הלכות סוכה/לולב			
כח) לקוטי תורה ד"ה וידבר ה' אל משה במדבר סיני [ב]			
כט) שיעורי תשובה			
ל) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו			
לא) תורת שמואל תרל"ב			
לב) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב			
לג) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)			
לד) ספר השיחות ה"ש-ת"ש"א בלה"ק			
לה) אגרות קודש			
לו) ביאורים לפרקי אבות פרק ו	רעד		
לז) חומש לקריאה בציבור	רעה		
לח) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפד		
לט) לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר	רפה		
מ) סדר מצות הדלקת נרות לש"ק וחג השבועות	רפז		
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי			

1 נאמר בתורה, בפרשת יתרו בענין מתן תורה:

2 **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,** חודש סיון

3 שהוא החודש השלישי מחודש ניסן שבו יצאו בני ישראל ממצרים, **בַּיּוֹם**

4 **הַזֶּה** הוא יום ראש חודש סיון, כפי שיוסבר להלן **בְּאוֹ** בני ישראל אל

5 **מִדְבַּר סִינִי גוֹ'1,** ומִבְּאֵר רִבְנֹו

6 **הַזֶּקֶן בְּתוֹרָה אוֹר'2** ספר מאמרי

7 חסידות שלו על פרשיות התורה

8 בחומשים בראשית ושמות **(רִישׁ**

9 **ראש, התחלת פְּרָשַׁת יִתְרו')2,**

10 **דְּהַנָּה נֶאֱמַר פֶּאן** בפסוק זה

11 **"בַּיּוֹם הַזֶּה" סָתָם, וְלֹא פִרְשׁ**

12 **הַכְּתוּב בְּאַיִזָּה יוֹם, רַק חֲכָמֵינוּ**

13 **וְלִ"ל3 דְּרָשׁוּ בַּגְמָרָא שֶׁהוּא**

14 **בְּרֵאש־חֹדֶשׁ, דְּכְתִּיב הָכָא כֹּאן,**

15 **בַּפְּסוּק זֶה "בַּיּוֹם הַזֶּה", וְכְתִיב**

16 **הַתָּם4 שֶׁם, בַּפְּסוּק שְׁנֵאמַר לִבְנֵי**

17 **יִשְׂרָאֵל בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, לִפְנֵי הִצִּיאָה**

18 **מִמִּצְרַיִם, "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹדֶשׁ נִסָּן**

19 **לָכֶם" וְשֶׁם הַכְּתוּב בְּוֹדָאֵי נֶאֱמַר**

20 **בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, כְּכַתּוּב בַּחֲמִשָּׁן הַפְּסוּק**

21 **"רֵאשֹׁן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה".**

22 **וְלִכְאוּרָה צָרִיךְ בְּאוֹר, מִדּוּעַ**

23 **לֹא נֶאֱמַר בְּפִירוּשׁ בְּכַתּוּב זֶה**

24 **הַמְדַּבֵּר עַל כּוּאֵם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**

25 **לְמַדְבַּר סִינִי בַּחֹדֶשׁ סִינִי שֶׁהָיָה**

26 **בְּרֹאש־חֹדֶשׁ וְלִמָּה הִדְבַּר נִלְמַד**

27 **מִהַכְּתוּב בַּמָּקוֹם אַחֵר לִגְבִּי רֹאשׁ חֹדֶשׁ**

28 **נִסָּן?**

29 **וּמִבְּאֵר בְּזָה, אֲדַמְרִי' חֻקֵּן בַּמֶּאֱמָר**

30 **הַנּוֹכְרִי, שֶׁזָּהוּ מִשּׁוֹם שְׁפָלָלוּת**

31 **עֲנִיָּן הַחֹכֵן הַכֹּלֵל שֶׁל רֹאש־חֹדֶשׁ**

32 **הַקָּשׁוּר לְעִנְיָן הַנֶּאֱמָר בְּכַתּוּב**

33 **זֶה, יְצִיאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**

34 **מִמִּצְרַיִם וְהַכְּנָתָם לְקַבְּלַת**

35 **הַתּוֹרָה, קָשׁוּר עִם עֲנִיָּן זֶה**

36 **שֶׁבְּרֹאש־חֹדֶשׁ הַנֶּקְרָא "בַּיּוֹם**

37 **הַזֶּה" דִּין קָא כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.**

38 **דְּהַנָּה בְּצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**

39 **מִמִּצְרַיִם, מִיד לְמַחֲרַת בְּיוֹם ט"ו**

40 **בְּנִסָּן, הַתְּחִילֹו לְסַפֵּר סְפִירַת**

41 **הָעֵמֶר, וְהֵם יְמֵי הַסְּפִירָה הַכְּנָה**

בס"ד. ראש חודש סיון

ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

1 **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ**

2 **מִצְרַיִם, בַּיּוֹם הַזֶּה בְּאוֹ מִדְבַּר סִינִי גוֹ'1,**

3 **וּמִבְּאֵר רִבְנֹו הַזֶּקֶן בְּתוֹרָה אוֹר'2** (ריש פְּרָשַׁת

4 **יִתְרו')2, דְּהַנָּה נֶאֱמַר פֶּאן "בַּיּוֹם הַזֶּה" סָתָם, וְלֹא**

5 **פִּרְשׁ בְּאַיִזָּה יוֹם, רַק חֲכָמֵינוּ וְלִ"ל3 דְּרָשׁוּ שֶׁהוּא**

6 **בְּרֹאש־חֹדֶשׁ, דְּכְתִּיב הָכָא "בַּיּוֹם הַזֶּה", וְכְתִיב**

7 **הַתָּם4 "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם". וְלִכְאוּרָה צָרִיךְ בְּאוֹר,**

8 **מִדּוּעַ לֹא נֶאֱמַר בְּפִירוּשׁ בְּכַתּוּב שֶׁהָיָה רֹאש־**

9 **חֹדֶשׁ. וּמִבְּאֵר בְּזָה, שֶׁזָּהוּ מִשּׁוֹם שְׁפָלָלוּת עֲנִיָּן**

10 **רֹאש־חֹדֶשׁ הַקָּשׁוּר לְעִנְיָן הַנֶּאֱמָר בְּכַתּוּב, יְצִיאַת**

11 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְהַכְּנָתָם לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה,**

12 **קָשׁוּר עִם עֲנִיָּן זֶה שֶׁבְּרֹאש־חֹדֶשׁ הַנֶּקְרָא "בַּיּוֹם**

13 **הַזֶּה" דִּין קָא. דְּהַנָּה בְּצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם**

14 **הַתְּחִילֹו לְסַפֵּר סְפִירַת הָעֵמֶר, וְהֵם הִכְנָה לַהֲיוֹת**

15 **קַבְּלַת הַתּוֹרָה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, וּבִשְׁבוּעַת הַשְּׁבִיעִי**

16 **בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בּוֹ (רֹאש־חֹדֶשׁ סִינִי) הוּא כְּאוֹ**

17 **כְּכֹר נִכְנָס כָּל הַשְּׁבוּעַ, וְנִנְעָשׁוּ אֲזִי יִשְׂרָאֵל מִוִּכְנָסִים**

18 **לְקַבֵּל הַגְּלוּי דְּמִתְּנִי-תּוֹרָה שֶׁהוּא בְּחִינַת "יוֹם**

19 **הַזֶּה"5, וְלִכְנָן נֶקְרָא רֹאש־חֹדֶשׁ סִינִי בְּשֵׁם "יוֹם**

20 **הַזֶּה".**

21 **וּבְאוֹר הָעֲנִיָּן הוּא, דְּהַנָּה מָה שֶׁרֹאש־חֹדֶשׁ**

22 **נֶקְרָא בְּשֵׁם "יוֹם הַזֶּה" הוּא כִּי לְשׁוֹן**

23 **"זֶה" מוֹרָה עַל גְּלוּי, "מִרְאָה בְּאַצְבָּעוֹ וְאוֹמַר**

24 **זֶה"6. וְזֶהוּ עֲנִיָּנוּ שֶׁל רֹאש־חֹדֶשׁ, מוֹלַד הַלְּבָנָה,**

25 **דְּגַם לִפְנֵי הַמּוֹלַד, כְּשֶׁהַלְּבָנָה הִיא בְּתַקְלִית**

26 **הַהָעֵלָם, הָרִי הַלְּבָנָה הִיא בְּמִצְיָאוֹת, וְהַחֲדוּשׁ שֶׁבְּרֹאש־חֹדֶשׁ וּמוֹלַד הַלְּבָנָה**

27 **הוּא שְׂאֵז הַלְּבָנָה הִיא בְּגְלוּי, שְׁמַאִיר בָּהּ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ וְהִיא יְכוּלָה לְהֵאִיר.**

42 **לַהֲיוֹת קַבְּלַת הַתּוֹרָה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, וּבִשְׁבוּעַת הַשְּׁבִיעִי שֶׁל**

43 **סְפִירַת הָעוֹמֵר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בּוֹ (רֹאש־חֹדֶשׁ סִינִי) הוּא כְּאוֹ**

44 **כְּכֹר נִכְנָס כָּל הַשְּׁבוּעַ, וְכֵאלֹו כְּכֹר נִשְׁלַמָּה סְפִירַת הָעוֹמֵר, וְנִנְעָשׁוּ אֲזִי**

45 **בַּיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִינִי יִשְׂרָאֵל מִוִּכְנָסִים לְקַבֵּל לְקַלּוֹת וּלְהַכִּיל אֶת**

46 **הַגְּלוּי הָאֱלוּקִי הַנֶּעֱלָה דְּמִתְּנִי-**

47 **תּוֹרָה שֶׁהוּא בְּחִינַת "יוֹם**

48 **הַזֶּה"5 הַבִּיטוּיִים "יוֹם" וְהוּא**

49 **מִסְמָלִים הַתְּגָלוֹת, כְּמִבְּאוֹר בַּחֲמִשָּׁן,**

50 **וְלִכְנָן נֶקְרָא רֹאש־חֹדֶשׁ סִינִי**

51 **בְּשֵׁם "יוֹם הַזֶּה" וְכִפִּי שְׁמַמְשִׁיךְ**

52 **וּמִבְּאֵר עוֹד לְהַלְךְ.**

53 **וּבְאוֹר הָעֲנִיָּן הוּא, דְּהַנָּה מָה**

54 **שֶׁרֹאש־חֹדֶשׁ נֶקְרָא בְּשֵׁם**

55 **"יוֹם הַזֶּה" הוּא כִּי לְשׁוֹן**

56 **"זֶה" מוֹרָה עַל גְּלוּי, כְּדִבְרֵי**

57 **הַמְדַּרְשׁ לִגְבִּי הַנֶּאֱמָר בְּשִׁירַת הֵים לְאַחַר**

58 **נֶס קְרִיעַת יַם סוּף, "זֶה אֵלֵי וְאֵנוּהוּ",**

59 **"מִרְאָה בְּאַצְבָּעוֹ וְאוֹמַר זֶה"6**

60 **וְכֵן אֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל בַּגְמָרָא לִגְבִּי**

61 **הַכְּתוּב עַל גִּלּוּי הָאֱלוּקוֹת שִׁיחִיה**

62 **לְעִתִּיד לְבוֹא, בִּימֹות הַמְּשִׁיחַ, וְאוֹמַר**

63 **בַּיּוֹם הַהוּא, הִנֵּה אֱלוֹהֵינוּ זֶה, זֶה ה'**

64 **קִיּוּנוֹ לֹא... הַשְּׁבִיעִי "זֶה" מִשְׁמַעוֹ**

65 **דְּבַר גְּלוּי, נִכְרֵי וּמוֹחֲשִׁי. וְזֶהוּ עֲנִיָּן**

66 **הַגְּלוּי עֲנִיָּנוּ הַחֹכֵן הַשֶּׁל רֹאש־**

67 **חֹדֶשׁ, הַיּוֹם שֶׁבּוֹ הוּא מוֹלַד**

68 **הַלְּבָנָה מִחֲדָשׁ, דְּגַם לִפְנֵי**

69 **הַמּוֹלַד, כְּשֶׁהַלְּבָנָה הִיא**

70 **בְּתַקְלִית הַהָעֵלָם, הֵינּוּ בְּסוּף**

71 **הַחֲדוּשׁ, הָרִי לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר**

72 **הַלְּבָנָה הִיא בְּמִצְיָאוֹת, בְּדִיוֹק**

73 **כְּמוֹ כֹּאשֶׁר הִיא מֵאִירָה, וְהַחֲדוּשׁ**

74 **שֶׁבְּרֹאש־חֹדֶשׁ וּמוֹלַד הַלְּבָנָה**

75 **הוּא לֹא שִׁנּוּי בְּמִצְיָאוֹת שֶׁל הַלְּבָנָה**

76 **אַלֶּא שְׂאֵז מֵאוֹ מוֹלַד הַלְּבָנָה מִחֲדָשׁ**

77 **וְהַלֵּאָה, הַלְּבָנָה הִיא בְּגְלוּי,**

78 **שְׁמַאִיר בָּהּ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ וְהִיא**

79 **יְכוּלָה לְהֵאִיר.**

(1) יתרו יט, א. (2) סו, סע"ג ואילך. וראה גם תו"ח יתרו שסו, ב ואילך. אוה"ת שם ע' תשעב ואילך. ד"ה בחודש השלישי תרל"ג. תרנ"ה. (3) שבת פו, ב. (4) בא יב, ב. (5) תו"א שם סז, ג. וראה תו"א שם בהוספות קט, ג. (6) שמו"ר ספכ"ג. סוף תענית ובפירש"י. וראה אוה"ת שם ע' תשעב.

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַם עֲנֵן מִתּוֹ-תּוֹרָה, שְׁעָנִינוּ הוּא גִלּוּי,
- 2 התגלות האלוקות בעת מתן תורה והתגלות התורה מלמעלה למטה, בְּחִינַת
- 3 "זֶה" ⁷ וכאמור שהביטוי 'זה' מורה שהדבר הוא גלוי וניכר ומוחשי עד
- 4 שניתן להצביע עליו ולומר 'זה'.
- 5 ויָבִיחַ יוֹכֵן גַּם מֵה שְׁכָתוּב כָּאֵן
- 6 לפני שהכתוב אומר 'ביום הזה'
- 7 "בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי
- 8 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" גו',
- 9 כִּי גַם עֲנֵן זֶה (הַיְצִיָּאָה
- 10 מִמִּצְרַיִם) בְּשִׁלְמוֹת הוּא עַל-
- 11 יְדֵי הַגִּלּוּי שֶׁל רֹאשׁ-חֹדֶשׁ
- 12 "בַּיּוֹם הַזֶּה", וְעַל-יְדֵי הַגִּלּוּי
- 13 בְּמִתּוֹן-תּוֹרָה כְּלוּמָר, אִף שְׁחִיזָאָה
- 14 מִמִּצְרַיִם בְּפועַל הִיחָה כְּכַר בִּטּוֹ נִסָּן,
- 15 השלימות של היציאה ממצרים היא
- 16 בהתגלות שהייתה בראש חודש סיון
- 17 וההתגלות שהייתה במתן-תורה עצמו,
- 18 ולכן בפסוק הזה בו נזכרת יציאת
- 19 מצרים וההכנה למתן תורה, התאריך
- 20 ראש-חודש נרמז במילים 'היום הזה'
- 21 שכאמור מבטאים ומסמלים גילוי, כפי
- 22 שממשיך ומבאר להלן.
- 23 דִּהְנָה הַתּוֹרָה ⁸ נִקְרָאת "עֹז" ⁹
- 24 וְתוֹשִׁיָּהּ ¹⁰, ביטויים שמשמעותם
- 25 כוח וחזק (וכמו שנאמר בפרקי אבות,
- 26 "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה
- 27 לדברים הרבה... ונהנין ממנו עצה
- 28 ותושייה... שנאמר לי עצה ותושייה אני
- 29 בינה לי גבורה"), שְׁהִיא התורה עֹז
- 30 וכוח לִנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׁהִיא
- 31 התורה הַנּוֹתֶנֶת כֹּחַ וְעֹז חוּק
- 32 ותוקף לִנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְהַתְגַּבֵּר
- 33 עַל חֻמְרֵי הַגּוֹף שֶׁהִנְשָׁמָה
- 34 נתנה ומלוכשת בו, וְנִקְרָאת התורה
- 35 "תוֹשִׁיָּהּ" מְשׁוּם שְׁמִתָּשָׁה
- 36 מחלישה כֹּחַ הַסֵּטְרָא-אַחְרָא
- 37 הצד האחר, הצד ההפוך מצד הקדושה
- 38 וְכוּ' ⁸.
- 39 וְזֶהוּ עֲנֵן שֶׁל הַתְּבוּרִית עַל חוֹמְרֵי הַגּוֹף וְהַחֲלֵשֶׁת הַסֵּטְרָא-אַחְרָא תִּכְּן
- 40 הַפְּנִימִי שֶׁל עֲנֵן יְצִיָּאת מִצְרַיִם, כפי שהיא בעבודת ה' של כל אחד
- 41 ואחד בכל זמן ובכל מקום שְׁהָאֵדָם מְצַד-עֲצָמוֹ מצד טבע גופו, קודם
- 42 שַׁעֲשִׁימִיּוֹת הָעוֹלָם שֶׁל 'מִצְרַיִם', שְׁשִׁימִיּוֹת הָעוֹלָם

- 43 בְּכָל־ל, וְהַמִּצְרַיִם וְהַגּוֹף בְּפֶרֶט, יוצרים מציאות
- 44 מגושמת וחומרית, מציאות מוגבלת, ולכן הָרִי הֵם הגשמיים של העולם
- 45 בכלל ושל גוף האדם בפרט מוֹנְעִים וּמַעֲכִיבִים גִּלּוּי עֲנֵן שְׁלִמְעָלָה
- 46 מְמִידָה וְהַגְבָּלָה, כי הגבול לא יכול להכיל את הבלתי-גבול כשם שכלי
- 47 לא יכול להכיל כמות גדולה יותר
- 48 מיכולת הקיבול שלו וְכַל-שֶׁפֶן
- 49 וְקַל-וְחֶמֶר שהגשמיים של העולם
- 50 ושל הגוף מונעת ומעכבת התגלות
- 51 עֲנֵן שֶׁל אֹרֹךְ אֲמָתִי. וְכִדִּי
- 52 שְׁתִּהִיָּה הַיְצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם
- 53 וְהַגּוֹלִים אֵלָיו, והאדם כן יכול
- 54 לקלוט ולהכיל התגלות בלתי מוגבלת,
- 55 צָרִיכִים לִכְח הַתּוֹרָה שְׁנוֹתָנָה
- 56 עֹז חִיּוּק וְתוֹסֶפֶת כּוֹחַ לִנְפֶשׁ
- 57 הָאֱלֹקִית שֶׁל יְדֵי הָעוֹד הַזֶּה תוֹכֵל
- 58 הַנִּשְׁמָה הָאֱלֹקִית לְקַלּוֹט וְלַהֲכִיל גִּלּוּי
- 59 אֹרֹךְ אֲלֻכִּי לַמּוֹרֹת שְׁהִיא נִמְצָאת בְּעוֹלָם
- 60 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי וּבְחוּף גּוֹף חוֹמְרִי
- 61 וּמִתְשָׁה וְהַתּוֹרָה מַחֲלִישָׁה אֶת
- 62 הַמִּצְרַיִם וְהַגּוֹלִים וְכוּ' ¹¹ שלא
- 63 יוכלו למנוע ולעכב את הגילוי.
- 64 וְעֲנֵן זֶה נִפְעַל תְּמִיד, לא רק
- 65 בעת מתן תורה בהר סיני אלא בכל זמן
- 66 ובכל מקום שיהודי לומד תורה
- 67 וְכִדְלִקְמָן, שְׁבִמְתָּן-תּוֹרָה נִתֵּן
- 68 הַכֹּחַ לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 69 שְׁבִלְמוֹד הַתּוֹרָה תְּמִיד בְּכָל זֶמֶן
- 70 ובכל מקום יִהְיֶה מַעֲיֵן הַגִּלּוּי
- 71 דִּמְתָּן-תּוֹרָה וְהַתּוֹרָה נּוֹתֶנֶת לָאָדָם
- 72 אֶת הַכּוֹחַ לְקַבֵּל וְלַהֲכִיל אֶת הַגִּלּוּי
- 73 הַזֶּה, כְּאִמּוֹר לְעִיל. וּמִצַּד עֲנֵן זֶה
- 74 שְׁבִתּוֹרָה, שִׁישׁ בְּכֻחָהּ לְפַעַל
- 75 לַהֲשִׁיעַ גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
- 76 לְנֶאֱחָ אֶת הַמִּנְגְּדִים כּוֹחוֹת
- 77 הַסֵּטְרָא אַחְרָא הַמִּתְנַגְּדִים לְקְדוּשָׁה
- 78 וְכוּ' וְלַהֲפֹכָם מֵרַע לְטוֹב, יִשְׁנֹו
- 79 הַכֹּחַ לְיִשְׂרָאֵל גַּם לַהֲשִׁיעַ
- 80 עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם, דָּאָף שְׁאִין
- 81 הֵם מְבִינִים אֶת הָעֲנֵן הַמְדַּבֵּר בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁבִּי יִשְׂרָאֵל לומדים
- 82 או שְׁאִינוּ שִׁיף לָהֶם כָּל־ל, כי הלימוד הוא בעיני תורה ומצוות
- 83 שניתנו רק לבני ישראל, מִכָּל-מְקוֹם הָרִי זֶה לִימּוּד הַתּוֹרָה שֶׁל בְּנֵי
- 84 יִשְׂרָאֵל מְשִׁיעַ גַּם עֲלֵיהֶם, עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְכַל-שֶׁפֶן וְקַל-

(7) ראה תו"א שם סז, ג. 8) תו"א שם סז, סע"א ואילך. קט, ב. 9) ראה ויק"ר פל"ה, א. 10) ראה אבות רפ"ו. סנהדרין כו, ב. זהר חדש ה, ד. וראה אוה"ת שם ע' תשעז ואילך. וש"נ. וראה אגה"ק סכ"ב (קלד, א). לקו"ת ויקרא ו, ב. בחוקותי מט, ג. 11) תו"א שם סז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְחָמֵר עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, ואם גם הלימוד בעניני תורה ומצוות אלו שלא
 - 2 שייכים כלל לאומות העולם, משפיע עליהם, קל-יחומר שהלימוד והעיסוק
 - 3 בתכנים של עשרת הדברות בוודאי משפיע גם על אומות העולם, כיוון
 - 4 שְׁנֹכְלָלִים בָּהֶם בעשרת הדברות גַּם כִּמְהָ מ'שָׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ'
 - 5 (שהם דינים, ברכת השם, עבודה זרה,
 - 6 גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל, אבר
 - 7 מן החי, שחלקם הם דברים האמורים
 - 8 בעשרת הדברות). וְהָרִי עֶקֶר הַטַּעַם
 - 9 והמקור של חִיּוֹב 'שָׁבַע מִצְוֹת
 - 10 בְּנֵי נֹחַ' על בְּנֵי נֹחַ, הוא מִפְּנֵי
 - 11 שֶׁכֵּן צִוָּה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִפִּי
 - 12 הַגְּבוּרָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּשְׁעַת
 - 13 מִתֵּן-תּוֹרָה, כִּמּוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם¹² שֶׁצִּוָּה מֹשֶׁה
 - 14 הָרַמְבַּ"ם¹² שֶׁצִּוָּה מֹשֶׁה מִפִּי
 - 15 הַגְּבוּרָה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים
 - 16 לָכֵף לַכַּפּוֹת, כֹּל בָּאֵי עוֹלָם מִכָּל
 - 17 האומות לְקַבֵּל מִצְוֹת שְׁנִצְטִיּוֹ
 - 18 בְּנֵי נֹחַ [שֶׁזֶה כּוֹלֵל גַּם תִּלְמוּד
 - 19 תּוֹרָה דִּילָהּוּ שִׁלְהֵם, הַקָּשׁוּר עִם
 - 20 שָׁבַע מִצְוֹת דִּידָהּוּ שִׁלְהֵם,
 - 21 כלומר, ללמוד ולדעת את הלכות
 - 22 התורה השייכות לקיום שבע המצוות
 - 23 שלהם כִּמְבַאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר¹³].
 - 24 וְגַם בְּעֶנְיָן זֶה של הציווי בתורה
 - 25 שבני ישראל יביאו לידי כך שאומות
 - 26 העולם יקיימו את שבע מצוות בני נוח
 - 27 נִרְאָה הַקָּשׁוּר של התורה עִם
 - 28 מוֹלַד הַלְבָנָה, כאמור לעיל
 - 29 שהתורה מדגישה שבני ישראל באו
 - 30 להר סיני ביום הזה, ראש חודש סיון,
 - 31 כי לענין מולד הלבנה בראש חודש יש
 - 32 קשר מיוחד למתן תורה שְׁעִנְיָנָה
 - 33 שֶׁל לְבָנָה הוּא שְׁאוֹר הַשָּׁמֶשׁ
 - 34 יִגִּיעַ עַל-יָדָהּ לְכָל הָעוֹלָם
 - 35 כְּלוֹ, שהרי אור השמש מאיר
 - 36 ומשתקף על ידי הירח וְכֵן הוּא
 - 37 עֶנְיָן השליחות והתפקיד של
 - 38 יִשְׂרָאֵל בַּעַת מִתֵּן-תּוֹרָה,
 - 39 שְׁעַל-יָדָם יִגִּיעַ עֶנְיָן הַתּוֹרָה
 - 40 וְהַמִּצְוֹת גַּם בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ,
 - 41 כִּנְזָר לְעִיל.
- אֲמָנָם צִרְיָן לְהַבִּין, מֵהוּ הַכַּח בַּתּוֹרָה שֶׁהָאֵדָם
- לומד עֲכָשׁוּ, לְהִיּוֹת בּוֹ וְעַל-יָדוֹ עַז
- לְנַפֵּשׁ הָאֱלֹקִית וְתוֹשִׁיָה לְנַפֵּשׁ הַבְּהֵמִית כּו'.¹⁴
- וְהַעֲנִין הוּא¹⁴, דִּהְיָה בַּמִּתֵּן-תּוֹרָה כְּתִיב¹⁵ וַיִּדְבֵּר
- אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֵר,
- דִּלְכָּאוֹרָה¹⁶ מֵלֵת "לֹאמַר" אֵין לָהּ הַבְּנָה, וְאֵינָה
- כִּמּוֹ כָּל "לֹאמַר" שֶׁבְּמִקְרָא שֶׁפִּירוּשׁוֹ לֹאמַר
- לְזוֹלָתוֹ, שֶׁבַעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת אֵי-אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ
- כֵּן¹⁷ שֶׁהָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁמַעוּ, ו"פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר
- ה' אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנו פֹּה"¹⁸
- (כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרָשֵׁי רַבּוּתֵינוּ ז"ל שֶׁגַּם הַנְּשִׁמוֹת
- הַעֲתִידוֹת לְהִיּוֹת²⁰ בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים מֵאֵז מִתֵּן תּוֹרָה וְהִלָּה וְגַם
- נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים שְׁעִתִּידִים לְהַתְגַּיֵּר
- בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנִים הַבָּאוֹת הֵיוּ בְּמִתֵּן-
- תּוֹרָה). אֵף פִּירוּשׁוֹ הוּא, "לֹאמַר" וְלִדְבֹר אֶת כָּל
- דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, הֵינוּ שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה נִתֵּן הַכַּח לְכָל
- אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל זְמַן, שֶׁבַעֲת לְמוֹד
- הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יֵאמַר אֶת דְּבַר ה' מִמֶּשׁ כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
- דְּבַר ה' מִמֶּשׁ כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר

(12) ה' מלכים ספ"ח. (13) ראה סנהדרין נט, א. וש"נ. וראה לקו"ש ח"י"ד ע' 38 ואילך. (14) תו"א שם סז, ב. (15) יתרו כ, א. (16) ל' התו"א שם. (17) וראה גם לקו"ת שה"ש, רד"ה ששים המה מלכות הב' (מ, ב). (18) ואתחנן ה, ד. (19) נצבים כט, יד. (20) פרדר"א פמ"א. שמו"ר ספכ"ח. תנחומא יתרו יא. פקודי ג. נצבים ג. זח"א צא, א. זח"ב פג, ב. תקו"ז תמ"ט (פו, א).

בחדוש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

צורה, באימה ביראה כו', (ובלשון הגמרא, "דתניא, והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתוב בתורה [אחריו] יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, מה להלן [במתן תורה שנאמר בו 'ירא העם וינוערו'] באימה וביראה וברתת ובויע, אף כאן [נאשר לומדים תורה, 'והודעתם לבניך'] באימה וביראה וברתת ובויע"),

פי גם עסק התורה שפכל

אדם (אנשים נשים וטף)

ובכל זמן, הוא דבר ה' ממש

שנאמר למשה מסיני, ולכן

הרי זה גורם שלמוד התורה

של כל יהודי בכל זמן ויהיה

באימה וביראה וכו' כמו

בשעת מתן-תורה²⁷.

וגם ענין זה של לימוד התורה

על-ידי בני ישראל הוא על-דרך

ענין מולד הלכנה בראש חודש,

כמבואר לעיל, שהלכנה מקבלת

את אורה מהשמש, וסיהרא

הלכנה לית לה מגרמה כלום²⁸

אין לה מעצמה (משלה) כלום, אלא

היא מקבלת את אורה מהשמש, וכך

ישראל מקבלים את התורה

מהקדוש-ברוך-הוא²⁹, אבל

לאחר שהלכנה מקבלת את

אור השמש - יש בכחה

להשפיע את האור שקיבלה

בכל העולם כלו וכך גם בענינו,

ללימוד התורה של בני ישראל יש

השפעה על כל העולם, גם על אומות

העולם, כמבואר לעיל.

והנה עוד ענין ישנו במולד

הלכנה, שאז הוא יחוד

וחיבור שמשא וסיהרא' השמש

והלכנה, כמבואר בקבלה וחסידות,

חיבור בין 'משפיע' למקבל' לצורך

השפעה פנימית נקרא 'יחוד', ולענינו, כדי שיהיה מולד הלכנה ולאחר

שנעלמת לגמרי תחזור ותאיר מחדש, הלכנה צריכה לקבל מהשמש השפעה

מיוחדת ולצורך השפעה זו צריך להיות 'יחוד' בין השמש, המשפיע, ללכנה,

המקבלת את ההשפעה ששבשיל שיהיה 'יחוד שמשא וסיהרא'

והשמש תשפיע ללכנה השפעה רבה, יותר מכפי הרגיל, צריך שימשך

בשעת מתן-תורה²¹, וכל פעם שיהודי לומד ואומר דברי תורה, הרי זה

כאילו הדברים נאמרים עכשיו על ידי הקדוש-ברוך-הוא נותן התורה, כמו

שכתוב²² בתהלים תען לשוני אמרתך, היינו שהדברים שהיהודי

מדבר ועונה בלשונו בלימוד התורה הם בעצם אמרותיו של ה' (על-דרך

אדני-שפתי תפתח ופי יגיד

תהלתך²³, כלומר אמנם היהודי

מגיד את הדברים בפיו, אבל הדיבור

של האדם הוא תוצאה מכך שה' פותח

את שפתיו). והינו שאין פאן

שני דברים שונים ונפרדים: דבר

אחד מציאות התורה, ודבר שני

מציאות אדם מישאל שזכה

להודיע ולהפיץ את דברי

התורה, אלא יש פאן

מציאות אחת²⁴. שהאדם

אומר מעצמו את דברי

התורה, וכאילו הדבר נעשה מאלי

לא בכח עצמו ובענין של

עצמו, אלא המציאות של היהודי

בטלה למציאות של התורה והוא אינו

מציאות לעצמו ואינו אומר את דברי

התורה כענין שלו עצמו אלא כעונה

אחר הקורא, כמו אדם ששומע

מפי אחר וחוזר אחריו, (ובלשון

המאמר ב'תורה אור', "וכח זה ניתן

לישראל להיות הלכה היוצאת מפיהם

דבר ה' ממש שנאמרה למשה מסיני,

ניתן בזמן קבלת התורה בעשרת

הדברות לאמר מה שכבר נאמרה

דהיינו בחינת ביטול אליו יתברך שאין

הדבור נעשה נפרד אצל האדם להיות

יוצא מפי עצמו כאילו הוא שלו רק

כמו שכתוב תען לשוני אמרתך

שהתורה היא אמרתך אלא שלשוני תען

כעונה אחר האומר מה שהוא אומר"), ועל-דרך מה שכתוב גבי

משה רבנו ש"שכינה מדברת מתוך גורנו"²⁵ כי היה בטל

לגמרי לשכינה' ולא היה מציאות לעצמו. וזהו גם מה שאמרנו

רבותינו ז"ל²⁶ מה להלן בעת מתן תורה באימה ביראה ברתת

ובזיע, אף פאן כל פעם שיהודי לומד תורה, הדבר צריך להיות באותה

(21) ראה גם לקו"ת שה"ש שם מב, סע"א. (22) תהלים קיט, קעב. (23) שם נא, יז. וראה לקו"ת שה"ש שם מא, א. ולהעיר מתו"ח יתרו שם שעג, ב. (24) ראה גם ד"ה אם בחוקותי תלכו דש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון שנה-זו. (25) ראה זח"ג רלב, א. ז, א. רסה, סע"א. שמור"פ פ"ג, ט. ויק"ר פ"ב, ג. מכילתא יתרו יח, יט. וראה בהנסמן בהמראי מקומות ללקו"ת ואתחנן ג. ד. ובמ"מ למאמרי אדה"ז פרשיות לע' רלא. וראה תו"א יתרו סד"ה משה ידבר (סח, ג). אגה"ק סכ"ה (קלט, ב). (26) ברכות כב, א. (27) תו"א שם סז, ב. (28) זח"א לג, ב. רמט, ב. ח"ב רטו, א. ועוד. וראה ספר הערכים חב"ד ערך אור הלכנה ס"ב סק"א. וש"נ. (29) תו"א שם, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אור עליון יותר גם ב'שמשא', במשפיע עצמו, שעל-ידי
2 אור זה. שהשמש מקבלת ממקור נעלה ממנה יכולה השמש להיות
3 משפיע³⁰ ולהאיר ללבנה את האור שהיא זקוקה לו לצורך 'מולד הלבנה'
4 מחדש.
5 ועל-דרך זה היה בעת מתן-
6 תורה, כפי שממשך ומבאר, דהנה
7 בתיב³¹ בתהילים פי שמש ומגן
8 הוי' אלקים, והמשמעות הפנימית
9 של הכתוב היא דבשכיל שיהיה
10 גלוי והארה למטה של בחינת שם
11 הוי', שמצד עצמו הוא נעלה, אור
12 אין סוף, שעולמות ונבראים מוגבלים
13 לא יכולים לקלוט ולהכיל, צריך
14 להיות מגן ונרתק של שם
15 אלקים שמכסה על האור של שם
16 הוי' ומצמצם אותו, שזהו בחינת
17 'לבנה' שאורה מוצע ומצומצם לגבי
18 אור השמש. ובשעת מתן-תורה
19 היה גלוי בחינת שם הוי'
20 בשם אלקים, בעת מתן תורה היה
21 גלוי אלוהי כל כך נעלה שהתגלה
22 בעולם אור האין-סוף עצמו שבדרך
23 כלל לא מאיר בתוך הצמצום וההעלם
24 ולכן כדי שתוכל להיות המשכה של
25 שם הוי' בשם אלקים, כאמור, נמשך
26 גם בשם הוי' אור עליון יותר
27 מהאור המאיר בו בדרך כלל, ובכוח
28 תוספת האור הזה, שם הוי' האיר בשם
29 אלקים.
30 וזהו מה שכתוב³² בתחילת
31 עשרת הדברות שנאמרו במתן תורה
32 אנכי הוי' אלקיך, שהיה
33 המשכה מבחינת 'אנכי'
34 שלמעלה משם הוי', וזה
35 הגילוי וההארה בשם הוי' מאור עליון
36 שלמעלה משם הוי' בחינת 'אנכי',
37 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו שלמעלה מכל השמות, גם משם הוי', פעל
38 'יחוד הוי' ואלקים', המשכה והשפעה משם הוי' לשם אלקים 'יחוד
39 שמשא וסיהרא', שנמשך שם הוי' וירד והאיר למטה בעולם
40 באפן שנעשה 'אלקיך', כחך וחייתך³³ של כל אחד ואחד מבני
41 ישראל בפרט (כמובא בתורת החסידות ש'אלוקים' הוא לשון כוח), ועד
- שהאור האלוהי מאיר בעולם עד כדי כך ש'הוצאתיך מארץ מצרים', שנתבטלו כל המצרים וגבולים והתבטלו כל המניעות והעיוכים להתגלות האלוהות בעולם.
והנה ענין 'יחוד שמשא וסיהרא' בעבודת ה' של האדם עצמו, היא העבודה שכל אחד ואחד בפרט צריך לעבוד בשלש העמודים שעליהם העולם עומד (ומה שלמעלה מהעולם וגם עולמות ורוחניים שלמעלה מהעולם הזה עומדים בזכות עבודת בני ישראל בשלושה עמודים אלה) עומד וקיים³⁴, תורה עבודה וגמילות-חסדים, שאף שבכללות הצדקה עומד ה'גמילות חסדים' היא פללות כל התורה, שנקראת בשם "צדקה"³⁵ משום שכל הענינים הנמשכים מלמעלה וכל התורה והמצוות הם צדקתו של הקדוש-ברוך-הוא שנותן לכל אחד ואחד מ'ישראל'³⁶, אנשים נשים וטף, וכדברי אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקדוש' שבספר התניא, "הצדקה שהיא מצוות ה' ממש מה שהקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו עושה תמיד להחיות העולמות ויעשה לעתיד ביתר שאת ועזו וכמו שכתוב ושמרו דרך ה' לעשות צדקה כר כמו דרך שהולכים בה מעיר לעיר על דרך משל, כך הצדקה היא בחינת גילוי והארת אור אין סוף ברוך הוא סובב כל עלמין שיאיר ויתגלה עד עולם הזה באתערותא דלתתא בתורת צדקה וחסד חנם לעתיד בתחיית המתים... וזהו רחבה מצוותך מאד היא מצוות הצדקה שהיא כלי ושטח רחב מאד להתלבש בה הארת אור אין סוף ברוך הוא אשר יאיר לעתיד בבחינת בלי גבול ותכלית בחסד חנם...". ובאפן שנעשה בן השפעת הצדקה מלמעלה באפן למטה, צדקה השיכת ל'עני מצרים'³⁷, עניות צמצום וחסר האור האלוהי של גלות מצרים, ו'החייית נפש העני'³⁸ כפשוטו, בתכלית השלמות, הרי

(30) ראה בארוכה ד"ה ויאמר לו יהונתן באוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. י. ב. ועוד. ולהעיר מאוה"ת יתרו שם ס"ע תשצד, (31) תהלים פד, יב. (32) יתרו כ, ב. (33) תו"ח יתרו שם שעצ, כ. וראה לקו"ת במדבר טו, ד. בלק עד, ב. ר"פ ראה. נצבים מה, ב ואילך. האזינו עב, ד. אוה"ת יתרו ע' תתצט ואילך ועוד. (34) אבות ריש וסוף פרק א. (35) ל' התו"א שם סז, ג. וראה תו"ח שם שעב, א. (36) ראה אגה"ק סי"ז (קכה. א). (37) שמות ג, יז. (38) ראה תנחומא משפטים טו.

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּפְּרָטִיּוֹת - עֲבֹדָה זוֹ שְׂבָאוֹפֶן כָּלִי הִיא כְּצִדְקָה הַבָּאָה מִלְּמַעְלָה,
2 בַּפְּרָטִיּוֹת יוֹתֵר נִחְלָקֶת לְשָׁנִי אוֹפְנֵי הָעֲבֹדָה דְּהַמְשָׁכָה הָאֵרָה
3 וְהַתְּגָלוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, מֵהָאֱלֻקוֹת לְעוֹלָמוֹת וְהַעֲלָאָה הַתְּעֻלוֹת
4 וְהַתְּקַרְבוֹת לְאֱלֻקוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, מְשַׁפֵּיעַ עֵינָיו ה' הַמְשַׁכֵּה וּמְקַבֵּל
5 עֵינָיו ה' הַעֲלָאָה, יְיָחֹדֶד שְׁמָשָׁא
6 וְסִיְהָרָא³⁹ חִיבוֹר שֶׁל שְׁנֵי הָעֵינָיִים
7 ד'מִשְׁמִיעַ' (שִׁמְש) רִמְקַבְלִי' (לְבַנָּה)
8 בִּיחֹד.
9 וְזֶהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּסוֹק
10 הַפּוֹתַח אֶת הַמֵּאמֶר "בַּחֹדֶשׁ
11 הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
12 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ
13 מִדִּבְרֵי סִינִי". שֶׁהִכָּח לִיצִיאַת
14 מִצְרַיִם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֻמוֹת
15 יִצִּיָּא מוֹחֻלָּט מִכָּל הַדְּבָרִים
16 הַמְּסֻתָּרִים וּמִגְבִּילִים "בַּחֹדֶשׁ
17 הַשְּׁלִישִׁי" (הַנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא
18 "בְּרַחָא תְּלִיתָאִי" הַחֹדֶשׁ
19 הַשְּׁלִישִׁי, מִחֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהוּא הָרִאשׁוֹן,
20 הַקָּשׁוֹר עִם "אוֹרִיָּאן
21 תְּלִיתָאִי", תוֹרָה מְשׁוֹלֶשֶׁת, שִׁישׁ בָּהּ
22 תוֹרָה, נְבִיאִים וְכַתוּבִים כְּמִבְּאֵר
23 בְּמִסְכַּת שְׁבַת⁴⁰ בְּסוּגִיא
24 דְּמִתְּנִי-תוֹרָה), הוּא עַל-יְדֵי
25 הַגְּלוּי (גְּלוּי וְלֹא רִמְזוּ, לֹא רָק
26 כְּפִשּׁוּט הַכְּתוּבִים שֶׁזֶהוּ רִמְזוּ לְרֹאשׁ
27 חֹדֶשׁ אֱלָא הַגְּלוּי) ד'בַּיּוֹם
28 הַזֶּה", שְׁעָנִינוּ שֶׁל "בַּיּוֹם
29 הַזֶּה גְּלוּי, כְּמוֹ שְׁכַתוּב⁴¹
30 וַיִּקְרָא אֲלֵקִים לְאוֹר יוֹם, אוֹר
31 הַנִּמְשָׁךְ וּמֵאִיר לְמַטָּה בְּגְלוּי.
32 וְכֵן עָנִינוּ שֶׁל "הַזֶּה" הוּא
33 גַּם-כֵּן גְּלוּי, כִּלְשׁוֹן חֻמְיָנוּ ד"ל
34 "מִרְאָה בְּאַצְבָּעוֹ וְאוֹמֵר זֶה",
35 כְּנֹזֵק לְעִיל.
36 וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר, דְּהַפְּרֹשׁ
37 "לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
38 מִצְרַיִם, בַּיּוֹם הַזֶּה" גו' -
39 הוּא, דְּלֹא-חֲרִי הִיצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם גַּם
40 בְּמוֹכֵן הָרוּחִי בְּתַכְלִית הַשְּׁלֻמוֹת עַל-יְדֵי הָעֲבֹדָה בְּסִפִּירַת
41 הָעֵמֶר "שֶׁבַע שְׁבָתוֹת תְּמִימוֹת"⁴² וּבִסָּךְ הֵכֵל אַרְבַּעִים וְתִשְׁעָה יָמִים
42 עַד שְׁבָאִים בְּסִיּוּמָם שֶׁל יָמֵי סִפִּירַת הָעֵמֶר לְשַׁעַר הַנּוֹ"ן⁴³, כְּמֵאמֶר
- הַגְּמָרָא שִׁישְׁנָם חֲמִישִׁים שְׁעָרֵי בֵּינָה וְכוּלָם נִיתְּנוּ לְמִשְׁה רַבִּינוּ חֲסֵר אַחַד
שְׁנֵאמֹר 'וְחִשְׁסָרְהוּ מֵעַט מֵאֲלֻקִּים' וְרָק בְּיוֹם פְּטִירָתוֹ זָכָה לְשַׁעַר הַנּוֹ"ן, וּמִבּוֹאֵר
בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁכֵּן הוּא הָעֵינָן גַּם לְגַבִּי סִפִּירַת הָעֵמֶר שֶׁהִיא מ"ט יָמִים,
הָאֵדָם מְסוּגֵל לְהַגִּיעַ בְּעִבּוּדוֹתָ עַד הַשַּׁעַר הַמְּטָט וְאֵת שַׁעַר הַנּוֹ"ן מְשַׁפֵּיעִים
מִלְּמַעְלָה בְּחָג הַשְּׁבֻעוֹת, כִּי עֵינָן
הַחֲמִישִׁים הוּא בְּחִינָה נְעִלִית בְּיוֹתֵר, (וְשִׁמִּי הַדְּרָגוֹת שְׁבֻ⁴⁴ כְּמִבּוֹאֵר
בְּחִסְדוֹת שֶׁב' שַׁעַר הַחֲמִישִׁים' עֲצֻמוֹ יֵשׁ
דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה שְׁבוּ וִישׁ דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה
שְׁבוּ, וְלִכְּנָן לְפַעֲמִים מִבּוֹאֵר שְׁאִין בְּכוֹחַ
הָעֲבֹדָה שֶׁל סִפִּירַת הָעֵמֶר לְחַמְשִׁיךְ גַּם
אֵת שַׁעַר הַנּוֹ"ן וְהוּא נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה
שֶׁלָּא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאֵדָם, וְהַכּוֹוֹנָה
לְבַחֲיָנָה הָעֲלִיוֹנָה שְׁבוּ, וּלְפַעֲמִים
מִבּוֹאֵר שֶׁהָעֲבֹדָה שֶׁל סִפִּירַת הָעֵמֶר
מְשַׁיֵּכָה גַּם עֵינָן זֶה, וְלִכְּנָן אִף
שְׁסוּפִירִים כְּפּוֹעַל מ"ט יָמִים, נֵאמֹר
בְּתוֹרָה 'חֲסַפְרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם' וְזוֹ הַבְּחִינָה
הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבְּשַׁעַר הַנּוֹ"ן, וְעָנִינוּ זֶה
שֶׁיֵּךְ לְרֹאשׁ-חֹדֶשׁ כְּנֹזֵק לְעִיל
(שֶׁהוּא הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי)
מֵהַשְּׁבֻעַ הַשְּׁבִיעִי וְכוּ מִגִּיעֵים
לְשֻׁלְמוֹת שֶׁל שְׁבַעַת הַשְּׁבֻעוֹת, הַזֶּה
אַחֲרֵי-כֵן אַחֲרֵי הִיצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם
בְּשֻׁלְמוֹת וְאַחֲרֵי הָעֲבֹדָה שֶׁל סִפִּירַת
הָעֵמֶר בְּשֻׁלְמוֹת, נִהְיָה "הַיּוֹם
הַזֶּה", גְּלוּי כָּל הָעֵינָנִים.
וְעַל-יְדֵי-זֶה הַשְּׁלֻמָּה הָעֲבֹדָה שֶׁל
סִפִּירַת הָעֵמֶר נִהְיָה אַחֲרֵי-כֵן
אַחֲרֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיּוֹן וְיִסְעוֹ
מִרְפִּידִים" וְגו'⁴⁵, שְׁנוֹסְעִים
וּמִתְּחַקִּים מִמְּעַמְד וּמִצָּב
ד'רָפוּ יְדֵיהֶם מִדְּבָרֵי
תוֹרָה⁴⁶, וְתַמּוּרַת הָרִפְיוֹן
וְהַחֲלִישוֹת מִדְּבָרֵי תוֹרָה, מְחַזְקִים אֶת
הַשִּׁיכּוֹת לְתוֹרָה "וַיִּבְאֹו מִדִּבְרֵי
סִינִי"⁴⁵, לְגְלוּי בְּמִתְּנִי-תוֹרָה
שֶׁהִיא תְּהִיָּה עֲזָה חֻזֵּק וְתוֹקֵף שֶׁל
הַדְּבָרִים הָרְצוּיִים וְתוֹשִׁיָּה, שְׁמִתְשָׁה מְחַלִּישָׁה אֶת הָעֵינָנִים הַבְּלָתִי
רְצוּיִים, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל, וְאַחֲרֵי-כֵן בָּאִים לְמִתְּנִי תוֹרָה עֲצֻמוֹ, עֲלִיוֹ נֵאמֹר
"וַיִּדְבֵּר אֲלֵקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאִמּוֹר", וְכְּמִבּוֹאֵר לְעִיל
לְאִמּוֹר" שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּל מִשְׁמַעוֹ לְמַסּוֹר לְאַחֲרִים, פִּירוּשׁוֹ כֵּאֵן שֶׁדִּבֶּר ה' בְּמִתְּנִי

(39) רָאָה תוֹרָא שֶׁם. אוֹה"ת יִתְרוֹ שֶׁם ע' תִּשְׁעָה, ע' תִּשְׁפּוֹ. (40) פַּח, א. (41) בְּרֵאשִׁית א, ה. (42) אִמּוֹר כָּג, טו. (43) לְקו"ת בְּמִדְבָּר י, ד וְאִילָךְ. וּש"נ. (44) לְקו"ת שֶׁם יב, א וְאִילָךְ. (45) יִתְרוֹ יט, ב. (46) סְנֵהרִיִן קו, א. מְכִילֵתָ וּל"ש ר"פ בְּשֻׁלְחָה. נִתְחַוָּא בְּשֻׁלְחָה כֹה. ר"פ יִתְרוֹ. וְרָאָה ד"ה וִיבּוֹא עֲמֻלָּה וְסִד"ה וִיאִמֵּר מִשְׁה תִּש"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תורה הוא עד סוף כל הדורות ובכל המקומות, אפילו בגלות
2 רוחנית התורה נשאת בכל התוקף שלה ולמרות הגלות וההעלם וההסתר
3 הרוחני ממשיכה להיות תמיד 'עזר ותושיה' (ובכל-שכן וקל-וחמר
4 בגלות גשמית שבוודאי לא מחלישה את התוקף והכוח של התורה),
5 וענין זה שיהי' לאנשים נשים
6 וטף בפשטות.
7 וכל זה האמור לעיל על מעלת מתן
8 תורה והפעולה וההשפעה של התורה
9 על האדם ועל כל העולם בכל הזמנים
10 יהיה הכנה קרובה ל"תורה
11 חדשה מאתי תצא"⁴⁷, לעתיד
12 לבוא, בימות המשיח אף שמתן
13 תורה היה פעם אחת בלבד⁴⁸
14 ולא יהיה פעם נוספת, ואז נתן
15 הכל, בכל זאת תהיה 'תורה חדשה'
16 כי באופן כללי הכל ניתן כבר במתן
17 תורה אבל לא כל עניני התורה התגלו
18 בבת אחת, אלא בענין הגלוי
19 נתוסף מזמן לזמן, עד
20 שלעתיד-לבא יהיה גלוי
21 "תורה חדשה", ואז יהיה
22 ענין "ביום הזה", האמור במתן
23 תורה לגבי ראש חודש סיון, כמבואר
24 לעיל, שהוא שתי לשונות של גלוי,
25 "יום" ו"זה" ולעתיד-לבוא כשהיה
26 תכלית הגלוי יהיה שתי פעמים
27 "זה"⁶, דכתיב בזה⁴⁹ הנה
28 אלקיננו זה קוינו לו גו' זה ה'
29 קוינו לו, ואז יתקיים בשלמות
30 הענין שהוא התכלית והמטרה של
31 הבריאה מה שנתאנה הקדוש-

ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁵⁰, שדווקא
ה'תחתונים', העולם הזה הגשמי שאין תחתון למטה ממנו יהיה 'דירה', מקום
ראוי לגילוי אלקות והשראת השכינה שיהיה בפעל מלוי תאנתו של
הקדוש-ברוך-הוא, להיות גלוי עצמותו יתברך עצם המהות
של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו ולא רק
הארה והתגלות מסוימת של האלוקות
למטה, כמו שכתוב⁵¹ בנבואת
ישעיה על ימות המשיח ולא יבנה
לא ייעלם ולא יתכסה עוד מורך
הקדוש-ברוך-הוא אלא יהיו עיניך
רואות את מורידך נאכל
(בלשון הפניא⁵²) "כבר היה
לעולמים מעין זה בשעת
מתן-תורה" שהיה "בחדש
השלישי", ולעתיד-לבא
יקיים היעוד ולא יכנה.. והיו עיניך
רואות... במלואו, בגאולה
האמתית והשלמה על-ידי
משיח צדקנו במהרה בימינו
מש, ואז עם ענני שמיא⁵³,
ובבוא הגאולה, בני ישראל יבואו
מהגלות עם ענני השמים, כמו שכתוב
במחזה שראה דניאל על מלך המשיח
נשמות בגופים, אנשים נשים
וטף, והגאולה וכל הגילויים הללו
יהיו מיד ולא עכבן אפילו זמן
קצר מאד כהרף עין⁵⁴ כמאמר
חכמינו ז"ל לגבי יציאת מצרים שכאשר
הגיע זמנה, לא עיכב הקדוש-ברוך-הוא
את בני ישראל בגלות מצרים אפילו
עוד זמן קצר מאד כהרף עין.

עד סוף כל הדורות ובכל המקומות, אפילו
בגלות רוחנית (ובכל-שכן וקל-וחמר בגלות
גשמית), וענין זה שיהי' לאנשים נשים וטף
בפשטות.
וכל זה יהיה הכנה קרובה ל"תורה חדשה
מאתי תצא"⁴⁷, אף שמתן-תורה היה פעם
אחת בלבד⁴⁸, ואז נתן הכל, כי בענין הגלוי
נתוסף מזמן לזמן, עד שלעתיד-לבא יהיה גלוי
"תורה חדשה", ואז יהיה ענין "ביום הזה",
שתי פעמים "זה"⁶, דכתיב בזה⁴⁹ הנה אלקיננו זה
קוינו לו גו' זה ה' קוינו לו, ואז יתקיים בשלמות
מה שנתאנה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך
דירה בתחתונים⁵⁰, שיהיה בפעל מלוי תאנתו
של הקדוש-ברוך-הוא, להיות גלוי עצמותו
יתברך למטה, כמו שכתוב⁵¹ ולא יבנה עוד
מורך והיו עיניך רואות את מורידך נאכל
(בלשון הפניא⁵²) "כבר היה לעולמים מעין זה בשעת
מתן-תורה" שהיה "בחדש השלישי", ולעתיד-
לבא יקיים במלואו, בגאולה האמתית והשלמה
על-ידי משיח צדקנו במהרה בימינו מש, ואז
עם ענני שמיא⁵³, נשמות בגופים, אנשים נשים
וטף, ולא עכבן אפילו כהרף עין⁵⁴.

(47) ישעיה נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג. (48) המשך תרס"ו ע' כג. ובכ"מ. (49) ישעיה כה, ט. (50) תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו.
(51) ישעיה ל, כ. (52) פל"ו. (53) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א. (54) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד א

8 זו פורענות שלישית שגורמין לתורה שתשתכח מלומדיה,
9 שנמשלה תורה למים. 'וישח אדם וישפל איש', זו פורענות רביעית
10 שגורמין בביכול שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא בלשון סגי
11 נהור, ואין איש האמור כאן אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ח'
12 איש מלחמה'. 'ועיני נבוחים תשפלה', זו פורענות חמישית
13 שגורמין שפלות של ישראל. ומה בתיב אחריו - אחר כל חמש
14 הפורעניות, "לבן

1 אמר רבי יוחנן, כל השותה יין בארבעה מיני זמר, מביא חמש
2 פורעניות לעולם, שנאמר, "היו מושבימי בבקר שחר וירדפו,
3 מאחרי כנשף יין ודליקם, והיה כנור ונבל תוף וחליל וזון
4 משתיקם, ואת פועל ח' לא יביטו", הרי ארבעה מיני זמר ביין,
5 כנור ונבל תוף וחליל. מה פורענות בתיב אחריו, 'לבן גלה עמי
6 מבלי דעת', זו פורענות אחת שגורמין גלות לעולם. 'וכבודו מתי
7 רעב', זו פורענות שניה שמביאין רעב לעולם. 'והמונו אהה צמא,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בְּדִרוּשׁ בִּלְקוּטֵי תוֹרָה¹ שָׁם - הֵיא, שְׁפָסוּקִים אֵלֶּה (וְאַרְשִׁתִּיף
 לִי גוֹ' וַיִּדְעַת אֶת ה') מְדַבְּרִים אֲדוּת הַחֲדוּשׁ בַּעֲנִין הַקָּשֶׁר שֶׁל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקְדוּשׁ בִּירוּךְ-הוּא שֶׁנִּפְעַל וַתִּחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה, שְׁמִתֵּן-
 תּוֹרָה הוּא עֲנִין הָאֲרוּסִין בְּדוּגְמַת הַקִּדּוּשִׁין בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ
 דִּישְׂרָאֵל וְהַקְדוּשׁ בִּירוּךְ-
 הוּא⁸, וְעַל קֶשֶׁר זֶה נֹאמַר
 "וְאַרְשִׁתִּיף לִי", דְּכֻמוֹ שְׁעֲנִין
 הָאֲרוּסִין וְהַקְדוּשִׁין שֶׁהָאִישׁ
 מְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בַּפְּשֻׁטוֹת בְּאִישׁ
 וְאִשָּׁה בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא כְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא
 "דְּאָסֵר לָהּ אֶכּוּלָא עֲלִמָא
 כְּהֶקְדָּשׁ"⁹ עַל יְדֵי שֶׁהָאִישׁ מְקַדֵּשׁ
 אֶת הָאִשָּׁה הוּא אוֹסֵר אוֹתָהּ עַל כָּל
 (שָׂאֵר) הָעוֹלָם כְּהֶקְדָּשׁ, כְּמוֹ דְּבָרִים
 קְדוּשִׁים ל' שֶׁאוֹסֵר לְבָנִי אֶדָם לִיהֲנוֹת
 מֵהֶם, [וְכֻמוֹכֵן גַּם מִמָּה שֶׁכְּתוּב
 בְּשִׁעוּר הֶרֶמְבִּ"ם בְּלִימוֹד
 הֶרֶמְבִּ"ם הַיּוֹמִי כְּתָנָת הֶרֶבִי, לְפִי
 הַמְסָלוֹל שֶׁל לִימּוֹד שְׁלוֹשָׁה פְּרָקִים
 בְּיוֹם, בְּיָמִים אֱלוֹ¹⁰, שְׁמִדִּין
 תּוֹרָה בְּתִי-יִשְׂרָאֵל שֶׁאִינוֹ כֹּהֵן
 אֲסוּרָה לֵאכּוֹל תְּרוּמָה מִשְׁנַתְּאָרְסָה
 מִיד לְאַחַר הַקִּדּוּשִׁין, עוֹד לְפָנֵי
 הַנִּישׁוּאִין (שְׁבוּזְמָנָם הִיוּ הַנִּישׁוּאִין
 מִתְקִיִּימִים כְּעֹבֵר תְּקוּפָה לְאַחַר
 הָאִירוּסִין, לֹא כְּמוֹ בִּימֵינוֹ שֶׁהַקִּדּוּשִׁין
 וְהַנִּישׁוּאִין מִתְקִיִּימִים יַחַד) לְכַהֵן
 אוֹכֵלֶת בְּתִירוּמָה, שֶׁהִרִי הִיא
 קִנְיָנוֹ שֶׁל בַּעֲלָהּ הַכֹּהֵן], כֵּן הִיָּה
 גַּם בְּמִתֵּן-תּוֹרָה שָׂאֵר נַעֲשׂוּ
 יִשְׂרָאֵל מִיְחָדִים וּמֵאֲרָשִׁים
 לְהַקְדוּשׁ בִּירוּךְ-הוּא בְּלִבּוֹ.
 וְעוֹד זֹאת, שְׁלֻעֲנִין הָאֲרוּסִין
 הַקִּדּוּשִׁין עֲצָמָם יֵשׁ מַעֲלָה בְּמוֹכֵן
 מְסוּיִים אֲפִילוֹ עַל עֲנִין

נֹאמַר בְּנִבּוּאֹת הוֹשֵׁעַ, בְּפָסוּקֵי הַהִפְטָרָה שֶׁל פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעָה, פֶּרֶשֶׁת בְּמִדְבָּר, בֵּין
 הַיְּעוּדִים עַל לַעֲתִיד לְבוֹא, שֶׁהַקְדוּשׁ בִּירוּךְ-הוּא אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל:
 וְאַרְשִׁתִּיף לִי לְעוֹלָם גוֹ' וַיִּדְעַת אֶת הַיְּהוָה¹, וַיִּדְעַת² מַה שֶׁכְּתִב
 כְּבוֹד-קְדֻשַׁת מוֹרִי-וְחָמִי אֲדָמוֹ³ הֶרֶבִי הַיְּהוָה אֲדוּת הַנִּהְגָּת
 אֲדָמוֹ⁴ ה' ה'צִמַּח צֶדֶק' בְּשָׁנָה
 שְׁחָל בָּהּ שִׁבְתָּ פֶּרֶשֶׁת בְּמִדְבָּר
 בְּכִ"ה סִינִי [כְּבִקְבִיעוֹת שָׁנָה
 זוֹ, כְּמוֹ בִשְׁנַת תַּשְׁמ"ח, הַשָּׁנָה בָּה
 נֹאמַר מֵאִמֵּר זֶה], שְׁקָדָם הִדְלָקָת
 הַנִּירוֹת שֶׁל אוֹתָהּ שִׁבְתָּ אֲמַר
 ה'צִמַּח צֶדֶק' מֵאִמֵּר חֲסִידוֹת
 הַפּוֹתַח בְּפָסוּק בְּפֶרֶשֶׁת בְּמִדְבָּר, פֶּרֶשֶׁת
 הַשְּׁבוּעָה "שָׂאֵר⁴ אֶת רֹאשׁ" גוֹ'
 וּבְשִׁבְתָּ בַּצִּהָרִים בְּאוֹתָהּ שִׁבְתָּ
 אֲמַר רַבֵּנּוּ [ה'צִמַּח צֶדֶק']
 הַדִּירוּשׁ מֵאִמֵּר חֲסִידוֹת הַפּוֹתַח
 בְּפָסוּק "וְאַרְשִׁתִּיף לִי לְעוֹלָם"
 וּבְאִירוֹ, וְכֹל נִכְלָל גַּם הַמֵּאִמֵּר שֶׁבֶּא
 כְּבִיאוֹר לֹ' שְׁנִדְפְּסוּ הַמֵּאִמֵּר וּבִיאוֹר
 בִּלְקוּטֵי תּוֹרָה⁵ לְאִדְמוֹר הַזֶּקֶן.
 [וְלִהְיֶיר, שְׁפָסוּק זֶה "וְאַרְשִׁתִּיף
 לִי לְעוֹלָם..." שֶׁהוּא בְּהַפְּטָרַת
 הַפֶּרֶשָׁה, פֶּרֶשֶׁת בְּמִדְבָּר, שֶׁנֶּךָ
 לְכָל הַפֶּרֶשָׁה, וְלֹא רַק לְפֶרֶט אֶחָד
 מִתּוֹךְ הַפֶּרֶשָׁה שֶׁהִרִי הַהִפְטָרָה
 הִיא סִיּוֹם כָּל הַפֶּרֶשָׁה,
 שֶׁ"הַכֹּל הַעֲנִין כֹּלֵל הוֹלֵךְ אַחֵר
 הַחֲתוּמָה"⁶, כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
 בַּגְּמָרָא לְגַבִּי נוֹסַח הַבְּרָכוֹת, וּבְפָרֶט
 עַל-פִּי הַמְּבַאֵר כְּכֹמָה
 מְקוֹמוֹת⁷ בְּסַפְרֵי הַפּוֹסְקִים הַטַּעַם
 עַל תְּקִנָּתָה עֲנִין הַהִפְטָרָה,
 שֶׁהוּא מְחַמֵּת גְּזֵרַת הַמְּלָכוֹת
 בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה, שְׁגִזְרוּ שְׁלֹא
 יִקְרְאוּ אֶת הַפֶּרֶשָׁה, וְלִכֵּן
 קִבְּעוּ אֶת אֲמִירַת הַהִפְטָרָה
 בְּמָקוֹם הַפֶּרֶשָׁה וּלְפִי זֶה מוֹדַעַשׁ
 יוֹתֵר שֶׁהַהִפְטָרָה קְשׁוּרָה וְשִׁיכָתָה כָּל
 הַפֶּרֶשָׁה].
 וְהִנֵּה נְקוּדַת הָעֲנִין הַמְּבַאֵר

בס"ד. שבת פרשת במדבר, ערב חג השבועות ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

וְאַרְשִׁתִּיף לִי לְעוֹלָם גוֹ' וַיִּדְעַת אֶת הַיְּהוָה¹,
 וַיִּדְעַת² מַה שֶׁכְּתִב כְּבוֹד-קְדֻשַׁת
 מוֹרִי-וְחָמִי אֲדָמוֹ³ אֲדוּת הַנִּהְגָּת אֲדָמוֹ⁴
 ה'צִמַּח צֶדֶק' בְּשָׁנָה שְׁחָל בָּהּ שִׁבְתָּ פֶּרֶשֶׁת
 בְּמִדְבָּר בְּכִ"ה סִינִי [כְּבִקְבִיעוֹת שָׁנָה זוֹ], שְׁקָדָם
 הִדְלָקָת הַנִּירוֹת אֲמַר ה'צִמַּח צֶדֶק' מֵאִמֵּר "שָׂאֵר⁴
 אֶת רֹאשׁ" גוֹ' וּבְשִׁבְתָּ בַּצִּהָרִים אֲמַר רַבֵּנּוּ
 [ה'צִמַּח צֶדֶק'] הַדִּירוּשׁ "וְאַרְשִׁתִּיף לִי לְעוֹלָם"
 וּבְאִירוֹ, שְׁנִדְפְּסוּ בִלְקוּטֵי תּוֹרָה⁵. [וְלִהְיֶיר,
 שְׁפָסוּק זֶה שֶׁהוּא בְּהַפְּטָרַת הַפֶּרֶשָׁה, שֶׁנֶּךָ לְכָל
 הַפֶּרֶשָׁה, שֶׁהִרִי הַהִפְטָרָה הִיא סִיּוֹם כָּל הַפֶּרֶשָׁה,
 שֶׁ"הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּמָה"⁶, וּבְפָרֶט עַל-פִּי
 הַמְּבַאֵר כְּכֹמָה מְקוֹמוֹת⁷ הַטַּעַם עַל תְּקִנָּתָה עֲנִין
 הַהִפְטָרָה, שֶׁהוּא מְחַמֵּת גְּזֵרַת הַמְּלָכוֹת, שְׁגִזְרוּ
 שְׁלֹא יִקְרְאוּ אֶת הַפֶּרֶשָׁה, וְלִכֵּן קִבְּעוּ אֶת אֲמִירַת
 הַהִפְטָרָה בְּמָקוֹם הַפֶּרֶשָׁה].

וְהִנֵּה נְקוּדַת הָעֲנִין הַמְּבַאֵר בְּדִרוּשׁ שָׁם - הִיא,
 שְׁפָסוּקִים אֵלֶּה (וְאַרְשִׁתִּיף לִי גוֹ' וַיִּדְעַת
 אֶת ה') מְדַבְּרִים אֲדוּת הַחֲדוּשׁ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה,
 שְׁמִתֵּן-תּוֹרָה הוּא עֲנִין הָאֲרוּסִין דִּישְׂרָאֵל
 וְהַקְדוּשׁ בִּירוּךְ-הוּא⁸, "וְאַרְשִׁתִּיף לִי", דְּכֻמוֹ
 שְׁעֲנִין הָאֲרוּסִין וְהַקְדוּשִׁין בַּפְּשֻׁטוֹת הוּא "דְּאָסֵר

(1) הוֹשֵׁעַ ב, כ"ב. (2) רָאָה גַם שִׁיחַת אֹר לְיוֹם וְעַשׂ"ק פ' בְּמִדְבָּר, ד' סִינִי בְּתַחֲלִילָתָהּ. וְשִׁיחַת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַהֲתוּעָדוֹת.
 (3) "הַיּוֹם יוֹם" ב' סִינִי. (4) ל' הַכְּתוּב - פֶּרֶשֶׁתְנוּ א, ב. (5) פֶּרֶשֶׁתְנוּ ח, ב וְאִילָךְ. ט, וְאִילָךְ. (6) בְּרִכּוֹת יב, א. (7) אֲבוּדְרָהָם
 (שְׁחִירַת שֶׁל שִׁבְתָּ), לְבוּשׁ. ב"ח ט"ז וְשׁו"ע אֲדָה"ז או"ח ר"ס רפד. (8) רָאָה שְׁמוֹר"ר סִפְט"ו. שֶׁהִשְׁ"ר פ"ג, י"א. תַּעֲנִית כו, ב
 בְּמִשְׁנָה. לְקוּרַת שֶׁ"ש מ"ח, א. (9) קִידּוּשִׁין ב, ב. (10) הִל' תְּרוּמוֹת פ"ו ה"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אשר בחרתי לי, במלכות בית דוד כי ראיתי בבניו לי מלך, במקדש ועשו לי
מקדש, במזבח מזבח אדמה תעשה לי, בקרבנות תשמרו להקריב לי, בשמן
המשחה שמן משחת קדש יהיה זה לי, הא בכל מקום שנאמר לי אינו זו לא
לעולם הזה ולא לעולם הבא" (הינו שֶהָאָרוּסִין שהקדוש-ברוך-הוא
קידש את בני ישראל בַּמִּתְן-תּוֹרָה
הם נִצְחִיִּים, הֵינוּ שְׂאֵז במתן
תורה נתן הכל, גם הַעֲנִינִים
דְּלַעֲתִיד, וּבִפְרָט שֶׁמִּפְרָשׁ
בַּכְתוּב זה עצמו (נוסף על זה
שֶׁ"כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר "לִי"
אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם" והרי כאן נאמר
וְאֵרַשְׁתִּיךָ לִי) "וְאֵרַשְׁתִּיךָ לִי
לְעוֹלָם" דִּיקָא והכתוב מדייק
ואומר 'לעולם'.
וְכֵן מוֹכֵן גַּם מִמָּה שֶׁכְּתוּב
בַּתְּנִיָּא¹⁶ בְּנוֹגַע לְגַלּוּיִים של
האלוקות בעולם דְּלַעֲתִיד-לְבָא,
שֶׁ"כָּבֹד הָיָה לְעוֹלָמִים מֵעַיִן
זֶה בִּשְׁעַת מִתְן-תּוֹרָה" שאז כבר
היה גילוי אלוקות בעולם, וגם מזה
מוכח שבמתן-תורה כבר ניתן כל מה
שיתגלה לעתיד לבוא, בימות המשיח.
וְהָיָה אֵף שֶׁכֹּל הַעֲנִינִים
נִמְשָׁכוּ והתגלו מִלְמַעְלָה וירדו
למטה בִּשְׁעַת מִתְן-תּוֹרָה, ואם כן
לכאורה כבר אין צורך בעבודה ויגיעה
מצד האדם מִפְּלִמְקוֹם, כְּדֵי
שֶׁלֹּא יִהְיֶה זֶה מה שניתן ונמשך
מלמעלה בְּאִפְּן דְּנִתְּמָא
דְּכִסּוּפָא¹⁷, לחם בושח, היינו לחם
(או כל שפע) שניתן לאדם מבלי כל
מאמץ מצידו, וכיוון שהוא מקבל זאת
בחסד ולא בזכות, הדבר גורם לו
בושה, אֵלֹא בְּאִפְּן שֶׁל עֲבוּדָה
הַמְבִיָּאָה לְשָׂכָר וְכוּ', ושכר
שניתן תמורת עבודה אינו גורם בושה
אלא להיפך, לִכְן הָיָה אַחֲרֵיכֶן
לאחר מתן-תורה עֲנִין שֶׁל הָעָלָם
וְהִסְתֵּר וְכוּ' והגילוי האלוקי של
מתן-תורה עצמו היה רק לאותה שעה. וְעַל זֶה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
הַעֲבוּדָה מצד האדם לְהַמְשִׁיךְ ולהביא לידי גילוי תְּמִיד עֲנִינִים אֵלֹו
שֶׁנִּתְּגַלּוּ בִּשְׁעַת מִתְן-תּוֹרָה.
וּבִפְרָטִיּוֹת יותר, בהוספה על הרגיל תמיד, עֲבוּדָה זו לפעול את

הַנְּשׂוּאִין, בְּנוֹדָע¹¹ בהלכה שֶׁיֵּשׁ חוּמְרָא יְתֵרָה בְּדִין נַעֲרָה
הַמְאֲרִשָּׁה עַל הַנְּשׂוּאָה כמפורש בתורה, בפרשת כי תצא.
וּבְאָרוּסִין דְּמִתְן-תּוֹרָה גּוּפָא עצמו יִשְׁנֵן שֶׁלֹּשׁ דְּרָגוֹת, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב¹ בַּפְסוּק זה בו נזכר הלשון 'וארשתיך' שלוש פעמים וְאֵרַשְׁתִּיךָ
לִי לְעוֹלָם, וְאֵרַשְׁתִּיךָ לִי
בְּצֶדֶק גּוּ' וְאֵרַשְׁתִּיךָ לִי
בְּאִמּוּנָה גּוּ'. וּמִזֶּה לאחר
'וארשתיך' בשלוש דרגות, בָּאִים
אַחֲרֵיכֶן ל"וִידַעַת אֶת הָוִי",
כפי שהפסוק מסיים, שֶׁהִיא דְּרָגָה
הַכִּי נַעֲלִית שְׁבִנְתִּינַת הַתּוֹרָה,
שֶׁמִּגִּיעִים לִידַעַת ה', היינו
ידיעה והכרה באלוקות.
דָּאֵף שֶׁשְׁלֵמוֹת עֲנִין זֶה של
ידיעת ה' יִהְיֶה לְעִתִּיד-לְבָא,
בימות המשיח, כדברי הרמב"ם בסיום
ספרו שבאותו הזמן לא יהיה עסק כל
העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ככתוב
'ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים
מכסים', שְׂאֵז תִּהְיֶה יְדִיעַת ה'
בַּתְּכִלִּית הַשְּׁלֵמוֹת¹², וְזֶה
הַקֶּשֶׁר בֵּין ידיעת ה' ברמה הזאת
למתן-תורה שֶׁנֶּאֱמָר "תּוֹרָה
חֲדָשָׁה" דְּלַעֲתִיד¹³, מִפְּלִי-
מְקוֹם, בכל זאת גם עניין זה שייך
למתן-תורה, כִּי הָרִי גַם ה"תּוֹרָה
חֲדָשָׁה" דְּלַעֲתִיד כְּבֹר נִתְּנָה
בהעלם בִּשְׁעַת מִתְן-תּוֹרָה,
כְּדִרְצוֹנָה¹⁴ בתורת החסידות שֶׁמִּתְן-
תּוֹרָה הָיָה פֶּעַם אַחַת בְּלִבְד
ולא יהיה פֶּעַם נוספת, וְאֵז במתן-
תורה בהר סיני נִתְּן הַכֹּל.
וְזֶהוּ מִה שֶׁכְּתוּב "וְאֵרַשְׁתִּיךָ
לִי לְעוֹלָם", היינו שהקשר
והחיבור בֵּין הקדוש-ברוך-הוא ובני
ישראל שנפעל במתן תורה הוא עניין
נִצְחִי, כִּי "כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר
לִי" אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם¹⁵,
(כדברי המדרש: הֵבֵן יָקִיר לִי בכל
מקום שנאמר לי, אינו זו לעולם לא בעולם הזה ולא לעולם הבא, בכוהנים
כתיב וכיהנו לי, בלויים כתיב והיו לי הלויים, בישראל כתיב כי בני ישראל,
בתרומה כתיב ויקחו לי, בבכורות כתיב כי לי כל בכור, בסנהדרין כתיב אספה
לי שבעים איש מוקני ישראל, בארץ ישראל כי לי כל הארץ, בירושלים העיר

(11) ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ארוסה, וערך אשת איש. וש"נ. (12) ראה רמב"ם סוף הל' מלכים. (13) ישעי' נא, ד.
ויק"ר פ"ג, ג. (14) המשך תרס"ו ע' כג. וככ"מ. (15) ויק"ר פ"ב, ב. (16) פל"ו. (17) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ההמשכות והגילויים של מתן-תורה, היא בכל שנה בימי ההכנה
2 לַמִּתֵּן-תּוֹרָה, וימים אלה של ההכנה למתן-תורה הם מִתְחִיל מְרָאשׁ-
3 חֲדָשׁ סִינׁוֹ, הַחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי הַקָּשׁוֹר עִם 'אוֹרֵינָּה תְּלִיתָא'
4 תורה משולשת (הנחלקת לתורה, נביאים וכתובים). וְאַחֲרֵכֶּךָ בַּה' סִינׁוֹ
5 יִשְׁנוּ עֵינֵי הַקִּדְמָת נַעֲשֶׂה
6 לְנִשְׁמָע¹⁸, כדברי חכמינו ז"ל
7 בגמרא בשני ישראל אמרו 'נעשה
8 ונשמע' לפני מתן-תורה שְׁנָה הקדמת
9 'נעשה' ל'נשמע' מִמְּשִׁיךְ וּמִבִּיא עַל
10 בני ישראל מִלְמַעְלָה אֶת שְׁנֵי
11 הַכְּתָרִים שֶׁמִּכְתִּירִים מִלֵּאכִי
12 הַשָּׂרָת, מִלֵּאכִי עֲלִיּוֹן, אֶת כָּל
13 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל¹⁹,
14 וּבִקְאָתָם גַּם שְׁנֵי כְּתָרִים אֱלוֹ
15 שבני ישראל קיבלו מהמלאכים
16 נַעֲשִׂים לַאֲמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר עַל-יְדֵי
17 עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִדְאִיתָא
18 כְּמוֹבָא בַּמִּדְרָשׁ²⁰ מִשָּׁל לִבְנֵי
19 הַמִּדְיָנָה הָעַם, הַאֲזַרְחִים שֶׁעָשׂוּ
20 שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים לְמִלְךָ, וְהַמִּלְךְ
21 נָטַל כְּתָר אֶחָד וְנָתַן בְּרָאשׁוֹ,
22 וּשְׁנַיִם נָתַן בְּרָאשׁ בְּנֵי.
23 וּמִמְדְּרָשׁ זֶה מִבֶּן שְׁנֵי בְּנֵי
24 הַמִּדְיָנָה הָעוֹשִׂים אֶת
25 הַכְּתָרִים הֵם הַמִּלֵּאכִים יַחַד
26 עִם יִשְׂרָאֵל, וְגַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
27 מִשְׁתַּחֲפִּים בְּעִשְׂיַת הַכְּתָרִים כְּמוֹ
28 שְׂאוֹמְרִים בְּנִסְחַת הַתְּפִלָּה
29 (בְּמוֹסָף) כְּתָר יִתְּנוּ לָהּ ה'
30 אֶלְקִינוּ מִלֵּאכִים כֹּו' וְעַמֻּךְ
31 יִשְׂרָאֵל כֹּו', הֵרִי שֶׁהַמִּלֵּאכִים וּבְנֵי
32 יִשְׂרָאֵל יַחַד עוֹשִׂים אֶת ה'כְּתָר' וּמִזֶּה
33 מִבֶּן, שֶׁעָשִׂיתָ הַכְּתָרִים
34 עֲצָמָם הִיא עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת
35 יִשְׂרָאֵל וְאִין זֶה פְעוּלָה שֶׁל הַמִּלֵּאכִים
36 בַּלְבָּד.
37 וְעוֹד זֹאת, בִּימֵי אֱלֹהֵי עֶרֶב חַג
38 הַשְּׁבֻעוֹת יֵשׁ עֵינֵי נֹסֵף בַּהֲכֹונָת
39 לַמִּתֵּן-תּוֹרָה כִּיּוֹן שְׁעוֹמְדִים
40 בְּסִיּוֹם עֲבוֹדַת סְפִירַת הָעֵמֶר, שְׁכָלְלוֹת עֲבוֹדַת סְפִירַת הָעֵמֶר
41 הִיא הַרְיָצָה מִמְּצָרִים מִתּוֹךְ תְּשׁוּקָה וְעִנְיָנוּת אֶל מִתֵּן-תּוֹרָה,
- שָׁעַל זֶה הַמַּעֲבָר מִיִּצְיַת מִצְרַיִם לַמִּתֵּן-תּוֹרָה כְּתִיב²¹ ב'שִׁיר הַשִּׁירִים'
מִשְׁכָּנִי הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹשֵׁךְ וּמַעֲלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אַחֲרֵיכֶּךָ
נְרוּצָה גו', לַמִּתֵּן-תּוֹרָה, "נְרוּצָה" לְשׁוֹן רַבִּים²², הַנֶּפֶשׁ
הָאֱלֹקִית עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית. כְּמוֹבָא ב'לְקוּטֵי תּוֹרָה' לַאֲדַמּוּר
הַזֶּה, "וְהוּא מִשְׁכָּנִי אַחֲרֵיכֶּךָ נְרוּצָה."
מִשְׁכָּנִי לְשׁוֹן יַחֲדָה הוּא אֲתַעֲרוּתָא
דְּלַעֲלָא, לְעוֹרֵר הָאֲהָבָה הַטְּבִיעִית
שֶׁבִנְשָׁה הָאֱלֹקִית... וְהִנֵּה עַל יְדֵי זֶה
הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מְבֹרָרָה גַּם כֵּן אֶת
הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית. וְהוּא אַחֲרֵיכֶּךָ נְרוּצָה
לְשׁוֹן רַבִּים, בְּשֵׁנֵי הַרְצוּנוֹת דִּנְפֵשׁ
הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְאַחֲרֵיכֶּךָ,
אִין הַכּוֹוֹנָה רַק שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
מִצְרַפְתָּ לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְנִמְשַׁכָּת אַחֵר
הַרְיָצָה שֶׁלָּה אֵלָּא עֲקָר הַרְיָצָה
וְהַמְשִׁיכָה וְהַתְּשׁוּקָה לְהַתְּקַרֵּב לְאֱלֹקִיּוֹת
הִיא מִחֲמַת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
כִּי דוּקָא הַרְיָצָה מֵאֱלֹקִיּוֹת מְעוֹרֵר
צִימָאן גְּדוֹל לְהַתְּקַרֵּב כְּמוֹבָא
בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת²³, בְּתוֹרַת
הַחֲסִידוֹת, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תִּיקוֹן
רְבִירוֹר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דְּיִקְא
נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן הָאֵזֶר מִן
הַחֲשׁוֹף²⁴, עַל-יְדֵי בִירוֹר הַפְּרֹדֶת
הַטּוֹב מִהֲרַע וְהַהֲעֵלָא לְקֹדֶשׁ שֶׁל
הַתְּחַתּוֹן עֲצָמוֹ.
וְלִכְּנֹן זֶה כָּל הַפְּעוּלוֹת הָאֲמוּרוֹת
הַנַּעֲשׂוֹת בַּהֲדַגְשָׁה כִּהְכֵּנָה לַמִּתֵּן-תּוֹרָה,
מִבִּיא שְׂיִהְיָה "וְאַרְשִׁיתִי לִי
לְעוֹלָם", שְׂיִהְיָה שְׂכָה וְהַתְּחַתּוֹן
הָאֱלֹקִית שְׁעַל-יְדֵי-זֶה כְּמוֹ שִׁהִיָּה
בְּמִתֵּן-תּוֹרָה הִיא בְּאֶפֶן נִצָּחִי,
שְׁנַעֲשֶׂה מֵאֵז וְלִתְּמִיד בְּטוֹל
הַגְּזֵרָה שֶׁהִיָּה עַד מִתֵּן-תּוֹרָה
ד'עֲלִיּוֹנִים עֲנִינֵי אֱלֹקִיּוֹת לֹא
יִרְדּוּ לַמָּטָה וְתַחְתּוֹנִים עֲנִינִים
גִּשְׁמִיִּים לֹא יַעֲלֶה לַמָּעֵלָה כֹּו'²⁵
וּמֵאֵז מִתֵּן-תּוֹרָה וְאֵלָּךְ נִתְּנָה הַרְשׁוּת
וְנִתְּנָה הַכּוֹחַ הֵן לְהַמְשִׁכָה שֶׁל הָעֲלִיּוֹנִים
מִלְמַעְלָה לַמָּטָה וְהֵן לְהַעֲלָא שֶׁל הַתְּחַתּוֹנִים מִלְמַטָּה לַמָּעֵלָה בְּאֶפֶן שִׁהִיָּה
חִיבוּר בִּנְיָהִם וְהַאֲלֹקוֹת תַּחְדּוֹר בְּגִשְׁמִיּוֹת וְיִהְיָ בִירוֹר וְתִיקוֹן הָעוֹלָם.

זו, ריש ע"ד. (18) שבת פח, א. (19) משפטים כד, ז. (20) ויק"ר פכ"ד, ח. (21) שה"ש א, ד. (22) לקו"ת ויקרא ב, ד. דרושי דא"ח עה"פ משכני גו'. (23) לקו"ת האזינו עה, ריש ע"ד. ובכ"מ. וראה בארוכה ס' הערכים-חב"ד (כרך א') ערך אהבת ה' - ההוספה שבה כו'. וש"נ. (24) קהלת ב, יג. (25) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ממש. ולכן אין זה אחדות ישראל עליה מדובר כאן, 'כאיש אחד בלב
אחד', איננה רק ענין של אהבה, "ואהבת לרעך כמוך"³¹,
שגם זה שיף למתן-תורה, כמבאר במקום אחר³² בתורת
החסידות בענין מאמר חכמינו ז"ל שקבלת התורה מרצון הייתה בימי
אחשוורוש ואילו במתן-תורה "כפה
עליהם הר כגיגית"¹⁸ ועל כך
מבאר בחסידות שלפי פנימיות
הדברים אין הכוונה לכפייה כפשוטה,
היפך הרצון, אלא "שהיא המשכת
אהבה רבה מלמעלה שהכריחה את
בני ישראל, כביכול, לקבל את התורה,
וכאן מקשר בין המשכת אהבה רבה זו,
אהבת ה', לאהבת ישראל שהיתה בעת
מתן-תורה ואומר שלא הייתה זו אהבה
בלבד אלא יתרה מזו שזהו
"כאיש אחד" ממש,
שהדמות הוא כמו צלם,
שנמשך הענין עצמו כלומר,
בדרך כלל, ה'דמות' היא דבר רחוק
מה'צלם' והפער הוא על דרך ציור פניו
של אדם או השתקפות פניו במראה
שאין אלא ה'דמות' ופני האדם הם
ה'צלם', וברוחניות, חלק הנשמה
שלמעלה מהתלבשות בגוף נקרא
'צלם' ואילו חלק הנשמה המלוכש
בגוף נקרא 'דמות', אבל כשהענין
עצמו, ה'צלם' יורד ונמשך אזי ה'דמות'
היא כמו הצלם [ועל-דרך
המבאר במקום אחר³³ כמה
שקטוב³⁴ בכל יום יהיו
בעיניך כחדשים, בכ"ף
הדמיון, שעל-ידי-זה שבשלב
ראשון לימוד התורה הוא באופן
שהדברים 'כחדשים', כמו חדשים,
נעשים אחר-כך בשלב הבא,
שלב נעלה יותר בלימוד התורה,
"חדשים"³⁵ ממש ולא רק כמו
חדשים].

והנה כשם שהיה במתן-תורה בפעם הראשונה, שנמשך גילוי
אלוקות מלמעלה אל העולם למטה, כמבואר לעיל, על-דרך-זה הוא
על-ידי לימוד התורה תמיד על-ידי כל אחד ואחד
מישראל. וכמבאר ב'תורה אור' (פרשת יתרו)²⁶ בבאר
מאמר רבותינו ז"ל²⁷ מה
להלן באימה וביראה כו' אף
כאן כו', (ובלשון הגמרא, "דתניא,
והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתוב
בתורה [אחריו] יום אשר עמדת לפני ה'
אלהיך בחורב, מה להלן [במתן-תורה]
שנאמר בו 'יורא העם וינורע' באימה
וביראה וברת ובויע, אף כאן [כאשר]
לומדים תורה, 'והודעתם לבניך'
באימה וביראה וברת ובויע) ועל כך
מבאר בחסידות שבעת למוד
התורה של כל אחד ואחד
מישראל, נמשכים ומתגלים
ויורדים מלמעלה למטה אותם
הענינים שנמשכו והתגלו
במתן-תורה. ואמירת התורה
הנלמדת על-ידי ישראל תמיד
היא באופן ש'תען לשוני
אמרתך"²⁸, על-דרך "ופי
יגיד תהלתך"²⁹, שאומר
מעצמו וכו' וכמבאר ב'תורה אור'
— "וכוח זה ניתן לישראל להיות הלכה
היוצאת מפייה דבר ה' ממש שנאמרה
למשה מסיני ניתן בזמן קבלת התורה
בעשרת הדברות לאמר מה שכבר
נאמר, דהיינו בחינת ביטול אליו יתברך
שאין הדיבור נעשה נפרד אצל האדם
להיות יוצא מפי עצמו כאלו הוא שלו,
רק כמו שכתוב תען לשוני אמרתך
שהתורה היא אמרתך אלא שלשוני תען
כעונה אחר האומר מה שהוא אומר".
וענין זה שיף לכל אחד ואחד
מישראל, שהרי כלם כל בני
ישראל ללא יוצא מן הכלל הם באופן דאחדות ישראל, כאיש
אחד בלב אחד³⁰, לא רק "כאיש אחד" בכ"ף הדמיון,
במשמעות של כמו איש אחד אבל לא ממש אלא בכ"ף ההשוואה,
במובן שאכן כולם שווים ומאחדים כאיש אחד שנעשים דבר אחד

(26) ד"ה בחודש השלישי — סז, ב. וראה ד"ה זה דער"ח סיון שנה-זו. תו"א ויצא כא, ב. (27) ברכות כב, א. (28) תהלים קיט, קעב. (29) שם נא, יז. (30) פירש"י עה"פ יתרו יט, כ. (31) קדושים יט, יח. (32) תו"א מג"א צח, ד. לקו"ת ראה כב, א. וראה לקו"ת במדבר יג, ג. אוה"ת במדבר ע' קסב. (33) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 193. ושו"נ. (34) ספרי ופירש"י עה"פ ואתחנן ו, ו. פירש"י תבוא כו, טז. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. (35) ראה גם פירש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּנִשְׂוֹאִין, וְנִשְׂוֹאִין הוא השלימות והתכלית של 'אירוסין' שְׁזָהוּ עֲנָנִין
2 הַדַּעַת, מְלִשׁוֹן יִתְקַע מַחְשַׁבְתּוֹ בְּחֶזֶק³⁶, עַד שְׁזָה מוֹלִיד
3 אֶהְבֶּה וְעֶנְפִּיהָ וְיִרְאָה וְעֶנְפִּיהָ, וּבִלְשׁוֹן סֵפֶר הַתְּנִיָּא, "וְהִדְעַת הוּא
4 מִלְשׁוֹן וְהֵאדָם יֵדַע אֵת חוּה וְהוּא לִשׁוֹן הַתְּקִשְׁרוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת שֶׁמִּקְשֶׁר דַּעְתּוֹ
5 בִּקְשֶׁר אֲמִין וְחֹזֵק מְאֹד וְיִתְקַע
6 מַחְשַׁבְתּוֹ בַּחוּזֵק בְּגִדּוּלַת אֵין סוֹף בְּרוּךְ
7 הוּא וְאֵינוֹ מְסִיחַ דַּעְתּוֹ כִּי אִף מִי שְׁהוּא
8 חֹסֵם וְנִבְּן בְּגִדּוּלַת אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא,
9 הֵנָּה אִם לֹא יִקְשֶׁר דַּעְתּוֹ וְיִתְקַע
10 מַחְשַׁבְתּוֹ בַּחוּזֵק וּבִהַתְּמַדָּה לֹא יוֹלִיד
11 בְּנִפְשׁוֹ יִרְאָה וְהֵאֱבָה אֲמִיתִית כִּי־אִם
12 דְּמִיּוֹנוֹת שׁוּאָה וְעַל כֵּן הִדְעַת הוּא קִיּוֹם
13 הַמְּדוּת וְחִיתוּת וְהוּא כּוֹלֵל חֶסֶד וְגִבּוּרָה
14 פִּירוּשׁ אֶהְבֶּה וְעֶנְפִּיהָ וְיִרְאָה וְעֶנְפִּיהָ",
15 בְּמִבְּאֵר בְּתִנְיָא³⁶, שְׂאֶהְבֶּה
16 וְיִרְאָה' כּוֹלָלוֹת אֵת כָּל
17 הַמְּצוֹת, מְצוֹת־עֲשֵׂה וּמְצוֹת
18 לֹא־תַעֲשֶׂה³⁷ וְזֶה לִשְׁוֹנוֹ "כִּי
19 הָאֱהָבָה הִיא שׁוֹרֵשׁ כָּל רַמ"ח מְצוֹת
20 עֲשֵׂה וּמִמֶּנָּה הֵן נִמְשְׁכוֹת וּבִלְעֲדָה אֵין
21 לָהֶן קִיּוֹם אֲמִיתִי כִּי הַמְּקִיֵּמֵן בְּאִמַּת
22 הוּא הָאוֹהֵב אֵת שֵׁם ה' וְהַפֶּקֶץ לְדִבְקָה
23 בּוֹ בְּאִמַּת וְאִי אִפְשָׁר לְדִבְקָה בּוֹ בְּאִמַּת
24 כִּי־אִם בְּקִיּוֹם רַמ"ח פְּקוּדֵינָן שֶׁהֵם רַמ"ח
25 אֲבָרֵין דְּמַלְכָּא כְּבִיכּוֹל כְּמוֹ שִׁכְתּוֹב
26 בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְהִירָאָה הִיא שׁוֹרֵשׁ
27 לְשֵׁם"ה לֹא תַעֲשֶׂה כִּי יִרָא לְמַרְדּוֹ בַּמֶּלֶךְ
28 מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. אוֹ
29 יִרְאָה פְּנִימִית מוֹזֵ שִׁמְתִּיבּוּשׁ מְגִדּוּלָתוֹ
30 לְמִדּוֹת עֵינֵי כְּבוֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָיו
31 כָּל תּוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר שֵׁנָה הֵם הַקְּלִיפּוֹת וּסְטֵרָא אַחֲרָא אֲשֶׁר יִנְיָקָתָם מֵהָאָדָם
32 הַתַּחְתּוֹן וְאֲחִיתָם בּוֹ הוּא בִּשְׁמ"ה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, דְּזָה הַתַּחְלָלוֹת שֶׁל
33 מְצוֹת עֲשֵׂה וְכָל מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה בְּעֵינֵין אֶחָד שְׁיִיךְ גַּם לַעֲשֹׁרֶת
- הַדְּבָרוֹת, כְּמִבְּאֵר בְּתִנְיָא³⁸ דְּלִפְיָכָךְ "אֲנֹכִי וְלֹא־יִהְיֶה־לָּךְ,
מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעְנוּם"³⁹ כִּי "אֲנֹכִי" כּוֹלֵל כָּל מְצוֹת־עֲשֵׂה,
וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" כּוֹלֵל כָּל מְצוֹת לֹא־תַעֲשֵׂה.
וְעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה כְּפֻעַל כָּל עֲנִינִים אֱלוֹ, וּבִפְרָט בְּצִהְרִים
שַׁעַת אֲמִירַת הַמָּאמֵר בַּעַת הַתּוֹעֲדוֹת
בְּשַׁבַּת בְּצִהְרִים, שְׁהוּא זְמַן תְּפִלַּת
הַמִּנְחָה, הַשִּׁינָּה לְיִצְחָק⁴⁰
שְׁתִּיקָן תְּפִילַת מִנְחָה הַשִּׁינָּה וְיִצְחָק
אֲבִינוֹ שִׁינָּה לְלַעֲתִיד־לְבָא,
דְּלַעֲתִיד־לְבָא יֵאָמֵר לְיִצְחָק
דּוּקָא "אַתָּה אֲבִינוֹ"⁴¹, דָּאִף
שְׁיַעֲקֵב אֲבִינוֹ נִקְרָא בְּחִיר
שְׁבָאָבוֹת⁴² וְלַעֲנִיין זֶה יֵשׁ מַעֲלָה
בִּיעֲקֵב עַל יִצְחָק, אֲכָל בְּנוֹגֵעַ
לְלַעֲתִיד־לְבָא הָרִי זֶה שְׁיִיךְ
בְּמִיחָד לְיִצְחָק, כְּנִזְכָּר לַעֲלִיל.
וּבִפְרָט בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁעֵנִינוּ
עֲנִיג⁴³, וְ"כָל מְלֹאכְתָּךְ
עֲשׂוּיָה"⁴⁴, וּבִפְרָט בְּזִמְן
'רַעְוָא דְּרַעְוִין', שַׁעַת הַמִּנְחָה שֶׁל
יוֹם הַשַּׁבָּת הַנִּקְרָאָה בְּזוּהַר 'רַעְוָא
דְּרַעְוִין', רַעְוִין הַרְצוֹנוֹת (כְּלָלוֹת הָעֲנִין
הוּא שֶׁלֹּכַל בַּחֲנִינָה בְּסֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשּׁלוֹת
קִדְּם רַעְוִין לְהַתְּהוּוֹת בַּחֲנִינָה זֶה בַּחֲנִינָה
כְּתוּרָה, וּבִרְאשִׁית כָּל הַהִשְׁתַּלְשּׁלוֹת יֵשׁ
רַעְוִין כְּלָלִי (כְּתוּרָה כְּלָלִי, הַנִּקְרָא 'אָדָם
קִדְּמוֹן') שְׁהוּא הַרְצוֹן לְכָל הַרְצוֹנוֹת
וְכָל הַבַּחֲנִינוֹת כְּלָלוֹת בּוֹ בַּהִשְׁוֹאָה
אַחַת) בָּאִים בְּקִרְוֹב מְמֹשׁ
לְבִיָּאֵת מְשִׁיחַ צִדְקָנוֹ, וְקִהָל
גְּדוֹל יְבוֹאֵה הֵנָּה⁴⁵ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, אֲרִץ עֶשֶׂר עָמְמִין⁴⁶,
כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁכִּיבוּשׁ הָאָרֶץ בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה נִכְבְּשׁוּ אַרְצוֹת שְׁבַע
עַמִּים וְלַעֲתִיד לְבוֹא יִתּוּסְפוּ עוֹד שְׁלוֹשׁ אַרְצוֹת וּבְמִהְרָה בְּיָמֵינוּ מְמֹשׁ.

(36) תניא פ"ג (ז, ב). (37) פ"ד (ח, א). (38) פ"כ (כה, ב). (39) מכות כד, א. הוריות ח, סע"א. (40) ברכות כו, ב. וראה פסחים נח, ב. (41) שבת פט, ב. תו"א כא, ג. ובכ"מ. (42) ב"ר פט"ו, א. שער הפסוקים להאריז"ל תולדות כז, כה. ועוד. (43) ישעי' נח, יג"ד. (44) מכילתא ופירש"י עה"פ יתרו כ, ט. טשו"ע (ואדה"ז) או"ח סש"ו ס"ח (סכ"א). (45) ע"פ ירמ' לא, ז. (46) ירושלמי קידושין פ"א ה"ח.

בס"ד. שיחת ראש־חודש סיון, ה'תשח"י.

- לאגודת נשי ובנות חב"ד, לרגל הכינוס השנתי השלישי*, בחדרו הקדוש -

בלתי מוגה

- א. [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר: יתן השם־יתברך, שבשנה הבאה, הנה גם בדוחק לא יספיק המקום
לכל המשתתפות].
- יתן השם־יתברך, שתהיה זו התחלה טובה עבור הכינוס.
- דובר בשנה שעברה¹, שיש ללמוד מפרשת השבוע הוראה בנוגע למאורעות אותו שבוע.
- בשבוע זה קוראין פרשת במדבר, שבה מסופר אודות מנין בני ישראל².
- בענין המנין, רואים אנו שכל אחד מהנמנים תופס מקום בשוה, הקטן ביותר כמו הגדול ביותר: הקטן ביותר הוא אחד, וגם הגדול ביותר אינו אלא אחד.
- וההוראה מזה עבורנו: כאשר מתעסקים בסיוע לזולת, אין להתחשב אם הוא גדול יותר או קטן יותר; כל אחד חשוב אצל הקב"ה, וצריכים לסייע לו. ואדרבה - הסיוע לקטן צריך להיות יותר מהסיוע לגדול.
- הורים לילדים יודעים, שכאשר הילד הוא קטן, וזקוק עדיין לעזרתם - יש להראות לו הרבה יותר אהבה ותשומת־לב מאשר לילד גדול יותר, שיש ביכולתו לסייע לעצמו.
- וכן הוא כשמדובר בעבודה בעניני יהדות, שלא זו בלבד שאין להתחשב בכך שהזולת הוא מבוגר בשנים אבל קטן בעניני יהדות, אלא אדרבה - יש להשקיע השתדלות להראות לו אהבה ותשומת־לב יתירה.
- ובפרט בנוגע לנשים, שרגש הרחמנות אצלן הוא בתוקף יותר - הרי ודאי צריכות הן להשקיע השתדלות רבה יותר כדי לקרב מתוך אהבה יהודים אלו, שהם עדיין קטנים וחסרי־ישע, עד שיוכלו לסייע לעצמם, ולשנה הבאה לא יזדקקו עוד לעזרתכן.
- יצליחכן הקב"ה בעבודתכן, ויהי־רצון שלא יהיה צורך להמתין שנים כדי לראות את הפירות, אלא יראו אותם מיד.
- ב. ימי חג השבועות - זמן קבלת התורה - ממשמים ובאים.
- כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם, שיחד עם התורה, נותן הקב"ה גם את כל הברכות הנצרכות - בריאות, פרנסה, ונחת מהילדים.
- יתן השם־יתברך שנקבל, יחד עם התורה, את כל הברכות שכל אחד זקוק להם לעצמו ולמשפחתו. יתן לכן הקב"ה יום־טוב שמח, ושנת בריאות ושמחה.
- בוודאי תמסרו את הדברים לכל אלו שתשתתפנה בכינוס, ויתן השם־יתברך שנשמע בשורות טובות מכולכן, הן בענינים הכלליים והן בענינים הפרטיים ובצרכיו של כל אחד.
- [וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דייט געזונט".]

קסב ואילך) - לכינוס השנתי דאגודת נשי ובנות חב"ד כו'.
(2) ראה גם שיחת ש"פ במדבר דאשתקד ס"ו (תורת מנחם -
התועדויות ח"כ ע' 19). וש"נ.

(*) ראה גם מכתב ער"ח סיון שנה זו (אג"ק ח"י"ז ע' קמא
ואילך) - למשתתפות בכינוס השלישי כו'.
(1) ראה גם מכתב מוצש"ק במדבר דאשתקד (אג"ק חט"ו ע'

בס"ד. שיחת שבת פרשת במדבר, ערב חג השבועות, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- 1 א. איתא בגמרא¹: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל
- 2 אחד ואחד מישראל, קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע".
- 3 כלומר: אף-על-פי שהפסוק "נעשה ונשמע" נאמר בסוף פרשת משפטים², בפרשת "ואל משה אמר
- 4 עלה אל ה'"³ - מפרש שם רש"י: "פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובד' בסיון נאמר לו עלה".
- 5 ועל-פי-זה מפרש שמה שכתוב⁴ "וישכם בבוקר" היה "בחמשה בסיון", ובו ביום היתה אמירת "נעשה
- 6 ונשמע".
- 7 ונמצא, שלפי רש"י (וכן הוא במכילתא⁵) היתה הקדמת נעשה לנשמע בחמשה בסיון, לפני יום
- 8 מתן-תורה (ושלא כהדיעה⁶ שהיה זה בששה בסיון).
- 9 וכן מוכח מהירושלמי⁷, שמקשה למאן-דאמר לא הקריבו שלמים קודם מתן-תורה, מדכתיב⁸ "ויזבחו
- 10 זבחים שלמים לה' פרים", ומתרץ: "שלימין בגופן בלא הפשט ובלא ניתוח" - שכל זה היה לפני
- 11 מתן-תורה.
- 12 וכן מוכח גם בבבלי⁹, שאמר הצדוקי לרבא "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו", שמזה משמע
- 13 שענין זה היה לפני מתן-תורה - כי הלשון "עמא פזיזא" שייך רק על דבר שלא שמעו אודותיו כלל,
- 14 אפילו בכללות.
- 15 וכן מוכח ב'לקוטי תורה'¹⁰, שמבאר שענין "הקדמת נעשה לנשמע" הוא ענין הביטול לבעל הרצון,
- 16 ועל-ידי ביטול זה גרמו והמשיכו מבעל הרצון שיומשך ברצון הגלוי של תורה.
- 17 ומכל הנ"ל מוכח ש"הקדמת נעשה לנשמע" היתה לפני מתן-תורה, ולמאי דקיימא-לן בששה בסיון
- 18 ניתנה תורה, כמו שכתב אדמו"ר הזקן ב'שולחן ערוך'¹¹ שמטעם זה אנו אומרים בחג השבועות "זמן
- 19 מתן תורתנו", נמצא ש"הקדמת נעשה לנשמע" היתה בחמשה בסיון.
- 20 ב. והנה, ידוע מה שכתוב בכתבי האריז"ל¹² על הפסוק¹³ "והימים האלה נזכרים ונעשים", שבכל שנה
- 21 ושנה חוזרים ו"נעשים" הענינים שהיו בפעם הראשונה. וכן הוא בנוגע למתן-תורה, שבכל חג השבועות
- 22 נעשית נתינת התורה מחדש, ולכן אנו אומרים "זמן מתן תורתנו" לשון הוה¹⁴, היינו שמתן-תורה נעשה
- 23 עתה.
- 24 ועל-פי-זה נמצא, שביום זה - חמשה בסיון - צריכה להיות ההכנה למתן-תורה, שהכנה זו היא
- 25 "הקדמת נעשה לנשמע".
- 26 וכיון שמדובר אודות הכנה לקבלת התורה, שהיא ענין כללי הנוגע לכל הענינים - הרי גם ההכנה
- 27 צריכה להיות באופן כללי, דהיינו, מצד עצם הנפש הכולל את כל הכחות.
- 28 ויתירה מזו: כיון ש"מעלין בקודש"¹⁵, הרי בכל שנה נעשה ענין מתן-תורה באופן נעלה יותר ("א
- 29 טיפערער"), ולכן צריכה להיות באופן נעלה יותר גם "הקדמת נעשה לנשמע", שהוא ענין הביטול של
- 30 עצם הנשמה - שאין בה הגבלות, ולכן ביטולה יכול להיות תמיד באופן נעלה יותר - לבעל הרצון.

(9) שבת שם. כתובות קיב, סע"א.

(10) פרשתנו יד, א.

(11) או"ח רסתצ"ד. וראה מג"א שם.

(12) רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(13) אסתר ט, כח.

(14) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תוריע כג, א. ובכ"מ.

(15) ברכות כח, א. וש"נ.

(1) שבת פח, א.

(2) כד, ז.

(3) שם, א.

(4) שם, ד.

(5) יתרו יט, יו"ד.

(6) רבי יוסי בר' יהודה במכילתא שם. וראה לקו"ש חל"ג ע'

26. וש"נ.

(7) מגילה פ"א ה"א.

(8) משפטים כד, ה.

ועוד פרט בזה: כיון שהתורה ניתנה לנשמות בגופים דוקא, צריכה להיות ההכנה ד"הקדמת נעשה לנשמע" לא רק מצד הנשמה, אלא גם מצד הגוף, והיינו, שגם באיברי הגוף יורגש הביטול שמצד עצם הנשמה - לבעל הרצון. וכאמור לעיל, שבכל שנה צריך להיות באופן נעלה יותר.

ג. נוסף על ההכנה ד"הקדמת נעשה לנשמע", ישנה גם ההכנה של ספירת העומר, שענינה הוא בירור המדות של הנפש הבהמית (כמדובר לעיל¹⁶), כמו שכתוב¹⁷ "וספרתם לכם", דהיינו, שצריכים להאיר את כל שבע המדות דנפש הבהמית כפי שכל אחת כלולה משבע, ולכן הספירה היא מ"ט יום, שבע פעמים שבע.

ועל-ידי בירור הנפש הבהמית, נעשית תוספת עליה גם בנפש האלקית, כמדובר לעיל¹⁸ בענין "קוממיות"¹⁹, שתי קומות הנפש הבהמית וקומת הנפש האלקית.

ועל-ידי העבודה בבירור שבע המדות בפרטיות - באים ליום החמישים, שהוא ענין שער הנו"ן, ולא רק בחינת שער הנו"ן כפי שכולל את ארבעים ותשעה יום, אלא גם לבחינת עצם שער הנו"ן, עצם הכתר²¹.

ובפרט בזמן הזה, שקביעות חג השבועות היא תמיד בששה בסיון, יום מתן-תורה - הרי ישנן שתי ההכנות: הן ההכנה מצד מ"ט ימי ספירת העומר (בירור המדות דנפש הבהמית), והן ההכנה ד"הקדמת נעשה לנשמע" (שהיא בחמשה בסיון, כנ"ל). ועל-ידי שני ענינים אלו זוכים לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

* * *

ד. על-פי-זה יש לבאר מה שכתוב במדרש²² בענין ההכנה למתן-תורה - "ויקח משה את הדם ויזרוק על העם"²³, אמר להם הרי אתם קשורים, ענובים, תפוסים":

שלושה לשונות אלו, מורים על ענין הביטול, היינו, שבני-ישראל קשורים עם אלקות לגמרי, באופן שאין להם שייכות כלל לענין אחר (וכנ"ל בענין "הקדמת נעשה לנשמע", שהוא ענין הביטול לבעל הרצון).

ובפרטיות יותר: דובר לעיל (סעיף ב), שכיון שהתורה ניתנה לנשמות בגופים, צריך הביטול להיות גם מצד הגוף. ומזה מובן, שכיון שקיום התורה והמצוות צריך להיות בשלושה לבושי הנפש, מחשבה דיבור ומעשה - הרי גם הביטול ד"הקדמת נעשה לנשמע", שהוא הכנה למתן-תורה, צריך להיות בכל שלושת הלבושים, מחשבה דיבור ומעשה.

וענין זה נרמז בשלושה הלשונות הנ"ל: קשירה, עניבה ותפיסה.

ה. המדרגה הנעלית ביותר היא - קשירה, כפי שמצינו לגבי שבת, שישנו "קשר של קיימא"²⁴.

למטה מזה - עניבה, שלכן קשירה (בקשר של קיימא) בשבת אסורה, מה-שאינ-כן עניבה מותרת, כיון שאינה ענין של קיימא²⁵.

למטה מזה - תפיסה (שהרי הסדר בדברי המדרש הוא מלמעלה למטה: קשירה קודם לעניבה, ומזה מוכח שתפיסה היא למטה מעניבה), כי עניבה נקראת גם-כן התקשרות, כפי שמצינו²² לענין שבת, שענינים שצריך לעשות בהם קשר, הרי כיון שקשירה אסורה בשבת - עושים בהם עניבה, ונמצא, שגם

(21) ראה לקו"ת פרשתנו יב, א ואילך. ובכ"מ.

(22) מכילתא שם.

(23) משפטים כד, ח.

(24) שבת קיג, א.

(25) ראה שבת שם. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סשי"ז ס"ה

(ס"ג).

(16) ד"ה להבין ענין ספירת העומר דש"פ בהו"ב, מבה"ח

סיון (תורת מנחם - התוועדות חכ"ב ע' 299 ואילך).

(17) אמור כג, טו.

(18) ד"ה הנ"ל (שם ע' 300). שיחת ש"פ הנ"ל סט"ו (שם ע' 314).

(19) בחוקותי כו, יג.

(20) ראה ב"ב עה, א ובחדא"ג מהרש"א שם.

- 1 בעניבה ישנו ענין של התקשרות; מה־שאינ־כן תפיסה היא באופן שאין בה ענין של התקשרות כלל, וכל
- 2 ענין התפיסה מתבטא בכך שהוא מוגבל וסגור במקום מסויים ואינו יכול לצאת ממקום זה למקום אחר,
- 3 אבל במקום שבו נמצא - יכול לעשות כרצונו.
- 4 ו. והענין בזה בשייכות לשלושת הלבושים, מחשבה דיבור ומעשה:
- 5 מעשה - הוא דבר הקיים, "אין אחר מעשה כלום"²⁶, ולכן גם בית־דין של מעלה מענישין על מעשה,
- 6 שהוא דבר הקיים לעולם. וכלשון התניא²⁷: "יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד". ונמצא שמעשה
- 7 הוא בדוגמת קשר, קשר של קיימא.
- 8 דיבור - אינו דבר הקיים, ואפשר לבטלו בנקל - "אתי דיבור ומבטל דיבור"²⁸, ועל־אחת־כמה־וכמה
- 9 שמעשה מבטל דיבור. ומכל־מקום, כל זמן שלא נתבטל הדיבור - עדיין הוא בקיומו. ולכן ענין הדיבור
- 10 הוא בדוגמת עניבה, שאפשר להתירה בנקל, ואף־על־פי־כן כל זמן שלא הותרה - יש כאן חיבור
- 11 והתקשרות (ולכן משתמשין בה בשבת כאשר אי־אפשר לעשות קשר).
- 12 מחשבה - הרי אפילו בשעת המחשבה אין זה ענין של התקשרות, וראיה לזה - ממאמר רבותינו ז"ל²⁹
- 13 "מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה", והפירוש בזה - כמובן מדברי אדמו"ר הזקן בתניא³⁰ בפירוש
- 14 מאמר רבותינו ז"ל²⁹ "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה", שלאחרי שישנו המעשה, מצטרפת
- 15 המחשבה למעשה, והרי צירוף זה הוא רק מצד טובו של הקב"ה, ש"טבע הטוב להיטיב"³¹, ומזה מובן
- 16 גם בנוגע למחשבה רעה - שגם אם אחר־כך עושה מעשה, המחשבה אינה פועלת מאומה ואינה מצטרפת
- 17 עם המעשה, וכאילו אינה בעולם כלל.
- 18 וזהו החילוק בין דיבור למחשבה: בדיבור ישנה התקשרות על־כל־פנים בשעת הדיבור, אלא שאפשר
- 19 לבטלה לאחר מכן, אבל כל זמן שלא נתבטלה, הרי האדם מקושר עם הדיבור שדיבור (בדוגמת עניבה);
- 20 מה־שאינ־כן במחשבה - אין האדם מקושר עם המחשבה.
- 21 ואף־על־פי־כן, גם במחשבה ישנו ענין של תפיסה על־כל־פנים - שהמחשבה "מלפתו"³², שהרי
- 22 בשעה שחושב מוקף הוא במחשבה זו, ובכל מקום שהולך הולכת המחשבה עמו, והרי הוא כאדם התפוס,
- 23 שהוא סגור במקום מסויים ואינו יכול לצאת ממנו.
- 24 ומכל־מקום אין זו אלא תפיסה בלבד, היינו, שאינו יכול לצאת ממקום זה למקום אחר, אבל במקום
- 25 זה גופא - יכול לעשות כרצונו. ודוגמתו בנמשל - שאף שנשאר בו הפגם שנעשה על־ידי מחשבה בלתי
- 26 רצויה (עד שיעשה תשובה), מכל־מקום אין זה פועל על שאר כחות נפשו, כיון שאין בזה ענין של
- 27 התקשרות (שלא כמו בדיבור שיש בו ענין של התקשרות), ולכן יכול להאיר בו אור התורה והמצוות,
- 28 כאילו לא היתה המחשבה בעולם כלל.
- 29 וזהו ביאור מאמר המדרש "הרי אתם קשורים, ענובים, תפוסים" - ש"הקדמת נעשה לנשמע", שהיא
- 30 הביטול לבעל הרצון, צריכה להיות ניכרת ומורגשת בכל שלושת הלבושים: מחשבה - "תפוסים", דיבור
- 31 - "ענובים", ומעשה - "קשורים". ועל־ידי הביטול בכל הלבושים, וכן באיברי הגוף - נעשים כלי לקבלת
- 32 התורה בשמחה ובפנימיות.

* * *

(29) שם מ, א. וש"נ.
 (30) ספ"ט ז. פמ"ד (סג, ב).
 (31) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה ד"ה מספרי
 הח"ן.
 (32) ראה סוטה ג, ב. וש"נ.

(26) ע"פ לשון חז"ל - ר"ה כט, ב. ב"מ יז, סע"א. וראה ש"ך
 חו"מ ספ"א סקע"ו. פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פכ"ח (טז),
 (א).
 (27) פכ"ה (לב, א).
 (28) קידושין נט, א.

- ז. נזכר לעיל (סעיף ג) שנוסף על ההכנה ד"הקדמת נעשה לנשמע", ישנה גם ההכנה של ספירת העומר, שהוא ענין בירור המדות של הנפש הבהמית. וכידוע³³ שמתעם זה היה קרבן העומר משעורים, שהם מאכל בהמה, בדוגמת מנחת סוטה שבאה מן השעורים, מאכל בהמה³⁴.
- ובפרטיות יותר - כמבואר בזהר³⁵ שזהו על-דרך הענין ד"תרתין אחתין"³⁶, אחות דקדושה ואחות דקליפה, שעל-ידי שהשקן את מי הסוטה לאחות דקדושה, שעל-ידי-זה נתקיים בה "ונקתה ונזרעה זרע"³⁷ - אזי נתקיים באחות דקליפה "וצבתה בטנה ונפלה ירכה"³⁸.
- ומבואר בחסידות³⁹, ש"תרתין אחתין" הם הנפש האלקית והנפש הבהמית, שהנפש האלקית שרשה מ'תיקון', והנפש הבהמית שרשה מ'תהו', ו'תהו' ו'תיקון' נקראים אחים (כמו שכתוב⁴⁰ "הלא אח עשו ליעקב"). וכיון שהם "תרתין אחתין" בשרשם - נקראים "תרתין אחתין" גם כפי שהם בהתגלות.
- והענין בעבודה: כאשר האדם מתבונן באלקות בשעת התפילה, ומוליד אהבה בנפשו האלקית, אבל האהבה היא במורגש, וניכר בה הענין ד"לגרמיה", "קרכת אלקים לי טוב"⁴¹ (לא "קרכת אלקים טוב" בעצם, אלא "לי טוב" דייקא) - אזי מענין "לגרמיה" שבנפש האלקית נעשית יניקה לנפש הבהמית.
- והיינו, שמהתגלות האהבה בנפש האלקית בשעת התפילה, יכולה לבוא אחר התפילה אהבה זרה לענינים גשמיים, ולא רק לענינים המוכרחים, אלא גם לעניני מותרות (אף-על-פי שאינו מקיים בהם "בכל דרכיך דעהו"⁴²), ועד שיכול ליפול רחמנא-ליצלן למדריגה תחתונה יותר, שתהיה אצלו האהבה לדברים האסורים. וכל זה - מצד המורגש וה"לגרמיה" שבנפש האלקית.
- ועל זה נאמר⁴³ "לא יחפוץ כסיל בתבונה כ"אם בהתגלות לבו", שהכסיל (נפש הבהמית) חפץ בהתגלות האהבה ויראה, כי עם היותם אהבה ויראה דקדושה, מכל-מקום כיון שהם בהתגלות ובמורגש, יש לו יניקה מהם.
- ולכן נקראים הנפש האלקית והנפש הבהמית "תרתין אחתין", כיון שלפעמים יש לנפש הבהמית יניקה מהנפש האלקית.
- ח. והעצה לביטול יניקה זו היא - סדר העבודה של מנחת סוטה:
- לכל-לראש ישנו ענין התנופה על-ידי הכהן - "ולקח הכהן גו' והניף את המנחה לפני ה'",⁴⁴ שהוא ענין התגלות אהבה רבה של הנפש האלקית, כידוע⁴⁵ ההפרש בין האהבה של אברהם לאהבה של אהרן, שהאהבה של אברהם היא בחינת "אהבת עולם", שהיא בהגבלה. והאהבה של אהרן 'כהנא רבא' היא בחינת "אהבה רבה", שהיא בלי גבול.
- ועל-ידי התגלות אהבה רבה של הנפש האלקית, אפשר לחדור ("דערנעמען") ולפעול על הנפש הבהמית: על-ידי "אהבת עולם" - אי-אפשר לפעול על הנפש הבהמית, שהרי הוא "בהמה", ואינו מתפעל מענינים שבהגבלה, על-פי טעם-ודעת. ודוקא ענין "אהבה רבה" שלמעלה מטעם-ודעת, כשנמשכת ובאה בהתגלות ובמורגש - יש בכחו לפעול על הנפש הבהמית.
- וזהו שמנחת סוטה היא משעורים, מאכל בהמה, שהוא ענין המדות שאינן על-פי טעם-ודעת, אבל לא מדות שלמטה מטעם-ודעת, אלא אדרבה - מדות שלמעלה מטעם-ודעת, שהוא ענין "אהבה רבה"

(33) ראה לקו"ת אמור לה, ד ואילך. תורת מנחם - ואילך, ולהצ"צ (ח"ב ע' תתקלז ואילך).

התועודיות ח"ג ע' 63. וש"נ.

(34) סוטה רפ"ב.

(35) ח"ג עז, א (ברע"מ).

(36) ראה במדב"ר פ"ט, ט.

(37) נשא ה, כח.

(38) שם, כז.

(39) ראה ביאורי הזהר פ' אמור לאדמו"ר האמצעי (קמ, ג)

(40) מלאכי א, ב.

(41) תהלים עג, כח. וראה המשך תער"ב ח"א ע' נו ואילך.

ח"ג ע' א'תנה. ועוד.

(42) משלי ג, ו.

(43) שם יח, ב. וראה לקו"ת מסעי צ, א. ובכ"מ.

(44) נשא ה, כה.

(45) לקו"ת בעלותך כט, ג ואילך.

1 (כידוע⁴⁶ בענין "בהמות"⁴⁷ לשון רבים, שיש בחינת בהמה שלמטה מטעם-ודעת, ויש בחינת בהמה שלמעלה מטעם-ודעת).

3 וזהו תוכן מאמר הזוהר הנ"ל בענין "תרתין אחתין", שעל-ידי השקאת מי סוטה ל"אחות דקדושה",
4 שהוא ענין התעוררות "אהבה רבה" בנפש האלקית, נפעל ב"אחות דקליפה" "וצבתה בטנה ונפלה ירכה",
5 שהוא ענין בירור כל המדות של הנפש הבהמית, כולל בחינת נצח-הוד-יסוד (שהוא ענין ירכיים) שבה.
6 וכיון ששורש הנפש הבהמית הוא למעלה משורש הנפש האלקית (שהרי שורש הנפש הבהמית הוא
7 מ'תהו' שלמעלה מ'תיקון'), הרי על-ידי-זה שהנפש האלקית מבררת את הנפש הבהמית נעשית עליה גם
8 בנפש האלקית. וזהו שעל-ידי "וצבתה בטנה ונפלה ירכה" בנפש הבהמית נעשה בנפש האלקית "ונקתה
9 ונזרעה זרע", "היתה יולדת בצער יולדת בריוח, נקבות יולדת זכרים"⁴⁸, שענין הזכר הוא "איש דרכו
10 לכבוש"⁴⁹, דהיינו שנעשה מושל ושליט על עניני העולם.

11 ט. וזהו שייכות הענין ד"תרתין אחתין" לענין העומר, כי גם ענין ספירת העומר הוא בירור הנפש
12 הבהמית, שעל-ידי-זה נעשית עליה גם בנפש האלקית.

13 וכמו שנתבאר במאמר¹⁸ בענין "קוממיות"¹⁹, שתי קוממיות²⁰, שעל-ידי-זה שהנפש האלקית מבררת את
14 קומת הנפש הבהמית, נעשה תוספת ועליה גם בקומת הנפש האלקית, ועד שעל-ידי בירור כל שבע המדות
15 כמו שהן כלולות משבע (שהוא ענין מ"ט יום דספירת העומר) באים לעצם שער הנו"ן, שהוא עצם
16 הכתר²¹, שענין זה הוא הכנה למתן-תורה (וכמו שנתבאר לעיל¹⁸ שמטעם זה קורין פרשת בחוקותי קודם
17 מתן-תורה).

18 ועל-פי-זה יש לבאר את טעם המנהג⁵⁰ ללמוד בימי הספירה מסכת סוטה, דף ליום דף ליום, כיון
19 שענין זה קשור עם בירור הנפש הבהמית, שזוהי ההכנה למתן-תורה.

* * *

20 י. בסיום⁵¹ מסכת סוטה⁵² שנינו: "משמת רבי, בטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב יוסף לתנא, לא
21 תיתני ענוה דאיכא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא".

22 ולכאורה⁵³, הא גופא שמחזיק את עצמו ל"עניו" הוא היפך הענוה?
23 יש מפרשים, שרב יוסף, לפי דעתו, לא הגיע לו כבוד, וכשראה שנותנים לו כבוד, אמר: "לא תיתני
24 ענוה דאיכא אנא", דכיון שלא מגיע לו כבוד (לדעתו), ואף-על-פי-כן נותנים לו כבוד רב, הרי זו הוראה
25 על הענוה של אנשי הדור.

26 אבל רש"י מבהיר שאין הפירוש כן, וזה-לשונו: "דאיכא אנא - שאני ענוותן". ומזה מובן שדיעתו
27 של רב יוסף שהוא עניו, אינה סתירה למדת הענוה.

28 ענין זה הוא בהתאם להמבואר לעיל⁵⁴, שאמיתית ענין הענוה הוא, שיכול אדם לדעת אודות מעלותיו,
29 גם על מעלתו שהוא עניו, ואף-על-פי-כן הרי הוא בביטול גמור, כיון שברור בעיניו שכל מעלותיו, כולל
30 מעלת הענוה, אינן שלו, אלא מה שנתן לו הקב"ה וכו', ובשני האופנים שנתבארו לעיל.

31 ואפשר לומר, שמטעם זה נקרא רב יוסף בשם "סיני"⁵⁵ - כיון שהביטול של רב יוסף היה בבחינת
32 "סיני", שאף שיש בו מעלה ה"הר", אף-על-פי-כן הרי הוא בביטול.

(52) יש גורסים בסיום המסכת עוד ענינים, אבל הגירסא
האמיתית היא כבפנים.
(53) מכאן עד סוף הסעיף - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 279 ואילך. במהדורא זו
ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(54) שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון ס"ט (תורת מנחם -
התועדויות חכ"ב ע' 311). וש"נ.
(55) ברכות סד, א.

(46) ראה תניא ספמ"ו. לקו"ת עקב יג, סע"ג ואילך.
(47) תהלים עג, כב.
(48) סוטה כו, א. וש"נ.
(49) יבמות סה, ב.
(50) "היום יום" ז אייר. וראה גם אג"ק ח"ט ס"ע עה ואילך.
ח"ח ע' תיב.
(51) בהבא לקמן - ראה גם שיחת ערב חג השבועות תשי"ב
(תורת מנחם - התועדויות ח"ה ע' 210 ואילך). וש"נ.

- 1 יא. וזהו שאמר רב יוסף "לא תיתני ענוה דאיכא אנא", ופירש רש"י "שאני ענוותן":
- 2 "ענוה" - שעל זה אומר "משמת רבי, בטלה ענוה" - אינה שלילת התנשאות מצד מעלות שאין בו,
- 3 כי ענוה כזו יכולה להיות גם בדורות שלאחר-זה, אלא הכוונה היא לשלילת ההתנשאות מצד המעלות
- 4 שיש בו.
- 5 ובשביל ענוה זו, יש צורך בגילוי אלקות - שכן, כאשר מאיר גילוי אלקות, אזי יודע שכל הענינים
- 6 שבו אינם משלו, אלא הקב"ה נותנם לו בכל רגע ורגע; מה-שאין-כן כאשר לא מאיר גילוי אלקות, עלול
- 7 אדם לחשוב שמעלותיו הן מצד עצמו ("אייגענע").
- 8 וזהו ששנינו "משמת רבי, בטלה ענוה" - כי רבי היה בסוף זמן התנאים, שבזמנם האיר גילוי אלקות
- 9 (כמבואר ב'לקוטי תורה'⁵⁶ על הפסוק⁵⁷ "ששים המה מלכות"), וכפי שמצינו שהתנאים עשו כמה אותות
- 10 ומופתים בכח אור התורה שהאיר אז⁵⁸, ולכן היה יכול להיות אז ענין ה"ענוה"; אבל "משמת רבי", שאז
- 11 נתבטל גילוי אלקות, אזי "בטלה ענוה".
- 12 ועל כך אמר רב יוסף: "לא תיתני ענוה" - כי גם בזמן של העולם והסתר, בכח האדם לפעול על-ידי
- 13 עבודתו שיהיה גילוי אלקות בנפשו, לידע שאינו מציאות כלל, וכל מה שיש לו שייך להקב"ה; והראיה
- 14 לזה - "דאיכא אנא", ופירש רש"י "שאני ענוותן", אף שהיה לאחר זמן התנאים. ומזה הביא רביא על
- 15 כל הדורות הבאים, שעל-ידי עבודה, בכח האדם לגלות אלקות בנפשו, ולהכיר ולהרגיש את האמת,
- 16 שאינו מציאות כלל מלבד האלקות המהווה אותו בכל רגע ורגע.
- 17 יב. ועל-דרך-זה יובן בנוגע ליראת חטא, שעל זה אמר רב נחמן "לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא":
- 18 הפירוש "יראת חטא" הוא כפשוטו - שהיראה היא מהחטא עצמו⁵⁹, היינו, שירא מענין החטא שהוא
- 19 מלשון חסרון⁶⁰, שזהו החסרון בגילוי אלקות שנעשה על-ידי החטא.
- 20 ועל זה אמרו "משמת רבי, בטלה יראת חטא" - כי ענין זה היה שייך בזמן התנאים, שאז היה מאיר
- 21 גילוי אלקות, ולכן היה שייך שתהיה יראה מהחסרון בגילוי אלקות. והיינו, שאז שייך שיהיה חסרון
- 22 באור על-ידי החטא, שהרי לולי החטא ישנו האור, ועל-ידי החטא נחסר האור. ועוד זאת, שמצד כללות
- 23 המעמד ומצב דגילוי אלקות, נוגע לו חסרון האור, שלכן ירא מזה. אבל "משמת רבי" - בטלה יראת
- 24 חטא", שהרי בלא-הכי אין גילוי אלקות, ומה גם שאין הדבר נוגע לו.
- 25 ועל זה אמר רב נחמן "לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא":
- 26 בנוגע לרב נחמן, איתא בגמרא⁶¹: "אימיה דרב נחמן בר יצחק, אמרו לה כלדאי (חוזים בכוכבים)
- 27 בריך גנבא הוה, לא שבקתיה גלויי רישיה, אמרה ליה כסי רישך, כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא".
- 28 וגם אחר-כך לא נתבטל ממנו טבע זה, כמסופר בגמרא שם שכאשר נסתלק ממנו כיסוי הראש, חזר
- 29 ונתעורר טבע הגניבה. ונמצא, שאף שהוצרך תמיד לעצת כיסוי הראש כדי לקבל עול מלכות שמים,
- 30 אף-על-פי-כן עלה בידו לפעול בעצמו ענין "יראת חטא".
- 31 ומכאן ראינו על כל הדורות הבאים, שגם בזמן שאין מאיר גילוי אלקות, בכח האדם לפעול בעבודתו
- 32 שיהיה "ירא חטא" - יראה מעצם החטא.
- 33 יג. על-פי-זה⁶² יובן מאמר הגמרא⁶³: "אמר רב יוסף, לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה
- 34 הניח כל הרים וגבעות, והשרה שכינתו על הר סיני".

א. סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך. תרצ"א ע' שיו ואילך.
ועוד.

(61) שבת קנו, ב (ובפרש"י).

(62) סעיף זה - המשך השיחה המוגהת שבהערה 53.

(63) סוטה ה, א.

(56) שה"ש מא, ב ואילך.

(57) שה"ש ו, ח.

(58) ראה לקו"ת תוריע כב, ג.

(59) לקו"ת מטות פב, א.

(60) ראה מלכים-א, כא ובפרש"י. לקו"ת שם. נצבים נא,

- 1 לכאורה קשה: (א) הרי אין זו עצה טובה, אלא חובה ושמירה מאיסור גמור. (ב) למה הוצרך להביא
- 2 ראייה מדעת קונו כו', הרי זה פסוק מפורש⁶⁴ - "תועבת הוי' כל גבה לב"?
 - 3 ועל-פי האמור לעיל⁵⁴ יובן בפשיטות: המדובר כאן אינו על ענין של התנשאות וישות דקליפה; ענין
 - 4 זה אין צורך ללמוד מהר סיני. המדובר הוא על התנשאות של קדושה, ואף-על-פי-כן, כשמדובר
 - 5 במתן-תורה, אומרים שהכלי לתורה הוא ביטול דוקא.
 - 6 יד. ובפרטיות יותר:
 - 7 כאשר באו שאר ההרים וטענו שרצונם שהתורה תינתן עליהם⁶⁵ - כוונתם היתה שהם ראויים לכך
 - 8 מצד המעלות דקדושה שבהם. ואף-על-פי-כן ניתנה תורה על הר סיני דוקא, כי עם היותו גם הוא בבחינת
 - 9 "הר", דהיינו שיש בו מעלות, אף-על-פי-כן היה "מכיך מכל טוריא"⁶⁶, ובזה היה כלי לקבלת התורה.
 - 10 וכמדובר לעיל (סעיף י) בענין הענוה, שאף שמשו רבינו ידע את מעלותיו, מכל-מקום היה בענוה
 - 11 ובביטול. וכמו שכתבו המפרשים⁶⁷ בביאור מאמר המשנה⁶⁸ "משה קיבל תורה מסיני", שמשו למד את
 - 12 ענוותנותו מהר סיני, שאף שיש בו מעלות, מכל-מקום היה "מכיך".
 - 13 וזהו שאמר רב יוסף "לעולם ילמד אדם מדעת קונו" - שענין זה שרב יוסף ידע את מעלותיו
 - 14 ומכל-מקום היה בביטול (ולכן אמר "לא תיתני ענוה דאיכא אנא", כנ"ל סעיף י) - למד "מדעת קונו",
 - 15 מנתינת התורה על הר סיני, שלמרות מעלותיו היה "מכיך", כנ"ל.
 - 16 טו. וזהו טעם נוסף להמנהג⁵⁰ ללמוד מסכת סוטה בימי הספירה, ולסיימה ביום ה' בסיון, ערב חג
 - 17 השבועות:
 - 18 כי ההכנה למתן-תורה היא "הקדמת נעשה לנשמע", שהוא ענין הביטול לבעל הרצון (כנ"ל סעיף
 - 19 א). וביטול זה הוא באופן שאף שיש בו מעלות, מכל-מקום הוא מבטל את עצמו⁶⁹.
 - 20 ולכן לומדים בה' בסיון את סיום מסכת סוטה: "לא תיתני ענוה דאיכא אנא", שזהו ענין "הקדמת
 - 21 נעשה לנשמע", ועל-דידיה זוכים לקבל את התורה בשמחה ובפנימיות על כל השנה כולה.

28 ואילך. וש"נ.

(68) ריש אבות.

(69) חסר הביאור בהחילוק בין הביטול להרצון להביטול לבעל הרצון - בענין זה (המו"ל).

(64) משלי טז, ה.

(65) ראה מגילה כט, א. מדרש תהלים סח, יז (הוצאת בוכר).

(66) ראה תיב"ע ס' שופטים ה, ה. תהלים שם.

(67) ראה "ביאורים לפרקי אבות" (קה"ת תש"ס) ח"א ס"ע

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' א

- 1 העוף במחשבה זו, ויחד עמו נְתַפְּלָה מוֹרָאָה - זפק, והאוכל ממנה
- 2 חייב כרת. אבל אם פיגל בְּמוֹרָאָה, שחישב לאוכלה לאחר הזמן,
- 3 לא נתפגל העוף וממילא לא נְתַפְּלָה אֵלָּל שלו. והטעם, משום
- 4 שמורא הוא דבר מאוס ואינו נאכל לרוב בני אדם, ולכן מחשבת
- 5 אכילתו אינה מפגלת, אמנם אם נתפגל העוף בדבר אחר, כיון
- 6 שיש קצת אנשים שאוכלים מורא, חייב עליה כרת.
- 7 ממשיך רבי אלעזר: שחט פרים הנשרפים וּפִיגֵל בְּאִימוֹרִין, שחישב
- 8 להקטירם לאחר הזמן, נְתַפְּלָה פְּרִים והאוכל מבשרם חייב כרת,
- 9 אבל אם פיגל בְּפְרִים, ששחטם על מנת לאכול מבשרם לאחר
- 10 הזמן, לא נְתַפְּלָה אִימוֹרִין, והטעם, משום שחישב לאכול דבר
- 11 שאין דרכו לאכול, שחייב בשר הפרים דינו להשרף בבית הדין,
- 12 ואין זו מחשבת פיגול.
- 13 הגמרא מנסה להביא ראייה לרברי רבי אלעזר: לִימָא כְּפִיֵּי לִיה
- 14 - לכאורה יש לומר שישנה ברייתא המסייעת לרבי אלעזר,
- 15 שבמשנה לקמן (מג.) שנינו שרבנן אומרים שדין פיגול נוהג

- 16 בפרים הנשרפים, ורבי שמעון אומר שאין בהם פיגול מאחר
- 17 שאין דמם נורק על המזבח החיצון, ושנינו בענין זה בברייתא,
- 18 וְשִׁוּם שֶׁאֵם חִישֵׁב באחת מעבודות הדם בְּאִכְלַת פְּרִים - לאכול
- 19 את בשרם למחר ובשְׂרִיפָתָן - או לשורפם למחר בבית הדין
- 20 כהלכתם, לא עָשָׂה וְלֹא כָלוּם, שמחשבת אכילה אינה פוסלת
- 21 בהם מאחר שהוא דבר שאין דרכו לאכול, ומחשבת שריפה
- 22 גם כן אינה פוסלת, משום שרק לגבי הקטרה במזבח נאמר
- 23 בתורה שמחשבת חוץ לזמנו מפגלת, אבל לא לגבי שריפה
- 24 בבית הדין. מדייקת הגמרא: כִּי לֹא - וכי אין הדבר כן,
- 25 שדווקא אם חישב בבשר הפרים אינו מפגל ואף לדעת רבנן,
- 26 הָאֵם חִישֵׁב בְּאִימוֹרִין להקטירם למחר, נְתַפְּלָה פְּרִים ולדעת
- 27 רבנן והאוכל מבשרם חייב כרת. והוא כדברי רבי אלעזר, שיש
- 28 מתפגל אף על פי שאינו מפגל.
- 29 הגמרא דוחה: לֹא,

בס"ד. שיחת יום א' פרשת במדבר, כ"ח אייר ה'תשמ"ח – לנשי ובנות חב"ד תחיינה –

בלתי מוגה

א. כנהוג מדי שנה, עריכת הכנס היא בימים הסמוכים לזמן מתן-תורה.

ואף-על-פי שהכנס ופגישה זו, חוזרים מדי שנה, הרי בני-ישראל נצטוו – בכל עניני יהדות, ובמיוחד בנוגע למתן-תורה – "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים".

והביאור בזה:

כל עניני התורה הם הוראות איך להתנהג באופן שהחיים יהיו חיים יהודיים כדבעי. ולכן, למרות שחוזרים על דברי התורה פעם אחר פעם, בכל זאת הם "כחדשים"¹ בדוגמת החיים עצמם, אשר אף-על-פי שהקב"ה מברך את כולם באריכות ימים ושנים טובות, עד מאה ועשרים שנה, בכל-זאת כל אחד ואחד נהנה מכל רגע במשך ימי חייו. ואדרבה – על-ידי ברכות הקב"ה לחיים טובים, הרי לא זו בלבד שההנאה ישנה גם ברגע זה (אף-על-פי שכבר עברו שנים רבות במשך ימי החיים), אלא יתירה מזו – מזמן לזמן, משנה לשנה כו', נעשית ההנאה גדולה יותר וחזקה יותר, כתוצאה מתוספת הכרה והבנה בגודל המתנה ד"החזרת בי נשמת", כלומר, שהקב"ה מחזיר את הנשמה בכל יום מחדש.

ונוסף על זה שעניני התורה הם הוראה בחיים, הרי הם "כחדשים" גם מצד עצמם – מכיון שניתנו מאת הקב"ה שאיננו מוגבל בהגבלת הזמן.

וכמו-כן בנוגע להתחדשות ההנאה מהחיים:

מכיון שהקב"ה אינו מוגבל חס-ושלום, בשום הגבלה, הרי בוודאי ביכלתו לתת ברכות במידה כזו, שגם כאשר אדם זוכה להגיע לשנה ה-119 בחייו, ואפילו קרוב לסיום השנה, בכל-זאת יהנה ויהיה לו "געשמאק" בכל רגע ורגע.

ובכל אופן – בוודאי שכן הוא ביחס לצעירים יותר מגיל זה.

ב. האמור לעיל מודגש יותר בנוגע לנשים, שביחס אליהן רגילים להזכיר עד כמה צעירות הן, שעל-פי הנ"ל הרי זה באמת. שכן, בשעה שאשה מחליטה להיות קשורה בתורה ובעניני יהדות, הרי לא זו בלבד שאיננה נעשית מבוגרת יותר, אלא שמזמן לזמן נעשית יותר צעירה, כיון שעל-ידי-זה מתקשרת במקור כל הברכות וכל הענינים הטובים, כולל – הברכה להתחדשות ורעננות, עד להרגשת הנאה ותענוג חדשים לגמרי, גם בענינים אלו שחוזרים על עצמם פעם אחר פעם, ובהשקפה ראשונה נדמה שזהו אותו הדבר שכבר היה.

וטעם הדבר (כנ"ל) – כי באמת בכל יום ויום מתחדשים החיים מחדש על-ידי החזרת הנשמה, "החזרת", באופן חדש לגמרי שמביא הנאה חדשה לגמרי.

ואם כן הוא בנוגע לנשים בכלל, הרי בנוגע לנשים נשואות על-אחת-כמה-וכמה (ואלו שטרם נישאו, הרי הן מתכוונות לכך שבעזרת ה' יבנו, למזל טוב, בית משלהן).

וואים במוחש אצל כל עקרת-בית אמיתית איך מדי יום ביומו יש לה תענוג חדש וחיות חדשה ו"נשמה" חדשה בהנהגת הבית, והטיפול בבעלה ובילדיה.

ואף-על-פי שבמבט מן הצד אפשר לתמוה: לאחר שכבר זכתה לשנים ארוכות, וכבר מחנכת את הילדים במשך כמה שנים, ואפילו זכתה כבר לראות מהם נחת במשך כמה שנים, מדוע יש לה עדיין התפעלות גדולה כל-כך, וחיות גדולה ושמחה רבה באותו ענין עצמו?

- 1 ובכל זאת, כך היא המציאות, שמדי יום ביומו ישנה חיות ורעננות חדשה כו' כמו בפעם הראשונה!
- 2 ואפילו תוספת חיות לגבי הפעם הראשונה!
- 3 ולהוסיף, שאחד הטעמים לתוספת החיות היא - ההתבוננות איך היתה הנהגתה בעבר, ואיך אפשר
- 4 להוסיף להבא, בעזרת ה', שעל-ידי-זה נזכרת בעצם הזכות שהקב"ה נתן לידה, והוא, כביכול, סומך
- 5 עליה - בנוגע לטיפול בבעלה ובילדיה (ועל-דרך-זה בנוגע למי שמתכוננת להתחתן בשעה טובה
- 6 ומוצלחת, והוריה מחנכים אותה בדרך הראויה) -
- 7 וכתוצאה מהתבוננות זו, ישנה תוספת וחיוזוק חיות, שמחה ותענוג כו', גם בדברים אלו שכבר היו
- 8 לפני-זה ואפילו הרבה פעמים לפני-זה.
- 9 ג. והנה, כל הנ"ל הוא בנוגע לכללות השליחות של נשי ובנות ישראל, בתוככי כללות ענין התורה
- 10 ומצוותיה. אמנם, בעמדנו בימי ההכנה למתן-תורה בשנה ה-3300 מאז מתן-תורה בפעם הראשונה (כפי
- 11 החשבון על-פי הלוח, חשבון שגם לא-יהודי יכול לראות) - הרי זה ביתר שאת וביתר עז².
- 12 והענין בזה:
- 13 בימים אלו מתאספים כל בני-ישראל ביחד, האנשים הנשים והטף, ומתכוננים לקבלת התורה מחדש.
- 14 ואף-על-פי שהם יודעים שזו להם הפעם ה-3300, ואבותיהם ואבות אבותיהם, הסבתות וכו' כבר קיבלו
- 15 את התורה בעבר, מכל-מקום כל ישראל חוגגים את החג מחדש כמו בפעם הראשונה, עושים "קידוש"
- 16 וכו', וגם מברכים "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".
- 17 - ובזה בולטת שייכותן של הנשים, שהרי הן מברכות "שהחיינו" לפני האנשים. בעוד שהאנשים
- 18 מברכים בעת הקידוש, הרי הן מברכות בעת הדלקת נרות יום-טוב.
- 19 ועל-פי המנהג הנכון שנתפשט - גם ילדות, ואפילו הקטנות ביותר, מדליקות בעצמן נר משלהן, וגם
- 20 הן מברכות בעצמן את כל הברכות, כולל - ברכת "שהחיינו", וכמנהג בני-ישראל הדרים בחוץ-לארץ -
- 21 הנה גם בליל שני דחג השבועות מדליקות נרות בפעם השניה, ומברכות עוד פעם את כל הברכות, גם
- 22 ברכת "שהחיינו".
- 23 ובוודאי מברכות בתכלית הלבביות, בחיות גדולה ובהתעוררות הרגש היהודי ("מיט דעם גאנצן
- 24 אידישן געפיל"), והקב"ה שהוא מקור כל הברכות, מסכים לכל מה שבני-ישראל מברכים, ועל-אחת-
- 25 כמה-וכמה בנוגע לברכות שבשייכות למתן-תורה וקבלת התורה.
- 26 ד. ויש להוסיף, אשר ההתחדשות בנוגע למתן-תורה בכל שנה ושנה, היא עם כל ה"שטורעם" שבדבר
- 27 (קידוש, "שהחיינו" וכו', כנ"ל), ועד שהכוונה היא שחג השבועות ישפיע על ימי כל השנה כולה, עד
- 28 לחג השבועות בשנה הבאה - להביא בהם תוספת שמחה וחיות להתחזק בלימוד התורה וקיום המצוות.
- 29 וגם - כשם שזהו בנוגע לאנשים ונשים (כנ"ל בארוכה), כן הוא בנוגע לטף, שאם הם מקבלים חינוך
- 30 יהודי כדבעי, הרי גם אצלם צריכה להיות בכל שנה התחדשות זו. היינו, שבבוא ימי ההכנה למתן-תורה,
- 31 יקבלו חיות, תענוג ורעננות חדשה שישפיעו על כל השנה כולה.
- 32 והוספה מיוחדת בזה - כאשר מתקרבים לימים אלו, שעל-פי הלוח הם) ימי ההכנה למתן-תורה,
- 33 החל מראש-חודש סיון. ועתה - בעמדנו לאחר 'שבת מברכים' שבה מברכים את כל החודש, על-ידי
- 34 ברכת ראש החודש, הרי הזמן שייך כבר לימי ההכנה, ולכן כל הנ"ל הוא ביתר תוקף.
- 35 ויש להוסיף, אשר כידוע, בנוגע להכנות למתן-תורה יש לנשים ובנות מעלה מיוחדת, כמסופר בתורה
- 36 אשר בשעה שהקב"ה צוה למשה רבינו - שקיבל תורה מסיני ומסרה לבני-ישראל עד סוף כל הדורות -
- 37 לתת את התורה לבני-ישראל (נתינה כזו שלאחר 3300 שנה תהא קבלת התורה בחיות ובתוקף חדשים)
- 38 - נאמר לו (והציווי נכתב בתורה) "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל"³, היינו, שבתחילה ידבר

אל הנשים (שבאותו הדור) ואחר-כך אל האנשים, כלומר, שקבלת התורה שייכת לכל-לראש לנשים, והן
בוודאי יקבלוה בתכלית ה"שטורעם", החיות והלבביות כו' שישנה אצלן יותר מהאנשים.

וגם - מכיון שכל אחת מהן היא "עקרת הבית", הרי כל אוירת הבית תלויה בה, וכמובן - כן הוא
גם בנוגע לענין זה עצמו - ההכנה לקבלת התורה מחדש.

ה. ובפרטיות יותר:

בעמדנו בימים הסמוכים ליום השישי בסיון, זמן מתן תורתנו - מוטלת על עקרת הבית שליחות
מיוחדת, לקבוע את האופן שבו תתקבל בבית ההכנה למתן-תורה מחדש, בשמחה חדשה ובחיות חדשה.

וכשם שבהכנות למתן-תורה בפעם הראשונה, היתה ההתחלה בנשים (ומכיון שהדבר נכתב בתורה,
הרי זו הוראה נצחית לכל שנה ושנה) - כך כאשר מתכוננים לקבלת התורה מהקב"ה בכל שנה, הרי
ההכנה היא לכל-לראש על-ידי הנשים, והן מצליחות להשפיע בכיוון זה על כל בני הבית, עד שכבר
כמה ימים לפני זמן מתן-תורה נעשה כל הבית חדרור בעניני התורה.

ומוסיפים בהכנות אלו הלוך ומוסיף מדי יום ביומו, בדוגמת ההכנות לחג בגשמיות - שתחילתן כמה
ימים לפני החג, וככל שמתקרבים ליום החג, הולכים ומוסיפים בהן, בתוספת חיות, בתוספת זריזות
ובתוספת שמחה וכו' הלוך ומוסיף.

ועד שמגיעים ליום-טוב עצמו, וזוכים לבוא לרגע שבו מברכים "שהחינו".

ותוכן הברכה הוא, שנוסף על זה שבאותו היום, בבוקר, כבר אמרו "מודה אני" - הודאה לקב"ה על
החזרת הנשמה מחדש, עם חיות חדשה שתתן חיים חדשים, הרי בבוא הזמן לקיים את מצוות הדלקת
נרות יום-טוב, מברכים "שהחינו" על זה שעתה ישנה הוספה ב"נר מצוה ותורה אור"⁴, בחיות חדשה,
כיון שעומדים באותו היום בשנה שבו מתחדשת נתינת התורה ("מתן תורה") וקבלת התורה.

ובפרט שאור נרות יום-טוב מאיר בפועל, את כל עניני הבית (ובאופן הנראה גם לעיני אינו-יהודי,
ואומרים לו את הסיבה לתוספת האור וכו') ואת כל הכלים הנמצאים בבית, ואפילו כלים שלא משתמשים
בהם אלא בהזדמנויות נדירות - הרי הם חלק מהבית היהודי, וגם הוא נהיה כלי של יהדות ("אין אידישע
כלי") ובעלת הבית משתמשת בו לעניני יהדות, כי נרות יום-טוב מאירים על כל כלי הבית, ומוסיפים
בהם ברכה והצלחה, שהדבר שאותו רוצים לפעול על-ידי הכלי יהיה בהצלחה כו'.

ונוסף על זה - הידיעה שעל-ידי ההוספה בתורה, זוכים (אחר-כך) להוספה בברכות הקב"ה בכל, גם
בדברים גשמיים, גורמת שכבר עכשיו תהיה ההכנה של כל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, בהוספה ביתר
שאת, וממילא מתבטלות כל הדאגות והמחשבות המבלבלות כו', והולכים ומתקדמים הלוך ומוסיף,
לעומק ולרוחב, בכל עניני יהדות בכלל, ובהכנה לקבלת התורה במיוחד.

* * *

ו. ויש לקשר את האמור לעיל עם פרשת השבוע של יום השבת דמיניה אזלינן, ובפרט בעמדנו סמוך
ליום השבת, כאשר מהמנוחה וקדושה של יום השבת, לוקחים תוספת מנוחה וחיות, והוספה בכל עניני
יהדות במשך השבוע, כיון ש"מיניה (מיום השבת) מתברכין כולוהו יומין" (של השבוע הבא לאחר השבת,
כמו שכתוב בזוהר⁵), ונוסף על זה - בשבוע זה חל ראש-חודש של החודש שבו קיבלו את התורה למשך
כל החיים, ובהמשך לזה באים גם ימי ההכנה לחג השבועות, ימי ההגבלה, וגם ערב חג השבועות שהוא
יום השבת שבסיום השבוע, וכל זה מוסיף תוספת עומק, תוספת חיות, תוספת שמחה ותוספת יהדות
בקבלת התורה בשנה זו, ולכן, אף-על-פי שכבר קיבלו את התורה פעמים רבות, הרי אדרבה - מכיון
שמדובר ביהודים ובעניני יהדות, הנה זה גופא פועל שהדבר יהיה בתוספת חיות, ויהיה יותר 'צעיר'
ו'חדש', וממילא, באופן חזק יותר לעומק ולרוחב, שיומשך על כל השנה כולה (כנ"ל סעיפים א-ב).

ז. ובהקדמה:

בזמננו נהוג שנשים ובנות, ואפילו ילדות קטנות, לומדות חלקים שונים בתורה, כולל גם — חלקים אלו שבעבר היו נוהגות לסמוך על כך שהבעל או האח (הגדול) יודע אותם, וכשהאשה והבת יצטרכו לשאול משהו ישאלו אותם. אמנם, לאחר שזכינו והולכים ומוסיפים בלימוד התורה, נעשה מנהג ישראל (ש"תורה הוא")⁶ שהנשים והבנות לומדות תורה יותר מאשר בשנים שעברו.

- בנוגע לקיום דברי התורה, היו נשי ובנות ישראל בדורות שעברו נשים (כשרות) וקיימו את כל המצוות כו', ואדרבה — בדורות שעברו, סמוך יותר לזמן שבית-המקדש היה קיים, קיימו את המצוות בתוספת חיות, כיון שמראה בית-המקדש היה 'טרי' עדיין וכו', אבל בנוגע ללימוד התורה, ידיעת התורה, והבנת התורה בשכל, כולל — ההבנה בכח שהתורה נותנת, רואים במוחש (ומנהג ישראל תורה הוא) שמדור לדור (ובכל דור - משנה לשנה, ובכל שנה - מזמן לזמן) ישנה הוספה בזה על-ידי נשים ובנות (ואפילו לפני הנישואין, כולל גם ילדות קטנות), ועד שיתכן שלפעמים הבעל או האח הגדול צריך לשאול את האשה או את האחות איך להתנהג בדבר חדש שאירע אצלם.

ובדוגמת סיפור נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, בזכרונות (שציוה להדפיסם)⁷ אודות שאלה שהתעוררה כאשר ביום השבת הלכו ברחוב כל בני המשפחה, ובהם האנשים ראשי המשפחה, ולפתע נודע שהעירוב נפסל ולא ידעו מה לעשות עם אותם הדברים שהוציאו קודם לכן בהיתר - ומבין כל אלו שהשתתפו באותו טיול, הופנתה השאלה דוקא לאשה, ודוקא היא ידעה את המענה, וזאת למרות שהשאלה התעוררה לפתע בלי שיכלו לעיין בזה מראש.

ויש להוסיף, שדוקא בזמננו גדולה יותר הנחיצות בידיעת התורה, כיון שאמנם מתכוננים ומקווים שיבואו דברים טובים, אבל אי-אפשר לדעת מראש מה יהיה המצב החדש, ויש צורך בהכנה מיוחדת כדי לנצל כדבעי את הדברים הטובים שבאים מזמן לזמן (כולל — מה שבני-ישראל זוכים לקבל מאומות העולם, ועל-ידי-זה יש להם אפשרויות נוספות ורחבות יותר בתחומים נוספים).

כדי להוסיף ביהדות ברוחניות, וגם בפשטות, בקיום המצוות, שעל-ידי-זה מוסיפים בברכות הקב"ה בענינים גשמיים, ואפילו ענינים אלו הנראים כדברים שאין להם שייכות מיוחדת לקיום המצוות ולימוד התורה.

ח. בתחילת הפרשה שקראו אתמול, ישנו דבר תמוה, אשר המפרשים (המסייעים ללימוד התורה) עומדים על זה⁸: בפסוקים הראשונים בפרשה, מסופר שהקב"ה אמר למשה רבינו למסור לבני ישראל איך להתנהג כשיכנסו לארץ ישראל (שאותה הבטיח לתת להם) - "כי תבואו אל הארץ ושבתה הארץ שבת לה", היינו שכאשר יכנסו לארץ, צריך להיות "ושבתה הארץ", שהארץ תהי' במצב של שבתה ומנוחה, כי יקיימו בה מצות שמטיה, ואזי הארץ תהיה "שבת לה", כי על-ידי-זה נפעל בה תוספת קדושה כו', כיון שהיא קשורה בגלוי בקיום מצוה של הקב"ה.

ושואלים המפרשים: הדין הוא ששנת השמיטה היא בשנה השביעית, לאחר שעוברים שש שנים שבהן עובדים את השדות והגנים (כמפורש בהמשך הפרשה).

ואם כן, צריך להבין מדוע נאמר למשה רבינו שבכניסת בני-ישראל לארץ, יכין אותם למצות השמיטה? לכאורה מתאים יותר להתחיל בענינים הנחוצים ביום הראשון לכניסתם לארץ, ואחר-כך במשך הזמן, יספר להם על המצוה שצריך לקיים לאחר שש שנים?

והנה, אחד הביאורים בדבר, שייך במיוחד לתפקידה של בעלת-הבית בבית יהודי:

כשמתבוננים בהנהגתה של בעלת-בית אמיתית (אפילו נכרית, ועל-אחת-כמה-וכמה בעלת-בית של בית יהודי) רואים שהכניסה לבית, מלכתחילה, היא באופן כזה שבנין הבית (דהיינו בנין המשפחה

(8) ראה גם קונטרס משיחות ש"פ בהו"ב ס"ב, ס"ח.

(6) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2 וש"נ.
(7) סה"מ תש"ט ע' 42 ובארוכה — ספר הזכרונות ח"ב פצ"ג.

הפרטית שלה וכו') וכל הכלים והרהיטים שבבית, שעל-ידי-זה הבית מתמלא אור וחיות וכו' – יהיו
מתאימים לא רק לימות החול, היינו, שהיא מסתפקת בענינים המוכרחים בלבד, אלא יסוד הבית שנקבע
על-ידי בעלת-בית ראויה לשמה הוא, שגם הדברים הגשמיים שבבית יהיו בהרחבה שתספיק לערוך בהם
שבתות בשמחה, בחיות וכו'.

ועוד יותר מאשר בימים-טובים (הנקראים "מקראי קודש" כי הם "קוראים" דהיינו שהם "מעין" ענין
השבת שהיא "קודש"⁹), וכפי שכל בעלת-בית יודעת בעצמה, שבהכנת מאכלי יום-טוב עדיין יש לה
טירחא, כיון שבערב יום-טוב מכינים רק חלק מסעודות יום-טוב, ואת העיקר מכינים ביום-טוב עצמו,
כדי שהמאכלים יהיו טריים יותר כו', אבל ביום השבת (שלאחרי יום-טוב, או בקביעות שנה זו - בשבת
שלפני יום-טוב) אין כל טירחא, והכל מוכן מערב שבת (ובפרט בקביעות שנה זו, שבערב שבת צריך
להכין גם לשבת, וגם - חלק על-כל-פנים - מצרכי יום-טוב).

ונמצא, שיסוד הבית, וכל אשר בו, מלכתחילה ("כי תבואו אל הארץ"), הוא באופן כזה שמיד
מתחילים להתכונן לשבת, וכבר בכניסה לבית מכינים את כל הדרוש לשבת.

ועל-דרך-זה בנוגע לכניסת כלל ישראל לארץ ישראל, שתיכף ומיד בתחילת הכניסה לארץ, קובעים
שהכוונה היא "ושבתה הארץ שבת לה", כנ"ל.

ט. ומכאן ישנה הוראה באופן ההנהגה של כל בית יהודי ("כי תבואו אל הארץ") שכבר מתחילתו
צריך להיות מוכן ל"שבת לה".

[ולמעשה, שאף שעיקר השליחות בזה מוטלת על האשה, מובן שהבעל צריך להשתתף בזה על-ידי
אספקת הכסף הדרוש להרחבה הראויה שבה צריך יהודי להתכונן לשבת ויום-טוב, שהכל יהיה בשמחה
ובהרחבה ("אין א ברייטן אופן, א פרייליכן אופן, און א געשמאקן אופן") ו"לא חסר כל בה" חסו-שלום,
ואדרבה - בנוסף לבני המשפחה יזמינו אורחים, כמנהג ישראל ששמחת שבת ויום-טוב היא שמחה
אמיתית כאשר ישנם אורחים!]

כלומר:

כאשר מתחתנים ומקימים בית בישראל ("כי תבואו אל הארץ"), יש לקבוע אותו, מלכתחילה, באופן
כזה שיוכלו לערוך בו שבת ויום-טוב ושמחות יהודיות בכלל, כולל - שמחות הקשורות בילדים שיוולדו
לאחרי זמן, שבבוא הזמן יערכו שם בפועל שמחות (לשון רבים) של הבנים והבנות העוסקים בתורה
ובמצוות, עד לסעודות "שבע ברכות" וכיוצא בזה.

ועל-ידי-זה שמלכתחילה באים אל הבית באופן כזה, זוכים לברכותיו של הקב"ה, שכבר מתחילת
הכניסה לבית יהיה בו בפועל "ושבתה הארץ", שיערכו בו שבתות וימים-טובים ויזמינו אורחים, ולא זו
בלבד שהאורחים לא יהיו לעול כו', אלא יוסיפו בהרגשת ההרחבה והשמחה כו'.

וברוח זו מחנכים גם את בנות ישראל המתכוננות לנישואין, לבנות בנין עדי עד על יסודי התורה
והמצוה (שהרי, כמובן בפשטות, הוראת הכתוב היא הן לאנשים והן לנשים). ולהוסיף, שהתחלת החינוך,
בבניית בית יהודי באופן ד"ושבתה הארץ שבת לה", היא גם בילדות קטנות ביותר, שמחנכים אותן
להדליק נרות שבת בפמוט משלהם ובנר משלהם, ולברך את הברכה בעצמן (ובערכ חג השבועות - גם
ברכת "שהחיינו") - בדיוק כמו האם והסבתא ואם הסבתא ("די עלטער-באבע"), וכולם יחד שמחים
מפני שזכו להאיר את הבית ביחד, וכל אור נוסף מוסיף בברכתו של הקב"ה, המיוחדת לאותו נר של
אותה ילדה קטנה, וכמובן - נפעלת הוספה גם בזכותם של כל בני המשפחה המבוגרים, שעזרו ועוזרים
בהמשך חינוך הילדה בדרך זו (ועל-דרך-זה בנוגע לחינוך הבנים ללכת בדרך המאירה, דרך התורה) -
שתהיה תוספת בהצלחה שלהם, שאותו חלק בבית התלוי בהם יהיה בהרחבה ובחיות הראויה, ויקיימו
בהם ברכות הקב"ה שכבר בתחילת העבודה בחלקם - "כי תבואו אל הארץ" - יהיה תיכף ומיד "ושבתה
הארץ שבת לה", שיזכו להרחבה הראויה ביום השבת (עוד יותר מאשר ביום-טוב).

1 ועל-ידי שיתנהגו כך בעצמם, יהיו 'דוגמא חיה' לכל נשי ובנות ישראל שבסביבתם, אשר מאיזו סיבה
2 שתהיה, לא זכו לאושר של חיות יהודית אמיתית כתוצאה מחינוך יהודי אמיתי - שגם הם ינהגו כך
3 ויעשו את ביתם לבית יהודי כדבעי.

4 ואף שלכתחילה יעסקו בזה כתוצאה מההשפעה של הזולת, הרי אחר-כך יגיעו להבנה והשגה בעצמם,
5 ובפרט שבדורנו לומדים תורה ויהדות (בהרחבה, עם פירושים וכו') גם עם נשי ובנות ישראל (כנ"ל סעיף
6 ז).

7 י. ועל-ידי חינוך הילדים והילדות ברוח זו, וכן ההשפעה על הסביבה, יהיה "הקהל את העם, האנשים
8 והנשים והטף"¹⁰, והקב"ה יראה שכל בני-ישראל כאחד חדורים בשווה ברוח היהדות, באותה רוח של
9 בטחון בהקב"ה, והחלטה תקיפה לחיות חיים יהודים בחיי היום-יום בימות החול, ובפרט בשבת
10 וביום-טוב, ועל-אחת-כמה-וכמה ביום-טוב דחג השבועות - זמן מתן-תורתנו.

11 וכל זה - באופן דהלוך ומוסיף, כי כשם שבגשמיות - דבר חי מתבטא בזה שהולך וצומח, הולך
12 וגדל, היינו שהחיות הולכת ומתווספת, כך גם ברוחניות - "והחי יתן אל לבו"¹¹, דמכיון שהקב"ה נותן
13 חיות, יש להוסיף ולתת את החיות אל תוך הלב על-ימנת להשפיע על כל הגוף במשך כל ימי החיים,
14 וכן להשפיע על כל הסביבה על-ידי 'דוגמא חיה' ובהירה.

15 יא. בכל זה ישנה הדגשה נוספת בשנה שכולה היא (כמדובר כמה פעמים) "שנת הקהל" (השנה
16 שלאחר שנת השמיטה), וכן - שנה שכאשר יהודי כותב במכתב וכיוצא בזה, את התאריך היהודי על-פי
17 הלוח היהודי, הרי הוא כותב שזוהי שנת ת'ש"מ'ח' שפירושה (גם) שנת תְּשַׁמַּח, כלומר, שהשנה מלמדת
18 אשר בשנה זו הקב"ה נותן הזדמנות מיוחדת וברכות מיוחדות (ורק שצריך להכין לזה כלים ראויים)
19 שכל השנה תהיה שנת תְּשַׁמַּח, שכל אחד ואחד, עם בני ביתו, יהיו בשמחה, וגם - תְּשַׁמַּח, שישמח את
20 שאר היהודים שבסביבתו.

21 ויתירה מזו - להביא שמחה בכל העולם כולו, דמכיון שרואים שלא זו בלבד שהעולם מתנענע בלי
22 הרף ("די וועלט האלט זיך אין איין שאקלען"), אלא העולם כולו נמצא במצב של מלחמת איש ברעהו,
23 ואין רואים שום עצה לדבר - אלא ההכרה שישנו בורא עולם ומנהיגו, שהקב"ה שברא את העולם,
24 מנהיג אותו בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, וכתורת הבעל-שם-טוב¹² - הקב"ה איננו מסלק את ההשגחה
25 מהעולם אפילו לרגע, אלא שרצונו הוא שבני-ישראל יאירו את ארבע האמות שלהם באור היהדות,
26 ועל-ידי-זה יאירו את כל העולם, כולל גם - להאיר את חושך הגלות, על-ידי-זה שיהודי לוקח את
27 ה"אל"ף" - הקב"ה שהוא בורא העולם ו"אלופו של עולם", ומחדיר אותו בתוך ה"גלות", כך שהגלות
28 הופכת להיות "גאולת"¹³.

29 ואחרי שהופך את הגלות הפרטית שלו ועושה ממנה גאולה, אזי הקב"ה גואל אותו מכל הענינים
30 שעלולים לבלבל חס-ושלום, את מנוחת הנפש והגוף שלו, ויוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות, ולרוות
31 נחת מהבנים והנכדים - בתכלית השלימות (כיון שכבר התבטלה כל מציאות, איזו שתהיה, הקשורה
32 להיפך האור), ולא עוד אלא שמוסיף תוספת אור, ובפרט על-ידי פעולתה של עקרת-הבית, שעורכת את
33 ההכנות הראויות כדי שהבית יהיה מואר בתכלית השלימות, כפי שהענין מתבטא באופן בולט על-ידי
34 נרות שבת, ובפרט על-ידי נרות יום-טוב שמברכים עליהם "שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

35 וכבר בעת ההכנה, יקויים מה שכתוב "ושבתה הארץ שבת לה", ויתבטלו כל הענינים המפריעים
36 למנוחה, ואצל כל אחד ואחת מישראל, האנשים, הנשים והטף, תהיה מנוחה במשך כל השנה כולה,
37 ובפרט שכל השנה היא 'שנת הקהל' ושנת תְּשַׁמַּח ותְּשַׁמַּח, כנ"ל.

38 יב. הפעולות בכל האמור לעיל מביאות הוספה בהכנת בני-ישראל להפצת היהדות, וכל הוספה
39 ביהדות - היא לכל-לראש מצוותו של הקב"ה, והאושר הגדול ביותר ("דער גרעסטער גליק") הוא שזוכים

(12) שעהיוה"א בתחילתו.

(13) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

(10) וילך לא, יב.

(11) קהלת ז, ב.

לקיים את מצוות הקב"ה שפונה מכל עסקיו, כביכול, ומתעסק עם יהודי, איש אשה או ילד, ונותן לו את תורתו והוראות מפורטות איך להתנהג בכל יום, ועל-אחת-כמה-וכמה בשבת ויום-טוב, ואומר לבני-ישראל "אם בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם"¹⁴ (כמו שקראו בתורה בשבת), ועל-פי דרשת חכמינו ז"ל בתורה שבעל-פה¹⁵, הרי הקב"ה מתחנן, כביכול, ופונה לכל אשה בישראל, ומבקש שתנהל את ביתה בדרך היהדות, ופונה לכל ילדה, שבנוסף למה שאָמַר עושה - גם היא תוסיף ותדליק נרות שבת-קודש ויום-טוב, ולכל ילד יהודי - שילבש טלית-קטן, יחבוש כיפה ויאמר את כל הברכות השייכות למצות ציצית, (וכיצא בזה בשאר המצוות השייכות לילדים, שהם יותר מהמצוות שניתנו לילדות) - ונוסף על זה - כל פעולה והוספה ביהדות, מתקבצת לשאר הפעולות בתורה ומצוותיה, עד שמגיעים לעשירות גדולה בלימוד התורה וקיום המצוות, וכל זה ממחר יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

יג. כנהוג בכגון-דא - מקשרים את הכינוס עם מצות הצדקה, ועל-ידי-זה עוד בזמן הגלות מאירים את החושך, ועד - לגירוש הגלות לגמרי מהבית, ומשפיעים על הילדים שכך גם יהיה בביתם (לאחר הנישואין, ועל-דרך-זה בעת ההכנה לנישואין), ועל-דרך-זה בנוגע לשכנות (אם מאיזו סיבה שתהיה, לא זכו לאושר של קבלת חינוך יהודי).

ועל-ידי-זה יהיה "קהל גדול"¹⁶ (ובפרט בעמדנו ב'שנת הקהל') של כל בני ישראל לעניני תורה ומצוות, וכמו שהיה בשעת מתן-תורה "כאיש אחד"¹⁷ - כגוף אחד ויחיד, עם נשמה אחת ויחידה, ו"בלב אחד" - עם לב אחד ויחיד, וכולם יחד - לקבלת "תורה אחת" מה' אחד, ואחר-כך ללמוד בתורה במשך כל השנה כולה, החל מהזמן שבו עדיין נמצאים בגלות, וזה גופא מזרז עוד יותר את סיום הגלות וקירוב וזירוז הגאולה, עד ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁸, "אנשים ונשים וטף", באופן ד"קהל גדול ישוּבו הנה"¹⁶, ובזריזות - לארץ הקודש, ושם גופא - לירושלים עיר הקודש, ושם גופא - להר הקודש, הר הבית, ושם גופא - בבית-המקדש השלישי,

וכל זה - במהרה בימינו ממש, ו"לא עיכבן אפילו כהרף עין"¹⁹.
וזירוז נוסף בכל זה, מכיון שסיום הכנס הוא (כאמור) בעשיית כל אחת לשליחת-מצוה, על-ידי קבלת דולר לתתו לצדקה (היום או מחר, ובכל אופן - לפני חג השבועות), כיון שלמצות הצדקה ישנה תכונה מיוחדת שמזרזת את היציאה מהגלות ומקרבת את הגאולה האמיתית²⁰.

החל מהיציאה מהגלות הפרטית, דהיינו ענינים שונים המפריעים בחיים הפרטיים ומונעים מנוחת הנפש, ועל-כל-פנים - שמנוחת הנפש לא תהיה בתכלית השלימות, הנה בכוחה של מצות הצדקה לפעול גאולה ממצב זה - "מדה כנגד מדה"²¹, כשם שנותן הצדקה הוסיף חיות ומזון למקבל הצדקה (הן אם הוא איש פרטי, והן אם זהו מוסד, שהרי כל מוסד מסייע לכמה וכמה אנשים), כך יתן לו הקב"ה, ובהוספה, ברכות בכל עניניו, החל מקיץ בריא ושמח, בכל המובנים, הן בגשמיות והן ברוחניות, וממילא תהיה גם הוספה, בזריזות ובחיות, בהכנות לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות בחג השבועות, ולפני-זה - הדלקת הנרות בערב שבת-קודש ערב חג השבועות - בשמחה ובטוב לבב, באופן שיפעל תוספת אור בבית ובכל אשר בבית, ומתקיים בו "ושבתה הארץ", שכולו נעשה כ"שבת" ("אן אמת'דיקער שבת'דיקער לעבן, און אמת'דיקע שבת'דיקע הויז"), ועד כדי כך שגם בימי ההכנה לשבת ויום-טוב, כבר נרגשת המנוחה ושמחת שבת ויום-טוב.

יד. ויהי-רצון שמהדיבור בכל ענינים אלו, יהיה בקרוב ממש, ובפעל ממש, בפשטות, כלשון הפסוק שקראו בשבת (ד'מיניה מתברכין כולהו יומין", ועל-אחת-כמה-וכמה היום הסמוך לשבת) - "כי תבואו אל הארץ": שכל אחד ואחת מכם ומאתנו בתוך כלל ישראל, האנשים הנשים והטף, יבואו תיכף ומיד

(18) בא יו"ד, ט.

(19) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(20) ראה ב"ב יו"ד, א. תניא פל"ז.

(21) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(14) ר"פ בחוקותי.

(15) ראה ע"ז ה, סע"א.

(16) ירמי' לא, ז.

(17) פירש"י יתרו יט, ב. וראה מכילתא שם.

- 1 לארץ הקודש, ושם יזכו ל"ושבתה הארץ", קבלת פנים, מתוך מנוחה ושמחה ללא שום דאגות, ובאופן
- 2 ד"כל מלאכתך עשויה" 22 ו"אין עצב בו" 23 - בחיות אמיתית, ביהדות אמיתית.
- 3 וההתחלה בזה - כשעוד נמצאים בגלות, וזה גופא ממחר את היציאה מהגלות הפרטי, עד ליציאה
- 4 מהגלות בפשטות - גאולה האמיתית והשלמה.
- 5 ואזי מוסיפים עוד יותר בהכנות לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות, החל משבת שלפני-זה,
- 6 ראש-חודש שלפני-זה, יומי ההגבלה, ועד לשמחה גדולה בפועל ממש.
- 7 והלוח ומוסיף בכל עניני יהדות, והקב"ה הולך ומוסיף בברכותיו, הן בגשמיות והן ברוחניות, והולכים
- 8 מתוך שמחה וטוב לבב, לקבל את כל ברכותיו של הקב"ה, ועושים לכך "כלים" יהודיים, ו"כלים ריקים
- 9 אל תמעיטי" 24, אלא יש להוסיף יותר בכל עניני יהדות, ולפעול עוד הוספה בברכותיו של הקב"ה, ויהיה
- 10 שבוע טוב ובריא, שבוע יהודי מלא חיות, שבוע של הכנה לקבלת התורה.
- 11 וכן לקבלת פני משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
- 12 כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן למארגנות הכנס, שטרות של דולר על-מנת לחלקם לנאספות תחינה.

(24) ל' הכתוב — מ"ב ד, ג.

(22) מכילתא ופירש"י יתרו כ, ט.
(23) ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' ב

כל המתנות, לכן, אפילו אם נתן פולין - את כל המתנות בתיקון -
כדין, שלא חישב בהן מחשבה הפוסלת את הקרבן, ואחת מן
המתנות, ואפילו אם רק את המתנה האחרונה נתן שלא בתיקנה,
גון במחשבת חוץ למקומה, או במחשבת חוץ לזמנה, פסולה -
הקרבן פסול, כיון שלא נותר הקרבן אלא על ידי כל המתנות, אם
כן מחשבה פוסלת בכל אחת מהן, ואף שהקרבן נפסל בכך שנתן
אחת מן המתנות במחשבת חוץ לזמנו, מכל מקום אין בו פרת
באכילתו, מפני שלא נעשה הקרבן 'פיגול' על ידיה, והטעם, משום
שאין מפגלין בחצי מתיר, כלומר, אין קרבן נעשה פיגול כאשר
מחשבת הפיגול נעשתה רק בחצי ממיתריו, וכיון שאין הקרבן
נותר על ידי מתנה זו בלבד, אלא על ידי כולן, אין מחשבת הפסול
שחישב בה קובע את הקרבן להיות פיגול.

גמרא

הגמרא מבררת מהיכן למדים שאף אם לא נתן אלא מתנה אחת
הקרבן כשר: תנו רבנן בברייתא, מנין לקרבנות שדמן ניתנין על
מזבח החיצון, שאם נתנו במתנה אחת, שפיגר והקרבן כשר, תלמוד
לומר 'ודם וקחיו' 'ישפך' (דברים יב כז), שמשמע שפיכה אחת, ולמדים
מכאן, שבדיעבד אם נתן רק מתנה אחת הקרבן כשר.
מקשה הגמרא: והא' להכי הוא דאמא - וכי האם הכתוב של 'ודם
זבחיך ישפך' בא ללמדנו את דין זה, שאם נתן מתנה אחת הקרבן
כשר, והלא האי מיבעי ליה לכדתנא - כתוב זה נצרך ללמדנו את
הדין ששנינו בברייתא דלהלן,

קרנות המזבח. המשנה דנה באופן שלא נתן את כל המתנות, האם
הקרבן כשר, ובאיוזה מתנה נפסל הקרבן אם נעשה במחשבה
פסולה: בית שמאי אומרים, כל הקרבנות הניתנין על מזבח החיצון
- שדמן טעון זריקה על המזבח החיצון, שנתן במתנה אחת - אם
לא נתן אלא זריקה אחת, הקרבן כשר ופיגר על הבעלים.
ובתנא, שלכתחילה טעונה ארבע מתנות, אם נתן שתי מתנות
הקרבן כשר, אך אם נתן רק מתנה אחת מבין ארבעת המתנות,
הקרבן פסול. ובית הלל אומרים, אף תנא שנתנה מתנה אחת,
הקרבן כשר ופיגר על הבעלים.
לפיכך - מאחר שבמתנה אחת הקרבן כשר, לפי בית הלל בין
בחטאת ובין בשאר זבחים, ולפי בית שמאי רק בשאר זבחים, אם
נתן את המתנה הראשונה בתיקנה - כדינה, דהיינו שלא חשב
בשעת נתינתה מחשבה הפוסלת, ואת המתנה השנייה נתן
במחשבת חוץ לזמנה, הקרבן כשר ופיגר על הבעלים, שמאחר
שאינ צריך למתנה השנייה בכדי להתיר את הבשר, אין מחשבת
פסול שחושב במתנה זו פוסלת את הקרבן.
ואם נתן את המתנה הראשונה במחשבת חוץ לזמנה, ואת המתנה
השנייה נתן במחשבת חוץ למקומה, נעשה הקרבן פיגול, ותיבין
עליו פרת על אכילתו, ואף שמלבד מחשבת הפיגול יש בו פסול
נוסף בכך שחשב גם לאכול חוץ למקומו, מכל מקום מאחר שכבר
נגמרו כל העבודות המתירות את הקרבן על ידי מתנה הראשונה,
כבר הוקבע הקרבן באיסור פיגול, ואין מחשבת חוץ למקומו
שחשב בשעת מתנה השנייה מוציאה מידי פיגול.
כל הקרבנות הניתנין על המזבח הפנימי - שנותנים מדמן על
המזבח הפנימי, הדין הוא, שאם היגר אחת מן המתנות, באילו לא
פיגר והקרבן פסול, לפיכך - מאחר שאין הקרבן כשר אלא על ידי

בס"ד. שיחות ראש-חודש סיון, ליל ומוצאי ג' סיון ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

א. עיקר ההכנה למתן-תורה התחילה בראש-חודש סיון - כמפורש בקרא¹: "בחודש השלישי גו' ביום הזה (ראש-חודש²) באו מדבר סיני גו' ויחן שם ישראל גו", שאז התחילה עיקר ההכנה למתן-תורה. כמסופר בפרטיות בהמשך הפרשה, כולל גם ימי ההגבלה כו', עד ל"ויהי ביום השלישי גו"³ שבו ניתנה התורה.

ובפרט על-פי המבואר בתורה שבעל-פה - הדיוק בתיבת "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"⁴, שאז "אמר הקב"ה.. הרי השעה שאתן להם את תורת⁵".

ובתוספת ביאור בפנימיות התורה - כמבואר ב'תורה אור'⁶ דיבור-המתחיל "בחודש השלישי" גו', שמכיון שההכנה למתן-תורה היא על-ידי עבודת ספירת העומר, "שבעה שבועות תספר לך"⁷, הרי "בשבוע השביעי, ביום שלישי בו (ראש-חודש סיון) הוא כאילו כבר נכנס כל השבוע, ונעשו אז ישראל מוכנים ועומדים לקבל כו'".

כלומר, נוסף על שלימות עבודת ספירת העומר בל"ג בעומר, ספירת הוד שבהוד, "זמן תשלום וסוף לעיקר המדות, כי מבחינת הוד שבהוד ואילך לא נחשב מבחינת עיקר המדות"⁸ - נשלם גם בירור פרטי המדות שלאחרי הוד שבהוד, עד ליום השלישי בשבוע השביעי, שנחשב כאילו כבר נכנס כל השבוע, שלימות בירור כל פרטי המדות ממשי.

ב. ועל-דרך-זה בראש-חודש סיון בכל שנה ושנה - "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁹: "בשבוע השביעי ביום שלישי" לספירת העומר, בסמיכות לגמר וסיום עבודת ספירת העומר (בכל פרטיה, כולל גם פעולת "יושפע שפע רב בכל העולמות") - הרי מצדם של ישראל נעשו כבר כלי מוכן, טהור וקדוש וכו', לקבלת התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, כפי שנמשכת ומתגלית בכל הפרטים ופרטי פרטים, עד לדיו על הקלף, כולל גם "פירושה" בתורה שבעל-פה, אשר "חביבין וחמורין"¹⁰ דברי סופרים כו'¹¹.

ובפרט כשמוסיפים בענין האחדות, "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד", שבזה נכללת גם הפעולה שכל אחד ואחד מישראל מתעלה לדרגה הכי נעלית של המעולה שבישראל, שהרי מובן וגם פשוט שהענין ד"כאיש אחד בלב אחד" אינו בא לגרוע חס-ושלום, שיהודי שנמצא בדרגה נעלית יורד ממדרגתו וישתווה לדרגתו של זה שלמטה ממנו כו', אלא על-כרחך צריך לומר להיפך, שכולם נעשים "כאיש אחד" על-ידי-זה שמתעלים לדרגה הכי נעלית של המעולה שביניהם.

ומובן, שככל שמוסיפים להתבונן בתוכן ומעלת ראש-חודש סיון, נוסף יותר בכל עניני עבודת ההכנה למתן-תורה.

ג. ולכן, כדאי ונכון שילמדו [בהוספה על כללות ההכנה למתן-תורה על-ידי לימוד התורה]¹², ובפרט בחלק התורה שבו מדובר אודות ענין מתן-תורה, הן בנגלה והן בפנימיות התורה, גם הדרוש "בחודש

(10) להעיר, ש"חמורין" הוא גם מלשון חומריות - חומריות כפי שהיא בתורה, כמוכן. וע"ד תורת הבעש"ט בפירוש הכתוב "כי תראה חמור גו'", דקאי על חומריות הגוף - שאף שנראה לכתחילה באופן ד"שונאך", מ"מ נעשה מיד בירור וזיווך החומר כו', באופן ד"עזוב תעזוב עמו" ("היום יום" כ"ח שבט. כש"ט הוספות סט"ז. וש"נ).

(11) ראה סנהדרין פה, ב - במשנה. ירושלמי שם פ"א ה"ד. ועוד.

(12) שהרי הכנה צריכה להיות באותו ענין שאליו מתכווננים.

(1) יתרו יט, א-ב.

(2) שבת פו, ב. הובא בפירש"י עה"פ.

(3) שם, טז.

(4) פירש"י עה"פ (שם. ב). וראה מכילתא שם,

(5) ויק"ר פ"ט, ט. דא"ו פ' השלום.

(6) ר"פ יתרו (סז, סע"ג).

(7) פ' ראה טז, ט.

(8) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"א ואילך.

(9) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים, הובא ונת'

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

- 1 השלישי" ב'תורה אור' (הנזכר לעיל), ולהתחיל בזריזות – בראש-חודש עצמו, ובאופן דמוסיף והולך
- 2 בימים שלאחר-זה,
- 3 ובוודאי יפרסמו זאת על-מנת שיעשו כן בכל מקום ומקום, ולהדגיש שענין זה שייך לכל אחד ואחת
- 4 מישראל, האנשים והנשים והטף, כשם שכללות ענין מתן-תורה שייך לכל ישראל, וגם לקטנים –
- 5 על-כל-פנים מצד חינוך, ואדרבה - נתינת התורה לכל בני-ישראל היתה על-ידי ה"ערכות" של הקטנים
- 6 שלא נתחייבו עדיין בתורה ומצוות, "בנינו עורבים אותנו"¹³,
- 7 ובהדגשה יתירה בשנה זו, 'שנת הקהל' - "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"¹⁴ (כולל גם קטני
- 8 קטנים ממש שלא הגיעו לחינוך¹⁵), שכולם מתאחדים בענין התורה, "האנשים ללמוד והנשים לשמוע,
- 9 והטף.. ליתן שכר למביאייהם"¹⁶ (נוסף על השכר שיש להם מצד-עצמם).
- 10 ומזה מובן גם בנוגע ללימוד הדרוש הנ"ל, שיכולים ללמוד ולהסבירו כו' לכל אחד ואחת מישראל,
- 11 האנשים והנשים והטף, כל חד וחד לפום שיעורא דיליה.
- 12 ד. מאמר דיבור-המתחיל "בחודש השלישי" גו'.
- 13 ה. נוסף על ההכנה למתן תורה בראש-חודש סיון - נוסף עוד יותר בעניני ההכנה למתן-תורה בשלישי
- 14 בסיון¹⁷, שבו מתחילים שלושת ימי ההגבלה, כלשון הכתוב¹⁸ "הגבל את ההר וקדשתו", ההכנה הקרובה
- 15 למתן-תורה ממש.
- 16 וענין מיוחד בשלושת ימי הגבלה בקביעות שנה זו:
- 17 התחלת שלושת ימי ההגבלה בשנה זו - ביום חמישי בשבוע, "קמי שבתא"¹⁹, והמשכם ביום הששי,
- 18 ערב שבת, עד לערב חג השבועות שחל ביום השבת ממש.
- 19 ובזה מודגש יותר הקשר והשייכות למתן-תורה – כמאמר רבותינו ז"ל²⁰ "דכולי-עלמא בשבת ניתנה
- 20 תורה לישראל", ובפרט על-פי ביאור רבינו הזקן ב'תורה אור'²¹ (וביאורי רבותינו נשיאנו שלאחריו,
- 21 בדרושי חסידות שלהם) ששבת ותורה ענינם אחד הוא.
- 22 ועד כדי כך, שנושאי התורה, מלמדיה ולומדיה - תלמידי חכמים - נקראים בשם "שבת"²², וכפי
- 23 שמצינו בהדגשה מיוחדת בנוגע לרבי שמעון בן יוחאי²³ שבין השבחים ששיבחוהו²⁴ קראוהו בשם
- 24 "שבת"²⁵.
- 25 ולהעיר, שענין זה שייך גם לכל אחד ואחד מישראל - שהרי כל אחד ואחד מישראל אומר בתפילתו
- 26 "ותן חלקנו בתורתך"²⁶, "חלקנו" דייקא, היינו, שלכל אחד ואחד מישראל יש חלק מיוחד²⁷ בתורתו של
- 27 הקב"ה, וביחד עם זה, חלק שלו ("חלקנו"), שנעשה 'בעל-הבית' על התורה²⁸.
- 28 ומזה מובן שבשלושת ימי ההגבלה, ובמיוחד בשנה זו ששייכותם לתורה מודגשת גם בקביעות בימי
- 29 השבוע - יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני העבודה שנעשים כהכנה ל"זמן מתן תורתנו".

ק"ט, רע"א.
 (23) בעל ההילולא דל"ג בעומר, הוד שבהוד, שלב מיוחד
 בהכנה למ"ת, כנ"ל ס"א.
 (24) עד כדי כך, שאמרו עליו "מאן פני האדון הוי", דא
 רשב"י" (זח"ב לח, א).
 (25) זח"ג קמד, ב. קמה, א.
 (26) אבות פ"ה מ"ב.
 (27) ראה לקו"ש חי"ג ע 116 ואילך. ור"נ.
 (28) ועד כדי כך, שמצינו דעה בגמרא (מכות כב, ב) שהחויב
 לעמוד מפני לומדי תורה גדול יותר מהחויב לעמוד מפני התורה
 עצמה.

(13) שהש"ר פ"א, ד (א).
 (14) וילך לא, יב.
 (15) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 489. ועוד.
 (16) חגיגה ג, סע"א. הובא בפירש"י עה"פ.
 (17) החל מז"ל ג' סיון, ובפרט לאחר תפילת ערבית, כולל גם
 ספח"ע דג' סיון, "היום שבעה וארבעים יום".
 (18) יתרו יט, כג.
 (19) פסחים קז, סע"א.
 (20) שבת פז, ב.
 (21) יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך.
 (22) ראה זח"ג כט, א. ועוד. ומרומז בברכות מז, סע"ב. שבת

ו. והנה, בין עניני עבודת ההכנה למתן-תורה בשלושת ימי ההגבלה – יש להדגיש גם ההוראה הכללית שנמסרה לנו על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, מסורת מדור אחר דור, נשיא אחר נשיא, עד לרבינו הזקן - "לחיות עם הזמן"²⁹, פרשת השבוע, ובמיוחד חלק הפרשה השייך ליום זה. ובנידון-דידן - שיעור החומש של יום חמישי בשבוע, התחלת שלושת ימי ההגבלה, מחמישי עד ששי בפרשת במדבר.

זאת ועוד:

מכיון שבכמה ענינים "הלילה הולך אחר היום"³⁰, כמודגש גם בתפילת ערבית, שהיא כנגד אברים ופדרים שלא נתאכלו בעוד יום³¹ - נמצא, שליל ג' סיון (תחילת שלושת ימי ההגבלה) קשור גם עם היום שלפניו, ב' סיון, יום רביעי בשבוע.

ולכן, יש לחיות גם עם השיעור של יום רביעי (בהוספה על השיעור של יום חמישי), כלומר, מרביעי עד ששי בפרשת במדבר, כדלקמן.

ז. ובהקדמה - שהשייכות של הלילה ליום שלפניו שמתבטאת בהקטרת אברים ופדרים (של קרבנות היום) בלילה, אינה ענין של חסרון, אלא אדרבה כו':

הטעם הפשוט לחילוק בין תפילות שחרית ומנחה שהן חובה, לתפילת ערבית שהיא רשות³², הוא - לפי שתמיד של שחר ותמיד של בין הערביים (שכנגדם תיקנו תפילות שחרית ומנחה³³) הם קרבנות חובה מדי יום ביום לעולם, מה-שאינ-כן הקטר אברים ופדרים בלילה לא היה דבר קבוע בכל יום, אלא-אם-כן לא הספיקו להקטיר אברי העולה ופדרי שאר הקרבנות במשך היום, שאז קרבים והולכים כל הלילה. ודוגמתו בתפילת ערבית, שאינה חובה אלא רשות.

אמנם, אין הכרח כלל לומר שהסיבה להקטרת האברים ופדרים בלילה (שלא הקטירו ביום) היא בגלל חסרון בזריזותם של הכהנים, שהרי גם כאשר הכהנים עובדים עבודתם בתכלית הזריזות ("כהנים זריזין הן"³⁴) יכול להיות שישארו אברים ופדרים שלא הספיקו להתעכל, לא רק מתמיד של בין הערביים אלא גם מהקרבנות שלפני-זה, במשך כל היום - מפני ריבוי הקרבנות שלא הספיקו להקטיר כולם על-גבי המזבח, היות שמדות המערכה של מזבח החיצון הן במדידה והגבלה, שיכולות לעכל מדה מוגבלת של קרבנות במשך היום.

ונמצא, שהסיבה לדחיית הקטרת האברים ופדרים היא (לא מפני החסרון, אלא אדרבה) למעילותא - מצד ריבוי השפע שנותן הקב"ה לישראל [שפע רב בענינים רוחניים, שממנו נמשך גם שפע רב בענינים גשמיים], שאז מקריבים בני-ישראל ריבוי קרבנות שלא מספיקים להקטיר כולם במשך היום, ולכן צריכים להקטירם בלילה. וככל שיגדל ריבוי השפע, ויגדלו מספר קרבנות היום - תגדל גם כמות האברים ופדרים שמקטירים בלילה.

ויש להוסיף, שריבוי הקרבנות כתוצאה מריבוי השפע כו' שייך במיוחד לימים טובים - שבהם ישנו חיוב להביא ריבוי קרבנות, עולות ואיה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה³⁵, ו"מצוה להביא כפי עשרו, שנאמר³⁶ כמתנת ידו"³⁷, "זה וזה (אוכלים ונכסים) מרובים, על זה נאמר כברכת ה' אליך אשר נתן לך"³⁸.

ובימים טובים עצמם מודגש הדבר ביותר בחג השבועות - שבו נאמר³⁹ "מסת נדבת ידך", "די נדבת ידך, הכל לפי הברכה"⁴⁰, שמזה מובן, שכאשר יהודי זוכה לברכתו של הקב"ה "מידו המלאה הפתוחה

(29) "היום יום" ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(30) חולין פג, סע"א. תמורה יד, א.

(31) ברכות כד, ב. וראה תמורה, שם.

(32) ברכות כז, ב. וש"נ. - אלא ש"האידנא קבעו חובה"

(טואר"ח ר"ס רלה - מרי"ף ברכות שם).

(33) ברכות כז, ב.

(34) שבת כ, א. וש"נ. רמב"ם הל' שבת פ"ג ה"כ.

(35) רמב"ם ריש הל' חגיגה.

(36) ס"פ ראה.

(37) שם ה"ב.

(38) שם הי"א.

(39) שם, יו"ד.

(40) פירש"י עה"פ.

- 1 הקדושה והרחבה" במשך כל השנה, אזי מוסיף ומרבה ב"מסת נדבת ידך", הן בנוגע לקרבנות עולה,
- 2 שכולם לגבוה, והן בנוגע לקרבנות שלמים⁴¹, שיש בהם חלק לגבוה, לכהנים ולבעלים⁴².
- 3 ח. ונחזור לענינו - שמכיון שהלילה הולך אחר היום, יש ללמוד הוראה לא רק משיעור החומש של
- 4 יום חמישי בשבוע (התחלת שלושת ימי הגבלה), אלא גם מהשיעור של יום הרביעי בשבוע - מהתחלת
- 5 רביעי עד סוף חמישי.
- 6 ואף שמדובר אודות שני חלקים בפרשה, שכל חלק הוא שיעור בפני-עצמו, וכולל ריבוי ענינים עד
- 7 אין סוף כו' - הרי, מכיון שיש זמן השייך לשני השיעורים (ליל חמישי, השייך לשיעור יום חמישי, וגם
- 8 לשיעור יום רביעי), על כן צריך לומר, שיש צד השהו ונקודה משותפת ביניהם, ומכיון שזוהי נקודה
- 9 משותפת לשני השיעורים, נוסף עליו בלימוד והוראה ביתר שאת וביתר עוז, באופן ד"כפלים לתושיה"⁴³.
- 10 ובנידון-דידן, אין צורך לחפש את הנקודה המשותפת, מכיון שמודגש הדבר בפשוטו של מקרא (ל"בן
- 11 חמש למקרא", ועל-אחת-כמה-לכמה ל"בן עשר למשנה" וכו'), כולל גם - הלימוד וההוראה בקשר
- 12 ובשייכות ל"זמן מתן תורתנו", כדלקמן.
- 13 ט. תוכן חלק הפרשה מרביעי עד סוף חמישי הוא - ענינו של שבט לוי:
- 14 בשיעור של יום הרביעי - לאחר ההקדמה "אלה תולדות אהרן ומשה גו"⁴⁴ - נאמר הציווי "הקרב
- 15 את מטה לוי גו' לעבוד את עבודת המשכן"⁴⁵, וממשיך בכתוב "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני
- 16 ישראל, תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל"⁴⁶ ("לפי שהיתה העבודה בבכורות.. והלויים.. נבחרו
- 17 תחתיהם"⁴⁷);
- 18 ובשיעור של יום החמישי - "פקוד את בני לוי גו' מבן חודש ומעלה"⁴⁸, שבזה מודגשת מעלת שבט
- 19 לוי לגבי כל בני-ישראל - שמנינם של כל בני-ישראל "מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל"⁴⁹.
- 20 ואילו שבט לוי, "לגיון⁵⁰ של מלך"⁵¹, נמנים "מבן חודש ומעלה"⁵², "משיצא מכלל נפלים"⁵³ הוא נמנה
- 21 ליקרא שומר משמרת הקודש"⁵⁴, והולך ומפרט פרטי עבודת שבט לוי במשא המשכן כו'.
- 22 וביאור הקשר והשייכות למתן-תורה:
- 23 ענינו של שבט לוי הוא - "לעמוד לפני ה' לשרתו"⁵⁵. ודוגמתו בכללות ישראל - שבמתן-תורה נעשו
- 24 כל בני-ישראל "ממלכת כהנים"⁵⁶, שתפקידם ושליחותם הוא לשרת את ה', ועד לתכלית השלימות
- 25 שבכהנים - כהן גדול, שהרי פירוש "ממלכת כהנים" הוא "כהנים גדולים"⁵⁷.
- 26 ומפורש הדבר בפסק-דין הרמב"ם - "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש . . אשר נדבה רוחו
- 27 אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו כו"⁵⁸,

כ"צבאות ה'" (בא יב, מא), הרי ב"צבאות ה'" גופא נוסף עליו מיוחד בשבט לוי - "לגיון של מלך".

(52) להעיר, שגם במנין "מבן עשרים שנה ומעלה" מודגשת "חיבתן של ישראל" - "מתוך חיבתן לפנינו מונה אותם כו'" (פירש"י ריש פרשתנו), ועאכ"כ במנין "מבן חודש ומעלה".

(53) דמכיון שנמצאים בעוה"ז הגשמי, יש אפשרות למצב ד"נפיל מדרגיה" ח"ו, אשר כתוצאה מזה נשתלשל המצב ד"נפל" כפשוטו. ולכן יש להמתין עד שנעשה בן חודש, "שיצא מכלל נפלים", ואז איגלאי מילתא למפרע שהוא זרעא חייא וקיימא, ובמילא ה"ה "שומר משמרת הקודש" "מן הבטן".

(54) פירש"י שם, טו.

(55) עקב יו"ד, ח.

(56) יתרו יט, ו.

(57) בעה"ט עה"פ.

(58) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(41) להעיר, שבחג השבועות יש סוג נוסף של שלמים, שאינם קדשים קלים ככל השלמים, אלא קדשי קדשים - "שני כבשי שלמים של עצרת נקראים קדשי קדשים" (רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"א הי"ז), ואכמ"ל.

(42) ועל שם זה נקראים בשם "שלמים" - "שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים" (תו"כ ופירש"י ויקרא ג, א).

(43) ראה שמו"ר רפמ"ו.

(44) במדבר ג, א.

(45) שם, יז.

(46) שם, יב.

(47) פירש"י עה"פ.

(48) שם, טו.

(49) שם א, ג.

(50) פירש"י שם, מט.

(51) כלומר, נוסף לכך ש"כל יוצא צבא בישראל" הוא

1 - ועל־פי פסק־דין הרמב"ם שכל אחד ואחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו בגלוי, "רוצה
2 להיות מישראל . . . רוצה לעשות כל המצוות כו"⁵⁹, מובן, שכל אחד ואחד מישראל "נדבה רוחו אותו
3 כו" מצד רצונו האמיתי והפנימי -

4 ומסיים: "הרי זה נתקדש קודש קדשים"⁵⁷, שדרגה זו ("קודש קדשים") היא הדרגה הכי נעלית בשבט
5 לוי - כהונה גדולה, כמו שכתוב⁶⁰ "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים".

6 וענין זה נעשה במתן־תורה - כאמור - "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", שפירושו "כהנים גדולים",
7 היינו, שכל אחד ואחד מישראל יכול להגיע לדרגת כהונה גדולה, על־ידי־זה ש"נדבה רוחו אותו כו"
8 לעמוד לפני ה' לשרתו . . . הרי זה נתקדש קודש קדשים".

9 י. ויש להוסיף גם בנוגע לתחילת השיעור של יום רביעי - "ואלה תולדות אהרן ומשה":

10 רש"י מפרש (בפשוטו של מקרא⁶¹) מה שכתוב "אלה תולדות אהרן ומשה", אף ש"אינו מזכיר אלא
11 בני אהרן" - ש"נקראו תולדות משה לפי שלימדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה
12 עליו הכתוב כאילו ילדו".

13 וגם כאן מודגשת השייכות לתורה - גודל עילוי לימוד התורה וחינוך על־פי התורה (לא רק בנוגע
14 לבנו, אלא) גם בנוגע לבן חבירו, עד כדי כך, שבגלל זה "מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", שעל־ידי־זה
15 נעשה מציאות חדשה לגמרי, דוגמת ענין הלידה, ויתירה מזה - כדיוק הלשון "מעלה עליו כו", "מעלה"
16 מלשון עלי', ולא עוד אלא שהעליה היא "עליו", למעלה יותר מכמו שהוא מצד־עצמו.

17 ומובן, שבענין זה מודגש במיוחד חינוך הקטנים (טף), כולל גם חלקן של נשי ישראל בחינוך הקטנים,
18 ובלשון חכמינו ז"ל⁶² "נשים במאי זכיין, באקרוי בנייהו כו" (נוסף לכך ש"נטרין לגבריהו כו"),
19 כמבואר בארוכה בשיחותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁶³ אודות תפקידן ושליחותן של נשי
20 ישראל.

21 וכל זה מודגש ביותר בשנה זו, 'שנת הקהל', "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף", אחדותם של
22 כל ישראל, האנשים והנשים והטף, עם התורה (כנ"ל סעיף ג).

* * *

23 יא. ויש לקשר כל הנ"ל עם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שנתפרסם בדפוס ב"היום יום"
24 [עוד בזמנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, שצוה להדפיס ולהפיץ כו' בכל ה"שטורעם", וכפי שראו במשך הזמן
25 את הצלחת הפעולה של פתגמים והוראות אלו] בקשר ובשייכות לראש־חודש סיון, וזה־לשונו:

26 זרוק חוטרא לאוירא, אעיקריה קאי⁶⁴. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד
27 חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם
28 אותו ה"עיקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עיקריה" מכוסה ונעלם בכמה
29 לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים להסיר את הכיסויים, ולקבוע לו זמני לימוד בתורת החסידות,
30 ולנהוג במנהגי עדת החסידים. עד־כאן־לשונו.

31 והנה, אף שפתגם זה נאמר בנוגע לחסידים ותורת החסידות כו', הרי בימינו אלה, לאחר ה"שטורעם"
32 דהפצת המעיינות חוצה, פעלו שענין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל - כשם שנתבאר לעיל בנוגע
33 לשבט לוי, שענין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל, "כל איש ואיש.. אשר נדבה רוחו אותו . . . לעמוד
34 לפני ה' לשרתו . . . הרי זה נתקדש קודש קדשים", מכיון שבזמן ההכנה למתן־תורה (החל מראש־חודש
35 סיון) נעשו כל בני־ישראל "ממלכת כהנים".

(62) ברכות יז, א.

(63) ראה לקו"ד ח"ג תקעא, ב ואילך. ועוד.

(64) ב"ר ספנ"ג.

(59) הל' גירושין ספ"ב.

(60) דה"א כג, יג.

(61) פירש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד.

- 1 יב. ובהקדמה - שאף שבדורות הראשונים היתה פנימיות התורה "נסתרה.. ונעלמה מכל תלמידי
- 2 חכמים, כִּי־אם ליחידי סגולה" ("אין דורשין כו' אלא ביחיד", ו"ראשי פרקים" בלבד⁶⁵), מכל־מקום כתב
- 3 האריז"ל ש"בדורות אלו האחרונים, מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"⁶⁶, ועד שנתגלתה תורת חסידות
- 4 חב"ד, ובפרט לאחר הגאולה בִּי"ט כסלו, שאז התחיל עיקר הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" (כדברי
- 5 כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן בשיחתו הידועה⁶⁷) באופן של הבנה והשגה, "יתפרנסו"⁶⁸, ומוסיף והולך
- 6 על־ידי רבותינו נשיאנו לדורותיהם.
- 7 ומזה מובן גם בנוגע לפתגם הנ"ל:
- 8 מאז שפתגם זה נתפרסם בדפוס - בשנת תש"ג - עברו ארבעים וחמש שנים שבהם עסקו ופעלו בכל
- 9 ה"שטורעם" בהפצת המעיינות חוצה, עד לחוצה שאין חוצה הימנו,
- 10 הן באותם שנים אחדות שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו היה בחיים חיותו בעלמא־דין, והן במשך
- 11 השנים שלאחרי הסתלקותו, שהרי נשיאי ישראל לא יפרדו חסו־שלום מעל צאן מרעיתם⁶⁹.
- 12 ואדרבה, לאחר הסתלקותו נוסף ביתר שאת וביתר עוז - כי ענין ה"הסתלקות" הוא על־דרך מה
- 13 שכתוב "אסתלק יקרא דקודשא־ברוך־הוא בכולהו עלמין"⁷⁰, שפירושו "גילוי אור.. בבחינת רוממות"⁷¹
- 14 שנמשך ומתגלה בכולהו עלמין (כמבואר בתחילת 'המשך ההילולא'⁷²).
- 15 וכמבואר גם במעלת יום ההילולא, ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו . . מתגלה
- 16 ומאיר . . ופועל ישועות בקרב הארץ"⁷³, היינו, שבעשירי בשבט מדי שנה בשנה, נוסף באופן ש"פועל
- 17 ישועות גו'", בכל הענינים ("ישועות" לשון רבים), ועל־אחת־כמה־וכמה בענין המיוחד שהתמסר אליו
- 18 בכל מציאותו, והדגיש שבו צריך להיות עיקר ה"שטורעם" בזמן זה - הפצת המעיינות חוצה.
- 19 ובכח זה עוסקים בהפצת המעיינות חוצה, בכל מקום ומקום, ולכל אחד ואחד מישראל, האנשים
- 20 והנשים והטף, כמודגש במיוחד ב'שנת הקהל', כפי שפעלו בשנות "הקהל" במשך ארבעים וחמש שנה
- 21 הנ"ל, ומוסיף והולך משמיטה לשמיטה, עד להוספה משנה לשנה.
- 22 יג. ומזה מובן, אשר בימינו אלה - לאחר ה"שטורעם" בהפצת המעיינות חוצה על־ידי נשיא דורנו
- 23 - נעשה כבר הענין ד"זרוק חוטרא לאוירא, אעיקריה קאי" אצל כל אחד ואחד מישאל:
- 24 כל אחד ואחד מישראל צריך לדעת שנשיא דורנו הגביה מן הארץ אל האויר - "זרוק חוטרא לאוירא",
- 25 ובפרטיות יותר - על־פי המבואר ב'תורה אור'⁷⁴ ש"אויר" הוא אור יו"ד, דקאי על בחינת הכתר,
- 26 שממנו נמשך קיום ומציאות האור, ודוגמתו בנפש האדם - שהיו"ד שבנפש, נקודת היהדות, נמשכת
- 27 ומאירה (אור) בגילוי⁷⁵.
- 28 ולכן, "אעיקריה קאי", היינו, שנתגלה אצלו ה"עיקריה", ובאופן ש"אעיקריה קאי", היינו, עמידה
- 29 בתוקף על "עיקריה".
- 30 אלא שאף־על־פי־כן, יש צורך גם בפעולת האדם, ב"אצבע קטנה" שלו, כהמשך הפתגם ש"לפעמים
- 31 ה"עיקריה" מכוסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים להסיר את הכיסויים כו" -

למטה מטה ביותר, עד ל"שקר" העולם, שע"י העבודה ד"עצי שטים", שטות דקדושה, מהפכים ה"שקר" ל"קרש", ועושים מזה "קרשים למשכן", "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", עד שהעולם כולו נעשה דירה לו ית'.

(73) אגה"ק סז"ך וכ"ח.

(74) מקץ מג, ב. וראה בארוכה - ספר הערכים חב"ד, ערך אויר.

(75) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ס"ע תקכד.

(65) חגיגה רפ"ב. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"י"א.

(66) אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

(67) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(68) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35. וש"נ.

(69) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' קמא.

(70) ראה זח"ב קכח, ב.

(71) תו"א ס"פ ויקהל.

(72) באתי לגני השי"ת. - ובהמשך הענין, שההמשכה היא

על-דרך תורת הבעל-שם-טוב⁷⁶ על הפסוק⁷⁷ "כי תהיו אתם ארץ חפץ", שכל אחד ואחד מישראל הוא כמו "ארץ חפץ" שיש בה אוצרות יקרים כו', אלא שצריך להסיר הכיסוי כו' ולגלות את האוצרות. ויש להוסיף בזה, שבימינו אלה, עומדים מוכנים לקבל פני משיח צדקנו תיכף ומיד ממש, שאז תתגלה מעלתו האמיתית ("עיקריה") של כל אחד ואחד מישראל (כשם שיקויים היעוד⁷⁸ "ולא יכנף עוד מוריך" והיו ענין ראות את מוריך"), כל התוקף וה"שטורעם" ד"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

* * *

יד. ענין נוסף השייך במיוחד לימי ההגבלה בקביעות שנה זו – סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שנתפרסם ונדפס ב"היום יום" (ב' סיון) בקשר לערב שבועות שחל בשבת, כקביעות שנה זו, וזה-לשונו: "בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קודם הדלקת נרות של שבת, אמר ה'צמח צדק' מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פירוש "שאו" כפירוש ה'אבן עזרא' מענין "כי תשא את ראש". וביאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה" (וממשיך אודות שאר המאמרים שנאמרו אז - בשבת בצהריים, ובשני הימים דחג השבועות, שכבר נדפסו ב'לקוטי תורה').

ו"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁷⁹ - בכל שנה שקביעותה באופן ששבת פרשת במדבר חל בה' סיון, ערב חג השבועות, ובפרט בשנה זו, 'שנת הקהל'⁷⁹, ושנת תְּשֻׁמָּה וְתִשְׁמָחָה, שאז צריך להיות "נזכרים ונעשים" ביתר שאת וביתר עוז.

ולכן, כדאי ונכון לחזור וללמוד מאמרים אלו בזמניהם, החל מהמאמר "שאו את ראש גו' אבותם", שזמן אמירתו היה "קודם הדלקת נרות של שבת", ובמילא, בזמן זה נעשה הענין ד"נזכרים ונעשים". טו. ויש להוסיף ולבאר הקשר של תוכן המאמר - העילוי שנעשה על-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף - לזמן אמירתו, יום הששי בשבוע:

ענינו המיוחד של יום הששי בשבוע הוא - יום ברוא אדם הראשון, שבו נמצאות וכלולות כל הנשמות שבעולם, כדאיתא במדרש⁸⁰ "עד שאדם הראשון מוטל גולם, הראה לו הקב"ה כל צדיק וצדיק שעתיד לעמוד ממנו, יש שהוא תלוי בראשו של אדם, ויש שהוא תלוי בשערו וכו'", ועל זה אמר הקב"ה לאיוב "איפה היית ביסדי ארץ"⁸¹, "האיפה שלך באיזה מקום היתה תלויה, בראשו או במצחו או באיזה אבר שלו".

ומכיון שבכל שבוע חוזרים ונעשים כל פרטי עניני ימי בראשית⁸² - נמצא, שביום הששי בשבוע חוזר ונעשה כללות ענין בריאת האדם, אשר עיקר ההדגשה אינה על מזל ועצם הנשמה כפי שהיא למעלה, כ"אם על הארת הנשמה שבגוף דוקא.

ולכן, הרי זה הזמן המתאים לביאור ענין ירידת הנשמה בגוף – שעם היותה ירידה גדולה ביותר, מאיגרא רמא לבריא עמיקתא⁸³ (אפילו אצל אדם הראשון "יציר כפיו של הקב"ה"⁸⁴), הרי ירידה זו היא צורך עליה - ש"על-ידי עבודת הארת הנשמה בגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה", שזהו ענין "נשא את ראש גו' אבותם"⁸⁵.

(82) כמודגש גם ב"שירו של יום", שבכל יום ויום אומרים מזמור המתאים לפרטי הבריאה ביום זה (ר"ה לא, א), - ולהעיר גם מהמנהג לומר בכל יום פסוקי מעשה בראשית של יום זה (אף שלא ראינו אצל חסידי חב"ד המנהג דאמירת הפסוקים בדיבור, כ"אם במחשבה כו').

(83) ע"פ ל' חו"ל - חגיגה ה, ב.

(84) ראה ב"ר פכ"ד, ב. קה"ר פ"ג, יא (ב).

(85) להעיר, שכ"ק מו"ח אדמו"ר מעתיק ברשימה הנ"ל גם תיבת "אבותם", וכולל גם כל הענינים שבינתיים ע"י הוספת תיבת "גו'".

(76) "היום יום" י"ז אייר. כש"ט הוספות סמ"ד. וש"נ.

(77) מלאכי ג, יב.

(78) ישע"י, ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(79) להעיר, שהתוכן ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף" הוא מעין ודוגמת תוכן מנין כל בניי ("שאו את ראש גו'") - ע"פ המבואר לעיל (ס"ט) ששבת לוי נימנו מבין חודש ומעלה (טף), ו"לא שבת לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו'", כולל גם נשים.

(80) שמו"ר פ"מ, ג.

(81) איוב לח, ד.

- 1 וענין זה מודגש ביותר ביום הששי בפרשת במדבר, "שאו את ראש גו' אבותם" - שאז נתבאר ענין
- 2 זה בפנימיות התורה, באופן של הבנה והשגה בחכמה-בינה-דעת בתורת חסידות חב"ד, באופן המובן
- 3 לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף⁸⁶.
- 4 טז. ויהי-רצון ש"החי יתן אל לבו"⁸⁷ לקיים את ה"נזכרים ונעשים" בנוגע ללימוד 'דרושים' הנ"ל
- 5 (על-כל-פנים חלקם) בזמניהם, והעיקר שהלימוד יהיה "אדעתא דנפשיה", ופשיטא, לימוד המביא לידי
- 6 מעשה⁸⁸.
- 7 ולהעיר, שהלימוד "אדעתא דנפשיה" מודגש ביותר בקשר ובשייכות לחג השבועות:
- 8 איתא בגמרא⁸⁹ "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", הן "לכס" כפשוטו, "שישמח בו במאכל
- 9 ומשתה"⁹⁰, והן (ועל-אחת-כמה-וכמה) "לכס" ברוחניות - כדברי הגמרא (בהמשך הסוגיא) "מעיקרא כי
- 10 עביד איניש אדעתא דנפשיה קא עביד", היינו, שהלימוד הוא בשבילו ולצרכו⁹¹, שזהו ענין "לכס"⁹²
- 11 (ברוחניות).
- 12 ועוד ענין בזה:
- 13 בפתגמי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שנדפסו ב"היום יום" (ג' סיון) - איתא: "המעייין בשיטת
- 14 תוספות דיבור-המתחיל תורה (שבת פט, א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, והשי"ת
- 15 מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדוגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש-השנה ויום הקדוש דצום
- 16 הכיפורים". וממשיך - בפרטיות יותר - בפתגם שלאחרי-זה (ד' סיון): "חג השבועות הוא זמן המוכשר
- 17 לעשות הכל לטובת לימוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין
- 18 מפריע משטן המקטרג, כדוגמת זמן התקיעות בראש-השנה ויום הקדוש דצום הכיפורים".
- 19 ומזה מובן שדוגמת זה נעשה כבר בהכנות לחג השבועות, ועל-אחת-כמה-וכמה ביום שנקרא על-פי
- 20 תורה "ערב חג השבועות" - שהתעסקות בכל ההכנות לחג השבועות, כולל גם לימוד ה'דרושים' הנ"ל
- 21 אליבא דנפשיה, נעשית ללא בלבולי היצר כו', "באין מפריע משטן המושחת", ומתוך מנוחת הגוף
- 22 ומנוחת הנפש, מכיון שבטלים גם הבלבולים שהיו בעבר, עד שלא נשאר רושם כלל על-פני המים (כלשון
- 23 המדרש⁹³).
- 24 וענין זה מודגש ביותר בקביעות שנה זו - שערב חג השבועות חל ביום השבת, מכיון שבלאו-הכי
- 25 בטלים כל הבלבולים כו' מצד ענין השבת, ועל-אחת-כמה-וכמה יום השבת שבו נעשית שלימות העבודה
- 26 ד"שבעה שבועות תספר לך"⁹⁴, "שבע שבתות תמימות תהינה"⁹⁴, ובזה גופא "תמימות" גם ביחס לימי
- 27 השבוע, תכלית השלימות של "תמימות"⁹⁵.
- 28 יז. ונתנית כח מיוחדת בכל הנ"ל - על-ידי הדיבור וקבלת החלטות טובות בבית שמגדלין בו תורה
- 29 ומגדלין בו תפילה⁹⁶ של נשיא דורנו.
- 30 ועוד וגם זה עיקר, שהדיבור הוא בתורתו, אשר מכיון שהכניס את עצמותו בתורתו (כמאמר "אנא
- 31 נפשי כתבית יהבית"⁹⁷, ועל-דרך-זה ב"צדיקים (ש)דומין לבוראם"⁹⁸), הרי בכל מקום שלומדים תורתו
- 32 (אפילו "מעבר לים", ואפילו "בשמים"⁹⁹) יש בזה ה"אנא נפשי" של נשיא דורנו, אשר לא זו בלבד שלא

התורה, ויתירה מזה, לשם עצמותו ומהותו ית' (ראה לקו"ת מטות פו, ב. ובכ"מ).

(93) ויק"ר פכ"ד, ג.

(94) אמור כג, טו.

(95) ראה קה"ר פ"א, ג. לקו"ש חכ"ב ע' 145. וש"נ.

(96) מגילה כז, רע"א.

(97) שבת קה, א.

(98) רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(99) ל' הכתוב - נצבים ל, יב-יג.

(86) וי"ל שאצל טף (עד לקטני קטנים) נקל יותר גילוי ענין זה - מכיון שאצלם יש רק מיעוט זמן גשמי (ועאכו"כ מיעוט זמן חומרי) שמפסיק בין זמן הלידה וירידת הנשמה למטה.

(87) קהלת ו, ב.

(88) ראה קידושין מ, ב. וש"נ.

(89) פסחים סח, ב.

(90) פירש"י שם.

(91) ראה פירש"י שם, ד"ה לך קרא.

(92) ורק אח"כ מתעלה לדרגה דלימוד התורה לשמה - לשם

יעזוב צאן מרעיתו⁶⁸ (ומאי קמשמע-לן), אלא עוד זאת, ש"טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל"¹⁰⁰,¹
שנותן ברכותיו מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

ובאופן המרומז בשמו:

"יוסף" – על שם "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁰¹, היינו, שכל הענינים שאולי היו פעם באופן של "אחר",⁴
נהפכים ונעשים "בן"¹⁰², ולא רק "בן" סתם, אלא "בן" שהוא באופן של הוספה ("יוסף"), לא רק
"תמידים כסדרם" אלא גם "מוספים כהלכתם".

וענין זה מביא לידי שמחה - "יצחק", על שם "כל השומע יצחק לי"¹⁰³, שמחה גלויה עד כדי כך,⁷
שפועל על כל הנמצאים סביבו, אנשים נשים וטף, אפילו אלו שאינם שייכים עדיין לדרגת הראיה, כי-אם
לדרגת השמיעה בלבד ("השומע"), גם אצלם, ואצל כל אחד ואחד מהם, "כל השומע", באיזה מצב
שהוא, נעשה ענין השמחה, "יצחק לי".

ועד לתכלית השלימות בשמחה - "אז"י¹⁰⁴ ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה"¹⁰⁵, כל עשר לשונות של
שמחה¹⁰⁶, כמבואר פרטי הענינים ב'דרושי חתונה'¹⁰⁷, עדי קיום היעוד¹⁰⁸ "עוד ישמע גו' קול חתן וקול
כלה", שלימות הנישואין של הקב"ה וכנסת-ישראל¹⁰⁹, שהתחלתם במתן-תורה¹¹⁰.

* * *

יח. כרגיל בכגון-דא - לסיים בנתינת 'שליחות מצוה' לכל אחד ואחת, האנשים והנשים והטף, בענין
של צדקה.

ובפרט על-פי המבואר ב'תורה אור' דיבור-המתחיל "בחודש השלישי" - כמוזכר לעיל (סעיף ג) אודות
לימוד המאמר - בענין שלושת הקוין, תורה עבודה וגמילות-חסדים (צדקה), ש"צדקה היא כללות כל
התורה שנקראת בשם צדקה"¹¹¹.

וכאן המקום להזכיר גם אודות נתינת צרכי החג לכל הזקוקים, ובהדגשה יתירה בנוגע לחג השבועות
- "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", "שישמח בו במאכל ומשתה" (כנ"ל סעיף טז), וגם מצד הנותן
- שצריך ליתן "מסת נדבת ידך", "די נדבת ידך" (כנ"ל סעיף ז).

וענין זה מוסיף גם בקבלת התורה – על-דרך מאמר רבותינו ז"ל¹¹² "לא ניתנה התורה כו' אלא לאוכלי
המן", שלא היו להם דאגות הפרנסה כו', מכיון שקיבלו "לחם מן השמים"¹¹³, שטעמו בו כל הטעמים
שבעולם¹¹⁴, ודוגמתו בנידון-דידן, שאף שמקבל מבשר-ודם, ניכר בגלוי שהנתינה היא "מידו המלאה
הפתוחה הקדושה והרחבה", ולכן נעשה אצלו מנוחת הנפש ומנוחת הגוף בתכלית השלימות.

ויהי-ירצון שההוספה במצות הצדקה, ומתוך זריזות, "כהנים (כל אחד ואחד מבני-ישראל, "ממלכת
כהנים") זריזין הם"³³ - תמהר ותקרב עוד יותר את צדקתו של הקב"ה, "ואתם¹¹⁵ תלוקטו לאחד אחד
בני ישראל¹¹⁶, כמאמר רבותינו ז"ל¹¹⁷ "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", ומתוך זריזות, שהרי "אלקיכם
כהן הוא"¹¹⁸.

(100) משלי כב, ט. וראה זח"ג קל, א.

(101) ויצא ל, כד.

(102) ראה אוה"ת עה"פ. ועוד.

(103) וירא כא, ו.

(104) תהלים קכו, ב.

(105) ומעין זה - בכחו וביכלתו לפעול גם בזמן הזה, עי"ז

שעושה מ"חורן לארץ" - "ארץ ישראל" (ראה אג"ק אדמו"ר

מהוריי"צ ח"א ע' תפה), מ"גלות" - "גאולה".

(106) ראה זח"ב קסט, ב.

(107) ד"ה אשר ברא תרפ"ט (בסה"מ קונטרסים ח"א).

(108) ירמ' לג, יו"ד-יא.

(109) ראה שמו"ר ספט"ו.

(110) ראה במדבר פ"ב, סוף פסקא ח.

(111) תו"א יתרו סז, ג. וראה גם ד"ה בחודש השלישי דר"ח

סיון.

(112) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.

(113) בשלח טז, ד.

(114) שמו"ר פכ"ה, ג. ועוד.

(115) ישעי' כז, יב.

(116) תמורת ה"צדקה .. שפיוזן בין האומות" (פסחים פז, ב).

(117) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(118) סנהדרין לט, סע"א.

- 1 ובפשטות - שכל בני-ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹⁹, באופן ד"הקהל", "קהל גדול"¹²⁰ (קהל אחד, במצב ואופן של גדלות), באים תיכף ומיד - "ארו עם ענני שמיא"¹²¹ - לארצנו הקדושה, באופן ש"ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹²², ארץ עשר אומות¹²³, ובארץ הקודש עצמה - לירושלים עיר הקודש, להר הבית, ללשכת הגזית, מקומם של הסנהדרין¹²⁴, "עיקר תורה שבעל-פה.. עמודי ההוראה"¹²⁵, ועד לקודש הקדשים - שבו נמצא הארון עם הלוחות (אותיות החקיקה כו').
- 6 וזוכים לגילוי חיבתן של ישראל, כמודגש במנין בני-ישראל שבפרשת במדבר, "מתוך חיבתן לפניו", ועד לחיבה המיוחדת ד"לגיון של מלך" (כנ"ל סעיף ט), שנתגלה אצל כל אחד ואחד מישראל בכל ה"שטורעם", אבל אורות בכלים, ובאופן של ריבוי, ריבוי האורות וריבוי הכלים, ריבוי האורות ד'תוהו' בריבוי הכלים ד'תיקון', ובלשון הכתוב בהפטרות פרשת במדבר - "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר"¹²⁶.
- 11 ועוד והוא העיקר - שכל זה נעשה עוד בזמן ומקום הגלות, ומזה באים תיכף ומיד - "לא עיכבן כהרף עין"¹²⁷ - לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

(124) רמב"ם הל' ביהב"ח ספ"ה. פ"ז ה"ו. הל' סנהדרין פ"ד ה"ב. הל' ממרים פ"א ה"ד.
(125) ריש הל' ממרים.
(126) הושע ב, א.
(127) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(119) בא י"ד, ט.
(120) ירמ' לא, ז.
(121) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.
(122) שופטים יט, ח.
(123) פירש"י עה"פ.

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' ב

- 8 יהודה בן, אלא אי אמר ליה ש'כזית למחר בחור' כלא הוא
9 ומחשבות מעורבות הן, אפתי כזית וכזית מיכני ליה - ישאר ללוי
10 ספק.
11 עונה הגמרא: אף אם היה משיב ש'כזית למחר בחור' הוא דיבור
12 כולל, היה מבין לוי מה הדין ב'כזית וכזית' מתוך נימת הדיבור של
13 רבי, שאם 'כזית וכזית' הוא דיבור כולל, אם כן מרתה רתח - היה
14 כועס רבי על ששאל ממנו שלא כהלכה,
- 1 בזה רבי יהודה 'תפוס לשון ראשון' אפתי - עדיין כזית למחר בחור
2 קא מיכניא ל, שמא מודה רבי יהודה, שהרי בזה יותר יש לומר
3 שמחשבות מעורבות הן.
4 שואלת הגמרא: אי הכי השתא נמי - גם עכשיו ששאל לוי על כזית
5 למחר בחור, אין זה ברור שיפשוט רבי את כל ספיקותיו בתשובה
6 אחת, דהתינה אי אמר ליה כזית למחר בחור פרימא ואומר בזה רבי
7 יהודה 'תפוס לשון ראשון' כל שכן לגבי כזית וכזית יסבור רבי

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

- 1 הגמרא מביאה סיוע לתירוץ זה: אמר רב שייא, כזיתיה דרב אשי
2 מסתברא - מסתבר כדברי רב אשי, שהרי מאן שמיעת ליה דאית
3 ליה - מי שמעת שסובר שיש דברים 'דחויין', שאחר שנדחו אינם
4 חוזרים לבשרותם, הלא זו דעת רבי יהודה, דתנן במשנה (סו) 'ועוד
5 אמר רבי יהודה, אם נשפך הדם של השעיר לה', ימות השעיר
6 המשלל, כיון שנדחה, וכן אם מת השעיר המשלל, יושפך הדם
7 של השעיר לה', שהרי נדחה. ושמעינן ליה - ושמענו את רבי
8 יהודה עצמו דאמר, כל דבר שפירדו להכשירו לא הוי 'דחוי'. דתניא
9 בברייתא, רבי יהודה אומר, בערב פסח שהיו מקריבים קרבן פסח,
10 ומפני ריבוי הקרבנות ובהילולתם של הכהנים למחר להקריבם, היה
11 נשפך מדם הקרבנות על הרצפה, ויש לחוש שמא היו קרבנות
12 שלא נזרק דמם על המזבח כלל ונפסלו, ולכן, בוס אחר הדין נוטל
13 אחד הכהנים וממלא בו מדם התערוכות - מהדם שנשפך על
14 הרצפה והיה מעורב בו דם מכל הקרבנות. וזרקו וזרקת אחת על
15 המזבח כנגד תפוס - במקום שהיה תחתיו יסוד כדין וזיקת הפסח
16 (להלן גו), ומבואר שאף על פי שהדם נשפך על הרצפה אינו נדחה
- 17 בכך הואיל ובידו לאוספו, ואם כן שמיע מינה - יש להוכיח שכל
18 שפירדו לא הוי 'דחוי', שמיע מינה - אכן יש להוכיח כן.
19 הגמרא עוברת לדון בדברי רבי יהודה: נוסא, תניא, רבי יהודה
20 אומר, בוס אחר הדין הכהן ממלא מדם התערוכות וזורקו על גבי
21 המזבח, שאם יושפך דמו של אחר מהם (מקרבנות הפסח) נמצא
22 שהוא - הכוס שמילא זורק מכשירו. אמרו לו חכמים לרבי
23 יהודה, והלא הדם שנשפך לא נתקבל בכלי אלא נשפך מצוואר
24 הבהמה על הרצפה ודם שנשפך קודם שהתקבל בכלי נפסל
25 מלזרוקו על המזבח (לעיל כה), ואיך נכשר הקרבן על ידי זריקת
26 דם זה.
27 קודם שתביא הגמרא את תשובתו של רבי יהודה, מבררת הגמרא
28 את שאלת חכמים. שואלת הגמרא: מאן ידעי - מניין לחכמים
29 שהדם שנשפך לא התקבל בכלי. משיבה הגמרא: אלא קושית
30 חכמים היא שמיא לא נתקבל בכלי, ונמצא זורק דם פסול.
31 מביאה הגמרא את המשך הברייתא: אמר ליה רבי יהודה לחכמים,

בס"ד. שיחת שבת פרשת במדבר, ה' סיון ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- א. דובר לעיל¹ אודות סיפור כ"ק מו"ח אדמר"ר נשיא דורנו² אודות הנהגת ה'צמח צדק' בשבת פרשת במדבר בה' סיון, ערב חג השבועות (בשנת תקפ"ט), בקביעות שנה זו - ש"קודם הדלקת נרות של שבת, אמר ה'צמח צדק' מאמר "שאו את ראש גו' אבותם", בשבת בצהרים אמר רבינו את הדרוש "וארשתיך לי לעולם" וביאורו, שנדפסו ב'ליקוטי תורה"³, ועוד שני מאמרים בשני הימים דחג השבועות.
- ומובן, שסיפור והוראה של נשיא הדור, "הנשיא הוא הכל"⁴, מהווה התעוררות והארה כו' לכל בני הדור, ובנידון-דידן, שבבוא קביעות כזו, ששבת פרשת במדבר חל בה' סיון - "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁵ - כדאי ונכון לחזור וללמוד דרושים אלו,
- ואני המתחיל - שבעמדנו ב"שבת בצהרים", יש לחזור על הדרוש "וארשתיך לי לעולם" (פסוק האחרון בהפטרת שבת זו⁶, שהיא סיום וחותם הקריאה בתורה) - על-כל-פנים שורות אחדות, עד לתוכן ונקודה שכוללת את כל הדרוש.
- ב. מאמר דיבור-המתחיל "וארשתיך לי לעולם" וגו'.

* * *

- ג. נהוג גם לבאר לימוד והוראה - "והחי יתן אל לבו"⁷ - משיעורי התורה השייכים ליום זה, בקשר ובשייכות לענינא דיומא, ערב והכנה לחג השבועות, "זמן מתן תורתנו".
- ובהקדמה - בקשר לשיעור היומי ברמב"ם - שלפעמים יש צורך לחפש את הקשר והשייכות לענינא דיומא, אבל בשיעור היומי ברמב"ם - בהלכות תרומות - בולט הקשר והשייכות לזמן מתן-תורה בלשון צחה וברורה, כדלקמן.
- ד. בשיעור היומי⁸ - כותב הרמב"ם: "אין הטמאים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשם ויצאו שלשה כוכבים אחר שקיעת החמה, שנאמר⁹ ובא השמש וטהר, עד שיטהר הרקיע מן האור, ואחר יאכל מן הקדשים". ומקור הדברים - בתחילת הש"ס, "מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן", ומפרש בגמרא "קמשמע-לן דכפרה לא מעכבא", כי הפירוש "טהר" אינו "טהר גברא" (על-ידי הבאת קרבנותיו), אלא "טהר יומא", "משעת צאת הכוכבים שהוא גמר ביאת השמש"¹⁰.
- ובפרטיות יותר - כדאיתא במסכת שבת¹¹ "כוכב אחד יום, שנים בין השמשות, שלשה לילה. לא כוכבים גדולים הנראים ביום, ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים".
- והקשר והשייכות לזמן מתן-תורה - בלשון צחה וברורה:
- "תרומה" - קשורה עם תורה, כדאיתא בזוהר¹² ש"תרומה" אותיות 'תורה מ', היינו, תורה שניתנה לארבעים יום¹³.
- וענין אכילת התרומה על-ידי הכהנים הוא - שהתורה ("תרומה") נעשית מאכלו של כל אחד ואחד מישראל, עליהם נאמר¹⁴ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", היינו, שהתורה היא "לחם ומזון הנפש.. כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף.. להיות דם ובשר כבשרו"¹⁵.

(9) אמור כב, ז.

(10) פירש"י ברכות ב, סע"א.

(11) לה, ב. רמב"ם הל' שבת פ"ה ה"ד.

(12) ח"ג קעט, א. תקו"ז תי"ז (לא, רע"ב).

(13) זוהי הסיבה להנאמר לעיל (בתחילת ההתוועדות) -

כ"פליטת הפה" - ששבת זו היא פ' תרומה. כי שבת זו היא ערב מתן תורה, ותורה שייכת ל"תרומה", תורה מ'.

(14) יתרו יט, ו.

(15) תניא פ"ה (ט, סע"ב).

(1) שיחת ג' סיון ס"ד.

(2) "היום יום" ב' סיון.

(3) לקו"ת פרשתנו ח, ב ואילך.

(4) פירש"י חוקת כא, כא.

(5) ל' הכתוב - אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם.

הובא ונת' כס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(6) הושע ב, כא.

(7) קהלת ז, ב.

(8) הל' תרומות פ"ד ה"ב.

- 1 ה. על-פי-זה יש לבאר את תוכן ההלכה על אכילת תרומה לאחר שציצאו שלושה כוכבים - ב"לחקן
2 הדעות¹⁶:
- 3 "כוכבים" - קאי על בני-ישראל, כדאיתא בירושלמי¹⁷ שכל יהודי נקרא בשם "כוכב", כמו שכתוב¹⁸
4 "דרך כוכב מיעקב". ולהעיר גם מפסק-דין הרמב"ם¹⁹ שהפסוק "דרך כוכב מיעקב" קאי על מלך המשיח,
5 וידוע²⁰ התיווך בין שני הפירושים - שבכל אחד ואחד מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח, בחינת
6 ה'יחידה', שלכן נקרא גם הוא בשם "כוכב", כמו מלך המשיח.
- 7 ו"שלושה כוכבים" - קאי על בחינותיהם של שלושת האבות ("החוט המשולש"²¹, על-דרך ובדוגמת
8 "אוריאל תליתא"²²) שיש בכל אחד ואחד מישראל, שלכן נקראים בשם "אבות" של כל אחד ואחד
9 מישראל, "אין קורין אבות אלא לשלושה"²³, כמבואר ב'תורה אור'²⁴ ש"תמיד יש בחינה זו (דהאבות)
10 בכל זמן בכל אדם.. בחינת האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור.. אבל שאר בחינות ומעלות
11 הצדיקים כגון השבטים.. יש לך אדם שאין בו כלל בחינות ומדיגות אלו, מה-שאין-כן בחינת האבות
12 צריך להיות בכל אדם שהם שורש ומקור כל נשמות ישראל".
- 13 ו"שלושה כוכבים בינונים" (כדאיתא בגמרא) - יש לומר, שבזה מרומזת דרגת ה"בינוני" בעבודת
14 האדם, אשר "מדת הבינוני היא מדת כל אדם, ואחריה כל אדם ימשוך"²⁵.
- 15 ותוכן ההוראה מהלכה זו - שכאשר ישנם שלושה כוכבים (בינונים) יכולים הכהנים לאכול בתרומתם
16 (עוד לפני ש"טהר גברא") - שבכל מעמד ומצב, כווחו של יהודי ללמוד תורה באופן שנעשית דם ובשר
17 כבשרו (אכילת תרומה), דמכיון שיש אצלו שלושה כוכבים (בינונים), אינו צריך להמתין לעבודה מיוחדת
18 (טהרה וכו'), אלא יכול לאכול תרומה (שהתורה תהיה דם ובשר כבשרו) תיכף ומיד.
- 19 ועל-פי-זה מובנת גם שייכות הלכה זו לשבת זו, ערב זמן מתן תורתנו - שענין קבלת התורה אינו
20 אלא בבחינת מחוסר זמן, היינו, שבסיומו של יום זה, נכנסים מיד ל"זמן מתן תורתנו", ובלשון הרמב"ם
21 - "ובא השמש וטהר, עד שיטהר הרקיע מן האור", מחוסר זמן בלבד, "ואחר יאכל מן הקדשים" -
22 קבלת התורה באופן שנעשית דם ובשר כבשרו.
- 23 ואחר-כך באים גם לשלימות הטהרה ("טהר גברא") - שאז יכול לאכול לא רק בתרומה, אלא גם
24 בקדשים ממש, החל משלמים ("שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים"²⁶), קדשים קלים, עד
25 לקדשי-קדשים, חטאת כו', הקשור גם עם שלימות הטהרה והקדושה של מי חטאת²⁷ - "וזרקתי עליכם
26 מים טהורים וטהרתם"²⁸.
- 27 ו. ויהי-רצון שבעמדנו ביום השבת-קודש ערב חג השבועות - שבו מפטירין "וארשתין לי לעולם גו'
28 וידעת את ה'", כמבואר לעיל (במאמר) דקאי על מתן-תורה, ובו לומדים שיעור הרמב"ם אודות אכילת
29 תרומה לכהנים, שזהו ענין לימוד התורה באופן שנעשית דם וכשר כבשרו - תהיה ההכנה לקבלת התורה
30 ב"זמן מתן תורתנו" בתכלית השלימות.
- 31 ועל-ידי-זה זוכים לקבלת התורה מחדש באופן של שלימות, עד שנעשה 'בעל-הבית' על התורה,
32 "תורתו"²⁹, "נקראת על שמו"³⁰, ועל-אחת-כמה-וכמה שנעשה 'בעל-הבית' על העולם כולו - "הליכות
33 עולם לו"³¹, לגלות אלקות בכל עניני העולם, כמו שכתוב בסיום וחזרתם פרק ששי של מסכת אבות,
34 שלומדים בשבת זו - "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו", היינו, שמגלים בכל עניני

(24) ר"פ וארא.

(25) תניא רפי"ד.

(26) פירש"י ויקרא ג, א.

(27) ראה חגיגה יח, ב.

(28) יחזקאל לו, כה.

(29) תהלים א, ב.

(30) ע"ז יט, א. וראה קידושין לב, סע"א ואילך.

(31) חבקוק ג, ו. וראה מגילה כח, סע"ב. וש"נ.

(16) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.

(17) מעשר שני פ"ד ה"ו.

(18) בלק כד, יז.

(19) הל' מלכים רפ"א. וכ"ה בירושלמי תענית פ"ד ה"ה ועוד.

(20) לקו"ש ח"כ ע' 599. שם ע' 692 בהערה.

(21) קהלת ד, יב.

(22) שבת פח, א.

(23) ברכות טז, ב.

העולם שנבראו "לכבודו", ויתירה מזה, שכל מציאותם בטלה למלכותו של הקב"ה - "ה' ימלוך לעולם ועד"³².

ולהעיר, שגם הפעולה בעולם שייכת למתן-תורה - כמאמר רבותינו ז"ל³³ "מאי דכתיב³⁴ ארץ יראה ושקטה.. בתחילה יראה ולבסוף שקטה . . שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה - אתם מתקיימים", ולכן נאמר במעשה בראשית "יום הששי"³⁵, שקיום מעשה בראשית תלוי ב"יום הששי", בה"א הידיעה - ששי בסיון, שבו קיבלו ישראל את התורה.

וכל זה מתחיל כבר ביום חמישי בסיון - "הששי", ה' שלפני ששי בסיון, שהרי התנאי עם מעשה בראשית הוא "אם ישראל מקבלים התורה", ומצדד של ישראל היתה כבר הקבלה בחמישי בסיון, כשהקדימו נעשה לנשמע³⁶. ולא עוד אלא שלהיותו ערב ששי בסיון, יש בו כבר מעין ענין ששי בסיון. ובפרט בקביעות שנה-זו שערב זמן מתן-תורה חל בשבת - כמאמר רבותינו ז"ל³⁷ "דכולי-עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל".

ויש להוסיף, שהשייכות של חמישי בסיון לששי בסיון, מודגשת גם בענין הקרבנות (כמוזכר לעיל בענין "ואחר יאכל מן הקדשים") - שהרי בליל ששי בסיון מקריבים אברים ופרדים שלא הספיקו להקריבם בחמישי בסיון³⁸, ועל-דרך-זה בנוגע לקרבנות 'תמיד' של יום השבת-קודש הזה - על-ידי אליהו הנביא, ש"אמרו עליו שהוא מקריב תמידין בבית-המקדש אף-על-פי שהוא שמם כו"³⁹.

והעיקר - שזוכים לתכלית שלימות קבלת התורה - "תורה חדשה מאתי תצא"⁴⁰, "וידעת את ה'" (כמדובר לעיל (במאמר) ש"וידעת גו'", ענין הנישואין (לא רק "וארשתין"), קאי על תורה דלעתיד-לבוא], כולל גם תכלית השלימות באכילת תרומה, עד לאכילת קדשים בבית-המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו ממש, ו"לא עיכבן כהרף עין"⁴¹.

* * *

ז. נהוג גם לבאר ענין "החי יתן אל לבו" בקשר לתחילת פרשת השבוע עם פירוש רש"י: בתחילת הפרשה, מעתיק רש"י את התיבות "וידבר, במדבר סיני באחד לחודש", ומפרש: "מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכניתו עליהן מנאן, באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם".

פירוש רש"י זה נתבאר כבר במקום אחר⁴², ונדפס ונתפרסם כו', ואין צורך לחזור עוד פעם על הענינים שנתבארו כבר, כי-אם להוסיף ביאור בפנימיות הענינים, ב"ענינים מופלאים"⁴³ ו"יינה של תורה"⁴⁴ שבפירוש רש"י, בקשר ובשייכות לעבודת האדם בעניני ההכנה לקבלת התורה.

[ולהעיר, שבלימוד פרשת השבוע, שנים מקרא עם פירוש רש"י - כפסק-דין רבינו הזקן ב'שולחן ערוך'⁴⁵ ש"הקורא שתי פעמים מקרא ובפעם שלישית חוזר ולומד כל הפרשה עם פירוש רש"י.. הרי זה מועיל יותר מהתרגום" - מודגש הקשר לכללות ענין "אוריאן תליתאי"⁴⁶, שדוגמתו בלימוד הפרשה שלוש פעמים, שנים מקרא ופעם השלישית עם פירוש רש"י],

ובהקדים - פתגם והוראת כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן⁴⁷ אודות אמירת פירושים בספר התניא, כדי שעל-ידי-זה יתוסף ביראת שמים, וכיוצא בזה בשאר עניני עבודה פנימית, עד ל"נשמה" שבעבודה

(40) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
(41) לקו"ש ח"ח בתחילתו. התוועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 2163 ואילך. תשמ"ו ח"ג ע' 421 ואילך.
(42) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).
(43) "היום יום" כט שבט.
(44) או"ח סרפ"ה ס"ב.
(45) אג"ק שלו ח"ב ע' תשב. וש"נ.

(32) בשלח טו, יח.
(33) תהלים עו, ט.
(34) בראשית א, לא ובפירש"י (משבת שם).
(35) פירש"י משפטים כד, ד.
(36) שבת פו, ב.
(37) ברכות כו, ב. שו"ע אד"ה או"ח רספ"ט.
(38) עש"מ מאמר אכ"ח ח"ג סכ"ג.
(39) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

1 הפנימית - "רעותא דלבא", שבענין זה נוגע בעיקר (לא המעשה בפועל⁴⁶, אלא) הכוונה הפנימית דוקא,
2 כפי שמצינו גם בענין הקרבנות (שעיקרה - עבודה פנימית, "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'⁴⁷" שצריכה
3 להיות כוונה דוקא - "לשם⁴⁸ ששה דברים הזבח נזבח"⁴⁹. ומזה מובן גם בנידון-דין - בנוגע לאמירת
4 פירושם בדברי רש"י על-פי פנימיות הענינים, כולל ובמיוחד - בנוגע ללימוד והוראה בעבודה פנימית
5 כו'.

6 ח. מהענינים הדורשים ביאור בפירוש רש"י זה:

7 (א) אודות מנין בני-ישראל - מדובר רק בפסוק השני, "שאו את ראש כל עדת בני ישראל גו'", ומדוע
8 מפרש רש"י את פירושו ("מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כו'") על הפסוק הראשון, "וידבר גו' במדבר
9 סיני גו', עוד לפני שנזכר תוכן הדיבור אודות מנין בני-ישראל!?

10 (ב) מדוע מעתיק רש"י מהפסוק תיבות אלו דוקא - "וידבר, במדבר סיני באחד לחודש" - בה בשעה
11 שאין להן שייכות לענין המנין יותר משאר התיבות שבפסוק?

12 (ג) מכיון שרש"י מעתיק את התיבות "באחד לחודש", היה צריך להוסיף "באחד לחודש השני", ומה
13 גם שמזכיר זה בפירושו, "באחד באייר מנאם", ומדוע משמיט רש"י תיבת "השני", וכותב "באחד
14 לחודש" סתם?

15 (ד) מהו הלימוד וההוראה - "והחי יתן אל לבו" - בעבודת האדם.

16 ויש לומר נקודת הביאור - שבפירושו לתחילת פרשת במדבר, ש"לעולם קורין פרשת במדבר סיני
17 קודם עצרת⁵⁰, מדגיש רש"י פרטי הענינים השייכים למתן-תורה, נוסף למנין "מתוך חיבתן לפניו", שזהו
18 ענין "אתה בחרתנו מכל העמים" במתן תורה⁵¹, ובהתאם לכך מעתיק רש"י מהפסוק את התיבות השייכות
19 לתוכן ענין מתן-תורה, "וידבר. במדבר סיני באחד לחודש", כדלקמן.

20 ט. ויובן בהקדים תוכן ענין מתן-תורה:

21 עיקר החידוש במתן-תורה הוא שהתורה נמשכת ומתגלה וחודרת במציאות העולם, היינו, שמתגלה
22 בעולם שאינו מציאות בפני-עצמו, אלא כל מציאותו היא תורה, שזהו התוכן הפנימי במאמר רבותינו
23 ז"ל "ארץ גו' שקטה.. התנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלים את התורה אתם
24 מתקיימים" (כנ"ל סעיף ו), שבמתן-תורה נעשה קיום העולם לאמיתותו שיהיה ניכר בו שכל מציאותו
25 היא התורה.

26 וכל זה נעשה על-ידי עבודתם של ישראל לאחר קבלת התורה "אם ישראל מקבלים את התורה",
27 שעל-ידה פועלים גילוי אלקות בעולם, שעל-ידי-זה נעשים ישראל בבחינת "שותף להקב"ה במעשה
28 בראשית⁵², כי גילוי מציאותו האמיתית של העולם, אלקות (תורה), נעשה על-ידי ישראל דוקא.

29 ולהעיר גם מהשייכות ליום השבת (כמוזכר לעיל ש"בשבת ניתנה תורה לישראל") - כמאמר רבותינו
30 ז"ל⁵² "כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכול.. נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", שענין זה שייך
31 גם לעבודת יום השבת, שאף ש"כל מלאכתך עשויה"⁵³, נעשית העבודה באופן ובענין התענוג, "וקראת
32 לשבת עונג"⁵⁴, ויתירה מזה - "המענג את השבת"⁵⁵.

טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד.

(51) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ה ס"ד.

(52) שבת קיט, רע"ב. שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ח.

(53) מכילתא ופירש"י יתרו כ, ט. שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו

סכ"א.

(54) ישע"י נח, יג.

(55) שבת קיח, סע"א.

(46) אע"פ שבכל עניני התומ"צ ישנו הכלל ש"המעשה הוא

העיקר" (אבות פ"א מ"ז).

(47) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ב. ואילך ובכ"מ.

(48) זבחים מו, ב - במשנה. וש"נ. רמב"ם הל' מעשה

הקרבנות ספ"ד.

(49) לשלימות הענין - ראה גם שיחת יום ב' דחג השבועות

סכ"א.

(50) תוספות מגילה לא, סע"ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ב ה"ב.

- י. וענין זה מרומז בתיבות שמעתיק רש"י מתחילת פרשתנו - "וידבר, במדבר סיני באחד לחודש":¹
- "וידבר" - מרמז על עשרת הדברות, הקשורות עם עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, כמו שכתוב⁵⁶
- "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש", ודרשו חכמינו ז"ל⁵⁷ דקאי על עשרת הדברות ועשרה מאמרות כפי
- שמתאחדים ונעשים מציאות אחת - "שקל הקודש"⁵⁸, היינו, שהתורה (עשרת הדברות) חודרת במציאות
- העולם (עשרה מאמרות), עד שנעשים מציאות אחת, שכל מציאות העולם הוא ענין התורה.
- "במדבר סיני" - כמאמר רבותינו ז"ל בנוגע למתן-תורה "למה במדבר (סיני).. חנינ לכל באי העולם,
- כך דברי תורה חנינ הם" (כמדבר הפקר)⁵⁹, ו"סיני" - "שירדה שנה לעכו"ם"⁶⁰, היינו, ש"מדבר סיני"
- קשור עם ענין מתן-תורה, כולל גם פעולת התורה בגדרי העולם לבטל הענינים הבלתי-רצויים ("ירדה
- שנהא כו") של "עולם" מלשון העלם (והסתור)⁶¹, על-ידי-זה שמגלים שמציאותו האמיתית היא - תורה.
- "באחד לחודש" - "אחד" דייקא, ולא ראשון, על-דרך מה שכתוב בתחילת הבריאה "יום אחד",
- "שהיה הקב"ה יחיד בעולמו"⁶², ודוגמתו במתן-תורה - שעל-ידו נתגלה ונתחדש בעולם אחדותו של
- הקב"ה, כמרומז בתיבות "באחד לחודש", החידוש ("חודש" מלשון חידוש) של אחדותו של הקב"ה
- בעולם, "יחיד בעולמו".
- ועל-פי-זה מובן מדוע השמיט רש"י את תיבת "השני" - מכיון שברמז על עניני מתן-תורה נוגע רק
- ענין "באחד לחודש", החידוש בענין האחדות, ולא נוגע זמן "החודש השני" - כי (א) הוא היפך ענין
- האחדות, (ב) מתן-תורה היה "בחודש השלישי" ולא "בחודש השני".
- יא. ולאחרי שרש"י מעתיק מהפסוק את התיבות "וידבר במדבר סיני באחד לחודש" - מוסיף רש"י
- בפירוש וביאור ענין מתן-תורה, שעל-ידו נעשה גילוי אלקות במציאות העולם, בגדרי המקום והזמן ממש:
- אף-על-פי שעיקר החידוש של מתן-תורה הוא בנוגע לפעולה בעולם, הרי בזמן מתן-תורה היתה עיקר
- הפעולה אצל ישראל, מקבלי התורה (על-דרך ובדוגמת חמישי בסיון, שבו קיבלו ישראל על עצמם "נעשה
- ונשמע"), ואחר-כך התחילה עיקר עבודתם לפעול במציאות העולם, החל מהקמת המשכן - שבו ועל-ידו
- נשלם ענין מתן-תורה⁶³ - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"⁶⁴, גילוי והשראת השכינה למטה דוקא,
- "שכינה" דייקא, "על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין"⁶⁵.
- וזהו מה שכתב רש"י בפירושו (לאחרי העתקת התיבות מהפסוק) "באחד בניסן הוקם המשכן" - כי
- השלימות של מתן-תורה ביחס לפעולה בעולם נעשית על-ידי הקמת המשכן דוקא. היינו, לא רק נדבת
- המשכן, "כל נדיב לב"⁶⁶ (נדיבות לבם של ישראל), אלא הקמת המשכן בפועל ממש, שעל-ידי-זה נעשה
- ענין "ושכנתי בתוכם", המשכה וגילוי אלקות במציאות העולם.
- ומקדים רש"י לפני-זה "כשחטאו בעגל" - לרמז שפעולת הקמת המשכן (שלימות מתן-תורה) היא
- לא רק בעולם שיש בו אפשרות לענין בלתי-רצוי, אלא גם בעולם שהיה בו בפועל ענין בלתי-רצוי, עד
- לתכלית הירידה, חטא העגל - בעולם כזה הוקם המשכן, שעל-ידו נשלם ענין מתן-תורה - גילוי אלקות
- בעולם.
- ונמצא, שבפירושו על הפסוק "הוקם המשכן", ולפני-זה "כשחטאו בעגל", מוסיף רש"י בביאור ענין
- "במדבר סיני" - גדרי המקום - שעיקר הגילוי במתן-תורה ("במדבר סיני") נעשה על-ידי הקמת המשכן
- לאחרי חטא העגל, כנ"ל.

(61) לקו"ת שלח לו, ד. ואתחנן ב, ג. ובכ"מ.

(62) בראשית א, ה ובפירש"י (מכ"ר פ"ג, ח).

(63) ראה במדב"ר פי"ג, ב. רד"ה באתי לגני השי"ת. לקו"ש

חכ"א ע' 150 ואילך.

(64) תרומה כה, ח.

(65) תניא פמ"א (נו, ב).

(66) ויקהל לה, כב.

(56) נשא ז, טו.

(57) זח"ג יא, ב.

(58) להעיר גם מהשייכות ד"שקל הקודש" ליום השבת - שהרי

שבת הו"ע ד"קודש" (לא רק "מקראי קודש"), "קודש מלה

בגרמיי" (זח"ג צד, ב).

(59) במדב"ר פרשתנו פ"א, ז.

(60) שבת פט, סע"א.

- 1 וכמו־כן מוסיף בביאור ענין "באחד לחודש" - גדרי הזמן - לא רק "באחד לחודש" (כפי שמעתיק
- 2 בדיבור־המתחיל), אלא מוסיף ומפרט "באחד בניסן כו' ובאחד באייר כו'", שבזה מודגשת ההמשכה
- 3 בגדרי הזמן, ובזה גופא - לא רק "באחד בניסן", שרומז ל"נסי נסים"⁶⁷, אלא גם "באחד באייר".
- 4 יב. ומכאן באים לביאור הלימוד וההוראה בעבודת האדם - "והחי יתן אל לבו" - בנוגע ללימוד
- 5 התורה:
- 6 מבואר בדרושי חסידות⁶⁸ ש"מדבר" מלשון דיבור, בתוספת מ"ם, להורות שהדיבור הוא מאליו
- 7 וממילא (כמו "מדבר"). היינו, "שאין הדיבור.. יוצא מפי עצמו כאילו הוא שלו, רק כמו שכתוב⁶⁹ תען
- 8 לשוני אמרתך, שהתורה היא אמרתך, אלא שלשוני תען, כעונה אחר האומר מה שהוא אומר", וענין זה
- 9 נפעל במתן־תורה - שניתן כח לכל אחד ואחד מ־ישראל "להיות הלכה היוצאת מפייהם דבר ה' ממש
- 10 שנאמרה למשה מסיני", ועד כדי כך, ש"כל הקורא ושונה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו"⁷⁰, שלכן "תפול
- 11 עליו אימה ויראה כאילו קיבלה היום מהר סיני", כמאמר רבותינו ז"ל⁷¹ "מה להלן באימה וביראה וברתת
- 12 ובזיע, אף כאן באימה כו'".
- 13 ויש לומר, שמרומז הדבר בתיבות "וידבר במדבר" שמעתיק רש"י - שדיבורו של יהודי בתורה צריך
- 14 להיות באופן ד"מדבר", היינו, שאין זה דיבור שלו, כי־אם דיבורו של הקב"ה, דבר ה' ממש.
- 15 והוראה זו (בנוגע לאופן הלימוד בתורה) היא ההכנה הראויה לקבלת התורה, ובהדגשה יתירה
- 16 בקביעות שנה זו, אשר משבת פרשת במדבר, נכנסים תיכף ומיד ל"זמן מתן תורתנו", החל מאמירת "תיקון
- 17 ליל שבועות" - שאמירה זו תהיה באופן ד"מדבר", דיבורו של הקב"ה, כעונה אחר הקורא, הקב"ה
- 18 שיושב וקורא כנגדו.
- 19 יג. ויש להוסיף ולהדגיש, שענין זה - לימוד התורה כמו שמקבל עתה מהר סיני, על־ידי־זה שהקב"ה
- 20 קורא ושונה כנגדו - שייך אצל כל אחד ואחד מ־ישראל, למגדול ועד קטן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו
- 21 בידיעת והבנת התורה, אפילו עס־הארץ שלא ידע מאי קאמר.
- 22 ואדרבה - מבחינה מסויימת יש מעלה ויתרון אצל עס־הארץ שלא ידע מאי קאמר, כי:
- 23 יהודי שמבין את פירוש המלות, ועל־אחת־כמה־וכמה כששייך להבנה והשגה נעלית יותר - הרי
- 24 אמירתו "עשרת הדברות" ב'תיקון ליל שבועות' היא מתוך התלהבות והתפעלות גדולה יותר מאשר
- 25 אמירת פסוקי פרשת יתרו שלפני עשרת הדברות, ועל־אחת־כמה־וכמה לגבי שאר פסוקי התורה כו'.
- 26 אבל יהודי שלא ידע מאי קאמר - אומר 'תיקון ליל שבועות' כולו מתוך התלהבות והתפעלות גדולה,
- 27 ובפרט כשאומרים לו שברגע זה ממש שאומר פסוקים אלו, אזי הקב"ה קורא ושונה כנגדו, הרי בוודאי ובוודאי
- 28 תגדל התלהבותו ביותר!
- 29 ולהעיר, שעילוי זה - שהקב"ה קורא ושונה כנגדו - אצל עס־הארץ שלא ידע מאי קאמר, ישנו (לא
- 30 רק באמירת פסוקי תורה שבכתב, שבהם יוצא ידי־חובת לימוד התורה, אף שלא ידע מאי קאמר⁷², אלא)
- 31 גם באמירת המשניות בתורה שבעל־פה וכו', ודוגמתו בכל יום ויום - שגם עס־הארץ שלא ידע מאי
- 32 קאמר, אומר לאחר ברכת התורה (לא רק פסוקי ברכת כהנים מתורה שבכתב, אלא) גם משנה מתורה
- 33 שבעל־פה, וגדולה מזו מצינו - בדברי השל"ה⁷³ אודות עילוי אמירת "שמות של תורה שבכתב ותורה
- 34 שבעל־פה (ועל־דרך־זה בנוגע להזכרת שמות התנאים והאמוראים⁷⁴). שקריאת השמות תועיל להיות
- 35 נחשב כאילו עיין ולמד כולם".

(71) ברכות כב, א. וש"נ.

(72) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב, וש"נ.

(73) יג, סע"א ואילך בהגה"ה.

(67) ראה ברכות נז, רע"א. ובפירש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

(68) ראה תו"א יתרו סז, ב ואילך. ובכ"מ.

(69) תהלים קיט, קעב.

(70) ראה תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

יד. ובנוגע לפועל:

1 בעמדנו שעות ספורות לפני "זמן מתן תורתנו", יש לעורר עוד פעם אודות ההכנה למתן-תורה, לכל
2 לראש – על-ידי לימוד התורה כדבעי, "מה להלן כו' אף כאן כו'", כאילו קיבלה היום מהר סיני, החל
3 מאמירת 'תיקון ליל שבועות' באופן האמור.
4

5 ובהדגשה - לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע לפעולה על הזולת, כלומר, כשם שצריכים להשתדל
6 שיהיו לו כל צרכי החג, אכילה ושתייה כו', באופן של הרחבה, ובפרט ש"הכל מודים בעצרת דבעינן נמי
7 לכם"⁷⁴, "שישמח בו במאכל ומשתה"⁷⁵, כמו-כן צריכים להשתדל שיהיו לו צרכי החג הרוחניים, ולכל
8 לראש - ההכנה המתאימה לקבלת התורה.

9 ולכן, יש לנצל את השעות שנותרו עד לאמירת 'תיקון ליל שבועות' - לעורר ולפעול על כל אחד
10 ואחד (שיכולים להגיע אליו) שאמירת ה'תיקון' תהיה באופן הראוי, כאילו מקבלה עתה מהר סיני, "מה
11 להלן באימה וביראה כו' אף כאן כו'", על-ידי-זה שמסבירים לו (בסגנון המובן לו) טעם הדבר - שהרי
12 "אימה ויראה כו'" לא נעשים על-ידי תנועות חיצוניות, לנענע את עצמו אנה ואנה כו', כי-אם על-ידי
13 רגש הלב, כתוצאה מההכנה בשכל - שברגע זה ממש הקב"ה קורא ושונה כנגדו!

14 ומובן, שכאשר מדובר אודות פעולה על הזולת, יש להזדרז ביותר, כי בנוגע לעצמו יש לו עדיין פנאי
15 לפעול ענין זה, מכיון שנשארו כמה שעות עד לאמירת ה'תיקון', אבל בנוגע להזולת - אם לא יזדרז
16 לפעול עליו מיד, מי יודע אם יפגשהו עוד פעם לפני אמירת ה'תיקון', ואפילו אם יפגשהו - אולי לא
17 יהיה לו פנאי לשמוע את דבריו.

18 טו. ויהי-רצון - והוא העיקר - שמהדיבור וההתעוררות אודות ההכנה לקבלת התורה, נזכה לקבלת
19 התורה בתכלית השלימות - "תורה חדשה מאתי תצא", כולל גם ענין "וידעת את הוי'" בתכלית
20 השלימות.

21 ואז יהיה גם מנין בני-ישראל ("מתוך חיבתן לפניו מונה אותם") בתכלית השלימות - "עוד תעבורנה
22 הצאן על-ידי מונה"⁷⁶, מנין העשירי שיהיה על-ידי הקב"ה⁷⁷, ועל-ידי משיח צדקנו⁷⁸, בגאולה האמיתית
23 והשלימה במהרה בימינו ממש.

* * *

24 טז. נהוג גם לבאר ענין בהערות אאמו"ר על הזוהר בפרשת השבוע, ובנידון-דידן על הזוהר בפרשת
25 במדבר, יש רק ציון להערה על הזוהר בפרשת קדושים, וכבר דובר על זה כמה פעמים, ולכן נתעכב עתה
26 על הערות אאמו"ר במקום אחר⁷⁹ בביאור פסוק בסוף פרשת השבוע - "וזאת עשו להם גו' בגשתם אל
27 קודש הקדשים, אהרן ובניו יבואו, ושמנו אותם (את הלויים) איש איש על עבודתו ואל משאנו"⁸⁰.
28 ומבאר אאמו"ר: "הלויים הם בחינת גבורות (וכמבואר במקום אחר⁸¹ שגרשון קהת ומררי הם שלוש
29 דרגות בבחינת הגבורות).. ואהרן ובניו שהם בחינת חסדים - ישימו אותם, שיתקנו אותם, הוא מה
30 שימתקו את הגבורות דהלויים".

31 ויש לבאר תוכן ענין המתקת הגבורות בחסדים, בעבודת האדם לקונו - בקשר ובשייכות לתוכן הכתוב
32 אודות עבודת הלויים בקודש הקדשים, לאחר ש"אהרן ובניו יבואו ושמנו אותם גו'".
33 ובהקדים שאלה כללית בכגון-דא - דלכאורה, אם כוונת הכתוב לומר את ענין המתקת הגבורות

(74) ראה ספר וזאת ליהודה (חלק שני מספר אור הגנוז) למהרי"ל הכהן מאניפאלי רפכ"ב.

(75) פסחים סח, ב.

(76) פירש"י שם.

(77) ירמ' לג, יג.

(78) יל"ש ר"פ תשא.

(79) תיב"ע עה"פ ירמ' שם.

(80) לקוטי לוי"ע לזח"ג ע' שעב. וראה גם ע' שפט.

(81) ד, יט.

- 1 בחסדים, מדוע לא נאמר הדבר בפירושו, אלא נרמז בענין אחר, "אהרן ובניו יבואו וישמו אותם גו'", שאז
- 2 זקוקים לפירוש וביאור שבענין זה מרומז גם המתקת הגבורות בחסדים?
- 3 והביאור בזה - בפשטות - שכוונת הכתוב היא בוודאי לתוכן הענין שבכתוב זה, הן כפשוטו והן ככל
- 4 הפירושים שבו, אלא שבהוספה לזה מרומז בכתוב גם ענין המתקת הגבורות בחסדים, ללמדנו, שענין
- 5 המתקת הגבורות בחסדים צריך להיות גם ביחס לתוכן כתוב זה.
- 6 בסגנון אחר קצת: תוכן כתוב זה "אהני" לענין המתקת הגבורות בחסדים – על-דרך מאמר רבותינו
- 7 ז"ל⁸² "שבת למוספין אהנאי, לתמידין לא אהנאי" (בתמיה) – שצריך לומר גם בקשר לתוכן הכתוב
- 8 "בגשתם אל קודש הקדשים, אהרן ובניו יבואו וישמו אותם גו'".
- 9 יז. ויש לבאר ענין זה בעבודת האדם לקונו - לדוגמא - בנוגע לעבודת הפצת המעיינות חוצה:
- 10 ידוע⁸³ ביאורו של רבינו הזקן בנוגע לכללות ענין הפצת המעיינות חוצה – על-פי משל לבן מלך
- 11 שחלה ולא מצאו תרופה לחליו, כִּי־אם לקחת את האבן היקרה שבכתר המלך, לטחנה ולשחקה במים,
- 12 וליתן לתוך פיו של בן המלך, שהמלך מצוה לשחוק את האבן היקרה שבכתר המלכות כו', ולשפוך על
- 13 פיו של בן המלך, אפילו כאשר שינוי ושפתיו קמוצות, על הספק וספק-ספיקא, אולי תיכנס טיפה אחת
- 14 לתוך פיו של בן המלך, ותציל את חייו.
- 15 ומזה מובן, שההתעסקות בהפצת המעיינות חוצה - האבן היקרה בכתרו של מלך מלכי המלכים הקב"ה -
- 16 היא בבחינת "בגשתם אל קודש הקדשים".
- 17 והנה, יש כאלו שמצד טבעם, שורש נשמתם וכו', תהיה עבודתם "בגשתם אל קודש הקדשים" באופן
- 18 של גבורות - דבר שיתבטא (בין השאר) ביחס שלהם כלפי אלו שטוענים שהנהגה זו אינה מתאימה לכבוד
- 19 המלכות:
- 20 ישנם הטוענים: כיצד יתכן לבזבז את האבן היקרה שבכתר המלך על-ידי־זה שמפיצים את
- 21 ה"מעיינות" עצמם גם ב"חוצה"?! מהו ההכרח להפיץ ב"חוצה" את הענינים הכי נעלים של
- 22 ה"מעיינות"?!
- 23 רצונך ללמוד עם יהודים ספר התניא - מה טוב ומה נעים, אבל מהו ההכרח להכניס ולגלות בזה
- 24 ענינים הכי עמוקים?!
- 25 ועל-דרך־זה בשאר ענינים כיוצא בזה. ולדוגמא, כשמזכירים הענין ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו,
- 26 לא בראו אלא לכבודו" - מהו ההכרח לקשר זה עם המבואר בדרושי חסידות⁸⁴ בענין "בכבודו ובעצמו",
- 27 דרגות הכי נעלות לפני הצמצום?!
- 28 ואף שיש ביאור והסבר לאמיתתו של דבר, הרי יש להתחשב ברושם שיעשה הדבר על השומע, שאצלו
- 29 יתפרש הדבר - טוענים הם - כיחס של זלזול בענינים נעלים אלו, כשאומרים לו שמציאותו היא
- 30 "לכבודו", כבודו ועצמו, בִּדְעו מעמדו ומצבו!
- 31 ויתירה מזה - טוענים הם - הזלזול שבדבר הוא לא רק מצד המקבל שנמצא ב"חוצה", אלא גם ביחס
- 32 לזה שמפיץ את המעיינות, שגם הוא אינו בתכלית השלימות, כפי שידע בנפשיה שצריך ללחום בעצמו
- 33 לגרש מחשבה זרה שנופלת לו, להיותו בדרגת הבינוני שעל-כל-פנים נופלות לו מחשבות זרות⁸⁵, ויתכן
- 34 אפילו שנמצא בדרגה שלמטה מזה כו'.
- 35 ובכל אופן, היתכן - טוענים הם - לדבר עם קטן שבקטנים אודות עצמותו ומהותו? - אף שלא יועילו
- 36 טענותיהם, כי המציאות היא שתפילתו של קטן שבקטנים היא לעצמותו ומהותו יתברך, כמאמר הידוע⁸⁶
- 37 "אני מתפלל לדעת זה התינוק", שאינו יודע אודות עניני ספירות כו', אלא אודות מהותו ועצמותו יתברך.

שכו ואילך. ועוד.

(82) ראה לקוטי לוי"צ שם ע' תב. תורת לוי"צ ע' קלט.

(85) סה"מ אעת"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד.

(83) זבחים צא, רע"א.

(86) ראה תניא פ"ב.

(84) "התמים" ח"ב ע' מט. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע'.

ובכן, יהודי שעוסק בהפצת המעיינות חוצה, על-פי ציווי והוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ושומע טענות הנ"ל - עלולה להתעורר אצלו בחינת הגבורות כלפי אלו שטוענים טענות הנ"ל: הוא בעצמו שמע פעמים רבות ציווי והוראת נשיא דורנו, אודות גודל הצורך וההכרח כו' בהפצת המעיינות חוצה, וכאן בא מישהו וטוען להיפך!...

ועל זה באה ההוראה בפרשתנו - "וזאת עשו להם.. בגשתם אל קודש הקדשים, אהרן ובניו יבואו, ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאוו":

גם כאשר יש צורך, על-פי תורה, בענין של גבורות, ולא עוד אלא שהצורך בענין הגבורות הוא בנוגע לעבודה שהיא "קודש קדשים", הפצת המעיינות חוצה - צריכה להיות המתקת הגבורות בחסדים. היינו, שהיחס להמנגד כו' לא יהיה באופן של גבורות בלבד, כי-אם על-ידי המתקתם בחסדים, כפי שמצינו אצל בני קהת, שלמרות גודל מעלתם להיותם נושאי הארון כו', ואצלם היה עיקר ענין נשיאת ראש (כמבואר בדרושי חסידות⁸⁷ בפירוש הכתוב⁸⁸ "נשא את ראש בני גרשון גם הם"), אמרה תורה "וזאת עשו להם. . בגשתם אל קודש הקדשים, אהרן ובניו יבואו ושמו אותם גו'", המתקת גבורות הלויים בחסדים של כהנים.

ואם ישאל השואל, היתכן להגביל (למתק) הגבורות כשמדובר בענין שנוגע למעיינות, "קודש קדשים"? - המענה לזה בפשטות: מי שצויה על הפצת המעיינות חוצה ("בגשתם אל קודש הקדשים"), צויה גם על מיתוק הגבורות בחסדים ("אהרן ובניו יבואו ושמו אותם גו'")!

יח. בנוגע לפרקי אבות - לומדים שבבת זו פרק ששי, שהתחלתו: "שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובמשנתם".

והנה, מה שכתוב "ברוך שבחר בהם"⁸⁹ הרי זה על-דרך ענין "זכר צדיק לברכה"⁹⁰, "הואיל והזכירו סיפר בשבחיו"⁹¹, "הואיל והזכירו ברכו"⁹² (כפי שמצינו בנח ובאברהם), היינו, מכיון שמזכיר אודות החכמים ששנו בלשון המשנה, מספר בשבחם - "ברוך שבחר בהם"; אבל עדיין אינו מובן - מהי ההוספה "בחר.. במשנתם"?

ויש לומר הביאור בזה;

"משנתם" - קאי על המאמרים בפרק הזה שאינם משניות, אלא ברייתות, שנישנו מחוץ לבית מדרשו של רבינו הקדוש, שלכן נקראו בשם "ברייתא", לשון "חורין" (תרגום מחוץ "מברא")⁹³.

וזהו החידוש "ברוך שבחר בהם ובמשנתם" - שגם ב"משנתם" של החכמים בחר הקב"ה, מעלת הבחירה שלמעלה מטעם ודעת, כשם שבחר בחכמים עצמם.

ועל-פי-זה מובן הקשר והשייכות ל"זמן מתן תורתנו" - שאז היתה הבחירה בישראל ("בהם"), "אתה בחרתנו מכל העמים" (כנ"ל סעיף ח), וכן הבחירה ב"משנתם", שהרי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, נאמר למשה מסיני⁹⁴.

ומכאן למדים כיצד צריכים להתייחס ליהודי שלומד תורה וזוכה לחדש בתורה;

גם מי שאינו אלא בדרגת "תלמיד", כלומר, לא זו בלבד שאינו בבחינת "גדול מרבן שמו", אלא אינו אפילו בדרגת "רבי" או "רב"⁹⁵, כי-אם "תלמיד" בלבד, מכל-מקום, להיותו "תלמיד ותיק"⁹⁶, היינו, שלומד על-פי כללי התורה, נאמר עליו "ברוך שבחר בהם ובמשנתם", מכיון שגם החידוש שלו בתורה

(87) שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא בסהמ"צ להצ"צ שורש מצות התפילה פ"ח.

(88) לקו"ת ר"פ נשא. ובכ"מ.

(89) נשא ד, כב.

(90) משלי יו"ד, ז.

(91) פירש"י ר"פ נח.

(92) פירש"י וירא יח, יח.

(93) מדרש שמואל על המשנה.

(94) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. הנסמן

בלקו"ש חיי"ט ע' 252.

(95) ראה תוספתא סוף עדיות, ובמפרשים שם.

(96) להעיר גם מהעילוי ד"מנהג ותיקין" (לא "מנהג ותיקון",

אלא "מנהג ותיקין") בנוגע להקפות, וכיו"ב.

- 1 ("משנתם") נאמר למשה מסיני. ולא עוד, אלא שכאשר חידוש זה מתקבל ומתפשט בתפוצות ישראל,
 2 יש בו גם התוקף של "משנה" (לא רק "משנתם"), על-דרך פסק-דין רבינו הזקן ב'הלכות תלמוד תורה'⁹⁷
 3 ש"בזמן הזה, גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו ה'טור' וה'שולחן ערוך' והגהותיו,
 4 בכלל משנה יחשבו".
- 5 ומכיון שכן, הרי גם יהודי שלמד כל התורה כולה כו', צריך להתייחס ל"תלמיד ותיק" שמחדש בתורה
 6 באופן המתאים ליחס של הקב"ה - "שבחר בהם ובמשנתם" - אפילו אם חידש רק ענין אחד בתורה⁹⁸,
 7 מכיון שהקב"ה בחר בו ובמשנתו.
- 8 ויתירה מזה - "כל הקורא ושונה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו", היינו, לא רק שבחר בו ובמשנתו בזמן
 9 מתן-תורה, אלא ברגע זה ממש הקב"ה קורא ושונה כנגדו, כאילו קיבלה היום מהר סיני, כנ"ל בארוכה.
- 10 יט. ובהמשך לזה - יש להזכיר עוד פעם אודות ההכנה לקבלת התורה על-ידי לימוד התורה באופן
 11 המתאים, החל מאמירת 'תיקון ליל שבועות'.
- 12 וכאן המקום לתת יישר-כח על פרסום והדפסת ה'תיקון טעות' בסיום 'ספר יצירה' שאומרים ב'תיקון
 13 ליל שבועות' (ביחד עם פרסום ההוראות אודות נתינת צרכי החג, והבאת הילדים לבית-הכנסת וכו'),
 14 אשר בליל חג השבועות (לאחרי צאת השבת) יוכלו לטלטל ולהביא 'תיקון ליל שבועות' המודפס (ביחד
 15 עם ה'תיקון טעות הנ"ל) לבית-הכנסת, ובפרט שזהו ענין של "אוכל נפש", מאכל רוחני לנפש.
- 16 ולהוציא מדעתם של אלו הטוענים לשם מה 'לבובז הזמן' בשביל אמירת ה'תיקון', הרי יכולים לנצל
 17 את הזמן ללמוד בעיון המשך ע"ב... או ענין כיצא בזה בפנימיות התורה, במקום 'לומר תיקון', עד
 18 למנין המצוות.
- 19 - "מנין" דייקא, כי בדרך כלל, כשמגיעים ל'מנין המצוות' (בסוף הלילה, כשחושבים כבר אודות
 20 הליכה למקוה, והכנה לתפילה, עד לשמיעת עשרת הדברות) - כבר עייפם, ולכן לא יכולים להתבונן
 21 בתוכנם של המצוות [ועל-אחת-כמה-וכמה תוכנן הרוחני, כמו: מצות פרו ורבו - שכל יהודי צריך לעשות
 22 יהודי נוסף⁹⁹, זכר ונקבה¹⁰⁰, כלומר, לעשות יהודי שהוא בבחינת "משפיע", ולעשות יהודי שהוא בבחינת
 23 "מקבל"], כי-אם למנותם בלבד -
- 24 כי ההכנה האמיתית לקבלת התורה היא - על-ידי 'תיקון ליל שבועות', אשר מעלתו מודגשת בשמו
 25 אשר יקראו לו¹⁰¹ - על-פי מנהג ישראל (תורה היא¹⁰²) - 'תיקון ליל שבועות'!
- 26 כ. כאן המקום להזכיר גם אודות אלו שהכינו קנקני משקה עבור התועדויות ומסיבות בקשר עם
 27 פעולות בעניני יהדות, תורה ומצוותיה, כולל ובמיוחד - הפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה.
 28 וכרגיל - יעלו לקבל המשקה, ויכריזו ויזמינו את כל המסובים להשתתף בהתועדויות ומסיבות אלו.
 29 ויהי-רצון שפעולות אלו (בתוככי כל הפעולות) בעניני יהדות, תורה ומצוותיה, תהיינה בהצלחה רבה,
 30 והעיקר - שעל-ידי-זה ממהרים ומזרזים עוד יותר את קיום היעוד שבו מסיימים וחותרים פרקי אבות
 31 - ה' ימלוך לעולם ועד".
- 32 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

(97) ריש פרק ב.
 (98) ולהעיר שאפילו אצל תנאים מצינו שיש כאלו שאמרו רק מעט מימרות, מכיון שעסקו בעיקר בעבודה פנימית, עבודת התפילה כו' (ראה ת"א מקץ לד, א).
 (99) ראה לקו"ד ח"ד תשמ"א, א. סה"ש תש"א ס"ע 45 ואילך.
 (100) יבמות סא, ב - במשנה, רמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ד.

(101) ולהעיר מהמבואר ב'שער היחוד והאמונה' בתחילת אודות מעלת השם, "שמו אשר יקראו לו בלה"ק הוא כלי לחיות כו'" - בתורת הבעש"ט, שיום ההסתלקות-הילולא שלו בחג השבועות.
 (102) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ו. הנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2.

כא. קודם הסיום יש להזכיר עוד פעם אודות הענין העיקרי שהזמן גרמא - הכנה המתאימה ל"זמן
מתן תורתנו", ובפרט בשנה זו, שנת שלושת אלפים ושלוש-מאות למתן-תורה.
וגם להזכיר עוד פעם שכל ילדי ישראל, אפילו קטני קטנים, יהיו נוכחים בבית-הכנסת (לכל-הפחות)
בשעת קריאת עשרת הדברות.
ונסיים בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות, כולל גם לעורר שיהודים יברכו את רעהו
בברכה זו, אשר על-ידי-זה שהוא מברך את רעהו, נוסף גם אצלו, כהבטחת הקב"ה "ואברכה מברכך"¹⁰³.
ואני המתחיל - לברך את כל בני-ישראל בלשון הרב, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, לשונו בדיוק
(לא יותר, ועל-אחת-כמה-יכמה לא פחות) - "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות".
[כ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה].

* * *

כב. יש לעורר גם אודות פעולתן של הנשים בהכנות למתן-תורה, ואדרבה, בנוגע לנשים מודגשת
יותר ההכנה למתן-תורה - כמו שכתוב¹⁰⁴ "כה תאמר לבית יעקב" - "אלו הנשים", ואחר-כך "ותגיד
לבני ישראל" - "אלו האנשים".
ולכן, כדאי ונכון שגם הנשים יתאספו יחדיו (נוסף להתאספותן עתה ב'עזרת נשים') להתכונן
למתן-תורה, ומה טוב - שיעשו זאת במשך השבת, לפני כניסת "זמן מתן תורתנו".
ועל-ידי פעולת ההכנה של הנשים, יתוסף גם אצל האנשים והטף - על-דרך מאמר רבותינו ז"ל¹⁰⁵
"נשים במאי זכיין, באקריוי בנייהו כו' ובאתנווי גברייהו כו' ונטרין כו'".
ויהי-רצון - והוא העיקר - שנזכה בקרוב ממש לקבלת התורה ש"תורה חדשה מאתי תצא", בארצנו
הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובבית-המקדש, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁰⁶
"קהל גדול ישוּבו הנה"¹⁰⁷ ו"לא עיכבן כהרף עין", תיכף ומיד ממש.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
לאחרי תפילת מנחה, הכריזו אודות כינוס של הנשים במשך השבת, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
יהי-רצון שיהיה בהצלחה רבה ומופלגה, וכאמור, שיפעל גם על האנשים].

(106) בא יו"ד, ט.
(107) ירמ' לא, ז.

(103) לך-לך יב, ג.
(104) יתרו יט, ג. וראה מכילתא ופירש"י עה"פ.
(105) ברכות יז, א.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' א

אם לא זרק לא נפסל, **הָכֵא דְחָשִׁיב חֲשׁוּכִי** - כאן שאינו מכניס ממש
אלא מחשב להכניס וולא לזרוק, וכי **לֹא כָּל שֶׁכֶּן** שאינו נפסל.
מתרצת הגמרא: אכן אין דברי רבי יהודה במשנה ובברייתא
עולים בקנה אחד, ו**הָיָא תַּנְאִי וְאֵלִיָּבָא דְרַבִּי יְהוּדָה** - והם דברי שני
תנאים שונים שנחלקו בדעת רבי יהודה. ומעתה אין להקשות
מדברי הברייתא ועל התירוץ שנאמר בגמרא לעיל ליישב את
שיטת רבי יהודה במשנתנו, ששיטת משנתנו בדעת רבי יהודה
היא כשיטת המשנה לקמן (פב) ואינה כשיטת הברייתא.
בברייתא שהובאה לעיל הוזכר בין השאר, שלדעת רבי יהודה,
השוחט חטאת בדרום עובר על 'לאו', הגמרא מקשה על כך: **וְכָבֵד**
- וכי כך סבר רבי יהודה שחטאת ששחטתה בדרום

לימד הכתוב שהיא **פְּסוּלָה**.
הגמרא מקשה שדברי רבי יהודה בברייתא שהובאה נסתרים
מדבריו במקום אחר: **וְלֵית לְרַבִּי יְהוּדָה (שְׁלִישִׁי) [הָאִי סְבָרָא]** - וכי
אין לו לרבי יהודה סברא זו שהמחשב להכניס דם חטאת להיכל
אינו פוסל את הקרבן, ו**הָתַנְן בַּמשנה לקמן (פב) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה**
הַכֵּנִים דָּם הַחֲטָאת לְהִיכָל בְּשׁוּנָה, הַקֶּרֶבֶן בְּשֶׁר, וּמִשְׁמַע, הָאֵל הַכֵּנִים
בְּמִזְדִּי, הַקֶּרֶבֶן פְּסוּל, וְכֵן אָמַר לָן (לקמן פג) שֶׁאֵף בְּמִזְדִּי אֵינוֹ נִפְסַל
לְרַבִּי יְהוּדָה אֲלֵא בְּשִׁכְפִּיר - שזרק את הדם על המזבח הפנימי,
אבל בהכנסה בלבד אין הקרבן נפסל. ומכאן מדייקת הגמרא:
הֲשָׂמָא וְהָאֵתָם עֵילִי עֵילָא - ומה שם שמכניס את הדם ממש, **אִי**
בִּיפִיר אֵין - אם זרק את הדם נפסל הקרבן **אִי לֹא בִּיפִיר לֹא** - אבל

לקוטי שיחות פרשת במדבר כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

ב.

הקשיים המתעוררים לפי פירוש רש"י

29 תוך לימוד דברי רש"י נראה במבט ראשון ש"קבלת
30 הדמים וזריקה והקטרה" הן דוגמאות ל"עבודות
31 המסורות לכהנים". אך אם נאמר כך, אינם מובנים
32 מספר דברים כדלהלן:

33 (א) האריכות בדברי רש"י. (א) לשם מה מביא רש"י
34 דוגמאות? היה עליו לומר בקיצור "עבודות המסורות
35 לכהנים". (ב) אם הוא מפרט כדי לשלול את העבודות
36 המתבצעות לפני קבלת הדמים, מתאימה יותר,
37 לכאורה, ההתבטאות "מקבלה ואילך" עבודות
38 המסורות לכהנים". (ג) אם אמנם צריך לפרט דוגמאות,
39 מדוע דוקא שלוש דוגמאות אלו?

40 (ב) הסדר בדברי רש"י: תחילה הוא מציין את
41 הדוגמאות, ורק אחר-כך "ועבודות המסורות לכהנים",
42 בעוד שהיה צריך להיות להיפך: תחילה הכלל "עבודות
43 המסורות לכהנים", ורק אחר-כך הפרטים "נגון קבלת
44 דמים..."

45 (ג) ועיקר: אם קבלה, זריקה והקטרה הן, כמוסבר
46 לעיל, "עבודות המסורות לכהנים", היה צריך להכתב
47 "ושאר עבודות המסורות לכהנים"?

48 מן האמור לעיל מובן, שרש"י מתכוון לומר
49 ש"ושמרו את כהונתם" כולל שני סוגים שונים: (א)
50 קבלת דמים וזריקה והקטרה – עבודות שאינן "מסורות
51 לכהנים". (ב) "ועבודות המסורות לכהנים" – סוג אחר.

52 ואם כך תמוה:

53 (א) רש"י עצמו כבר אמר בתחילת פרשת ויקרא⁸
54 "מקבלה ואילך מצוות כהונה", וכיצד, איפוא, ניתן
55 לומר ש"קבלת דמים וזריקה והקטרה" אינן מן
56 ה"עבודות המסורות לכהנים"?

א.

דברי רש"י ואבן-עזרא על המילים "ושמרו את
כהונתם"

1 בפסוק¹ "ואת אהרן ואת בניו תפקוד ושמרו את
2 משמרת כהונתם והזר הקרב יומת", מסביר רש"י² את
3 המילים "ושמרו את כהונתם" ואומר: "קבלת דמים
4 וזריקה והקטרה³ ועבודות המסורות לכהנים". כלומר,
5 רש"י סובר שב"כהונתם" הכוונה היא לעבודות
6 הכהנים, ופירושם של המילים "ושמרו את כהונתם"
7 הוא, שאין להתיר ל"זר" לבצע אחת מעבודות אלו⁴
8 ("והזר הקרב יומת")

9 לעומת זאת מפרש אבן-עזרא⁵ את המילים "ושמרו
10 את כהונתם" באופן אחר: "שלא יבואו לידי פסלות".
11 כלומר, הכהנים צריכים לשמור את עצמם (את כהונתם
12 שלהם), שלא יפסלו לכהונה (על-ידי טומאה וכדומה).

13 יש להבין: מנין לרש"י שיש להסביר את המילה
14 "כהונתם" שלא כפשוטה (הכהונה עצמה, כפירושו של
15 אבן-עזרא), אלא "עבודות המסורות לכהנים"⁶?

16 [לא יתכן לומר, שרש"י אומר כך מפני ההכרח
17 שבסיום הפסוק "והזר הקרב יומת", המדבר אודות זר
18 המבצע אחת מעבודות הכהנים, ולכן הכרחי לומר שגם
19 בתחילת הפסוק מדובר על עבודת הכהנים. מפני שאם
20 כך הוא הדבר, היה רש"י מצטט ב"דיבור המתחיל" גם
21 את המילים של סוף הפסוק, או לפחות רומז להן
22 באמצעות הביטוי "וגומר".

23 ואמנם, סוף הפסוק איננו מחייב הסבר זה, שהרי
24 ניתן לומר, ש"והזר הקרב יומת" איננו המשך לענין של
25 "ושמרו את כהונתם", אלא ענין אחר].

26 כמו-כן יש להבין: מדוע מצטט רש"י ב"דיבור
27 המתחיל" גם את המילים "ושמרו את", ואיננו מסתפק
28 בציטוט המילה "כהונתם" בלבד, שאותה הוא מסביר?

ברש"י (משא"כ אם "ושמרו את כהונתם" הוא הקדמה ל"והזר הקרב יומת" – שאז אי"צ רש"י לפרש במה היא השמירה).
(5) ועד"ז פי' בחזקוני כאן.

(6) משא"כ בפ' קרח (יח, ז) שמפורש "תשמרו את כהונתכם) לכל דבר המזבח וגו'".

(7) פרש"י ויקרא א, ה.

(8) שם.

(1) פרשתנו ג, י.

(2) בד"ה השני. וראה לקמן בפנים ס"ג השייכות דפרש"י זה לד"ה הראשון.

(3) בדפוס ראשון (וכן בכמה כת"י) דרש"י: והקטר.

(4) ראה גם אברבנאל וספורנו כאן.

במשכיל לדוד מפרש שכוונת רש"י היא ד"ושמרו" פירושו "שתהי (העבודות) דוקא בטהרה" * (עיי"ש). אבל פירוש זה לא נרמז אפילו

(*) יש שפירשו כן גם כוונת הראב"ע דלקמן בפנים.

להסיק של"זר" מותרות עבודות מסוימות במשכן
ובמקדש, ולכן מציינת התורה מיד "ואת אהרן ואת
בניו תפקוד... והזר הקרב יומת".

ה.

יש כאן מקום לטעות שעבודות מסוימות מותרות ללויים

והביאור בזה:

על האמור קודם-לכן¹⁶, שעל הלויים לשמור את
משמרת בני ישראל, מסביר רש"י: "שכולן היו זקוקין
לצרכי המקדש אלא שהלויים באים תחתיהם
בשליחותם..."

וכיוון שהלויים הם שלוחי כל בני ישראל "לצרכי
המקדש", היה מקום לומר שהעבודות בהן אנו מוצאים
שגם ישראלים ביצעו אותן (כדלקמן), מותרות, או
צריכות להיעשות, אחרי הקמת המשכן, על-ידי הלויים
תחתיהם בשליחותם".

וזהו כוונת רש"י בכך שעל "ושמרו את כהונתם"
הוא מפרט: "קבלת דמים וזריקה והקטרה", כי אצל
עבודות אלה מוצאים, שכל בני ישראל בצעו אותן לפני
כן (כפי שיוסבר להלן בסעיף ו), ולכן ניתן היה לחשוב
שעתה מבצעים אותן הלויים תחתיהם בשליחותם",
ולפיכך כתובה מיד האזהרה "ושמרו את כהונתם והזר
הקרב יומת".

בכל זאת אין רש"י מסתפק בכך, ומוסיף גם את הסוג
השני "ועבודות המסורות לכהנים" – אלה הן העבודות
שנמסרו מלכתחילה לכהנים – למרות שאין אפשרות
לסברא שגם לזר (ללוי) מותר לבצען: כיוון שכאן מוכרח
להאמר הציווי "ושמרו את כהונתם" בקשר ל"קבלת
דמים וזריקה והקטרה", הרי ברור שהאזהרה "ושמרו את
כהונתם" חלה על כל העבודות, גם אלה שהיו
מלכתחילה "מסורות לכהנים", מתוך קל-וחומר.

ו.

הסברא שעבודות אלו מותרות ללויים, נובעת מדיני קרבן פסח

היכן מוצאים שבני ישראל עשו את העבודות
המוזכרות לעיל, עד כדי כך שבגלל זאת קיימת

1 (ב) אם ימצא הסבר לכך ש"קבלת דמים וכו'" אינן
2 "עבודות המסורות לכהנים", הרי אינו מובן: מנין
3 לרש"י הוכחה שב"ושמרו את כהונתם הכוונה היא גם
4 לעבודות שהן אינן "מסורות לכהנים"?

ג.

ההכרח לכך שהכוונה היא לעבודות המסורות לכהנים

5 והביאור בזה:
6 ההכרח לכך שב"ושמרו את כהונתם" הכוונה איננה
7 לעצם הכהונה (כפי' האבן-עזרא) אלא ל"עבודות
8 המסורות לכהנים": פסוק זה מופיע לאחר ההוראה על
9 תפקיד ומינוי חדש לאהרן ובניו, כפי שרש"י מסביר
10 "תפקוד" – "לשון פקידות...". אם "ושמרו את
11 כהונתם" מכון לכך שעל הכהנים להישמר "שלא
12 יבואו לידי פסול" בכהונתם (כדברי אבן-עזרא), הרי
13 אין זה תפקיד חדש¹⁰ – הן הם כבר הוזכרו על כך
14 בפרשת אמור¹¹ בפירוט שמירת הכהן על כהונתו¹².

15 לפיכך סובר רש"י שהתפקיד החדש כאן הוא
16 להיזהר שזר לא יבצע את העבודות המסורות
17 לכהנים". המילים "ושמרו..." והזר הקרב יומת"
18 מדברות אודות אותו תפקיד.

19 בכך יובן מדוע מצטט רש"י ב"דיבור המתחיל" גם
20 את המילים "ושמרו את", שמבטאות לשון של ציווי
21 לתפקיד, שהרי ההוכחה לפירושו היא מכך שהפסוק
22 מפרט כאן את התפקיד החדש לאהרן ובניו.

ד.

שאלה נוספת המתעוררת על הפסוק

23 רש"י מתרץ עוד קושי שמתעורר בפסוק:
24 גם הפסוקים הקודמים¹³ וגם הפסוקים הבאים¹⁴
25 מדברים על הלויים (עבודתם, מנינם ועוד), וכיצד
26 איפוא מתאים לכאן הציווי לאהרן ובניו – הכהנים –
27 "ושמרו את כהונתם"? מקומו של הפסוק הוא,
28 לכאורה, לפני כן¹⁵, כאשר התורה אומרת "אלה שמות
29 בני אהרן הכהנים המשוחים אשר מלא ידם לכהן", או
30 במקום דומה לזה.

31 מכך מובן, שמן הנלמד על עבודת הלויים ניתן היה

(13) ג, ה ואילך.

(14) שם, יא ואילך.

(15) פסוק ג' (או אחרי פסוק ד').

(16) פסוק ח'.

(9) כאן בד"ה הראשון.

(10) ובראב"ע כאן מפרש "תפקדם" – "לתת פקודה כו'".

(11) ראה גם שמיני י, ט"ו וברש"י שם. ועוד.

(12) וגם: לפירוש הראב"ע אינה מובנת השייכות ד"ושמרו גו'".

לכללות פרשה זו.

24 שהרי פסוק זה (ופירוש רש"י) אמורים לגבי עולה
25 (ובדומה לכך גם בשאר הקרבנות הכתובים בתחילת
26 ספר ויקרא), אך אין מצויין בפסוק שגם העבודות של
27 פסח דורות (ושל מעשר²⁵) חייבות להיעשות רק
28 על-ידי כהנים²⁶.

ז.

ההוראה מכך בעבודת ה':

29 אם ישנו הבדל כזה בין הסוגים השונים בתוך בני
30 ישראל עצמם (שעליהם נאמר²⁷ באופן כללי, על כולם,
31 "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים..."), שאפילו עבודות
32 שיש לבני ישראל קשר אליהן, אלא שהן "צרכי
33 המקדש" שלהם, בכל זאת חל עליהם ציווי חמור של
34 "והזר הקרב יומת" – לא רק שאין הדבר גורם לתוספת
35 קדושה, אלא להיפך, הוא גורם לענין ההעדר של עצם
36 מציאותם ("יומת"),
37 בודאי ובודאי וכל-שכן כאשר מדובר על המחיצה
38 וההפרדה שבין ישראל לעמים, שכאשר רוצים "לערב"
39 (שלא באמצעות גיור כהלכה) "זר" אמיתי, זר באמת,
40 אחד מן ה"עמים"²⁸, בתוך עם ישראל, תוך חישוב
41 מוטעה, שאמנם יש כאן סכנה גדולה לעם ישראל, אך
42 נעשית כאן טובה לגוי – הרי האמת היא בדיוק להיפך:
43 גם בשבילו זהו נזק עצום כי הוא הופך לתקלה גדולה
44 לכולם, עד להיפך ממציאותו²⁹.

1 אפשרות לסברא שעתה הן שייכות ללויים (בשליחות
2 בני ישראל)?
3 דברים אלו מפורשים בפשוטו של מקרא¹⁷ בפרשת
4 בא¹⁸:
5 בענין קרבן פסח במצרים נאמר הציווי "ולקחו מן
6 הדם ונתנו על שתי המזוזות... ואכלו את הבשר...
7 צלי אש... על כרעיו ועל קרבו". רואים, איפוא¹⁹,
8 שבני ישראל עשו שלשה דברים: (א) "ולקחו מן
9 הדם", הכוונה בכך היא (כפי שמסביר רש"י) "לקבלת
10 הדם". (ב) "ונתנו..." – במקום עבודת ה"זריקה"²⁰.
11 (ג) "צלי אש" – כעין עבודת ה"הקטרה"²¹ על אש
12 המזבח.
13 לפיכך ניתן היה לחשוב שגם אצל פסח דורות
14 (הדומה לפסח מצרים, ואשר לכן נלמדות הלכות שונות
15 בפסח דורות מפסח מצרים, כמובא בפירוש רש"י
16 לפרשת בא²²) שייכות עבודות אלו לבני ישראל²³,
17 והלויים עושים זאת "תחתיהם בשליחותם", כדי למנוע
18 זאת מופיעה מיד האזהרה "ושמרו את כהונתם, קבלת
19 דמים וזריקה והקטרה...", כפי שהוסבר לעיל²⁴.
20 והשאלה: כיצד ניתן לחשוב שעבודות אלו יכולות
21 להתבצע גם על-ידי לויים, בעוד שרש"י מסביר
22 בפסוק המופיע לפני-כן ש"מקבלה ואילך מצוות
23 (כהונה" (כפי שצויין לעיל בסעיף ב') איננה קשה כלל,

ועשיית הפסח היינו שחיתו וזריקת דמו והקטר אימוריו .. ואע"פ
שזריקת דמו כו' כהנים עושין ולא ישראל כיון שהקרבן של ישראל
ובמצוות ישראל עושין כו'.

(24) ועפ"ז צ"ע מי עשו העבודות בפסח מדבר שהקריבו ביד ניסן
בשנה השנית לצאתם ממצרים (בהעלותך ט, א ואילך) – שהרי הציווי
דפרשתנו הי' לאח"כ "באחד לחדש השני גר'" (ריש פרשתנו).

אבל ראה פרש"י בהעלותך שם, ז: יורק הדם עלינו בכהנים טהורים.
(25) וגם בכבוד נאמר רק לקטן (קרח יח, יז) "את דמם תזרוק גר' ואת
חלבם תקטיר גר'". וא"כ קודם הציווי דפ' קרח מקום לטעות שאפ"ל ע"י
הלויים [אבל יש לחלק – כי בכור צריך ליתן לכהן ואינו שייך כלל
לישראל].

(26) וע"ד ההלכה נלמד זריקה וכו' דפסח ומעשר ממש"כ בכבוד
(כנ"ל בהערה הקודמת) "את דמם תזרוק גר'" – ובחסים לז, א – וא"כ
צ"ל ע"י כהן ("תזרוק", "תקטיר").

אבל: (א) הכתוב נאמר לאחרי פרשתנו (כבהערה הקודמת). (ב)
ועיקר: דרשה הג"ל לא הובאה בפרש"י, פשוטו של מקרא.

(27) יתרו יט, ו. ובבעה"ט שם: כהנים גדולים. [אבל בפרש"י: שרים].
(28) שאפילו הטובים שבהם – עליהם נאמר ועמדו זרים (ישעי' סא,

ח). ולהעיר מערכין יא, ב.

(29) ראה סנהדרין נח, סע"ב: אזהרה שלהן זו היא מיתתן.

(17) שלכן א"צ רש"י לפרשו, כי מכיון שהוא סיפור מפורש
בפשט"ם, בודאי אפילו ה"בן חמש" למקרא זוכר אותו.
(18) יב, ד"ט.

(19) וגם ע"ד ההלכה כן הוא. וראה צפע"ג עה"ת פ' בא. וש"נ. וראה
לקו"ש כח"ז ע' 78 ואילך.

(20) להעיר ג"כ מלשון רש"י (שם, כב) "לשלש המתנות".

(21) ראה פסחים צו, א: "אימורי פסח מצרים היכא אקטירנהו... שויסקי
עבוד". ובמאירי שם: "שצלאום בשפוד ושרפום לשם גבוה". אבל בר"ח
שם: "כלומר צלו אותם מיני מאכל ואכלום" וכו"ה בערוך ע' שוויסקי.
פסקי רי"ד פסחים שם. וראה פרש"י קדושין ע, א ד"ה בר שויסקל]. וצ"ל
שההיתר לאכלם הוא מפני שעדיין לא נצטוו על איסור חלב. אבל קשה
לומר בפשט"ם שכל בני"א אכלום, שהרי בודאי כו"כ מבני"א קיימו כל
התורה כולה עד שלא ניתנה, כמדובר כמה פעמים – וגם ע"פ פש"מ
(לפרש"י).

ובכל אופן, מכיון שצלאום ע"פ הציווי (גם את"ל שאח"כ אכלום)
ה"ז דוגמת הקטרה.

(22) ראה לדוגמא: יב, ו (ד"ה קהל עדת ישראל). שם, מז*. וראה
פרש"י שם, יד (ועוד). רמב"ן שם, ט. וראה גם פרש"י בהעלותך ט, ג.

(23) ולהעיר ע"ד ההלכה מדעת היראים (סימן תה. ובהשלם – תטו)
דמצות קרבן פסח היא: "צוה הקב"ה את ישראל שיעשו את הפסח ..

(*) שהרי לפרש"י (שם, מג) "בי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו" – ורינו. שהדינים שבפרשה זו נאמרו לפסח מצרים (משא"כ להראב"ע שם), ונלמד מזה גם לפסח דורות
בכפנים.

להגיע לשלום האמיתי³⁰ ולטוב בעולם, לכל באי עולם³¹.

(משניות ש"ט במדבר תשל"ד)

פ"ג ה"ג: כל אחד ואחד מבאי העולם. שם סוף הלי' שמיטה ויובל. ולהעיר ממש"כ (הל' מלכים ספ"ח) דחסידי אר"ה יש להם חלק לעוה"ב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 345-6 בהערות.

1 רק כאשר אין משנים את מעשיו של בורא העולם
2 ונותן התורה, "המבדיל בין ישראל לעמים", ניתן

(30) ראה זכאים (קטז, סע"א) שאו"ה באו – במ"ת – לבלעם והרגיעם שה' נותן התורה לישראל כר' בשלום.
(31) שכולל גם אר"ה (משנה ר"ה פ"א מ"ב. וראה רמב"ם הל' תשובה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד א

אומרת הגמרא, וְתִנָּא נְמִי גַבִּי עֲנֵלָה כִּי הָאִי גִּוּוֹנָא – כאותם דרשות ששנינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה בעול', אִין לִי שְׁפוּסַל בַּה אֱלָא עוֹל, שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת מִנֵּין שְׁפוּסוֹת בַּה, תִּלְמוּד לומֵר לפני זה בפסוק, 'אֲשֶׁר לֹא עֲבָד בָּה', הרי שעבודה מְכַל מְקוֹם פּוֹסֵל בַּה, אִם כֵּן, מַה תִּלְמוּד לומֵר בהמשך הפסוק 'עוֹל, לומר, עוֹל פּוֹסֵל בַּה בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוּדָה בֵּין שְׁלֹא בִשְׁעַת עֲבוּדָה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם עבודה, כגון להקל משאו מידו, ואילו שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת אִין פּוֹסֵלוֹת בַּה אֱלָא בִשְׁעַת עֲבוּדָה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי.

מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, וְאִימָא שמה שנאמר בתחילת הפסוק 'אֲשֶׁר לֹא עֲבָד בָּה' שמשמע כל עבודה, הרי הוא כִּלְל, ומה שנאמר אחר כך 'עוֹל', הרי הוא פְּרָט, נמצא שהוא כִּלְל ופְּרָט, והרי אִין כִּלְלָא אֱלָא מַה שֶּׁבְּפִרְט, נמצא עוֹל אִין – יפסול בה, אבל מִיִּדִּי אַחֲרֵינָא לֹא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אֲשֶׁר' שנאמר כאן רְבִינָא הוּא ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

אִמר רבי אבהו, בְּעֵי מִינֵיהּ מְרַבִּי יוֹחָנָן – שאלתי את רבי יוחנן, מִשִּׁיבַת עוֹל שְׁפוּסֵל בַּה עגלה, בְּכִמָּה היא פוסלת. אִמר לִי משתמשוך בְּכִלְלָא עוֹל היא נפסלת. אִיפְעֵינָא לָהּ – הסתפקו בני בית המדרש, 'כמלא עול' שאמר רבי יוחנן, האם לְאִרְבּוֹ של עול אמר, או לְרִתְבּוֹ. אִמר לָהּ והוא מְרַבֵּן וְרַבִּי יַעֲקֹב שְׁמִיָּה, לְדִידִי מְפִרְשָׁא לִי מִינֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן – לי פירש רבי יוחנן, מִשִּׁיבַת עוֹל לְרִתְבּוֹ שהוא מְפָח. שואלת הגמרא, וְלִימָא אִם כֵּךְ ששיעור המשיכה הוא מְפָח ולשם מה הוזכר עול. משיבה הגמרא, הָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן רבי יוחנן בכך, שיעֲנֵינָא דְעוֹל לרחבו מְפָח הוּא, לְמַאי נְפָקָא מִינָּה בכך ששיעור עול הוא טפה, לְמַקָּם וּמְכַבֵּר – שהפוסק עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו עול ברוחב טפה.

אִמר רבי יוחנן בֵּן שְׁאוּל, מִפְּנֵי מַה אִמְרָה תוֹרָה הֵבִיא עֲנֵלָה בְּנַחַל, אִמר הִקְדוּשׁ בְּיוֹד הוּא, וְכֵא עגלה שהיא דְּבַר שְׁלֹא עֲשֵׂה עֲדִין פִּירוֹת שהרי בת שנתה היא ולא ילדה, וְיַעֲרָךְ בנחל איתן שהוא בְּמָקוֹם קֹשֶׁה שְׁאִין עוֹשֶׂה פִירוֹת, וְיַכְפֵּר עַל מִי שְׁלֹא הִנִּיחוֹ שְׁאוּל שלא הניחו לו לעשות פִּירוֹת, אִילִימָא פִירוֹת פִּרְיָה וְרַבִּיָּה שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אֱלָא מַעֲתָה אֲזָן וְאִסְרִים שנימצאו חללים, הֵבִי נְמִי דְלֹא עָרְפִּינָן – וכי אין עורפים עליהם עגלה, מכיון שאינם ראויים ללדת, אֱלָא פִירוֹת אלו הכוונה שלא הניחו לו לעשות עוד מִצְוֹת.

שנינו במשנה, וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ אֶל נַחַל אֵיתָן, אֵיתָן בְּמִשְׁמַעוֹ קֹשָׁה. תִּנּוּ רַבֵּנָן, מִנֵּין לְאֵיתָן שְׁהוּא קֹשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בפרשת בלעם, כשראה את הקניג,

1 תאמר כך. משיבה הגמרא, וְכִי תִימָא, אִיכָא לְמִפְרָךְ על קל וחומר
2 זֶה, מַה לְעֲנֵלָה שלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שֶׁכֵּן
3 שְׁנִים פּוֹסֵלוֹת בָּה שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, תאמר
4 בפרה שקלה היא בכך שאין השנים פוסלות בה, לכך לא יפסול בה
5 שאר עבודות. אִי נְמִי עוד ניתן לפרוך את הקל וחומר, קְדָשִׁים
6 יוֹכִיחוּ, שְׁמוֹם פּוֹסֵל בָּה, וְאִין עֲבוּדָה פּוֹסֵלָת בָּה, הרי שאין פסול
7 המום גורם שעבודות יפסלו בה, לכך אמרה הברייתא שיש ללמוד
8 זאת מגזרה שוה, נֶאֱמַר בָּאֵן 'עוֹל', וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן 'עוֹל', מַה לְהֵלֵן
9 בעגלה, אִף שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת פּוֹסֵלוֹת, אִף בָּאֵן בפרה, אִף שֶׁאֵר
10 עֲבֻדוֹת פּוֹסֵלוֹת. ועתה, אחר שנתבארה הברייתא, מקשה ממנה
11 הגמרא על דברי רב, וּמְקוֹם שֶׁבִּאֲתָה – הרי המקור שפסלו בפרה
12 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מַה לְהֵלֵן
13 בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עַד שֶׁתִּמְשֹׁךְ, אִף בָּאֵן בפרה,
14 לא תפסול בה עבודת משא עַד שֶׁתִּמְשֹׁךְ, ומדוע חילק רב בכך בין
15 פרה לעגלה.

מתרצת הגמרא, תִּנָּא הִיא – דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות
17 מלבד עול פוסלות בפרה, שני במחלוקת תנאים, דְּאִיכָא תנא
18 דְּמִיָּתִי לָהּ בגזרה שוה מְעַנְלָה והיא הברייתא האמורה, וְאִיכָא
19 תנא דְּמִיָּתִי לָהּ ששאר עבודות פוסלות בפרה מְגוּפָה דְּפָרָה –
20 מפרשת פרה אדומה עצמה, דְּתִנָּא, נאמר בפרה 'אשר לא עלה
21 עליה עול', אִין לִי שִׁיפּוּסַל בַּה אֱלָא עוֹל, שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת מִנֵּין,
22 תִּלְמוּד לומר, 'אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עוֹל', ולא נאמר 'אשר לא עלה
23 עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מְכַל מְקוֹם גם אם
24 אינה עול, אִם כֵּן, כיון שלא דווקא עול פוסל בה, מַה תִּלְמוּד לומר
25 'עוֹל', לומר, עוֹל פּוֹסֵל בַּה בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוּדָה, כלומר שהניח העול
26 לצורך שהפרה תישא את העול, בֵּין שְׁלֹא בִשְׁעַת עֲבוּדָה – שאינו
27 צריך שהפרה תישא עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי
28 להקל משאו מידו, ואילו שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת אִין פּוֹסֵלוֹת בַּה אֱלָא
29 בִשְׁעַת עֲבוּדָה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח
30 עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה
31 לעגלה, שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך,
32 לא למד פסול שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.
33 שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.

מקשה הגמרא, לדברי הברייתא שלמדה את שאר העבודות מגופה
34 של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, וְאִימָא, 'אֲשֶׁר לֹא
35 עָלָה עָלֶיהָ' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כִּלְל, ומה שנאמר
36 אחריו 'עוֹל', הרי הוא פְּרָט, נמצא שהוא כִּלְל ופְּרָט, והמדה היא,
37 שכשיש כלל ופרט אִין כִּלְלָא אֱלָא מַה שֶּׁבְּפִרְט, שהפרט פירושו
38 של כלל, נמצא, עוֹל אִין – יפסול בה, אבל מִיִּדִּי אַחֲרֵינָא לֹא יפסול
39 בה. מתרצת הגמרא, 'אֲשֶׁר' שנאמר כאן רְבִינָא הוּא, ומרבה את
40 שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לו, לה: וַיָּמָת חָשֶׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הָדָד בֶּן־בְּדָד
הַמֶּכָּה אֶת־מִדְּן בְּשָׂדֶה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֵוִית:

קמ

טעם דהמלך "הדד", שמו דומה לשם אביו "בדד" – בחי
תפארת דתהו

השלישי מעלתו גדל¹ מאד, כי רומז על מדת²
התפארת, קו האמצעי³, שעולה עד פנימיות⁴ א"ס.
כי קו האמצעי הוא כולו טוב שאין ממנו יניקה כו',
⁵לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ולא כיצחק שיצא
ממנו עשו, ויעקב קו האמצעי מטתו שלימה.
ובכל העולמות הוא כך, לא מיבעי בתיקון, אלא
אפילו בתהו (שהי' שם שבירה) נשאר האור דתפארת
במקומו. וזה מה שבהמלך דתפארת הדד, שמו דומה
לשם אביו⁶ בדד. משא"כ שארי המלכים אין שמותיהם
דומים כלל לשמות אביהם, והבן זה מאד.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רג

הנה תפארת עולה עד הכתר, נחלת יעקב⁷ שהיא בלי
מצרים. ולא רק בתיקון הוא כך, אלא אפילו בתהו ג"כ
וכו'. ועיין בע"ח שער⁸ שבירת הכלים ובמשנת חסידים
מס' מיתת המלכים ע"ש.

ותפארת דתהו הוא האור המיוחד שנשאר במקומו
ולא פג טעמו וריחו.

וסימנך, הד"ד שהוא המלך דתפארת הוא מספר⁹
אח"ד, ובתיבת אח"ד¹⁰ ברבוע נתוסף מספר בד"ד, הוא
שם אביו בד"ד.

ומה שבד"ד נרמז באחוריים בהסר הפשוט, הוא,
כי האב בדד שנזכר בו הוא רק בחי' האחוריים דהאב,
כידוע¹¹ שמה שנזכרו שמות האבות בהד' מלכים הוא
לרמז על ביטול¹² האחוריים דהאבות.

לקוטי לוי יצחק, שמונת דברים העדות לזה עמוד שנג

(7) שבת קיח, ב. "נחלה בלי מצרים . . נחלת יעקב אביך . . כי עקב
שכתוב בו ופרצת וגו'".

(8) שער ט.

(9) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, דאחד" מרמז על כתר אות "א",
דתפארת עולה עד הכתר כנ"ל.

(10) פירוש: "אחד" בגי' הד"ד, ו"אחד" ברבוע הוא: א (1) + א
(9) + אחד (13) = 23, שהוא מספר הד"ד (13) + בדד (10) = 23.

נמצא ד"אחד" בפשוט (13) היינו הגימטריא ד"אחד" בעצמו הוא
הד"ד שהוא המלך ה"בן", וה"אחוריים" דאותיות אחד — היינו
בהסר ובלי הפשוט — הוא אותיות א, אח = 10 בגי' בד"ד — האב.
(11) פירוש: דרך בארבעה מלכים דמלכי אדום נזכר גם שמות
אבותיהם. והם: (פסוק לב) בלע בן בעור, (פסוק לג) יובב בן זרח.
(לה) הדד בן בדד. (לח) בלע חנן בן עכבור.

(12) ראה גם לעיל סימן ק. קטו. קכא. קכב. קכו. קלה.

(1) ראה ביאור בלקוטי לוי יצחק כאן מעלות יום השלישי שהוכפל בו
כי טוב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן קלה.

(2) ראה לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, א ואילך. תורה אור פרשת נח
יא, א. לעיל סימן טז הערה 6.

(3) ראה דרך מצותיך עמוד 386. אור התורה תהלים – יהל אור – עמוד
תקנב"ג. ויקרא עמוד תקלג. תורת מנחם — תפארת לוי יצחק שמות
סימן צא. לעיל סימן טז הערה 6.

(4) ראה ספר המאמרים תש"ט עמוד 115. תש"י עמוד 212. לקוטי
שיחות חלק ב' עמוד 303 ואילך. ועוד.

(5) ראה פסחים נו, א. ויקרא רבה פל"ו, ה. ספרי דברים ו, ד. האזינו
לב, ט. ברכה לג, ב.

(6) ראה גם תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד יא וז"ל:
בן בדד, פירוש בן בדד הוא, שהוא לבדו נשאר במקומו, שבדבר זה
הוא יחיד ובודד, שאין זה בשאר המלכים ע"ש.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד ב

⁸ כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, וְהָיָה מִיָּלֵי שְׂאִינָה
⁹ אוסרת בשמים כְּנָגֵד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנָב – בכרם בשיעורו
¹⁰ המועט ביותר, אָבֵל בּוֹלֵי כָרֶם – אם כל הכרם עשוי בן מְקַדֵּשׁ –
¹¹ אוסר הזרעים.
¹² מימרא נוספת שנינו משמם, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשֻׁם
¹³ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב.

¹ שהיבים במעשר אָלֵא שכניסם בְּשָׂדֶה שלא ראו כולם כשכניסם,
² אָבֵל אם כינסם בְּעִיר אינו חייב לעשרם, כיון שְׁקָלָא אֵית לֵיה
³ לְמִלְתָּא שהוא לקט שכחה ופאה, שכל שכנינו ראו שהביאם מעט
⁴ מעט.
⁵ מימרא נוספת נאמרה משמם, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
⁶ מְשֻׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שְׁנֵטִיעָה יִלְדָּה תַּפְחוּתָהּ מִמֶּנֶּפֶח
⁷ שְׁנֵטִיעָה בֵּין הַזְרָעִים, אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת לֹאסֹר אֶת הַזְרָעִים מִדִּין כְּלָאִים,

לבני שמעון או לבני ראובן וכו'". עכ"ל.
ג. והנה, מכיון שביאור זה מובן בפשטות, ומה גם שעל פי זה יודעים גם את אופן המנין דבני ישראל – כדאי ונכון לפרסם את תוכן הביאור גם בישיבות ובחדרים, גם לתינוקות של בית רבן.

ובפרט שעל ידי זה יתוסף גם בענין ד"פוצו מעינותיך חוצה", אשר בענין זה תלוי ביאת משיח צדקנו, כדבריו להבעש"ט, במענה לשאלתו "אימת אתי מר", "לכשיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה"³, והרי "מעינותיך" דהבעש"ט מיוסדים על תורת האריז"ל, ובמילא, על ידי פירסום והפצת תורתו של האריז"ל באופן ד"פוצו מעינותיך חוצה", ממהרים ומזרזים עוד יותר את ביאת משיח צדקנו. מובן וגם פשוט שטוב ונכון לפרסם תורה זו בשם אומרה, תורת האריז"ל, וכדברי המשנה בפרק דשבת זה:⁴ "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם". תורת מנחם התנועדות ה'תשמ"ז ח"ג עמוד 568 (הנחה בלתי מוגה)

א, מו – ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים

טעם מספר בני "שש מאות אלף ג' אלפים חמש מאות וחמשים" דמרומו המספר בשמו של משה, ובשם הוי' כמו שיהי' לע"ל, שהשם יהי' נקרא כמו שהוא נכתב (פסחים נ).

במנין הראשון היו שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, ולנו⁵ בו גימטריא בדבר הלמד מעניינו שהן ודאי פרפראות לחכמה, כי אמנם מרגלא בפומיהו דרבנן שקול משה כנגד כל ישראל ויש באותיות שמו עם יו"ד⁶ דשכינתא שהיתה תמיד מאירה בו מספר ששים רבוא, הא כיצד מ' פעמים ש' הם י"ב אלף וכלם⁷ חמשה פעמים הם ששים אלף וכלם⁸ עשר פעמים הרי ששים רבוא. עוד אותיות סינ"י כשנספרם על הדרך⁹ שזכרנו עולות לשלשים רבוא, ויש אמנם סיני של מעלה מכוון כנגד סיני של מטה ונרמז באותיות סיני שמלואן¹⁰ סיני שני הרי שש מאות אלף.

ויש¹¹ באותיות השם הגדול כשנספרם¹² גם כן על הדרך

א, מז – בני נפתלי תולדותם למשפחותם לבית אבותם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא

ביאור מהאריז"ל – בפשטות הכתובים – למה בכל השבטים כתוב "לבני" משא"כ בנפתלי כתיב רק "בני", וע"י הפצת תורת האריז"ל ופנימיות התורה יבוא משיח

א. בנוגע למנין בני ישראל נאמר הלשון "לבני גד גו", "לבני שמעון גו", ועל דרך זה בנוגע לשאר השבטים, מלבד בנוגע לשבט האחרון, שבו נאמר "בני נפתלי גו" (ולא "לבני נפתלי"). ולכאורה, ה' לו לרש"י לבאר טעם השינוי? יש להתחיל לכל לראש עם הביאור בכתבי האריז"ל. ובהקדמה, שהענין דלקמן נתבאר הן בלקוטי תורה והן בשער הפסוקים, אשר מבין כל כתבי האריז"ל הרי הם המדויקים ביותר, הן הלקוטי תורה, שמביא רבינו הזקן בספר התניא כמה פעמים, והן שער הפסוקים, אחד משמונה השערים, כמו שכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהגהותיו על הסידור ש"י דוע דה'שמונה שערים' מוסמך יותר ועליו סומכין".

ובנוגע לעניננו, הרי, הביאור בכתבי האריז"ל הוא באופן המובן בפשטות, ולא עוד, אלא, שבאופן כזה נעשה מנין בני ישראל, כדלקמן.

ב. וז"ל² – בביאור הקושיא "למה בכל השבטים נאמר לבני, ובשבט נפתלי האחרון, אמר בני נפתלי, ולא לבני": "והענין פשוט, דע כשרצו למנות את ישראל, היו הולכים וסובבים את כל מחנה ישראל, ועומדין בכל פתח ופתח, וכותבין אותו בפנקס סדר השמות, פלוני בן פלוני משבט פלוני ופלוני בן פלוני משבט פלוני, וכן כיוצא בזה, עד שגמרו למנות כל הבתים של ישראל.

ואחר כך לקחו פנקס הזה, מעורב עם ששים רבוא אנשים, וצריך לעשות חילוק אחר, להוציא מספר כל שבט ושבט בגליון לבד.

ואז היו מתחילין בפנקס הראשון ואמרו, פלוני בן פלוני תכתבו אותו לשבט פלוני, והיו כותבין אותו שם בפ"ע, עד שהיו משלימין כל האנשים של אותו השבט, שהם כתובים בפנקס הראשון.

ואחר כך חוזרין ומבקשים כל הכתוב בפנקס ההוא, שהוא משבט השני, ואומרים זה לבני שמעון, וכן כל כיוצא בזה עד י"א שבטים.

וכשנשלמו כל הי"א, ולא נשאר רק שבט אחד, שהוא שבט נפתלי באחרונה, ולא היו צריכין לחזור ולהוציא בכתב אחר, כי כבר אין שם מעורב עמו עוד שבט אחר, רק הוא לבדו, ולכן היו מונין אותו במקומו, והיו אומרים בני נפתלי אלו שנשארו כך וכך מספרם.

אך האחרים שהיו צריכים להוציא חשבונם בכתב אחר, נאמר בו לבני, פירוש, עוד האיש הכתוב כאן צריך לחבר

(1) סידור (עם דא"ח) שיט, ג. סידור תורה אור (קה"ת תשמ"ז) רמג, ג.

(2) בלקוטי תורה על הפסוק. וכן הוא בשער הפסוקים (בשינוי לשון קצת).

(3) אגרת הבעש"ט, נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכמה מקומות.

(4) אבות פרק ו' משנה ו'.

(5) ולנו במנין הזה טוב טעם בדרך גימטריא פרפראות לחכמה.

(6) יו"ד דשכינתא דלית שכינה נחתת פחות מ' כדאיאת בתקונים תכ"ו.

(7) וכלם ה' פעמים המרומו בה"ד של משה.

(8) וכלם י' פעמים המרומו ביו"ד דשכינתא המאירה בו.

(9) על הדרך שזכרנו והיינו ס' פעמים י' עולין ת"ר והם נ' פעמים הרי ל' אלפים וכולם י' פעמים עולין ל' רבוא.

(10) שמלואן סיני שני, כי מלוי סמ"ך הוא מ' ק' עולים ס', מלוי יו"ד הוא ו' ד' עולין י', מלוי נ"ן הוא נ'. מלוי יו"ד י', הרי שני פעמים סיני עולין ת"ר אלף.

(11) ויש וכו' כי המנין שש מאות אלף למספר בני ישראל הרמז להם בשם משה ובשם סיני, אמנם הפרט שלש אלפים מרומזים בשם של הוי'.

(12) כשנספרם גם כן על הדרך הזה והיינו י' פעמים י' עולה נ', ו' פעמים נ' עולה ש',

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר

זה מנין אלף וחמש מאות בגימטריא מל"ך של"ם כמספר הגדול של מנצפ"ך. והאותיות¹³ כפולות במלואותן כנודע כי כפל הה"א¹⁴ בה"ה אחרת בפלס¹⁵ וראה ועשה שהנקודה¹⁶ מוסב על נח נראה וכן¹⁷ כפל האותיות הרי שלשת אלפים וההוראה¹⁸ היותר נודעה ומפורסמת למילוי זה של שם

ה' פעמים ש' הרי ט"ו מאות בגימטריא מלך שלם שהוא גם כן ט"ו מאות במספר מנצפ"ך שהכ"ף פשוטה מקומה אחר התי"ו ונחשבת לת"ק והמ"ם לת"ר.

(13) והאותיות כפולות במלואותן כזה וי"ד ה"ה וי"ו ה"ה.

(14) כי כפל הה"א בה"א אחרת שהגם שיש בשם הגדול עוד מלויין אחרים והן מלוי אלפ"ן מלוי יו"ד מלוי הה"ן כנודע, מ"מ פשוטו של מלוי השם הגדול הוא כנוצר כי כן הה"א בצ"רי מושכ' ה"ה אחרת כמשפט כל צ"רי.

(15) כפלס וכמשקל וראה ועשה שהצ"רי שתחת האל"ף ושי"ן גוררת ה"ה אחרי'.

(16) שהנקודה צ"רי מוסב על נח נראה ר"ל על הה"א הנחה במבטא ונראה בכתב.

(17) וכן כפל האותיות שכיון שכפל הה"א בה"א והכי נמי הוי"ו בוי"ו וכפל הוי"ד הוא במלואו ו' ד' נמצא שמלוי השם עושה אות כפול והוא עוד ט"ו מאות על דרך שזכרנו ס"ה שלשת אלפים.

(18) וההוראה וכו' ר"ל והרא" שמלוי זה הוא היותר פשוט להיות' מורה שהשם

העצם שהוא האותיות בעצמן היא על העתיד שיהי' השם נקרא כמו שהוא נכתב¹⁹.

אמנם²⁰ על יחוד ב' המאורות העליונים והשואתן שהרמז להם בשתי אותיות אחרונים של שם הנה אנחנו נמנה גימטריא אחרת באותיותיו י' פעמים ח' הם נ' נ' פעמים ו"ה הרי חמש מאות וחמשים.

עשרה מאמדות – מאמר חקור דין ח"ב – פרק לא, עם פירוש יד יהודה

הקדוש יהא נקרא באותיותיו לעתיד כמו שהוא נכתב ולזה הוא כפול אחד מורה על הכתיבה ואחד מורה על הקריאה באותיותיו במהרה בימינו.

(19) פסחים נ.

(20) אמנם וכו' ר"ל והחמש מאות וחמשים היתירים במנין רמזים גם כן בהשם על ידי גימטריא אחרת והיינו ע"פ שידענו שהיחוד ב' המאורות הגדולים כי ה' הוא האלקים נרמז בב' אותיות ו' ה' שבשם כי הוי"ו ת"ת רמז לשם של הוי"ו וה"א אחרונה מלכות רמז לשם אלקים וע"כ ראוי לחשבן לאות אחד ונאמר על שתי אותיות הראשונות י' פעמים ה' חמשים, נ' פעמים י"א כמנין ו"ה הרי תק"ן.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מל"ג בעומר, ונהייתי במאד לקרות בו ממ"ש שהוא זוגותו שיחיו רואים השגחה פרטית בעיני בשר שלהם, וצריך הי' להסביר לזוגתו תח"י את הענין בביאור יותר, אשר כיון שראתה במוחש איך שהשייטל הביא לה ברכה והצלחה, הרי צריכה להיות עינה טובה גם בשל אחרים וכמרו"ל במדות נותני צדקה ולהשפיע גם על סביבתה בכיוון זה, אשר כששומעים דברים כאלה מאשה שנתחנכה באויר ארצוה"ב, הנה יש לזה השפעה גדולה ביותר עליהם.

מ"ש שקונה בית במקום שאין שם בית תפלה אורטו[דו]כסית, ובמילא יתפלל בביתו בשבת, הנה בכלל אין זה סדר, אף אם פעמים בחדש יסע למקום אחר ליום הש"ק, וצריך הי' לחפש דרכים ולעשות שם עכ"פ מנין אחד, ואז יש להתיר ג"כ לקחת ספר תורה מקום שם יהי' המנין וכו', מובן שהדבר צריך להעשות באופן שלא יעורר מחלוקת יתירה ומה טוב מבלי מחלוקת כלל.

נהניתי מהפ"ש לו שמחזיק בהשיעור לימוד חסידות בכל יום וכן מאשר חידש הלימוד עם הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ כו' מוהרש"ל שי' גרינבערג, ומטובו לפרוש בשלומו הטוב משמי.

מוסג"פ מה שאמרתי להתלמידים שי' בל"ג בעומר העבר, ובטח ינצל את זה באופן המתאים גם בסביבתו, והשי"ת יצליחו ואת כל ב"ב שי' בכל המצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

♦ יום ראשון כ"ח אייר ♦

א ומליל יי עם משה במדבר דסיני
במשכן זמנא פחד לירחא תנינא פשתא
תנינא למפקהון מארעא דמצרים למימר:

א (א) וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני באהל
מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם
מארץ מצרים לאמר:

וכשפא להשרות שכנתו עליהם - מנאן. באחד בניסן
הוקם המשכן ובאחד באיר - מנאן.

כ"ח וידבר במדבר סיני באחד לחדש • מתוך
חבתן לפניו, מונה אותם כל שעה: כשיצאו ממצרים
מנאן, וכשנפלו בעגל - מנאן לידע מנין הנותרים,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ח עמ' 1 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

גלוי חבתם של ישראל

לרעהו, וכלם - מה"גדול שבגדולים" עד ה"פחות
שבפחותים" - נמנו בשנה, נמצא שחביבותם לפני המקום
שלשמה נמנו היא הנקדה שבה שוים כל ישראל, ואין בזה
חלוקים. והיא נקודת היהדות ("דער פינטעלע איד") שבלב
כל אחד מישראל, שנמצאת בכל אחד בשנה.
אף נקודה זו שבלב, דרגתה נעלית עד מאד, וגבוה מעל
גבוה היא, ולכן אין "חבתם" זו של ישראל באה לידי גלוי,
ואינה נפרת ("ע"ד הרגיל).
ולכן מונה אותם הקב"ה כל שעה, שמנין זה הוא "להודיע
חבתן" (רש"י ר"פ שמות), דחבתן זו של ישראל, שהיא נקודת
היהדות, תבוא לידי גלוי, ותנדע לכל.

במדבר סיני . . באחד לחדש

מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה (א, א. ובפרש"י)
לכאורה תמוה הדבר, הרי טעם הדבר שסופרים דברים
החביבים הוא שמפני יקדם רוצה האדם לדעת מנינם
המדויק, אף הקב"ה ש"לפניו נגלו כל תעלומות" בודאי יודע
את מספרם המדויק של בני ישראל, וא"כ מדוע הוא מונה
אותם כל שעה?
ויש לבאר בזה, דהנה חביבותם של ישראל לפני המקום
שמפני כן מונה אותם, אינה נובעת ממעלתם בעבודת
הש"ת, שהרי יש בה בחינות ומדרגות שונות, ואין אחד
דומה לחברו בדרגתו.
ומזה שבעת מנין בני ישראל לא היה חלוק בין איש

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 2)

וקשה, למה לא מנאם ביום הקמת המשכן. ויש לומר,
דהנה בנוגע להקמת המשכן מדגיש הכתוב בפרשת פקודי

באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באיר מנאם (רש"י
א, א)

ספורנו

(שם כד), בהיותם מוכנים לזה מן
המרגלים ואילך (יד, כז). וקדשם לו
במצות ציצית (טו, לדמא). ובכל אלה לא
חדל קרח ועדתו למרות עיני כבודו
(פרק טז). אמנם עברו ונעשו (שם כג, לד),
והוא רחם על יתר ההמוני (שם כרכו),
וגדר פרץ באות המחתות (יד, א"ט)
והפושט (שם טרכי) ומתנולות כהנה (פרק יח)
לכל ושובו לכסלה (שם פסוק ח). והזכיר
טהרת מי חטאת משמאת מית (פרק ט)
בהפנסם או אל קצת ארץ האמרי
אשר היא סידון (כ, יד ואילך), ושם נתן
סדר לחלוקת הארץ מעבר לירדן
והלואה (פרקים כרכו), וכל אלה אחר
יאוש אבותיהם בקלקולם במרגלים,
ובזה סים ספרו הרביעי.

ובפסח (פרק ט, א"ד), ולכתם אחריו
במדבר (שם פסוקים טרכג). וצוה על
ההצטרפות למסע המחנות ולמלחמה
וזהותם (פרק י, א"ו), ואז הולכים דרך
המדבר הגדול והנורא בשלש מסעות
עד קדש ברנע (שם פסוקים יא-לד). "והקמה
באדם עברו ברית" (דחשע ה, ז) ובגדו
בדבר המרגלים (פרק יג, יד), ובכן
השחיתו ענינם, ונגזרה עליהם מיתה
במדבר (יד, כט), ולא נכנסו הבנים לארץ
בלתי מלחמה, ועם זה סבבו ארצות
העמים ארבעים שנה.

וספר שלישית, כי בכל אלה לא כלו
רחמי האל לתקן ענין הבנים כפי
האפשר, וצוה על נספי יחיד (טו, א"ט)
והחלה (שם יז, כא) וישעירי עבודה זרה

הקדמה לספר במדבר

וספר בספרו הרביעי, כי הפץ חסד תקן
דגליהם (פרק א) כתקון מרובה הנראית
בחזון לנביאיו. והיתה הכנה, שבאשר
יחנו כן יסעו, להכנס בארץ תכף בלתי
כלי זין. ולמען יוכו לזה, סדר משמרות
כהנה ולויה (פרק ה) והבדיל כל טמאים
ממחניהם (פרק ו, א"ד). וסדר ענין הסוטה
(שם שם, יא-לא) והנזיר (שם פרק ו), להעביר
כל ממזרות, ולקדש מבניהם לגזירים,
ובאלה נעשו ראויים לברכות כהנים
(שם שם, ככ"ב).

ובכן הזכיר וכויתיהם של ישראל,
אשר גם נעשו ראויים להכנס בארץ
באפן מה, והם: חכמת המוצא (פרק ז)
והשתדלותם בטהרת הלויים (פרק ח)

אחר (מצד גדל עליו המשכן), מנאם באחד באיר, שדומה קצת ליום הקמת המשכן.

שהיתה "באחד לחדש", זוהי אחת העטרות שנטל אותו יום. ורצה ה', שגם המנזן השיך למשכן יהיה באחד לחדש, ביום זכאי. ומכיון שביום הקמת המשכן לא היה שיר ענין

ב קבילו ית חשפן כל כנשתא דבני ישראל
לזרעיהון לבית אבהתהון כמנזן שמהן כל
דכורא לגלגלתהון:

(ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם:

יקום על שבט אביו. לגלגלתם. על ידי שקלים
בקע לגלגלת.

כ"י. למשפחתם. דע מנזן כל שבט ושבט. לבית
אבתם. מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 25 – מותוך 'לקראת שבת')

חשיבות בני ישראל על ידי המנזן

נפרת בהם עצמם בגלוי, ולכך אינם בטלים. משא"כ ענין
ה'מנזן' הוא שגם דבר ששקלעצמו אין נפרת בו חשיבותו,
הרי כשהולכים ומונים אותו, מקבל חשיבות ואינו בטל.
ועד"ז הוא בבני ישראל: מנזנם ע"י הקב"ה, מוגלה דרגא
נעלית בעם ישראל, אשר גם כשבחיצוניותם לא נראית
מעלתם בגלוי ולכאורה שוים הם לגויים רח"ל, הרי גם אז
לא יתבטלו. שכיין שהקב"ה מנה וספר אותם, נפר
שחביבים הם לפניו.

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (א, ב)

גבי הצרף למנות את בני ישראל אף שודאי מנזנם ידוע
הוא לפני המקום, כתב בשל"ה (שמו, סע"א וא"ל) שעל ידי
הספירה נעשו ישראל "דבר שבמנין", ו"דבר שבמנין לא
בטל" (ביצה ג, ב).

ולכאורה מדוע הצרכו למנזן דוקא, והרי ישנם דברים
נוספים שמחמת חשיבותם אינם בטלים, כ'ברייה' (חולין ק,
א), 'בע"ח' (זבחים עג, א) ועוד.

והבאור בזה: בשאר דברים שאינם בטלים, הרי חשיבותם

גמבר עשרין שנין וילעלא כל נפק חילא
בישראל תמנזן יתהון לחיליהון את
ואהרן:

(ג) מנן עשרים שנה ומעלה כליצא צבא בישראל
תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן:

כ"י. כליצא צבא. מגיד, שאין יוצא בצבא פחות מנן עשרים.

דועמכו יהון גברא גברא לשבטא גבר
ריש לבית אבהתהי הוא:

(ד) ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש
לבית אבתיו הוא:

כ"י. ואתכם יהיו. כשתפקדו אותם, יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט.

הואלין שמהת גברא די יקומו עמכו
לראובן אליצור בן שדיאור:

(ה) ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם
לראובן אליצור בן שדיאור:

ספורנו

ראשי המשפחות ומספר האישים. ועם
זה הודיע שהיתה הכונה שאותם
האישים בעצמם יהיו ויירשו הארץ
ולא יפקד מהם איש. תורה ג
(ד) איש ראש לבית אבותיו. והשעם
שהיו "אתכם" הוא, שכל אחד מהם
"ראש לבית אבותיו", ולא יפקד ממונו
יחס כל אחד ואחד. תורה ה

המרגלים הוסיפו השבע אמות להרע
מ' שנה והצרף להחרימם.
במספר שמות. כי היה אז כל אחד
מאותו הדור נחשב בשמו המורה על
צורתו האישית, למעלתם, על דרך
"ואדעך בשם" (שמות לג, יז). ולא כן קרה
לדור באי הארץ, ובכן לא נמנו
במספר שמות, ולא נזכרו זולתי

א (ב) שאו את ראש. לסדרם שיבטו
לארץ מיד, "איש על דגלו" בלתי
מלחמה, אלא שיפנו האמות מפניה,
כמו שעשו קצתם, כמו שהעיד באמרו
"בעזובת הורש והאמיר אשר עזבו
מפני בני ישראל" (ישעיהו יז, טו). אולי היו
משפחות מהגרגשי, שעליו אמרו ז"ל
שעמד ופנה מאליו. ובקלקול

נשיאי המטות בנשיאי כל ישראל

הנהיגו הנשיאים רק את השבט שלהם, ובעת מנין בני ישראל נתמנו על כל ישראל.

וזהו מה שאז נקראו הנשיאים "אלה קרואי העדה", דפרושו שיהיו "נקראים לכל דבר חשיבות שבועדה" (א, טז ובפירש"י). והינו, שאז נתמנו הנשיאים להיות "נקראים" לא רק לדברים הנוגעים לשבטיהם, כִּי־אם לכל דבר חשיבות "שבועדה" כלה.

ועל־פי־זה יובן מה שנאמרו כאן שמות הנשיאים, דהרי מציינו שמנוני הקב"ה באים על־ידי קריאה בשם, וכמו שפתיב (תשא לא, ב ואילך) "ראה קראתי בשם בצלאל גו" ואמלא אותו רוח אלקים". וכמו כן בנדון דידן, דעל ידי הקריאה בשמות הנשיאים נתמנו להיות "קרואי העדה", לכל דבר חשיבות שבועדה כלה.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם (א, ה)
פרשת מנין בני ישראל נאמרה למשה בראש חודש אֵיִר, "בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית" (פרשתנו א, א), ואם כן יש לעיין, הרי כבר בחדש ניסן שלפני זה, כשהביאו הנשיאים את נדבת המשכן היו כבר ידועים למשה (ראה נשא ז, א ואילך), ואם כן לא־יזה צורך נאמרו לו כאן שמות הנשיאים?

יָשׁ לְבָאֵר זֶה, דהנה על הפסוק (א, ד) "וְאִתְּכֶם יְהִיוּ אִישׁ אִישׁ לַמִּטָּה", פירש רש"י "כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם יְהִיוּ עִמָּכֶם וְשִׂיא כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט", שכל י"ב הנשיאים היו צריכים להשתתף במנין כל ישראל, ולא רק במנין השבט שלהם. ועל פי זה יש לומר, שבעת מנין בני ישראל נתמנו הנשיאים במנוי חדש שלא היה להם לפני זה. דעד אז

ו לשמעון שלמיאל בן־צורישידי:

(ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישִׁדִי:

ז ליהודה נחשון בן עמינדב:

(ז) לַיהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־עַמִּינָדָב:

ח ליששכר נתנאל בן צוער:

(ח) לְיִשָּׁשְׁכָר נַתָּנָאֵל בֶּן־צוּעֵר:

ט לזבולן אליאב בן חלון:

(ט) לְזַבּוּלָן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן:

י לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד
למנשה גמליאל בן פדהצור:

(י) לְבְנֵי יוֹסֵף לְאַפְרַיִם אֱלִישֶׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד לְמִנְשֶׁה
גַּמְלִיאֵל בֶּן־פֹּדֶהצוּר:

יא לבנימין אבירן בן גדעוני:

(יא) לְבְנִימִן אַבִּירָן בֶּן־גִּדְעוֹנִי:

יב לדן אחיעזר בן עמישדי:

(יב) לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישִׁדִי:

יג לאשר פגעיאל בן עכרון:

(יג) לְאֲשֵׁר פִּגְעִיאֵל בֶּן־עַכְרֹן:

יד לגד אלכסף בן דעואל:

(יד) לְגָד אֶלְכֶסֶף בֶּן־דְּעוּאֵל:

טו לנפתלי אחריע בן עינן:

(טו) לְנַפְתָּלִי אַחֲרִיעַ בֶּן־עֵינָן:

טז אלזן מערעי כנשתא וברכי שבטי
אברהמהון רישי אלפיא דישראל אנון:

(טז) אֵלֶּה קְרֹאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אֲבוֹתָם רִאשֵׁי
אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם:

כס"ו ◀ אלה קרואי העדה • הנקראים לכל דבר חשיבות שבועדה.

(יז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָקְבוּ בְּשֵׁמוֹת:

כ"י - הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה • אֵת שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים הָלָלוּ. אֲשֶׁר נָקְבוּ • לוֹ כָּאֵן בְּשֵׁמוֹת.

(יח) וְאֵת כָּל-הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֶד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיְתִילְדוּ עַל-מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגֻלְגֻלְתָּם:

כ"י - וַיְתִילְדוּ עַל-מִשְׁפַּחְתָּם • הִבְיָאוּ סִפְרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֲזָקָת לְדָתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתִּיחֵס עַל הַשֶּׁבֶט.

(יט) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבָּר סִינִי: ס

♦ יום שני כ"ט אייר ♦

(כ) וַיְהִיו בְּנֵי-רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגֻלְגֻלְתָּם כַּל־זָכָר מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ

(כב) לְבָנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדָּיו בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגֻלְגֻלְתָּם כַּל־זָכָר מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ

ספורנו

(יח) וַיְתִילְדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם. מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מְנִינָם זֶה כְּדֵי שִׁיֵּצְאוּ בּוֹ לְצָבָא בְּמִלְחָמָה, הֵיטָהּ הַכּוֹנֵה לְשֹׁמֵר יְחֻסָּם, שְׁזִכּוֹת אֲבוֹתָם מְסִיעֵתָם. וַיִּבְרַךְ אֲמָרוֹ, 'אֵין בּוֹדֵקִין אַחֵר מִי שֶׁנִּכְתַּב (כד) בְּכֹר יִשְׂרָאֵל. שֶׁלֹּא נָפַל מִמֶּנּוּ לָתוֹ

בְּדִינֵי שְׁמִימָה, מִפְּנֵי תְשׁוּבָתוֹ, כְּעִנְיָן "וַיְהִיו בְּנֵי יִעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר, בְּנֵי לֵאָה, בְּכוֹר יִעֲקֹב רְאוּבֵן" (בראשית לז, כ"ב), אִף עַל פִּי שֶׁנָּפַל מִמֶּנּוּ בְּדִינֵי אֲדָם. תּוֹרָה כֹּא

בְּאֶסְטֶרֶטִיזָא שֶׁל מֶלֶךְ' (קדוּשָׁן עַ, א), וְזֶה בְּאֶמְרָם 'שְׂאִין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה אֵלָּא עַל מִשְׁפָּחוֹת מִיְחֻסוֹת בְּיִשְׂרָאֵל' (שם ע, ב). תּוֹרָה יֵט

כד לבני גד תולדתהון לזרעיתהון לבית אֶבְרָהָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנִים וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כד) לְבָנֵי גֵד תּוֹלְדֹתֵהֶם לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

כה מנציהון לשבטא דגד ארבעין וחמשים אלפין ושית מאה וחמשים:

(כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה גֵד חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: פ

כו לבני יהודה תולדתהון לזרעיתהון לבית אֶבְרָהָם בְּמִנְצֵהוֹן בְּמִנְצֵהוֹן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנִים וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כו) לְבָנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתֵהֶם לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

כז מנציהון לשבטא דיהודה שבעין וארבע אלפין ושית מאה:

(כז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יְהוּדָה אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ

כח לבני יששכר תולדתהון לזרעיתהון לבית אֶבְרָהָם בְּמִנְצֵהוֹן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנִים וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כח) לְבָנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֹתֵהֶם לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

כט מנציהון לשבטא דיששכר חמשים וארבע אלפין וארבע מאה:

(כט) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יִשְׁשָׁכָר אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

ל לבני זבולן תולדתהון לזרעיתהון לבית אֶבְרָהָם בְּמִנְצֵהוֹן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנִים וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(ל) לְבָנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֹתֵהֶם לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

לא מנציהון לשבטא דזבולן חמשים ושבע אלפין וארבע מאה:

(לא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה זְבוּלֹן שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לב לבני יוסף תולדתהון לזרעיתהון לבית אֶבְרָהָם בְּמִנְצֵהוֹן שְׁמֹהֶן מִכָּל עֲשָׂרִים שָׁנִים וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(לב) לְבָנֵי יוֹסֵף אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתֵהֶם לְמִשְׁפַּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

לג מנציהון לשבטא דאפרים ארבעין אלפין וחמש מאה:

(לג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֶפְרַיִם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁה מֵאוֹת: פ

לד לבני מנשה תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנזן שמהן מפר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

(לד) לבני מנשה תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

לה מנניהון לשבטא דמנשה תלתין ותריין
אלפין ומאתן :

(לה) פקדיהם למטה מנשה שנים ושלשים אלף
ומאתים: פ

לו לבני בנימן תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנזן שמהן מפר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

(לו) לבני בנימן תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

לז מנניהון לשבטא דבנימן תלתין וחסמא
אלפין וארבע מאה :

(לז) פקדיהם למטה בנימן חמשה ושלשים אלף
וארבע מאות: פ

לח לבני דן תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנזן שמהן מפר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

(לח) לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

לט מנניהון לשבטא דדן שתין ותריין אלפין
ושבע מאה :

(לט) פקדיהם למטה דן שנים ושלשים אלף ושבע
מאות: פ

מ לבני אשר תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנזן שמהן מפר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

(מ) לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

מא מנניהון לשבטא דאשר ארבעין וחד
אלפין וחמש מאה :

(מא) פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף
וחמש מאות: פ

מב בני נפתלי תולדתהון לזרעיתהון לבית
אברהמהון במנזן שמהן מפר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

(מב) בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו)

בני נפתלי (א, מב) כתב האריז"ל: בעת המנזן רשמו בפנקס
ששים רבוא שמות - פלוני משבט פלוני, ופלוני משבט
פלוני. לאחר מכן הוציאו כל השמות של שבט ראובן
וקתבו אותם בגליון בפני עצמו, ואמרו: את השם הזה יש

לחבר **לכני** ראובן. וקר עשו בכל שבט. אף קשנשקמו כל השבטים ולא נשאר רק נפתלי, לא היה צורך לכתב את

השמות בגליון נפרד, אלא אמרו: **כני** נפתלי אלו שנשארו

- כך מספרם.

מג מנציגהון לשבטא דנפתלי חמשינ ותלת אלפין וארבע מאה:

(מג) **פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה נִפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ**

מד אליו מנציגא די מנא משה ואהרן וברכבי ישראל תרין עשר גברין גברא חד לבית אבהתהויו תויו:

(מד) **אֵלֶּה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנָשִׂיאוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ:**

מה ויהיו כל מנציג כני ישראל לבית אבהתהון מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא בישראל:

(מה) **וַיְהִיו כָּל־פְּקֻדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יָצָא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:**

מו ויהיו כל מנציגא שית מאה ותלתא אלפין וחמש מאה וחמשינ:

(מו) **וַיְהִיו כָּל־הַפְּקֻדִים שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:**

מז ולואי לשבטא דאבהתהון לא אתמניאו ביניהון:

(מז) **וְהַלּוּיִם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם: פ**

מח ומליל יי עם משה למימר:

(מח) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:**

מט ברם זת שבטא דלוי לא תמני וית חשבנהון לא תקבל בגו כני ישראל:

(מט) **אֲנִי אֶת־מִטָּה לֹוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בַתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

על כל הנמנין מן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר: אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל.

כ"ט אף את־משה לוי לא תפקד • (במדבר רבה, ב"ב קכא) כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר: צפה הקדוש־ברוך־הוא שעתידה לעמוד גזרה

ספורנו

מקום הם נבדלים משאר עם ישראל. ראשונה: בענין הפנון, שלא יהיה מספר אישיהם ולא סכום כלם עם השאר. **לא תפקד**. לא יהיה מספר אישיהם מבן כ' ולמעלה כמו שהיה מספר שאר העם. **ואת ראשם לא תשא**. כשתעשה סכום כל פקודי השבטים, לא יכנס בו סכום שבט לוי. תורה נ

ולהתיחס. וזה היה קדם שיאמר האל יתברך למשה: "אף את משה לוי לא תפקד" (להלן פסוק מט). כי אמנם המתינו לראות מה יצוה ה' להם, מאחר שלא הזכיר שבט לוי עם שאר השבטים באמרו "ואתכם יהיו איש איש למטה" (לעיל פסוק ד). תורה מח (מט) **אף את מטה לוי**. אף על פי שאמרתי "שאו את ראש כל עדת בני ישראל" (לעיל פסוק ב), והלויים מכללם להיות נמנים גם הם, מכאן

(מד) **אלה הפקדים**. כל אחד מאלו נמנה על ידי משה ואהרן וכו'. תורה מה (מה) **ויהיו כל פקודי.. כל יצא צבא בישראל**. ולא יתר על בן ששים, שלא היה יוצא בצבא, כמו שהזכירו ו"ל על יאיר בן מנשה וזולתו, ובלעדיהם עלה הסכום אל מה שכתב אחר כך. תורה מו (מו) **לא התפקדו**. לא הפקדו על ידי הפקדים ולא התפקדו מעצמם, שלא הכינו עצמם כשאר העם להקהל

(ג) וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־כְּלָיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הִמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתוּהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכַּן יַחֲנוּ:

כ"י - וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת־הַלְוִיִּם • כְּתֻבּוֹמוֹ: "מִנִּי", לְשׁוֹן מִנִּי שְׂרָה עַל דְּבַר שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלָיו, כְּמוֹ (אסתר c): "וַיִּפְקֵד הַמֶּלֶךְ פָּקִידִים".

(גא) וּבְנִסְעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבִחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת:

כ"י - יוֹרִידוּ אֹתוֹ • כְּתֻבּוֹמוֹ: "פָּרְקוּן". כְּשֶׁבָּאִין לִסְעַ בַּמִּדְבָּר מִמָּסַע לְמָסַע הָיוּ מְפָרְקִין אוֹתוֹ מִהֶקְמָתוֹ וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַד מָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שָׁם הָעָנָן וְיַחֲנוּ

(גב) וַיַּחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ לְצַבָּאתָם:

כ"י - וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ • כְּמוֹ שֶׁהַדִּגְלִים סְדוּרִים בְּסֹפֶר זֶה; שְׁלֹשָׁה שָׁבָטִים לְכָל דִּגָּל.

(גג) וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדוּת:

כ"י - וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף • אִם תַּעֲשׂוּ כַּמְצוּתִי לֹא יִהְיֶה קֶצֶף, וְאִם לֹא - שִׁיבְנֶסוּ זָרִים בַּעֲבוּדָתָם זֶה - יִהְיֶה

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ כֶּח עמ' 1)

וְאִם לֹא, שִׁיבְנֶסוּ זָרִים בַּעֲבוּדָתָם זֶה, יִהְיֶה קֶצֶף (רש"י א. ג) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ מוֹסִיף "וְאִם לֹא" . יִהְיֶה קֶצֶף, וְהָרִי מִכָּלֵל לֹא אֵתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁרִש"י רוֹמֵז שִׁישׁ שְׁנֵי שְׁלֵבִים בְּקֶצֶף. א. אִם לֹא נִשְׁמָר עַל הַמַּחֲצוֹת בֵּין מַחֲנֶה

(גד) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מִשְׁחָה בֶּן עֲשׂוֹ:

♦ יום שלישי א' סיון ♦

ב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימָר:

ספורנו

(ג) וְאַתָּה הַפְקֵד. שְׁנִית, יְהִיו נִבְדָּלִים מִשְׁאֵר הָעָם בְּעֵנֶן הַפְקִידוֹת, כִּי לָהֶם בְּלִבָּד תִּהְיֶה פְקֻדַּת הַקֹּדֶשׁ. תוֹרָה נֹא

(גג) וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב. שְׁלִישִׁית, יְהִיו בְּלִבָּד יַחֲנוּ "אִישׁ עַל דִּגְלוֹ". תוֹרָה נֹד

(ב) אִישׁ עַל־דָּגְלוֹ בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם יַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִגֵּד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יַחְנוּ:

וְהָיְתָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיִּבּוֹלֵן יִשְׂאֹהוּ מִן הַמִּזְרָח, וַיֵּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְגַד מִן הַדְרֹם וְכו', כְּדֹאִיתָא ב'תַּנְחוּמָא' בְּפִרְשָׁה זו. מִגֵּד • מִרְחֹק מִל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהִישָׁע (יהושע ג): "אֶף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי כְּאַלְפִים אֲמָה", שְׂיוֹכְלוּ לְבָא בְּשִׁבְתָּ, מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיו, וְהַלּוּיִם חֹנִים בְּסֻמּוֹךְ לוֹ.

(ג) וְהַחֲנִים קָדְמָה מִזְרָחָה דָּגַל מַחֲנֶה יְהוּדָה לְצַבָּאתָם וְנִשְׂאִי לְבְנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב:

(ד) וַיִּצְבְּאוּ וַיִּקְדְּיוּ אַרְבַּעַה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת:

(ה) וְהַחֲנִים עָלָיו מִטָּה יִשְׁשָׁכֶר וְנִשְׂאִי לְבְנֵי יִשְׁשָׁכֶר נִתְנָאֵל בֶּן־צִוְעָר:

(ו) וַיִּצְבְּאוּ וַיִּקְדְּיוּ אַרְבַּעַה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(ז) מִטָּה זְבוּלֹן וְנִשְׂאִי לְבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן:

(ח) וַיִּצְבְּאוּ וַיִּקְדְּיוּ שִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(ט) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה יְהוּדָה מֵאֵת אֶלֶף וְשִׁמְנִים אֶלֶף וְשֵׁשֶׁת־אַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצַבָּאתָם רֹאשֹׁנָה יַעֲקֹב:

וְהָיְתָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיִּבּוֹלֵן יִשְׂאֹהוּ מִן הַמִּזְרָח, וַיֵּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְגַד מִן הַדְרֹם וְכו', כְּדֹאִיתָא ב'תַּנְחוּמָא' בְּפִרְשָׁה זו. מִגֵּד • מִרְחֹק מִל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהִישָׁע (יהושע ג): "אֶף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי כְּאַלְפִים אֲמָה", שְׂיוֹכְלוּ לְבָא בְּשִׁבְתָּ, מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיו, וְהַלּוּיִם חֹנִים בְּסֻמּוֹךְ לוֹ.

(י) דָּגַל מַחֲנֶה רְאוּבֵן תִּימָנָה לְצַבָּאתָם וְנִשְׂאִי לְבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר:

וְהָיְתָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיִּבּוֹלֵן יִשְׂאֹהוּ מִן הַמִּזְרָח, וַיֵּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְגַד מִן הַדְרֹם וְכו', כְּדֹאִיתָא ב'תַּנְחוּמָא' בְּפִרְשָׁה זו. מִגֵּד • מִרְחֹק מִל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהִישָׁע (יהושע ג): "אֶף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי כְּאַלְפִים אֲמָה", שְׂיוֹכְלוּ לְבָא בְּשִׁבְתָּ, מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיו, וְהַלּוּיִם חֹנִים בְּסֻמּוֹךְ לוֹ.

(יא) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּי שְׁשֶׁה אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

יא וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן אַרְבָּעִין וְשָׁמָּה אֶלְפִין וַחֲמִשׁ מֵאָה:

(יב) וְהַחֹנֶם עָלָיו מִטָּה שְׁמֶעוֹן וְנִשְׂאִי לִבְנֵי שְׁמֶעוֹן שְׁלָמִיאל בֶּן-צִוְיָדִישָׁי:

יב וְדִי שָׁרֹן סְמִיכִין עֲלוּהֵי שְׁבֻטָּא דְשְׁמֶעוֹן וְרַבָּא לִבְנֵי שְׁמֶעוֹן שְׁלָמִיאל בֶּר צוּרִישָׁדִי:

(יג) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּיהֶם תְּשַׁעַה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת:

יג וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן חֲמִשִּׁין וְתִשְׁעָה אֶלְפִין וְתֵלַת מֵאָה:

(יד) וּמִטָּה גָּד וְנִשְׂאִי לִבְנֵי גָד אֲלִיסָף בֶּן-רְעוּאֵל:

יד וְשְׁבֻטָּא דְגָד וְרַבָּא לִבְנֵי גָד אֲלִיסָף בֶּר רְעוּאֵל:

(טו) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּיהֶם חֲמִשָּׁה אַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

טו וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן אַרְבָּעִין וַחֲמִשָּׁא אֶלְפִין וְשִׁית מֵאָה וַחֲמִשִּׁין:

(טז) כָּל-הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה רְאוּבֵן מֵאֵת אֶלֶף וְאַחַד וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע-מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים לְצַבָּאתָם וְשָׁנִים יִסְעוּ: ׀

טז כָּל מִנְּגִיָּא לְמִשְׁרֵית רְאוּבֵן מֵאָה וַחֲמִשִּׁין וְחֵד אֶלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה וַחֲמִשִּׁין לְחִילִיהוֹן בְּתַנְיָתָא נְטִלִין:

(יז) וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד מַחֲנֶה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ אִישׁ עַל-יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם: ׀

יז וְנָטַל מִשְׁפָּן זִמְנָא מִשְׁרֵית לְוָאִי בְּגוּ מִשְׁרֵיתָא כְּמָא דְשָׁרֹן בֵּן נְטִלִין גְּבֵר עַל אַתְרָה לְטַקְסִיהוֹן:

יז וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד • לְאַחַר שְׁנֵי דִגְלִים הַלְלוּ. כְּאִשֶּׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי, הָלִיכְתָּן בְּחִנְיָתָן, כָּל דִּגְלָא מְהֻלָּף לְרוּחַ הַקְּבוּצָה לוֹ. עַל-יָדוֹ •

עַל מְקוֹמוֹ. וְאִין לְשׁוֹן 'יָד' זֶה מִמִּשְׁמַעוֹ. רוּחַ שֶׁל צִדּוֹ קְרוּי "עַל יָדוֹ", הַסְּמוּכָה לוֹ לְכָל הוֹשָׁטַת יָדוֹ. אֵינְשׁוֹן אִישׁ"א בְּלַעַז.

(יח) דִּגְלֵי מַחֲנֶה אֶפְרַיִם לְצַבָּאתָם יִמָּה וְנִשְׂאִי לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן-עֲמִיהוֹד:

יח טַקַּס מִשְׁרֵית אֶפְרַיִם לְחִילִיהוֹן מַעֲרָבָא וְרַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּר עֲמִיהוֹד:

(יט) וַצַּבֹּא וּפְקֻדֵּיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

יט וְחִילָה וּמִנְגִּיהוֹן אַרְבָּעִין אֶלְפִין וַחֲמִשׁ מֵאָה:

(כ) וְעָלָיו מִטָּה מְנַשֶּׁה וְנִשְׂאִי לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל בֶּן-פְּדָהצוּר:

כ וְדִי סְמִיכִין עֲלוּהֵי שְׁבֻטָּא דְמְנַשֶּׁה וְרַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל בֶּר פְּדָהצוּר:

יז וְעָלָיו • כְּתַרְגוּמוֹ: "וְדִסְמִיכִין עֲלוּהֵי".

ספורנו

ב (יז) וְנָסַע אֶהֱל מוֹעֵד.. בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה. בֵּין שְׁנֵי הַדִּגְלִים הַנּוֹצְרִים. כְּאִשֶּׁר יַחֲנוּ. שֶׁבְּשִׁנְיָע מַחֲצִית כָּל הַדִּגְלִים יִהְיֶה הַמִּשְׁכָּן מְקָם לְגִמְרֵי

בְּאִמְצַע כָּלָם, כִּי תִכַּף אַחַר דִּגְלֵי רְאוּבֵן נִסְעוּ הַקְּהָלִים נוֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ (לחל' י, כא) שֶׁהוּא עֶקֶר הַמוֹעֵד, כְּאִמְרוֹ "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם, וְדִבַּרְתִּי אֵתָּךְ מֵעַל הַכַּפָּרֶת"

(שְׁמוֹת כה, כב).

כְּאִשֶּׁר יַחֲנוּ. וּבְכֵן הִיָּה אִזְ כָּלֹא בְּאִמְצַע כָּל הַמַּחֲנֹת גַּם בְּעַת הַמִּסָּע. תוֹרָה יח

שיעור יומי ליום שלישי א' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ב - פרשת במדבר עא

- (כא) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף וּמֵאוֹתָיִם: כֹּה וַחֲיִלָּהּ וּמִנְגִּיּוֹהוֹן תִּלְתִּין וַתִּרִין אֶלְפִין וּמֵאוֹתָן:
- (כב) וּמִטָּה בְּנִימָן וְנָשִׂיא לְבָנִי בְּנִימָן אֲבִידוֹן בֶּן־גְּדֵעֹנִי: כֹּה וּשְׁבָטָא דְּבְנִימָן וְרַבָּא לְבָנִי בְּנִימָן אֲבִידוֹן בֶּר גְּדֵעֹנִי:
- (כג) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: כֹּה וַחֲיִלָּהּ וּמִנְגִּיּוֹהוֹן תִּלְתִּין וַחֲמִשָּׁא אֶלְפִין וָאַרְבַּע מֵאוֹת:
- (כד) כָּל מִנְגִּינָא לְמִשְׁרֵית אֲפָרִים מֵאוֹת וַתִּמְנִי אֶלְפִין וּמֵאוֹת לְחִילָהוֹן בְּתִלְתָּא נְטִלִין: כָּד כָּל מִנְגִּינָא לְמִשְׁרֵית דִּין צְפוּנָא לְחִילָהוֹן וְרַבָּא לְבָנִי דִּין אַחֲיעֶזֶר בֶּר עַמִּישַׁדִּי:
- (כה) דִּגְל מַחֲנֶה דִּין צָפְנָה לְצַבְאוֹתָם וְנָשִׂיא לְבָנִי דִּין אַחֲיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדִּי: כֹּה טַקֵּס מִשְׁרֵית דִּין צְפוּנָא לְחִילָהוֹן וְרַבָּא לְבָנִי דִּין אַחֲיעֶזֶר בֶּר עַמִּישַׁדִּי:
- (כו) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֵלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת: כֹּה וַחֲיִלָּהּ וּמִנְגִּיּוֹהוֹן שְׁתִּין וַתִּרִין אֶלְפִין וּשְׁבַע מֵאוֹת:
- (כז) וַהֲחֻנִּים עָלָיו מִטָּה אֲשֶׁר וְנָשִׂיא לְבָנִי אֲשֶׁר פִּגְעִיאַל בֶּן־עֶכְרֹן: כֹּה וַחֲיִלָּהּ וּמִנְגִּיּוֹהוֹן שְׁתִּין וַתִּרִין אֶלְפִין וּשְׁבַע מֵאוֹת:
- (כח) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וָאַרְבָּעִים אֵלֶף וַחֲמִישׁ מֵאוֹת: כֹּה וַחֲיִלָּהּ וּמִנְגִּיּוֹהוֹן אַרְבַּעִין וַחֲדָא אֶלְפִין וַחֲמִישׁ מֵאוֹת:
- (כט) וּמִטָּה נַפְתָּלִי וְנָשִׂיא לְבָנִי נַפְתָּלִי אַחֲרִיעַ בֶּן־עֵינָן: כֹּה וּשְׁבָטָא דְּנַפְתָּלִי וְרַבָּא לְבָנִי נַפְתָּלִי אַחֲרִיעַ בֶּר עֵינָן:
- (ל) וַצַּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֵלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת: כֹּה וַחֲיִלָּהּ וּמִנְגִּיּוֹהוֹן חֲמִשִּׁין וַתִּלְתָּא אֶלְפִין וָאַרְבַּע מֵאוֹת:
- (לא) כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֶה דִּין מֵאוֹת אֵלֶף וּשְׁבַע־וַחֲמִשִּׁים אֵלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יִסְעוּ לְדִגְלֵיהֶם: כָּד אֵלֶף פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֶה לְצַבְאוֹתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֵלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

(ג) וְהַלּוּיִם לֹא הִתְפַּקְדּוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

לג וְלֹאֵי לֹא אֶתְמַנְיָאוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יְת מִשָּׁה:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּנִחְנּוֹ לְדַגְלֵיהֶם וְכֵן נִסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ

לד וַיַּעֲבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פְקִיד יִי יְת מִשָּׁה בְּן שָׂרָן לְטַקְסִיָּהוֹן וְכֵן נִטְלִין גְּבֵר לְזַרְעֵיהֶן עַל בֵּית אֲבֹתָהוּ:

♦ יום רביעי ב' סיון ♦

ג (א) וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי:

א וְאַלִּין תוֹלְדַת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:

מעלה עליו הפתויב כאלו ילדו. ביום דבר ה' את־מֹשֶׁה. נעשו אלו התולדות שלו, שלמדן מה שלמד מפי הגבורה.

זש"א וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה • וְאֵינוּ מְזַכֵּר אֶלָּא בְּנֵי אֶהֱרֹן. וְנִקְרְאוּ "תוֹלְדוֹת מֹשֶׁה", לְפִי שֶׁלְמַדְן תוֹרָה. מְלַמֵּד, שֶׁכָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כג עמ' 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

המלמד בן חברו תורה כאלו ילדו

שגם חיות האדם מתחדשת בכל רגע ורגע ממש. והנה חיי בני ישראל תלויים ועומדים בלמוד התורה הק', וכמו שאומרים (ברכות ק"ש של ערבית) "כי הם חיינו ואנרף ימינו". והפורש מן התורה ענשו כרת (סנהדרין צט, א), כי ה"ז כפורש מן החיים ר"ל.

ועל־פי־זה יבאר הא ד"קל המלמד בן חברו תורה" ה"ז "כאלו ילדו", כי באם לא היה מלמדו תורה ברגע זה, לא היה "בן חברו" מקבל את חיותו המחדשת מהקב"ה התלוייה בתורה, ורק מפיון שלמדו מקים הקב"ה ובורא את "בן חברו" מחדש. ומוכן שה"ז "כאלו ילדו" ממש.

ואלה תולדות אהרן ומשה
מלמד שכל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו (ג, א. ובפרש"י)

לכאורה יש לתמוה, הרי כמו שבלידה גשמית רק אמו היא המולידה אותו, כמו כן בלמוד התורה היה צ"ל שרק זה שלמדו תורה בפעם הראשונה הוא זה ש"כאלו ילדו", ואם כן מדוע "כל המלמד בן חברו" (ולא רק בפעם הראשונה) ה"ז "כאלו ילדו"?

ויש לבאר בזה, ע"פ תורתו הידועה של הבעש"ט שכל רגע ורגע מחיה הקב"ה את העולם, ובורא אותו מחדש (עין בזה בארקה בספר התניא שער היחוד והאמונה פ"א). ונמצא על־פי־זה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג עמ' 9)

של מלך להיות נמנה לבדו", ומוכן אפוא, שאף אהרן ובניו, "הכהנים המשוחים" (שהם למעלה משבט לוי), צריכים להיות נמנים לבדם. ולכן לא נמנו בני משה, כי הכתוב מדבר רק בכהנים, שהם למעלה מן הלוויים.

ואינו מזכיר אלא בני אהרן (רש"י ג, א)

יש לשאל, מדוע הפסיקה התורה בין מנין בני ישראל ודגליהם ובין שבט לוי ומנינם ב"תולדות אהרן ומשה". ויש לומר, דהנה רש"י פתב לגבי שבט לוי ש"כדאי הוא לגיון

ספורנו

וקצתם "לשרתו ולברך בשמו" (על פי דברים כא, ה), בכללם היו אז נדרב ואביהווא. תורה ב

לעיל א, מט). תורה לד
ג (א) וְאַלֶּה תוֹלְדוֹת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת מֹשֶׁה. בעת שהבדיל את שבט הלוי קצתם לשאת

(לג) וְהַלּוּיִם לֹא הִתְפַּקְדּוּ. גם בסבסום כל שאר השבטים.
כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. כאמרו וְאֵת רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(ב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, נָדָב וַאֲבִיהוּא
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר:

(ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִים
אֲשֶׁר-מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן:

(ד) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהִקְרָבָם אֲשֶׁר
זָרָה לִפְנֵי יְהוָה בַּמִּדְבָּר סִינִי וּבָנִים לֹא-הָיוּ לָהֶם
וַיָּכַח אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל-פְּנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם: פ
כז"י > על-פְּנֵי אֶהֱרֹן • בַּחֲיוּ.

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ו) הִקְרַב אֶת-מֹטֶה לְוִי וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ לִפְנֵי אֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן וְשִׁרְתוּ אוֹתוֹ:

כז"י > וְשִׁרְתוּ אוֹתוֹ • ומהו השרות? ושמרו את-
משמרתו. לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב
זר, כמו שנגמור (במדבר יח): "אתה ובניך ובית-אביך

(ז) וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרְתוֹ וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת כָּל-הָעֵדָה
לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:

כז"י > וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרְתוֹ • כל מנוי שהאדם ממונה
עליו ומטל עליו לעשותו, קרוי "משמרת" בכל
המקרא ובלשון משנה, כמו שאמרנו בבגתן ותרש

(ב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן. כל אחד
מִקֵּם הָיָה נִחָשׁ בְּשֵׁמוֹ, לֹא מִצַּד מֵה
שְׁהוּא בֶּן אֶהֱרֹן בְּלִבָּד. תורה ג
(ג) הַכֹּהֲנִים הַמִּשְׁחִים. ולא קרה בן
לְדוֹרוֹת, כִּי אִמָּנָם לֹא נִמְשַׁח אַחֲרֵיהֶם
שׁוּם כֹּהֵן הָדְיוּט בְּחַיֵּי הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל,
וְהַטַּעַם הָיָה,
אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יָדָם לְכַהֵן. שֶׁהֶצְרָכָה
אֹז הַמִּשְׁחִיחָה כִּי וּלְתַתָּה לֹא הָיוּ כֹהֲנִים
כָּלֵל, בְּהִיּוֹת שְׁנוּלָדוֹ קֹדֶם שֶׁנִּבְחַר
אֶהֱרֹן לְכַהֵן, כְּמוֹ שֶׁקָּרָה לְפִינְחָס קֹדֶם
שֶׁהֵרָג אֶת זִמְרִי. תורה ד
(ד) בְּהִקְרָבָם אֲשֶׁר זָרָה. שׁוּ לְבִדָּה
הָיְתָה בָּהֶם.

וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם. שֶׁאִם הָיוּ לָהֶם
בָּנִים מִמְּלֵאִים מְקוּמָם הָיוּ יוֹרְשִׁים
הַמַּעֲלָה הָרְאוּיָה לְאַבְיָהֶם.
וַיָּכַח אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר. נָתַן לָהֶם מְנוֹי
וְשִׁרְתָּה בַּמִּשְׁכָּן בַּמִּצְוֹת הָאֵל יִתְבָּרַךְ.
עַל פְּנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם. בְּחַיֵּי אֶהֱרֹן
הָיְתָה מְשִׁיחַת הַבָּנִים וּמִיתַת קֶצֶתָם
וְשִׁרְתָּת קֶצֶתָם, שֶׁלֹּא עַל פִּי אֵף עַל פִּי
שֶׁהָיָה כֹהֵן גָּדוֹל. וְכָל זֶה לֹא יִתְמִיד
לְדוֹרוֹת, כִּי לֹא תִהְיֶה מְשִׁיחָה לְכַהֵן
הָדְיוּט וְלֹא יִהְיֶה לוֹ מְנוֹי אֲלָא עַל פִּי
כֹהֵן גָּדוֹל בְּחַיֵּיו. תורה ה
(ו) וְשִׁרְתוּ אוֹתוֹ. כִּי עַלְיוֹ מְטֻלָּה
מִשְׁמֶרֶת הַכֹּל, כְּאִמְרוֹ "אֵתָהּ וּבְנִיךְ

ובית אביך אתה תשא את
המקדש, ואתה ובניך אתה תשא את
עון כהנתכם" (מלח יח. א). ובכן היתה
עבודת הלויים שרות לכהן גדול
בחקל המטל עליו משמירת המשכן
ובלוי, ובשמירת הכהנה שלא יקרב
זר, המטלת על אהרן ובניו
בלבד. תורה ו
(ז) מִשְׁמֶרֶת כָּל הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד.. לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן.
לשרת בצרכי העבודה, שזה היה ראוי
לעדת הסנהדרין, לולא עון
העגל. תורה ח

(ח) וְשִׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:

כ"י - וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שְׁפֹלֶן הָיוּ זְקוּקִין לְצַרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ, אֲלָא שְׁהִלּוּם בָּאִים תַּחֲתֵיהֶם

(ט) וְנָתַתָּה אֶת־הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הָמָּה לֹא מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י - נְתוּנִים הָמָּה לֹא • לַעֲזָרָה. מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • כְּמוֹ "מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". כְּלוּמַר, מִשָּׂאֵר כָּל הָעֵדָה

(י) וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשִׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת: פ

כ"י - וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד • לְשׁוֹן 'פְּקִידוֹת', וְאֵינוֹ לְשׁוֹן 'מִנְיָן'. וְשִׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם • קִבְּלַת דְּמִים וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה, וְעֲבוּדוֹת הַמִּסֻּרוֹת לַכֹּהֲנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח בתחילתו - מתוך 'לקראת שבת')

שלילת זרים מפל עבודות הכהנים

דְּמִים וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה, וְהוּא בְּזִמְן הַקָּרֵב קָרְבַּן הַפֶּסַח בְּמִצְרַיִם (בא יב, זט). וְעַל כֵּן הָיוּ מְקוּם לִזְמִיר, שְׁגִם לְדוֹרוֹת עֲבוּדוֹת אֱלֹהִים יִכְלָלוּ הַלְוִיִּים בְּשִׁלְחוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ כְּלוּלִים עֲבוּדָת בְּנֵי לֵוִי הָיָה בְּתוֹר שְׁלִיחוֹת כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא קָרְבָּן עֲבוּדָתָם (פרשתנו ג, ו) "מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ראה לקו"ש ח"י ג עמ' 9).

ובכדי לשלל סבָּרָא זו, כְּתִיבָה הַתּוֹרָה אֲזַהֲרָה מִיַּחֲדָת לַכֹּהֲנִים לְשִׁמֹּר עֲבוּדָתָם וְלֹא לְתַנָּה לְזָר, בְּעֵת עוֹסְקָה אוֹדוֹת עֲבוּדָת הַלְוִיִּים. לְהוֹרֹת, דָּאָף שֶׁבְּפֶסַח מִצְרַיִם הָיְתָה הָעֲבוּדָה שִׁיכָת לְיִשְׂרָאֵל, הָרִי כָּעֵת הֵם עֲבוּדָת הַכֹּהֲנִים בְּלִבָּד, וְ"הָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת". וְלָכֵן הָדְגִישׁ רַש"י דְּוָקָא ג' עֲבוּדוֹת אֱלֹהִים, בְּהֵם יֵשׁ יוֹתֵר מְקוּם לְסַבָּרָא שֶׁאֵף הַלְוִיִּים יִהְיוּ כְּשֵׁרִים בְּעֲבוּדָתָה.

יא ומליל יי עם משה למימר:

יב וְאֵנָּה הָא קְרִבִּית יֵת לֹאִי מִגֹּו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלָף כָּל בּוֹכְרָא פֶּתַח וְלֹדָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹן מִשְׁמִשִּׁין קְדָמִי לֹאִי:

(יב) וְאֵנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּים:

ספורנו

הַמִּזְבֵּחַ וְלִמְבִּית לְפָרֶכֶת, שֶׁלֹּא יִקְרְבוּ הַלְוִיִּים. וְהָיָה הַקָּרֵב, לַעֲבוּדָת לֵוִיָּהּ אוֹ בְּהֻנָּה. תוֹרָה יא

עֲבוּדָתָם עַל פִּי אֲהֲרֹן וּבָנָיו, לֹא זוּלָתָם. מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁתְחִיבּוֹ לְתַת לָהֶם מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן חֲלָף עֲבוּדָתָם. תוֹרָה י (י) וְשִׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם. לְכָל דְּבַר

(ח) מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן. לְשִׁמְרָתוֹ וּלְשׁוֹרָה, שֶׁהָיָה רָאוּי לְכָל יִשְׂרָאֵל. תוֹרָה ט (ט) נְתוּנִים נְתוּנִים הָמָּה לֹא. שֶׁתַּהֲנִיחַ כָּל

שיעור יומי ליום חמישי ג' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת במדבר

תמורתם. לפי שהיתה העבודה בפבורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו תחתיהם.

וְאֵנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי • וְאֵנִי מֵהִיכָן זְכִיתִי בָּהֶן? • מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְרִין אוֹתָן לְשֵׁרוֹת שְׁלִי, עַל־יְדֵי הַבְּכוֹרוֹת זְכִיתִי בָּהֶם וּלְקַחְתִּים

יג ארי דילי כל בוכרא ביומא דקטלית כל בוכרא בארעא דמצרים אקדשית קדמי כל בוכרא בישראל מאנשא עד בעירא דילי יהון אנא יי:

(יג) כִּי לֹא כָּל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַפֶּתִי כָּל־בְּכוֹר מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָּל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ

♦ יום חמישי ג' סיון ♦

יד ומליל יי עם משה במדברא דסיני למימר:

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינִי לֵאמֹר:

טו מני ית בני לוי לבית אכהתהון לזרעיתיהון כל דכורא מבר ירחא ולעלא תמננן:

(טו) פֶּקֶד אֶת־בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חָדָשׁ וְמוֹעֵלָה תִּפְקְדֵם:

במצרים" עם פניסטה פפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות, שפשאטה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת, והיא השלימה את המנין.

וְאֵנִי מֵבֶן־חָדָשׁ וְמוֹעֵלָה • מִשְׁיָצָא מִכָּלֵל נָפְלִים, הוּא נִמְנָה לִיקְרָא שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם: לְמוֹד הוּא אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט הַהוּא נִמְנָה מִן הַבֶּטֶן, שְׁנָאֵמַר (שם כו): "אֲשֹׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלֹוִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יז עמ' 6 הע' 4 - מו"ק 'לקראת שבת)

מנין יוכבד מן הבטן

ובמפרשים (גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד, ועוד) בארו באופנים שונים.

ויש לומר בזה על-דרך הצחות: בדרך כלל "אזלינו בתר רובא", ולכן נמנית יוכבד כבר מן הבטן, דאין חוששים למעוט שהם נפלים, מהשאין-כן מנין הלויים היה נוגע לפדיון בכורות, והכלל הוא ש"אין הולכין בממון אחר הרב" (בבא קמא כז, רע"ב), ולכן נמנו רק "מבן חדש", כשיצאו בנדאות מחשש נפל.

פקד את בני לוי . . מבן חדש ומעלה תפקדם:

משיצא מכלל נפלים הוא נמנה כו', למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים, עם פניסטה למצרים ילדה אותה, ונמנית בשבעים נפשות (ג, טו. ובפרש"י) יש לעיין, מאי שנא יוכבד שנמנתה כבר "מן הבטן" עוד לפני שהיתה בת חדש, ממנין בני לוי שהיה רק "מבן חדש" מפני שאז "יצא מכלל נפלים"?

ספורנו

הלויים" (פסוק יב) לעבודה. מאדם עד בהמה לי יהיו. מכאן ולהבא, האדם לפדיון והבהמה לזבח. אני ח. לא שניתני (על פי מלאכי ג, ו) כשמאסתי הבכורות; כי זה ההשתנות קרה לא מצדי, אכל מצדם, שחטאו. וכן כשרציתי שיפדו הלויים את הבכורות בדור הזה, ולא כן להבא, כי אמנם בדור הזה הם ראויים לקר, ולא כן להבא. תורה יד

במה שהקדשתים לי, בענין שיהיו אסורים להתעסק בעבודת הדייט, כמשפט כל הקדש שהוא אסור בגיוה ועבודה. ולמען יהיו מתרים בזה הצרכים פדיון, כמשפט כל הקדש היוצא לחלין, באמרו "וכל בכור אדם בבניך תפדה" (שמות יג, יג), ולא בשביל זה הפדיון היו פטורים מן העבודה. ועכשיו שחטאו מאסתי, ולקחתי הלויים תחתיהם לפדיון "ויהיו לי

(יב) תחת כל בכור. לפדיון. תורה יג (יג) כי לי כל בכור. מקדם היתה העבודה בבכורות. ביום הפתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל. אמנם במכת בכורות שהיו הבכורות ראויים לענש בעון הדור, מפני היותם היותר נכבדים, ובהיותם בלתי ראויים להציל ממפת מדינה, בענין "פן תספה בעון העיר" (בראשית יט, טו). ואני הצלתי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 256)

הַעֲדוֹת", הֵינּוּ שֶׁהַפֶּסֶק מְחַנֵּה הַלּוֹיִם הוּא אֶחָד מֵאוֹפְנֵי שְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן. וְהָרִי הַחֲנִיָּה סָבִיב לַמִּשְׁכָּן הִיא גַם עַל־יְדֵי הַקִּטְנִים, וְעוֹד יוֹתֵר מֵהַגְדֻלִּים, שֶׁיֵּצְאוּ תְּכּוּפוֹת מִהַמְּחִנָּה לַעֲבֹד עֲבוֹדָתָם בַּמִּשְׁכָּן וּכְדוּמָה.

נִמְנָה לִיקְרָא שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ (רש"י ג, טו)
יֵשׁ לִשְׂאֵל, כִּיצַד נִקְרָא ל״ו קָטָן, בֶּן חֹדֶשׁ, "שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ". וְיֵשׁ לְבַאֵר עַל־פִּי מַה שֶּׁתּוֹב "וְהַלּוֹיִם יַחֲנוּ סָבִיב לַמִּשְׁכָּן . . (וְעַל יְדֵי זֶה) וְשִׁמְרוּ הַלּוֹיִם אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכָּן

(טו) וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה בְּאֶשֶׁר צִוָּה: וַיִּמְנָא יְתֵהוֹן מֹשֶׁה עַל מִימְרָא דְּנִי קָמָא דְּאַתְפָּקֵד:

כִּי־יֵי עַל־פִּי ה' • אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: הֵיאָף אָנִי וְנָכַס לְתוֹךְ אֲהַלֵּיהֶם לְדַעַת מִנֵּין יוֹנְקִיָּהֶן? אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: עֲשֵׂה אִתָּה שֶׁלֶךְ וְאָנִי

(יז) וַיְהִי־וַאֲלֵה בְנֵי־לֵוִי בְּשִׁמְתָם גִּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמְרָרִי: יוֹהֲוִי אֵלֶיךָ בְּנֵי לֵוִי בְּשִׁמְתֵיהֶן גִּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמְרָרִי:

(יח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבָנֵי וְשִׁמְעִי:

(יט) וּבְנֵי קַהַת לְמִשְׁפַּחַתָּם עֲמָרָם וַיִּצְהָר חֲבֵרוֹן וְעִזִּיאֵל:

(כ) וּבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפַּחַתָּם מַחֲלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְבֵית אֲבֹתָם:

(כא) לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלֵּבְנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֵׁנִי:

כִּי־יֵי לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלֵּבְנִי • כְּלוּמַר, לְגִרְשׁוֹן הָיוּ הַפְּקוּדִים מִשְׁפַּחַת הַלֵּבְנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי. פְּקוּדֵיהֶם כָּךְ וְכָךְ.

(כב) פְּקוּדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה פְּקַדֵּיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

(כג) מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֵׁנִי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָה:

(כד) וַנִּשְׂאֵי בֵּית־אֲבִי לְגִרְשֵׁנִי אֲלִיסָף בֶּן־לֹאֵל:

(כה) וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן בְּאֵהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֵהֶל מִכִּסֵּהוּ וּמִסָּד פֶּתַח אֵהֶל מוֹעֵד:

כִּי־יֵי הַמִּשְׁכָּן • רִיעוּת הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְהָאֵהֶל • רִיעוּת עֲזִים הַעֲשׂוּיוֹת לָגַג. מִכִּסֵּהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים וְתַחֲשִׁים. וּמִסָּד פֶּתַח • הוּא הַוִּילוֹן.

כּוּ וּסְרַדִּי דְרִתָּא וְיַת פְּרָסָא דְתַרְעָא דִּרְתָּא דִּי
עַל מִשְׁכָּנָא וְעַל מִדְבָּחָא סְחֹר סְחֹר וְיַת
אַטְוֹנָהִי לְכָל פְּלָחָנָה:

(כו) וְקִלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִסְדֵּי פֶתַח הַחֹצֵר אֲשֶׁר
עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו לְכָל
עֲבֹדָתוֹ:

כ"י - וְאֵת מִיתְרָיו • שֶׁל מִשְׁכָּן וְהָאֵהָל, וְלֹא שֶׁל חֹצֵר.

כּוּ וּלְקַחְתָּ זִרְעֵית עֲמָרָם וְזִרְעֵית יִצְהָר
וְזִרְעֵית חֲבִרוֹן וְזִרְעֵית עֲזִיזָאֵל אֵלֶּיךָ אֲנֹכִי
וְזִרְעֵית קָהָת:

(כו) וְלִקְחֹת מִשְׁפַּחַת הָעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי
וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֹרָנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעֲזִיזָאֵלִי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי:

כח בְּמִנְיָן כָּל דְּכוּרָא מִבְּר יִרְחָא וְלַעֲלָא
תְּמַנְנָא אֶלְפִין וְשִׁית מָאָה נְטָרִי מִטְרָתָא
דְּקוּדְשָׁא:

(כח) בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה שְׁמֹנֶת
אַלְפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:

כט וְזִרְעֵית בְּנֵי קָהָת יִשְׂרוּן עַל צֵדָא דְּמִשְׁכָּנָא
דְּרוּמָא:

(כט) מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קָהָת יִחַנּוּ עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה:

לְשִׁכְנוֹ", לְכָךְ לְקוּ מֵהֶם דָּתָן וְאַבִּירָם וּמֵאֲתָיִם וְחִמְשִׁים
אִישׁ עִם קָרַח וְעֵדְתוֹ, שְׁנַמְשָׁכוּ עִמָּהֶם בְּמַחְלָקָתָם.

כ"י - מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קָהָת יִחַנּוּ וְגו' תִּימָנָה • וְסִמּוּכִין
לָהֶם דָּגֹל רְאוּבֵן הַחֹזִנִים תִּימָנָה. "אִי לְרִשָּׁע וְאִי

לְרֹב בֵּית אָבָא לְזִרְעֵית קָהָת אֵלְיָצֹפָן בֶּר
עֲזִיזָאֵל:

(ל) וְנִשְׂאִי בֵּית־אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי אֵלְיָצֹפָן בֶּן־
עֲזִיזָאֵל:

לא וּמִטְרָתָהוֹן אַרְוֹנָא וּפְתוּרָא וּמִנְרָתָא
וּמִדְבָּחָא וּמִגִּי קוּדְשָׁא דִּי יִשְׁמְשׁוּן בְּהוֹן
וּפְרָסָא וְכָל פְּלָחָנָה:

(לא) וּמִשְׁמֶרֶתָם הָאָרֶן וְהַשֹּׁלֶחַן וְהַמִּזְבֵּחַ
וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמִּסְדֵּי וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

כ"י - וְהַמִּסְדֵּי • הִיא הַפְּרָכֶת, שָׂאף הִיא קְרוּיָה פְּרָכֶת הַמִּסְדֵּי.

לב וּבְאֻמְרָא דְּמִמְנָא עַל בִּרְכֵי לֹאֲי
אַלְעָזָר בֶּר אַהֲרֹן כְּהֵנָּא דִּמְתָּחוּת יְדוּהִי
מִמְנָן נְטָרִי מִטְרָת קוּדְשָׁא:

(לב) וְנִשְׂאִי נְשִׂאֵי הַלֵּוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן כְּהֵנָּה פְּקֻדֹת
שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:

כ"י - וְנִשְׂאִי נְשִׂאֵי הַלֵּוִי • מִמְנָה עַל כָּלֵם; וְעַל מָה הִיא נְשִׂאוֹתָהּ? פְּקֻדֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ - עַל־יָדוֹ
הִזָּה פְּקֻדֹת כָּלֵם.

לג לְמִרְרֵי זִרְעֵית מַחֲלִי וְזִרְעֵית מוֹשִׁי אֵלֶּיךָ
אֲנֹכִי זִרְעֵית מִרְרֵי:

(לג) לְמִרְרֵי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמוֹשִׁי אֵלֶּה
הֵם מִשְׁפַּחַת מִרְרֵי:

לד וּמִנְגִּינֵיהוֹן בְּמִנְיָן כָּל דְּכוּרָא מִבְּר יִרְחָא
וְלַעֲלָא שְׁתָּא אֶלְפִין וּמֵאוֹתָן:

(לד) וּפְקֻדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה
שֵׁשֶׁת אַלְפִים וּמֵאוֹתָיִם:

לה לְרֹב בֵּית אָבָא לְזִרְעֵית מִרְרֵי צוּרִיָאֵל בֶּר
אַבִּיחִיל עַל צֵדָא דְּמִשְׁכָּנָא יִשְׂרוּן צְפוּנָא:

(לה) וְנִשְׂאִי בֵּית־אָב לְמִשְׁפַּחַת מִרְרֵי צוּרִיָאֵל בֶּן־
אַבִּיחִיל עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן יִחַנּוּ צְפֹנָה:

לו ודי מסיר למטרת בני מררי דפי משכנא
ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי וכל מנוהי
וכל פלחנה:

לו ועמודי דדרתא סחור סחור וסמכיהון
וסכיהון וסמכיהון:

לח ודי שרן קדם משכנא קדומא קדם
משכן זמנא מדינחא משה ואהרן ובנוהי
נטרין מטרת מקדשא למטרת בני ישראל
ותלויני דיקרב ותקטל:

מחקקי (ר"ה א יב): "ומבני יששכר יודעי בינה וגו'"
מאתים ראשי סנהדראות, ומבולן (שופטים ה): "מזשכים
בשכט סופר".

לט כל מנגיני לואי די מנא משה ואהרן על
מימרא דיי לזרעיתהון כל דכורא מבר
נרחא ולעלא עשרין ותריין אלפין:

ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר, ויפרו את
הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים
בכורות העודפים על המנין, לפדיון? אמרו רבותינו
במסכת בכורות (מ): אותן שלש מאות לזים - בכורים
היו, וזים שישקיעו עצמם מן הפדיון.

(לו) ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריחיו
ועמודיו ואדניו וכל פליו וכל עבדתו:

(לז) ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתדתם
ומיתריהם:

(לח) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד
מזרח משה ואהרן ובניו שמרים משמרת
המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב ימות:

כ"י משה ואהרן ובניו. וסמוכין להם דגל מנה
יהודה והחונים עליו יששכר וזבולן, "טוב לצדיק
טוב לשכנו". לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק
בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהלים ט): "היהודה

(לט) כל פקודי הלוי אשר פקד משה ואהרן על פי
יהוה למשפחתם כל זכר מבן חדש ומעלה שנים
ועשרים אלה:

כ"י אשר פקד משה ואהרן. נקוד על "ואהרן",
לומר שלא היה במנין הלויים (בכורות ד). שנים ועשרים
אלף. ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים: בני
ג'רשון - שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת -
שמונת אלפים ושש מאות, בני מררי - ששת אלפים

• יום שישי ד' סיון •

מ ואמר יי למשה מני כל בוכריא דכריא
לבני ישראל מבר נרחא ולעלא וקבל ית
מנין שמהתהון:

(מ) ויאמר יהוה אל משה פקוד כל בכר זכר לבני
ישראל מבן חדש ומעלה ושא את מספר שמחתם:

כ"י פקד כל בכר זכר וגו' מבן חדש ומעלה. משיצא מקלל ספק נפלים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 7)

שם "נפלים", כי כלפי שמיא אין ספק (ומה שלא נמנו גם
הפחותים מבן חדש - הוא משום "לא פלוג"). אך מנין
הבכורות לא היה "על פי ה'", אלא על ידי משה, ואצלו
הרי זה "ספק נפלים".

מא ותקרב ית לואי קדמי אנא יי חלף כל
בוכרא בבני ישראל וית בעירא דלואי חלף
כל בוכרא בבכירא דבני ישראל:

(מא) ולקחת את הלויים לי אני יהוה תחת כל בכר
בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת כל בכר
בבהמת בני ישראל:

משיצא מקלל ספק נפלים (רש"י ג, מ)

ולעיל (פסוק טו), אצל מנין הלויים, נקט "משיצא מקלל
נפלים". ויש לומר, דהנה במנין הלויים יצאה בתקול מן
האהל והודיעה "כך וכן תינקות יש באהל זה", ולכן כתב

(מב) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־
בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(מג) וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ
וַמַּעֲלָה לִפְקֻדֵיהֶם שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה
וּשְׁבָעִים וּמָאתַיִם: פ

(מד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(מה) קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמַתָּם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם
אֲנִי יְהוָה:

כִּי־אֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם וְגו' • לא פָדוּ בְּחֻמֹּת
הַלְוִיִּם אֶת בְּכוֹרֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲלָא
אֶת פְּטָרֵי חֲמוּרֵיהֶם, וְשֶׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לֹוֹי פֶּטֶר כַּמָּה

(מו) וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים וְהַמָּאתַיִם
הָעֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כִּי־אֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְגו' • וְאֵת הַבְּכוֹרוֹת
הַצָּרִיכִין לְהַפְדוֹת בָּהֶם - אֵלוּ הַשְּׁלֵשָׁה וְשְׁבָעִים
וּמָאתַיִם הָעֹדְפִים בָּהֶם וַיִּתְּרִים עַל הַלְוִיִּם, מִהֶם תִּקַּח

(מז) וְלִקְחֹתָ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגָּלֶת בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל:

(מח) וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֹדְפִים
בָּהֶם:

(מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֹדְפִים
עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:

כִּי־הָעֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם • עַל אוֹתָן שֶׁפָּדוּ הַלְוִיִּם בַּגּוֹפֶן.

(נ) מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
וּשְׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כִּי־חֲמִשָּׁה וּשְׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף • כֶּן סְכּוּם
הַחֲשׁוּבִין: חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגָּלֶת, לְמָאתַיִם בְּכוֹרוֹת
- אֶלֶף שְׁקָל, לְשְׁבָעִים בְּכוֹרוֹת - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים
שְׁקָל, לְשְׁלֹשׁ בְּכוֹרוֹת - חֲמִשָּׁה עָשָׂר שְׁקָל. (במדבר רבה.)

סנהדרין יז) אָמר: כִּיצַד אֶעֱשֶׂה? בְּכֹר שְׂאֵמֶר לוֹ: "תֵּן חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים!", יֹאמֶר לִי: "אֲנִי מִפְּדוּיֵי הַלְוִיִּם!".
מָה עָשָׂה? הִבִּיא שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף פְּתָקִין וְכַתַּב

נֹא וַיִּהְיֶה מִשָּׁה יָת כֶּסֶף פְּרִיקָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהֵי עַל מִמְּרָא דִּי כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ יִת מִשָּׁה:
(נא) וַיִּתֵּן מִשָּׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו
עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

♦ שבת קודש ה' סיון ♦

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ב (ב) נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי
לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם:

כ"י) נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ וְגו'. מִנָּה מִהֶם אֵת הָרְאוּיִין
לְעִבּוּדַת מִשָּׁא, וְהֵם מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים עַד בְּנֵי חֲמִשִּׁים
שָׁנָה; וְהַפְּחוֹת מְשֻׁלָּשִׁים לֹא נִתְמַלֵּא כַּחוֹ. מִכָּאן

ג (ג) מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בְּנֵי־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־בָּא לְצִבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאַהֲל מוֹעֵד:

ד (ד) וְזֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קָהָת בְּאַהֲל מוֹעֵד קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים:

כ"י) קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים • הַמְקֻדָּשׁ שֶׁבְּכֵלָן: הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֵחַן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַפְּרָכֶת וְכָלִי שֶׁרָת.

ה (ה) וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעַ הַמִּחְנֶה וְהוֹרְדוּ אֵת
פְּרָכֶת הַמִּסָּד וְכִסּוּ־בָהּ אֵת אָרֶן הָעֵדֻת:

כ"י) וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו וְגו'. יִכְנִסוּ כָל כָּלִי וְכָלִי
לְנִתְקוֹ הַמִּפְרָשׁ לוֹ בְּפִרְשָׁה זֹ, וְלֹא יִצְטָרְכוּ הַלְוִיִּם

ו (ו) וַנִּתְּנוּ עָלָיו כִּסּוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפִרְשׁוֹ בְּגַד־כִּלְיִל
תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה וְשָׂמוּ בָדָיו:

ז (ז) וְעַל שְׁלֵחָן הַפָּנִים יִפְרְשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וַנִּתְּנוּ עָלָיו
אֶת־הַקְּעֻרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמִּנְקִיֹּת וְאֵת קִשּׁוֹת
הַנִּסָּד וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:

כ"י) קְעֻרֹת וְכַפֹּת קִשּׁוֹת וּמִנְקִיֹּת • כְּבֹר פִּרְשֵׁי בְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן. הַנִּסָּד • הַכִּסּוּי, לְשׁוֹן מִסָּד, אֲשֶׁר יִסָּד בָּהֶם.

(ח) וּפְרָשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגָד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכֶסֶף אֹתוֹ בַּמִּכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׁמוֹ אֶת־בְּדִיוֹ:

(ט) וְלָקְחוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֶסֶף אֶת־מִנְרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֶת־מִלְקָחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֵּיתָהּ וְאֶת כָּל־כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם:

כ"י • מִלְקָחֶיהָ • כָּמִין צֶבֶת שְׁמוֹשָׁךְ בָּהּ אֵת הַפְּתִילָה לְכָל צַד שִׁירָצָה. מַחְתֵּיתָהּ • כָּמִין כַּף קִטְנָה, וְשׁוּלִיָּהּ פְּשׁוּטִין וְלֹא סִגְלָלִים וְאִין לָהּ מַחְצָה לַפְּנִיָּה אֶלָּא מַצְדִּיהָ, וְחֹתָהּ בָּהּ אֵת דָּשֵׁן הַנֹּרוֹת כְּשִׁמְיִטִּיכָן. גִּרְתִּיהָ • לֹוצִי"ש בְּלַעַז, שְׁנוּתָנִים בָּהֶן הַשָּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת.

(י) וְנָתַנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְנָתַנוּ עַל־הַמוֹט:

כ"י • אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ • (כ"ב) כָּמִין מְרֻצֹף.

(יא) וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב יִפְרָשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֶסֶף אֹתוֹ בַּמִּכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׁמוֹ אֶת־בְּדִיוֹ:

(יב) וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשִּׁרְתָּ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָּם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתַנוּ אֶל־בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֶסֶף אוֹתָם בַּמִּכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְנָתַנוּ עַל־הַמוֹט:

כ"י • אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשִּׁרְתָּ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָּם בַּקֹּדֶשׁ • בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, וְהֵן כָּלֵי הַקְּטָרֹת שֶׁמִּשְׁרְתִּין בָּהֶן בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.

(יג) וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו בְּגָד אַרְגָּמָן:

כ"י • וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת. וְדִשְׁנוּ יִטְלוּ אֵת הַדָּשֵׁן מֵעָלָיו. וּפְרָשׁוּ עָלָיו בְּגָד אַרְגָּמָן. (י"ד) וְאֵשׁ שִׁירָדָה מִן הַשָּׁמִים רְבוּצָה תַּחַת הַבְּגָד

(יד) וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלֵי אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתֵּת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו כֶּסֶף עוֹר תַּחַשׁ וְשָׁמוֹ בְּדִיוֹ:

יג וְנִשְׁכָּפִין יֵת קִטְמָא דְּמִדְּבָחָא וְיִפְרָשׁוּ עֲלוּהִי לְבוּשׁ אַרְגָּמָן: כָּאֲרִי בְּשַׁעַת הַמַּסְעוֹת וְאִינָה שׁוֹרְפָתוֹ, שֶׁהִיוּ כּוֹפִין עָלֶיהָ פִּסְכָּתָר (עִירֻבִין קד) שֶׁל נְחֹשֶׁת. יד וְנִשְׁכָּפִין יֵת עֲלוּהִי בְּהוֹן יֵת מַחְתֵּיתָא וְיֵת צִנּוּרִיתָא וְיֵת מִגְרוּפִיתָא וְיֵת מִזְרָקָא כָּל מְגִי מִדְּבָחָא וְיִפְרָשׁוּ עֲלוּהִי חוּפָאָה דְּמִשָּׁךְ סִסְגוּנָא וְיִשׁוּן אֲרִיחֹהִי:

כְּדֵי שִׁיתַּעֲכֹלוּ יָפָה וּמָהָר. יָעִים • הֵם מְגֵרָפוֹת, וּבִלְעֹז
וּוִידִי"ל אֵינֶנּוּ שׁוֹפְעִל, וְהֵן שֶׁל נַחֲשֵׁת וּבָהֶן מְכַבְּדִין
אֶת הַדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

ז"י • מַחֲתֹת • שִׁבְהֶן חֹתִים גִּחְלִים לְתַרומַת הַדָּשָׁן,
הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מַחֲבֵת שָׁאִין לָהּ אֶלָּא שְׁלֹשׁ מַחֲצוֹת,
וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֶבֶת אֶת הַגִּחְלִים. מִזְלָגַת • צִנּוּרִיּוֹת
שֶׁל נַחֲשֵׁת, שִׁבְהֶן כְּמִין בְּאִיכָרִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְקֵן

טו וַיִּשְׁאֵי אֶהֱרֹן וּבִנּוּהִי לְכַסָּאָה יֵת קוֹדֶשׁא
וְיֵת כָּל מְנֵי קוֹדֶשׁא כְּמִשְׁל מְשִׁרִיתָא וּבִתְרֵי
כֵּן יַעֲלוּן בְּנֵי קָהָת לְמִשְׁל וְלֹא יִקְרְבוּן
לְקוֹדֶשׁא וְלֹא יָמוּתוּן אֲלֵין מִטּוֹל בְּנֵי קָהָת
כְּמִשְׁכֵּן זְמַנָּא:

(טו) וְכִלָּה אֶהֱרֹן וּבְנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־
כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַת הַמִּחְנֶה וְאֶחָד־יָכֵן יָבֹאוּ בְּנֵי־קָהָת
לְשִׂאת וְלֹא־יָגִעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא
בְּנֵי־קָהָת בְּאֶהֱל מוֹעֵד:

ז"י • לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ • הָאֲרֹן וְהַמִּזְבֵּחַ. וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ • הַמְנוּרָה וְכָלֵי שְׂרָתָהּ. וּמָתוּ • שָׂאֵם יָגִעוּ
- חֲבִיבִין מִיתָה בְּיַדֵּי שָׂמִים.

טז וְדִי מְסִיר לְאֶלְעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן כְּהֵנָּא
מִשָּׁחָא דְאַנְהִירוּתָא וּקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא וּמִנְחָתָא
תְּדִירָא וּמִשָּׁחָא דְרִבּוּתָא מְטֹרֶת כָּל מִשְׁכָּנָא
וְכָל דֵּי בֵּה בְּקוֹדֶשׁא וּבְמִנּוּהִי:

(טז) וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר
וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה
פְּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכִלָּיו:

לְצִוּוֹת אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְעַל מִשָּׁאוֹ וְהוּא הַמִּשְׁכָּן
וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ, כָּל הַסְּדוּרִים לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁה זו. אֲבָל
מִשָּׂא בְּנֵי גִרְשׁוֹן וּמִרְרִי, שָׁאִינֵן מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים,
עַל־פִּי אֵיתְמָר הִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפִרְשֵׁת נִשְׂא.

ז"י • וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר • שֶׁהוּא מְמַנֶּה עֲלֵיהֶם לְשִׂאת
אוֹתָם: שֹׁמֵן וּקְטֹרֶת וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וּמִנְחַת הַתָּמִיד,
עָלָיו מִשְׁל לְצִוּוֹת וּלְזֹרֵז וּלְהַקְרִיב בַּעַת חֲנֻכָּתוֹ. פְּקַדְתָּ
כָּל־הַמִּשְׁכָּן • וְעוֹד הִיָּה מְמַנֶּה עַל מִשָּׂא בְּנֵי קָהָת

יז וּמִלִּיל י"ז עִם מִשָּׁה וְעִם אֶהֱרֹן לְמִיָּמָר:

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן לֵאמֹר:

יח לֹא תִשְׁיֻצוּן יֵת שְׁבִטָא זִרְעִנַת קָהָת מִגֹּז
לְנָאִי:

(יח) אֶל־תִּכְבְּרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי מִתּוֹךְ
הַלְוִיִּם:

ז"י • אֶל־תִּכְבְּרִיתוּ • אֵל תִּגְרָמוּ לָהֶם שְׂמִיּוֹתוֹ.

יט וַיָּדָא עֲבִידוֹ לְהוֹן וַיַּחֲזִין וְלֹא יָמוּתוּן
כְּמִקְרָבָהוֹן לְקֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁיא אֶהֱרֹן וּבִנּוּהִי
יַעֲלוּן וַיִּמְנוּן יִתְהוֹן גָּבֵר גָּבֵר עַל פְּלִחְנָה
וּלְמִטּוֹלָה:

(יט) וְזֹאת • עָשׂוּ לָהֶם וַחֲיוֹ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם
אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֶהֱרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם
אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשָּׁאוֹ:

ספורנו

בְּתַרומַת הַדָּשָׁן. תּוֹרָה יט
(יט) וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל
עֲבֹדָתוֹ וְאֶל מִשָּׁאוֹ. וְלֹא שִׁיחִיָּה כָּל
הַקּוֹדֶשׁ זֹכָה, אֲבָל יִמְתִּין כָּל אֶחָד
לְחִיּוֹת מִצְוָה וְעוֹשָׂה. תּוֹרָה כ

(יח) אֶל תִּכְבְּרִיתוֹ. אֵל תִּנְיָחוּ אֶת
הַמִּשָּׁאוֹת בְּאִפְן שִׁיזְכָּה בָּהֶם כָּל
הַקּוֹדֶשׁ, כִּי בִּזְוָה הָאִפְסֵן יִקְרָה שִׁיזְכֻּפּוּ זֶה
אֶת זֶה וַיַּחֲלֹלוּ אֶת הַקֹּדֶשׁ, וְזֶה יִהְיֶה
סִבָּה לְהַכְרִיתָם, כְּמוֹ שֶׁסִּפְרוּ ז"ל שֶׁקִּרָּה

(טז) וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר. לְצִוּוֹת מִי זְמַי
יִשָּׂא, וְזֶה יִשָּׂא כָּל אֶחָד וְאֶחָד. פְּקַדְתָּ
כָּל הַמִּשְׁכָּן. בַּעַת נְסִיעָתָם וְחֲנֻכָּתָם
הִיָּתָה פְּקַדְתּוֹ לְצִוּוֹת הַקְּמִתָּם וְהוֹדִרְתָּם
וְהִנְחָתָם בְּמִקּוֹם הָרָאוּי לָהֶם. תּוֹרָה יז

(כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: כֹּלֹא יַעֲלוּן לְמַחְזִי פֶד מְכַסֵּן יֵת מְנִי קוֹדֶשׁא וְלֹא יְמוּתוּן: פ פ פ
כִּי־יֹאֲבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ • לְתוֹךְ נִתְּקַן שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁה זֹה, וּפִרְשׁוּ עָלָיו כֶּגֶד פְּלוּנִי וְכִסּוֹ אוֹתוֹ בְּמִכְסָּה פְּלוּנִי, וּבְלֹעַ שְׁלוֹ הוּא כְּסוּיוֹ:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ ח עמ' 9)
כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁה זוֹ (רש"י ד, כ)
רש"י מוֹדֵק "בְּפִרְשָׁה זוֹ". וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: בְּפִרְשַׁת תְּשָׁא מְפִרְשׁ רש"י שֶׁבְּגָדֵי הַשָּׂרָד, הֵינּוּ "בְּגָדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי הָאֲמוּרִים בְּפִרְשַׁת מִסְעוֹת", הֵיוּ עֲשׂוּיִים "נְקָבִים
נְקָבִים". וּלְפִי־זֶה יֵשׁ לִזְמֹר, לְכַאוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי כְּסוּי הַבְּגָדִים, אֵף שֶׁהָיוּ כְּנִרְתָּק, לֹא 'נִבְלַע' הַקֹּדֶשׁ (שֶׁמִּשְׁמָעוֹ שְׁנִתְּכַסָּה מִכָּל צֵד, כְּדָבָר הַבִּלְעִי).
קנ"ט פסוקים, חלקיה"ו סימן. חסלת פרשת במדבר

ההפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפג

ספורנו

(כ) וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת. בְּאִפְנֹן זֶה לֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּשֶׁהִכְהִינּוּ מִכְסָּה אֶת כָּלִי הַקֹּדֶשׁ, כִּדְרֵי לְהַקְדִּים אִישׁ אֶת חֲבֵרֹו, וְלֹא יִנְהָגוּ קִלּוֹת רֹאשׁ בְּאִפְנֹן שִׁיתְּחַיְבוּ מִיתָה.

אגרות קודש

ב"ה, ל"ו למטמונים, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

נודעתי על ידי בנו האברך הנעלה איש חי רב פעלים וכו' מו"ה יוסף שי' על דבר הניתוח שצריך להיות לכ', והזכרתי לרפואה שיעלה הניתוח יפה והשם יתברך ויתעלה ישלח דברו לרפואה קרובה ויוכל להוסיף אומץ בלימוד התורה וקיום המצוות ולהיות ממזכי הרבים אשר זכות הרבים תלוי בהם.

בודאי למותר להעירו אשר כשרואים נפלאות השם יתברך ויתעלה צריך להודות לשמו הגדול, והודאה זו הוא על ידי תוספת אומץ בתורה ומצוה, ובטח אשר גם כ' ינהג במנהג ישראל טוב זה, ויוסיף על שעוריו בלימוד התורה, וכן במעשה המצוות בכלל, ומצות הצדקה בפרט מתאים ליכלתו.

מהנכון שינצל ימי היותו במדריד לחזק רוח הבחורים הלומדים במכללה שיהי' חקוק בלבם ומוחם תמיד מקור מחצבתם דורות על דורות של בני ישראל חרדים ויראים לדבר ה' ולמצותו, ובהיות ידיעה זו ומחשבה זו תקועה בלבם ומוחם תמיד גם הם חזק יעמדו נגד כל הנסיונות העומדים בדרכם, אשר זה אך זה הוא הדרך להצלחה ואושר לכל אחד ואחת מישראל.

ואחתום השיחה מעין הפתיחה לשלום וברכה ולרפואה קרובה ממקור הטובה ולרוב נחת מבני ביתו שיחיו ומבנו הנעלה מר יוסף שי' בפרט.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום רביעי - ב' סיון פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז
יום שני - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ	יום חמישי - ג' סיון פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שלישי - א' סיון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום שישי - ד' סיון פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח
שבת קודש - ה' סיון פרק כ מפרק כט עד סוף פרק לד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' 146, כמ"ש בתיקונים.

ליקוטי אמרים

אלקות של אותו עולם, והם מתהווים מבחינת ה"מלכות" של
אותו עולם; הרי, שהנשמות והמלאכים של "עולם הבריאה"
מתהווים מבחינת "מלכות" של "עולם הבריאה", וגם משם –
מספירת המלכות של "עולם הבריאה", שבה מלוכשת בחינת
השכינה – מלכות
ד"אצילות", שהתלבשה
בתחילה בחכמה בינה
דעת שב"עולם הבריאה",
ולאחר מכן התלבשה
ב"מלכות" שב"עולם
הבריאה", נמשך
התלמוד שלפנינו,
וכמו שנתפאר לעיל
בשם התיקונים,
שבעולם הבריאה
מאירות ומשפיעות שם
חכמתו ובינתו ודעתו
של אינסוף ברוך הוא
בבחינת צמצום עצום, –
הם יורדים ונמשכים באופן
של צמצום חזק ועצום,
בכדי שיוכלו הנשמות והמלאכים שהם בעלי גבול
ותכלית לקבל השפעה מבחי' חב"ד אלו ולכן נמשך
משם התלמוד שהוא ג"כ בחי' חב"ד שהתלמוד הוא
טעמי ההלכות על בורין והטעמים הם בחי' חב"ד
וההלכות עצמן הן ממדותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין
רחמים כו' שמהן נמשך ההיתר והאיסור והכשר והפסול
והחיוב והפטור כמ"ש בתיקוני'.

אינסוף ברוך הוא, כפי שהן בעצם, לא היה ביכולת הנשמות
והמלאכים לקבל; אלא, דוקא, כפי שהן יורדות ונמשכות
ב"עולם הבריאה" באופן מצומצם ביותר – הם יכולים לקבל.
ולכן נמשך משם – מ"עולם הבריאה", התלמוד, – לא
ה"משנה", אלא ה"תלמוד" – גמרא, שהוא – ה"תלמוד", גם כן
בחינת חכמה בינה דעת, שהתלמוד הוא טעמי ההלכות
על בורין, והטעמים – ענין של טעם ושכל, הם בבחינת
חכמה בינה דעת, – מוחין; וההלכות עצמן – שב"משנה", הן
ממדותיו של אינסוף ברוך הוא, שהן: – בחינות, חסד דין
רחמים – תפארת, כו', שמהן – מהמדות, נמשך ההיתר
והאיסור, והכשר והפסול, והחיוב והפטור, – היתר וכשר –
חסד, איסור ופסול – גבורה, כמו שכתוב בתיקונים. –
שההלכות הן מהמדות שלמעלה.

ובירידתה בהשתלשלות מעולם לעולם – גם השכינה ירדה
ונתלבשה בה בכל עולם ועולם, – בחכמה שלמעלה,
הנמצאת בתורה שבכל עולם, מלוכשת אור השכינה, והוא היכל
קדשי קדשים שבכל עולם ועולם, – קדשי קדשים הוא
מקומה של השראת
השכינה בכל עולם ועולם
– המוחין שלמעלה,
המלוכשים בתורה שבכל
עולם, הם היכל קדשי
קדשים שבאותו עולם,
ושם שורה השכינה,
השוכנת ומתגלה באותו
עולם. וכמו שכתוב
ב"דבר" ו"עין חיים",
שהשכינה שהיא –
בספירות העליונות –
בחינת וספירת מלכות
דאצילות [שהיא –
מלכות דאצילות, בבחינת
גלוי אור אינסוף ברוך
הוא וחיית שמיאיר
לעולמות, ולכן – מפני
שהיא בחינת גילוי מאור
אינסוף ומהחיות, לכן
היא נקראת "דבר ה"
ו"דבר ה", כביכול –
שכן, "דיבור" הוא ענין
גילוי – לגלות בדיבור מה שהיה נעלם במחשבה, על ידי
משל, כמו שבאדם הדבור הוא מנלה מחשבתו הסתומה
ונעלמה להשומעים] – כך גם למעלה, שבחינת מלכות
דאצילות, שהיא בחינת הגילוי של אור אינסוף ושל החיות
שהיו לפני זה בהעלם – נקראת "דבר ה", והוא כביכול הדיבור
שלמעלה המגלה אלקות בעולמות. ובכן, "שכינה" זו, שהיא
מלכות דאצילות – היא מתלבשת בהיכל קדשי קדשים
דבריה שהיא חכמה בינה דעת דבריה, ובהתלבשותה –
כשחכמה בינה דעת של "עולם הבריאה" ו"יחד עם מלכות
דאצילות שבתוכן (כנ"ל, "שומקור זה – ונברא" כו') – הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א מתלבשים במלכות דבריה – נברא
הנשמות והמלאכים שבבריהם. – הנשמות והמלאכים של
אותו עולם, הם כבר בבחינת נבראים של אותו עולם, ולא

6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא אא"ס כי הוא היודע כו' כולא חד – לכן כ' לפנינו וע"ד מש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה), ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארתן לבד כו'".

יום שני כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 146, ובהתלבשות מל' ראצילות... עד עמ' עד, שכינה:

ליקוטי אמרים

הטעמים של ההלכות - בהתגלות. ואילו, במשנה פסק ההלכה
בלבד הוא בהתגלות - ולא הטעם, וגופי ההלכות ש'הן
בבחינת גלוי - במשנה, הן הן הארת מדותיו של אינסוף
פרוץ הוא בבחינת גלוי, - כאמור, שפסק הלכה להיות - זהו
חסד, ופסק הדין לאיסור -
זהו גבורה, כמו שנתבאר
לעיל בשם ה'תקונים'
דשית ספירן מקננין
ביצירה, - שש ספירות
ומדות של אינסוף - שהן
מדות "עולם האצילות" -
נמצאות ומאירות ב"עולם
היצירה", ש'הן דרך כלל
שני קווי, - שש המדות
נחלקות בשני קווים
כלליים: ימין - שהוא
"חסד", ושמאל - שהוא
"גבורה", כי "חסד דרועא
(זרוע) ימינא, גבורה
דרועא (זרוע) שמאלא" -
להקל מסטרא דחסד, -
מבחינת ומדת החסד - בא

פסק ההלכה להקל, דתנינו להתיר שיוכל - הדבר המותר,
לעלות אל ה', - שתוכל להיות עליה לאותו דבר בקדושה.
שכן, דבר המותר שיהודי משתמש בו לענין של קדושה ומצוה
- עולה החיות שבו בקדושה, והרי זה ענין של חסד, או להתקיר
כו'; - שהדבר אינו היתר, ובמילא אי אפשר שתהיה לו עליה
לקדושה, והרי זה ענין של "גבורה" ו"דין", שאותו דבר לא יוכל
לעלות. אלה הם שני הקווים הכלליים של המדות שלמעלה,
שמהן באות ההלכות שבמשנה, והכלל, - גם תלמוד גם משנה,
עלפי חכמה עלאה - חכמה עליונה, ראצילות, ובינה ודעת
כלולות בה, - ב"חכמה", ומיחדות - המשנה והתלמוד, וכן
ההארה שמחכמה בינה דעת ומדות שממנה נמשכים המשנה
והתלמוד, באינסוף פרוץ הוא, כי בתוך כלל מלכשות
חכמה בינה דעת ראצילות, שאור אינסוף פרוץ הוא
מיחד בהן בתכלית תיחוד. - הרי, כשהשכינה מתלבשת
בהיכל קדשיקדשים של "עולם היצירה", ולאחר מכן בבחינת

1 ובהתלבשות מלכות ראצילות במלכות דבריהם, - היא
2 לאור מכן, מתלבשת בהיכל קדשיקדשים דיצירה שהוא
3 חכמה בינה דעת דיצירה. - כך, שיטתה השראת השכינה
4 ממלכות ד"אצילות" ב"עולם היצירה", ובהתלבשות - לאחר
5 מכן, במלכות דיצירה -
6 בשעה שמלכות
7 ד"אצילות" כפי שהיא 1
8 מלוכשת במלכות 2
9 ד"בריא" ובחכמה בינה 3
10 דעת ד"יצירה" - 4
11 מתלבשת ב"מלכות" של 5
12 "עולם היצירה" - נוצרו 6
13 הרוחות - בחינות 7
14 הנשמות הנקראות "רוח" 8
15 שכן ישנן שלש מדריגות 9
16 בנשמות - נפש, רוח 10
17 ונשמה, והרי "נפש" היא 11
18 מ"עשיה", "רוח" - 12
19 מ"יצירה", ו"נשמה" - 13
20 מ"בריא". כשלמדנו 14
21 אודות "עולם הבריא", 15
22 נאמר שממלכות
23 ד"בריא" נוצרות ה"נשמות" - המדריגה של "נשמה". ועתה,
24 כשאנו לומדים אודות "מלכות דיצירה" - אומר רבנו הזקן,
25 שממנה נוצרות ה"רוחות" - המדריגה של "רוח", והמלאכים
26 שביצירה. - גם בחינות ה"רוח" שבנשמות וגם המלאכים של
27 "עולם היצירה" - נתהוו ממלכות דיצירה; וגם משם -
28 ממלכות דיצירה, היא המשנה שלפנינו, שהיא הלכות
29 פסוקות, הנמשכות גם כן מחכמה בינה דעת של אינסוף
30 פרוץ הוא. - כשם שלמדנו ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה
31 בינה דעת של אינסוף ברוך הוא, שכן, תלמוד מורכב
32 מהטעמים והשכל של ההלכות, כך גם ביחס למשנה, שלמרות
33 שההלכות עצמן באות מבחינת המדות, בכל זאת, מכיוון שבהן
34 גלומים הטעמים, שהם ענין של שכל וטעם, - הן גם כן נמשכות
35 מחכמה בינה דעת של אינסוף ברוך הוא, רק שפחיתות
36 חכמה בינה דעת שהם טעמי ההלכות, הם מלכשים
37 וגנויים בגופי ההלכות, ולא בבחינת גלוי. - בגמרא,

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלבשות במל' דבריא" (כי: 1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך ע"ז הם ענינים דברי' (עלדא תכ"ס) - משא"כ התלבשות זו שמעלימה כ"כ עד שהנמשך ע"ז הם ענינים דיצירה (עלדא ת"ג).
(2) י"ל דאין בזה - התלבשות בחב"ד דבריא, כ"א - מל' במל' (ראה לקמן מל' דאצי' מלוכשת במל' ובהג"ה מל' מלכות) - משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריא - כל עניניו - מוכרחת התלבשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם - בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל - דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחיין - וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריא (שלצורך עולם היצירה) - צ"ל מקודם התלבשות בחב"ד דבריא (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עליו (שער הת"ת)) - הרי בזה פעולת חב"ד דבריא רק במדה שתוכל מל' דבריא לפעול בענין דיצירה - רחוק הערך מבריא (במשל - המשכה ממוחיין דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו - שאינו שייך כלל לשכל). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של או"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".

- מלכות של "עולם היצירה" – נמשך חלק מן התורה, שהוא
 "משנה", – שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא מתגלה
 ב"עולם היצירה". וכן בדרך זה – שבתחילה מתלבשת השכינה
 בבחינת מלכות של "עולם היצירה", ודרך השכינה ונתלכשה
 בהיכל קדשי קדשים
 דעשה. וכל עולם מג'
 עולמות אלו – בריאה, יצירה, עשיה, מתחלק
 לרבעות מדרגות, הנקראות גם כן
 עולמות פְּרָטִים, יורדת ומתלבשת בהיכל
 ומלכות דאצילות – של כל עולם פרטי
 שהיא, כאמור, בחינת מלכות
 ד"שכינה", מלכות
 במלכות הנהגה * (וכן)
 יובן לשון הכתוב: "שכינה" – עולם
 "מלכות" – מלכות
 עולמים – מלכות
 משמע, שיש "מלכות",
 המלכות שלך, ויש "מלכות כל עולמים", המלכות של כל
 העולמות, ועל כך אומרים, שמלכותך, המלכות שלך, היא
 הפנימיות של מלכות כל העולמות, כי בבחינת "מלכות" של כל
 העולמות – מלובשת מלכותך – מלכות ד"אצילות": שכל
 עולם פרטי – (א) היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם
 פרטי; יורדת – (ב) מלכות ד"אצילות" (על-ידי ההתלבשות
 האמורה) יורדת, ומתלכשת (ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,
 בהיכל קדשי קדשים, שהוא חכמה בינה דעת שבעולם
 שלמטה ממנו בדרגה. – בחינת מלכות של "עולם"
- האצילות", כפי שהיא מלובשת ב"מלכות" של עולם עליון יותר,
 מתלבשת בחכמה בינה דעת, של עולם שלמטה במדרגה.
 והנה, מהשכינה – מלכות ד"אצילות", המלכות בהיכל
 קדשי קדשים של כל עולם ועולם, כללי או פרטי,
 ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והברואים
 שבו נשמות ומלאכים וכו' כי כולם נבראו בעשרה
 מאמרות שבמעשה בראשית שהם דבר ה' הנקרא
 בשם שכינה:
 "שכינה" – כפי שלמדנו שענינו של "דבר ה'" הוא לגלות את
 מה שהיה מוסתר ונעלם. שזהו גם כן ענין השכינה – התגלות
 האור האלקי שלמעלה מהעולם, בתוך העולם. הרי, שבחינת
 מלכות של "עולם האצילות" (הנקראת בשם "שכינה", והיא
 דבר ה'" שנתגלה בעשרת המאמרות), היא זו שממנה נמשכים
 ומתפשטים אור וחיות בכל העולמות והנבראים. המשכה
 והתפשטות זו באה על-ידי תורה, שהיא היכל קדשי קדשים (בו)
 מתלבשת שכינה בתחילה בכל עולם, והיא המשמשת
 כ"לבוש" לאור השכינה:

יום שלישי א' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהי'... עד עמ' 148, ל"ח].

- נ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שאור השכינה מאיר
 גם בעולם הזה הגשמי. בזמן שביית המקדש היה קיים האיר אור השכינה
 בהיכל קדשי קדשים שבבית המקדש. ואילו, לאחר חורבן בית המקדש
 – התורה שיהודי לומד והמצוות שיהודי מקיים, הן הם "היכל קדשי
 קדשים", שבו שורה השכינה
 כיום. בהמשך פרק נ"ג, יסביר
 רבנו הזקן, את ההבדלים שבין
 מדרגת אור השכינה
 שהאירה בבית המקדש
 לבין מדרגת אור השכינה שהאירה בבית המקדש השני, ולבין
 מדרגת השכינה המאירה כיום על-ידי תורה ומצוות.
 והנה, בשהיה בית ראשון קיים, שבו היה הארון והלוחות
 בבית קדשי קדשים – היתה השכינה, שהיא מלכות
 57 פָּרָק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור
 58 שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי שיוכל להאיר בעולם.
 59 לבוש זה, הוא – "תורה", ובכל עולם, מהווים המוחין והתורה, שהם
 60 החכמה, בינה ודעת של אותו עולם – "היכל קדשי קדשים" של אותו
 61 עולם, שבו שורה שכינה;
 62 ולאחרי שחכמה בינה דעת
 63 של אותו עולם (שבין שורה
 64 השכינה) יורדות בבחינת
 65 "מלכות" של אותו עולם –
 66 מתהווים הנבראים והענינים של אותו עולם. על-ידי ההתלבשות
 67 ב"מלכות" של אותו עולם, נמשך ויורד גם אור השכינה, שיוכל להאיר
 68 בהיכל קדשי קדשים של אותו עולם, שהוא למטה במדרגה. כך
 69 מוסברים הדברים ביחס לכל העולמות, עד לעולם העשיה הרוחני. בפרק

ליקוטי אמרים

פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה הארון והלוחות בבית ק"ק היתה

10. (החלוקה ל-א,ב) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי
 שליט"א שההתלבשות בקדשי קדשים שבכל עולם – מתייחסת למלכות דאצילות – ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה
 מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרובנו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלובשת בהיכל ק"ק...". 11. הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות – שזהו בראשית – כפשוטו התחלת של ברא – מאין ליש".

ליקוטי אמרים

ההתגלות של אור אין-סוף בעולמות – והרי, תורה היא למעלה 38
מ"עלמא דאתגליא", למעלה מ"שכינה", ולכן יש בכוח התורה 39
להיות "לבוש" שלא יתבטל בפני אור השכינה המתלבש באותו 40
לבוש. אך, לבוש המסתיר, הוא דוקא כשהוא יורד בענין 41
שלמטה משכינה, שלכן 42
הוא מסתיר על אור 43
השכינה שיוכל להתקבל; 44
ברם, התורה, כפי שבאה 45
בעשרת הדברות 46
שבחוות, איננה באופן 47
שתהיה כמו הענינים 48
שבעולם הגשמי, אלא – 49
כפי שיוסבר להלן – היא 50
נשארה באותה מדריגה 51
שלמעלה מהעולמות 52
העליונים האמורים. וכדי 53
לחקקן – את עשרת 54
הדברות, פלוחות אבנים 55
גשמיים – לא ירדה – 56
חכמה עילאה" שהיא תורה, ממדרגה למדרגה, בדרך 57
השתלשלות העולמות – המשתלשלים מעולם עליון יותר 58
לעולם תחתון יותר, שכך הוא הרי הסדר, שעד שהיא יורדת 59
לעולם הזה הגשמי, היא צריכה לעבור ההשתלשלות של 60
עולמות יצירה ועשיה הרוחניים, שלמעלה מהעולם הזה 61
הגשמי, ורק אז, זה בא לעולם הזה הגשמי, ער עולם הזה 62
הגשמי, כי עולם הזה הגשמי מתנהג בהתלבשות המבצע 63
הגשמי, – ההשפעה האלקית היורדת בעולם הזה הגשמי, 64
מתלבשת בלבוש של "טבע", ואילו ב"לוחות", לא היה כך, 65
אלא, "והלחת מעשה אלהים המה, – יצירה אלקית, שבה 66
נראית אלקות, ולא טבע, והמכתב מכתב אלהים הוא", – 67
כתב אלקי, שבו נראית אלקות, למעלה מהמבצע של עולם 68
הזה הגשמי, הנשפע – העולם הזה הגשמי מקבל השפעתו, 69
מהארת השכינה שבהיכל קדשי-קדשים העשיה, שממנה 70
– מהארת שכינה זו, – נמשך אור וחיית לעולם העשיה, 71
שגם עולם הזה בכלל, – העולם הזה הגשמי, שהוא הוא 72
העולם הזה, כלול ב"עולם העשיה" המקבל את חיותו מהארת 73
השכינה שבהיכל קדשי-קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי 74

דאצילות, שהיא פחינת גלוי אור אין-סוף ברוך-הוא, – 1
שאור שהוא בעצם "אין-סוף" ולמעלה מ"עולם" – מתגלה 2
בעולם, הרי שכינה זו היתה – שורה שם, – בקדשי-קדשים 3
שבבית המקדש, ומלבשת בעשרת הדברות, – שבחוות 4
הברית, שהיו מונחים 5
בארון שבקדשי-קדשים, 6
ביתר שאת ויתר עז, 7
בגלוי רב ועצום יותר 8
מגלוייה – של השכינה, 9
בהיכלות קדשי-קדשים 10
שלמעלה בעולמות 11
עליונים. – הכוונה 12
לעולמות "עשיה" 13
ו"יצירה", כי גם ב"עולם" 14
היצירה מאירה הרי רק 15
מדריגת שכינה כפי שהיא 16
לאחרי התלבשותה 17
בהיכל קדשי-קדשים 18
שב"עולם הבריאה", 19
ולאחרי התלבשותה ב"מלכות" שב"בריאה" (שהתלבשות זו, 20
מאפשרת שתוכל להאיר בהיכל קדשי קדשים של "עולם" 21
היצירה). ואילו, השכינה ששרתה בבית המקדש הראשון, הגם 22
שאף שם, היה זה על-ידי התלבשותה ב"מלכות" שב"עולם 23
הבריאה", אך היה זה באופן שהסתרה מהתלבשות זו, היתה 24
מעטה יותר, ואותו אור שהאיר (בבית המקדש) אחרי הסתרה 25
זו, עדיין שייך רק ל"עולם הבריאה" ולא ל"עולם היצירה". – 26
ולמרות שבית המקדש הוא הרי בעולם הזה הגשמי, וכיצד, 27
איפוא האירה שם מדריגת שכינה, בצורה נעלה, וחוקה יותר 28
וביתר גילוי, מאשר בעולמות העליונים? – הרי זה, משום: כי 29
עשרת הדברות הן פללות התורה בלה, – הן כוללות את 30
כל התורה כולה, כפי שמוסבר באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד 31
כלולות בעשרת הדברות, כל תרי"ג מצוות התורה, (ולהעיר 32
מהתחלת פרק כ'), דנפקא מגו חכמה עלאה, – שהיא 33
(התורה) באה מ"חכמה עילאה" (חכמה שב"עולם האצילות"), 34
דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא, – שלמעלה מעלה 35
מהעולם של התגלות, כמו "מלכות" של "עולם האצילות", 36
בחינת ה"שכינה", הנקראת "עלמא דאתגליא", כי זוהי 37

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דהכוונה רק ליצירה ועשיה) וכחטעם "כי עשה"ד כו' דאצי' ובריאה לבדן והן לבדן כו'", (אלא 1) עפ"ז צע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', (2) צ"ע האריכות שלפ"ז "ביתר שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום" איך זה ביתר וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, (3) ועיקר – בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט כפי' שהפי' בתניא – דעלי' קאי – שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג. ולכן נלפענ"ד – דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: (1) מצד האור – עשה"ד הן כללות כו' (ראא ג"כ בביאור הר"י ש' קארף). (2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") – לא ירדה כו' [בסי' שם – מעלה שלישית – שבדברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: (1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנל" (סי' שם אלא שהלוחות פעלו שעי"ז ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריא – כצ"ל כדי שלא יוקשה בסי' מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק – בריאה מצ"ע או כשמאיר מאצי'), (2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), (3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת ערל"ג) [וכיון שממלא נמשך מקום, ומסובב – למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה]. 2. שמות כה, טז.

עומדים", כי בהיותן חקוקות מעבר לעבר, לא יכלו לעמוד – 19
רק בנס, שהרי לא ניתן להן במה להיתפס, ועשרת הדברות 20
שבולחות, היו ומעשה אלהים חיים – הוא השם שבספירת 21
בינה של "עולם האצילות", המאיר ב"עולם הבריאה", 22
כדלהלן: [הוא] – אלקים 23
חיים" בספירות, הוא 24
ספירת בינה של עולם 25
האצילות, הנקראת 26
"עלמא דאתבסיא", – 27
העולם המכוסה, המקנן 28
– ומאיר, בעולם 29
הבריאה, פנודע ליודעי 30
הן – חכמה נסתרה, היא 31
תורת הקבלה שספירת 32
בינה של "עולם האצילות", מאירה ב"עולם הבריאה", שהוא 33
עדיין ענין של "עלמא דאתבסיא" (עולם מכוסה ונעלם), 34
כלומר: בריאה הוא "עולם", אבל עדיין לא במציאות של 35
יש", דבר שבהתגלות. 36

ליקוטי אמרים

בכללו אלא בחי' חכמה עילאה דאצילות שהיא כללות 1
התורה שבי' הדברות נתלבשה במלכות דאצי' ודבריא' 2
לברן והן לברן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן 3
הנקראות בשם שכינה השורה בק"ק דבית ראשון ע"י 4
התלבשותה בי' הדברות החקוקות בלוחות שבארון 5
בנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתבסיא המקנן 6
בעולם הבריאה כנודע לי"ח] 7

התלבשותה ב"מלכות" ד"עשיה"; אך, ב"לוחות", לא היה כר, 1
אלא פחינת חכמה עלאה – חכמה עליונה, דאצילות, 2
שהיא כללות התורה שבעשרת הדברות, נתלבשה 3
במלכות דאצילות ודבריא' לברן, – בלעדי התלבשותה 4
בעולמות שלמטה מהם, 5
והן לברן – חכמה 6
דאצילות" כפי שהיא 7
מלובשת 8
דאצילות 9
דבריא', בלעדי 10
ההתלבשות שלאחריהן, 11
המיוחדות באור אינסוף 12
שבתוכן – הן הנקראות 13
בשם "שכינה", השורה 14
בקדשי קדשים דבית ראשון, על ידי התלבשותה – של 15
השכינה, בעשרת הדברות החקוקות בלוחות שבארון בנס 16
– האותיות החקוקות בלוחות, היה בהן משום ענין של "נס", 17
כמאמר חכמינו ז"ל³, שהאותיות "מ" ו"ס" שבולחות – בנס היו 18

יום רביעי ב' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

רשאי שום אדם לנגס שם, – בקדשי קדשים שבבית ראשון 62
ושני, לבר בהן גדול – היה מותר לו להיכנס שם, ביום 63
הקפויים. ו"משחרב בית המקדש – כולל גם "היכל קדשי 64
קדשים" שבבית המקדש, הרי באיזה היכל של קדשי קדשים 65
מתלבשת השכינה? שהרי, 66
כאמור, התלבשות 67
ובבית שני שלא היה 8 השכינה היא רק ב"היכל 68
בו הארון והלוחות אמרו"ל שלא היתה שכינה שורה 9 קדשי קדשים" שהוא 69
בו. פי' מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון 10 לבוש לאור השכינה – 70
שלא כדרך השתלשלות העולמות אלא בבית שני 11 יסביר רבנו חזקן להלן, 71
היתה שורה כדרך השתלשלות והתלבשות מלכות 12 שתורה ומצוותיה הן הם 72
דאצי' במלכות דבריא' ודבריא' במלכו' דיצירה ודיצי' 13 "היכל קדשי קדשים" 73
וה"לבוש" לאור השכינה, 74
אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של 75
הלכה בלבד⁵, – תורה, היא ה"היכל קדשי קדשים" המאחדת 76
את הקב"ה עם העולם, ש"הקדוש", אור שהוא קדוש ומובדל, 77
אור השכינה, יהיה "ברוך" (מלשון המשכה) – יימשך בעולם. 78
ו"אפלו אחר שיושב ועוסק בתורה – שכינה עמו", 79
בדאיתא – כמו שכתוב בברכות פקק קמא, – בפרק ראשון 80
של מסכת ברכות²⁰ – פרוש "שכינה עמו" – שבהיותו נברא 81
של עולם הזה הגשמי, מאיר בו אור השכינה, – באיזו מדרגה 82
של הארת השכינה, מדובר? – בדרך השתלשלות והתלבשות 83
מלכות דאצילות במלכות דבריא' ויצירה ועשיה. – שלא 84
כהשראת השכינה בקדשי קדשים (אפילו) של בית שני, שלא 85
היתה על ידי התלבשות במלכות ד"עשיה". ההבדל שבין 86

ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, – בין חמשת 37
הדברים שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו 38
וקרונם לברכה: שלא היתה שכינה שורה בו, פרוש – לא, 39
שבבית המקדש השני לא היתה השראת השכינה כלל, אלא 40
הכוונה: מדרגת שכינה 41
שהיתה שורה בבית 42
ראשון שלא בדרך 43
השתלשלות העולמות, 44
– אותה מדרגת השכינה 45
– לא היתה שורה בבית 46
השני, אלא בחינה קטנה 47
יותר של שכינה, שאינה 48
בערך כלל למדרגת 49
השכינה שבבית ראשון, אלא בבית שני היתה שורה – 50
השכינה, בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות 51
– כפי שהיא מתלבשת במלכות דבריא', ודבריא' – מלכות 52
של עולם הבריאה, במלכות דיצירה, ומלכות של 53
"עולם היצירה" כפי שהיא מתלבשת בהיכל קדשי קדשים 54
דעשיה, – בחכמה בינה דעת, הנקראת "היכל קדשי קדשים", 55
של עולם העשיה, וקדשי קדשים דעשיה – בלי ההתלבשות 56
של מלכות של "עולם העשיה", היה מתלבש בקדשי קדשים 57
שכבית המקדש שלמטה, ושרתה בו – בבית המקדש השני, 58
השכינה – אותה מדרגת שכינה של מלכות דיצירה 59
המתלבשת בקדשי קדשים דעשיה. ולכן – מפני שבקדשי 60
קדשים שבבית המקדש, היתה השראת השכינה, לא היתה 61

ועשיה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועדיין צ"ל הדיוק דד"א
של הלכה דוקא בא במקום קה"ק, ולא עוסק בתורה סתם אף
שגם אז השכינה עמו – ומבאר שבזה יש גם מעלת הרצון, –
בארוכה באגה"ק סכ"ט. וְתִרְיָג – 613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה עִם

שִׁבְעַת מִצְוֹת דְּרַבְנָן

בְּגִימָטְרִיא "כְּתוּר", 620,

שֶׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן

בְּרוּךְ-הוּא – רצון נקרא

כתו, כי רצון הוא ענין של

מקיף, כמו הכתר שהוא

מקיף על הראש והמוחין –

ראה בארוכה לקמן

ב"אגרת הקודש" סימן

כ"ט, הַמְלִכָּה – הרצון

העליון מלוּבֶשׁ, בְּחֻמְתּוֹ

וְתִבְרָךְ, – כלומר: לזה

שהתורה היא חכמתו

יתברך – שבידידתה

בהשתלשלות העולמות,

היא מהווה "היכל קדשי

קדשים" לשכינה –

מיתוסף כאן גם הענין של

רצון העליון שהוא

למעלה מחכמה, וזהו

במיוחד ב"דבר הלכה"

ומצוות שהם רצון הקב"ה,

הַמִּיחָדוּת – חכמתו ורצונו יתברך, פֶּאֶר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא

בְּתַבְלִית תִּיחֻד. – בהקשר למה שלמדנו שתורה באה

מ"חכמה עילאה" – יסביר רבנו הזקן להלן, שגם תורה שבעל-

פה באה מ"חכמה", ובלשון ה"תניא": וְהָיָה בְּחֻמְתּוֹ יִסְדֵּי אֶרֶץ

– הִיא תּוֹרָה שֶׁבְּעֶלְיָה – שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו "יסד"

הקב"ה ב"חכמה", דִּנְפָקָא – "ארץ" זו, שהיא תורה שבעל-פה,

יוצאת מִחֻמְתּוֹ עֲלִיָּה – מחכמה העליונה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזוֹר

ד'אָבָה – חכמה, יִסְדֵּי בְּרִיתָא – מלכות; שהיא תורה שבעל-

פה, "מלכות פה, תורה שבעל-פה קרינן לה".

1 השראת השכינה שבתורה לבין המשכת והארת השכינה
2 בעולם בכלל, שבאה גם כן דרך אותו סדר השתלשלות –
3 מתבטא בכך שבעולם, זה בא עליידי לבוש של "קליפת נוגה",
4 מהשאינ'כן בתורה ומצוות. טעמו של דבר, מדוע השראת
5 השכינה שעליידי תורה,

6 צריכה גם כן לעבור דרך

7 ההתלבשות במלכות של

8 "עולם העשיה" – יוסבר

9 להלן, שהוא, מפני

10 שהמצוות והתורה, הן

11 ברובן הגדול, מצוות

12 מעשיות – מצוות שיש

13 לעשותן ב"מעשה" – הרי

14 שאור השכינה בא כאן

15 בענין של "מעשה"

16 ו"עשיה", לכן זה צריך

17 להיות עליידי התלבשות

18 גם ב"מלכות" שב"עולם

19 העשיה", כִּי תִרְיָג –

20 613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה, רָבֵן

21 בְּכָלֵן הֵן מִצְוֹת

22 מַעֲשִׂיּוֹת, וְגַם – המצוות,

23 הַתְּלוּיֹת בְּדַבּוּר

24 וּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ תַלְמוּד

25 תּוֹרָה וּבִרְכַּת הַמּוֹזֵן

26 וּבְקִיָּאֵת-שִׁמְעַ וְתַפְלָה –

27 שהגם שמצוות אלו קשורות במחשבה – לחשוב ולהבין מה

28 שלומדים ולחוש ולהרגיש בכוונה שבקריאת שמע ושבתפילה –

29 הרי שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הָא קִיָּמָא לָן – מקובל

30 עלינו, ד'הרהור לֹא בְּדַבּוּר דְּמִי", – מחשבה איננה כמו

31 דיבור, וְאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חֻבְתּוֹ בְּהִרְהוּר וְכֻנָּה לְכַד – גם לא

32 בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא

33 "הרהור", עַד שְׂיוּצֵיָא בְּשִׁפְתָיו, וְקִיָּמָא לָן – ומקובל עלינו

34 באופן הברור ביותר, ד'עֲקִימַת שִׁפְתָיו – בשעת הדיבור, הָיוּ

35 – הוא, מַעֲשֵׂה – כך, שגם במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה

ליקוטי אמרים

בהיכל ק"ק דעשי' וק"ק דעשי' היה מתלבש בק"ק
שבבחהמ"ק שלמטה ושרתה בו השכינה מלכות דיצירה
המלוּבֶשֶׁת בק"ק דעשיה. ולכן לא היה רשאי שום
אדם ליכנס שם לְכַד כהן גדול ביה"כ ומשחרב בית
המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה
בְּלִבָּד ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו
כדאית' בברכו' פ"ק פי' שכינה עמו בדרך השתלשלות
והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה ויצירה
ועשיה כי תרי"ג מצות התורה רובן ככולן הן מצות
מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ז
וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לְכַד עד שיוציא
בשפתיו וקי"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה ותרי"ג
מצות התורה עם שבע מצות דרבנן בגימטריא כת"ר
שהוא רצון העליון ב"ה המלוּבֶשֶׁת בחכמתו יתברך
המיוחדות באור א"ס ב"ה בתכלית היחוד וה'
בחכמה יסד ארץ היא תורה שבעל פה דנפקא
מחכמה עילאה כמ"ש בזהר דאבא יסד ברתא.

יום חמישי ג' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, וז"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

78 מפני שחכמה, מוחין, היא כלי ולבוש לאור השכינה, והיא
79 החכמה המלוּבֶשֶׁת בתורה; ברם, כדי להמשיך את אור השכינה
80 שיאיר בנפשו האלקית של יהודי – צריכים לא רק לשמן
81 (חכמה) הנהפך כולו לאור, אלא גם ל"פתילה" שהיא (על-ידי
82 השמן) פועלת שהאש (שטבעה להימשך למעלה) תחזיק עצמה
83 בנר – ה"פתילה" בנפש האדם, היא הנפש החיונית המחיה את
84 הגוף, בחיים גשמיים, זוהי הפתילה הנשרפת על-ידי תורה

71 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
72 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זהר", שאמר שאור השכינה המאיר
73 על ראש האדם – צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף "ואינון
74 עובדין טבין" – ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל
75 מקום מציין "שמן" את הענין ה"חכמה" – איזו שייכות, איפוא,
76 יש למעשה המצוות, ל"חכמה" הנקראת "משחא" – שמן? –
77 יוסבר להלן, שעל אור השכינה להתלבש בחכמה, שהיא שמן,

ליקוטי אמרים

ושכלה, מרע לטוב וקדושה, או לפחות עלידי כליון
לבושיה — של הנפש הבהמית, שהן מחשבה דבור ומעשה,
— שהיו לפני כן לבושים של הנפש הבהמית, שהיא נפש של
קליפה, והתהפכותן מחשך הקלפות לאור ה' אינסוף
ברוך הוא — המלבש
ומיוחד במחשבה דבור
ומעשה של תרנג
מצות התורה, בבינונים
— כפי שלמדנו בפרק י"ב,
שב"בינונים" לא נהפכות
מהות ועצמות הנפש
הבהמית לטוב ולקדושה,
כפי שהדבר בצדיקים,
אלא רק הלבושים,
מחשבה, דבור ומעשה
של הנפש הבהמית,
נהפכים לטוב עלידי
מחשבה, דבור ומעשה
של התורה והמצוות
שלהם — וביחס ל"בינונים"
זה נקרא כליון ה"פתילה",
של הנפש החיונית שלהם,
הנהפכת לאור ולקדושה.
פי עלידי התהפכות
נפש הבהמית הבאה
מקלפת נגה מחשוקא
לנהורא וכו' — הנהפכת
מחושר הקליפה לאור הקדושה, נעשה בחינת "העלאת מין
נוקבין", — כפי שכבר למדנו, והכוונה להתעוררות שהעבודה
של המקבל, מעוררת למעלה, להמשיך אור השכינה, — לא
רק שמן חכמה — תורה — שהוא כלי לאור השכינה, "לקלוט"
את האור, אלא היא ממשיכה את אור השכינה, היא בחינת
גלוי אור אינסוף ברוך הוא, על נפשו האלהית שפמחין
שבראשו — שלכן אומר ה"ינוקא" "ההוא נהורא דעל רישיה"
— האור שעל ראשו (על המוחין) של יהודי — איצטרך
למשחא" — צריך ל"שמן", "ואינון עובדין טבין" — ואלה הם
מעשים טובים. וכו' יוכן היטב מה שכתוב: "כי ה' אלהיך
אש אכלה הוא", — כלומר: כמו שאי אפשר לאש להיאחז
בדבר, רק עלידי שאותו דבר נשרף ונכלה עלידי האש — כך
מאיר אור השכינה, שה' יהיה אלקיך — אלקה שלך, שיאיר על
נפש יהודי — הרי זה דוקא עלידי שהוא "אש אוכלה", אש
שורפת ומכלה את הפתילה של הנפש החיונית, שהנפש
החיונית שהיא באה מקליפה — נשרפת ונהפכת לאש של
קדושה, וכו' שנתבאר במקום אחר — שדוקא התבטלותו
של יהודי, שמבטל את עצמו להקב"ה, ומתבטל ממציותו —
כמו דבר ש"נשרף" ומאבד את מציאותו — דבר זה דוקא ממשיך
עליו את אור השכינה:

ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק העליון שלה — נשרף
מהאש, כך גם באדם, שעלידי תורה ומצוות, נשרפים
הלבושים של מחשבה, דבור ומעשה של הנפש הבהמית, באש
של אור השכינה, עלידי המחשבה, דבור ומעשה של תורה
ומצוות; ולכן, על ה"שמן"
להתבטא ב"עובדין טבין",
מעשה המצוות, הבאים
מחכמתו יתברך, ולא די
בתורה בלבד (שהיא הרי
חכמה) שתשמש ל"שמן",
כי מעשה המצוות דוקא
מביאים לכך שאור
השכינה יימשך ב"פתילה"
— בנפש החיונית, וזאת
עלידי שהנפש החיונית
נשרפת באור השכינה
המאיר על ראשו. ובלשון
ה"תניא": וזה שאמר
הינוקא: — ב"זהר",
מובא לעיל בפרק לה:
"נהורא עלאה דאדליק
על רישיה" — היא
שכינתא — איצטרך
למשחא, — האור
העליון המאיר על ראשו
(של יהודי), שהוא
"שכינה" — צריך ל"שמן",
פרוש להתלבש בחכמה, הנקרא "שמן משחת קדש", —
"קדש" זה "חכמה", כמו שכתוב בזהר — ש"שמן משחת קדש"
הוא "חכמה" — ואור השכינה ש"על ראשו", צריך ל"שמן",
כלומר: עליו להתלבש בחכמה שהיא הלבוש, הכלי, לאור
השכינה — וה"זהר" מסיים שם, את דברי הינוקא: ו"אינון
עובדין טבין" — ואלה (השמן) הם, מעשים טובים, מעשה
המצוות, הן תרנג — 613, מצות — לכאורה, צריך להבין: איזו
שייכות יש למעשה המצוות — ל"שמן", חכמה? אלא, מפני שהם
תרנג המצוות, הנמשכות מחכמתו יתברך, — ומדוע לא
מספיקה לכך, תורה בלבד, שהיא שמן, חכמה, וצריכים גם
ל"עובדין טבין" — למעשה המצוות הנמשכים מחכמה: כפי
לאחז אור השכינה בפתילה, היא נפש החיונית שפגוה,
הנקראת פתילה עלידי משל. כי כמו שפגה הנשמי
האור מאיר עלידי כליון ושרפת הפתילה הנהפכת לאש
— כך אור השכינה שורה על נפש האלהית — שהיא "נר"
— "נר ה' נשמת אדם", עלידי כליון נפש הבהמית
והתהפכותה מחשוקא לנהורא — מחושר (הקליפה) לאור
הקדושה, וממיריו למתקא — ממיריות (הקליפה) למתיקות
הקדושה) בצדיקים, — שבהם הדבר כך, כאמור לעיל פרק י'
שהם מהפכים את מהות ועצמות נפש הבהמית, מדותיה

יום שישי ד' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 150, ליקוטי אמרים... עד עמ' עו, באריכות.

חינוך קטן

1 לקוטי אמרים חלק שני הנקרא בשם "חנוך קטן" מלקט
2 מפי ספרים ומפי סופרים – כך הוא גם לשונו הקדוש של
3 רבנו הזקן בדף-השער של החלק הראשון – "מלוקט מפי ספרים
4 ומפי סופרים" – וכפי
5 שהרבי הקודם נשמתי
6 עדן מביא בשיחותיו
7 הקדושות, מקובל
8 שהכוונה ב"ספרים" לספרי
9 השל"ה הקדוש והמהר"ל
10 מפראג, וב"סופרים" –
11 לבעל-שם-טוב ולהרב
12 המגיד ממוריטש, קדושי
13 עליון נשמתם ערו,
14 מיוסד על פרישה
15 ראשונה של קריאת
16 שבע – לפי דברי רבנו
17 הזקן להלן, באות מילים
18 אלו כדי להסביר שני
19 אופני ההבנה באחדות ה',
20 המתבטאים ב"שמע

חנוך

2 לנער על פי דרכו גם כי יזקן לא
3 יסור ממנה הנה מדרבתי על פי דרכו
4 משמע שאינה דרך האמת לאמיתו
5 וא"כ מאי מעליותא שגם כי יזקן
6 לא יסור ממנה. אך הנה מודעת
7 זאת כי שרשי עבודת ה' ויסודותיה
22 ישראל" וב"ברוך שם כבוד מלכותו כו", עליהם נאמר בזהר,
23 ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – הפן הנעלה יותר
24 בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם" – "יחודא תתאה" – הפן הנמוך
25 יותר בהבנת אחדות ה'. על שני אלה מיוסד החלק השני של
26 "לקוטי אמרים", הנקרא "שער היחוד והאמונה".
27 (מלות כותרת אלו הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן):
28 "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקן לא יסור ממנה".
29 הנה, מדרבתי – ממה שהפסוק אומר: "על פי דרכו", –
30 שיש לחנך את הנער לפי הדרך שלו, משמע שאינה – דרך
31 זו, דרך האמת לאמתו, – זוהי דרך לנער בלבד, ואינה הדרך
32 האמיתית, ואם-כן מאי מעליותא – מהי המעלה בכך עד,
33 ש"גם כי יזקן לא יסור ממנה"? – אדרבה, כשיתבגר –
34 עליו, אכן, לסור מדרכו של ה"נער", כדי להגיע לדרך
35 האמיתית. מהי המעלה, איפוא, שלא יסור מדרך זו? אה, הנה
36 מודעת זאת, – דבר ידוע הוא, כי שרשי עבודת ה'
37 ויסודותיה: הן דחילו ורחימו, – יראת ה' ואהבת ה' הן
38 השרשים ויסודות של עבודת ה', המתבטאת בקיום תורה
39 ומצוות במחשבה דיבור ומעשה – להיזהר מכל מצוות
40 לא-תעשה ולקיים כל מצוות-עשה; יראת ה' משפיעה ופועלת

ליקוטי אמרים חלק שני
הנקרא בשם חינוך קטןמלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע
מיוסד על פרישה ראשונה של קריאת שמע:

שיהודי יישמר מכל לא-תעשה, ואהבת ה' משפיעה ופועלת
שיקיים כל מצוות-עשה מתוך רגש פנימי של הנפש (הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: כדלעיל רפ"ד), כפי המוסבר להלן: היראה
– שרש ויסוד ל"סור מרע", – שלא לעשות מה שאסור
לעשות³, והאהבה –
היא שורש ויסוד,
ל"עשה טוב", וקיום
כל מצוות עשה
דאורייתא ודרבנן, –
מצוות שמן התורה
ומצוות שמדברנן, כמו
שיתבאר במקומן. –
בחלק הראשון של ספר
הן דחילו ורחימו היראה שרש ויסוד
לסור מרע והאהבה לועשה טוב וקיום
כל מ"ע דאורייתא ודרבנן כמו שיתב' 10 חסידים, היתה סברא
במקומן (ומצות החינוך היא ג"כ 11
כמ"ע כמ"ש בא"ח סימן שמ"ג): 12 (השני מספר ה"תניא")
והנה באהבה כתיב בס"פ עקב אשר 13
אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה 14
את ה' וגו' וצריך להבין איך שייך 15 וחמישים ושלשה הפרקים
לשון עשייה גבי אהבה שבלב אך 16 של החלק הראשון, יהיו
החלק השני. לכן, כשהוא
מתייחס כאן לחלק הראשון, הוא משמש בלשון "כמו
שיתבאר" להלן. (ומצות החינוך – לחנך את הקטן, היא גם
כן במצוות-עשה, כמו שכתוב ב"ארח חיים" סימן שמג):
– כיוון שיש לחנך את הקטן לא רק במצוות לא-תעשה אלא
גם במצוות עשה, ומאחר שאהבת ה' היא השורש והיסוד לכל
מצוות-עשה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נוסף ע"ז שאהבה
עצמה – וכן יראה – הן מ"ע פטיות") יש לומר שקיימת בחינת
אהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה שמקיימים מצד
חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למדרגת האהבה
המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה הנעשות על-ידי האדם
במצב של תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון
שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות-העשה שמקיימים
אותן בתור חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך –
לא אהבה יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר
אופן החינוך לאהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לנער
על פי דרכו", שכן, קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקן" לא יסור
ממנה. והנה, פאהבה כתיב – כתוב, בסוף פרישת עקב:
"אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה, לאהבה את ה' וגו'".
וצריך להבין, איך שייך לשון "עשייה" גבי אהבה – שהיא

1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל"ה: שרש – שממנו נמצאים ונמשכים. יסור – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים ע"ז [ובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי]". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה חיבה אחת וצ"ל לקמן 'כל מ"ע ומל"ת דאורייתא".
(* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מ"רה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)."

1 רגש שְׁבִלְבֵּ? – הלשון "עשיה" מתאים על דבר של מעשה.
2 כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון עשיה לגבי אהבה שהיא
3 רגש שבִּלְבֵּ? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה
4 על-ידי התבוננות, על-ידי התעמקותו בענינים המעוררים אהבה

5 זו. לכן מתאים להשתמש

6 לגבי אהבה זו בלשון של

7 עשיה – ליצור ולפתח

8 בתוכו אהבה זו. דבר זה
9 יוסבר להלן אחרי הדיון
10 במדריגה העליונה יותר
11 של אהבה, שלגביה לא
12 מתאים להשתמש בלשון
13 עשיה, מפני שאין זו
14 אהבה הנוצרת ונפעלת
15 על-ידי האדם: הוא רק
16 עושה הכנה שאהבה זו
17 תוכל להתגלות אצלו. אף
18 הענין הוא, דיש שני מיני אהבת ה'
19 מיני אהבת ה'. האחת, היא כְּלוּת הַנֶּפֶשׁ בְּמִבְעָה אֶל
20 בְּרִאָה, – בטבע הנפש ישנה אהבה כזו של "כלות הנפש".
21 שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא חלק
22 מעצם ה"אין-סוף" – לכן יש בה, מצד הטבע, אהבה כזו של
23 כליון לעצמותה, ל"אין-סוף" ברוך-הוא. הרי מובן שאהבה זו
24 אין צורך ליצור – ואף אין יכולת ליצור אותה – כיוון שהיא
25 נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך יש לגלות אהבה זו של הנפש
26 האלקית, שגם לב הבשר הגשמי ירגיש באהבה ובכלות הנפש
27 אלו. כיצד היא אכן מתגלה? פֶּאֶשֶׁר תִּתְּנֶנּוּ נֶפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית
28 עַל הַחֲמֹד – של הגוף, וְתִשְׁפְּלֶהוּ וְתִכְנִיעֶהוּ תַּחְתִּיתָהּ, – דבר
29 המתבטא בעבודת הנפש האלקית – לתקן את הנפש הבהמית
30 ולזכר את הגוף על-ידי הנפש השכלית: על-ידי שהשכל מבין
31 עניני אלקות. שכן, השכל של הנפש האלקית והשגתו באלקות
32 הם במצב מרומם ונעלה יותר מאשר להשפיע על הגוף, ואילו
33 הנפש השכלית שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר הוא
34 מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף,
35 להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת הצורה על החומר".
36 וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – אִזִּי
37 תִּתְּלַחַב וְתִתְּלַחַב – הנפש, פְּשִׁלְחָהּ הַעֲוִלָּה מֵאֵלֶיהָ, – לא
38 שלהבת של אהבה הנוצרת על-ידי התבוננות, אלא שלהבת
39 של אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו,
40 אלא שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה
41 להתגלות – ועתה היא מתגלה, וְתִגַּל וְתִשְׁמַח בָּהּ עוֹשֶׂהָ,
42 וְתִתְּנֶנּוּ עַל ה' – בקב"ה, תַּעֲנִיגוּ נִפְלָא. – בעבודה מסוג אחר
43 משמש התענוג כשכר על העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו,
44 התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמית. וְהוֹזִיכִים לְמַעַלְתָּ אֶהְיֶה
45 רָבָה זֶה – הֵם הַנִּקְרָאִים צִדִּיקִים, – אופן האהבה של צדיקים
46 הוא בתענוג ושמחה, בְּרִבּוֹנִים: – כמו שכתוב: "שִׂמְחוּ
47 צִדִּיקִים בָּהּ" – כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה

ליקוטי חלק שני אמרים

בשמחה ותענוג. למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד
הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי
היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו –
מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול להגיע לכך, כי לשם כך
נדרשת עבודה רבה

ועבודה גדולה מאד, כדי

לזכר את החומר שלא

לנשמה עליונה שלמעלה ממדרגת רוח
ונפש כמ"ש בר"ח שער האהבה.
14 אהבה כזו. אף, לא כָּל
והשנית היא אהבה שכל אדם יוכל
15 להגיע אליה כשיתבונן היטב בעומקא
16 להבה זו, שאז הוא
17 לה' בלב כל ישראל. הן דרך כלל
18 כי הוא חיינו ממש וכאשר האדם
19 אוהב את נפשו וחיו. כן יאהב את
20 ה' כאשר יתבונן וישים אל לבו כי
21 ה' הוא נפשו האמיתית וחיו ממש
22 כמ"ש בזהר ע"פ נפשי איתך וגו',
23 והן דרך פרט שכשיבין וישכיל
24 תורה ומעשים טובים
25 תרבה, כדי לזכות

לְנִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה שְׁלִמְעָלָה מְמַדְרַגַּת רֹחַ – שעל-ידיה זוכה
האדם לדרגת "נשמה" שהיא העליונה בין שלש הדרגות: "נפש",
"רוח", "נשמה", שכן, מצד מדרגת ה"רוח" העבודה היא במדות
שבִּלְבֵּ, וְנֶפֶשׁ, – מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת
עול – אלא זו מדרגה של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של
שכל – כלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על
החומר להכניעו ולזכו. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרִאשִׁית חֲכָמָה שְׁעַר
הָאֱהָבָה. – שאהבה כזו קשורה במדריגה של נשמה דוקא –
על-כּל-פנים מובן, שעל אהבה זו לא מתאים לומר שהאדם
יפעל וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה;
הוא יכול רק להכשיר ולזכר את עצמו, כך שהאהבה שמהנפש
תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד להגיע לכך. וְהַשְׁנִיתָ,
– הבחינה השניה של אהבה היא אֶהְיֶה שְׂכָל אָדָם יוֹכֵל
לְהִנִּיעַ אֵלֶיהָ, – כל אדם יכול להגיע למדריגת אהבה זו, –
כיצד? – פְּשִׁיטוֹנִין הַיֵּטֵב פְּעֻמָּא דְלִבָּא – בעומק הלב,
שהתבוננות היא באופן שהיא באה בלב, בְּדִבְרֵים הַמְעוֹרְרִים
אֶת הָאֱהָבָה לָהּ בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל. – ישנם ענינים המעוררים
את האהבה (השניה) להקב"ה בלב יהודי – וכאשר הוא יתבונן
בענינים אלה – הֵן דְּרֹךְ כָּלָל, – גם כשהוא מתבונן באופן כללי,
כִּי הוּא – הקב"ה, חֲיִינוּ מִמֶּשׁ, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"כמבואר לעיל פמ"ד", וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב אֶת נִפְשׁוֹ וְחַיּוֹ
– בֵּן יֵאָהֵב אֶת ה', פֶּאֶשֶׁר יִתְּבֹנֵן וְיִשִּׁים אֶל לְבוֹ כִּי ה' הוּא
נִפְשׁוֹ הָאֱמֵתִית וְחַיּוֹ מִמֶּשׁ, – שהרי הקב"ה הוא הנפש
והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה הוא חיו האמיתי – לכן
ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה להקב"ה, כאהבת האדם
לנפשו ולחיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיֶזֶק עַל פְּסוּק: "נִפְשִׁי אוֹתִירָךְ
וְגו'". – הזוהר מפרש, ש"נפשי" הכוונה על הקב"ה: "נפשי", מפני
שאתה, ריבונו של עולם, הוא נפשי וחיו, לכן "איתך", אני אוהב
אותך ומתאוה לך.⁵ וְהֵן דְּרֹךְ פֶּרֶט, – וגם כשיתבונן באופן פרטי

4. תהלים צז, יב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכ"ז הוא ענין כללי – חיים ואהבת חיים. ואין שייך בזה (כ"כ) חילוקי דבקות ופרטים וכי".

לַעֲלֹן, - בה היו בני ישראל שקועים רחמנא ליצלן בהיותם
במצרים - והוא יתברך הוציאנו משם, לְקַרְבְּנוּ אֱלֹוֹ וּלְדַבְּקָנוּ
בְּשֵׁמוֹ מְמַשׁ, וְהוּא וְשֵׁמוֹ אֶחָד, - ועלידי היותנו דבוקים בשמו
התדבקנו בו יתברך. דְּהִינּוּ, - כלומר: שְׂרוּמָמְנוּ מִתְּכֵלִית
הַשְּׁפִלוּת וְהַטְמָאָה
לְתֵכֵלִית הַקְדָּשָׁה,
וְגִדְלָתוֹ יִתְבַרֵךְ שֵׁאוֹן לָהּ
יְת' שֵׁאוֹן לָהּ קִין וְתֵכֵלִית אוֹי בָּמִים 9
הַפְּנִים אֶל פְּנִים תִּתְעוֹרֵר הָאֱהָבָה בְּלֹב 11
כָּל מִשְׁכִּיל וּמִתְבּוֹנֵן כְּעֵינָן זֶה בְּעוֹמָקָא 12
דְּלֹא לֵאחֹוֹב אֶת ה' אֱהָבָה עֹזָה 13
וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּלֹב וּנְפֶשׁ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר 14
בְּמִקּוֹמָהּ בְּאִירֹכּוֹת. 15
הַפְּנִים אֶל פְּנִים" - הרי
לֹב הָאָדָם לָאָדָם, הֵלֵב,

ליקוטי חלק שני אמרים

האֱהָבָה שֶׁחַשׁ אָדָם לְזוּלוֹתוֹ, מְעוֹרֶרֶת אֱהָבָה חוֹזֶרֶת מִהִזּוּלָתוֹ אֵלָיו;
כִּךְ גַּם בְּעֵינֵינוּ, הָאֱהָבָה שֶׁהָרָאָה וּמֵרָאָה הַקֶּבֶ"ה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל,
תִּשְׁפִּיעַ "כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים", שֶׁתִּתְעוֹרֵר הָאֱהָבָה בְּלֹב כָּל
מִשְׁכִּיל וּמִתְבּוֹנֵן כְּעֵינָן זֶה בְּעוֹמָקָא דְּלֹבָא, - בעומק הֵלֵב,
לֵאחֹוֹב אֶת ה' אֱהָבָה עֹזָה, וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּלֹב וּנְפֶשׁ, כְּמוֹ
שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוֹמָהּ בְּאִירֹכּוֹת.
- היכן שמדובר אודות האֱהָבָה שבבחינת "כְּמִים הַפְּנִים", והוא
בְּחֵלֶק הָרָאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה'תניא' בפרקים מ"ו עד מ"ט.

1 - "כִּמְבוֹאֵר לְעֵיל פִּמ"ו" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, שֶׁבְּשִׁיבִין
2 וְיִשְׁכִּיל בְּגִדְלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדָּשִׁיבְרִיךְ הוּא
3 דְּרָךְ פְּרָטִית - כגון, בפרטי גדלות האלקות, שֶׁהַקֶּבֶ"ה הוּא
4 "מִמְלָא כָּל עֲלָמִין וְסוּבֵב כָּל עֲלָמִין, וְכוּלָא קָמִידָא כְּלָא חֲשִׁיבִין" -
5 הרי כשיתבונן בפרטי
6 הגדלות, בְּאִשְׁר יוֹכֵל
7 שֵׁאוֹן בְּשִׁכְלוֹ וְכֹה
8 שֶׁלְמַעֲלָה מִשְׁכָּלוֹ. -
9 עֵינִינִים שֶׁבִּכּוּחַ שִׁכְלוֹ
10 לַהֲבִין, יִבִּין אוֹתָם ב'ידיעת
11 הַחַיּוּב" - וְעֵינִינִים
12 שֶׁלְמַעֲלָה מִהִבְתָּנוּ, יִבִּין
13 אוֹתָם ב'ידיעת השלילה",
14 שֵׁאוֹן הוּא מִבִּין אֶת הַדָּבָר
15 עֲצוּמוֹ, אֵלָּא רַק כְּפִי שֶׁהִדְבַּר מוֹשַׁלל מְעִינִינִים וְגִדְרִים מִסוּיִימִים.
16 כְּלוּמָר, עֵינִינִי הָאֱלֻקוֹת שֶׁלְמַעֲלָה מִהִבְתָּנוּ, יִבִּין אוֹתָם לְכָל הַפְּחוֹת
17 אֵיךְ אֱלֻקוֹת מוֹשַׁלֵּל מְעִינִין וּמוֹשֵׁג זֶה וְזֶה - בְּכִךְ יֵשׁ כִּבֵּר גַּם מִדָּה
18 מִסוּיִימִת שֶׁל יְדִיעָה בָּאֱלֻקוֹת; וְאַחֲרֵיכֶּךָ - אַחֲרֵי שִׁיתְבּוֹנֵן בְּפִרְטֵי
19 גִּדְלוֹת ה', יִתְבּוֹנֵן בְּאֱהָבָתוֹ ה' הַגִּדְלוֹת וְנִפְלְאוֹת אֵלָיו, - בְּנִי
20 יִשְׂרָאֵל, אֱהָבָה שֶׁהִבֵּיאָה לְכִמְהָ פִּרְטֵי עֵינִינִים: לִירֵד - לְרִדָּתוֹ,
21 לְמַצְרִים "עֲרוֹת הָאָרֶץ", - שֵׁם "יִרְדָּה" כְּבִיכּוֹל הַקֶּבֶ"ה, לְהוֹצִיא
22 נְשִׁמוֹתֵינוּ מִ"בּוֹר הַכְּרוֹל", שֶׁהוּא ה'סְטֵרָאֲחֶרָא' רַחֲמָנָא

יום שבת קודש ה' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, והנה ענין אהבה זו... עד עמ' עו, שית' במקומה.

מִהִבְתּוֹנוֹת, עֲלִיהָ מֵתָאִים הַלְשׁוֹן "לַעֲשׂוֹתָהּ", מִשּׁוּם, שֶׁהִיא
אֱהָבָה עֲשׂוּיָה בְּלֹב, עַל־יְדֵי הַכִּינָה וְהַדְּעָת - הַהִבְנָה
וְהַעֲמָקָה, בְּדִבְרֵים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאֱהָבָה. - בְּרֵם, לְכַאוּרָה
אֲפֶשֶׁר לְשֵׁאוֹל: מִכּוּוֹן שִׁישׁ לְעוֹרֵר אֱהָבָה זֶה עַל־יְדֵי הַהִבְתּוֹנוֹת,

הִיא עַל הַפְּסוּק לְהוֹרֹת
בְּתַחֲלִילָה שְׁצִרִיכִים
לַהֲתַבּוֹנֵן מְעִיר רִבְנוּ הַזֶּקֶן
ע"י הַכִּינָה וְהַדְּעָת בְּדִבְרֵים הַמְעוֹרְרִים 24
אֶת הָאֱהָבָה וְע"י צוּה כִּבֵּר תַּחֲלֵל וְהוּוֹ 25
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצוּךְ הַיּוֹם 26
עַל לִבִּי כִּי שִׁע"י תָּבֵא לָאֱהָבָה 27
אֶת ה' כְּדָאִיתָא בְּסִפְרֵי ע"פ זֶה. 28
וְהִנֵּה עַל אֱהָבָה זֶה חֲשִׁינִי שִׁיךְ לִשׁוֹן 29
מְצוּה וְצוּיוֹ דְּהִינּוּ לְשׁוֹם לְבוֹ וְדַעְתּוֹ 30
הַיּוֹם עַל לִבִּיךָ¹⁰, כִּי

ליקוטי חלק שני אמרים

שֶׁעַל־יְדֵיזֶה תָּבֵא לָאֱהָבָה אֶת ה', כְּדָאִיתָא - כְּפִי שֶׁמוּבָא
בְּסִפְרֵי עַל פְּסוּק זֶה¹¹. וְהִנֵּה, עַל אֱהָבָה זֶה הַשְּׁנִיָּה - הַבָּאָה
מִהִבְתּוֹנוֹת, שִׁיךְ לִשׁוֹן מְצוּה וְצוּיוֹ, - כְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק "אֲשֶׁר
אֲנִי מְצוּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לָאֱהָבָה". שְׁהִרִי, לְכַאוּרָה, לֹא
מֵתָאִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְגַבִּי אֱהָבָה זֶה בְּלִשׁוֹן שֶׁל צִיּוּיוֹ, כִּיּוֹן שֶׁאֱהָבָה

45 וְהִנֵּה, עֵינֵינוּ אֱהָבָה זֶה - הָאֱהָבָה הַבָּאָה מִהִבְתּוֹנוֹת, רִצָּה
46 מִשָּׁה רִבְנוּ עַל־יְדֵי הַשְּׁלֹוֹם לְמַעַ - לְטַעַת, בְּלֹב כָּל יִשְׂרָאֵל,
47 בְּפִרְטֵיהָ: "וְעֵתָהּ יִשְׂרָאֵל וְגו'", בְּפִסְקוֹ: "הֵן לָהּ אֱלֹהֶיהָ
48 הַשְּׁמִימִים וְגו'", - בְּפִסְקוֹ זֶה מְדוּבָר אִדּוֹת גִּדְלוֹת ה'; וּבְפִסְקוֹ
49 הַבָּאִים אַחֲרָיו מוּבָאִים
50 עֵינִינִים הַמְרָאִים עַל
51 אֱהָבָתוֹ הַגִּדְלוֹת שֶׁל 16
52 הַקֶּבֶ"ה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל: רַק
53 בְּאִבּוֹתֶיהָ חֶשֶׁק וְגו',
54 וּמִלְתָּם וְגו', בְּשִׁבְעִים
55 נֶפֶשׁ וְגו', - יִרְדּוּ אֲבוֹתֶיךָ
56 מִצְרִימָה וְעֵתָה שִׁמְךָ ה'
57 אֶלְקִיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
58 לְרֹב, דְּבַר הַדּוֹרֵשׁ, כְּפִי שֶׁהַפְּסוּק אוֹמֵר לַהֲלֹךְ, אֶת הַעֲנִין שֶׁל:
59 וְאַהֲבָתוֹ וְגו'⁸. - לַהֲגִיעַ לָאֱהָבָה ה'. וְלִכְּן סִיִּים דְּכִרְיוֹ - בְּפִרְשָׁה
60 זֶה עַל אֱהָבָה זֶה: "אֲשֶׁר אֲנִי מְצוּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ", -
61 שֶׁלְכַאוּרָה לֹא מוּבֵן, כִּיצַד מֵתָאִים לּוֹמֵר עַל אֱהָבָה - שֶׁהִיא רִגֵּשׁ
62 שֶׁבֶלֶב - לִשׁוֹן עֲשִׂיָּה? - אֵלָּא, מִפְּנֵי שֶׁמְדוּבָר עַל אֱהָבָה הַבָּאָה

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה - עיין פמ"ו". 7. עקב י, יב - יד - טו - טז - כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואתחנן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"י מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך - מה מוסיף בזה על משינ' (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל".

24 יזקין לא יסור ממנה", כלומר, כש"יזקין", כשיגיע למדריגה
25 עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא ענין של "חנוך"
26 לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי הביאור בקצרה
27 הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה על-ידי התבוננות,
28 היא בבחינה של "חינוך"
29 (דרך העבודה של "נער")
30 שכל אחד יכול להגיע
31 בהשוואה אליה) ⁵ צדיקים למעט מעין עו"הב בע"הו
32 למדריגה העליונה יותר ⁶ שעליה נאמר עבודת מתנה אתן את
33 של אהבה, שהיא ⁷ כהונתכם כמו שיתב' במקומה
34 עצמותית ותמידית
35 (והשייכת לצדיקים בלבד) – הרי יש בה (באהבה של "חינוך")
36 מעלה, שגם כשנמצא במדריגת צדיק, הכוללת מדריגת האהבה
37 העליונה יותר – עליו להזדקק גם אז להאהבה של "חינוך"
38 הבאה על-ידי התבוננות. שכן, גם בצדיק יכול להיות אי-פעם,
39 שהמדריגה העליונה שלו באהבה בתענוגים לא תהיה אצלו
40 בגילוי; במיוחד משום שכשעולים ממדריגה למדריגה, נדרש,
41 לפני שמגיעים למדריגה העליונה יותר, לסגת מהמדריגה
42 הקודמת, וזאת כדי שהיא לא תפריע להגיע למדריגה העליונה
43 יותר – ואז, כשחסרה לו המדריגה שלו באהבה, הוא עובד את
44 ה' במה שנשאר לו ממדריגת האהבה הראשונה שלו, האהבה
45 של "חינוך" הבאה על-ידי התבוננות, בה "התחנך" לפני שהגיע
46 למדריגת צדיק.

1 היא הרי רגש הלב, וממנה נפשך: אם יש לו רגש זה, מיותר הרי
2 הצינון; ואם חסר לו רגש זה, מה יועיל הצינון? – ברם, לגבי
3 אהבה זו מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים להשתמש
4 בלשון ציוני: ציוני שיתבונן ויעורר את האהבה. דְּתִינֵנו – כלומר,
5 כוונת הצינון היא: לְשׁוֹם
6 לְבֹ וְדַעְתּוֹ בְּדִבְרֵים
7 הַמְעֻרְרִים אֶת הָאֱהָבָה.
8 אֲבָל פֶּאֱהָבָה רִאשׁוֹנָה, ¹ בדברים המעוררים את האהבה אבל
9 – לגבי מדריגת האהבה ² באהבה ראשונה שהיא שלהבת העולה
10 הראשונה אודותה דובר ³ מאלה לא שייך לשון ציוני ומצוה כלל
11 לעיל, שְׁהִיא שְׁלֵהֶבֶת ⁴ ולא עוד אלא שהיא מתן שכרן של
12 הַעֲוִלָה מֵאֱלִיָּה, – ואין היא אהבה שיוצרים אותה, לֹא שִׁינֵּי
13 לְשׁוֹן צִוּי וּמִצְוָה כָּלֵל. וְלֹא עוֹד, – לא זו בלבד שמדריגת
14 אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור על-ידי התבוננות, שלכן לא
15 מתאים לגביה לשון ציוני, אֲלֵא שְׁהִיא – אהבה זו היא מִתֵּן
16 שִׁכָּרָן שֶׁל צִדִּיקִים, לְמַעַם מַעֲיֵן עוֹלָם הַבָּא פְּעוֹלָם הָהָא, –
17 העולם הבא הוא הרי הענין של "נהנין מזיו השכינה" – תענוג
18 מאלקות, ומזה נהנים צדיקים בעולם הזה, באהבה זו, שְׁעֲלִיָּה –
19 על מדריגת אהבה זו, נֶאֱמָר¹²: "עֲבֹדֶת מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת
20 בְּהִנְחָתָם"¹³, – שישנו אופן עבודה שבא כמתנה מלמעלה, כְּמוֹ
21 שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוָה – היכן שמדובר אודות מדריגת אהבה
22 בתענוגים. להלן מסיים רבנו הזקן את אשר התחיל להסביר
23 במה מתבטאת מעלת "חנוך לנער על פי דרכו", עד שגם כי

12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה בעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רסי"ח".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו שואל חוות דעתי בענין העתקה מצרפת. ושאלת חכם חצי תשובה, וכמו שמזכיר במכתבו, שידוע לו חווי"ד בענין העתקה. אלא שיש עוד להוסיף בזה, שחווי"ד זו שאין כדאי להעתיק (מלבד במקרים בודדים), הנה לא רק בנוגע לאלו העוסקים בעבודת הקדש, אם בתו"ת או במקצוע אחר, אלא גם לסתם אני"ש, ולא רק מפני הרוחניות, אלא גם מפני הגשמיות, וכאשר בטח ידוע להם מהקישויים וההרפתקאות שיש לאני"ש שי כאן ובקנדה, בעניני הסתדרות ומקור לפרנסה, אשר בטחוני שהם כותבים לכם המצב כמו שהוא, אף שעיי"ז יתברר שספק אם טוב עשו בהעתקה לכאן וד"ל.

בברכה להצלחה בעבודתו בקדש, ואשר במילא ימשיך זה תוספת ברכה והצלחה בבריאות וזוגתו תחי' וכל ב"ב שיחיו ובכל עניניו הפרטים בכלל.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב. : מוסג"פ הקונטרס לחג מ"ת הבע"ל אשר בטח יזכה בתוכנו את הרבים באופן המתאים.

יום ראשון

יום רביעי

כח אייר, מג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: פרק נב. וכמו . . . -עג- האור מהשמש.

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר, אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" - זהו אמר. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו אתה.

יום שני

יום חמישי

כט אייר, מד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ג.

תניא: אבל השכינה . . . -עג- השמש בלבד.

עלית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל. ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להנשע בגשמיות וברוחניות.

יום שלישי

יום ששי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

ער י"ב בחדש - ועד בכלל - אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: ומהו הלבוש . . . -עג- התורה.

"זרוק חוטרא לאוירא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר - על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזור]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים, להסיר את הכסויים ולקבע לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עדת החסידים.

יום רביעי

שבת

ב סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אגא בכח - דקבלת שבת - אומרים בלחש.

ופרוש עלינו כו' - דקבלת שבת - בצמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן-עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצהריים אמר רבנו הדרוש "וארשתיו לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את

הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו – שגדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

יום חמישי יום ראשון ג סיון, מז לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: יח-כב.

תניא: פרק נג. והנה . . . 148- לי"ח.

בשהספרו בימי הגבלה, קדם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אדוני-אבי-מורי-ורבי [הרש"ב] נוזה מזה. המעין בשיטת 'תוספות' דבור-המתחיל "תורה" (שבת פט. א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

יום שני ד סיון, מח לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י.

תהלים: כג-כח.

תניא: ובבית שני . . . 148- ברתא.

חג השבועות הוא זמן המכשר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

יום שלישי ה סיון, עזה"ש, מט לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:

וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה'ן, און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבנו הזקן 'תורה':

"וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אכל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לבד. זו היתה כל ה'תורה'. ה"צמח צדק" באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את 'היום' ואת ה'מחר'; אך נחוץ לכך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לבד.

טומאת כלי זכוכית

יום ראשון כ"ח אייר התשע"ח

כברן לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן.

והקשה הראב"ד, הרי נימוק זה לא נאמר בגמרא לגבי טומאה מאויר הכלי אלא לענין קבלת טומאה מגב הכלי! אך להלכה דעתו כדעת הרמב"ם שכלי זכוכית אינו מקבל טומאה מאויר מטעם אחר: לא יתכן שכלי זכוכית שטומאתו מדרבנן נטמא מתוכו ומגבו וגם מאוירו, ואילו טומאת כלים שטומאתם מדאורייתא קלה יותר – כלי חרס אינו נטמא מגבו וכלי מתכות אינו נטמא מאוירו.

וכלי זכוכית אין להן טהרה במקוה רק לענין טומאה, אבל לענין 'טבילת כלים' (כלי סעודה שנלקחו מהגור) תקנו חכמים טבילה גם בכלי זכוכית, כי הואיל ואם נשתברו יש להם תקנה (אפשר להחזיקם ולייצר אותם מחדש) הרי הם דומים לכלי מתכת (ע"ז עה, ב). ומבאר ה'מאירי' (שבת שס): "שמידתן של חכמים כך היא, זיל הכא לחומרא וזיל הכא לחומרא". כלומר, אף שלענין טומאה אין לכלי זכוכית טהרה במקוה, החמירו בהם חכמים לענין 'טבילת כלים'.

הלכות כלים פרק א, הלכה ה: כלי זכוכית... חכמים גזרו עליהן שיהיו מקבלין טמאה. הואיל ותחלת ברייתן מן החול בכלי חרש, הרי הן בכלי חרש; מפני שתוכן נראה ככר, לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן, אלא עד שתגע הטמאה בהן בין מתוכן בין מבחוץ, בכלי מתכות. ולא גזרו טמאה על פשוטיותן... ואין להן טהרה במקוה.

למסקנת הגמרא (שבת טז, ב) כלי זכוכית הם ככלי חרס לכמה דינים. ומהם: א. פשוטי כלים שאין להם בית קיבול אינם מקבלים טומאה. ב. אין להם טהרה במקוה (אלא רק בשבירתם). אך אף שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגב הכלי, כלי זכוכית כן נטמא מגבו "הואיל ונראה תוכו ככר", כי הזכוכית שקופה ומבחוץ נראה ה'בר' כאילו הוא 'תוך'.

ולדעת התוספות (שם ד"ה אלא) כלי זכוכית מקבלים טומאה גם מאויר הכלי, ככלי חרס, אך הרמב"ם כתב שכלי זכוכית אינם מקבלים טומאה מאויר הכלי מאותו נימוק שאמרו בגמרא לגבי קבלת טומאה מגב הכלי, "מפני שתוכן נראה

מהו 'כלי העשוי לנחת'?

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ח

היא (שבת קמג, א) מסלק את הטבלא [השולחן] כולה, ופירש רש"י (ביצה ב, א ד"ה אלא): "שיש תורת כלי עליה". ב. אף אם אסור לטלטלו בשבת, האם משום כך ייחשב כלי עץ העשוי לנחת גם בימות החול? הרי הולכים לפי רוב תשמישו, וכיון שבימות החול מותר לטלטלו, אין להחשיבו עשוי לנחת ואף בשבת יקבל טומאה!

אלא איסור הטלטול לדעת הראב"ד הוא כמובא בגמרא (שם) אשר בשולחן המקדש נאמר "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד", וכיון שלחם הפנים צריך להיות מונח על השולחן כל השבוע, אסור לטלטל את השולחן ממקומו (מי נפתח שם).

והביאו האחרונים (טורי אבן חגיגה כו, ב. מי נפתח שם) ראייה לשיטת הרמב"ם מהמסופר בגמרא (מגילה כו, ב) על בית כנסת שהכהנים לא יכלו להיכנס אליו בגלל טומאת מת שחדרה לתוכו מחדר סמוך, ואמר רבא להגביה את ארון הקודש ממקומו ולהניחו בפתח החדר כדי שיחצוץ בפני הטומאה, כי הארון הוא כלי עץ העשוי לנחת שאינו מקבל טומאה.

וכיון שארון הקודש מותר לטלטל, הרי שגם כלי שאין איסור לטלטלו, אם הוא עשוי לנחת, היינו שאין רגילים להזיזו, אינו מקבל טומאה.

הלכות כלים פרק ג, הלכה א: כל כלי עץ העשוי לנחת – אפילו אינו מקבל אלא דבר מעט – אינו מקבל טמאה... ומפני השמיעה למו: מה שקשה הוא מלמל מלא וריקן, אף כלי עץ לא יטמא אלא אם היה מלמל מלא וריקן – להוציא כלי עץ העשוי לנחת.

מקור הלכה זו הוא מהגמרא (חגיגה כו, ב) האומרת שהשולחן שבבית המקדש לא היה מקבל טומאה כי 'כלי העשוי לנחת' (עומד במקומו בקביעות) אינו מקבל טומאה. ורק בגלל שהיו מגביהים אותו (כדי להראות לעולי הרגלים את לחם הפנים), אינו ככלי העשוי לנחת.

ומשיג הראב"ד: אין להביא ראייה מהשולחן שבבית המקדש, שכן היה אסור לטלטלו ממקומו, ולכן נחשב 'כלי העשוי לנחת' ואינו מקבל טומאה (אף שאינו מחזיק ארבעים סאה), אבל כלי עץ המותר לטלטל, אף שעשוי לנחת מקבל טומאה (אם אינו מחזיק ארבעים סאה).

והקשה עליו ה'ספ' משנה: "איני יודע מה איסור יש לטלטלו [של שולחן המקדש]"? ומיישב ה'פני יהושע' (שבת פד, א): איסור הטלטול הוא מדין מוקצה, כי אין על השולחן תורת כלי.

אך ה'מי נפתח' (פרפ"ר ל"ה) מקשה עליו: א. משנה מפורשת

כלי שהתפרק

יום שלישי א' סיון התשע"ח

אם נטמא, והסיר השנצות מהן, ונפסקה צורתם – הרי הם מהוירין, אף על פי שאפשר להחזירם שלא באפן.

לשיטת הרמב"ם, כלי שהתפרק ואדם שאינו אומן יכול לחברו מחדש, השברים עדיין נחשבים ככלי ומקבלים

הלכות כלים פרק ז, הלכה ט: כלי עזר שיש לו לולאות ושנצות... אף על פי שששן מתרין, אין עליהן צורת כלי – הרי אלו מקבלין טמאה בששן מתרין, הואיל ותהדיוט יבול במהרה להכניס השנצות ולולאות ויחזר כלי קבול בששן. וכן

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צט

טומאה. ומכל מקום הטומאה שהיתה על הכלי מלכתחילה פוקעת.

אך לשיטת התוספות (שבת נח, ב ד"ה אלא, לדעת רבא שם), אם אפשר בקלות להחזיר את הכלי למצבו הראשון אינו נחשב כשבור והטומאה שהיתה עליו נשארת, ומכל מקום השברים כמות שהם אינם מקבלים טומאה מכאן ולהבא.

וביאור דעת הרמב"ם: מאחר והכלי קיבל טומאה בעודו שלם, היא נשארת רק כאשר הוא באותו מצב, אך כאשר התפרק ואינו כפי שהיה בעת קבלת הטומאה הרי היא פוקעת, אבל מאחר והחלקים ניתנים להרכבה מחדש בקלות, יש שם כלי על כל אחד מהם והם ראויים לקבל טומאה חדשה.

עיקרון זה מתבאר גם מדברי הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פ"ח, ה"א) לגבי חפץ ששימש לעבודה זרה והתפרק לחלקים שאם אדם רגיל יכול לחברם מחדש, צריך לבטל כל חלק בפני עצמו כדי להתירם בשימוש ואין אחד מהם ניתן על ידי ביטול חברו.

והטעם הוא, כי בכלי שנשבר לגמרי עצם השבירה היא הביטול ואין צורך בפעולת ביטול נוספת, אבל כאשר אפשר להחזיר את החלקים בקלות, יש שם כלי על כל אחד מהם גם בעודם נפרדים ולכן הפירוק אינו נחשב כביטול. ומאידך, מאחר והם נפרדים אינם נחשבים ככלי אחד ולכן צריך לבטל כל חלק בנפרד.

(עשרת צבי עבודה זרה ג, ב)

כלי מתכות המחוברים לקרקע - מקבלים טומאה? יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ח

תכלית עשייתם היא להתחבר לקרקע, ואילו כלי המתכות שמקבלים טומאה לדעת חכמים נעשו מתחילה להשתמש בהם לבדם אף כשאינם מחוברים לקרקע (כדף של נחתומין שמשמש את הנחתום אף כשאינו קבוע בכותל), ולכן אינם בטלים לקרקע ומקבלים טומאה.

והקשה על זה אדמו"ר ה'צמח צדק' (שם):

למסקנת הגמרא (בבא בתרא סו, א) חכמים מטמאים דף של נחתומין אף אם 'קבעו ולבסוף חקקו', היינו שקודם קבע את הדף בכותל ואחר כך הכינו ועשאו כלי, וכאן הרי תחילת עשייתו במחובר לקרקע ואם כן מדוע לדעת חכמים נחשב כלי שאינו בטל לקרקע?

ותירץ:

רק כלים המשמשים את המחובר לקרקע - כגון הציר והמנעול שהם חלק משימוש הדלת - נחשבים כקרקע ואינם מקבלים טומאה, אבל כלים שאינם משמשים את המחובר לקרקע, כגון דף של נחתומין שאינו משמש את הכותל אלא נועד לצרכי אפיה, הרי הם כלים בפני עצמם (אף שכבר מתחילתם נקבעו במחובר לקרקע) ואינם כקרקע.

הלכות כלים פרק ט, הלכה א: **כָּל כְּלֵי מִתְּבוֹת שֵׁשׁ לָהֶם שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמָן, מִקְבְּלֵי טֹמְאָה - חוּץ מִן הַדֶּלֶת, וְהַנֶּגֶר, וְהַמִּנְעוּל... מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ עֲשׂוּיִין לְקַרְקַע... אֵינָן מִקְבְּלֵי טֹמְאָה, וְאֵפִילוּ קִרְם שִׁיקָקָעוּ.**

הקשו האחרונים (מאמר מרדכי סי' צו. משנה אחרונה כלים פ"א מ"ב.

צמח צדק יו"ד סי' קע):

שינונו (כלים פט"ו מ"ב): דף של נחתומין של מתכת (עליו לשים את הבצק פיה"מ) שקבעו בכותל - רבי אליעזר מטהר, כי מחובר לקרקע נחשב כקרקע ואינו מקבל טומאה וחכמים מטמאים, ואף שקבעו בכותל הרי הוא כלי בפני עצמו (עד שיעשה שינוי בגוף הכלי) ומקבל טומאה. ופסק הרמב"ם (להלן פ"א הכ"ד) כחכמים "שכל כלי מתכות שקבעם בקורה או בכותל מקבלין טומאה". ולכאורה, הרי זו סתירה לדבריו כאן שכלי מתכות שהשימוש בהם הוא במחובר לקרקע אינם מקבלים טומאה אף אם יש להם שם בפני עצמם?

וביארנו (מאמר מרדכי. משנה אחרונה):

כלי המתכות הנמנים כאן הם כלים שעיקר עשייתם להשתמש בהם כשהם מחוברים לקרקע, ולכן הם בטלים לקרקע ואינם מקבלים טומאה "אפילו קודם שיקבעו" כי

טהרת כלי שהותך ועשו ממנו כלי חדש יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ח

והרמב"ם מלמדנו יתירה מזו: "אין הזאה שקודם התך מצטרפת להזאה שאחר התך, ואין לו טהרה עד שיוזה עליו שלישי ושביעי כשהוא כלי קודם שבירה או יזה עליו שלישי ושביעי ויטביל אחר שיתכנו".

והראב"ד משיג על כך: אמנם לדעת רבי יהושע גם לאחר שבירת הכלי והתכתו צריך להמתין עד היום השביעי ולהזות שנית, אבל ההזאה הראשונה ביום השלישי קודם ההיתוך וההזאה השנייה ביום השביעי לאחר ההיתוך מצטרפות, ומלשון המשנה "רבי יהושע אומר, אין הזיה פחות משלישי ושביעי" משמע רק שצריך להמתין עד יום השביעי, ומניין למד הרמב"ם שההזאה קודם ההיתוך וההזאה שלאחר ההיתוך אינן מצטרפות?

הלכות כלים פרק יב, הלכה ג: **נִטְמָא בְּמַת, וְהָאָה עָלָיו בְּשָׁלִישׁ, וְאַחֵר בְּךְ הִתִּיב וְעָשָׂהוּ כְּלֵי אַחֵר, וְהָאָה עָלָיו בְּשָׁבִיעַ, וְהַטְבִּיל - תִּרֵּי זֶה טֹמְאָה, וְאֵין הִזְיָה שֶׁכֶּרֶם הִתְךָ מִצְטָרֶפֶת לְהִזְיָה שְׁאַחֵר הִתְךָ; וְאֵין לוֹ טְהָרָה, עַד שְׁיִזָּה עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי... וְיִטְבִּיל אַחֵר שְׁתִּיבֵיכִי."**

כלי שנטמא טומאת מת ולטהרתו צריך הזאת מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו - הלכה כרבי יהושע (כלים יד, ו) שאם לאחר שהזה עליו בשלישי נשבר הכלי והתיכו ועשהו כלי חדש - צריך להזות עליו שנית ביום השביעי, ולא כרבי אליעזר (שם) שאם נשבר הכלי לאחר הזאה בשלישי, לא צריך להמתין עד היום השביעי להזאה השנייה, אלא מזה עליו מיד לאחר התכתו ועשייתו כלי אחר.

ומבאר ה'מרכבת המשנה':

בהלכה הקודמת הביא הרמב"ם את דברי רבא (שבת טז, ב), שכלי מתכות שנשברו והותכו חזרו לטומאתם "שמא יטמא לו כלי ויתכנו ויעשה ממנו כלי אחר בו ביום", ואם נאמר שהוא טהור יאמרו כי כשם שבשבירה הכלי נטהר מיד, גם

בטבילה נטהר מיד ואין צריך הערב שמש.

וחשש דומה קיים גם לענין ההזאות: אם כלי שהזו עליו בשלישי ונשבר והותך יהיה נטהר מחדש (לאחר ההתכה), יאמרו שהכלי נטמא כעת ודי בהזאה אחת ולכן אין לו טהרה עד שיזה עליו שלישי ושביעי ויטביל.

טהרת תנור שנשבר

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ח

בשבר ארבעה טפחים, אבל אם יש בו ארבעה טפחים מקבל טומאה אף שלא נשאר רוב התנור. ותנור בן שבעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה רק אם אין בשבר רובו של התנור אבל אם רוב התנור נשאר, הרי הוא טמא אף שאין בו ארבעה טפחים. כלומר, מחמירים, והשבר טהור רק אם כן נתקיימו שני התנאים: א. אין בו ארבעה טפחים. ב. אין בו רוב התנור. ומדוע סתם הרמב"ם ולא חילק בין תנור בן תשעה טפחים לתנור בן שבעה טפחים?

מפרש ה'תפארת ישראל' (כלים שם, בועז אות ב) ששיטת הרמב"ם היא כשיטת התוספות והר"ש:

"תנור גדול שיריו ארבעה טפחים" היינו, תנור שהוא מתשעה טפחים ומעלה, ואפילו יש בו מאה אמה, אם נשבר ונשאר ממנו רק שבר קטן ביותר – כל זמן שיש בשבר ארבעה טפחים מקבל טומאה, ואם ניטמא לפני שבירתו נשאר בטומאתו.

"והקטן שיריו רובו" – תנור קטן מתשעה טפחים ואפילו קטן ביותר שנשבר, גם אם השבר פחות מארבעה טפחים, מקבל טומאה, ואם נטמא קודם השבירה אינו נטהר – כל זמן שרובו קיים.

הלכות כלים פרק טז, הלכה א: תנור גדול, שיריו ארבעה טפחים; והקטן, שיריו רבו. כיצד? שאם נשאר בגדול ארבעה טפחים, והקטן רבו – מקבל טומאה; פחות מזה, אינו מקבל טומאה. וכן אם נטמא, ונתצו עד ששיריו בו פחות מארבעה טפחים בגדול, או פחות מרב הקטן – טהור.

לדעת חכמים במשנה (כלים פ"ה מ"א), תנור גדול שנשבר – אם נשאר בגבחו ארבעה טפחים, מקבל טומאה. וכן אם נטמא התנור ונשבר ונשאר בו שבר שגובהו ארבעה טפחים, אינו נטהר.

ולמסקנת הגמרא (חולין קכד, א) יש הבדל בין תנור שגובהו תשעה טפחים ומעלה, לתנור שגובהו שבעה טפחים ומטה. ובביאור הדבר נאמרו שתי שיטות (מלאכת שלמה ומשנה אחרונה כלים שם):

לשיטת רש"י (חולין שם ד"ה בתנורא) – תנור בן תשעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה (ואם נטמא נטהר מטומאתו) אם אין בשבר ארבעה טפחים אפילו שיש בו רוב התנור. ולשיטה זו מקילים ומטהרים את התנור באחד משני התנאים: א. אין בו רוב התנור. ב. אם אין בו ארבעה טפחים.

לשיטת התוספות (נדה כו, ב ד"ה התחלתו) והר"ש (כלים שם) – תנור בן תשעה טפחים שנשבר אינו מקבל טומאה רק אם אין

חשיבות הלכתית

שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ח

היחיד' לענין שבת, אך לגבי דיני סוכה די בשתי דפנות שלימות ואחת בגדול טפח כדי שתחשב כסוכה כשרה. ובשבת של סוכות, מאחר והמקום נחשב כרשות נפרדת לגבי סוכה, הרי הוא נחשב כך גם לענין שבת (ראה אנציקלופדיה תלמודית ב, ע' פז).

ולעיקרון זה יש השלכה גם לדין בקטן שהגדיל בימי ספירת העומר – האם יוכל להמשיך לספור בברכה? לכאורה, כשם שהמחסיר מלספור ביום הראשון אינו יכול להמשיך ולספור בברכה, משום שאין מציאות של יום שני ללא היום הראשון, כך זה שספר ביום הראשון בקטנותו כשלא היה מחויב מהתורה ואין משמעות לספירה זו, לא יוכל לספור את היום השני.

אך למעשה נראה שיוכל להמשיך ולספור בברכה, כי נצטו ציווי התורה מחשיב את הדבר, אף לגבי מי שאינו מצווה. וכיון שספירת הימים אפילו בקטנותו נחשבת, הוא יכול להמשיך ולספור בברכה.

הלכות כלים פרק כ, הלכה ט: בצק ששקדקי הערבה שנגע בו שרץ – אם בפסח – הואיל ואסורו חשוב, חוצץ ולא נטמאת הערבה. ואם בשאר ימות השנה... אם רוצה בקיומו, הרי הוא בערבה, ונטמאת הערבה.

בכל ימות השנה, בצק הדבוק בסדקי הקערה והאדם אינו מתכוון להסירו, הרי הוא בטל אל הקערה ונחשב כחלק ממנה, אך בימי הפסח, איסור חמץ שחל עליו מחשיבו כמציאות נפרדת ואינו בטל לקערה. ולכן אם נגע בו שרץ, אין הקערה נטמאת.

וגם בדינים נוספים מצינו כי דבר שמצד עצמו אין בו חשיבות, מקבל חשיבות מכוח איסור או דין אחר שחל עליו. לדוגמה, האוכל גיד הנשה של נבילה, מתחייב גם משום אכילת גיד וגם משום אכילת נבילה. ואף שהאוכל משאר הגידים של נבילה פטור משום שאינם ראויים לאכילה, בגיד הנשה שהתורה אסרה את אכילתו אע"פ שאין בו טעם, מתוך שאכילתו חשובה לגבי איסור גיד, היא חשובה גם לגבי שאר האיסורים.

וכן מקום המוקף שלוש מחיצות שלימות נחשב 'רשות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קא
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ח אייר'ה' סיון תשע"ח

עם הארץ נאמן לומר: לא נערת¹⁹ את המצודה²⁰
עליה, והרי הן בחזקת טמאה עד שיתפון לצידון²¹
בטהרה²².

(14) מובן מאליו, שהמדובר בדגים מתים, שהרי בעל חי אינו מקבל הכשר ולא טומאה, והוכשרו מפני המים שנשארו עליהם לאחר שהוצאו מן המים ומתו. (15) במשנתנו אמרו: "כל הדגים בחזקת טומאה ... וכל הציר בחזקת טומאה, ועל כולן עם הארץ נאמן לומר טהורין הן חוץ מן הדגה". ופירש שם רבינו, דגה הוא מין דגים שבזמן המשנה היה ידוע בשם זה, ומפירוש זה יוצא שעל דגים אחרים נאמן עם הארץ לומר לא הוכשרו, אולם כאן כתב שעל כל דגים אינו נאמן, וברור שהוא מפרש את המונח "דגה" כשם כולל לכל מיני דגים, כלשון הכתוב (שמות ז, יח): והדגה אשר ביאור תמות, וחזר בו מפירושו למשנה, רבינו אינו מפרש כאן למה אין עם הארץ נאמן על דגים כשם שהוא נאמן על הפירות, במשנתנו נימקו "מפני שמפקידין אותם אצל עם הארץ", ורבינו לא פירש שם כלום. והר"ש מפרש, שהרי נהגו חברים להפקיד פירות שלא הוכשרו אצל עם הארץ ומוזה ראייה שהם נאמנים לומר לא הוכשרו, אבל דגים לא נהגו להפקיד אצלו. (16) חרם, כפיך ומצודה הם מיני רשתות ומכמורות לצידת דגים (תוספתא מכשירין פרק ג הלכה ז). (17) מפני שהמים שעליהם לא נתלשו ברצון. (18) מכיוון שעקר את המים ממקומם. (19) מפני שדרך שולי דגים לנער. (20) כדי למוכרם לאוכלי חולין בטהרה, ובמקרה זה הוא נשמר מלנער.

ד. כל²¹ הציר²² בחזקת מכשיר²³. וציר טהור שנפל לתוכו מים כל שיהם - הרי הפל משקה, ומכשיר ומתטמא²⁴ טמאת משקין²⁵. לפיכך חזקתו טמא²⁶. נפל לתוכו²⁷ זין דבש וחלב²⁸ - הולכין אחר הרב²⁹. וכן מי פרות שנתערבו בשאר המשקין³⁰ - הולכין אחר הרב. נתערבו במים כל שהן - הרי הפל משקה, ומתטמא טמאת משקין ומכשיר³¹. וציר חגבים טמאים אינו מכשיר, אבל מתטמא טמאת משקין.

(21) משנה שם פרק ו, ח. (22) המתמזה מדגים. (23) פירוש, אם יגע בטומאה - ייטמא, כמו אוכלין שהוכשרו, ואף על פי שציר נקי אינו מקבל טומאה (בכורות כב, א), חוששים אנו שמא נתנו בו מים, וציר שנתערב בו מים מקבל טומאה. והמדובר בציר של עם הארץ, שאינו נאמן על הטהרות. (24) כשיגע בטומאה. (25) כרבי אליעזר בן יעקב במשנתנו. מלשון רבינו כאן משמע שמעט מים שנפלו לציר עושים את כל הציר משקה לקבל טומאה ולהכשיר. והראב"ד משיג ואומר שזה נגד גמרא ערוכה (שם כג, ב). רב נחמן אומר שם בפירוש, שאם לא רבו המים על הציר - אינו משקה, ודברי רבי אליעזר בן יעקב מתפרשים שם בציר של עמי הארץ, שעמי הארץ חשודים לתת מים בציר עד מחצה על מחצה, וכשהחבר מוסיף כל שהוא מים

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ח

הלכות טמאת אוכלין

פרק ששה עשר

(1) יבאר הדברים שהם בשווקים בחזקת מוכשרים ובחזקת טומאה. ודין הדגים והציר שהם בחזקת הכשר. ואם נאמן עם הארץ עליהם לומר שלא הוכשרו. מי פירות שנתערבו בשאר משקים. והלוקח ציר מעם הארץ. הפירות בכל מקום, אם הם בחזקת טהרה. החולין אם יש בהם איסור טומאה ואם מותר לגרום להם טומאה. כל ישראל מוזהרים להיות טהורים ברגל.

א. כל² האגדות³ שבשוקים⁴ וכל הקמחים וכל הסלתות שבשוקים בחזקת מכשירין. האגדות - מפני שדרבן⁵ לולף המים עליהן תמיד⁶; והקמח והסלת - לותתין⁷ אותו ואחר כך טוחנין אותו. וכן חטין שחולקין אותן⁸ ברחים אחת לשנים ואחת לשלש⁹ כדי לעשות מהן מצשה קדרה¹⁰, כגון הריפות¹¹ וכיוצא בהן - הרי הן בחזקת מכשירין בכל מקום, בין של שוקין בין של בתים¹², מפני שלותתין אותן להסיר קלפתן.

(2) מכשירין פרק ו משנה ב. (3) ירקות קשורים יחד. (4) שהוצאו לשוק למכירה. (5) של מוכרי ירקות. (6) כדי שלא יכמשו ושיהיו נראים טריים. (7) רוחצים במים כדי להסיר קליפת החיטין ויצא קמח לבן מבהיק. (8) שוברים אותן. (9) כל חיטה נשברת לשני חלקים או לשלושה. (10) תבשיל. (11) גריסים. מלשון המקרא (שמואל ב יז, כ) ותשטח עליו הרפות. (12) שאנשים עושים לצורכי הבית לא למכירה. אבל סתם קמחים וסלתות שבבתים אינם מוכשרים, מפני שהטוחן חייטם לצורך עצמו אינו מקפיד כל כך על לבנונית הקמח והסולת כמו הטוחן למכירה. [במשנתנו כתוב "טמאים" ורבינו כאן מפרש - מוכשרים] (ראה הלכה הבאה).

ב. כל אלו שהן בחזקת מכשירין - הרי הן בחזקת טמאה, מפני שהכל ממשמשין בהן והן מכשירין. ועל פלן נאמן עם הארץ לומר לא הכשרו. ואין צריך לומר שאר אוכלין שאין להן חזקה¹³, שעם הארץ נאמן לומר לא הכשרו.

(13) שאין אנשים רגילים לשפוך עליהם מים.

ג. כל הדגים בחזקת מכשירין¹⁴, ואין עם הארץ נאמן עליהן לומר לא הכשרו¹⁵. לפיכך לעולם הדגים בחזקת טמאה. הדגים, בין שצדן בחרם בין כפופין בין במצודה¹⁶, אם לא נער את המצודה עליהן - לא הכשרו¹⁷, ואם נער - הכשרו¹⁸. ואין

מים טמאים מרובים על הציר אפילו הוסיף אחר ההשקה קצת מים, התערובת נשארה בטהרתה ואם היו מים טמאים מועטים והוסיפו עליהם אחר ההשקה מים טהורים - נטמאה כל התערובת.

ו. הפרות בכל מקום בחזקת טהרה, אפילו היה המזכר עובד כוכבים, עד שידע שהכשרו או שיהיו מדברים שחזקתן מכשרין.

ז. האוג³⁹ בכל מקום בחזקת טמאה⁴⁰. וכן כל הקשואין⁴¹ והדלועין והתלויות בגמי על פתחי חניות⁴² - בחזקת מכשרין וטמאין⁴³.

(39) רבינו בפירושו למסכת פאה פרק א משנה ה כתב: מין צמח שמעבדין בו עורות ויש לו אשכולות כאשכולות הגפן ויאכלו. (40) מפני שמרטיבים את פירותיו במים. (41) כל מיני דלעת. (42) החנוונים תולים על פתחי חנויותיהם דוגמאות פירות וירקות הנמצאים למכירה. (43) ידי עוברים ושבים ממשמשים בהם ולפעמים ידיהם רטובות. ויש לחשוש גם לטל הנופל עליהם ומכשירם לקבל טומאה והחנווני לא הרגיש בו.

ח. כל הכתוב בתורה ובדברי קבלה מהלכות הטמאות והטהרות - אינו אלא לענין מקדש וקדשיו ותרומות ומעשר שני בלבד, שהרי הזהיר את הטמאין מלפנס למקדש או לאכל קדש או תרומה ומעשר בטמאה; אבל החלין⁴⁴ - אין בהן אסור כלל⁴⁵, אלא מתר לאכל חלין טמאין ולשתות משקין טמאים. הרי נאמר בתורה: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. מפלל שהחלין מתרין, שאינו מדבר אלא בבשר קדשים. אם כן, מפני מה נאמר: הראשון שבחלין - טמא, והשני - פסול? לא שיהיה אסור באכילה, אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש: שאם נגע שני של חלין בתרומה - פסלה⁴⁶ ועשאה שלישי; וכן אם נגע באכלין של קדש - טמאן ועשאן שלישי, כמו שבארנו; וכן האוכל אכל שני של חלין, אם נגע בתרומה - פסלה⁴⁷.

(44) שנטמאו. (45) לאכלם. (46) נתבאר כבר כמה פעמים שדבר שנפסל אינו פוסל כיוצא בו בנגיעתו, ודבר שנטמא פוסל או מטמא (הלכות אבות הטומאות פרק י"א הלכה א). (47) נתבאר (שם פרק ח הלכה י), שחכמים גזרו פסול הגוף על האוכל שני של חולין.

ט. בשם שמתר לאכל חלין טמאים ולשתות, כן מתר לגרם טמאה לחלין שבארץ ישראל⁴⁸. ויש לו לטמא⁴⁹ את החלין המתקנין⁵⁰ לכתחלה⁵¹. וכן מתר לאדם לגע בכל הטמאות ולהתטמא בהן. שהרי הזהיר הכתוב את בני אהרן ואת הנזיר מהתטמא במת. מפלל שפל העם⁵² מתרין, ושאר פהנים

הרי רבו על הציר ולפיכך נעשו משקה. ותמיהה נוספת, שהרי רבינו כותב בהלכה ה שאם היה רוב ציר בטלו המים במיעוטם, ונמצאו דבריו סותרים אלה את אלה. וישוב נכון לדברי רבינו ימצא אם נדייק יפה בפירושו למשנתנו. כתב שם: "שעשיית הציר הוא על ידי משקה", פירוש, הציר אינו מיין הדגים לבדו, אלא שופכים עליהם מים ומוסיפים עליהם מלח ומתמצה רטיבות מן הדגים, ותערובת זו היא ציר רגיל. ולאחר מכן מוסיף רבינו וכותב: "אמנם יהיה הציר טהור, כשמוציאים הציר על ידי מלח או פירות שאינן מוכשרין (צריך להיות "מכשרין"). ברור, שהוא מפרש "ציר טהור" שאמר רבי אליעזר בן יעקב בציר שנעשה בלי כל תערובת מים ואם נתן בציר זה קצת מים הם מכשירים ומתטמאים. ומובן שכך יש לפרש גם דברי רבינו כאן. ורבינו לשיטתו (לקמן בהלכה זו עצמה), שמי פירות שנתערבו בהם מים כל שהם הכל משקה. ומעתה תתבאר בנקל גם הבבא הראשונה: "כל הציר בחזקת מוכשר". המדובר כאן (וכן במשנה שאמרנו: כל הציר בחזקת טמא) בציר רגיל שנעשה על המים, וקיבל רבינו דעתו של ריש לקיש בשם רבי יהודה נשיאה (שם כב, א) שחוששים שמא נתן עם הארץ יותר ממחצה מים וצריך השקה (וכמותו פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה ה), בניגוד לדעת רב נחמן, שאין עם הארץ נותן יותר ממחצה. ובהתאם לכך יתפרשו יפה דבריו בכל הדינים הבאים. [ויש לציין, שהראב"ד כאן מדבר בלשון רכה בלי כל מלה של ביקורת, אלא מעיר שבגמרא שם פירשו אחרת, ויש לראות בזה כעין הודאה, שאפשר לפרש גם כרבינו]. (26) שמא נגע בו עם הארץ. (27) לציר הטהור שיודעים שאין בו מים כלל. (28) שהם משקין המכשירים ומקבלים טומאה. (29) אם רוב ציר אינו מכשיר ואם רבו המשקין המכשירים - מכשיר. דין זה שנינו בתוספתא מכשרין פרק א הלכה ה בנתערבו במי פירות, ורבינו למד מזה לעניין ציר. (30) המכשירים, חוץ למים. (31) תוספתא שם. גירסת רבינו שם: "וחכמים אומרים, אפילו נפל לתוכן מים כל שהן - טמאים, ופסק כמותם.

ה. הלוקח ציר מעם הארץ³² - משיקו במים³³ וטהור. שאם היה רב הציר מים - הרי המים מטהרין במקוה; ואם היה רבו מלח של דגים³⁴ - אינה מקבלת טמאה, והמים שבה בטלו במיעוטן. במה דברים אמורים? לטבל בהן פת; אבל לקדרה³⁵ - מצא מין את מינו³⁶ ונעור³⁷, ונמצאו רב המים טמאים, שהמיעוט שהיה בציר לא טהר במקוה³⁸.

(32) ואפשר שיש בו יותר ממחצה מים. (33) מים טמאים מתטהרים אם משקעים את הכלי במקוה כשר עד שממיו צפים ועולים על המים הטמאים, וזה נקרא השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כ"א). (34) צריך להיות מליחה של דגים, פירוש ציר ומלח. כסף משנה. (35) לתבשיל שיש בו מים. (36) המים שבציר מצטרפים עם המים שבקדרה. (37) מתעורר. [רבינו גרשום מפרש - נסתלק, והכוונה שהביטול נסתלק]. (38) משום שבטלו במיעוטם ולא היה עליהם תורת מים כלל. יוצא מזה דבר מוזר קצת: אם היו

18 וְדֶרֶךְ חֲסִידוֹת, שִׁיְהִיָּה נִבְדָּל אָדָם וּפּוֹרֵשׁ מִשְׁאָר
19 הָעָם, וְלֹא יִגַּע בָּהֶם וְלֹא יֵאָכֵל וְיִשְׁתֶּה עִמָּהֶם.
20 שֶׁהַפְּרִישוֹת מְבִיאָה לִידֵי טְהָרַת הַגּוֹף מִמַּעֲשִׂים
21 הָרָעִים, וְטְהָרַת הַגּוֹף מְבִיאָה לִידֵי קְדֻשַׁת הַנֶּפֶשׁ מִן
22 הַדְּעוֹת הָרָעוֹת, וְקְדֻשַׁת הַנֶּפֶשׁ גּוֹרֶמֶת לְהַדְּמוֹת
23 בְּשִׁכְנֶיהָ; שְׁנֵאֲמַר: וְהִתְקַדְּשְׁתָּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים, כִּי
24 קְדוֹשׁ אֲנִי יְיָ מְקַדְּשֶׁכֶּם.⁵⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

בהל' ח' כתב ש"כל הכתוב בתורה מהלכות הטומאות והטהרות אינו אלא לעניין המקדש וקדשיו... אבל החולין אין בהם איסור ומותר לאכול חולין טמאין כו". ובהלכה י"ב כתב "אע"פ שמותר כו' חסידים הראשונים היו אוכלים חולין בטהרה... ודבר זה קדושה יתרה היא... וטהרת הגוף מביא לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות וגורמת להדמויות לשכינה וכו'" ולכאורה קשה הלא אם אכילת חולין בטהרה מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות מדוע מותר לכתחילה לאכול חולין בטומאה ולטמא חולין. אלא שסדר עבודתו של יהודי הוא באופן של "ילכו מחיל אל חיל". תחילת העבודה היא באופן ש"דיין מה שאסרה לך התורה", אבל אין לו להסתפק בזה אלא להגיע לעבודת הבדלה ופרישות שאז נשללת בכלל האפשרות למעשים הרעים ודעות הרעות, וזהו גם סדר ההלכות ברמב"ם שתחילה לומדים ההלכה שמותר לאכול חולין טמאים, ומכיוון שזוהי הלכה בתורה הרי זה כבר חיל ואח"כ הולכים מחיל אל חיל ומגיעים להלכה המבארת את מעלת הפרישות.

וכפתגם הידוע אצל חסידים שדעת העולם שמה שמותר מותר, ומה שאסור אפשר לפעמים למצוא היתר. אבל שיטת החסידות היא שמה שאסור בוודאי אסור ומה שמותר צריך לחשוב אם אפשר להסתדר בלעדיו שעניין זה אינו הידור מצווה כ"אם הלכה מפורשת ברמב"ם שאע"פ שיש עניינים המותרים בכל זאת יש להתנהג בפרישות.

(על פי "זין מלכות" ספר טהרה סימן כה)

(58 רבינו הקפיד לסיים כל ההלכות שבספר טהרה בלשון קדושה וטהרה.

בריו רחמנא דסייען

הלכות כלים

עֲנֵן אֱלֹהֵי הַהֲלָכוֹת לִידַע כָּלִים שֶׁמְקַבְּלִין טֻמְאָה מִכָּל אֵלֵי הַטֻּמְאוֹת וְכָלִים שֶׁאֵינָן מִטֻּמְאֵינִי, וְכִיצַד מִטֻּמְאֵינִי וּמִטֻּמְאֵינִי.

וְבִאֵזֶר עֲנֵן זֶה בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פָּרֶק ראשון

(1 יבאר ששה מיני כלים שמקבלים טומאה מן התורה. ודין

1 וְנִזְיָרִים מִתְּרִין לְהַטְטֹא בְּשָׂר טֻמְאוֹת חוּץ מִטֻּמְאָ
2 מֵת.

(48 אפילו חולין שאינם מתוקנים. (49 מותר לו לטמא. (50 שהפרישו מהם תרומה ומעשר. (51 מזה יוצא שחולין שאינם מתוקנים אסור לטמאם לכתחילה, אבל מותר לגרום להם טומאה, כלומר אינו מחייב להיזהר מדברים העשויים לגרום להם טומאה. (52 שאינם כהנים.

3 י. כָּל יִשְׂרָאֵל מִזְהָרִין לְהִיּוֹת טְהוֹרִים בְּכָל רֶגֶל, מִפְּנֵי
4 שֶׁהֵם נִכְוָנִים לְכַנֵּס בְּמִקְדָּשׁ וְלֵאכֹל קְדָשִׁים. וְזֶה
5 שְׁנֵאֲמַר בַּתּוֹרָה: וּבִנְכַלְתֶּם לֹא תִגְעוּ - בְּרֶגֶל בְּלִבְדָּ.
6 וְאִם נִטְמָא - אֵינוֹ לֹקֶה⁵³. אָבָל בְּשָׂר יָמוֹת הַשָּׁנָה
7 - אֵינוֹ מִזְהָר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל ישראל מזהרין להיות טהורים ברגל מפני שהם נכונים להכנס במקדש ולאכול קדשים וכו'". ודייקו האחרונים בלשונו שכתב "שהם נכונים" ולא שהם חייבים וכד' כי לשיטתו החיוב אינו משום שחייבים להיכנס לצורך הבאת קרבנות אלא שהוא גילוי מילתא בנוגע לזמן החיוב מכיון שזהו זמן שחייבים בו להכנס למקדש, הרי שאז צריך להיות טהור.

אבל רש"י בפרשת בא דיבור המתחיל מקרא קדש, כתב: "...קרא אותו קודש לאכילה ושתי' וכסות". והנפק"מ ביניהם, שלרש"י א: החיוב הוא רק במועד ולא בכל הרגל, מה שאין כן להרמב"ם הוא גם בחול המועד. ב: לרש"י גם ראש השנה ויום הכיפורים נקראו רגלים וגם בהם יש חיוב לטהר עצמו. ג: לרש"י החיוב הוא מעצם קדושת יום-טוב וצריך להיות כל זמן הרגל גם כשאינו אוכל ושותה.

על פי לקו"ש ח"ב ע' 63

(53 שם הלכה י: "אחרים אומרים, ובנבלתם לא תגעו, יכול (יכולים היינו לפרש), אם נוגע אדם ילקה את הארבעים, תלמוד לומר (ויקרא יא, כד): ולא לה טמא".

8 יא. הַטֻּמְאָה וְהַטְהוֹר יִחָדּוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁵⁴ לְמַדוּ⁵⁵,
9 שֶׁהַטֻּמְאָה וְהַטְהוֹר אוֹכְלִין בְּקַעְרָה אַחַת. אָבָל לֹא
10 יֵאָכֵל הַבֶּעַל עִם אִשְׁתּוֹ בְּקַעְרָה אַחַת כִּשְׁתִּיהִיָּה נָדָה,
11 וְלֹא יִשְׁתֶּה עִמָּה⁵⁶, וְלֹא תִמְזַג לוֹ אֶת הַכּוֹס, כְּמוֹ
12 שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְלֹא יֵאָכֵל הַזֵּב עִם הַזֶּבֶה, מִפְּנֵי הָרֶגֶל
13 עֲבִרָה⁵⁷, שֶׁמָּא יִבְעַל.

(54 תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו מפי הגבורה. (55 לדרוש מהכתוב הזה. (56 מכוס אחת. (57 שלא יבוא לידי עבירה חמורה לבוא על הזבה.

14 יב. אֵף עַל פִּי שֶׁמֶתֶר לֵאכֹל אֲכָלִין טֻמְאֵינִי וְלִשְׁתּוֹת
15 מִשְׁקִין טֻמְאֵינִי, חֲסִידִים הִרְאִישׁוּנִים הָיוּ אוֹכְלִין
16 חֲלִין בְּטְהָרָה וְנִזְהָרִין מִן הַטֻּמְאוֹת פֶּלֶן כָּל יְמֵיהֶם,
17 וְהֵן הַנִּקְרָאִים פְּרוּשִׁים. וְדָבָר זֶה קְדָשָׁה יִתְרָה הִיא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם לעזניה. (13) גזרו עליהם טומאה, מפני שהם דומים לכלי עצם אחרים.

כלים העשויים מעצמות העוף או מחיות שבים. כלי זכוכית מקבלים טומאה, ודין כלי גללים אבנים ואדמה. פשוטי כלי חרס ופשוטי כלי מתכות ומקבליהם. פשוטי כלי עץ עור ועצם ומקבליהם ומה שהוא בכללם.

ג. פְּלִים¹⁴ הַעֲשׂוּיִין מֵעֲצָמוֹת חַיָּה שְׂפִימִים וּמַעֲוָה - טְהוֹרִים. כָּל שְׂפִימִים - טְהוֹר, וְאֵינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה מִן הַטֻּמְאוֹת וְלֹא טֻמְאָת מִדְּרָס¹⁵. אִם הָאֹרֶג בְּגָד מִצֶּמֶר הַגָּדֵל בֵּינֵם - אֵינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה. שְׂנָאֹמֶר: אוֹ בְּגָד אוֹ עוֹר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹⁶ לְמִדּוֹ¹⁷: מִה בְּגָד - מִן הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ, אִם עוֹר - מִן הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ. חֲבֵרָה¹⁸ מִן הַגָּדֵל בֵּינֵם עִם הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ¹⁹ אֶפְלוֹ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה, אִם חֲבֵרוֹ חֲבוּר עַד שְׁמָשִׁים אֶת שְׁנֵיהֶן כָּאֵלוֹ הֵן אֶחָד לְטֻמְאָה²⁰, שֶׁאִם נִטְמָא זֶה יִטְמָא זֶה²¹ - הַפֶּל²² מִקְבֵּל טֻמְאָה.

א. שְׂבָעָה מִיָּגִי פְּלִים הֵן שְׂמִקְבָּלִין טֻמְאָה מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלוֹ הֵן²: הַבְּגָדִים, וְהַשְּׂקִין, וְכָלִי עוֹר, וְכָלִי עֶצֶם, וְכָלִי מִתְכוֹת, וְכָלִי עֵץ, וְכָלִי חֲרָשׁ. הָרִי הוּא אוֹמֵר: מִקְבֵּל כָּלִי עֵץ אוֹ בְּגָד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁקֶץ³. וּבְכָלִי מִתְכוֹת נֶאֱמָר: אִם אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף⁴. וּבְכָלִי חֲרָשׁ נֶאֱמָר: וְכָלִי חֲרָשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִּשְׁפָּרוּ.

(2) כל אלה הנמנים למטה, שווים רק לענין זה שכולם מקבלים טומאה, אבל חלוקים הם בפרטי דיני טומאתם כמו שיתבאר לקמן. (3) ולמעלה מזה כתוב: "וכל אשר יפול עליו מזה במותם יטמא". (4) והכתוב ממשיך: "את הנחושת את הברזל את הבדיל ואת העופרת". מנה הכתוב כל מיני המתכות שהיו ידועים אז לישראל. והפסוק הבא אחריו אומר: "אך במי נדה יתחטא", פירוש, כל אלה צריכים טהרה מטומאתם.

ב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵ לְמִדּוֹ⁶, שְׂזָה שְׂנָאֹמֶר בְּתוֹרָה: וְכָל מַעֲשֵׂה עֲזִים - לְרִבּוֹת פְּלִים הַעֲשׂוּיִין מִן הַקֶּרְנִים וּמִן הַטְּלָפִים וּמִן הַעֲצָמוֹת שֶׁל עֲזִים⁷. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר מִיָּגִי בְּהֵמָה וְחִיָּה⁸. אֲבָל פְּלִים הַעֲשׂוּיִין מֵעֲצָמוֹת הָעוֹף - אֵינוֹ מִקְבָּלִין טֻמְאָה⁹; חוּץ מִפְּלִים הַעֲשׂוּיִין מִבְּנֵי הָעוֹזְנִיהָ¹⁰ בְּלִבָּד וּבִיצַת הַנֶּעֱמִית¹¹ הַמְצֻפָּה¹² - הוֹאִיל וְהֵן דּוֹמִין לְעֶצֶם, מִקְבָּלִין טֻמְאָה כְּכָלִי עֶצֶם. וְקָרוֹב בְּעִנְיָ, שֶׁטֻמְאָתָן מְדַבְּרִי סוֹפְרִים¹³.

(5) איש מפי איש עד משה רבינו. (6) במסכת חולין כה, ב (כל דרשות חז"ל בפסוקי התורה, שאינן מובנות מתוך פשוטו של מקרא, מוגדרות על-ידי רבינו "מפי השמועה", מפני שאינן כתובות בתורה בפירוש, אלא שמענו מפי משה רבינו לדרוש כך. ראה הקדמת רבינו לפירוש המשניות שלו, ד"ה "החלק הראשון; פירושים מקובלים"). (7) "מעשה עזים" משמעותו הדברים שנעשים מן העזים. (8) למדו שם מן המלה "וכל" המיותרת, שאפשר היה לכתוב "ומעשה עזים". (9) הברייתא שם מסיימת: "אם כן (פירוש, אם אתה מרבה כל בהמה וחיה), מה תלמוד לומר "עזים"? פרט לעופות". (10) כלים פ"ז, מ"ד. שם כתוב "העז", ומפרש רבינו שהכוונה לעזניה. עוף זה נמנה בתורה (ויקרא יא, יג) בין העופות הטמאים, והוא גדול ורגילים לעשות כלים מכנפיו (ר"ש). (11) "בת היענה" מתרגם אונקלוס "בת נעימתא" (רב האי גאון). (12) בדבר המחזק ומעמיד את הכלי, שנעשה מקליפת הביצה (ראה השלמות). רבינו סובר שכלים העשויים מכנף העזניה, מקבלים טומאה גם בלי ציפוי. ולזה התכוון באמרו "בלבד", כלומר, בלי ציפוי. ולדעתו, מה שנאמר במשנה "המצופה" נמשך לביצת הנעמית בלבד. וב'תוספות יום טוב' למשנתנו מביא בשם מהר"ם (מרוטנבורג) שהמלה "המצופה" שבמשנה נמשכת

(14) שם מ"ד. (15) זב וזבה, נדה, יולדת ומצורע מטמאים את הכלים ששכבו, ישבו, רכבו או עמדו עליהם, וטומאה זו "מדרס" שמה (דיניה מפורשים בהלכות מטמאי משכב ומושב). רבינו מדגיש במיוחד טומאת מדרס, מפני שישנם דברים שאינם נטמאים בשום טומאה אלא בטומאת מדרס בלבד, כגון פשוטי כלי עץ, כלי עור וכלי עצם (ראה לקמן ה"א). (16) ראה ה"ב אות ד. (17) בתורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ו, ה"י. (18) משנה שם, ו'תורת כהנים' שם. (19) בתוספתא כלים בבא מציעא פ"ז ה"ב, נחלקו ר' מאיר ור' יהודה בדין חיבור לגדל בים דבר הגדל בארץ שאינו מקבל טומאה, כגון כלי אבנים וכדומה. ר' מאיר אומר שאינו מקבל טומאה, ר' יהודה אומר (לפי גירסת הגר"א בביאורו שם) "כלי ים ראויים לקבל טומאה, וטיהורם (מגזירת הכתוב), לכשתמצא להם עילה (נימוק כל שהוא) יהיו טמאים". פירוש, אפילו חיבור להם דבר שאינו מקבל טומאה. ואף-על-פי שבכל מקום הלכה כר' יהודה נגד ר' מאיר, כתב רבינו כאן "חוט או משיחה" שהם מהדברים שמקבלים טומאה כשיש בהם השיעור הקבוע, ומשמע שכלי אבנים והדומים להם שאינם מטמאים כלל, אינם מועילים לטמא. מפני שסתם משנה כאן ובנגעים שם, בשיטת ר' יהודה נשנו, וכל סתם במשנה ומחלוקת בברייתא - הלכה כסתם. (20) פירוש, אם חיבור שכזה בבגדים ששניהם מקבלים טומאה, עושה אותם כבגד אחד לענין טומאה. (21) שאם נגעה טומאה באחד, נטמא גם השני כאילו נגע בטומאה עצמה (ולא משום נגיעה בבד שנטמא). (22) הגדל בארץ והגדל בים. ראה השלמות.

ד. יִרְאֶה לִי, שֶׁהַפְּלִים הַעֲשׂוּיִים מֵעוֹר הָעוֹף אֵין מִקְבָּלִין טֻמְאָה, כְּמוֹ עֲצָמוֹתָיו²³. וְאִם תֹּאמַר: וְהָרִי הוּא כְּשֶׁר לְכַתֵּב עָלָיו תִּפְלִין²⁴ פְּעוֹר בְּהֵמָה וְחִיָּה? הִנֵּה עוֹר הַדָּג אֵינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה, וְלֹא זֶה־הֵמָּה שְׂאִינָה פּוֹסְקֶת²⁵ הִיא כְּשֶׁר לְתִפְלִין²⁶. הִנֵּה לְמִדַּת²⁷, שְׂאֵף דָּבָר שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה כְּשֶׁר לְתִפְלִין, אִם אֵין לוֹ זֶה־הָמָּה²⁸.

(23) ראה למעלה ה"ב. (24) שבת קח, א וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות תפילין ה"י. (25) אינה עוברת ע"י עיבוד

העור כמו זוהמא של עורות אחרים. (26) גמרא שם. (27) מזה יש ללמוד. (28) ועור העוף אין לו זוהמא.

ה. כלי זכוכית אינן מקבלין טמא מדיברי תורה²⁹, ונחכמים גזרו עליהן שיקבלו טמא³⁰; הואיל ותחלת ברייתן³¹ מן החול ככלי חרס - הרי הן ככלי חרס³². ומפני שתוכן נראה כבדן, לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן³³, אלא עד שתגע הטמא בהן, בין מתוכן בין מבדן, ככלי מתכות. ולא גזרו טמא³⁴ על פשוטיהן³⁵, אלא על מקבליהן³⁶. ואין להם טהרה במקנה³⁷. ואין שורפין עליהן תרומה וקדשים³⁸, שלא גזרו עליהן אלא לתלות³⁹.

(29) לא נמנו בתורה בין סוגי המקבלים טומאה. (30) בשבת יד, ב אמרו: יוסי בן יעזר איש צרידה ויסי בן יוחנן איש ירושלים (נשיא הסנהדרין ואב בית-הדין) גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. (31) החומר הגלמי שממנו עושים זכוכית. (32) ר' יוחנן שם, א"ב. (33) הראב"ד משיג, הלא בגמרא שם טז, ב נימקו בסברא זו למה מיטמאים מגבם. והוא מוסיף: "ואם תשאל למה לא יטמא מאויריו ככלי חרס?" ומשיב, שאם כן יהיו חמורים מכל הכלים, שאין כלי המטמא גם מגבו וגם מאויריו בלי נגיעה, ומפני שהוכרחו למעט טומאה אחת, העדיפו למעט טומאת אויר שהיא חידוש. ויש להניח, שגם רבינו התכוון לכך, אלא שקיצר בלשונו, כדרכו. (34) שם טז, א. (35) שאין להם בית קיבול. (36) כלים שיש להם בית קיבול. (37) כמו כלי חרס (שם טו, ב). (38) תרומה וקדשים שנטמאו צריך לשורפם. ומשמיענו רבינו, שאם נטמאו ע"י נגיעה בכלי זכוכית טמא, אין שורפים אותם (שם טז, א). (39) אסורים באכילה ואסור לשורפם, אלא מניחים אותם עד שיירקבו. המלה "לתלות", פירושה, כעין דבר התלוי באויר בין השמים ובין הארץ.

ו. כלי גללים⁴⁰ וכלי אבנים וכלי אדמה⁴¹ - לעולם טהורין⁴², ואין מקבלין טמא מן הטמאות ולא טמאת מדרס⁴³, לא מן התורה ולא מדברי סופרים, בין פשוטיהן בין מקבליהן.

(40) כלים עשויים מרפש בקר שנתייבש ונתקשה (רבינו בפירושו למשנה כלים פ"א, א). רש"י בשבת נח, א מפרש "גללים" - שיש, אולם שם טז, ב פירש כרבינו. (41) שלא הוסקו באש, ואם הוסקו - הם כלי חרס. (42) שבת שם. (43) ביארנו למעלה בהלכה ג.

ז. פיל שבלע⁴⁴ הוציין⁴⁵ והקיאן⁴⁶ דרך הרעי⁴⁷, העושה מהן פלים - הרי הן ספק⁴⁸ אם הם ככלי גללים⁴⁹ או כלי עץ פשהיו. אבל בפיה⁵⁰ שנטמאת ובלעה פיל והקיא דרך בית הרעי - הרי היא בטמאתה⁵¹.

(44) בעיא במנחות סט, ט. (45) שבטים דקים. (46) הוציאם. (47) דרך שהרעי יוצאת. (48) בעיא שלא

נפשטה. (49) ואינם מקבלים טומאה. (50) סל קלוע משבטים דקים. (51) שם. דבר שנטמא אינו יוצא מטומאתו אלא על-ידי שינוי ממש בגופו, וכאן המדובר כשיצאה שלימה, אבל אין מורידים טומאה לדבר שיש בו עיכול ואפילו הוא שלם (פיל שאמרו - לאו דוקא, ונקט פיל לדוגמא, שהוא גדול ואפשר לו לבלוע סל ולהוציאו כשהוא שלם).

ח. פשוטי כלי חרס⁵², כגון מנורה וכסא ושלחן של חרס וכיוצא בהן - אין מקבלין טמא מן הטמאות ולא טמאת מדרס⁵³, לא מן התורה ולא מדברי סופרים. שנאמר: אשר יפל מהם אל תוכו יטמא; כל שיש לו תוך⁵⁴ בכלי חרס - מקבל טמא, ושאין לו תוך - טהור.

(52) כלים שם מ"ג. (53) ברייתא שבת פד, א. (54) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ז ה"ד.

ט. כלי מתכות⁵⁵, אהר פשוטיהן, כגון הספינים והמספרים, או מקבליהן, כגון היורות והקומקומוסין - הפל מקבלין טמא; שנאמר: כל דבר אשר יבא באש⁵⁶ - בין מקבל בין פשוט. אפלו תבה או מגדל וכיוצא בהן של מתכת, שהן מקבלין ארבעים סאה בלח⁵⁷ או יתר - מקבלין טמא⁵⁸; שנאמר: כל דבר אשר יבא באש⁵⁹.

(55) כלים פ"א, מ"א. (56) 'ספרי' מטות פסקא קנח. (57) שהן ששים סאה ביבש. כל כלי מקבל דברים יבשים כשליש יותר מנוזלים, מפני הגודש. (58) בשבת פג, ב דרשו: "מה שק מיטלטל מלא וריקן, אף כל מיטלטל מלא וריקן", אבל כלים גדולים שאי אפשר לטלטל אותם כשהם מלאים, אינם מקבלים טומאה מפני שאינם דומים לשק. ומשמיענו שהגבלה זו אינה נוהגת בכלי מתכת. (59) המלה "כל" מרבה כלים גדולים.

י. כלי עץ⁶⁰ וכלי עור וכלי עצם: מקבליהן, כגון הערבה⁶¹ והחמת⁶² וכיוצא בהן - מקבלין טמא מדברי תורה; אבל פשוטיהן, כגון הלוחות והפסא והעור שאוכלין עליו וכיוצא בהן - אינן מקבלין טמא אלא מדברי סופרים⁶³. שנאמר: מפל כלי עץ⁶⁴. מפי השמועה למדו: מה שק - שיש לו בית קבול⁶⁵, אף כל⁶⁶ - שיש לו בית קבול. וכלי עצם ככלי עץ לל דבר⁶⁷. במה דברים אמורים⁶⁸ שטמאת פשוטיהן מדברי סופרים⁶⁹ בשאר טמאות חוץ מטמאת מדרס, אבל במדרס הזב וחביריו⁷⁰ מתטמאין מן התורה⁷¹; שנאמר: כל המשפב אשר ישפב - כל העשוי למשפב או למרפב, כמו שביארנו⁷². וכן כלי זכוכית העשוי למשפב - מתטמא במדרס מדברייהן.

(60) כלים פ"ב, מ"א. (61) של עץ. (62) נוד עשוי מעור בהמה. (63) לקמן בפ"ד ה"א מונה רבינו סוגי כלי עץ שאינם מטמאים כלל, אפילו מדברי סופרים. (64) והכתוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסיים: "או בגד או עור או שק . . . וטמא עד הערב". (65) מקום לקבל בו כלים ואוכלין. (66) כל הכלים האמורים בפסוק זה אינם מטמאים כשאין להם בית קיבול (שבת פו, ב). (67) מפני שטומאתם למדנו מהכתוב "וכל מעשה עזים" (ראה למעלה ה"ב), והכתוב ממשיך: "וכל כלי עץ", ולפיכך הוקשו (הושו) לכלי עץ. (68) בבא בתרא סו, א. (69) זבה נדה ויולדת. (70) בכורות לה, א. (71) בהלכות מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"א. (72) גזור עליהם שיטמאו כלי מתכת.

מסיים: "או בגד או עור או שק . . . וטמא עד הערב". (65) מקום לקבל בו כלים ואוכלין. (66) כל הכלים האמורים בפסוק זה אינם מטמאים כשאין להם בית קיבול (שבת פו, ב). (67) מפני שטומאתם למדנו מהכתוב "וכל מעשה עזים" (ראה למעלה ה"ב), והכתוב ממשיך: "וכל כלי עץ", ולפיכך הוקשו (הושו) לכלי עץ. (68) בבא בתרא סו, א. (69) זבה נדה ויולדת. (70) בכורות לה, א. (71) בהלכות מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"א. (72) גזור עליהם שיטמאו כלי מתכת.

1 יא. כל שהוא ארוג⁷³, בין מצמר ופשתים בין
2 מקנבוס, או ממש או משאר דברים הגדלים בפפשה
3 - הוא הנקרא בגד לענין טמאה. והלכדים⁷⁴ כבגדים
4 לכל דבר⁷⁵.

(73) שבת סד, א. (74) חתיכות בד. (75) ב'תורת כהנים' פרשת שמני פרשת ו ה"ח, דרשו: "או בגד" לרבות את הלבדין. המלה "או" נדרשת לריבוי.

5 יב. השק הוא חוטי שעיר הגדלין⁷⁶ פשלת⁷⁷ או
6 הארוגין כבגדים. אחד העשוי⁷⁸ מן העזים או מצמר
7 גמלים או מזנב הסוס והפירה וכיוצא בהן, ואחד
8 האריג מהן כמו המרצופין⁷⁹, או הגדל כמו חבק⁸⁰
9 של חמור וכיוצא בו. אבל החבלים והמשיחות
10 השזורין, בין מן השער בין מצמר ופשתים - אינן
11 מקבלין טמאה בפני עצמן⁸¹.

(76) שזורים, קלועים, מלשון הכתוב (דברים כב, יב) "גדילים תעשה לך". (77) בד לעשיית בגדים, ארוג חוטי שתי וחוטי ערב, ושקים קלועים בצורה של טבעות אחוזות זו בזו. (78) תנא דבי ר' ישמעאל שבת כז, א. (79) שקים גדולים וחזקים שאורזים בהם משאות גדולים להעבירם בספינות. (80) איזור רחב הכרוך ומהודק סביב בטן הבהמה ('תורת כהנים' שם פ"ח ה"א). (81) אבל כשהם מחוברים בדבר המקבל טומאה - מתטמאים (שם).

12 יג. כל הכלים העשויין מן הגמא⁸² ומן הערבה ומן
13 הקנים⁸³ ומכפות תמרים ומן העלים והשריגין⁸⁴
14 וקלפי אילנות ומן החלף⁸⁵, כגון הכפפות⁸⁶
15 והטרסקלין⁸⁷ והמחלצות⁸⁸ והמפצות⁸⁹ - הכל בכלל
16 כלי העץ, שהכל גדל מן הארץ בעץ. אחד כלי חרס
17 ואחד כלי נתר⁹⁰ לכל דבר⁹¹. כל כלי העשוי מהעפר
18 מן העפרות⁹² ואחר כך שורפין אותן בפפושן - הרי
19 זה כלי חרס. והתנור⁹³ והפירים⁹⁴ והכפח⁹⁵ וכיוצא
20 בהן משאר הבנינות⁹⁶ שאופין בהן או מבשלין בהן
21 - הכל מקבלין טמאה דין תורה⁹⁷, וטמאתן וטמאת
22 כלי חרס שוה.

(82) מין עשב. (83) הגדלים על שפת הנהרות. (84) ענפי עץ הגפן. (85) בערבית אל פלחר (רבינו בפירוש למשנה), מין עשב. (86) סלים קטנים קלועים מגידולי קרקע. (87) סלים גדולים קלועים. (88) שטיחים גדולים, קלועים מקנים או שבטים דקים. (89) שטיחים רכים, קלועים

מעשבים. (90) במסכת עבודה זרה לג, ב פירשו - מחפורת של צריף. ופירש רבינו (בכלים פ"ב מ"א) אבן רכה מאוד הנמסת בקלות במים. (91) משנה שם. (92) כל מין עפר שהוא, בין טיט בין חול, ובין אדמה רכה או קשה. (93) הוא רחב מלמטה וצר מלמעלה. (94) תנור שדפנותיו מאונכים, ויש בו מקום להעמיד שתי קדירות. (95) תבניתו ככירה, ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד (ראה שבת פרק ג מ"א, וב). ושלשתם עשויים מחרס. (96) מיני תנורים גדולים. רבינו קורא להם בנינות מפני שמחברים אותם בטיט לאדמה. (97) אף-על-פי שהם מחוברים לקרקע, וכל מחובר לקרקע אינו מקבל טומאה. והטעם, מפני שהתורה אמרה (ויקרא יא, לה): תנור וכיריים יותץ.

פרק שני

1 יבאר העושה כלי קיבול אפילו כל שהוא מדבר של קיימא. ודין בית קיבול העשוי למלאותו. שפופרת הקש והקנה וכיוצא בהן אם דינן ככלי קבלה.

א. העושה² כלי קבול מכל מקום³ - הרי זה מקבל²³
טמאה בכל שהוא מן התורה. ואין לכלי קבול²⁴
שעור. והוא שיעשה דבר של קיימא, שאפשר²⁵
שיעמד. כיצד? העושה כלי מן העור המצה²⁶ שלא²⁷
נתעבד כלל, או מן הנר, אף על פי שאין הנר²⁸
מקבל טמאה, או מקלפת הרמון והאגוז והאלון²⁹,
אפלו חקקום התינוקות למד בהן את העפר או³⁰
שהתקינום לכף מאזנים - הרי אלו מקבלין טמאה;
שתינוק חרש³¹ שוטף וקטן יש להן מעשה³², אף על
פי שאין להן מחשבה³³. אבל העושה כלים³⁴ מן
הקלפת והאתרוג והדלעת היבשים, שחקקן למד בהן,
וכל פיוצא בהן - הרי הן טהורין, לפי שאי אפשר³⁵
שיעמדו אלא זמן מועט.

(2) כלים פ"ז מט"ו. (3) לרבות עור המצה והנייר ומשחקי תינוקות האמורים למטה (רבינו בפירושו למשנתיו, וכן פירשו הרא"ש ו'תוספות יום טוב'. והברטנורא מפרש "מכל מקום" היינו אפילו בית קיבול זעיר), אבל עצמות הדג ועורו אינם מיטמאים אפילו כשיש להם בית קיבול, שהתורה מיעטה אותם מטומאה. (4) עור שאינו מעובד כלל, כמו מצה שאין בה כל תיקון או תערובת כדי לשפרה. ב'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ו ה"א, שנינו: "יכול אף המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה? תלמוד-לומר (ויקרא יא, לב): אשר יעשה מלאכה בהם". ומדרשה זו נתמעט עור שלא נגמרה מלאכתו. וסובר רבינו, שאם עשה לעור זה בית קיבול, כגון תרמיל או כיס - נגמרה מלאכתו ומקבל טומאה, ונתמעטו פשוטי כלי עור בלבד (ראה משנה-למלך). (5) פרי עץ האלון שקליפתו וגם תוכו קשים. (6) אינו שומע ואינו מדבר, אבל אילם השומע - דינו כגדול. (7) מעשיהם מועילים כמו מעשה בן דעת. (8) בכל הדברים שמחשבתו של אדם מכריעה לכאן או לכאן - אין למחשבתם כל ערך. (9) תוספתא, כלים בבא-מציא פ"ז ה"ג.

ב. קנה מאזנים¹⁰ והמחקק¹¹ שיש בהן בית קבול³⁶

התוספתא: אינו מטמא אלא המשמש את הצורך. (22) פ"א ה"א, שפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מגזירת חכמים.

ג. בית קבול²³ העשוי למלאתו - אינו בית קבול. ביצד? בקעת²⁴ של עץ שחוקקין בה בית קבול ותוקעין בו הסדן של פרזל²⁵: אם של נפחים היא - אינה מקבלת טמאה; שאף על פי שיש בה בית קבול, לא נעשה אלא למלאתו²⁶. וכן כל פיוצא בזה. ואם היתה של צורפין²⁷ - הרי זו מקבלת טמאה; מפני שהן מגביהין את הפרזל בכל עת שירצה ומקבצין את שפות²⁸ ההב והפסוף המתקבצת שם תחת הסדן²⁹, והרי נעשה לקבלה. וכן כל פיוצא בו.

(23) משנה, שם. (24) חתיכת עץ פשוטה. (25) ועליו מניחים את המתכת, כשמעבדים אותו. (26) מלשונו משמע שאפילו לפני שתקעו את הסדן בבית הקיבול אין העץ מקבל טומאה מפני שהחור נעשה בכוונה תחילה למלאות אותו מילוי קבוע. (27) צורפי מתכות יקרות, כגון זהב וכסף. (28) נסורת דקה שנושרת מן המתכת כשמחליקים אותה בפצירה ששיניה זעירות (מלשון המשנה, כלים פ"ל, מ"א: "שפן בשופין"). (29) אבל נסורת הברזל אין לה כל ערך ואין מאספים אותה (תוספתא, שם).

ד. הפך³⁰ החקוק שתחת רגלי המטות³¹ והמגדלות וכיוצא בהן, אף על פי שהוא מקבל - טהור, ואין בו משום פלי קבול, לפי שאינו עשוי לקבול אלא לסמך בו בלבד. שפופרת³² הקש³³ - מקבלת טמאה בכל פלי העץ שמקבלין טמאה, אפילו אינה יכולה לקבל אלא טפה אחת³⁴. ושפופרת הקנה³⁵ שחתכה לקבלה - אינה מקבלת טמאה עד שיוציא את כל הלכך שבתוכה. ואם לא נחתכה לקבלה - הרי היא בפשוטי פלי עץ. אבל שפופרת של פקועות³⁶ וכיוצא בהן - אינן פלים, אלא פאכלין הן חשובין.

(30) תוספתא, שם פ"ח ה"א. (31) כדי לכוון עמידת רגלי המיטות, והמגדלות הניחו תחתיהן חתיכות קרש עבות, שחקקו בהן בתי קיבול מתאימים לרגלים. (32) משנה, שם פ"ז מ"ז. (33) של תבואה והיא חלולה. (34) שביט קיבול מיטמא בכל שהוא. (35) קנה סוף חלול, וחללו מלא חומר ספוגי לבן, ונקרא במשנה "בכיי". (36) מין צמח שדה רך שטעמו מר, ואחר שכובשים אותו זמן רב הוא מתמתק ונעשה ראוי למאכל אדם (במלכים-ב, ד, לט: "וילקט ממנו פקעות שדה"), ויש לו קנים שנאכלים כפריו.

ה. שפופרת³⁷ שחתכה ונתן בה את המזוזה³⁸ ואחר כך נתנה בפתל³⁹, אפילו נתנה שלא פדרך קבלתה⁴⁰ - מקבלת טמאה⁴¹. קבעה בפתל⁴²: אם קבעה פדרך קבלתה - הרי זו מקבלת טמאה⁴³: שלא פדרך קבלתה - טהורה⁴⁴. נתן השפופרת בפתל⁴⁵ ואחר כך נתן בה המזוזה⁴⁶: אם היתה פדרך קבלתה - הרי זו

1 מתכת, והאסל¹² שיש בו בית קבול מעות, וקנה של
2 עץ שיש בו בית קבול מים¹³, ומקל שיש בו בית
3 קבול מזוזה¹⁴ או מקום מרגלית¹⁵, ומשחזת של
4 עץ¹⁶ שיש בו בית קבול שמן¹⁷, ולוח פנקס¹⁸ שיש
5 בו בית קבול שעורה¹⁹ - כל אלו וכיוצא בהן, אף על
6 פי שהן פשוטי פלי עץ, הואיל ויש בהן בית קבול
7 כל שהוא, מקבלין טמאה דין תורה. ואין טמא מן
8 התורה²⁰ אלא בית קבול לבדו שיש בהן והמשמש
9 את בית הקבול משאר הכלי שבית הקבול צריך
10 לו²¹; אבל היתר על הצרך משאר הכלי הפשוט -
11 טהור מן התורה וטמא מדבריהן, כמו שבארנו²².

(10) החלק האמצעי שכפות המאזניים תלויים בו (משנה, שם פ"ז, מ"ט). (11) חתיכת עץ מהוקצעת, שמוחקים בה את המידות. כיצד? מעבירים את המחק על כל שפת המידה ונופל על הגודש, ואם המחק כבד, הוא נדחק קצת לתוך הכלי ומפיל יותר. הקנה של מאזניים והמחק הם מעץ, והרמאים עושים להם בית קיבול ומכניסים בהם מתכת בצד אחד, וכשהם קונים מניחים את המשקלות בצד שהמתכת בו, וכשמוכרים מניחים שם את הדבר הנמכר. באופן דומה הם משתמשים גם במחק, בקניה מוחקים בצד הקל ובמכירה בצד הכבד. (12) מוט שתולים בו הסחורה הנמכרת, וחנווני רמאי עושה בו בית קיבול וטומן בו מקצת הכסף שקיבל, ואומר לקונה שטעה במנין ונתן פחות ממה שהיה עליו לשלם. (13) עני רמאי מעמיד פנים כאילו הוא יושב בתענית כדי שיחמלו עליו, ושותה מים מן הקנה מבלי שירגישו בזה העוברים ושבים. (14) כדי לקבועו בפתח הבית (ע"פ פירוש רבינו למשנתנו. ראה השלמות). (15) כדי להסתירה שם ולהבריח המכס (המשנה מסיימת: "ועל כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר". פירוש, אם אומר - אפשר שילמדו אנשים רעים את התחבולות הללו לרמות, ואם לא אומר - יחשבו הרמאים, שאין אנו בקיאים בתחבולותיהם וגם התלמידים לא יהיו בקיאים בדינים אלה. בבבא-בטרא סט, ב - אמרו, שרבן יוחנן בן זכאי גילה את כל התחבולות בהסתמכו על הכתוב (הושע יד, ו): כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם). (16) שם מ"ז. במשנה כתוב סתם "משחזת", ורבינו הוסיף "של עץ", שאם היא של מתכת הרי היא מיטמאה אף-על-פי שאין בה בית קיבול, ואם היא של אבן אפילו כשיש בה בית קיבול אינה מקבלת טומאה כמו שנתבאר בפ"א ה"ו (רבינו בפירושו). (17) כדי להחליק יפה את חוד הסכין מטפטים קצת שמן על המשחזת, ולפיכך עושים בה חקיקה קטנה לקבלת השמן. (18) לוח עץ שמניחים עליו שעורה, והחנוונים חורטים עליו בחרט של מתכת או של עץ קשה, את חשבונותיהם. [ולא השתמשו בקלף או בנייר מפני מחירים הגבוה]. וכשלא היו צריכים יותר לאותם החשבונות - החליקו את השעורה כדי להשתמש בה שנית. (19) יש עושים בלוחות בית קיבול לשעורה. (20) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ז ה"ד. (21) שבלי חלק זה לא יהיה הכלי ראוי להשתמש בו. לשון

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ^{מקבלת טמאה} 47; ^{שלא פדרף קבלתה} 48 - ^{טהורה} 49.
2 ^{קבעה בפתל, אפלו פדרף קבלתה} - ^{טהורה} 50.
3 ^{עמק} 61 - ^{הרי זה מקבל טמאה עד שיפשוט} 62; ^{שפל} 11
4 ^{כלי קבול מקבלין בכל שהן, ויהי מקומן כמו כים} 12
5 ^{קטן. אבל צרור המעות אינו מקבל טמאה, שאין} 13
6 ^{עליו צורת כלי} 63.
14

(60) שם פכ"ו מ"ב. (61) מפני שאין דרכו של אדם לפתוח תכופות את הצרור, נשארה תבנית הכיס, ומפני כך חשוב בית קיבול. (62) שיתפשוטו הקמטים ויחזור העור לצורתו הטבעית. (63) אדם רגיל לפתוח ולסגור צרור מעותיו, ומתוך כך הוא מתפשט מהר ואין עליו תורת בית קיבול אפילו לפני שנפשוט (ב'הגהות מים טהורים' במשנתנו מפרש כך את נימוקו של רבינו בפירושו שם).

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ח

פרק שלישי

(1) יבאר כלי עץ העשוי לנחת או להיטלטל מלא וריקן או סתם. ומה הם הכלים העשויים לטלטל במילואו. וכיצד מודדים הכלי לידע אם מחזיק מ סאה ומה נמדד עמו. כלי עץ שאינו מחזיק ארבעים סאה כדרכו אלא אם כן הטהו על צדו.

- א. כל כלי עץ העשוי לנחת, ^{אפלו אינו מקבל אלא} 15
16 ^{דבר מועט} 3 - ^{אינו מקבל טמאה} 4 לא מן התורה ולא
17 ^{מדברי סופרים. וכל כלי עץ העשוי להיטלטל מלא} 18
19 ^{וריקן פשק, אפלו היה מחזיק מאה סאה, ואף על} 18
20 ^{פי שיש לו שוליים, הואיל ואינו עשוי לנחת - הרי} 19
21 ^{זה מקבל טמאה דין תורה כשאר כלי קבול. וכל} 20
22 ^{כלי עץ שהוא סתם} 5, אם היו לו שוליים לישוב
23 ^{עליהם על הקרקע} 6 ^{פדי שלא יהא נוח להתגלגל,} 22
24 ^{והיה מחזיק ארבעים סאה בלח שהן פורים ביבש -} 23
25 ^{אינו מקבל טמאה כלל, לא מן התורה ולא מדברי} 24
26 ^{סופרים, מפני שהזקתו} 7 ^{שעשוי לנחת. ודברים אלו} 25
27 ^{דברי קבלה הן. מפי השמועה למדו} 8: ^{מה שק -} 26
28 ^{שהוא מוטלטל מלא וריקן, אף כלי עץ לא יטמא} 27
29 ^{אלא אם כן היה מוטלטל מלא וריקן; להוציא כלי} 28
30 ^{עץ העשוי לנחת.} 29

(2) עשוי להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (3) ואפשר לטלטלו כשהוא מלא. (4) בחגיגה כו, ב אמרו גבי שולחן שבבית המקדש, שאילמלא היו מוציאים אותו להראותו לעולי רגלים לא היה מקבל טמאה מפני שהוא עשוי לנחת במקום אחד. וטעמו של דבר: כלי עץ הוקשו (הושוו) לשק, ששניהם נכתבו בפסוק אחד (ויקרא יא, לב) ודרשו: כלי עץ מטמא רק כשהוא דומה לשק שהוא מיטלטל, וזה אינו מיטלטל כלל (רבינו בסוף הלכה זו). (5) לא נקבע אופן שימוש. (6) להוציא שוליים עגולים או משופעים. (7) הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. (8) בתורת כהנים פרשת שמני פרשת ו הלכה ה שנינו: מה שק מיוחד שהוא מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם.

(37) תוספתא, שם ה"ג. (38) ובזה גילה דעתו שעשאה לקבלה וראויה לקבל טמאה. (39) חיבור עראי, שקל לנתקו. (40) חיבר את צידה הפתוח למזוות הפתח, ובמצב זה אינה ראויה לקבל. (41) מכיוון שלפני נתינתה בכותל ירדה עליה תורת קבלת טמאה, אין הטמאה מסתלקת אלא על-ידי שינוי מעשה, וחיבור עראי אינו נקרא שינוי מעשה. (42) חיבור של קבע במסמרים. (43) לפי שעודה ראויה לקבלה. (44) לפי שעל-ידי קביעתה אינה ראויה לקבל, הרי קביעתה שינוי מעשה גמור והועילה לעשותה כמחובר לקרקע, שאינו מקבל טמאה, מה שאין-כן כשקבעה דרך קבלתה ונשארה ראויה למלאכתה הקודמת להכניס לתוכה מזווה. (45) חיבור ארעי. (46) וגילה אז דעתו שלקבלה הוא מתכוון, אבל לפני הכנסת המזווה לא גילה כוונה כזו. (47) כוונתו שלאחר הנתינה בכותל מועילה לעשות כלי, מפני שאינה קבועה בכותל. (48) והכניס בה המזווה על ידי לחיצה בכוח. (49) כשחיבר את השפופרת לכותל לא היתה כלי, שהרי לא הוכיח שלקבלה התכוון, ולכן בטלה לגבי הכותל אפילו בחיבור בלתי מהודק, והכוונה שבאה לאחר מכאן אינה מועילה. (50) בחיבור של קבע אין מחשבתו מועילה (פירושנו זה מיוסד על פירוש בעל סדרי טהרות לתוספתא, כלים שם).

- ו. ^{כלי} 51 ^{שאורגין אותו מן הנסרים} 52 או מן השעם 53
4 ^{פדי שישטחו עליו הפגדים והמגמר} 54 ^{מלמטה פדי} 4
5 ^{שיתבסמו: אם היה עשוי ככורת שאין לו קרקע} 55 -
6 ^{טהור, ואם היה בו בית קבלת פסוי} 56 - ^{הרי זה} 6
7 ^{מקבל טמאה.} 7

(51) כלים פכ"ב מ"י. (52) פירוש, שבבי עץ דקים מאוד. (53) מין גמי (בזמנו ניתן שם "שעם" לעץ רך וקל שעושים ממנו פקקים, אולם רבינו התכוון לגמי). (54) כלי שבו מקטירים בושם על גחלים לוחשות. (55) שוליים, אלא דפנות בלבד ושוטחים את הבגדים מלמעלה. (56) שטח ארוג למעלה מן המוגמר העומד על הקרקע ועל הכיסוי מניחים את הבגד שרוצים לבסמו.

- ז. ^{סנדל} 57 ^{של פהמה: של מתכת - טמא} 58, ^{ושל} 8
9 ^{שעם - טהור, שאין זה חשוב מפלי הקבלה} 59.

(57) שם פ"ד מ"ה. רגילים היו להנעיל על רגלי הבהמות סנדלי מתכת להגן על הרגלים מפני הקוצים. (58) כל משמשי בהמה (הכלים העשויים לצרכי הבהמה עצמה) אפילו של מתכת אינם מקבלים טמאה, אבל סנדל מקבל טמאה. במס' שבת נט, א - מנמק רב, מפני שבמלחמה שותים החיילים בו מים, כשאין להם כלי אחר, ולכן דינו כמשמשי בהמה ואדם. (59) בסנדל של גמי אי אפשר לשותות מים, ואם כן הוא משמש רק את הבהמה (מלשונו של רבינו אפשר להבין שאינו נידון כבית קיבול, אולם מגמרא שבת הנ"ל משתמעת הכוונה שאמרנו).

- ח. ^{הצורר} 60 ^{מרגלית בעור והוציאה ונשאר מקומה} 10

ב. הפלים שחזקתן שהן עשויות לנחת, כגון שדה⁹
 תבה ומגדל¹⁰ וכו' וכן הקנים¹² וכו' וכן
 ספינה¹³ גדולה¹⁴ וכיוצא באלו, אם הן מחזיקין
 ארבעים סאה - אין מקבלין טמאה¹⁵. ואלו הן
 הפלים של עץ שהן עשויות¹⁶ להתטלטל במלואן:
 דרדור¹⁷ שמניחין אותו על העגלה, וקוסטות
 המלכים¹⁸, וערכת העבדן¹⁹, וכו' ספינה קטנה
 שאינה יכולה להלך באמצע הים הגדול²⁰, והארון.
 כל אחד מחמשת פלי עץ אלו, אף על פי שהן
 מקבלין יותר מארבעים סאה - הרי אלו מקבלין
 טמאה, שלא נעשו מתחלתן אלא להטלטל מלאין²¹.
 ושאר כל פלי עץ²², אם היו מקבלין ארבעים סאה
 ויש להם שוליים - חזקתן שאינן עשויות להתטלטל
 במלואן, ולפיכך אין מקבלין טמאה. וכן פלי עצים²³
 וכלי העור המקבלין ארבעים סאה בלח - אין
 מקבלין טמאה, אלא אם כן נעשו מתחלתן
 להתטלטל פשה²⁴ מלאין.

(9) מרכבה שמסיעים בה נשים והיא נישאת בידי אדם.
 (10) ארון גדול עשוי בתבנית מגדל ומניחים בו כלים ומזון.
 (11) כוורת קלועה מקש. (12) עשויה מקני סוף.
 (13) הספינות המפליגות בים מוליכות כלי גדול מאוד של
 עץ מלא מים לשתיה וקוראים לו "בור ספינה".
 (14) המפליגה בים הגדול. במשנה: "ספינה אלכסנדריה"
 ופירש שם רבינו, הספינות המפליגות לאלכסנדריה של
 מצרים ונכנסות לים הגדול. ויש מפרשים שהכוונה לספינות
 של תגרי אלכסנדריה שעומדים בקשרי מסחר עם ארצות
 רחוקות, פרט לספינות קטנות שאינן מתרחקות מן החוף
 ומשמשות את התחבורה בין המקומות שעל חוף הים.
 בורות אלו עשויות לנחת מבלי להורידן מן הספינות, מפני
 שממלאים אותן מים שיספיקו לזמן רב, ואם אינן מחזיקות
 ארבעים סאה מוכרחים להורידן בכל פעם ולמלאותן
 כשאפסו מי השתייה. (15) משמע שאם אינם מחזיקים
 ארבעים סאה - מקבלים טמאה. (16) נעשו לכתחילה
 לשם זה. (17) חבית עץ גדולה מוטלת על עגלה ומובילים
 בה מים. חבית כזו נעשתה כדי להובילה בעגלה ולפיכך
 נידונית כדבר המיטלטל מלא וריקן. (18) תיבה גדולה
 עשויה תאים תאים להניח בהם מזון ומשקין והמלכים
 היוצאים לדרך מובילים בה צידה מספיקה לכמה ימים.
 (19) עריבה גדולה, שהאומנים שורים בה את העורות
 העומדים לעיבוד. (20) אין דרכם של המלחים למלאות
 בהן הרבה מים, אלא כדי שיספיקו עד למקום התחנות
 הקרובות, שבהן יורידו אותן וימלאון מים טריים, ואם כן
 הן מיטלטלות מלאות. (21) דבריו אלה באים לנמק למה
 כלים אלה, שהם גדולים יותר מן השיעור הקבוע (40 סאה)
 וקשה לטלטלם מפני כובדם נידונים כמטלטלים, ומבאר
 רבינו, שאין להגדירם ככלתי מיטלטלים מלאים, מפני
 שנעשו לכתחילה לשם טלטול כשהם מלאים על ידי עגלה
 או על ידי כמה בני אדם. (22) לשון המשנה. הכוונה לסתם
 כלים שנאמר דינם בהלכה הקודמת. וכפל דינם, מפני שכך

הוא סיוע דברי רבי יהודה במשנתנו שרבינו פסק כמותו.
 (23) דינו ככלי עץ לכל דבר. סיכום עיקרי שיטתו של רבינו
 בדני כלי עץ יסבירו היטב את שתי ההלכות האלו: א.
 הגורם הקובע בטומאת כלי עץ הוא מידת טלטולם.
 המיטלטלים מקבלים טמאה. ושאנים מיטלטלים, אלא
 דרכם להיות מונחים במקום אחד, מוגדרים ככלי עץ העשוי
 לנחת ואינם מיטמאים. ב. טלטול שאמר פירושו טלטול
 כשהכלי מלא [בתורת כהנים שם דרשו: מה שק שהוא
 מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים
 במילואם]. ג. הטלטול כשהכלי ריק אינו גורע מהכשירו
 לקבל טמאה [בניגוד לדעת הראב"ד בהשגותיו כאן, שכלי
 שדרכו להיטלטל גם מלא וגם ריקן ויש בו ארבעים סאה
 אינו מטמא]. ד. שיעור חכמים, שאין דרכם של בני אדם
 לטלטל משאוי כבד יותר מארבעים סאה ולפיכך קבעו
 שיעור זה כמכריע בסתם כלים לענין טלטול. ומארבעת
 עיקרים אלה מסתעפים כמעט מאליהם כל הדינים
 שהשיעור רבינו כאן. נחזור על דינים אלה בקצרה: 1. כלי
 עץ "העשוי לנחת" אפילו מחזיק פחות מהשיעור אינו מקבל
 טמאה, מפני שאינו מיטלטל ואינו דומה לשק, ומשקל
 המשאוי אינו משנה כאן כלום. 2. כלי העשוי להתטלטל
 בין מלא ובין ריקן - מטמא אפילו מחזיק מאה סאה, שהרי
 הוא עשוי להיטלטל למרות כובדו והטלטול הוא הגורם
 המכריע. 3. כלי עץ שלא הייתה כוונה קבועה בעשייתו, אם
 תשמישו להיטלטל או לנחת - מכריעה בו מידתו, אם היא
 למעלה מארבעים סאה מתקבל על הדעת (חזקתו) שלנחת
 עשוי, שהרי אין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד
 שכזה, ואם היא פחות משיעור זה חזקתו שנעשה לטלטול
 ומקבל טמאה. (24) צריך להיות מתחילתם להיטלטל
 כשהם (דפוס רומא ר"מ).

ג. השדה והתבה והמגדל של זכוכית הפאים במדה²⁵
 - טהורין; ושאר פלי זכוכית, אף על פי שמקבלין
 ארבעים סאה - הרי הן מקבלין טמאה²⁶. וזה חזק
 בכלי זכוכית מבכלי עץ.

(25) שיש בהם המידה שקבעו חכמים; ארבעים סאה בלח,
 שהם כוריים ביבש. (26) הראב"ד מנמק דין זה, מפני
 שכלים אלו נעשים מזכוכית עבה ולפיכך הם כבדים מאוד
 ואינם עשויים להיטלטל, והכלים האחרים אינם עבים כל
 כך.

ד. כל פלי שיש בשבור²⁷ אמה על אמה²⁸ ברום
 שלש²⁹ - הרי הוא מחזיק ארבעים סאה בלח.
 וקשמודיין את הפלי - מודדין אותו מבחוץ; אם
 היה בו אמה על אמה ברום שלש, אף על פי שאין
 תוכו אלא פחות מזה³⁰ - הרי הוא טהור, שאין עבי
 הדפנות ממעט³¹. אבל עבי הרגלים³² ועבי היר³³,
 אם היה לו זר - אין נמדדין עמו³⁴.

(27) בחשבון תישבורת של תכולתו. (28) אמה באורך
 ואמה ברוחב. (29) גובה שלוש אמות. כלי שכזה מחזיק
 שלוש מידות מעוקבות של אמה על אמה. רבינו דייק ואמר
 "בשיבורו", שלא תטעה לומר ששיעורי האורך, הרוחב

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. השדה והתבה שנטלה אחת מרגליה, אף על פי
שלא נקבו⁴⁹ אלא הרי הן מקבלין⁵⁰ - הרי אלו
טהורין, ועדין⁵¹ יש להם שולים, וחזקתן שהן לנחת
פשהיו.¹⁶

(49) השדה והתיבה והמגדל לא ניקבו במקום השבר.
(50) את הדברים שנותנין לתוכן. (51) פירוש, מפני שעדיין.

פרק רביעי

(1) יבאר כלי העשוי לתשמיש אדם או לתשמיש כלים ואדם
או לתשמיש כלים לבד. ודין המשמש כלים בשעת מלאכה
ושלא בשעת מלאכה. ודין חיפויי הכלים, והעושה כלי
מקצתו מן העץ ומקצתו ממתכת.

א. שלש מדות² בכלי עץ שאינן עשויין לקבלה³:
כל כלי עץ העשוי לתשמיש אדם בלבד, כגון הסלם
טהור, ואינו מקבל טמאה כלל, ולא רבוהו
חכמים⁴ לטמאה. וכל כלי עץ העשוי לתשמיש
הכלים והאדם⁵, כגון השלחן⁶ והטבלא⁷ והמטה
וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. ומניין שהן לתשמיש
אדם ותשמיש משמשיו⁸? שהרי מניח הקערות על
השלחן, והפוסות על הטבלא, והמצעות על המטה.
וכל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים בלבד, שהרי
הוא משמש משמשי אדם⁹: אם לא היה משמש את
הכלים אלא בשעת מלאכה בלבד - הרי זה טהור
מכלום. כגון מנורה של עץ שמשמשת הנר בשעת
הדלקה¹⁰, וכן, והוא כלי שמניחין תחת הכלים
בשעת מלאכה, והדפוסין כלן¹¹. ואם היה משמש
את הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה -
הרי זה מקבל טמאה. כגון פסוי הקפצה¹² וכיוצא
בו, ותיק הסוף¹³ והספין והרמח והמספרים והתער
והמכחול¹⁴ והמכתב¹⁵, ובית הפחל¹⁶, ותיק טבלא
וסקורטין¹⁷, ובית החצים¹⁸ ובית הפגוזות¹⁹, ותיק
חלילין²⁰. כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי שאינן
אלא משמשי כלים - מקבלין טמאה, שהרי הכלי
צריך להן בשעת מלאכה²¹ ושלא בשעת מלאכה.
אבל פסוי קמטרא²² וכסוי תבה²³ וכסוי טני²⁴,
והמכבש של חרש²⁵, והפסא שתחת התבה
והקמתין²⁶ שלה, והקלב²⁷ שבזנין עליו תיק הספר,
ובית הנגר²⁸ והמנעול²⁹ והמזוזה³⁰, ותיק נבלים
והפגורות, והקלב של גודלי מצנפת, ודפוס של
תפלין, וסוס של עץ של זמר³¹ שמשחקין בו,
ורביעית המקוננת³², וגנונת העניג³³, וסמוכות
המטה³⁴, ונקליטי המטה³⁵, וחמור שתחת המטה³⁶
- כל אלו וכיוצא בהן טהורין, מפני שהן משמשי
הכלים בשעת מלאכה בלבד³⁷.

(2) תוספתא כלים, בבא מציעא פרק ו הלכה ג. (3) שאין
להם בית קיבול, למעלה בפ"א ה"ג אמרנו, שפשוטי כלי

והגובה מעכבים ואם אחד מהם פחות מאמה אין היתרון
של הממד השני משלים (מצאנו שיעורים מעכבים כאלה
בטומאת צרעת). (30) מקום עובי דפנות הכלי.
(31) כלומר, להלכה אינו ממעט, מפני שקובע הכובד, והרי
הדפנות מוסיפים כובד. מחלוקת בית שמאי ובית הלל שם
ופסק כבית הלל, שהלכה כמותם בכל מקום. (32) המדובר
אפילו בתיבה שרגליה מחוברות לדפנות או עשויות מעץ
אחד עם הדפנות, אבל הן עבות מהדפנות וחלק מהן בולט
מחוץ לריבוע של הארון, תוספת זו אינה נמדדת. (33) הזר
נמצא למעלה משפת הכלי ומחובר מבחוץ. (34) במשנה
אמרו, שבוזה גם בית הלל מודים שאינם נמדדים.

ה. היה בתוך הכלי תבה קטנה³⁵, כגון מוכני שבתוך
השדה: בזמן שהיא נשמטת³⁶ - אינה נמדדת
עמה³⁷, ואינה חבור לה³⁸, ואינה מצלת עמה באהל
המת³⁹; ואם אינה נשמטת - נמדדת עמה⁴⁰, והרי
הן בכלי אחד⁴¹.

(35) במשנה כתוב "מוכני שלה" ורבינו שם מפרש "אופן",
כנראה התכוון לאופן כעין אופני העגלה, שהשדה מונחת
עליה. וכן פירש הר"ש שם. אולם כאן חזר בו ופירש תיבה
קטנה שבתוך השדה. (36) אינה קבועה בשידה ואפשר
לשומטה ולהוציאה. (37) אם השדה עצמה אינה מחזיקה
ארבעים סאה, והמשקין הנכנסים לתיבה בחלקה הבולט
משפת השדה משלימים לשיעור זה - אינם נמדדים, ודין
השידה ככלי רגיל המקבל טמאה. (38) אם נטמאה
השידה לא נטמאה התיבה וכן להיפך. (39) לשון המשנה.
ורבינו מפרשה כרש"י שבת מד, ב, שהמדובר כשנכנסה
לבית הקברות. השידה שיש בה ארבעים סאה ואינה מקבלת
טמאה - חוצצת בפני הטמאה (רבינו בהלכות טומאת מת
פרק י"ג הלכה ג), ולפיכך היא מצילה על הכלים שבתוכה
ולא נטמאו, אבל הכלים הנמצאים בתיבה שאין בה עצמה
ארבעים סאה ודפנותיה גבוהים מדפנות השידה - נטמאו,
מפני שהיא כלי בפני עצמו; אין השידה מצילה על הכלים
שבתוכה. (40) מידת החלק של התיבה העודף על שפת
השידה משליחה לארבעים סאה, כמבואר למעלה.
(41) לכל הדינים האמורים למעלה בנשמטת.

ו. היה לכלי⁴² פסוי קמור⁴³: בזמן שהוא קבוע -
נמדד עמו⁴⁴; אינו קבוע - אינו נמדד עמו. היו בו
מגורות⁴⁵ מבפנים - נמדדות עמו; ואם היו מבחוץ⁴⁶
- אינן נמדדות עמו⁴⁷.

(42) הכוונה לשידה האמורה בהלכה הקודמת. (43) כעין
כיפה. (44) דינו כחלק מן השידה. (45) מגירות.
(46) המגירות נפתחות מבחוץ ודופן החיצון בולט קצתו,
כרגיל במגירות שלנו. (47) כשמודדים את הכלי מבחוץ,
אין העודף הזה נמדד (מנחת ביכורים לתוספתא).

ז. כלי עץ שאינן מקבל ארבעים סאה כדרבנא⁴⁸ אלא
אם הן הטהו על צדו או סמכו בדבר אחר, והאיל
ומקבל ארבעים סאה מקל מקום - טהור.¹²

(48) אם הוא עומד על שוליו או על רגליו.

עץ אינם מקבלים טומאה מדין תורה, ומקבלים טומאה מדברי סופרים. ומלמדנו רבינו כאן, שישנם סוגים שונים של פשוטי כלי עץ, ואין דיניהם שווים. (4) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ו'ה', דרשו: "מה שק מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם (דברים שהאדם משתמש בהם), אף אני מרבה השולחן. . . שהם משמשים את האדם ואת משמשי האדם, ומוציא את הסולם. . . ואינו משמש משמשי האדם". דרשה זו משמשת יסוד לכל הדינים שבשלוש ההלכות הראשונות בפרק זה, ופירושה יבואר מתוך הערותינו הבאות. [מלשוננו של רבינו "ולא ירבוהו חכמים" משמע שכל הטומאות שנלמדו בפשוטי כלי עץ מדרשה זו, הן טומאות דרבנן, והדרשה היא "אסמכתא". וכן פירש המבי"ט בקרית ספר, וכן דעת ה'תוספות' בבבא בתרא סו, א ד"ה שאני]. (5) שמשמשים בו בין לצורך כלים ובין לצורך האדם עצמו. (6) מעמידים עליו כלים, והאדם משתמש בו גם שלא באמצעות הכלים לאכול עליו ולהשעין גופו. (7) שולחן קטן. (8) כלים הם משמשי אדם, ולפיכך משמשי כלים נקראים משמשי משמשי של האדם. (9) בלבד, אבל לא את האדם עצמו שלא באמצעות הכלים. (10) כשהוא דולק, אבל אחר שכבה - אין הנר צריך לה. (11) כגון דפוס שמשמשים בו עושי בתים לתפילין, וכן דפוס המשמש מידה לשזורי מצנפות המותחים עליו את המצנפת בשעת שזירה (משנה כלים פט"ז, ז. כל שמות הכלים המפורטים בפרק שלפנינו, מבוארים על-פי רבינו בפירוש המשניות שלו למסכת כלים). (12) כיסוי של קופסה. (13) התיבה "תיק" נמשכת לכל הדברים המפורטים לקמן, עד (ועד בכלל) "ובית הכוחל". (14) כף קטנה, שבה מכניסים את הכוחל לתוך העין. (15) חרט של מתכת שחורטים בו על לוחות של שעוה (רבינו בפירושו לכלים פרק יג משנה ב). (16) הכלי שבו מונח הכוחל. (17) "כלי מעור, שאוכלין עליו" (רבינו שם פט"ז מ"ד). (18) תרמיל מיוחד להשים בו חצים, ויש כורכים את התרמיל בעור, ועור זה נקרא בית החצים. [התרמיל עצמו יש לו בית קיבול, ואינו שייך לסוג כלים הנידונים כאן. ויש מפרשים, עור שכורכים בו את החיצים עצמם]. (19) חיצים רחבים. במשנתנו הגירסא: "הפגושות". ורבינו מפרש שם כמו שכתבנו, ומסתמך על הכתוב (יחזקאל כו, ט) "ומחי קבלו", ותרגומו: "ומחת פגשוהו". (20) כלי זמר ידוע. כל הכלים המנויים למעלה אין להם בית קיבול, אבל כשיש להם בית קיבול מקבלים טומאה, אפילו עשויים לתשמיש אדם בלבד, וכן המשמשים בשעת מלאכה בלבד. (21) אינני יודע לפרש כיצד תיק של סכין וסייף וכדומה משמשים בשעת מלאכה. ולא מצאתי ביאור מתקבל על הדעת. (22) תיבה גדולה שמצניעים בה בגדים. (23) תיבה קטנה מקמטרא. (24) סל, מלשון "טנא". (25) נגר. (26) במשנתנו כתוב "והקמרין", ופירש רבינו כיסוי העשוי כעין כיפה שגבה קמור. (27) רבינו מפרש, שקולב הוא דפוס שמתחים עליו עור לעשות תיק לספר תורה. (28) יתד של עץ גדול שסוגרים בו את הדלת, ו"בית הנגר" פירושו תיק של הנגר. (29) תיק המנעול. (30) תיק לכרוך בו את המזוזה. [אין זה דומה לשפופרת שחתכה למזוזה שבפרק ב הלכה ה, מפני ששפופרת יש לה בית קיבול. ראה כסף-משנה שם].

ב. מַלְבֵּן³⁸ הַמָּטָה³⁹, אִם הָיָה מְלַבֵּשׁ בַּפְּקוּת⁴⁰ וְיֵשׁ לוֹ⁴¹ רִגְלִים שֶׁמְחַפְּרָן עִם הַמָּטָה⁴² - הָרִי זֶה מְתַטְמָא עִם הַמָּטָה⁴³, שֶׁהָרִי נִוְתָּנִין אוֹתוֹ בַּפְּנֵי הַמָּטָה⁴⁴ וְהָרִי הוּא פֶּאֶחַד מֵאֲבָרֶיהָ. נִתְּנוֹ⁴⁵ עַל שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת⁴⁶ וְהָרִי הוּא גְבוּהָ עַל הַמָּטָה⁴⁷, אָף עַל פִּי שֶׁמְסַרְגַּ בַּחֲבָלִים, הוֹאִיל וְאֵין לוֹ רִגְלִים⁴⁸ - טְהוֹר⁴⁹, מְפִנִי שֶׁהוּא מְשַׁמְשֵׁי הַפְּלִים בְּשַׁעַת מְלָאכָה בְּלִבְד⁵⁰. מְמַלְבֵּן⁵¹ בְּנֵי לַיִל⁵¹, שֶׁתּוֹלִין בָּהֶם בְּנִירוֹתֵיהֶן וְכָלִי הַשִּׁיר, שֶׁהֵן טְהוֹרִין.

(38) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ח ה"ב. (39) שלד המיטה מורכב משני קרשים ארוכים (ארוכות המיטה), ומשנים קצרים (קצרות המיטה). בארבע זוויותיה בפנים עומדים ארבעה מוטות של עץ מרובעים, שגובהם עולה על גובה דפנות המיטה, והן הלשונוט של המיטה. בכל לשון ישנם שני חריצים שבהם מכניסים ראש ארוכה וראש קצרה הסמוכות זו לזו, ומתוך כך מתחברות הארוכות והקצרות למסגרת מרובעת, שהיא שלד המיטה. מוספים עוד קרש אחד (=מלבן) מורכב על ארוכה אחת בין שתי הלשונוט. דופן ארוך זה עם המלבן שעל גביו נקרא "פני המיטה", פירוש, חזית המיטה. ועושים למיטה רגלים (כרעים) להרימה מעל הקרקע. ורגילים היו לחבר את הרגלים ללשונוט. ויש מניחים את המלבן על גבי שתי הלשונוט וקושרים אותו בחבלים למיטה, ונשאר רווח בינו לבין הארוכה בהתאם לחלק הלשונוט הנמצא למעלה מן הארוכה. (40) כעין טבעות, שתפקידן לחזק את המלבן (מנחת ביכורים לתוספתא שם). (41) למלבן. (42) הרגלים מורכבות במיטה, ונמצא המלבן מחובר במיטה (כסף-משנה). (43) אם נגעה טומאה באיזה חלק שהוא של המיטה, נטמא גם המלבן. (44) בחזית המיטה. (45) משנה כלים פ"ח, ד. כר' יוסי ור' שמעון. (46) ראה למעלה הערה לח. תיאור חלקי המיטה. (47) למעלה מדפנות המיטה. ראה שם. (48) מורכבות במיטה. (49) אינו מקבל טומאה כלל, אפילו אם נגעה טומאה בו בעצמו. (50) מלבן זה משמש תלות עליו את הבגדים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התירין הזה דוחה איפוא סברת המקשה שציפוי גורם טומאה (על-פי הכסף-משנה). ראה למעלה פ"א ה"ב].

- ה. העושה⁶³ כלי מקצתו מן העץ ומקצתו מן
המתכת: אם היה העץ משמש המתכת - מקבל⁶⁴
טמאה⁶⁴, ואם היתה המתכת משמשת את העץ -
הכל טהור⁶⁵. פיצד? מפתח של עץ ושניו מממתכת,
אפילו שן אחת - הרי זה מקבל טמאה; היתה היא
ממתכת ושניו שלו מעץ - הכל טהור.⁶⁸

(63) כלים פרק יג משנה ו: "עץ המשמש את המתכת - טמא, והמתכת המשמש את העץ - טהור". [המדובר, כשהמשמש אינו כלי בפני עצמו, וגם אינו מעמיד ומקיים את המתכת, אלא מסייע לכלי העושה את המלאכה, אבל כשהוא כלי בפני עצמו ואינו צריך למתכת והמתכת צריכה לו שימשה - המשמש עיקר (סדרי טהרות למשנתנו). ולפיכך בטבעת אין החותם קובע אע"פ שהוא עושה המלאכה]. (64) אפילו אם נגעה טומאה בעץ, נטמא כל המפתח. (65) אפילו נגעה טומאה במתכת. החלק העיקרי של המפתח הן השניים שהן פותחות וסוגרות, וחלקו השני משמש רק בית יד להן. [נראה שרבינו מפרש "פותחת" שבמשנתנו היינו מפתח, וכן פירש הברטנורא, אולם בסיפא משמע שפותחת אינה מפתח, שהרי אמרה: "שכפותחת ושכמפתח". אולם, כנראה, הברטנורא וגם ה'תוספות יום טוב' אינם גורסים "ושכמפתח", שהרי כתבו, שהשן אינה מיטמאה בפני עצמה (כשאינה נתונה בעץ המפתח), והרי כאן שנינו שמיטמא בפני עצמה, וכן פסק רבינו בהלכה ז. ובשבת פא, א משמע שפותחת קבועה בדלת (לפי פירוש רש"י) וצ"ג].

- ו. טבעת⁶⁶ של מתכת וחותרמה של אלמג⁶⁷ -
טמאה⁶⁸. היתה של אלמג וחותרמה של מתכת - הרי
זו אינה מקבלת טמאה⁶⁹.

(66) שם. (67) קורל בלע"ז, והוא גדל בימים וקשה כאבן (רבינו בפירושו, וכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא פא, א). רגילים היו לשבץ אלמוג בטבעות וחרתו בו אותיות והשתמשו בו לחתום איגרות. [הר"ש, וכן הרא"ש מפרשים שאלמוג הוא מין ארז]. האלמוג אינו מקבל טומאה מפני שהוא כפשוטי כלי עץ. [ואין לנמק מפני שהוא גדל בים, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ג) שכל הגדל בים טהור, שהרי למדנו שם: "חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ וכו' הכל מקבל טמאה". ובסדרי טהרות נמק למה האלמוג מטמא: מפני שהכתוב קראו עץ, שנאמר (מלכים-א, י, יא): "עצי אלמוגים", וגם אינו גדל מן המים אלא בקרקע הים הוא גדל]. (68) מפני שהטבעת היא כלי בפני עצמו (ראה ההערה בראש הלכה ה). (69) ואף-על-פי שיש בטבעת בית קיבול לשבץ את המתכת. והטעם, מפני שעתיד להתמלאות. [תוספות' שבת נב, ב ד"ה טבעת. בהגהות ר' עקיבא איגר הקשה מגמרא סוכה יב, ב שבית קיבול העשוי להתמלאות דינו כבית קיבול. ראה מה שכתבנו בהשלמות למעלה פ"ב ה"א, בישור הסתירה שבין שתי הלכות של רבינו, ובזה מסולקת גם קושייתו של רע"א].

בלבד, וכשהאדם מלוכש אינו צריך לו יותר. למעלה בהלכה א נתבאר, שפשוטי כלי עץ משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה. (51) הלויים המנגנים בבית המקדש, היו תולים את כלי השיר שלהם על מוט מונח על שני ניצבים (מוטות עבים). [פירוש על הלכה זו, מיוסד על דברי רבינו בפירושו לכלים פ"ח מ"ג וד'].

- ג. מכבש⁵² של שקף⁵³ שמותח עליו את העור - טהור,
מפני שמניח עליו את האבן במקום החקיקה שיש בו
ומשמש עליו, ונמצא עשוי לשמש את הפלים בשעת
מלאכה⁵⁴. ואינו מתטמא משום קבול⁵⁵, שהרי החקק
שבו עשוי להתמלאות באבן⁵⁶.

(52) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ב. (53) עושה אושכפים, והוא משתמש במכבש שיש בו חקיקה, כדי לקבל את האבן שעליה הוא מותח את העור. (54) בלבד. אבל שלא בשעת מלאכה, אינו צריך כלל למכבש. (55) שהרי החקיקה היא בית קיבול. (56) רבינו לשיטתו (בפרק ב הלכה ג) שבית קיבול העשוי למלאותו, אינו נידון כבית קיבול. [מדברי רבינו כאן יוצא ברור, שכלי עץ שיש לו בית קיבול, מקבל טומאה אפילו הוא משמש רק בשעת מלאכה בלבד, בניגוד לדעת כמה מפרשים].

- ד. חפויי המטה⁵⁷ - טהורין⁵⁸. וכן כל החפויין, בין
שהיו של עץ או של עצם או של עור או של מתכת
- טהורין; שנאמר: אשר יעשה מלאכה בהם - פרט
לחפויי הפלים⁵⁹. וכן כלי עץ או עצם שיש בהן בית
קבול שצפם במתכת - טהורים⁶⁰ ואין מקבלין
טמאה; מאחר שצפם בטלין⁶¹, והצפוי עצמו טהור
כמו שבארנו⁶².

(57) אם ציפה את חלקי העץ של המיטה בטסים של חומר אחר. (58) משנה שם פט"ז ז. (59) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ח ה"ז, ורבינו מפרש שהכוונה לציפויים. [בקרובן אהרן על התוספתא, מפרש חפויי כלים - כיסויי כלים, וכן מפרש גם בעל 'חפץ חיים' (בפירושו ל'תורת כהנים'), אולם דעת רבינו כמו שכתבנו. ודיני כיסוי, מבוארים למעלה בה"א, ונמעטו מן ההיקש לשק]. (60) סובר רבינו, שהציפוי הוא גורם טהרה לכלי שמקבל טומאה בלי ציפוי, וגם הציפוי עצמו אינו מקבל טומאה. (61) ביטל את כלי העץ, מפני שהציפוי הוא יותר חשוב מהעץ. (62) שחכמים דרשו זאת מהכתוב. ונימוק זה כתב רבינו גם בפירושו למשנה (כלים יא, ד) גבי קליסטרא. ומסתמך שם על המשנה חגיגה כו, ב כחכמים שאמרו אין המזבחות מקבלים טומאה מפני שהם מצופים. [הראב"ד משיג ואומר, שמגמרא שם (כו, א) מוכח שהציפוי הוא גורם לטומאה. אמנם לפי פירוש רש"י יפה השיג, אבל רבינו קיבל התירין השני שם בגמרא. והוא מפרשו, שהחכמים באמרו מפני שהם מצופים, התכוונו לומר לר' אליעזר אין אתה צריך לנמק טהרת המזבח מפני שהוא כקרקע והתורה קראה לו מזבח אדמה, כי גם לולא נימוק זה אינם מקבלים טומאה מפני שכל הציפויים אינם מקבלים טומאה (לשון הגמרא: "מיבטל בטל ציפויין לגבייהו").

(כט): "ומנקיותו". (89) אנשים אמידים נוהגים היו לקטש את מקלותיהם בשפופרות של כסף וזהב. (90) מפני שהן משמשות את העץ.

פרק חמישי

(1) יבאר שכל הכלים אין מקבלין טומאה עד שתיגמר מלאכתם. מאימתי כלי עץ מקבלים טומאה. העשוי לקבלה או ליכנס בה או לסייע בשעת מלאכה. נבלי המשוררים או בני לוי המזמרים במקדש. כלי שניטל ורגליו ניטלות עמו או בהיפך.

א. כל הכלים² אין מקבלין טמאה עד שתגמר מלאכתן. וכלי עץ מאימתי מקבלין טמאה? המטה והעריסה - משיששם בעור הדג³. גמר⁴ שלא לשוף - מקבלין טמאה⁵. הסלים של עץ⁶ - משיששם שפתותיהן⁷ ויכרת עקצי השריגים והעצים הקטנים היוצאים על גבי הסל. היו הסלים של תמרה, אף על פי שלא כרת ההוצין⁸ מבפנים - מקבלין טמאה, שפך מקימין אותן⁹. הפלפלה¹⁰ - משיששם פיה ויכרת ההוצים ויגמר את התוליות¹¹. בית הפוסות¹² והליגין¹³, אף על פי שלא כרת מבפנים - מקבלין טמאה, שפך מקימין אותם¹⁴. הקננים¹⁵ הקטנים והקלות¹⁶ - משיששם שפתותיהן ויכרת ההוצין היוצאים. הקננים הגדולים¹⁷ והסיוגים¹⁸ הגדולים - משיששם שני דורים¹⁹ לרחב שלהן²⁰. הנפה²¹ והכברה וכף מאזנים - משיששם דור אחד לרחב שלהן²². הקפה²³ - משיששם שתי צפירות²⁴ לרחב שלהן²⁵ והערק²⁶ - משיששם בו צפירה אחת. אף על פי שלא גמר גביהן²⁷ - מקבלין טמאה, שהרי נראה למה שנעשו וצורת הפלי עליהן. הא למה זה דומה? לבגד שנארג מקצתו²⁸. המחצלת - משיששם ההוצין, וזהו גמר מלאכתה. וכל כלי הנסרים²⁹ אינן מקבלין טמאה עד שיתחסמו שפתותיהן. גלמי כלי עץ³⁰ מקבלין טמאה משיששם הפלי בצורתו. אף על פי שעתיד לתארו בשרד³¹ או להשוותו במחוגה או לנפותו במעצד וכיוצא במעשים אלו ועדין הוא גלם, הואיל ואינו מחסר חקיקה והרי השלים חפירתו - הרי זה מקבל טמאה³². וכל גלמי כלי עץ מקבלין טמאה, חוץ משל אשכורע³³, שאין הפלי ממנו חשוב כלי עד שיתנפה. וקרוב בעיני, שכלי עצם ככלי אשכורע³⁴, ואין גלמיהן מקבלין טמאה. כלי עץ שאין עליו צורת כלי³⁵, אף על פי שמשמשין בו - אינו מקבל טמאה. ארובות³⁶ של נחתומין³⁷ שסודרים עליהן החלות כשהן בצק - מתטמאות, שהרי צורת הפלי עליהן³⁸; ושל בעלי פתים - אינן מקבלין טמאה³⁹. ואם צבען בסקרא או בכרפום וכיוצא בהן - מתטמאות, שהרי נעשית להן צורת כלי. סרוד⁴⁰ של נחתומין שנותנין בו המים

ז. השן⁷⁰ של מתכת⁷¹ או החותם⁷² מקבל טמאה בפני עצמו, אם לא היה מחבר לעץ. וכן⁷³ המעבד⁷⁴ והמזרה והמגוב⁷⁵ והמסרק של ראש⁷⁶ שנשלה אחת משניהן ועשאה של מתכת - הרי אלו מקבלין טמאה⁷⁷.

(70) משנה שם. (71) שן של מפתח שאינה קבועה בעץ. (72) של מתכת. (73) שם. (74) במשנה: "המעבר". (75) שלושת כלים אלה משמשים לניקוי גרגירי התבואה שבגורן. בתחילה מנקים במעבר שיש לו שלש שיניים, והוא מעכב את התבן הגס ומוציא את החיטים ואת הפסולת שאינה גסה כל-כך, אחר בירור זה מנקים במזרה ששיניו מרובות וצפופות, והן מעכבות פסולת בגודל בינוני, ולבסוף מנקים במגוב בעל שיניים רבות והרווח שביניהם קטן, ומתוך כך נופלים רק הגרעינים וקצת פסולת דקה מן הדקה (רבינו בפירושו למשנה). (76) ארבעת הכלים הללו עשויים מעץ. (77) כל הכלי מקבל טומאה. המשנה מסיימת: "ועל כולן אומר ר' יהושע דבר חידוש חידשו סופרים, ואין לי מה להשיב". פירוש, דין זה נראה לי תמוה מאד, אבל הסופרים אמרו ואיני יכול לדחותו (רבינו בפירושו). התמיהה היא: כיצד תגרום שן אחת טומאה לכל הכלי ששיניו מרובות.

ח. מקל⁷⁸ שעששה בראשו מסמר⁷⁹ פמין רמון⁸⁰ פדי שיהיה אוחו בו⁸¹ - אינו מקבל טמאה⁸². עשאהו שלא תהיה הארץ אוכלת⁸³ את העץ - מקבל טמאה⁸⁴.

(78) תוספתא בבא מציעא פ"ד ה"ב. (79) של מתכת. (80) מסמר של מתכת שראשו מעוגל כתבנית רימון. (81) בידו, וישען עליו כשהוא הולך על קרקע קשה. (82) מכיוון שהמתכת היא לצורך הכלי, לחזק את פעולת המקל, הרי היא משמשת את העץ (ראה הלכה ה). (83) מרקיבה או מפצלת את העץ על ידי הלחץ התמידי. בבבא זו המדובר במסמר הקבוע בראשו התחתון של המקל. (84) אף-על-פי שתפקידו לשמור על העץ. וטעמו של דבר מבאר הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן), שבלי המסמר סופו של המקל להתקלקל כולו - הרי היא כדבר המקיים ומעמיד, שנידון כעיקר הכלי.

ט. וכן מקל⁸⁵ שקבע בו מסמרים פדי להכות בו - מקבל טמאה, שנמצא העץ משמש את המתכת⁸⁶. עשאהו לנזי⁸⁷ - אינו מקבל טמאה, שהרי המתכת משמשת את העץ.

(85) משנה שם פ"ד, ב. (86) המקל משמש לחזק את כוח הכאת המסמרים, והם אינם משמשים כלל את המקל. (87) קבע במקל מסמרים דקים מצוירים, כדי לייפותו (רבינו במשנה).

י. וכן מנקיות⁸⁸ של מתכת שקבען במקל⁸⁹ או בדת⁹⁰ לנזי - טהורות. וכן כל פיוצא בזה משאר הכלים.

(88) שפופרת חתוכה לארכה, מלשון המקרא (שמות כה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לשוף אותם, להחליקם ולהטביע את התבנית הרצויה (ראה לקמן פ"ח דין כלי מתכת). (31) מלשון המקרא (ישעיה מר, יג): "יתארהו בשרד". שרד, מחוגה ומעצד - הם כלים שהנגר משתמש בהם. (32) מפני שאין מפקידים עליהם לייפותם ולשכללם. בחולין כה, ב - ממנך רבי יוחנן מפני שהשימוש בהם אינו דרך כבוד, ורב נחמן אומר מפני שמחירם נמוך. (33) כלים פ"ב מ"ח. אשכרוע - מין ארז שקליפתו עבה. בתוספתא שם בבא-מציעא פ"ב ה"ו כתוב: חוץ משל פירשע, מפני שמחוסרים שליקה. (34) בחולין שם כה, ב - אמרו, שלפי נימוקו של רבי יוחנן כלי עצם דינם ככלי עץ, ולרב נחמן נידונים ככלי מתכת, שגולמם אינו מקבל טומאה. ורבינו קיבל דעתו של רב נחמן (ראה השלמות). (35) שאין לו בית קיבול. (36) שם פט"ו מ"ב. (37) של אופים מקצועיים, והארובות שלהם עשויות בתבנית מיוחדת. (38) וגזרו עליהן חכמים טומאה אף-על-פי שאין להם בית קיבול, כמו שגזרו על פשוטים שהם משמשי אדם וכלים. (39) בעלי בתים עורכים חלותיהם על דף פשוט, שלא טרחו לתת לו צורת כלי. (40) שם. (41) טחים פני הלחם באותם מים. (42) נראה שנחתומים שצריכים לקטף הרבה חלות השתמשו בכלי שיש לו בית קיבול, ובעלי בתים השתמשו בדף חלק ששפכו עליו קצת מים והרטיבו בהם את הידים וקטפו את פני החלות (ראה כסף-משנה). (43) עשה לך זה מסגרת. (44) שהרי יש לו בית קיבול. (45) אף-על-פי שיכול לקבל קצת מים כשיעמידוהו בשיפוע. (46) במשנה "מעריך". ופירש רבינו שם, דף שעורכים עליו הלחם האפוי בשתי מערכות (שתי שורות), והוא עשוי בתבנית מיוחדת. ורב האי גאון מפרש שהכוונה לעץ שמרדדים בו את העיסה לעשות ריקקים (ר"ש שם). ואף-על-פי שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, הוא מתטמא, מפני שצורת כלי עליו והותאמה במיוחד לצורך תשמישו (ראה למעלה בהלכה זו, בדין ארובות של נחתומים). (47) עושי סולת למכירה. (48) מנפים. הכלי לנפות סולת, עשוי היה בצורה מיוחדת ואינו דומה לנפה וכברה שמשתמשים בהם לניפוי קמח רגיל. נראה שהכוונה ללוח עץ מנוקב ככברה והנחתומים מרקדים בו, והקמח הדק יצא דרך הנקבים והסולת נשארת, מפני שגרגריה יותר עבים, ומקבל טומאה מפני שהוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה למלאכתו. [בתוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ה ה"ג, אמרו: "מפני מה של סלתין טמא? מפני שהוא מחזירו לכלי, ושל בעלי בתים טהור עד שיחזירו לכלי". ופירש ב'סדרי טהרות' (כלים דף קמא, ב) שמדובר כשיש ללוח מסגרת בלתי קבועה בו, וכשרוצים לרקד את הסולת נותנים הלוח לתוך המסגרת, ומפני שהסלתים מרקדים תדיר, לא בטל הלוח מתורת כלי אפילו כשהוציאו, שהרי עתיד להחזירו אחר שעה קלה, מה-שאין-כן בכלי של בעלי בתים]. (49) בעלי בתים אינם מרקדים תדיר אלא בהפסקות ארוכות, וגם אין לו תבנית מיוחדת למלאכתו. (50) כפשוטי כלי עץ. (51) שם מ"ה. כעין כף של עץ רחבה עם בית יד ארוך, וזוררים בה את התבואה. (52) שברי גרעיני תבואה וקטניות. רחת זו משמשת לקבל את הגרוסות ויש לה בית קיבול. (53) שמכנסים בה למקום אחד את הגרגירים הפזורים. (54) מוציאים בה את הפסולת

1 שֶׁמֶקֶטְפִין בּוֹיָהּ - טָמֵא; וְשֶׁל פְּעָלִי פְתִים - טָהוֹר.⁴²
2 וְאֵם גִּפְפוֹי⁴³ מְאַרְבַּע רוּחוֹתָיו - מִתְטַמֵּא;⁴⁴ נִפְרָץ
3 מְרוּחַ אֶחָת - טָהוֹר.⁴⁵ וְהַלּוּחַ שֶׁעוֹרְכִין עָלָיו⁴⁶ -
4 מִתְטַמֵּא. כָּלִי עֵץ שֶׁהִסְלִיתִים⁴⁷ מִרְקָדִין⁴⁸ עָלָיו אֶת
5 הַסֶּלֶת - מִתְטַמֵּא; וְשֶׁל פְּעָלִי פְתִים⁴⁹ - טָהוֹר.⁵⁰ רַחַת⁵¹
6 הַגְרוֹסוֹת⁵² - מִתְטַמֵּא, שֶׁל אוֹצְרוֹת⁵³ - טָהוֹר; שֶׁל
7 גִּתּוֹת⁵⁴ - מִתְטַמֵּא⁵⁵; וְשֶׁל גְרָנוֹת⁵⁶ - טָהוֹר. זֶה
8 הַפֶּלֶל: הָעֵשׂוִי לְקַבֵּלָהּ - מִקַּבֵּל טָמֵא, וְהָעֵשׂוִי לְכַנֵּס
9 בּוֹ - טָהוֹר.

(2) כלים פט"ו מ"א. (3) רגילים היו לשפשף את המיטות והעריסות בעור של דג, כדי להחליקן ולצחצחן. (4) בדעתו. (5) שהרי נגמרה מלאכתו. (6) סלים קלועים מענפים דקים, מעשבים מיובשים או מעלי דקלים וכדומה - נקראים כלי עץ. (7) יקשור את השפה, כדי שלא תתפרק הקליעה, מלשון המקרא (דברים כה, ד): "לא תחסום שור בדישו". (8) ראשי העלים. (9) משאירים אותם כמו שהם. (10) סל שמחובר לו בית יד של גמי, ובית היד נקרא "תלויה", מפני שתולים בו את הסל. (11) כל זמן שלא גמר את התלויות, לא נגמרה מלאכתה של הכלכלה. (12) סל גדול מיועד להניח בו כוסות. (13) פירוש, בית הלגינין. (14) כדים קטנים שממלאים בהם יין ושמן מן החביות. (15) סלים עשויים מענפי ערבה דקים בתבנית קערה. (16) סלים זעירים, שהנשים נותנות בהן את החוטים והמחטים. (17) קופות גדולות. (18) קופות גדולות מאוד, שנותנים לתוכם קמח או מלאכת אריגה. רבינו בפירושו למשנה, מבאר: "ומלאכת אריגת אלו הכלים הגדולים, יקחו תחילה את הגמי או הערבה או הדבר אשר יארגו ממנה ויחברו אותן בידיהן חבל ארוך עד שיהיה ארכו ק' אמות או יותר, אז יחזרו אותן זה אל זה ויתפרו מזה החבל או החוט איזו תמונה שירצו". ואחר-כך הוא מוסיף ומפרש, שמתחילה עושים את השוליים באופן האמור, וכשהגיע לרוחב שהוא רוצה בו הוא עולה ומקיף את החבל לרוחב השוליים שורות אחדות ועושה הדפנות. (19) שני היקפים. (20) מפני שאז הם ראויים למלאכתם. (21) שם במשנה ג: "ים נפה". ופירש רב האי גאון, מובא ברש"י שם, אריגה של שיער שמנפים בה קמח, ומפני המסגרת של עץ שסביבותיה - נקראת ים, כמו ים שהיבשה סובבת אותו. ורבינו פירש שם באופן אחר, וכאן קיבל, כנראה, פירושו של הגאון, ולפיכך כתב "נפה" סתם כפי שנקראה בזמנו. (22) זר נמוך מספיק לצורך מלאכתו. (23) קופה וערק הם מיני סלים, שונים זה מזה בצורתם ובאופן תשמישם. (24) שני עיגולים. ההבדל בין דורות לצפירות הוא, שהדורות נעשו על-ידי אותו החבל שממנו נעשו השוליים, ומתוך כך אין העיגולים שלמים, וצפירות הן עיגולים שלמים ומונחים זה על גבי זה. (25) קופה ארוכה וצרה. (26) ובדעתו להוסיף עליהם. (27) נעשו ראויים. (28) יתבאר לקמן בפכ"ב ה"א, שמקבל טומאה בכל שהוא. (29) שם פ"כ מ"ב. במשנה שם כתוב "נצרים", פירוש קנים דקים. ונראה שגם כאן יש לגרוס כך. (30) פירוש, כלים שנחקק כבר בית קיבול שלהם, אבל זקוקים עוד לתיקונים קלים, כגון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ט אייר - ספר טהרה - הלכות כלים קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו - קופה קלועה מערבה ופיה צר, ונותנים בה תאנים מיובשות על-מנת להחזיקן שם זמן רב. (75) במשנה: "חסינה", והיא משמשת לאחסן בה חטים. (76) שהיא דומה לבית, ואינה עשויה להיטלטל ממקום למקום כשהיא מליאה.

- ו. עלין⁷⁷ שמשרגין⁷⁸ אותן כמין סג סביב לפירות - 16
- טהור⁷⁹. ואם עשו סג של נסרין⁸⁰ - מתטמאין. 17

(77) שם. (78) שקולעים אותם מעשה סריגה. (79) מפני שסריגה זו אינה בת קיימא, ותתפרק במשך זמן קצר. (80) במשנה: "נצרים", פירוש, שבטים או הוצים דקים.

- ז. חותלי⁸¹ של הוצין⁸² שפניחין בו הרטב⁸³ וכיוצא בו: אם הוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו⁸⁴ - מתטמא; 18
- ואם אינו יכול לטל מה שפיתוכו עד שיקרענו או יתירנו, או שחשב⁸⁵ לאכל מה שפיתוכו ולזרקו - 20
- טהור⁸⁶. וכן הקרן⁸⁷ שהוא משתמש בה⁸⁸ ומשליכה⁸⁹ - 22
- אינה מקבלת טמאה⁹⁰; ואם חשב עליה⁹¹ - מקבלת טמאה. 24

(81) שם. (82) כלי קטן קלוע מסיבי דקלים. (83) פירות רטובים. (84) אם הקליעה חזקה ואפשר לתת לתוך הכלי פירות ולהוציאם מבלי לקרעו או להתיר הקליעה. (85) תוספתא, כלים בבא מציעא פ"ו ה"א. (86) שהרי אינו כלי קבע. (87) שם. (88) כגון שהוצא זכרותה. (89) משתמש בה באקראי פעם אחת. (90) אין דרכם של בני אדם להשתמש בקרן מפני מאיסותה. (91) להשתמש בה בקביעות.

- ח. השופר - אינו מקבל טמאה. חתכו להיות קרן 25
- תשמיש - מקבל טמאה. 26

- ט. קערה⁹² שקבעה בשדה תבה ומגדל⁹⁴: אם היא קדרה קבלתה⁹⁵ - מקבלת טמאה; ואם קבעה בדפן, שהרי אינה מקבלת עד שפטים שדה על צדה - הרי זו מפלל השדה⁹⁶ וטהורה⁹⁷. 30

(92) שם. (93) משנה, שם פ"כ, ה. (94) ראה למעלה פ"ג ה"ב. (95) כגון שקבעה בקרקעות השדה, ואפשר לתת לתוכה אוכלין. (96) חלק מן השדה, ואינה כלי בפני עצמו. (97) מדובר בשדה תבה ומגדל המחזיקים ארבעים סאה בלח ואינם מקבלים טומאה. [נראה שאם קבע הקערה בדפן, ופיה למעלה - מקבלת טומאה, שהרי אפשר להשתמש בה מבלי להטות את השדה על צידה].

- י. האקון⁹⁸ והרטוב⁹⁹ והפלוס של עץ - טהורין. 31
- (98) סל שצדים בו דגים (שם פכ"ג מ"ה). (99) מלכודת לעופות עשויה מעץ.

- יא. המדף¹⁰⁰ והפלאצור¹⁰¹ ומצודת ספרים¹⁰² - מתטמאין, שהרי צורת כלי עליהם. 33

(100) דף של עץ ודבר כבד מונח עליו, וחוט אחוז בידי

להשליכה מחוץ לגת. (55) מפני שתשישה לקבץ בה את הפסולת. (56) שתשישה לקבץ את התבואה או את התבן והמוץ.

- ב. כל⁵⁷ התלוין⁵⁸ טהורין⁵⁹, חוץ מתלוין נפה של סלתין, ותלוין פברה של גרנות⁶⁰, ותלוין מגל יד, ותלוין מקל הפלשין⁶¹, מפני שהן מסייעין בשעת מלאכה⁶². זה הפלל: העשוי לסיעו בשעת מלאכה - מתטמא⁶³; לתלות בו הפלי בלבד - טהור. 5

(57) שם מ"ד. (58) בתי יד של הכלים נקראים תלויים או תלויות, מפני שתולים בהם את הכלים. (59) מפני שמשתמשים בהם רק כדי לתלות את הכלים בלבד. ואפילו אם נטמא הכלי לא נטמא בית היד. ומדובר בבתי יד שאינם מחוברים חיבור של קבע לכלי, אבל המחברים חיבור של קבע - דינם כחלק מן הכלי. (60) כברה גדולה, שמשתמשים בה בגרנות, כדי לנקות את התבואה מהתבן המעורב בו. (61) בלשי המכס תוחבים מקל מחודד בראשו לתוך הכרי, כדי לבדוק אם לא נטמנו שם חפצים או סוגי פירות יקרים כדי להבריח המכס. (62) האנשים מכניסים יד לתלויה בשעת הניפוץ או הבילוש, כדי להקל עליהם את העבודה שאינה קלה כל-כך. (63) שהרי הוא משמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה (לתלות בו את הכלי). ולמדנו למעלה (פ"ד ה"א) שפשוטי כלי עץ כאלה מקבלים טומאה. [נראה, שמקל של בלשים יש לו בית קיבול קטן למטה, ובו מוציא הבלש דברים הנמצאים בעומק הערימה הנבדקת].

- ג. נבלי המשוחרים⁶⁴ - מתטמאין⁶⁵; נבלי בני לוי שמזמרין בהן במקדש - טהורין⁶⁶. הבטנן⁶⁷ והנקטמוז⁶⁸ והאירוס⁶⁹ - מתטמאין. 8

(64) כלי שיר דומה לכינור (שם מ"ו). (65) מפני חשיבותם גזרו עליהם שיקבלו טומאה אף-על-פי שאין להם בית קיבול עשוי לקבלה. (66) בבית-המקדש לא גזרו טומאה (ר"ש ורא"ש במשנתנו). (67) כלי ניגון גדול, שהמנגן משעינו על בטנו. (68) כלי ניגון עשוי בתבנית קב של אדם קטוע רגל. (69) כעין תוף קטן שהמקוננת מכה עליו בידה, אגב השמעת דברי קינה (רבינו בפירושו).

- ד. מצודת⁷⁰ החלדה⁷¹ - מתטמא; ושל עכברים⁷² - טהורה, לפי שאין לה בית קבול ואין עליה צורת כלי. 11

(70) שם. (71) המצודות המיועדות לצידת חולדות עשויות בתבנית מיוחדת, שמטביעה עליהן צורת כלי, ולפיכך מקבלות טומאה. (72) העשויה בתבנית אחרת.

- ה. קוצין⁷³ שארגין בהן כמו כפיפה⁷⁴ שפניחין בה התאנים וכיוצא בהן - מתטמאין; ושארגין בהן כתבנית מגורה גדולה⁷⁵ שארגין בהן החטין - טהורה, שאין תורת כלי עליה⁷⁶. 15

(73) שם פט"ז מ"ה. (74) קופה גדולה קלועה מערבה (קוצים - ענפים דקים). במשנה כתוב "פטיליא", ומפרש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּזֶּה. נֶקֶב הַפִּלִי בְּמוֹצֵי זֵית וּסְתָמוֹ, וְחֹזֵר וְנֶקֶב¹¹ 18
בְּמוֹצֵי זֵית וּסְתָמוֹ, [עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ¹² לְמוֹצֵי] 19
רְמוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה סְתוּם¹³ - טָהוֹר, שֶׁהָיָה נֶעֱשֶׂה 20
לוֹ פָּנִים חֲדָשׁוֹת¹⁴. 21

(4) במשנתנו כתוב: "כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים".
ופירש רבינו, שהמדובר בכלי עץ ועצם. ודיני כלי מתכת
שנשברו יבוארו לקמן בפרק י"א ושל כלי חרס בפרק י"ט.
(5) הנקב גדול כל כך שרימון יפול דרכו מתוך הכלי.
(6) במשנתנו כתוב: "שיעורן כרימונים", ופירשו במסכת
שבת קיב ב, שהכוונה לכלי טמא שניקב כמוציא רימון.
(7) לפי אומד דעת החכם הנשאל. רבי יוסי בכלים שם משנה
ז אומר כך גבי שיעור ביצה בינונית, וסובר רבינו שגם
ברימון דעתו כך, ופסק כמותו. (8) לשון המשנה. פירוש,
שלושה רימונים יוצאים מבר אחד וכובדם של שניים מהם
לוחץ על השלישי שיצא דרך הנקב ולולא לחץ זה לא היה
יוצא ואף על פי כן נטהר הכלי. (9) בעיא בשבת שם
ונפשטה לקולא. (10) שהוא קטן מרימון. (11) על יד
הסתימה. (12) השלים את הנקב - הסתום והפתוח יחד.
(13) ואפילו כולו סתום. (14) הכלי הראשון נפסד מפני
הנקב הגדול - ונטהר, ועכשיו, שהנקב סתום, יש לפנינו כלי
חדש שלא נטמא.

ג. כליים שֶׁעֲשָׂאָן מִתַּחֲלָה נְקוּבִין בְּמוֹצֵי רְמוֹן, כְּגוֹן 22
הַסֵּל וְהַפְּחֹלֶץ¹⁵ שֶׁל גְּמָלִים וְהָאֲפִיפִירוֹת¹⁶ - מְקַבְּלִין 23
טָמְאָה עַד שִׁיקְרָע רֶבֶן. 24

(15) כעין שבכה עשויה מחבלים שמניחים על גבי גמלים.
(16) אריגה של קנים לדלות עליה את הגפנים.

ד. אֲפִיפִירוֹת¹⁷ שֶׁעֲשָׂה לָהֶן קָנִים¹⁸ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה 25
לְחִזָּק - טָהוֹרוֹת¹⁹. עֲשָׂה לָהֶן גְּפִיָּם²⁰ כָּל שֶׁהֵן, אָף 26
עַל פִּי שֶׁבָּלָה נְקוּבָה בְּמוֹצֵי רְמוֹן - מְקַבְּלַת טָמְאָה. 27

(17) שם פרק י"ז משנה ג. רבינו שם מפרש: כלי ארוג מקנים
שמדלים עליו את השריגים שהאריכו. וכן פירש בכלאיים
פרק ו משנה ג וכן הבין דבריו גם הכסף משנה כאן.
(18) חיבר להם קנים. (19) המדובר כשנפתחו ברובם ולא
היו ראויים לקבל טומאה לפני חיבור הקנים, שאם לא
נפתחו - הרי הם טמאים אפילו לא חיזקם בקנים.
(20) כעין מסגרת.

ה. כָּל הַכֵּלִים שֶׁאֵינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל רְמוֹנִים²¹, כְּגוֹן 28
הַרְבַּע²² וְחֲצִי רֹבַע וְהַקְּטָנִים²³ הַקְּטָנִים - שְׁעוֹרָן 29
בְּמוֹצֵי זֵית. נִגְמָמוּ²⁴ שִׁפְתוֹתֵיהֶן, אִם נִשְׁאַר בָּהֶן כְּדִי 30
לְקַבֵּל כָּל שֶׁהָיָה²⁵ - טָמְאִין. 31

(21) כלים קטנים שרימון אינו נכנס לתוכם. (22) רובע
הקב. הקב = ארבעה לוגים. (23) מין סל. (24) נקרעו,
ניטלו. (25) אם נשאר חלק קטן מהשפה.

ו. הַסֵּלִין שֶׁל פֶּת - שְׁעוֹרָן כְּכַפְרוֹת שֶׁל פֶּת²⁶. 32

(26) אם אין כיכר נופל דרך הנקב - הסל מקבל טומאה.
שיעור זה גדול ממוציא רימון, ומפני שהסל עשוי במיוחד

הצייד מחובר אליו, וכשיושב עוף על הדף, הצייד משמיט
מידו את החוט והאבן נופלת על העוף. (101) מין רשת
לצוד עופות. (102) כעין סכר בים או בנהר, המפסיק את
זרימת המים לשטח מסויים ושואבים את המים שבאותו
שטח ונוטלים את הדגים שניצודו שם מאליהם.

יב. הַסַּפְסָלִין¹⁰³ שֶׁבִּפְנֵי קְאֹת¹⁰⁴ וְשֶׁל מְלֻמְדֵי 1
תִּינוּקוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן נְקוּבִין וּמְכַנִּסִּין בָּהֶן אֶת 2
הַרְגָּלִים - טָהוֹרִים¹⁰⁵. קָבְעוּ בָּהֶן רְגָלִים בְּמִסְמָר - 3
מְקַבְּלִין טָמְאָה. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁנִּטַּל וְאֵין רְגָלָיו 4
נִטְלוֹת עִמּוֹ - טָהוֹר; וְכָל שֶׁנִּטַּל וְרְגָלָיו נִטְלוֹת עִמּוֹ 5
- טָמֵא. וְאִם הָיוּ כָּלָן¹⁰⁶ שֶׁל עֵץ אוֹ עֶצֶם¹⁰⁷ - מְקַבֵּל 6
טָמְאָה; הִיתָה אַחַת מִרְגָּלָיו שֶׁל אֶבֶן - אֵינוֹ מְקַבֵּל 7
טָמְאָה¹⁰⁸. 8

(103) תוספתא, שם בבא-בבא פ"א ה"ג. (104) בעלי
הפונדקאות לא היו רגילים להעמיד ספסלים קבועים, אלא
הכינו קרשים ובהם חורים לתחוב בהם רגליים, וכשבאו
אורחים תחבו את הרגליים באותם החורים, וכשיצאו -
פירקו את הספסלים. וכן היתה גם דרכם של מלמדי
תינוקות. אלה ואלה כוונתם, שלא ימעטו הספסלים את
שטח החדר שלא לצורך. (105) שאין זה חיבור של קבע,
והדף בפני עצמו וכן הרגליים בפני עצמן אינם כלי.
(106) כל רגלי הספסל. (107) פירוש, במה דברים אמורים
שאם רגליו ניטלות עמו טמא? כשכולן של עץ או עצם.
(108) כלים פכ"ב מ"י בדיון ספסלים שבמרחץ. נתבאר כמה
פעמים, שכלי אבן אינו מקבל טומאה, ומכיוון שספסל זה
אינו יכול לעמוד בלי הרגל של אבן - דינו ככלי אבן. ראה
לקמן פכ"ה ה"ה.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ח

פרק ששי

(1) יבאר כלי שנטמא ונשבר אחר שנטמא. כמה שיעור
השבר בכלי עץ או עצם ויהיה טהור. ניקב הכלי במוציא
זית וסתמו וחזר וניקב עד שהשלימו למוציא רימון. ודין
כלים שעשאו מתחלה נקובים כמוציא רימון. כל כלי
שנחלק לשנים וכו'.

א. כָּל כְּלִי²⁹ שֶׁנִּטְמָא וְנִשְׁבַּר אַחֵר שֶׁנִּטְמָא וְנִפְסְדָה 9
צוּרְתוֹ וְתִשְׁמִישׁוֹ³ - טָהוֹר בְּשִׁבְרָתוֹ. וְכֵן כָּלִים 10
שֶׁנִּשְׁבְּרוּ כִּשְׁהֵן טָהוֹרִין - שִׁבְרֵיהֶן אֵינָן מְקַבְּלִין 11
טָמְאָה. 12

(2) כלים פרק ב משנה א. (3) אינו ראוי לשימוש שלפני
שבירתו, ואף על פי שעודנו ראוי לתשיש אחר.

ב. בְּמָה שְׁעוֹר הַשֶּׁבֶר שֶׁיִּשְׁבַּר בְּכָלִי עֵץ אוֹ כְּלִי עֶצֶם⁴ 13
וְיִהְיֶה טָהוֹר? כָּל כְּלִי בְּעָלִי בָתִּים - שְׁעוֹרָן בְּרִמּוֹנִים. 14
כִּיצַד? מִשְׁיַנְקֵב הַכְּלִי בְּמוֹצֵי רְמוֹן⁵ - טָהוֹר⁶. 15
וְהִרְמוֹן שֶׁאֵמְרוּ - בִּינוֹנִי, לֹא גְדוֹל וְלֹא קָטָן, לְפִי 16
דַּעַת הָרֹאֶה⁷, וְיִהְיֶה בְּכָלִי שֶׁלֹּשָׁה רְמוֹנִים אֲחוּזִים זֶה 17

25 **טְהוֹרָה⁵¹. וְכֵן אִם נִטְלָה הַשְּׁנִיָּה. נִטְלָה הַשְּׁלִישִׁית⁵²: 26 אִם חָשַׁב⁵³ עָלֵיהֶם שְׂאֵכֵל עַל שְׁלֹחַן זֶה אוֹ עַל 27 דִּלְפָּקִי זֶה כְּמוֹ אוֹכֵל בְּטַבְּלָא - מְקַבְּלִין טַמְאָה, וְאִם 28 לֹא - טְהוֹרִין.**

(45) שם. קופה גדולה, שמובילים בה זבל לשדות ובהמה מושכת אותה. (46) באמצע הקופה יש מקום ישיבה לנהג, ומקום זה הוא גבוה מהדפנות, כדי שהנהג לא יתלכלך. והמדובר, כשמקום זה תופס כל רוחב הקופה ומחלקה לשני חלקים. (47) דפנותיה נמוכות. (48) שיש לו ארבע דפנות שלא נפתחו. (49) שולחן קטן להעמיד עליו הכוסות. (50) שם משנה ב. המדובר בשולחן ודולפקי בעלי שלוש רגליים. (51) צריך להיות טהור. פירוש, השולחן או הדולפקי טהור מפני שאינו יכול לעמוד ואי אפשר להשתמש בו. (52) ונשארה טבלא ויש אנשים שאוכלים על גבי טבלא. (53) מחשבתו עושה אותה כלי. פסק כתנא קמא.

29 **יֵא. כָּלִי נִסְרִים⁵⁴ שֶׁנִּפְּלוּ שְׁפָתוֹתֶיהֶן - טְהוֹרִין⁵⁵. וְאִם 30 נִשְׁאַר מִחֲסוֹם שְׁפָתוֹתֶיהֶן כָּל שְׁהוּא - מְקַבְּלִין 31 טַמְאָה⁵⁶.**

(54) צריך להיות "נצרים" (כך כתוב במשנה ובפירוש רבינו שם). פירוש, כלים קלועים מקנים דקים. (55) מפני שהקליעה תתפרק מאליה. (56) בכלי חדש אמרנו (למעלה פרק ה הלכה א) שאינם מקבלים טומאה עד שיחסום כל השפה ויכרות ההוצים, אבל כלי שנגמרה מלאכתו וניטלה השפה - מקבל טומאה אם נשאר ממנה כל שהוא. המשנה מעירה על זה ואומרת: "זה חומר בשיירי כלי עץ מבחחילתו".

32 **יב. טַבְּלָא שֶׁמְלֵאָה עֲצִים⁵⁷ וְתַקְעָה⁵⁸ - טְהוֹרָה⁵⁹. 33 חֲפָה בְּנִסְרִים⁶⁰ - מְקַבְּלַת טַמְאָה⁶¹.**

(57) הניח עצים על פני כולה. (58) נראה לפרש, שנעץ בה יתידות וחיברה לגזרי העצים, מלשון הכתוב (שופטים ד, כב) "ותתקע היתד ברכתו". וכן יש לפרש את הכתוב (בראשית לא, כה): "ויעקב תקע את אהלו בהר" - תקע יתדות האוהל בהר. (59) לפי שביטלה ואינה ראוייה למלאכתה. (60) קרשים מהוקצעים. (61) שהרי היא ראוייה למלאכתה לאכול עליה.

34 **יג. סִפְסָל שֶׁנִּתְפָּרֵק⁶² - טְהוֹר. סְרִגְלוֹ⁶³ בְּמִשְׁיחוֹת אוֹ 35 בְּחִבְלִים - מְקַבֵּל טַמְאָה.**

(62) הספסל הוא קרש ארוך ושני קרשים קטנים מחוברים לשתי קצותיו במסמרים. ואם נתפרק הספסל, פירוש, נשטמו הקרשים הקטנים מן הקרש הארוך - טהור, כמו ששינוי (כלים פרק כ"ב משנה ג) "ספסל שניטל אחת מראשיו טהור". (63) קשרו.

36 **יד. הַסִּלִּים שֶׁל גְּמָלִים⁶⁴, הַתִּירֵן - טְהוֹרִין, חֲזֹר 37 וְקִשְׁרֵן - מְקַבְּלִין טַמְאָה. נִמְצָאוּ מִתְטַמְּאִין 38 וּמִתְטַהֲרִין אֶפְלוּ עֶשֶׂר פְּעָמִים בַּיּוֹם.**

לכירות לא בטל מתורת כלי כל זמן שהוא ראוי למלאכתו זו.

1 **ז. קֶפֶת הַגָּנָנִים²⁷ - מְשֻׁתָּצִיא אֲגֻדוֹת שֶׁל יֶרֶק²⁸ 2 טְהוֹרָה; וְשֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים²⁹ - בְּמוֹצִיא תִּכְוִן³⁰; שֶׁל 3 בִּלְגִין - בְּגִבְבָּא³¹.**

(27) שהגננים מכניסים בהם ירקות העומדים למכירה. (28) שיעור זה גדול ממוציא רימון. (29) החסים על כליהם. (30) שיעור גדול ממוציא אגודות ירק. כשנפחתו שולי הסל המוציא ירק מניח בעל הבית תבן בתוך הקופה ועליו את הירקות. (31) תבן דק מעורב בזבל ומסיקים בו את המרחצאות.

4 **ח. בֵּית קְעֵרוֹת³² שְׂאִינוּ מְקַבֵּל קְעֵרוֹת³³, הוֹאִיל 5 וּמְקַבֵּל הַתְּמַחֲוִיין³⁴ - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טַמְאָה³⁵. וְכֵן 6 בֵּית הָרַעִי³⁶ שְׂאִינוּ מְקַבֵּל מִשְׁקִין, הוֹאִיל וּמְקַבֵּל אֶת 7 הָרַעִי - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טַמְאָה.**

(32) כלי גדול המיועד להעמיד עליו קערות. (33) ניקב כמוציא קערה. (34) קערות גדולות. (35) מפני שהוא ראוי למלאכתו. (36) כלי שילדים עושים בו צרכיהם.

8 **ט. כָּל כָּלִי עֵץ שֶׁנִּחְלַק לְשָׁנִים - טְהוֹר, וְאִף עַל פִּי 9 שְׁמִקְבְּלִין עַל דְּפִנּוֹתֶיהֶן בְּאַלְפָּסִין³⁷, חוּץ מִכָּלִים שֶׁל 10 עֵץ שֶׁחֲצִין אוֹ מְקַצֵּתָן כָּלִי בִּפְנֵי עֲצָמוֹ מִתַּחֲלַת 11 עֲשִׂיתָן. כְּגוֹן הַשְּׁלֹחַן הַכָּפוֹל, שֶׁמִּתַּחֲלָה נַעֲשֶׂה שְׁנֵי 12 חֲלָקִים וְהָרִי הוּא נִכְפָּל וְנִפְשָׁט³⁸, וְכָגוֹן הַתְּמַחֲוִי 13 הַמְּזוֹנִין³⁹, שְׁהוּא קְעֵרוֹת קְעֵרוֹת וְהָרִי בְּכָל חֶלֶק 14 מִחֲלָקָיו קְעֵרוֹת שְׁלֵמוֹת, וְכָגוֹן הַכָּסָא הַכָּפוֹל, וְכָל 15 פִּיּוּצָא בָּאֵלוּ. וְכֵן בֵּית לְגִינִין⁴⁰ וּבֵית הַפּוֹסוֹת⁴¹ שֶׁל 16 עֵץ שֶׁנִּפְתַּח אֶחָד מֵהֶן⁴² - זֶה שֶׁנִּפְתַּח טְהוֹר וְאִינוּ 17 חֲבוּר לְשֹׁאֵר הַבָּתִּים⁴³. נִפְתַּח הַשְּׁנֵי - טְהוֹר וְאִינוּ 18 חֲבוּר לוֹ⁴⁴. נִפְתַּחוּ שְׁלֹשָׁתָן - כָּלָן טְהוֹרִין. וְכֵן כָּל 19 פִּיּוּצָא בְּכָלִים בָּאֵלוּ.**

(37) אילפס = כלי גדול שטוח כמחבת בלי בית יד. (38) אפשר לכפלו כשאינו צריך לשולחן גדול, ולפשוטו ולחבר את שני חלקיו בצירים. (39) קערה גדולה עשויה תאים תאים ונותנים בכל תא מין תבשיל אחר (אוניקלוס מתרגם: "למינהו" - "לזנוהו" ומזה "מזנון" כלי קיבול למינים הרבה. רבינו בפירושו למשנה). (40) כלי שמעמידים עליו כדים קטנים ויש בו בית קיבול לכל כד וכד. (41) שיש בו בית קיבול לכל כוס וכוס. (42) אחד מבתי הקיבול. (43) אין אנו אומרים שהנפחת הוא חלק משאר בתי הקיבול שלא נפתחו ואם נטמאו אלה נטמא גם הוא. (44) לכלי.

20 **י. מְשֻׁפְּלֵת⁴⁵ שְׂאֵמְצֵיתָהּ גְבוּהָה⁴⁶ וְזוּיּוֹתֶיהָ יוֹרְדוֹת⁴⁷ 21 וְנִפְתַּחָה מִצַּד אֶחָד - טַמָּא, מִפְּנֵי שְׁהִיא מְקַבְּלַת מִצַּד 22 הַשְּׁנִי⁴⁸. נִפְתַּחָה מִצַּד הַשְּׁנֵי - טְהוֹרָה. הַשְּׁלֹחַן 23 הַדִּלְפָּקִי⁴⁹ שֶׁנִּפְתַּחוּ - מְקַבְּלִין טַמְאָה עַד שֶׁיִּחְלְקוּ 24 וְיִבְדֵּל כָּל חֶלֶק מִחֻבְרוֹ. נִטְלָה⁵⁰ אֶחַת מִרְגְּלֶיהָ -**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(16) לצבוע בכרכום. (17) לעשות ציורים לנוי עלידי שריטות. (18) לא נגמרה מלאכתו עד שיכרכם וישרטט.

ב. עור שאין עליו צורת כלי - אינו מקבל טמאה. 20
לפיכך, כף של עור¹⁹ שקושרין לוקטי קוצים על 21
כפותיהן כדי שלא יכנס קוץ - אינו מקבל טמאה, 22
מפני שהוא עור פשוט ואין עליו צורת כלי. וכן 23
העור שמלקטין בו גללי הבקר²⁰, ועור שחוסמין בו 24
פי הבהמה, ועור שמושיבין²¹ בו הדבורים בשעה 25
שלוקחין הדבש, ועור שמניפין בו את הרוח מפני 26
החם - טהורין ואין מקבלין טמאה. 27

(19) כלים פכ"ו מ"ג. המדובר כשאינו תפור כלל, והאדם כורכו על כף ידו או מניחו וקושרו. ואין זה דומה לקסייה האמורה במשנה כלים טז ו, ויבואר לקמן בהלכה ה. (20) שם משנה ז. (21) צ"ל שמושיבים (כן הוא בדפוס רומא ובכת"י תימן), פירוש מגרשים. וכיאר רבינו במשנתנו, שנותנים עליו אש וגללי בקר, והדבורים בורחות מפני העשן.

ג. כל בית²² האצבעות²³ של עור - טהורות; חוץ 28
משל קיציין²⁴, מפני שהיא מקבלת את האוג²⁵ - 29
טמאה. נקרה, אם אינה מקבלת את רב האוג - 30
טהורה. 31

(22) שם פכ"ו מ"ג. (23) כסיות להכניס בהן את האצבעות. (24) קוטפי פירות. (25) מין פרי אדום קטן, והקוטפים מניחים לפעמים את הפרי בתוך בית האצבעות.

ד. האבנט²⁶ של עורות ועורות שתופרין הקטעים²⁷ 32
על ארכבותיהן כדי שיתגלגלו²⁸ בהן על הקרקע - 33
מקבלין טמאה, שהרי צורת כלי עליהן. וכן העורות 34
העשויות כעין טבעות שמכניסין אותן האמנין 35
בזרועותיהן כדי להגביה בגדיהן מעליהם בשעת 36
מלאכה²⁹ - מתטמאין³⁰ בשאר כלי עור הפשוטים³¹. 37

(26) שם. (27) אנשים שנקטעו רגליהם עד הברכיים, ונותנים מטליות של עור והולכים על ברכיהם או זוחלים על ארבע, ותופרים עור של בגדיהם לשמור על הברכיים. (28) הליכה בלתי טבעית זו עושה רושם של גלגול על הקרקע. במשנה: "הבורכיר". (29) שלא יפלו על הידיים ויפריעו. במשנה: "השוולין". (30) כל אלה שנימנו למעלה - יש עליהם תורת מלבוש. (31) שמקבלים טומאה מדברי סופרים, כמבואר למעלה פ"א ה"י. ולא על כל כלי עור הפשוטים גזרו טומאה, כמבואר למעלה בפ"ד (ראה סיום פירוש רבינו למשנתנו).

ה. עור³² שתופרין ממנו פסוי ליד ולזרוע: של 38
זרעי גנות³³ ושל הולכי דרכים ושל עושי פשתן³⁴ 39
- מקבלין טמאה; ואם היה של צבעים ושל 40
נפחים³⁵ - אינו מקבל טמאה. זה הפלל: כל העשוי 41
לקבלה כדי שלא יבהו קוץ וכדי שיתחזי יפה ויפה³⁶ 42

(64) מוליכי גמלים משתמשים בסלים שאין להם שוליים וכשרוצים להשתמש בהם קושרים אותם מלמטה וכשרוצים להוציא את המונח בתוכם - מתירים את הקשר והכל נופל מאליו.

1 טו. השלחן⁶⁵ או הדלפקי שחפץ בשיש ושיר בהם 1
מקום הנחת הכוסות - מקבלין טמאה; ואם חפה 2
הפל - טהור⁶⁶. בין בצפוי עומד⁶⁷ בין בצפוי שאינו 3
עומד, בין שחפה את לבו⁶⁸ בין שלא חפץ, בין 4
שהיו של עצים חשובים, כגון אשפרוע וכיוצא בו, 5
בין שהיו של שאר עצים, הואיל וחפץ בלן - 6
טהורין, כמו שבארנו. 7

(65) משנה שם פרק כב, א. (66) רבינו בפירושו למשנה מבאר, מפני שכלים מצופים נתמעטו מטומאה מן הכתוב: "אשר יעשה מלאכה בהם". והר"ש מפרש, מפני שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה. (67) מחובר במסמרים. (68) המסגרות.

פרק שביעי

(1) יבאר כלי עור מאימתי מקבלים טומאה. וכמה שיעור הנקב שיינקב כלי העור ויטהר. ודין תפילה של ראש שנטמאה במת והתיר קציצה ראשונה ותיקנה וכו'. תפילה שנטמאה מאימתי טהרה.

8 א. כלי עור² מאימתי מקבלין טמאה? התורמל³
9 וכיוצא בו - משיחם שפותחין⁴ ויכרת הקופין⁵
10 הקטנים היוצאין על גבי העור ויעשה קיחותיו.
11 סקורטיה⁷ - משיחם ויכרת ויעשה ציצתה⁸.
12 קטבוליה⁹ - משיחם ויכרת. הפר והפסת של עור
13 - משיחם שפותחיהן ויכרת הקופין היוצאין. וכן
14 כל פיוצא בהן. התפלין - משיגמר הקציצה¹⁰, אף
15 על פי שהוא עתיד לתת בה את הרצועה, מקבלת
16 טמאה¹¹. עור העריסה¹² שהוא עתיד לעשות לו
17 טבור¹³ - עד שיעשנו לו. הסנדל - משיגממע¹⁴.
18 המנעל - משיגוב [על] האמום¹⁵. ואם עתיד
19 לכרפם¹⁶ ולשרטט¹⁷ - עד שיכרפם וישרטט¹⁸.

(2) כלים פט"ז מ"ד. (3) ילקוט שהרועים נותנים בו את המזון, ותולים אותו בצוארם. (4) שיכפול את השפה ויתפור. (5) חתיכות זעירות הבולטות מן השפה. (6) רצועות עור לסגור בהן את פי הילקוט. (7) טבלא של עור שאוכלים עליה. (8) טס של מתכת שתופרים באמצעה לנוי. (9) עור שמכסים בו את המיטה. (10) הבית של עור שמכניסים בו את הפרשיות. (11) מפני שנגמרה מלאכת הכלי, והרצועה הוא דבר בפני עצמו לצורך קיום המצוה. (12) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ו ה"א. (13) רגילים לחבר לעור העריסה חתיכת עור קטנה להעמיד עליה את רגל העריסה (מנחת ביכורים). (14) שם. הגר"א גורס בתוספתא "משיקמט", פירוש, משיעשה בעור את הקמטים. (15) משעה שנתנו על האימום (אימום = דפוס של עץ שנותנים עליו את הנעל) לייבוש ונתייבש (מנחת בכורים).

- 1 - מְקַבֵּל טִמְאָה; וְהַעֲשֵׂי מִפְּנֵי הַזֵּעָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסֹד
- 2 הַדָּבָר שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ בְּזַעַת יָדוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה.
- 3 (32) שם פט"ז מ"ו. (33) במשנה: "זורי גרנות". וגם רבינו
- 4 גורס שם כך, פירוש, אנשים המנקים את התבואה בגרנות,
- 5 ודרכם לכסות בעור את היד האוחזת ברחת. [רבינו בפירושו
- 6 אומר, שהמדובר בעור תפור שמכניסים בו את היד, ונראה
- 7 שפירש כך, כדי להסביר מה בין זה ללוקטי קוצים שבהלכה
- 8 ג]. (34) חובטין את הפשתן במקל, ולובשים כסיה של עור
- 9 על היד שלא תינזק מן החבטות, ולא ייכנסו בה פירוורי עץ
- 10 מן המקלות. (35) שלובשים, כדי שזיעת היד לא תקלקל
- 11 את הצבע ושלא יתחלק מידו הכלי שהוא אוחז בו.
- 12 (36) כגון מקל של עוברי דרכים.
- 13 ו. כִּמְהָ 37 שְׁעוֹר הַנֶּקֶב שֶׁיִּנָּקֵב כְּלִי הָעוֹר וְיִטְהַר?
- 14 הַחֲמַת 38 - מִשְׁתַּנָּקֵב כְּמוֹצִיא פְּקִיעוֹת 39 שֶׁל שְׁתִּי 40.
- 15 וְאֵם אֵינָה יְכוּלָה לְקַבֵּל שֶׁל שְׁתִּי 41, הוֹאִיל וּמִקְבֻלָּת
- 16 שֶׁל עֶרְבֹה 42 - מִקְבֻלָּת טִמְאָה עַד שְׁתַּנָּקֵב רַבְּחָה 43.
- 17 (37) שם פרק יז משנה ב. (38) נוד. (39) כדור.
- 18 (40) חוטי האורך של האריג, והם דקים מחוטי הרוחב.
- 19 (41) שהם נופלים דרך הנקב. (42) כדורי חוטי הרוחב.
- 20 (43) בבא זו סותרת את הקודמת, ומתקבל על הדעת פירושו
- 21 של בעל 'סדרי טהרות' לבבא שניה, והוא: אם החמת
- 22 נעשתה נקובה מתחילה ואינה מקבלת של שתי, הוֹאִיל
- 23 ומקבלת של ערב - מקבלת טומאה, והחמירו בה עוד יותר,
- 24 שאינה נטהרת בכמוציא ערב אלא בנקיבת רובה.
- 25 ז. הַתוֹרְמִיל 44 שֶׁנִּפְתַּח הַפִּס שֶׁבְּתוֹכוֹ - עֲדִין
- 26 הַתוֹרְמִיל מְקַבֵּל טִמְאָה 45, וְאֵינוֹ חֲבוּר לֹא 46.
- 27 (44) שם פי"ט מ"ט. ילקוט רועים, ובתוכו כיסים קטנים
- 28 להניח בהם חפצים קטנים. (45) שהרי ראוי הוא עדיין
- 29 למלאכתו להניח בו החפצים הגדולים. (46) ואין דין
- 30 התורמיל כמחובר לכיס הקטן, ואם נגעה בו טומאה לא
- 31 נטמא התורמיל.
- 32 ח. הַחֲמַת 47 שֶׁהִבִּיצִים שֶׁלָּהּ 48 מְקַבְּלוֹת עִמָּהּ 49
- 33 וְנִפְתַּחְתָּ - טְהוֹרוֹת 50, שֶׁאֵינָן מְקַבְּלוֹת פְּדִירָן 51.
- 34 (47) שם. (48) החמת היא עור כבש או עז שלא נפתח
- 35 לארכו, אלא נחתך בעיגול באחורי הבהמה והופשט עד
- 36 הצואר כשהוא שלם, ומתוך כך נשאר כיסי הביצים של
- 37 הזכר שלימים בתוך הנוד. (49) כשממלאים את הנוד,
- 38 מתמלאים גם הכיסים. (50) הכיסים. (51) אף-על-פי
- 39 שהם מקבלים כששופכים דרך מקום הפיחות, הוֹאִיל ואינם
- 40 מקבלים דרך פיהם כמו לפני הפיחות - דינם ככלתי ראויים
- 41 למלאכתם. והנוד עצמו מקבל טומאה. [במלאכת שלמה
- 42 מפרש, שכל הנוד נטהר. ולשון רבינו בפירושו מסייעת לו,
- 43 אולם כאן כתב "טהורות" בלשון רבים, משמע שתי
- 44 הביצים].
- 45 ט. כְּלִי עוֹר 52 שֶׁיֵּשׁ לוֹ לוֹלְאוֹת 53 וְשִׁנְצוֹת, כְּגוֹן סִנְדֵּל
- 46 עֲמָקִי 54 וְכִיס שֶׁל שִׁנְצוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁכְּשֶׁהָ מִתְרִין 55
- 47 אֵין עֲלֵיהֶן צִוְּתָה כְּלִי - הָרִי אֱלוֹ מְקַבְּלִין טִמְאָה
- 48 14 כְּשֶׁהָ מִתְרִין 56, הוֹאִיל וְהַעֲשֵׂי מִפְּנֵי הַזֵּעָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסֹד
- 49 הַדָּבָר שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ בְּזַעַת יָדוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה.
- 50 (32) שם פט"ז מ"ו. (33) במשנה: "זורי גרנות". וגם רבינו
- 51 גורס שם כך, פירוש, אנשים המנקים את התבואה בגרנות,
- 52 ודרכם לכסות בעור את היד האוחזת ברחת. [רבינו בפירושו
- 53 אומר, שהמדובר בעור תפור שמכניסים בו את היד, ונראה
- 54 שפירש כך, כדי להסביר מה בין זה ללוקטי קוצים שבהלכה
- 55 ג]. (34) חובטין את הפשתן במקל, ולובשים כסיה של עור
- 56 על היד שלא תינזק מן החבטות, ולא ייכנסו בה פירוורי עץ
- 57 מן המקלות. (35) שלובשים, כדי שזיעת היד לא תקלקל
- 58 את הצבע ושלא יתחלק מידו הכלי שהוא אוחז בו.
- 59 (36) כגון מקל של עוברי דרכים.
- 60 י. כִּיס שֶׁל שִׁנְצוֹת שֶׁנִּשְׁטְלוּ שִׁנְצִיו - עֲדִין הוּא מְקַבֵּל
- 61 טִמְאָה, שֶׁהִרִי הוּא מְקַבֵּל. נִפְשֵׁט וְחִזֵּר עוֹר פָּשׁוּט -
- 62 טְהוֹר. טָלָה עָלָיו אֶת הַמִּטְלָת מִלְמַטָּה - מְקַבְּלָת
- 63 טִמְאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּשׁוּט, שֶׁהִרִי יֵשׁ עָלָיו
- 64 צִוְּתָה כְּלִי.
- 65 יא. עוֹר שֶׁכָּרַךְ בּוֹ אֶת הַקָּמִיעַ 59 - מְקַבֵּל טִמְאָה 60;
- 66 פָּשׁוּט - טְהוֹר 61; חִזֵּר וְכָרַךְ בּוֹ - מְקַבֵּל טִמְאָה.
- 67 מִתְטַמֵּא וּמִתְטַהֵר אֲפֹלוּ עֶשֶׂר פְּעָמִים בַּיּוֹם. וְעוֹר
- 68 שֶׁכָּתַב עָלָיו אֶת הַקָּמִיעַ - טְהוֹר. וְאֵם פָּרַת מִמְּנוֹ 62
- 69 וְעֵשָׂה חֲלָא 63 לְתַכְשִׁיט - מְקַבֵּל טִמְאָה 64.
- 70 (59) קלף שכותבים עליו פסוקים או שמות קדושים, וכורכים
- 71 עליו עור, ותולים בצואר לסגולה נגד מחלות ופגעים.
- 72 (60) מפני שהוא עשוי לקבלה (ראה למעלה פ"ד ה"א).
- 73 (61) שבמצב זה אינו ראוי לקבלה. (62) מן הקמיע.
- 74 (63) חלק משרשרת (תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ד)
- 75 (64) בשבת סג, ב למד ר' יוחנן מציץ הזהב של כהן גדול,
- 76 שתכשיט מקבל טומאה בכל שהוא.
- 77 יב. הַתְּפִלָּה 65 שֶׁל רֹאשׁ 66 אֲרָפֶצֶה כְּלִים הִיא 67. הָרִי
- 78 שֶׁנִּשְׁטַמֵּאת בְּמַת 68 וְהַתִּיר קָצִיצָה 69 הִרְאשׁוּנָה וְתַקְנָה 70
- 79 - הָרִי הִיא 71 אֵב טִמְאָה כְּשֶׁהִיתָהּ 72. וְכֵן אִם הַתִּיר
- 80 הַשְּׁנִינָה וְתַקְנָה. וְאִם הַתִּיר אֵף הַשְּׁלִישִׁית וְתַקְנָה,
- 81 וְהַתִּיר אֵף הָרְבִיעִית וְתַקְנָה - נַעֲשִׂית כְּלָה רֹאשׁוֹן
- 82 לְטִמְאָה 73; שֶׁהִרִי הַתִּיר כָּל אַחַת וְאַחַת וְחִזֵּר וְתַקְנָם
- 83 כְּלָם, וְכֹאֵלוּ זֹו תְּפִלִּין אַחֲרוֹנוֹת שֶׁנִּגְעוּ בְּרֹאשׁוֹנוֹת.
- 84 חִזֵּר וְהַתִּיר אֶת הִרְאשׁוֹנָה פַּעַם שְׁנִינָה וְתַקְנָה - הָרִי
- 85 הִיא רֹאשׁוֹן כְּשֶׁהִיתָהּ 74. וְכֵן אִם הַתִּיר אֶת הַשְּׁנִינָה
- 86 וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית. חִזֵּר וְהַתִּיר אֵף הָרְבִיעִית וְתַקְנָה -
- 87 הָרִי כְּלָה טְהוֹרָה; שֶׁאֵין הִרְאשׁוֹן מִטְמֵא כְּלִים 75,
- 88 מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ 76. וְכֵן סִנְדֵּל 77
- 89 שֶׁהוּא טִמָּא מִדְּרָס 78 וְנִפְסָקָה אַחַת מֵאַזְנוֹי וְתַקְנָה
- 90 - טִמָּא מִדְּרָס 79. נִפְסָקָה שְׁנִינָה וְתַקְנָה - הָרִי הוּא
- 91 טְהוֹר מִן הַמִּדְרָס 80, שֶׁהִרִי נַעֲשֵׂוּ לוֹ אֲזָנִים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 יד. תפלה⁸⁶ שנטמאת מאימתי טהרה? של יד -
8 משיתיר אותה⁸⁷ משלש רוחות; ושל ראש⁸⁸ -
9 משיתיר משלש רוחות⁸⁹ ובין קציצה לחברתה.

(86 תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (87 יחתוך אותה במקום קביעתה בדף של עור (תיתורא), שעליו היא עומדת (מנחת ביכורים). (88 שיש לה ארבע קציצות. (89 משיחתוך שלוש הזוויות, למעלה ומשני הצדדים של דופן הקציצה (חזון איש).

10 טו. הפדור⁹⁰ והאמום⁹¹ והקמיע⁹² והתפלין שנקרעו
11 אחר שנטמאו, הנוגע בהן - טמא, ובמה שבתוכן -
12 טהור⁹³. האפוף⁹⁴ שנקרע, הנוגע במה שבתוכו -
13 טמא, מפני שהתפך מתברר⁹⁵ ונעשה פלו כגוף
14 אחד.

(90 משנה כלים כג, א. (91 דפוס שנותנים עליו את המנעל, והוא עשוי ככיס עור ממולא סובים או שאריות זעירות של בד, וכן עושים גם את הכדור לשחק בו. (92 נתבאר בהלכה יא. (93 אם נגע אדם במה שבתוך הכלים הטמאים האלה - לא נטמא, מפני שאינם מעצם הכלי, וגם אינם מחוברים לו (רבינו בפירושו למשנה, ראה ר"ש שם). (94 אוכף שרוכבים עליו. (95 האוכפים נתפרים מעבר לעבר, ומתחבר העור החיצון עם כל מה שבתוכם.

פרק שמיני

(1 יבאר שכלי מתכות אין מקבלים טומאה עד שתיגמר כל מלאכתם. ומה הן גולמי כלי מתכות וכלי המלחמה ותכשיטי האדם אם מקבלין טומאה. תכשיטי הבהמה והכלים חותמות וטבעות. אם הכלים יורדים לטומאה במחשבה או עולים במחשבה. אומן שעושה ומניח זוגין לבהמה ולדלתות, וזוגים הנמצאים.

15 א. כל כלי מתכות² אינן מקבלין טמא עד שתגמר
16 מלאכתן כלה ולא יהיה הפלי מחסר מעשה כלל.
17 אבל גלמי כלי מתכות אינן מקבלין טמא.

(2 ברייתא, חולין כה, א.

18 ב. ואילו הן³ גלמי כלי מתכות? כל שעתיד לשוף
19 אותו או לשבץ⁵ או לגרר⁶ או לכרעב⁷ או להקיש
20 בקורנס⁸, או שהיה מחסר און או אגון⁹ - הרי זה אינו
21 מקבל טמא עד שיתקנו ויפיהו ולא תשארו בו
22 מלאכה כלל. כיצד? הסוף¹⁰ אינו מקבל טמא עד
23 שישופנו¹¹, והספין - עד שישחיקנה. וכן כל פיוצא
24 במעשים אלו. לפיכך, העושה פלים¹² מן העשת של
25 ברזל¹³ או מן החררה¹⁴ של מתכת, ומן הסובב של
26 גלגל¹⁵, ומן הטסין ומן הצפוניין¹⁶, ומכני¹⁷ הפלים
27 ומאגני הפלים¹⁸ ומאגני הפלים, ומן השחולה¹⁹ ומן
28 הנדודת²⁰ - הרי אלו טהורים²¹, מפני שכל אלו
29 שנעשו גלמי כלי מתכות הן²². אבל העושה כלי
30 משברי כלי מתכות ומן הפלים²³ ששחקו מרב הזמן
31 ומן המסמרות שידעו שנעשו מן הפלים - הרי אלו

1 חדשות⁸¹, אבל טמא מגע מדרס⁸². לא הספיק
2 למקן את הראשונה עד שנפסקה השניה⁸³ או
3 שנפסק עקבו או נטל חטמו או נחלק לשנים -
4 טהור.

(65 שם פי"ח מ"ח. (66 המחוברת מארבעה בתים, ובכל בית פרשה אחת מארבעת הפרשיות של תפלין. (67 אף-על-פי שארבעתן מחוברות למטה. (68 ונעשית אב הטומאה. בתפארת ישראל מפרש, כגון שנגעה בכלי שנטמא במת, שאם נגעה במת ממש הרי נעשית אבי אבות הטומאה, ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. (69 רבינו קורא לכל בית "קציצה". (70 את התפילה, כלומר חיבר לה קציצה אחרת. (71 כל התפילה. (72 גם הקציצה החדשה היא אב הטומאה, מפני שנעשית חלק מכל התפילה. (73 מפני שלא נשאר כלום מהטומאה הראשונה, פקעה טומאה זו לגמרי. אולם כולם ראשון לטומאה, שהרי שלש הראשונות נגעו ברביעית שהיא אב הטומאה והרביעית טמאה, מפני שהיא חלק מהתפילה הטמאה. [לפי הגירסא שלפנינו בדפוסים החדשים, לא נתברר מה הוא הדין כשהתיר את השלישית ולא את הרביעית. ובדפוס רומא (ר"מ) וקושטא, הגירסא לקויה בחסר. ונראה לתקן את הגירסא ולהתאימה לגירסא שבמשנתנו: "וכן אם התיר אף השלישית ותיקנה, ואם התיר אף את הרביעית וכו'". ופירושה: אם התיר השלישית והביא אחרת במקומה, ונשארה כל התפילה אב הטומאה כמו בהתיר ראשונה ושניה, מפני שכולן מחוברות לרביעית שנטמאה במת]. (74 הקציצה החדשה שבאה במקום הראשונה לא נטמאה כלל במגע, מפני שכלי אינו מקבל טומאה מראשון, וטומאתה היא כחלק מהתפילה שכולה ראשון, כמו שנתבאר בדין הקודם. (75 ומאלו שנגעו באב הטומאה לא נשאר כלום. (76 בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ו. (77 שם פכ"ו מ"ד. (78 כגון שדרך עליו הזב, ונעשה אב הטומאה. (79 מפני שאפשר להשתמש בו כמו שהוא, לא פקעה טומאתו. ונראה שאפילו לא תיקנה עדיין - הסנדל בטומאתו. (80 כשנפסקו שתי אזניו אינו ראוי למלאכתו, ואף-על-פי שתיקן בינתיים את האוזן הראשונה. (81 והרי הוא ככלי חדש שלא דרס עליו הזב. (82 כשהחליף את האוזן הראשונה, נגעה החדשה בסנדל טמא מדרס, וירדה עליה טומאת מגע מדרס, ולפיכך כל הסנדל המחובר לה - כמותה. ואע"פ שפקעה טומאת מדרס - טומאת מגע מדרס לא פקעה. [רש"י בשבת קיב, ב, מפרש מפני שהסנדל נגע בעצמו. ראה תוספות שם, ומשנה למלך כאן]. (83 בטלה מתורת כלי לגמרי. סנדל עשוי מעור קשה, ויש לו סוליים וקצת עור זקוף על יד העקב, וכן קצת עור המכסה את האצבעות, וכל הרגל שבאמצע מגולה, ותופרים לו שתי אזנים משני צידי הרגל להכניס בהן רצועות או משיחות לקושרן כדי שלא יפול הסנדל מעל הרגל.

5 יג. מנעל⁸⁴ שנפחת, אם אינו מקבל רב הרגל -
6 טהור⁸⁵.

(84 עשוי מעור רך, ומכסה את כל הרגל. (85 מפני שאינו ראוי לשימוש (שם).

1 מְקַבְּלִין טֻמְאָה, לְפִי שְׁאִינָם גְּלָמִים²⁴. אֲבָל מִסְמָרוֹת
2 שְׁאִין יָדוּעַ אִם נַעֲשׂוּ מִן הַכֵּלִים אוֹ מִן הָעֵשֶׂת - הֲרִי הֵן
3 טְהוֹרִין. אֲפֹלוּ הִתְקִין אוֹתָם לְכָלִי²⁵ - אֵינָם מְקַבְּלִין
4 טֻמְאָה.

(3) שם. (4) לשפוש בשופין כדי להחליקו. (5) להסיר "הקליפה אשר יתרועע (מלשון רעוע) אצל השיפה" (לשון רבינו בפירושו למשנה, כלים פ"א מ"ג). (6) בברייתא: "לגרד". פירוש, אחרי השיפה נשארות בליטות ושקיעות זעירות ומגרדים אותן בכלי מיוחד לכך. (7) ללטוש כדי שיבריק. (8) לדפוק עליו בפטיש כדי ליישר את הקמטין הקטנים. (9) שפה. (10) כלים פ"ד מ"ה. (11) ימרח אותה בשמן אחר הליטוש (רבינו בפירושו למשנה. ראה למעלה בפירוש המילה לשוף). (12) כלים פ"א מ"ג. (13) גוש ברזל שהוצא מן המחצבה לפני היתוכו, ומעורבים בו גושי עפר. (14) אחרי ההיתוך והפרדת העפר, עושים גושים גושים בצורת עוגה גדולה (חררה) וממנה עושים כלים. (15) הגלגל הוא של עץ, ונותנים סביבו חישוב של מתכת לחזקו. (16) הסיר מתכת מכלי עץ שהוא מצופה במתכת ועשה ממנה כלים [לפני שהסירה גם כן אינה מקבלת טומאה מפני שהיא בטלה לגבי הכלין]. (17) בסיסים שמעמידים עליהם את הכלים. (18) שפה שאינה מגוף הכלי, ומשימים אותה על פי הכלי. (19) אחר עשיית הכלים, נשארים עוקצים בולטים מן השפה ומורידים אותם, ופירורים אלה נקראים "שחולה". (20) צ"ל הגרודת (וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ) וכן הגירסא במשנתינו). פירוש, הפירורים הנופלים כשגורדים את הכלי. (21) כדי לבאר שיטת רבינו בהלכה זו שלכאורה היא תמוהה מאוד (ראה ראב"ד וכסף-משנה) עלינו להקדים ולהביא את המשניות, שהן הן המקור לשיטתו, ולפרשן. במשנה א שנינו: "כלי מתכת, פשוטיהם ומקבליהם טמאין. נשברו – טהרו. חזר ועשה מהם כלים – חזרו לטומאתם הישנה" (בשבת טז, ב אמרו: שמעון בן שטח גזר על טומאה ישנה). ובמשנה ג שם: "העושה כלים מן העשת וכו' טהורין. משברי כלים מן הגרודים ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים – טמאין". ופירשו הראב"ד והר"ש שמשנה ג עוסקת בענין טומאה ישנה כהמשך למשנה א. ובכן, בבא ראשונה אומרת, שאם עשה כלים מהדברים שנמנו שם – הכלים טהורים, מפני שאלה אינם מקבלים טומאה כלל, וממילא אין על הכלים חשש טומאה ישנה. ובבא שניה מלמדת, שאם עשה כלים משברי כלים שהיו ראויים לקבל טומאה לפני שבריתם – הרי אלו טמאים, שמה היו הכלים הראשונים טמאים, וחזרו החדשים לטומאתם הישנה. אולם רבינו הוכרח להתנגד לפירוש זה לפי שיטתו במס' טהרות פ"ג מ"ה, שאם נמצאה מחט שבורה או חלודה באופן שבמצבה בשעת מציאתה אינה ראויה לקבל טומאה, ולפני שנשברה או נחלדה היתה טמאה מספק – הרי היא טהורה לגמרי ואינה חוזרת לטומאתה כשיעשה ממנה כלי חדש, מפני שכל הטומאות כשעת מציאותן, וזו שנמצאה בטהרה – חזקתה טהורה. [מלשונו של רבינו בהל' אבות הטומאה פט"ו ה"ו בדיון מחט שנמצאה שבורה, אמנם משמע, שהוא מפרש את המשנה טהרות פ"ג שלא כפירושו הנ"ל, אבל

אין להסיק מזה שחזר בו גם מהסברא עצמה שהיא הגיונית]. לפי שיטה זו, אין לטמא כלים שנעשו משברי כלים מחשש טומאה ישנה, ולפיכך הוא מפרש שמדובר בקבלת טומאה מכאן ולהבא. [אמנם אפשר לפרש בדוחק, שמדובר בכלים שלימים שנמצאו שהם טמאים מגזירת כלים הנמצאים (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"ג) ונשברו אחר שנמצאו, אבל לא נוח היה לרבינו לקבל פירוש דחוק זה, כי המשנה כותבת סתם "משברי כלים". ועוד קשה היה לו מה משמיעה הבבא הראשונה? הלא זה מובן מאליו שאם עשה כלים מדברים שאינם מקבלים טומאה הם טהורים?] ושיטתו היא, שהמשנה מחלקת בין גולמי כלים שנעשו מדבר הראוי לקבל טומאה, לבין נעשו מדבר שאינו ראוי לכך. האחרונים אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נגמרה כל מלאכתם, כאמור בראש הלכה זו, אבל אלה שנעשו מדבר המקבל טומאה ונשברו ופקעה מהם תורת קבלת טומאה – הרי הם חוזרים לתורת כלי ממש לענין קבלת טומאה כאשר אך נגמרה צורת הכלי, אף-על-פי שהוא מחוסר עדיין השיפורים שמטרתם לייפותו ולהחליקו. ואפשר להתאים גם את דברי רבינו בפירושו למשנתנו לפירושנו זה. [והדעת נוטה שגם לענין טומאה ישנה מספיק גמר מלאכת הכלי עצמה בלי השיפורים], ומשנתנו תתפרש בדיון קבלת טומאה של גולמי כלי מתכת, ומה שכתבה "טהורין" הכוונה שאינם מקבלים טומאה (כמו שמצאנו עשרות פעמים במשנה), וכן תתפרש גם מילת "טהורים" שבדברי רבינו בהלכה שבה אנו עומדים. (22) שהרי לא נגמרה מלאכתם, והם נעשו מדברים שאינם מקבלים טומאה. (23) ולפיכך דינם כחלק מגוף הכלי, ומקבלים טומאה, אבל מסמרות שלא היו חלק מכלי – אינם מקבלים טומאה. (24) מכיוון שנעשו מכלים שנגמרה כל מלאכתם, חזרה להם תורת כלים עם גמר צורת הכלי, כמבואר למעלה. [אפשר גם לפרש, שהדברים שמהם נעשו הכלים החדשים אינם גולמים]. (25) עשה מהם מרצע או שפוד, אבל חסרים עוד התיקונים האחרונים. ובזה מסולקות כל התמיהות על רבינו. [ראה כסף-משנה, וקשה מאד לקבל פירושו. כיצד אפשר לחבר שחולה וגרודת ולעשות מהן כלי ללא התכה].

5 ג. כְּלֵי מִתְכּוֹת שְׁאִינָם מְחֻסְרֵי אֶלָּא כְּסוּי - מְקַבְּלִין
6 טֻמְאָה, שְׁאִין הַכֵּסוּי חָשׁוּב מִגּוֹף הַכֵּלִי.

7 ד. מַחֲטָה²⁶ שֶׁלֹּא נִקְבְּהָ אֶלָּא שֶׁפֶה²⁷ וְתִקְנָה לְכַף²⁸
8 מִתְחַלְתָּה - מְקַבְּלֵת טֻמְאָה, מִפְּנֵי שְׁמוּצִיאוֹן בֶּה אֶת
9 הַקּוֹץ²⁹. אֲבָל אִם עָתִיד לְנִקְבָּהּ - הֲרִי הִיא כְּשֶׁאֵר
10 גְּלָמִי כְּלֵי מִתְכּוֹת וְאֵינָה מְקַבְּלֵת טֻמְאָה³⁰.

(26) שבת קכג, א - אביי אליבא דרבא. ראה לקמן פ"א הי"ד. (27) החליקה. (28) להשאירה כמות שהיא בלי חור. (29) שנתחב בכשר האדם. (30) שהרי אינה ראויה עדיין למלאכה שהתכוון לה.

11 ה. מֵאַחַר שֶׁבִּאֲרָנוּ, שְׁגָלָמִי כְּלֵי מִתְכּוֹת טְהוֹרִים
12 וְגָלָמִי כְּלֵי עֵץ טְמֵאִים³¹, וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי מִתְכּוֹת
13 טְמֵאִים³² וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ טְהוֹרִים³³ דִּין תּוֹרָה, אֲבָל

- 1 נמצא³⁴: הטמא³⁵ בכלי עץ - טהור בכלי מתכות,
- 2 טמא בכלי מתכות - טהור בכלי עץ.
- 31 נתבאר למעלה פ"ה ה"א. (32) נתבאר למעלה פ"א ה"ט. (33) שם ה"י. (34) יוצא מזה. (35) חולין כה, א.
- 3 ו. כל כלי המלחמה³⁶, כגון הסיף והרמח והכובע³⁷
- 4 והשריון והמגפיים וכיוצא בהן - מקבלין טמאה.
- 5 וכל תכשיטי האדם, כגון הקטלה³⁸ והנזמים³⁹
- 6 והטבעות⁴⁰, בין שיש עליהן חותם⁴¹ בין שאין
- 7 עליהם חותם, וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. אפלו
- 8 דינר⁴² שנפסל⁴³ והתקינו לתלותו בצואר קטנה -
- 9 מקבל טמאה⁴⁴. וכן קמיע של מתכת⁴⁵ - מתטמא
- 10 בכל תכשיט אדם⁴⁶.
- 36 כלים פ"א מ"ח. (37) של מתכת. וכן המגפיים, שהם עשויים להגן מפני החיצים ומכת חרב. (38) רביד של זהב שתולים על הצואר. (39) כולל נזמי האוזן (עגולים) ונזמי האף ששימשו תכשיטים בעמים העתיקים. (40) שמישים על האצבע, אבל טבעות גדולות שחוגרים סביב המתניים אינן מקבלות טמאה (תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ב ה"א). והטעם, מפני שחוגרים אותן על הבגדים, ולכן נידונים כתכשיטי כלים (ראה לקמן ה"ז). (41) רגילים היו לחרות אותיות או צורה על הטבעות, וחותמים בהן מכתבים ומסמכים. (42) מטבע רומית עתיקה. (43) השלטון ביטל את ערכו כמטבע עובר לסוחר, או שניטל חלק ממנו. (44) שם פ"ב מ"ז. (45) תוספתא פ"א ה"ד. (46) בספרי זוטא' (מובא בר"ש למשנתנו) מרבה תכשיטי אדם לקבלת טמאה, מן הכתוב (במדבר לא כד): "וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".
- 11 ז. כל תכשיטי הבהמה והכלים⁴⁷, כגון הטבעות
- 12 שעושין לצואר הבהמה ולאזני הכלים - טהורין
- 13 ואינן מקבלין טמאה⁴⁸ בפני עצמן⁴⁹; חוץ מזוג⁵⁰
- 14 של בהמה וכלים המשמיע קול לאדם⁵¹. כיצד?
- 15 העושה⁵² זוגין⁵³ למכתשת⁵⁴ ולעריסה⁵⁵, למטפחות
- 16 ספרים⁵⁶ ותינוקות⁵⁷ - טהורים⁵⁸. עשה להן ענבולין
- 17 - מקבלין טמאה; הואיל ונעשו להשמיע קול
- 18 לאדם, הרי הן כתכשיטי אדם. ואפלו נטלו
- 19 ענבוליהן⁵⁹ - מקבלין טמאה⁶⁰, שהרי הוא ראוי
- 20 להקישו על החרס⁶¹.
- 47 כלים פ"ב מ"א. (48) לא ריבו חכמים לטומאה אלא תכשיטי אדם בלבד ולא תכשיטי בהמה וכלים (ר"ש במשנתנו). (49) אבל מתטמאים לפעמים כחלק מכלי אחר. (50) פעמון קטן. (51) לצורך האדם. הצלצול של הפעמון מודיע לרועה את מקומה של הבהמה. במס' שבת נח, ב - אמרו בשם רבי יונתן: "מנין למשמיע קול בכלי מתכת שהוא טמא? (פירוש שמקבל טומאה), שנאמר (במדבר לא, כד) "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר", אפילו דיבור (כלי ועשוי להשמעת קול בלבד) "יבא באש".
- ח. זוג⁶² העשוי לאדם: אם נעשה לקטן - אינו
- 22 מקבל טמאה אלא בענבול שלו, שהרי לקול
- 23 נעשה⁶³; נעשה לגדול⁶⁴ - הרי זה תכשיט ומקבל
- 24 טמאה אף על פי שאין לו ענבול.
- 62 שבת, שם. (63) ולא נגמרה מלאכתו. (64) ישנם אנשים שתולים בצואריהם זוג בלי ענבול עשוי מכסף או זהב.
- ט. כל⁶⁵ הפרצופות⁶⁶ מקבילות⁶⁷ טמאה, וכל
- 26 החותמות טהורין, חוץ מחותם של מתכת שבו
- 27 חותמין בלבד⁶⁸. וכל הטבעות טהורות, חוץ מטבעת
- 28 אצבע; אבל טבעת שחוגר בו את מתניו, שקושרה
- 29 בין כתפיו - טהורה. טבעת השירי⁶⁹ של בהמה,
- 30 הואיל והאדם מושך בה את הבהמה - מקבילת
- 31 טמאה⁷⁰. וכן מקל⁷¹ של בהמה של מתכת, הואיל
- 32 ואדם רודה אותה בו - מקבילת טמאה.
- 65 תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"ד. (66) מסכות שנותנים על הפנים. (67) בתוספתא כתוב: "טמאין", ומפרש רבינו שמקבלות טומאה. (68) המילה "בלבד" נמשכת למילה "מתכת", פירוש רק חותם של מתכת מקבל טומאה, אבל לא חותמות עשויים מחמרים אחרים. (69) במשנה, שבת פא, א - מפרש רבינו: שיר הוא מתג וטבעת קבועה בו, וקושרים רצועה בטבעת ומושכים בה את הבהמה. (70) שבת נב, ב. (71) שם.
- י. כל הכלים⁷² יורדים לטמאה⁷³ במחשבה⁷⁴, ואין
- 34 עולין מידי טמאה⁷⁵ אלא בשנוי מעשה. והמעשה
- 35 מבטל מיד המעשה⁷⁶ ומיד המחשבה⁷⁷, והמחשבה
- 36 אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה.
- 37 כיצד? טבעת בהמה או כלים שחשב עליה
- 38 להחזירה טבעת אדם - הרי זו מקבילת טמאה

92) שם. (93) רוב הזוגים עשויים בשביל בהמות.
94) תושבי כרכים נוהגין לקבוע זוגים בדלתותיהם. ועוד,
שאינ דרכם לגדל בהמות.
טו. אָמַר לְאֶמֶן⁹⁵; עָשָׂה לִי שְׁנֵי זֻגִים, אֶחָד לְדֹלֶת
וְאֶחָד לְבִהמָה; עָשָׂה לִי שְׁנֵי מַחְצָלֹאֹת, אֶחָת
לְשִׁכְבָּה⁹⁶ וְאֶחָת לְאֹהֲלִים⁹⁷; עָשָׂה לִי שְׁנֵי סְדִינִים,
אֶחָד לְצוּרוֹת⁹⁸ וְאֶחָד לְאֹהֲלִים⁹⁹ - שְׁנֵיהֶן מְקַבְּלִין
טְמָאָה, עַד שִׁיפְרֹשׁ וַיֹּאמֶר: זֶה לְכָף וְזֶה לְכָף¹⁰⁰.

95) שם. (96) שהיא מקבלת טומאה. (97) שאינה מקבלת
טומאה. (98) מצויירות בהם צורות שונות המשמשות
דוגמאות לרוקם המסתכל בהן ועושה כמותן. סדינים אלה
אין עליהם תורת בגד, שהרי משמשים רק לדוגמא בלבד,
ולכן אינם מקבלים טומאה (רבינו בפירושו למשנה, כלים
פכ"ד מ"ג). (99) במשנה, אמרו: לזילון - טמא טומאת
מת. (100) ואז הראוי לקבל טומאה - יקבל, ושאינו ראוי
- לא יקבל.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ח

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר כלי מתכות שיש להם שם בפני עצמם או שם לווי.
שתי טבעות שמשמיות הבנות ברגליו.
א. כָּל כְּלִי מִתְּכֹנֶת שֵׁשׁ לָהֶן שֵׁם בְּפָנָי עֲצָמָן -
מְקַבְּלִין טְמָאָה, חוּץ מִן הַדֹּלֶת וְהַנֶּגֶר³ וְהַמִּנְעוֹל
וְהַפּוֹתָה⁴ שֶׁתַּחַת הַצִּיר וְהַצִּיר וְהַקֶּרֶה וְהַצֶּנּוֹר⁵; מִפְּנֵי
שָׂאֵלוֹ עֲשׂוּיִין לְקִרְקָע⁶ אוֹ לְשִׁמֶשׁ אֶת הָעֵץ⁷ אֵינֶן
מְקַבְּלִין טְמָאָה, וְאִפְלוּ קִדָּם שִׁיקְבָּעוּ⁸. וְכָל כְּלִי
מִתְּכֹנֶת שֵׁשׁ לוֹ שֵׁם לוֹי - אֵינוֹ מִתְּטַמֵּא בְּפָנָי עֲצָמוֹ,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַקֵּצַת כְּלִי. בִּיצֵד? עֲקָרָב שֶׁל פְּרָמְבִּיא⁹
- טְמָא¹⁰, וְלַחֲזִים שֶׁלָּה שֶׁעַל לַחֲזֵי הַבִּהמָה מְבָאֵן
וּמְבָאֵן - טְהוֹרִין, וְאֵין מְקַבְּלִין טְמָאָה בְּפָנָי עֲצָמָן,
מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם שֵׁם בְּפָנָי עֲצָמָן. וּבִשְׁעַת חֲבוּרוֹ¹¹ -
הַכֹּל מְקַבֵּל טְמָאָה¹².

2) כלים פרק י"א משנה ב. (3) מוט של ברזל המשמש
בריה לשער של עץ. (4) כעין כוס של מתכת שמשקיעים
בקרקע ובה משימים את ציר הדלת (במלכים-א ז, ט:
והפחות לדלתות הבית"). (5) העשוי להניח בקרקע.
(6) כלל הוא בידו: המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.
(7) נגר ומנעול. (8) מפני שנעשו מלכתחילה כדי לקבעם
בקרקע. (9) פרומביא הוא רסן שנותנים על פי הבהמה וכו'
חתיכת ברזל שמכניסים לתוך פיה. ברזל זה נקרא עקרב.
(10) מפני שהוא לצורך האדם, כדי לכוון הילוך הבהמה ויש
לו שם בפני עצמו. (11) כשהם מחוברים לרסן. (12) ואם
נגע טמא באחד מחלקי הרסן - נטמאו כל חלקיו.

ב. טָסִין שֶׁל בְּרֹזֶל שֶׁמְנִיחִין עַל לַחֲזֵי הָאָדָם¹³
בִּשְׁעַת מִלְחָמָה - אֵינֶן מְקַבְּלִין טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין
לָהֶם שֵׁם בְּפָנָי עֲצָמָן¹⁴. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן פִּית קָבוֹל
מִמֶּם¹⁵ - מִתְּטַמֵּאִין כָּכָל כְּלִי קָבוֹל¹⁶.

1) וְכֹאֲלוֹ נַעֲשִׂית לְאָדָם מִתְּחִלַּת עֲשִׂיתָהּ⁷⁸.
2) חֲזֹר וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְהַנִּיחָה טַבַּעַת בְּהִמָּה כְּשִׁהֲתָהּ,
3) אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַשְׁט בָּהָּ הָאָדָם⁷⁹ - הֲרִי זֶה
4) מְקַבְּלַת טְמָאָה; שֶׁאֵין הַמַּחְשָׁבָה מְבַטֶּלֶת מִיד
5) הַמַּחְשָׁבָה עַד שִׁיעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן שִׁישׁוּף אוֹתָהּ אוֹ
6) יִתְקַעָה⁸⁰ בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל בְּהִמָּה. הִתָּה הַטַּבַּעַת לְאָדָם
7) וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְבִהמָה - עֲדִין הִיא מְקַבְּלַת טְמָאָה
8) כְּשִׁהֲתָהּ; שֶׁאֵין הַכָּלִים עוֹלִין מִיָּד מִתְּמַתָּן
9) בְּמַחְשָׁבָה. עָשָׂה בָּהָּ מַעֲשֶׂה וְשָׁנָה לְבִהמָה - אֵינָה
10) מְקַבְּלַת טְמָאָה; שֶׁהַמַּעֲשֶׂה מְבַטֵּל מִיד הַמַּעֲשֶׂה.

72) משנה, כלים פכ"ה מ"ט. (73) נעשים ראויים לקבל
טומאה. (74) מחשבתו של האדם גורמת לכך. לקמן מביא
רבינו דוגמאות. (75) כלי שהוא ראוי לקבל טומאה, אין
מחשבה מועילה לבטל הכשרתו לכך. (76) אפילו אם עשה
בכלי מעשה שהביא לו הכשירו לקבל טומאה. (77) וגם
חישב להשתמש בו שימוש כלי המקבל טומאה, אף-על-פי-
כן יפה כוחו של שינוי מעשה לבטל את הכשירו.
(78) דוגמא ל"וורדים לטומאה במחשבה". (79) ואם כן לא
השתמשו בה מעולם לצרכי האדם עצמו. (80) נראה שצ"ל
יתקנה.

יא. חֲרֹשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה⁸¹ וְאֵין לָהֶן
מַחְשָׁבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְמַעַלָּה בְּעֵנֵן הַכָּשֶׁר
אֲכַלְיִן⁸².

81) מעשיהם מועילים כמו מעשהו של גדול ובריא.
82) פ"ד ה"ב. ושם נתבאר שהמעשה מועיל רק
כשמחשבתו ניכרת מתוך מעשהו. ראה שם.

יב. זֻג⁸³ שֶׁל דֹּלֶת⁸⁴ שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ לְבִהמָה - מְקַבֵּל
טְמָאָה⁸⁵; וְשֶׁל בְּהִמָּה שֶׁעֲשָׂאָהּ לְדֹלֶת, אֲפִלּוּ חֲבֵרוֹ
בְּקִרְקָע וְאִפְלוּ קָבָעוּ בְּמִסְמָר - מְקַבֵּל טְמָאָה כְּשִׁהֲתָהּ,
עַד שִׁישְׁנָה בּוֹ מַעֲשֶׂה בְּגוֹפָו⁸⁶.

83) שבת נח, ב. (84) שאינו מקבל טומאה מפני שהוא
בטל לגבי הבית ואינו כלי כלל. (85) נתבאר למעלה ה"ז
שזוג של בהמה מקבל טומאה. (86) בזוג.

יג. אֶמֶן⁸⁷ שֶׁעוֹשֶׂה וּמְנִיחָה⁸⁸ זֻגִין לְבִהמָה
וְלְדִלְתוֹת⁸⁹; אִם רַב הָעֲשׂוֹי לְדָבָר שֶׁמְקַבֵּל טְמָאָה⁹⁰ -
הֲרִי הַכֹּל מְקַבֵּל טְמָאָה, עַד שִׁיפְרִישׁ מְקַצָּתוֹ לְדָבָר
שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה⁹¹; וְאִם רַב הָעֲשׂוֹי לְדָבָר שֶׁאֵין
מְקַבֵּל טְמָאָה - הֲרִי הַכֹּל טְהוֹר, עַד שִׁיפְרִישׁ מְקַצָּתוֹ
לְדָבָר הַמְקַבֵּל טְמָאָה.

87) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"ד. (88) מכין מלאי
של זוגים על-מנת למכרם. (89) הזוגים מתאימים גם
לבהמה וגם לדלתות. (90) הוא מתכוון למכור רוב הזוגים
לצרכי בהמה. (91) ואלה שהפריש לא יקבלו טומאה.

יד. זֻגִין⁹² הַנִּמְצָאִין בְּכָל מְקוֹם - מְקַבְּלִין טְמָאָה⁹³;
חוּץ מִהַנִּמְצָאִים בְּכַרְפִּים, מִפְּנֵי שֶׁרָבֵן לְדִלְתוֹת⁹⁴.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. כָּל הַפְּסוּיִין שֶׁל מִתְּכַת טְהוּרִין וְאֵין מְקַבְּלִין
טְמָאָה, מִפְּנֵי שְׁאֵין לָהֶם שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ³¹, חוּץ
מִכְּפוּי הַמַּחֲם³² וּמִכְּפוּי טָנִי³³ שֶׁל רוֹפְאִין³⁴; מִפְּנֵי
שְׁמִינִיחִין בּוֹ אֶת הָאֶסְפָּלָנִית³⁵, נַעֲשֶׂה כָּלִי קָבֹול.²⁴

(31) ומיועדים רק לכסות את הכלים בלבד ולפיכך דינם
כמשמשי כלים. (32) קומקום גדול. ידעו חכמים שרגילים
להשתמש בכיסוי מיחם ככלי בפני עצמו. (33) טנא = סל.
(34) הרופאים ורוקחים את התרופות בכלי גדול של מתכת.
(35) רטייה ותרופות אחרות מוכנות לשימוש.

ז. כְּסוּי שֶׁל מִתְּכַת שִׁשְׁפוּ וּלְטָשׁוּ וְנַעֲשֶׂהוּ מֵרָאָה -
הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה³⁶.

(36) שהמראה משמשת את האדם ויש עליה תורת כלי. פסק
כחכמים שם.

ח. כָּל הַמְּשַׁקְּלוֹת³⁷ שֶׁל מִתְּכַת מְקַבְּלוֹת טְמָאָה.
וְהֵן הַנִּקְרָאִין אוֹנְקִיּוֹת. קִנְיָה מֵאֲזֵנִים שֶׁל עֵץ שֶׁהִיוּ
אוֹנְקִיּוֹת שֶׁל בְּרוֹזל תְּלוּיּוֹת בּוֹ - מְקַבֵּל טְמָאָה³⁸,
מִפְּנֵי הָאוֹנְקִיּוֹת הַתְּלוּיּוֹת בּוֹ³⁹. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? בְּמֵאֲזֵנִים שֶׁל מוֹכְרֵי פֶשֶׁתִּין וּמוֹכְרֵי
צִמְרִין⁴⁰; אֲבָל שֶׁל פְּעָלֵי בָתִּים אֵינּוּ מְקַבֵּל טְמָאָה עַד
שִׁיחִיו הָאוֹנְקִיּוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ⁴¹.

(37) מאזניים עשויים מקנה רחב קצת של עץ, ומשני צדדיו
תלויים ווים של מתכת כפופים כלפי מעלה לתלות בהם
הדברים הנשקלים, ו"משקלות" שנאמר כאן - הכוונה
לאותם הווים. (38) ואף על פי שהוא כלי עץ פשוט.
(39) הקנה נעשה חלק מכלי מתכת. (40) מאזניים שלהם
גדולים, ודרכם להסיר את האונקיות אחר שגמרו לשקול
ולהחזירן בעת הצורך, כי לא ישקלו בלי האונקיות. ואומר
רבינו, שבזמן שהן תלויות בעץ הוא מקבל טומאה כחלק מן
הכלי. (41) בעלי בתים ששוקלים לצרכי עצמם, אינם
מדקדקים כל כך במשקל ולכן הם שוקלים לפעמים בלי
האונקיות, ותולים את הדבר הנשקל על העץ עצמו, ואם כן
העץ אינו חלק קבוע של הברזל, אלא כלי עץ פשוט בפני
עצמו, ולפיכך אפילו כשתולים לפעמים את האונקיות לא
בטל העץ לגביהם אלא אם הן קבועות בו, אבל השוקלים
כדי למכור מקפידים על משקל מדויק ומשתמשים תמיד
באונקיות הניתלות במקום המיוחד להן בעץ ולפיכך הכל
ככלי אחד, כל זמן שהן תלויות. [הר"ם מפרש שאונקיות
היינו כפות המאזניים שנותנים בתוכן את הדברים הנשקלים.
פירושנו הוא על פי ביאורו של רבינו במשנה].

ט. מְשַׁקְּלוֹת⁴² שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִחֲזִירָן⁴³
וְשֹׁקֵל בֵּהֶן - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה⁴⁴. יֶחֶד מֵהֶן⁴⁵
חֲצָאִי לִיטְרִין, שְׁלִישִׁי לִיטְרִין, רְבִיעִי לִיטְרִין - הָרִי
אֵלּוּ מְקַבְּלִין טְמָאָה⁴⁶.

(42) משקלות ממש (לא אונקיות) ששוקלים כנגדם את
המשאות. (43) צירף יחד את שבריהם. (44) שאינם
ראויים למלאכתם כמו לפני השבירה. (45) קבע חתיכה

(13) להגן עליו. במשנתנו מפרש רבינו לוחות ברזל לכסות
את החזה. (14) טסים אלה הם חלק מכובע הברזל המכסה
את הראש. (15) לשתות במלחמה. (16) למדנו מזה,
שכלי שיש לו בית קיבול - מקבל טומאה אף על פי שאין
לו שם בפני עצמו.

ג. נִזְם הַעֲשׂוֹי בְּקִדְרָה¹⁷ מְלֻמָּשָׁה וְכַעֲדָשָׁה מְלֻמָּעָה
וְנִפְסָק - הַקִּדְרָה שֶׁל¹⁸ מְקַבְּלַת טְמָאָה בְּפָנֵי עֲצָמָה,
שֶׁהָרִי יֵשׁ לָהּ בֵּית קָבֹול, וְהַעֲדָשָׁה¹⁹ מְקַבְּלַת טְמָאָה
בְּפָנֵי עֲצָמָה, מִפְּנֵי שִׁישׁ לָהּ שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמָה,
וְהַצִּנִּירָה²⁰ שֶׁלָּהּ שֶׁהִיא נִכְנָסֶת בְּאֶזֶן אוּ בְּאֶף אֵינָה
מְקַבְּלַת טְמָאָה בְּפָנֵי עֲצָמָה²¹. הִיא הַנִּזְם עֲשׂוֹי כְּמִין
אֲשֶׁכּוֹל²² וְנִפְרָק²³ - טְהוֹר, מִפְּנֵי שְׁאֵין בּוֹ בֵּית קָבֹול,
וְאֵין לָקָל גְּרָגִיר מִמֶּנּוּ שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְהָרִי אֵינּוּ
רְאוּי לְתַכְשִׁיט²⁴ מִשְׁנִפְרָק.

(17) מורכב משני חלקים, החלק העליון עשוי בצורת עדשה
ובו הצינור הנכנסת לנקב שבאליה האוזן, והחלק התחתון
תבניתו כקדירה חלולה. (18) שאין לה שם בפני עצמה.
(19) שאין לה בית קיבול. (20) שאין לה בית קיבול ולא
שם בפני עצמו. (21) אבל כשהיא מחוברת לנזם הרי היא
כחלק מכלי שלם. (22) גרגירי מתכת דבוקים יחד בתבנית
אשכול ענבים. (23) נפרדו הגרגירים זה מזה.
(24) למעלה פרק ח הלכה ו נתבאר שתכשיט אדם מקבל
טומאה.

ד. טַבַּעַת אַחַת שְׁמִינִיחִין הַפְּנוֹת בְּרִגְלֵ אַחַת - הִיא
הַנִּקְרָאֶת בִּירִית, וְאֵינָה מְקַבְּלַת טְמָאָה, מִפְּנֵי שְׁאֵין
עָלֶיהָ צוּרַת כָּלִי תַכְשִׁיט, אֲלָא כִּמּוֹ טַבַּעַת הַכִּלִּים
אוּ טַבַּעַת שְׁקוּשֶׁר בֵּה בֵּין כְּתִפּוֹ. אֲבָל שְׁתֵּי טַבַּעוֹת
שְׁמִינִיחוֹת הַפְּנוֹת בְּרִגְלֵיהֶן וְשִׁלְשֻׁלַת מְטִילַת בִּינִינָהּ
מִזֹּו לְזֹו²⁵ - מְקַבְּלִין טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תַכְשִׁיטִי
הַפְּנוֹת. וְהֵן הַנִּקְרָאִין כְּבִלִּים.

(25) בגמרא שם מפרש, שהשלשלת מעכבת עליהן מלפסוע
פסיעות גסות. נאה לבנות לפסוע פסיעות מדורות.

ה. קְטָלָא שֶׁל חֲלִיּוֹת²⁶ שֶׁל מִתְּכַת, וְהֵם בָּחוּט שֶׁל
צִמְרִין אוּ שֶׁל פֶּשֶׁתִּין, וְנִפְסָק הַחוּט - הַחֲלִיּוֹת מְקַבְּלוֹת
טְמָאָה, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּלִי בְּפָנֵי עֲצָמוֹ²⁷. הִיא
הַחוּט שֶׁלָּהּ שֶׁל מִתְּכַת וְהַחֲלִיּוֹת שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת
וְשֶׁל מְרַגְלִיּוֹת אוּ שֶׁל זְכוּכִית, וְנִשְׁבְּרוּ הַחֲלִיּוֹת
וְהַחוּט קָיָם - הָרִי זֶה מִתְּטַמֵּא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ²⁸. שִׁירִי
קְטָלָא²⁹ - כְּמִלָּא צוּרָא קְטַנָּה³⁰.

(26) גרגירי זהב וכסף נקובים, ותכשיט זה קושרות הנשים
בצוואריהן. (27) ראוייה לתכשיט לתלותה על הצוואר,
ישנן נשים התולות על צווארן חולייא אחת של זהב או
כסף. (28) לפעמים קושרות חוט זהב או כסף על הצוואר
לקישוט. (29) קטלא שנקרעה. (30) אם נשאר כדי לקשור
סביב צווארה של ילדה קטנה בגיל מתאים לקישוט.
המדובר בחוט כסף וזהב שהם עצמם תכשיט.

במשנה שדרגש היינו ערש קטן, אבל לא פירש טעם ההבדל בין מיטה לדרגש. ואולי התכוון גם כן לערש ששוליו הם של עור. (57) במשנה: "של אקון", ומפרש רבינו תיבה של עץ ואונקלאות מחוברות בה וקושרים בהם חבלים ומשלשלים את התיבה לים. תיבה זו עשויה כמלכודת שהדגים נכנסים לתוכה ואינם יכולים לצאת. (58) כוורת הציידים היא גדולה ומקבלת ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה (ראה למעלה פרק ג הלכה ב) ולפיכך גם האונקלי שלה, אף על פי שהיא של מתכת, אינה מקבלת טומאה, שהרי היא טפלה לגבי הכוורת. (59) תיבה שאינה מחזיקה ארבעים סאה. [בתוספתא כלים בבא מציא פרק ב הלכה ד אמרו: אונקלי של שידה טמאה ואם הייתה באה במידה - טהורה]. (60) המנורה עצמה אין לה בית קיבול ומעמידים עליה את הנר, שבו השמן והפתילה, נתבאר למעלה פרק ד הלכה א שאינה מקבלת טומאה מפני שהיא כלי עץ פשוט, ולפיכך גם האונקלי שלה אינה מקבלת טומאה. (61) נתבאר שם ששולחן מקבל טומאה, מפני שהוא משמש את האדם ואת הכלים. (62) במשנה כתוב סתם: "המחובר לטמא - טמא, והמחובר לטהור - טהור", ורבינו הוסיף את המלים "מן התורה". ומשמע שהמחובר לכלי שמקבל טומאה מדרבנן אינו מתטמא. (63) שלשלת ואונקלי של כלי המקבל טומאה ושאינו מקבל טומאה. (64) בזמן שאינה מחוברת בכלי. (65) כחלק מכלי. (66) שאינה חלק מכלי. (67) מפני שהיא מחוברת לקרקע וכל המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה.

יב. שלשלת שיש בה בית נעילה⁶⁸ - מתטמאה⁶⁹,¹⁹
והעשויה לכפיתה⁷⁰ - טהורה⁷¹.²⁰

(68) כעין מנעול לסגור שני ראשיה. שלשלת כזו נותנים ברגלי הסוס, כדי שלא יוכל לברוח ושלא יגנבוהו. (69) שהוא כלי לצורך האדם. (70) שקושרים בצוואר הקופים הקטנים והכלבלבים לנוי. (71) מפני שהיא תכשיט של בהמה וחיה.

יג. שלשלת של סיטונות⁷² - מתטמאה, מפני שהן נועלין בה את החניות; ושל פעלי בתים - טהורה,²¹
שאינה עשויה אלא לנוי⁷³.²³

(72) לסגור בהם את דלתות החנויות. (73) באליהו רבא מנמק, מפני שבעלי בתים רגילים להשאיר את השלשלת כשראשה אחד קבוע בדלת ולכן דינה כמחובר לקרקע.

יד. שלשלת של מושחי קרקע⁷⁴ ויתדותיהן²⁴
שתוקעין בקרקע בפשה שמושחין - מקבלות²⁵
טמאה⁷⁵; ושל מקוששי עצים⁷⁶ - טהורה, לפי²⁶
שהיא משמשת את העץ⁷⁷.²⁷

(74) מודדי קרקע, מהנדסים. (75) שהרי הן משמשות את האדם ויש להן שם בפני עצמן. (76) לקשור בה חבילת עצים. (77) והעץ עיקר.

טו. שלשלת דלי גדול - ארבעה טפחים⁷⁸ ממנה²⁸
סמוך לדלי מתטמאה עם הדלי, מפני שהיא צריך²⁹

שמשקלה חצי ליטרא שתשמש משקל של חצי ליטרא וכן שליש או רביע הליטרא. (46) לפי שהם משקלות חדשים בלתי שבורים.

י. סלע⁴⁷ שנפסלה והתקינה⁴⁸ להיות שוקל בה -
מקבלת טמאה.²

(47) מטבע של כסף עתיק, שווה ארבעה דינרים רומיים. (48) המדובר כשהסלע אינו ראוי למשקל בלי תיקון על ידי מעשה בגופו, כגון אם נשחק או נשבר וצריך לתקנו ולכוון את משקלו, אבל אם אינו מחוסר מעשה - מספיקה מחשבה לעשותו כלי לעניין קבלת טומאה, כמו שנאמר למעלה בפרק ח הלכה י: "כל הכלים יורדים לטומאה במחשבה". [כתב הר"ש שהכוונה לשקול נגדו כסף וזהב וכדומה, אבל אסור לשקול בו דברים הנדבקים כגון שמן, כמו שאמרו בבבא בתרא פט ב: "אין עושין משקלות של מתכת". והטעם, מפני שהשמן נדבק במתכת ומכביד את משקלן].

יא. אונקלי של בתים⁴⁹ - טהורה⁵⁰, ושל רוכלים⁵¹
- מתטמאה⁵². אונקלי של נקליטי המטה⁵³ -
טהורה⁵⁴, ושל דרגש⁵⁵ - מתטמאה⁵⁶. אונקלי של
פורת הציידים שצדין בה הדגים⁵⁷ - טהורה⁵⁸, ושל
שדה⁵⁹ - מתטמאה. אונקלי של מנורות העץ -
טהורה⁶⁰, ושל שלחן - מתטמא⁶¹. זה הפלל: פל פלי
שמקבל טמאה בפני עצמו מן התורה⁶² - הרי
האונקלי של מתכת שלו ושלשלת שלו מקבלת
טמאה; וכלי שאינו מקבל טמאה, כגון פשוטי כלי
עץ וכלי עץ הפאים במדה וכיוצא בהן - אונקלי
של מתכת והשלשלת שלו אינן מקבלות טמאה.
וכל אחת ואחת⁶³ בפני עצמה⁶⁴ טהורה, שאין
האונקלי או השלשלת פלי בפני עצמו, אלא הרי
הן במקצת פלי⁶⁵. ואפלו אונקלי שפכתלים⁶⁶
שתולין בה הפלים והבגדים וכיוצא בהן -
טהורה⁶⁷.¹⁸

(49) מוט עץ ארוך ואונקלאות תלויות בו בשני ראשיו, והכתפים (=סבלים הנושאים משאות על כתפיהם) שמים את העץ על הכתף ותולים שק אחד לפניהם ואחד לאחוריהם. (50) מפני שעיקר הכלי הוא העץ המונח על הכתף, והאונקלי משמשת את כלי העץ. (51) מוכרי בושם. (52) הרוכלים חוקקים כעין קערה במוט ונותנים בה את סחורתם, ואם כן יש לו בית קיבול ומקבל טומאה. ויש מפרשים שלאונקלי עצמה יש בית קיבול, ואמרנו למעלה (בהלכה ב) שכלי מתכות שיש לו בית קיבול מקבל טומאה, אף על פי שאין לו שם בפני עצמו. (53) שני עמודים של עץ העומדים אחד למראשות המטה ואחד למרגלותיה. בראשי העמודים קבועים ווי מתכת שעליהם מניחים מוט ארוך ופורסים עליו סדין. (54) הנקליטים והמוט הם עיקר והווים (האונקלות) בטלים לגביהם כמשמשים פשוטי כלי עץ. (55) מיטה של עור. בארוכות המיטה תחובות אונקלאות של ברזל וקושרים בהן את הרצועות הקבועות בעור ששוככים עליו. (56) מפני שמצע העור עצמו מקבל טומאה. רבינו מפרש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהאדם רוצה בו - לא נגמרה מלאכתו, והרי הוא גלם כלי מתכת.

ב. מסמר⁷⁶ העשוי בסימן לשמירת הפתח⁷⁷ - אינו מקבל טמאה. וכן מסמר של שלחני שתולה בו המאזנים והפס - טהור⁷⁸. וכן תלווי המגדרות⁷⁹ - טהורות⁸⁰. אף על פי שמסמרין אלו משנין בצורתן משאר מסמרות התקיעה.

6 שם. (7) מניחים את המסמר במקום כזה, שהפוחת את הדלת יזיז אותו ממקומו, ואם בא בעל הבית ומצאו שלא במקומו, יודע הוא שמי שהוא פתח את הדלת. (8) מפני שהוא מחובר לעמוד עץ שלפני השולחן, שאינו מקבל טומאה ואין לו שם בפני עצמו. (9) הבלנים מגרדים את רגלי המתרחצים בטס מתכת, ובו אזניים לתלותם על מסמרים התקועים בכתלי בית המרחץ. מסמרים אלה נקראים תלווי-מגדרות. (10) כחכמים במשנה, מפני שהם מחוברים לקרקע. ואף-על-פי שדרכם של הבלנים להוציאם במקום זה ולתקועם במקום אחר (תפארת ישראל).

ג. מסמר⁸¹ הגרע⁸², והוא הפלי שמקויון - מקבל טמאה. ומסמר של אבן השעות⁸³ - טהור⁸⁴.

11 שם מ"ד. (12) סכין שהחובש (גרע) משתמש בו להקזה. (13) שעון שמש עשוי מאבן עגולה שרשומים בה מספרי השעות, ובאמצעותה תקוע מסמר, וצילו מורה את השעה. (14) מפני שהוא מחובר לאבן, שהיא עיקר הכלי, והמסמר טפל לה (כתפארת ישראל למשנתנו מפרש שהאבן מהודקת יפה לקרקע, ולפיכך כל הכלי דינו כמשמש את הקרקע).

ד. מסמר⁸⁵ הגרדי⁸⁶, והוא המסמר הארץ פועין שפוד שמכניס בו האורג⁸⁷ שפופרת הקנה או העץ ולופף⁸⁸ עליה חוטים - מקבל טמאה⁸⁹.

15 שם. (16) של האורג. (17) הסגנון אינו ברור. והכוונה היא שהאורג מכניס את השפוד בשפופרת הקנה. (18) כורך. (19) מפני שהמסמר הוא עיקר הכלי (סדרי טהרות).

ה. אלו⁹⁰ כלי מתכות המתטמאות בעגלה: העל⁹¹ של מתכת, והקטרב⁹², והקנפים⁹³ המקבלות את הרצועות, וברזל שתחת צוארי בהמה⁹⁴, והסומך⁹⁵, והמחגר⁹⁶, והתמחיות⁹⁷, והענבול⁹⁸, והצניניה⁹⁹, ומסמר המחבר את פלם¹⁰⁰. ואלו טהורים בעגלה¹⁰¹: העל של עץ המצפה¹⁰², וכנפים העשוין לנוי, והשפופרות המשמיעות את הקול, והאבר¹⁰³ שבצד צוארי בהמה¹⁰⁴, והסוכב של גלגל¹⁰⁵, והטסין¹⁰⁶ והצפוניין¹⁰⁷. ושאר כל המסמרות שבה - טהורין.

20 שם פי"ד מ"ד. (21) רבינו מפרש, העץ הקבוע בעגלה ונמשך בין שתי הבהמות, ואם עשאו ממתכת - מקבל טומאה. (22) העץ המונח על צוארי הבהמות המושכות את העגלה. (23) בשני ראשי הקטרב של עץ, מחוברות קצוות

1 הדלי; והשאר טהור, לפי שאין לו שם בפני עצמו.
2 ושלשלת דלי קטן - עשרה טפחים⁷⁹.

78 ארבעה טפחים הסמוכים לדלי מקבלים טומאה, מפני שהם כיד לדלי, וידות הכלים דינן ככלים. אבל למעלה מארבעה טפחים אינה לצורך הכלי. (79) שלשלת של דלי גדול אוזנים במקום קרוב לדלי ושל קטן מרחיקים את היד מן הדלי.

3 טז. הפדור של מתכת, והסדן, והקטרב⁸⁰ של בנאי, והדקר⁸¹ של חרש⁸², וחמור של נפח⁸³, והמטלטלת⁸⁴ והמשקולות של בנאים, והפיריזים של ברזל שחובטין בהם הזיתים, והאפרסם⁸⁵ של מתכת, והאולר שפורתין בו הסופרים ראש הקלמוס של קנה, והקלמוס של מתכת, והפן⁸⁶ והפנא שמשרטטין בו הסופרים - כל אלו מקבלין טמאה, שכל אחד מהן יש לו שם בפני עצמו.

(80) משנה שם פרק י"ד ג: "קנה מברזל מרובע ואורכו כמו אמה ולו יד מעץ יפסלו (גזרו) בו העץ. (81) יתד חדה. (82) נגר. (83) חתיכת ברזל בתבנית חמור והנפח רוכב עליו ומכה בפטיש על המתכת המונחת לפניו. (84) חתיכת מתכת תלויה בחוט והבנאים משתמשים בה, כדי ליישר את הכותל. וכן היא המשקולת, אלא שהיא עשויה בצורה אחרת קצת. (85) כלי של ריחיים רחב מלמעלה והולך ומשתפע כלפי מטה והוא פתוח משני ראשיו ומעמידים את הראש הצר על האבנים הטוחנות. לכלי זה שופכים את החיטה הנופלת קימעה קימעה על האבנים הטוחנות. (86) כשמשרטטים מניחים לוח תחת הקלף ועליו את הסרגל ליישר את הקו. הלוח נקרא "כן" והסרגל "כנא".

פרק עשירי

1 יבאר מסמרות העשויים לתקוע אותם בעצים. המסמרים שמקבלים טומאה או אין מקבלים. כלי מתכות המתטמאים בעגלה או הטהורות. חצוצרות וכל כלי מתכת שמקבלים טומאה ושאינם מקבלים.

12 א. מסמרות² שמחזיקין בהן התקרה, העשוין לתקוע אותן בעצים - אינן מקבלין טמאה. וכן המסמרות שתוקעין אותן בפתלים לתלות בהן. ואם התקינו להיות כלי בפני עצמם³ - מקבל טמאה. 16 כיצד? מסמר שהתקינו להיות פותח ונוצל בו⁴ או להוציא את הפתילה, או שנתנו ברחים של יד או של חמור - הרי זה מקבל טמאה. התקינו לפתח בו את החבית - טהור, עד שיצרפנו⁵.

2 כלים פי"ב מ"ה. (3) לתלות עליהם בגדים. נתבאר למעלה בפ"ט הי"א. (4) וכפף את ראשו בתבנית מתאימה לתשמיש זה. (5) יכה עליו בפטיש, ויתאימו לכך (ע"פ פירוש רבינו במשנה. והראב"ד והר"ש מפרשים שיצרפנו באש ובמים כדי לחזקו, ובלי צירוף הוא רך ואינו מתאים לפתיחת חבית. כל זמן שלא תוקן להיות ראוי לתשמיש

8 אֵינָהּ מִקְבֵּלַת טֻמְאָה⁵²; וְשֵׁל רוֹפְאִים - מִקְבֵּלַת
9 טֻמְאָה, מִפְּנֵי שְׁמִינִיחִים בָּהּ אֶת הָאֶסְפִּלְנִית⁵³ וְתוֹלָה
10 בָּהּ אֶת הַמִּסְפָּרִים⁵⁴.

(50 כלים פי"ב מ"ג. 51 ארון גדול. 52) מפני שאינה כלי אלא משמשת את הארון ואין לה שם שפני עצמו, כי סתם דלת היא דלת של בית, וזו - "דלת של ארון" שמה. [ואפשר גם לפרש, שהמדובר במגדל של עץ העשוי לנחת (ראה למעלה פי"ג ה"א), ואינו מקבל טומאה, והדלת בטילה לגבי המגדל]. (53 תחבושת. 54) ולפיכך היא כלי בפני עצמו (ראה למעלה פי"ט ה"ו).

11 ט. טְסִיץ⁵⁵ שֶׁל מִתְכָּת⁵⁶ שֶׁמְנַעֲרִין בָּהּ אֶת הַקְּדֵרָה⁵⁷
12 - מִקְבֵּלִין טֻמְאָה⁵⁸, וְהַקְּבוּעִין בְּפִירָה⁵⁹ - טְהוּרִין⁶⁰.

(55) משנה שם, ותוספתא שם בבא מציעא פי"ב ה"ה. (56) במשנה: "הייתוכין טמאים, והפרכין טהורים" ובתוספתא: אלו שהחנווני מנער בהן את הקדירה, והפרכים - הקבועים בכירה (גירסת רבינו). (57) רבינו השמיט כאן את המילה "החנווני" וכנראה כוונתו לקדירה שיש בה תבשיל חם, ואי אפשר להחזיקה ביד ולנערה לקערה אלא על-ידי טסים העשויים כעין צבת (וכן פירש הר"ש, והוא מקיים את הגירסא "שהחנווני", ומבאר שהמדובר בקדירה שיש בה כסף מהותך ומריקים אותו לכלי אחר בעזרת מלקחיים. ומכאן השם "ייתוכין"). (58) שהרי הם כלים. (59) משתמשים בהם לשמור שלא ישרף במהירות בלתי רצויה (רבינו בפירושו למשנתנו. ראה כסף-משנה). והמדובר בכיריים קבועים בבנין. (60) מפני שהם קבועים במחבר לקרקע.

13 י. הַמְּלַקְחִים⁶¹ שֶׁמְמַעֲרֵן בָּהּ אֶת הַפְּתִילָה⁶² - מִקְבֵּלִין
14 טֻמְאָה; וְהַצְנוּרוֹת⁶³ שֶׁתּוֹפְסוֹת אֶת הָרַחֲסִים מְלַמְעָלָה
15 - אֵינָן מִקְבֵּלוֹת טֻמְאָה, מִפְּנֵי שְׁאֵינָן עֲשׂוּיֹת אֶלָּא
16 לְחִזְקָה⁶⁴.

(61) צבת. (62) כשמתקבץ פחם בראש הפתילה הדולקת, דועך אורה קצת, והשתמשו בצבתות של מתכת מיוחדת למחוט את הפתילה. (63) ברזלים. (64) תוספתא שם ה"ו.

17 יא. קְלוֹסְטְרָא⁶⁵ שֶׁנּוֹעֲלִין בָּהּ הַדִּלְתוֹת: אִם הָיְתָה
18 שֶׁל מִתְכָּת - מִתְטַמְּאָה; הָיְתָה שֶׁל עֵץ וּמִצָּפָה מִתְכָּת
19 - טְהוּרָה⁶⁶.

(65) בריח שראשו אחד עבה. בפתח שיש לו שתי דלתות קובעים טבעת בכל אחת מהן, וכשרוצים לסגור מכוניסים את הקלוסטרא בטבעות (שם פי"א מ"ד). (66) נתבאר למעלה הלכה ה, ובכמה מקומות אחרים, שכלים מצופים אינם מקבלים טומאה.

20 יב. הַפִּין⁶⁷ וְהַפּוֹרְנָא⁶⁸ - טֻמְאִים.

(67) שם. (68) פורנא הוא המנעול, ופין הן השיניים הנכנסות לתוך המנעול (הפורנא) וסוגרות אותו.

של מתכת נקובים, ומכניסים רצועות של עור בנקבים וקושרים אותן בעגלה. (24) משמש הגנה על הבהמה שלא תיחנק בחבל או ברצועה המתמחים כשהעגלה נמשכת. (25) "יתד מברזל ונעשה בקצה העגלה" (רבינו בפירושו למשנה). ורב האי גאון מפרש, כעין טבעת שמכניסים בה ראש העגלה וראש המחרישה. (26) גם כן יתד מברזל יהיה בקצה העול (שם). (27) מקום בעגלה מיוחד להניח בו אבנים וכדומה, ומקום זה הוא קעוררי, כדי שלא תיפולנה האבנים. (28) לשון הפעמון, ומקבל טומאה מפני שראוי להקישו על גבי חרס וישמיע קול, וכל המשמיע קול - טמא (למעלה פי"ח ה"ז). בשבת נח, ב נימק רבא כך טומאת זוג שניטלו עינבלו, ונראה שגם העינבל ראוי לכך. (29) האונקלי (ו) אשר יתקעו במשא אשר על העגלה כדי שלא יפול (שם). (30) את כל חלקי העגלה. (31) שם מ"ה. (32) המחופה במתכת. ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פי"ח ה"ח דרשו מן המקרא, שכל חיפויי כלים אינם מקבלים טומאה. (33) עופרת. (34) התלויים לנוי, למעלה בפ"ח ה"ז נתבאר שתכשיטי בהמה אינם מקבלים טומאה. (35) חישוק של ברזל שעל גבי גלגל עץ. הסובב משמש את הגלגל. (36) לוחות מתכת דקים, ותולים אותם לנוי. (37) כל חלקי העגלה של עץ המחופים מתכת.

1 ו. עֶקְרֵב³⁸ בֵּית הַפֶּדֶר³⁹ - מִקְבֵּל טֻמְאָה. אָרוֹן⁴⁰ שֶׁל
2 גְּרוֹסוֹת⁴¹, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוּר⁴², אִם הָיְתָה
3 תַּחְתּוֹ עֲגֻלָּה שֶׁל מִתְכָּת - הָרִי זֶה מִקְבֵּלַת טֻמְאָה⁴³.

(38) שם פי"ב מ"ג. (39) ברזל שבקורה שכותשים בה הויתים. (40) שם מ"ד. (41) ארון של מוכרי גריסים. (42) התיבה שמוכרי גריסים נותנים בה את סחורתם היא כבידה מאד ואינה עשויה להיטלטל, ולפיכך אינה מקבלת טומאה. (43) ואין אנו אומרים שהיא טפילה לארון ומשמשת אותו.

4 ז. רִיחִים⁴⁴ שֶׁל פִּלְפִּלִין⁴⁵ מִקְבֵּלַת טֻמְאָה מִשּׁוּם
5 שְׁלִשָּׁה בָּלִים⁴⁶: מִשּׁוּם בָּלִי מִתְכָּת⁴⁷, וּמִשּׁוּם בָּלִי
6 קְבוּלָה⁴⁸, וּמִשּׁוּם בְּבִרָה⁴⁹.

(44) משנה ביצה כג, ב. (45) הריחיים ששוחקים בהם פלפלים, מורכבים משלושה חלקים: בחלק העליון טוחנים את הפלפלים, ועיקר כלי זה הוא של מתכת; החלק האמצעי העשוי ככברה, מקבל את כל הפלפל הטחון ומנפה אותו; והחלק התחתון היא קערה קטנה, ולתוכו נופל הפלפל הדק. (46) כלומר, כל חלק משלושת החלקים האלה מקבל טומאה בפני עצמו. (47) החלק העליון מקבל טומאה מפני שהוא כלי מתכת, ואף-על-פי שאין לו בית קיבול, שהרי כל הפלפל נופל למטה. (48) התחתון שכולו עץ מקבל טומאה ככל כלי עץ שיש לו בית קיבול. (49) החלק האמצעי. גזור טומאה על כברה משום אריג (רש"י שם). והמדובר כשהשוליים המנוקבים אינם של מתכת, שאם הם של מתכת מקבלת טומאה בלי גזירת אריג. [בגמרא שם אמרו: "תנא, תחתונה משום כלי קיבול, אמצעית משום כלי כברה, עליונה משום כלי מתכת". ורבינו קיצר בלשוננו].

7 ח. הַדִּלְתָּ⁵⁰ שֶׁל מִתְכָּת שֶׁבַּמְגְדָּל⁵¹ שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 ⁸⁷ מקבל טמאה בפני עצמו⁸⁶; והקצה האחר הרחב⁸⁷
14 - אינו מקבל טמאה בפני עצמו⁸⁸; ובשעת חבור -
15 הפל טמא⁸⁹. פירא⁹⁰: קני מנורה⁹¹ בפני עצמן -
16 אינן מקבלין טמאה, מפני שיש להן שם לוי⁹²; ו
17 הפירא שלה⁹³ והבסיס - מתטמאין בפני עצמן⁹⁴;
18 ובשעת חבור - הפל טמא.

(84 שם. (85 הכוונה ל"מצופית" שנאמרה במשנה.
(86 אפילו כשאנו מחובר לחצוצרה. והטעם, מפני שהיא
של מתכת ויש לה שם בפני עצמו. במשנה כתוב בפירושו:
"אם היתה מצופית שלה של מתכת טמאה". ותמוה הדבר,
שרבינו השמיט את המילים: אם היתה של מתכת.
(87 במשנה: "הקו שלה". פירוש, החלק התחתון של
החצוצרה. (88 אפילו אם הוא מתכת, מפני שאין לו שם
בפני עצמו (ראה למעלה פ"ט ה"א). (89 כל החצוצרה
נידונית ככלי אחד, והמצופית היא עיקר. ולפיכך הכל טמא,
ואפילו אם הקו הוא של עץ או עצם. (90 דומה לזה.
(91 שאינם מחוברים חיבור של קבע לגוף המנורה.
(92 נקראים: "קני מנורה", ולא "קנה" סתם. (93 שקע
בראש המנורה, שבו מכניסים את הנר (נר = כלי שנותנים
בו השמן והפתילה). (94 אפילו כשהם מפורקים מגוף
המנורה, ואף-על-פי שאין להם שם בפני עצמם. והטעם,
מפני שיש להם בית קיבול. למעלה פ"ט ה"ב נתבאר שכלי
מתכת שיש לו בית קיבול מקבל טמאה, אפילו אין לו שם
בפני עצמו.

19 יז. קורת החצים⁹⁵, שהיא המטרה⁹⁶, שיש בה
20 לשונות של מתכת - מקבלת טמאה; ושמוניחים
21 אותה ברגלי האסורים⁹⁷ - טהורה⁹⁸. והקולר⁹⁹ -
22 מקבל טמאה. מגירה¹⁰⁰ שעשה שניה לחור הדלת¹⁰¹,
23 אף על פי שמשותמש בה¹⁰² - אינה מקבלת
24 טמאה¹⁰³. ואם משוטטמאת עשאה לחור הדלת - הרי
25 זו בטמאתה עד שיקבענה במסמריה¹⁰⁴. הפכה¹⁰⁵, בין
26 מלמעלה בין מלמטה¹⁰⁶ בין מן הצדדים -
27 טהורה¹⁰⁷.

(95 שם פ"ב מ"א. (96 לוח שקולעים אליו את החיצים.
(97 גוש ברזל ובו פגימה רחבה, ומכניסים לתוכה רגל
האסיר, ולמעלה מניחים קורה וקושרים אותה אל הברזל.
מכשיר זה שמו "סד" במקרא (איוב יג, כז). (98 מפני
שאינה כלי כלל. (99 שעל צוארי האסירים, דומה לעול
שעל צואר הבהמה. (100 תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ד
ה"ה. (101 עשה חריץ במשקוף, והכניס בחריץ את
המגירה, ושיניה בולטות לחלל הפתח. [מגירה = משור,
מלשון הכתוב (שמואל-ב יב, לא) וישם במגירה].
(102 כשהיא מחוברת. (103 מפני שהיא מחוברת לקרקע.
[במשנה שם פ"ד ג, אמרו: "מגירה שעשה שיניה בתוך
החור טמאה", ופירשו הרא"ש והברטנורא שבמשנה
המדובר במגירה שנטמאה לפני שקבעה, ואינה יוצאת מידי
טומאתה על ידי קביעה בלי מסמר, מפני שהנכנסים ויוצאים
ניזוקים בה יש להניח שיסירה ממקומה, ולפיכך אינה

1 יג. פקה⁶⁹ של מתכת - טהורה, לפי שהיא משמשת
2 את העץ⁷⁰.

(69 חצי כדור נקוב שנותנים אותו בראש הפלך בשעת
טויה, והחוטים נמשכים דרך הנקב (רבינו בפירושו
למשנתנו). (70 הפלך הוא של עץ, והוא עיקר הכלי,
והפיקה היא תוספת להקל את הטויה.

3 יד. הפוש⁷¹ והפימא⁷² והמקל וסמפוניא וכליל⁷³
4 של מתכת⁷⁴ - מקבלין טמאה. הרי של עץ ומצפין
5 מתכת - טהורין⁷⁵; חוץ מן הסמפוניא, שאם היה
6 בה בית קבול פנפים⁷⁶, אף על פי שהיא מצפה -
7 טמאה⁷⁷.

(71 פלך (שם מ"ו). (72 במשנה (שם) הגירסא "והאימה".
העץ שכורכים עליו את החוטים, וממנו טוים אותם בפלך.
(73 כלי נגינה. (74 נמשך לכל הדברים המנויים למעלה.
(75 שיטת רבינו, שכל דבר מצופה אינו מקבל טמאה,
ואפילו הוא ראוי לקבל טמאה בלי הציפוי, כי הציפוי גורם
טהרה מגזירת הכתוב. ורבים חולקים עליו. (76 לוחות
דקים של מתכת שמכניסים אותם לתוך הסימפוניא,
וכשנופחים בסימפוניא הם נרעדים ומשמיעים קול.
(77 מפני שבית הקיבול אינו מצופה, כי המקום צר מאד
ואין אפשרות טכנית לצפותו ('תוספות יום טוב'. ונראה
להוסיף שנמנעו מלצפות מפני שהציפוי משפיע לרעה על
צליל הכנפים). [כלי הנגינה "סימפוניא", מובאת במקרא
(דניאל ג, ה)].

8 טו. החצוצרת⁷⁸ שמפצלת חליות חליות⁷⁹: אם אין
9 יודע להחזירה אלא אמן⁸⁰ - הרי זו מקבלת טמאה
10 כשהיא מחברת⁸¹; ואם יכולין⁸² הפל לפרקה
11 ולהחזירה - אינה מקבלת טמאה⁸³.

(78 שנינו שם (מ"ז): "קין עגולה טמאה ופשוטה טהורה,
אם היתה מצופית שלה של מתכת - טמאה. הקב שלה, ר'
טרפון מטמא וחכמים מטהרין, ובשעת חיבורן הכל טמא".
ומבאר שם רבינו, שהכוונה לחצוצרת מורכבת מהרבה
חלקים, ולא לקרן של בהמה (כלי נגינה זה כתוב במקרא
(דניאל שם): "קל קרנא משרוקיתא"), וכל חלק בפני עצמו
אין עליו תורת כלי. וישנם שני סוגים של כלי זה: קרן
עגולה וקרן פשוטה, העגולה רק אומן יכול להרכיב את
חלקיה, ואת הפשוטה יכול כל אדם לפרקה ולהרכיבה,
ולפיכך אמרו (שבת מז א): המחזיר קרן עגולה בשבת חייב
חטאת (מפני שעשה מלאכה), פשוטה - פטור. ודעת רבינו
שחלקי הפשוטה אפילו כשהם מחוברים אינם חיבור
לטומאה, מפני שהם מתפרקים ללא כל טירחה ובלי ידע
אומנות, ומתוך ביאור זה תתפרש הלכה זו והבאה אחריה.
(79 של עץ או עצם שאין להן בית קיבול. (80 ואם כן
היא מסוג קרן עגולה. (81 מפני שהוא כלי שלם.
(82 שהיא קרן פשוטה. (83 חיבור חלש כזה אינו חיבור
לטומאה, והחוליות נידונות כמפורקות (ראה ראב"ד וכסף-
משנה).

12 טז. הקצה⁸⁴ שמניחין הפה עליו בשעת תקיעה⁸⁵ -

לכלי שבור בדלי וקומקום, ואחר מאן הוא קובע שיעורים של קיבול מטבעות, שהם מתאימים לכלים שניקבו. ונראה שרבינו מפרש דלי וקומקום שנשברו, ונשאר בדלי מקום לשאוב מים, ובקומקום כדי לחמם בו מים, ובכלים האחרים מדובר כשניקבו (ראה 'תפארת ישראל'). (13) כלים המיוחדים למדידת יין שניקבו. (14) אם אין היין יוצא דרך אותו הנקב, הכלי מקבל טומאה. [יש מפרשים, שאפילו אם טיפות זעירות מתמצות לאט לאט דרך הנקב - הכלי מקבל טומאה, מפני שאינו מפריע למדידה שהיין מתעכב בכלי זמן קצר]. (15) שמן הוא יותר סמיך מיין, ואינו יוצא אלא דרך נקב יותר גדול. (16) רגילים היו לשרות את החרדל במים או בחומץ ולהעבירו דרך מסננת ששוליה אריגה של חוטי מתכת. (17) נקרו חוטי האריגה בשלושה מקומות סמוכים זה לזה. (18) שלושת הנקבים התלכדו לחור גדול אחד, והחרדל נופל דרך החור. (19) אע"פ שיכולה לקבל דברים גסים יותר מחרדל. (20) כלים פ"ג מ"ד. ופירש רבינו, תרוד גדול שבוחשים בו את התבשיל, ובית יד שלו עשוי בתבנית קורנס (פטיש) ואפשר להשתמש בו לתקוע מסמרים. (21) כל הדומה לזה, כל כלי שנשבר ואינו ראוי למלאכתו הראשונה אינו מקבל טומאה, אף-על-פי שהאדם משתמש בו למלאכה אחרת.

ג. מסרק²² של צמר²³ שנטלו שניו, אם נשתיר בו שלש במקום אחד²⁴ - טמא. היתה החיצונה²⁵ אחת מן השלש - טהור, לפי שאינו יכול לסרק בו פשתן²⁶, שהחיצונה אינה מועלת לסרק, וכל שאינו עושה מעין מלאכתו בכלי מתכת - טהור. נטלו מן המסרק שתיים ועשאן²⁷ למלקטת²⁸ - טמאות. אחת²⁹ והתקינה לגרו³⁰ או ללפף³¹ עליה החוט לרקום - מקבלת טמאה. ואם היתה השן עבה וגדולה, אף על פי שלא התקינה - הרי זו מתטמאת בפני עצמה³².

(22) שם פ"ג מ"ח. (23) שסורקים בו את הצמר. בית היד של המסרק עשוי מעץ, ומחטים של ברזל תחובות בו. (24) ראוי הוא עדיין לסרוק בו. (25) השן החיצונה שהיא רחבה ואינה ראויה לסרוק בה. (26) תיבה זו נשתרבה לכאן בטעות ויש למוחקה. מסרק של צמר שמחטיו דקות, אינו ראוי כלל לסרוק בו פשתן. (27) את שתי המחטים. (28) כעין מלקחיים להוריד בהן את השיער מן הגוף. (29) ניטלה שן אחת. (30) כפף קצה אחד בתבנית מתאימה להוציא בה את הפתילה מהנר. (31) לכרוך. (32) מפני שהיא ראויה לכתוב בה על לוח של שעווה. כרב פפא ביבמות מג, א (ראה כסף-משנה).

ד. מסרק³³ של פשתן³⁴ שנטלו שניו ונשתיר בו שתיים - טמא³⁵; נשתיר בו אחת - טהור³⁶.

(33) שם. (34) חוטי הפשתן הם יותר עבים, ושיני המסרק עבות ומרוחקות זו מזו יותר מבמסרק של צמר. (35) ראוי הוא עדיין לסרוק בו פשתן. (36) שתי הלכות אלו ג' ר"ד מנוגדות לשיטת הסוגיא ביבמות (שם). העיר על זה ב'כסף משנה' בהלכה הקודמת. (ראה שם).

נידונית כקבועה בקרקע, וכך שנינו גם בתוספתא. אבל למנוע הורדת טומאה, מועילה קביעה זו]. (104) כשקבעה במסמר, הוכיח שאין בדעתו להסירה. (105) באופן שהשיניים אינן בולטות לתוך החלל. (106) במשנה כתוב: "מלמטן למעלן" פירוש, הכניס את השיניים לתוך החרין שבמשקוף ואינן בולטות לחוץ, ומתוך כך אי-אפשר לנסר בהן. ונראה שגם כאן וגם בתוספתא יש לגרוס כך. הגירסא שלפנינו אינה מובנת. [בדוחק אפשר לפרש שהתכוון לאסקופה ולמזוזות]. (107) יצאה מטומאתה, מפני שביטלה לגמרי מתשמישה המיוחד לה. ועוד, מפני שאינה מזיקה לנכנסים ויוצאים אין בדעתו להסירה. [רבינו חזר בו כאן מפירושו במשנה הנ"ל (סדרי טהרות)].

פרק אחד עשר

(1) יבאר כמה שיעור השבר שיישבר כלי מתכת ולא יקבל טומאה. ודין כלי מתכת שניקבו.

א. כמה שיעור השבר שיישבר כלי מתכת ולא יקבל טמאה או יטהר מטמאתו? ³ הכל לפי מה שהוא⁴.

(2) כלים פ"ד מ"א. (3) שירדה עליו לפני שנשבר. (4) אין שיעור אחד לכל הכלים, השיעורים השונים יתבאר בהלכות הבאות.

ב. כל זמן⁵ שהפלי יכול לעשות מעין מלאכתו⁶ - עדין הוא כלי וחשוב כלי שלם. פיצד? כלי של מתכת⁷ שנסבר והרי הוא יכול למלאות בו - הרי הוא כלי פשהיה. הקמקום - כדי לחם בו חמין. המחם⁸ - כדי לקבל סלעים⁹. הלפס¹⁰ - כדי לקבל קיתונות¹¹ של מתכת. הקיתון - כדי לקבל פרוטות¹². מדות היין¹³ - כדי למד בהן היין¹⁴. וכן מדות השמן¹⁵ - כדי למד בהן השמן. מסגנת של חרדל¹⁶ שנספרצו בה שלשה נקבים מלמטה¹⁷ זה לתוך זה¹⁸ - טהורה¹⁹, לפי שאינה משמשת מעין מלאכתה. מגרפה²⁰ שנטלה כפה, אף על פי שהיא בקורנס - טהורה; שאינה עושה מעין מלאכתה אלא מעין הקורנס, והיא לא נעשית לתקע בה בקורנס. וכן כל פיוצא בזה²¹.

(5) שם. (6) שלפני שבריתו. (7) במשנה: "דלי". וגם רבינו מתכוון לדלי שמלאכתו הקבועה היא מילוי מים. (8) שהוא גדול יותר מקומקום. (9) ולא יפלו דרך הנקב. סלע = מטבע כסף עתיק (ראה פ"ט ה"י). מפני שהוא כלי גדול נתנו לו שיעור גדול, נראה שרגילים היו להשתמש לפעמים במיחם להניח בו סלעים, שאם לא כן - הרי אינו ראוי למלאכתו הראשונה ('תפארת ישראל'). (10) כלי גדול מאוד שמחממים בו מים ומנקים בו כלים קטנים. (11) כדים. (12) גם כשהוא שלם הניחו בו מטבעות קטנות. [הר"ש מפרש שבדלי וקומקום מדובר כשנתרועעו, פירוש שנשחקו ונחלשו, וממיחם ואילך - בניקבו. ומסתמך בפירושו זה על התוספתא, שם פ"ד ה"א. וגם בהלכה שלפנינו אין לפרש את כל הכלים באותו קלקול עצמו, שהרי רבינו מתחיל "שנשבר" ונותן שיעורים מתאימים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ה. הכדומים³⁷ שְׁנֵשְׁבְרוּ וְאוֹנְקָלִי³⁸ שְׁלֵהֶן קִיָּמָה -
2 טְמֵאִין³⁹, שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא בֵּהֶן הַדְּלִי מִן
3 הַבָּאֵר⁴⁰ בְּשִׁהִיו מְקֻדָּם.
- 37) שם מ"ז: הכדומים האשקלונים. (38) השלשלת עם
הווים. (39) באשקלון היו רגילים להשתמש בכלי זה
המורכב ממוט עץ ארוך, ובו קבועות שלשלאות של ברזל
שבראשיהן ווים כפופים, בכלי זה מוציאים כלים שנפלו
לבור. והוא מקבל טומאה אף-על-פי שהמוט הוא עץ פשוט,
מפני שהשלשלאות והווים הם עיקר הכלי, והעץ משמש
אותם. (40) כשהבאר אינה עמוקה או אם יקשור בה חבל.
- 4 ו. מְגֵרָה⁴¹ שְׁנִטְלָה שֵׁן אַחַת מִבִּינֵיתִים⁴² - טְהוֹרָה⁴³.
5 נִשְׁתַּרֵּי בָּהּ⁴⁴ מְלֵא הַסֵּיט⁴⁵ בְּמָקוֹם אֶחָד - טְמֵאָה,
6 שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְגֵר⁴⁶ בְּנִשְׁאָר.
- (41) משור (שם מ"ד). (42) מבין כל שתי שיניים ניטלה
אחת [כל שן שנייה ניטלה, ולא נשארו שתי שיניים בלי
הפסק ביניהן]. (43) כי אי-אפשר לנסר בה. (44) מקום
שלא ניטלו שיניה. (45) כשיעור ארבעה אגודלים. רבינו
בפירושו למשנתנו מבאר, שיש הבדל בין מלוא הסיט
לרוחב הסיט, מלוא הסיט שיעורו כמו שאמרנו, ורוחב
הסיט הוא המרחק בין ראש האגודל וראש האצבע
כשמרחיקים אותן זה מזו עד קצה האפשרות. [בפירושו
למשנה שבת קה, ב - כותב רבינו, שמלוא הסיט הוא שתות
הזרת, ושיעור זה הוא פחות מחצי השיעור האמור כאן,
שהרי הזרת הוא חצי אמה = שתים עשרה אצבעות (לא
אגודלים), וצע"ג, ראה פירושו לערלה פ"ג מ"ב].
(46) לנסר.
- 7 ז. הַמַּעֲצָד⁴⁷ וְהָאֲזִמְל⁴⁸ וְהַמַּפְסֶלֶת⁴⁹ וְהַמַּקְדָּח⁵⁰
8 שֶׁנִּפְגְּמוּ⁵¹ - עֲדִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה⁵². נִטְלָה חֶסְמוֹן⁵³ -
9 טְהוֹרִין⁵⁴. וְכֵלָן שֶׁנִּחְלְקוּ לְשָׁנִים⁵⁵ - טְמֵאִין⁵⁶; חוץ
10 מִן הַמַּקְדָּח, שְׁהָרִי אֵינוֹ יוֹכֵל לְנָקֵב בּוֹ⁵⁷. וְהַרְוֵנְקִי⁵⁸
11 בְּפָנָי עֲצָמָה - אֵינָה מְקַבְּלַת טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
12 מְקַצֶּת פְּלִי.
- (47) כלים, שם. גרזן שמשתמשים בו נגרים. (48) רבינו
במשנה מפרש: ברזל ארוך מחודד בקצהו התחתון, והנגר
אוחז אותו בשתי ידיו וחותר בו את העצים. (49) סכין
חדה מורכבת בבית יד של עץ, ומחליקים בה את הקרשים.
(50) כלי שהנגרים קודחים בו נקבים בעץ, ראה לקמן הערה
נו. [פירשנו כל הכלים האמורים למעלה ע"פ פירוש רבינו
במשנה, אולם כיום משתמשים במונחים אלה לכלים
אחרים]. (51) נסדקו. (52) מפני שהם עדיין ראויים
למלאכתם. רבינו שם מפרש, שכל הכלים האלה עשויים
משני חלקים מרותכים זה לזה, האחד הוא ברזל פשוט,
והשני - החלק שבו יחתכו וינקבו - עשוי מברזל יותר קשה
ויותר חזק (כנראה הכוונה לפלדה). ואם נסדק החלק שאינו
חזק כל-כך אין הסדק עובר את גבול הברזל הקשה, כאילו
זה חוסם את המעבר, ולפיכך נקרא חלק זה "חיסום".
(53) הברזל הקשה. (54) חלק זה הוא עיקר הכלי.
(55) לארכו. (56) שהרי נשאר כלי קטן שהוא עדיין ראוי
- למלאכתו הראשונה. (57) בדפוסים שלנו בפירוש
המשניות, כתוב: "ומקדח שם המקבת", אולם מכאן הוכחה
שטעות הדפוס או המעתיק היא, וצ"ל "מנקבת".
(58) ה'ערוך' מפרש שהוא הכלי שמחליקים בו העצים, אולם
רבינו פירש כך "מפסלת" שנאמרה במשנתנו, ולא ביאר
כאן רונקי מה הוא, וכתב רק שהוא כלי מורכב משני חלקים
וכל חלק בפני עצמו אינו כלי שלם ולכן אינו מקבל טומאה.
- ח. הַסִּיף⁵⁹ וְהַסַּבִּין, וְהַסַּבִּין הָעֵקֶם כְּמוֹ מַגֵּל⁶⁰,
וְהַרְמָח וּמַגֵּל יָד⁶¹ וּמַגֵּל קַצִּיר⁶² וְזוּג מִסְפָּרִים קְטָנִים⁶³
שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים וְזוּג מִסְפָּרִים גְּדוֹלִים שֶׁל סַפְרִים⁶⁴
שֶׁנִּחְלְקוּ⁶⁵ - כָּל חֶלֶק מֵהֶן מְקַבֵּל טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
עוֹשֶׂה מַעֲיִן מִלְאכָתוֹ⁶⁶.
- (59) שם מ"א. (60) רבינו מפרש כך פגיון שנאמר במשנה.
והר"ש מפרש סכין שיש לו שני פיות. (61) שמשתמשים
לצרכי הבית. (62) שקוצרים בו תבואה. (63) מדובר
בכלים של חוליות מחוברות או שיש להם בית יד המחובר
בהם. ראה 'משנה אחרונה'. (64) נתפרקו בחלקים ולא
נשברו. (65) אפשר לחתוך שערות בכל חלק מהם.
- ט. מִסְפָּרִים⁶⁶ שֶׁנִּחְלְקָה לְשָׁנִים⁶⁷ - טְהוֹרָה, לְפִי
שְׁאִינָה מַעֲבֵרָת אֶת הַשַּׁעַר⁶⁸ אֲלֵא בְדַחֵק.⁶⁹
- (66) במשנה כתוב "מספרת". כלי זה אינו מורכב משני
סכינים. רב האי גאון, מפרש: "יביאו רדיד (טס דק) של
ברזל ויחודו אותו משני ראשיו ומכפלים אותו לצד אחד".
(67) נשברה. (68) שערות סבוכות. [בתוספתא, שם פ"ג
ה"ב, אמרו: "רבי יהודה מטמא, מפני שהוא כבתחילתו,
בתחילה חותך בה את הסבך ועכשיו חותך בה את הסבך,
וחכמים מטהרים". ופירש שם הגר"א חותך סבכי אילנות,
ורבינו מפרש סבכי שערות.
- י. שְׁרִיזִין⁶⁹ שֶׁנִּחְלַק לְאָרְפוֹ - טְהוֹר⁷⁰; לְרַחְבּוֹ⁷¹, אִם
מְשַׁמֵּשׁ מַעֲיִן מִלְאכָתוֹ רִאשׁוֹנָה - טְמֵא. מְאִימָתִי
טְהֵרָתוֹ? מְשִׁיבֵלָה⁷² וְאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ מַעֲיִן מִלְאכָתוֹ.
בָּלָה וְנִשְׁתַּרֵּי בּוֹ רַבּוֹ: אִם מְלַמְעֵלָה⁷³ - טְמֵא⁷⁴, וְאִם
מְלַמְטָה - טְהוֹר. קָצָץ מִמֶּנּוּ וַעֲשֶׂה חֲלִיא לְתַכְשִׁיט
הָרִי זֶה מְקַבְּלַת טְמֵאָה⁷⁵.
- (69) תוספתא, כלים בבא מציעא פ"ג. (70) אינו ראוי להגן,
שהרי אינו מכסה כל רוחב הגוף. (71) ונשתייר חלק מכסה
חלקו של הגוף לכל רחבו. (72) על-ידי חלידה.
(73) החלק העליון נשאר. (74) מפני שהוא מכסה את הלב
ואת החזה. (75) כלי חדש בא לכאן - תכשיט אדם שהוא
מקבל טומאה (ראה למעלה פ"ח ה"ו).
- יא. שְׁפּוֹפֶרֶת⁷⁶ שֶׁל זֵהָבִים⁷⁷ וְשֶׁל זֹגְגִין⁷⁸ וְשֶׁל
נִפְחִים⁷⁹ וְשֶׁל עוֹשֵׂי זְכוֹכִית⁸⁰ שֶׁנִּחְלְקָה לְאָרְפָּה -
טְהוֹרָה; לְרַחְבָּהּ: אִם מְשַׁמֵּשֶׁת מַעֲיִן מִלְאכָתָהּ
רִאשׁוֹנָה - טְמֵאָה, וְאִם לֹא - טְהוֹרָה.
- (76) תוספתא, שם ה"ו. (77) מפוח קטן שמנפחים בו
הגחלים כדי להתך את הזהב. (78) בתוספתא כתוב: זוגגין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ב' סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קלא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 יז. הסיף¹⁰³ והספין שהעלו חלודה - טהורין; 19 שפאן¹⁰⁴ והשחין¹⁰⁵ - חזרו לטמאתן הישנה. וכן¹⁰⁶ 20 צנורא¹⁰⁷ שפשטה - טהורה; כפפה - חזרה 21 לטמאתה הישנה.

(103) תוספתא, שם בבא-מציעא פ"ג ה"ו. (104) נמשך לסיף. (105) נמשך לסכין. למעלה פ"ח ה"ב כתב רבינו גגמר מלאכת הסיף הוא משישופנה, ושל הסכין משישחזנה, ומשום כך אנו מוכרחים לחלק ולבאר כלמעלה. ב'מנחת ביכורים' על התוספתא מבאר, שסיף אינה טעונה השחזה מפני שמכים בה בכוח, אולם סכין אינה ראויה למלאכתה לפני ההשחזה. (106) משנה, שם פ"ג ה. (107) הברזל שעל ראש הפלך וראשו מעוקם, ואם נפשט העיקום אינו ראוי לטויה (ע"פ פירוש רב האי גאון. והר"ש מפרש מזלג מעוקם שמהפכים בו את הבשר הניצלה על גחלים).

22 יח. מפתח¹⁰⁸ עקם כמו ארכבה¹⁰⁹ שנשבר מתוך 23 ארכבותיו; - טהור¹¹⁰. וכן מפתח העשוי כמין גב¹¹¹ 24 שנשבר מתוך גמזו - טהור. שהרי אינו יכול לפתח 25 בהן, והרי אינן משמשין מעין מלאכתן. היו בה¹¹² 26 שנים¹¹³ ונקבים¹¹⁴ - טמא, שעדין הוא מפתח¹¹⁵. 27 נטלו השנים - טמא מפני הנקבים¹¹⁶; נסתמו 28 הנקבים - טמא מפני השנים. נטלו השנים ונסתמו 29 הנקבים או שנפרצו הנקבים זה לתוך זה¹¹⁷ - טהור.

(108) שם פ"ד מ"ח. (109) שמקום העקימה הוא עגול כמו ברך ('תפארת ישראל'). (110) אף-על-פי שנשאר קצת עיקום במקום השבירה. והטעם, מפני שהעיקום אינו מגיע עד מקום הברית ולא יעתיקו ממקומו. (111) אות יוונית שצורתה כך: ? (112) צ"ל בו, פירוש בחלק השבור. (113) בליטות שאפשר לאחוז בהן את הברית ולהעתיקו. (114) ואפשר להכניס בהם את הברית ולהעתיקו. היו להם מנעולים שקצה הברית הסוגר נכנס לנקבי המפתח המסיע אותו ממקומו, וסוג שני נפתח על ידי שיניים שבמפתח כדוגמת המפתחות שלנו. (115) אפשר לפתוח בו מנעול בדוחק בעזרת השיניים או הנקבים. (116) ראוי עדיין לפתוח בו מנעול מהסוג הראשון שאמרנו. (117) ונעשה חור אחד גדול שאינו ראוי להזיז את הברית ממקומו.

30 יט. פלי¹¹⁸ שיש פראשו האחד פה להרים בו 31 הדשן¹¹⁹ ופראשו השני מזלג לצלות בו הפשר: 32 נטלה כפוף¹²⁰ - טמא מפני שניו¹²¹; נטלו שניו - 33 טמא מפני כפוף. וכן מכחול¹²² שננטלה כפוף שגורפין 34 בה הפחול¹²³ - טמא מפני הזכר¹²⁴ שפוחלים בו 35 העין; נטל הזכר - טמא מפני הפך.

(118) שם פ"ג מ"ב. (119) רבינו מפרש כך "קוליגרפון" שנאמר במשנה. (120) ואינו ראוי לגרוף בו את האפר. (121) שאפשר להשתמש בהן לצלות בשר, ועדיין תורת כלי עליו. (122) כלי תשתמישו לצבוע את העיניים, קצהו האחד עגול ככף קטנה ובה נוטלים את הצבע, וקצהו השני

(79) מפורח לליבון ברזל. (80) הגר"א גורס בתוספתא "עושי כלי זכוכית". נראה שהוא מפרש שזגגים הם המהתכים את הזכוכית ומשתמשים במפוחים גדולים, ועושי כלי זכוכית משתמשים בזכוכית מהותכת או רכה.

1 יב. כלביא⁸¹ של ספרים⁸² ושל רופאים ושל עושי 2 זכוכית שנחלקה לשנים - טהורה⁸³; ושל נפחים⁸⁴ 3 - טמאה, מפני שהוא פתחלה [חותה בה את 4 הגחלים]⁸⁵ ועכשו חותה בה את הגחלים.

(81) תוספתא, שם. (82) כלי מיוחד להניח בו את הכלים השונים שמשתמשים בהם רופאים, ספרים ועושי זכוכית בשעת מלאכה. (83) עיקר תשמישה הוא לקבץ את הכלים במקום אחד כדי שלא יצטרך לחפשם, ואם נחלקה לשניים - נופלים הכלים מתוכה ומתפזרים. (84) ב'ערוך השלם' מפרש, כלי שתחובים בו מסמרים מעוקמים בראשיהם, ובהם מוציאים הברזל החם מן הכור. (85) כשהנפח רוצה להוציא את הברזל החם מן הכור, הוא חותה את הגחלים שעל גביו ומצדדיו.

5 יג. מראה⁸⁶ של מתכת שנשברה או שנשטשה⁸⁷: 6 אם אינה מראה רב הפנים - טהורה; היתה מראה 7 רב הפנים - עדין היא פלי כשהיתה⁸⁸.

(86) משנה, כלים פ"ד, ו. (87) אינה מבריקה ואינה מחזירה תמונה ברורה. (88) מפני שאפשר להשתמש במראה קטנה כזו.

8 יד. מחט⁸⁹ שנטל קצתה הנקוב או עקצה - 9 טהורה⁹⁰. ואם התקינה⁹¹ ללפף⁹² עליה החוט לרקם 10 בה⁹³ - טמאה⁹⁴. אבל מחט של שקין⁹⁵ שנטל קצתה 11 הנקוב - טמאה, מפני שהוא רושם⁹⁶ בקצה השני⁹⁷.

(89) משנה, שם פ"ג מ"ה. (90) אינה ראויה לתפירה. (91) עשה בה מעשה כדי להתאימה. (92) לכרוך. (93) כשהחוט כרוך על איזה חפץ עגול, נוח יותר לרקום. (94) אע"פ שאינה ראויה למלאכתה הראשונה - מועיל התיקון. (95) שהיא עבה מאד. (96) חורט בחומר רך. (97) גם לפני שנשבר הקצה הנקוב משתמשים בה לרשום, ואם כן ראויה היא למלאכתה שלפני שבירתה.

12 טו. המחט⁹⁸ שלופפין עליה⁹⁹ השני¹⁰⁰ או הזב 13 וכיוצא בהן פדרף שעושים הרקמין, בין שננטל 14 הנקוב שלה בין שננטל עקצה - טמאה, שאין 15 מלאכתה התפירה¹⁰¹.

(98) שם. (99) שנעשתה בעיקרה לשם כך, ולפעמים משתמשים בה גם בחורדה ובעוקצה. (100) צמר צבוע אדום. (101) עיקר מלאכתה אינה התפירה אלא הליפוף, ולזה היא ראויה גם אחר השבירה. חוטי שני וחוטי זהב הם דקים מאד, ולכן לופפים אותם על מחטים דקים.

16 טז. מחט¹⁰² שהעלתה חלודה: אם מעפכת התפירה 17 - טהורה, ואם לאו - טמאה.

(102) שם.

ישר. (123) הצבע. (124) הקצה הישר של המכחול, שבו מכניסים את הצבע לתוך העין.

כ. כלי¹²⁵ שבראשו אחד כף כסבכה¹²⁶ לצלות עליו ובקצה השני שנים להוציא מהן הפשר מן הקדרה או מעל האש¹²⁷: נטלה כפו - טמא מפני שניו; נטלו שניו - טמא מפני כפו. וכן עט של מתכת¹²⁸ שפותבין בראשו האחד ובראשו השני מוחקין¹²⁹: נטל הפותב - טמא מפני המוחק; נטל המוחק - טמא מפני הפותב. וכן פיוצא באלו. והוא שיהיה הנשאר וכול לעשות מעין מלאכתו. כיצד? עט שנטל המוחק שלו ונשאר הפותב, אם נשאר מארכו כדי שיגיע לקשרי אצבעותיו¹³⁰ - טמא, שהרי אפשר שיהיה בו ויכתב בו. נטל הפותב ונשאר המוחק, אם נשאר מארכו מלוא פס ידיו¹³¹ - טמא, שהרי אפשר לו למחק בו. נשאר פחות מזה - טהור. וכן כל פיוצא בזה.

(125) שם. (126) רשת. מניחים עליה את הבשר ונותנים אותה על גחלי אש. (127) זהו לדעת רבינו "זומא לסטרא" שנאמרה במשנה. [הראב"ד וכן הכסף משנה] הסבירו, שהלכה יט היא פירוש של זומא לסטרא, והלכה כ' של "קולגריפון". כנראה לא הגיע לידם פירוש למשניות אלו, שעליו מסתמך פירושנו כאן]. (128) שכותבים בו על השעווה או חומר רך אחר. (129) ראשו זה הוא רחב קצת ומחליקים בו את השעווה שחרטו בה אותיות. (130) למקום שהאצבעות מחוברות לפס היד. (131) כדי שיוכל לאחוז את המכתב בכף היד ולמחוק בו.

כא. קרדם¹³² שננטל עשפופו¹³³, והוא הצד שהחריש מנגר בו - טמא מפני בית בקועו; נטל בית בקועו - טמא מפני בית עשפו. נשבר מקופו¹³⁴ - טהור¹³⁵.

(132) שם מ"א. (133) הקורדום שני קצותיו מחודדים, האחד רחב מאד ומשתמשים בו הנגרים, והשני קצר ומעוגל קצת ומבקעים בו עצים במשק הבית. הראשון נקרא עושף, מפני שהוא דומה למחרישה [במחרשתו] (שמואל-א יג, כ) מתרגם יונתן עושפיה], והשני נקרא "בית ביקוע". (134) בית קיבולו של הקת (ראה 'הגהות מים טהורים' לפירוש המשניות, שם). (135) מפני שאינו ראוי למלאכתו.

כב. חרחור¹³⁶ שנפגם¹³⁷ - עדין הוא כלי עד ששנטל רבו¹³⁸. נשבר מקופו¹³⁹ - טהור.

(136) הברזל שמכניסים בו ראש המרדע ומנערים בו את העפר מן המחרישה וגם חותכים בו שרשים, ראה הלכה כג. (137) נטל חלק מחודו. (138) של החוד. (139) ראה בהלכה הקודמת. [בפירושו למשנתו, גורס רבינו "קופו"].

כג. המרדע¹⁴⁰ הוא המלמד¹⁴¹, והוא עץ ארוך עב. וכמו מסמר חד תקוע בקצתו מלמעלה, וזה הפיזול נקרא דרך. ובקצה השני מלמטה פיזול כמו רמח והעץ נכנס בו¹⁴², וזה הפיזול נקרא חרחור.

כד. מניקת¹⁴³ של מתכת, שהיא כמו שפופרת¹⁴⁴, שנטמאה - משניקבענה במקל¹⁴⁵ או בדלת¹⁴⁶ ויחברנה¹⁴⁷ עם העץ תטהרה¹⁴⁸. לא נטמאה ויקבעה במקל¹⁴⁹ או בדלת¹⁵⁰ - הרי זו מקבלת טמאה במקומה¹⁵¹; שפל כלי מתכות שקבעם בקורה או בפתל - מקבלין טמאה כשהיו עד שישנה¹⁵² את מעשיהם. לפיכך, דף של נחתומין¹⁵³ של מתכת שקבעו בפתל - טמא¹⁵⁴. וכן כל פיוצא בזה משאר כלי מתכות שנקבעו¹⁵⁵, בין מקבליהן בין פשוטיהן - מקבלים טמאה כשהיו.

(143) שם פ"ד מ"ב. (144) שמשתמשים בה לשאוף יין מן החבית. (145) יש אנשים שמרכיבים שפופרת של מתכת קטנה על מקל - לנוי. (146) לנוי, ויש מפרשים שנותנים אותה תחת הדלת, כדי לשמור על העץ שלא ירקב. (147) במסמרים (רבינו בפירושו למשנתו). (148) מפני שהאדם שינה תשמישה במעשה בגופה ממש, שתקע בה מסמרים וניקבה, ועכשיו היא משמשת את העץ. (149) תחב בה את המקל ולא חיברה במסמרים. (150) הכניסה בחריץ שבדלת ולא קבעה במסמרים. (151) ומכל-שכן אם נטמאה, לא פקעה ממנה טומאתה. ומדובר כשלא עשה השפופרת לכתחילה ככוונה לקובעה בדלת או במקל, אבל אם עשאה לכתחילה לשם כך - לא ירד עליה תורת כלי, ולפיכך אינה מקבלת טמאה. (152) ע"י מעשה בגופם. [כל פירוש הלכה זו מיוסד על פירוש רבינו למשנתו]. (153) שהנחתום עורך עליו את הלחם. (154) מקבל טמאה, מפני שלא עשה מעשה בגופו. (155) ולא נעשה שינוי בגופם.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ח

פרק שנים עשר

1) יבאר כלי עץ ועור ועצם שנשברו ועשה משבריהם כלי. ודין חזרת כלי מתכות לטומאתם הישנה. ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור וכו'. ודין כלי זכוכית שנטמאו ונשברו אם טהרו בכל הכלים. ושבריהם אם מקבלים טומאה. ודין כל כלי זכוכית המקבלים טומאה ושאינו מקבלים.

א. כלי עץ² וכלי עור וכלי עצם שנשברו - טהרו³⁴ מטמאתן. חזר ועשה כלי³⁵ משבריהם או שקבץ את שבריהן ועשה מהן כלים אחרים - הרי אלו כשאר הכלים הטהורים שלא נטמאו מקדם⁴, שהן מקבלין טמאה מכאן ולהבא. וכן כלי מתכות שנשברו אחר שננטמאו - טהרו. התיכין וחזר ועשה מהן כלים אחרים - חזרו לטמאה הישנה. ואין לכלי מתכות טהרה גמורה⁷ עד שייטבילם במקוה כשהם שלמים⁸ או לשארו שבורים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קלג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו טהרו מטומאתן חזר ועשה כלי משבריהם.. הכלים טהורים."

כלי עץ, כלי עור וכלי עצם רומזים על כל אחד ואחד מישראל, עץ - "כי האדם עץ השדה", ועור שאינו מציאות לעצמו אלא טפל לבשר ומגן עליו, מרמז על יהודי ש"אני נבראתי לשמש את קוני", ועצם מרמז על עצמיותו של יהודי - "חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

וכולם הם כלים כיהודי שהוא כלי לאלוקות, אלא שיריד לעוה"ז ויש לו יצר הרע וכו' ובגלל זה יכול להיות אצלו היפך הטהרה. והעצה לזה שבירת הכלי שהוא ענין "לב נשבר" - עבודת התשובה ואז "טהרו מטומאתן". אמנם אין הכלי צריך להשאר שבור, וכל ענייני הקדושה צריכים להיות בכלים שלמים ומלאים וכך גם האדם צריך להיות כלי שלם גם בענייניו הגשמיים - בני חיי ומזונא רויחא. ולכן אחרי השבירה: "חזר ועשה כלי משבריהם" חוזר והופך להיות כלי שלם ובאופן נעלה יותר ממה שהיה קודם השבירה כשאר כלים הטהורים שלא נטמאו מקודם.

(עפ"י י"ן מלכות ספר טהרה סימן כח)

(2 כלים פרק ב משנה א ופרק טו משנה א. (3) כמו שהיה לפני שבירתו. (4) הטומאה הישנה פקעה לחלוטין ואינה חוזרת. (5) המלה "וכן" נמשכת לדין "נשברו טהרו" בלבד ולא לדין "חזר ועשה כלי". (6) אפילו שלא כדוגמת הכלים שנשברו. (7) מוחלטת, שאינה חוזרת לעולמים, אפילו על ידי היתוך ועשיית כלים חדשים. (8) טבילת השברים אינה מונעת חזרת הטומאה, מפני שהם טהורים אין טבילתם מוסיפה ולא גורעת.

1 ב. וחזרת כלי מתכות לטמאתן הישנה - מדברי
2 סופרים⁹. ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיחזרו
3 לטמאתן הישנה? גזרה שמה שטמא לו כלי
4 ויחזרו ויעשה ממנו כלי אחר בו פיוס. אם לאמר
5 שהוא טהור קדין תורה, יבוא לומר: השבירה
6 מטהרת והטבילה מטהרת; פשוט שאם נשבר
7 והתיכו ויעשה ממנו כלי פשהיה - הרי הוא טהור
8 בו פיוס¹⁰, כך אם הטבילו, אף על פי שהוא
9 פשהיה - הרי הוא טהור בו פיוס, ויבואו לומר
10 שאין הכלים צריכים הערב שמש. מפני זה החשש
11 גזרו טמאה עליהם¹¹.

(9) גזירת חכמים. (10) לפני הערב שמש. (11) כרבא שם. [לשון רבא: "שמה יאמרו טבילה בת יומה עולה לה", ומפרש רש"י שם, הוראה שמשתמשים בכלי ביום שנטמא ואינו יודע שהתיכוהו יחשוב שהטבילוהו ומשתמשים בו לפני הערב שמש. אולם רבינו במשנתנו פירש כאמור כאן]. בגמרא שם אמרו: מעשה בשלומציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל הכלים ושברתם ונתנתן לצורך

ג. אחד כלי שנטמא במת או¹² בשאר הטמאות¹³, אם התיכו - חזר לטמאתו הישנה עד שיתביל. נטמא במת והזה עליו בשלישי¹⁴ ואחר כך התיכו ויעשהו כלי אחר והזה עליו בשביעי והטבילו - הרי זה טמא, ואין הזה שקדם התוף מצטרפת להזהא שאחר התוף. ואין לו טהרה עד שיזה עליו בשלישי ושביעי ויטביל פשהוא כלי קדש שביירה, או יזה עליו בשלישי ושביעי ויטביל אחר שיתכנו¹⁵.

(12) בין ... ובין. (13) כחכמים, שלא גזרו אלא על טומאת מת בלבד, כדי שלא תיבטל הזאת מי אפר פרה אדומה בכלים, כי בעל הכלים שנטמאו במת לא ירצה לחכות שבעה ימים ולטרוח ולהזות פעמיים ויעדיף לשוברם ולהתיכם ולעשות כלים חדשים, וחשש זה אינו בשאר טומאות שאינן צריכות הזאה. (14) כלי שנטמא במת צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. (15) מלשוננו משמע, שאם הזה וטבל את השברים המהותכים - ניטהרו. וכן כתב בפירוש בביאורו למשנה (שם פרק י"ד ז): ויצטרך הזאת שלישי ושביעי על הכלי או על הנתך, וזה מנוגד לדבריו בהלכה א: "שיתבילם במקווה כשהם שלמים". ונראה שכוונתו כאן עד שיתכנו ויעשה כלים חדשים וזה יתאים ללשונו של רבי יהושע במשנה (שם משנה ז) "אין מיטהרין אלא שלמים" וכן תתפרש המלה "נתך" שהבאנו למעלה.

ד. ברזל טמא שפלטו עם ברזל טהור¹⁶: אם רב מן הטמא - טמא; ואם רב מן הטהור - טהור; מחצה למחצה - טמא¹⁷. וכך טיט¹⁸ שפלטו בגללים¹⁹ ושרף הכל בכבשן ויעשהו כלי: אם רב מן הטיט - הרי זה מקבל טמאה, מפני שהוא כלי חרס; ואם רב מן הגללים - אינו מקבל טמאה.

(16) התיכם יחד ועשה מהם כלי. (17) אף על פי שהברזל הטמא נטהר מן התורה על ידי התכתו, גזרו חכמים טומאה ישנה גם על מחצה למחצה. (18) כלי העשוי מטיט שרוף בכבשן הוא כלי חרס ומקבל טומאה. (19) צפיעי בהמה. נתבאר למעלה (פרק א הלכה ו), שכלי גללים אינם מקבלים טומאה.

ה. כלי מתכות הטהורין שאנקן²⁰ באנקן²¹ טמא - טמאים. אבל העושה פלים מן האנקן הטמא - הרי זה טהור²².

(20) ציפה אותם. (21) מתכת מתוקנת למלאכת ציפוי. (22) בתוספתא מוחלפת הגירסא: ברישא כתוב "טהורין" ובסיפא "טמאין", ויש להתאים את דברי רבינו כאן לגירסת התוספתא. וביאור הדברים: אנכם - הם טהורים לשיטת רבינו, שכלים מצופים אינם מקבלים טומאה. ובסיפא מלמדת התוספתא, שמתכת שבעיקרה עומדת לציפוי ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקיבול שלהם. (33) הוריד את הגבשושיות שבמקום
השבר. (34) החליקו בפצירה דקה. (35) מפני שאפשר
להשתמש בשוליים ללא סכנת פציעה.

25 יא. צלוחית³⁶ קטנה הנטלת ביד אחת שננטל פיה -
26 מקבלת טמאה, מפני שאין מכניסין היד לתוכה אלא
27 יוצק ממנה³⁷. אבל גדולה הנטלת בשתי ידים שננטל
28 פיה - טהורה, מפני שהיא חובלת ביד בשעה
29 שמכניס ידו לתוכה. וכן צלוחית של פליטון³⁸, אף
30 על פי שהיא קטנה, אם נטל פיה - טהורה, מפני
31 שחובלת באצבעו בשעה שמוציא הבשם מתוכה.

(36) בקבוק. (37) ואפשר להשתמש בה ללא חשש פציעה.
(38) מין בושם סמך ואינו נשפך מעצמו וצריך להוציאו
באצבע.

32 יב. לגינים הגדולים שננטל פיהן - עדין הן פלים,
33 מפני שמתקנים הוא לכבשנים³⁹.

(39) משתמש בהם לכבוש ירקות ופירות והם נשארים שם
זמן רב ללא כל טיפול.

34 יג. פוס⁴⁰ שנפגם רב⁴¹ - טהור. נפגם בו שליש
35 הקפו ברב גבהו - טהור⁴². נקב וסתמו, בין בפעץ
36 בין בזפת - טהור. והכוס והצלוחית שנקבו, בין
37 מלמעלה בין מלמטה - טהורין.

(40) של זכוכית. (41) רוב היקף השפה. (42) אין אדם
משתמש בכלי פגום שכזה.

38 יד. התמחווי⁴³ והקערה שנקבו: מלמעלה -
39 טמאין⁴⁴, מלמטה - טהורין. נסדקו: אם יכולין
40 לקבל את החמין בצוננין⁴⁵ - טמאין, ואם לאו -
41 טהורין.

(43) קערה גדולה. (44) שהרי אפשר להשתמש בחלק
השלם. (45) אם יש ביקוע בכלי ונותנים לתוכו חמים
מתרחב הסדק ולפעמים הוא מתפוצץ ולכן אינו מקבל
טומאה, אלא אם כן הכלי עבה או חזק וראוי לקבל חמים.

42 טו. הכוסות החתוכין⁴⁶, אף על פי ששפתותיהם
43 סורכין⁴⁷ את הפה - מקבלים טמאה⁴⁸.

(46) השפה חתוכה ואינה חלקה כל כך. (47) מסרטים קצת.
(48) ראויות הן לשימוש, מפני שאינן גורמות חבלה ממשית.

44 טז. האפרסם⁴⁹ של זכוכית - טהור, שהרי הוא כמו
45 מחץ שאינו מקבל.

(49) משפך גדול רחב מלמעלה וצר מלמטה.

46 יז. זכוכית שעושין אותה למראה⁵⁰ - טהור, אף על
47 פי שהיא מקבלת⁵¹, לפי שלא נעשית לקבלה.
48 התרוד של זכוכית שהוא מקבל, אף על פי
49 ששפמניחו על השלחן נהפך על צדו⁵² ואינו מקבל
50 - הרי זה מקבל טמאה.

לעשות ממנה כלים, גם כן חוזרת לטומאתה הישנה אם עשה
ממנה כלי.

1 ו. קרדם שעשאהו מן הברזל הטהור ועשה עשפו
2 מן הטמא - הרי זה טמא. עשה עשפו מן הטהור
3 והקרדם מן הטמא - הרי זה טהור. שהכל הולך
4 אחר עושה המלאכה.

5 ז. קרדם טהור שחסמו²³ בברזל טמא - טהור²⁴.

(23) ציפה את חורו בברזל קשה (=פלדה). (24) ציפוי דק
זה בטל לגבי הכלי.

6 ח. קיתון²⁵ שעשאהו מן הטמא ושוליו מן הטהור
7 - טהור. עשאהו מן הטהור ושוליו מן הטמא -
8 טמא. שהכל הולך אחר המקבל²⁶ העושה מלאכה²⁷.

(25) כוס גדולה. (26) השוליים הם המקבלים העיקריים.
(27) מלאכת הקיבול.

9 ט. כלי מתכות שנטמא בטמא שהיא מדברי
10 סופרים, כגון שנטמא בעבודה זרה וכיוצא בה,
11 ונשבר והתיכו וחזר ועשה ממנו כלי אחר - הרי זה
12 ספק אם חזר לטמאתו הישנה או לא חזר.

13 י. כלי זכוכית שנטמאו ונשברו - טהור ככל
14 הפלים. ואפלו התיכו ועשה מהן פלים אחרים -
15 אינם חוזרים לטמא הישנה; לפי שעקר טמאתם
16 מדברי סופרים²⁸, כמו שבארנו, לא גזרו עליהן
17 בטמאה ישנה. וכן כלי זכוכית שנשברו, אף על
18 פי ששבריהן פלים²⁹ וראויין לתשמיש, הואיל
19 והם שברי פלים - אינן מקבלין טמאה³⁰, לפי
20 שאינן דומין לכלי חרס³¹. ביצד? קערה של
21 זכוכית שנשברה והתקין שולים³² לתשמיש - אין
22 השולים מקבלין טמאה, אף על פי שהן כקערה.
23 ואם חרסם³³ את מקום השבר ושפו בשופין³⁴ -
24 הרי זו מקבלת טמאה³⁵.

(28) כלומר, עיקר טומאת כלי זכוכית היא גזירת חכמים,
שאפילו אם נגעו בשרץ או במת אינם מקבלים טומאה מן
התורה. באמרו "שעיקר" התכוון רבינו להסביר את ההבדל
בין ההלכה הקודמת ובין זו, ואומר שכלי מתכת עיקר
טומאתם היא מן התורה, אלא שכאן המדובר כשנטמאו
בטומאה דרבנן ולפיכך אפשר שגזרו בהם חכמים על טומאה
ישנה, מה שאין כן בכלי זכוכית (וכן הסבירו גם התוספות
עבודה זרה שם דיבור המתחיל תיבעי ושבת טז, א דיבור
המתחיל בטומאה). (29) שאפשר להשתמש בהם כמו
בכלים שלמים, כגון כד שנשבר דופנו וחלק ממנו נשאר
וראוי הוא לקבל משקין, אמנם לא כשיעורו שלפני שבריתו.
(30) שלא כדין כלי חרס. (31) אין דרכו של אדם להשתמש
בכלי זכוכית שבור משום שמקום השבר חד ועלול לפצוע
את היד האוחזת בו. (32) המדובר בשוליים שלהם שפה
סביב וכשהופכים את הכלי על פיו אפשר להשתמש בבית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 50) נעשתה מלכתחילה לשם כך. (51) אינה שטוחה לגמרי אלא יש בה שקעורה, והיא מקבלת מה שנותנים לתוכה. (52) מפני שהוא עגול.

18 הרי אלו טמאין; שנאמר: כל אשר בתוכו יטמא.
19 אבל שאר הכלים הטמאין אינן מטמאין אכלין
20 ומשקין עד שיגעו בהן.

(7) בחולין שם מבאר ר' יונתן "התורה העידה על כלי חרס, ואפילו מלא חרדל". פירוש, התורה אמרה, שכל הנמצא בכלי חרס טמא - נטמא, אפילו גרעינים קטנים כחרדל, שרק חלק קטן מהם נוגע בכלי.

21 ג. אין כלי חרס מטמא כלים מאוירי, בין כלי
22 חרס בין שאר כלים. כיצד? כלי חרס גדול שהיו
23 בתוכו כלים ונכנסה טמאה באוירו - הוא טמא וכל
24 הכלים שבתוכו טהורין. היו משקין בכלים שבתוכו
25 - נטמאו המשקין מאוירי, וחורזין ומטמאין את
26 הכלים¹⁰. והרי זה אומר¹¹: מטמאין¹² לא טמאונן,
27 ואתה טמאתני.

(8) כלים פ"ח מ"ד. (9) בתורת כהנים פרשת שמיני פ"ט ה"א, דרשו: יכול (אפשר לחשוב) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס? תלמוד לומר: "האוכל" (אחר שנאמר "כל אשר בתוכו יטמא", ממשיך הכתוב ואומר: מכל האוכל אשר יאכל), אוכלים מיטמאין באוירי כלי חרס, ואין כלים מיטמאין באויר כלי חרס. (10) גזרו חכמים שמשקין יטמאו כלים (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ב). (11) הכלי אומר למשקין. (12) הכלי שטימא אותך.

28 ד. כלי חרס¹³ שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד
29 - נטמאו אחוריו, כשאר כל הכלים¹⁴. במה דברים
30 אמורים? בשעה לו תוף; אבל אם אין לו תוף
31 ונגעו בו משקין טמאין - הרי זה טהור¹⁵; שכל
32 שאין לו תוף בכלי חרס - אין אחוריו מתטמאין
33 במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי כלי חרס
34 הטמא - הרי אלו טמאין¹⁶. ואחד כלי חרס ואחד
35 שאר כל הכלים בדבר זה. שכל הכלים הטמאין
36 שנגעו אכלין או משקין בהן, בין מתוכן בין
37 מאחוריהן - נטמאו.

(13) ראה פ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ב וה"ג, ובהערותינו שם. (14) אבל תוכו לא נטמא. (15) בתורת כהנים של פרשתא ז ה"ד, אמרו בשם רבן גמליאל: "כל שאין לו תוף בכלי חרס, אין לו אחוריים". פירוש, כלי חרס שאין לו תוף אינו מקבל טומאה כלל, אפילו כשנגע במשקין טמאים. (16) בכלים פ"ב מ"א אמרו, שכלי חרס מיטמאים מאחוריהם, ומפרש רבינו, שכלי חרס שנטמאו מאוירם מטמאים גם את הנוגע בהם מאחוריהם. [הר"ש שם מפרש, שהכוונה לבית קיבול שבאחורי הכלי, כגון ששולי הכלי מוקפים שפה מבחוץ].

38 ה. אחד כלי חרס שנגעו טמאה לאוירו או שפכהו
39 על הטמאה הנפחת על הארץ ונעשה אהל עליה¹⁷,
40 שהרי הטמאה בתוכו. מפי השמועה¹⁸ למדו, שזה
41 שנאמר: אל תוכו¹⁹ - לרבות את האהלים.

1 יח. תמחוי של זכוכית שעשאו מראה⁵³ - מקבל
2 טמאה⁵⁴. ואם מתחלה עשאהו למראה כדי שיהיו
3 דברים שמניחין בו נראין מאחוריו⁵⁵ - הרי זה
4 טהור. וכל כלי זכוכית אין מקבלין טמאה עד
5 שתגמר מלאכתו, ככל הכלים.

(53) מתחילה נעשה לתבשיל ואחר כך ייחדו להשתמש בו כבמראה. (54) לא יצא מתורת כלי, שהרי לא עשה שינוי בגופו ממש ודבר המקבל טומאה אינו יוצא מידי קבלת טומאה על ידי מחשבה. (55) במשנה כתוב "אספקלריא" ורבינו מפרש שם: זכוכית שקופה ומפני ששיטחה מעוגל רואים את הדברים שמאחריה בתבנית מוגדלת או מוקטנת ושלם במקומם, ואין מראה זו דומה למראות הצובאות (שמות לח, ב) המחזירות את התמונה כמו שהיא.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שהטמא בכלי חרס טהור בכל הכלים, והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס. ודין אם כלי חרס מטמא כלים מאוירי ואם היו משקין בתוך הכלים. כלי חרס שנגע במשקין טמאים מאחוריו. כלי חרס שכפאו על הטומאה המונחת בארץ. גומא שהיה השרץ מונח בתוכה וכפה כלי חרס עליה. השרץ שנמצא בעין של תנור, בעין של כירה, בעין של כופח. כלי חרס שהיו לו שלוש שפיות זו לפנים מזו וכו'. אילפסים זה בתוך זה ושפתותיהם שוות ושרץ בעליון וכו'. הנקרא חיבור לטומאה ולא להזייה, לא לטומאה ולא להזייה או לזה ולזה.

6 א. כבר בארנו בכמה מקומות, שאין כלי חרס
7 מתטמא אלא מאוירי² או בהסט הזב³; ושאר כל
8 הכלים שנגעו בהן הטמאה - נטמאו, ואם נכנסה
9 טמאה לאוירן ולא נגעה בהן - הרי הם טהורין.
10 נמצא⁴ הטמא בכלי חרס - טהור בכלים⁵, והטמא
11 בכל הכלים - טהור בכלי חרס. ומניין שאין כלי
12 חרס מתטמא אלא מאוירי? שנאמר: וכלי חרש
13 אשר יפל מהם אל תוכו וגומר - מתוכו הוא
14 מתטמא, לא מאחוריו⁶.

(2) אם נכנסה הטומאה לתוך הכלי, ואפילו לא נגעה בדופן הכלי. (3) אם הזיזו הזב ממקומו, שהרי הזיז גם את אוירו. (4) חולין כד ב. (5) בכל הכלים האחרים. (6) דרשה זו נאמרה בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז ה"ה. בחולין כה, א למדו דין זה מן הכתוב (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח", ורבינו העדיף דרשת התורה כהנים' שהיא יותר פשוטה.

15 ב. וכשם שמתטמא מאוירי, כך מטמא אכלין
16 ומשקין מאוירי. כיצד? כלי חרס שנטמא ונכנסו
17 אכלין ומשקין לאוירו, אף על פי שלא נגעו בו -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכלי? (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (38) התנור ומה שבתוכו, עובי דופן החור נידון ככלי בפני עצמו, ולפיכך לא נטמא התנור מנגיעה זו. ואפילו אם נאמר שחלק זה נטמא, אין בכוחו לטמא את התנור, מפני שכלי חרס אינו מטמא כלים אפילו מאוירו, שהרי הוא ראשון לטומאה אפילו נגע במת (ראה הלכות אבות הטומאות פ"י ה"ח). (39) טפח על טפח ברום טפח.

ח. נמצא⁴⁰ השרץ במקום הנחת העצים⁴¹ מן השפה הפנימית ולחוץ - טהור⁴². נמצא במקום ישיבת הפלן⁴³, במקום ישיבת הצבע, במקום ישיבת שולקי⁴⁴ הזיתים⁴⁵ - הכל טהור.

(40) בפ"ב מהלכות טומאות מת. ודין זה נאמר בטומאת מת בלבד, אבל טומאת שרץ וכדומה אינה נכנסת אפילו בפותח טפח. (41) שם מ"ח. (42) בתנורים גדולים, היה מקום זה משוך מחוץ לחלל התנור. (43) כחכמים שם. דינו כדין עיין, ולמה לא כלל רבינו שני הדינים בבת אחת? מפני שבעיניו אין כל מחלוקת, אבל במקום הנחת עצים חולק ר' יהודה, ומטמא מן השפה החיצונה ולפנים. (44) המחמם את המים בבית המרחץ.

ט. אין התנור⁴⁵ ולא הפירה ולא שאר מקומות היקוד⁴⁶ מתטמאין אלא אם כן נמצאת הטמאה מן הסתימה⁴⁷ ולפנים⁴⁸.

(45) תנורים אלה רחבים מאוד מלמטה, ויש מקום מספיק לאומנים לשבת ולא להיכוות. (46) סיום המשנה שם. (47) מקומות שהאש יוקדת. (48) התפארת ישראל מפרש, שקירות התנורים האלה הם עבים מאוד, ועושים שקע במזויותיהם כרחבו של אדם, ושקע זה הוא מקום ישיבת האומנים.

י. כלי חרס⁴⁹ ששותין בו בעלי בתים המים, שבאמצעותו⁵⁰ כמו רשת של חרס ושפתו שלמעה מן הרשת כמו מסרק⁵¹, וזהו הנקרא צרצור, אם נכנסה הטמאה לאויר המסרק למעה מן הרשת - נטמא כלי זה⁵², שזהו תוכו של כלי זה.

(49) ונטמא התנור, ונטמאו גם החלקים שמן השפה הפנימית ולחוץ (ראה השלמות). (50) שם פ"ב מ"ח. (51) נראה שהכוונה לפי הכלי, וכן פירשו הר"ש והברטנורא. (52) פגיונות רבות סביב כל השפה, ונראית כמו מסרק. הפגיונות האלו נעשו בכוונה לנוי.

יא. כלי חרס⁵³ שהיה לו שלש שפיות⁵⁴ זו לפנים מזו: היתה הפנימית עורפת⁵⁵ ונכנסה טמאה לאויר הפנימית⁵⁶ - כל האכלין והמשקין שבאויר שפין השפה הפנימית ובין האמצעית והחיצונה טהורין⁵⁷. היתה האמצעית עורפת ונטמא אוירה⁵⁸ - ממנה ולפנים⁵⁹ טמא⁶⁰, ממנה ולחוץ טהור⁶¹. היתה החיצונה עורפת ונטמא אוירה - הכל טמא⁶². היו שוות - כל שנטמא אוירה טמאה, והשאר טהור⁶³.

(17) 'תורת כהנים' שם ה"א. (18) איש מפי איש עד משה רבינו. (19) ב'תורת כהנים' שם למדו מן "וכל כלי חרס".

ו. גמא²⁰ שהיה השרץ מנח בתוכה וכפה כלי חרס על הגמא - לא נטמא; שנאמר: אל תוכו - עד שתפגס עצמה של טמאה בתוכו²¹. לפיכך, השרץ שנמצא למטה מנחשתו של תנור²², שהיא קרקעית - התנור טהור; שאני אומר: חי נפל, ועכשיו מת בתוך גמא זו²³. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחשתו, אף על פי שכל הכלים הנמצאים²⁴ - טמאים, כמו שבארנו²⁵, הרי התנור טהור²⁶; שאני אומר: שם היו עד שלא בא התנור, והתנור נכנה עליהן, ולא נפלו בתוכו. נמצאו בדשן²⁷ - הרי התנור טמא, שאין לו במה יתלה²⁸. נמצאו בנחשתו²⁹ של תנור³⁰ נראין אכל אינן יוצאין לאוירו: אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן³¹ - נטמא התנור כאלו היו בתוך אוירו; ואם לאו - התנור טהור כאלו היו למטה מנחשתו. באי זה בצק אמרו? בבצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה³².

(20) כלים פ"ט מ"ג. (21) וכאן הטומאה מונחת למטה מדופני הכלי ולא באוירה. (22) המדובר בתנור שאין לו שוליים ועומד על הקרקע, והמקום שהתנור עומד עליו נקרא "נחושתו של תנור". (23) שאם נפל מת, הרי היה באויר התנור בשעת נפילה. (24) ואין אנו יודעים אם טהורים או טמאים. (25) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ג. (26) ולא נטמא מן המחט והטבעת. (27) המונח על קרקעית התנור. (28) לומר, שמעולם לא נכנסו לאויר התנור. (29) שם מ"א. (30) תחובות בקרקע התנור, ואינן בולטות למעלה משטחו. (31) הבצק הוא רך, ונדחק לתוך הגומא הזעירה שעל המחט והטבעת. (32) ונדחק בסדק דק.

ז. השרץ³³ שנמצא בעין של תנור³⁴, בעין של פירה, בעין של כפה, אם נמצא מן השפה הפנימית ולחוץ³⁵ - טהור. וכן אם נמצא באויר העין³⁶ - טהור; שהרי לא נכנס לאויר התנור או הפירה או הכפה, אלא תחת עבי דפנותיהן הוא תלוי. ואפלו היה שם פזית מן המת - טהורין³⁷; אלא אם כן היה בעבי העין פותח טפח³⁸, שהרי מביא את הטמאה לאויר התנור, כמו שנתבאר³⁹ בענין טמאת מת.

(33) שאינו נכנס אלא לגומא רחבה. (34) שם פ"ח מ"ז. (35) חור שבתנור, שדרכו יוצא העשן, וסותמים אותו מבפנים בשעת אפיה כדי שישמר החום. (36) דופן התנור הוא עבה, וכשסותמים את העין מבפנים, נשאר שטח מסויים של קירות התנור מחוץ לסתימה, ואומר רבינו שאם נמצא שרץ באותו שטח - לא נטמא התנור (ראה לקמן ה"ט). תנור כירה וכופח, שלשתם תנורים עשויים בתבניות שונות (ראה ספר זמנים הלכות שבת פ"ג). (37) לא נתבארה לי כוונתו, הרי בנמצא שם השרץ הוא גם כן באויר

נטמא - נטמא האוכלין והמשקין שבתוכם. ואינם ניצולים מכות תוך תוכו, מפני שהתחונה עודפת, רואים אותם כאילו הם מונחים באוירה ממש. (78) מרטיב את האצבע הנוגעת בו. (79) והוא-הדין לאילפס המונח בו ושוליו נוגעים במשקה, שהרי משקין מטמאים כלי חרס מגבו, לדעת רבינו בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג. ראה ראב"ד והשלמות.

יג. טבלא⁸⁰ של חרס שהיו קערות דבוקות בה¹⁸
בתחלת מעשיה⁸¹ והרי הכל פלי אחד, ונטמאת אחת¹⁹
מהן - לא נטמאו פלן⁸². ואם היה לטבלא דפן²⁰
עודף⁸³, שנמצאו פל הקערות בתוכו, ונטמאת אחת²¹
מהן - נטמאו פלן⁸⁴. וכן הדין בבית התבלין⁸⁵ של²²
חרס, וקלמירין המתאימות פיוצא בו.²³

(80) שם פ"ב מ"ז. (81) לפעמים עושים טבלא מטיט ושורפים אותה, ואחר-כך מדביקים לה קערות קטנות, אולם כאן המדובר כשהאומן עשה מלכתחילה מטיט טבלא עם קערות דבוקות בה ונשרפו יחד בכבשן. (82) כל קערה נידונית ככלי בפני עצמו. (83) שפה גבוהה עודפת על שפת הקערות הדבוקות בה. (84) השפה עושה כולן כלי אחד. (85) טבלא עם בתי קיבול רבים, שנותנים בהם תבלינים שונים.

יד. בית התבלין של עץ שננטמא אחד מביתו²⁴
במשקין - לא נטמאו שאר הבתים⁸⁶. ואם יש לו²⁵
דפן עודף, שנמצאו פל הבתים בתוכו, ונטמא אחד²⁶
מביתו במשקין - נטמאו פלן⁸⁷ בכלי אחד⁸⁸,
ובלי שננטמא תוכו במשקין - נטמא פלו. היו בתי²⁸
קבועין במסמר⁸⁹ - הרי אלו חבור זה לזה לטמא²⁹
ולתהיה⁹⁰. היו תקועין בלבד⁹¹ - הרי אלו חבור³⁰
לטמא⁹² ולא לתהיה. ואם היו בתי נטלין ונתנין⁹² -³¹
אינן חבור לא לטמא ולא לתהיה.³²

(86) ודווקא כשנטמא במשקין טמאים. אבל אם נטמא בשרץ, נטמא כולם, אפילו כשאין שם דופן עודף. בטבלא של חרס (בהלכה יג) כתב סתם "ונטמאת", ולא הגביל את הדין לטומאת משקין בלבד, משמע שאפילו שרץ אינו מטמא את כולן. וטעם ההבדל הזה נתבאר בפירוש רבינו למשנתנו, כלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, וכאשר נגעה הטומאה - אפילו שרץ שטומאתו מן התורה - בתוכו של בית אחד הרי לגבי שאר הבתים יש לדון נגיעה זו כנגיעה בגבם, ולפיכך לא נטמאו, אלא אם-כן יש לטבלא לבדו עודף על שפת הכלים, שאז תוכה של הטבלא משמשת תוך משותף לכל הכלים. וכל זה בטבלא של חרס, אבל בכלי עץ שהוא מטמא מגבו, נטמאו כל הבתים ע"י נגיעת השרץ באחד מהם כאילו נגע בגבם. וכל זאת בטומאת שרץ, אולם כשנטמאו במשקין טמאים, נתבאר כבר (בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג) שאם נגעו באחורי כלים - לא נטמא תוכם. ומכיון שאמרו, שתוכו של זה (הבית שנגע בטומאה) נעשה גב לחבירו, הרי שאר הבתים לא נטמאו במשקין אלה כלל. (87) כל הבתים, וגם חלקי הטבלא שבין הבתים.

(53) כחכמים שם. (54) שם פ"ד מ"ד. (55) דפנות, וביניהם ריווח כזה: כאן יש ציור (הציור שבפירוש רבינו למשנה הוצאת ראם אינו מדוייק, כי הוא מדגים שלוש קדירות זו בתוך זו). (56) גבוהה יותר משתי השפיות האחרות. (57) לאוויר הקדירה. (58) מקומות אלה נידונים כגב הכלי, וכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו. (59) נכנסה טומאה לרווח שבינה ובין הפנימית. (60) כל הנמצא במקום הרווח הזה, וכן הנמצא בקדירה עצמה. (61) מפני שכל זה נמצא בתוך אווירה של שפה זו. (62) מפני שזה גב הכלי שהטומאה בתוכו. (63) מפני שאוויר כל הקדירה עולה עד לגובהה, והשרץ מטמא את כולו.

יב. אלפסים⁶⁴ זו בתוך זו ושפותיהן שוות והשרץ¹
בעליונה⁶⁵ או בתחתונה⁶⁶ - זו שיש בה השרץ טמא²,
ושאר האלפסין טהורין הן וכל האכלין שבהן⁶⁷. היה³
כל אלפס מהן נקובה ככונס משקה⁶⁸ והשרץ⁴
בעליונה - כל האכלין והמשקין שבכל האלפסים⁵
טמאים⁶⁹; שהטמא באויר פלן, כמו שיתבאר⁷⁰.
היה השרץ בתחתונה⁷¹ - היא טמא וכלן טהורות;
שהרי לא נכנס שרץ לאויר העליונה⁷², ואין שפת
התחתונה עודפת כדי לטמא כל האכלין והמשקין
שבתוכה⁷³. היה השרץ בעליונה⁷⁴ והיתה שפת
התחתונה עודפת - העליונה טמא, שהשרץ¹¹
בתוכה; וכן התחתונה, מפני ששפתה עודפת הרי
השרץ באוירה; ושאר האלפסין⁷⁵ שבתוך התחתונה
טהורין, שאין⁷⁶ פלי חרס מטמא פלים שבתוכו⁷⁷.
ואם היה ביניהן משקה טופח⁷⁸ - כל שיש בה משקה
טופח טמא⁷⁹; שהמשקה מתטמא מאויר התחתונה
העודפת וחוזר ומטמא את האלפס.¹⁷

(64) כחכמים במשנה שם. (65) שם פ"י מ"ח. קערות גדולות. (66) הפנימית. (67) שהיא החיצונה. (68) האילפסים עצמם טהורים, מפני שכלי - אפילו כלי חרס - אינו מיטמא מאוויר כלי חרס, והרי השרץ אינו נמצא באוויר, והאוכלין טהורים, מפני שאינם נמצאים בתוך כלי שהטומאה בתוכו אלא בכלי הנמצא בו, והתורה אמרה "אל תוכו . . . יטמא" (ויקרא יא, לג), ודרשו חכמים (תורת כהנים' שמיני פרשת ז' ה"ז): "אל תוכו" ולא תוך תוכו. (69) אם יתנו מקום הנקב על משקה, ייכנס לכלי דרך נקב זה. (70) אבל האילפסים עצמם טהורים, מפני שיצאו מתורת כלי. [רבינו מפרש שהמדובר בכלים שהנקב מטהר אותם]. (71) לקמן בפ"ד ה"ט, שכלי נקוב אינו מציל על האוכלין והמשקין שבתוכו, והרי הם כאילו מונחים בכלי שהשרץ בתוכו. (72) שהיא החיצונה. (73) הטומאה אינה נכנסת דרך השוליים אלא דרך פי הכלי. (74) אילמלי היתה החיצונה עודפת, היה כל הנמצא באילפסים שדפנותיהם נמוכים, כאילו הוא מונח באוויר של הדפנות הגבוהים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (75) מכאן ואילך המדובר בכלי שלם. (76) אם שפתם שווה לשפת העליונה. (77) כמבואר למעלה בהלכה ג, ואף-על-פי שהכלים לא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(14) משנה, שם פ"ט, מ"ו. (15) כלי החרס וכל שבתוכו. (16) מפני שרק נגיעה ישירה, כשאין דבר חוצץ בין הטמא לטהור - מטמא. (17) מפני שכלי חרס מיטמא כשטומאה נמצאת באווירו, בלי נגיעה כלל, והרי כאן הטומאה נמצאת באווירו, מה שאין-כן בטומאת נגיעה.

ד. תרנגול¹⁸ שְׂבַלַע שָׂרֵץ או בֶּשֶׂר מֵת וְנָפַל לְאֹוִיר הַתְּנוּרָה¹⁹ - הֲרִי זֶה טְהוֹר²⁰. וְאִם מֵת שֶׁם הַתְּרַנְגוּל - נִטְמָא הַתְּנוּרָה²¹. שֶׁהַבְּלוּעִין בְּחֵי מַצִּילִין מִיָּד כָּלִי חָרָס²², כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּצִּילִין בְּאֵהָל הַמֵּת²³.

(18) שם פ"ח מ"ה. (19) ויצא כשהוא חי. (20) מבואר בסוף ההלכה, שטומאה בלועה בגוף חי אינה מטמאה. (21) מן הטומאה שבמעו התרנגול. התרנגול עצמו אינו מטמא, כי נבלת עוף טהור מטמאה רק בבית הבליעה של האדם האוכלה (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"א). (22) מטומאת אוויר כלי חרס שמטמא אפילו בלי נגיעה. וכל-שכן שנגיעתה אינה מטמאה. (23) ראה הל' טומאת מת פ"כ ה"א-ב.

ה. דְּבָרִים²⁴ שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּה או בְּתוֹךְ הַקֶּמְטִין²⁵ - אֵינָן כְּבָלוּעִין. כִּיצַד ? אָדָם שֶׁהָיָה מְשַׁקֵּין טִמְאִין בְּתוֹךְ פִּיו וְקָפִץ²⁶ פִּיו וְהִכְנִיס רֹאשׁוֹ לְאֹוִיר כָּלִי חָרָס - טִמְאָהוּ. וְכֵן טְהוֹר שֶׁהָיָה אֹכְלִין וּמְשַׁקֵּין לְתוֹךְ פִּיו וְהִכְנִיס רֹאשׁוֹ לְאֹוִיר תְּנוּרָה טָמְאָה - נִטְמָא אֹכְלִים שֶׁבְּפִיו. הִיָּה לוֹ בְּתוֹךְ קֶמְטוֹ כַּעֲדָשָׁה²⁷ מִן הַשָּׂרֵץ וְהִכְנִיסוֹ לְאֹוִיר הַתְּנוּרָה - נִטְמָא הַתְּנוּרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִטְמִינָהּ בְּתוֹךְ הַקֶּמְט²⁸.

(24) שם מ"י. (25) שבגוף בעל חי (נדה מב, ב). (26) סגר. (27) בשר השרץ כעדשה - מטמא. (28) כרבא שם, שקמט נידון כבית הסתרים שמטמא באוויר כלי חרס, ולא כבלוע בבעל חי.

ו. סְפוגָה²⁹ שֶׁבַלַע מְשַׁקֵּין טִמְאִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה נָגוּב מִבְּחוּץ, אִם נָפַל לְאֹוִיר כָּלִי חָרָס - טִמְאָהוּ, שְׁסוֹף מְשַׁקָּה לְצִאתָהּ³⁰. וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁל לֶפֶת³¹ וְשֶׁל גָּמְלִי³². חֲרָסִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשְׁכוּ בֵּהֶן מְשַׁקֵּין טִמְאִין וְנָגְבוּ וְנָפְלוּ לְאֹוִיר כָּלִי חָרָס - לֹא טִמְאוּהוּ³³. נָפְלוּ לְתְּנוּרָה³⁴ וְהִסָּק - נִטְמָא, שְׁסוֹף מְשַׁקָּה לְצִאתָהּ³⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁶? בְּמְשַׁקֵּין קִלְיָן³⁷; אֲבָל בְּחִמּוּרִין, בְּגוֹן דָּם הַנֶּדֶה וּמִימֵי רִגְלֵיהֶם³⁸, אִם הָיוּ יְכוּלִין לְצִאתָהּ³⁹ וְהִקְפִּיד עָלָיו שֶׁיֵּצֵא - הֲרִי זֶה מִטְמָא הַתְּנוּרָה אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִסָּק; וְאִם אֵינוֹ מִקְפִּיד עָלָיו - אֵינוֹ מִטְמָא עַד שֶׁיִּסָּק וְיֵצֵא הַמְשַׁקָּה⁴⁰. וְכֵן בְּגִפְתָּה⁴¹ חֲדָשָׁה⁴² הַבָּאָה מִמְשַׁקֵּין טִמְאִין שֶׁהִסָּק בָּהּ הַתְּנוּרָה - נִטְמָא, שְׁסוֹף מְשַׁקָּה לְצִאתָהּ; אֲבָל בִּישְׁנָה - טְהוֹר⁴³. אֵיזוֹ הִיא יִשְׁנָה ? לְאַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ. וְאִם יָדוּעַ שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה מְשַׁקָּה בְּשַׁעַת הַסָּק⁴⁴ אֲפִילוּ לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵ - נִטְמָא הַתְּנוּרָה כְּשִׁיִּסָּק.

(29) שם פ"ט מ"ד. (30) הספוג עומד לסחיטה. ועוד,

(88) וכל בית נטמא מנגיעה בטומאה עצמה. (89) ללא חיבור טבעי מתחילת עשייתם. (90) אם נטמאו במת, והזה מי אפר פרה על אחד מהם - נטהרו כולם. והמדובר בדופן עודף. (91) בלי חיבור מסמרים. (92) לפרקים מוציאים אותם מהחורים שהם תקועים בהם, ולפעמים מחזירים אותם.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר שכל המציל בצמיד פתיל באוהל המת - מציל בכלי חרס. ודין כשם שאין טומאת צמיד פתיל לטומאת אוהל כך הוא באויר כלי חרס. ודין הבלועים בחי אם מצילים מיד כלי חרס ובאי זה מקום הם כבלועים. ודין תוכו ולא תוך תוכו והדבר שמציל בסתימת זפת מיד כלי חרס.

א. כָּל הַמַּצִּיל² בְּצָמִיד פְּתִיל³ בְּאֵהָל הַמֵּת⁴ - מַצִּיל בְּצָמִיד פְּתִיל בְּאֹוִיר כָּלִי חָרָס⁵. אִם הִצִּיל בְּמֵת הַחֲמוּר⁶, דִּין הוּא שֶׁיֵּצֵא בְּכָלִי חָרָס⁷ הַקֶּל⁸. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מַצִּיל בְּאֵהָל הַמֵּת - אֵינוֹ מַצִּיל בְּאֹוִיר כָּלִי חָרָס⁹.

(2) כלים פ"ח מ"א. (3) כיסוי מחובר ומהודק. (4) בטומאת אוהל המת, אמרה תורה (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", ומכאן שאם יש עליו צמיד פתיל - הוא וכל מה שבתוכו טהורים. (5) אוכלין ומשקין הנמצאים בכלי חרס צמיד פתיל המוטל בתוך כלי חרס גדול שטומאה בתוכו - לא נטמאו. (6) שמטמא טומאת שבעה ימים. (7) בטומאת תוכו של כלי חרס. (8) טומאת יום אחד. נחבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו אם נגע במת.

ב. וְכִשֵּׁם שֶׁאֵין צָמִיד פְּתִיל לְטִמְאָה⁹ בְּאֵהָל הַמֵּת¹⁰, כֵּן אֵין צָמִיד פְּתִיל לְטִמְאָה בְּאֹוִיר כָּלִי חָרָס. כִּיצַד ? קִדְרָה שֶׁהִיא מְלֵאָה אֹכְלִין וּמְשַׁקֵּין וּמִקְפָּת צָמִיד פְּתִיל וְנִתְּנָה בְּתוֹךְ הַתְּנוּרָה¹¹ הַטָּמְאָה - הֲרִי הַקִּדְרָה וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹרִין¹². הִיָּה הַשָּׂרֵץ או מְשַׁקֵּין טִמְאִין בְּתוֹכָהּ וּמִקְפָּת צָמִיד פְּתִיל וְנִתְּנָה בְּאֹוִיר הַתְּנוּרָה - נִטְמָא הַתְּנוּרָה¹³. [וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.

(9) צמיד פתיל מציל שלא תיכנס הטומאה לתוכו ותטמא את הדבר הטהור הנמצא בו, אבל אינו מעכב על הטומאה הנמצאת בו מלצאת. (10) כזית מן המת סגור בכלי צמיד פתיל המוטל באוהל, טומאתו חודרת ומטמאה כל הנמצא באוהל. (11) של חרס. (12) הכלי הסגור עיכב על הטומאה מלהיכנס. (13) הטומאה יצאה מהצמיד פתיל וטימאה את התנור וגם את כל מה שבתוכו (תוספתא, כלים פ"ו ה"ו).

ג. טַעֲפַת¹⁴ טִמְאָה שֶׁמְבַלְעַת בְּתוֹךְ הַלְבָנָה או מַחֲט טִמְאָה שֶׁמְבַלְעַת בְּתוֹךְ הָעֵץ וְנָפְלוּ לְאֹוִיר כָּלִי חָרָס - נִטְמָא¹⁵. אֵף עַל פִּי שֶׁאֵם נָגַע בְּכַר תְּרוּמָה בְּעֵץ זֶה או בְּלִבָנָה זו - טְהוֹר¹⁶, הֲרִי הֵן מִטְמָאִין כָּלִי חָרָס מְאֹוִיר¹⁷.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. וכן⁵³ אם היה פלי חרס טמא והכניס לאוירו פלי
אחר שיש בו אכלים ומשקין, ושפת הפלי האחר
חוץ לכלי חרס, אף על פי שהאכלין והמשקין
מכונני בתוך פלי חרס הטמא⁵⁴ - הרי אלו טהורין;
שנאמר: כל אשר בתוכו יטמא - ולא שבתוך
תוכו⁵⁵. כיצד? פורת או קפה⁵⁶ או קדרה או חמת⁵⁷
וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה
לאויר החבית או לאויר התנור, אף על פי שהשרץ
מכון בתוך אויר החבית, הואיל ושפת הקפה או
החמת למעלה משפת החבית או משפת התנור -
הרי אלו⁵⁸ טהורין. ואם היה בתוך החמת או בתוך
הקדרה וכיוצא בהן אכלין או משקין ושלשלן
לאויר התנור או לאויר החבית הטמאין⁵⁹ - הרי הן
טהורין. היתה הפורת או הקפה או החמת וכיוצא
בהן נקובין - אינן מצילין⁶⁰; אלא אם היה השרץ
לתוך ושלשלן לאויר פלי חרס הטהור - נטמא,
ואם היו אכלין או משקין לתוך ושלשלן לאויר
פלי חרס הטמא - נטמאו. וכמה יהיה בנקב? אם
היה בכלי שטף⁶¹ - במוציא זיתים⁶². ואם היה בכלי
חרס: העשוי לאכלין⁶³ - שעורו בזיתים; והעשוי
למשקין - שעורו בכונס משקה; והעשוי לכף וכן⁶⁴
- מטילין אותו לחמרו, וכשיונקב פלי חרס זה בכונס
משקה - אינו מציל מיד פלי חרס⁶⁵.

(53 כלים פ"ח מ"ב. (54 מונחים במקום שהוא למטה
משפת הכלי הטמא. (55 והרי האוכלין ומשקין אינם
מונחים באופן ישר באוויר (בתוכו) של הכלי הטמא אלא
בתוך כלי הנמצא בתוכו של הטמא, וזה נקרא תוך תוכו.
(56 כלי עץ. (57 נוד - כלי עור. (58 החבית והתנור
והאוכלין והמשקין שבהם. (59 גם בבבא זו מדובר,
כששפת החבית או התנור נמוכה משפת החמת והקדירה.
(60 ב'תורת כהנים' (שם) למדו זה מן הכתוב. (61 כלים
שטבילה במקווה מטהרת אותם. (62 נקב שזיתים נופלים
דרכו ('תורת כהנים' שם, ראה השלמות). (63 משנה, שם.
(64 לאוכלין ולמשקין. (65 ולענין קבלת טומאה קובע
השיעור הגדול יותר, ואם ניקב ככונס משקה - עודנו מקבל
טומאה כמו העשוי לאוכלין.

י. סתם⁶⁶ נקב פלי חרס בזפת: אם היה השרץ בכלי
זה ושלשלן לאויר התנור הטהור - נטמא⁶⁷; שאין
הצמיד מציל על הטמא מלטמא, כמו שבארנו⁶⁸.
אבל אם היה בכלי זה אכלין או משקין ושלשלן
לאויר התנור הטמא - הרי הן טהורין, שהרי הנקב
סתום⁶⁹. ושאר כל הכלים שסתמן בזפת וכיוצא בו
- אינו מציל⁷⁰ מיד פלי חרס⁷¹.

(66 הלכה זו אינה מדברת בכלים פתוחים ששפתם החיצונה
עודפת, אלא בשלשלן כלי שלם וסתום ובדין צמיד פתיל.
(67 דין זה פשוט, ונאמר כעין מבוא לבבא שלאחריו.
(68 למעלה פ"ד ה"ב. [פירושו זה מיישב השגתו של

שהמשקין יוצאים מאליהם טיפה אחר טיפה. [בתוספתא,
שם פ"ו ה"י, אמרו: "מפני שעשוי להכניס ולהוציא". ונראה
ששני הנימוקים משלימים זה את זה. (31 הראב"ד
בהשגותיו כאן מפרש שסוחטים את הלפת ומוציאים את
המשקה ומניחים את הלפת היבש על המכה והוא מוצץ את
הליחה. (32 בתוספתא שם מנמק תנא-קמא, מפני שעושי
יין נותנים גמי ביין וסוחטים את הנבלע בו, כדי לבדוק את
טיב היין. (33 אף-על-פי שלדעת רבינו, טומאה בלועה
בכלי מטמאה. וטעמו של דבר, מפני שלא אמרו בלועים
אינם מצילים אלא כשהטומאה הבלועה נשארה כמו שהיתה
לפני שנבלעה, אלא שהיא מחופה מכל צד, אבל משקין
שנבלעו בחרסים מתלכדים עמהם ובטלה לגמרי עמידתם
העצמית, כזה מציל אפילו בכלים. (34 שם מ"ה.
(35 על ידי החום. (36 שאין מטמאים בלי היסק התנור.
(37 שטומאתם קלה. (38 שהם אב הטומאה. (39 אם
אפשר להוציאם על ידי היסק. (40 בנידה סב, ב - נחלקו
רבי יוחנן וריש לקיש בפירוש המשנה. ריש לקיש אומר:
"לא שנו אלא משקין קלים, אבל משקין חמורים אף-על-פי
שלא הוסק התנור טמא". ורבי יוחנן אמר: "אחד משקין
קלים ואחד משקין חמורים, אם הוסק התנור - אין (כן). אי
לא - לא". ובמסקנא שם אמר רב פפא "יכול לצאת והקפיד
עליו, דברי-הכל טמא, כי פליגי (במה נחלקו רבי יוחנן וריש
לקיש) ביכול לצאת ולא הקפיד עליו, מר סבר (דעת ריש
לקיש), כיוון דיכול לצאת אף-על-פי שלא הקפיד - טמא,
ומר סבר (דעת רבי יוחנן) אף-על-גב דיכול לצאת, אם
הקפיד - אין (כן, פירוש טמא, אפילו בלי היסק) אי לא -
לא". מדובר שם במשקין חמורים, ופסק רבינו כרבי יוחנן.
(41 פסולת זיתים אחר שנשחט שמנם. (42 שלא נתייבשה.
(43 מפני שכבר נתייבש כל המשקה שבה. (44 רואים
שיש בה עוד לחלוחית בכמות שהחום מסוגל להוציא.
(45 כלומר לאחר זמן רב, ואפילו יותר משלוש שנים.

ז. פלי חרס⁴⁶ שחלקו במחיצה משפתו עד
קרקעיתו, ונקנסה טמא פאור אחד משני החלקים
- נטמא הפלי בלו, לפי שאין דרך בני אדם לחלק
פלי חרס⁴⁷ פדרן שחולקין האהלים⁴⁸. לפיכך, תנור
שחצצו בנסרים או ביריעות, ונמצא השרץ במקום
אחד - הפל טמא.

(46 כלים פ"ח מ"א. (47 נימוקו של תנא-קמא במשנה,
שם. (48 כלומר, אף-על-פי שבאוהל המת מועילה מחיצה
שכזו, ומת הנמצא מצד זה של המחיצה אינו מטמא מה
שמעבר למחיצה, בכלים שאין דרכם של בני אדם להעמיד
בתוכם מחיצה - אינה מועילה.

ח. פלי שהיתה הטמא בתוכו, והכניס הפלי לאויר
פלי חרס⁴⁹, ושפת הפלי הטמא חוץ לכלי חרס, אף
על פי שהטמא מכוננת בתוך פלי חרס⁵⁰ - הרי זה
טהור⁵¹; שנאמר: אל תוכו - לא אל תוך תוכו⁵².

(49 טהור. (50 הטומאה שבכלי הפנימי נמצאת בחלק
השקוע בין דפנות כלי החרס. (51 כלי החרס לא נטמא.
(52 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשתא ז ה"ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(85) משנה, כלים פ"ח ג. (86) פירוש, האוורירי נוגעים זה בזה. (87) המונחת בכלי. (88) בה"ב למדנו שאם פחת החמת למטה משפת הכלי הטמא - נטמא מה שבחמת, ואין בזה סתירה לנידון כאן, כי שם דפנות הכלי מקיפין את הפחת ונמצא אוירה בתוך הדפנות, ולכן אין זה בכלל תוך תוכו, מה שאין כן בהלכה שלפנינו. (89) משולי התנור. (90) התנורים הגדולים לא היו להם שוליים אלא דפנות בלבד, ומעמידים אותם על הקרקע. ומשמיענו כאן, שאם היתה גומא במקום שהתנור עומד עליו, ובאותה גומא מונחת חבית טהורה, וכולה למטה מראשי הדפנות התחתונים של התנור - לא נטמאה החבית. (91) למעלה. (92) המוקפים שפה ויש להם תוך (ראה למעלה פ"ג ה"ו בד"ן שרץ בגומא).

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ח

פרק חמשה עשר

(1) יבאר שאין כלי חרס מקבל טומאה עד שתיגמר מלאכתו, ומאימתי הוא גמר מלאכתו. תנור וכיריים של אבן או של מתכת. כל המקבל טומאה משום תנור או משום כירה. של אבנים שחברן בטיט ועשאו שתי כירות וכו'.

- א. אין כלי חרס מקבל טמאה עד שתגמר מלאכתו. 26
ומאימתי הוא גמר מלאכתו? משניצתו 27 בכבשן.
התנור - משניצתו 28 כדי לאפות בו ספגנין. הפירה 29
- משניצתה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין 30
טרופה 31 ונתונה באלפס 32. הפפח 11: אם עשאהו
לאפיה - שעורו כתנור; עשאהו לבשול - שעורו 31
בכירה. 32

(2) כלים פרק ד משנה ד. (3) כלי חרס עשויים מטיט ושרופים בכבשן, כדי לחזקם. השריפה בכבשן נקראת "צירוף". (4) ואף על פי שלא נגמרה עדיין כל מלאכתו, שהרי האומן משפשף ומחליק וגם מסיר את הבליטות שבשפת הכלי לפני שמוציאו למכירה. (5) מלמדנו, אף על פי שהצירוף מספיק בשאר כלי חרס - בתנור, כירה וכופח אינו מספיק. (6) ואינו צריך צירוף לפני ההיסק. (7) משמשת לבישול ויש בה מקום המעמיד שתי קדרות. (8) במשנה כתוב: "ביצה קלה שבביצים" ובגמרא שבת פ, ב פירשו שהכוונה לביצת תרנגולת שמתבשלת מהר. (9) מעורבת. (10) מרוחה בשמן. (11) קטן מכירה ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד.

- ב. תנור שהתחיל לבנותו 12: אם היה גדול - 33
משיתחיל בו ארבעה טפחים 13 ויסיקנו מקבל 34
טמאה; ואם היה קטן 14 - משיתחיל בו טפח 15
ויסיקנו. הפירה - משיתחיל בה שלש אצבעות 36
ויסיקנה. הפפח: אם עשאהו לאפיה - הרי הוא 37
כתנור, ואם לבשל - הרי הוא בכירה. 38

(12) התנורים שלהם תבניתם כקדרות גדולות עומדות על הקרקע ומחוברות לו בטיט. והתורה אמרה (ויקרא יא, לה): "תנור וכיריים יותץ" ללמד שאף על פי שהם מחוברים

הראב"ד. (69) זפת מתחבר יפה עם החרס (ראה לקמן פ"ט ה"ד). (70) הזפת אינו מתחבר יפה עם כלים אלה, ודינם כנקובים. (71) אם שילשל כלי (שאינו חרס) נקוב סתום בזפת שאוכלין ומשקין בתוכו לתוך כלי חרס ששרץ בתוכו - נטמאו האוכלין והמשקין מאווריר כלי החרס.

1. יא. פורת 72 פורתה 73, אף על פי שסתם הפחת בקש 1
2. - אינה מצלת מיד כלי חרס 74, שהרי אינה כלי. 2

(72) שם. (73) נפלה חתיכה ממנה ונשאר כעין חלון (רבינו בפירושו). (74) ראה סוף ההלכה הקודמת. [ראה ההערות להלכה יב].

3. יב. החמת 75 והפשישה 76 שנפחתו במוציא רמון, אף 3
4. על פי שפלטו מתורת כלי 77 - הרי אלו מצילין מיד 4
5. כלי חרס 78. והוא שהיה הפחת למעלה משפת כלי 5
6. חרס מבחוץ 79 ויהיה בית קבול שלהן משלשל לתוך 6
7. כלי חרס 80. 7

(75) תוספתא, כלים בבאקמא פ"ו ה"ו. (76) באהלות פ"ה מ"ו, פירש רבינו: "כלי אשר לו שפה ניצבת על השטח". (77) לענין קבלת טומאה. (78) אם שלשלו אותם לכלי חרס טמא, לא נטמא מה שבתוכם. (79) ואווריר אינו בתוך הכלי הטמא אלא בתוך תוכו, אבל כשהפחת למטה משפת הכלי - מתחבר אווריר החמת עם אווריר כלי החרס הטמא. (80) כלומר, אף-על-פי שבית הקיבול נמצא בתוך הכלי הטמא. המילה "ויהיה" מתפרשת כאן - אפילו אם יהיה (ראה למעלה ה"ט).

8. יג. עור 81 פשוט 82 וכיוצא בו שהיה שקוע לאווריר 8
9. כלי חרס או לאווריר התנור והשרץ בתוך העור 83 - 9
10. הרי התנור טמא. ואם היה השרץ בתנור - אכלין 10
11. ומשקין שבתוך העור טמאין. שאין מציל מיד כלי 11
12. חרס אלא כלים שיש להן תוף 84, כגון הסל והקפה 12
13. והחמת. 13

(81) שם ה"ב. (82) שאין לו תוך. (83) כרוך ומכוסה מכל צד. (84) דין צמיד פתיל, כתוב בתורה (במדבר יט, טו) בלשון "כלי פתוח". אמנם שם נאמר לענין טומאה, אבל ממנו למדנו להצלה.

14. יד. כלי חרס 85 שהיתה טמאה בתוכו, והיה כלי חרס 14
15. טהור כפוי על פי הכלי הטמא, או שהיה הכלי 15
16. שהטמאה דבוקה בתוכו כפוי על פי הכלי הטהור, 16
17. אף על פי שאווריר שניהן מערב 86 - הטמא בטמאתו 17
18. והטהור בטהורו, שהרי לא נכנסה הטמאה עצמה 87
19. לאווריר כלי חרס הטהור 88. לפיכך, חבית שהיתה 19
20. מלאה משקין טהורין ונתונה למטה מנחשתו 89 של 20
21. תנור, ונפל שרץ לתוך התנור - הרי החבית 21
22. והמשקין טהורין 90, אף על פי שאווריר התנור מערב 22
23. עם אווריר החבית. וכן אם היתה החבית כפוייה על 23
24. פי התנור ופיה לאווריר התנור 91 - אפלו המושקה 24
25. שבשולי החבית 92 טהור. 25

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמר מלאכה אינה מפיקה תורת קבלת טומאה שירדה עליו בשעת גמר מלאכה.

- 18 ו. תנור או פירה של אבן - טהורין לעולם³³. ושל
- 19 מתכת - טהורין משום תנור וכירים³⁴, שפאמר: יתן
- 20 - את שיש לו נתיצה, ומטמאין משום כלי מתכות.
- 21 פיצר? אין מתטמאין מאורין ולא במחבר לקרקע
- 22 פתנור וכירים; ואם ננצה בהן טמאה, אפלו
- 23 מאחוריהן - מתטמאין כשאר כלי מתכות; ואם
- 24 נטמאו במת - נעשין אב טמאה³⁵ כשאר כלי
- 25 מתכות; ויש להן טהרה במקוה³⁶.

33 אינם מקבלים טומאה בכלל. נתבאר למעלה בפרק א הלכה ו, שכלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה (שלא הוסקו) אינם מתטמאים. 34 נתבאר למעלה בהלכה ב שתנור וכירים הם מחוברים לקרקע וכל המחובר לקרקע אין זה מקבל טומאה, אלא שחידשה תורה ואמרה שתנור וכירים הם יוצאים מן הכלל ומטמאין, אף על פי שהם מחוברים לקרקע, ומלמדנו רבינו, שתנור וכירים האמורים בתורה לענין טומאה הם כלי חרס, אבל בתנור מתכת לא חידשה תורה דין מיוחד ודינם ככל כלי מתכת. 35 אבל תנור של חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו נגע במת, כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ה הלכה ו. 36 טבילתם במקוה שיש בה ארבעים סאה מטהרת אותם מטומאתם מה שאין כן בכלי חרס, שאמרה תורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו".

- 26 ז. תנור של מתכת שנקב או נפגם³⁷ או נסדק וסתמו
- 27 בטיט או שעשה לו טפלה³⁸ של טיט או מוסף³⁹ של
- 28 טיט - הרי זה מתטמא משום תנור⁴⁰. וכמה יהיה
- 29 בנקב⁴¹? כדי שייצא בו האור⁴². וכן בפירה. ואם
- 30 עשה לפירה פטפוטים⁴³ של טיט - מתטמא משום
- 31 פירה. מרחה בטיט⁴⁴, בין מבפנים בין מבחוץ -
- 32 עדין אינה מקבלת טמאה⁴⁵.

37 שפתו נפגמה ואינו נוח לשימוש. 38 (הדיק עליו טיט במקום הנקב או הסדק. [סתימה = הכנסת טיט בתוך הנקב והסדק. אבל מריחת טיט על הדופן במקום הסדק אינה נידונית כסתימה]. 39 הוסיף שכבת טיט על שפת התנור והגדיל את בית קיבולו. 40 מפני שהטיט תיקן את התנור או הגדילו הרי הוא נידון כתנור של טיט. והמדובר כשהסיק את התנור אחר הדבקת הטיט. 41 כדי שסתימתו בטיט תוריד על התנור תורת תנור וכירים לענין טומאה. 42 שהאש תצא דרכו וזה גורם להורדת חומו של התנור והסתימה של טיט שומרת על החום. [רבינו מדייק ואומר: "כמה יהיה בנקב" (וכן כתוב גם במשנה) ואינו שואל כמה יהיה בסדק. משינוי לשון זה למד בעל משנה אחרונה, שנסדק הכוונה לכל אורכו של התנור וסתם סדק - כל שהוא, ולפיכך לא שאלו על שיעורו]. 43 בליטות בשפת הכירה, כדי להעמיד עליהן את הקדירה. והמדובר בכירה שלימה. 44 המדובר בכירה שלימה. 45 כירה של

בקרע אינם בטלים לגבו ומקבלים טומאה (שבת קכה, א). 13 כשגבהו מגיע לשיעור זה דינו כתנור שלם אף על פי שברעתו להוסיף עליו פי כמה. 14 במשנה אמרו חכמים: "אבל בקטן תחילתו בכל שהוא וכו'". ורבינו לא פירש שם ולא כאן, קטן מה הוא, והרי כל תנור לפני שנעשה גדול היה קטן ולמה הצריכו ארבעה טפחים? רש"י בחולין כד, א מפרש תנור שעושים לחינוקות לשחק בו (הכוונה לאפות בו עוגות קטנות, שאם לא נעשה לאפייה אין עליו דין תנור). והר"ש כאן מפרש שתנורים קטנים נעשו בתבנית מיוחדת. 15 טפח = ארבע אצבעות, במשנה אמרו: "כל שהוא" ובחולין שם: "אמרו דבי רבי ינאי - טפח, שכן עושים תנורים בנות טפח".

- 1 ג. תנור שהסק מאחוריו¹⁶ או שהסק מבית האמן¹⁷
- 2 או שהסק שלא לדעת¹⁸, הואיל והסק מקל מקום -
- 3 הרי זה מקבל טמאה. מעשה¹⁹ שפלה דלקה בתנור
- 4 בכפר מן הפפרים, ובא מעשה לפני בית דין ואמרו:
- 5 מקבל טמאה.

16 לא הכניס אש בפנים אלא הדליק שלהבת סביבו מבחוץ. 17 ולא הוסק כדי לאפות בו. 18 בלי כוונה להסיקו. 19 זה מובא במשנתנו ומסתיים: "וטימאן רבן גמליאל". ורבינו סובר שלא חלקו עליו חביריו.

- 6 ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו²⁰ - הרי זה מקבל
- 7 טמאה. ללפן בו אונין של פשתן²¹ - טהור; שאין
- 8 זה עושה מלאכה בגוף התנור²².

20 ולא התכוון לאפייה. 21 אגודות פשתן מנופץ. הפשתן מראהו כזה ומתלבן בחום. 22 הפשתן אינו צריך לחומו של תנור, אלא לחום נמוך, ואם יתנוהו לתנור מוסק בלתי מצונן - ישרף.

- 9 ה. תנור שחצצו²³ לשנים והסיק אחד מחלקיו
- 10 ונטמא במשקין²⁴ - הוא טמא וחברו טהור²⁵. נטמא
- 11 בשרץ וכיצא בו מטמאות של תורה - הפל טמא²⁶,
- 12 ועבי שביניהן²⁷ טמא. הסקו שניהן ונטמא אחד מהן
- 13 במשקין באור - חולקין את עביו: הקשמש
- 14 לטמא²⁸ - טמא²⁹, לטהור - טהור³⁰. במה דברים
- 15 אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל
- 16 הסיקו ואחר כך חצצו³¹, ונטמא אחד מהן אפלו
- 17 במשקין - נטמא הכל³².

23 חילקו במחיצה. 24 חכמים גזרו על משקין טמאים שיטמאו את הכלים. 25 מפני שלא נגמרה מלאכתו. 26 בטומאה דאורייתא גזרו חכמים טומאה גם על החלק שלא הוסק. 27 עובי המחיצה. 28 חצי העובי הפונה לצד החלק הטמא. 29 חלק זה של המחיצה נידון כדופן התנור הטמא (ראה כסף משנה). 30 למעלה בהסיק אחד מהם, כל המחיצה נגדרת אחריו, מה שאין כן כאן. 31 ובשעה שנגמרה מלאכתו על ידי ההסקה היה כולו כלי אחד ומוכשר לקבל טומאה. 32 העמדת המחיצה אחר

טהורה, מפני שמשתמשים בשוליה היינו בקרקע ולא בפורנא עצמה, ואומר רבי מאיר, שאם יש לה דופן ואפשר להעמיד עליו את הקדירות ואת הפת מבלי להשתמש בקרקע - טמא. ומפני שאין חולק על דבריו פסק רבינו כמותו.

- יא. אֲבָנִים שֶׁחִבְּרָן זו לְזוֹ וְעָשָׂאן תַּנּוּר: אִם עָשָׂה 9
לוֹ טַפְלָה⁵⁸ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ - הָרִי זֶה פְּתִילָה לְכָל 10
דָּבָר וּמִתְטַמָּא מֵאֵוִיר⁵⁹; וְאִם טַפְלוֹ מִבְּחוּץ בְּלֶבֶד - 11
מִתְטַמָּא בְּמַגֵּעַ⁶⁰ וְלֹא בְּאֵוִיר⁶¹. חִבְּרָ אֲבָנִים לְתַנּוּר 12
וְלֹא חִבְּרָן זו לְזוֹ - מִתְטַמָּאוֹת עִם הַתַּנּוּר⁶². חִבְּרָן זו 13
לְזוֹ וְלֹא חִבְּרָן לְתַנּוּר - הָרִי הֵן כְּטִירָה. חִפְרָ בְּאֵרָן 14
וְעָשָׂה טִירָה - טְהוֹר⁶³. וְטִירַת הַפִּירָה⁶⁴ - טְהוֹר⁶⁵. 15

(58) של טיט. (59) למעלה בהלכה ו למדנו: "תנור או כירה של אבן טהורין לעולם" ומלמדנו כאן שהטפילה של טיט מורידה עליו תורת תנור של חרס. (60) אם נגע שרץ בפנים התנור - נטמא. (61) נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס מטמא מאויר, פירוש, אם נכנסה טומאה לאוויר הכלי נטמא, אף על פי שלא נגעה בדופןותיו, אולם תנור של אבנים שטחוהו מבחוץ בטיט אינו מקבל טומאה עד שתיגע הטומאה בכלי עצמו. דין דומה לזה מצאנו במשנה כלים פרק ה, ג גבי בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה. ובשבת מח, ב נימקוהו, מפני שמן התורה אינם חיבור לטומאה אלא מגזירת חכמים, הקילו בטומאתם לשם היכר, כדי שלא יטעו וישרפו תרומה וקדשים שיתטמאו בטומאה זו. ואותו הנימוק כוחו יפה גם בנידון כאן. (62) אם נטמא התנור - נטמא גם האבנים ואף על פי שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה כלל (ראה למעלה הלכה ו). והטעם, מפני שהן כיד לתנור שהרי משתמשים בהן לטלטול התנור. (63) אינה מקבלת טומאה. קרקע אינו מתטמא אפילו כשהוא משמש את הכלים. (64) שם. במשנה כלים פרק ה ג כתוב: "עטרת הכירה". ונראה שעטרת כירה וטירת כירה אחת הן (ר"ש) היינו בניין קטן על ראש הכירה להעמיד בתוכו את הקדירות, כדי שלא יצטנן התבשיל אחר הסרתן מן האש. לבניין זה קראו "עטרה", מפני שהוא מעוגל ונתון בראש הכירה (רבינו בפירוש). וטירת התנור בנוייה בצידו של התנור. (65) מפני שאין דרכם של בני אדם לעשות טירה לכירה או מפני שאינה צורך בישולו מה שאין כן בתנור שאופים בו פת ואחר הרדייה מניחים אותה בטירה. והמדובר, כשאינה מחוברת לכירה.

- יב. שְׁתֵּי חֲבִיטוֹת וּשְׁנֵי⁶⁶ אֲלֶפְסִין⁶⁷ שֶׁעָשָׂאן פִּירָה⁶⁸ - 16
מִתְטַמָּאִין בְּאֵוִיר⁶⁹ וּבְמַגֵּעַ⁷⁰. וְתוֹכָן שֶׁל חֲבִיטוֹת⁷¹ - 17
טְהוֹר⁷². וְעֵבִי הַחֲבִיטוֹת⁷³ חוֹלְקִין אוֹתוֹ: הַמְשֻׁמֵּשׁ אֹת 18
הַפִּירָה - טַמָּא, וְהַמְשֻׁמֵּשׁ אֶת תוֹךְ הַחֲבִיט - טְהוֹר. 19

(66) פירוש או שני. (67) קערות גדולות. (68) העמידן זו לא רחוק מזו והדליק אש ביניהן ואת הקדירות השעין על דפנות החביות או האילפסים. (69) אם נכנסה טומאה לאוויר שבין החביות - נטמא האוכלים הנמצאים שם. (70) אינו צריך להשמיענו טומאת מגע, שהרי אין מגע בתוך הכלי בלי כניסה לאוויר, ומגע בגבו אינו מטמא כלי חרס,

מתכת כמות שהיא, חומה מספיק לבישול והמירוח אינו מוסיף תועלת ולפיכך דינה ככלי מתכת.

- ח. תַּנּוּר⁴⁶ שֶׁאִינוֹ מִחִבְרָ בְּאֵרָן, אֲפִלּוּ תְּלוּי בְּצוּאָר 1
הַגָּמֶל - הָרִי זֶה טַמָּא מִשּׁוֹם תַּנּוּר⁴⁷; שֶׁנֶּאֱמָר: 2
טַמְּאִים הֵם - בְּכָל מְקוֹם. 3

(46) של חרס. (47) אף על פי שהוא פתוח מלמטה ובמצב זה אי אפשר לאפות בו, פסק כרבנן במשנה כלים פרק ה ו לפי המסקנה של עולא בשבת קכה, א, שאפילו אם לא הוסק מעולם כשהוא עומד על הקרקע - הוא מקבל טומאה אחר היסק בכל מקום שהוא, ודבר זה הוא גזירת הכתוב.

- ט. כּוּר שֶׁל צוּרְפִי מִתְכּוֹת⁴⁸ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה⁴⁹ 4
- מִתְטַמָּא כְּכִירָה⁵⁰. וְכֵן שֶׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית, אִם יֵשׁ 5
בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה - מְקַבֵּל טַמְּאָה. 6

(48) הצורפים מתיכים את המתכות בחפירה בקרקע ששוליה ודפנותיה טוחים בטיט, חפירה זו נקראת "כור". (49) שקע בדופן הכור, כדי להעמיד בו קדירה ולבשל מה שבתוכה (העמדת קדירה על כירה לצורך בישול נקראה "שפיתה", מלשון המקרא (מלכים-ב ד, לח): "שפות הסיר הגדולה"). (50) השימוש להתכת מתכת אינו מוריד עליו תורת תנור וכיריים, אבל השקע לצורך בישול עושה אותו כירה. והמדובר כשהטיט המרוח על דפנות החפירה יכול לעמוד בפני עצמו, כי החפירה כשהיא לעצמה אינה מקבלת טומאה אלא הטיט ואם אינו יכול לעמוד בפני עצמו הוא בטל לגבי קרקע. ראה שם פרק ה משנה י בדין תנור של בית דינאי. בתוספתא כלים בבא קמא פרק ו הלכה ט אמרו: "ואינו טמא אלא המשמש את הצורך". פירוש, בית השפיתה בלבד מקבל טומאה והחפירה עצמה טהורה.

- י. כֶּבֶשׂן שֶׁל סִידָן⁵¹ וְשֶׁל זֻזְגִּין⁵² וְשֶׁל יוֹצְרִין⁵³ - 7
טְהוֹרִין⁵⁴. הַפּוֹרְנָה⁵⁵, אִם יֵשׁ לָהּ דִּפְּן⁵⁶ - מִתְטַמָּא⁵⁷. 8

(51) ששורפים בו אבנים לסיד. (52) עושי כלי זכוכית או זוגיות שקופות לחלונות. [עושי זכוכית" שבהלכה הקודמת הם המתיכים את החומרים הגלמיים שמהם עושים זכוכית, היינו החול וחמרי העזר. התכה ראשונה זו נעשית בכור מוטח בטיט, והיא מפרידה את העפר ושאר הפסולת ונשאר גוש זכוכית נקי, והזוגגים מרככים הגוש הזה בחום גבוה עד שהוא נעשה נוח לטיפול הרצוי. חימום שני זה עושים בתנור בלתי מוטח. (53) עושי כלי חרס.

(54) מפני שאינם טוחים בטיט. (55) תנור שפתחו בצידו, כמו תנורים שלנו ומדביקים את הפת ומעמידים את הקדירות על הקרקע. [בתנורים וכירות שבתקופת התלמוד היו מדביקים את הפת על דפנותיהם ושופתים את הקדירות למעלה על פיהם או על בליטות מיוחדות לכך]. (56) במשנה: "לבזבו", ומפרש רבינו דופן עבה עומד על השוליים או על גגה של הפורנא ועל דופן זה מעמידים קדירות ומדביקים פת. (57) בתוספתא שם אמרו שפורנא טהורה "מפני שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע. רבי מאיר אומר בשם רבן גמליאל: אם יש לה ליזבו (לבזבו) = מסגרת - דופן נמוך) טמאה". פירוש פורנא בלי לבזבו

הטמאה⁹⁰ טמא, והמשמש ממנה לפירה הטהורה
טהור. נטלה האבן החיצונה של פירה הטהורה -
החלטה האמצעית פלה לטמאה⁹¹. נטלה החיצונה
של פירה הטמאה - טהרה האבן האמצעית פלה⁹².
נטמאו שתי החיצונות: אם היתה האבן האמצעית
גדולה - נותן ממנה לכירה זו כדי שפיתה⁹³ מצדה
ולכירה השניה כדי שפיתה מפאן⁹⁴, והשאר⁹⁵ טהור;
ואם היתה קטנה⁹⁶ - הפל טמא. נטלה האמצעית:
אם יכול לשפת על שתיים חיצונות יורה גדולה - הרי
היא טמאה; היו מרחקין יתר מזה⁹⁷ - טהורה. החזיר
את האמצעית⁹⁸ - הרי הפל טהור פשהיה⁹⁹. מרחק
בטיט - מקבל טמאה מפאן ולהבא¹⁰⁰. והוא
שיסיקנה לכל אחת מהן כדי לבשל עליה את
הביצה¹⁰¹.

(88) כל ריווח שבין אבן לאבן ככירה, שהרי אפשר לשפות
שם קדירה. (89) כגון שנכנס שרץ לאוירה. (90) חצי
עובייה, כלמעלה הלכה י"ב בדין עובי החבית. (91) כל זמן
שהאבן החיצונה הטהורה במקומה הרי האמצעית משמשת
גם את הכירה הטהורה אבל כשניטלת החיצונה שייכת כל
האמצעית לכירה הטמאה. (92) כי היא משמשת את
הטהורה בלבד. (93) מקום להעמיד שם קדירה.
(94) מצידה השני, ושתי כדי שפיתה אלו טמאות.
(95) החלק שנשאר באמצע בין שני מקומות שפיתה.
(96) ואין בה כשתי שפיתות ועוד. (97) ואי אפשר להשעין
את היורה על שתייה. (98) למקומה בין שתי החיצוניות.
(99) הכירות נתפרקו ופקעה טומאתן, והחזרת האבן למקומה
אינה מביאה טומאה. (100) ככירה חדשה. (101) נתבאר
למעלה בהלכה א, שכירה אינה מקבלת טומאה עד שיסיקנה
כדי שיעור זה, ומכיוון שזו נידונית ככירה חדשה - צריכה
היסק בשיעור הקבוע לכירות חדשות.

יח. שתי אבנים שעשאן פירה ונטמאת, וסמך לאבן
זו ממנה¹⁰² אבן אחת מפאן ולזו אבן אחת מפאן¹⁰³
- הרי חצי כל אבן משתי אבני הפירה הראשונה¹⁰⁴
טמא, וחצי האבן טהור¹⁰⁵. נטלו השתיים הטהורות
שסמך - חזרו השתיים של פירה לטמאתן¹⁰⁶.

(102) מן הכירה. (103) ומירחן בטיט ויש כאן שלוש כירות
- האמצעית טמאה ושתי החיצונות טהורות. (104) חצייה
החיצון. (105) מפני שהחצאים החיצוניים משמשים כירות
טהורות והרי זה דומה לדין האמצעית שלמעלה בהלכה יז.
(106) ואין זה דומה לדין החזיר את האמצעית שבסוף
ההלכה הקודמת שהכול טהור כשהיה, מפני שכאן לא
נותצה הכירה הטמאה, ואפילו לפני שניטלו האבנים
החיצוניות לא פקעה הטומאה לגמרי מן האבנים הפנימיות,
שהרי חציין נשארו טמאות, ולפיכך עכשיו, כשהן משמשות
רק את הכירה הטמאה בלבד, חלה טומאה על כולן, אבל
בדין שלוש אבנים הרי נותצה הכירה והכול נטהר, ומהיכן
תבוא טומאה לאבנים אחרי החזרתן?

יט. דוכן של חרס¹⁰⁷ שיש לו בית קבול הקדרות¹⁰⁸

אלא מפני שלמדנו כמה הלכות שנאמר בהן: "במגע ולא
באויר", כתב כאן "במגע ובאויר". (71) שלא נכנסה שם
הטומאה. (72) מפני שצידם הפנימי של החביות הוא גב
התנור וכלי חרס אינו מטמא מגבו. (73) עובי הדפנות.

יג. העושה שלשה פטופטין⁷⁴ בארץ⁷⁵ וחברן בטיט
להיות שופת עליהן את הקדרה - הרי זו טמאה
משום פירה. קבע שלשה מסמרין⁷⁶ בארץ להיות
שופת עליהן את הקדרה, אף על פי שעשה בראשן
מקום בטיט שתשכב הקדרה - הרי זו טהורה⁷⁷
ככירה של מתכת⁷⁸. וכן אבנים שלא מרחם בטיט
שהוא שופת עליהן - אינן מקבלות טמאה, פאלו
היא פירה של אבן.

(74) כעין רגליים. (75) העמידם על הארץ בצורת סגול.
(76) של מתכת. (77) אינה מקבלת טומאה.
(78) שהמסורות הם עיקר הכלי.

יד. העושה שתי אבנים פירה וחברן⁷⁹ בטיט -
מתטמאה. חבר את אחת בטיט והשניה לא חברה
- אינה מקבלת טמאה.

(79) לקרקע. [ויש מפרשים חיברן זו לזו בראשן]. פטופטים
שהם קטנים אין על שניים תורת כירה, אלא על שלושה,
אבל אבנים שהן רחבות, מספיקות שתיים.

טו. האבן שהוא שופת עליה⁸⁰ ועל התנור⁸¹, עליה
ועל הפירה, עליה ועל הפפח - טמאה⁸². עליה ועל
הפתל⁸³, עליה ועל הסלע⁸⁴ - אינה מקבלת טמאה⁸⁵.

(80) המדובר באבן המחוברת בטיט. (81) האבן מרוחקת
קצת מן התנור והקדירה עומדת על שניהם. (82) כמו שתי
אבנים שחיברן בטיט שבהלכה הקודמת. משמיענו שלא
תטעה לומר שדווקא שתי אבנים מצטרפות להיות כירה,
אבל אבן אינה מצטרפת לכירה הקיימת כבר. (83) הבעיר
אש בין הכותל והאבן והושיב את הקדירה על האבן כשהיא
שעונה על הכותל. (84) אבן קבועה במקומה מתחילת
בריאתה. (85) בתורה (ויקרא יא, לד) כתוב: "תנור וכיריים
יתחן" ודרשו בתורת כהנים: "את שיש לו נתיצה - יש לו
טומאה, את שאין לו נתיצה - אין לו טומאה", ובכותל וסלע
אין דין נתיצה.

טז. פירת הטבחים⁸⁶, שהוא נותן אבן בצד אבן
וכלן מחפרות בטיט, נטמאת אחת מהן - לא נטמאו
בלין⁸⁷.

(86) מוכרי בשר מבושל, ודרכם לחבר לקרקע הרבה אבנים
מרוחקות קצת זו מזו ומעמידים כל קדירה על שתי אבנים.
(87) וזה דומה לטבלא שקערות דבוקות בה.

יז. שלש אבנים שחברן בטיט ועשאן שתי פירות⁸⁸,
בין שחברן זו לזו ולא חברן לקרקע בין שחברן
בקרקע ולא חברן זו לזו, אם נטמאת אחת משתי
הפירות⁸⁹ - האבן האמצעית, המשמש ממנה לכירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 17 וְהַפִּירָהּ⁸ - שְׁרִירָהּ שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת⁹. הַכֶּפֶחַ שֶׁעָשָׂאָהּ
18 לְאַפִּיָּהּ - שְׁעוּרוֹ כְּתָנִי; לְבָשׁוּל - שְׁעוּרוֹ כְּכִירָהּ¹⁰.
(2 כלים פ"ה מ"א. 3) נראה שצ"ל "נשבר ונשאר".
(4) בגבהו. (5) ראה למעלה פט"ו ה"ב. (6) מפני שראוי
הוא עדיין למלאכתו. (7) שכירה כזו מועילה לא רק למנוע
קבלת טומאה, אלא גם להפקיע טומאה. (8) שם מ"ב.
(9) תנור שמלאכתו לאפיית לחם, אינו ראוי למלאכתו בפחות
מארבעה טפחים. אבל כירה, שמשתמשים בה לבישול,
מספיק גובה של שלוש אצבעות. (10) ראה פט"ו ה"ב.
19 ב. תנור שנטמא¹¹ וְלֹא רָצָה לְכַתְּתוֹ¹², פִּיצֵד מִטְהָרִין
20 אוֹתוֹ? חוֹלְקִין¹³ לְשַׁלְּשָׁה חֲלָקִים, וְגוֹרְרִין¹⁴ אֶת
21 הַטְּפִלָּה¹⁵ שֶׁעַל הַחֲרָסִים, עַד שֶׁנִּמְצָא כָּל חֶרֶס מֵהֶן
22 עוֹמֵד עַל הָאָרֶץ בְּלֹא טִיט עַל גְּבִיּוֹ¹⁶. חֲלָקוֹ לְשָׁנִים,
23 אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - הַגָּדוֹל טָמֵא¹⁷ וְהַקָּטָן טָהוֹר.
24 חֲלָקוֹ לְשָׁנִים בְּשָׁוֶה - כָּל אֶחָד מֵהֶן טָמֵא¹⁸, לְפִי שְׂאִי
25 אֶפְשָׁר לְכַוֵּן¹⁹. אֲכָל טְבֵּלָא שֶׁל חֶרֶס שֵׁשׁ לֹה דִּפְּן
26 שֶׁנֶּחֱלָקָה לְשָׁנִים - טְהוֹרָה²⁰. וְאִם הָיָה אֶחָד גָּדוֹל
27 וְאֶחָד קָטָן - הַגָּדוֹל טָמֵא.

(11) שם מ"ז. (12) לשברו לרסיסים. (13) מלמעלה
למטה. (14) צ"ל וגורר. (15) שכבת טיט שמירחה על
התנור מבחוץ, אחר צירופו בכבשן ולפני היסקו לאפייה.
(16) נראה שהכוונה לטפילה שבמקום החתכים, שאם לא
הסירה הרי הטפילה של טיט שלימה, ומיטמאה כשהיא
יכולה לעמוד בפני עצמה, אבל אם חתך גם את הטפילה
לשלושה חלקים - הכל טהור, כי שכבת הטיט אינה עדיפה
מהתנור עצמו. (17) מפני שהוא רוב הכלי. (18) 'תורת
כהנים' פרשת שמִיני פ"ה ה"ג. (19) לחלק לשני חלקים
שווים בהחלט (בלשון הגמרא: "אי אפשר לצמצם").
(20) מחלוקת רבן גמליאל וחכמים במשנה כלים פ"ב, ופסק
כרבים. במשנה כתוב סתם "טבלא", ורבינו מפרש
שהמדובר בטבלא של חרס, ולא ביאר טעמו של ההבדל בין
תנור לטבלא (ראה השלמות). [בתוספות יום טוב' שם
מצדד לומר, שטבלא קל יותר לחלק בצמצום. אולם דבריו
מנוגדים למה שאמרו (בכורות יז, ב) "שאני כלי חרס,
הואיל ויש בו גומות". פירוש, מקום החתך אינו חלק כמו
בכלי עץ או מתכת, אלא יש בו בליטות ושקיעות, ולפיכך
אי אפשר לצמצם, והרי גם בטבלא שבורה יש שקיעות
ובליטות. ובתפארת ישראל מפרש, שטבלא שנחלקה
טומאתה מדרבנן, אין לה לבזבז מכל צידה, ומפני שאי-
אפשר לצמצם יש להסתפק בכל חלק, שמא הוא הגדול,
וספק טומאה דרבנן - טהור.

- 28 ג. תנור²¹ שֶׁחֲלָקוֹ²² לְשַׁלְּשָׁה וְאֶחָד גָּדוֹל בְּשָׁנִים -
29 הַגָּדוֹל טָמֵא²³, וְהַשָּׁנִים הַקָּטָנִים טְהוֹרִין. חֲתָכוּ
30 חֲלִילוֹת²⁴ לְרַחֲבֹתוֹ²⁵, אִם הָיָה גִבָּה כָּל חֲלִיא וְחֲלִיא
31 פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים - טְהוֹר²⁶. חֲזֹר וְסִדֵּר הַחֲלִילוֹת
32 זֶה עַל גְּבִי זֶה וְהִמְרִית עֲלֵיהֶם בְּטִיט וְהִחְזִירוּ תִנּוֹר
33 בְּשִׁהָיָהּ - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה תִנּוֹר אֲחֵר²⁷, וְאִינוּ
34 מְקַבְּלִים טָמְאָה אֲלֵא מִכָּאן וְלִהְיָא²⁸. וְהוּא שִׁפְסִיקָנֹה

- 1 וְהִרְמִין¹⁰⁹ נִתּוֹן בְּתוֹכוֹ - טְהוֹר מִשּׁוּם פִּירָהּ¹¹⁰ וְטָמֵא
2 מִשּׁוּם כָּלִי קָבֹול. לְפִיכָּה, אִם הָיָה מְחַבֵּר בְּאָרֶץ -
3 טְהוֹר כְּשֶׁאֵר הַכִּלִּים¹¹¹, וְאִם נִקֵּב - אִינוּ מְקַבְּלִים
4 טָמְאָה כְּכִלִּי קָבֹול¹¹². מֵה שְׁאִין פֶּן בְּכִירָה. הַצִּדְדִּין
5 שְׁלוֹ, הַנוֹגֵעַ בְּהֶן¹¹³ - אִינוּ טָמֵא מִשּׁוּם פִּירָהּ¹¹⁴.
6 הָרַחֵב שְׁלוֹ¹¹⁵ שִׁישִׁי שְׁבִין עָלָיו בְּשַׁעַת בְּשׁוּל - מִתְּטָמֵא
7 אִם נִטְמָא הַדּוֹקָן. וְכֵן הַפּוֹפָה¹¹⁶ אֶת הַסֵּל¹¹⁷ וְכֵן
8 פִּירָה עַל גִּבָּהּ¹¹⁸ - הָרִי זֶה¹¹⁹ טָמְאָה מִשּׁוּם כָּלִי
9 עֵץ¹²⁰, לֹא מִשּׁוּם פִּירָה. לְפִיכָּה אִינָה מְקַבְּלֵת טָמְאָה
10 מֵאִירָה כְּכִירָה.

(107) "היו עושים מחרס תמונת מרובע ארוך, לא אורך
ורוחב וגובה (פירוש, יש לו דפנות וגג), והוא חלול מתוכו
ושטחו העליון נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני וימלא
מתוכו באפר החם וירכיב כלים בראשה (פירוש, יעמיד כלים
על גבי הנקבים שבגג) וייקרא דכון, ודכון ודוכן אחת הן".
שלדוכן שלושה דפנות ומעמידים אותו ליד הכירה באופן,
שדופן הכירה משמש לו דופן רביעי. (108) מעמידים את
הקדירות בנקבים שבגגו, כדי שיישמר חומן. (109) אפר
חם שמעורבות בו קצת גחלים לוחשות. (110) אינו נידון
ככירה לעניין קבלת טומאה. (111) חידוש הוא שחידשה
תורה בתנור וכיריים, שייטמאו אף על פי שהם מחוברים
לקרקע, מה שאין כן בשאר כלים. (112) שאם ניקב כשיעור
הקבוע אינו מקבל טומאה, אבל כירה נקובה מקבלת טומאה.
(113) אם נגעו טומאה בהם. (114) אלא משום כלי קיבול
כשאינו מחובר לקרקע. (115) של הדוכן, שטח יותר רחב
ממנו מחובר אליו וישבו בו בעת הבישול. (116) הופכו על
פניו ושוליו למעלה. (117) קלוע מענפי עצים ודינו ככלי
עץ. (118) במשנה: "על גביו". רצוי לגרוס גם כאן כן.
(119) הכוונה לסל, ולכן יש לתקן ולכתוב "הרי זה" (משנה
אחרונה). (120) אם נגעו בו טומאה ואין אנו אומרים
שהסל בטל לגבי כירה, אבל הכירה עצמה מיטמאה משום
כירה אם נכנסה טומאה לתוכה (משנה אחרונה). כי אין כל
נימוק לדבר, שתיבטל לגבי הסל.

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עָשָׂר

(1) יבאר שתנור גדול שיריו ארבעה טפחים והקטן שיריו
רובו. הכופח שעשאו לאפייה או לבישול. תנור שנטמא ולא
רצה לכתתו כיצד מטהרים אותו. תנור שנידה וטהורה
אופות והוא טהור. תנור שבא מחותך מבית האומן ויורת
הערביים. המביא שברי חרס ודבקם זה בזה. והדבר שראוי
לחבר הסדקים. תנור שנתן בו עפר עד חציו וכירה שנחלקה
לאורכה או לרוחבה. הקלתות של בעלי בתים שנפחתו
קרקעותיהן.

- 11 א. תנור² גָּדוֹל - שְׁרִירָה אַרְבָּעָה טְפָחִים, וְהַקָּטָן -
12 שְׁרִירָה רְבֹו. פִּיצֵד? אִם נִשְׂאָר³ בְּגָדוֹל אַרְבָּעָה
13 וּבְקָטָן⁵ רְבֹו - מְקַבְּלִים טָמְאָה⁶; פָּחוֹת מִכָּאן - אִינוּ
14 מְקַבְּלִים טָמְאָה. וְכֵן אִם נִטְמָא וְנִתְצָו עַד שְׁשִׁיר בֹו
15 פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה בְּגָדוֹל אוֹ פָּחוֹת מִרֵּב בְּקָטָן - טְהוֹר⁷.
16 נִשְׂאָר בֹו אַרְבָּעָה אוֹ רֵב בְּקָטָן - עֵדִין הוּא בְּטָמְאָתוֹ.

15 וְטַח בָּטִיט עַל הַפֶּל מִבְּחוּץ - הָרִי זֶה מִקְבֵּל
16 טִמְאָה.⁴⁴

(43) שם משנה י. (44) אפילו נחתך לרחבו, וכל החוליות פחותות מארבעה טפחים. במשנה חולק ר' אליעזר ומטהר מפני שהחול מפסיק בין החוליות, אין המירווח מועיל. [בבבא מציעא נט, א מסופר באריכות על המחלוקת העצומה שפרצה בבית-המדרש בבבא נט, שותצאותיה היו חמורות מאוד.

17 ו. יוֹרֵת הָעֶרְבֵיִים⁴⁵, שֶׁהוּא חוֹפֵר בְּאַרְץ וְטַח
18 בָּטִיט⁴⁶: אִם יָכוֹל הָטִיט לַעֲמֹד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - מִקְבֵּל
19 טִמְאָה⁴⁷, וְאִם לֹא - טָהוֹר.⁴⁸

(45) שם. (46) את כותלי הבור. (47) אם נגעה טומאה בטיט. (48) חפירה באדמה אינה מקבלת טומאה.

20 ז. הַמְבִיֵּא⁴⁹ שֶׁבְּרִי חֶרֶס וְדַבְקָן זֶה בִּזְהָ וְעֵשָׂן תִּנּוֹר,
21 וְעֵשָׂה לוֹ טִפְלָה מִבֵּית וּמִבְּחוּץ וְהִסִּיקוּ - הָרִי זֶה
22 מִקְבֵּל טִמְאָה, אִף עַל פִּי שְׁאִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן
23 בְּשַׁעוֹר.⁵⁰

(49) תוספתא שם פ"ג ה"א. (50) למעלה, בהלכה ג למדנו, שאם חילק תנור לכמה חלקים, ולאחר מכאן דיבק את אותם החלקים עצמם ומירחם בטיט - מקבלים טומאה. וכאן מוסיף רבינו ומשמיענו, שאפילו נטל שבירי חרס שלא היו מחוברים מעולם ודיבקם ומירחם - דינם כתנור שלם.

24 ח. פֶּטֶס⁵¹ שֶׁקָּרְזַל⁵² וְעֵשָׂאָהוּ תִנּוֹר וְעֵשָׂה לוֹ טִפְלָה
25 מִבְּחוּץ, אִף עַל פִּי שֶׁמִּקְבֵּל עַל דְּפִנּוֹתָיו בְּשַׁעוֹר⁵³ -
26 הָרִי זֶה טָהוֹר; שֶׁכִּלִּי חֶרֶס שֶׁטָּהַר⁵⁴ - אֵין לוֹ טִמְאָה
27 לְעוֹלָם, אֲלֹא אִם בֶּן עֲשָׂאָהוּ תִנּוֹר וְעֵשָׂה לוֹ טִפְלָה⁵⁵
28 מִבֵּית וּמִבְּחוּץ.⁵⁶

(51) חבית גדולה של חרס (שם פ"ד ה"ח). (52) שברו (הגר"א), פירוש, חתך את השוליים ואת הגג. פיטס כמו שהוא, אינו מתאים לאפיה אלא אם שבר השוליים והגג. (53) דפנות הפיטס הם שקערורים מבפנים, ואפשר להכניס בהם משקין כשיעור האמור לקמן בפ"ד ה"ג. (54) שהיה ראוי לקבל טומאה, ונשבר ונעשה בלתי ראוי לכך. (55) הדביק עליו שכבת טיט וצירפו בכבשן. (56) וכלי חדש בא לכאן. [לקמן בפ"ד ה"י יתבאר, ששבירי כלי חרס מקבלים טומאה אם הם מקבלים, ולמה דפנות הפיטס אינם מקבלים טומאה? נראה, שהפיטס שניטלו שוליו וגגו וכולו שלם, אי-אפשר להשתמש בו לקבלה. אולם תמוה הדבר, שאינו מיטמא כשדופנותיו שלמים, ואם יישברו ויישאר כדי לקבלה - ייטמא. ואולי הכוונה כשיש בית קיבול בדופנותיו מבחוץ, ואעפ"כ אינו מקבל טומאה מפני שלא נעשה לקבלה].

29 ט. תִּנּוֹר⁵⁷ שֶׁל סִדָּקִין⁵⁸ שֶׁעֲשָׂה טִפְלָה לְכָל אֶחָד
30 וְאֶחָד⁵⁹ וּמִקּוֹם הַסִּדָּקִין מְגַלָּה⁶⁰ - אֵינוֹ מִקְבֵּל
31 טִמְאָה⁶¹. נִתֵּן טִיט אוֹ סִיד אוֹ גִּפְסִיס⁶² עַל גְּבִי הַסִּדָּקִין
32 - הָרִי זֶה מִתְטַמֵּא⁶³. נִתֵּן עֲלֵיהֶן חֲרִסִּית⁶⁴ אוֹ זָפֶת

1 פְּדִי לְאִפּוֹת בּוֹ סִפְגִּינִין אַחֵר שֶׁמִּרְחָו²⁹. הִרְחִיק מִמֶּנּוּ
2 אֶת הַטִּפְלָה³⁰ וְנָתַן חוֹל אוֹ צִרוֹרוֹת בֵּין הַחֲלִיּוֹת וּבֵין
3 הַטִּפְלָה³¹ - אֵינוֹ מִקְבֵּל טִמְאָה לְעוֹלָם³². וְזֶהוּ
4 שְׁאֵמְרוּ: הַנִּגְדָּה וְהַטְהָרָה אוֹפּוֹת בּוֹ וְהוּא טָהוֹר.
5 הִיָּתָה בּוֹ³³ חֲלִיא אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֲרֻבָּעַ טַפְחִים -
6 הִיא מִתְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וְלֹא מִתְטַמֵּא בְּאֵוִיר³⁴, וְשֶׁאֵר
7 הַחֲלִיּוֹת טָהוֹרוֹת.

(21) טמא. (22) כלים פ"ה מ"ז. (23) ודווקא אם הוא גדול כשניים האחרים, אבל אם השניים ביחד גדולים יותר - גם הגדול טהור. (24) שם מ"ח. (25) ויש כאן כמה תנורים נמוכים. (26) נתבאר בהלכה א, ששיירי תנור גדול טהורים אם הם פחותים מארבעה טפחים. (27) דינו כתנור חדש לגמרי, כי התנור הראשון בטל מתורת כלי. (28) אבל הטומאה הראשונה פקעה ואינה חוזרת. (29) בהתאם להאמור למעלה בהלכה א גבי תנור חדש. (30) את הטיט. לא מרח את הטיט על דופן התנור עצמו, אלא עשה תבנית תנור מטיט סביב התנור החתוך, ואויר מפסיק בין התנור הישן ובין הטיט. (31) ומילא את הרווח שביניהם, ומתוך כך נתחברו לכלי אחד. (32) מפני שהחוליות לא נתחברו בטיט. (33) תוספתא שם ב"ק פ"ד ה"ח. (34) גירסת הגר"א שם "מטמאית במגע ובאוויר", וכן גורס בעל 'סדרי טהרות'. אולם רבינו - כנראה - גורס כמו שכתב כאן, ולא נתברר למה אינה מיטמאית באויר כשיש בה בעצמה שיעור תנור גדול. [ראה ר"ש במשנתנו, שתמה גם כן, ושאל מה בין מגע לאויר, ולא מצא יישוב].

8 ד. תִּנּוֹר³⁵ שֶׁבָּא מִחֶתֶךְ³⁶ מִבֵּית הָאֶמֶן וְעֵשָׂה לוֹ
9 סְמוּכִין³⁷ שֶׁמִּקְבָּצִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת בְּאֶחָד וּנְתָנָם עָלָיו
10 וְהוּא טָהוֹר³⁸ וְנִטְמָא³⁹ - בְּשִׁוְסִיר אֶת הַסּוּמְכִין אוֹתוֹ
11 יִטָּהַר⁴⁰. וְאִפְלוּ הִחְזִיקוּן - הָרִי הוּא טָהוֹר⁴¹. מִקְרָחוֹ
12 בָּטִיט - מִקְבֵּל טִמְאָה לְהֵבֵא. וְאֵינוֹ צָרִיף לְהִסִּיקוֹ,
13 שֶׁכָּבֵר הַסִּיק⁴².

(35) משנה שם פ"ה, ט. (36) לארכו. (37) חישוקים כמו אלה שמחברים את דפי חביות של עץ. (38) התנור עודנו טהור, אפילו אם נגעו חלקיו בטומאה לפני שנתן עליהם את החישוקים. (39) מפני שהאומן עשהו מתחילה לשם כך שיחברוהו בחישוקים, הרי זה מקבל טומאה אף-על-פי שלא מירחו בטיט. אבל תנור שנעשה מחתיכה אחת, ובעל הבית חתכו לארכו, אינו מקבל טומאה עד שימרח את חלקיו בטיט, כמבואר בהלכה ג. (40) הסרת החישוקים היא נתיצת התנור. (41) לא חזרה טומאתו, ולא עוד אלא שאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא שימרחנו בטיט, כי החישוקים מועילים לדונו כתנור שלם בפעם הראשונה בלבד כשבאו מבית האומן. אבל אחר שהסירם ונותן התנור, הרי הוא כתנור שחילקו בעל הבית, שנתבאר דינו בהלכה ג. (42) ואינו דומה לחילקו בעל הבית ומירחהו בטיט, שאמרנו בה"ג שצריך היסק חדש. והטעם, מפני שהוסק ע"י האומן כשהוא עשוי דפים דפים ולא נשתנה כלום בגופם.

14 ה. תִּנּוֹר שֶׁחֲתָכּוֹ⁴³ חֲלִיּוֹת וְנָתַן חוֹל בֵּין חֲלִיא לְחֲלִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלא התנור נטמא מאווריו כשנכנס לתוכו השרץ לפני שהגיע לעפר? ותיירן, שהמדובר, כשהשרץ נמצא בתוך העפר, שהיה מוטל על הקרקע לפני שהעמידו שם את התנור (נתבאר כבר שלתנורים שלהם לא היו שוליים). ראה תפארת ישראל.

יג. הפירה⁷⁸ - מקום שפיתת⁷⁹ שתי קדרות; והפפח¹² - מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך, פירה שנהלקה¹³ לארבה⁸⁰ - טהורה; לרבה⁸¹ - עדן מקבלת טמאה. הפפח שנהלקה, בין לארפו בין לרבהו - טהור⁸².

(78) שם פ"ז מ"ג. (79) העמדת קדירה על הכירה נקראת שפיתה, מלשון "שפות הסיר הגדולה" (מלכים-ב, ד, לח). (80) ונחלקו שני מקומות השפיתה, ואין הכירה ראוייה למלאכתה. (81) ושני מקומות השפיתה נשארו שלמים אלא שאינם מחוברים זה לזה. (82) משום שלא נשאר כל מקום שהוא לשפיתת קדירה.

יד. הקלתות⁸³ של בעלי בתים שנהפחה קרקעיתה: אם היה עמק הפחת פחות משלשה טפחים - הרי זה מקבלת טמאה; שאם יסיק בפחת מלמטה - תתבשל הקדרה מלמעלה. היה הפחת עמק שלשה או יותר - אינה מקבלת טמאה; שהרי האש⁸⁴ רחוקה מן הקדרה ואינה בשלה. נתן אבן או צרור על פי הפחת⁸⁵ - עדן היא בטירתה⁸⁶. מרחו בטיט - נעשת האבן קרקע הפירה ומקבלת⁸⁷ טמאה מכאן ולהבא.

(83) בסיס של חרס שמעמידים עליו את הכירה. (84) הנמצאת בקרקעית הפחת. (85) ואפשר להסיק על האבן ותגיע האש לקדירה. (86) מפני שהאבן והצרור אינם קרקעית הכירה. (87) הכירה.

פרק שבעה עשר¹

(1) יבאר ידות הכלים אם הן ככלים. מוסף תנור של בעלי בתים או של נחתומים. חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלוש אצבעות וכו'.

א. כל ידות הכלים² - הרי הן ככלים, ואם נטמא הפלי - נטמא ידו הצריך לה³ בתשמישו⁴; ושאין צריך לה - טהור, כמו שיתבאר⁵. לפיכך, האבן⁶ היצאת מן התנור טפח ומן הפירה שלש אצבעות - חבור⁷, ואם נטמא התנור והפירה - נטמאו אבנים אלו. ואכלין ומשקין הנוגעין באבנים אלו - נטמאו. ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור או בחוץ לשלש אצבעות של פירה - טהורין⁸.

(2) כל דבר המחובר לכלי והוא משמש את הכלי לצורך מלאכתו - נקרא יד הכלי. (3) שהכלי צריך לה. (4) בחולין קיה, א - למדו זה מן הכתוב (ויקרא יא, לח): "טמא הוא לכם" - לכל שבצרכיכם (ראה הל' טומאת אוכלין פ"ה). (5) לקמן בפרק זה. (6) כלים פ"ה מ"ב. (7) נידונות כחלק מן התנור והכירה. (8) חלק האבן

וגפרית, שעוה ושקרים, בצק או גללים - טהור. זה הפלל: דבר שאין עושין ממנו תנור - אינו מחבר את הסדקין.

(57) שם ה"ז. (58) תנור העשוי מחתיכות חרס מחוברות זו לזו, ונשארו סדקים בין החתיכות. (59) מרח טיט על כל חתיכה וחתיכה. (60) לא מרח על מקום הסדקים. (61) מפני שחלקי התנור אינם מודבקים. (62) גבס. (63) אף-על-פי שלא מירח על החרסים. (64) חרס כתוש שנילוש במים (רבינו בפירושו לכלים פ"י מ"ב, אולם בפירושו לשבת פ"ח מ"ד כתב: "טיט האדמה, והוא ידוע אצל הרופאים").

י. סדק⁶⁵ תנור שנתנו פלפי זוית⁶⁶ ומרח בטיט מן הצדדין⁶⁷ - טהור⁶⁸.

(65) שם. (66) העמיד את התנור בזווית הבית, והוא נוגע בשני הקירות באופן שהסדק נמצא בחלול שבין הקירות והתנור (ביאור הגר"א לתוספתא). (67) במקום שדופנות התנור נוגעים בקירות הבית. (68) אף-על-פי שהמירוח מחזק ומעמיד את התנור שלא יתפרק.

יא. דף⁶⁹ של תנור שנתנו בזוית⁷⁰ להיות אופה בו⁷¹ - טהור. ואם יש בו רב⁷² תנור - מקבל טמאה.

(69) שם. (70) העמיד אותו בזווית הבית, באופן המבואר בהלכה הקודמת. (71) להסיק במקום הפנוי שבין הדף והקירות. (72) להרביק פת בדף.

יב. תנור⁷³ שנתן בו עפר עד חציו: אם נטמא מאווריו בלבד⁷⁴ - אינו מתטמא אלא מעפר ולמעלה⁷⁵; ואם נטמא במגע ונגעה טמאה בו מתוכו⁷⁶ - נטמא כלו אף מעפר ולמטה⁷⁷.

(73) משנה כלים פ"ה, ו. (74) שרץ נתלה באווריו ולא נגע בתנור. (75) אוכלין ומשקין הנמצאים בתנור למעלה מן העפר מתטמאים, אבל הטמונים בתוך העפר לא נטמאו (רבינו בפירושו למשנה). (76) לא נתבאר אם הכוונה לנגע בתוכו למעלה מן העפר בלבד או אפילו אם נגע בתוכו למטה מן העפר. (77) לקמן בפ"ז ה"ה כתב רבינו, שכל הדברים שנאמר בהם בכלי חרס מטמאים במגע ולא באוויר - טומאתם מגזירת חכמים, ולפיכך הקילו בטומאתם, כדי שלא ישרפו תרומה וקדשים על טומאה זו. שם אמנם המדובר בענין חיבור, אבל יש ללמוד משם לכאן. ויוצא מזה, שלדעת רבינו ביטל העפר את חלק הכלי שהעפר בתוכו, ואינו מקבל טומאה מן התורה כלל, אלא חכמים גזרו על המגע ולא על האוויר. [במשנתנו כתוב: "מעפר ולמטן מטמא במגע, מעפר ולמעלן מטמא באוויר". ומפרש רבינו, "מעפר ולמטן", היינו הדברים הנמצאים בתוך העפר. "ומעפר ולמעלן", פירושו מה שנמצא למעלה מן העפר. ובאליהו רבה מפרש: "מעפר ולמטן", היינו שהשרץ נמצא מעפר ולמטן ונגע בשולי התנור - נטמא כל התנור, ואם לא נגע אינו מטמא כלל; "ומעפר ולמעלן", פירושו השרץ נמצא באוויר הפנוי - מטמא כל הכלי. אגב, הוא מקשה,

23 שם. מחוברים היו לכירה כלים קטנים. (24) מקום להעמיד בו פך השמן. (25) שמשמים בו תבלין לצורך התבשיל. (26) לשום בו נר. כל אלה הכלים אינם משמשים את פעולת הבישול ממש, ולפיכך אינם חיבור לכירה מן התורה, אלא חכמים גזרו שיהא נידונים כמחוברים (שבת מח, ב.). (27) כשנגע שרץ בתוכה. (28) נכנס שרץ לאוירה ולא נגע בדופנה. (29) שם. ראה למעלה פט"ו הי"א הערה ע.

המרוחק יותר מטפח מן התנור או יותר משלש אצבעות מן הברירה, אינו מתטמא עמהם, מפני שחלק זה אינו מוסיף כלום לצורך תשמיש התנור והכירה - אינו יד להם.

1 **ב. הפפח⁹: עֲשָׂאָהּ לְאִפָּה - שְׁעוּרִי¹⁰ פְּתָנֹר;**
2 **עֲשָׂאָהּ לְבָשֹׁל - שְׁעוּרִי פְּכִירָה.**

(9) ראה למעלה פט"ו הי"ג. (10) שיעור היד שלו.

3 **ג. מוסף התנור¹¹ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים - טְהוּר¹²; וְשֶׁל**
4 **נְחֹתָמִין - טָמֵא בְּטֻמְאַת הַתְּנֹר, מִפְּנֵי שְׁסוּמָן עָלָיו**
5 **אֶת הַשְּׁפֹד¹³. פְּיוּצָא בּוֹ: מוֹסֵף יוֹרֵה שֶׁל שׁוּלְקֵי זֵיתִים**
6 **- טָמֵא¹⁴, וְשֶׁל צִבְעִים - טְהוּר¹⁵.**

(11) שם מ"ה. לפעמים מוסיפים שיכבת טיט על שפת התנור, כדי להגביהו וישמור חומו. שיכבה זו "מוסף התנור" שמה. (12) מוסף זה אינו עוזר למלאכת האפייה, ובדרך כלל מספיק גבהו של התנור עצמו. (13) שצולים בו בשר, והנחתום הצולה בשר בתנור למכירה משעין עליו את השפוד, כדי שלא יצטנן הבשר שעליו, ולפיכך נידון כצריך למלאכתו. (14) דרכם להשתמש גם במוסף היורה, כשיש להם הרבה זיתים לבשל. (15) צבעים נזהרים מלהשתמש במוסף, מפני שהצבע מתקלקל על-ידי-זה.

7 **ד. עֲטֶרֶת¹⁶ הַכִּירָה¹⁷ - טְהוּרָה¹⁸. וְטִירַת הַתְּנֹר, וְהוּא**
8 **הַמָּקוֹם הַבְּנוּי בְּצִדוֹ שֶׁמִּנְחִין בּוֹ אֶת הַפֶּת בַּעַת**
9 **רְדִיתָהּ: בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָ אַרְבָּעָה טַפָּחִים - טָמֵאָה**
10 **בְּטֻמְאַת הַתְּנֹר¹⁹; פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טַפָּחִים -**
11 **טְהוּרָה²⁰, לְפִי שְׁאִינָה חֲבוּר לֹא²¹. וְאִם חִבְרָה לַתְּנֹר,**
12 **אָפְלוּ עַל שְׁלֹשׁ אָבְנִים²² - טָמֵאָה.**

(16) שם מ"ג. (17) בראש הכירה עשו מקום מעוגל להעמיד עליו את הקדירה שהורידו מן האש, ונקרא "עטרת הכירה". (18) אם נטמא הכירה, לא נטמא עטרתה. (19) כשנטמא התנור - נטמא, מפני שהיא משמשת מלאכת האפייה. (20) טירה קטנה אינה ראויה להניח בה את הפת. (21) טירה רגילה גבהה ארבעה טפחים כתחילת בנין התנור (ראה למעלה פט"ו הי"א) ואינה מחוברת לתנור, ואעפ"כ היא נטמאת בטומאת התנור, מפני שהיא משלימה את האפייה. בנמוכה משיעור זה אין משתמשים, ולפיכך אין דינה כחלק מן התנור כשאינה מחוברת לו. (22) העמיד שלושה אבנים לשלושת צידי התנור ולא חיברן, והעמיד עליהן את הטירה וחיברה לתנור.

13 **ה. בֵּית²³ הַפֶּךָ²⁴ וּבֵית הַתְּבָלִין²⁵ וּבֵית הַגֵּר²⁶**
14 **שֶׁבִּפְרִיה: אִם נְטֻמְאַת הַכִּירָה בְּמַגֵּעַ²⁷ - נְטֻמָּא פְּלִן,**
15 **וְאִם נְטֻמְאַת בְּאִוִּיר²⁸ - לֹא נְטֻמָּא; לְפִי שְׁאִינָן חֲבוּר**
16 **לָהּ אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְלִפְיָךְ עָשׂוּ לָהֶן הֶבֶר כְּדִי**
17 **שָׁלֵא יִשְׁרְפוּ עַל מַגֵּעַ תְּרוּמָה וְקֳדָשִׁים²⁹. וְכֵן כֹּל**
18 **שְׁאֵנוּ אוֹמְרִין בְּעֵנָן זֶה שֶׁהוּא מִתְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וְאִינוּ**
19 **מִתְטַמֵּא בְּאִוִּיר - אִינוּ חֲבוּר אֶלָּא מִדְּבָרֵיהֶם, וְעָשׂוּ**
20 **לוֹ הֶבֶר זֶה כְּדִי שָׁלֵא יִשְׁרְפוּ עָלָיו קֳדָשִׁים, אֶלָּא**
21 **תּוֹלִין.**

22 **ו. חֲצֵר³⁰ הַכִּירָה³¹, בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָ שְׁלֹשׁ**
23 **אַצְבָּעוֹת³² - הָרִי זֶה חֲבוּר; וְאִם נְטֻמְאַת הַכִּירָה אוֹ**
24 **חֲצֵרָה, בֵּין בְּאִוִּיר בֵּין בְּמַגֵּעַ - נְטֻמְאַת הַשְּׁנִיָּה³³.**
25 **הֵיתָה הַחֲצֵר פְּחוֹתָהּ מִכָּאן וְנְטֻמְאַת אַחַת מֵהֶן**
26 **בְּמַגֵּעַ - נְטֻמְאַת הַשְּׁנִיָּה; אֲבָל אִם נְטֻמְאַת אַחַת**
27 **מֵהֶן מֵאִוִּירָה בְּלֹכֶד - אֵין חִבְרָתָהּ טָמֵאָה, לְפִי**
28 **שְׁאִינָה חֲבוּר לָהּ אֶלָּא מִדְּבָרֵיהֶם³⁴. הֵיתָה חֲצֵר**
29 **הַכִּירָה מִפְּרִשָּׁתָּה³⁵ מִמָּנָה³⁶: בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָ**
30 **שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת - הָרִי זֶה חֲבוּר לָהּ בֵּין לְטֻמְאַת**
31 **מַגֵּעַ בֵּין לְטֻמְאַת אִוִּיר; הֵיתָה פְּחוֹת מִכָּאן, אוֹ**
32 **שֶׁהֵיתָה הַחֲצֵר חֲלָקָה וְאֵין לָהּ שָׁפָה - אֵין חֲבוּר**
33 **לָהּ; וְאִם נְטֻמְאַת הַכִּירָה, בֵּין מֵאִוִּירָה בֵּין בְּמַגֵּעַ**
34 **- הַחֲצֵר טְהוּרָה, וְכֵן אִם נְטֻמְאַת הַחֲצֵר - הַכִּירָה**
35 **טְהוּרָה.**

(30) שם פ"ז מ"ג. (31) חצר - שטח שכנגד פי המוקד. (32) כתחילת בניינה של כירה (ראה למעלה פט"ו הי"א). (33) אם נטמא הכירה נטמא החצר, וכן להיפך. (34) נתבאר בהלכה הקודמת גבי טירת התנור. (35) שם מ"ד. (36) אינה מחוברת לכירה. מכאן שבבבות הקודמות מדובר במחוברות, ואף-על-פי-כן אין התנור מועיל אלא לטומאת מגע.

36 **ז. פְּטָפוּטֵי כִּירָה³⁷ - שְׁלֹשָׁה³⁸. הִיָּה גְבוּהָ כָּל אֶחָד**
37 **מֵהֶן שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת אוֹ פָּחוֹת, אִם נְטֻמְאַת הַכִּירָה,**
38 **בֵּין בְּמַגֵּעַ בֵּין בְּאִוִּיר - נְטֻמָּא שְׁלֹשָׁתָן³⁹. וְכֵן אִם הָיוּ**
39 **אַרְבָּעָה. נָטַל⁴⁰ אֶחָד מֵהֶן⁴¹: אִם נְטֻמְאַת הַכִּירָה**
40 **בְּמַגֵּעַ - נְטֻמָּא שְׁנֵי הַפְּטָפוּטִים שֶׁנִּשְׁאַרְוּ, וְאִם**
41 **נְטֻמְאַת בְּאִוִּיר - לֹא נְטֻמָּא עִמָּהּ⁴². עָשָׂה לָהּ שְׁנֵי**
42 **הַפְּטָפוּטִים⁴³ זֶה כְּנָגֵד זֶה⁴⁴: אִם נְטֻמְאַת הַכִּירָה**
43 **בְּמַגֵּעַ - נְטֻמָּא, וְאִם נְטֻמְאַת בְּאִוִּיר - לֹא נְטֻמָּא⁴⁵.**
44 **הָיוּ הַפְּטָפוּטִים גְּבוּהִין⁴⁶ מִשְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת וּלְמִטָּה⁴⁷**
45 **- מִתְטַמְּאִין עִמָּה בֵּין שְׁנֵי נְטֻמְאַת בְּמַגֵּעַ בֵּין שְׁנֵי נְטֻמְאַת**
46 **בְּאִוִּיר; וּמִשְׁלֹשׁ וּלְמַעְלָה - מִתְטַמְּאִין עִמָּה אִם**
47 **נְטֻמְאַת בְּמַגֵּעַ, אֲבָל אִם נְטֻמְאַת מֵאִוִּירָה בְּלֹכֶד - אֵין**
48 **מִתְטַמְּאִין עִמָּה. הָיוּ מְשׁוּכְכִין מִן הַשְּׁפָה⁴⁸ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ**
49 **אַצְבָּעוֹת⁴⁹ - מִתְטַמְּאִין עִמָּה בֵּין שְׁנֵי נְטֻמְאַת בְּמַגֵּעַ בֵּין**
50 **שְׁנֵי נְטֻמְאַת בְּאִוִּיר; הָיוּ חוּץ לְשְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת -**
51 **מִתְטַמְּאִין עִמָּה אִם נְטֻמְאַת בְּמַגֵּעַ, וְאִם נְטֻמְאַת**
52 **בְּאִוִּיר בְּלֹכֶד - אֵין מִתְטַמְּאִין עִמָּה⁵⁰. וְאֵין**

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקבלה". ולדוגמא הביא "הכסא והמיטה והספסל והמנורה והשולחן של חרס" וכן סילונות של מים שאע"פ שהן כפופין ואע"פ שהן מקבלין הרי הן טהורים "מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים".

בפנימיות העניינים, כלי חרס העשוי מן העפר מרמז על האדם "ויוצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה כו" שסודו מעפר ומשול כחרס הנשבר, ששבירתו זו טהרתו - "לב נשבר ונדכא" "... ואת דכא ושפל רוח" שיהודי צריך להיות מצד אחד כלי שלם וביחד עם זאת כלי חרס עפר מן האדמה תכלית הביטול כי טהרתו של יהודי באה לו מהרגשת הביטול ומהידיעה שכל מציאותו אינה אלא המציאות שלמעלה, ולכן פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

וגם אם יש לו בית קיבול אבל מרגיש כסילונות של מים שכל עניינם להעביר המים ממקום למקום ויודע בעצמו שכל מעשיו ופעולותיו הגדולים הם רק כדי למלאות שליחותו של הקב"ה "כדי שיצאו מהן המים" הרי שעם היותו כלי שלם מרגיש בעצמו ש"לא נעשה לקבלה" ולכן אינו מקבל טומאה.

הלימוד בהלכה מזכיר את הפסוקים בספר מלכים ששם נאמר מיטה ושולחן וכסא ומנורה אבל לא הוזכר ספסל, ואם משם לקח הרמב"ם הדוגמאות הנ"ל מדוע הוסיף (והוסיפה המשנה) גם ספסל.

הנה ידוע מה שכתב שכלי חרס הוא זה "ששורפין אותו בכבשן" ובעבודת האדם עניינו ביטול, ששורפין אותו באש שלמעלה "רשפי" רשפי אש שלהבת י-ה" שהו"ע עבודת התפילה. ופרטי העניינים בתפילה מרומזים בכלים הנ"ל שמיטה זה תפילת ערבית, ושולחן כסא ומנורה תפילת שחרית, שולחן הוא פסוקי דזמרה וברכות ק"ש, כסא - ק"ש, ומנורה תפלת שמו"ע (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קסד, ב. ואילך).

כסא וספסל תוכנם שווה, ששניהם עשויים לישיבה, אלא שכסא הוא ליחיד והספסל ליותר מאחד. וברמב"ם (ובמשנה) הוסיף ספסל שהוא פרט בכסא שנעשה לישיבה כי המשנה והרמב"ם הם תושבע"פ שעניינם לפרט את תושב"כ, ובתורה לא נאמר אלא כלי חרס. אבל בנביא שהוא "ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ נפרטו ארבעה כלים, ובמשנה וברמב"ם נפרטו עוד יותר כי כאמור ספסל המיועד לישיבה הוא פרט בכסא. ולהעיר שאין ספסל מתאים לתוכן הסיפור בספר מלכים, כי שם מדובר על "עליית גג קטנה" שנבנתה עבור איש אחד - אלישע.

(על פי "זין מלכות" ספר טהרה סימן כט)

(2) כלים פרק ב משנה ג. (3) תשמישו הרגיל של הכלי אינו לקבל לתוכו. (4) אפילו טומאת מידרס אין להם (ראה למעלה פרק א הלכה ח"ט). (5) חבית שמשתמשים בה

1 **מְדַקְדְּקִין⁵ בְּכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֶּה, שֶׁפֶלֶן הֵן מְדַבְּרִי סוֹפְרִים.**

2

(37) שם. (38) דרך האומנים לעשות שלוש בליטות בראש הכירה מסודרות בצורת סגול, ועליהן מעמידים את הקדירה. [נתבאר כבר שבכירה מקום לשפיתת שתי קדירות, ולפיכך יש להניח שעשו שלוש בליטות לכל מקום שפיתה]. (39) כי הן חלק מהכירה עצמה. (40) שם מ"ה. (41) מדובר בכירה של שלושה פטפטים. (42) אפשר להשתמש בהם בדוחק, ומן התורה אינם מתטמאים עם הכירה, וחכמים גזרו טומאה על המגע ולא על האוויר (ראה למעלה הל"ה). (43) האומן עשה רק שני פטפטים. (44) ואפשר לשפות עליהם קדירות. (45) מפני ששינה מדרך העולם, אין הפטפטים מתטמאים מן התורה אלא מגזירת חכמים ('משנה אחרונה' במשנתינו). [בכל ספרי המשניות שבידינו, הגירסא: "מתטמאין במגע ובאוויר". אולם רבינו גורס "ולא באוויר" ('תוספות יום-טוב')]. (46) יותר משלוש אצבעות. (47) חלק הפטפטים מגובה שלוש עד לכירה (במשנה כתוב: "משלוש אצבעות, משלוש ולמטה". ורצוי להוסיף גם כאן את התיבה "משלוש", וישופר בזה הסגנון). (48) לצד החוץ. (49) המרחק בין הפטפוט לבין השפה, הוא פחות משלוש. (50) כל הדינים שבהלכה זו, החל מ"ניטל אחד מהן", שנויים במחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון, ופסק כרבי מאיר. (51) רבינו לא פירש, עד כמה אפשר לסטות מהשיעורים שנקבעו ובאיזה תנאים [ב'תוספות יום-טוב' כתב, שרבינו מסתמך על דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו, עיי"ש].

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר שכלי חרס אינו מטמא עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה. ודין המשתמש בכלי חרס כשהוא כפוי. כמה יקבל כלי חרס ויהיה מקבל טומאה. חזקת חרסים הנמצאים בכל מקום.

3 **א. פְּלִי חֶרֶס² אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שִׁיְהִי מְקַבֵּל**
4 **וְעָשׂוּי לְקַבְּלָהּ; אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ בֵּית קִבּוּל, או**
5 **שִׁיְהִי מְקַבֵּל וְלֹא נַעֲשֶׂה לְקַבְּלָהּ³ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה**
6 **פְּלִי, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ,**
7 **הַכֶּסֶּא וְהַמִּטָּה וְהַסִּפְסָל וְהַמְּנוֹרָה וְהַשְּׁלֵחָן שֶׁל חֶרֶס,**
8 **וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בֵּהֶן מְפִלִים שְׁאִין לָהֶם תוֹךְ - אֵינֶן**
9 **מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְכֵן הַסִּילוֹנוֹת שֶׁהַמִּים מֵהֶלְכִין בֵּהֶן,**
10 **אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּפוּפִין וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין -**
11 **הֲרִי הֵן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לְקַבְּלָהּ, אֲלָא כְּדִי**
12 **שִׁיְצִאוּ מֵהֶן הַמִּים. וְכֵן חֲבִית שֶׁל שִׁיטִּים⁵ וְחֲבִית**
13 **הַדְּפֻנָּה⁶ בְּשׁוּלֵי הַמַּחֲצִי, הוֹאִיל וְנַעֲשִׂית כְּמוֹ בֵּית יָד**
14 **שְׁנוּשָׁאִין בָּהּ הַמַּחֲצִי וְלֹא נַעֲשִׂית לְקַבְּלָהּ - אֵינָה**
15 **מְקַבֵּלֶת טֻמְאָה.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהי' מקבל ועשוי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ה' סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- המתלמידים לשוט על פני המים. (6) מלשון דופן. (7) מחץ הוא כלי חרס גדול ועושים בקצותיו בית קיבול לשום בה את היד כשמשמשים בו, שימת היד בבית הקיבול אינה קבלה.
- ב. פָּנֵס שֶׁהִיָּה בּוֹ בֵּית קִיבּוּל שְׁמֶן⁸ - מְקַבֵּל טִמְאָה, וְשֹׁאֵין בּוֹ - טָהוֹר⁹. וְכֵן מְגוּפַת הַיּוֹצְרִים¹⁰ שֶׁיֵּשׁ לָהּ תוֹךְ - טִמְאָה.
- (8) יש פנסים שבית קיבול השמן קבוע בהם. ויש כאלה, שמכניסים בהם הנר עם השמן כשרוצים להשתמש בו והפנס משמש רק להגן מפני הרוח. (9) מפני שהדפנות לא נעשו לקבלה אלא להגנה מפני הרוח. (10) האבניים שעליו נותן היוצר (עושה כלי חרס) את הטיט ומפתח תבנית הכלי, ולמגופה זו אין שפה, ואחר כך נותן את הכלי על אבניים אחרות שיש להן שפה וגומר מלאכתו.
- ג. מִשְׁפָּךְ שֶׁל פְּעָלֵי פְתִים - טָהוֹר¹¹; וְשֶׁל רוֹכְלִין - מְתַטְמָא, מִפְּנֵי שֶׁמִּטְהוּ עַל צִדּוֹ¹² וּמְרִיחַ בּוֹ לְלוֹקֶחֶת¹³.
- (11) מפני שאינו עשוי לקבלה אלא להעביר את המשקין כמו סילונות כפופים שבהלכה א. (12) ונותן בו מעט שמן. (13) כדי שיכיר את טיב השמן ולפיק נידון כעשוי לקבלה, אבל בעל הבית אינו מעוניין לעשות כן.
- ד. כֶּסוּי פְּדֵי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן וְהַחֲבִיטִים¹⁴ - טָהוֹרוֹת¹⁵, שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ לְקַבֵּלָהּ. וְאִם הִתְקַיֵּן לְתַשְׁמִישׁ¹⁶ - מְתַטְמָאִין.
- (14) פירוש, כיסויי חביות. (15) אף על פי שיש להם בית קיבול. (16) נעשו מתחילה כדי להשתמש בהם לקבלה.
- ה. כֶּסוּי הָאֵלֶפֶס¹⁷: בְּזֶמֶן שֶׁהוּא נִקְוֵב¹⁸ וְיֵשׁ לוֹ חֲדוּד¹⁹ - טָהוֹר²⁰; וְאִם אֵינוֹ נִקְוֵב וְאֵין לוֹ חֲדוּד - מְתַטְמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה מְסַנֶּנֶת לְתוֹכוֹ אֶת הַיֵּירֶק²¹. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל הַמְשֻׁמֵּשׁ בְּכָלִי חָרָס כִּשְׁהוּא כְּפוּי²² - טָהוֹר²³.
- (17) מחבת גדולה. (18) ככונס משקה (ראה למעלה פרק י"ד הלכה ט). דרך היוצרים לנקב את כיסוי האילפס כדי להוציא את הקיטור המתקבץ תחתיו. (19) פירוש, או יש לו חידוד היינו בליטה על גבו שראשה מחודד. (20) כשיש לו חידוד למעלה אינו ראוי לקבלה, כי אי אפשר להעמידו על גבו ולשפוך תבשיל לתוכו. (21) שופכת לתוכו את רוטב הירק שבאילפס, ויש מפרשים שנותנת לתוכו את הירק כדי שיתמצו ממנו המים. (22) על הכלי העיקרי ואינו משמש בפני עצמו. (23) ככל משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד.
- ו. טִיטְרוֹס²⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נִקְוֵב וּמוֹצִיא פְּרוֹטוֹת²⁵ - מְתַטְמָא; וְשֶׁהִי הַמִּים מְתַפְנְסִין בְּצִדָּדִין²⁶, וְהֵן עֲשׂוּיִין לְקַבֵּלָהּ.
- (24) שם משנה ו. כלי רחב שוליים ובהם הרבה נקבים דקים
- ו. הַלְפִיד שֶׁל חָרָס שְׁמָנִיחִין מְטַלִּיּוֹת הַבְּגָדִים וְהַשְּׂמֶן בְּתוֹכוֹ וְהוּא דוֹלֵק - מְתַטְמָא²⁷. וְכֵן כָּלִי שְׁמָנִיחִין תַּחַת הַנֵּרוֹת²⁸ לְקַבֵּל הַשְּׂמֶן - מְתַטְמָא.
- (27) הלפיד מחודד בתחתיתו ונותנים את הקצה המחודד במוט ארוך. משמיענו שאף על פי שאינו יכול לעמוד בפני עצמו - מקבל טומאה, מפני שהוא מקבל ועשוי לקבלה. (28) במשנה: "ובית שקעו של נר". ופירש רבינו כמו שכתב כאן. ומשמיענו, שבית השקע אינו נידון כמשמש כלים בשעת מלאכה בלבד.
- ח. גִּסְטָרָא²⁹ שְׁמָנִיחִין תַּחַת הַכֶּלִים לְקַבֵּל מִשְׁקִין הַנוֹזְלִין מִן הַכֶּלִי - מְקַבֵּלַת טִמְאָה³⁰.
- (29) שם משנה ו. "כלי שאין לו בית יד ולא בית קיבול ומשמש תושבת לכלים גדולים כדי לקבל טפטופים" (רבינו בפירושו). (30) אף על פי שהנוטפים הולכים לאיבוד - נידונית הגיסטרא כעשויה לקבלה. [מלשוננו של רבינו בפירושו משמע שהמדובר בכלי שנעשה במיוחד לשם כך. אולם בכל מקום שנאמר בש"ס "גיסטרא" הכוונה לכלי שנשבר (או לבעל חי שנחתך לשני חלקים), וגם במשנתנו מבואר שהכוונה לשבר כלי. וראה לקמן פרק י"ט הלכה ח].
- ט. סְפִינָה שֶׁל חָרָס, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מְקַבֵּלַת - אֵינָה מְקַבֵּלַת טִמְאָה; וְשֹׁאֵין הַסְפִּינָה בְּכָלֵל הַכֶּלִים הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה³¹, בֵּין הִיא שֶׁל חָרָס בֵּין הִיא שֶׁל עֵץ, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה.
- (31) בשבת פג, ב שנינו: "מנין לספינה שהיא טהורה? שנאמר (משלי ל, יט) דרך אניה בלב ים. ופירשו בגמרא שם: "מה ים טהור אף ספינה טהורה".
- י. כָּל הַכֶּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְנִפְסְדָה צוּרְתָן - אֵין שְׁבִרְיָהֶן מְקַבֵּלִין טִמְאָה, אֵף עַל פִּי שְׁאוֹתָן הַשְּׁבָרִים רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ; חוּץ מִשְׁבָּרֵי כָּלִי חָרָס, שְׁאִם הָיָה בֵּהֶן חָרָס הָרְאוּי לְקַבֵּל - הֵרִי הוּא מְקַבֵּל טִמְאָה. שְׁנֶאֱמַר: וְכָל כָּלִי חָרָס³². מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶה לֹא בֹא לְרִבּוֹת אֲלָא שְׁבָרֵי כָּלִי חָרָס. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כִּשְׁהִיָּה לְחָרָס זֶה תוֹךְ לְקַבֵּל בּוֹ הַמִּשְׁקִין כִּשְׁהִיָּה הַחָרָס יוֹשֵׁב, לֹא סְמוּךְ³³; אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אֲלָא אִם בֶּן סוּמְכִין אוֹתוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה.
- (32) תורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז הלכה א: "מנין לרבות שבירי כלי חרס? תלמוד לומר וכל כלי חרס". (33) על מה שהוא אחר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(43) מחלקו התחתון. (44) בלי סמיכה. (45) הדפנות שנשארו היו משופעים מאוד, אבל השוליים עצמם מסתיימים מבחוץ בשטח ישר קטן המאפשר להם לעמוד בלי סמיכה. (46) השבר הזה הוא ככלי קטן. (47) כאילו שיטחם ישר.

טז. חזקת⁴⁸ חרסים הנמצאים בכל מקום - 31
טהורים⁴⁹, חוץ מהנמצאים בבית היוצר; מפני שרפן 32
גסטריות הן⁵⁰ לפלים, והגסטרית מקבלת טמאה אף 33
על פי שהיא משבירי פלים. 34

(48) שם פרק ג הלכה ד. "חזקה" משמעותה הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. הנחה כזו מתקבלת כיסוד לענייני הלכה. (49) אינם מקבלים טומאה אף על פי שהם ראויים לגיסטרא. דעת רבינו, שחרסים אינם מקבלים טומאה אלא אם מייחדים אותם הבעלים לשם גיסטרא, היינו, להושיבם תחת כלים כדי לקבל הנוטפים. ומתקבל על הדעת שחרסים הנמצאים בשוק או באשפה לא יוחדו על ידי הבעלים לשמש גיסטרא. (50) רוב החרסים שהיוצר לא השליך אותם לחוץ מיוחדים לגיסטרא. [הכסף משנה מפרש, שהם ראויים לקבל המשקין הנוטפים].

פרק תשעה עשר

(1) יבאר כמה שיעור השבר בכלי חרס ויטהר מטומאתו או לא יקבל טומאה. ודין המטמא במגע וכנגדו באויר או מתטמא במגע ולא כנגדו באויר. חבית שנתרעעה וטפלה בגללים או ניקבה וסתמה בזפת.

א. במה² שיעור השבר שישבר כלי חרס ויטהר 35
מטמאתו אם היה טמא, או לא יקבל טמאה אם היה 36
טהור? העשוי לאכלין³ - משניגב במוציא זיתים⁴; 37
והעשוי למשקין - משניגב מכניס במשקין, 38
בשמיניחין אותו על המשקה יבנס המשקה לכלי 39
בנקב; העשוי לקב ולקב⁵ - מטילין אותו לחמור⁶, 40
והרי הוא מקבל טמאה עד שניגב במוציא זית. ולא 41
אמרו במוציא משקה⁷ אלא בגסטרית בלבד⁸, לפי 42
שהיא עשויה לקבל המשקין הנוזלים מן הפלים, 43
ואם הוציאה משקין - הרי זה בטל תשמישה⁹. 44

(2) כלים פ"ג מ"א. (3) נעשה מלכתחילה להניח בו אוכלין. (4) זיתים שבכלי גופלים דרך הנקב. (5) לאוכלין ולמשקין. (6) נתבאר למעלה בפרק יד ה"ט. (7) ומה שאמרו חכמים (בשבת צו, א) "כמוציא משקה" (פירוש, המשקה שבכלי יוצא דרך הנקב, שיעור זה הוא קטן מן "מכניס במשקין"). (8) זה נאמר בגיסטרא, פירוש שבר כלי הראוי להושיבו תחת כלים לקבל משקין הנוטפים מהם. (9) שהרי כל תשמישה היא לקבל משקין הגופלים לתוכה. ראה ההלכה הבאה.

ב. חמש מדות¹⁰ בכלי חרס: נקב במוציא משקה - 45
טהור מלהתטמא משום גסטרית¹¹, ועדין הוא חשוב 46
כלי לקדש בו מי חטאת¹². נקב בכניס משקה - אינו 47
ראוי לקדש בו מי חטאת, ועדין כלי הוא חשוב 48
להכשיר הזרעים¹³ במשקין התלושין בו, כמו 49

יא. החרס שאינו יכול לישוב כלי שיקבל מפני 1
אזנו³⁴, או שהיה בו חדוד והחדוד מכריעו לצד 2
אחר - הרי זה טהור, אף על פי שנשלה האזן או 3
נשבר החדוד³⁵; שכל כלי חרס שטהר שעה אחת - 4
אין לו טמאה לעולם. 5

(34) אוזן הכלי מפריעה. (35) ואפשר להושיב את הכלי באופן שיקבל.

יב. כלי חרס ששוליהן חדין³⁶ במזרקות שנשברו 6
ושוליהן מקבלין, אף על פי שאינן מקבלין אלא אם 7
כן נסמכו, כגון שולי הקרפיות³⁷ והכוסות³⁸ - הרי 8
אלו מקבלין טמאה; שלכן נעשו מתחלתן, שהיהו 9
שוליהן מקבלין בסמיכה או באחיזה³⁹. 10

(36) השוליים משתפעים והולכים כלפי מטה ומסתיימים בחוד בצורת קוץ. (37) כלים ידועים המיוצרים באי קורפו. (38) במשנה "קוסים הצידוניים". בצידון עשו כוסות ששוליהן מחודדות ואין להעמידן בלי סמיכה. (39) ביד. שבר מכלי שנעשה כדי להעמידו בלי סמיכה אינו מטמא כשאנו יכול לעמוד לבדו, שהרי אינו ראוי למלאכתו, אבל כשתחילת יצירתו היא להשתמש בו בלי עמידה עצמאית, גם כשנשבר לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה.

יג. כמה יקבל החרס ויהיה מקבל טמאה? אם היה 11
הכלי כשהיה שלם מכיל כלי סיכת אדם קטן⁴⁰ עד 12
חביות שהן מקבלות כסאה⁴¹ או קרוב⁴² לה ונשברו, 13
ונשאר בחרסים, בין מקרקעיהן בין מדפניהן, חרס 14
שהוא מקבל כשהוא יושב רביעית - הרי זה מקבל 15
טמאה. 16

(40) המשנה אומרת: "שיעורן מכדי סיכת אדם קטן ועד לוג, מלוג ועד סאה ברביעית (הלוג). (41) הסאה שישה קבים והקב ארבעה לוגים. (42) פירוש, מה שאמרנו "כסאה" הכוונה קרוב לסאה; משהו פחות מסאה, אבל סאה מליאה דינה כלמעלה מסאה כסברת התרצן בחולין נה, א.

יד. היה הכלי מחבית המכילה כסאה עד חבית 17
המכילה סאתים או יתר ונשברה, אם היה בחרס 18
הנשאר כלי לקבל חצי לג - הרי זה מקבל טמאה. 19
היה הכלי מחבית המכילה סאתים עד חצבים 20
גדולים ונשברו, אם נשאר מהן חרס המקבל לג 21
- הרי זה מקבל טמאה. היו החרסים מקבלין 22
פחות משעורין אלו - אין מקבלין טמאה. 23

טו. כלי חרס קטן, כגון הפך וכיוצא בו, שנשבר, 24
ונשאר מקרקעיתו⁴³ חרס המקבל כל שהוא כשהוא 25
יושב⁴⁴, והיה חד פיות⁴⁵ שנמצא בכלי קטן⁴⁶ - הרי 26
זה מקבל טמאה. ואם נשאר מדפנותיהן חרס 27
המקבל - אינו מקבל טמאה; לפי שדפנות פלים 28
אלו וכיוצא בהן כשוין הן⁴⁷, ואין להן תוף הנקר, 29
ונמצאו כפשוטי כלי חרס. 30

- 1 שְׁבָאֲרָנוּ¹⁴. נִקְבַּב בְּשֵׁרֶשׁ קָטָן - אֵין הַמִּים שֶׁבְּתוֹכוֹ
2 מִכְשִׁירִין אֶת הַזֵּרְעִים וְהָרִי הֵן כְּמוֹ שְׂאִינָן בְּכָלִי,
3 וְעִדִּין כָּלִי הוּא חֶשֶׁב לְקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים וּמִקְבֵּל
4 טְמֵאָה¹⁵. נִקְבַּב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים - טְהוֹר, וְהָרִי הוּא
5 כְּכָלִי גָלִילִים וְאֲבָנִים שְׂאִין מִקְבֵּלִין טְמֵאָה, וְעִדִּין
6 כָּלִי הוּא חֶשֶׁב לְהַצִּיל בְּצִמְדֵי פְתִיל¹⁶ עַד שֶׁיִּפְתַּח
7 רְבּוּ¹⁷, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ בְּטִמְאָת מֵת (בְּפֶרֶק שְׁנִים עָשָׂר).
- 10 מימרא של רבא, שם צה, ב. 11) נתבאר בהלכה
הקודמת. 12) נתינת אפר פרה אדומה על המים לצורך
הזאה על טמאי מתים, נקרא "קידוש" בלשון חז"ל, וקידוש
צריך כלי, שנאמר (במדבר יט, יז): "ונתן עליו מים חיים
אל כלי". 13) זרעים (וכן אוכלין אחרים) אינם מקבלים
טומאה כל זמן שלא הורטבו במשקין תלושים (שאינם
מחבורים לקרקע). ואם שאב מים מן הבור או המעיין בכלי
נקוב ככונס משקה - אין מים אלה מכשירים. [רש"י שם
מפרש שהכוונה להכשיר הזרעים שבתוך כלי זה שהם
כתלושים מן הקרקע]. 14) בהלכות טומאת אוכלין פ"ג
ה"ב. 15) כשנעשה לאוכלין, כמבואר בהלכה הקודמת.
16) כלי שניקב במוציא זיתים, וסתם מקום הנקב ומירח
בטיט וכדומה, והכניסו לאוהל המת - מציל על הדברים
שבתוכם מלהיטמא, כמו כלי שלם מכוסה, מצומד ומחודק.
17) ואם נפתח רובו, אינו מציל אפילו כשסתם את הנקב.
[רבינו מסר כאן השיעור שנאמר (בגמרא שם) בכלי גדול,
אבל בכלי קטן שיעורו כמוציא רימון] (ראה למעלה פ"ד
ה"ה).
- 8 ג. הַחֲבִית¹⁸ - שְׁעוּרָה כְּאֲגוּזִים¹⁹. הָאֶלְפֶס וְהַקֶּדְרָה²⁰
9 - שְׁעוּרֵן כְּזֵיתִים²¹. וְכֵן עֲרֵבָה²² שֶׁל חֶרֶס, אֶפְלוֹ
10 הֵיחָה גְדוֹלָה וּמִחֲזִיקָה אֲרָבַעִים סָאָה בְּלֶח²³, וְנִפְתָּחָהּ
11 בְּמוֹצֵיא זֵיתִים, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְטָה עַל צִידָהּ וְלֹשׁ
12 בָּהּ²⁴ - טְהוֹרָה, שֶׁמִּתְחַלְתָּהּ לֹא נַעֲשִׂית לִקְרָה²⁵.
- 18) כלים פ"ג מ"ב. 19) רגילים היו להטמין אגוזים
בחביות נקובות, שאינן ראויות למשקין. פסק כר' יהודה.
20) שם. 21) שני כלים אלה עשויים לאוכלין ולמשקין
ונותנים עליהם חומרי שניהם (ראה ה"א), וכאן המדובר
לענין קבלת טומאה. 22) תוספתא פ"ג ה"ג.
23) בתוספתא הגירסא: "אף-על-פי שבאה במידה (מחזיקה)
ארבעים סאה בלח) - טמאה (שלא אמרו בא במידה טהור
אלא בכלי עץ בלבד), נפחתה במוציא זיתים אף-על-פי
שהוא מטה על צידה ולש בה - טהורה". ונראה שהמלה
"טמאה" הושמטה בטעות בדברי רבינו כאן, ומתוך כך קשה
להבין מה פירוש "אפילו", וגם מה כאן ענין לבא במידה?
24) מפני שהיא גדולה, נשאר מקום מספיק ללישה.
25) לא נעשתה כדי ללוש כשהוא מוטה על צידה. ומה
שאמרנו (בפ"ח ה"י), שאם השבר יכול לעמוד בלי סמיכה
הוא מקבל טומאה, המדובר כשייחדו לגיסטרא (פירוש,
להושיבו תחת כלי כדי לקבל את הנוטפים). [ואפשר גם
לפרש ע"פ שיטת ה'תוספות' שבת צה, א ד"ה ניקב, שכלי
שלם שניקב גרוע יותר משבר כלי, ראה שם. אולם מדבריו
- בפ"ח ה"ט"ז משמע שגיסטרא צריכה ייחוד, ראה השלמות
שם].
- ד. הפך²⁶ והטני²⁷ - שְׁעוּרֵן בְּשִׁמְן²⁸. וְהַצֵּרְצוּר²⁹ -
14 שְׁעוּרוֹ בְּמִים³⁰.
- 26) משנה, כלים פ"ג מ"ב. 27) רבינו גורס במשנה,
"והטני". ומפרש שם, כלי שפיו צר מאוד ומוציא טיפין
טיפין, ולכן שמו "טני". 28) השיעורין שנאמרו "כמוציא
משקה" או "ככונס משקה" - משערים בכלים אלו בשמן.
29) עשוי לשתית מים, ועושים על פיו כעין רשת.
30) שמן יותר סמיך ממים, ואינו יוצא ונכנס דרך נקב קטן
שמים יוצאים ונכנסים דרכו.
- ה. גִּרְיָ³¹ שְׁנִטְלָה פִּי³² - טְהוֹר³³. וְשֶׁל אֲדָמָה³⁴ שֶׁהִסֵּק
15 פִּי בְּפִתְלָה³⁵ - אֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה, וְאֵינוֹ בְּכָלִל כָּלִי
16 חֶרֶס עַד שֶׁיִּסֵּק בְּלוֹ בְּכַבֶּשֶׁן כְּכָלִי חֶרֶס.
17
- 31) משנה שם. 32) גר = כלי שנותנים בו השמן
והפתילה, ובראשו תוספת שהפתילה נשענת עליה. לתוספת
זו קראו: פי הנר. 33) שאינו ראוי למלאכתו. 34) שלא
הוסקה בכבשן. 35) בשלהבת הפתילה.
- ו. חֲבִית³⁶ שֶׁנִּפְתָּחָהּ³⁷ וּכְשֶׁמִּטִּין אוֹתָהּ עַל דִּפְנֶיהָ
18 מִקְבֵּלָה, או שְׁנִחְלָקָהּ³⁸ פְּמִין שְׁתֵּי עֲרֵבוֹת - עִדִּין הִיא
19 מִקְבֵּלָה טְמֵאָה³⁹. נִתְרַעְעָה⁴⁰ וְאֵינָה יְכוּלָה לְהִטְלִיט
20 בְּחֲצִי קֶבֶד גְּרוֹגְרוֹת⁴¹ - טְהוֹרָה⁴².
21
- 36) שם פ"ד מ"א. 37) ניטל חלק ממנה. 38) נסדקה
לארכה, ונפרדו שני חלקיה. 39) נראה, שהמדובר
כשייחדם לכך. שאם לא ייחדם, הרי אמרנו למעלה
שמיטהרים בניקבו כמוציא זיתים. 40) לא נשברה, אלא
יש בה בקעים וכולה רעועה. 41) שיעור סעודה קטנה
(עירובין כט, א). 42) אין משתמשים בחבית רעועה
שנוחה להישבר.
- ז. חֲבִית⁴³ שֶׁנִּטְלוּ אֲזַנֶּיהָ - הָרִי הִיא כְּגִסְטָרָא⁴⁴.
22 אֶפְלוֹ אֲזֵן אֶחָת. נִסְדָּקָה לְמִטָּה מֵאֲזַנֶּיהָ, אָף עַל פִּי
23 שְׂאֲזַנֶּיהָ קִימוֹת - הָרִי זוֹ כְּגִסְטָרָא⁴⁵. וְאֵם עֲשָׂאָה
24 מִתְחַלְתָּהּ שְׁלֹא בְּאֲזַנִּים - נִדּוּנָה כְּחֲבִית⁴⁶.
25
- 43) שם מ"ג. 44) נידונית כגיסטרא אע"פ שהיא שלימה,
מפני שקשה מאוד לטלטלה. 45) שאם יטלטל אותה
באזניה - תתפרק. 46) תוספתא כלים, פרק ג הלכה ה.
- ח. חֲבִית⁴⁷ שֶׁנִּסְדָּקָה בְּכַבֶּשֶׁן וְנִמְצָא שֶׁהִיא כְּשֵׁתִי
26 גִּסְטָרָאוֹת: אִם מִשְׁנִגְמָרָה מִלְּאֻכְתָּהּ נִסְדָּקָה - כָּל
27 גִּסְטָרָא מִהֵן מִקְבֵּלָה טְמֵאָה⁴⁸; וְאִם נִסְדָּקָה קִדְם
28 שֶׁתִּגְמַר מִלְּאֻכְתָּהּ וְאַחֵר כֶּף נִשְׂרָפָה בְּכַבֶּשֶׁן -
29 טְהוֹרָה⁴⁹. וְהֵיאָף יִדְעָה⁵⁰ דְּבָר זֶה? אִם הָיוּ שְׁבָרֶיהָ
30 שְׁוִין⁵¹ וְתוֹכָה מְאֹדִים - עַד שֶׁלֹּא נִגְמָרָה מִלְּאֻכְתָּהּ
31 נִסְדָּקָה; אֵין שְׁבָרֶיהָ שְׁוִין וְאֵין תוֹכָה מְאֹדִים - בְּיָדוּעַ
32 שְׂאֵחַר שֶׁנִּגְמָרָה מִלְּאֻכְתָּהּ נִשְׂבָּרָה, וּמִקְבֵּלָה טְמֵאָה
33 כְּשֶׂאֶר שְׁבָרֵי כָּלִי חֶרֶס הָרְאוּיִין לְתִשְׁמִישׁ.
34

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47) כלים פ"ב מ"ו. (48) שהרי היא חלק מכלי המקבל
טומאה. (49) אין תורת קבלת טומאה יורדת על שבר כלי
שמעולם לא היה ראוי לקבל טומאה. נתבאר כבר, שכלי
חרס אינו מקבל טומאה עד שיישרף בכבשן. (50) תוספתא
שם ה"ב. (51) מקום השבר הוא חלק בלי בליטות חדות.

הוא שתגע הטמאה בהן מתוך⁷⁰, וכל טמאת אור
הוא שלא תגע הטמאה כלל אלא תכנס לאור
בלבד⁷¹.

68) כשמקבלים זיתים. (69) כשהחידוד מקבל זיתים, תוכו
נידון כחלק מתוך הגיסטרא עצמו. (70) אבל אם נגעה
בגבם אינה מיטמאה כלל. רבינו מצא לנכון להדגיש זאת
כאן, כדי שלא תטעה לפרש טומאת מגע כאן כמו סתם
טומאת מגע האמורה בכל מקום, שפירושה בין בתוך הכלי
בין בגבו. (71) נתבאר למעלה בפרק יג הלכה ח.
יג. חבית⁷² שנתרעצה וטפלה בגללים⁷³, אף על פי
שהוא נוטל⁷⁴ את הגללים והחרסים נופלים - הרי
זו מקבלת טמאה, מפני שלא בטל שם כלי
מעליה⁷⁵. נשברה ודבק חרסיה אחר שפרשו או
שהביא חרסים ממקום אחר וטפלם בגללים, אף על
פי שנוטל את הגללים וחרסיה עומדין - הרי זו
טהורה, מפני שטפל מעליה שם כלי⁷⁶. היה בהן
חרס מחזיק רביעית⁷⁷ - כנגד אותו החרס בלבד⁷⁸
מתטמא באור, מפני שהוא כלי בפני עצמו; ושאר
החבית אינו מתטמא עד שתגע בה הטמאה
מתוכה⁷⁹, מפני שאינה כלי שלם.

72) שם פ"ג מ"ד. (73) מרח עליהם גללים כדי לחזקה.
(74) התכוון לומר "שכשהיא ניטל", אבל אם נטלם ונפלו
החרסים - ברור שאינה מקבלת טומאה. (75) כלי רעוע
עדיין שם כלי עליו, ולפיכך לא ירדה מעליו תורת טומאה
כל זמן שהגללים מחזיקים אותו, ואף-על-פי שיתפרקו
החרסים כשיוריד הגללים. (76) ואינה חוזרת לתורת כלי
אלא בטיפול של טיט. (77) שבא מכלי שהיה מכיל עד
סאה (ר"ש שם. ראה למעלה פ"ח הי"ג). (78) אם נכנסה
טומאה לתוך החבית כנגד מקום החרס הזה.
(79) וכשנגעה מיטמאה, מפני שכולה כדי לאותו חרס, ויד
מתטמא במגע אבל לא באוויר, לפי הכלל שאין יד לכלי
חרס [בעל משנה אחרונה מערער על כלל זה ומפרש,
שגללים אינם מחברים אפילו לעשותה יד ממש, ומועילים
רק לטומאת מגע אבל לא לטומאת אוויר].

יד. חבית⁸⁰ שנקבה⁸¹ וסתם הנקב בזפת⁸² ואחר כך
נשברה, אם יש בחרס הסתום זפת כדי להחזיק
רביעית - הרי זה מקבל טמאה⁸³, מפני שהוא
משבירי החבית, ולא בטל שם כלי מעליה⁸⁴. אבל
חרס שנקב אחר שפרש מן הכלי וסתם הנקב בזפת,
אף על פי שהוא מחזיק רביעית - טהור; שהחרס
שנקב - בטל שם כלי מעליו⁸⁵ וטהר, וכל שטטה
בכלי חרס שעה אחת - אין לו טמאה לעולם⁸⁶.

(80) שם מ"ג. (81) אפילו נקב המטהר. (82) שאינו מחבר
יפה ואינה מקבלת טומאה אחר הסתימה (ראה פ"כ ה"א).
(83) שהרי הוא ראוי לגיסטרא, וראויה לקבל משקין
הדולפים, אע"פ שהזפת אינו חיבור בן קיימא. (84) מעל
החבית. אע"פ שאינה מקבלת טומאה, לא ירדה מעליה

ט. גסטרא⁵² שנתרעצה ואינה מקבלת משקין⁵³, אף
על פי שמקבלת אכלין - הרי זו טהורה⁵⁴; שאינה
עשויה אלא לקבל משקין הדולפין⁵⁵, כמו שבארנו,
ואם הייתה דולפת⁵⁶ - אין עושין גסטרא לגסטרא⁵⁷.
וכן גסטרא שנפחתה או שנחלקה לשתיים - טהורה;
שלא אמרו⁵⁸ שירים של שירים מתטמאין, אלא
שירי כלי חרס⁵⁹ בלבד הן שמתטמאין.

(52) משנה שם פ"ד ב. (53) המשקין נשפכים. (54) אם
הכלי השלם היה טמא, פקעה טומאתה. וכל-שכן שאינה
מקבלת טומאה מכאן ולהבא. (55) ואפילו אם הוא
משתמש בה לאוכלין - בטלה דעתו. (56) זה המשך
הנימוק ולא דין חדש. (57) אין אנשים משימים גיסטרא
תחת גיסטרא נקובה או רעועה. במשנה: "אין שירין
(שירים) לשירין". (58) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני
פרשתא ז ה"א. (59) ב'תורת כהנים' שבידינו, כתוב:
"שברי כלי חרס". ונראה שרבינו גורס "שירי כלי חרס".

י. גסטרא⁶⁰ שחודדין⁶¹ יוצאין ממנה, בין שהיתה
יושבת⁶² בין שהיתה מטה על צדה: כל המקבל מן
החודדין זיתים⁶³ כשיתמלא הגסטרא זיתים⁶⁴ -
מתטמא במגע⁶⁵ וכנגדו מתטמא באור; וכל שאין
מקבל עמה בזיתים - מתטמא במגע ואין כנגדו
מתטמא באור.

(60) משנה שם פ"ד ג. (61) בליטות גדולות כעין שיניים.
(62) על שוליה. (63) פירוש, כל החידודים המקבלים
זיתים, כגון שהמרחק בין חידוד לחידוד אינו גדול כמוציא
זיתים. (64) כשהגיסטרא מליאה זיתים, מעכבים החידודים
את הזיתים הנמצאים עליהם. (65) ביאור מספיק לכל
הפיסקא הבאה - בהלכות יא"ב.

יא. כיצד⁶⁶ מתטמא במגע ואין כנגדו מתטמא
באור? שאם נגעה הטמאה בגסטרא מתוכה -
מתטמא החידוד; נכנסה הטמאה באור הגסטרא,
אפילו הייתה כנגד החידוד⁶⁷ - לא נטמא החידוד.

(66) יתחיל בביאור סיום ההלכה הקודמת. היינו, כשאנים
מקבלים כזיתים. (67) הטומאה תלויה למעלה מדופן
הגיסטרא, במקום שהוא כנגד החידוד.

יב. וכיצד כנגדו מתטמא באור? שאם הייתה
הטמאה באור הגסטרא כנגד החידוד - נטמא
החידוד עם הגסטרא⁶⁹. ועל דרך זה הוא בכל מקום
שנאמר בכלי חרס ובתנור וכירים מתטמא במגע
וכנגדו באור או אין מתטמא כנגדו באור. וכן כל
טמאת מגע האמורה בענין כלי חרס או תנור וכירים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ה' סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

6) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ג ה"א. 7) ואף-על-פי שהוא מתכוון לשמור על הכלי שלא ייבצע. 8) גם בלי הטיפול הנוסף לא ייבצע. 9) מחמת זפת בכלי חרס על מנת לזפת כלים רבים. 10) הזפת קולט הרבה חום, וכלי תלוש עלול להיפגע מחומו.

ג. חֲבִית¹¹ שְׁנִקְבָּה וְעִשָּׂאָה בְּזֶפֶת, בְּכַעַץ וּגְפִרִית, בְּסִיד וּבְגַפְסִים - אֵינָן חֲבוּרִים¹²; וְשָׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים - חֲבוּרִים.

11) תוספתא שם ה"ה. 12) לקמן (אות כ) יתבאר פירושה של הלכה זו.

ד. דְּבָרִים¹³ הַלְחִין הַמְּשֻׁכִּין¹⁴ שְׁטוּפְלִין בָּהֶן הַפְּטָסִין¹⁵ שֶׁל מִים כְּדִי שְׁלֹא יִדְלָף הַכֶּלִי - הָרִי הֵן כְּגִוְפוֹ שֶׁל כֶּלִי; שְׂאֵפְלוֹ נִטְמָא הַכֶּלִי מְאוּרִיר¹⁶ - אֲכָלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּטַפְלָה טְמֵאִין¹⁷. וְכֵן טַפְלוֹ שֶׁל תַּנּוּר¹⁸ - הָרִי הוּא כְּחֶרֶס הַתַּנּוּר. וְהוּא שְׂיֵהָה בְּעֵבִי הַטַּפְלָה עַד טַפַּח¹⁹, שֶׁהוּא צָרְפוֹ שֶׁל תַּנּוּר; אֲבָל יָתֵר עַל טַפַּח - אֵינּוּ מִצְרֵף הַתַּנּוּר, וְהַנוֹגְעִין בִּיתֵר עַל טַפַּח מְעַבּוּ - טְהוּרִים. טַפְלַת הַפִּירָה²⁰ - עֵבִי שֶׁלשׁ אֲצָבָעוֹת.

13) שם מ"ד. 14) סמיכים מאוד ואינם ניגרים. 15) כלי חרס גדולים מאוד. 16) וכל-שכן אם נטמא במגע בתוכו. 17) בפרקים הקודמים נתבאר כמה ענינים בחיבורי כלי חרס שמטמאים במגע ולא באוויר, ולפיכך מדגיש כאן רבינו, שמטמא גם מאוורו, מפני שהטפילה היא כגופו של הפיטם ממש ולא כיד שאינו מיטמא מאוורו. 18) מדובר כשהתנור צריך לאותה טפילה, כגון שדפנותיו דקים או רעועים (ראה ה"א). 19) תוספתא, שם פ"ד ה"א. 20) שם.

ה. חֲבִית²¹ שְׁנִקְבָּה וְסִתְמָה בְּזֶפֶת יוֹתֵר מִצְרָפָה - הַנוֹגֵעַ בְּצִרְפָּה²² טְמֵא²³, וּבִיתֵר מִצְרָפָה טְהוֹר. זֶפֶת²⁴ שְׁנִטְפָּה עַל חֲבִית²⁵ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טְהוֹר²⁶.

21) משנה, שם פ"ג מ"ח. 22) החלק הסותם את הנקב. ואם הסתימה עבה מדאי, מגדיר רבינו בפירושו למשנה את החלק המיותר כיותר מצרכה. 23) לכאורה זה מנוגד למה שפסק בה"ג שזפת אינו חיבור. עמדו על סתירה זו גדולי האחרונים. ותיירץ בעל 'מרכבת המשנה' שבה"ג הכוונה ליתר מצרכה. [ובסדרי טהרות' מבאר, שהסתימה אמנם מועילה לחבית שתקבל טומאה אבל אינה כחיבור ממש, ואם נגעה טומאה בזפת לא נטמאה החבית. אבל כשנגעה טומאה בחבית - נטמאה גם הזפת, שמקבלת טומאה אגב החבית שהיא עיקר הכלי. ושני התירושים דחוקים מאוד, וגם מנוגדים לביאורינו לפט"ו הי"ד. ונראה שכאן מדובר בנקב קטן שאינו מטהר את החבית, ובנקב קטן שזכה מועילה הסתימה לחזק את הכלי, ולכן הנוגע בצורכה מיטמא. 24) שם. 25) שלימה. 26) שהרי אינה לצורך הכלי.

ו. מִחֵם²⁷ שְׁטַפְלוֹ בְּחֶמֶר²⁸ וּבְחֶרְסִית²⁹ וְנִטְמָא -

תורת כלי לגמרי, שהרי אפשר לתקנה בדברים המחברים יפה. ומה שאמרו (תוספתא כלים פ"ב ה"ג) "כלי חרס כיון שטהר אין לו טומאה עולמית" (ראה סוף הלכה זו) התכוונו לשברי כלי חרס. אבל כלי שלם שנוקב ותוקן מקבל טומאה (כך מפרש הר"ש במשנתנו את הכלל הזה). [בברטנורא ובתפארת-ישראל במשנתנו מפרשים, שהזפת מחבר יפה, והחבית מקבלת טומאה אחר הסתימה ואעפ"כ נדחקו לפרש שלא בטל שם כלי עליה לפני הסתימה - מפני שהיתה ראויה לקבל רימונים. ונראה, שלא קיבלו את פירושו של הר"ש לתוספתא הנ"ל. ודעתם, שהוא כולל גם כלים שלמים, ולפיכך הוצרכו לנימוק דחוק זה]. 85) שאין אדם מתקן גיסטרא. 86) ראה לקמן פ"כ הערה כב, בירור שיטת רבינו בדין זפת.

1 טו. קִמְקוּמוֹס⁸⁷ שְׁנִקְבַּ וְעִשָּׂאָה⁸⁸ בְּזֶפֶת - טְהוֹר, שְׂאִין יָכוֹל לְקַבֵּל הַחֲמִין בְּצוּנָן⁸⁹. וְכֵן כֶּלִי הַזֶּפֶת⁹⁰ וְהַשְּׂעוּה וְכִיּוּצָא בָּהֶן - טְהוּרִין, וְאֵינָן כָּלִל הַכֶּלִים⁹¹.

87) שם מ"ז. 88) תיקנו. 89) הזפת נמס בחמים. 90) שכולו עשוי מזפת. 91) לענין טומאה.

5 טז. מִשְׁפָּךְ⁹² שֶׁל חֶרֶס שְׁפָקָן⁹³ בְּזֶפֶת - אֵינּוּ מִקְבֵּל טְמָאָה, שְׂאִין הַזֶּפֶת מְשִׁימוֹ כֶּלִי קְבוּל⁹⁴; אֲבָל מִשְׁפָּךְ שֶׁל עֵץ שִׁסְתָּמוֹ - הָרִי זֶה כָּלִי קְבוּל וּמִתְטַמָּא⁹⁵.

92) שם מ"ג. 93) המדובר במשפך של בעל הבית, אבל של רוכלים מקבל טומאה אפילו לא פקקו, כמבואר למעלה בפי"ח ה"ג. 94) מפני שסופו להתפרק. 95) כר' עקיבא שם. וטעם ההבדל, נתבאר בתוספתא כלים פ"ג ה"ב: "מפני שהוא מינו", פירוש, הזפת בא מן העץ, ולפיכך מתחבר עמו יפה.

פָּרָק עֶשְׂרִים

1) יבאר הטופל כלי חרס הבריא או הרעוע ונטמא הכלי. כל חיבורי הכלים שחשובים ככלי עצמו לטומאה.

8 א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹת², שְׁכָל יַד הַכֶּלִים שֶׁהִכְלִי צָרִיף לָהּ בְּשִׁעַת תְּשֻׁמִּישׁוֹ - הָרִי הִיא חֲשׂוּבָה כְּגִוְף הַכֶּלִי לְהִתְטַמָּא וּלְטַמָּא. לְפִיכָךְ, הַטּוּפֵל³ כֶּלִי חֶרֶס הַבְּרִיא, אִם נִטְמָא הַכֶּלִי - הָרִי אֲכָלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּטַפְלָה טְהוּרִין, שְׂאִין הַכֶּלִי צָרִיף לְטַפְלָה זוֹ; אֲבָל הַטּוּפֵל אֵת כֶּלִי חֶרֶס הָרְעוּעִי⁴ - הָרִי הַטַּפְלָה חֲשׂוּבָה כְּגִוְף הַכֶּלִי. וְכֵן הַמִּתְדַּק אֶת הַקְרוּיָה⁵ שֶׁל חֶרֶס הַדּוּלִין בָּהּ הַמִּים, אִם חָפָה אוֹתָהּ בְּעוֹר אוֹ בְּקֶלֶף וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אִם הִתָּה רְעוּעִי - הָרִי הֵן כְּגִוְפָה.

2) למעלה פי"ז ה"א. 3) כלים פ"ג מ"ה. 4) הוּזָק לחיזוק, כדי שלא יתפרק. 5) כלי חרס ששואבים בו מים מן הבאר.

17 ב. הַטּוּפֵל⁶ כֶּלִי חֶרֶס לְהִיּוֹת מְבַשֵּׁל בּוֹ - אֵינּוּ חֲבוּרִים⁸. טַפֵּל כָּלִים לְהִיּוֹת זֹפֶת בָּהֶן⁹ - חֲבוּרִים¹⁰.

- 19 יא. יד⁵¹ קרדם היוצא מאחריו⁵²: שלש אצבעות -
 20 חבור⁵³, והיתר על שלש - הנוגע בו טהור. יד קרדם
 21 מלפניו⁵⁴: טפח⁵⁵ הסמוך לברזל - חבור, יתר על כן
 22 - הנוגע בו טהור⁵⁶.
- (51) משנה, כלים פכ"ט, מ"ד. (52) המשתמש בקורדום
 אינו אוחד בסוף הקת (היד) אלא מניח חלק מסוים ממנו
 מחוץ לידו, וחלק זה נקרא "היוצא מאחריו". (53) ואם
 נטמא הקורדום נטמא עמו שלוש אצבעות מהקת הקרובות
 ליד האדם. (54) החלק שבין יד האדם לברזל. (55) שם
 מ"ה. (56) הנוגע בקת במקום המרוחק מן הברזל יותר
 מטפח - לא נטמא. מרחק של טפח בין ידו של אדם
 המשתמש בקורדום לבין הברזל, מספיק למלאכה הרגילה.
- 23 יב. שני⁵⁷ הפרגל⁵⁸ - טפח⁵⁹; ויד מקבת⁶⁰ של
 24 מפתחי אבנים⁶¹ - טפח. יד קרנס של זהבים⁶² -
 25 טפחים, ושל חרשים⁶³ - שלשה⁶⁴. שני⁶⁵ מלמד
 26 הבקר⁶⁶ - ארבעה טפחים סמוך לדרכו⁶⁷. יד קרדם
 27 שחופרין בו ביריין של מים⁶⁸ - ארבעה טפחים;
 28 ויד קרדם של נפוש⁶⁹ - חמשה. ויד בן פטיש⁷⁰ -
 29 חמשה; ושל פטיש - ששה. וכן יד קרדם של
 30 בקוע⁷¹ ושל עדיר⁷² - ששה. יד מקבת של סתתין⁷³
 31 - ששה. שני המרדע הסמוך לחרחור של מתכת
 32 שבראש המרדע⁷⁴ - שבעה טפחים. יד המגרפה⁷⁵
 33 של בעלי בתים - שמונה טפחים, ושל סדין⁷⁶ -
 34 עשרה. וכל היתר על זה, אם רצה לקימו - טמא.
 35 יד כל משמשי האור⁷⁷, כגון השפודין
 36 והאספלאות⁷⁸, אפלו ארפין כל שהן⁷⁹ - טמאין⁸⁰.
- (57) שם. (58) מחוגה. יד הפרגל הוא שוק המחוגה.
 (59) אם נשאר טפח מהשוק, אפשר להשתמש במחוגה. ואם
 נשאר פחות מטפח, אינו ראוי למלאכתו ואינו מקבל
 טומאה. [יש לציין, שבדין זה מוסר רבינו את השיעור
 המינימאלי, שלמטה ממנו אין טומאה, ובכל הדינים
 האחרים מסר את השיעור הגבוה ביותר, שלמעלה ממנו
 אינו מטמא]. (60) פטיש. (61) אבנים החותרים תמונות
 או אותיות באבנים. (62) פטיש קטן שידו ארוכה, וצורפי
 זהב משתמשים בו. הצורך מכה על זהב חם מאוד, וצריך
 להרחיק את ידו שני טפחים מן הזהב כדי שלא ייכווה.
 (63) חרשי ברזל. (64) החרש מטפל בברזל מלוכלך, ומכה
 עליו בשתי ידיו ומרחיק שלושה טפחים מן הברזל.
 (65) אם נשבר. (66) הברזל שבקצה המלמד. השיעור
 ארבעה טפחים הוא הנמוך ביותר, ופחות מזה אינו מטמא,
 מפני שאינו ראוי למלאכתו (ראה הערתנו בדין שיירי
 הפרגל). (67) קורדום שחופרים בו סביב האילנות, כדי
 שיתקצו שם מים (במשנה, הגירסא: בדיין).
 (68) ששוכרים בו אבנים (רבינו בפירושו. כנראה הכוונה
 לאבנים לא גדולות המפריעות את החרשה). (69) קטן
 מפטיש. (70) שמבקעים בו עצים. (71) חופרים בו את
 האדמה כדי להכשירה לזריעה. (72) מסתתי אבנים
 גדולות. (73) בקצה שכנגד הדרכו. (74) כעין כף גדולה
- 1 הנוגע בחמר טמא, והנוגע בחרסית טהור; שאין
 2 החרסית מתחבר לפלי³⁰.
- (27) שם מ"ז. (28) טיט סמך מאוד. (29) במשנה כלים
 פ"י מ"ב, פירש רבינו חרס כתוש שנילוש במים. ובמשנתנו
 כתב: "דק כחרס" ולא נתבאר מה זה, ולכן יש להעדיף
 פירושו הברור שבפ"י. [וגם רש"י חולין פח, א - מפרש
 כך]. (30) אלא הולך ונפרך.
- 3 ז. מגופת החבית³¹ שטפל בטיט עליה ועל החבית
 4 - אינה חבור לה³², ואם נגעו משקין טמאין
 5 בחבית³³ - לא נטמאת המגופה, ואם נגעו במגופה
 6 - לא נטמאו אחורי החבית³⁴.
- (31) שם מ"ו. (32) משום שהמגופה עומדת להינטל, וכל-
 שכן כשלא טפלה בטיט. (33) דעת רבינו, שכלי חרס
 מיטמא מגבו כשנגע במשקין טמאים (הל' אבות הטומאות
 פ"ז ה"ג). (34) ותוכו אינו מיטמא אפילו נגעה טומאה
 בחבית עצמה (ראה הל' אבות הטומאות, שם).
- 7 ח. כלי נחשת³⁵ שזפתן³⁶ - אין הזפת חבור³⁷. ואם
 8 לזין³⁸ - הרי זה כגוף הפלי³⁹.
- (35) שם. (36) מרח זפת בפנים הכלי. (37) שהכלי אינו
 צריך לזפת. (38) היין משתמר יפה בכלי מזופת.
 (39) שהרי הכלי צריך לו. רבינו בפירושו מבאר, שאם היה
 הכלי אב הטומאה, ונגעו אדם או כלי בופת - נטמא, מפני
 שגם הזפת היא אב הטומאה.
- 9 ט. בצק⁴⁰ שבסדקי הערבה שנגע בו שרץ: אם
 10 בפסח, הואיל ואסורו חשוב⁴¹ - חוצץ⁴², ולא
 11 נטמאת הערבה⁴³; ואם בפסח ימות השנה: אם היה
 12 מקפיד עליו⁴⁴ - הערבה טהורה⁴⁵, ואם רוצה
 13 בקיומו⁴⁶ - הרי הוא פערבה ונטמאת הערבה.
- (40) פסחים מו, א. במסקנתו של רב פפא. (41) האיסור
 מטיל עליו חשיבות. (42) הבצק אינו בטל לגבי עריבה
 אלא הוא כעומד בפני עצמו, וחוצץ בין קרשי העריבה.
 (43) אפילו אם יש בבצק כביצה - אינו מטמא את העריבה,
 שכלי אינו מתטמא אלא מאב הטומאה. (44) רוצה להסיר
 את הבצק. (45) הבצק נידון כנפרד מן העריבה.
 (46) שהבצק יתקיים בסדרי העריבה.
- 14 י. המשיחות⁴⁷ והרצועות שבמטפחות הספרים
 15 ושבמטפחות התינוקות: תפורות - חבור, וקשורות
 16 - אינן חבור⁴⁸. וכן רצועות שבמעדר ושבשק
 17 ושבקפה⁴⁹. אבל שבאזני כלי חרס, אפלו תפורות⁵⁰
 18 - אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרס.
- (47) תוספתא, כלים בבאמציעא פ"ט ה"ב. משיחה = חבל
 דק. (48) מפני שאפשר להתיר את הקשר בנקל. (49) סל
 קלוע מענפים דקים. (50) לא נתברר לי כיצד אפשר לתפור
 חרס. ואולי הכוונה כגון שתפר יחד את שני קצוות המשיחה
 שהכניסה לאוזן הכלים או שעשה נקבים דקים באוזן הכלי
 והכניס חוטי התפירה.

נשמא מפני שאינם חיבור זה לזה. (96) העץ שאוחז בו החורש בשעת חרישה. (97) העץ המעוקם שמרכיבים בו את המחרישה. (98) בית יד של מרכב המחרישה, ובה יטה האדם את המחרישה לכיוון הרצוי לו. (99) טבעת המחוברת למחרישה. (100) שני עצים שבצידי המחרישה השוברים שבעול ('ערך'). (101) עצים שבצידי המחרישה השוברים את גושי העפר. (102) שם מ"ג. (103) משור. למשורים גדולים עושים יד מכאן ויד מכאן, ושני אנשים מנסרים בהם קורות עבות, זה מושך לכאן וזה לכאן. (104) ביד זו או בשניה. (105) מפני שהידות קבועות, ואין מסירים אותן שלא בשעת מלאכה. (106) חוט הוא חבל עגול, ומשיחה - רחבה (באידיש - באנד). שתי ידות המגירה קשורות זו לזו למעלה בחוט או משיחה. (107) עץ התקוע בשתי הידות לכל אורך המגירה. (108) עץ קטן הנתון בתוך החבל ומונח על האמה, והוא מותח את ברזל המגירה. ויש נותנים שני סניפים או יותר. (109) מפני שמפרקים אותם שלא בשעת מלאכה, אבל בתי היד קבועים תמיד בברזל המגירה, והם כלי עץ משמשי מתכת. (110) מסגרת עץ גדולה ומרובעת, ובאמצעה נתון ברזל המגירה הגדולה שגוזרים בה קורות עבות המונחות על עמודים. כדי לנסר במגירה זו, עומד אדם אחד למעלה על גבי הקורה או העמוד, והשני עומד על הארץ, ומושכים את המלבן שהברזל מחובר בו בזקיפה.

"אשר יניעו בו המאכל" (רבינו בפירושו. הכוונה לתירווד שבוחשים בו את התבשיל). (75) שמערבבין בה את הסיד. (76) ידות הכלים שתשימשם הוא להכניסם באש. (77) כלי ברזל שצולים עליו בשר על האש. (78) כל אורך שהוא, אפילו גדול הרבה. (79) מפני שיד ארוכה מגינה על האדם המשתמש בכלים אלה.

1 יג. מקל⁸⁰ ששעשאהו יד⁸¹ לקרדם - הרי הוא חבור
2 לטמאה בשעת מלאכה, ואם נגעה טמאה במקל
3 כשהוא חורש או מכע בו - נטמא הקרדם, ואם
4 נגעה בקרדם - נטמא המקל⁸². וכן הדיוסטר⁸³, שיהן
5 פשני פלים⁸⁴ והמסמר מחברין להיות מסד⁸⁵ עליהן
6 - הרי הן חבור בשעת מלאכה⁸⁶. קבעו בקורה - הרי
7 זה מקבל טמאה⁸⁷, ואין הקורה חבור לו⁸⁸. עשה
8 קצת הקורה דיוסטר⁸⁹: כל שהוא מן הקורה לצד
9 הדיוסטר - חבור לדיוסטר; והנוגע בשאר הקורה -
10 טהור, שאין כל הקורה חבור⁹⁰.

(80) שם פ"כ מ"ג. (81) מדובר במקל שאינו משמש בית יד קבוע לקורדום, והשתמש בו ארעית. (82) בשעה שהוא משתמש בקורדום יש על המקל דין יד, אבל כשגמר את המלאכה - אין דין המקל כיד, אף-על-פי שעודנו תקוע בקורדום, מפני שעומד להוציאו משם. (83) שם. (84) דיו = שניים ביונית, סטר = צד בארמית (מוציאים אנו במשנה כמה פעמים, מילים ומורכבות משתי שפות אלו שהשתמשו בהן בארץ ישראל בתקופתם). דיוסטר הוא כלי עץ מורכב משני חלקים נקובים, ומסמר של ברזל ארוך מחברם, ועל המסמר לופפים את חוטי השתי או הערב (רבינו בפירושו). (85) מלשון המקרא (שופטים טז, יד): "המסכת". (86) אבל שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, מפני שדרכם להוציא את המסמר אחר גמר המלאכה. (87) הדיוסטר מקבל טמאה ואינו בטל לגבי הקורה. (88) אם נגעה טמאה בקורה, לא נטמא הדיוסטר. ומובן שגם הקורה לא נטמאה, שהרי היא מפשוטי כלי עץ. (89) הקורה עצמה היא חלק מן הדיוסטר. (90) אלא החלק המשמש את הדיוסטר.

11 יד. עגלה⁹¹ שנטמאת: הנוגע בעל⁹² ובקטרב ובעין⁹³
12 ובעבות⁹⁴, אפלו בשעת מלאכה - טהורה⁹⁵; והנוגע
13 בקרוב⁹⁶ ובברך⁹⁷ וביצול⁹⁸ ובעין של מתכת⁹⁹
14 ובלחיים¹⁰⁰ ובעיראין¹⁰¹ - טמא. וכן¹⁰² מגירה¹⁰³
15 שנטמאת: הנוגע בידה מכאן ומכאן¹⁰⁴ - טמא¹⁰⁵;
16 והנוגע בחוט ובמשיחה¹⁰⁶ ובאמה¹⁰⁷ ובסניפין¹⁰⁸
17 שלה - טהור, שאין אלו חבור לה¹⁰⁹. אכל הנוגע
18 במלבין¹¹⁰ של מסר הגדול - טמא.

(91) פכ"א מ"ב. (92) נתבאר למעלה בפ"ד ה"ב. (93) במשנה: "בעין", ופירש רבינו: "הטבעת אשר תיעשה מהבגד הנכנס בצוואר הבהמה, כדי שלא תתנגע בקצות הקטרב". הסגנון קצת בלתי בהיר, אבל הכוונה ברורה. וכן פירש גם הר"ש. ונראה להגיה גם כאן ולכתוב "ובעין". (94) קורה, שראשה אחד מחובר לעגלת המחרישה, והשני למרדע. (95) פירוש, החלקים שלא נגעו בטמאה לא

19 טו. מכבש¹¹¹ של חרש¹¹² שנטמא הרמח¹¹³ שבו,
20 הנוגע במכבש - טהור. מגירה¹¹⁴ שנטמא, הנוגע
21 בקשטנית שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור.
22 קשת שהיתה מתוחה והחץ מושך עמה¹¹⁵ ונטמא
23 החץ, הנוגע בפתר ובקשת - טהור, ואפלו כשהיא
24 מתוחה. וכן מצודת האישות¹¹⁶ שנטמא החץ שלה
25 - לא נטמאת המצודה, אפלו כשהיא מתוחה. וכן¹¹⁷
26 מסכת¹¹⁸ נסוכה¹¹⁹ שנטמאת בשעת האריג: הנוגע
27 בפכד העליון והתחתון¹²⁰, ובגירים¹²¹ ובקירוס¹²²,
28 ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן¹²³, ובעירה¹²⁴ שאינו
29 עתיד להחזירה¹²⁵ - טהור, שכל אלו אינן חבור
30 לבגד; אבל הנוגע בנפש המסכת¹²⁶, ובשתי
31 העומד¹²⁷, ובכפל¹²⁸ שהעבירו על גבי ארגמן,
32 ובעירה שהוא עתיד להחזירה¹²⁹ - טמא, שכל אלו
33 חבורין לבגד.

(111) שם. (112) נגר. הנגר נותן במכבש את הנסרים העקומים כדי ליישרם. (113) הברזל המהדק את שני חלקי המכבש. (114) במשנתנו "קשתנית", ומפרש רבינו שם: "קשת המקבת שאוחז ידו עליו בעת שנוקב". ונראה שיש להגיה שם ולגרוס: "המנקבת" במקום "המקבת". וגם כאן רצוי לגרוס "מנקבת" במקום "מגירה". (115) החץ נתון על היתר (החבל המחבר את שתי קצות הקשת) וקצהו התחתון מונח על עץ הקשת באופן המעכבו מלעזוב מקומו. (116) מין עכבר עיוור, והוא מכרסם שרשי ירקות ותבואה, וצדים אותו במלכודת מיוחדת שיש בה חץ ההורג את האישות. (117) שם פכ"א מ"א. (118) כלי האריגה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יז. החוטם¹³⁸ שֶׁהִשְׁלִיךְ¹³⁹ לְמַחַט, אֶפְלוּ קָשׁוֹר מִשְׁנֵי
צִדְדָיו¹⁴⁰ - אֵינוֹ חֲבוּר¹⁴¹. הִכְנִיסוּ לְבָגָד - הַחוּט
חֲבוּר לְבָגָד, וְאֵין הַמַּחַט חֲבוּר לְבָגָד¹⁴². וְאֵין הַחוּט
כָּלוּ חֲבוּר לְבָגָד, אֲלָא כָּל שֶׁהוּא לְצַרְף הַתְּפִירָה -
חֲבוּר¹⁴³; וְאֵינוֹ לְצַרְף הַתְּפִירָה - אֵינוֹ חֲבוּר. הַחוּט
שֶׁפָּרַשׁ מִן הַבָּגָד¹⁴⁴, אֶפְלוּ מֵאָה אֲמָה - כָּלוּ חֲבוּר¹⁴⁵.
כָּבֵל שֶׁקָּשׁוֹר בַּחֲרָס¹⁴⁶, אֶפְלוּ מֵאָה אֲמָה - כָּלוּ
חֲבוּר¹⁴⁷. קָשֶׁר בּוֹ¹⁴⁸ כָּבֵל אֶחָד - מִן הַקָּשֶׁר וּלְפָנָיו¹⁴⁹
חֲבוּר, מִן הַקָּשֶׁר וְלַחוּץ אֵינוֹ חֲבוּר¹⁵⁰. הַחָבֵל שֶׁהוּא
קָשׁוֹר בְּקַפָּה - אֵינוֹ חֲבוּר¹⁵¹, אֲלָא אִם בֶּן תְּפִירָה¹⁵².

(138) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. (139) צ"ל
שהשחילו (הגר"א בתוספתא). פירוש, הכניס החוט לאוזן
המחט. (140) בשני ראשי החוט עשה קשרים עבים שאינם
עוברים דרך אוזן המחט. (141) ואם נגע בחוט - לא נטמא
המחט, וכן להיפך. והוא-הדין אם קשר שני ראשי החוט זה
לזה. (142) משום שהחוט יישאר בבגד, ואת המחט
יציאו. (143) נראה שהכוונה לכל אורך התפירה שהבגד
צריך לה, ואפילו אם העביר את המחט בבגד פעם אחת
בלבד. (144) נפרמה התפירה ויצא החוט. (145) מתקבל
על הדעת שיחזור ויתפור באותו החוט, ולכן נידון כצורך
התפירה. ועוד טעם: מכיון שהיה כבר מחובר, לא נפסק
חיבורו כל זמן שלא ניתק לגמרי. (146) קשור מתחת
לשפת הבולטת לחוץ. (147) משתמשים בו להעלות מים
מן הבור. (148) בחבל הקשור בחרס. (149) בכיוון הכלי,
היינו החבל הראשון. (150) מפני שקל להתירו, כשאינו
צריך לחבל ארוך כל-כך. (151) מדובר בקופה קלועה
בענפי עצים, והחבל מתחלק לפעמים ונופל. (152) ראה
למעלה ה"ב.

(119) שכרוכים עליה החוטים העומדים לאריגה. (120) כלי
האריגה ("נול" בשפה המקובלת כיום) מורכב משתי קורות
עגולות, שעל העליון כרוכים חוטי השתי המחברים אותו
עם התחתון, מפני שהן כבדות נקראות "כובד".
(121) החוטים הארוגים על הקנים. (122) מסרק שבו מכים
על חוטי הערב כדי להרקם. (123) דרך אורגי ארגמן לתת
עליהם (ויש אומרים – ביניהם) חוטי צמר פשוטים, כדי
להגן על הארגמן היקר, וכשגומרים את האריגה (או את
הריקום) מעבירים אותם. (124) החוטים היוצאים משפת
הבגד. (125) שאין בדעתו של האורג לארוג אותם בבגד.
(126) חוטי הערב, שהוכנסו כבר לשתי, אבל לא הידקם
עדיין לאריג. (127) חוטי השתי הנמצאים בין הכובד
העליון והתחתון. (128) חוט כפול על גבי ארגמן. החוט
הכפול מחובר ליריעה שבה ירקמו חוטי ארגמן.
(129) חוטים היוצאים משפת הבגד שהאורג יארגם בבגד.

1 טז. הַנוֹגֵעַ¹³⁰ בַּצֶּמֶר שֶׁעַל הָאֵימָה¹³¹ וּבִאֲשׁוּיָהּ¹³² -
2 טהור. הַנוֹגֵעַ בַּפִּקָּה¹³³: עַד שֶׁלֹּא פָּרְעָה¹³⁴ - טָמֵא¹³⁵;
3 מִשְׁפָּרְעָה¹³⁶ - טָהוֹר¹³⁷.

(130) שם. (131) מקל שהצמר הבלתי טווי כרוך עליו,
וממנו טווים חוטים. (132) הכוש אשר עליו המטווה
שירקמו בו, וחוטי צמר אלה מחוברים לבגד (רבינו
בפירושו). הברטנורא מפרש שאשויה עשויה גם כן לכרוך
עליה צמר כדי לטוותו, ותבניתה אחרת מתבנית אימה.
(133) כוש קטן שכרוכים עליו המטווה עד שנעשה כעין
כדור. (134) כל זמן שנשאר על הכוש מטווה המכפה
אותו. (135) אם נגעה טומאה בצמר נטמא הכוש (ויש
מפרשים: אם היה הכוש טמא, נטמא הנוגע בצמר הכרוך
עליו כאילו נגע בכוש). (136) כשעץ הכוש מגולה לאוויר.
(137) אם נגעה טומאה בצמר - לא נטמא הכוש, וכן להיפך.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ח אייר-ה' סיון תשע"ח

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ח

הלכות אישות

פרק שלשה ועשרים

(1) נתבאר בו דיני תנאי להפקעת זכויות האיש באשתו,
זכויות הבעל בנכסי מלוג שלה, מנהגי הנדוניא, פיסוק
המעות בשידוכין, מזון בת אשתו.

14 א. הָאִשָּׁה שֶׁהִתְנִית עַל בְּעָלָהּ לְבַטֵּל זְכוּת מִדְּבָרִים
15 שְׂזוּזָהּ בִּהְיוֹת הַבַּעַל²: אִם פָּתָה לָהּ³ וְעוֹדָה אַרְוֶסָה
16 קִדְּם הַנְּשׂוּאִין - אֵינוֹ צָרִיף לְקִנּוּת מִיָּדוֹ⁴, אֲלָא כָּל
17 מֶה שֶׁפָּתָה לָהּ קִדְּמָה⁵; וְאִם פָּתָה לָהּ אַחֵר הַנְּשׂוּאִין -
18 צָרִיף לְקִנּוּת מִיָּדוֹ⁶.

(2) כגון אכילת פירות נכסיה או ירושתה שהוא זוכה בהן.

(3) כתב ויתור על זכויותיו. (4) להקנות לו סודר, ועם קבלת
הסודר הוא מקנה לאשתו את זכותו, (5) הואיל ואז עדיין
לא זכה בנכסים יכול הוא להתנות שלא יזכה בהם
לכשישאנה. (6) כי אז כבר זכה בנכסים והרי הוא כשותף
עמה, ואינו יכול להסתלק מהם בלי קניין, כדין כל שותף
המסתלק משותפותו שאין סילוקו מועיל אלא כאשר יקנו
מידו.

19 ב. הַתְּנָה עִמָּהּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ דִּין וּדְבָרִים בְּנִכְסֶיהָ⁸,
20 אִם מְכָרָה וְנִתְּנָה - מְכָרָה וּמִתְּנָתָה קִיָּם, אֲבָל אוֹכֵל
21 פְּרוּתֶיהֶן כָּל זְמַן שֶׁהֵן בְּרִשְׁתָּהּ⁹. וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ
22 כְּשֶׁהָיָה אַרְוֶסָה שְׂאִין לוֹ דִּין וּדְבָרִים בְּנִכְסֶיהָ - הָרִי
23 סֵלֶק עֲצָמוֹ מִגּוּף הַקִּרְקַע, וְאֵין לוֹ בְּנִכְסֶיהָ פְּרוּת
24 לְעוֹלָם. וְאֶפְלוּ עָרְעַר עַל קִנְיָנוֹ וְאָמַר: לֹא עָלָה
25 בְּדַעְתִּי שְׂאִין לִי פְּרוּת מִפְּנֵי קִנְיָן זֶה, אֲלָא שְׂאִם

- 1 מְכָרָה - מְכָרָה קָנִים, שְׁאִין אָדָם נוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּלֹא
2 נְכָסִים - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֹא כְּכֹר סֶלֶק עֲצָמוֹ מִגּוֹף
3 הַקֶּרֶקֶע.
- 25 וְדָבָרִים בְּנִכְסֵיהָ, וְלֹא בְּפָרִי פְרוּתֶיהָ עַד עוֹלָם, בְּחֵייהָ
26 וּבְמִוְתָּהּ - הָרִי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל פְּרוֹת כָּלָל; אֲכָל אִם
27 מֵתָה - יִירָשָׁנָה²¹, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(20) וגם קנו מידו. (21) וכן אם מכרה או נתנה, מכרה ומתנתה קיימים.

- 28 ח. הַבֶּעַל שֶׁהוּצִיא הוּצֵאוֹת עַל נְכָסֵי מְלוּג - בֵּין
29 שֶׁהוּצִיא מְעֵט וְאֲכָל פְּרוֹת הַרְבֵּה, בֵּין שֶׁהוּצִיא הַרְבֵּה
30 וְאֲכָל פְּרוֹת מְעֵט, וְאֲפִלּוֹ אֲכָל גְּרוּגְרֶת²² אַחַת דֶּרֶךְ
31 כְּבוֹד²³, אוֹ שֶׁאֲכָל דִּינָר אֶחָד²⁴ אֲפִלּוֹ שְׁלֹשׁ דֶּרֶךְ
32 כְּבוֹד, וְאֲפִלּוֹ לֹא לָקַח בְּפָרוֹת מִמָּה שֶׁהוּצִיא אֲלֹא
33 חֲבִילָה אַחַת שֶׁל זְמוּרוֹת²⁵ - מָה שֶׁהוּצִיא הוּצִיא,
34 וּמָה שֶׁאֲכָל אֲכָל²⁶.

(22) תאנה יבשה. (23) בביתו על שולחנו, ולא בשוק או בשדה דרך עראי. (24) שווה דינר. (25) ענפי הגפן, שהם מאכל לפילים, והאכיל מהם את בהמתו. ומכל מקום צריך שתהא החבילה שווה דינר, כי אכילת בהמה אינה אכילת כבוד. (26) וכשהוא מגרשה אינו יכול לתבוע את הוצאותיו.

- 35 ט. וְכֵן אִם נָפְלוּ לָהּ כֶּסֶפִּים בְּמִקוֹם רְחוֹק, וְהוּצִיא
36 עֲלֶיהָ הוּצֵאוֹת עַד שֶׁהִבִּיאַן אוֹ עַד שֶׁהוּצִיאַן מִיד מִי
37 שֶׁהָיוּ אֲצִלּוֹ, וְלָקַח בָּהֶן קֶרֶקֶע וְאֲכָל פְּרוּתֶיהָ בְּשַׁעוֹר
38 - מָה שֶׁהוּצִיא הוּצִיא, וּמָה שֶׁאֲכָל אֲכָל. הוּצִיא וְלֹא
39 אֲכָל, אוֹ שֶׁאֲכָל פָּחוֹת מִכְּשַׁעוֹר - שְׁמִין כְּמָה
40 שֶׁהִשְׁבִּיחוּ, וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ כְּמָה הוּצִיא. אִם הִשְׁבִּיחַ
41 יָתֵר עַל הַהוּצָאָה - יִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפִץ²⁷ כְּמָה
42 הוּצִיא, וְנוֹטֵל הַהוּצָאָה; וְאִם הַהוּצָאָה יָתֵרָה עַל
43 הַשְׁבִּיחַ - אֵין לוֹ מִן הַהוּצָאָה אֲלֹא כְּשַׁעוֹר הַשְׁבִּיחַ,
44 וּבִשְׁבוּעָה.

(27) "הנשבע אוהז ספר תורה בזרועו ועומד ונשבע".

- 45 י. כְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים²⁸? בְּמִגְרָשׁ; אֲכָל הָאִשָּׁה
46 שֶׁמִּרְדָּה עַל בַּעְלָהּ²⁹ - אֲפִלּוֹ אֲכָל הַרְבֵּה, שְׁמִין לוֹ
47 כְּמָה אֲכָל, וּפְחוֹת אוֹתוֹ מִמָּה שֶׁרָאוי לָתֵן לוֹ מִן
48 הַהוּצָאָה אַחֵר שֶׁיִּשְׁבַּע וְנוֹטֵלוֹ; שְׁלֹשׁ הַקֶּנֶה לָהּ כְּדִי
49 שֶׁתִּטֵּל וְתִצָּא מִעֲצָמָה. וְכֵן הַמּוּצִיא הוּצֵאוֹת עַל נְכָסֵי
50 אִשְׁתּוֹ קִטְנָה, וּמֵאֲנָה בּוֹ - רוֹאִין כְּמָה אֲכָל וְכְּמָה
51 הוּצִיא וְכְּמָה הִשְׁבִּיחַ, וְשְׁמִין לוֹ כְּאָרִיס; שֶׁהָרִי
52 בְּרִשׁוֹת יָרֵד.

(28) שאנו אומרים: מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. (29) והיא דורשת גט.

- 53 יא. מִנְהֲגוֹת רַבּוֹת יֵשׁ בְּדוּוּנָא. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ,
54 שֶׁיִּקְתְּבוּ בְּתַבְרוֹת הַדּוּוּנָא יָתֵר עַל דְּמִיָּה בְּשָׁלִישׁ אוֹ
55 בְּחֲמִשׁ אוֹ בְּמִחְצֵה, כְּגוֹן שֶׁתִּהְיֶה הַדּוּוּנָא מֵאָה
56 וְכֹתֻבִּים שֶׁהַכְּנִיסָה מֵאָה וְחֲמִשִּׁים, כְּדִי לְהַרְבּוֹת
57 בְּפָנֵי הָעָם. וּכְשֶׁתִּבְּאוּ לְגָבוֹת - לֹא תִּגְבֶּה אֲלֹא
58 הַמֵּאָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְכַתֵּב פָּחוֹת, וְאִם פֶּסְקָה

(7) עם הארוסה בלא קניין, או אחרי הנישואין וקנו מידו. (8) ולא פירש ממה הסתלק, שהרי בשלושה דברים זוכה הבעל בנכסי אשתו, אכילת הפירות, ושאם תמכור מכרה בטל, ואם תמות יירשנה. (9) שלא ויתר אלא על הפחות שבזכותיו, והיא: תוקף מכירתה, כי חשב שמא לא תמכור כלל כי אין זה מצוי שתמכור נכסיה. וכלל הוא: "יד בעל השטר על התחתונה" - כל המוציא שטר על המוחזק בדבר אם השטר סתום מורידים אותו לפחות שבמשמעות השטר. וכן אם מתה - יורשה.

- 4 ג. הַתֵּנָה עֲמָה¹⁰ שְׁלֹא יֹאכֵל פְּרוֹת נְכָסֶיהָ - הָרִי זֶה
5 אֵינוֹ אוֹכֵל פְּרוּתֶיהָ, אֲכָל מוֹכְרִין אֶת הַפְּרוֹת¹¹,
6 וְלוֹקְחִין¹² בָּהֶן קֶרֶקֶע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוּתֶיהָ; שְׁלֹא
7 סֶלֶק עֲצָמוֹ אֲלֹא מִפְּרוֹת נְכָסִים אֵלּוּ בְּלִבְד¹³.

(10) עם הארוסה ואפילו בלא קניין. (11) בעל כורחה. (12) וקונים. (13) ולא מפירי פירותיהם.

- 8 ד. הַתֵּנָה עֲמָה שְׁלֹא יֹאכֵל פְּרוֹת נְכָסֶיהָ וְלֹא פְּרִי
9 פְּרוּתֶיהָ - לוֹקְחִין הַפְּרוֹת וְקוֹנִין בָּהֶם קֶרֶקֶע,
10 וְלוֹקְחִין פְּרוֹת קֶרֶקֶע זוֹ וְקוֹנִין בָּהֶם קֶרֶקֶע שְׁנִיָּה,
11 וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵן פְּרִי פְּרִי פְּרוֹת¹⁴. וְכֵן
12 הַדְּבָר תָּמִיד, עַד שֶׁיִּתֵּנָה עֲמָה שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ לֹא פְּרוֹת
13 וְלֹא פְּרִי פְּרוּתֶיהָ עַד לְעוֹלָם. וְאַחֵר כֵּף לֹא יִהְיֶה לוֹ
14 פְּרוֹת בְּחֵייהָ, אֲכָל אִם מֵתָה - יִירָשׁ הַכֹּל.

(14) כי לא הזכיר בויתורו אלא סילוקו מפירי פירות בלבד, ועל מה שלא הזכיר - זכותו קיימת.

- 15 ה. הַתֵּנָה עֲמָה שְׁלֹא יִירָשָׁנָה - הָרִי זֶה לֹא יִירָשָׁנָה,
16 אֲכָל אוֹכֵל פְּרוֹת בְּחֵייהָ. וְכֵן אִם הַתֵּנָה עֲמָה שִׁירָשׁ
17 מְקַצֵּת נְכָסִים, וְכֵן אִם הַתֵּנָה עֲמָה שְׁאֵם מֵתָה בְּלֹא
18 בָּנִים יַחְזִיר נְכָסִין לְבֵית אֲבִיהָ - הַכֹּל קָנִים.

- 19 ו. כְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים¹⁵? שֶׁהַתֵּנָה עֲמָה קָדָם
20 שֶׁתִּנָּשֵׂא, שֶׁהַנְּחִלָּה הִבָּאָה לוֹ לְאָדָם שְׁלֹא
21 מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ¹⁶ מִתֵּנָה עֲלֶיהָ שְׁלֹא יִירָשָׁנָה קָדָם שֶׁתִּהְיֶה
22 רְאוּיָה לוֹ¹⁷; אֲכָל אִם הַתֵּנָה עֲמָה אַחֵר שֶׁנִּשְׁאָת -
23 תִּנָּאוּ בְּטָל¹⁸ וְיִירָשָׁנָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁹.

(15) שאינו יורשה. (16) מירושת אבותיו, אלא על ידי מעשיו, כגון נחלת אשתו הבאה לו על ידי נישואיו. (17) לפני הנישואין, כי עד הנישואין אפילו אם מתה אינו ראוי ליורשה. ולפיכך יכול הוא לומר לה: לא יהיה לי חלק באותו ממון העתיד לבוא לו. שאין מזכים לאדם בעל כורחו. (18) כיוון שהירושה ראוייה לו אילו מתה עכשיו, אינו יכול לוותר עליה. (19) "כל תנאי שבירושה בטל אף על פי שהוא ממון, שנאמר בה: "לחוקת משפט".

- 24 ז. הַתֵּנָה עֲמָה אַחֵר נִשְׁאָו²⁰ שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ דִּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לְהֵבִיא לוֹ בִמְאָה פְּלִים - נִתְּנָה שָׁנָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים
2 אוֹ מֵאָה וְחֲמִשִּׁים, וְכֹתֵבִין שֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ מֵאָה. וְיֵשׁ
3 מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָ לְכַתֵּב שָׁנָה מִנָּה בְּמִנָּה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת
4 שֶׁנִּהְיָ, שִׁיתָן הָאִישׁ מְעוֹת לְפִי הַדְּיוֹנָא דְּבָר קָצוּב,
5 שֶׁתִּתְקַשֵּׁט בּוֹ הַפֶּלֶה וְתִקְנָה בּוֹ בְּשָׂמִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן.
6 וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁיִּכְנִס הָאִישׁ שׁוֹם מְשֻׁלוֹ לְאִשָּׁה
7 וַיִּצְטָרֵף לְהַדְּיוֹנִיתָהּ לְהַתְנַאֲוֹת בּוֹ.

(30) ולא הניח כאן נכסים, אבל אם יש לו כאן נכסים, בית
דין יורד לנכסיו ונותן לו. (31) "תשב עד שילבין ראשה".
(32) שכל אשה המורדת בבעלה ואומרת מאסתיהו . . .
כופים אותו לגרשה מייד. (33) ודעת הרי"ף שם שדינה
כמורדת. (34) שאין תנאה כלום.

49 יז. הנושא אשה ופסקה עמו שיהיה זן את בתה³⁵
50 כף וקף שנים - חייב לזון אותם שנים שקבל על
51 עצמו. והוא, שיתנו על דבר זה בשעת הקדושין³⁶;
52 אבל שלא בשעת הקדושין³⁷ - עד שיקנו מיד או
53 עד שיתבב בשטר וכיוצא בו, כמו שיתבאר בהלכות
54 מקח וממכר. נתגרשה בתוך השנים שקבל על עצמו
55 לזון את בתה, ונשאת לאחר ופסקה גם עמו שיהיה
56 זן אותה הבת כף וקף שנים - לא יאמר ראשון: אם
57 תבוא לביתי אֶזְוֶנָה³⁸, אלא מוליך מזונותיה למקום
58 שהיא שם אמה³⁹. וכן לא יאמרו שניהם: הרי אנו
59 זנין אותה פאחת, אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי
60 מזונות.

(35) מאיש אחר. (36) שמתוך שמחת חתונתם גמר ומקנה.
(37) ולפני הנישואין ואז מועיל הקניין. (38) כלומר, אם
הייתי מקיים את אמה הייתי זן אותה. (39) כלומר, במקום
ששם האמא שלה.

61 יח. נשאת הבת בתוך זמן זה - הפעל חייב
62 במזונותיה, ובעלי אמה שניהם כל אחד ואחד נותן
63 לה דמי מזונות. מתו אלו שפסקו לזון אותה: אם
64 קנו מיד או שחייב עצמו בשטר - הרי זו כבעל חוב
65 בשטר, וטורפת מזונותיה מנכסיהן המשעבדים⁴⁰ עד
66 סוף הזמן שפסקו; ואם פסקו בשעת הקדושין ולא
67 היה שם קנין - הרי הם דברים שלא נתנו לכתב,
68 ואינה טורפת במזונותיה⁴¹.

(40) שנמכרו ללקוחות על ידי בעלי אמה. (41) מנכסים
משועבדים, אבל גובה היא מן היורשים כדין מלווה בעל
פה.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ח

פרק ארבעה ועשרים

(1) כולל בו דין אילונית, ממאנת, ונשים האסורות עליו -
לענין כתובה. היוצאת משום שם רע, העוברת על דת אם
כופין בעלה להוציאה, האשה שאמרה לבעלה שזנתה
תחתיו ברצון, אשת ישראל שזנתה תחת בעלה בשגגה או

8 יב. הנושא סתם - כותב ונותן כמנהג המדינה. וכן
9 היא שפסקה להכניס - נותנת כמנהג המדינה.
10 וכשתבוא לגבות כתבתה - מגבין לה מה שכתבתה
11 כמנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן,
12 מנהג המדינה עקר גדול הוא ועל פיו דנין. והוא,
13 שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה.

14 יג. איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין, ואמר לה:
15 כמה את מכנסת לי? כף וקף! ואמרה לו: וכמה
16 אתה נותן לי או כותב לי? כף וקף! וכן האב שפסק
17 על ידי בנו וכתו: כמה אתה נותן לבנה? כף וקף!
18 וכמה אתה נותן לבתך? כף וקף! עצמו וקדשו -
19 קנו אותן הדברים, ואף-על-פי שלא היה ביניהן
20 קנין. ואלו הן הדברים הנקנים באמירה.

21 יד. כמה דברים אמורים? בשפסק האב לכתו. בין
22 קטנה ובין גדולה, ופסק האב לבנו, ובנשואין
23 ראשונים; שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ומרב
24 שמחתו בנשואין הראשונים גמר ומקנה לו
25 באמירה. אבל אף שפסק לאחותו או אשה שפסקה
26 לבתה וכן שאר קרובים, וכן האב שפסק לבנו או
27 לבתו בנשואין שניים - לא קנו אותן הדברים עד
28 שיקנו מדי הפוסק שיתן כף וקף.

29 טו. האב שפסק על יד בתו - לא קנתה הבת אותה
30 המתנה עד שיקנס אותה בעלה. וכן הבן לא קנה
31 עד שיקנס. שכל הפוסק אינו פוסק אלא על מנת
32 לכנס. לפיכך, הפוסק מעות לחתנו, ומת קדם
33 שיקנס, ונפלה לפני אחיו ליבום - יכול האב לומר
34 ליבום: לאחייך הייתי רוצה לתן, ולך איני רוצה לתן.
35 ואפלו היה הראשון עם הארץ והשני חכם, ואף-
36 על-פי שהבת רוצה בו.

37 טז. הפוסק מעות לחתנו, והלך האב למדינה
38 אחרת³⁰ - יכולה היא לומר לבעל: אני לא פסקתי
39 על עצמי, מה אני יכולה לעשות? או כנס בלא
40 דיונא או פטרני בגט. אבל אם פסקה היא על
41 עצמה ולא הגיעה ידה - הרי זו יושבת עד שתמצא
42 מה שפסקה או עד שתמות³¹. ולמה לא תפטר

שמצא מהר. (16) כי אילו היא רוצה לצאת, ודאי שאין לה תוספת, כי לא הקנה לה על דעת שתצא לרצונה ותיטול את שלו. (17) ובשניה, החכמים אסרוה עליו. (18) ואפילו איילונית שלא הכיר בה יש לה תוספת, כיון שהוסיף לה מדעתו ולא חשש שמא תמצא איילונית רצה לזווק בנכסיו (ר"ן כתובות, פרק יא). (19) = שלא מעשיה הביאה לידו כך.

- ד. וְלָמָּה לֹא חָלְקוּ בִּשְׁנֵיהֶם בֵּין שֶׁהִפִּיר בָּהּ בֵּין שְׁלֹא הִפִּיר בָּהּ, אֲלֵא אָמְרוּ: אֵין לָהּ עֶקֶר כְּתֻבָּה בְּכָל מְקוֹם? ²⁰ מִפְּנֵי שֶׁהָיָא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, עָשׂוּ בָּהּ חֲזוּקָא. ²¹ אָבָל אִם נָשָׂא אֶחָת מִחִיבֵי לְאוּיִן וְהִפִּיר בָּהּ, אוֹ אֶחָת מִחִיבֵי עָשָׂה, בֵּין הִפִּיר בָּהּ בֵּין שְׁלֹא הִפִּיר בָּהּ - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה; שְׁחִיבֵי לְאוּיִן שֶׁהִפִּיר בָּהּ - רָצָה לְזוּקָא. ²² בְּנִכְסֵי, וְחִיבֵי עָשָׂה ²³ - אֶסְוֶרֶן קָל. וְיֵשׁ לְשִׁתְּיָהּ מְזוֹנוֹת לְאַחֵר מוֹתָהּ. ²⁴ וְכֵן אִם לְוֹתָהּ וְאֶכְלָה ²⁵ - חֵיב לְשֵׁלֶם. וְכִשְׁכּוֹפִין אוֹתָהּ לְהוֹצִיא - מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל כָּל פְּרוֹת שֶׁאֵבָל מִכָּל נִכְסֶיהָ. ²⁶

(20) ואפילו הכיר בה. (21) יבמות פה, ב. אבל דברי תורה אינם צריכים חזוק. (22) לזון אותה מנכסיו, ובכתי"י התיימנים: לזווק, וכן בדפוס שונצינו. (23) כגון בעולה לכהן גדול (ראה לעיל פ"א ה"ח), לפיכך יש להן כתובה אפילו לא הכיר בהן, ואינן צריכות חזוק שהרי מן התורה הן. ולפי זה, חלוצה לכהן הדיוט אין לה כתובה, שהרי איסורה מדברי סופרים (הל' איסורי ביאה פ"ז, ה"ז) ועשו בה חזוק (כסף-משנה). (24) יבמות פה, א. אבל בחייו אין להן מזונות כי עליהן לצאת מבעליהן, משום עבירה. (25) שהלך בעלה למדינת הים ולא הניח לה מזונות. (26) יבמות פה, א. שהרי לא כדין אכלם, שאין לו בהן נישואין, וכן ראוי לקנסם - כשהכירו בהן - שהם הרגילו ושידלו את הנשים לנישואי עבירה.

- ה. הַמִּמְאָנֶת ²⁷ - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, ²⁸ אָבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ. ²⁹ וְאֵין מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל פְּרוֹת שֶׁאֵבָל. וְאִם לְוֹתָהּ כִּשְׁחִיבֵיהָ תַּחְתִּי וְאֶכְלָה, וְאַחֵר כֶּן מְאָנָה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִזְּמוֹנוֹת מִן הַבַּעַל. ³⁰

(27) קטנה יתומה שהשיאה אמה או אחיה, ויכולה למאן ולצאת בלא גט, כמבואר לעיל פ"ד ה"ח. (28) שמעצמה יוצאת נגד רצונו. (29) כתובות קא, א. מתנה הוא שנתן לה בחיבת ביאה (רש"י שם) והרי ידע מראש שהיא קטנה ויכולה למאן. (30) שם קז, ב. כשם שאין לה כתובה, כך אין לה מזונות שהם תנאי כתובה.

- ו. מִי שֶׁזָּנְתָה תַּחַת בַּעְלָהּ - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, ³¹ לֹא עֶקֶר וְלֹא תּוֹסֶפֶת ³² וְלֹא אֶחָד מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה; שְׁהָרִי מַעֲשִׂיהָ גָרְמוֹ לָהּ לְהֶאֱסֹר עַל בַּעְלָהּ. ³³

(31) כתובות קא, א. ויבמות פז, ב. (32) שהרי לא עמדה בתנאי שלה שתהיה נאמנת לו, כמבואר לעיל ה"ג.

- ז. וְהֵיכָא דִּין נָשִׁים אֵלִי ³³ בְּדוֹנֵיָא שְׁלָהֶם? ³⁴ כָּל אִשָּׁה שֶׁנְּדוֹנֵתָה קִיָּמָת - אֶפְלוּ זָנְתָה, נוֹטֶלֶת שְׁלָה ³⁵

באונס, אשת כהן שנבעלה בשוגג או באונס, ואשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי.

- א. הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאֵילוֹנִית, ² וְלֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים וְלֹא אִשָּׁה אַחֶרֶת לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת מִמֶּנָּה - אֶף-עַל-פִּי שְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ וּמוֹצִיא, ³ הָרִי הִיא כָּל הַנָּשִׁים, וְיֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה ⁴ וְשָׂאָר תְּנָאֵי כְּתֻבָּה. ⁵ וְכֵן זֹכָה הַבַּעַל בָּמָה שְׂזֻכָה בְּשָׂאָר הַנָּשִׁים. ⁶

(2) אשה עקרה שאינה מסוגלת ללדת, וסימניה מפורשים לעיל פ"ב, ה"ו. (3) כדי שישא אשה הראויה לילד, כמבואר לעיל פט"ו ה"ו. (4) הואיל והכיר בה מתחילה, ואין כאן מקח טעות (כתובות ק: במשנה). (5) כגון מזונותיה, רפואתה ופדיונה, המנויים לעיל פ"ב ה"ב. (6) מעשה ידיה וירושתה וכו' לעיל פ"ב ה"ג.

- ב. אָבָל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה וְלֹא הִפִּיר בָּהּ, וְנִמְצְאוּת אֵילוֹנִית אוֹ מִחִיבֵי לְאוּיִן, ⁷ וְכֵן הַנּוֹשֵׂא שְׁנִיָּה, ⁸ בֵּין הִפִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הִפִּיר בָּהּ - אֵין לָהּ עֶקֶר כְּתֻבָּה ⁹ וְלֹא תְּנָאֵי מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה, אָבָל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ. ¹⁰ וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, וְאֶפְלוּ לְאַחֵר מוֹתָהּ. ¹¹ וְכִשְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ וּמִפְּרִישֵׁין בִּינֵיהֶם - אֵין מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל פְּרוֹת שֶׁאֵבָל. ¹²

(7) כגון גרושה לכהן, ולא הכיר בה כשנשאה. (8) שניה לעריות, האסורה מדברי סופרים. ועשרים נשים הן, כמבואר לעיל פ"א ה"ו. (9) כתובות ק, ב. קנסו אותה חכמים, מפני שהיא מרגילה ומשדלת את האיש לישאנה, שאינה מפסדת כלום בנישואיה, שאינה נפסלת וגם ולדה ממנו כשר, ולפיכך אפילו הכיר בה הפסידה הכל, אבל אלמנה וחייבי לאוין שהן נפסלות, וולדן פסול ואינן מרגילות אותו, אלא הוא מרגיל אותה - לא הפסידו כתובתן אלא כשלא הכיר בהן מתחילה, משום מקח טעות. (10) שם קא, א. שמתנה היא שנתן לה בחיבת ביאה (רש"י שם). (11) ואין צורך לומר בחיי בעליהן אין להן מזונות, שהרי יושבות בעבירה וחייבות לצאת, ואם יקבלו מזונות יתעכבו בבית בעליהן (יבמות פה). (12) ואע"פ שאינו חייב לפדותה - ולא תקנו פירות לבעל אלא משום פדיונה - בכל זאת אינו משלם פירות שאכל - משום קנס.

- ג. וְלָמָּה אֵין לָהֶם עֶקֶר? ¹³ וְיֵשׁ לָהֶן תּוֹסֶפֶת? הָעֶקֶר, שֶׁהִיא תִּקְנַת חֲכָמִים כִּדִּי שְׁלֹא תִּהְיֶה קָלָה בְּעֵינֵינוּ לְהוֹצִיאָהּ ¹⁴ - הוֹאִיל וְלֹא הִפִּיר בָּהּ, אֵין לָהּ עֶקֶר; ¹⁵ אָבָל תּוֹסֶפֶת, שֶׁהִיא חֵיב עֲצָמוּ בָּהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה וְתַעֲמִד לְפָנֶיהָ ¹⁶ - הָרִי עֲמָדָה בְּתִנְאֵי שְׁלָה, וְהָרִי הִקְנִיתָ לוֹ הַנֶּאֱתָה, וְהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת [לְפָנֶיהָ], אָבָל הַתּוֹרָה אָסְרָה אוֹתָהּ ¹⁷ עָלֶיהָ, וּמָה הִיא יוֹכֵלָה לַעֲשׂוֹת? לְפִיכָּךּ יֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת, ¹⁸ שֶׁאֵין מַעֲשִׂיהָ הֵן הַגּוֹרְמִין לָהּ ¹⁹ לְהֶאֱסֹר אַחֵר הַנּוֹשֵׂאִין, אֲלֵא אֶסְוֶרָה הִיתָה מִקֶּדֶם. ²²

(13) מנה לאלמנה, ומאתיים לבתולה. (14) כמבואר לעיל פ"י ה"ו. (15) ואין כאן תקנת חכמים, שגם הם רוצים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 וְהוֹלֵכֶתָ³⁵. וְאִם הָיְתָה שְׂנִיָּה אוֹ אֶחָד מִחֵיבֵי עֲשָׂה,
19 בֵּין הַכִּיר בָּהּ בֵּין שְׁלֹא הַכִּיר בָּהּ, אוֹ שֶׁהָיְתָה אֵילֻנִית
20 אוֹ מִחֵיבֵי לְאוּיִן וְהַכִּיר בָּהּ - הָרִי הִיא בְּנִדּוּנָתָהּ כָּכָל
21 הַנָּשִׁים.
22 הַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם שֵׁם רַע⁴⁶ - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, לֹא עֶקֶר
23 וְלֹא תוֹסֶפֶת וְלֹא תִנְאִי מִתִּנְאֵי כְּתֻבָּה⁴⁷. וְכָל אַחַת מֵהֶן
24 נוֹטֶלֶת הַנִּמְצָא לָהּ מִנִּדּוּנָתָהּ וְיוֹצֵאָהּ, וְאֵין הַפֶּעַל
25 חֵיב לְשֵׁלֶם כָּלוּם, לֹא מֵה שִׁפְחָת וְלֹא מֵה שְׁאֵבֶד.

(42) כבר ביאר רבינו כל זה למעלה בה"י, ולא כתבו כאן
אלא לסמוך אליו ענין עוברת על דת וחברותיה.
(43) כתובות קא, א. (44) הכתובה בתורת משה [וראה
מש"כ להלן בהערה סד]. (45) מנהג הצניעות שנהגו בנות
ישראל, ראה להלן ה"ב. (46) שעשתה דברים מכוערים
ביותר, אלא שאין עדות ברורה בזנות. כמבואר בסמוך
הט"ו. (47) כתובות שם, וב"ירושלמי" כתובות פ"ז ה"ו.

26 יֹא. וְאֵלֵּי הֵן הַדְּבָרִים שָׁאֵם עֲשָׂתָה אַחַת מֵהֶן עֲבָרָה
27 עַל דֵּת מִשָּׁה: יוֹצֵאָהּ בְּשׁוּק וּשְׂעָרָה רֹאשָׁה גְּלוּיָה⁴⁸. אוֹ
28 שְׁנֹדֶרֶת אוֹ שְׁנֹשְׁבַעַת וְאִינָה מְקִימָתָה⁴⁹. אוֹ שִׁשְׁמִשָּׁה
29 מִשְׁתָּה וְהִיא נִדְּרָה⁵⁰. אוֹ שְׁאִינָה קְדוּשָׁה⁵¹ לָהּ חֲלָה⁵².
30 אוֹ שֶׁהֶאֱכִילָה אֶת פֶּעֶלָה דְּבָרִים אֲסוּרִים. אֵין צָרִיךְ
31 לִזְמֹר שְׁקָצִים וּרְמָשִׁים וּנְבִלּוֹת⁵³, אֲלֵא דְבָרִים שְׁאִינָן
32 מְעֻשְׂרִין⁵⁴. וְהִיאֲךָ יוֹדַע דְּבָר זֶה? כְּגוֹן שְׁאִמְרָה לֹ:
33 פְּרוֹת אֵלֶּי פְּלוּנִי כִּהֵן⁵⁵ תִּקְנָם לִי, וְעֵסָה זֹ פְּלוּנִית
34 הַפְּרִישָׁה לִי חֲלָמָה, וּפְלוּנִי הִתְכַּסְּ טְהָר לִי אֶת
35 הַתְּכָּסִם⁵⁶; וְאַחֲרֵי שְׁאָכַל אוֹ בָּא עָלֶיהָ שָׁאֵל אוֹתוֹ
36 פְּלוּנִי, וְאָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלִים. וְכֵן אִם
37 הִחֲזָקָה נִדָּה בְּשִׁכְנוּתֶיהָ⁵⁷ וְאִמְרָה לְכַעֲלָה: טְהוּרָה
38 אָנִי, וּבָא עָלֶיהָ.

(48) והכתוב אומר (במדבר ה, יח): "ופרע את ראש האשה",
מכלל שבאותה שעה לא עמדה פרועה - מכאן אתה למד
שאסור לבנות ישראל לצאת פרועות ראש (כתובות עב.
וברש"י). (49) והתורה אמרה (במדבר ל, ג): "לא יחל
דברו". ולא עוד אלא שבעוון נדרים - בניס מתים (כתובות,
שם). (50) ואמרה לבעלה: טהורה אני. (51) חותכת
ומפרשת, מלשון המשנה (חלה ב, ג). (52) מעיסתה.
(53) שאיסורם מן התורה. (54) שאין איסורו בזמן הזה אלא
מדרבנן (פ"א מהל' תרומות הכ"י) - 'מגיד משנה'.
(55) כהן לאו דוקא, אלא שדרך הכהן לתקן את הפירות
וליתול את הראוי לו ('מאיר') ורש"י במהדורה קמא הוצ'
רי"נ אפשטיין, עמ' 45). (56) שנמצא על בשרה או על
בגדה, וטיהור החכם אחרי שקבע שזה מדרם מכזה שנתעלה
והוציאה דם וכיוצא בזה, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ט
הכ"ב. ובגמרא לפנינו הנוסחא: "טיהר לי את הדם".
וכנוסחת רבינו, כ"ה גם ברי"ף. וראה בפ"ט מהל' איסורי
ביאה ה"ב, שכתמים מדרבנן כיון שהם בלי הגשה, ועי'
להלן הערה סד. (57) שראוה לובשת בגדי נידות, ולבעלה
אמרה טהורה אני (כתובות שם, וברש"י).

יב. וְאִי זֶה הִיא דֵּת יְהוּדִית? הוּא מְנַהֵג הַצְּנִיעוּת

1 וְהוֹלֵכֶתָ³⁵. וְאִם הָיְתָה שְׂנִיָּה אוֹ אֶחָד מִחֵיבֵי עֲשָׂה,
2 בֵּין הַכִּיר בָּהּ בֵּין שְׁלֹא הַכִּיר בָּהּ, אוֹ שֶׁהָיְתָה אֵילֻנִית
3 אוֹ מִחֵיבֵי לְאוּיִן וְהַכִּיר בָּהּ - הָרִי הִיא בְּנִדּוּנָתָהּ כָּכָל
4 הַנָּשִׁים.

(33) הנידונות בפרק זה כל אחת לעצמה. (34) שהכניסו
לבעליהן. (35) כתובות קא, א.

5 ח. נְכִסֵּי צֶאֱן בְּרִזְלִי, חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָן³⁶; וְנְכִסֵּי מְלוּג,
6 מֵה שְׁנִגְנַב אוֹ שְׁאֵבֶד - אֵבֶד לָהּ, וְאִינוּ חֵיב לְשֵׁלֶם³⁷.
7 הָיְתָה אֵילֻנִית אוֹ מִחֵיבֵי לְאוּיִן וְלֹא הַכִּיר בָּהּ: כָּל
8 מֵה שְׁאֵבֶד אוֹ נִגְנַב אוֹ בָּלָה אוֹ שִׁנְשָׁח מִנְכִּסֵּי צֶאֱן
9 בְּרִזְלִי - אֵין הַפֶּעַל חֵיב לְשֵׁלֶם, שֶׁהָרִי הִיא נִתְנָה לוֹ
10 רְשׁוּת לְהִיוֹתָן אֲצִלּוֹ³⁸; וְכָל מֵה שְׁאֵבֶד אוֹ נִגְנַב
11 מִנְכִּסֵּי מְלוּג - חֵיב לְשֵׁלֶם. הַפֶּךְ מִכָּל הַנָּשִׁים. מִפְּנֵי
12 שְׁאִין שֵׁם אִישׁוֹת גְּמוּרָה, לֹא זָכָה בְּנְכִסֵּי מְלוּג³⁹.

(36) שאם נגנבו או אבדו, חייב לשלם. (37) כאן הוא סוף
ההלכה, לפי כת"י התימנים ודפוסים קדומים. וברפוסים
המאוחרים, מתחלת הלכה ח' במילים: "נכסי צאן ברזל
חייב באחריותם", וזהו סדר משובש. והטעם בכל אלה,
הואיל ויש להן כתובה כשאר הנשים, כמבואר לעיל ה"ד,
ממילא גם דין נדונייתן כשאר הנשים. והשניה - אע"פ
שאין לה כתובה (ראה לעיל ה"ב) - קנסוהו חכמים לשלם
לה מה שנגנב מנכסי צאן ברזל, כדי לעקור מהם תורת
נישואין, אף-על-פי שמצד הדין ברשותו הם עומדים, ומותר
לו להוציאם, ועל מנת כן קבלם, שלא יפרע אלא אם
יגרשנה מדעתו (ר"ן כתובות, שם). ונכסי מלוג שמצד הדין
הם שלה וברשותה הם, קנסוהו חכמים שלא תטול בהם
כלום אם נאבדו, ועשאוה כשאר נשים, שאם אבדו - אבדו
לה. נמצא קנסו אותה בשלל, ואותה בשלה (כתובות קא.
והשווה פירוש המשנה לרבינו, יבמות פ"ט מ"ג).
(38) וידעה שאסורה לו, אם כן מחלתם לו מתחילה. ואע"פ
שקיבל אחריותם, עם ביטול הקידושין שהיו בטעות - בטלה
ממילא אחריותו. (39) והרי זה כאילו קיבלם אחר להנאתו
שחייב באחריותם (כתובות קא.). והשוו דין אלמנה לכהן
גדול - שהיא מחייבי לאוין - לדין איילונית שלא הכיר בה
(שם קא:), וכן מבואר ברי"ף שם, וראה ט"ז לאהע"ז סי'
קטז ס"ה.

13 ט. וְהַמִּמְאֵנָת - אֵין לָהּ פְּלוּיָת⁴⁰ כָּלִל. שְׁאִין מוֹצִיאִין
14 מִן הַפֶּעַל דְּבָר מִמֶּה שְׁאֵבֶד אוֹ נִגְנַב מִנְכִּסְיָהּ, בֵּין
15 מִנְכִּסֵּי מְלוּג בֵּין מִנְכִּסֵּי צֶאֱן בְּרִזְלִי⁴¹, אֲלֵא נוֹטֶלֶת
16 הַנִּמְצָא לָהּ וְיוֹצֵאָהּ.

(40) נכסיה שבלו ואפסו לגמרי. (41) כתובות, שם. שהרי
ברשות בית-דין נשאה, וכשהוציא את נכסיה יכול הוא
לומר: כשאגרשנה מדעתי אחזיר לה מה שקיבלתי עלי
באחריות. ונכסי מלוג אע"פ שלא ברשות הוציאם, יכול הוא
לומר: אין עלי להחזירם עד שאגרשנה, שמא תמות בחיי
ואירשנה (רש"י שם).

17 י. מִי שֶׁזָּנְתָה תַּחַת פְּעֵלָה - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה, לֹא עֶקֶר

עדים בדבר. (71) אחר ההתראה (מגיד-משנה). והרי זה דומה למוציא שטר חוב על חבירו, והלה טוען פרוע הוא, שבעל השטר צריך שבועה ('בית יוסף' אהע"ז סי' קטו). [רוצה לומר, שמה שכתב רבינו "נותן כתובה אחר שתשבע" היינו שהבעל תובע ממנה שתשבע כמפורש בפ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב, שאז צריכה להשבע, וראה להלן הערה פא].

טו. כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם עדים שעשתה דבר מכער ביותר, שהדברים מראין שהיתה שם עברה, אף-על-פי שאין שם עדות ברורה בננות. כיצד? כגון שהיתה בקצור לבדה, וראו רובל יוצא⁷², ונכנסו מיד בשעת יציאתו, ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזור, או שמצאו רק לח למעלה מן הפילה⁷³. או שהיו יוצאים ממקום אפל, או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו. או שראוהו מנשק על פי חלוקה, או שראו אותן מנשקין זה את זה או מגפפין⁷⁴ זה את זה. או שנכנסו זה אחר זה והגיפו⁷⁵ דלתות. וכיוצא בדברים אלו. אם רצה הפעל להוציאה - תצא בלא כתבה. ואין זו צריכה התראה⁷⁶.

(72) ב'ירושלמי' כתובות פ"ז ה"ו, הגירסא: רוכל יוצא מתוך ביתה. ווכל - מוכר בשמים לנשים להתקטט בהם. (73) רשת, שפורשים על המיטה להגן על הישן בה מיתושים וזבובים. מי זרק הרוק למעלה? כי אם השוכב ופניו למעלה, הלכך זינתה זו ורקקה בשעת תשימיש (יבמות כד: וברש"י). (74) מחבקים. סגור. וכל זה מזכור ביבמות כד, ב. וב'ירושלמי' כתובות פ"ז ה"ו. (76) כיון כשעברה, כבר נאסרה על בעלה, ואין עוד צורך בהתראה (כסף-משנה).

טז. עוברת על דת משה או על דת יהודית, וכן זאת שעשתה דבר מכער - אין כופין את הפעל להוציא, אלא אם רצה - לא יוציא⁷⁷. ואף-על-פי שלא הוציא - אין להן כתבה⁷⁸. שהכתבה תקנת חכמים היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות; אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה [זו], אלא תהא קלה בעיניו להוציאה⁷⁹.

(77) עוברת על דת - דינה מבואר בסוטה כה, א. ויוצאה משום שם רע, אע"פ שאמר רבי (יבמות כד: כד) הואיל ומכוער הדבר, תצא - אין הכוונה אלא מן הבעל הנטען, אבל מבעלה אין מוציאים אותה אלא בעדי טומאה ממש, וכמו שאמרו (מכות ז): "במנאפים - משיראו כמנאפים" (רי"ף פ"ב דיבמות). (78) לכשיציאון אחר-כך. (79) ואם חזרה ממעשיה הראשונים ומתנהגת מכאן ואילך בדרכי צניעות, צריך לכתוב לה כתובה אחרת, שהכתובה הראשונה בטלה, כשעברה על התראתו ('חלקת מחוקק' אהע"ז סי' קטו, סי"ח).

יז. מי שראה אשתו שזנתה, או שאמרה לו אחת

שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי⁵⁸ מפלש⁵⁹ וראשה פרוע ואין עליה רדיד⁶⁰. ככל הנשים, אף-על-פי ששערה מכסה במטפחת. או שהיתה טוה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה, על פדחתה⁶¹ או על לחיה, כדרך שעושות העכו"ם הפרוצות⁶². או שטוה בשוק ומראת זרועותיה לבני אדם. או שהיתה משחקת עם הבחורים. או שהיתה תובעת התשמיש בקול רם מפעלה, עד ששכנותיה שומעות אותה מדפרת על עסקי תשמיש. או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה.

(58) רחוב צר. (59) פתוח לרשות הרבים. (60) צעיה, מלשון הכתוב (ישעיה ג, כג): "והצניפות והרדידים". (61) מצחה. (62) כתובות עב, ב. וב'תוספות' שם הביאו בשם רבינו חננאל: "טוה ורד, צמר אדום היא טוה שיפול על פניה מזהרורית, וזוהי עזות מצח ופריצות".

יג. עזרא תקן שתהיה אשה חוגרת בסניר⁶³ תמיד בתוך ביתה, משום צניעות⁶⁴. ואם לא חגרה - אינה עוברת על דת משה⁶⁵, ולא הפסידה כתבתה. וכן אם יצתה בראשה פרוע מחצר לחצר בתוך המבוי - הואיל ושערה מכסה במטפחת, אינה עוברת על דת⁶⁶.

(63) מכנסים (רש"י). או חגורה (פירוש המשנה לרבינו, שבת פ"י מ"ד). (64) בבא-קמא פב, א. וב'ירושלמי' פ"ד דמגילה ה"א: "מפני מעשה שאירע שבעלה קוף מכדרכה ושלא כדרכה". ומטעם זה צריכה לחגור סינר אפילו בביתה (הגהות הגרצ"ה חיות בב"ק שם). (65) בכת"י התימנים, תיבה זו אינה. וכן הוא בכסף משנה. וב'מגיד משנה' הביא: "דת יהודית", וכן הגיה ב'מעשה רוקח' [ולפי נוסחתנו נראה שתקנות חכמים הן "דת משה" שהרי נצטוונו בתורה לשמור ולעשות ככל תקנותיהם (ספר המצוות שורש א', ומ"ע קעד) ושלפיכך נכללו חלה ומעשרות שהם בזמן הזה מדרבנן (ראה במגיד-משנה) וכתם שאף הוא מדרבנן - בכלל דת משה (למעלה הי"א). ודת יהודית היא מנהג שנהגו בנות ישראל ולא תקנוהו חכמים]. (66) כתובות עב, ב.

יד. העוברת על דת - צריכה התראה⁶⁷ ועדים⁶⁸, ואחר כך תפסיד כתבתה⁶⁹. עברה בינו לבינה⁷⁰, ונדע שהיא עוברת על דת, והתרה בה בלא עדים, וחזרה ועברה, הוא טוען ואומר: אחר התראה עברה, והיא אומרת: לא עברתי כלל, או: לא התרה בי, אם רצה להוציא - הרי זה נותן כתבה אחר שתשבע שלא עברה⁷¹; שאם תודה שעברה אחר התראה זו - אין לה כלום.

(67) שמה תחזור בה. ואם תחזור לא תפסיד כתובתה. (68) על ההתראה ועל העבירה. (69) סוטה כה, א. ותוספתא כתובות פ"ז. הוצאת צוקמ. עמ' 12, 269). (70) שלא היו

אהע"ז סי' קעה, ס"ג. (92 כתובות ג, ב. 93 כתובות נא, ב.)

כ. נשים שגנבו אותן לסטים⁹⁴ - הרי הן פשוטות⁹⁵, שהן אנוסות, ומתרות לבעליהן. ואם הניחום⁹⁶, והלכו לסטים מעצמן - הרי אלו ברצון, ואסורות לבעליהן⁹⁷. ודין השוגגת ודין הנאנסת אחד הוא, שהשגגה צד אנס יש בה.⁹⁹

(94 שוודים, מתחת בעליהן. (95 שנשבו במלחמה ע"י חיל האויב. (96 ללכת לבעליהן. (97 כתובות, שם.

כא. במה דברים אמורים? בשהיה בעלה ישראל; אבל אשת כהן ששגגה או שנאנסה - אסורה לבעלה, שהרי נעשית זונה⁹⁸ מפל מקום, והוא אסור בזונה, כמו שיתבאר בהלכות אסורי ביאה⁹⁹.

(98 יבמות נו, ב. (99 פ"ז ה"א, ופי"ח ה"א. ושם בה"ז כותב רבינו: אשת כהן שנאנסה, בעלה לוקה עליה משום טומאה, שנאמר (דברים כד, ד): "לא יוכל בעלה הראשון. . . לשוב לקחתה. . . אחרי אשר הוטמאה", הכל בכלל, שאם נבעלו אסורות על בעליהן, פירט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מותרת לבעלה, שנאמר: "והיא לא נתפשה", אבל אשת כהן באיסורה עומדת, שהרי היא זונה.

כב. אחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה - כתבתה קימת, העקר והתוספת, ולא הפסידה מכתבתה כלום¹⁰⁰. וכופין את הפה"ן¹⁰¹ לתן לה כתבתה ולגרשה.

(100 נדרים צא, א. (101 שהרי אסור בזונה, והתורה אמרה (ויקרא כא, ח): "וקדשתו. . . קדוש יהיה לך", וקדשתו - בעל כרחו, שאם לא רצה דפנו (הכהן) - יבמות פה, ב.

כג. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי, או שגגתי ונבעלתי לאחר - אינו חושש לדבריה, שמה עיניה נתנה באחר¹⁰². ואם היתה נאמנת לו, או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו - יוציא¹⁰³ ויתן כתבה.

(102 נדרים צ, ב. צא, א. (103 אונס ביחס לכהן, כרצון ביחס לאשת ישראל, ובאשת ישראל - יוציא, כמבואר לעיל הי"ז יח.

כד. האומר לאשתו בפני שנים: אל תסתרי עם איש פלוני, ונכנסה עמו לסתר בפני שני עדים, ושהתה כדי טמאה¹⁰⁴ - הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים, כמו שיתבאר בהלכות סוטה¹⁰⁵. ואם מת קדם שישקנה - אין לה כתבה¹⁰⁶. ואף-על-פי שלא מצאו דבר מכלער, שאין לך דבר יותר מכלער מזה¹⁰⁷. והיום שאין שם¹⁰⁸ מי סוטה¹⁰⁹ - נאסרה עליו אסור עולם¹¹⁰. ותצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת, שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר.

מקורבותיה או מקורבותיה, שהוא מאמין וסומך דעתו עליהם, שזנתה אשתו, בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה - הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת, הרי זה חייב להוציא, ואסור לו לבוא עליה⁸⁰, ויתן כתבה⁸¹. ואם הודת לו שזנתה - תצא בלא כתבה. לפיכך משביעה⁸² בנקיטת חפץ⁸³ שלא זנתה תחתיו, אם ראה אותה בעצמו, ואחר כך תגבה כתבתה. אבל בדבריה⁸⁴ אחר - אינו יכול להשביעה⁸⁵ אלא על ידי גלגול⁸⁶.

(80 קידושין סו, א. (81 אע"פ שהוא מאמין לדברי העד, אין הוא יכול להפסידה ממון בפחות משני עדים. (82 תובע ממנה שתשבע שאז חייבת להשבע, כמפורש בפ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב (כסף-משנה, ועי' לעיל הערה ע). (83 מפורש למעלה פכ"ג ה"ט. (84 בכח"י התימנים: "בדברי אחר", והכוונה אם הוא בעצמו לא ראה, אלא הוא סומך על דברי עד אחר. (85 שהרי אינו טוען טענת ודאי, ואין נשבעים על טענת ספק. (86 אם נתחייבה לו שבועה ממקום אחר, הוא מגלגל ומוסיף עליה גם שבועה זו שלא זנתה תחתיו.

יח. אמרה לו אשתו שזנתה תחתיו ברצונה - אין משגיחין לדבריה, שמה עיניה נתנה באחר⁸⁷. אבל אבדה כתבתה, עקר ותוספת, ואבדה הבלאות⁸⁸; שהרי הודת בזנות⁸⁹. ואם היה מאמינה וסומך דעתו על דבריה - הרי זה חייב להוציא. ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו, עד שיבואו שני עדים⁹⁰ ויעידו שזנתה אשתו זאת בפניהם ברצונה, ואחר כך כופין אותו להוציא.

(87 נדרים צ, ב. ואחרי תקנת רבינו גרשום, שאינו יכול לגרש אשתו בעל כרחו, גם הבעל אינו נאמן לומר שאשתו זנתה - שמה עיניו נתן באחרת (הגהות מיימוניות). (88 מה שאבד או גנב מנכסי נדונייתה, כמבואר לעיל הלכה י. (89 והודאתה דומה כמאה עדים (נדרים צא). (90 ביבמות כד, ב: "בית דין - בעדים הוא מוציא".

יט. האשה שזנתה תחת בעלה בשגגה⁹¹ או באנס - הרי זו מתרת לבעלה. שנאמר: והיא לא נתפשה; הא נתפשה - מתרת. בין שנאנסה עפו"ם⁹² בין שנאנסה ישראל. וכל שתחלת ביאתה באנס, אף-על-פי שסופה ברצון, ואפלו אמרה: הניחו לו, שאלמלי לא אנס אותי הייתי שוכרתו - הרי זו מתרת; שהיצר לבשה, ומתחלה [היתה] באנס⁹³.

(91 כגון אשתו ואשת איש עמו בבית, ונתכוון לאשתו ונזדמנה לו זו, ואף היא שגגה כסבורה שהוא בעלה (סוטה כח, וברש"י). וכן מצינו: "שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתם לחופה החליפו (הוחלפו) את של זה לזה, ואת של זה לזה" (יבמות לג:), אבל האומרת זנית מפני שסברתי מותר לזנות, הרי זו כמזידה ואסורה לבעלה ישראל (שו"ע

עָקָר וְלֹא תוֹסֶפֶת⁹. בַּיָּצֵד? הֲיֵה מִרְחֵץ בְּעִיר וְהָיָה לוֹ
 קְרוֹבִים - אֵינוֹ יָכוֹל לֹמַר: לֹא יִדְעָתִי מוֹמִין אֵלָיו, וְאִפְּלוּ מוֹמִין שֶׁבִּסְתֵּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹדֵק
 בְּקְרוֹבוּתוֹ, וְחִזְקָה שֶׁשָּׁמַע וְרָצָה¹⁰. וְאִם אֵין שָׁם
 מִרְחֵץ אוֹ שְׂלֵא הָיָה לוֹ קְרוֹבִים - טוֹעֵן בְּמוֹמִין
 שֶׁבִּסְתֵּר. וְנִכְפָּה¹¹ בְּעֵתִים יְדוּעִים¹² - הָרִי הוּא
 מְמוּמִי¹³ סֵתֵר. אָבֵל בְּמוֹמִין שֶׁבִּגְלוּי - אֵינוֹ יָכוֹל
 לְטָעוֹן; שֶׁהָרִי הִפֵּל רוֹאִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ, וְחִזְקָתוֹ
 שֶׁשָּׁמַע וְנִתְפָּס¹⁴. דְּבָר יְדוּעַ הוּא, שְׂאִין דִּין זֶה אֵלָּא
 בְּאוֹתוֹן מְקוֹמוֹת שֶׁהָיָה מְנַהֵג הַנָּשִׁים שָׁם לְהִלָּךְ
 בְּשׁוּק וּפְגִיחַן גְּלוּיֹת, וְהִפֵּל יוֹדְעִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין:
 זֶה הֵיא בִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, וְזוֹ הִיא אָחוֹתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי,
 כְּמוֹ עָרֵי אֲדוֹם בְּזִמְן הַזֶּה. אָבֵל מְקוֹמוֹת שְׂאִין דִּרְךְ
 הַבָּנוֹת שָׁם לְצֵאת לְשׁוּק כָּלֵל, וְאִם תֵּצֵא הַבַּת לְמִרְחֵץ
 - בְּנִשְׁף תֵּצֵא, מִתְנַפְרָה¹⁵, וְלֹא יִרְאֶה אוֹתָהּ אָדָם חוּץ
 מִקְרוֹבוּתֶיהָ - הָרִי זֶה טוֹעֵן אֵף בְּמוֹמִין שֶׁבִּגְלוּי.
 וְהוּא, שְׂלֵא הָיָה שָׁם מִרְחֵץ וְשְׂלֵא הָיָה לוֹ קְרוֹבָה
 לְבִדָּק בָּהּ; אָבֵל הָיָה שָׁם מִרְחֵץ בְּעִיר זֶה שְׂאִין דִּרְךְ
 הַנָּשִׁים לְצֵאת בָּהּ וּפְגִיחָהּ מְגֻלּוֹת, אִם יֵשׁ לוֹ קְרוֹבָה
 - אֵינוֹ יָכוֹל לְטָעוֹן, שֶׁהָרִי הִפֵּל רוֹאִין אוֹתָהּ עֲרֻמָּה
 בְּמִרְחֵץ. וְאִם דִּרְכָן לְהִתְנַפֵּר וּלְהִתְחַבֵּא אֵף בְּמִרְחֵץ,
 וְשִׁתְּהָיָה הַבַּת רוֹחֶצֶת בְּלִילָה¹⁶ אוֹ בְּבֵית קֹטֵן בְּמִרְחֵץ
 לְבִדָּה, עַד שְׂלֵא תִרְאֶה וְלֹא תִדְעַע - הָרִי זֶה טוֹעֵן
 אֵף בְּמוֹמִין שֶׁבִּגְלוּי. וְהַדְּבָרִים אֵלָיו דְּבָרִים שֶׁל טַעַם
 הֵם, וְאֵינָם גְּזֵרַת הַבְּתוּבָה¹⁷.

(7) למעלה פ"ז ה"ז. (8) והסכים (כלומר, שלא שמע עליו, ולא הסכים). (9) כתובות עב, ב. וכנ"ל הערה א'. (10) שם עה, ב. (11) חולי שממנו נופלת לארץ (אפילפסיה). (12) שהמחלה תוקפתה בזמנים קבועים, ונוהרת אז מלצאת בין הבריות (רש"י כתובות עז). (13) ובנוסח כת"י: "כמומי". (14) כתובות עה, ב. (15) מעלימה את זהותה, מלשון הכתוב (מלכים"א יד, ה): "והיא מתנכרה". (16) ואין שם אור. ומקור דברים אלו בדברי הגאונים שהובאו ברא"ש כתובות פ"ז סי' טו. (17) אילו היו גזירת הכתוב, לא היינו מחלקים בין מקום למקום, כיון שכך גזרה תורה (כסף-משנה).

ג. הוֹרִי מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים¹⁸, שֶׁזֶה שְׂאִמְרוֹ חֻכְמִים
 מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹדֵק בְּקְרוֹבוּתוֹ, אֵינוֹ¹⁹ קְרוֹבוּתוֹ
 בְּלִבָּד, אֵלָּא אִפְּלוּ מִיָּדְעִיו. וְאִפְּלוּ הָיָה גֵר בְּעִיר
 שְׂאִין לוֹ קְרוֹב כָּלֵל, אִם יֵשׁ שָׁם מִרְחֵץ - אֵינוֹ יָכוֹל
 לְטָעוֹן; שְׂאִי אִפְּשֵׁר שְׂלֵא יְהִי לוֹ רַעִים, וְאוֹמֵר
 לְאֶחָד מִרְעִיו שֶׁתְּבַדֵּק לוֹ אֶשְׁתּוֹ אוֹ אָחוֹתוֹ עַל
 פְּלוּגִית, וְלִפְיָךְ חִזְקָתוֹ שֶׁשָּׁמַע וְנִתְפָּס. וְלֹא יִרְאֶה
 לִי דִין זֶה. שְׂאִין כָּל אָדָם מוֹצִיא כָּל מֶה שֵׁשׁ בְּלָבוֹ
 מִדְּבָרִים אֵלָיו לִפְלֵי, אֵלָּא לְקְרוֹבָיו. וְעוֹד, שְׂאִין דְּעָתוֹ
 סוּמְכָת אֵלָּא לְדְבָרֵי קְרוֹבָיו בִּיּוֹתֵר.

(104) כדי צליית ביצה וגמיעתה (הל' סוטה פ"א ה"ב). (105) שם. (106) שמא נטמאה ונאסרה עליו, ולהשקותה אי-אפשר, שהכתוב אומר (במדבר ה, טו): "והביא האיש את אשתו". והרי הוא מת (סוטה כה. וכן פסק רבינו בפ"ב מהל' סוטה ה"ז). (107) שנסתתרה עם החשוד אחרי שבעלה התרה בה. (108) ראה בביאור מילה זו בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ועי' עוד בפ"ד מהל' אישות ה"ז, הערה מג. (109) לבדקה אם טהורה היא. (110) סוטה ב, ב.

1 כה. אָמַר לָהּ בִּינוּ לְבִינָה: אֵל תִּסְתַּרִי עִם אִישׁ
 2 פְּלוֹנִי, וְרָאָה אוֹתָהּ שֶׁנִּסְתַּרְתָּ עִמּוֹ וְשִׁתְּתָה כְּדִי טַמְאָה
 3 - הָרִי זֶה אֲסוּרָה עָלָיו¹¹¹ בְּזִמְן הַזֶּה שְׂאִין שָׁם מִי
 4 סוּטָה. וְחִיב לְהוֹצִיא, וְיִתֵּן כְּתֻבָּה¹¹². וְאִם הוֹדִית
 5 שֶׁנִּסְתַּרְתָּ אַחֵר שֶׁהִתַּרְתָּ בָּהּ - תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה¹¹³.
 6 וְלִפְיָךְ מִשְׁבִּיעָה¹¹⁴ עַל זֶה, וְאַחֵר כִּךְ יִתֵּן כְּתֻבָּה.

(111) כי יש לחוש לדעת רבי יוסי ברבי יהודה הסובר שאפילו קנא לה בעלה בינו לבינה, הרי זה קיני והתראה (סוטה ב:). (112) כי אינו נאמן להפסידה כתובתה על פי עצמו. (113) הודאת בעל דין כמאה עדים. (114) ראה למעלה הלכה יז, והערה פא.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ח

פרק חמשה ועשרים

(1) ביאר בו רבינו דין הנושא אשה סתם ונמצאו עליה נדרים, או מומים. הוראה דם בשעת תשמיש, או שנולדו בה מומים אחרים, האיש שנולדו בו מומין אחרי הנישואין, היבם שנמצא בו אותו המום שהיה לבעלה.

7 א. הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה סֵתֵם, וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נִדְרִים - תֵּצֵא
 8 בְּלֹא כְּתֻבָּה², לֹא עָקָר וְלֹא תוֹסֶפֶת³. בְּאֵלָיו נִדְרִים
 9 אֲמָרוּ? שְׂלֵא תֹאכַל בָּשָׂר, אוֹ שְׂלֵא תִשְׁתֶּה יַיִן, אוֹ
 10 שְׂלֵא תִתְקַשֵּׁט בְּמִינֵי צִבְעוֹנִין⁴, וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר
 11 הַמִּינִים שֶׁדִּרְךְ כָּל נָשִׁי מְקוֹם לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶן⁵; אָבֵל
 12 נִמְצָא עָלֶיהָ נִדֵּר אַחֵר חוּץ מֵאֵלָיו - לֹא הִפְסִידָה
 13 כָּלוּם⁶.

(2) כתובות עב, ב במשנה, וכפירוש שמואל שם בגמרא עג, ב שאפילו בקידשה סתם (שלא התנה עמה על-מנת שאין עליך נדרים) תצא בלא כתובה, אבל גט צריכה, הואיל וקידשה סתם. (3) שם קא, א: "נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה. . . אין להן תוספות, וכל-שכן מנהג-מאתים", כי היה לה לגלות לבעלה על נדריה. (4) שם עב, ב. שיש בהן עינוי נפש ומתנגה עליו (רש"י). (5) וכמו שאמרו ב"ירושלמי" כתובות פ"ז, ה"ז: "כלי פשתן דקים הבאים מבית שאן, ככלי צבעונים הם". (6) כל שאין בו עינוי נפש אינו מקפיד, והשווה לעיל פ"ז ה"ו.

14 ב. וְכֵן הַפּוֹגֵס אִשָּׁה סֵתֵם, וְנִמְצָא בָּהּ מוֹם מְמוּמִי
 15 הַנָּשִׁים שֶׁפָּקַד בְּאַרְנוֹם⁷, וְלֹא יָדַע הַפֶּעַל בְּמוֹם זֶה
 16 וְלֹא שָׁמַע בּוֹ וְרָצָה⁸ - הָרִי זֶה תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, לֹא

18) הובאו דבריהם ברא"ש, כתובות שם. (19) ובכת"י
התימנים: אינן.
תשמיש³². חוץ מן העד של איש, שמקנה בו
עצמו³³, כמו שיתבאר בהלכות אסורי ביאה³⁴.

29) אורח נשים, הפרשה עונתית של דם נדה, ובדפוסים קדומים: "וסת קבועה". (30) מטליות שהאשה מקנחת עצמה בהן, כמבואר בהל' אסורי ביאה פ"ד הי"ד, מלשון הכתוב (ישעיה סד, ה) "וכבדג עדים כל צדקותינו", ומפרש רש"י שם: "כבדג מאוס". (31) לבדוק בו אם ראתה דם נדה ותפרוש מבעלה. (32) שמא ראתה דם בשעת תשמיש (נדה יב:). (33) אחר תשמיש. (34) פ"ד הט"ז: "אבל אחר תשמיש, הכל צריכים שני עדים, אחד לו ואחד לה".

ח. ואף-על-פי שמום גדול הוא זה³⁵ - לא הפסידה כלום³⁶, שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמישת. הרי שבדקה עצמה ונבעלה, ובעת שקנחה עצמה היא והוא נמצא דם על עד שלה או על עד שלו, אם ארע זה פעם אחר פעם שלש פעמים סמוכות זו לזו - הרי זו אסורה לישב עם בעלה³⁷. ותצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת³⁸, ואין לה תנאי מתנאי כתבה; שהרי אינה ראויה לתשמיש. ויוציא ולא יחזיר לעולם³⁹; שמא תתפא, ונמצא שלא גמר לגרשה⁴⁰ בשעת גרושין. ומתרת להנשא לאחר⁴¹, כמו שיתבאר בענין הנדה⁴².

35) שאסורה לשמש עד שתבדוק בעד. (36) מכתובתה ומשאר זכויותיה. (37) שהרי הוחזקה לראות דם בשעת תשמיש, ומשמשותו נדה. (38) שאין לך מום גדול מזה. (39) נדה יב, ב. (40) ובינתיים תנשא לאחר, ויבוא לערער ולומר: "אילו הייתי יודע שכך היה... לא הייתי מגרשה, ונמצא גט בטל ובניה (מבעלה השני) ממזרים", לפיכך אומרים לו: גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם (נדה שם, והשווה הל' גירושין פ"י, הי"ב-ג). (41) שאין כל האצבעות שוות, ושמא לא תראה אצל בעלה השני (נדה פו.). (42) הל' אסורי ביאה פ"ד, הכ"א.

ט. במה דברים אמורים? בשתיקה כן מתחלת נשואיה, ומבעילה ראשונה ראתה דם; אבל אם ארע לה חלי זה אחר שנשאת - נסתחפה שדה⁴³. לפיכך, אם בעל פעם אחת ולא נמצא דם, ואחר כך חזרה להיות רואה דם בכל עת תשמיש - יוציא⁴⁴ ויתן כתבה בלה⁴⁵. ולא יחזיר עולמית, כמו שבארנו⁴⁶.

(43) מזלו הרע גרם לו, וראה למעלה הערה כב. (44) שהרי אינה ראויה לעמוד תחתיו מחמת אסור נדה. (45) כמבואר בסמוך הלכה י. (46) בהלכה הקודמת.

י. וכן אשה שנוולדו בה מומין אחר שנשאת, אפלו נעשית מפת שחיין⁴⁷: אם רצה לקיים - יקיים, ואם רצה להוציא - יתן כתבה⁴⁸.

(47) מצורעת. (48) שנסתחפה שדהו (כתובות עה.). וכן שנינו (שם נא.): "לקתה חייב לרפאותה. אמר הרי גיטה

ד. כיצד היא טענת המומין? אם היו המומין שנמצאו בה מומין שנדאי היו בה קדם שתתארס, כגון אצבע יתרה וכיוצא בו²⁰ - על האב להביא ראיה שידע בהן הפעל ורצה, או שחזקתו שידע²¹; ואם לא הביא ראיה - תצא בלא כתבה כלל. היו מומים שאפשר שנוולדו בה אחר הארוסין: אם נמצאו בה אחר שנכנסה לבית הפעל - על הפעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה, והיה מקחו מקח טעות; ואם נמצאו בה והיא בבית אביה - על האב להביא ראיה שאחר הארוסין נולדו²², ונסתחפה שדהו²³.

(20) שנוולדו עמה. ובכת"י התימנים: וכיוצא בה. (21) כגון שהיה המום בפניה, חזקה היא שידע בו הבעל ונתרצה, ואינו נאמן לומר שעצם ענינו או השפילן ולא הכיר באותו מום עד עתה ('בית יוסף' לאהע"ז סי' לט). (22) כי עלינו לומר: "כאן נמצאנו וכאן היו" - כאן היו קודם הארוסין, ולפיכך עליו להביא ראיה (כתובות עה:). (23) מזלו של בעל גרם שתומם. נסתחפה - לשון מטר סוחף (משלי כח, ג), נשטפה שדהו (רש"י לכתובות ב.).

ה. הביא הפעל ראיה שעד שלא תתארס היו בה, או שהודה לו בכך, והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפס²⁴, או שחזקתו שידע בהן ונתפס²⁵ - הרי זה חייב בכתבה²⁶.

(24) ונתרצה. (25) כגון שהיה המום בפניה, חזקה שידע בו, או שיש שם מרחץ, וכמבואר לעיל ה"ב. (26) כתובות עו, א.

ו. בא על אשתו, ושהה²⁷ במה ימים, וטען שמום זה לא נראה לי עד עתה - אפלו היה בתוך הקמטים או בכף הרגל, אין שומעין לו. חזקה שאין אדם שותה בכוס אלא אם פן בודקו יפה, וחזקתו שידע ורצה²⁸.

(27) לדעת ה'מגיד משנה' הכוונה שבעל וגם שהה, ורק אז אין שומעים לו, ולדעת ה'פרישה' בשו"ע אהע"ז סי' לט סכ"ח, באחד משניהם מספיק, כי אם שהה אפילו אם לא יודעים שבעל - אין שומעים לו. (28) דבר זה למד רבינו מדין טענת בתולים, שאינו יכול לטעון לאחר זמן, כמבואר לעיל פ"א, ה"טו. והוא מהש"ס יבמות קיא, ב. אף כאן כל ששהה ולא טען, חזקה ידע ונתרצה, ועכשיו כועס עליה בגלל דבר אחר ומבקש לו תואנה (ראה רש"י יבמות שם).

ז. הנושא אשה ונמצא שאין לה וסת קבוע²⁹ לנדתה, אלא לא תרגיש בעצמה עד שתירד דם נדה - הרי זו לא תשמש אלא בשני עדים³⁰, שבדקת בהן עצמה: אחד לפני תשמישו³¹, ואחד לאחר

כו" יכול להיות רק על-ידי יבום. ויתירה מזו, הרי על הפסוק וראה בנים לבניך, אומרת הגמרא "כיון שבנים לבניך - שלום על ישראל, דלא אתי לידי חליצה ויבום". ששולל אפילו עניין של יבום, ואין מביא פסוק זה כהמשך לדין "יחלוץ ויתן כתובה". והביאור הוא שבפסוק זה מרמז הרמב"ם חידוש דין בהלכה.

בפרקים שלפנ"ז (פט"ו הט"ו) כתב: "האשה שבאה לבית-דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ כו' יעשו הדיינים פשרה", ואומרים לה שתשאר עמו עוד עשר שנים, ואם לא תלד תתבע שנית. "ומגלגלין עמה זה... עד שיעשו פשרה".

ועפ"ז נשאלת השאלה, מדוע בדין שלנו שטוענת שאינה יכולה לקבל, אומרים "יחלוץ ויתן כתובה" ולא עושים פשרה, ובפרט שמאחיו יכלה לקבל, ולמה שלא יגלגלו עמה ואולי תוכל לקבל גם מאחיו בינתיים.

ויש לומר, שזוהי כוונת הרמב"ם בפסוק שהביא "וראה בנים לבניך שלום על ישראל" לחדש שגם כאן יש להשתדל לשכנעה לקבל ממנו על-ידי שמסבירים לה שעל-ידיה יהיה "וראה בנים לבניך", ובמילא - "שלום על ישראל".

(עלפי צ"ח מלכות ספר נשים סימן יד).

57) ואינו יכול לכופה להתייבם או להפסיד כתובתה (שם). 58) בכת"י התימנים, ובדפוסים קדומים, כל הפסיקה הזו אינה. וכנראה שזוהי תוספת מאוחרת בכדי לסיים ההלכה בדבר טוב, לרמז למה שאמרו (כתובות נ.): "כיון שבנים לבניך - שלום על ישראל, שלא יבואו לידי חליצה ויבום". כי אם הניח בנך בן, אין האלמנה זקוקה ליבום וחליצה, ושלום על ישראל.

סלקו הלכות אישות.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ח

הלכות גירושין

יש בכללן שתי מצות. אחת - מצות עשה. והיא: שייגרש המגרש בספר. ואחת - מצות לא תעשה. והיא: שלא יחזיר גרושתו משנשאת. ובאור שתי מצות אלו בפירושם אלו:

פרק ראשון

1) נתבארו בו עיקרי הגירושין שמן התורה ושמדברי סופרים, רצון, כתיבה לשמה, גופו של גט, כתיבה במחובר, עדים, קריאת הגט, זמן הגט.

- א. אין האשה מתגרשת אלא בכתב²¹ שגוע לה.
- ובכתב זה הוא הנקרא גט³. ועשרה דברים הן עקר הגירושין מן התורה, ואלו הן: א) שלא יגרש האיש אלא ברצונו⁴. ב) ושיגרש בכתב ולא בדבר אחר⁵.

וכתובתה, תרפא את עצמה - רשאי, והשווה לעיל פי"ד הי"ז.

1 יא. האיש שנוקדו בו מומין אחר שנשא, אפילו נקטעה ידו או רגלו או נסמית⁴⁹ עינו, ולא רצתה אשתו לישב עמו - אין פוסין אותו להוציא ולתן כתבה. אלא: אם רצתה - תשב, ואם לא רצתה - תצא בלא כתבה, בדין כל מורדת⁵⁰. אבל אם נולד לו ירח הפה או ירח החטם, או שחזר⁵¹ ללקט צואת כלבים⁵² או לחצב נחשת מעקריו⁵³ או לעבד עורות - פוסין אותו להוציא ולתן כתבה⁵⁴. ואם רצתה - תשב עם בעלה.

49) נתעוורה. "איש עור" (ויקרא כא, יח) מתרגם הירושלמי: גבר סמי. 50) המבואר לעיל פי"ד ה"ח (כתובות עז). 51) הפך. 52) ששורים בה הבגדים לפני כיבוסם יום או יומיים (רש"י שם). ובברכות כה, א - פירש"י: "שדרכן לתתן בעיבוד עורות". 53) ממקום מוצאו. 54) כל אלה - מלאכות מאוסות ומסריחות, ויכולה לומר איני יכולה לקבל ריח רע (שם). ומשמע מדברי רבינו, שאם ידעה בכל אלה לפני הנישואין ונישאה לו - אינה יכולה לטעון, שהרי סברה וקיבלה. ואפילו אמרה: כסבורה הייתי שאני יכולה לקבל, ועכשיו איני יכולה לקבל - אין שומעים לה (מגיד-משנה).

10 יב. נעשה האיש מפה שחין - פוסין אותו להוציא ולתן כתבה. ואף-על-פי שהיא רוצה לישב - אין שומעין לה, אלא שמפרישין אותה בעל ברחץ. מפני שהיא ממקתה⁵⁵. ואם אמרה: אשב עמו בעדים כדי שלא יבוא עליה⁵⁶ - שומעין לה.

55) ממסמסתו, בשרו נופל חתיכות חתיכות אם תשמש עמו. "ממיקתו" - מלשון הכתוב (זכריה יד, יב): "המק בשרו" (כתובות עז. במשנה). 56) כמו שאמרו חכמים (כתובות עז): "עשרים וארבעה מוכי שחין הם, וכולם - אמרו חכמים - תשמש קשה להם".

15 יג. מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח החטם או מלקט צואת כלבים וכיוצא בהן, ומת, ונפלה לפני אחיו, ויש בו אותו מום שהיה בבעלה - יכולה היא לומר: לא אחיף הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל. ויחלוץ ויתן כתבה⁵⁷. וראה⁵⁸ בנים לבניך, שלום על ישראל.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיה בעלה בעל ריח הפה ... וכיוצא בהן (מומין שכופין אותו להוציא) ומת ונפלה לפני אחיו, ויש בו אותו המום שהיה בבעלה, ויכולה לומר לא אחיף הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל, ויחלוץ ויתן כתובה". ומסיים "וראה בנים לבניך שלום על ישראל".

יש מפרשים שאת הסיום כתב כדי לסיים בדבר טוב, אבל לכאורה קשה שהרי סיום צריך להיות בהמשך לעניין הקודם, אבל כאן הוא בסתירה גמורה לו כי "וראה בנים

ד. בַּיָּצֵד? פֶּתַב לָהּ: הָרִי אֶת מְשֻׁלַּחַת, הָרִי אֶת
מִגְרָשָׁת, הָרִי אֶת לַעֲצָמָה, הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם,
וְכִי־צָא בָּזֶה הָעֵנָן - הָרִי זֶה מִגְרָשָׁת. וְגוֹפּוֹ²³ שֶׁל גֹּט:
הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם. אָבָל אִם פֶּתַב לָהּ: אֵינִי
בַּעֲלָהּ, אֵינִי אֲרוֹסָה, אֵינִי אִישׁ - אֵין זֶה גֹּט.
שְׁנֵאֲמַר: וְשֻׁלַּחָה - וְלֹא שִׁישְׁלָח אֶת עַצְמוֹ²⁴. וְכֵן
הַפּוֹתֵב לֹא־שָׁתָו: הָרִי אֶת פֶּת חוֹרֵין - אֵינוֹ גֹּט²⁵.

(23) עיקר כתב הגט כך יכתבו בו. (24) ממנה. (25) שאין
זו לשון גירושין, אלא לשון שחרור מעבדות.

ה. זֶה שְׁנֵאֲמַר בַּתּוֹרָה 'וְשֻׁלַּחָה מִבֵּיתוֹ' - אֵין עֵנָנוּ
שֶׁלֹּא יִגְמְרוּ גִירוּשִׁיהָ עַד שֶׁתֵּצֵא מִבֵּיתוֹ; אֲלֵא
כְּשֶׁמִּגִּיעַ גֹּט לִידָה גִמְרוּ גִירוּשִׁיהָ²⁶ וְאִף עַל פִּי שְׁעָדִין
הֵיא בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. שֶׁלֹּא נֵאֲמַר 'וְשֻׁלַּחָה',
אֲלֵא שְׁאִם גִּרְשׁ וְלֹא הוֹצִיאָה מִבֵּיתוֹ²⁷ - הָרִי זֶה כְּמִי
שֶׁגִּרְשׁ וְהִחְזִיר גִירוּשָׁתוֹ²⁸; לְפִיכָּה צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֹט²⁹,
כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר³⁰.

(26) והרי היא פנויה וחלים בה קידושי אדם אחר.
(27) ונתייחד עמה. (28) בקידושי ביאה, ואף על פי שלא
ראה שנבעלה, עדי היחוד הם-הם עדי ביאה. (29) ובכתב-
יד התימנים: גט שני. (30) ושיעור דברי רבינו כך הם:
עצם הגירושין נגמרו עם הגעת הגט לידה, אלא אם שהתה
בביתו כדי יחוד, יש לחוש שקידשה שנית בביאה, ועדי
היחוד הם עדי קידושה, וממילא צריכה גט שני לקידושה
השניים.

ו. וּמִנֵּין שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַחְסֵר מַעֲשֵׂה אַחֵר פְּתִיבָתוֹ?
שְׁנֵאֲמַר: וְכַתֵּב וְנָתַן - מִי שֶׁאֵינוֹ מַחְסֵר אֲלֵא פְּתִיבָה
וְנִתְּנָה הוּא הַגֹּט הַפֶּשֶׁר. יֵצֵא דָּבָר שֶׁמַּחְסֵר קָצִיעָה
אַחֵר הַפְּתִיבָה. לְפִיכָּה, אִם פֶּתַב גֹּט עַל קֶרֶן הַפֶּהָ -
נִתַּן לָהּ הַפֶּהָ³¹. וְאִם חֲתָף הַקֶּרֶן אַחֵר שֶׁתְּכַבּוּ,
וְנִתְּנָה לָהּ - אֵינוֹ גֹּט. וְכֵן אִם פֶּתַב בַּמַּחְבֵּר³², אִף עַל
פִּי שֶׁתְּחַמּוּ בּוֹ הָעֵדִים אַחֵר שֶׁתִּלְשׁוּ, וְנִתְּנָה לָהּ - אֵינוֹ
גֹּט³³.

(31) יחד עם קרנה כשהיא מחוברת. (32) לקרקע, כגון על
עלה כאשר הוא מחובר לעץ. (33) הואיל ותורף הגט נכתב
במחובר. וכתוב ב"הגהות מיימוניות" בשם הגאונים, צריך
שיחתוך הקלף כשיעור הגט מן היריעה ואחרי כן יכתוב
עליו נוסח הגט, שאם כתבו תחילה על היריעה ואחרי כן
חתך ממנה כשיעור הגט פסול, מטעם "מחוסר קציצה". וכן
אם לאחר שנכתב מקצתו אירעה טעות בכתיבה ורוצה
לחזור ולהתחיל גט אחר באותו קלף יחתוך תחילה את
הראשון המוטעה.

ז. אֵין פּוֹתֵבִין בַּמַּחְבֵּר³⁴ אֶפְלוּ טַפְס הַגֹּט³⁵. פֶּתַב
הַטַּפְס בַּמַּחְבֵּר, וּתְלָשׁוּ, וְאַחֵר כֶּף פֶּתַב שֵׁם הָאִישׁ
וְשֵׁם הָאִשָּׁה וְהַזְמַן וְהָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם³⁶,
וְחִתְּמוּ, וְנִתְּנָה לָהּ - כְּשֶׁר³⁷.

(34) לקרקע, משום שמחוסר קציצה. ואפילו רצה לתת לה

(ג) וְשִׁיחָה עֵנָן הַפֶּתַב שֶׁגִּרְשָׁה וְהִסִּירָה מִקֵּנָה⁶. (ד)
וְשִׁיחָה עֵנָנוּ דָּבָר הַפּוֹרֵת בֵּינוֹ לְבִינָה⁷. (ה) וְשִׁיחָה
נִכְתָּב לְשִׁמָּה⁸. (ו) וְשִׁיחָה יִהְיֶה מַחְסֵר מַעֲשֵׂה אַחֵר
פְּתִיבָתוֹ אֲלֵא נִתְּנָה לָהּ [בַּלְבָּד]. (ז) וְשִׁיחָה לָהּ¹⁰.
(ח) וְשִׁיחָה לָהּ בְּפָנֵי עֵדִים. (ט) וְשִׁיחָה לָהּ בַּתּוֹרָת
גִּירוּשִׁין¹¹. (י) וְשִׁיחָה הַבַּעַל אוֹ שְׁלוּחָה הוּא שְׁנוֹתָנוּ
לָהּ¹². וְשִׁיחָה הַדְּבָרִים שֶׁבָּגַט, כְּגוֹן הַזְמַן¹³ וְחִתְּמִית
הָעֵדִים¹⁴ וְכִי־צָא בָּהֶן - הַכָּל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹⁵.

(2) "שאלו היו הגירושין בדיבור בלבד, הייתה האשה
אומרת כשיזנה עמה איש - כי הייתה גרושה מקודם, ועל
כן נצטוונו שלא ישלמו גירושין אלא בכתב מעיד לה כמו
שנאמר וכתב לה ספר כריתות". (3) שם גט נופל על כל
שטר ותעודה שהיא (וכן כתב בערוך ערך גט), ותרגום "ספר
כריתות" "גט פטורין" ורגילים לקרוא לגט אשה "גט" סתם.
(4) שאין האשה יכולה לכוף את בעלה לגרשה. (5) כגון
כסף וכדומה, בניגוד לקידושין שהאשה מתקדשת בכסף
ובשטר. (6) ולא ישלח את עצמו ממנה. (7) שלא תהא
קשורה ותלויה בו לאחר הגירושין. (8) לשם אשה זו
המתגרשת. (9) פרט לדבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה.
(10) או ליד שלוחה או לתוך רשותה. (11) ולא בתורת שטר
חוב או מזוזה. (12) ולא שתיקח היא מעצמה.
(13) תאריך כתיבת הגט. (14) על הגט. (15) תקנת חכמים.

ב. וּמִנֵּין שֶׁעֲשָׂרָה דְּבָרִים אֵלוּ מִן הַתּוֹרָה? שְׁנֵאֲמַר:
וְהִיא אִם לֹא תִמָּצֵא חֵן בְּעֵינָיו, וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת
וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשֻׁלַּחָה מִבֵּיתוֹ. 'אִם לֹא תִמָּצֵא חֵן
בְּעֵינָיו' - מִלְּמַד, שֶׁאֵינוֹ מִגְרֵשׁ אֲלֵא בְּרִצּוֹנוֹ¹⁶. וְאִם
נִתְּגַרְשָׁה שֶׁלֹּא בְּרִצּוֹנוֹ¹⁷ - אֵינָה מִגְרֵשָׁת¹⁸. אָבָל
הָאִשָּׁה מִתְּגַרְשָׁת בְּרִצּוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא בְּרִצּוֹנָהּ¹⁹.

(16) "ונתן - מדעתו משמע". (17) על כורחו. (18) ומי
שהדין נותן שכופים אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש,
בית דין מכח אותו עד שיאמר רוצה אני והגט כשר, והטעם
שכפייה זו נקראת "מרצונו" - כי זהו רצונו האמיתי.
(19) על כורחה. אולם "רבינו גרשום מאור הגולה החרים
שלא לגרש אשה שלא מדעתה אם לא שעברה על דת".

ג. 'וְכַתֵּב' - מִלְּמַד, שֶׁאֵינָה מִתְּגַרְשָׁת אֲלֵא בְּכַתֵּב²⁰.
'לָהּ' - לְשִׁמָּה²¹. 'סֵפֶר כְּרִיתוֹת' - דָּבָר הַפּוֹרֵת בֵּינוֹ
לְבִינָה, שֶׁלֹּא יִשְׁאָר לוֹ עֲלֶיהָ רְשׁוּת. וְאִם עָדִין לֹא
נִכְרַת בֵּינוֹ לְבִינָה²² - אֵינָה מִגְרֵשָׁת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.
'וְנָתַן בְּיָדָהּ' - מִלְּמַד, שֶׁאֵינָה מִתְּגַרְשָׁת עַד שִׁיִּתֵּן
הַגֹּט בְּיָדָהּ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחָהּ, שֶׁהוּא בְּיָדָהּ, אוֹ לְחֻצְרָהּ,
שֶׁהַכָּל בְּיָדָהּ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. 'וְשֻׁלַּחָה' - שִׁיחָה עֵנָן
הַגֹּט שֶׁהוּא הַמְּשֻׁלַּח אוֹתָהּ, לֹא שִׁישְׁלָח עַצְמוֹ
מִמֶּנָּה.

(20) ולא בכסף. (21) לשם האשה המתגרשת. (22) כגון
שאמר לה: "הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם -
אין זו כריתות", שכל ימיה היא קשורה אליו לקיים תנאי
זה מחמתו.

גט", שבראשון אינו אלא פסול מדברי חכמים, ולא תינשא בו לכתחילה ואם נשאת לא תצא מבעלה השני, ואילו ב"גט בטל" או "אינו גט" הרי זה גט בטל מן התורה, ועדיין היא אשת איש ואף על פי שבקידושין אם לא דיבר עמה על עסקי קידושין ונתן לה כסף ולא אמר לה "הרי את מקודשת לי" - אין חוששין כלל לקידושי - כאן, שכתובים ענייני הגירושין בגט והכול תלוי בבעל אין זה אלא גט פסול. (48) וגם לכתחילה יכול לעשות כן.

- יב. גט שְהִיהָ מִנֵּחַ עַל הָאָרֶץ, וְאָמַר לָהּ: טְלִי גִטְךָ מֵעַל גִּבִּי קֶרְקַע, וְנִטְלָתוּ; או שְהִיהָ קָשׁוּר עַל יָדוֹ או עַל יָרֵכּוֹ, וְשִׁלַּפְתּוּ מִמֶּנּוּ; אֵף עַל פִּי שְׁאָמַר לָהּ אַחֵר שֶׁבָּא לִידָה: הֲרִי זֶה גִטְךָ - אֵינוֹ גִט; שְׁנֵאמַר: וְנָתַן בִּידָה - לֹא שֶׁתִּקַּח הִיא מִעֲצָמָה, וְהֲרִי לֹא נָתַן לָהּ לֹא הוּא וְלֹא שְׁלֹחֹהּ. אֲבָל אִם הִרְפִּין⁴⁹ לָהּ בְּגִיפּוֹ או הִטָּה יָדוֹ עַד שֶׁשִּׁלְּפָהּ הִגֵּט מֵעֲלֶיּוֹ, וְאָמַר לָהּ: הֲרִי זֶה גִטְךָ - הֲרִי זֶה גִט.

(49) היטה.

- יג. וּמִנֵּינִן שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לָהּ בִּפְנֵי עֲדִים? הֲרִי הוּא אוֹמֵר: עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים או שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דִּבְרִי, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה זֶה הַיּוֹם עֲרוּהָ וְהִבָּא עֲלֶיהָ בְּמִיתָת בֵּית דִּין וּלְמַחֲרָם⁵⁰ תִּהְיֶה מִתְּרַת בְּלֹא עֲדִים⁵¹. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן לָהּ גִט בֵּינוּ לְבֵינָהּ, וְאֶפְלוּ בְּעַד אֶחָד - אֵינוֹ גִט כָּלָל.

(50) אחרי מסירת הגט. (51) וכן אמרו: "הכא (=כאן, בגט) דאיתחזק איסורא דאשת איש הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משניים".

- יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיהָ הִגֵּט בְּכֶתֶב יָד סוֹפְרָם⁵²; אֲבָל אִם כֶּתֶב הַפֶּעַל הִגֵּט בְּכֶתֶב יָדוֹ⁵³, וְחָתָם עָלָיו עַד אֶחָד, וְנָתַנוּ לָהּ - הֲרִי זֶה גִט פְּסוּל⁵⁴. (54) [וּפּוֹסֵל לְכַהֲנָה⁵⁵].

(52) ולא חתם הסופר עליו. (53) וכתב ידו דומה כמאה עדים. (54) מדבריהם, ואם נישאת לא תצא והוולד מהבעל השני כשר, והוא הדין אפילו אין עליו עדים כלל גם כן אינו פסול אלא מדבריהם, אלא שרבינו משמיע חידוש, שאפילו חתום עליו עד אחד אינו כשר להינשא בו לכתחילה. (55) בכתב יד התימנים תיבות אלו אינן, וכן בספר כתיבת יד שהיה בידי בעל הכסף-משנה. וכן נכון, שהרי אם אתה אומר פסול מדבריהם, ואם נישאת לא תצא, וודאי שהוא גט לפוסלה להינשא לכהן, שאפילו ריח הגט פוסל לכהונה.

- טו. תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁיְהִיוּ הָעֲדִים חוֹתָמִין עַל הַגֵּט⁵⁶. שְׁמָא יִתֵּן לָהּ גִט בִּפְנֵי שְׁנַיִם וְיִמְוּתוּ⁵⁷, וְנִמְצָא הִגֵּט שֶׁבִּידָה כְּחֵרֶס מִחֲרָסִי אֲדָמָה, שֶׁהֲרִי אֵין בּוֹ עֲדִים, לְפִיכָךְ תִּקְנוּ שֶׁיַּעֲיִדוּ מֵתוֹכֹם⁵⁸. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָעֲדִים בְּתוֹכּוֹ, נִתְּנָה לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, בֵּין בִּפְנֵי אוֹתָן הָעֲדִים הַחֲתוּמִין עָלָיו בֵּין בִּפְנֵי שְׁנַיִם אֲחֵרִים, שֶׁעָקַר הַגִּירוּשִׁין בְּעֲדֵי מְסִירָה⁵⁹.

אותו המחובר אינו גט, משום שנאמר "ונתן בידה" דבר הניתן מיד ליד ומחובר אינו ניתן מיד ליד. (35) טופס הגט הוא הנוסח הכללי האחיד לכל הגיטין ובו מקומות פנויים למילוי פרטים שהם עיקר הגט, כגון שם האיש והאשה, זמן הכתיבה וכו'. (36) שכל אלה הם עיקר הגט ונקראים "תורף הגט". (37) כלומר, לכתחילה אסור לכתוב במחובר אפילו את טופס הגט, גזירה שמא יכתוב את התורף במחובר ואז הוא בטל לגמרי, אבל אם כבר כתב הטופס במחובר ותלשו, ואחרי כן כתב עליו התורף הרי זה גט כשר.

- ח. כֶּתֶב כָּל הַגֵּט עַל הָעֵלָה הַזֵּרוּעַ בְּעֲצִין נָקוֹב³⁸, אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן לָהּ הָעֲצִין כָּלוּ - הַגֵּט פְּסוּל, גְּזֵרָה שְׁמָא יִקְטֹם³⁹. אֲבָל כּוֹתֵב הוּא עַל חֲרָסוֹ שֶׁל עֲצִין וְנִתֵּן לָהּ⁴⁰.

(38) בתחתיתו, והריהו יונק מן הקרקע ודינו כמחובר. (39) יתלוש העלה מהעצין ויתן לה והרי זו קציצה מהמחובר. (40) את העצין כמו שהוא, ואין לחוש שמא ישבור העצין ויתן לה חתיכת חרס, שבוודאי לא יפסיד את העצין.

- ט. וּמִנֵּינִן שֶׁאֵינוֹ נִתְּנָה לָהּ אֶלָּא בְּתוֹרַת גִּירוּשִׁין? שְׁנֵאמַר: סֵפֶר פְּרִיטָתָהּ וְנָתַן בִּידָה - שִׁיתֵּן אוֹתוֹ בְּתוֹרַת סֵפֶר פְּרִיטוֹת. אֲבָל אִם נָתַנוּ לָהּ בְּתוֹרַת שְׁטֵר חוֹב⁴¹ או מְזוּנָה; או שֶׁנָּתַנוּ בִּידָה וְהִיא יִשְׁנֶה⁴², וְנַעֲרוּהָ וְהֲרִי הוּא בִּידָה - אֵינוֹ גִט. וְאִם אָמַר לָהּ אַחֵר כֶּף: הֲרִי הוּא גִטְךָ - הֲרִי זֶה גִט⁴³.

(41) שאמר לה: כנסי שטר חוב זה. (42) ואין הגט משתמר בידה. (43) הרי זו כנתינה חדשה הואיל והגט בידה בשעת אמירתו.

- י. אָמַר לְעֲדִים: רְאוּ גִט שֶׁאֲנִי נֹתֵן לָהּ, וְחִזְרִי וְאָמַר לָהּ: כְּנִסִּי שְׁטֵר חוֹב זֶה - הֲרִי זֶה כֶּשֶׁר; שֶׁהֲרִי הוֹדִיעַ אֶת הָעֲדִים שֶׁנָּתַנוּ בְּתוֹרַת גִּירוּשִׁין⁴⁴. וְזֶה שֶׁאָמַר לָהּ 'שְׁטֵר חוֹב', מִפְּנֵי שֶׁנִּכְלָם מִמֶּנָּה⁴⁵.

(44) ובידיעתה אין צורך, שהרי גם חרשת שהשיאה אביה, שקידושיה קידושין גמורים, מתגרשת, אף על פי שאין בה דעת. (45) אבל לא התכוון לבטל את הגט.

- יא. הַמְּגַרֵּשׁ צָרִיךְ שִׁיאָמַר לָהּ כְּשִׁיתֵּן לָהּ הַגֵּט⁴⁶: הֲרִי זֶה גִטְךָ, או: הוּא גִטְךָ, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם נָתַן בִּידָה וְלֹא אָמַר כָּלוּם - הֲרִי זֶה גִט פְּסוּל⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁלָּא הִיא מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקִי גִטָּה; אֲבָל אִם הִיא מְדַבֵּר עַל עֶסְקִי גִטָּה, וְנִטְלָה הִגֵּט וְנָתַן בִּידָה וְלֹא אָמַר כָּלוּם - הֲרִי זֶה גִט כֶּשֶׁר⁴⁸.

(46) גם אם אמר לה אחר הנתינה - הרי זה גט אלא שלכתחילה טוב יותר שיאמר לה בשעת נתינה. (47) ולעיל בהלכה ט' כתב רבינו: "אינו גט" כי שם נתנו לה בתורת שטר חוב, אבל כאן נתן הגט בסתם ושחק, ולפיכך הריהו "גט פסול". והבדל יש בין גט פסול, לבין גט בטל או "אינו

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 הפעל: שטר אחר היה ולא היה הגט שקראתם -
26 אינו נאמן והרי היא מגרשת.

27 כא. הרי שלא קראו הגט בתחלה, ונתן לה הגט
28 בפניהם, זרקתו לאור או לים - אף על פי שהפעל
29 אומר: גט פשר היה, הרי זו ספק מגרשת⁷³.

73 כשם שאינו נאמן לאוסרה, כך אינו נאמן להתירה, והרי
זו לא תינשא, ואם נישאת תצא, כדין כל ספק מגורשת.

30 כב. זרק לה הגט לחצרה לבין החביות בפני
31 עדים⁷⁴, ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר - אין
32 חוששין לה⁷⁵; שזה שנמצא הוא שזרק⁷⁶. נמצאו
33 שם שתיים שלש מזוזות או שטרות⁷⁷ - חוששין
34 שקמא גט שזרק גרוהו עכברים והרי זו ספק
35 מגרשת.

74 ולא קראוהו תחילה. 75 שתהיה ספק מגורשת.
76 מזוזה בין חביות אינה מצויה, וכמו כן שטרות אחרים
אינם מצויים שם ובוודאי הוא זרקא כעת. 77 והרי הוא
לא זרק אלא שטר אחד, ועל כורחך היו שם מזוזות ושטרות
מקודם.

36 כג. העדים שחיתמין על הגט צריכים להיותם
37 יודעים לקרות ולחתם. ואם אינם יודעים לקרות
38 קוראים בפניהם וחותמים. והוא שיעירו לשון
39 הגט⁷⁸. ואם אינם יודעים לחתם - רשומין להם הנר
40 ברק וכיוצא בו מדבר שאין רשומין מתקנים⁷⁹, והן
41 כותבין על הרשם. ואין עושין כן בשאר שטרות.
42 קל הוא שהקלו בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות
43 ישראל גגונות⁸⁰; הואיל וחתמת העדים בגט
44 מדבריהם, כמו שבארנו.

78 אבל אם אינם מכירים לשון הגט אינו מועיל שיתרגמו
אותו ללשונם, שהרי זה כעד מפי עד. 79 כי אם רישומו
מתקיים אסור להם לחתום, שאין כתב על גבי כתב.
80 הקלו שלא יצטרכו לחזר אחרי עדים הבקאים לחתום,
שמא בתוך כך יפליג בעלה לים או ימות ותיזקק ללבם.

45 כד. אף על פי שחתמת העדים בגט מדבריהם⁸¹,
46 התקינו שיהיו העדים מפרשין שמותיהן בגט⁸². וכן
47 התקינו בעדי הגט שאין חותמין אלא זה בפני זה⁸³.
48 ואם חתמו זה שלא בפני זה - הרי זה גט פסול.
49 וכן התקינו חכמים שיתכתב זמן בגט ומקום כתיבתו,
50 כשאר השטרות. שמא תהיה אשתו קרובתו, ותזנה
51 כשהיא תחתיו⁸⁴, ויכתב לה גט אחר הזנות ויתן
52 לה⁸⁵; ואם לא יהיה בו זמן, יכולה לומר: קדם
53 הזנות נתגרשתי⁸⁶, ולפיכך תקנו זמן בגטין.

81 והלכה היא אין גוזרין גזירה לגזירה - בכל זאת חזקו
כאן תקנה זו בכמה דברים כדלהלן. 82 ראובן או
שמעון, שמתחילה היה כותב: אני פלוני חתמתי עד, ולא

56) אף על פי שמדין תורה עדי מסירת הגט מידי הבעל
לאשה הם עיקר עדי הגירושין ואין צורך כלל בחתימות
העדים. 57) או ילכו למדינת הים [=לחו"ל], והבעל
יערער ויאמר לא גרשתי. 58) ואפילו ימותו עדי
החתימה אפשר להכיר ולזהות חתימת ידם. 59) הוראים
את מסירת הגט ונתינתו מידי הבעל לידי האשה.

1 טז. חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבניה⁶⁰,
2 או שנמצאו עדי מסירה פסולין⁶¹ - הרי זה פשר;
3 הואיל ועדים שבו⁶² פשרין, והרי הגט יוצא מתחת
4 ידיה⁶³. ויש שהורה מן הגאונים שהוא פסול⁶⁴.

60) ללא כל עדי מסירה. 61) קרובים קרבת משפחה זה
לזה או שעברו עבירה מדברי תורה. 62) החתומים בתוכו.
63) ואפשר לזהות חתימת יד העדים ואין הבעל יכול לערער
לומר לא גרשתי, שאינו נאמן להכחיש חתימת העדים.
64) מדבריהם.

5 יז. היו עדיו מתוכו⁶⁵ פסולין, אפלו אחד פסול
6 ואחד פשר, ונתנו לה בפני שני עדים פשרין - הרי
7 זה פסול, שנמצא במזיף⁶⁶ מתוכו.

65) החתומים בו. 66) כמזויף, לא מזויף וודאי, והואיל
ונמסר בעדי מסירה כשרים הרי זה פסול מדבריהם.

8 יח. הרחיק את העדים מן הכתב⁶⁷ מלא שני שיטין⁶⁸
9 - פסול. וכמה ירחיק את העדים מן הכתב⁶⁹? פחות
10 מדי שני שיטין, כדי שיהיו נקראין עמו⁷⁰. במה
11 דברים אמורים? כשהיה הגט יוצא מתחת ידיה ולא
12 היה שם עדי מסירה; אבל אם מסרו לה בעדים, אף
13 על פי שהן מרחקין הרבה ואין נקראין עמו ואף על
14 פי שאין חתום עליו עד כלל - הרי זה פשר, שעקר
15 הגירושין בעדי מסירה.

67) הרחיק את חתימת העדים מהשורה האחרונה של נוסח
הגט. 68) מלא שתי שורות. 69) ויהא הגט כשר
לכתחילה. 70) שלא יהא הפסק בין העדים לשטר כדי
שיהא ניכר לכל שהם חתומים על השטר.

16 יט. העדים, שנותן את הגט בפניהם, צריכין
17 לקרותו⁷¹ ואחר כך יתנו לה. ואם נתנו לה בפניהם
18 תחלה - חוזרין וקוראין אותו אחר שנתנו לה.
19 קראוהו והוא ביד הבעל או ביד שלוחו, והחזירוהו
20 לו, וחזר הוא והכניסו לתוך ידו, ונתנו לה - חוזרין
21 וקוראין אותו⁷².

71) לראות מה כתוב בו אם גט כשר הוא או שטר אחר הוא,
שכיוון "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" צריכים הם לקרותו.
72) שמא החליפו בשטר אחר.

22 כ. לא קראוהו, אלא נטלתו וזרקתו לים או לאש -
23 הרי זו מגרשת. הואיל וקראוהו תחלה, אין
24 חוששים לו שהחליפו. ולא עוד, אלא אפלו אמר

שחתכו כדי לחפות על קרובתו או כדי למכור פירות אשתו אחרי הגט להפסידה ויבואו לבדוק אחריה בראיות ברורות.

כז. וכן תקנו שיהיו מוניין בגטין למלכות אותו
הזמן⁹⁹, משום שלום מלכות¹⁰⁰. כתב לשם מלכות
שאין מלכות אותה המדינה, או לבנין הפית¹⁰¹, או
לחרפן הפית: אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו
- הרי זה פשוט¹⁰²; ואם אין דרך למנות בו - הרי
זה פסול¹⁰³. וכבר נהגו כל ישראל למנות בגטין או
ליצירה¹⁰⁴ או למלכות אלפסנדרוס מקדון שהוא
מנין שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן
במדינה שיש בה רשות אותה מלכות - הרי זה
פשוט¹⁰⁵.

(99) המלכות [=המלך] השולט בזמן סידור הגט.
(100) "שיהא לנו שלום עמהם, שיאמרו חשובים אנו
בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמנו". (101) כך וכך
לבנין בית המקדש. (102) שהרי אין המלכות מקפידה על
כך. (103) כי המלכות מקפידה על כך, וחושדת שמדרו בה
ומחשיבים מלכות אחרת יותר ממנה. (104) לבריאת
העולם. (105) כלומר, אחרי שנהגו לכתוב ליצירה, אם
כתב היום לשם מלכות אותה מדינה הרי זה כשר.

כח. האומר לשנים: כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי,
ונתאחר הדבר ימים או שנים; או שנמצא הגט בטל
והצרכו לכתב לה גט אחר פשוט אחר פמה שנים,
כמו שיתבאר - הרי אלו פותחין זמן הפתיכה ומקום
הפתיכה, לא הזמן שאמר להן הפעל בו 'כתבו' ולא
אותו המקום. כיצד? היו בירושלים כשאמר להן
והיו עומדין בתשרי, ונתאחרו עד ניסן והרי הן
בלוד - פותחין זמן הגט מניסן ובלוד ששם נכתב
הגט, כשאמר שטרות¹⁰⁶.

(106) וכתוב ב"הגהות מיימוניות": "כל שכן העדים - יש
לכתוב מקום שעומדים שם בשעת כתיבת הגט וחתמתו אף
על פי שאינו עיקר דירתם, כי אם לא יהיו שם עדים, יבואו
לומר: אחרים חתמו כשם ומזויף, שהרי לא היו שם".

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ח

פרק שני

(1) ביאר בו דין שליחות בגט, שכר הסופר, מה בין גט פסול
לגט בטל, אמירת "תנו" של הבעל, שיכור או מי שבעתו
רוח רעה או נשתתק לענין כתיבת הגט, פקח שנשא ונתחרש
או שנשא כשהיה חרש, דיני כפייה בגט.

א. זה שנאמר בתורה: וכתב לה ספר פרידת ונתן
בידה - אחד הפותב בידו או שאמר לאחר לכתב לו,
ואחד הפותב בידו או שאמר לאחר לתן לה². לא
נאמר 'וכתב' אלא להודיע שאין מתגרשת אלא
בכתב³, 'ונתן' - שלא תקח מעצמה⁴.

(2) כי הלכה היא: "שלוחו של אדם כמותו" (ברכות פ"ה

היה נוקב שמו, ולא היו יודעים לבקש עדים המכירים אותו
להעיד על חתימתו, והיו צריכים לחזר אחר שטרות אחרים
שחתמתם דומה לזו בכדי לקיים חתימתם, עצמדו והתקינו
שיפרשו את שמותיהם ובוזה יהיה אפשר לחזר אחרי
מכיריהם שיעידו על כתב ידם. (83) גזירה משום "כולכם",
שמא יאמר לעשרה: כתבו כולכם גט לאשתי, ודינו שאחד
יכתוב וכולם יחתמוהו, ואם אחד מהם יחסר הרי זה פסול,
ואם יחתמוהו זה שלא בפני זה שמא יחתמו רק שניים
ותיטול הגט ותחשוב שהיא מגורשת, ועדיין לא נתקיים
תנאו, לפיכך התקינו שיהיו כל העדים נוכחים בשעת
החתימה אפילו כאשר לא התנה "כולכם". (84) כלומר:
בעודה אשתו. (85) לחפות עליה שלא תיענש עונש מוות.
(86) ופנוייה הייתה.

כה. גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, או שהיה
מקדם⁸⁷ או מאחר⁸⁸, או שנכתב ביום ונחתם בלילה
שלאתאחריו⁸⁹, אף על פי שעסקין באותו הענין⁹⁰, או
כתב את הגט בירושלים וטעה⁹¹ וכתב 'בלוד' - כל
אלו פסולים⁹², עד שיהתמו בו בזמן פתיכתו⁹³
ובמקום פתיכתו⁹⁴.

(87) שנכתב ונחתם במרחשון וכתבו בו זמן של תשרי
שלפניו, והרי יש לחוש שהקדימוהו לחפות על זנותה.
(88) שנכתב ונחתם בתשרי וכתבו בו זמן של מרחשון
שלאחריו, וגם זה פסול, כי אם נתיר שטר מאוחר יבואו
להתיר גם המוקדם, וגם אפשר שאחרוהו כדי להפסיד את
האשה פירות נכסיה שמכרם הבעל משעת נתינת הגט עד
הזמן הכתוב בו, שלמעשה הם שלה ולפי זמן הגט הם של
הבעל. (89) הרי זה גט מוקדם, שכתוב בו זמן היום
שלפניו. (90) מהכתיבה ועד שעת החתימה, שבשאר שטרי
חוב הרי זה כשר. (91) הסופר. (92) מדבריהם, ולא
תינשא בו לכתחילה, אבל אינו "בטל". (93) דקדק לכתבו
"בזמן כתיבתו", כלומר בזמן הכתוב בגט, ולא - "ביום
כתיבתו", כלומר ביום שנכתב הגט, ולפי זה אם כתבוהו
בתשרי ואחרו את זמנו למרחשון ונתעכבה חתימת העדים
עד למרחשון כזמן הכתוב בגט - הריהו כשר שהרי חתמו
בזמן הכתוב בו, אף על פי שלא נחתם ביום הכתיבה.
(94) עיקר ההקפדה הוא על חתימת העדים שתהיה במקום
המסומן בגט, אבל אם כתבו הסופר בירושלים וכתב בו
שנכתב בלוד והעבירו ללוד ושם חתמו עליו העדים הרי זה
כשר, הואיל וחתמו העדים באותו מקום המוזכר בגט.

כו. חתך ממנו הזמן⁹⁵ ונתנו לה; או שלא כתב שם
היום, אלא: בשבת⁹⁶ ראשונה או שניה מחדש
פלוני, או: בחדש פלוני, או: בשנה פלונית, ולא
הזכיר החדש, אפילו כתב: בשבוע⁹⁷ פלוני - פשוט⁹⁸.
וכן אם כתב בו: היום גרשתי - פשוט; שמשמעו:
היום הזה שניצא בו הגט.

(95) לאחר שכתב הזמן בגט וחתמו בו עדים. (96) שבוע.
(97) שמיטה פלונית של יובל. (98) להינשא בו לכתחילה.
כי חתיכת זמן מהגט היא מעשה רמאות, וכולם ידעו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מ"ה, וקידושין מא, ב. (3) ולא בכסף כמו בקידושין, וכמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (4) כמבואר לעיל פ"א, ה"ב.

ב. אָמַר לְשָׁנִים: פְּתָבוּ גִט וְחֲתָמוּ וְתָנוּ לְאִשְׁתִּי - הָרִי
אֵלַי פּוֹתֵבִין וְחֻתְמִין⁶ וְנוֹתְנִין לָהּ, וְהֵן הֵן שְׁלוּחֵי
וְהֵן הֵן עֲדִי. וְכֵן אִם אָמַר לְסוֹפֵר: פְּתָב לִי גִט
לְאִשְׁתִּי, וְאָמַר לְעֵדִים לְחֹתָם⁸ - פּוֹתְבִים וְחֻתְמִים
וְנוֹתְנִים לוֹ, וְהוּא מְגַרֵּשׁ בּוֹ בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה⁹.

(5) כלומר, אחד מהם כותבו. (6) גיטין סה, א. ואע"פ
שלכתחילה אסור לסופר לחתום על הגט, כמבואר לקמן
פ"ט הכ"ז, ובביאורנו שם, בכל זאת התיר כאן רבינו לסופר
לחתום בו לכתחילה, מפני שהוא והעד השני נותנים את
הגט לאשה, הרי יש כאן עדי מסירה, וכל שישנם עדי
מסירה, כשר הגט לכתחילה אפילו אם הסופר חתמו
(לחם-משנה). ולדעת המעשה רוקח⁹ גם כאן לא נתכוין
רבינו להכשיר זה לכתחילה אלא בשעת הדחק, כגון שהלך
הבעל למדינת הים או אירע איזה עיכוב אחר, ובכדי שלא
תשאר האשה עגונה יכולים העדים לכתבו ולחתמו, וכן
כתבו ה'תוספות' בגיטין סו, ב בדבור-המתחיל מתנייתין
מני, בתירוצם הרביעי. והשווה דברי 'בית יוסף' לאהע"ז סי'
קל, שגם הוא מפרש דברי רבינו כאן שלא הכשיר אלא
בדיעבד. (7) כי שליח כשר להיות עד, כמבואר בקידושין
מג, א. והשווה לעיל ה'אישות פ"ג, ה"ז. (8) ולא אמר
להם ליתנו לה. (9) והוא שלא יתייחד עמה אחרי כתיבת
הגט, שאם נתייחד עמה - הרי זה גט פסול, "שלא יאמרו
גיטה קודם לבנה", כמבואר לקמן פ"ג ה"ה. ואין להקשות,
איך כשר גט כזה, והרי הוא 'מוקדם', ומבואר לעיל פ"א
הכ"ה, שגט מוקדם פסול, - כי כל שנכתב ונחתם באותו
היום אין זה מוקדם אע"פ שאיחרו נתינתו, ולא הקפיד רבינו
אלא שלא הקדים כתיבתו לפני חתימתו, כמבואר לעיל
בביאורנו שם, כי יש לחוש שמא כבר זינתה והוא מתכוין
לחפות עליה, ולפיכך הוא מקדים תאריך כתיבתו לפני
זנותה, אבל כאן כשכתבו וחתמו בזמנו, אין לומר שלפיכך
הקדימו לנתינה, שמא תזנה ויחפה עליה, כי מנין ידע
שתזנה בעתיד ('מעשה רוקח').

ג. וְכּוֹתְבִין גִּט לְאִישׁ אֶף עַל פִּי שְׂאִין אִשְׁתּוֹ עֲמֻמוֹ¹⁰.
וְהוּא, שְׁיִהְיוּ הָעֵדִים וְהַסּוֹפֵר שֹׁכְתָבוּ וְחֲתָמוּ בּוֹ
מִפְּרִין וְיִדְעִים שֶׁזֶה הוּא פְּלוֹנִי וְאִשְׁתּוֹ הִיא
פְּלוֹנִית¹¹. וְאִם הָיוּ בָּאוֹתוֹ מְקוֹם שָׁנִים שֶׁשְׂמֹותֵיהֶם
שְׁוִים וְשְׂמֹות נְשׁוֹתֵיהֶם שְׁוִים - אֵין מְגַרֵּשׁ אֶחָד מֵהֶם
אֶלָּא בְּמַעֲמַד חֲבֵרוֹ; שְׁמָא יִכְתֹּב גִּט וְיִזְלִיכוּ לְאִשְׁתּוֹ
חֲבֵרוֹ וְיִאֲסְרֶנָּה עָלָיו¹².

(10) שאין אנו צריכים לדעתה והסכמתה (בבא-בבא קסז.
וברשב"ם שם). (11) שם. כי יש לחוש שמא ימצא האיש
גט זה לאשת אחר, ותינשא בו שלא כדין. ולדעת ה'כסף
משנה' אין צורך שיכיר הסופר את האיש והאשה, אלא
כשהוא אחד העדים החתומים על הגט, אבל כשאני חותם,
אין הסופר חייב להכיר אותם. וכן נראה מדברי רבינו ה'ל'
מלוה ולוה פכ"ד ה"ג, שלא הזכיר שם אלא העדים בלבד.
(12) שתינשא בו לאחר שלא כדין, וממילא תיאסר על בעלה

הראשון (ב"ב שם עמוד ב'). "וכל שהחזק שמו בעיר
שלשים יום, אין חוששים לו שמה יש לו שם אחר, והוא
שינהו כדי לרמות ולעשות קנוניא, שאם כן אין לדבר סוף"
(מלשון רבינו ה'ל' מלוה ולוה פכ"ד, ה"ד).

ד. וּבְשָׁעַת הַסְּכָנָה¹³ כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אֶף עַל פִּי שְׂאִין
מִפְּרִים¹⁴. וְהָאִשָּׁה נּוֹתֶנֶת שְׂכָר הַסּוֹפֵר¹⁵ בְּכָל מְקוֹם.

(13) כגון שהבעל מסוכן למות, ואם לא יכתובוהו עכשיו,
אימתי? (14) גיטין סו, א. (15) אע"פ שמדין תורה, על
הבעל לתת שכר הסופר, שהרי כתוב: "וכתב . . . ונתן
בידה", נמצא שעליו לתת שכר הכתיבה - תקנו חכמים
שהיא נתן השכר כדי שלא להשהות את גיטה בגלל השכר
שלא ירצה לתת, ותתענג (בבא-בבא קסח. וברשב"ם שם).
והקנו לו חכמים את הזוה שהאשה משלמת, כאילו הוא נתן
לסופר משלו, ע"פ הכלל: הפקר בית-דין הפקר (גיטין כ.
וברש"י שם).

ה. וְצָרִיף שִׂיאֵמַר הַבֶּעַל עֲצָמוּ לְסוֹפֵר: פְּתָב,
וְלְעֵדִים: חֲתָמוּ¹⁶. הָרִי שְׂאֵמְרוּ לוֹ בֵּית דִּין¹⁷ אוֹ
שָׁנִים: נִכְתָּב גִּט לְאִשְׁתִּךָ, וְאָמַר לָהֶם: פְּתָבוּ¹⁸,
וְכָתְבוּ הֵן עֲצָמָן¹⁹ וְחֲתָמוּ בּוֹ - הָרִי זֶה פְּשֹׁרִי²⁰. אָבֵל
אִם אָמְרוּ הֵם לְסוֹפֵר וְכָתְבוּ וְלְעֵדִים וְחֲתָמוּ, אֶף עַל
פִּי שְׂחָזְרוּ וְנִתְּנָהוּ לַבֶּעַל וְחָזַר וְנָתַן גִּט זֶה לְאִשְׁתּוֹ
בְּפָנֵי עֵדִים - הָרִי זֶה גִּט בָּטָל; שְׁהָרִי פְּתָבוּ מִי שְׂלֹא
אָמַר לוֹ הַבֶּעַל לְכָתְבוּ²¹.

(16) גיטין עב, א. והטעם יתבאר בסמוך. (17) של שלשה
חכמים. (18) וגם אמר להם שיחתמו. (19) אחד מהם.
(20) גיטין סו, ב. (21) שם עא, ב. שאין הם יכולים לעשות
את הסופר והעדים שלוחים במקומם, כי לא מסר להם אלא
דברים, ו"דברים אינם נמסרים לשליח" כי אין בדברים כוח
להיות חוזרים ונמסרים לאחר (בניגוד לגט שנשלח ע"י
שליח, שיכול השליח למסור לידי שליח שני), וזהו שהדגיש
רבינו: "הרי שאמרו לו בית-דין", אע"פ שבית-דין הם, לא
התכוין ליפות כוחם שימנו שלוחים במקומם אלא הם
בעצמם יכתובוהו. שהרי בפירוש אמר להם: "כתבו", ולא
אמר להם: תנו. ולפיכך הגט בטל (גיטין סו:). ואם בפירוש
יאמר להם שיהיו שלוחים במקומו לומר לאחרים לכתוב
ולחתום, יתבאר בסמוך בהלכה הבאה.

ו. אָמַר לְשָׁנִים אוֹ לְשֹׁלְשָׁה: אָמְרוּ לְסוֹפֵר וְיִכְתֹּב גִּט
לְאִשְׁתִּי וְאָמְרוּ לְעֵדִים וְיִחֲתָמוּ, וְאָמְרוּ לְסוֹפֵר וְכָתְבוּ
וְלְעֵדִים וְחֲתָמוּ; אוֹ שְׂאֵמַר לְשָׁנִים: אָמְרוּ לְסוֹפֵר
וְיִכְתֹּב גִּט לְאִשְׁתִּי וְאֵתָם חֲתָמוּ - הָרִי זֶה גִּט פְּסוּל²².
וּמִתִּישְׁבִּין²³ בְּדָכָר זֶה הִרְבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קְרוֹב
לְהִיּוֹת גִּט בָּטָל²⁴.

(22) מן התורה גט כשר הוא, שהרי בפירוש עשאו שלוחים
לכך, אלא שהחכמים פסלוהו, משום חשש שמא תשכור
עדים שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום,
והם יסבירו שהבעל ציוה. ואפילו בדין השני, שהם בעצמם
החותמים, והם שמעו מפי הבעל, גזרו חכמים לפסלו בגלל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר נשים - הלכות גירושין קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לידה ותגרש, אלא שלא רצה להטריחם הרבה. ובעיא היא בגמרא גיטין שם, ונשארה ב"תיקון". ולפיכך היא ספק מגורשת, ו"לא תנשא, ואם נשאת תצא והולד ספק ממזר מפני שהיא ספק ערוה", כלשון רבינו לקמן פ"ה ה"ג. ויש אומרים שלא הסתפקו בגמרא אלא אם אבד הגט מיד השליח, אבל אם נמצא בטל או פסול, חוזרים וכותבים גט אחר שוודאי לא קיימו שליחותם ('מאירי').

י. האומר לשנים או ליתר משנים: כתבו גט ותנו
לאשתי, גרשה, שלחנה³⁴, שבקנה³⁵, תרכנה³⁶,
כתבו אגרת³⁷ ותנו לה - הרי אלו יכתבו גט פשר
ותנו לה³⁸. אומר להם: פטרוה, פרוסוה, עשו לה
פדת, עשו לה פנימוס, עשו לה פראוי - לא אומר
כלום³⁹. ואם כתבו גט ותנו לה - הרי זה גט בטל.

(34 כלשון הכתוב (דברים כד, א): "ושלחה מביתו".
(35 לשון "אגרת שבוקין", הכתוב בנוסח הגט לקמן פ"ד
ה"ב. (36 כלומר: גרשה, "ויגרש את האדם" (בראשית
ג, כד) מתרגם אונקלוס: ותרך ית אדם. (37 לשון "אגרת
שבוקין" המוזכרת לקמן בנוסח הגט. (38 גיטין סה, ב.
(39 שם. שכל אלה, אין במשמען לשון גירושין. "פטרוה"
- לשון פטור וחובה, להקל מעליה חובות שחייבת.
"פרנסוה" - לשון עשיית צרכיה, ואין ידוע אם צרכי גט,
שלא תהא זקוקה ליבם או צרכי מלבוש. "כנימוס" - כחוק.
ואין ידוע אם חוק-גט או חוק מזון וכסות, וכן "כראוי"
(רש"י שם) וכן "כדת".

יא. אומר להם: הוציאוה, עזבוה, התירוה, הניחוה,
הוצילוה - הרי זה ספק אם משמע מלות אלו
גירושין או ענין אחר⁴⁰. לפיכך אין פותבין לה. ואם
כתבו גט ותנו לה - הרי זה ספק מגרשת⁴¹.

(40 כי "הוציאה" אפשר לפרש "גרשה", כלשון הכתוב
(דברים כד, ב): "ויצאה מביתו", או אולי אין זה לשון
הכתוב שלא כתוב בו "והוציאה" אלא "ויצאה" - היא
מעצמה. וכן "עזבוה" לשון "אגרת שבוקין", או שמא אין
זו לשון גירושין, שהרי אינה נזכרת בנוסח הגט. וכן
"התירוה", לשון: "מוותרת לכל אדם" היא, או אולי לשון
התרת נדרים, או התרת חגורה (גיטין סה: וברש"י). וכן
הניחוה - אפשר לפרש: הניחו לה לנפשה, שתהיה מגורשת
ממני, או הניחו לה ואל תכבידו עליה. וכן "הוצילוה" -
עשו לה תועלת, ואין ידוע אם תועלת גירושין או תועלת
אחרת. (41 גיטין שם, בעיא שלא נפשטה, ונשארה בספק.

יב. האומר: כתבו גט לאשתי - הרי אלו פותבין
וחותמין ונותנין לפעל פידו, ואין נותנין לאשתי עד
שיאמר להם לתן לה. ואם נתנו לה - אינו גט⁴².
במה דברים אמורים? בבריא; אבל במסכן, והוא
אדם שקפץ עליו החלי במהרה והקפיד עליו חלו
מיד⁴³, והוציא בקולר⁴⁴ אפלו על עסקי ממוין⁴⁵,
והמפרש בים⁴⁶, והוציא בשריא⁴⁷, ואמר: כתבו גט
לאשתי - הרי אלו יכתבו ויתנו ותנו לה; שהדבר
ידוע שלא נתפנו זה אלא לכתב ולתן לה⁴⁸.

הדין הראשון (שם סז.). (23 מעיינים בדבר עד שתתישב
הדעת (שם סג: ברש"י). (24 מן התורה, שהרי בסוגיא
אחרת (שם עב.) אמרו: "הרי הגט בטל עד שישמעו קולו
שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו", ומסופק רבינו אם
בטל מן התורה, או אולי אינו אלא 'פסול מדבריהם' כיון
שאין פסולו אלא משום 'גזירה' שמא יבואו לעשות שלוחים
במקום שלא נתמנו לכך. ולפיכך אם נשאת בגט זה, אין
בית-דין יכול להוציאה מבעלה השני בעל כרחו, אלא
מודיעים לבעל שהגט קרוב להיות בטל, והוא יגרש מעצמו.
והבנים שנולדו להם עד כה, אינם כשרים לגמרי, וגם אין
להם דין של ספק ממזר (כסף-משנה). וראה למעלה
בביאורנו להלכה ה.

ז. ומה בין פסול לכטל? שכל מקום שנאמר בכתב
זה בגט שהוא בטל, הוא בטל מן התורה²⁵; ובכל
מקום שנאמר פסול, הוא פסול מדברי סופרים²⁶.

(25 "ועדיין היא אשת איש, ואם נשאת תצא והולד ממזר"
(לקמן פ"ה ה"א, ע"י"ש). (26 "ולא תנשא לכתחילה, ואם
נשאת לא תצא והולד כשר, וכותבים לה גט אחר כשר
ונותנים לה והיא תחת בעלה" (שם ה"ב, ע"י"ש).

ח. הפעל שהביא גט פידו חתום, ואמר: תנו גט זה
לאשתי - הרי אלו יתנו לה²⁷. אומר לאחרים לכתב
גט ולחתם בו ולתנו לאשתי, וכתבו וחתמו ונתנו
לה, ונמצא הגט בטל²⁸ או פסול - הרי אלו פותבין
גט אחר, אפלו מאה²⁹, עד שיגיע לידה גט פשר³⁰.

(27 ואין חוששים שמא כתבו בפסול כדי לקלקלה, שתינשא
לאחר ותצטרך לצאת ממנו, אחרי שידוע פסולו, כי אינו
חשוד על כך [וראה בגיטין ה, א שאם הבעל עצמו הביא
גיטו, אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (עי' להלן פ"ז
ה"ה). ואין חשש שמא יבוא ויערער (ע"י"ש ה"ח) שכיין
שהוא עצמו הביאו, בוודאי לא יערער עליו]. (28 שנכתב
בטעות, כגון שטעו בשמות האיש והאשה וכדומה.
(29 ואין אומרים כבר עשו עדים שליחותם ואינם מורשים
עוד לכתוב גט שני, כי לא נתכוין זה לכתוב וליתן לה חרס
סתם אלא גט כשר. (30 גיטין סג, ב. וכל-שכן אם נאבד
הגט קודם שנתנוהו לה, שיכולים לכתוב גט אחר, שהרי
אמר להם לתת לאשתו, ואם כן לא עשו שליחותם
(כסף-משנה).

ט. אומר להם הפעל: כתבו וחתמו ותנו לשליח
להוליך לה, וכתבו וחתמו ונתנו לשליח, ונמצא
הגט בטל או פסול - אין פותבים אחר עד שימלא
בפעל; שהרי לא עשה אותן שלוחים לגירושין³¹,
ושמא לא רצה אלא שיקתבו ויתנו לשליח בלבד,
ולא ישאר להם בו מעשה אחר, והרי כתבו ונתנו³²,
לפיכך לא יכתבו אחר. ואם כתבו גט אחר פשר,
ונתנוהו לשליח (ונתנו לה) - הרי זה ספק מגרשת³³.

(31 אלא למסרו לשליח והוא יגרשנה. (32 וכבר עשו כל
שליחותם. (33 שם. כי שמא עשאו שלוחים עד שיגיע גט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה הוא בעל לאשתו פלונית. (55) פניו, כמבואר לעיל ה"ד (גיטין סו.). והשווה לקמן פ"ג, הכ"ג. (56) שהיה מחותן חתכים הרבה בגופו ע"י חרב וכדומה. (57) הקנה והוושט שבצואר. ומה שכתב רבינו "רוב" הוא לאו דוקא, אלא הוא-הדין לנשחטו עד גמירא (לחם-משנה). (58) אין זה כגט לאחר מיתה (גיטין ע:). וכל-שכן גוסס, שדעתו מיושבת עליו שיכול לגרש, ועדיף מנשחטו בו רוב סימנים שמוכרח למות, ואילו גוססים רובם למיתה ומיעוטם לחיים ('הגהות מיימוניות', וראה שו"ע אהע"ז סי' קכא, ס"ז).

יד. מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו, ואמר
בשהתחיל בו החלי: כתבו גט לאשתי - לא אמר
כלום; מפני שאין דעתו נכונה ומישבת⁵⁹. וכן שפור
שהגיע לשכרותו של לוט⁶⁰. ואם לא הגיע - הרי
זה ספק⁶¹.

(59) והריהו באותה שעה כשוטה (גיטין סז:). (60) שאינו יודע מה עושה, כלוט שנאמר בו (בראשית יט, לג): "ולא ידע בשכבה ובקומה", וכלשון רבינו בהל' מכירה פכ"ט הי"ח: "והוא השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה". ומקור דברי רבינו שאין מעשה שיכור כלום, בעירובין סה, א. (61) משמע אפילו ברור לנו שעדיין לא הגיע לשכרותו של לוט, הרי זה ספק. וזה תמוה, שהלא אמרו בעירובין שם שהוא כפיקח לכל דבר. אולם ה'טור' בסי' קכא, מביא בשם רבינו: "היה הדבר ספק אם הגיע לשכרותו של לוט - הרי זה ספק". משמע דוקא כשנשחט הרבה ואנו מסופקים בו אם הגיע לשכרותו של לוט, הרי זה ספק. והשווה דברי רבינו לעיל הל' אישות פ"ד, הי"ח: "ומתיישבים בדבר זה".

טו. אמר כשהוא בריא: כתבו ותנו גט לאשתי,
ואחר כך נבעת - ממתינין עד שיבריא וכתבין
ונותנין לה⁶². ואין צריך לחזור ולהמליך בו אחר
שהבריא. ואם כתבו ותנו להם שיבריא - הרי זה
פסול⁶³.

(62) גיטין ע, ב. ולפני שיבריא אי אפשר לכתבו שאז הרי הוא כשוטה, הואיל ואין דעתו מיושבת. ומכאן יש ללמוד, שהכותב גט של 'שכיב מרע' צריך לדקדק בו שיהא שפוי בדעתו בשעת כתיבתו ונתינתו, שאם תטרף דעתו - הריהו כשוטה ('הגהות מיימוניות', וכן בשו"ע אהע"ז סי' קכא, ס"ד). (63) מדבריהם, אבל מן התורה כשר הוא, הואיל ובשעת אמירתו היה בריא ושפוי בדעתו (הגר"א לאהע"ז סי' קכא, ס"ק ד, וכן ב'מעשה רוקח').

טז. מי שנשתתק⁶⁴ והרי דעתו נכונה⁶⁵, ואמרו לו:
נכתב גט לאשתך, והרפין⁶⁶ בראשו - בודקין אותו
שלש פעמים בסרוגין⁶⁷; אם אמר להם על לאו לאו
ועל הן הן⁶⁸ - הרי אלו יכתבו ותנו. וצריכין לבדקו
יפה יפה⁶⁹, שמא נטרפה דעתו. וכן אם כתב בידו:
כתבו ותנו גט לאשתי - הרי אלו פותבין ונותנין
לה⁷⁰, אם היתה דעתו מישבת עליו⁷¹; שאין דין מי
שנשתתק בדין החרש⁷².

(42) שם סו, א במשנה. שכיון שלא אמר: "תנו לה" - רצה לשחק בה". (43) שם סה, ב. ובי'ירושלמי' גיטין פ"ו ה"ה, אמרו: "מה בין מסוכן מה בין חולה? חולה - כדרך כל הארץ, ומסוכן - כל שקפץ עליו החולי, דרך הארץ - קרובים נכנסים אצלו מיד, והרחוקים לאחר שלושה ימים (שלא להטיל עליו שם חולה). ואם קפץ עליו החולי - אלו ואלו נכנסים אצלו מיד". ולפי"ז מה שכתב "במה דברים אמורים בבריא" - בריא לאו דוקא, והוא-הדין חולה שאינו מסוכן (עי' לחם-משנה). (44) "שיוצא מבית הסוהר לידון מאת המלך" (לשון רבינו בפירושו למשנה גיטין פ"ו, מ"ה). קולר - שלשלת ברזל בצוואר אסיר. (45) על עבירה שאין בה עונש מות אלא עונש ממון, "שכל קולר בחזקת סכנה" ('ירושלמי' שם). (46) מפליג מן היבשה לים. (47) יוצא למדבריות עם חבורה. (48) ומתוך טרדתו ובהלתו, לא הספיק לומר: "תנו לה" (גיטין, שם). וראה בהל' זכיה ומתנה פ"ח הכ"ד.

יג. בריא שאמר: כתבו גט לאשתי, וכתבו וחתמו
ותנו לה, והרג עצמו מיד⁴⁹, כגון שהשליך עצמו
מן הגג או הפיל עצמו לים - הרי זה גט כשר⁵⁰.
עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת - אינו גט⁵¹. ספק
הפיל עצמו ספק דחפתו הרוח - הרי זה גט⁵², עד
שיגיע לך בודאי שהרוח דחפתו. וכן מי שהיה
משליך בבור, ואמר: כל השומע קולי יכתב גט
לאשתי⁵³ - הרי אלו יכתבו ותנו לה. והוא, שיעדו
אותו⁵⁴. ואף על פי שהעלוהו ולא הפירוהו - הרי
זה כשר; וזה כשעת הספנה הוא, שפותבים ונותנין
אף על פי שאין מפירין⁵⁵. וכן מי שנפל בו מפות
רעות⁵⁶ שאי אפשר שיהיה מהן, אפילו נשחטו בו
רב סימנין⁵⁷, ורמז ואמר: כתבו גט לאשתי - הרי
אלו יכתבו ותנו; שהרי עתה חי הוא, אף על פי
שסופו למות⁵⁸.

(49) [בתוספתא גיטין פ"ד (לפי נוסחת הרשב"א שם סה): נראה, שמה שצריך "מיד", זהו ב"ספק מעצמו נפל, ספק הרוח דחפתו", אבל ב'ירושלמי' גיטין פ"ו ה"ו משמע שלעולם צריכים "מיד", שכן אמרו שם: "רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם על אתר נפל, הרי זה גט". ונראה שטעם הדבר: שאין לומר הוכיח סופו על תחילתו, שכשם שעכשיו הוא מבוהל, כן היה גם בתחילה, אלא מיד ולא לאחר זמן]. (50) אף-על-פי שלא אמר להם "תנו". מפני שהוכיח סופו על תחילתו שנתכוין ליתנו לה, והיה בהול מחמת החלטתו להתאבד, ולכן נשמטה ממנו המילה "ותנו" (גיטין סו. במשנה). (51) שאין כאן הוכחה שרצה להתאבד, והריהו כשאר בריא (שם). (52) כגון שנפל מיד אחרי שצוה לכתוב הגט, ויש פנים לכאן ופנים לכאן, כלומר יש סברא שהפיל עצמו, ויש סברא שדחפתו הרוח ('ירושלמי' גיטין פ"ו ה"ו, וכפירוש הכסף-משנה. ועי' לחם-משנה). ויש מביאים בדברי רבינו "הרי זה ספק גט" (כסף-משנה בשם הרא"ש וה'טור'). ולפי זה, מדובר כשנפל לאחר זמן (ועי' לחם-משנה). (53) ופירש שמו ושם אשתו. (54) שפלוני

11 לִידָה או לִיד אֶבְיָה - נִתְגַּרְשָׁה⁸³. וְאִין עוֹשָׂה נְעֵרָה
12 הַמֵּאֲרָסָה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גִּטָּה מִיָּד בַּעֲלָהּ בְּחֵי אֶבְיָה⁸⁴;
13 אֲבָל הָאֵב עוֹשָׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל הַגֵּט לְבִתּוֹ הַמֵּאֲרָסָה
14 בֵּין קִטְנָה בֵּין נְעֵרָה⁸⁵.

78 פחותה מבת י"ב שנה ויום אחד. 79 שקיבל אביה
קידושיה. 80 כשם שהוא זכאי לקבל קידושיה, שנאמר
(דברים כב, טז): "את בתי נתתי לאיש הזה", כך הוא מקבל
את גיטה, שנאמר (שם כד, ב): "ויצאה . . . והיתה", השוה
יצאה (גירושין) להריה (קידושין), כמבואר בכתובות מז, א.
81 שדוקא "נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה"
(גיטין סד: במשנה) ולא קטנה (רש"י שם, וכן דעת רב האי
גאון (ב'מלחמות' שם), והרי"ף שם (ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה
נערה). 82 כשהגיעה ל"ב שנה והביאה שתי שערות,
כמבואר לעיל ה'ל' אישות פ"ב, ה"ב. 83 גיטין שם,
במשנה, כדעת תנא-קמא. 84 קידושין מד, ב כי לא
חיזקה התורה את ידה לעשות שליח במקום אביה, וכשמת
אביה הרי היא עצמאית, ויכולה לעשות שליח כאחת
הגדולות. ודין שליח קבלה מבואר לקמן פ"ו, ה"א.
85 גיטין סה, א. ומשקיבל השליח את גיטה הרי היא
מגורשת אע"פ שלא הגיע הגט ליד האב, ואין הבעל יכול
לחזור בו. ודוקא בתו המאורסה, אבל משנשאת אין לאביה
רשות בה ואפילו כשהיא עדיין קטנה, כמבואר לעיל ה'ל'
אישות פ"ג, ה"ב.

15 יט. קִדְּשָׁה אֶבְיָה פְּשֵׁיָה קִטְנָה⁸⁶, וּמַתָּה: אִם מִבְּחֻנָּה
16 בֵּין גִּטָּה לְדָבָר אַחֵר⁸⁷ - הֲרִי זֶה מִתְּגַרְשֵׁת מִשְׁיַגֵּיעַ הַגֵּט
17 לִידָה; וְאִם לֹא - אֵינָה מִתְּגַרְשֵׁת עַד שֶׁתִּכְחֹזֵן. וְאִם
18 גִּרְשָׁה - אֵינָה מְגַרְשֵׁת⁸⁸.

86 והרי היא מקודשת קידושי תורה. 87 שנותנים לה
צורר וזורקתו, אגוז ונוטלתו, וממילא יודעת גם לשמור את
גיטה (גיטין סה. וכגירסת הרי"ף שם, וראה 'בית יוסף'
לאהע"ז ס"י קמא). 88 אבל כשאביה חי, מקבל את גיטה
אפילו כשאניה מבחנת, שהרי הוא שומר את גיטה במקומה
(תוספות' גיטין סד: ע"פ ה'ירושלמי', וכן בשו"ע אהע"ז
ס"י קמא, ס"ו).

19 כ. מִי שֶׁהִדִּין נוֹתֵן שְׁכּוּפִין אוֹתוֹ לְגֵרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ⁸⁹
20 וְלֹא רָצָה לְגֵרֶשׁ - בֵּית דִּין שָׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם⁹⁰
21 וּבְכָל זְמַן⁹¹ מִפְּנֵי אוֹתוֹ עַד שִׁיאֲמַר: רוֹצֵה אָנִי, וַיִּכְתֹּב
22 הַגֵּט. וְהוּא גִט פְּשׁוּר⁹². וְכֵן אִם הִפּוּהוּ עֲפוּ"ם וְאָמְרוּ
23 לוֹ: עֲשֵׂה מָה שִׁישְׁרָאֵל אוֹמְרִין לָךְ, וְלִחְצוֹ אוֹתוֹ
24 יִשְׂרָאֵל⁹³ בִּיד הַעֲפוּ"ם עַד שִׁיגֵרֶשׁ - הֲרִי זֶה פְּשׁוּר.
25 וְאִם הַעֲפוּ"ם מַעֲצָמָן⁹⁴ אֲנֹסִיהוּ עַד שֶׁתִּכְתֹּב - הוֹאִיל
26 וְהִדִּין נוֹתֵן שִׁיכְתֹּב, הֲרִי זֶה גִט פְּסוּל⁹⁵. וְלִמָּה לֹא
27 בָּטַל גִּט זֶה⁹⁶, שֶׁהֲרִי הוּא אָנוֹס בֵּין בִּיד עֲפוּ"ם בֵּין
28 בִּיד יִשְׂרָאֵל? שָׂאִין אוֹמְרִין אָנוֹס אֵלָּא לְמִי שֶׁנִּלְחֹץ
29 וְנִדְחָק לַעֲשׂוֹת דְּבָר שֶׁאִינוֹ מִחֻיב בּוֹ מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן
30 מִי שֶׁהִקָּה עַד שֶׁמִּכְרָו⁹⁷ אוֹ עַד שֶׁנָּתַן; אֲבָל מִי שֶׁתִּקְפוּ
31 יָצְרוּ הָרַע לְבָטַל מַצְוָה אוֹ לַעֲשׂוֹת עֲבָרָה, וְהִקָּה עַד
32 שֶׁעָשָׂה דְּבָר שֶׁחֵיב לַעֲשׂוֹתוֹ אוֹ עַד שֶׁנִּתְרַחַק מִדְּבָר

64 כתוצאה מאיזו מחלה, ניטל ממנו כח הדיבור (משנה
בגיטין יז:). 65 [כלומר, כיון שאינו אלא אדם, שהוא
חרש השומע ואינו מדבר, אפשר שתהא דעתו נכונה, בניגוד
לחרש שאינו שומע ואינו מדבר, שהוא כשוטה ואין דעתו
נכונה, כמו שכתב רבינו בפ"ט מהל' עדות הי"א].
66 הטה. וראה למעלה פ"א הערה ו. 67 בהפסקות.
ממתנים בין הרכנה לשאילה שעה מסוימת, וחוזרים
ושואלים אותו. וראה בפ"ב מהל' קריאת שמע הי"ב.
68 על דבר שראוי לענות עליו לאו - לאו, ועל דבר שראוי
לענות הן - הן. ונראה מדברי רבינו שאין צריך לענות אלא
שלש שאלות בלבד: הן אחד ושני לאוין, או לאו אחד ושתי
פעמים הן (כסף-משנה). וראה בהערה הבאה בלשון
ה'ירושלמי'. 69 שואלים אותו בימות החמה על פירות
המצויים בימות הגשמים, וכן שואלים אותו בימות הגשמים
על פירות ימות החמה (שם). ובי'ירושלמי' גיטין פ"ז ה"א,
אמרו: נכתוב גט לאשתך והוא אומר הן, לאמך והוא אומר
לאו, לאשתך - הן, לאחותך - לאו, לאשתך - הן, לבתך -
לאו. ורבינו בפירושו למשנה (גיטין, שם) אומר: "ויפליג
בה בכל צדדי הנסיון בכל מה שאפשר" (וראה למעלה
הערה סו). 70 גיטין עא, א. 71 כלומר, שאין דעתו
מטורפת עליו. אבל אינו צריך בדיקה שלש פעמים כמו
בהרכנת ראש. וכן כתב רבינו בפכ"ט מהל' מכירה ה"ג: "מי
שנשתק מקחו מקח וכו' והוא שיבדק כדרך שבדקים
לגיטין, או יכתוב בכתב ידו" (כסף-משנה), אבל בפ"ד מהל'
נחלות ה"א, כתב רבינו: "אפילו נשתתק וכתב בכתב ידו
שזה יורשו, בודקים אותו כדרך שבדקים לגיטין", הרי
שאפילו אם כתב בכתב ידו - בודקים אותו, וצ"ע.
72 שאינו שומע ואינו מדבר, שאין סומכים על רמזותיו
ולא על כתבו (גיטין שם), כמבואר בהלכה הבאה.

1 יז. מִי שֶׁנָּשָׂא פְּשֵׁיָה פָּקֵחַ וְנִתְחַרְשָׁה⁷³, וְאִין צָרִיף
2 לִימָר נִשְׁתַּתָּה - אֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם עַד שִׁיבְרִיא⁷⁴.
3 וְאִין סוֹמְכִין עַל רְמִיזָה חֲרֹשׁ וְלֹא עַל כְּתָבוֹ, אָף
4 עַל פִּי שֶׁדַּעְתּוֹ נִכְוָּה וּמִיִּשְׁכַּת עָלָיו⁷⁵. אֲבָל אִם נָשָׂא
5 אִשָּׁה פְּשֵׁיָה חֲרֹשׁ - מְגַרֵּשׁ בְּרִמְזָה; שָׂאִין קִדּוּשִׁי
6 קִדּוּשִׁין מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷⁶, וּכְשֶׁם שֶׁפּוֹנֵס
7 בְּרִמְזָה כֶּף מוֹצִיא בְּרִמְזָה⁷⁷.

73 חרשות גמורה, כנ"ל בהערה הקודמת. 74 גיטין,
שם: "שאין כח בגירוש חרשות להפקיע קידושי חכמה"
(לשון רש"י שם). 75 שם. ושוטה אינו יכול לגרש מפני
שאינו בן דעת, וכן שנינו (יבמות קיב:): "נשתתה אינו
מוציאה עולמית". ובהל' עדות פ"ט ה"ט, אומר רבינו: "ולא
שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבר,
אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד
בדבר מן הדברים . . . ובכלל שוטים יחשב . . . וכן
המבוהלים והנחפזים בדעתם והמשתגעים ביותר הרי הם
בכלל השוטים". 76 לעיל ה'ל' אישות פ"ד, ה"ט.
77 יבמות, שם.

8 יח. הַמִּקְדָּשׁ קִטְנָה⁷⁸ עַל יְדֵי אֶבְיָה⁷⁹, וְגִרְשָׁה פְּשֵׁיָה
9 קִטְנָה - אֶבְיָה מְקַבֵּל גִּטָּה⁸⁰, וּמִשְׁיַגֵּיעַ גֵּט לִידָה הָאֵב
10 נִתְגַּרְשָׁה⁸¹. גִּרְשָׁה פְּשֵׁיָה נְעֵרָה⁸², אִם הִגִּיעַ הַגֵּט

בעבודתו, כל שיכול לעשות הוא הפעולה של הסרת הערלה שהיא המונעת התגלות האור, אבל פעולת ההסרה חייבת להיות, כך בעניינינו חייב אדם לומר בפיו "רוצה אני" כי ללא אמירה זו לא מתגלה רצונו האמיתי.

(על"פ "לקו"ש חלק ג עמוד 981 הערה 13)

89) כגון נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה, כמבואר לעיל הל' אישות פט"ו ה"ז, וכן כל אלה שנמנו שם פכ"ה הי"א, או גרושה לכהן, כמבואר בהל' איסורי ביאה פי"ז ה"ז. 90) בין בארץ בין בחוץ לארץ. 91) אפילו בזמן הזה, שאין לנו דיינים מומחים וסמוכים. 92) גיטין פח, ב. כי אנחנו עושים זה בשליחות רבותינו המומחים בדורות שלפנינו, וכביאור ה'תוספות' שם. 93) בית-דין של ישראל. והגויים אינם אלא כמקל של בית-דין וכרצועה שלהם (ר"ן שם). 94) שלא ע"פ הוראת בית-דין של ישראל. 95) שם. לא תנשא בו, ואם נשאת לא תצא. כי מן התורה, גט כפוי כדן ע"י גויים כשר הוא, אלא גזרו חכמים "שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בנכרי (שוכרת גוי אנס לכוף את בעלה לגרשה ובאה עליו בעקיפין) ומפקעת עצמה מידי בעלה" (בבא-בבא בתרא מח. כרב משרשיא, דסבר כרב הונא דתליוהו וזבין זביניה זבינא, והלכתא כוותיה). 96) שניתן על-ידי כפיה. והכוונה לכל שלשת האופנים שכתב למעלה: ביד ישראל שהוא גט כשר. ביד גויים ע"י ב"ד ישראל שאף הוא כשר. ביד גויים שהגט פסול. ועל זה הוא שואל, למה אין הגט הזה (בכל שלשת האופנים הנ"ל) - בטל? ! וכן נראה ממה שכתב "שהרי הוא אנוס, בין ביד גויים בין ביד ישראל". 97) שעל עצם המכירה הוא אנוס, אלא שאעפ"כ גמר ומקנה, שרוצה הכסף (פ"י מהל' מכירה ה"א). 98) בבא-בבא בתרא מח, א: "מצוה לשמוע דברי חכמים", הואיל וחכמים חייבוהו להוציא. וכן אמרו שם בנודר להביא קרבן ואינו רוצה לקיים נדרו: "יקריב אותו - מלמד שכופים אותו, יכול בעל כרחו? תלמוד לומר: לרצונו, הא כיצד? כופים אותו עד שיאמר רוצה אני" וכהסבר הגמרא שם, שנוח לו שתהיה לו כפרה ונאף-על-פי ששם אמרו כן למי שחולק על רב הונא שאמר "תליוהו וזבין זביניה זבינא" (הכריחוהו למכור - מכירתו מכירה), אבל לרב הונא שהלכה כמותו אין צריך לזה, זהו רק לפי מה שעלה על דעתו של המקשן, שמה שאמר רב הונא "תליוהו וזבין" לאו דוקא "זבין" אלא אפילו "ייהיב" (=נתן מתנה), גם כן אמרו אגב אונסו גמר ומקנה, אבל למסקנת הגמרא שם שהמדובר רק במכירה, אבל במתנה לא גמר ומקנה, כיון שאינו מקבל כספים עבור זה, כיון שבגט אין הבעל מקבל כספים (ועי' רשב"ם ו'תוספות' שם) - צריכים אנו לסברא זו ש"מצוה לשמוע דברי חכמים" גם לדעת רב הונא. 99) מדרכנו. ומן התורה כשר הוא, הואיל ובית-דין מצוה עליו, מצוה לשמוע דבריו, ואפילו שלשה הדיטות דין בית-דין להם, אבל אם יאנסו אחד מ ישראל אין זה בית-דין, ואין כאן שום מצוה והגט בטל (לחם-משנה). 100) "לא שנכפוהו (=שנכריחוהו) בכך, אלא שיתנו עצה בכך" ('מאירי'). וכיום כשיש צורך להכריח את הבעל לגרש כדן, כופים אותו ליתן

1 האסור לעשותו - אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס
2 עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש,
3 מאחר שהוא רוצה להיות מישאל ורוצה הוא
4 לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא
5 שתקפו, וכיון שהיה עד שתשש יצרו, ואמר: רוצה
6 אני - כבר גרש לרצונו⁹⁸. לא היה הדין נותן שכופין
7 אותו לגרש, וטענו בית דין של ישראל או שהיו
8 הדיטות ואנסוהו עד שגרש - הרי זה גט פסול⁹⁹.
9 הואיל וישראל אנסוהו, יגמר ויגרש¹⁰⁰. ואם
10 העפנום אנסוהו לגרש שלא פדין - אינו גט. אף על
11 פי שאמר בעפנום: רוצה אני, ואמר לישראל: כתבו
12 ותתמו - הואיל ואין הדין מחיבו להוציא והעפנום
13 אנסוהו, אינו גט¹⁰¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כופין אותו... עד שיאמר רוצה אני... מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו."

בהלכה זו רואים עד היכן מגיע גודל דיוקו של הרמב"ם בלשונו שכתב "יצרו הוא שתקפו" ולא ש"שאנסו", כי אילו כתב כך היתה מתעוררת השאלה הרי כל הסיבה לעבור עבירה היא מפני ש"יצרו אנסו", וא"כ לא יתכן בכלל עונש על מי שעבר על אף אחת ממצוות התורה. במענה לזה מבהיר הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"א - ד) בענין ידיעה ובחירה "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה... ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה, אין מי שיעכב בידו...אלא הוא מעצמו ומדעתו". כלומר אין מקום להקשות שלכאורה אין לענשו שהרי אנוס הוא מצד יצרו הרע, כי "אין לו מי שיכפהו ולא גזר עליו ולא מי שמשכהו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו, וממילא אין כאן עניין של אונס וכו'. ולכן מדגיש כאן הרמב"ם "יצרו הוא שתקפו" ואין כאן כל עניין של אונס אלא "הוא אנס עצמו בדעתו הרעה", ולכן אפשר להיפרע מן הרשע. מכאן למדנו עד כמה יש לדייק בלשונו של הרמב"ם, ששינוי של מילה אחת בלבד (תקפו או אנסו) יכול להיות נוגע בעניין הכי יסודי בתורה.

(על"פ "זין מלכות' ספר נשים סימן טו)

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואמר רוצה אני..."

זה שאנו יודעים "שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות" אינו מספיק, וצריך שיאמר בפיו "רוצה אני", כי דווקא בכך מגלה את רצונו הפנימי, והוא על-דרך שמצינו ב'לקוטי תורה' בענין המילה, שמכיון שהאור הנמשך על-ידי המילה נעלה כל-כך שאין לו קשר עם עבודת הנברא ואינו יכול להמשיכו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ד' סיון - ספר נשים - הלכות גירושין קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(= אין אומרים הובר הדבר למפרע) שבשעת כתיבה היתה דעתו לזו ונכתב לשמה (שם כה). או, שיש ברירה (=הובר למפרע שלזו ונכתב), ולפיכך הרי זה ספק גירושין, ואם בא אחר וקידשה חוששים לקידושיו, שמא יש ברירה, ועלינו להחמיר מספק, וזהו שכתב רבינו: "הרי זו ספק גירושין" (ר"ן, שם) וראה לקמן פ"ה ה"ג בדין ספק גירושין. (10) = קנה כתיבה. שחזר וכתב כל אות ואות. (11) גיטין כ, א. שכתב על גבי כתב - אינו כתב. וכן אמרו שם (יט). "המעביר דיו על גבי דיו בשבת - פטור" (משום כותב) שאין כתב עליון כתב, והשווה הל' שבת פ"א, ה"טז.

- 19 ה. מי שכתב [גט] לגרש את אשתו, ונמלך ולא גרשה, ונתחיד עמה אחר שכתבו - לא יגרשנה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה. ואם גרשה באותו הגט הישן - הרי זו מגרשת, ותנשא בו לכתחילה; שהרי נכתב לשמה, והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו. ולמה לא יגרשנה בו לכתחילה?
- 25 גזירה שמא יאמרו: גטה קודם לכתבה.¹²

(12) משנה, גיטין עט, ב וכדעת בית הלל. והטעם: "שמה ישהה את הגט שנתיים ושלש בין כתיבה לנתינה, ויהיו לה בנים ממנו בתוך הזמן ואחר-כך יגרשנה בו, ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורים שניתן לה משעת כתיבה, ויאמרו מן הפנויה נולד משגרשה והוי פגם" - רש"י שם (וראה דברי רבינו לקמן פ"ט הכ"ה). וכבר ביארנו לעיל פ"ב ה"ב, שאין זה דומה לגט מוקדם שהוא פסול.

- 26 ו. אמר לסופר: כתב גט לפלונית ויהיה עמי, לכשאשאנה אגרשנה בו, ונכתב ונשא וגרשה בו - אינו גט; מפני שלא היתה פת גירושין ממנו כשנכתב גט זה, ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין.¹³
- 29 אבל אמר לו: כתב אותו לארוסתי, לכשאשאנה אגרשנה, וכנסה וגרשה בו - כשר.¹⁴ כתבו ליבמותי,¹⁵ ואחר שבימה גרשה בו - הרי זו ספק גירושין, הואיל ואינה אשתו גמורה כשכתבו.¹⁶

(13) יבמות נב, ב. (14) להנשא בו לכתחילה, הואיל ובידו לגרשה כשהיא ארוסה, נמצא שגט זה נכתב לשם גירושין (שם), אבל לכתחילה ודאי לא יגרשנה בו, כמבואר בהלכה הקודמת. וכן פירש רש"י (שם נב). ועי' ראב"ד ו'תוספות' שם ד"ה לכשאכנסנה. (15) אשת אחיו שנפלה לפניו ליבום, ועדיין לא כנסה. (16) ספק הוא אם יבמתו הזקוקה לו יש לה דין ארוסה, או שמא כל עוד לא קידשה במאמר ("מדברי סופרים שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה, וזהו הנקרא מאמר". הל' יבום פ"ב, ה"א) אינה כארוסתו (יבמות, שם).

- 34 ז. מפני תקנת סופר¹⁷ התיירו חכמים לסופר שכתב טפסי¹⁸ גטין, ויניח¹⁹ מקום האיש²⁰ ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מתרת לכל אדם²¹ כדי שכתבם לשם האיש המגרש²² ולשם האשה המתגרשת, ואחר כך יחתמו העדים לשמו ולשמה.²³

מזונות או גט (דרך ברירה), ואין זו כפיה על גט אלא לקיים מצות: שארה ועונתה ('פתחי תשובה' אה"ז ס' קנד, ס"ח) וכפי הגדרת הגר"א שם, ס"ז: "כל שאין עושים מעשה בגופו, לא נקרא גט מעושה" (כפוי), וגדולה מזו כתב ה'בית יוסף' (אה"ז ס' קלד) בשם הרשב"ץ, שאע"פ שהוא אונסו בגופו, אם אינו אונסו לגרש שלא לעשות דבר אחר (כגון לפרוע כתובתה) וכדי להנצל מאותו אונס הוא מגרש מעצמו - אין זה גט כפוי, ובלבד שיכפוהו כדין. (101) שאין כאן מצוה לא מצד עצם הדין, ולא מחמת "מצוה לשמוע דברי חכמים", שהרי גויים הם, ולפיכך הגט בטל אפילו מן התורה, ואינו פוסלה לכהונה שאין כאן אפילו ריח הגט, וכמבואר לקמן פ"ה ה"א (גיטין פח: וכהסבר הל' לחם משנה' ר'מעשה רוקח').

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ח

פרק שלישי

(1) כלל בו רבינו דין כתיבה שלא לשמה, גט ישן, כתיבת טופסי גיטין, כתיבה לשמה, הכשרים לכתוב הגט, גט שנכתב בשבת וי"ט.

- 1 א. כל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת - אינו גט. כיצד? סופר שכתב גט ללמד² או להתלמד, ובא הפעל ומצא שם שנכתב בגט זה פשמו, ושם האשה פשם אשתו, ושם העיר פשם עירו, ונטלו וגרש בו - אינו גט.³

(2) לתלמידיו, נוסח כתיבת הגט. (3) כיון שלא נכתב לשם גירושין (גיטין כד:).

- 6 ב. יתר על זה: כתב לגרש את אשתו ונמלך⁴, ומצא⁵ בן עירו ואמר לו: שמי פשמו ושם אשתי פשם אשתך, ונטלו ממנו וגרש בו - אף על פי שנכתב לשם גירושין, אינו גט.⁶

(4) חזר בו מלגרש. (5) בכת"י התימנים ובדפוס רומי ודפוס שונצינו: "ומצאו". (6) הואיל ולא נכתב לשם גירושין זוג זה (שם).

- 10 ג. יתר על זה: מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, וכתב לגרש את הגדולה, ונמלך וגרש בו את הקטנה - אינו גט.⁷ אף על פי שנכתב לשם האיש המגרש, לא נכתב לשם זו שנתגרשה בו.

(7) שם, ובכל שלש הלכות אלו שכתב רבנו ש"אינו גט" - אינו פוסלה לכהונה, ואם היה בעלה כהן - לא נאסרה עליו משום גרושה, וכמבואר לקמן פ"ה ה"א.

- 14 ד. יתר על כן: אמר לסופר: כתב ואי זו שארצה⁸ אגרש בו, וכתב הסופר על דעת זו, וגרש בו אחת מהן - הרי זו ספק גירושין.⁹ וכל גט שכתבו שלא לשמה, אף על פי שהעביר עליו קולמוס¹⁰ לשמה - אינו גט.¹¹

(8) מאלה ששמותיהן שוים. (9) ספק הוא, אם אין ברירה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 טביעות עין³⁷ פאָרפּו וְרָחַבּוּ שֶׁל גֵּט שֶׁהָיָה פְּרוּף³⁸ -
19 הָרִי הוּא בַּחֲזָקָתוֹ³⁹ וְתַתְּגַרְשׁ בּוֹ.

31 שליח הבעל. 32 אותו השליח. 33 חבורת אנשים
הולכי רגל או ברכב, "והנה אורחת ישמעאלים" (בראשית
לז, כה) מתרגם אונקלוס: והא שיירת ערבאי. 34 גיטין
כז, א. 35 ויש לחוש שמא מעוברים ושבים אחרים נפל,
ונכתב לאיש ואשה אחרים ששםם כשם אלה. 36 אע"פ
שראינו אנשים עוברים שם (שם כז:). 37 הכרת הדבר
ע"י הסתכלות העין בלבד ללא נתינת סימנים. 38 קשור,
או מקופל בכלי. 39 שזהו הגט שאבד ממנו.

י. החזק באותו המקום⁴⁰ איש אחד⁴¹ ששמו פשמו
שפגט⁴² - חוששים שמא גט זה הנמצא של אותו
האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם ואף על פי
שלא שָׁהָה⁴³. ואם נתגַרְשָׁה בו - הרי זו ספק מגרשת.
אבל אם לא עבר אדם שם - הרי זה בחזקתו, אף על
פי שהחזקו שם שנים ששמותיהן שוין⁴⁴.

40 הכתוב בגט, פלוני בן פלוני שממקום פלוני.
41 ובדפוס שונצינו ווניציאה: איש אחר. 42 וגם שיירות
מצויות במקום שאבד. 43 כאן הואיל ולפנינו שני
ליקויים, שיירות מצויות, והחזק שם אחר כשם שבגט,
החמיר רבינו שאפילו לא שהה אדם אלא רק עבר בלבד,
יש לחוש שמא נפל הגט מאיש אחר. ומדברי רבינו נראה,
שאם אבד במקום איש ששמו כשמו, אפילו הוחזק
באותו מקום איש ששמו כשמו, אפילו מצאו לאחר זמן
מרובה הרי זו בחזקתו, כי כל שאין שם מעבר של אנשי
שיירות, אין לחוש לנפילת הגט מאדם שני, וכן היא דעת
הרי"ף בגיטין פ"ג, ובבבא-מציעא פ"א (מגיד-משנה).
44 גיטין כז, ב. וכן ברי"ף שם.

יא. היו לעדים בגט סימן מבהק⁴⁵, כגון שאמרו:
נָקַב יֵשׁ בּוֹ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִי, או שאמרו: מעולם לא
חתמנו אלא על גט אחד שיש בו שמות קשמות
אלוה⁴⁶ - הרי זה בחזקתו ונתגַרְשׁ בו, ואף על פי
שמצאו אחר זמן מרבה ובמקום שהשירות מצויות
החזקו שם שנים ששמותיהן שוין⁴⁷.

45 טוב ומצוין ביותר, בניגוד לסימן רגיל. 46 ולא
הוחזקו באותו מקום עדים אחרים ששםם כשםם. או שהם
מכירים חתמותיהם (שו"ע אהע"ז סי' קלב ס"ד).
47 שם. והוא-הדין אם השליח עצמו יש לו סימן מובהק
בגט, שהוא נאמן (מגיד-משנה, ועי' ראב"ד). והשווה דברי
רבינו בהל' גזילה ואבידה פי"ג, ה"ה: "הסימנים המובהקים
סומכים עליהם ודנים על פיהם בכל מקום דין תורה".

יב. שנים⁴⁸ ששלחו שני גיטין ונתעַרְבוּ - נוֹתְנִין
שְׁנֵיהֶן לְזוֹ וְשְׁנֵיהֶן לְזוֹ בְּעֵדֵי מְסִירָה⁴⁹. לפיכך, אם
אבד אחד מהן - הרי השני בטל⁵⁰.

48 שהם שוים בשמותיהם. 49 השליחים נותנים שני
הגיטין זו ולזו, וממילא כל אחת קיבלה את גיטה שנכתב

17) שיהיו מזומנים אצלו שטרי גיטין כשיבוא אליו אדם
לשכרו (גיטין כו. וברש"י). 18) נוסח אחד כללי, ובר
מקומות פנויים למילוי פרטים ידועים. ומן הדין היה לכתוב
גם את הטופס לשמה, גזירה שמא יכתוב גם את התורף (=
שם האיש ושם האשה וכו') שלא לשמה, ולפי שאין זה
אלא מדרבנן, הקילו משום תקנת הסופר (גיטין שם, וכת"ק
ולא כרבי אליעזר, הגזור טופס אטו תורף). ובקצת ספרי
רבינו כתוב: "סופר שכתב טופסי גיטין, והניח מקום האיש
והאשה וכו' הרי זה פסול" (מאירי). וכן נראה שהיה לפני
בעל ה'מגיד משנה', ועי' 'כסף משנה' ולפי"ז פסק ההלכה
כרבי אליעזר שגזר טופס אטו תורף (וכן כתב בפירוש
המשנה שם). אבל להלן הי"ח נראה כנוסחתנו (כסף-
משנה). 19) וישאיר חלק. 20) שם האיש. 21) כי כל
אלה הם עיקר הגט ותורפו, ואם לא נכתבו לשםם - הגט
בטל. 22) כשיצטרך אליו. 23) וראה לקמן הלכות
ידייח.

ח. סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו, וחתמו
העדים שלא לשמה - הואיל ומסרו לה בעדים, הרי
זה גט. (אלא שהיה פסול²⁴. ולמה אינו בטל?²⁵ לפי
שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון
העולם²⁶. ויש מי שאומר²⁷, שאם חתמו העדים שלא
לשמה - הואיל והוא כמזיף מתוכו, הרי זה גט בטל.
וכן אם היה אחד מעדיו פסול²⁸, או שהיה בו עד
אחד בלבד פשר, אף על פי שנמסר בעדים - הרי זה
גט פסול²⁹. ולא יראה לי דבר זה. אלא כמזיף, לא
מזיף ודאי. והואיל ונמסר בעדי מסירה פשוט, הרי
זה פסול מדבריהם³⁰.

24) מדברי סופרים. ובכת"י התימנים, הנוסח: "הרי זה
פסול, שאין העדים חותמים" וכו'. 25) מן התורה, ראה
לעיל פ"ב, ה"ז. 26) תקנת האשה, שמא יתן לה בפני שני
עדים וימותו, ונמצא הגט שבידה כחרס, שהרי אין בו עדים
(לעיל פ"א, ה"ו), והואיל וכל חתימת העדים בגט אינה
אלא מדבריהם, אפילו כשחתמו בו שלא לשמה אינה בטל.
27) דעת גאון, הובאת ברי"ף גיטין פ"ט. 28) לעדות,
משום עבירה או שהיה קרוב לבעל או לאשה. 29) ואם
נשאת, תצא והולד ממזר. 30) שמא יבוא לסמוך על עדי
חתימה בלבד, שהרי לא ניכר פסולם בתוך הגט. אבל
כשפסולם ניכר, כגון כשהרחיק חתימת העדים מן הכתב
(לעיל פ"א, הי"ח) אם מסרו בפני עדים, הרי זה כשר
"שעיקר הגירושין בעדי מסירה", ולא יבוא לסמוך על עדי
החתימה, שהרי פסולם ניכר לעין (כסף-משנה, והשווה
לעיל פ"א, הי"ז).

ט. המביא גט ואבד ממנו ומצאו³¹: אם אבד ממנו
במקום שאין השירות³³ מצויות, אפילו מצאו לאחר
זמן מרבה - הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא
הגט שנמצא ונתגַרְשׁ בו³⁴; אבד במקום שהשירות
מצויות³⁵, אם מצאו מיד ועדין לא שָׁהָה אדם³⁶ שם
מן העוברים, או שמצאו בפלי שהניחו בו ויש לו

במשנה. ולקמן פ"ד הי"ב יבואר אם צריך להזכיר שם עיר מגורי הבעל, או עיר של מקום כתיבת הגט וחתימתו.

טו. הכל כשרין לכתב את הגט, חוץ מחמשה: 10
 עפ"ם ועבד וחרש ושוטה וקטן. אפלו אשה עצמה 11
 כותבת את גטה⁵⁹. ושראל שהמיר לעפ"ם⁶⁰ או 12
 שהוא מחלל שבתות⁶¹ בפרהסיא - הרי הוא כעפ"ם 13
 לכל דבריו⁶². 14

59 ומקנתו לבעל, וחזור ומוסרו לה לגירושין (גיטין כב: וברש"י). 60 בדפוסים קדומים, וכן בכת"י התימנים: "ישראל שנשמתד לעבודה-זרה". ובדפוסים שלנו, שונה ע"פ הצנזורה. 61 בכת"י התימנים: מחלל שבת. נראה בפירוש המשניות לחולין יד. שנראה משם שאפילו בחילול אחד הוא מומר, ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה השוחט. 62 חולין ה, א: "שהעובד ע"ז כופר בהקב"ה, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית" (לשון רש"י שם). והשווה דברי רבינו הל' שבת פ"ל, ה"ט: "השבת ועבודה-זרה, כל אחת משתייהן שקולות כנגדן שאר כל מצוות התורה. . . אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כגוי", וראה הוריות ה, א. ו'ספרי' פרשת שלח אות קיא: "מגיד הכתוב, שכל המודה בעבודה-זרה כופר בעשרת הדברות, ובמה שנצטווה משה ובמה שנצטוו האבות". ובכל זאת אם קידש אשה אפילו טרם שנשמתד, מגרש הוא לאחר שהמיר, כשם שקידושי מומר תופסים, כמבואר לעיל (הל' אישות פ"ד, ה"ט) אף גיטו גט גמור (מגיד-משנה).

טז. ולמה אין כותבין אלו החמשה? מפני שצריך 15
 הפותב לכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה 16
 המתגרשת, והעפ"ם על דעת עצמו הוא פותב⁶³, 17
 וחרש שוטה וקטן אינן בני דעה⁶⁴, והעבד אינו 18
 בתורת גטין וקדושין⁶⁵, לפיכך הוא פסול כעפ"ם 19
 לכל דבריו. ואם כתב הגט אחד מחמשה אלו - אינו 20
 גט, אף על פי שחתמו בו עדים כשרים ונמסר לה 21
 בכתשים. 22

63 ואינו כותב לשמה ('תוספות' גיטין כג. ד"ה עובד כוכבים), ואפילו ישראל עומד על גביו, ומצווהו לכתוב לשם גירושיו הזוג, אינו כותב על דעת ישראל אלא על דעת עצמו (גיטין שם) והשווה הל' תפלין פ"א, הי"א. וראה להלן הערה סג. 64 שם. ולא ידעו לכתוב לשמה. 65 שאין קידושי תופסים, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד ה"ט, והתורה אמרה: "וכתב - ונתן" מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה (לשון רש"י גיטין י: אליבא דרבי מאיר, דאמר ד"וכתב" היינו חתימת העדים, והוא-הדין לדידן דפסקין כרבי אלעזר, ד"וכתב" היינו כתיבת הגט). ובגוי לא הטעים רבינו "שאינו בתורת גיטין וקידושין" מפני ש"גוי" כולל גם ישראל שהמיר (כנ"ל ה"ט), שהוא בתורת גיטין וקידושין כנ"ל הערה ס ('בית שמואל' סי' קכג סק"ה).

יז. כתב אחד מחמשה אלו טפס⁶⁶ הגט והניח מקום 23
 התרין⁶⁷, שהוא מקום האיש ומקום האשה ומקום 24

לשמה, ואין צורך שתהיה מסירה מבוררת לשמה (גיטין פז:). 50 שאינו ידוע של מי הוא. ומובן מאליו, שאם עבר השליח ונתנו לאחת מהן, ודאי שהיא ספק מגורשת. ואם נתנו השליח לשתייהן, הרי שתיהן ספק מגורשות (מגיד-משנה). ואע"פ שכתב רבינו: "השני בטל", אינו בטל ממש מן התורה, אלא כוונתו, שאין בו ממש, הואיל ולכתחילה אין לגרש בו כלל. ורבינו נמשך בזה אחר לשון המשנה (שם) האומרת: "הרי השני בטל".

יג. מי שהיה לו שני שמות, וכן אשה שיש לה שני 1
 שמות - כשם מגרש פותב שמו ושמה שהן רגילין בו 2
 ויודעין⁵¹ בו ביותר, ואומר⁵²: איש פלוני וכל שם 3
 שיש לו גרש אשה פלונית וכל שם שיש לה⁵³. ואם 4
 כתב חניכתו וחניכתה⁵⁴ - כשר⁵⁵. 5

51 בדפוס ויניציאה, וכן בכת"י התימנים: וידועים. 52 רצונו לומר: וכותב. כמפורש לקמן פ"ד הי"ב, בנוסח הגט לרבינו. 53 גיטין לד, ב. שאם לא כן, אתה מוציא לעז על בניה מן השני, שיאמרו לו גירשה בעלה. שאין זה שמו (רש"י שם). וראה בבאיורנו לקמן פ"ד, הי"ב. 54 שם לזוי של משפחה כולה (רש"י גיטין פז:). "כגון שהוא ממשפחת רותן ברג והיא ממשפחת וייל. ולא הזכיר בגט רק שם ראש משפחתו ממשפחה שכתב: מגזע רותן ברג מגרש אשתו ממשפחת וייל" ('קרבן נתנאל' פ"ט דגיטין סי' ט אות ז). וכשנתן הגט בעדי מסירה, שאם לא כן מה אנו יודעים איזה מן המשפחה מגרש ('קרבן נתנאל' שם). ויש מפרשים חניכה - שם לזוי של האיש עצמו, או של האשה (רבינו חננאל ורבינו-תם ב'תוספות' שם פח.). ובדברי רבינו יש מקום לשני הפירושים ('בית יוסף' אהע"ז סי' קכט). והמדובר כאן כשהחניכה מפורסמת (עי' ראב"ד). שאם לא כן - הגט פסול, כמו שכתב להלן בסמוך שאם כתב שם שאינו ידוע ביותר, וכתב כל שם שיש לו - הרי זה פסול. ועל-אחת-כמה-וכמה, שאם כתב חניכה שאינה ידועה ביותר, שוודאי הגט פסול (ט"ז אהע"ז סי' קכט סק"ב, וראה בבאיורי הגר"א שם ס"ק ז). 55 אף-על-פי שלא כתב: "וכל שם שיש", וכל-שכן שאם כתב שם שהוא רגיל וידוע בו, ולא כתב "וכל שם שיש" שוודאי כשר (מגיד-משנה). והנה מקור דין זה הוא במשנה (גיטין פז:): "כתב חניכתו וחניכתה - כשר", ומשמע שדווקא בדיעבד כשר. אבל יש אומרים שכשר אפילו לכתחילה, והם גורסים במשנה אחר-כך "וכן היו נקיי הדעת שבירושלים עושין" ('תוספות' גיטין פח. ד"ה וכך, ועוד).

יד. כתב השם שאינם ידועים בו ביותר, וכתב: כל 6
 שם שיש לו⁵⁶ - הרי זה פסול⁵⁷. שנה שמו או שמה 7
 ושם עירו או שם עירה, אף על פי שכתב: כל שם 8
 שיש לו וכל שם שיש לה - אינו גט⁵⁸. 9

56 שהזכיר הטפל. ואת השם העיקר כלל ולא פירשו. אבל אם הזכירו בפירוש אלא שהקדים הטפל לעיקר - כשר (ריב"ש סי' מג, ע"פ גיטין לד:). 57 גיטין, שם. ובכת"י התימנים, הנוסח: הרי זה ספק גירושין. 58 שם פ, א

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חתימת העדים (כנ"ל הערה עא). וה'טור' (שם) הביא: "כתבו וחתמו" (82) כלומר, גם הכתיבה וגם החתימה היו בזדון. (83) שאילו נתנוהו שלא בפני עדים - אינה מגורשת, שהרי העדים פסולים לעדות מן התורה. (84) ה'טור' (שם) לא הביא תיבת "ביו"ט". ויתכן כי איזה מגיה הוסיף זאת למעלה בגליון לתקן "ביו"ט" במקום "בו ביום" (ראה הערה עו) ונכנסה לכאן בטעות המעתיק. (85) מדרבנן. שהוא כמוזיף מתוכו על-ידי חתימת עדים פסולים (ראה הערה עח), וכמו שכתב רבינו למעלה פ"א הי"ז. ואם עשו כן בשבת או ביום הכיפורים הגט בטל, מפני שכתבו מומר לחלל שבתות (למעלה ה"טו) ולחלל יום הכיפורים שדינו לענין זה כשבת, שהרי שבת ויום הכיפורים הם קדושה אחת, כמו שכתב רבינו בפ"ח מהל' עירובין ה"י. אבל המחלל יום-טוב אינו כמומר לחלל שבתות, ולפיכך אם לא חתמו בו העדים ונתנו לה בפני עדי מסירה - הרי זה גט כשר (חלקת מחוקק' רבית שמואל' סי' קכג ס"ה).

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) נתבאר בו כמה כותבין הגט ועל מה, נוסח הגט, ודיני כתיבתו.

- א. אין כותבין את הגט אלא בדבר שרשומו עומד¹⁵, כגון דיו וסקרמא וקומוס וקנקנתום וכיוצא בהן. אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד, כגון משקין וימי פירות וכיוצא בהן - אינו גט. כתבו באבר בשחור ובשיחור - כשר, ואין כותבין בהן לכתחלה¹⁹.

(2) מתקיים. (3) כנראה שאינם מתקיימים כל כך כמו דיו וסקרמא וכו' וכיוצא בהן.

- ב. כותבין במי עפצא לכתחלה על גב הנגר והעור וכיוצא בהן; אבל לא על גבי מגלה עפוצה, מפני שאינו נפרד¹⁷. ואם כתב - אינו גט. וכן כל כיוצא בו. על הכל כותבין את הגט, ואפילו על אסורי הנאה²³. וכותבין על דבר שישכח להזדף. והוא, שיתנו לה בעדי מסירה²⁵.

(4) שמראה הקלף כמראה הכתב. (5) כגון עור עגל שהקריבו לעבודה זרה, שכולו אסור בהנאה. ומה שכתב רבינו: "כותבין את הגט" אין הכוונה שיותר לכתוב לכתחילה, שהרי הוא נהנה מעבודה זרה בזה שמסדר עליו את גיטו וחוסך נייר, אלא הכוונה שמצד הלכות גיטין הגט כשר ואפשר לכתוב עליו, אבל מצד הלכות עבודה זרה בוודאי יש בזה איסור. וכן דעת התוספות בגיטין: שאסור לכתחילה לכתוב גט על איסורי הנאה.

- ג. כיצד? כותב (אותו) על הנגר המקחוק²⁶, על הדפתרא ועל החרס ועל העליון, ועל ידו של עבד²⁷ ועל קרן של פרה, ומוסר לה העבד והפירה²⁸ או הנגר המקחוק והדפתרא וכיוצא בו בפני עדים²⁹.

1. הזמן ומקום הרי את מתרת לכל אדם, וכתבן הפקח הגדול הישראלי לשמו - הרי זה גט כשר⁶⁸.

(66) מבואר לעיל ה"ז. (67) עיקר השטח ותמציתו. (68) גיטין כג, א. הואיל ועיקר הגט, שעליו הקפידה תורה: "וכתב לה", שיהא לשמה - נכתב בכשרות.

3. יח. מתר להניח חרש שוטה וקטן לכתב טפס הגט לכתחלה. והוא, שיהיה גדול הפקח עומד על גפן⁶⁹. אבל העכו"ם והעבד אין כותבין הטפס לכתחלה ואפילו ישראל עומד על גפן⁷⁰; שלא התירו לכתב טפסי גטין שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת סופרי⁷¹, כמו שבארנו⁷².

(69) ואומר לו כתוב לשם פלוני ופלונית (גיטין כג. וברש"י). אבל כשאין גדול עומד על גבם, אין להניחם לכתוב טופס הגט, גזירה משום 'תורף' שלא יבוא לכתוב גם התורף, שאז הוא גט בטל מן התורה. (70) שהם עושים על דעת עצמם, נמצא שהטופס נכתב שלא לשמה, והרי הם כחרש ושוטה, שאין גדול עומד על גבם, שאין כותבים הטופס לכתחילה. (71) הטרוד בכתיבתו, ורוצה שיהיו לו טפסים מזומנים לעת הצורך. (72) לעיל ה"ז.

9. יט. הפותב⁷³ גט בשבת או ביום הכיפורים בשגגה⁷⁴ ונתנו לה⁷⁵ - הרי זו מגרשת⁷⁶. כתבו⁷⁷ וחתמו בו ביום⁷⁸ בזדון ונתנו לה⁷⁹ - אינה מגרשת, שהרי העדים פסולין מן התורה⁸⁰. כתבו⁸¹ ביום טוב בזדון⁸² ונמסר לה בפני עדים כשרים⁸³ ביום טוב⁸⁴ - הרי זה גט פסול⁸⁵.

(73) [היינו גמר כתיבת הגט, ובכלל זה גם חתימת העדים, וראה להלן הערה עט]. (74) ששכחו ששבת היום או יום כיפור היום, או שלא ידעו שכתובה אסורה בימים אלו. (75) [שלא בפני עדים. וראה למעלה בפ"א ה"טז שאם חתמו בו עדים ועבר ונתנו לה שלא בפני עדי מסירה - הגט כשר לדעת רבינו]. (76) [הואיל ושגגו גם הכותב וגם העדים אינם פסולים. ובכל זאת אינה מגורשת אלא בדיעבד, שלכתחילה צריך לתת לה בפני עדי מסירה (למעלה פ"א ה"טו) ואפילו בפני עדי מסירה אסור לגרשה, שאין מגרשים בשבת ויום טוב, כמו שכתב ה'מגיד משנה' בפכ"ג מהל' שבת ה"ד בשם התוספתא בפ"ד דיו"ט. וראה בט"ז אהע"ז סי' קכג סק"ן]. (77) בשוגג, כמו ברישא, שאילו כתב בזדון - הגט בטל אפילו אם העדים כשרים, שהרי הוא מומר לחלל שבתות (ראה למעלה ה"טו). וראה להלן בנוסחת ה'טור' (78) ה'טור' (סי' קכג) הביא בדברי רבינו: "כתבו וחתמו בזדון ביו"ט". וכ"ה בכת"י תימן (וראה להלן הערה פב). ולפי זה, יש לפרש שגם הכתיבה היתה בזדון, ואף-על-פי-כן אין הכתיבה פסולה, שהמחלל יום-טוב אין דינו כגוף. (79) [שלא בפני עדים. ואם מסרו לה בפני עדים כשרים (בשבת, אם כתבו בשוגג, וביום-טוב אפילו אם כתבו במזיד) - הרי זה גט פסול מדרבנן, כדלהלן הערה פג]. (80) שהמחלל יום-טוב פסול לעדות מן התורה (פ"י מהל' עדות ה"ג). (81) כלומר, גמרו. ובכלל זה גם

- 6) שנכתב עליו איזה כתב ונמחק. (7) עור שאינו מעובר כל צרכו, מלוח וקמוח ואינו עפוף, ואין המחק שלו ניכר. (8) ואינו חותך את הקרן לאחר הכתיבה. (9) אלה הם "עדי מסירה".
- ד. הִיָּה הֶגֶט חֲקוּק עַל יָדוֹ שֶׁל עֶבֶד בְּכִתְבַת קַעֲקָעוֹ,¹⁰
וְהָיָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ¹¹, וְהָיוּ הָעֵדִים חֲקוּקִים עַל
יָדוֹ - הָרִי זֶה מְגִרְשֶׁת אָף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ עַדִי
מְסִירָה, שֶׁהָרִי אֵין זָכוֹל לְהַזְדַּקָּה¹². אִפְלוּ הָיוּ מְחֻזְקִין
בְּעֶבֶד שֶׁהוּא שָׁלוּ, וְגַט חֲקוּק עַל יָדוֹ, וְהוּא יוֹצֵא
מִתַּחַת יָדָהּ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: בְּעֵדִים נִמְסָר לִי¹³ - הָרִי
זֶה סָפֵק מְגִרְשֶׁת, שְׁמָא מַעְצָמוּ נִכְנָס לָהּ, שֶׁהַגִּדְרוֹת
אֵין לָהֶן חֻזְקָה¹⁴.
- 10) חרותה בעור בצבע שאינו נמחק. (11) שהביאתו לפנינו ואומרת בעלי גרשני בו. (12) כי כתובת קעקע אינה נמחקת. (13) ואינם לפנינו. (14) בהמות וכל בעל חי נקראים "גודרות" על שם "גדרות צאן נקנה למקננו" ואדם שתפשו אינו יכול לטעון לבעליהן: מכרתן לי (אם אין לו שטר מכירה), כי יש לומר שמעצמן באו אליו.
- ה. הִיָּה הֶגֶט חֲקוּק עַל הַטְּבֵלָא¹⁵ וְהָעֵדִים עָלָיו,
וְהוּא יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁהֵן מְחֻזְקִין
בְּטְבֵלָא שֶׁהוּא שָׁלָה - הָרִי זֶה מְגִרְשֶׁת, שֶׁהָאִשָּׁה
עֲצָמָה פּוֹתֶכֶת אֶת גִּטָּהּ¹⁷; שְׁאִין קָיִים הֶגֶט אֵלָא
בְּחוֹתְמִיו¹⁸, אִם אֵין שָׁם עַדִי מְסִירָה¹⁹.
- 15) לוח. (16) וטוענת בעלי גרשני בזה. (17) והיא מקנתו לבעלה שיהא שלו לקיים בו: "ונתן בידה" - משלו, כי אילו לא הקנתה לו איך היא יכולה להתגרש, הרי לא נתן לה כלום. (18) בעדים החתומים בו ובוודאי הקפידו שתקנה לו את הקלף לפני הכתיבה. (19) כי אילו היו לפנינו עדי מסירה, הרי היו יודעים אם הקנתה לו או לא.
- ו. חֲקַק הֶגֶט עַל הַלּוּחַ אוֹ עַל הָאָבֶן אוֹ עַל טַס שֶׁל
מִתְכָּת, אִם חִפְר יִרְכִּיב²⁰ הָאוֹתִיּוֹת - כְּשֶׁר, שֶׁזֶה כְּתָב
הוּא. הָרִי הוּא אוֹמֶר: כְּתוּבָה בָּעֵט בְּרִזָּל. כְּלוּמַר,
שֶׁהוּא חִפְרוֹ²¹. וְכֵן אִם חֲקַק הִירְכּוֹת מֵאַחוּרֵי הַטַּס²²
עַד שֶׁבָּלְטוּ בְּפָנֵי הַטַּס. אֲבָל אִם חִפְר תוֹךְ הָאוֹת²³
עַד שֶׁיִּרְאוּ הִירְכּוֹת גְּבוּהוֹת מִפָּאֵן וּמִפָּאֵן²⁴, כְּתָב
דִּינֵר זֶהֱב שֶׁהַכְּתָב בּוֹלֵט²⁵ - אֵינוֹ גֵּט, שְׁאִין זֶה
כְּתָב²⁶.
- 20) גופי. (21) הרי שכתובה שוקעת שמה כתיבה. (22) אף על פי שחקיקת האותיות (מאחורי הטס) נעשית באופן הפוך - הרי נראות כסדרן בפני הטס. (23) החלק הפנימי של האות, החלל שלו. (24) שגם מצידו האותיות שמבחוץ חקק, ונמצאת האות עשויה מאליה. (25) על ידי הכאת חותם המטבע בקורנס על הדינר. (26) כי לא עשה מעשה בגוף האות.
- ז. הַמְקַרְעַע עַל הָעוֹר תִּבְנִית כְּתָב²⁷, אוֹ שְׂרָשֶׁם עַל הָעוֹר
תִּבְנִית כְּתָב²⁸ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר²⁹. כּוֹתֵבִין אֶת הֶגֶט בְּכָל
- 27) שחורץ ומסרט בעור ואינו ממלאו בדיו אלא סריטתו זוהי כתיבתו. (28) אף על פי שרישום על עור אינו מתקיים, כי אפשר לנגבו ולהסירו מהר. (29) הואיל ורישום [=כזה] מתקיים על דבר אחר, וכאן אינו מתקיים מצד גריעות העור [=ולא הרישום עצמו] הרי זה כתב גמור. (30) ואף על פי שלעיל כתב רבינו: "ואם אינם יודעים לקרות קוראים בפניהם וחותמים והוא שיכירו לשון הגט", הרי שאינם צריכים להכיר אלא את הלשון ולא את הכתיבה, - אך כאן, הואיל והעדים חתמו בכתב אחר אין ההקראה מספקת, אלא צריכים שהם עצמם יכירו כתיבת הלשון.
- ח. אֶחָד מִן הָעֵדִים חָתֵם בְּכָתָב (לְשׁוֹן אַחַת), וְהָעֵד
הַשֵּׁנִי בְּכָתָב לְשׁוֹן אַחֶרֶת - כְּשֶׁר. אֲבָל אִם הָיָה
מְקַצֵּת הֶגֶט כְּתוּב כְּלִשׁוֹן אַחַת וּמְקַצֵּתוֹ בְּלִשׁוֹן אַחֶרֶת
- פְּסוּל³¹.
- 31) "גט שכתבו בחמש לשונות וחתמו עליו חמשה עדים בחמש לשונות פסול". וסובר רבינו שאפילו חתום בלשון אחת, כל שלא נכתב בלשון אחת פסול, הואיל והגט הוא עניין לעצמו צריך שלא יהיו בו חילופים ושינויים לשוניים, אבל חתימת העדים יכולה להיות בשתי לשונות כי כל חתום הוא עניין בפני עצמו. אבל מקצתו לשון הקודש ומקצתו ארמית כשר, כי שתיהן ניתנו בסני וכלשון אחת הן, ולכן נוהגים עכשיו לכתוב גט מקצתו בלשון הקודש ורובו ארמית.
- ט. כָּל לְשׁוֹן שִׁיכְתָּב בָּהּ הֶגֶט, צָרִיף שִׁיזְהַר הַסּוֹפֵר
בְּדַבְרֵי הֶגֶט שֶׁלֹא יִהְיֶה מְשֻׁמֵּץ שְׁנֵי עֲנִינִים, עַד
שֶׁנִּמְצָא הַקּוּרָא אוֹמֵר: שְׁמָא לָכֵן וּלְכֵן נִתְּפֹן שְׁאִין
מְשֻׁמֵּץ לְשׁוֹן גְּרוּשִׁין, אוֹ שְׁמָא לְעִנְיָן זֶה נִתְּפֹן
שֶׁמְשֻׁמֵּץ לְשׁוֹן גְּרוּשִׁין; אֵלָא יִהְיֶה הַדְּבָרִים שְׁאִין
בָּהֶן סָפֵק בְּאוֹתוֹ הַלְשׁוֹן, אֵלָא מְשֻׁמֵּץ עֲנִין אֶחָד,
שֶׁגִּרְשׁ וְשִׁלַּח פְּלוּנִי אֶת פְּלוּנִית.
- י. וְכֵן צָרִיף שִׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ הַכְּתָב מִבְּאֵר הַיֵּיטֵב בְּאוֹתוֹ
הַכְּתָב שִׁיכְתָּב בוֹ, עַד שִׁידְעוּ הַקְּטָנִים לְקִרְוֹתוֹ
שֶׁמִּכִּירִים אוֹתוֹ כְּתָב שְׁאִין לֹא נִבְּזִים וְלֹא סְכָלִים
(וְלֹא בְּקִטְנִים) אֵלָא בִּינּוּנִים. וְלֹא יִהְיֶה כְּתָב מֵעֵקֶם
וּמִבְּבָלָל, שְׁמָא תִדְמָה אוֹת לְאוֹת וְנִמְצָא הָעִנְיָן
מְשֻׁמֵּץ.
- יא. הִיָּה בוֹ מְשֻׁמֵּעוֹת שְׁנֵי עֲנִינִים, אוֹ שֶׁהָיָה בְּכָתָבוֹ
עָקוּם אוֹ בְּלִבּוֹל עַד שֶׁאִפְשָׁר שִׁיִּקְרָא מִמֶּנּוּ עֲנִין אַחֶר
- הוּאִיל וְנִקְרָא לְעִנְיָן הַגְּרוּשִׁין וְיֵשׁ בוֹ מְשֻׁמֵּץ
גְּרוּשִׁין, הָרִי זֶה פְּסוּל³². כְּבָר נִתְּהוּ כָּל עִם יִשְׂרָאֵל
לְכָתֵב הֶגֶט לְשׁוֹן אֲרָמִי³³ וּכְנָסָח זֶה, אָף עַל פִּי
שֶׁמִּתֵּר לְכָתֵבוֹ בְּכָל לְשׁוֹן לְכַתְּחָלָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה פסול ולא תינשא בו לכתחילה. (35) וכתב הראב"ד בשם גאון: "כל אלו הדקדוקים, כשהבעל עומד ומערער" כלומר, כשהבעל בעצמו כתב הגט או הכתיב לסופר מפיו ואחרי כן ערער וטוען שבכוונה כתבו כך כדי לפסלו ולקלקלה, אזי יש בדבריו ממש. אבל כאשר אמר הבעל לסופר לכתוב הגט סתם, וטעה הסופר באחד מאלה הדקדוקים, ואין הבעל מערער - הגט כשר, ואפילו כשהבעל מערער אבל עדים מעידים שזוהי טעות סופר אין ערעורו ערעור, והגט כשר.

טו. גט שמחק בו אות או תבה³⁶, או שתלה בין השטין³⁷: אם מטפס³⁸ הגט - הרי זה פשר, ואם מן התרף³⁹ - אינו גט⁴⁰. ואם חזר ופרש בסוף הגט⁴¹ שאות פלונית תלויה או על מחק - אפילו מתרף הגט פשר, כשאר שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב⁴², שהוא קרע של בית דין - הרי זה גט בטל, כשאר השטרות. אבל אם נקרע ואינו קרע של בית דין - פשר.

(36) ונשאר במקומו מקום חלק, או שכתב על מחק. (37) בין השורות. (38) מהמלים שהם נוסח אחד וכללי בכל הגיטין. (39) מהמלים המיוחדים לגט זה, כגון: שם האיש והאשה ומקום מגוריהם וכן הזמן וכו'. והמלים "הרי את מותרת לכל אדם". (40) שמא במקום המחק היה איזה תנאי והוא מחקו. (41) לפני חתימת העדים. (42) לאורכו ולרחבו.

טז. נמוק או שהרקיב או שנעשה פכברה - פשר. נמחק או נטשטש ובבואה שלו קימת: אם יכול לקרות - פשר, ואם לאו - אינו גט.

יז. במה דברים אמורים? פשהה הגט יוצא מתחת ידה בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה; אבל אם יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה פשר⁴³ - הרי זה פשר, אף על פי שהיה תרף הגט על המחק או בין השיטין או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם⁴⁴.

(43) שלא היה מטושטש. (44) שהרי אפילו אם כתבו כולו על נייר מחוק כשר כשנתנו לה בעידי מסירה.

יח. חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהן: אם כתבוהו בכלל⁴⁵, כגון שכתבו: בכך בשבת גרש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית, וכן אמר כל אחד מהן לאשתו 'ליכי די תהויין', וכל טפס הגט, ושני עדים חותמין מלמשה - הרי זה גט פשר, וינתן לכל אחת מהן בעדי מסירה; ואם אין שם עדי מסירה כלל - כל מי שתמצא מגלה זו מתחת ידה מגרשת. אבל אם כתב: בכך בשבת גרש פלוני לפלונית, והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר באותה מגלה וכתב: וביום זה או בכך בשבת גרש פלוני לפלונית, והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגטין,

(32) רק מדבריהם. ואינו בטל מן התורה. (33) וגם במשנה הוא מנוסח בארמית.

יב. וזה הוא נסח הגט:

בכך בשבת, בכך וכך לירח פלוני, בשנת כך וכך ליצירה או לשטרות, למניינא דרגילנא למימני בה הכא במקום פלוני. (איד) אנא פלוני בר פלוני דממקום פלוני, וכל שום אחרן וחיניכה דאית לי ולאבהתי ולאחרי ולאחריהון דאבהתי, צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ופטריית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דממקא פלונית, וכל שום אחרן וחיניכה דאית ליכי ולאבהתיכי ולאחריכי ולאחריהון דאבהתיכי, די הוית אנתתי מן קדמת דנא, וכדו פטריית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי, דיתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למקה להתנסבא לכל גבר דיתצביין, ואינש לא ימחה בידכי מן שמי מן יומא דנן ולעלם. והרי את מותרת לכל אדם. ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין וגט פטורין ואגרת שבוקין קדת משה וישראל.

והעדים חותמים למטה כמו שבארנו: פלוני בן פלוני עד. פלוני בן פלוני עד.

יג. כשיכתב הגט בלשון הזה ובנסח זה, לא יכתב 'דין' ביו"ד, שמא יקרא הקורא 'דין'. כלומר, משפט יהיה ביני וביניך. ולא יכתב 'ואיגרת' ביו"ד, שמא יקרא הקורא 'ואי גרת'. כלומר, אם זנית. לא יכתב 'לימקה' ביו"ד, שמא יקרא הקורא 'לי מהך'. [וכן ירחיק רגל הה"א מגגה, שמא יקרא 'למחה']. כלומר, לשחוק. ולא יכתב 'תהויין' ו'תצביין' בשני יודין, שמא יקרא הקורא 'תהויין' ו'תצביין'. כלומר, שהוא מדבר עם שתי נשים. ונמצא שאינו מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך לוי"ו ד'ובדו', שמא תדמה לוי"ד ויהיה משמעו 'ובדי'. כלומר, בתנאי זה אפטור אותך. וכן יאריך לוי"ו ד'תרוכין' ו'שבוקין', שמא תדמה לוי"ד ויהיה משמע 'תריכין' ו'שביקין'. כלומר, שהוא אומר לה שהיא שבקה וגרשה אותו. ועל דרך זה צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב שיקתב, שלא יהיה בו משמע שתי ענינות.

יד. הרי שכתב בנסח זה ולא האריך ווי"ן אלו, או לא כתב היודין התורות, או שכתב היודין שאמרנו שלא יכתבו - הרי זה גט פסול³⁴. וכן כל פיוצא בזה בכל לשון - פסול³⁵.

(34) כיון שאמרו חכמים לא לשנות והוא שינה ממטבעם הרי

27 וְהָעֵדִים מִלְמָטָה: אִם נִתְּנָה מִגְלָה זֹאת לְכָל אַחַת מֵהֶן
28 בְּעֵדֵי מִסִּירָה - הָרִי פֶלֶן מִגְרָשׁוֹת; וְאִם אֵין שָׁם עֵדֵי
29 מִסִּירָה, וְהִיתָה מִגְלָה זֹאת יוֹצֵאָה מִתַּחַת יָד אַחַת מֵהֶן:
30 אִם הִיתָה זֹאת שְׁגָטָה בְּאַחֲרוֹנָה שֶׁהָעֵדִים נִקְרְאוּ עִמּוֹ
- הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת, וְאִם הִיתָה הַמִּגְלָה יוֹצֵאָה מִתַּחַת
יָד אַחַת מִן הָרָאוּשׁוֹת - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְרָשֶׁת.⁴⁶

(53) שצריך שיהיה גג החתימה מכון כלפי רגלי הכתב כדרך החותמים. (54) מעבר לך. (55) שאין זה גרוע מגט שלא חתמו עליו כלל ונמסר בעדים, שהוא כשר.

31 כג. הקיף⁵⁶ ראש הדף זה לראש דף זה והעדים
32 בְּאֶמְצָע⁵⁷, שְׁנִמְצְאוּ הָעֵדִים בְּרֹאשׁ שְׁנֵי הַגָּטִין -
33 שְׁנֵיהֶם בְּטֵלִין⁵⁸; וְאִם נִמְסְרוּ לָהֶן בְּעֵדִים - שְׁנֵיהֶם
34 בְּשָׂרִים.

(56) חיבר. (57) שהתחיל לכתוב גט מאמצע הקלף ועד סופו, וחזר וכתב גט אחר מאמצע הקלף ועד סופו השני. (58) שאין החתימה נקראת לא עם זה ולא עם זה.

35 כד. שִׁיר מִקְצַת הַגָּט וְכָתְבוּ בְּדֵף הַשְּׁנִי, וְהָעֵדִים
36 מִלְמָטָה בְּסוֹף הַדֵּף הַשְּׁנִי - כָּשֶׁר. וְהוּא, שְׁיִהְיֶה נֶכֶר
37 בְּמִגְלָה שְׁלֹא נִתְּנָה⁵⁹ וְשִׁלְכָהּ נִתְּכֹן הַסּוֹפֵר שִׁישְׁלִים
38 בְּדֵף הַשְּׁנִי; אֲבָל אִם אֵינוּ נֶכֶר, אָף עַל פִּי שְׁנִמְסָר
39 בְּעֵדִים - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְרָשֶׁת, שְׁמָא שְׁנֵי גָטִין הָיוּ
40 וְנִתְּנָה מִקְצַת זֶה מִסּוֹף הַדֵּף⁶⁰ וּמִקְצַת הַשְּׁנִי מִרֹאשׁ
41 הַדֵּף⁶¹.

(59) לא מלמעלה ולא מלמטה. (60) מפני תנאי שהיה בו. (61) ונמצא מגרשה בגט שאינו שלו, וגם העדים לא חתמו על גט שלו כי אם על השני שהוא גט של אדם אחר וגם עדי מסירה לא יועילו כאן, שהרי הגט השני לא נכתב לגמרי בשביל זה, אם לא שיעידו, שגט אחד היה מתחילתו.

42 כה. הָרִי שֶׁכָּתַב הַגָּט, וְאַחֵר שֶׁגָּמַר כָּתֹב: שְׁאֵלוּ
43 בְּשָׁלוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ: שְׁלוֹם עָלֶיךָ פְּלוֹנִי רַעִי, וְכִיּוֹצֵא
44 בְּזֶה, וְחֲתָמוּ הָעֵדִים מִלְמָטָה, וְהָרִי גֵט זֶה יוֹצֵא
45 מִתַּחַת יָדָה - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְרָשֶׁת, שְׁמָא לֹא חֲתָמוּ
46 הָעֵדִים אֶלָּא עַל שְׁאִילַת שְׁלוֹם. אֲבָל אִם כָּתֹב:
47 וְשְׁאֵלוּ בְּשָׁלוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ: וְשְׁלוֹם עָלֶיךָ רַעִי, וְכִיּוֹצֵא
48 בְּזֶה, שְׁהָרִי לָהּ דְּבָרִים אֵלוֹ עַל דְּבָרֵי הַגָּט⁶² וְעַל
49 שְׁנֵיהֶם חֲתָמוּ - הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת. וְאִם נִמְסָר לָהּ
50 בְּעֵדִים - בֵּין כָּף וּבֵין כָּף הָרִי זֶה גֵט כָּשֶׁר⁶³.

(62) וא"ו החיבור מוספת על עניין ראשון. (63) שאפילו לא חתמו העדים אלא על שאילת שלום בלבד, הרי יש לפנינו עדי מסירה והם העיקר.

1 וְהָעֵדִים מִלְמָטָה: אִם נִתְּנָה מִגְלָה זֹאת לְכָל אַחַת מֵהֶן
2 בְּעֵדֵי מִסִּירָה - הָרִי פֶלֶן מִגְרָשׁוֹת; וְאִם אֵין שָׁם עֵדֵי
3 מִסִּירָה, וְהִיתָה מִגְלָה זֹאת יוֹצֵאָה מִתַּחַת יָד אַחַת מֵהֶן:
4 אִם הִיתָה זֹאת שְׁגָטָה בְּאַחֲרוֹנָה שֶׁהָעֵדִים נִקְרְאוּ עִמּוֹ
5 - הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת, וְאִם הִיתָה הַמִּגְלָה יוֹצֵאָה מִתַּחַת
6 יָד אַחַת מִן הָרָאוּשׁוֹת - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְרָשֶׁת.⁴⁶

(45) בצורה כוללת ובנוסף אחד לכולן. (46) שיש לחוש שחתימת העדים אינה אלא על הגט האחרון.

7 יט. כָּתֹב: אֲנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גִרְשָׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית
8 וּפְלוֹנִית, וְהַשְּׁלִים הַגָּט - אָף עַל פִּי שְׁנִמְסָר לְכָל
9 אַחַת מֵהֶן בְּעֵדֵי מִסִּירָה, אֵינוּ גֵט. שְׁאֵין שְׁתֵּי נָשִׁים
10 מִתְּגַרְשׁוֹת בְּגֵט אֶחָד, שְׁנֵאָמַר: וְכָתַב לָהּ - וְלֹא לָהּ
11 וְלַחֲבֵרְתָּהּ. חֲזַר וּפְרָטָן בְּתוֹךְ הַגָּט, וְכָתֹב: פְּלוֹנִי גִרְשָׁ
12 פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי גִרְשָׁ פְּלוֹנִית בְּזִמָּן פְּלוֹנִי⁴⁷ - הָרִי אֵלוֹ
13 בְּשָׂרִים⁴⁸.

(47) באותו הזמן האחד לכולן. (48) כל שהזוג מודגש בנפרד אין לו דין של שתי נשים מתגרשות בגט אחד.

14 כ. כָּתֹב שְׁנֵי גָטִין בְּשְׁנֵי דְפִין⁴⁹ בְּמִגְלָה אַחַת זֶה בְּצַד
15 זֶה: אִם לֹשׁ שָׁם שְׁנֵי עֵדִים נִקְרְאוּ בְּסוֹף גֵּט זֶה וּשְׁנֵי
16 עֵדִים בְּסוֹף גֵּט זֶה - הָרִי זֶה כָּשֶׁר, וְכָל שֶׁתִּצָּא מִגְלָה
17 זֹאת מִתַּחַת יָדָה - מִגְרָשֶׁת⁵⁰.

(49) טורים. (50) ואין השנייה מתגרשת עד שתביא עדי מסירה.

18 כא. הָיוּ שָׁם שְׁנֵי עֵדִים בְּלִבָּד בָּאִים מִתַּחַת גֵּט זֶה
19 לְתַחַת גֵּט זֶה⁵¹: אִם יוֹצֵא מִתַּחַת יָד זֶה שְׁהָעֵדִים
20 נִקְרְאוּ עִם גֵּטָה⁵² - הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת; וְאִם יוֹצֵא
21 מִתַּחַת יָד שְׁנֵיהֶם שְׁאֵין הָעֵדִים נִקְרְאוּ עִמּוֹ - אֵינוּ
22 גֵּט עַד שִׁימְסָר לָהּ בְּעֵדִים.

(51) כגון שחתום תחת הראשון: ראובן בן, ותחת הגט השני: יעקב עד. (52) זה הראשון שחתום בו: ראובן בן (כי "יעקב עד" אינו אלא המשך של החתימה הקודמת), אבל אילו היה חתום תחת הראשון ראובן, ותחת השני: בן יעקב עד, שניהם כשרים, כי אלו הם שני עדים נפרדים, הראשון חותם: ראובן והשני חותם עצמו: בן יעקב עד.

23 כב. כָּתֹב שְׁנֵי גָטִין בְּשְׁנֵי דְפִין זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה,
24 וְהָעֵדִים בֵּין שְׁנֵי הַגָּטִין, שְׁנִמְצְאוּ בְּסוֹף הָרָאוּשׁוֹן
25 וְלְמַעְלָה מִן הַשְּׁנִי, אִם הָיָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָד זֶה
26 שְׁהָעֵדִים נִקְרְאוּ בְּסוֹף גֵּטָה - הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת, וְזֶה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח אייר-ה' סיון תשע"ח

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ח

מצות עשה צח.

- 1 המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת
- 2 אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת
- 3 כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ח

מצות עשה קז.

- 4 המצוה הק"ז — הצווי שנוצטוינו להיות המת
- 5 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ח

מצות עשה קח.

- 6 המצוה הק"ח — שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה,
- 7 שמעריבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת —
- 8 אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים
- 9 באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה
- 10 אדומה). דע, ששלושה עשר מיני הטמאות האלה שקדם
- 11 מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים
- 12 וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת
- 13 צרעת הבגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת
- 14 הנזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה
- 15 וטהרתם — פלא אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה
- 16 מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב
- 17 בפירשת "ויהי ביום השמיני" ובפירשת "אשה כי תזריע"
- 18 ובפירשת "זאת תהיה" ובפירשת "ויקחו אליך פרה
- 19 אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות
- 20 שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות
- 21 כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם
- 22 מינים שנתחדדו להם מסכתות — מהן מסכת טהרות
- 23 ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו
- 24 כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אף אם
- 25 נזדמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם
- 26 אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני
- 27 מצות טמאת נדה ונדה וטמאת יולדת, ובמסכת כרתות
- 28 יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת
- 29 כל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת

- 30 כל-דיני זב ונזבה ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת
- 31 כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה
- 32 לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו
- 33 להן מסכתות, אלא דיניהן מפורדים בכמה מקומות בסדר
- 34 זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דבריו על שאלות
- 35 רבות מסוג זה במסכת עריות. וכבר פירשנו אנו סדר זה
- 36 כלו, כלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר
- 37 אחר עמו בשום דבר מעניני הטמאה והטהרה.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ח

מצות עשה קא.

- 38 המצוה הק"א — הצווי שנוצטוינו להיות אדם מצרע
- 39 (שנראתה לבנונית בעורו) טמא [מטמא]. ומצוה זו כוללת
- 40 כל-דיני צרעת אדם: מה ממנה טמא ומה ממנה טהור,
- 41 מה ממנה צריך הסגר (שבעת ימים), ומה שאינו צריך,
- 42 ומה שצריך עם ההסגר — גלוח, כלומר: תגלחת
- 43 (מסביב) הנתק (שמו של נגע כשהוא במקום שער) — וזולת
- 44 זה מפרטי דיניה ואיכות טמאתה.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ח

מצות עשה צט.

- 45 המצוה הצ"ט — הצווי שנוצטוינו להיות הנדה
- 46 טמאה [מטמאה]. ומצוה זו כוללת טמאת נדה וכל-
- 47 דיניה.

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ח

מצות עשה ק.

- 48 המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות
- 49 היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ח

מצות עשה קו.

- 50 המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זבה
- 51 מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא
- 52 נעשית זבה, ואיך מטמאה זולתה אחר שנעשתה זבה.

7 מוסיפה הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב 'ולא חנף'
8 וכתוב 'ולא חנכו', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא לאחר, פָּרַט
9 לְנִזְלוֹן שגול בית, שאינו חוזר. שואלת הגמרא, לִימָא מה שהוצרך
10 למעט גזלן דלא פָּרַט יוֹסִי הַגָּלִילי, דאי רבי יוֹסִי הַגָּלִילי אפשר
11 למעט גזלן מסיבה אחרת שהרי הָא אָמַר – דרש מהאמור בפרשה
12 'וְיָרֵד הַלֵּבָב' שכוונת התורה לזה הַמְתִּירָא

מִרְבָּה אף הַכּוֹנֵה בֵּית שַׁעַר אֲכַסְדָּרָה וּמִרְבָּתָה שעשויים לדריסת
רגל ולא להשתמש בהם, תלמוד לומר 'בֵּית', מה בֵּית הָרְאוּי
לְיִירָה אף בל הָרְאוּי לְיִירָה, למעט את אלו שאינם עומדים
לתשמש דירה. רבי אֶלְעִיָּזָר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, שהבית שנאמר
בתורה הוא 'בֵּית' בְּמִשְׁמָעוֹ, וחוזר מהמלחמה רק על בית רגיל,
ולא על אלו שהחכרו במשנה ובברייתא.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד א

48 הַתָּם כִּיּוֹן דִּאֲחִיוּק בִּיה בעל הבית לפני שהניחו על עומר אחר,
49 שהרי בכך עוסקת הברייתא, וְכָה בִּיה ואינו נעשה שוב הפקר מדין
50 שכתה.
51 מקשה הגמרא, אי הָכִי שטעם הפטור בעומר העליון הוא משום
52 שזכה בו, מֵאֵי אִירָא שנקטה הברייתא שהניחו על גְּבִי חֲבִירוֹ,
53 אִפִּילוּ אם יניחנו בְּשִׁדָּה נְמִי פטור מטעם זה, ומדוע נקטה הברייתא
54 את הפטור דווקא באופן זה. מתרצת הגמרא, אִין הָכִי נְמִי – אכן
55 היה לברייתא לנקוט את פטורו גם כשהניחו על גבי קרקע, שפטור
56 משום שכבר זכה בו, וְהֵא דְקָתְנִי בברייתא שהניחו על גְּבִי חֲבִירוֹ,
57 מְשֻׁם שרצתה לפרש גם את דינו של עומר תַּחְתָּוִן שנחלקו בו תנא
58 קמא ורבי יהודה. מקשה הגמרא, כיצד תאמר שטעם הפטור של
59 העומר העליון הוא משום שזכה בו, וְהֵא מְשֻׁם שְׁהוּא צָה קֶאָמַר
60 בברייתא, הרי מפורש שהטעם הוא משום שצף באויר. מתרצת
61 הגמרא, אִימָא – אמור בברייתא, מְשֻׁם שְׁהוּא מְכַרְא, בתוספת כ"ף
62 הדמיון, ופירושו, שכיון שזכה בו, אף שהניחו מידו, הרי הוא כאילו
63 הוא צף עדיין מן השדה ומונח בידו, ולא חל עליו דין שכתה.
64 הגמרא חוזרת לענין עגלה ערופה. אָמַר אַבְי, הֲרִינִי כאן
65 בפומבדיתא מוכן להשיב לכל שואל בעומק ובחריפות בְּכָן עֲוִאי
66 שהיה חריף והיה יושב ודורש פְּשׁוּנִי מְכַרְא. כיון שכך, אָמַר ליה
67 הַהוּא מְדַרְבְּנִי לְאַבְי, שְׁנֵי חֲלָלִים – שני הרוגים מוטלים זה על גְּבִי
68 זה ואחד משוך מעט מחברו, ומתוך כך יש לכל אחד מהם עיר
69 קרובה אחרת, מְהִירָא הוּא מוֹדֵד את העיר המביאה עגלה ערופה.
70 ויש בשאלה זו כמה צדדים, שהרי יתכן שההרוג התחתון קרוי 'טמון',
71 שהעליון מסתירו, ואין מביאים עליו עגלה ערופה. ויתכן שההרוג
72 העליון קרוי 'צף' מאחר שאינו נוגע בארץ, והרי אין מביאים עליו
73 עגלה ערופה, כפי שלמדנו במשנה שאין מביאין עגלה ערופה
74 בנמצא חלל צף. ומאידך יתכן שכיון שההטמנה או ההגבהה היא
75 דרך מין במינו, שהוא אדם כמותו, אינו נחשב הפסק, ואין זה 'טמון'
76 או 'צף'. ויתכן גם שסברת 'מין במינו' נכונה רק לגבי שלא יקרא
77 'טמון' ולא לגבי שלא יקרא 'צף'. או ההיפך, רק לגבי 'צף' ולא לגבי
78 'טמון'. וביאר השואל את הספק, האם נאמר שגם כשההטמנה היא
79 דרך מין בְּמִינוֹ שהרי הוא אדם כמותו, גם בכגון זה הָוִי התחתון
80 מְמוּן, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'טמון', אבל
81 לענין שלא יקרא 'צף' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ –
82 וכשההגבהה היא דרך מין במינו לא הָוִי בכך צָה, וּמִעֲלִיּוֹן מוֹדֵד –
83 והעיר הקרובה לעליון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לתחתון.
84 או דְלִמָּא, גם כשההגבהה היא דרך מין בְּמִינוֹ, הָוִי ההרוג העליון
85 צָה, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'צף', אבל לענין
86 שלא יקרא 'טמון' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ –
87 וכשההטמנה היא דרך מין במינו לא הָוִי בכך מְמוּן, וּמִתַּחְתָּוִן מוֹדֵד
88 – והעיר הקרובה לתחתון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לעליון.
89 או דְלִמָּא, גם כשההגבהה היא דרך מין בְּמִינוֹ הָוִי בכך מְמוּן, וּמִין
90 בְּמִינוֹ הָוִי כמו כן צָה שאין סברת מין במינו נכונה לא לענין שלא
91 יקרא 'טמון' ולא לענין שלא יקרא 'צף', וְלֹא מִתַּחְתָּוִן מוֹדֵד וְלֹא
92 מִעֲלִיּוֹן מוֹדֵד – והן העיר הקרובה לעליון, הן הקרובה לתחתון,
93 שתיהן אינן מביאות עגלה ערופה.
94 אָמַר ליה אבִי,

1 מעיקר המלה 'בשדה' למדו לרבות שכחת קמה. וְרַבִּי יְהוֹדָה שלא
2 למד מכאן שכחת קמה, משום נצרך לו את עיקר הפסוק למעט צפו
3 עומרים לתוך שדה חברו, לא רצה ללמוד זאת מן היתור של הכ"ף,
4 כי 'בשדה' בְּשִׁדָּה לֹא מְשֻׁמַּע ליה שזהו יתור שניתן לדורשו, שגם
5 ללא דרשה ניתן לכתוב 'בשדך' עם כ"ף, אם כן מ'בשדה' הוא צריך
6 ללמוד שכחת קמה, ואין לו דרשה למעט טמון.
7 בהקשר לדין זה שהוזכר בענין שכתה, צפו עומרין לתוך שדה חברו,
8 מביאה הגמרא את ספקו של רבי ירמיה. בְּעִי רַבִּי יְרֵמְיָה, צָפו
9 עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵהָ – היו העומרים באויר שדהו, ולא על שדהו
10 ממש, כגון על גבי אכן או עמוד, או על עומרים אחרים, ושכחם,
11 מְהֵא, האם חל עליהם דין שכתה או לא, והספק הוא, האם אִוִיר
12 שְׂדֵה בְּשִׁדָּה דְמִי או לֹא בְּשִׁדָּה דְמִי.
13 אָמַר ליה רַב כְּהֵנָּא לְרַב פַּפִּי, וְאָמַרִי לֵה, רַב כְּהֵנָּא לְרַב זְבִיד,
14 תַּפְּשׁוּמִי ליה את ספקו של רבי ירמיה, מְדַרְבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי
15 אֶלְעִיָּזָר, דְאָמַר, פָּרַט לְשַׁצְפוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ שאז לא
16 חל עליהם דין שכתה, והבין רב כהנא, ש'צפו' פירושו שהעומרים
17 עומדים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם על שדהו ממש,
18 ומבואר בכך, שגם אם העומרים צפים ואינם על גבי השדה ממש,
19 דְחֲבִירוֹ אִין – אז מיעטתו תורה מדין שכתה, אבל לְתוֹךְ שְׂדֵהָ, גם
20 אם אינם על השדה ממש לֹא מיעטה תורה, וחל עליהם דין שכתה.
21 דוחה רב פפי או רב זביד את הראיה, ואמר לרב כהנא, וְלִמְעֻמִּי
22 שהבנת ש'צפו' שהוכיר רבי אלעזר, פירושו שעמדו באויר שדה
23 חברו, אם כך משמע, שגם לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ, צָפו אִין – אז מיעטתו
24 תורה מדין שכתה, אבל אם הם מוֹנְחִין בשדה חברו ממש לֹא מיעטה
25 תורה, וחל עליהם דין שכתה, וכיצד אפשר לומר כך, וְהֵא סוף סוף,
26 הֲרִי בְּעִינָן שהעומר ישכח 'בשדך' כדי שיתחל עליו דין שכתה, שהרי
27 זהו לימודו של רבי אלעזר, וְלִימָא – וגם כשהעמרים על הארץ,
28 עדיין אינו מתקיים תנאי זה. אִלָּא ודאי, לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ שאמר
29 רבי אלעזר שאין נוהג בהם שכתה, כוונתו וְאִפִּילוּ הם מוֹנְחִין על
30 שדה חברו ממש, וְהֵא דְקֶאָמַר רבי אלעזר צָפו אין פירושו שהם
31 צפים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם מונחים, אלא פירושו
32 שהתורממו ברוח ונפלו לתוך שדה חברו ממש, ונקט כך משום דְלֹא
33 מְשַׁכְּחָת לֵה שישכחו עומרים שלו בשדה חברו, אִלָּא בְּצָפו ברוח
34 באויר שדהו, וכך נפלו לתוך שדה חברו, אבל כשמנוחים באויר
35 ייתכן שאף בשדהו לא חל עליהם דין שכתה.
36 הגמרא אמרה ראייה לפשוט את ספקו של רבי ירמיה, בצפו עומרים
37 בתוך שדהו. הֵא שְׁמַע ראייה מברייתא, עוֹמֵר שְׁחֲחִיוּק בִּז בעליו
38 לְחֻלּוּבִי מן השדה לְעִיר, וְהֵנִיחוּ עַל גְּבִי עוֹמֵר חֲבִירוֹ, וְשַׁכְּחוּ,
39 העומר תַּחְתָּוִן הרי הוא שְׁכָחָה, וְהַעֲלִיּוֹן אִינוֹ שְׁכָחָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן
40 בֶּן יְהוֹדָה אָמַר מְשֻׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁנֵיהֶם אִינִן שְׁכָחָה, העומר
41 תַּחְתָּוִן אִינוֹ שכתה מְשֻׁם שְׁהוּא מְמוּן תחת העומר העליון,
42 וְהַעֲלִיּוֹן אִינוֹ שכתה מְשֻׁם שְׁהוּא צָה באויר שדהו, ואינו על שדהו
43 ממש. ומדקדקת הגמרא מכאן, עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי התנאים בברייתא
44 אִלָּא בְּתַחְתָּוִן אם הוא שכתה או לא, אֲבָל בְּעֲלִיּוֹן דְּכָרִי הַכֹּל לֹא
45 הוּא שְׁכָחָה, הרי מפורש שכל שהעומר באויר שדהו ולא בשדהו
46 ממש, אינו שכתה. דוחה הגמרא, לעולם נוהג דין שכתה גם בעומר
47 העומד באויר שדהו, ומה שהעומר העליון כאן אינו שכתה, שְׁאִי

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כָּל אֱלֹהִים וְאֵלֹהִים הַשְּׁחֹכֵר לְעִיל הָיוּ שׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרֵי כְּהֵן מַעֲרָבִי
מִלְחָמָה - אֶת דְּבָרֵי מַעֲרָבִי הַמִּלְחָמָה שֶׁאִמְרָה הַכֹּהֵן, וְחֻזְרִין
מִלְחֵיכֶם, וּמִסְפָּקִין מִיָּם וּמִזֶּן וּמִתַּקְנִין אֶת הַדְּרָכִים לְחֵלֶל הַלְוָה.
וְאֵלֹהִים שְׁאִין חֻזְרִין אֶף עַל פִּי שֶׁבִּנּוּ וְנִשְׁאָר וְנִטְעָה. הַבִּנּוּן בֵּית שְׁעָר
- חֹדֶר שֶׁלִּפְנֵי הַבֵּית, אֲבִיכָרָה - גַּג בְּלִי מַחֲצוֹת, וּמִרְפֶּסֶת, שְׂאִינָם
רְאוּיִים לְדִירָה. כִּמוּן הַנְּטִיעַ אֶרְבַּע אֵילָנִי מֵאֲבָל, אוֹ חֲמִשָּׁה
אֵילָנִי כֶּרֶךְ שְׂאִינָם חֲשׂוּבִים כֶּרֶם. וְכֵן הַמְּחֻזָּר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ שְׂאִינָה
אִשָּׁה חֲדָשָׁה עֲבוּרָה. אוֹ מִקְדָּשׁ אִשָּׁה הַאֲסוּרָה לוֹ, כִּגוֹן אֲלֻמָּה לְכַהֵן
גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחֻלּוּצָה לְכַהֵן הָרִיז, מְמוּזָּרָה וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּית
יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וְלִנְתִּין, בְּכָל אֵלֹהִים לֹא הָיָה חֻזְרִין.
רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, שֶׁמִּלֵּב כָּל אֵלֹהִים הַשְּׁחֹכֵר לְעִיל, אֶף הַבִּנּוּן בֵּית
חֹדֶשׁ עַל מְכוּנָה - שֶׁהָרָשׁ אֶת בֵּיתוֹ וּבָנָהּ בִּשְׁנֵית בִּמְתוּכָתוֹ הַקְּדוּמָה
לֹא הָיָה חֻזְרִין, הוֹאֵל לֹא חִידָשׁ דָּבָר בְּבִנְיָתוֹ כֵּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אוֹמֵר, אֶף הַבִּנּוּן בֵּית לְבִינִים בְּשָׁרֹן שְׂאִינָה בֵּר קִימָה כִּיּוֹן שְׁרִיךְ
לְחֻדְשׁוֹ מִיָּד זִמְן לֹא הָיָה חֻזְרִין עַל בֵּית כּוֹהֵן. וְזֶה דִּין הַהוֹלָכִים
לְמִלְחָמָה וְשֹׁבִים עַל פִּי דְּבָרֵי הַכֹּהֵן.
וְאֵלֹהִים שְׁאִין וְזֶן מִסְפָּקִין וְאִינָם יוֹצֵאִים אֶת בְּתִיהֶם כֻּלָּל, וְאֶף לֹא עַד
הַסֶּפֶר. וְהֵם מִי שֶׁבָּנָה בֵּית וְחָנָה וְעִידִין לֹא דָר בּוֹ שָׁנָה, וְכֵן אִם נָטַע
כֶּרֶם וְחָלְלוּ וְעִידִין לֹא תָמָה הַשָּׁנָה הַרְבִּיעִית. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא אֶת
אִרְסוֹתָיו אוֹ הַבִּנּוֹנִים אֶת יְכֻמָּתוֹ וְעוֹד לֹא עֲבָרָה שָׁנָה. שְׁנָאֵמִר בְּנוֹשָׁא
אִשָּׁה חֲדָשָׁה, נָקִי וְהָיָה לְבִיתוֹ שָׁנָה אַחֶת וְדוֹרֵשִׁים לְבִיתוֹ, וְזֶה בֵּיתוֹ
- לְלִמֵּד שֶׁמִּמֶּתִּין שָׁנָה בְּבִיתוֹ וְאִינָם יוֹצֵאִים. וּמִתֵּיבַת 'הָיָה' וְזֶה כֶּרֶם -
אֵנוּ לְמַדִּים כֵּן לְגַבִּי נִטְעָה כֶּרֶם. וְזֶה שְׁנָאֵמִר 'וְשָׂמָה אֶת אֲשֶׁתוֹ' וְזֶה
אֲשֶׁתוֹ - שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה מִמֶּתִּין שָׁנָה, וְאִשְׁרָיָה לְקַח' לְהַבִּיא אֶת
יְכֻמָּתוֹ - מִרְבָּה לְדִין זֶה אֵת כּוֹנֵס יְכֻמָּתוֹ. וְכָל אֵלֹהִים מִסְפָּקִין
(לְהֵם) מִיָּם וּמִזֶּן וְאִין מִתַּקְנִין אֶת הַדְּרָכִים, שְׂאִינָם מְחֻיִּיבִים כֻּלָּל
בְּצִרְכֵי הַמִּלְחָמָה.
גִּמְרָא. תְּנִי רִבְּנָן נִאֲמַר בַּפְּסוּק 'וְדִבְרוּ הַשְּׁוֹטְרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית וְגו', מִבְּרֵית הַבְּרִייתָא, יָכוֹל שֶׁמִּדְּבָרִים
הַשְּׁוֹטְרִים דְּבָרִים שֶׁל עֲצָמָן שֶׁלָּא עַל פִּי כְּהֵן, אִי אֲפֻשֶׁר לֹמַר כֵּן,
שֶׁהֵרֶב בְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְאַחַר מִכֵּן אֶת הַלְשׁוֹן 'וְיִסְפּוּ הַשְּׁוֹטְרִים וְדִבְרוּ
אֶל הָעָם מִי הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב וְגו', הֵרִי מִכֵּן מִשְׁמַע שֶׁרֶךְ דְּבָרִים
אֵלֹהִים מִשְׁלַל עֲצָמָן אֲמֹדֵר שֶׁלָּא עַל פִּי כְּהֵן. הָאִישׁ אֵינִי מִקְנִים וְדִבְרוּ
הַשְּׁוֹטְרִים' שְׁנָאֵמִר קוֹדֶם לָכֵן, בַּהֲכֹרֶת שֶׁדְּבָרֵי מִשְׁנֵי מִלְחָמָה
הַכְּתוּב מְדַבֵּר לֹא דְּבָרֵי הַשְּׁוֹטְרִים, הָאִישׁ בִּיצָד, כְּהֵן מְדַבֵּר תַּחֲלִילָה
וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרֵי לֵעָם.
מִבְּרֵית הַגִּמְרָא כִּמְהָ בְּרִייתוֹ בּוֹזָה, תְּנִי תְּרָא, כְּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר
מִשְׁמִיעַ. וְתִנְיָא אִידָהּ, כְּהֵן מְדַבֵּר וְכֵהֵן מִשְׁמִיעַ. וְתִנְיָא אִידָהּ,
שׁוֹמֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ. וְדִבְרֵי הַבְּרִייתוֹת סוֹתֵרִים לְכַאוּרָה.
מִבְּרֵית הַגִּמְרָא, אֲמַר אֲבִי, הָאִישׁ בִּיצָד מִחֻלָּה דְּבָרֵי הַכֹּהֵן וְהַשְּׁוֹטְרִים,
מִ'וִּנְגָשׁ' - מִהֵיכֵן שְׁנָאֵמִר הַלְשׁוֹן 'וְיִגֹּשׁ' וְעַד תֵּיבַת 'וְדִבְרוּ', דְּבָרִים
אֵלֹהִים הֵיכֵן הַכְּהֵן מְדַבֵּר וְכֵהֵן מִשְׁמִיעַ אֶת הַדְּבָרִים לֵעָם. מִ'וִּנְגָשׁ' עַד
תֵּיבַת 'וְיִסְפּוּ' הֵיכֵן הַכְּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרֵיו. וּמִ'וִּסְפּוּ'
וְאִילָךְ עַד סוֹף פֶּרֶשׁה זֶה, הֵיכֵן הַשְּׁוֹמֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ.
שֵׁנִי בְּמִשְׁנָה מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֲדָשׁ כו', אֶחָד הַבִּנּוֹנִים בֵּית
הַתֵּבֶן כו', וְאֶחָד הַבִּנּוֹנִים וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ כו'. מִבְּרֵית הַגִּמְרָא אֶת מִקּוֹר
הַדְּבָרִים. תְּנִי רִבְּנָן נִאֲמַר בְּדָבְרֵי הַכֹּהֵן, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית,
דְּנָה הַבְּרִייתָא אֵין לִי לְרִבּוֹת מִפְּסוּק זֶה אֵלֹהִים אֲשֶׁר בָּנָה, מִמֶּשׁ, לְקַח
וְיִרְשׁ וְנִתָּן לוֹ כְּמִתְנָה מִנֵּן שֶׁאֵף הוּא חֹזֵר, תִּלְמִיד לֹמֵר מִי
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה, תֵּיבַת 'אִישׁ' מִיִּתְרָתָה, שִׁכַּל לְכַתּוֹב מִי אֲשֶׁר בָּנָה,
אֵלֹהִים בֵּא לְרִבּוֹת קוֹנָה וְיִוֹרֵשׁ.
עוֹד דְּנָה הַבְּרִייתָא, עַל מִי שְׁנָאֵמִר בְּתוֹרָה בֵּיתוֹ, אֵין לִי לְלַמּוֹד
מִפְּסוּק זֶה אֵלֹהִים בֵּית שְׂרָרִים בּוֹ, מִנֵּן לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבֶן וְכֵהֵן
הַכְּהֵן וְכֵהֵן הַעֲצִים וְכֵהֵן הַאֲצִירֹת שֶׁגַם עֲלֵיהֶם חֹזֵר, תִּלְמִיד
לֹמֵר 'אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית' וְלֹא כְּתוּב 'אֲשֶׁר בֵּית בָּנָה', לְדִרּוֹשׁ 'בָּנָה'
מִכֵּל מְקוֹם, לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבֶן וְכֵהֵן הַכְּהֵן כו'. אִם כֵּן, יָכוֹל שְׁאִין

מוֹנְחִין בְּאֶרֶץ שְׂהִיָּה יוֹצֵא עִימָהּ מִלְחָמָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר
בְּמִלְחָמָה מִדִּין 'וְיִשְׁלַח אֹתָם מִשָּׁה אֶלֶף לְמִטָּה לְצָבָא, אֹתָם וְאֵת
פִּינְחָם בֵּן אֲלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכֵלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצוֹת הַתְּרוּעָה
בִּידוֹ', וּמִבְּרֵית הַגִּמְרָא אֶת הַפְּסוּק, 'אֹתָם' אֵלֹהִים הַסִּנְהֶדְרִין שִׁינְאוּ
גַּם הֵם לְמִלְחָמָה עִימָהּ. פִּינְחָם בֵּן אֲלֵעָזָר זֶה מִפְּנֵי שְׂהִיָּה כְּהֵן
מִשְׁנֵי מִלְחָמָה. וְכֵלֵי הַקֹּדֶשׁ זֶה הָאֶרֶץ וְלִחְוֹת שָׁבוּ. וְחֻצְצוֹת
הַתְּרוּעָה אֵלֹהִים הַשְּׁוֹפָרוֹת שֶׁבָּהֶם הָיוּ תוֹקְעִים בַּעַת הַמִּלְחָמָה.
הַחֹכֵר לְעִיל, שֶׁפָּנַס יֵצֵא מִלְחָמָה זֶה כִּיּוֹן שְׂהִיָּה מִשְׁוֹחַ מִלְחָמָה,
מִבְּרֵית הַגִּמְרָא טַעַם אַחֵר לָכֵךְ. תְּנָא, לֹא לְהֵנָּה הִלָּךְ דְּוֹקָא פִּינְחָם
וְלֹא הִלָּךְ אֲלֵעָזָר לְמִלְחָמָה בְּמִדִּין. אֵלֹהִים בְּשִׁבּוֹל לִפְרַע מִמִּדִּין אֶת דִּין
- הָעוֹלָל שֶׁעָשָׂה לְאִבֵּי אֲמֹי יוֹסֵף, שֶׁמִּכְרָהוּ לְעַבֵּד לְמַצְרַיִם, וְכִמּוֹ
שְׁנָאֵמִר 'וְהַמִּדְּנִים - הַמִּדְּנִים מְכָרוּ אוֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם וְגו' וְלִפְיָךְ
יֵצֵא דְּוֹקָא פָּנַס, כִּדִּי לְנִקּוּם אֶת נִקְמַת יוֹסֵף אֲבִי אֲמֹ.
שְׂוֹאל הַגִּמְרָא. לְמִימָרָא דְּפִינְחָם מִיּוֹסֵף אֲבִי, שְׂאֵמִר הִיתָה מִשְׁבֵּט
יוֹסֵף. וְהָאִישׁ כְּתִיב 'וְאֵלֵעָזָר בֵּן אֶחָד לְקַח לוֹ מְכָנוֹת פּוּטִיָּאל לוֹ
לְאִשָּׁה וְחֵלֶל לוֹ אֶת פִּינְחָס', מִי אֵלֹהִים שְׂכֹנָה 'פּוּטִיָּאל' מִשְׁוֹחַ דְּאֲתִי
מִיתָרוֹ - שְׂאֵמִר הִיתָה בֵּת יִתְרוֹ, שְׂכֹנָה 'פּוּטִיָּאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם
עֲנָלִים כִּדִּי לְהַקְרִיבם לְעֹבֶדֶת בּוֹכְבִּים מִפְּנֵי שְׂהִיָּה כּוֹמֵר לְעַבֹּדָה
זוֹרָה. הֵרִי שְׁפִינְחָס הִיָּה מִיתָרוֹ וְלֹא מִיּוֹסֵף. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, לֹא
מוֹצֵא הִיָּה מִיּוֹסֵף שֶׁגַם הוּא כּוֹנֵה בִּשְׁם 'פּוּטִיָּאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם
בִּיצָד - זִלּוֹל וְכִבֵּשׁ אֶת יִצְרוֹ בְּמַעֲשֵׂה אִשָּׁה פּוּטִיָּפֵר. וְלִפְיָךְ נִיתָן
לֹמֵר שֶׁאִם אֲמֹ שֶׁל פָּנַס, הִיתָה מִשְׁבֵּט יוֹסֵף.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, וְהָלֹא שְׂכִיטִים מְכוּנִין אוֹתוֹ - אֶת פָּנַס, בִּאֲמָרם
רִאֲתִים בֵּן פּוּטִיָּה - אֲשֶׁר מוֹצֵא מִפּוּטִיָּאל, שְׁהוּא בֵּן לְאִדָם נְבוֹזָה,
שְׂהִיָּה מִצִּנּוֹ שְׂפִיטָם אֲבִי אֲמֹ יִתְרוֹ עֲנָלִים לְעֹבֶדֶת בּוֹכְבִּים, וְכִיצַד
יָקוֹם זֶה וְיִתְרָגֵּן אֶת זִמְרֵי, שְׂהִיָּה נִשְׂאִי מִיִּשְׂרָאֵל, הֵרִי יִחוּסוּ פָּנַס וְאִין
הוּא רִאֲיוֹ לָכֵךְ, אִם כֵּן רֹאִים שֶׁמוֹצֵאוֹ הִיָּה מִיתָרוֹ. אֵלֹהִים מִתְרַצָּה
הַגִּמְרָא, שְׂאִכֵּן מוֹצֵאוֹ הִיָּה מִיּוֹסֵף וְיִתְרוֹ יָחִיד. וְכִיצַד, אִי אֲבִי
דְּאִימִיָּה מוֹצֵאוֹ מִיּוֹסֵף, בַּהֲכֹרֶת שְׂאִימִיָּה דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיתָרוֹ,
וְאִי אִימִיָּה דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף, בַּהֲכֹרֶת שְׂאִימִיָּה דְּאִימִיָּה הִיָּה
מוֹצֵא מִיתָרוֹ. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא, דִּיקָא נָמִי שְׂהִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף וְיִתְרוֹ
יָחִיד. דְּכִתִּיב 'מְכָנוֹת פּוּטִיָּאל' תִּרְיָ מִשְׁמַע, שְׂהִיָּה נִאֲמַר פּוּטִיָּאל וְלֹא
פּוּטִיָּאל, שְׁמֵעַ מִיָּה.
מִשְׁנָה. קוֹדֶם יִצְאִיתֶם מִלְחָמָה 'וְדִבְרוּ הַשְּׁוֹטְרִים אֶת דְּבָרֵי הַכֹּהֵן
אֶל הָעָם לֵאמֹר, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֲדָשׁ וְלֹא חֲדָשׁ - וְעִידִין
לֹא דָר בּוֹ כֻּלָּל, וְלָךְ וְיִשְׁוֹב לְבִיתוֹ לְחֹזֵר אֶת בֵּיתוֹ וְגו'. מִבְּרֵית
הַגִּמְרָא אֶת דִּינֵי הַחֻזְרָה בְּבִנּוֹת בֵּית, אֶחָד הַבִּנּוֹנִים בֵּית הַתֵּבֶן -
הַמִּיּוֹעֵד לְשִׁמְרֵית תֵּבֶן, אוֹ בֵּית הַכְּהֵן, אוֹ בֵּית הַעֲצִים, אוֹ בֵּית
הַאֲצִירֹת לְשִׁמְרֵית שֶׁמֶן וְתִבּוּאָה. כָּל אֵלֹהִים דִּינָם כְּבִית, שְׁחֹזֵר עֲלֵיהֶם
אִם לֹא חֲנֻכָּה. כִּמוּן כֵּן, אֶחָד הַבִּנּוֹנִים בֵּית חֲדָשׁ, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ מֵאֲחָהּ,
וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן לוֹ מִתְנָה, עַל כָּל אֵלֹהִים חֹזֵר.
מוֹסִיפִים הַשְּׁוֹטְרִים לְדָבָר, 'וְמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חָלְלוּ
וְגו' - שֶׁלָּא פָּדָה אֶת הַפִּירִית עַל מַעוֹת בִּשְׁנֵה הַרְבִּיעִית לְנִטְעֵיתוֹ.
מִבְּרֵית הַמִּשְׁנָה אֶת דִּין הַחֹזֵר בְּנוֹטָע כֶּרֶם. אֶחָד הַנְּטִיעַ חֲמִשָּׁה
אֵילָנוֹת בְּכֶרֶם, וְאֶחָד הַנְּטִיעַ חֲמִשָּׁה אֵילָנִי מִשְׁאֵר מִינֵי מֵאֲבָל,
וְאֶפְּלִי הִיָּה חֲמִיִּשָׁה עֲצִים מִחֲמִשָּׁתַּת הַמִּינִין - מִחֲמִיִּשָׁה מִינִים שׁוֹנִים,
הֵרִי אֵלֹהִים מִשְׁטַרְפִּין. כִּמוּן כֵּן, אֶחָד הַנְּטִיעַ מִמֶּשׁ, וְאֶחָד הַמְּכַרְרִי -
הַמְּכַרְרֵי עֵץ מִהַמִּדְּנִים מִתְּחֵלָה לְאִדָמָה הוּא צוּמָח כְּאִילָן חֲדָשׁ, וְאֶחָד
הַמְּכַרְרִים אֵילָן בְּאִילָן. וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ כֶּרֶם, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן
לוֹ מִתְנָה, בְּכָל אֵלֹהִים חֹזֵר.
מוֹסִיפִים הַשְּׁוֹטְרִים לְדָבָר, 'וְמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרֵשׁ אִשָּׁה וְגו'
וּמִבְּרֵית הַמִּשְׁנָה שְׂאֵחָד הַמְּאָרֵם אֶת הַתְּבוּלָה, וְאֶחָד הַמְּאָרֵם אֶת
הַאֲלֻמָּה, אֶפְּלִי שׁוֹמְרֵית יָבָם - שְׁמַת אֲחִיו בְּלֹא בָנִים וְעִידִין לֹא
יִיבֵם אֶת אֲשֶׁתוֹ, בְּכָל אֵלֹהִים חֹזֵר מִהַמִּלְחָמָה, וְיִתְרִיהָ מוֹזֵ וְאֶפְּלִי שְׁמֵעַ
שְׁמַת אֲחִיו בְּמִלְחָמָה וְכַעַת עֲלִיו לִיבָם אֶת אֲשֶׁתוֹ, חֻזְרִין מִהַמִּלְחָמָה
וְכָאֵל לוֹ לִיבָמָה.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

שפוטם. זלזל וכבש אותו ולא חשבו; והלא שבטים מבזים אותו. כדאמרין באלוהי הנהפךין (ספרי ו' פנ). למיכר הדין ליחסו שם, פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן; תרי פוטי. מרדא כתיב פוטאלי. פתני. בית האוצרות. לאוצר יין שמן ותבואה; ואחד הלוקח. בית בנוי. שהרי אצלו הוא חדש. ובגמרא מרבינן ליה מקרא: חספה אילני מאכל. דבקהי הוי כרם, שמים כנגד שמים ואחת יוצאה וזב:

מונחין בארון. וכן הוא אומר וי'שלח אתם משה אלף
למטה לצבא אתם ואת פינחס, "אתם" אלו סנהדרין,
פינחס" זה משה מלחמה, וכלי הקדש" זה ארון
ולוחות שבו, ו"הוצאות התרועה" אלו השופרות. תנא:
לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא ליפרע דין אבי
אמו, שנאמר: "והמדרנים מכרו אתו אל מצרים" וגו'
למימרא דפינחס מיוסף אחי? והא כתיב: "ואליעזר בן
אהרן לקח לו מבנות פוטאל לו לאשה". מאי לאו,
דאחי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה. לא, מיוסף
שפיטם בוצרו. והלא שבטים מבזין אותו: ראיתם בן
פוטו זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה,
יחרוג נשוי מישראל? אלא אי אבוא דאימיה מיוסף,
אימיה דאימיה מיתרו. ואי אימיה דאימיה מיוסף, אבוא
דאימיה מיתרו. דיקא נמי, דכתיב "מבנות פוטאל",
תרי משמע, שמע מינה מתני' "ודברו השטרים אל
העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו
לך וישב לביתו" וגו' אחד הבונה בית התבן, בית
הבקר, בית העצים, בית האוצרות. אחד הבונה ואחד
הלוקח ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש
אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' אחד הנוטע כרם, ואחד
הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת המינין.

הקרקע יפה ללבנים, ולא הוי דבר קמא, שפעמים צריך לחדשה בשבע שנים: ואילו שאין
זוין מספיקין. דהנה דלעיל הולכין עד לספר ושם שומעין דברי כהן וחוזרין מן המערכה
לארץ ישראל. ואינם חוזרין לבתיהם אלא עוסקין בספוק מים ומזון לחולכי מלחמה. ואילו
אין זוין ממקומן אפילו ללכת עד הספר ולשוב ע"פ כהן: הבונה בית ותבואה. ולא דר בו עדן
שנה; וכן הנוטע כרם וחללו. ועדין לא עברה
שנת רביעית עליו שלמה: נקי יהיה לביתו.
בשביל ביתו: יהיה. רבויא הוא, הוסיף לך יהיה
אחרת להיות כזה: גמ'. יכול דברים של עצמן.
יכול שהדברים הללו שהם אומרים מי האיש
אשר בנה וגו' של עצמן הן ולא היה כהן אומרן
אלא השוטרים: ת"ל ויכפו השוטרים. לדבר אל
העם ואמר מי האיש וגו' ויכפו משמע שדבר
זה הם מוסיפים משלהם: תרי דברים של עצמן
אמור. שהדבר זה לבדו הן מוסיפין על של כהן.
מדעך השתא גבי נטע וגבי ארס אשה לא כתיב
ויכפו והבא כתיב ויכפו. ש"מ עד הנה דברי כהן
ואת זו הן מוסיפין: הא מה אני מקום ודברו
השוטרים. בבנה נטע וארס: דבריו משה
מלחמה הכתוב דבר. שהכתוב אומר והשוטרים
משמיעין אותן: מנגש עד ודברו. דהינו שמע
ישראל אתם כרבים וגו' עד לחושיע אתכם: מי
האיש. רבויא הוא, דמצוי למיכתב מי אשר בנה
ומדלא כתיב אשר בית בנה דרוש ביה בנה מינ.
ותאי דכתיב בית, למעוטי בית שער אבסדרה
ומרפסת שהם עשויים לדריסת רגל ולא ראויים
לדור בהם: בית שער. בית כניסת שער החצר
להסתופף שם שומר הפתח: ולא חנכו. מדלא
כתיב וילאו חנך הוי מעוטא, חנכו לזה ולא
לאחר פרט לגזול בית: כדרי יוסי הגלילי. דמתני':
מעבדות

אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד המרביז, ואחד הלוקח, ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש אשר ארש אשה" אחד
המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את האלמנה. אפילו שומרת גיבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר ונא לו. כל אלו ואילו
שומעין דברי כהן מערכי מלחמה, וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואילו שאינן חוזרין: הבונה בית שער, אבסדרה
ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מזוורת
ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו, לא היה חוזר. ר' אליעזר אומר:
אף הבונה בית לבינים בשרון לא היה חוזר. אלו שאין זוין ממקומן: בנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הבונים
את יבמותו. שנאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לביתו" זה ביתו, "יהיה" זה פרמו, "ושמח את אשתו" זו אשתו, "אשר לקח"
להביא את יבמותו. אין מספקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ' תנו רבנן: "ודברו השטרים..." יכול דברים של עצמן?
בשהוא אומר "ויכפו השטרים" תרי דברים של עצמן אמור, הא מה אני מקיים "ודברו השטרים"? דבריו משה מלחמה הכתוב
מדבר, הא כיצד? כהן מדבר ושומר משמיע. תני חדא כהן: מדבר ושומר משמיע, ותניא אידך: כהן מדבר וכהן משמיע, ותניא
אידך: שומר מדבר ושומר משמיע. אמר אביי: הא כיצד? מ"נגש" ועד "ודברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ"ודברו" עד "ויכפו",
כהן מדבר ושומר משמיע. מ"ויכפו" ואילך, שומר מדבר ושומר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו'. תנו רבנן: "אשר
בנה", אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מנזן. תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנזן
לרבות בית התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מכל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה
בית שער, אבסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אליעזר בן עקיבא אומר: "בית"
במשמעותו, "לא חנך" ולא חנכו, פרט לגזול. לימא דלא פר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר: "ורד הלכב" זה המתירא
מעבדות

הקדוש ברוך הוא בעצמו אומר למלאכי השרת "אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה".

משיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד ב

רש"י

מעבירות שבידו. והאי אית ליה למיהדר משום הירא ורף הלבב. תלמוד לומר אשר נטע. מדיאל כתיב אשר כרם נטע דרוש ביה נמי נטע מקל מקום ואפי' אינו כרם. שרף לא הוזכר כרם עדר. תלמוד לומר כרם. דמי לכרם ופירות שבכרמים המשה גנים הם: כרם במשקעו. ולא שאר אילנות חללו. משמע מעוטא, לזה ולא לאחר. כאן בהרצבת אסור. ביריתא בהרצבת אסור מין בשאינו מינו.

ומעטיה קרא כדמעט ולא חנכו גבי בית פרט לגלגל כפרדי. שבופה והזמורה וא החרור בארץ: מריכ. שנוכח האילן ונטל מן הדר שבנעמי האילן ותוחב לחוכו ועושה ענה בתוך הנקב ונושא ממין אותו אילן שנטל ממנו. וישראל וזה להרביץ משני אילנות שזה פרוותי גסין מזה פרוותי דקין. ודכו ממין אחד זה בזה: האי הרצבת היתר. דאומתא מנתי' בה דכי דמי דחור מפני חלול ההרצבת: אי נישא ילדה בילדה. שאף זו שבקרקע שחריב את הענף בה נטעה היא ועדן לא הגיעה לשנה רביעית לחללה. הא לאו משום הרצבת הדר, דכלאו הרצבה נמי בעי למיהדר מן המלחמה משום ילדה ראשונה בוקנה. שכבר נחללה. שפכה. לשון נאחו בספר (פסחים כג.) שעשאה ענה בוקנה בטלה לנפי וקנה. ואינה תיבת בערלה ואין בה דין רבעי, וכי תנן במסכת ערלה דמריכ תיב בערלה וקנה בילדה תנן, שאף אותו ענה תיב בערלה ואפי' שפצו מוקנה נעשה עכשיו ילדה שזו היא נטיעתה לעולם ילדה בילדה. ודקשיא לך בלא הרצבה נמי בעי למיהדר ממערכי הפולחמה אקמיתא: בגון דנפעה לקמיתא לבני. בגון שהיתה פרה בגדר שדרה ונטעה בפרה לטתום. לשון סוטה בשושים (סו' פ"א) דורה בשושים ולקורות. לקיץ ממנה קורות לכשתגדל. ופאי שני ילדה בילדה. כי הך ילדה קמיתא דבוקנה היא לענן ערלה (וה) בטלה הרצבה בה להפטר מן הערלה כמותה: חסם. גבי וקנה לאו בת אימולכי היא לחזור ולזהות ילדה על שום מחשבה אבל נטע לסיג אי ממליך עלה בתוך שני ערלה לקמה לפרות תיבת בערלה. חלקר ילדה דקא מריכ בגוה לאבילה תיבת בערלה. ואפי' דקא ממליך אקמיתא קא מיתא לאבילה הוא ומהנא מחשבה. דערך דידה נמי אי הנה חשיב עלה הנה מהני מחשבה ואפי' דבשעת נטיעה לאו להכי נטעה: מדי דהנה אעלו מאליו. דבשעת נטיעה ליכא כונה ולוקמה בכרם של שני שתפין. לקח לי לוקמה בנטע דחיקא בנטע לסיג ולקורות. לוקמה בנטע לאבילה. ודקשיא לך תיפוק לי

מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, בגון דעבר תשובה ויהב דמי. אי הכי הנה ליה לוקח, ולמהדר? בין דמעיקרא בתורת גזילה אתא ליה, לא: "ומי האיש אשר נטע כרם": כו': תנו רבנן: "אשר נטע" אין לי אלא אלא נטע. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מינו? תלמוד לומר: "ומי האיש אשר נטע כרם" אין לי אלא כרם, מינו לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינו? תלמוד לומר "אשר נטע". יכול שאני מרבה הנוטע ארבעה אילני מאכל, וחמשה אילני סרק תלמוד לומר: "כרם". ר' אליעזר בן יעקב אומר: כרם במשקעו, "לא חילול" ו"לא חללו", פרט למכריד ולמריכ. והא אנו תנן: אחד הנוטע ואחד המכריד ואחד המריכ? אמר ר' יודא אמר רב חסדא: לא קשיא. כאן בהרצבת אסור, כאן בהרצבת היתר. האי הרצבת היתר, הכי דמי? אולימא ילדה בילדה, תיפוק ליה, דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה? אלא ילדה בוקנה, והאמר ר' אבהו: ילדה שפובה בוקנה, בטלה ילדה בוקנה ואין בה דין ערלה? אמר ר' ירמיה: לעולם ילדה בילדה, ובגון דנטע לתוך קמיתא לסיג ולקורות, דתנן: הנוטע לסיג ולקורות, פטור מן הערלה. ומאי שניא ילדה בוקנה דבטלה ומאי שניא ילדה בילדה דלא בטלה? התם, אי ממליך עלה לאו בת מיהדר היא, הכא, אי ממליך עלה בת מיהדר היא, [דהא מעיקרא לפידי קמיתא], מיד דהנה אעלו מאליהן, דתנן: עלו מאליהן, חייבין בערלה. ולוקמה בכרם של שני שתפין, דהאי הדר אדריה ויהא הדר אדריה? אמר רב פאא: זאת אומרת, כרם של שני שתפין אין חזרין עליו מערכי המלחמה. ומאי שניא מחמשה אחין ומת אחד מהן במלחמה, דפולן חזרין? התם, כל חד וחד קרינא ביה "אשתו". הכא, כל חד וחד לא קרינא ביה "כרמו". רב נחמן בר יצחק אמר, במכריד אילן בירק, והאי תנא הוא, דתניא המכריד אילן בירק, רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום ר' יהודה בן גמדיא איש כפר ענב, וחכמים אוסרין. כי

רש"י

משום דבעי למיהדר משום ראשונה, לישני בגון שהנטיעה של ראובן וקא שמעון והרביץ בה להיות פרות הרצבה שלו: ומאי שניא מחמשה אחין. ביריתא היא לקמן בפרקין מה מה: בלן חזרין. מפני שהיא שומרת יכם לכלום: קרינא ביה אשתו. שמא לזה תתיב: כל חד וחד לא קרינא ביה כרמו. המיהדר לו, שאין לך בה גפן שאין לשנים חלק בה רב נתנן אפי'. הא דקנה מתני' מריכ דחור במריכ אילן בירק דלא בעי למיהדר משום קמא. ואם תאמר מין בשאינו מינו הוא ואימעטא לה הרצבת אסור מולא חללו פרט למכריד ומריכ, האי תנא הוא דאמר מתא: כפר ענב. בן שמוה: הא פני. דקנה פרט למכריד ומריכ, לא סתמא היא אלא אפי' דמלתא דרבי אליעזר מן יעקב היא דאפי' הרצבת דתר לא הדר עולה פחותה מטפת. שהיא שפל קומה ולא תגבה לעולם עד טפת: כל שנותני. מדרבנן כל הנימים ערלה נותנת בה דמתחזקא בבת שתא והרואה שאוכלין פרוותיה אומר שפרות ערלה מתקין: קלא אית ליה. הכל אומרים כרם יש לפלוני משנה מכל הכרמים וידעין שהיא זקנה. להכי נקט שתיים בו, דקבר כל כמאן דאמר במסכת ברכות (וה) כרם רבעי תנן. שאין ערלה נותנת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם. לקריאת שפע. שאסור לקרות בארבע אמותיו משום לועג לרש, שזה קורא וזה אינו יכול לקרות: חזקתא. בת אשתו: שניא ילדה ראשונה. בני הכעל מאשה אחרת: דמתחזקא אחרתיו. מי שאינו מכיר בה רואה אותה שגדלה אצלו כסבור שהיא אחותו ואומר שנושא אחותו לקם שכחה ופאה ששאף. העני גר, שבנס הרבה כאחד ועשה מהן ברי: דקבע למעשר. מדרבנן, דמאן דחיו סבור שגדל בשדרה והם בשדרה. שלא ידע הכל שבנסו מעט מעט וסבור שגדל שם. אבל בעיר כל שכניו ראו שבנס על דל עד יד וידעין שתן של לקט שכחה ופאה ופטור מן המעשר. כדתניא בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמו. בדבר שאין בו חלק ונחלה עמו הוא בא ונטל מעשר ראשון שלו, קצא לקט שכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמו, שאף לעניים ליום הם מפקדים בשאר עניי ישראל: אינה מקדשת את הורעים. משום כלאי הכרם דכתיב בהו תקדש המלאה הורע. ונראה לי דקסבר כדאמרין במנחות (וה) קבוס ולוף אכרה תורה, שאר ורעים מדרבנן ניהו, וכבי האי כרם לא גזור רבן אשאר ורעים: אבל בליה כרם. וכרם גדול שהיא שפלת קומה הואיל ותשיבה גזור עליה:

מת

אתא רב דימי אמר ר' יוחנן: הא מני, ר' אליעזר בן יעקב היא. לא אמר ר' אליעזר בן יעקב התם "כרם" במשקעו? הכא נמי "נטע" במשקעו, נוטע אין מכריד ומריכ לא. כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה פחותה מטפת, חייבת בערלה כל שנותיה, דמתחזקא בבת שתא, והני מילי, שתיים בגוה שתיים, ואחת יוצאה וזב, אבל פוליה כרם, קלא אית ליה. כי אתא רב דימי, אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, דכתיב: "לעג לרש חרף עשהו". אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: חורבתא הגדילה בין האחין, אסורה לינשא לאחין, דמתחזקא פי אחתיהו. ולא היא, קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: לקט שכחה ופאה ששאף בגורן, הוקבעו למעשה. אמר עולא: לא אמרן אלא בשדרה, אבל בעיר קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה תפוחה מטפת, אינה מקדשת את הורעים. והני מילי, שתיים בגוה שתיים ואחת יוצאה וזב, אבל פוליה כרם מקדיש. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב:

מת

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שעלו מאליה, דתנן, עלו מאליהן חזקין בערלה הרי שיכול
לייעדם לאכילה, אף שלא היו מיועדות לכך מתחילה.
שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק,
ולוקמה במרכיב אילן בפרס של שני שותפין, דהיינו שהרכיב
האחד בעץ חבירו, דהא תרד ארדיה ותא תרד ארדיה - ולפיכך
חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת
אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרס של שני שותפין אין
חזרוניו עליו מערבי המלחמה ולפיכך אין להעמיד כך.
מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין במחשבה אחת ומת
אחד מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דכולן חזרוני מפני
שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא,
התם בחמישה אחין בכל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן
שתתייבם לו, הקא בכרם של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה
כרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.
הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת
שהמרכיב והמברך חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב
נחמן בר יצחק אמר, משמנניו שנקטה שחוזר במברך ומרכיב,
מדברת במברך - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו, בריך שאין
חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורבעי. ואם תקשה
הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים
עליה, התירוץ והא תנא הוא, דתניא, המברך אילן בריך רבן
שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן נמדיא איש כפר
עכו, ומשנתינו סברה כמותו. והקמים אסורין, ולדבריהם, הרכבה
זו היא הרכבת איסור.
תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי
אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר על הרכבה,
רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרם כמשמעו',
שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם לעיל שפרס
במשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הקא נמי דורש רבי אליעזר
בן יעקב את חיבת נטע שהוא כמשמעו, ולפיכך נטע אין מברך
ומרכיב לא, ואינו חוזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא
של הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתינו.
מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה ילדה
שהיא פחותה בגובהה ממשפח חייבת בערלה כל שנותיה מדרבנן,
משום דמתחזיא בבת שתא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה
הגמרא ויהי מיילי שחיבת בערלה, בשתיים בנגד שתיים ואחת
יוצאה וזב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם אבל כוליה פרס -
אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא
כמשונה, ואין חשד לערלה.
מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משמע של אלו, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת תופס
ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע אמותיו.
והטעם, משום דבתניב 'לועג לרש חרף עושהו' וכשמקיים מצווה
בקריאתה, הוא כלועג עליו.
כעין זה השנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, חזינתא - בת אשתו המגילה בין
האחין - שגולה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לנישא לאחין
מאשתו השניה, מפני דמתחזיא כי אחתייהו למי שאינו מכיר באמה
האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר, מפני שקלא
אית ליה למילתא וידוע כולם שאינה אחותם.
מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, לקח שבקה ופאה הפטורים ממעשר,
שעשאו העני שקיבלם בגזון - שכינסם ועשה מהם כרי, הוהבקי
למעשר מדרבנן, מפני הרואים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו
שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרין

מעבירות שפירדו וחזרו, ואם כן, התמעט הגזון מטעם זה. מתרצת
הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי תגלילי, צריך מיעוט נוסף במקרה
בגזון דעבד תשובה על גזילתו ויהב דמי - ושילם את דמי הגזילה,
ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת הגמרא, אי הכי ששילם
על גזילתו, הנה ליה לוקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדין
לוקח בית. עונה הגמרא, פין דמעיקרא קודם ששילם בתורת
גזילה אתא לדיה - הבית הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה
המיעוט של גזל.
שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע פרס' אחד הנוטע כרם וכו',
אחד הנוטע ואחד המברך וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את
המקור לכך, תנן רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם',
אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש
וניתן לו בכתב מנין שאף הוא חוזר. תלמוד לומר 'ומי האיש
אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא
בא לרבות קונה וירש. 'פרס' אין לי לרבות אלא פרס דווקא, מנין
לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין שגם עליהם חוזר,
כמבואר במשנה. תלמוד לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר
כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יכול
שנאי מרבה מפסוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או וחמשה
אילני סרק. תלמוד לומר 'פרס' שמשמעה שצריך שידמה לכרם.
רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, ש'פרס' הנאמר כאן הוא
במשמעו, שדווקא על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות.
ממשיכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חילל' וכתוב
'ולא חילל', משמע שבא למעט, 'חיללו' לזה ולא לאחר, פרט
למברך ולמרכיב - שהמברך אילן באדמה, או המרכיב באחר,
אינו חוזר. מקשה הגמרא והא תנן במשנתינו אחד הנוטע
ואחד המברך ואחד המרכיב שבכל אלו חוזר. מתרצת הגמרא,
אמר רבי יורא אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן בברייתא שאומרת
שאינו חוזר, מדברת בהרפכת איסור - שהרכיב מין במין אחר כאן
במשנתינו מדובר בהרפכת היתר ולפיכך חוזר כדין נטיעה רגילה.
מבררת הגמרא, האי הרפכת היתר שעליה דיברה המשנה היכי
דמי שיחזור עליה. אילימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה
לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמות, אם כן, מדוע צריך
לרבותה לחזור, ותיפוק ליה דעני מיהדר אף לולא ההרכבה
משום ילדה ראשונה שצדיק לא חיללה. אלא בהכרח מדובר
בהרכיב ילדה בזקנה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך
לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי
אבהו שנטיעה ילדה שסיפקה - הרכיבה בזקנה, בטלה הנטיעה
הילדה בזקנה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע
רבעי ומדוע חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר
שהרכיב ילדה בילדה, ומה שקשתה הגמרא הרי צריך לחזור משום
הנטיעה הילדה הראשונה, מדובר כאן ובגזון דנטע לתד נטיעה
קפיייתא לפיג - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה
לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע
לפניו ולקורותיו ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן,
אין בה דין חילול רבעי, ולכן חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.
מקשה הגמרא, ומאי שנא שהרכיב ילדה בזקנה דבטלה ולפיכך
אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה לסיג
וקורות דלא בטלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת בערלה, הרי
הנטיעה שנטעה לסיג וקורות היא כזקנה. מתרצת הגמרא, התם
בנטיעה זקנה, אי מיפלגי עלה ורוצה לנהוג בה כילדה, אינו יכול,
שהרי לאו בת מיהדר היא כיון שבמצאיות היא זקנה ואין מחשבתו
מועילה. ואילו הקא בנטיעה ילדה שנטעה לקורות, אי מיפלגי
עלה לייעדה לאכילה בת מיהדר היא ותיחשב כנטיעה רגילה
החייבת בערלה, [דהא מעיקרא לפירי קניא] ולפיכך יכול לשנות
את יעודה. מירי דהיה אעלו מאליהן - וכמו שמצינו באילנות

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 בַּשָּׁדָה לֶךְ אַחֵר וּבְנִית בִּיתָהּ" ומבאר הבריתא את הראיה
58 מהפסוק 'הֵכֵן בַּחוּץ - במקום הפני, מְלֹאכְתָּהּ' זה בית ותעשהו
59 למקום זה בית ופנים. 'עֲתִידָה - והזמין בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה פָּרָם - שיזמין
60 לו שדה פנויה, לעשותה כרם, 'אַחֵר' שעשה כן 'וּבְנִית' את עיקר
61 בִּיתָהּ' זו אִשָּׁה שהיא עיקר של בית.
62 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ' זה לימוד מִקְרָא,
63 שהוא כהכנה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'עֲתִידָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה
64 לימוד מִשְׁנָה, שהוא כהכנה ללימוד הגמרא. 'וְאַחֵר' כל זאת 'וּבְנִית
65 בִּיתָהּ' זה גְּמָרָא, לתת סבא להבין את טעמי המשנה וכמי ההלכה.
66 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ', זה לימוד מִקְרָא
67 ומִשְׁנָה, 'עֲתִידָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה גְּמָרָא שהיא גם הכנה אל הנרמז
68 בהמשך, 'אַחֵר וּבְנִית בִּיתָהּ' אֵלּוּ מַעֲשִׂים מוֹכִיחַם שֶׁהֵם הַעִיקָר, ובכך
69 הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים.
70 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי מוֹסִיף וְאוֹמֵר, שֶׁהֵכֵן בַּחוּץ
71 מְלֹאכְתָּהּ' זה כולל מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְגְמָרָא שכולם הכנה לקיום
72 המצוות, ומה שנאמר 'עֲתִידָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' אֵלּוּ מַעֲשִׂים מוֹכִיחַם קיום
73 המצוות, וְאַחֵר כל אלו 'וּבְנִית בִּיתָהּ' דְּרוֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר - ילמד את
74 חכמת התורה בעיון.
75 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, וְאֵלּוּ שְׂאִינן חוֹזְרִין הַבּוֹנֶה בֵּית שֹׁעַר כו' רבי יהודה
76 אומר אף הבונה בית על מכונו, ולא שינה בו כלום, אינו חוזר. תָּנָא
77 בברייתא, שֶׁאֵם הוֹסִיף בּוֹ בְּבִנְיָנוּ מִחדֵשׁ דְּיָמוֹם אַחֵד - שורת
78 אבנים אחת, חוֹזֵר כְּדֵין בּוֹנֵה בֵּית, שהרי הוסיף בו דבר.
79 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֵף הַבּוֹנֶה בֵּית לְבָנִים בְּשָׂרוֹן לֹא
80 הָיָה חוֹזֵר. תָּנָא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא מַפְנִי
81 שְׂמֻחָדָשִׁין אוֹתוֹ - שצריכים לחדש את בניינו פְּעָמִים בְּשָׁבוֹעַ -
82 פעמיים בשבע שנים, מפני שאינו מתקיים.
83 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, וְאֵלּוּ שְׂאִינן וְזֵין מִמְּקוֹמָן בְּנֵה בֵּית חֹדֶשׁ וְחִנְבוּ וכו'.
84 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבאר
85 הגמרא את מקור הדבר, תָּנּוּ רַבָּנָן, נֹאמַר בְּתוֹרָה שֶׁהֵנוּשָׂא 'אִשָּׁה
86 חֹדֶשֶׁה' אינו יוצא בצבא למשך שנה. מבררת הבריתא, אֵין לִי
87 לרבות ממשמעות הכתוב, אֵלֹא דווקא נושא אִשָּׁה חֹדֶשֶׁה - בתולה.
88 אֲלִמְנָה, וְגִירוּשָׁה מאיש אחר מִזֵּין שאם נושאם אינו יוצא בצבא,
89 תִּלְמוּד לומר 'אִשָּׁה' מִכָּל מְקוֹם, ותיבת 'אשה' כוללת גם אלמנה
90 וגרושה. שואלת הבריתא אֵם כֵּן, שֶׁמִּרְבִּים גַּם אֲלִמְנָה וְגִירוּשָׁה, מֵה
91 תִּלְמוּד לומר 'אִשָּׁה חֹדֶשֶׁה' - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת
92 'חודשה'. ומבאר הבריתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא בְּמִי
93 שְׂחֹדֶשֶׁה לוֹ אף שאינה בתולה, ולפיכך יֵצֵא מִחוּזֵר גְּרוּשָׁתוֹ מפני
94 שְׂאִין היא חֹדֶשֶׁה לוֹ.
95 תָּנּוּ רַבָּנָן נֹאמַר עַל הַנוֹשָׂא אִשָּׁה חֹדֶשֶׁה שֶׁלֹא יֵצֵא בְּצִבָּא לִמְשַׁךְ
96 שנה, יָכוֹל נִדְרוֹשׁ מִפְּסוֹק זֶה שֶׁבְּצִבָּא לִמְלַחְמָה מִשׁ הוּא דִּלֹא
97 יֵצֵא, אֲכָל יֵצֵא מִחוּץ לְבֵיתוֹ וְיִסְפִּיק מִים וּמוֹזֵן וְיִתְקַן הַדְּרָכִים כֹּאֲלוֹ
98 הַחוּזִים מֵעוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה. תִּלְמוּד לומר מה שנאמר בפרשה זו
99 'לֹא יַעֲבֹד עָלָיו לָבֶל דָּבָר' גם לא לספק מים ומוזן שהוא צורך
100 הצבא, ולפיכך אינו זז ממקומו. אם כן, יָכוֹל שְׂאִין מְרַבֵּה כְּמוֹ כֵּן אֵף
101 הַבּוֹנֶה בֵּית וְלֹא תִנְבוּ, נִמְעַ בְּרָם וְלֹא חִלּוּ, אֵרַם אִשָּׁה לְוִי
102 לְקַחָהּ, שֶׁלֹא יוֹזוּ מִקּוֹמָם כָּלֵל. תִּלְמוּד לומר לא יַעֲבֹד 'עָלָיו' ויש
103 לדרוש מזה שְׂעָלָיו אִי אִתָּה מַעֲבִיר את דבר הצבא אֲכָל אִתָּה
104 מַעֲבִיר עַל אֲחֵרִים והם הבונה בית והנושא אשה וכו', שואלת
105 הגמרא וְאַחֲרֵי דִבְרָתָהּ בְּנוֹשָׂא אִשָּׁה 'לֹא יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל דָּבָר' ללמד
106 שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן 'לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא' לְמָה לִי, עוֹנֶה
107 הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי לַעֲבֹד עָלָיו הוֹצֵא בִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה
108 בְּשָׁנֵי לֵאיוֹן.
109 מִשְׁנָה. וְיִסְפּוּ הַשּׁוֹמְרִים עַל דְּבָרֵי הַכֹּהֵן לְדָבָר אֵל הָעָם מִי הָאִישׁ
110 הֵיכָא וְרַח הַלֵּב" וכו'. ומבאר המשנה, מִמָּה יֵרָא אוֹתוֹ אִישׁ, רַבִּי
111 עֲקִיבָא אוֹמֵר, הִנֵּה וְרַח הַלֵּב הוּא בְּמִשְׁמַעְיָא, שְׂאִינוּ יָכוֹל מְרֹב
112 פָּחוֹד לַעֲמוּד עִם הַלּוֹחֲמִים בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, כשמתחברים

1 מֵת תוֹפֵס אֲרַבַּע אַמּוֹת לְטוֹמָאָה - מת מטמא את העומדים בארבע
2 אמותיו מדרבנן. וְתָנָא תוֹנָא - ויש להביא ראיה לדין זה מהמשנה,
3 הַצֵּד הַקָּבֵר - החצר אשר לפני מערות הקברים הַעוֹמֵד בְּתוֹכָהּ כִּיּוֹן
4 שֵׁשׁ הֵיכָר בֵּינוּ וּבֵין הַמֵּת טָהוֹר, ואינו נטמא כדן נמצא בקרבת המת.
5 וְהוּא - מה שאינו נטמא כשעומד בחצר, רק בְּשִׂיחָו בָּה - בחצר,
6 אֲרַבַּע אַמּוֹת דְּבָרֵי בֵּית שְׂמָאי, שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה
7 החצר נחשבת לעצמה, אבל בפחות מארבע אמות, החצר בטילה
8 למערה, והרי הוא כעומד במערה. בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים, אֲרַבַּעָה
9 טַפָּחִים הוא גודל החצר שהעומד בתוכה טהור.
10 ממשכיה הבריתא בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שלדעת בית הלל סגי
11 בארבעה טפחים, כְּשֶׁפְּתַחָהּ שֶׁל חֹצֵר הַקָּבֵר הוּא מְלַמְעָלָה ויורדים
12 לה בקפיצה, אֲכָל אֵם פְּתַחָהּ שֶׁל חֹצֵר הַקָּבֵר הוּא מִן הַצֵּד ויורדים
13 לה במדרגות, דְּבָרֵי הֵלֵל - אף בית הלל מודים, ששיעורה הוא
14 אֲרַבַּע אַמּוֹת ופחות מכך מטמאת.
15 קודם שתבאר הראיה מהמשנה, הגמרא מבאר תחילה את תוכן
16 דברי הבריתא. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, בְּלִפְי לִיָּא - לכאורה, דברי
17 הבריתא הפוכים, שהרי אֲרַבַּעָה, כשהפתח מִן הַצֵּד צָרִיךְ להיות
18 טהור אף בפחות מארבע אמות, שהרי מִדְּרִיד וְנִפְיָק - יוצא מהחצר
19 דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח הוא מְלַמְעָלָה כִּיּוֹן שצריך לטפס
20 בעת יציאתו אִי אֲפִשֵׁר דִּלֹא מֵאֲחִיל בִּידוֹ עַל חִלּוֹל הַפֶּתַח, ובהכרח
21 ששיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך, מתקנת הגמרא,
22 אֵלֹא, בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שמספיק שגודלה יהיה ארבעה טפחים,
23 כְּשֶׁפְּתַחָהּ מִן הַצֵּד ויכול לצאת מבלי להאדיל, אֲכָל פְּתַחָהּ
24 מְלַמְעָלָה כִּיּוֹן שבהכרח מאדיל ביציאתו, שיעורה הוא אֲרַבַּע אַמּוֹת
25 ורק בשיעור זה אינו מיטמא.
26 כעת מבאר הגמרא את הראיה מהמשנה, וְהֵנִי מִילִי - מבואר
27 מדברי המשנה, שהאופן שטהור הוא בְּהַצֵּד הַקָּבֵר והטעם,
28 דְּמִסְיָמָא מְחִיצָתָהּ - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן המת,
29 אֲכָל - משמע, שִׁמֵּת בְּעֵלְמָא שאין מחיצה המבדילה בינו לאדם.
30 תַּפְסִים ומטמא סביבותיו ארבע אמות.
31 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׁ אִשָּׁה' אחד המאסר את
32 הבתולה כו', מבאר הגמרא את מקור הדינים. תָּנּוּ רַבָּנָן מה
33 שנאמר בפרשה 'אֲשֶׁר אֵרַשׁ', פִּירוּשׁוֹ, אַחֵד הַמַּאֲרֵם אֵת הַבְּתוּלָה,
34 וְאַחֵד הַמַּאֲרֵם אֵת הָאֲלִמְנָה, וְאַחֵד שְׂוִמְרֵת יָכֵם, וְאַפִּילוּ מִמִּשָּׁה
35 אַחִין וְיָמָת אַחֵד מֵהֶם בְּמִלְחָמָה כִּיּוֹן שכל אחד יכול לייבמה כֹּלֵן
36 חוֹזְרִין, וממה שלא נאמר הלשון 'לֹא לָקַח' אלא 'וְלֹא לָקַחָהּ', אֵנו
37 מִמַּעֲשִׂים פְּרָט לְאֲלִמְנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוֹט,
38 מִמַּעֲרֵת וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַמְדָּר וּלְנִתֵּן שֶׁלֹא אֵלּוֹ
39 נִישׁוּאֵיהֶן עֵבֶרִיהָ וְאֵין חוּרִים.
40 שואלת הגמרא לִיָּמָא מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו דִּלֹא
41 בְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, דָּאִי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אֵין צָרִיךְ מֵיעוּט, שהרי הָא
42 אִמָּר שהאמור בפרשה 'הִנֵּה וְרַח הַלֵּב' אין הכוונה בפשוטו, אלא
43 וְהַתְּמִירָא מַעֲבִירוֹת שְׂבִידוֹ שֶׁעָלָיו לַחוּז, ומדוע צריך למעט את
44 אלו, אחר שעשה איסור בקידושיהן. מתרצת הגמרא, אֲפִילוּ לִיָּמָא
45 רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אִי אֲפִשֵׁר לִמְעוּט גִּלּוּל הָאִיסוּר, בְּדִרְבָּה שֶׁלְדִּבְרוּ
46 אֵין עֵבֶרִיהָ בְּקִידוּשֵׁן, דָּאִמָּר דְּבָהּ עַל כּוֹן מִקְדָּשָׁה שֶׁל הָאִיסוּרֵיהּ
47 שְׁלֵעוּלִים אֵינוּ תָּיִב עַל קִידוּשֵׁיהָ עַד שֶׁיִּבְעוּל, כִּיּוֹן שֶׁבְּקִדּוּשֵׁן גִּידָא
48 אֵין אִיסוּר, מֵה פְּעֵם - והמקור לכך הוא 'לֹא יָקַח' מוֹשֵׁם 'לֹא יַחֲלֹל'
49 - שהתורה נתנה טעם לאיסור הקידושין, מוֹשֵׁם חִילּוּל, מוֹשֵׁם הָכִי
50 אֵינוּ לִזְכָּה עַד שֶׁיִּבְעוּל, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים
51 שאין חזר עליהן מלא לקחה.
52 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. תָּנּוּ
53 רַבָּנָן, מִמָּה שֶׁהַתְּחִילָה הַתּוֹרָה בְּאֲשֶׁר בָּנָה וְאַחֵר כֵּן אֲשֶׁר נִמְעַ וְאַחֵר
54 כֵּן אֲשֶׁר אֵרַשׁ כֵּאֵן לִימָדָה תּוֹרָה דְּרַךְ אֶרֶץ - הנהגה הראויה, והיא
55 שֶׁבָּנָה תְּחִילָה אֲדָם בֵּית, וְאַחֵר כֵּן וְיִשְׁעַ בְּרָם, וְאַחֵר כֵּן יִשָּׂא
56 אִשָּׁה. וְאֵף שְׁלֵמָה אִמָּר בְּחֻבְמָתוֹ "הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ וְעֲתִידָה

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

1 **מת תופס ארבע אמות לטובא.** חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע
2 אמותיו כדי שלא יגדלו אוכלי טמרות לקרב לו והוא סבור שלא האדיל ויש לחוש
3 שמא יפשוט ידו ויאהיל ולא אדעתיה ו**תנא** תנא. וכן תני תנא דידן במשנה ובשני
4 בינינו בבית המדרש בסדר טהרות (מאכלות פט"ו מ"ח) **הצר** חקבר. שלפני המערה, כדאמר
5 סדר בנין הקברות בבבא בתרא (נף קף טז) שעושין
6 מערות גדולות של שש על שש, וחופר בבתליה
7 סביב כוכין ארבות כמדת המת ותוחבו לתוכן,
8 והמערה מקורה בתקרה ובסי, ועושה גומא
9 רתבה בצד המערה ופוחת פי המערה לתוך
10 הגומא וכתל המערה כמין פתח. ואתה גומא
11 היא **הצר** חקבר: העומר בתוכו טהור. כל מקום
12 שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה
13 הימנה ומחציתה נפרת לא גזור רבנן במתים
14 שבתורה שיתפסו ד' אמות סביבותיה לצד
15 המערה, כדי גזור רבנן ארבע אמות כמות המערה
16 באויר, ובענין למעלה אצל גג המערה כדי
17 להרחיק את האדם מלהאדיל על השמא, אבל
18 כאן יש חכר: והוא שיש בה ארבע אמות. הוא
19 דחשיבא מקום לעצמה, אבל פחות מכאן בטלה
20 אצל המערה ולא חשיבא למיחוי מקום
21 לעצמה: וב"ח אומרים ארבעה טפחים. הוי מקום
22 חשוב בכל דוכתא: במה דברים אמורים. ב"ח
23 אמרו ליה: בשפתה של **הצר** למעלה. שאין לה
24 בניסת מדרון במעלות מן הצד, אלא כשיורד
25 לה קופצין לה וכשעולין מתוכה מטפס ועולה.
26 ולקמן פריך אפכא מסתברא: כלפי לייא. כנגד
27 אפוא הפכת דבריה. לייא אפוא כדאמר בברכות
28 (נף קח) כגני לייא, כדים שבורים לחיך חולכים.
29 אפכא מסתברא. מן הצד כשעשוי לחצר מדרון
30 לצאת דרך צדדים איכא למימר כיון דלא גזור
31 רבנן ארבע אמות במחצות נפרות סגי להאי
32 **הצר** בארבעה טפחים והעומד בה דרי זה טהור.
33 שאין לנו במה לטמא, דאינו צריך לטפס
34 ולעלות שישפוט וירועותיו ויאהיל ונקביו על
35 חתל הפתח. דכי נפיק מידיו ונפיק, נעמט
36 ונמשך מן הפתח של מערה לצד פתח של
37 **הצר** ויזא: לו מלמעלה אי אפשר דלא מאהיל.
38 כיון דאינו אלא ארבעה טפחים אי אפשר לו
39 לפרוש כנפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

מת תופס ארבע אמות לטובא. ו**תנא** תנא: **הצר**
חקבר העומד בתוכה טהור, והוא שיהיו בה ארבע
אמות, דכרי בית שפמי. בית הלל אומרים: ארבעה
טפחים. במה דברים אמורים, שפתחה מלמעלה. אבל
פתחה מן הצד, דכרי הכל ארבע אמות. כלפי לייא?
אדרבא, מן הצד מידריו ונפיק. מלמעלה אי אפשר
לא מאהיל. אלא: במה דברים אמורים שפתחה מן
הצד, אבל פתחה מלמעלה, ארבע אמות. והני מילי,
הצר חקבר דמסיימא מחיצתא. אבל מת בעלמא,
תפיס: **מי האיש אשר ארש אשה**: תנו רבנן: **"אשר**
ארס" אחר המאמר את הבתולה, ואחר המאמר את
האלמנה, ואחר שומרת יבם, ואפילו חמשה אחין ומת
אחד מהם במלחמה, כולן חוזרין. **"לא לקח" ולא**
לקחה פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל
לממזר ולנתיני, לימא דלא כר' יוסי הגלילי, דאי ר'
יוסי הגלילי, הא אמר **"הירא ורד הלכב" זה המתירא**
מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, בדרבה.
דאמר רבה: לעולם אינו חייב עד שיבעול, מה טעם
"לא יקח" משום "לא יחלל, משום הכי אינו לוקה
עד שיבעול. תנו רבנן: "אשר בנה", "אשר נטע",
"אשר ארש". לימדה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם
בית ויטע כרם, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה
אמר בחכמתו: "הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה
לך, אחר ובנית ביתך" "הכן בחוץ מלאכתך" זה בית,
"ועתדה בשדה לך" זה כרם, אחר ובנית ביתך" זו
אשה. דבר אחר, "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא,
"ועתדה בשדה לך" זה משנה, אחר ובנית ביתך"

רש"י

40 מאהיל על חלל הפתח והני מילי כו'. השתא מהדר לפרשי סיעתיה מחקא. מדאיצטרך
41 למיתני העומד לתוכו טהור, ש"מ תני מילי חצר חקבר דמסיימא מחיצתא דמערה לחודיה
42 ודחצר לחודיה ויש חכר בדבר, אבל מת בעלמא מקמטל באויר מדרו בית הלל דתפיס
43 ארבע אמות, מדאיצטרך למיתני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא לא גזור לקמה לי
44 לאשמיעין חקא דטהור: ואפי' היא לו שומרת
45 יבם, שלא קדשה הוא אלא מוכח אחיו באה לו:
46 לקחה. מדלא כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי
47 לקיחת אסור: בדרבה. דאמר אין עברה בקדושין
48 עד שיבעול, שביא זרעו או את האשה לידי
49 חלול, וממזרת ונתינה אין עברה בקדושין, דלא
50 כתיב ביה לא יקח אלא לא יבא ולא תתנות,
51 אבל אלמנה כתיב בה לא יקח וקיחה הני
52 קדושין. ואיצטרך דרבה, דלא תימא מקדושין
53 עבר ליה אסור ונתינה. מן הגבוענים דכתיב בזה
54 ויתנם יהושע לחוטבי עצים (ויקרא טו, ו) וכן
55 משבעה אמות: ועתדה בשדה לך. ונצבה בשדה
56 מלאכתך לך: גמרא. לתת סקרא להבין בטעמי
57 המשנה והלכה בדברי מ"א אם הוסיף בו ימים
58 אחר. שיהיה של אבנים או בגובה או כעבי ות לא
59 הוי על מכונו וקרינא ביה חדש: שפחדשין אותו.
60 שאינו מתקיים בשבועי. בשמטה: אין לי אלא
61 חדשה. בתולה: אלמנה וגרושה. מאחר ונשא
62 זה: יכול אם בנה בית חדש ולא חנכו יתא כזה
63 שיהא נקי מן הכלל. מתני'. ויפסו השומרים. על
64 דברי בנה. בקשרי. כשמתקשרים לעמוד צפופים
65 שלא יפרידום אויבים: לפיכך. שהירא זהו הירא
66 מעברות. תלה התורה בנה ונטע וארס לחזור
67 בגללו. כדי שיתלה בכך החזרה ולא תבטל
68 לומר מעברות שבידו הוא ירא וחוזר: ר' יוסי
69 אומר כו'. בגמרא מפרש במאי פליג ארבי יוסי
70 הגלילי: ובעקבו של עם. בסופו של עם
71 שעומדים שלא יחזרו אחזונים לאחריהם לנוס:
72 מעמידן וקפיון מלפניהם. בראשה של צד
73 המלחמה מעמידין בני אדם גבורים ממניין לכה
74 שאם יפול אחד מהם תגלחמים ונעמידו
75 ונקפיהו ויגבירו את אנשי העבא בדבריהם:
76 [ואחרים]. ואנשים אחרים מאחריהם: וכשילין
77 של כולל בדיהם. לשמור שלא ינוסו. וכשילין
78 כעין חצין שקורין וררשי:

שתחלת

29 זה גמרא. דבר אחר: **"הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה, "ועתדה בשדה לך" זה גמרא, "אחר ובנית ביתך" אלו מעשים**
30 **טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה וגמרא, "ועתדה בשדה לך" אלו**
31 **מעשים טובים, אחר ובנית ביתך" דרש וקבל שכן: ואלו שאין חוזרין, הבונה בית שער כו': תנא, אם הוסיף בו ימים**
32 **אחר, חוזר: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני שמחדשין אותו פעמים בשבוע: ואלו**
33 **שאין זיון ממקומן, בנה בית חדש וחנוכו כו': תנו רבנן "אשה חדשה" אין לי אלא אשה חדשה. אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד**
34 **לומר: "אשה", מכל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חדשה"? מי שחדשה לו, יצא מחזיר גרושתו שאין חדשה לו. תנו**
35 **רבנן: "לא יצא בצבא" יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומוזן ויתמן הדרכים? תלמוד לומר: "ולא יעבר עליו לכל**
36 **דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: "עליו, עליו**
37 **אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דפתח "לא יעבור", "לא יצא בצבא" לקמה ליי? לעבור עליו בשני לאוין:**
38 **מתני' "ויספו השטרים לדבר אל העם" ר' עקיבא אומר: "הירא ורד הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה**
39 **ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: "הירא ורד הלכב" זהו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתת לו התורה את**
40 **כל אלו שיחזור בגללו, ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל**
41 **לממזר ולנתיני חרי הוא הירא ורד הלכב. "והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובעקבו של**
42 **עם, מעמידין וקפיון לפניהם, ואחרים מאחוריהם, וכשילין של כולל בדיהם, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו.**

שתחלת

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

שתחילת ניסה נפילה. בגמ' פריך אפכא מבכי ליה, שהניסה היא תחלת הנפילה. בר"א.
דחורין מן המערכה ויש שאין וזין ממקומן, במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצוה.
כגון כבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין. רבי יהודה אוסר בו, מפרש בגמרא:
גמ', עברה דרבנן. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חזון, ולרבי יוסי עד שיעבור

על דבר תורה דומיא דאלמנה לכתן גדול, וכגון
שנשאה דאיכא אסור: כח בין תפלה לתפלה. בין
הנחת תפלין של יד לתפלין של ראש: כח. ספר:
עברה היא כידו. אם לא חזר וברך, דהכי אמרי
במנחות (נ"ו, ט) סח מברך שמים לא סח מברך
אתה: ומים שותתין על בריו. מי רגלים מחמת
יראתה: מפני שתחלת נפילה ניסה מבכי ליה.
תחלת משמע הגרמת הדבר, והכי איבעי ליה
למימר כשהן נסין זו היא תחלת הגרמת
הנפילה, ובניסה לא שייך למימר תחלה דהא
ממש קא ערקו: רשות דרבנן זו היא מצוה דר'
יהודה. ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא
רשות ואין חתן יוצא לה אמר גמ' ר' יהודה דאין
חתן יוצא לה, אלא שרבי יהודה קורא אותה
מצוה, ונפקא מנה לפטור משאר מצות בעדו
עסוק בה כדמפרש רבא ואזיל: מצוה דרבנן
דאמרו בה הכל יוצאין אמר גמ' ר' יהודה הכל
יוצאין אלא דקרי לה חובה, ולא מיד אשמעינן
בהא אלא קלה משום מצוה ורשות נקטו
פלוניתיה. אלא משום דקרי רבנן להא רשות יד
להם אם קראו את זו מצוה ואפלו היא חובה,
שהרי אין דהבר אלא להעלותם מעלה אחת
ולומר אבל בזה הכל יוצאין, וגבי רשות דים
לקרות את שלמעלה ממנה מצוה, ורבי יהודה
דקרי לקמיתא מצוה לאשמעינן דהעוסק בה
פטור מן המצוה, והעדר להעלות את זו מעלה
אחת לומר אבל בזה הכל יוצאין הלכך קריה
חובה כדאייתא: אמר רבא בו. מלמיה דרבי יוחנן
מפרש ואזיל, וקאמר דהא דאמר רבי יוחנן
דאפילו רבנן ורבי יהודה באחת המלחמות
בקריאת השם, נפקא לן מניה לענין עוסק

שתחילת ניסה, נפילה. שנאמר: "וְנִסָּה יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
פְּלִשְׁתִּים וְגַם מִנֶּפֶחַ גְּדוֹלָה הָיְתָה בָעֵם" וְלַחֲלֹן הוּא
אוֹמֵר: "וַיִּנָּסוּ אֲנִי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים"
וְגו'. בפה דברים אמורים, במלחמות הרשות, אבל
במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה
מחופתה. אמר רבי יהודה: בפה דברים אמורים,
במלחמות מצוה, אבל במלחמות חובה הכל יוצאין,
אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה: גמ' מאי איכא בין
ר' יוסי לר' יוסי הגלילי? איכא ביניהו, עברה דרבנן.
כמאן אולא, הא דתניא: שח בין תפילה לתפילה,
עברה היא כידו, וחזור עליה מעורכי המלחמה. כמאן,
בר' יוסי הגלילי. מאן תנא להא דתנו רבנן: שמע קול
קרנות והרתיע, הנפת תריסין והרתיע, צחצוח חרבות
ומים שותתין לו על בריו, חזור. כמאן? לימא ר' עקיבא
היא ולא ר' יוסי הגלילי? בהא אפילו ר' יוסי הגלילי
מודה, משום דכתיב: "וְלֹא יָמַס אֶת לִבָּב אֶחָיו בְּלִבָּבוֹ".
והיה ככלת השמרים בו: "הא מפני שתחילת ניסה
נפילה? מפני שתחילת נפילה ניסה, מבכי ליה? אימא:
מפני שתחילת נפילה ניסה: "בפה דברים אמורים
במלחמות הרשות" בו: אמר ר' יוחנן: רשות דרבנן, זו
היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרבנן, זו היא חובה דרבי
יהודה. אמר רבא: מלחמות יהושע לכבוש, דברי הכל
חובה. מלחמות בית דוד ללחוקה, דברי הכל רשות. כי
פליגי, למעוטי גוים ולא לית עלייהו, מה, קרי לה
מצוה. ומה, קרי רשות. נפקא מינה, לעוסק במצוה
שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה, בלשון הקודש: שנאמר: "כִּי יִמְצָא חָלָל בְּאֶדְמָה וַיֵּצֵא וַיִּקְנֶה וַשֹּׁפֵט יִד". שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין.
ר' יהודה אומר: חמשה שנאמר "וַיִּקְנֶה" שנים "וַשֹּׁפֵט יִד" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד. נמצא טמון בגל,
או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. שנאמר: "בְּאֶדְמָה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על פני
המים. נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודרין אלא לעיר שיש בה בית דין: גמ'
מאי קאמר? אמר ר' אבהו, הכי קאמר: שנאמר: "וַיִּקְנֶה וַאֲמָרוּ" וְלַחֲלֹן הוּא אוֹמֵר "וַעֲנֵנו הַלּוֹים וַאֲמָרוּ" וְגו'. מה "ענייה" האמורה לחלן
בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. וסדר עגלה ערופה ביצד: "כִּי יִמְצָא חָלָל בְּאֶדְמָה... וַיֵּצֵא וַיִּקְנֶה וַשֹּׁפֵט יִד" שלשה מבית דין הגדול
שבירושלים היו יוצאין: ר' יהודה אומר חמשה וכו': תנו רבנן: "וַיֵּצֵא וַיִּקְנֶה וַשֹּׁפֵט יִד". "וַיִּקְנֶה" שנים, "וַשֹּׁפֵט יִד" שנים, ואין בית דין שקול,
מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "וַיִּקְנֶה" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד,
הרי כאן שלשה. ור' שמעון גמ', הא כתיב "וַשֹּׁפֵט יִד"? ההוא מיביעי ליה למיחדין שבשופטיו. ור' יהודה מ"קני" "וַיִּקְנֶה" נפקא. ור'
שמעון, אי כתב רחמנא "וַיִּקְנֶה" תוה אמינא אפילו וקני השוק, כתב רחמנא "וַיִּקְנֶה". ואי כתב רחמנא "וַיִּקְנֶה" תוה אמינא אפילו סנהדרין
קמנה, כתב רחמנא "וַשֹּׁפֵט יִד", למיחדין שבשופטיו. ור' יהודה, גמ' "וַיִּקְנֶה" "וַיִּקְנֶה" מ"קני העדה. מה לחלן מיחדין שבשופטיו, אף כאן
מיחדין שבשופטיו. אי גמ', לגמרי לכולה מילתא מהתם, "וַיִּקְנֶה וַשֹּׁפֵט יִד" למה ליה? אלא וי"ו "וַשֹּׁפֵט יִד" למינא ור' שמעון

רש"י

במצוה דלמר חובה ולמר רשות. ופריש לן גמ' רבא בהי מניהו איפליג: מלחמות יהושע
לכבוש. בהא ליכא למאן דקרי רשות. דאפלו חובה גמי איתא והעוסק בה פטור מן
המצוה, ורבנן הוא דלא אכפת להו לקרותה חובה דדין לקרותה מצוה אצל הרשות
שהרי אין אנו צריכין אלא למצוא בה מעלה אחת. ומצוה לגבי רשות מעלה היא
ומלחמת בית דוד. שנלחם בארם צובה להוסיפה
על ארץ ישראל ובשאר סביבותיה להעלות לו
מנחה ומס עובד: דברי הכל רשות. ואפלו רבי
יהודה להא לאו מצוה קרי לה, והעוסק בה אינו
פטור מן המצוה: כי פליגי. ר' יהודה ורבנן
במצוה ורשות דלמר פטור מן המצוה ולמר חוב,
במלחמה שהיא למעוטי עובדי בוכבים ולא
ליתו עליה:

הדרן עלך משוח מלחמה

מתני'. עגלה ערופה בלשון הקודש. נאמרת.
מה שהקנים אמורים דינו לא שפכו והתבנים
אומרים כפר לעמך ישראל, בלשון הקודש
החוקקו מן התורה לאמרה: שנאמר כי ימצא
חלל. ובגמרא פריך דיכי יליף מהכא: הוי יוצאין.
ובאין שם ומודרין מן החלל לצד העירות
שסביבותיו לידע איזו קרובה: בגל. גל של
אבנים: נמצא סמוך לספר בו. מפרש טעמא
בגמ'. גמ'. מאי קאמר. דיכי יליף לשון הקודש
מהכא: ואין ב"ד שקול. אין עושין ב"ד שקול
וכל לחלק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד
אחד לקם אתרי רבים להשות (מטות טו):
למיחדין. והן דלשכת הגזית: מוקני וקנייה.
מדימוי למיכתב וקני וכתב וקנייה. מיחדין
שבשופטיו: וקני השוק. אינן שאין סנהדרין:
שופטיו. וקנים שהם שופטים את ישראל. מוקני
העדה. דסמיכת פה העלם דבר, ואיתר לה
שופטיו להביא עוד שנים: למינה לבלי מלחא
מהתם. דהא רבי יהודה הקם גמי חמשה קאמרי,
ויליף לה מקראי בבב"ק דסנהדרין: אלא וי"ו
ושופטיו למינא. כלומר לא גמרי גוש
ואיצטריך שופטיו לסנהדרין ברש

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מצוה היא לעוסק במצוה ששמו מן המצוה - לענין ההלכה
שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, שלדברי רבי יהודה שמלחמה זו
נקראת 'מצוה' העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא קמא
שמלחמה זו נקראת 'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה פרק תשיעי

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שכשימצא
חלל בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוותה התורה שילכו לשם
זקנים מבית דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר קרובה
לו, וזקני אותה העיר מביאים עגלה, ומורידים אותה בנחל איתן,
ועורפים אותה שם, וכל זקני העיר ההיא רוחצים את ידיהם במקום
ערופתה, והזקנים אומרים בלשון הקודש 'דינו לא שפכו את הדם
הזה ועינינו לא ראו', והכתבים אומרים 'כפר לעמך ישראל אשר
פדית ה' אלהיך דם נקי בקרב עמך ישראל'.

משנית עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה, ששנינו
לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקדוש, מניין, שנאמר 'כי ימצא חלל
בארץ' ולא נודע מי הכהו. 'ויצאו וקנינו ושופטיו' למדוד מה היא
העיר הקרובה אל החלל, וכמה דיינים הם, שלשה, ואלו השלשה
מבית דין הגדול שבידו שלום היושב בלשכת הגזית היו יוצאין. רבי
יהודה אומר, חמשה דיינים הם, שנאמר 'וקנינו' שמשמעו שנים
שהוא מיעוט רבים, 'שופטיו' שמשמעו שנים הרי יש כאן ארבעה,
ואין בית דין שמשפרו שקול, לכך מוסיפין עליהן עוד אחד והרי
כאן חמשה.

נמצא ההרג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני
המים, לא היו עורפין עגלה עליו, שנאמר 'כי ימצא חלל בארץ'
ולא טמון בגל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני
המים.

נמצא ההרג טמון בגל אבנים, עיר שהיא בגבול ישראל סמוך לנכרים,
או לעיר שרובה עובדי כוכבים, או לעיר שאין בה בית דין, לא
היו עורפין ומודדין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין.
גמרא. שואלת הגמרא על החלק הראשון של המשנה, מאי קאמר
- כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה' שעגלה
ערופה נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא ממקרא זה למד
זאת התנא, אלא ממקום אחר, ושני דברים נאמרו בחלק זה של
המשנה, והתנא קאמר, תחילה אמר, מנין שבלשון הקודש,
שנאמר כאן בעגלה ערופה 'וקנו וקנינו ושופטיו', וזהו למדוד גורא שזה,
וקלות הוא אומר 'וקנו וקנינו וקנינו וקנינו', ויש ללמוד גורא שזה,
מה ענינה האמורה לחלן בברכות וקלות היא דווקא בלשון
הקדוש, אף הענינה האמורה כאן היא דווקא בלשון הקדוש. ואחר
כך אמר דין אחר, ופירש עגלה ערופה כיצד נעשית, נאמר 'כי
ימצא חלל בארץ' ויצאו וקנינו ושופטיו, שלשה דיינים מבית
דין הגדול שבידו שלום היו יוצאין למדוד.

שנינו במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה
וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה, תנו
רבנן, נאמר 'ויצאו וקנינו ושופטיו', 'וקנינו' הרי הם שנים,
'שופטיו' הרי הם עוד שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין
שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי רבי
יהודה. רבי שמעון אומר 'וקנינו' הרי הם שנים, ואין בית דין
שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.

שואלת הגמרא, ורבי שמעון נמי מדוע אינו דורש כרבי יהודה הא
בתיב גם 'שופטיו', משיבה הגמרא, ההוא 'שופטיו' לא נכתב
לצורך מנין הדיינים, אלא מפי' ליה ללמוד ממנו למיחותין
שבושפטיו - שאותם זקנים האומרים יהיו מבית דין הגדול
שבלשכת הגזית.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שדורש מ'שופטיו' להצריך עוד שני

יזה מפני שתחלת ניסה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת
הלוחמים, שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל 'נס
ישראל לפני פלשתים ונס מבשר גדולה היתה בעם', הרי
שהמגיפה והנפילה, נגרמו על ידי מנסתם ותחילה. עוד אריה מביאה
המשנה ולחלן הוא אומר, 'וינסו [אנשי] ישראל לפני פלשתים
ויפלו חללים וגו'' הרי שמאחר שנסו מפניהם, נפלו בקרב לפניהם.
מסיימת המשנה, כמה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה ויש
שאינן יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל במלחמות
מצוה כמלחמת יהושע בכיבוש הארץ, הכל יוצאין להילחם, אפילו
התן מחרו - מחופתו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה, כמה
דברים אמורים שאין יוצאים כולם, במלחמות מצוה אבל
במלחמות חובה הכל יוצאין, אפילו התן מחרו וכלה מחופתה.
גמרא. שואלת הגמרא, מאי איכא בין רבי יוסי לרבי יוסי הגלילי,
הרי לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת הגמרא, איכא
ביןיהו אס עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי הגלילי חורו, ולרבי
יוסי אינו חורו אלא על עבירה דאורייתא, כמו כהן גדול שנשא
אלמנה.

מוסיפה הגמרא, כמה אולא הא דתניא בענין חזרת עורכי
המלחמה, שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד
לתפילה - להנחת תפילין של ראש עבירה היא פירו אם לא בירך
שוב על של ראש, וחזרו עליה מעורכי המלחמה. אומרת הגמרא
כמה בהכרח שברייאת זו היא כרבי יוסי הגלילי שחזרו אף על
עבירות דרבנן, כגון ברכות.

מבררת הגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי
המלחמה שאם שח קול קרנות בעת המלחמה וחרתיע ונפחד
מאד, וכן אם שח הנפת תריסין וחרתיע, או שמע צחצוח קרבות
ומים שותתין לו על פדיו מחמת יראתו, חזרו מעורכי המלחמה.
ומבררת הגמרא כמה סוברת ברייתא זו, לימא רבי עקיבא היא
שלדבריו חוזרים מחמת יראה, ולא רבי יוסי הגלילי שלדבריו
יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא מעצם המלחמה. דוחה
הגמרא, כמה - בפחד גדול כזה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה
שחזרו גם משום זה, משום דכתיב 'ולא ימס את לבב אחיו
בלבבו' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים הואיל ופחדו ניכר.
שנינו במשנה 'היה ככלות השופרים' בו שתחילת ניסה נפילה.
שואלת הגמרא על לשון המשנה, הא מפני שתחילת ניסה נפילה
- וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה המשנה לשון זה, הרי
מפני שתחילת ניסה נפילה היא הנפילה, או לתנא לכתוב, שהרי הגורם
לנפילה היא הניסה. מתרצת הגמרא איכא דברי המשנה מפני
שתחילת נפילה ניסה - הגורם לנפילה היא הניסה.

שנינו במשנה, כמה דברים אמורים במלחמות הרשות בו' אמר
רבי יהודה כמה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'. מבארת
הגמרא את דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן, 'מלחמת רשות'
דרבנן - מה שרבנן מכנים רשות, זו היא 'מלחמת מצוה' דרבי
יהודה - היא אותה המלחמה שכונתה אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין
כולם יוצאים עליה. כמו כן, 'מלחמת מצוה' דרבנן מה שכונה
בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו היא 'מלחמת חובה' דרבי יהודה -

היא מלחמת החובה שעליה דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין עליה.
מבאר רבא את מחלוקתם, אמר רבא, מלחמות יהושע שהיו כדי
לכבוש את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי הכל חובה ויוצאים
כולם. ואילו מלחמות בית דוד שהיו לרווחה להרחיב את גבול
ישראל ולטול מס מהגויים, דברי הכל נידונית במלחמת רשות. כי
פליגי רבנן ורבי יהודה, במלחמה שמטרתה למעוטי עובדי כוכבים
- להחליש את כוחם של הגויים ולא לית' עליהו - כדי שלא יהיה
בהם כח להילחם ביהודים. ובוזה, מר - רבי יהודה, קרי לה מצוה,
ומר - תנא קמא, קרי למלחמה זו מלחמת רשות, ולכולי עלמא אין
כולם יוצאים למלחמה זו, והנפקא מינה אם היא נקראת רשות או

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תניא מפורש בבביתא בנותיה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את
הבביתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על
משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אבית פני והמרה עליה, בגון
שיצאו למדינת ענלה או להוסף על העיר ועל העזרות, יכול
תהא המראתו המראת, תלמוד לומר 'וקמת ועלית אל המקום',
מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל
הסנהדרין למדידה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.
שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באילן לא היו עורפין.
שואלת הגמרא, לימא מתניתין שממעט טמון מ'באדמה'
משמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן
שנחלקו בעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתניא, נאמר
בפסוק 'ושכחת עומר בשדה', 'בשדה' משמע על פני השדה, פריט
למזון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דברי רבי יהודה. והקמים
אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את
העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של
שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו
לרבות את הטמון.
אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שממעט טמון היא כשית רבנן,
אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי
ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין
הפסוקים יש ללמוד שכל למעט טמון, ואילו ה'תם בשכחה מענייניה
דקרא יש ללמוד שכל לרבות את הטמון, ומבאר רב כיצד מבנייה
זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב 'כי ימצא חלל'
משמעו הימא דמשתבח - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל,
הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה
תורה אחר כך 'באדמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פריט למזון.
וה'תם בשכחה למדים זאת מענייניה דקרא, דכתיב בו 'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת'
לקצירך' משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו
אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נוהגת אלא בגלוי, והרי
אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאחר כך כתב רחמנא
'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה.
שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכחה,
מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רב מ'שכחה'
דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי
נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא
אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את
הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבות ממנו שכחת
קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מחוברת, ששכח פניה
בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכן
משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה.
שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת
קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות 'שדה' ל'ושכחת', משמע שכחה
מקצת משהיה, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה
שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת?
משיבה הגמרא, מיפעי ליה לבדרי אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר
רבי אבהו אמר רבי אלעזר, שמיבשדה ושכחת' יש למעט פריט
לשצפו עומרין באויר על ידי הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך
שהיה סבור שהם של חברו שכחם, שאין נוהג בהם דין שכחה, כיון
שאינם בשדה.
שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדה' לרבות שכחת קמה, מנן
ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכחה. משיבה
הגמרא, חכמים למדים דין זה, מ'בשדה' 'בשדה' - ממה שהיתה
יכולה תורה לכתוב כי תקצור קצירך 'בשדה', וכתבה 'בשדה', מכי
זו למדים רבנן שאם היתה השכחה שלא בשדה, אינה שכחה, אבל

וי' לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה
שהוסיפה 'ושפטי' המיוהדין שבשפטי' ולא למנן הדיינים).
מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנן נוסף
של דיינים, כמו כן נדרוש ו'יצאו' משמע שנים, 'ומדר' משמע
שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'זקניך
ושפטי' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה,
לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן
שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו ו'יצאו' 'ומדר' אינם מיותרים
למנן, אלא תהא מיפעי ליה לבדתיא, ו'יצאו' מלמד שרק הן -
הדיינים יעסקו במדידה ולא 'שלוחיה', 'ומדר' מלמד שאפילו
נמצא במקום שהוא כעליל לעיר - גלוי ופשוט שסמוך לעיר זו, היו
הזקנים מודרין, שמצוה לעסוק במדידה.
אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים,
ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדדו, דלא כרבי אליעזר
בן יעקב, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'ומנן' זו סנהדרין,
'ושפטי' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמזים בשופטי', מלך,
דכתיב 'מלך במשפט עמיר ארץ', כהן גדול, דכתיב 'ובאת אל
הכהנים הקיום ואל השופט אשר יהיה וגו'', משמעו השופט
הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.
מסתפקת הגמרא, איכא, להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על
משנתנו, האם כמלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך
מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חלק על המשנה במנין הדיינים,
אלא אי כרבי יהודה שאמר חמשה, אי כרבי שמעון שאמר שלשה
סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה,
ומה שאמר 'זקניך אלו סנהדרין' היינו עד דאיכא כולה סנהדרין
גדולה במדידה.
אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט בבביתא שנאמרה בענין זקן
ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אבי פני - מקום בתוך
חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך
למקומו והורה אחרת ממה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו
המראת להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'וקמת
ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד
שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק במה -
כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקומם, אילימא דנפיק מקצתן
ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראת, דלמא ה'תם
דאיכא נואי בנותיה סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים
סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק כולהו - שיצאו
כל הסנהדרין ממקומם, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לרבה
הישיבות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והכתוב
'שדרך אנן הסהר אל יחסר המוג' נדרש פסוק זה לענין
הסנהדרין, שלא יחסר ממנה כדרך מוגיה שהיא שליש יין ושני שליש
מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית,
יבדוק, ואם יש שם עשרים ושלשה דיינים בגדר סנהדרין קמנה
שהם שלש ממנהדרין גדולה, ויצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי
שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם
לרבה מצוה, למאי - לצורך איזו מצוה יש צורך שתצא כל
הסנהדרין, לא למדינת ענלה - האם לא לצורך מדידת העיר
הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר
'זקניך' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכוונתו לכל הסנהדרין, וחולק על
התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.
אמר ליה אביי רב יוסף, לא, אין מכאן ראייה לכך, דלמא לא יצאו
הסנהדרין לצורך מדידת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר
ירושלים ועל העזרות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי
הסנהדרין כולה, כדתנן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על
העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העזרות להתקדש בקדושת
עזרה אלא בבית דין של שבעים וחד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

ר"י דרשופטיף דר"ש ר' יהודה למנאן להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט שאין עיר קרובה כזו: פתני. דלא קתני מלך וכהן גדול דלא בר' אליעזר בן יעקב: אי כרבי יהודה. חמשה, אי כרבי שמעון שלשה, ולא בעי כלה סנהדרין: מצאן וכן מפרא. לב"ד הגדול. שאינו נעשה מפרא אלא בב"ד של שבעים ואחד כדלפי' בפרק קמא דסנהדרין:

אבי פאני. כל שהוא בתוך הקף היצוץ של ירושלים קרי בי פאני. ולי נראה שהוא לשון חבישה כמו שקורין ציגלי' של עיר, כמו חמור ובית פאני (נ"מ ע"ט.) בשטרידור' בית ראש של אפסר קורין כן: והקרה עליהן. כלומר על מה ששאל מהם שם ואמר לו הנהכה הלך לעירו והורה לעשות כדרך שהיה מורה בתחלה, דהנה ליה ממרא על פייהם: הפקום. המקור למשפט, והוא לשכת הגזית: דפי' טעמיה כהן. לבי פאני, דאיצטרך לאשמועינן דפטר משום טעמא דחזין לב"ד: דלמא הנה דאיבא גזאי כותיה סבירא להו. ומחזיקא תימי לן חיובא דאיצטרך קרא למפסריה: שרדו. זה סנהדרין שיושבת בטבורא של א"י: אמן. הסחה. כחצי לכהנה עגלה בשורת ושיבתו כדי שיהיה בלן רואין זה את זה: הפקום כשיעור מנו. שני חלקים מים ואחד יין. ואם כאן צריך שישתיר שלש: על עיר. על ירושלים: תניא ברב יוסה. דאמר רבי אליעזר בן יעקב כהן סנהדרין בעי פתני. דלפי' ארץ לטמון רבי יהודה היא: בשדה. ושכחת עמר בשדה, לרבי יהודה משמע בשדה על פני השדה, ולרבנן משמע בתוך השדה: התם מעניניה דקרא. צריכין למיררשיה. והכא מעניניה דקרא תדרוש ליה. גבי חלל כתיב כי ימצא חלל, כל היכא דמשתבח ואפי' טמון. חלקר על כרחי כי אקא באדמה למטוי טמון בא תדרוש ביה על פני האדמה. דאי לרבי לא איצטרך: אף שכחה בגלוי. והנה ממעט טמון ממשמעוהא אי לאו דהדר רבייה.

ו"ו לא משמע ליה. (מאי קאמר רחמנא המיוחדין שבשופטיה). אלא מעתה "ויצאו" שנים, "ומדר" שנים, לר' יהודה הרי פאן תשעה, לר' שמעון הרי פאן שבועה! והוא מיפעי ליה לכהנתניא: "ויצאו" הן ולא שלוחיהן, "ומדר" שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודרין, שמצוה לעסוק במדידה. מתניתין, דלא כרבי אליעזר בן יעקב, דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: "וקנין" זו סנהדרין, "שפטיה" זה מלך וכהן גדול. מלך דכתיב: "מלך במשפט עמיד ארץ", כהן גדול דכתיב: וכתא אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה וגו'. איבעיא להו, ר' אליעזר בן יעקב במלך וכהן גדול הוא דפליג, אבל בסנהדרין אי בר' יהודה אי בר' שמעון סבירא ליה, או דלמא בסנהדרין נמי פליג עד דאיבא בוקה סנהדרין? אמר רב יוסה: תא שמע, מצאן וכן מפרא אבי פני והמרה עליהן, יכול תהא המראתו המראתה? תלמוד לומר: "נקמת ועליה אל המקום" מלמד שהמקום גורם. דנפוק כהן? אי לימא דנפוק מקצתו, דלמא הנה דאיבא גזאי, פותיה סבירא להו? אלא פשיטא דנפוק בוקה, ולמאי? אי לדבר הרשות, מי מצו נפקין? והכתיב: "שרד אגן הספר אל יחסר המנוח" שאם נצרך אחד מהם לצאת, אם יש שם עשרים ושלשה כנגד סנהדרין קטנה יוצא, ואם לאו אינו יוצא. אלא פשיטא לדבר מצוה, למאי, לאו

רש"י

לשכחת קמה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עגלה בלא תשוב לקחתו, והכי משמע ושכחת עמר או ושכחת בשדה נפקא להו. מבשרך ושכחת, קרי ביה ששכח את קצת שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חבירו. שצבחה הרוח והרימה את העמרין מן הארץ והציפתו לתוך שדה חבירו ושכחו. כסבור שאינו שלו. נפקא מבשרך ולא בשדה חבירו דלא הוה שכחהו. ורבנן. מעוטא דשדה חבירו נפקא להו מדתנה ליה למכתב כי תקצור קצריך בשדה ושכחת וכתוב בשדה: צפו עמרין לתוך שדהו. שהיו משלים על גבי אבן או עמוד או זו על זו: פרט לשצפו. וקא סלקא דעתך צפו ממש על גבי אבן או על גבי עמוד: ולישעפיה לתוך שדה חבירו. צפו על גבי אבן הוא דמעט אבל מנחים לא מעט, והא בשדה כתיב, אלא הא דקאמר צפו לאו דוקא צפו על שום דבר קאמר, דאפי' מנחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו שכחהו. והאי דקאמר צפו דלא משכחת עמרין לתוך שדה חבירו אלא בצפו, שהיו מציפתו על הארץ ומביאתו לשם: שהחזיק בו להוליכו לעיר. ס"ד השתא דאורחא דמלאת נקט ולא דוקא: וזה ביה. ותו לא הוי שכחהו דבעין שכחו מעשרו בדאמר בב"מ בפרק קמא דף י"ג. מפני שהוא כזה. שהוא פטור על שהחזיק בו כאלו היה עורו צה מעל הקרקע ומנח בידו הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. יום אחד היה דעתו צלולה. אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל בעמק ובחריפות כבן עזאי שהיה הריף ודורש בשוק סבירא: שני חלקים זה על זה. והאחד משוך לחלן מחברו מעט, ואם תמודד מזה יקרב לעיר אחת ואם תמודד מחברו יקרב לעיר אחרת: ולא מזה מודד ב"ה וזה דמביעא ליה נמי או דלמא מין במינו לא הוי טמון. מין במינו לא הוי צה ומשניהם מודד אלא שהוא בכלל אלה:

תנותר

למדידת עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אמר ליה אביי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העזרות, דתנן: אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פותיה דרב יוסה מצאן אבית פני והמרה עליהן, כגון שצאו למדידת עגלה או להוסיף על העיר ועל העזרות, יכול תהא המראתו המראתה? תלמוד לומר: "נקמת ועליה", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי באילן: לימא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דבר ר' יהודה. וחכמים אומרים: "בשדה" לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, התם מעניניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשפחת, "באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה", למה לי? מיפעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצירך בשדה". ור' יהודה מיפעי ליה לר' אבהו ר' אליעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה "בשדה" לא משמע ליה בעי ר' ירמיה: צפו עמרין לתוך שדהו, מהו? אור שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה רב כהנא לרב פפי, ואמרי לה רב כהנא לרב יבדי: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אליעזר, דאמר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולישמעיה לתוך שדה חבירו, צפו אין, מונחין לא? והא בעינן "בשדה" ולפיא! אלא לתוך שדה חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משפחת לה אלא בצפו. תא שמע: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו ושכחו, התחתון שכחהו, והעליון אינו שכחהו. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחהו, התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צה. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דבר הכל לא הוה שכחהו. שאני התם, כיון דאחזיק ביה, וזה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון, והא "מפני שהוא בצף" קאמר! אימא: "מפני שהוא בצף". אמר אביי: הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני חלקים זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צה, ומעליון מודד. או דלמא מין במינו הוי צה, ומין במינו לא הוי טמון, ומתחתון מודד. או דלמא מין במינו הוי צה, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אמר ליה, תניתיה:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

רבה ויזק 7, דאס"ד אי אפשר לצמצם אין כאן קרובה אלא אחת ואין הוא דלא ידעין די
מנייה, והנה ליה למימר יביאו עגלה בשתפות ותנו אם שלנו קרובה חלקכם ואת קנינו לנו
ואם עירכם קרובה חלקנו ואת קנינו לכם: אילימא לענין מידה, קאמר יביאו הראש אצל
הגוף, דמקום שנמצא הגוף שם צריך למדוד ויביאו הראש לקאן, והא מדקתני בר: קנה
מקומו, לקברו שם, דזה אחד מן תנאים שהתנה
יהושע בפרק מרבה (וכ"ז דף פא:). עקר חיותא בו,
הלכך עקר חלק מיקרי ומודד מנייה בדכתיב אל
הערים אשר סביבות החלל: אתה גוי. אתה
מראשי יצרת ראשי תחלה, דגזו לישנא דרישא
כמו גוי נורר שער ראשך, תלשי וגלי ראשך
אפילו תיקא אבא שאול, בר עקיבא סבירא ליה
מ"ש דרבי אליעזר בן עקיבא דאמר מן הצואה
הוא קרי חלל: דכתיב אל צוארי חללי רשעים.
והלכך מקנה מודד בדכתיב אל החלל: סתני.
נפסרו וקני ירושלים בו, שאין עליהם אלא
למדות, בדכתיב וצאו אנכי ונפסתי ומורה
ואע"פ שאינו איתן כשר, דלא כתיב ביה עובדא
ולא נאמר אלא למדות: בקיפין, כמין סכין גדול
מאחרית, ממול ערפה: מקומה סכור, ועלום:
ומתר לפרוק שם פשתן, דוקא נקט עבודת
שאינה בגופה של קרקע דמפרש בגמרא: לא
בא לדינו ופסטרנוהו, בגמרא מפרש בלא מונוהו,
והינו דינו לא שפכה לא נהרג על דינו
שפטרנוהו בלא מונוהו והצריך ללססם את
הבריות ועל וידיו כך נהרג: לא ראינוהו והתנהו.
יחיד בלא עבודה, והינו ועיניו לא ראו
והכתבים

תנחות, להרא' מנייה דפלוגתא היא בטמון, אבל צף לא פשט לה מנה דהא אוקמנא
טעמא דעליון משום דאחזיק ביה הוא וצף לא ידעין מאי הוי עגלה: סבירא, רבנן דבי
מודרשא דביעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא, דהני תנאי אפילו תנא קמא
דאמר תחתון שכתב בר' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
במינו לא הוי טמון: חלל, לא מקרי אלא בכלי
ברזל בעין חרב, ככלי, ואפילו מפרפר צף וטמון
והלוי ויפסל באשפה, דלא הוי צף ולא טמון ולא
תלוי ואפילו הכי אין עורפין חלל קבעי, אלמא
קרא בדכתיב בעית: חלל יתרא כתיב, הקרובים
אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא
ולא חנוק: פרט למצוי, תדיר, כגון ספר או עיר
שרבה עובדי כוכבים: קמ"ל כדתניא בו, והכי
קאמר, נמצא סמור לעיר שאין בה ב"ד, אין
מודדן לה אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדן, איזו
היא עיר שיש בה ב"ד קרובה לו, ואי לא הדר
תנאי הנה אמנא אין מודדן בכלל: ת"ל ולקחו
וקני העיר מכל מקום, דהאי העיר קרא יתרא
והוא, דמצא למכתב והתנה העיר הקרובה אל
החלל ולקחו וקניה עגלת בקר: סתני, כגון,
מצמצם, שאין זו קרובה לו מזו אפילו במלא חוט:
ואין ירושלים בו, מפרש טעמא בגמ': מוליכין
הראש אצל הגוף, בגמ' מפרש למאי הלבחא
מוליכין: גמ'. אפשר לצמצם, אפשר לכוון
המדה ואמת מדה שאין זו קרובה לו מזו כלל
והיו להו שמיטין קרובות: וקסבר, נמי קרובה
דכתיב בקרא אפילו במשעם כמו ובהמה
לר' אליעזר: אי אתה מודה שאם היה חנוק ומפול

באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק, הכא נמי "באדרמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
על גבי מים, ורבי אליעזר, "חלל" ויתרא כתיב: נמצא סמור לספר או לעיר שרובה גוים בו: דכתיב: "פי ימצא" פרט למצוי: או
לעיר שאין בה בית דין: דכעניא "וקני העיר וליפא: אין מודדן אלא לעיר בו: פשיטא? ביון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
ידענא דאין מודדן אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, דתנאי: מנין שאם נמצא סמור לעיר שאין בה בית דין, אגא
שמיטין אותה ומודדן לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכון בין
שתי עירות, שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אליעזר, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו
במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף, דברי ר' אליעזר, ר' עקיבא אומר: הגוף אצל הראש, מאין הוי מודדן? ר' אליעזר אומר:
מטיבור, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אליעזר בן יעקב אומר: במקום שנעשה חלל, מצוארו: גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר? קסבר
אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה" וקסבר ירושלים לא נתחלקה
לשכמים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילימא לענין מידה קמיפלגי, הא מדקתני סיפא: "מאין הוי מודדן", מפלל דרישא
לא במידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מות מצוה קנה מקומו" קמיפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והיכא דנמצא ראשו
במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף, דברי ר' אליעזר, ר' עקיבא אומר: הגוף אצל הראש, במאי קמפלגי? מר
סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנאדי נפיל, ומר סבר רישא היכא דנפיל נפיל, גופא הוא דרתיט אזיל: מאין הוי מודדן: במאי
קמיפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא פי הני תנאי מתיכן תולד גוצר מראשו, וכן הוא
אומר: "מפניי אמי אתה גוזי" ואומר "גזי נורד והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מטיבור, ומשלה שרשו אילך ואילך, אפילו תיקא
אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולד, מפיצתיה מיתצר, אבל לענין חיותא, דכולי עלמא
באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אליעזר בן יעקב אומר: במקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
דרבי אליעזר בן יעקב? בדכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפסרו וקני ירושלים והלכו להן, וקני אותה העיר
מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודדין אותה לחלל איתן, "איתן" במשמעו, קשה, אף על פי
שאינו איתן, כשר, ועורפין אותה בקופין מאחוריה, ומקומה, אסור מלרוע ומלעבוד, ומותר לפרוק שם פשתן ולקשר שם אבנים.
וקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום ערפה של עגלה, ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" וכי
על דעתנו עגלה שוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ופסטרנוהו בלא מונו, ולא ראינוהו והתנהו בלא לוייה.

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין. מבארת הגמרא, שהטעם
 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא - שיש
 צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה וְקָנִי הָעִיר, וְלִבָּא.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו'.
 מקשה הגמרא, פשיטא, ביה דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין
 בה בית דין, אלא דענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית
 דין. מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שעיר שאין בה בית דין אף
 מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית
 דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא
 משמע לן, בדתנא - את הדין השני בברייתא, מנין שאם נמצא
 החלל סמוך לעיר שאין בה בית דין, ששניחין אותה ומודדין
 לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר "ולקחו וקני העיר ההיא"
 ומלת 'עיר' יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו וקניה, ומן היתור אנו
 למדים שגם כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מכל מקום מביאה
 העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה. נמצא ההרוג מכוון בין שתי עירות בדיוק באותה מידת
 קירבה, שתיחן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין
 ירושלים מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.
 נמצא ראשו של ההרוג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הגוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש.
 מאן - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין
 מטיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן
 עקיבא אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.
 גמרא. אומרת הגמרא, מאי מעמא דרבי אליעזר במה שאמר שאם
 נמצא מכוון בין שתי עירות, שתיחן מביאות, קסבר, אפשר לצמצם
 - יש אפשרות לצמצם לראש, שמה שנמצאו שתי העירות מכוונות
 במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שוה, ואין אחת
 קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם נאמר שאי אפשר לצמצם,
 והמידה שלנו אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל
 שתיחן להביא עגלה אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר
 הקרובה, הרי היא מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר
 רבי אליעזר, שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא
 שתהיה רק אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ו'אפילו'
 קרובות.
 שנינו במשנה, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. מבארת הגמרא
 את הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נתון לך לרשתה'
 משמעה, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר התנא של
 המשנה ירושלים לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת
 הכלל.
 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין
 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל
 הראש כו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי
 - לענין מה נחלק, אלימא לענין מדידה של העיר הקרובה
 קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף, היינו שמודדין מהגוף, הא
 מדידתה סייפא בהמשך המשנה שנחלקו תנאים מאן היו מודדין
 האם מטיבורו או מחוטמו או מצוארו, מכלל דרישא שעוסקת
 כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא במדידה עסקינן, שהרי לענין
 מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מהיכן מודדים.
 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם עוסקים
 במדידת עגלה ערופה, אלא בדת מצוה קנה מקומו - בדין זה שמת
 מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקבורו שם קמפלגי, והבי
 קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקבורו, קנה
 מקומו שנמצא בו וקוברים אותו שם, והביא דנמצא ראשו במקום
 אחר וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף וקוברים אותו
 במקום שנמצא הגוף, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש וקוברים אותו במקום שנמצא הראש.

הנתינה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל
 בסוגיא, ששנינו בה, עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על
 גבי עומר הקבר ושבחו, התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. רבי
 שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן אינן שכחה,
 התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף, ומבארת
 הגמרא את הראיה מן הברייתא, סברו בני בית המדרש,
 דהני תנאי שבברייתא שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי
 שמחייב בו בשכחה ברבי יהודה סבירא להו, דאמר, בפשדה פרט
 למטון שאין נהג בו דין שכחה, ולמרות כך מחייב תנא קמא את
 העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו ביהא קא מיפלגי תנא קמא
 ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן יהודה שפטר סבר,
 שגם כשההטמנה היא באופן של מין במינו כמו בעניינו שהעומר
 התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הו' בכך מטון ואינו
 נהג בו דין שכחה. וזר - תנא קמא שמחייב סבר, שכשההטמנה
 היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכן לא הוי
 מטון ונהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אביי,
 האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,
 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא
 ורבי שמעון, אלא אי ברבי יהודה היה סבירא להו שפטר בעומר
 טמון, דכילי עלמא היו אומרים שגם כשההטמנה היא באופן של מין
 במינו הוי מטון ולא היה חל עליו דין שכחה. והכא בברייתא זו,
 חכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן
 קמפלגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה סוברים דרבנן
 שמחייבים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין
 לתחתון דין שכחה סבר ברבי יהודה שפטר את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אי הכי שרבנן שבברייתא מחייבים בדין שכחה בכל
 עומר טמון, מאי איריא שנקטה הברייתא את המחלוקת באופן
 שהניח את העומר על גבי עומר הקבר שבכך יש מקום לומר שאין
 לתחתון דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי לדבריהן אפילו
 אם טמנו ממש בעפר וצברור נמי מחייבים רבנן. מתרצת הגמרא,
 אין הכי נמי יכלה הברייתא לנקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר
 או בצברור, ולחודיעך כחו דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי
 מטון ואין נהג בו דין שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן
 תחת עומר חברו.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל,
 ולא כשנמצא חנוק, וכמו כן 'חלל' משמעו שכבר הרוג ולא
 כשנמצא מפרפר. נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא מטון בגלל. נאמר
 'נופל' ולא כשנמצא תלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צף
 על פני המים. רבי אליעזר אומר, בבוילן - בכל מצב שנמצא, בין
 אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צף, אם היה חלל - הרוג במכת
 חרב עורפי.
 תניא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר,
 אי אתה מודה שאם היה חנוק ומושל באשפה, שאין עורפי
 עליו, שכוין שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרי חלל, אלא גם
 לדבריהן דורשים 'חלל' ולא חנוק, הכא נמי תדרוש 'באדמה' ולא
 מטון בגלל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני מים,
 ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא, ורבי אליעזר
 שדורש שר את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל'
 ו'היךא בתיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור הוא דורש למעט
 חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים, ומן המשמעות עצמה
 לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה עובדי כוכבים
 כו', מבארת הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפי, דבתיב
 'פי' נמצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פרט למצוי -
 לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי
 כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השנים פוסלות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל
 חומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר
 עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף שאר עבודות פוסלות
 בפרה. מתרצת הגמרא. **אָמְרו קְדִישִׁים מִי לֵיכָא דְפָסְלָא בְּהוּ שְׁנִים**
 - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם שנים, וכיון שיש קדשים
 שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן שנתו', **בִּי**
אֵיצְטְרִיךְ קְרָא שנאמר בעגלה 'בה', **לְהִנָּךְ קְדִישִׁים דְּפָסְלָא בְּהוּ**
שְׁנִים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
 הואיל ואין בהם פירכא זו של פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה'
 זה ממעט רק קדשים ולא פרה.

מקשה הגמרא, **וְקְדִישִׁים, מַה דְּלָא פָסְלָא בְּהוּ עֲבוּדָה**, וכי **מִהֲכָא**
נִפְקָא מהמיעוט 'בה', **הֲרִי מִהֲתָם נִפְקָא**, ממה שנאמר בפרשת
 מומין, **"עֲבוֹרָת אִישׁ שְׂכֹר אוֹ חֲרוּץ אוֹ יִבְלָת אוֹ נָרָב אוֹ יִלְפָת לֹא**
תִּקְרִיבוּ אֵלֶּה לַה'", ומהמלה 'מקריב' קדשים **שְׁנַעֲבִידָה בְּהוּ עֲבוּדָה**,
אִי אֲתָה מְקָרִיב, אֲכַל אֲתָה מְקָרִיב קדשים **שְׁנַעֲבִידָה בְּהוּ עֲבוּדָה**,
 ואין צורך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה'
 שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת
 הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו אלה', עדיין **אֵיצְטְרִיךְ** למעט
 זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא תקריבו אלה', **סָקָא דַּעְתָּךְ**
אֲמִינָא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, הֲנִי מִלִּי הִיכָא דַּעְבֵּד
בְּהוּ עֲבוּדָה הִיכָא, אֲכַל עבד בהם **עֲבוּדָה** איסור כגון שעבד בהם
 בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחמור, **אִמָּא לִיתְסְרוּ** להקריבה,
 לכך **צָרִיכָא** למעט זאת גם מ'בה'.

מקשה הגמרא, **וְהָא נָמִי** כשעבד בהם עבודת איסור, **הֲרִי מִהֲכָא**
נִפְקָא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, **"וְיָמִיד בֶּן נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ**
אֵת לָחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֶלֶּה", וגם כאן מדויק מהמלה 'אלה', שרק
 אֶלֶּה שהם מומין **אִי אֲתָה מְקָרִיב, אֲכַל אֲתָה מְקָרִיב** קדשים
שְׁנַעֲבִידָה בְּהוּ עֲבוּדָה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש
 את השני לעבודת איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה'
 שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה,
 ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים
 בפרשת מומין, עדיין **אֵיצְטְרִיךְ** למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו
 אלא פסוקים אלו, **סָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא**, שמה שאין עבודה פוסלת
 בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור, הֲנִי מִלִּי הִיכָא דַּעְבֵּד
בְּהוּ עֲבוּדָה חֲלוּלִי, אֲכַל אם עבד בְּהוּ עֲבוּדָה קְדִישִׁים, **אִמָּא לִיתְסְרוּ**
 בכך מהקריבה, לכך **צָרִיכָא** למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול גם
 שאר עבודות בפרה.

גֹּפֶא, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הֵנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה
עֹנֶה - אגודה שֶׁל שְׁקִין, פְּסוּלָה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן
 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, וּבְעֹנֶהָ אינה נפסלת במלאכת משא
 עַד שֶׁתִּמְשְׁוּךְ' את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה'.

מקשה הגמרא מברייתא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה,
מִיִּתְבִּי, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עֹנֶה', **אֵין לִי** שפסול בה
אֶלֶּא עֹנֶה, שֶׁאֵר עֲבוּדוֹת מִנֵּן שפוסלות בפרה, **אֲמַרְתָּ**, קל וחומר
 הוא, ומה עֹנֶה שקלה היא בכך שֶׁאֵין מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ, שֶׁאֵר
עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ שכן כתוב בה 'אשר לא עובד בה', **פָּרָה**
 שתמורה היא בכך שֶׁמוֹם פּוֹסֵל בָּהּ שכן כתוב בה 'אשר אין בה
 מוֹם', **אֵינוּ דִּין שֶׁאֵר עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹן בָּהּ** וְאִם נִפְשָׁךְ לומר שאין
 זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזרה שוה, **וְנֶאֱמַר כָּאֵן** בפרה 'אשר
 לא עלה עליה עֹנֶה', וְנֶאֱמַר לְהִלָּךְ בעגלה 'אשר לא משכה בעֹנֶה'
 מִה לְהִלָּךְ בעגלה שֶׁאֵר עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ, אִם כָּאֵן בפרה שֶׁאֵר
 עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ.

ומבאר הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה
 את הקושיא. שואלת הגמרא, **מָאִי אִם נִפְשָׁךְ לומר** שאמרה
 הברייתא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע

וְהִכְנִיחִי אֹמְרִים, "כִּפּוּר לְעֹמֶד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ [ה'] וְאֵל תִּתֵּן
 דָּם נָקִי בְּקִרְבֵּי עֹמֶד יִשְׂרָאֵל", ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם הדם',
 לא היו צריכין לומר "ונכפר להם הדם", שאין זה בכלל האמירה,
 אלא ריח הקורש מִבְּשַׂרָּתָּא ואומרת בתורה, **אִמָּתִי שֶׁתַּעֲשֹׂו כִּכְּהָ**
הָדָם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.

גמרא. שינוי במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, וְהָא
 מוֹם פּוֹסֵל בְּעֵגֶלָה מִקֵּל וְחֹמֶר, ומה פָּרָה אדומה שֶׁאֵין הַשְּׁנִים
 פּוֹסְלוֹת בָּהּ שהרי אין שיעור לשנותיה, מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ שהרי נאמר
 בה 'אשר אין בה מום', עֹנֶה שֶׁשְּׁנִים פּוֹסְלוֹת בָּהּ שהרי אין קרויה
 עגלה אלא עד בת שנה, אֵינוּ דִּין שֶׁיֵּהֵא מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ. מתרצת
 הגמרא, שֶׁאֵין הָתֵם לענין מום שחלוקה בו עגלה מפרה, דִּאֲמַר קְרָא
 בפרה, **"אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם"**, ומלת 'בה' באה למעט, דווקא בָּהּ מוֹם
 פּוֹסֵל, וְאֵין מוֹם פּוֹסֵל בְּעֵגֶלָה והמיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.
 מקשה הגמרא, אֶלֶּא מַעֲתָה שִׁבְה' משמע מיעוט, לֹא יְהוּ שֶׁאֵר
 עֲבוּדוֹת מלבד עלה עליה על פוסלות בָּהּ - בפרה, אֶלֶּמָּה אָמַר
 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב, הֵנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה עֹנֶה - אגודה
 שֶׁל שְׁקִין פְּסוּלָה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה, שלענין
 פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן כתוב בה 'אשר לא
 עלה עליה, וּבְעֹנֶהָ אינה נפסלת במלאכת משא עַד שֶׁתִּמְשְׁוּךְ' את
 המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה
 פרה לעגלה, שמלאכת משא פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא
 עול, אלא משום שלמדים פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן
 בברייתא, ולדבריו שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר
 לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה',
 יוציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר
 עבודות פוסלות, אבל בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה
 בה שאר עבודות.

מתרצת הגמרא, שֶׁאֵין פָּרָה שמה ששאר עבודות פוסלות בה, אינו
 משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום דִּילְפִינָן בגזרה שוה 'עֹנֶה'
 'עֹנֶה' פרה מְעֹנֶהָ, שכשם שעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך
 פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזרה שוה,
 הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של
 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך,
 עֹנֶה נָמִי מדוע אין המום פוסל בה, תִּיִּתִי גם היא בגזרה שוה 'עֹנֶה'
 'עֹנֶה' מִפְּרָה, ונאמר שכשם שהמום פוסל בפרה, כך 'פסול בעגלה'.
 מתרצת הגמרא, אי אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי הָא
מַעֲתָה בפרה 'בָּה', לומר שאף המום פוסל אלא בה ולא
 בעגלה. מקשה הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות בפרה,
 אמרת שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי בְּעֵגֶלָה נָמִי
בְּתִיב 'בָּה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות, כיון
 שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות ולא
 בפרה.

מתרצת הגמרא, הָהוּא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא
 מִיִּכְעִי לִיה לְמַעֲוֵי קְדִישִׁים דְּלֵא פָסְלָא בְּהוּ עֲבוּדָה, שלולא
 מיעוט זה, סָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא לִיתִי קדשים בקל וחומר מְעֹנֶהָ
 שתפסול בהם עבודה, ומה עֹנֶה שקלה היא שֶׁאֵין מוֹם פּוֹסֵל בָּהּ,
עֲבוּדָה פּוֹסְלָת בָּהּ, קְדִישִׁים שחמוריהם הם שְׁמוֹם פּוֹסְלָת בָּהּ, אֵינוּ
דִּין שְׁעֵבִידָה פּוֹסְלָת בָּהּ, ולכך הוצרך הכתוב לומר בעגלה 'בה',
 לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא בקדשים, אבל פרה לא
 נתמעטה מכאן, ולמדה מגזרה שוה מעגלה שאף שאר עבודות
 פוסלות בה.

מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה,
 הרי אִיכָא לְמִפְיָךְ על הקל וחומר, מִה לְעֵגֶלָה שלכך פוסלת בה
 עבודה, שחמורה היא בכך שֶׁנֶּה שְׁנִים פּוֹסְלוֹת בָּהּ, שהרי אינה
 קרויה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד א

רש"י

והכהנים אומרים: כדכתיב לעיל וגו' הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים: ולא היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו אינעו ואמרו קאי שיהא אף זה בכלל אומרים, אלא מלתא באנפי נפשה היא. שרית הקדש בשר את ישראל ע"י משה רבינו לכשיעשו בן ונכפר להם היום. גמ' עגלה. בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולת, דכל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה הוא. דלפי' מועגל וכשב בני שנה: פרה ארמית. אין שער לשנותיה: מום פוסל בה. דכתיב בפרה ארמית אין בה מום (ממקרי יט:). בה. מעוט: אלא מעתה. דכל היכא דכתב בה מעטא הוא ולא גמרינן מניה בקל וחמר: לא יהו שאר עבודות פסולות. בפרה, דקא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בקי' מעגלה דכתיב (דקריס כח) אשר לא עבד בה כל עבודות במשמע, ואי בה מעטא לא נגמר מניה: אלקה אשר רב יהודה הניח. על פרה עורה של שקין אנדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על הוא ובגליה לחודיה מיפסלא דכתיב בפרה במלאכת על האמורה בה אשר לא עבד בה כל עגלה לחודה ואפלו שלא משבחה ובגליה עד שתמשך. שתטלטל המשא מעט, דבעגלה כתיב אשר לא משבחה, ולקמן פריך כיון דשאר עבודות בפרה לא כתיב ובגליה ילפינן אמאי מיפסל בגליה לחודה דשאר משאוי שאינו על ממש, מרמ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בקי' בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעטא: שאני פרה דילפינן על על. ובין דגורה שנה מפנה היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה, ומעוטא דבה דרש ליה לדרשא אחרינא דרלוקמן: עגלה נמי תיתי על על מפרה. למוס: למעושי קדשים דלא פסלה בה עבודה. מהקדשה, אבל פרה לא

והכהנים אומרים: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל". לא היו צריכין לומר "ונכפר להם היום" אלא רוח הקודש מבשרתן: אימתי שתעשו ככה היום מתכפר להם: גמ' ויהא מום פוסל בעגלה, מקל וחומר? ומה פרה שאין השנים פוסלות בה, מום פוסל בה. עגלה ששנים פוסלות בה, אינו דין שיהא מום פוסל בה? שאני התם, דאמר קרא: "אשר אין בה מום" בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה. אלא מעתה, לא יהו שאר עבודות פוסלות בה? אלקה אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עורה של שקין פסולה, ובגליה עד שתמשוך? שאני פרה, דילפינן "על" "על" מעגלה. עגלה נמי, תיתי "על" "על" מפרה? הא מיעט רחמנא "בה". בעגלה נמי כתיב "בה"? ההוא מיבעי ליה, למעושי קדשים דלא פסלה בה עבודה. סלקא דעתך אמינא, ליתי בקל וחומר מעגלה ומה עגלה, שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה. קדשים שמום פוסל בהן, אינו דין שעבודה פוסלת בהן? איכא למיפרך מה לעגלה, שכן שנים פוסלות בה. אפוי קדשים, מי ליכא דפסלי בהו שנים? כי איצטריך קרא, להנך קדשים דפסלה בהו שנים. וקדשים דלא פסלה בהו עבודה

ממעטא דאתא מג"ש: מי ליכא דפסלי בהו שנים. ודרי פסח וחסאת דכתיב בהו בני שנתן וכי איצטריך בה למעטניהו מפסול עבודה להכי איצטריך, דאי לא למעטניהו הו גמרי בקל וחומר מעגלה: ששעבדה בהן עבודה. גרסי: עבודת אפוי. כגון בשבת או כלאים בשור ודמור: עבודת אפוי נמי פסאי קרא נפקא. דכיון דדרי קראי כתיבי, על כרחיה חד מנייהו לעבודת אפוי: על. גבי פרה תניא: שאר עבודות פוסלות בה. דכתיב אשר לא עבד בה: ואם נפשך לומר. ואם יש לך להשיב על קיו והו. צא ולמד בג"ש. נאמר כאן על כו: מאי אם נפשך לומר. מאי הוה לך למיפרך דשבעה תנא לאורחיה וליף לה בגורה שנה: נאמר כאן כו. והאי על יתרא הוא. דהא בכלל שאר עבודות הוא: ומסקום שבאת. לאו פרה קתני לה אלא תיובתיה קא מפרש ואזיל נקרא דקא מותבי לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל בפרה בעליה בעלמא, והא כיון דשאר משאוי בפרה לא כתיב ומעגלה וליף לה בגורה שנה, וממקום שבאת משם יש לך ללמד נמי דמה עגלה על יתרא הוא. אף פרה בשאר משאות דילפינן מעגלה עד שתמשוך: ת"ל אשר לא עלה עליה על מ"ם. דריש ליה בלא על מדלא כתיב אשר לא עלה על עליה. והו דדר כתיב על לדרשא כדדרשנא ואזיל: א"כ כו' שלא בשעת עבודה. ואפלו הניחו עליה להקל משא מקדו ולא למשוך: אלא בשעת עבודה. כלומר שעבודה זו לצורך היא, אבל אקראי בעלמא שהניח שק עליה ולא להוליכו אלא אקרי ואותיב לא פסלה: משיבת על. לפסול בעגלה שאינו עושה פירות. עגלה בת שנתה לא ילדה: במקום שאין עושה פירות. נחל איתן קשה: שלא תניחיהו. שכתבנה: איתן

מהבא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים ששעבדה בהן עבודה! איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מיילי היכא דעבד בהן עבודת היתר, אבל עבודת איסור אימא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהבא נפקא "ומיד בן גבר לא תקריבו את להם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים ששעבדה בהן עבודה. איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מיילי היכא דעבד בהן בשהן חולין, אבל עבד בהן בשהן קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עורה של שקין פסולה, ובגליה עד שתמשוך. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלות בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך, מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה, אי נמי קדשים יוכיחו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. וממקום שבאתה, מה להלן עד שתמשוך, אף כאן עד שתמשוך. תנאי היא, דאיכא דמיימי לה מעגלה, איכא דמיימי לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? תלמוד לומר: "אשר לא עלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עלה עליה" ככל, "על" פרט, ככל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. ותנאי נמי גבי עגלה כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד בה" ככל, "על" פרט, ככל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט: עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיכת עול בכמה? אמר ליה: במלא עול. איבעיא להו, לארבו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמייה: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן משיכת עול לרחבו טפח. ולימא טפח? הא קא משמע לך, שיעורא דעול טפח הוי. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. אמר ר' יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויעורף במקום שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסרים, הכי נמי דלא ערפינן? אלא מצות: ומורידין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר: "איתן"

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד ב

רש"י

רש"י

1 איתן מושבך ושים בפסלע קנך. אלקא איתן הוא סלע מוסר ארץ. הם הרים, וכל הר של
2 אבנים הוא: שהוא יקן, ולא שהובא קרקעיתו מחדש מקרקע אחרית: גוי מעולם הוא.
3 הניו יקן: מחפצת עוף. דכתיב בה ממוול עפרו ויקלס ט: בלי עלמא לא פליגי. דהא כתיב
4 ולא יקנע משמע להבא, מדלא כתיב ואשר לא יקנע דלקנע משמע לשעבר: מי כתיב ולא
5 יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן ולא יעבר בו
6 הוה משמע להבא, אבל השתא דכתיב ואשר
7 לא יעבר משמע לשעבר, דאשר לאו לשון
8 צואה הוא: אשר לשעבר משמע. אנ"ג ולא
9 יעבר להבא משמע, הני מלי בלאו אשר, אבל
10 השתא דכתיב אשר על כרחי מוכח עגלה
11 דלשעבר הוא: רבויא הוא. לא בא אלא לרבות
12 כל עבודות כדלקמן דלא תורשיה בכלל וקפר:
13 בופין ללוי. בופין את מי שאינו רוצה לללות
14 את חברו לדרך שלחנה: ויקרא שמה לזו. סיפיה
15 דקרא. היא שמה עד היום הנה. ומניה ליק דלא
16 נתבלבלה ולא הרבה, כדאמרין כל מקום

17 "איתן מושבך ושים בפסלע קנך" ואומר: "שמעו הרים
18 את ריב ה' והאתנים מכרי ארץ". אחרים אומרים: מנין
19 ל"איתן" שהוא יקן? שנאמר: "גוי איתן הוא, גוי
20 מעולם הוא". ועורפין אותה בקופין מאחוריה: מאי
21 טעמא? גמר עריפה עריפה מחפצת העוף: ומקומה
22 אסור מלזרוע ומלעבר: תנו רבנן: "אשר לא יעבר בו
23 ולא יזרע" לשעבר, דברי ר' יאשיה. ר' יוחנן אומר:
24 להבא. רבא אמר: להבא, דכולי עלמא לא פליגי,
25 דכתיב: "ולא יזרע". כי פליגי, לשעבר. ר' יאשיה סבר:
26 מי כתיב "ולא יעובר"? ור' יוחנן: מי כתיב "אשר לא
27 יעבר"? ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יוחנן: "אשר" רבויא הוא: ומותר לסרוק שם פשתן ולקנח שם אבנים. תנו רבנן:
28 "אשר לא יעבר בו ולא יזרע" אין לי אלא זריעה, שאר עבודות מנין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבר בו" מפל מקום. אם כן, מה
29 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. יצא סריקת פשתן
30 ונקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבר בו" כלל, "ולא יזרע" פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט;
31 זריעה אין מידה אחרת לא! "אשר" רבויא הוא: וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, "וכל זקני העיר הריא חקריים אל החלל
32 ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום עריפתה של
33 עגלה. "ואמרו ידיו לא שפכו את הדם הנה ועיניו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שפית דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו
34 ופטרנוהו בלא מוזהר ולא ראינוהו והתנהו בלא לוי. תנאי, היה ר' מאיר אומר: בופין ללוי, ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר:
35 "ויראו השמרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמוך חסד". וכתיב: "ויראם את מבוא העיר". ומה
36 חסד עשו עמו? שפל אותה העיר הרנו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "וגלף האיש ארץ תחתים ויבן עיר ויקרא שמה לו
37 הוא שמה עד היום הנה" תנאי: היא לו שצובעין בה תכלת, היא לו שבא סנחריב ולא בלבלה, ובוכרנצר ולא החריבה, ואף מלאך
38 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, יוצאין חוץ לחומה וזן מתים. והלא דברים קל וחומר:
39 ומה פנעני זה שלא דיבר בפיו ולא חלף ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לוי ברוליו, על אחת כמה
40 וכמה. כמה הראה להם? חזקה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תנאי פותיה דרבי יוחנן: בשביל שפנעני
41 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוי, יעסוק בתורה,
42 שנאמר: "כי לוי חן הם לראשד וענקים לגרגרתיד". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה לאברהם, שנאמר:
43 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבר בבניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה
44 אמר רב: כל המלוח את חברו ארבע אמות בעיר, אינו נזוק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לידה דיוקא
45 ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עיבורה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב
46 שיש: עד פרסה, ולא אמרן אלא רבו שאינו מוכחק, אבל רבו מוכחק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שימי בר איש מפום
47 נהרא עד בי צינתא דבבל. כי מוטו התם, אמר ליה: ודאי דאמריהו, הני צינתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדפרתן
48 מלתא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא,
49 ארץ שגור עליה אדם הראשון לשוב נתישבה, ארץ שלא גור עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב איש מהגורניא
50 יעד בי כיפי, ואמר ליה עד בי דורא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוח ומתלוח פאילו שופך דמים, שאילמלי ליווהו
51 אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתנוקות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך וגערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
52 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקרחת עלינו את המקום. מאי "וגערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמנוגעים
53 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמונה. תנא: גערים היו, ובזבו עצמן בקטנים. מתקיף לה רב יוסף: ודלמא על שם מקומן? מי לא
54 כתיב "וארם יצאו גידים וישבו מארץ ישראל גערה קטנה" וקשיא לן "גערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן געורן. התם, לא
55 מפרש מקומה. הכא, מפורש מקומן. "ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ה'" מה ראה? אמר רב: ראה מפוש, כדתנא רבן שמעון בן
56 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו תכמים עניהם, או מיתה או עוני. ושמאל אמר: ראה שפולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים. ור'
57 יצחק נפחא אמר: בלורית ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה. ודלמא בורעיהו ניהוה הוה,
58 אמר ר' אלעזר: לא כם ולא בורעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

הכא מפרש מקומן: וירחוק

ליהו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והנחנהו ללכת לדרכו יחידי בלא לוויה וזהו וענינו לא ראו.
 תנא, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופין ללויה - את מי שאינו
 רוצה ללוות האורה, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר
 בענין כיבוש העיר לח על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים איש יוצא
 מן העיר ויאמרו לו היראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד"
 ובתיב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר
 שם שכל אותה העיר הירגו לפי חרב, ואתו האיש ומשפחתו
 שלחו.
 עוד נאמר שם, "וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו
 היא שמה עד היום הזה", תנא, אותה עיר לח שבנה אותו איש,
 היא העיר לזו שציוקעין בה תכלת, וממה שנאמר 'היא שמה עד
 היום הזה למדנו, היא לזו שפא סתתריב ולא בלבלה, אף שבלבל
 את כל האומות, בא נבוכדנצר שהחריב את ארץ ישראל ולא
 החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא וקנים
 שבה, בזמן שדעתו קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וכן מתים.
 ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה פגעני זה שהראה לחם את
 מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך, ולא חלה בגללו שהרי לא
 נאמר אלא ויראם, בשכר זאת גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל
 הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי שעושה לוויה
 בגללו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא,
 כמה הראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקה אמר, בפיו
 עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם
 את המקום. תנא כוותיה דרבי יוחנן, בשכיל שבעני זה הראה
 באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.
 אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לוויה, נעסוק
 בתורה, שנאמר על התורה שהיא לוויה, "כי לווית חן הם לראשך
 וענינים לנדרותיך".
 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשכיל ארבעה פסיעות שלוח פרעה
 לאברהם, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת
 אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם וישלחו אותו' שזו היא
 לוויה, נשתעבד בבניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר
 "ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה".
 אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות
 בעיר, אותו חבר אינו נזווק בדרכו. ומספרת הגמרא שכך אירע,
 רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מוא לדידה
 הויא, ואיתא - הגיע בדרך חיזק לרבא בר יצחק, וניצול ממנו.
 תנו רבנן, חרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד
 הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים
 לבית העיר, חבר לחבר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם
 אלפים אמה מחוץ לעיר, תלמיד לרב אין לו שיעור.
 הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב ששיר, עד
 פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו מובחק, אבל
 רבו מובחק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
 מספרת הגמרא, רב פתנא אלויה לרב שימי בר אשי רבו, מפום
 נרדא - עיר בבבל, עד כי ציננתא דרבכל - מקום שיש בו הרבה עצי
 דקל, כי ממו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי
 בר אשי, ודאי דאמרייתו - האם אמת הוא דבר זה שאומרים, הני
 ציננתא דרבכל משני אדם הראשון איתנהו - אלו הדקלים שבבבל
 מצוים שם משנות אדם הראשון. אמר ליה רב שימי בר אשי,
 אדרבתן מלתא - הזכרת לי דבר זה דאמרן רבי יוסי ברי' חנינא,
 מא דבתיב שהקדוש ברוך הוא הולך את בני ישראל "בארץ לא
 עבר בה איש ולא ישב אדם שם", לשם מה הוצרך לומר שלא ישב
 אדם שם, וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב
 היכן עבר), אלא כונת הפסוק לאדם הראשון, שכל ארץ שנוה
 עליה אדם הראשון לישוב, נתשבתה, ארץ שלא נזר עליה אדם
 הראשון לישוב לא נתשבתה ולא ישב אדם, פירושו, שלא גור

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנה", הרי
 שיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה' והאנתים
 מוסדי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, וזה הוא של אבנים.
 אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום ישיב - דהיינו שמקום
 עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר
 לבאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי איתן הוא גוי מעולם
 הוא", הרי ש'איתן' פירושו ישן.
 שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. אומרת הגמרא,
 מאי טעמא עורפים אותה במקום זה, משום שגמר בגזרה שזה
 'עריפה' 'עריפה' מהמאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפו', שפירושו,
 המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
 שנינו במשנה, ויקומה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן, נאמר
 על מקום העריפה, שהוא נחל 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', לשון
 זה משמע לשעבר - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, לומר שאם נזרע
 או נעבד בו בעבר נפסל מלערוף בו, דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן
 אומר, לשון זה משמע להבא - שאסור לעבד ולזרוע במקום
 העריפה מכאן ולהבא.
 במאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להבא - שאסור לעבד
 ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דבולי עלמא הן רבי יאשיה
 והן רבי יוחנן לא פליגי, דבתיב 'ולא יזרע' שמשמעותו להבא, כי
 פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם לשעבר, ובכך
 נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד
 ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר לא יעבד בו, ומי
 בתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון צוואה לעתיד, הרי 'אשר
 לא יעבד' נאמר, וכשנוספת המלה 'אשר', אין זה לשון צוואה, אלא
 עובדה שכך היה. ורבי יוחנן סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר,
 כי מי פתיב 'אשר לא יעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד'
 נאמר, ויעבד' הוא לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם
 ללא המלה 'אשר', 'לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על
 כך 'אשר', לשון זה לשעבר משמע. ורבי יוחנן סבר שהתוספת
 של 'אשר' לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות
 את כל העבודות לאיסור, וכדלהלן.
 שנינו במשנה, ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו
 רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע', אין
 לי לאסור בו אלא וזיעה, שאר עבודות מנין שאסורות, תלמוד
 לומר 'אשר לא יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם
 בן כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר 'ולא יזרע', לומר
 לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות לזריעה, מה וזיעה
 מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף כל עבודה שהיא
 בגופה של קרקע אסורה, וצא מירכת פשתן וניקור אבנים שאינן
 בגופה של קרקע שמוותרות, מקשה הגמרא, מדוע כל העבודות
 אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו' הרי הוא כלל, 'ולא יזרע' הרי
 הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש כלל ופרט, אין בכלל אלא
 מה שבתפר, ואם כך וזיעה אין - תדיה אסורה, מיד אחריתא לא
 יהיה אסור. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות
 כל העבודות.
 שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, נאמר בפסוק,
 "וכל קני העיר תהיו הקרובים אל החלל ורחצו את ידיהם על
 העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך
 לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה', שצריכים לרחוץ
 את ידיהם על מקום עריפתה של עגלה. הבריתא ממשיכה לבאר
 את המשך הפסוק, "ואמרו ידינו לא נשפכו את הדם הזה וענינו
 לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים, אלא כך
 פירושו, לא בא הרוג זה לדינו ופשתנהו לדרכו בלא מונוה,
 שאם שלחו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגלול מן
 הבריות ומתוך כך נהרג, וזהו ידינו לא שפכו, ולא ראיתוהו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 "יִצְרֶעֶת נַעֲמָן תִּדְבֵּק בְּךָ וּבִזְרָעֲךָ לְעוֹלָם". נאמר בספר מלכים,
 58 "וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרְעִים" וישבו בפתח שער שומרון, אָמַר
 59 רַבִּי יוֹחָנָן, אַרְבַּעַה מְצוֹרְעִים אֵלּוּ זֶה גִּחְזִי וְשִׁלְשֶׁת בְּנָיו שֶׁנֶּעֱשׂ
 60 בִּצְרֶעֶת הוּא חוֹרֵעוֹ.
 61 עוֹד מְבִיאַה הַגְמָרָא מִה שֶׁנֶּאֱמַר מִיד אַחֵר מַעֲשֵׂה גִחְזִי 'וַיִּלֶּךְ אֱלִישֶׁעַ
 62 דְּמִשְׁקִי, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, לָמָּה הִלֵּךְ אֱלִישֶׁעַ לְדַמְשֶׁק. אָמַר רַבִּי
 63 יוֹחָנָן, שֶׁהִלֵּךְ לְהַחְזִירוֹ לְגִחְזִי בְּתַשׁבּוּהָ, וְלֹא חוֹר, אָמַר לוֹ אֱלִישֶׁעַ
 64 לְגִחְזִי חוֹזֵר בָּךְ, אָמַר לוֹ גִּחְזִי, בְּךָ מְקוֹבְלָנִי מְמָד, כָּל מִי שֶׁחָטָא
 65 וְהִחְטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידֵי לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וּמְבִאֵרֵת
 66 הַגְמָרָא, מֵאִי עָבַד גִּחְזִי לְהַחְטִיא אֶת הָרַבִּים, אִיכָא דְאָמְרִי, אִכְּן
 67 שׁוֹאֲבָת - שֶׁמִּגְבַּהֵת אֶת הַמִּתְכַּת מִן הָאֶרֶץ תִּלָּה לוֹ לְחַפְּזָתָא יִרְבַּעַם
 68 - לְעַלְגֵי הוֹזֵב שֶׁהַעֲמִיד יִרְבַּעַם, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמַיִם לְאָרֶץ, וְהַטְעָה
 69 בִּכְךָ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלִיָּהוּ עוֹמְדִים. וְאִיכָא דְאָמְרִי, שֶׁם
 70 חָקַק לָהּ אֶפְסוּפָה - עַל פִּיהָ שֶׁל חֲטָאת יִרְבַּעַם, וְהִיָּתָה אוֹמְרַת אֲנִי
 71 וְלֹא יִהְיֶה לָךְ, וְהַטְעָה בִּכְךָ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלִיָּהוּ מְדַבֵּרֵת.
 72 וְאִיכָא דְאָמְרִי שֶׁבִּכְךָ הִחְטִיא גִּחְזִי אֶת הָרַבִּים, שֶׁכֵּל עוֹד הִיָּה אֶצֶל
 73 אֱלִישֶׁעַ רַבְּנָן דְּחָה מְסַמְיָה - הִיָּה דוּחָה אֶת הַתְּלַמִּידִים מִלְּבוֹא
 74 לְלַמּוֹד לְפָנֵי אֱלִישֶׁעַ, דְּכִתְבִּיב מִיד אַחֵר שְׁגוֹרֵשׁ גִּחְזִי 'וַיֵּאמְרוּ בְּנֵי
 75 הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲנִינּוּ וְיוֹשְׁבָיו שֶׁם
 76 לְפָנֶיךָ צַר מְמָנָה, מְכַלֵּל דְּעַד הָאִידִנָּא לֹא הוּא דְחִיק - מִשְׁמַע
 77 מִכֶּר, שֶׁעַד עֵתָה לֹא הִיָּה הַמְּקוֹם דְּחוּק, מִשׁוּם שֶׁעֵתָה כִּשְׁהֵלךְ גִּחְזִי,
 78 נוֹסְפוֹ הַתְּלַמִּידִים.
 79 אוֹמֵרֵת הַגְמָרָא, 'וְהוֹשֵׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִיל שְׂדָחָה אֶת אַחֵר
 80 מִתְּלַמִּידֵי בִשְׁתֵּי יָדִים מֵאִי הִיָּה, בְּרַחֲמֵהוּ קָא קָטִיל יֵנְאִי מִלְּבָא
 81 לְרַבְּנָן - כְּשֶׁהֲרֹג יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁמְעֹן
 82 אֲמִינִיָּהוּ אֶחָתִיָּה - אַחֲתוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁטַּח, שְׂדִיחָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל
 83 יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ הַחֲבִיאָה אוֹתוֹ וּכְךָ נִיצֵל, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה נִיצֵל גַּם
 84 הוּא, שְׂבֹאֲתָה שְׂעָה אֶזֶל עֵרֶק - בְּרַח לְאֶלְכַּסְנִידְרֵאִי שֶׁל מְצָרִים, כִּי
 85 הוּא שְׁלָמָא - כְּשֶׁהַשְּׁלֵמִים יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ עִם הַחֲכָמִים, שָׁלַח לִיָּה שְׁמַעוֹן
 86 בֶּן שִׁמְעֹן אֲגֵרֵת לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה רַבּוֹ, וּכְךָ כָּתַב לוֹ, מִנִּי - מִמֶּנִּי
 87 יְהוֹשֻׁעַ עִיר קַתְּוֹדֶשׁ, שְׁלּוּחָה אֲגֵרֵת לָךְ לְאֶלְכַּסְנִידְרֵאִי שֶׁל מְצָרִים
 88 אַחֲתִי, בְּעָלִי - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שְׂדִיחָה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל שְׂרָרִי
 89 בְּתוֹכָךְ, וְאֵנִי יוֹשֵׁבֵת שׁוֹמְמָה, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה כִּשְׁקִיבֵל
 90 הַאֲגֵרֵת, שְׁמַע מִיָּהָ מְדַבְּרִים אֵלָיו, הוּא לִיָּה שְׁלָמָא - כְּבֵר שֶׁשְׁלוֹם
 91 לַחֲכָמִים, וְעָלִי לְשׁוֹב. כִּי אֲתָא לָאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶקְלַע לְהַחֲוֹא
 92 אוֹשְׁפִיָּא - נֹדֶמֶן לְאַכְסִינֵא אֲתוּת, קָאֵם קְמִיָּהוּ בִּיקְרָא שְׁפִיר - קָם
 93 בַּעַל אַכְסִינֵא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה וְתַלְמִידֵי בְּכּוּד רָאוּ, עָבַדִּי
 94 לִיָּה יִקְרָא טוֹבָא - וְעָשׂוֹ לוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, יְתִיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה
 95 וְקָא מְשַׁתְּבָּח בְּאַכְסִינֵא זֶה, כְּמָה נָאֵה אַכְסִינֵא זֶה שֶׁמְכַבֵּדֵת אֶת
 96 הַחֲכָמִים, אָמַר לִיָּה אֶחָד מִתְּלַמִּידָיו, רַבִּי, עֲנִיָּה שֶׁל בַּעֲלָה
 97 הַאֲכְסִינֵא מְרוֹשָׁת - עֲגוּלוֹת וְאֵינִן נְאוּת, אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 98 פִּרְחִיָּה, רְשָׁעִי, בְּכָךְ אֲתָה עוֹסֵק, אֲפִיק אֲרַבְּעָה מָאָה שְׁפוּרֵי וְשִׁמְתִּיָּה
 99 - הוֹצִיא אַרְבַּע מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וְנִידְדוּהוּ, כָּל יוֹמָא אֲתָא לְקָמִיָּה אוֹתוֹ
 100 תַּלְמִיד לְהַתִּיר לוֹ נִידְדוּי, וְלֹא קָבָלִיתָ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹמָא חַד הָנָה רַבִּי
 101 יְהוֹשֻׁעַ קָרִי קְרִיתִי שְׁמַע, וּבְחוּךְ בֶּן אֲתָה לְקָמִיָּה אוֹתוֹ תַּלְמִיד,
 102 וּבְאוֹתוֹ יוֹם הוּא בְּרַעְתִּיָּה שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה לְקַבּוּלִיָּה, וְכִיּוֹן
 103 שֶׁלֹּא הִיָּה יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲחֵי לִיָּה בִּידְרֵיהּ - הִדְאָה לוֹ סִימֵן בִּידֵי
 104 שִׁימְתִּין, אֵךְ הַתְּלַמִּיד קָבַד שֶׁבְּסִימֵן זֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְדַחָא דְחִי לִיָּה
 105 לְגַמְרִי, אֶזֶל זָקָה לְבִינְתָא פְּלָחָא - הֵלֵךְ זָקָה לְבִנָּה לְעַבּוּדָה זֹרָה
 106 וְעַבְדָּה, אָמַר לִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה, חוֹזֵר בָּךְ, אָמַר לִיָּה, בְּךָ
 107 מְקוֹבְלָנִי מְמָד, כָּל הַחֲטָאִים וּמַחְטִיאִים אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידֵי
 108 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכִיצַד הִחְטִיא אֶת הָרַבִּים, דְּאָמַר מִר, אוֹתוֹ תַּלְמִיד
 109 בִּישְׁפָּה וְחִסִּית וְהִדִּית וְהִחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל.
 110 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמַר, יָצַד שֶׁל תְּשַׁמִּישׁ, תִּינּוּק,
 111 וְאִשָּׁה, לֹא יִדְחָה אָדָם אוֹתָם בִּשְׁתֵּי יָדִים, אֵלָּא תִּהְיֶה שְׁמָאֵל דְּוָחָה
 112 וְיִמִּין מְקַרְבָּת.

1 רַב וְשִׁמְוָאֵל נִחְלָקוּ בַּמַּעֲשֵׂה זֶה כִּיצַד נַעֲשָׂה, חַד אָמַר, שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ
 2 רַק גַּם אַחַד, וְחַד אָמַר שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמְבִאֵרֵת הַגְמָרָא,
 3 מֵאֵין דְּאָמַר גַּם אַחַד סָבַר, יָצַד הָנָה שֶׁם מְכַבֵּר, דּוּבִים לֹא הָיוּ בּוֹ,
 4 וְנַעֲשָׂה נִס וְבֹאוֹ דּוּבִים. מֵאֵין דְּאָמַר שֶׁנַּעֲשָׂה גַּם בְּתוֹךְ גַּם סָבַר, לֹא
 5 יָצַד הָנָה שֶׁם וְלֹא דּוּבִים הָיוּ, וְנַעֲשָׂה נִס וְנִהְיָה שֶׁם יַעַר, וְעוֹד נִס,
 6 שְׁהָיוּ בּוֹ דּוּבִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, אִם לֹא הִיָּה שֶׁם יַעַר, לִשְׁם מַה הִיָּה
 7 צָרִיךְ לִנְס זֶה, וְלִיָּהוּ רַק דּוּבִים וְלֹא לִיָּהוּ יָעַר. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא,
 8 מִשׁוּם דְּבִעְיָתִי - יִרְאִים הַדּוּבִים וְאֵינִם מְזִיקִים כְּשֶׁאֵין לָהֶם יַעַר
 9 לְהַסְתֵּר בּוֹ, וְלִכְךָ הוֹצִרְכּוּ שְׁנֵי גִסִּים.
 10 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בְּשִׁבְלֵי אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים קִרְבָּנוֹת שֶׁחֲקָרִים בְּלָק
 11 מִלֵּךְ מוֹאָב כְּשֶׁבֶא בַּלְעָם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלָתָה בִּידֵי לְקַלֵּלָם,
 12 עֲלָה בִּידֵי זֹאת שֶׁתַּחֲלוּ עֲלֵיהֶם קִלְלָה אֱלִישֶׁעַ, וְעַל יָדִי כִּךְ הוֹבְקָעוּ
 13 מִיִּשְׂרָאֵל אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים יָלְדִים כְּמִסְפֵּר קִרְבָּנוֹתָיו. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא,
 14 אֵינִי - וְכִי זֶה הִיָּה שֶׁכְּבוֹר, וְהָאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹךְ
 15 אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וְאֵה עַל פִּי שְׁלָא לְשִׁמָּה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלָא
 16 לְשִׁמָּה בֹא לְשִׁמָּה, שֶׁבְּשִׁכְרֵי אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים קִרְבָּנוֹת שֶׁחֲקָרִים
 17 בְּלָק מִלֵּךְ מוֹאָב לְמֹרֹת שְׁלָא הִיָּתָה כּוּוֹנְתוֹ לְמַצוֹה, אֵלָּא לְקַבֵּל
 18 רְשׁוֹת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, זָכָה וְיִצְחָה מְמָנָה רוּת הַמּוֹאבִיָּה, שִׁינָא
 19 מְמָנָה שְׁלָמָה, שְׁכָתוֹב בִּיה 'אֶחָד עוֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלָמָה', וְאָמַר רַבִּי
 20 יוֹסִי בֶן חוּנִי, שֶׁאֵין כִּךְ הוּא, כִּי רוּת בְּתוֹ שֶׁל עֲגוּלוֹן בְּנֵי שֶׁל בְּלָק
 21 הָיָתָה, הָרִי שֶׁשְׁכַר אַחֵר הִיָּה לוֹ עַל קִרְבָּנוֹתָיו. מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא,
 22 לְמֹרֹת שֶׁשְׁכַר הִיָּה שִׁינָא מְמָנָה רוּת, בִּכְךָ לֹא הִיָּה לְשִׁכְרוֹ, שְׁהָרִי
 23 תַּאֲוָתוֹ מִיָּהָ עַל יָדִי קִרְבָּנוֹת אֵלּוּ לְקַלֵּלָה הָיוּ - שְׁיוּכָל לְקַלֵּל אֶת
 24 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלָתָה זֹאת בִּידֵי בְּתִינּוּקוֹת אֵלּוּ.
 25 הַגְמָרָא חוֹרֵת לְעַנֵּן אֱלִישֶׁעַ, שְׂבֹא לִירִיחוֹ כִּדִּי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׂבֹה.
 26 נֶאֱמַר שֶׁם, 'וַיֵּאמְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר
 27 טוֹב כְּאִשֶּׁר אֲדִנִּי רוֹאֶה וְהַמִּים רַעִים וְהָאֶרֶץ מְשֻׁכֶּלֶת' וְגו', וְתַמְזָה
 28 הַגְמָרָא, וְכִי מֵאַחֵר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מְשֻׁכֶּלֶת, אֵלָּא מַה טוֹבָתָה.
 29 אָמַר רַבִּי חֲנִי, אֲפִילוֹ מְקוֹם רַע, בְּעִינֵי יוֹשְׁבֵי הַמְּקוֹם טוֹב הוּא, כִּי הָן
 30 מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו.
 31 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלָשָׁה מִינֵי חֲנִינוֹת הָן שֶׁבָּהֶם גַּם דְּבַר גְּרוּעַ נִרְאָה
 32 לוֹ טוֹב, הָן מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, הָן אִשָּׁה עַל בְּעָלָהּ, הָן מְקָח עַל
 33 מְקָחָו וְלֹקְחוֹ.
 34 תִּנּוּ רַבְּנָן, שְׁלָשָׁה חֲלָאִין חֲלָה אֱלִישֶׁעַ, אַחַד בַּעוֹן שֶׁנִּיָּרָה דּוּבִים
 35 בְּתִינּוּקוֹת, וְאַחַד בַּעוֹר שֶׁדְּחָפוּ לְגִחְזִי וּגְרוּשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּשִׁתֵּי יָדִים,
 36 כִּי שִׁיתְּבֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ, וְאַחַד שְׁמַת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, 'וְאֱלִישֶׁעַ חֲלָה אֶת
 37 חֲלִיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ', הָרִי שְׁלָשָׁה חֲלָאִים אֲמוּרִים, 'חֲלָה', 'אֶת חֲלִיוֹ',
 38 וְאִשֶּׁר יָמוּת בּוֹ.
 39 תִּנּוּ רַבְּנָן, לְעוֹלָם תִּהְיֶה שְׁמָאֵל שֶׁל אָדָם דּוּחָה אֶת הַחוּטָא וְיִמִּין
 40 מְקַרְבָּת אוֹתוֹ, לֹא כְּאֱלִישֶׁעַ שֶׁדְּחָפוּ לְגִחְזִי בְּשִׁתֵּי יָדָיו, וְלֹא
 41 כִּי־הוֹשֵׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שֶׁדְּחָפוּ לְאַחֵר מִתְּלַמִּידָיו בְּשִׁתֵּי יָדָיו.
 42 מְבִאֵרֵת הַגְמָרָא, אֱלִישֶׁעַ מֵאִי הִיָּה, דְּכִתְבִּיב כִּסֵּף וּשְׁתֵּי חֲלִיפּוֹת, 'וַיֵּאמְרָה
 43 אֶת נַעֲמָן שֶׁר צָבֵא אֶרֶם מִצְרַעְתּוֹ, וְסִירֵב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כָּל מִתָּן, הֵלֵךְ
 44 אַחֲרָיו גִּחְזִי מִשְׁרָתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כִּסֵּף וּשְׁתֵּי חֲלִיפּוֹת, 'וַיֵּאמְרָה
 45 נַעֲמָן הוֹאֵל קַח בְּכִרְיָם' וְנָתַן לְגִחְזִי שְׁתֵּי כִכְרוֹת כִּסֵּף, וּשְׁתֵּי חֲלִיפּוֹת
 46 גָּדִים, וְכִתְבִּיב כְּשֶׁבֶשׁ אֵל אֱלִישֶׁעַ, הוֹכִיחוּ אֱלִישֶׁעַ 'וַיֵּאמְרָה אֲחֵי לֹא
 47 לָבִי הִלֵּךְ בְּאִשֶּׁר הִפֵּךְ אִישׁ מַעַל מְבַרְכָתוֹ לְקִרְאָתָהּ הָעֵת לְקַחֵת
 48 אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת־הַכֶּסֶף בְּגָדִים וְיִוְתִים וּבְכִרְיָם וְצָא וּבְכֶרֶךְ וְעֲבָדִים
 49 וְשִׁפְחוֹת' הָרִי שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים הוֹכְרוֹ כֹּאֵן, וְתַמְזָה הַגְמָרָא, וְכִי שְׁקִיל
 50 בְּנִיָּה הָאִי - וְכִי כָל כִּךְ הוּא לָקָה, הֵלָא כֶּסֶף וּבְגָדִים בְּלִבָּד הוּא
 51 דְּשִׁקִּיל כְּכַתּוּב שֶׁם. אָמַר רַבִּי יַצְחָק, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׂבֹא נַעֲמָן לְפָנֵי
 52 אֱלִישֶׁעַ הָיָה אֱלִישֶׁעַ עוֹסֵק עִם תַּלְמִידָיו וְעַם גִּחְזִי בְּשִׁמְנָה שְׁרָצִים
 53 שֶׁהֵם אֵב דְּטוֹמָאָה, וְכִשְׁלָקָה גִּחְזִי כִסֵּף וּבְגָדִים, שִׁישׁ בְּהֵם כִּדִּי לְקַנּוֹת
 54 כָּל דְּבָרִים חֲלָל, אָמַר לוֹ אֱלִישֶׁעַ, רְשָׁעִי, הִנֵּי עַת לַיְשׁוּל שְׁכַר
 55 תּוֹרַתְךָ שֶׁעַסְקָת בְּסוּגִיָּת שְׁמָנָה שְׁרָצִים וּכְגוֹד זֶה קִבְּלָת כְּשִׁיעוֹר
 56 שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים בַּעוֹלָם הַזֶּה, וְתִידְחָה לְעוֹלָם הַבָּא, וְנוֹסֵף עַל כֶּךָ,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

1 ליהו דבין ולא ליהו יער. מאי עבד ליה יער דקריה ליה נס: דבעית. הדבין להתגרות
2 בהם בשאין מקום קרוב להם לנט ולהתבטאות, וכשהן קרובים ליער יוצאין בהבטחה:
3 ובה וצתה סטנה רות. שציצא ממנה דוד ושלמה שהרבו להקריב קרבנות, אלמא זה היה
4 שבה לקללה הוה. למעט את ישראל, ואותה כונה כאן נתקיימה: ואלא מאי מיבותיה.
5 דמקום הואיל והמים רעים והארץ משבלת: חן
6 מקום על יושביו. ואפלו הוא רע נראה להם טוב:
7 חן האשה. תמיד על בעלה, ואפי' היא מכערת
8 נושאת חן בעיניה: אחר שגרה דבין. בעון שגרה
9 דבין בתניעות. חלה, את חליו תרי, וחד
10 אשר ימות בו: מי שקיל בלי הא. בהאי קרא
11 כתיב שמונה דברים, כסף ובגדים וצאן ובקר
12 ועבדים ושפחות וזיתים וקרימים. כסף ובגדים
13 הוא דשקל. דכתיב ויצר כבדים כסף בשני
14 חריטים ושתי חליפות בגדים: בשמונה שריצים.
15 בפרק שמונה שריצים נפיק דא. הגיע עת ליטול
16 שגר. תורתך בעולם הזה: אכן שואבת.
17 שמוגבת את המתכת מן הארץ ועממדתו
18 בארץ ויעי' אותו אכן העמיד העגלים של
19 ירבעם בארץ: רבנן דחיה. דוחה היה את
20 התלמידים מפני אלשיע כשהיה משמש לפניה.
21 דכתיב לאחר שפרש ממנו המקום אשר אנהו
22 יושביר בית המדרש של רבנן צר ממנו. שנתוסף
23 התלמידים שהיה נהני דוחה: ואי מלכא קטילה
24 לרבנן. בדאמרין בקדושין בהאומר לשלוחו וזה
25 טו. בעלי שריי כתיבה. נשיא היה בדאמרין
26 בחגיגה וף טז: קם כפיהו שפיר. כבדת:

רב ושמואל, חד אמר: נס. וחד אמר: נס בתוך
נס. מאן דאמר נס, יער הוה, דובים לא הוו. מאן
דאמר נס בתוך נס, לא יער הוה, ולא דובים הוו.
וליהו דובים ולא ליהו יער? דבעית. אמר רבי חנינא:
בשביב ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלך מלך
מואב, הובקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים. אייני?
והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה
ובמצוות, ואף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה
פא לשמה. שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב
בלך מלך מואב, ובה וצתה ממנו רות שציצא ממנו
שלמה שכתוב ביה "אלף עלות יעלה שלמה". ואמר
ר' יוסי בן חוני: רות בתו של עגלון בנו של בלך
היתה! תאנתו מיהא לקללה הוה. "ויאמרו אנשי העיר
אל אלשיע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדני
ראה" וכי מאחר דמים רעים וארץ משבלת, אלא מה
טובתה? אמר ר' חנין: חן מקום על יושביו. אמר ר'
יוחנן: שלשה חיות הן, חן מקום על יושביו, חן אשה

על בעלה, חן מקום על מקומו. תנו רבנן: שלשה חלאין חלה אלשיע: אחד שגירה דובים וצתהו לגחיו בשתי
ידים, ואחד שמת בו, שנאמר "ואלשיע חלה את חליו אשר ימות בו". תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא
באלשיע שדחפו לגחיו בשתי ידיו, ולא ביהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלשיע מאי היא? דכתיב: "ויאמר
נעמן הואל קח כפרים" וכתביב: "ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת
בגדים וזיתים ובקרים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" ופי שקיל כולי האי? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה
היה אלשיע עוסק בשמונה שריצים. אמר לו: רשע, הגיע עת ליטול שכר שמונה שריצים "וצרעת נעמן תרפך בך ובירעך לעולם".
"וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה גחיו ושלשת בניו. "ויבא אלשיע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שחלף להתחזיר
לגחיו בתשובה, ולא חזר. אמר לו: חזור בך. אמר לו: בך מקובלני ממך, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו
לעשות תשובה. מאי עבד? איבא דאמר: אכן שואבת מלה לו לחמאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיבא דאמר: שם
חנק לה אפומה, והיתה אומרת "אנכי" ולא יהיה לד'. ואיבא דאמר: רבנן דתהא מקפיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלשיע
הנה נא המקום אשר אנהו יושבים שם לפניה צר ממנו" מכלל דעד האידנא לא הוה דחיק. יהושע בן פרחיה מאי היא? ברהוה
קא קטיל יצאי מלכא לרבנן, שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדראי של מצרים: אחותו! בעלי שריי בתוך ואני יושבת
שוממה. אמר: שמע מנה, הוה ליה שלמא. פי אתא, אקלע לההוא אושפיזא. קם כפיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא.
יחיב וקא משתבת, כמה נאה אכסניא זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, ענייה טרוטות. אמר ליה: רשע, בך אתה עוסק? אפיק
ארבע מאה שפורי ושמתיה. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד הוה קרי קרית שמע, אתא לקמיה, הוה ברעמיה לקבוליה
אחיו ליה בידיה, סבר מרחא דחי ליה, אול זקן לביתא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה: בך מקובלני ממך, כל החוטא
ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי בישר והסית והדיח והחטיא את ישראל. תניא ר'
שמעון בן אלעזר אומר: יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מרתני' נמצא ההורג עד שלא יערפה העגלה, תצא
ותרעה בעדר. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. ביפרה ספיקה, והלכה לה. יערפה העגלה ואחר
בך נמצא ההורג, הרי זה יורה. עד אחד אומר "ראיתי את ההורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת "ראיתי" ואשה
אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו" ואחד אומר
לחן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחניו, במלה עגלה ערופה. משבא אלעזר בן דינאי, ותחניה בן פרישה היה נקרא,
חזרו לקרותו "בן הרצחן". משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ור' יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר: "לא אפקוד על גנותיכם כי
תונינה ועל פלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'". משפחת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, במלו האשכולות,
שנאמר: "אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשה, אף הוא במל את המעוררין ואת הנוקפין.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות מלאכת דבר
האבר שמותרת בוועד, ועמד הוא וגור על הנפחים אפילו בדבר האבר, מפני שקולן
נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לדבר האבר, והכי אמרינן לה במועד קטן וילא:
כל ימיו לא הוציא אדם לשאל לחברו על הדמאי. אם מעשר אם לא, שהוא התקין
שהיה כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין: גמ'
אפילו אחר בסוף העולם. הכיר בו: והא אמר
עולא בו: סוגיא זו בלה פרשתיה בפרק מי
שקבא (שיל לא) ואניה חלוקה כאן כלום: אלא
על הספק, ועקשיו יודעים את התורגמים מי הם:
נגמק מוען. נאמן באשה האסורה לו, בין מזה
שנתקנה בין מאתרת: עון דכניה ודכנתיה. שהם
נואפין: לא אינו מונע את אשתו מלדק: תא
שמע לא אפקוד. לבדוק את הנשים, ומה טעם
על גנותיכם כי תונגיה נתעונו הדינין. דמתוך
שהם בעלי הנאה אין מטריחין עצמן לענן בדין
ובאסור וזהר להורות לצבור, ומתוך כך
לסתלקלוק מעשיהם, וכיון שכן אלו להקדיה נחת
רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו: לחשי' לחישות.
עורכי הדינין, ומתלחשים עם הדינין לפתות
להם פתח בוכותו של זה ובחובתו של זה: רבה
חרון אף. שעל חסתי המשפט חרון אף בא.
שנאמר (סו' כז) אם ענה תענה אותו וגו' וזהר

אפי' נצב בעדת אל. בזמן שבקרב אלהים ופשוט: חוליב אחר בצעם. להנאתם: האומרים
לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו. דכתיב היו היו בהחיה פרשתא סוכא:
מושבי הרק. מאריכין הרק. ומדת גאון הוא: ונתקעטו התלמידים. בדקיל (ומשון זה
מש): סימן לגלות הרוח געוית של תורה: חוורין על לומדיה. מתורת אולי תמצא לומדיה
ולכפוף ממיל עליהו. נמאס בעיניהם: מטייל
מלא. הדינים מטיילין מלאי פרקמטיא שלהם
על בעלי בתים היודעים בטיב סחורה
שישחקרו הדינין על דהו: רבו איש תישר בעיניו
נעשה. שהרואה שהדינין מסבירים לו פנים מפני
טובה שעשה לו ואינו מתנאי מהם: שפלים
הנבחר. שאין אימת הגדולים על הקטנים, ואין
נכר בין גבוה לשפל: ומלכותא. מלכותם של
ישראל אולא ונולא. הולכת ומתגדלת: צרי עין.
מלחנות אחרים במקומם: טורפי טרף. גולנים
ומאמצי הלב מן העניים לרדם: רבו מים
המרים. רבו המקראים לנשותיהם והיה למים
המרים להרבות: אלא שפסקו מלחשקותם.
בדאמרין שאין המים בודקין משרבו המנאפים:
וחזויה חלב. שאין מטין את אונם לשמוע: פה
מפי רבם וסומכים על ביתם לדקדק שמועתם:
ישראל לפנים. כגוי הוא: שהכל בו. תורה
באמתה ואין דפי ושכחה ומחללת:
ואנן

דבריו של אחד במקום שנים! אמר לך עולא: תני: לא היו עורפין. וכן אמר ר' יצחק: תני: לא היו עורפין. ור' חייא אמר: תני:
היו עורפין. ור' חייא קשיא דעולא! לא קשיא, כאן בבת אחת, כאן בזה אחר זה. תנן: עד אחד אומר "ראיתי את ההורג"
ושנים אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תויבא דרבי חייא. לויטעמיד, אימא סיפא: שנים אומרים
"ראינו" ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, ובר' נחמיה, דאמר:
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד בשני אנשים באיש אחד. ואיבא דאמרי,
כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא בבמאי עסקינן? בנן דאתאי אשה מעיקרא.
ותרצה לרבי נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה
אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרת פסולי עדות למה לוי? מהו דתימא: כי
אולינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין בו: תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה
ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק. משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין בו: תנו רבנן, "נגמק
האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, המים בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו. ואומר:
"לא אפקוד על גנותיכם כי תונגיה" בו: מאי ואומר? וכי תימא: עון דכניה ודכנתיה לא, תא שמע "לא אפקוד על
גנותיכם כי תונגיה ועל פלותיכם כי תנאפה". וכי תימא: עון אשת איש אין, עון דפגיה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות
יפרדו ועם הקדושות יזכרו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ילבט"? אמר ר' אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפדין על
עצמכם, מים בודקין גשותיכם. ואם לאו, אין המים בודקין גשותיכם. משרבו בעלי הנאה, נתעונו הדינין ונתקלקלו הפעשים ואין
נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, בטל "לא תגורו" ופסק "לא תבירו" ופרקו עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו
לחשי' לחישות בדין, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר: "בקרב אלהים יפטר". משרבו בצעם לבם
הלך, רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושבי הרק,
רבו היהירים ונתמעטו התלמידים, ותתורה חוזרת על לומדיה. משרבו היהירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו
רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמנהר, אפילו איניש ביתיה לא מקבל. שנאמר: "גבר דהיר ולא יגוה" לא יגוה
אפילו בגוה שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתול עליהו. משרבו ממילי מלאי על בעלי בתים, רבה השוחד והפניית משפט,
ופסקה טובה. משרבו "מקבלני טובתך" ו"מחוקני טובותיך", רבו "איש תישר בעיניו יעשה" שפלים הונגהו והגבוהים הושפלו,
ומלכותא אולא ונולא. משרבו צרי עין וטורפי טרף, רבו מאמצי הלב וקוצי דים מלחלות, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר
לך פן וגו'. משרבו "נטיית גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו המים ונתקצרו
השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יחיה". משרבו וזוחי הלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והילל שלא שימשו כל
צורך, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם למטה, ישראל
לפנים והם לאחור: משמות יוסי בן יעזר בו: מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול
העביר הודיית המעשר בו: מאי טעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו פתיקונו, דרממא אמר דיהבי ללויים,

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עד אחד יכול להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום
שאחד מכחיש את השנים אין העדות הראשונה בטלה, **הא** אם היו
חד וחד, **היו עורפין** משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך,
הרי יש סתירה בכך מן הרישא לסיפא. **אלא** בהכרח **מתניתין** **בולח**
הן הרישא והן הסיפא, העדות של השנים השניה בה, **בפסולי עדות**
המעידים כנגד עד אחד עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד
שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד כנגד אחד, **וכדרכי נחמיה, דאמר**,
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, **הלך אחר רוב דעות** והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, **ועשו משום כך עדות שתי נשים באיש אחד** -
המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו **בשני אנשים באיש**
אחד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמיעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו,
וכך פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים
אומרות לא ראית, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד
כשר אומר לא ראיתו, לא היו עורפין.
ואיכא דאמר, כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו
מאה נשים שמעידות כנגדו כי אחד דמין - הרי הן כאחד
המכחישו, ואחר שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול
להכחישו, וכאומר לעיל, **והקא במשנתנו**, שהעמדנו אותה
שהשנים המעידים הם פסולי עדות, כיון שנים, **במאי עסקינן**,
כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה מפסולי עדות, **כיון**
דאתאי אשה מעיקרא - שבאה אשה מתחילה ואמרה ראיתי את
ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים ואמרו לא ראית,
ומשמיעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות מכריעות
אותה, וכך הוא פירוש המשנה, **ויתרצה לדרכי נחמיה הכי** - ולפי
זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, **רבי נחמיה אומר**
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, **הלך אחר רוב דעות** והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועל כך תוסף פירוש, **ועשו שתי נשים באשה אחת**
שמכרעת אותה **בשני אנשים באיש אחד** שמכריעים אותו, ודווקא
שתי נשים המעידות כנגד אשה, **אכל שתי נשים באיש אחד, כי**
פלגא ופלגא דמי הרי הם כמחצה על מחצה, ולכן, כשבאו בבת
אחת, הרי הן מכחישות אותו והעגלה נערכת, אבל כשבאו אחר
שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד כשנים, ואין שתי נשים יכולות
להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחיידושה
הוא שהולכים בהם אחר רוב דעות, **ויתרתי בבית על פסולי עדות**
למה לי הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים
אומרים לא ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים
ראינו ואחד אומר לא ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק
הרישא, **מהו דתימא**, - היית אומר, **כי אזלינן בתר רוב דעות**, רק
בכיון הרישא שהוא **לחומרא** שעל ידי כך נערוף את העגלה, **אכל**
כשהוא **לקולא** שעל ידי כך לא נערוף את העגלה כיון ששני פסולים
אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם **לא** נלך אחר רוב דעות, ויכול
האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, **קא משמע לן** הסיפא, שגם
אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול להכחישם, ואין עורפין
את העגלה.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו**, **תנו רבנן**, **משרבו הרוצחין**
במלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק שאין
יודעים מי ההורג, ולכן **משרבו הרוצחין בגלוי** והרי ההורגים
מוכרים לנו, **במלה עגלה ערופה**.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו**, **תנו רבנן**, נאמר בפרשת סוטה
'ונקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, **בזמן שהאיש מנוקה מעון**,
המים בודקין את אשתו אם חטאה או לא, אבל אם אין האיש
מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו, וכיון שרבו הנואפים,

עד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פטויש מכה בירושלים בבית
הנפחים בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול
המועד, והוא גור על כך ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
ובימיו של יוחנן כהן גדול אין אדם הנזהר במעשרות צריך לשאול
על הקמאי - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו
החבר, האם הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות
מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות.
נמרא. תנו רבנן, **מנין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא**
ההורג, שאין עריפת העגלה פומרת אותו ממיתה, תלמוד לומר,
"ולא יצא לא יכופר לרם אשר שפך דם כי אם דם שפכה".
שנינו במשנה, **עד אחד אומר ראיתי את ההורג** ועד אחד אומר
לא ראיתי בו' היו עורפין. מדייקת הגמרא, **משמא דמכחיש ליה** -
דווקא כשעד אחד מכחישו, **הא אם לא מכחיש ליה אחר, עד אחד**
מחיקין להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה,
מבאר הגמרא, **מנהני מילי**, שעד אחד נאמן בכך, **דתנו רבנן**,
נאמר בפסוק **לא נודע מי הכהו**, **הא** - משמע מכאן, שאם נודע
למישהו מי הכהו, **אפילו אחד בסוף העולם הכירו**, לא היו
עורפין ומכאן שעד אחד נאמן. **רבי עקיבא אומר, מנין למנהדרין**
שראו אחד שחרת את הנפש, ואין מכירין אותו, שלא היו
עורפין, **תלמוד לומר** מה שנאמר בפסוק **על הזקנים לומר ויעינינו**
לא ראו, והלא ראו, ומכאן שבסנהדרין גם ראיה לבדה פוטרת
מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, **השתא דאמרת** שבעריפת עגלה עד אחד מחיקין,
איך חד היכי מצי מכחיש ליה - כיצד יכול העד האחר להכחישו,
ולגרום בכך שתתבטל עדותו ושתערף העגלה, **והאמר עולא, כל**
מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן עדות גמורה כאילו הוא
שנים, **ואין דבריו של אחד** הבא להכחישו עומדים במקום שנים.
מתרצת הגמרא, **אמר לך עולא** אין לשון המשנה שאמרה 'היו
עורפין' מתוקן, אלא **תני במשנה**, 'עד אחד אומר ראיתי את ההורג
ועד אחד אומר לא ראית, **לא היו עורפין** כי אין עד אחד יכול
לבטל את העדות הראשונה. **וכן אמר רבי יצחק, תני במשנה לא**
היו עורפין, ורבי חייא אמר, תני במשנה 'היו עורפין' כפי הלשון
שלפנינו, שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, **ולרבי חייא** שאינו מתקן את לשון המשנה, **קשיא**
דעולא שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד
הראשון, וכאמור. מתרצת הגמרא, **לא קשיא, כאן** במשנתנו
שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני
העדים **בבת אחת** והעיד השני בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון
שעדיין לא נתקבלה עדותו של הראשון, יכול השני להכחישו
ולגרום שלא תתקבל, אבל **כאן** בדברי עולא שאמר שאין השני יכול
להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים **בזה אחר זה**, שכיון
שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים, ואין השני יכול
להכחישו.
מקשה הגמרא, **תנן בהמשך המשנה, עד אחד אומר ראיתי את**
ההורג, ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין, ולכאורה אין בכך
שום חידוש, ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה
דין זה לדקדק ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון,
בטלה העדות הראשונה, **הא אם היו חד וחד, לא היו עורפין** משום
שנתקבלה עדות הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, וכדברי עולא
שיש לשנות במשנה שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן **תיבכתא**
דרבי חייא ששנה שגם באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, **ולמימעיף** - שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין
לגופו אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, **איכא סיפא**
בהמשך המשנה, **שנים אומרים ראינו את ההורג ועד אחד אומר**
לא ראיתם, לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי. 57
אומרת הגמרא, בדאמרי לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על 58
הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות, 59
ולכך לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים 60
הם, שודאי עישרם, בתקנת יוחנן כהן גדול. 61
משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות 62
ופוסקות מישראל בהדרגה, משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית 63
המשתאות, שנאמר בשיר לא ישתו יין וגו'. משמנתו נביאים 64
הראשונים, בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל 65
השמי, ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מן ישראל, שנאמר, 66
הושיעוה' כי נמר חסיד וגו' ומסים הפסוק כי פסו אמונים מבני 67
אדם. 68
רבי שמעון בן גמליאל אומר, העיד רבי יהושע, מיום שחרב בית 69
המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לכרבת, וניפל 70
טעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף ניפל טעמן הפירות. רבי 71
שמעון בן אלעזר אומר, הסתירה שלא נשמרה נמלה את (הטעם 72
ואת) תרית, המעשרות שלא ניתנו נמלו ונמלו טעמן הדגן. והכמים 73
אומרים, הנינו והכשפים כילו את הכל. 74
גמרא. שנינו במשנה, משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית 75
המשתאות, ולמדו זאת מבישר לא ישתו יין. שואלת הגמרא, 76
וממאי דמשבטלה סנהדרין בתיב מקרא זה. אומר רב הונא בריה 77
דרב יהושע, דאמר קרא אחר, באיכה, וקנים משער שבתו 78
בחורים מננינתם, הרי שהשביטה מהנגינה תליה בהשבתת 79
הסנהדרין. 80
אמר רב, אודנא דשמעא זמרא - אוון ששומעת זמר תעקר. אומר 81
רבא, זמרא שנשמעת בביתא, חורבא מזומנת בסיפא - במפתן 82
הבית, שנאמר, קול ישור בחרון הרב בפה כי איהו ערה" 83
ומדרש, שבעון קול המשוור בחלון, יהיה חורב במפתן הבית. 84
אומרת הגמרא, מאי כי איהו ערה, אומר רבי יצחק, וכי בית 85
המסובב בארזי עיר הוא - האם הוא כעיר שקשה להחריבה, 86
אלא אפילו בית המסובב בארזים גם הוא מתרועע ונשבר. אומר 87
רב אחי, שמע מינה מפסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית. בסיפא 88
- במפתן הבית הוא מתחיל, שנאמר 'הרב בפה'. ואיבעית אימא 89
יש ללמוד דבר זה מן הכא, ושאיה יופת שער - בית השמש מאין 90
ישוב, השדים מכתתים את שערי. אומר רב בר רב אחי, לדידי חיי 91
ליה - אני ראיתי לאותו שד ומננה כי תורא - ומנגה את שערי 92
הבית כשור. 93
אמר רב הונא, זמרא דנגדי - הזמר שמזמרים מושכי הספינות, 94
שמטרתו לזרז במלאכתם, ודבברי - ושל החורשים בשוורים, 95
שמטרתו לכון את השוורים לתלמיהם, שרי - מותרים, ואין בכך 96
משום איסור זמר. אבל דנגדא - של אורגים אסיר לפי שמטרתו 97
היא לשחוק. מספרת הגמרא, רב הונא בטיל זמרא - אסר על בני 98
דורו לזמר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קם 99
מאה אוויו בוזא ומאה סאה חיימי בוזא - עמדו מאה אווים 100
במחיר זה, ומאה סאה חיימים בזה, ולא איבעי - ולא רצו לקנותם 101
אפילו בכך, אתא רב חסדא, וזיל ביה - זלזל בגזרתו של רב הונא, 102
ולא הקפיד למחות במזמרים, עקב כך הופסק השפע, איבעא אוויוא 103
בוזא ולא משתבח - התבקש אוו אחד בוזא ולא נמצא. 104
אמר רב יוסף, זמרי גברי ועני נשי - מזמרים אנשים וענות להם 105
נשים, הרי זה בגדר פריצותא, לפי שקול באשה, ערה, ואילו זמרי 106
נשי ועני גברי - מזמרות נשים וענות להן אנשים, הרי זה מבטע 107
את היצר באש שנאחות בנעורת, שואלת הגמרא, מאחר ששני 108
הדברים אסורים, למאי נפקא מינה עלינו לדעת איזה יותר חמור, 109
עונה הגמרא, לבטולי הא מקמי הא - להעדיף לבטל את החמור 110
מפני הקל, שאם אין בכוחו לבטל את שניהם, עלינו לבטל את זמר 111
הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורה. 112

ואנן קא יהינן לכהנים - ואנו נותנים אותו לכהנים, לפי שקנס 1
עזרא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכך אינו יכול 2
לומר 'ככל מצותיך אשר צויתני', שואלת הגמרא, ולדי - יתודה 3
אשאר מעשרות שאתם נתן כדין. אומר ריש לקיש, כל בית שאין 4
מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות. 5
אומרת הגמרא, מאי טעמא, אמר אבי, הואיל ופתח בו התשוב 6
בפרשת וידוי מעשרות תחילה שנאמר 'ונתן ללוי, לגר ליתום 7
ולאלמנה, וללוי' הוא מעשר ראשון הניתן ללויים, וכיון שהוא נכתב 8
תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר 9
המעשרות. 10
מקשה הגמרא, מכלל - מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו 11
נותנים מעשר ראשון כדינו, משמע דאפרישי הוו מפרשי את 12
המעשר כדינו, אלא שהנתינה לא היתה כדינה, והא תניא, אף הוא 13
- יוחנן כהן גדול ביטל את הדין, ויגר על הדמאי - על פירות עם 14
הארץ, לפי ששלה לבדוק בכל גבול ישראל האם מפרישים תרומות 15
ומעשרות כראוי, וראה שאין העם מפרשים אלא תרומה גדולה 16
בלבד לפי שיש על האוכלה עון מיתה בידי שמים, ומעשר ראשון 17
ומעשר שני, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין, אמר להם, 18
בני, בואו ואומר לכם, בשם שתירומה גדולה יש בה עון מיתה, 19
בה תרומת מעשר וטבל יש בהן עון מיתה, עמד והתקין להם 20
שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד, 21
לפיכך, הלוקח פירות מעם הארץ, מפרש מהן מעשר ראשון 22
ומעשר שני, מעשר ראשון, מפרש מהן מעשר עשירית לשם תרומת 23
מעשר, ונותנה לבתו, ומעשר שני, עולה ואוכלו בירושלים, 24
מעשר ראשון ומעשר עני כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים, 25
המוציא מחבירו עליו הראיה ואינו חייב ליתנם מספק ללויים או 26
לעניים, אלא קורא להם שם להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן 27
כהן גדול, לא היו כל העם מפרישים מעשר ראשון. 28
מתרצת הגמרא, תרתי תקנות שונות תקן יוחנן כהן גדול, ביטל 29
ידידי המעשרות דתבירים הזהירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן 30
שלא יתוודו משום שאין נותנים אותו ללויים. ויגר על דמאי של 31
פירות עמי הארץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל, 32
משום שחשודים על המעשרות. 33
שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעוררים. שואלת הגמרא, מאי 34
מעוררים. אומר רחבה, בכל יום ויום שהיו עומדים ליום על דוכן 35
ואומרים את המזמור 'עודה למה תישן ה', לכך נקרא מעוררים, 36
ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אומר לתן יוחנן כהן גדול, וכי יש 37
שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר, 'הנה לא ינום ולא יישן 38
שומר מצותי', אלא, בזמן שישראל שריין בצער, ועובדי 39
בזבבים נחתו ושלחו, הרי זה רומח כאילו שינה לפניו. לכך 40
נאמר 'עודה למה תישן ה'. 41
שנינו במשנה ואת הנזקפים. שואלת הגמרא, מאי נזקפים. אומר 42
רב יהודה אומר שמואל, שהיו מקרעין לענל בין קרעיו, כדי 43
שיפול דם פניו ולא יראה כשהולכים לשחט, אתא איהו בטיל, 44
משום דמיתו כי מומא - משום שנראה כמום. במתניתא תנא, 45
שהיו חובטין אותו במקלות להפילו לארץ בדרך שעושין אותו 46
לפני עבדים בזבבים ונזקפים' הוא מלשון מכה. אומר להם יוחנן 47
כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח, ותמחה הגמרא, 48
וכי נבילות הן, הא שהיו להן, אלא כך אמר, עד מתי אתם 49
מאכילין מריפות למזבח, הרי זה רומח כאילו שינה לפניו. ניקב 50
קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות בקרקע להכניס בהם 51
את ראש הבהמה. 52
שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. אומרת הגמרא, 53
שוהו בחולו של מועד שהיו עושים מלאכה בבית הנפה לצורך 54
המועד, ובא יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק, 55
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד. 56

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

רש"י

- ואנן יהבי ליה לכהנים. קסנינהו עורא בדאמר' ביבמות דף פ"א: ובין דאין נותנין בתקון
אין יכולין לומר וגם נתתיו ללוי ככל מצותך. תחלה. ונתת ללוי זה מעשר ראשון, לגר
זה מעשר עני, בשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך (דברים י"ב: א)
הוא. ויתן בזה גדול: ככל ותרומת מעשר עין מיתה. באלו הן השערין (פסוקין פ"ג) וליפי
לה, ובשאתם ולקחין מעם הארץ וזה לא
הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
ואתם נעשים מיתה: ספריש תרומת מעשר
ונתנה לבחן. מפרשי כל המעשרות ממה
לדאיצי מידי טבל, ואחר כך מפרש מתוך
מעשר ראשון תרומת מעשר מה שעל הלוי
להפריש ונתנו לבחן, משום דאית ביה עון
מיתה אחמור עליוהו שלא לעכב אצלו ולמכור
לכחן כשם שהוא מעכב אצלו מעשר ראשון
ומעשר עני ואומר המוציא מחברו עליו הראיה.
גורא דלמא כי משה ליה גביה אביל ליה. אבל
מעשר ראשון ומעשר עני מתרים לזרים ואין
בזה אלא גזל כחן, הלכך המוציא מחברו עליו
הראיה, אלא אפרשי נמי לא הוה מפרשי ואת
אמרת לפי שאין נותנין אותו בתקון הא פורשי
מפרשי ליה: תרתי תקון. לעולם העברת
הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו לזרים
הוא. וקא דהניא לפי ששלח בו לא אבשל את
הדודי קאי אלא אגור על הדמאי קאי, ותרתי
תקנות תקון. בטל דודי של חברים אע"פ
שפירשין אותו לפי שאין נותנין אותו בתקונו.
וגור על הדמאי על לוקח מעם הארץ לפי
ששלח בו: ספריש. כשהיו רוצין להפילו לארץ
לשחטו: שיפול דם בעיניו. ואינו רואה ואינו
מתחזק כל כך על גרוליו. ונתקפן לשון ונקה
סבכי היער (שם) ויחביו. להפילו לארץ.
ונתקפן לשון חבטה ונקה, בדאמר' אין אדם
בצער ואומות העולם בנחת ושלחה, לכך נאמר "עורה למה תישן ה'", ואת הנוקפים: מאי "נוקפים"? אמר רב יהודה אמר
שמואל: שהיו מסרסין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעיניו. אתא איהו, במיל משום דמחיו כי מואא. במתניתא תנא: שהיו
חובטין אותו במקלות בדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות? הא
שהיו להו! אלא מריפות, שמוא ניבך קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות בפרקע: עד ימיו היה פטוש מפה בירושלים:
בחולו של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: בדאמרן: מתני' משבטלה סנהדרין, במל השיר מבית
המשפחות, שנאמר: "בשיר לא ישתו יין" וגו'. משמנתו נביאים הראשונים במלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, במל
השומר ונזפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישוראל, שנאמר: "הושיעה ה' כי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר
ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הפל לברכה, וניפל פעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
ניפל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: המתירה נמלה את הפעם ואת הרים, המעשרות נמלו את שומן הדגן. והכמים
אומרים: הגנות והקשפים פילו את הכל: גמ' וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
"קנים משער שבתו בחורים מנגינתם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כסיפא, שנאמר:
"קול ישורר בחלון הרב כסף כי ארוה ערה" מאי "כי ארוה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסובף בארזים, עיר הוא? אלא
אפילו בית המסובף בארזים, מתרועע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא, כסיפא מתחיל, שנאמר: "חרב כסף".
ואיבעית אימא מהבא "וישאה יבת שער". אמר רב בר רב אשי: לדידי הוי ליה, ומננה כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דנגדי
ודבקרי שרי, דגורא אסיר. רב הונא במיל זמרא, קם מאה אוווי בוזא ומאה סאה חיטי בוזא, ולא איבעי. אתא רב חסדא,
ולול ביה, איבעא אוווא בוזא ולא משתבח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי, פריצותא. זמרי נשי ועני גברי, כאש בענורת.
למאי נפקא מינה? לבטולי הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן: כל השוטה בארבעה מיני זמור, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
"הו' משפמי בבקר שבר ורדפו מאחרי בנשף יין דלילם ויהי כגור ונגל תף וחליל ויון משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו" מה
כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מביל דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שגורמין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונאו של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן
הרחיבה

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

הרחיקה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם סופן נפולין בגיהנום: וימין סליק. פעמים עולים ועולה בידם שבעים ופעמים שלא עלה בידם. שהרי בשבועה דוד מפני אבשלום נצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ונלקח לו שהשיבוהו וישאל אביתר ולא עלתה לו שצאמר ויעל אביתר שנסתלק מן הכהנה מפני שלא נענה באורים ותומים. והכי תניא בסדר עולם גבי ארון ובכרדו מפני אבשלום נצא עמו עד שעלה במעלה היותים ונשאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהנה גדולה כנס צדוק תחתי בדרכיה (שם) כ טו) ואמר המלך לצדוק השב את הארון וגו' בימי זכריה. והוא בנו של יהודע שהיה בימי יואש ערי מנרש. ערי לויים שהטעין הכתוב מנרש: עד עמוד כהן וגו'. אלמא הו אורים בבית שני: אמר לו. לא שהיו אורים ותומים אלא כאדם שאומר לחברו כו'. אלמא כל ימי המקדש ראשו הוה דתניא. חגי זכריה ומלאכי נקראו אחרונים: שמעון וישמעאל. רבן שמעון שהיה נשיא ורבי ישמעאל בן אלישע ושהיו כהן גדול שהרגתם כהנתא: וכן לחרבא. שעתידין להרג בהרב: לקטלא. לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא ששרפו בשרו במסקרות פיפיות של ברזל כדאמר בבבכות דף סא: ור' יהודה בן תרדיון שגשרו. ורבי יהודה בן בבא בלוגיאות של ברזל כדאמר בסנהדרין דף כה. שאין מספידין על הרוגי מלכות. מאימא המלך. לפיכך מוח בידם: דברים ככהנן. כמשמען. אכן שלמה מסע כמה שהשיעה מן ההר. ולא סתתרה שוב בכלי ברזל: והלא כבר נאמר. מנגרות במגד וגו' שמיר למאי אתא. דאמר' במס' גטין (דף סח.) שהביאו שמיר ע"י

הרחיקה שאל נפשה ופערה פיה לכלי חק ויורד הדרה והמונה ושאוה ועלו בה: משמתי גביאים הראשונים: מאן "גביאים הראשונים"? אמר רב הונא: זה דוד ושמואל ושלמה, רב נחמן אמר: בימי דוד, וימין סליק וימין לא סליק. שהרי שאל צדוק ונלקח לו, שאל אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: "ועל אביתר". מתיב רבה בר שמואל: "ויהי לדרש אלהים בימי זכריהו המבין בראת האלהים" מאי לאו, באורים ותומים. לא, בגביאים. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון, בטלו ערי מנרש, ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד. ואם לחשד אדם לומר "ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולחמים כאדם שאומר לחברו" עד שיהיו מתים ויבא משיח בן דוד. אלא אמר רב נחמן בר יצחק: מאן "גביאים הראשונים" לאפוקי מחגי זכריה ומלאכי, דאחרונים נינהו. דתנו רבנן: משמתי חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל. ואף על פי כן היו משתמשים בבית קול, שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן פת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי

שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עיניהם בהלל הזקן, וכשמת הספידוהו הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחרת, היו מסובין בעלייה ביבנה, נתנה להן פת קול מן השמים ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת הספידוהו הי עניו, הי חסיד, תלמידו של הלל. ואף הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון וישמעאל לחרבא. ובכרדו לקטלא, ושאר עמא לכיזא, ועקן סגיאן עתידין למית על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שנמרפה שעה, שאין מספידין על הרוגי מלכות: משחרב בית המקדש בטל השמיר כו': תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר: "והבית בהבנתו אכן שלמה מסע נבנה" הדברים ככתבן, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר "כל אלה אבנים יקרת מנגרות במגרה". אם כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקן מבחוץ, ומכנים מבפנים. אמר רבי: נראה דברי ר' יהודה באבני מקדש, ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מיועץ ליה לכתובא: אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו, משום שנאמר: "פתוחי חותם". ואין מסרמין עליהם באימל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן בתאניה זו שנבקעת בימות החמה ואניה חסידה כלום, ונבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואניה חסידה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה וכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו? פורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באימני של אבר, מליאה סובי שעורין. אמר ר' אמי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שירא פרנא וזכוכית לבנה ורכב ברזל, ויש אומרים: אף יין קרוש הבא משניר הדומה פגיולי דבילה: ונאפת צופים: מאי "נאפת צופים"? אמר רב: סולת שצפה על גבי נפה, ודומה לעיסה שנילושה בדבש ושמן. ולוי אמר: שתי כפרות הנדפקות בתנור ותופחות ובאות עד שפוגעות זו לזו. ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש הבא מן הצפיא. מאי משמע? פדמתרגם רב ששת, כמה דתנן דבראיתא ושיטן פרומי עלמא ומתין דובשא מעישבי טורא. תנן התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש ויפים והצפחים. מאי "ויפים"? אמר ר' יוחנן: דבש שמויפין בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדכתיב "ויף וטלם ובעלות". פיוצא בדבר אתה אומר "כבוא היופים ויאמרו לשאל הלא דוד וגו', מאי "ויפים"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזויפין דביריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדכתיב "ויף וטלם ובעלות": ופסקו אנשי אמנה: אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אלעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, ורינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "פי מי בו ליום קטנות" מי גרם לצדיקים שיתבוננו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל שמוכזין

רש"י

אשמדאי מלכא דשדא: אבנים הללו. שבאפור וחשן: פתוחי חותם. חקק משמע: במלואותם. שיהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום: ומראה להם שמיר. על פני הדיו כדריין אתא: אימני של אבר. גובתא משיא בלעז: שירא פרנא. מין משי הוא: סלת נפח על גבי נפה. מרוב שמנה מרבכת בדפני נפה ודומים לעיסה היה שנילושה ביון כו'. נפת דבק נפחה, צופים שצפה: שתי כפרות הנדפקות כו'. שהיתה ברכה מצוה בעסה, ובשמדקין כפרות בדפני התנור אחת בדפן זה ואחת בדפן זה שכנגדו וכן תפוחות אצפלייר בלעז עד שמוצת פני זו לזו, כצוף זה שגדל ומתפשט ודולף ותולה באויר, כן אלו צפות ותפוחות באויר: מן הצופים. החרים הביתא שמשם צופה למרדוק: מאי משמע? מזהבית ולפת שדבש בא מן החרים: פדמתרגם רב יוסף. כאשר תעשינה הדבורים: כל הנצוק, המקרה מכלי טהור לכלי טמא אין תכלות מפרקן להיות חבר לטמא את מה שבתוך הכלי שהוא מערה ממנה חוץ פדבש ויפין. שהוא עב מאד ודרי הוא כמחקר, שבשפלותו פוסק הוא דולף מלמטה למעלה, והכי אמרין במדות: הצפחת. ברשקא בלעז שחן צבות ונכנסת ונכתתה השערה עם הדבש שמויפין בו. מתוך שהוא טוב ועב מערבין בו מים וזין ואין נברות בו: שמויפין. שקרנים ודולכי רכיל: מפאמינים בתקדוש ברוך הוא. לומר ממונם לני הדור מזהו ולצדקה ולחוצאת שבתות וימים טובים: שיתבשו שלחנם לעתיד לבא. שאין מקבלין שבר שלם, והכי משמע כי מי בו ליום הבא את הצדיקים: קטנות. קטנות אמנה: קטני רשעי בני ישראל. שמתו

כשהן קטנים:

שמוכזין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו" הדיברים ככתבן, כמו
 שחצבו אותה מן ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל, דברי
 רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי אפשר לומר כן, והלא כבר
 נאמר בפסוק אחר, "כל אלה אבנים יקרות וגו' מנזרות במנרה"
 - בכלי ברזל מלאה פגיונות, הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותות
 בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד לומר 'כל כלי ברזל לא נשמע'
 כפית בהבנותו, פירושו, שבבית לא נשמע כלי ברזל, אלא שהיה
 מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם מוכנות מכפנים. אמר רבי,
 נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים שלמות כחציבתן באבני
 מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים מסותות באבני ביתו של
 שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים
 מגוררות במגרה, בענין בנין ביתו נאמר.
 שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים
 מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיזה צורך
 הביאודו. משיבה הגמרא, השמיר מביע ליה, לכתבנא, אבנים
 הללו של האפוד והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי
 ישראל, אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר עליהם 'פתוחי
 חותם', שמשמעו חקוק בתוכם, ואין מסרמין עליהם את האותיות
 באיזמל, משום שנאמר עליהם 'במלואותם', שמשמעו שתהינה
 שלמות בלי חסרון, אלא כותב עליהם תחילה את השמות בדיו,
 ומפראה להן - לאבנים הרשומות בדיו את השמיר מבחוץ, והן
 נבקעות מאליהן בצורת האותיות, תראה זה שנבקעת מאליה
 בימות החמה ואינה חסרה כלום, ובבקעת זו שנבקעת אדמתה
 בימות הנשימים ואינה חסרה כלום.
 תנו רבנן, שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית
 נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין
 אותו, ויורכין אותו כפסגון של צמר, ומניחין אותו באיזני של
 אבן - בארזו על עופרת מלאה סובי שעורין.
 אמר רבי אמי, משהרב מקדש ראשון בטל שירא פרנא - מין
 משי חשוב, וזוכית לבנה. תניא נמי הכי, משהרב מקדש ראשון
 בטלה שירא פרנא, וזוכית לבנה, ורכב ברזל. ויש אומרים,
 אף יין קרוש - שנעשה מוצק תבא משני, הדומה פניונוי דבילה
 בטל אז.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש בטל השמיר ונזפת צופים.
 שואלת הגמרא, מאי נזפת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדבקת
 על גבי נפה מרוב שומנה בשעת הניפוי, ודומה לעיסה שגילושה
 כבר בדבש ושמן, ונזפת' הוא על שם דבק הנפה, וצופים' הוא על
 שם שצפה עליה. ולוי אמר, נופת צופים הם שתי בדפות לחם
 הנדבקות בתנור על גבי שתי דופניו מן הצדדים, כבר בדפון זה,
 וכבר בדפון שכנגדה, ותופחות וקאות כל כך בתנור, עד שמגיעות
 זו לזו ונזפת' הוא מלשון נוף, שגדל הככר כמו ענף עץ, וצופים'
 הוא מלשון צף, שהככרות תופחים וצפים. ורבי יהושע בן לוי אמר,
 נופת צופים זה דבש תבא מן הצפיא - מן ההרים הגבוהים שמהם
 צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא מן
 המקומות הגבוהים, בדמיתרם רב ששט על הפסוק 'כאשר תעשינה
 הדבורים, כמא דנתנן דבראיתא ושירין ברומי עלמא ומתין
 דוקשא מעישיבי מורא - כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה
 העולם, ומביאים דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא
 ממקומות הגבוהים.
 כיון שעסקנו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה במסכת מכשירין
 העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצזק מכלי טהור לכלי
 טמא, מהור - אינו חיבור להעבי את הטומאה מהכלי הטמא לכלי
 הטהור, חוץ מדבש ויפים והצפיתים שהם משקים עבים מאד, עד
 כדי שכשנפסק הקילוח, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי ויפים,
 אמר רבי יוחנן, זהו דבש שמזיפין בו ומעריכים בו יין ומים, ומתוך
 שהוא עב אין הדבר ניכר. ור"ש לקיש אמר, הוא קרוי ויפים על

הרחיבה שאל נפשה ופצרה פיה לכלי חק וירד הדרה והמנה
 ושאלה ויעלו בה" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
 בגיהנום.
 שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.
 שואלת הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים
 ותומים. אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר,
 אף בימי דוד, וימני סליק וימני לא סליק - פעמים עלתה להם
 תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק
 באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום ועלתה לו תשובה,
 שאל אכיתר באורים ותומים ולא עלתה לו תשובה, שנאמר באותו
 ענין 'ועל אכיתר', ופירושו, שנסתלק מן הכהונה כיון שלא נענה.
 מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
 ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר 'ויחי לדוד'
 אלהים כל ימי זכרה וימי זכרהו המבין בראות האלהים, מאי
 לאו ראה זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים
 ותומים. מתרצה הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראה נביאים.
 עוד מקשה הגמרא מבריתא, תא שמע, משהרב בית המקדש
 ראשון, בטלו ערי מגשר - ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגשר,
 ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם להשיך אדם
 לומר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר
 בעליית זרובבל, בבנין בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב
 יחוסם, 'ויאמר התנשאתם להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים'
 עד עמוד כהן לאורים ותומים, הרי שגם אז היו אורים ותומים,
 [אמור לו], אין הפירוש כך, אלא באדם שאומר להכיר עד שיחיו
 מתיב ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם התרשאתם, שלא יאכלו
 מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש
 בבריתא זו שאורים ותומים פסקו רק משהרב בית המקדש הראשון,
 ושם על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל
 ושלמה.
 אלא אמר רב נחמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם
 פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחגי
 זכריה ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים נינהו
 ובימייהם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בבריתא, שהם היו
 הנביאים האחרונים, דתנו רבנן, משמתו חגי וזכריה ומלאכי
 נסתלקה רוח הקודש של נבואה מישראל, הרי שהם היו הנביאים
 האחרונים, ואף על פי כן היו משהמשים כבת קול מן השמים,
 שפעם אחת היו חכמים מסובין בעליית בית גורא ביריחו, נתנה
 עליהן בת קול מן השמים ואמרה, יש ככם אדם אחד שראוי
 שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה, נתנו עליהם
 בחלל הקון, ובשמת הלל הזקן, הספידוהו, הי חסיד הי עניו
 תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחת היו חכמים מסובין בעליית
 ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש ככם אדם
 אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו וקאין לכה,
 נתנו עליהם בשמואל הקטן, ובשמתו, הספידוהו, הי עניו הי
 חסיד, תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן, אמר בשעת
 מיתתו ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן
 גמליאל נשיא ישראל, וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, ינתנו
 להרבא - להריגה בחרב בגורת המלכות, וזכריה אף הם יהיו
 לקמלא - להריגה במיתות משונות אחרות, ושאר עמא יהיו לביוא
 לבו, ועקן סניאין עתידין למית על עמא - ויצא רבות עתידות
 לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן כבא בקשו לומר מיתות
 כשהרגו, הי חסיד הי עניו, אלא שנמרפה שעה מלהספידו, לפי
 שאין מספידין על הרוגי מלכות מאמת המלכות.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש בטל השמיר בו, תנו רבנן,
 שמיר זהו שבו ננה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית
 שבנה שלמה, "והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יָרַד מִלִּבְרָכָה וַיִּטֵּל טַעַם פִּירוֹת וְכוּ'. מביאה הגמרא ברייתא
 בענין זה, תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, טהרה במלה טעם
 וריח, מעשר ביטל שומן דגן. מספרת הגמרא, רב הונא אשכח
 תומרתא דחינוניתא - מין תמרה שמנה שאף יש בה ריח טוב,
 שקלה ברכה בסודריה - נטלה רב הונא ועטפה בסודרו, אתא רבא
 בריה של רב הונא, אמר ליה לרב הונא, מורחניא ריחא דחינוניתא
 - מריח אני ריח של תמרה חינוניתא, אמר ליה רב הונא לרבה בנו,
 בני, כיון שהרחת את ריחה, ודאי טהרה יש בך שלכך לא ניטל ממך
 ריח הפירות, יהבה ניהליה - נתנה לו רב הונא לרבה, אדחכי אתא
 אבא בריה - בין כך בא אבא בנו של רבה בר רב הונא, שקלה יהבה
 ניהליה - נטלה רבה בר רב הונא ונתנה לאבא בנו, אמר ליה רב
 הונא לרבה בנו, בני, שמחת את לבי בכך שיש בך טהרה, והקחית
 את שיני בכך שהראית לי שאנה אוהב את בנך יותר ממני, שלקחת
 אותה ממני ונתת לו, היינו דאמרי אינשי, רחמי דאבא אבני -
 רחמי האב על בניו, רחמי דבני אבני דהוו ליה - ורחמי הבן אינם
 על האב, אלא על הבנים שלו.
 עוד מספרת הגמרא, רב אחא בר יעקב איטפל ביה ברב יעקב בר
 ברתיה - טרח בגידולו של רב יעקב בן בתו, כי גדל, אמר ליה רב
 אחא בר יעקב לנכדו, אשקין מא - השקני מים, אמר לו רב יעקב,
 לאו בריך אנא - אני בנך, ואיני חייב לכבדך כאב, והיינו דאמרי
 אינשי, רבי רבי, בן ברתא אנא - גדל גדל את נכדך, ולבסוף
 יאמרו לך בן בתך אני.
 משנה. בפולמוס של אספיינוס - בביאת חילו של אספיינוס
 קיסר רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, נזרו חכמים על עמדות
 חתנים, ועל האירוס. בפולמוס - בביאת חילו של מיטוס,
 כשהביאו הורקנוס להילחם עם אריסטובולוס אחיו, נזרו חכמים על
 עמדות בליות, ושלל למד אדם את בנו ויונית. בפולמוס - בביאת
 החיל האחרון על ירושלים, שבו בא מיטוס והחריב את בית המקדש,
 נזרו חכמים שלא תצא חבלה באפריין - בחופת כבוד של מעילים
 וטליתות מזהבות בתוך העיר כשמליכים אותה מבית אביה לבית
 בעלה, ורבותינו התירו שתצא חבלה באפריין בתוך העיר.
 משמת רבי מאיר, במלו משלי ששלים - מלמדים את החכמה
 דרך משל ומליצה, כגון משלי שועלים. משמת בן צואי, במלו
 השקדני - שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. משמת בן
 זומא, במלו דהרשנים - דורשים את פסוקי התורה. משמת רבי
 עקיבא, במל כבוד התורה - שהיה דורש כל קוץ וקוץ של אותיות,
 וכל שכן אותיות, וזהו כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. משמת
 רבי הנינא בן דוסא, במלו אנשי מעשה - בטוחים בצדקתם
 ועושים מעשי פלא. משמת רבי יוסי קמנא, פסקו חסידים, ולמה
 נקרא שמו קמנא, שהיה קמנא וסופם של חסידים. משמת רבן
 יוחנן בן זבאי, במל ויו החכמה. משמת רבן גמליאל הזקן, במל
 כבוד התורה - שהיו עד אז עוסקים בה בעמידה, ומשמת ירדה
 חולשה לעולם ועוסקים בה בישיבה, ומהם מחרה ופרישות.
 משמת רבי יסמעאל בן פאבי, במלה ויו הכהונה - שהיה חכם
 ועשר וכתבים רבים אוכלים על שולחנו. משמת רבי, במלה ענה
 ויראת חטא.
 [גמרא. תנו רבנן], רבי פנחס בן יאיר אומר, משחרב בית
 המקדש בושו חברים - תלמידי חכמים ובני חורין - מיוחסים,
 וחפו ראשם לפי שהיו הממזרים ועזי הפנים בגדולה ועושר,
 והתלמידים והמיוחסים בעניות, ונדרלו אנשי מעשה, ונברו פעלי
 זרוע ובעלי לשון, ואין דורש לישראל ואין מבקש עליהם רחמים,
 ואין שואל בשלום חבירו, ואם כך, על מי לנו להשען, על אבינו
 שבשמים.
 רבי אלעזר הנדול אומר, מיום שחרב בית המקדש, שרו
 חבימיא למחוי בספריא - התחיל ערך החכמים להיות כמלומדי
 תינוקות, וספריא כחזוניה - וערך מלומדי התינוקות התחיל להיות
 כשמי הצבור, והוניה בעמא דארעא - וערך שמי הצבור התחיל
 להיות כעם הארץ, ועמא דארעא

שפכזבזין - שמבטלים דין אביהם הרשעים לעתיד לבוא, וכך
 אומרים לפניו, רבונו של עולם, מאחר שאתה עתיד ליפרע מהן,
 למה הקחית שניהם גם לענשם במיתתו בקטנותו.
 אמר רבי אלעזר בר ירכיה, אלמלא תפלתו של דוד, היו כל
 ישראל בגלות מוצרי רבב - שומנים ודברים מאוסים, מתוך עניותם,
 שנאמר בתהילים, שבקש דוד על ישראל, שגם כשיהיו בגלות,
 'שיתת ה' מורה להם, שפירושו, תתן לעניים מרות ועושר, כדי שלא
 יהיו פחותים ונבזים כל כך בעיני האומות.
 ואמר רבי אלעזר בר ירכיה, אלמלא תפלתו של חבקוק, היו
 שני תלמידי חכמים מתבכסים במלית אחת מרוב עניותם ועוסקין
 בתורה, שנאמר בתפלתו של חבקוק, 'ח' שמעתי יראתי ה'
 פעלך בקרב שנים תיחוו, אל תקרא בקרב שנים, אלא בקרב
 שנים, וכך הוא נדרש, פעלך, שהיא התורה, כששנים מתקרבים
 ללמוד אותה בכסות אחת מחמת עניים, חיה אותם לבל יהיו עוסקים
 בה בעניות מרובה.
 ואמר רבי אלעזר בר ירכיה, שני תלמידי חכמים המהלכין
 בדרך ואין ביניהם דברי תורה, ראוי לישרף באש, שנאמר
 כשולכו אליהו הנביא ואלישע תלמידו, 'ויהי המה הולכים הלוך
 ודבר והנה רבב אש וגו' והפריד ביניהם, ולקח את אליהו, מעמא
 שלא נשרפו אש של מעלה, הוא משום דאיכא דיבור תורה ביניהם,
 הא אם ליכא דיבור, היו ראוי לישרף.
 ואמר רבי אלעזר בר ירכיה, שני תלמידי חכמים הדרין בעיר
 אחת ואין נוחין זה לזה בחלוקה, אחד מהם מת על ידי חברו, ואחד
 - ההורג בשגגה גולה על ידו, שנאמר בפרשת ערי מקלט, שמטרת
 עיר מקלט היא 'לנום שמה רוצח אשר רוצח את רעהו בבלי
 דעת', ואין 'דעת' אלא תורה, שנאמר על ישראל כשעברו על
 מצוות התורה 'נרמו עמי מבלי הרעת' שפירושו, שנטפשו עמי
 מתוך שלא עסקו בתורה, ונדרש הפסוק של ערי מקלט כך,
 שהריצחה נגרמה משום שלא עסקו יחד בדעת שהיא תורה.
 אמר רבי יהודה בריה דרבי חיאי, כל תלמיד חכם העוסק בתורה
 מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר, 'כי עם גציון ישב
 בירושלים ככה לא תכבה חנוי יתנד לקול ועקר בשמעתו ענה',
 ונדרש, שהקדוש ברוך הוא עונה לקול תורה אלו היושבים שיבה
 של תורה, ובתריב בתריה, שבאיהו עסק התורה הדברים אמורים,
 'ונתן ה' לכם לחם צר ומים לחץ', ומכאן, ששיבה זו היא על ידי
 הדחק. רבי אבהו אומר, אותו העוסק בתורה מתוך הדחק משגיגין
 אותו מיו שכינה, שנאמר בסוף הפסוק, 'והיו עיניך רואות את
 מוריד'. רבי אחא בר הנינא אומר, אף אין הפנינו נגלל בפניו,
 שנאמר באתו הפסוק 'ולא יבנה עוד מוריד', שפירושו, שלא יסתר
 ממך מוריד, שהוא הקדוש ברוך הוא, ולא תנעל המחיצה בינך לבניו.
 שנינו במשנה, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע,
 מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין קללה וכו', אמר רבא, לא
 זו בלבד שאין יום שאין בו קללה, אלא בכל יום ויום מרובה קללתו
 מאלו חבירי, שנאמר בתוכחת גישל, 'ובך יום ויום ערב
 ובערב תאמר מי יתן בך', ויש לשאול, הי בך - על איזה בך
 הכוונה שבערב תאמר עליו מי יתן ויבא, אילימא תאמר כך על בך
 דלמחר, מי ידע מאי הוי - וכי יודע הוא שידיה טוב יותר, אלא
 תאמר כך על הבקר דחליף - שעבר, מי יתן ויבא שוב יום כזה, משום
 שהיה טוב יותר מן הערב שאחריו. שואלת הגמרא, ואלא אם כל
 יום מתרבה הקללה, עלמא אמאי קא מקנים - על מה העולם
 עומד. עונה הגמרא, אקדישה דיסידרא - על סדר קדושה שאומרים
 על הסדר בשחרית אחר תפילת שמונה עשרה, ואיהא שמייה רבא
 דאנתא - ועל 'אמן יהא שמיה רבא' שעונים העם אחר הדרשה
 בדברי אגדה כל שבת, שנאמר, 'ארץ עפתה כמו אוהל צלמות
 ולא סדרים', משמעו, שהארץ חשכה וצלמות כשאין בה סדרים,
 סוף הפסוק הוא, 'ועופע כמו אוהל', ופירושו, הא אם יש סדרים -
 סוף קדושה יהא שמייה רבא, אזי תופיע הארץ מאופל.
 שנינו במשנה, העיד רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש וכו' ולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

ששבו וזוין דין אביהם. קורעים דין אביהם, ששכבאין לדונם אומרים לפניו וכו'. הקמיתה
שניהם. למה האבלתם וצערתם עלינו במותנו ונפרעת מהם בחייהם: מוכרי רכב. רכב הוא
דבר מאוס. כגון חלב וזשמן ודגב בנדרים ונאמסין. ואין לך אדם מתעסק בהם אלא עני
שיתה' ה' מורה להם. לעיל מורה כתיב כי לא ינצח איש את אביו תקות עניים תאבד לעד
שיתה' ה' מורה להם. תן להם מרות לאותן עניים
עשר שיהו הגוים נוחזין בהם כבוד. וידעו הגוים
שכן אנש ואינם אלהות. שאין כל הכבוד
והגדלה שלהם: מתבספין בפלית אחת. משום
עני בקרב שנים. אותה פעלה שלך הדתו דבר
הנורא שהיא בקרוב שנים. שבנים צריכין
להתקרב יחד בכספי אחד: תחיה. רפאהו ותרזח
להם ותן להם חיותם: תהא חולכים הלוח ודבר.
בדברי תורה. כאלהו ובאלישע כתיב: ראויין
לישר. שעל מנת כן בא הרבב אש עליהם: אחד
מות ע"י חברו שהרגו בשוגג וזה גולה לעיר
מקלט, ואם אין כאן מיתה סימן למיתה ואיכא
וגלות סימן לגלות שאחד מת ואחד גולה: בכל
דעת. על שלא היה להם דעת להיות מלמדין זה
את זה ולמדין זה מזה: נדמו עמי. וסיפיה דקרא
ותשכח תורת אלהיה: כי עם בציון ישב. אלו
יושבי ישיבת תורה, וסיפא דקרא תנו יחזק לכול
עמק: להם צר. במי הנהוב מדבר, במי
שמונותיו קשין עליו ואעפ"כ יושב ועוסק
בתורה: והיו עיניו וגו'. וכן בתריה כתיב ולא
יבנה פתור. מחזקה לא יבנה. לא יתבסס ממך
בכנה בגדו ומחזקה דלמחר. מי יתן שיכא יום: מי
ידע. אם יטב מן הלילה: אלא דחליף. מי יתן
היה זה יום הדין שיהיה אלא שיעבר. אלא שיעבר
שנים: מאחר שהקלה ודלכס תמיד ורבה:
אנשיה פדריה. סדר קדשה. שלא תהנה ורבה:
שיהו יכל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר
מועט, שאומר קריאתו ותרנומו ותן בעוסקין
בתורה. ובין שנוהג בכל ישראל בתלמידים
ובעמי הארץ ויש כאלו שנים קדשת השם
ותלמוד התורה כתיב הוא. וכן יתא שמהי רבה
מכר שיעורא אחר הגדה שהרשע דורש בריבם
בכל שבת והיו נוחזין בה. ויש היו נקצצין כל
העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאלו
התורה וקדוש השם: קריים. סדר פרשיות התורה:
טהרה. שפסקה מישאל: בשלה מעם. הפרות
וירחם. שמתוך שהיו טורחים ונוהגין בקטנה רע
הקרה מטהר פרומיתו מריח רע ומטעם רע
מעשה בשל שפן דגו. בעין פסוק מעשרות פסק
שמן הדגן כשמו של מעשר דאקרי חלב
בדכתיב כל חלב יצאה וגו' ופסקו יום דחגיגותא.

ששבו וזוין דין אביהם לעתיד לבוא. אומרים לפניו:
רבונו של עולם, מאחר שאחת עתיד ליפרע מהן, למה
הקמיתה שניהם בהם. אמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא
תפלתו של דוד, היו כל ישראל מוכרי רכב, שנאמר:
"שיתה' ה' מורה להם". ואמר ר' אילעא בר יברכיה:
אלמלא תפלתו של חבקוק, היו שני תלמידי חכמים
מתבספים במלית אחת ועוסקין בתורה, שנאמר: "ה'
שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים תיהיו" אל
תקרא "בקרב שנים" אלא "בקרוב שנים". ואמר ר'
אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים המהלכין בדרך
ואין ביניהן דברי תורה, ראויין לישרף באש, שנאמר
"ויהי המה חולכים הלוח ודבר ואחד גולה, ואמר ר'
אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים הדרין בעיר
אחת ואין נוחזין זה לזה בהלכה, אחד מת ואחד גולה,
שנאמר: "לנש שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בכלי
דעת" ואין דעת אלא תורה, שנאמר: "נדמו עמי מבלי
הדעת". אמר ר' יהודה בריה דר' חייא: כל תלמיד חכם
העוסק בתורה מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר:
"כי עם בציון ישב בירושלם כבו לא תבכה חנון יתןך
לקול ועקד בשמעתו ענך" וכתביב בתריה: "ותן להם ה'
להם צר ומים לחץ". ר' אבהו אומר: משביעין אותו מין
שכינה, שנאמר "והיו עיניו ראות את מוריד". ר' אחא
בר חנינא אומר: אף אין הפרגוד ננגל בפניו, שנאמר:
"ולא יבנה עוד מוריד": רבן שמעון בן גמליאל אומר
משום ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש אין וכו':
אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו,
שנאמר "בפקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן
בקר" הי בקר? אילמא בקר למחר, מי ידע מאי הווי?
אלא דחליף. ואלא, עלמא אמאי קא מצינ? אקדושה
דיסדרא וא"הא שמהי רבא? דאגדתא, שנאמר: "אין
עפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים" הא יש סדרים,

רש"י

שמנה ויש בה ריח טוב, ומין תמרים הוא לעצמן: טהרה יש בה. לפיכך מריחה לך ולא
בטל הריח מאליה: אמת בריה. דרכה בר רב הווא: אל. רב הווא לבריה: שמתא את לבי.
השקדנה: והקמיתה את שני. שדראיתני שאובקתה על בך דבר מעלי, שנטלת מקוני ונתת
לו רחמי. אהבה: איטפל ביה. גדלו בביתו: רבי רבי. גדלו גדלו אותי ואע"פ כן איני בור
ברךך אלא. ואין עלי לכבוד בך: טהרי
בפולמוס. חל שהביא אספיקוס על וירושלים:
עטרת חתנים ואירוס. מפרש בגמרא: בפולמוס
של מיטום. שהביא הורקנוס אריסטוהלוס
אחיו, ובין זה לזה היו ממששים וישמים פנה
בדאמר בסדר עולם: עטרת. עטרת
בגמרא: בפולמוס האחרון. הוא של חרבן הבית
ושל טיטוס נמי תורה: באפריון בתוך העיר. שהיו
מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריון
של מעילים וטליתות מזהות מקפות לה: מושלי
משלות. לתת אות אמתלא וטעם לחכמה לבנם
בה כשערי בינה. כגון משלות שועלים דאמר
בסנהדרין וף לה' כי הוה דריש ר"מ בפירקא וזה
דריש תלתא שמעתא ותלתא אגדתא ותלתא
מתלי: שנקדים. שוקדין על דלתות בית המדרש
לילה ויום בדאמר ביבמות וף טמא אכל מה
אעשה שנשפי חשקה בתורה: תדרשנים. שהיה
בקי בטעמי המקראות בדאמר לא וכיתי
שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שירדשה בן
זומא (נקטו וף יכא: בשל כבוד תורה. שהיה נותן
לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אור, וכ"ש
תבות יתרות ואותיות יתרות כגון בת ובת אני
דורש ופסקיון וף לה' וזהו כבוד תורה גדול שאין
בה דבר לבסלה אנשי מעשה. בטוח בחשיבותו
ויעשה מעשים ספלאים בדאמר בעשית וף לה' (ה)
נמשי בשורין: אמר לחמך וירדוק ולעולם להביא
זאבים בקרניהם: קטנותם של חסידים. שהיו
החסידים חולכים וכלים והוא היה מקטנותיהם
וסוף: וזו החכמה. זה לא ידענא מאי היא: משפת
ר"ג תוקן בשל כבוד התורה. במסכת מגלה וף
(ה) אמר שעד שמת הוא היה בריאתו בעולם
ולא היה למדור תורה אלא משמת אחר שמת הוא
יך חלי לעולם והוצרכו למדור תורה מלש
בשל וזו חכמה. שהיה חכם ועשיר וכתבים רבים
אוכלי על שלמה: ובני חורין. מחסין: חפ
ראשם. שגבר יד עני פנים ממזרים שהם
עשירים ואילו עניים: נדלדלו אנשי מעשה. אין
חש להם: שני דורש. לישרא ואין בכשם
עליתם רחמים: ואין חכמים: התחילו החכמים
ספריא. מלמדי תינוקות, שהם קטנים מן
החכמים: קעמא דארעא. קעמא דארעא
אולא

תופיע מאופל: לא יר טל לברכה וניטל טעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: מהרה בפולה טעם וריח, מעשר ביטל
שומן דגן. רב הווא אשכח תומרתא דחיוניתא, שקלה. פרקה בסודריה. אמת רבה בריה, אמר ליה: מורחניא וריחא דחיוניתא. אמר
ליה: בני, מהרה יש בה. יהבה גיהליה. אדהכי, אמתא אבא בריה. שקלה. יהבה גיהליה. אמר ליה: בני, שמתא את לבי והקמיתה את
שני. חיינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבני, אבני דהווי ליה. רב אחא בר יעקב, איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה. כי
גדל, אמר ליה: אשקין מיא. אמר לו: לאו בריך אלא. והיינו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אלא: מתני' בפולמוס של אספסיינוס
גזרו על עטרת חתנים, ועל האירוס. בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרת פלות, ושלא ילמד אדם את בנו ויוניא. בפולמוס האחרון
גזרו שלא תצא תפלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא תפלה באפריון בתוך העיר. משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים.
משמת בן עזאי בטלו השקדנים. משמת בן זומא בטלו תדרשנים. משמת ר' עקיבא בטל כבוד התורה. משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו
אנשי מעשה. משמת ר' יוס' קטנתא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קטנתא"? שהיה קטנתא של חסידים. משמת ר' יוחנן בן זבאי
בטל וזו החכמה. משמת רבן גמליאל תוקן בטל כבוד התורה, ומתה טהרה ופרישות. משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטלה וזו הכהונה.
משמת רבי בטל ענוה ויראת הטא: גמ' [תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחסו
ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, ונברו בעלי זרוע ובגלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים.
ר' אלעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכמיא למהו ספריא, וספריא בחנינא, וחנינא קעמא דארעא, ועמא דארעא
אולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

אֵלֶּיָּהּ וְנִלְוָה. הולכים ונולדים ומתנוללים: בעקבות הפשיה. בסוף הגלות לפני ביאת משיח: והיו ביקר. שהכל עוסקין במשפחות: ואין תובתה. אין לה אדם שיכול להוכיח. שכלם נבשלים בחטאות ובשמועיות אומר לו אתה כמותי: ובית העיר. של חכמים יהיו לבית זנות. שכל החכמים ואין לומר תורה. וראו חרב מאין איש, ובעלי יומה מתגוררים שם מפני שחיו לעיר היו בתי מדרשות שלהם: גמ'.

אֵלֶּיָּהּ וְנִלְוָה, וְאֵין שׂוֹאֵל וְאֵין מִבְּקֵשׁ, עַל מִי יֵשׁ לְהִשָּׁעַן עַל אֲבוֹנֵי שִׁבְשָׁמַיִם. בעקבות משיחא, חוצפא יסבא ויוקר יאמיר. הנפן תתן פריה ותינו ביוקר, ומלכות תהפך למינוח ואין תוכחת. בית וועד יהיה לננות, והגליל יחרב, והגבול יושם, ואנשי הגבול יסבבו מעיר לעיר ולא יחוננו, והכמות סופרים תפסר, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים יליבנו, זקנים יעמרו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, פלה בחמתה, איבי איש אנשי ביתו, פני הדור בפני הפלך. הן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להשען על אביו ששבשמים: גמ' אמר רב: לא שנו אלא של מלך וגפרית, אבל של הדם ושל וורד מותר. ושמואל אומר: אף של הדם ושל וורד אסור, של קנים ושל חילת מותר. ולוי אומר: אף של קנים ושל חילת אסור. וכן תני לוי במתניתיה: אף של קנים ושל חילת אסור: ועל האירוס: מאי "אירוס"? אמר ר' אלעזר: מבלא דחד פוקא. רבה בר רב הונא, עבד ליה לגבריה מנבורא. אתא אבוי, תגריה. אמר ליה: מיתלף במבלא דחד פוקא, זיל עביד ליה אפוקא דחצבא או אפוקא דקפא: בפולמוס של טיטוס גזרו על עמרות פלות וכו': מאי "עמרות פלות"? אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: עיר, של זהב. תניא נמי הכי: איהו עמרות פלות? עיר של זהב, אבל עושה אותה כיפה של מילת. תנא: אף על חופת חתנים גזרו. מאי "חופת חתנים"? והורית המוזהבות. תניא נמי הכי: אלו הן חופת חתנים, והורית המוזהבות, אבל עושה פפירית ותולה בה כל מה שירצה: שלא ילמד את בנו ויונית: תנו רבנן, פשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבחזי ואריסטובולוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם זקן אחד שהיה מבזי בחכמת יונית, לעז להם בחכמת יונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר, שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו, וזרעוהו ארץ ישראל ארבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית. ועל אותה שנה שנינו: מעשה וכן עומר מגנות צריפים, ושתי הלחם מפקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סורסי למה? אלא, אי לשון הקודש אי לשון יונית. ואמר רב יוסף בבבלי לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד. וחכמת יונית מי אסירא? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עני עוללה לנפשי מפל בנות עיר"? אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה יונית, ולא גשתיר מהן אלא אני בןא, וכן אחי אבא בעסיא. שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הו, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרבי האמורי. אבטולוס בן ראובן התירו לו לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה יונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא פלה באפריון וכו': מאי מעמא? משום צניעותא: משמת רבן יוחנן במלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר גנו ספר תורה. משמת ר' יהושע במלה עצה ומחשבה. משמת ר' עקיבא במלו ורעי תורה ונסתתמו מעינות החכמה. משמת ר' אלעזר בן עזריה במלו עמרות חכמה, ש"עמרת חכמים עשרם". משמת ר' חנינא בן דוסא במלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטנתא במלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטנתא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן עזאי במלו השקדנין. משמת בן זומא במלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי הויפלו צרות: משמת רבי במלה ענוה ויראת חטא: אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני ענוה, דאיבא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתני יראת חטא, דאיבא אנא:

שבקרה על חלול שמו: ועל אותה שנה שנינו כו'. שאותה שנה התירבו החילות את הורעים שסביבות מדינת ירושלים והוצרך להביא אותה שנה את העמר מגנות צריפים, ובשאר השנים מצות העמר להביא מן הקרוב לירושלים דכתיב (ויקרא כ) בקרמ תקריבו שהיא הורע לח והדר מלא מקמו. וכשהוא בא מרחוק מתיבש ומתמעך ואין בר השכלת מלא מן הגרעין: לשון סורסי. קרוב הוא ללשון ארמי, ואומר אני שזה לשון גמרת ירושלמי, ואמנות העולם קורין אותו לינ"א שוריי"א: או לשון יוני. שהיו קרובין לארץ זון, ולשון זון יפה מזה והיה לו לספר בו: מאי דכתיב. לא גרס אלא ר"ש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שעליו לעולל את עניו בבכי יותר מן הכל: עוללה. מנולת את עיני לנפשי. על נפשי מפני קורותי: מספר קומי. שערו שלפניו ומניח בלורית מאחוריה מדרבי האמורי. שהן מניחין בלורית לשם עבודת בוכבים: גנו ספר תורה. שהיה בעל הלכות מפי שמועה דרבה, וסדורות בפיו כאלו כתוב בספר בדאמר בסנהדרין (דף סח) דרבה תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני שונה שלשת אלפים הלכות בנטיעות קשואין ושלש מאות בביתר עזה: עצה ומחשבה. שהיה וחד בדורות ובקי בהלכות ובתשובת האפיקורסים ולהבין ברמזיהם בדאמר' בפ"ק דהגניגה (דף סו) כי נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן ממנינם, אמר להן אבדה עצה מבני ישראל נסדקה חכמה של עובדי בוכבים: ורעי תורה. עמס סבא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות המשתנים במקרא: רבי אלעזר בן עזריה. שער תורה בדאמר' (פסוק סו) תריסר אלפי עגלי וזה מעשר מעדריה כל שתא: דאיבא אנא. שאני ענותו:

הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בה, ואז נודעוה ארץ ישראל ארבע מאות פסחה מחמת חילול
כבוד שמים, אותה שעה אמרו חכמים, ארור אדם שיגדל חוירים,
וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית, ועל אותה שנה שבאו
הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שנינו, מעשה וכן עומד
מנגות צריפים ושתי הלחם במקעת עין סוכר שהם מקומות
רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות
ירושלים.
מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יונית אסורה, והאמר רבי,
בארץ ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון
הקודש, אי לשון יונית שהיא לשון צה ויפה ואילו לשון סורסי הוא
לשון עילג, ואמר רב יוסף, בבבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא
או לשון הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי
מבואר בדברי רבי, שלשון יונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון
יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד שאמנם לשון יונית מותרת, אבל
חכמת יונית, שהיא שפת רמזים שהקרויים למלכות משתמשים בה,
אסורה.
שוב מקשה הגמרא, וחכמת יונית מי אסירא, והאמר רב יהודה
אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה
"עני עוללה לנפשי מכל בנות עיר" ליש להצטער לבכות ולנוול
את עיני יותר מכל משפחות עיר, אלא לרבים היו בבית אבא -
רבן גמליאל דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות
מהם למדו חכמת יונית, ולא נשתמיר מהן אחר החורבן אלא אני
באן, וכן אחי אבא בעסיא, הרי שמותר ללמד חכמת יונית.
מתרצת הגמרא, שאני של בית רבן גמליאל דקרובין למלכות הוו
והיה להם צורך להשתמש בחכמת יונית לצורך ישראל, דתנאי, מי
שהוא מספר קומי - מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה
מודרין ליהאמורי שהיו נוהגים לעשות כך לשם עבודה זרה, אולם
אכזולוס בן רובין התייר לו חכמים לספר קומי, לפי שהיה קרוב
למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התייר להן ללמוד חכמת
יונית מפני שקרובין למלכות.
שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון
וכו' ושנינו שם שרבותינו התייר גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי
מעמא התייר רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום גניעיותא -
שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי בשלה זוי ההקבחה. תנו
רבנן, משמת רבי אליעזר בן הורקנוס, נגזר ספר תורה - שהיו
הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת
רבי יהושע, בשלה עצה ומחשבה - שהיה הזיר בדרשות ובקי
בהלכות, ויודע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא,
בטלו זרועי תורה - עומק הסברא בתורה, ונסתתמו מעיינות
ההקבחה - שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות
הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא.
משמת רבי אליעזר בן עזריה, בטלו עטירות חכמה - שהיה
עשיר מופלג, ש"עטירות חכמים עשרים". משמת רבי חנינא בן
דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטניא, בטלו
בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטניא, שהיה
מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי, בטלו השקרנין.
משמת בן זומא, בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן
גמליאל, עלה גובאי רבני צרות. משמת רבי, הוכפלו צרות.
שנינו במשנה, משמת רבי, בטלו ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב
יוסף לתנא השונה את המשנה, לא תיתני במשנתך ענוה, דאיכא
אנא - שהרי יש אותי, שאני עני. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא
תיתני במשנתך ויראת חטא, דאיכא אנא - שהרי יש אותי, שאני
ירא חטא.

אולא ודלדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל לישראל
ואין מכבש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
בעקבות משיחא הוצפא סגא - לקראת ביאת המשיח תרבה
החוצפה בעולם, ויזקר ואמיר - היוקר יגדל, הנפן תתן פריה ותיין
למרות כן ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, ומלכות תהפך
למינות, ואין תובחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של
החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום
שמתאספים בו בעלי זמה, והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים
וחסידים יחרב, והבבל יושם - יהיה שמם, ואנשי הבבל - אנשי
גבול ארץ ישראל יסוככו מעיר לעיר, ולא יחוננו - אין מי שיחון
אותם, וחכמות סופרים תפסח - יהיה לבו, וירא חטא ימאסו,
והאמת תהא נעדרת, נערים פני וקנים לפינו, וקנים נעמדי מפני
קננים, "בן מנוול אב, בת קמה באמה לחרפה ולביישה, בלה
בחמתה, אויבי איש אנשי ביתו", פני הדור בפני הכלב - שתהיה
עזות ולא יתביישו זה מזה, תבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש
לנו להשען, על אבינו שבשמים.
(גמרא) אמר רב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא
עטרה של מלח ונפרית - העשויה מאבן מלת, או מכסף וזהב,
ומציינים אותו בגפרית, אבל עטרה של הדם ושל וורד מותר.
ושמואל אומר, אף עטרה של הדם ושל וורד אסור, אבל של
קנים ושל חילת - צמח כמין גומא הגדל במים מותר. ולוי אמר,
אף עטרה של קנים ושל חילת אסור, וכן תני לוי במתניתיה -
וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של קנים ושל חילת אסור.
שנינו במשנה, בפולמוס של אספסיינוס גזרו על וכו' ועל האירוס.
שואלת הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אליעזר, מבלא דחד פומא
- פעמוני שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת
הגמרא, רבה בר רב הונא עבד ליה לגריה מנבדא - עשה לבנו
מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, אתא אבבה
תקריה - בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושרבו, וכך אמר
ליה רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי מיהלף במבלא
דחד פומא שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, ויל
עבד ליה תוף אפומא דתקבא - על פי חבית או אפומא דקפיא
- על פי כלי ששמו קפיא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף
באירוס.
שנינו במשנה, בפולמוס של מיטום גזרו על עטרות בלות וכו'.
שואלת הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר רב הונא אמר
רבי יוחנן, עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב
מאויירת עליה. תנאי נמי הכי, איהו עטירות בלות עיר של זהב,
אכל עושה אותה כיפה של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
תנא בברייתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי
חופת חתנים, והורית המוזהבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים
בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תנאי נמי הכי, אלו
הן חופת חתנים שאסורות, והורית המוזהבות, אכל עושה
פפירית - עיגולים מעץ כמין כיפה, ותולת בה כל מה שירצה כגון
רצועות של זהב.
שנינו במשנה, ושלא ילמד את בנו יונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי
בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה הורקנוס מבחין לחומה,
ואריסטובולוס מבפנים, בכל יום ויום היו משלשלין אלו שבפנים
דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומעללי להן אלו שבחוץ טלאים
לצורך תמידים, היה שם זון אחד שהיה מביר בחכמת יונית,
לעז להם לאותם שבחוץ בחכמת יונית באופן שאין הכל מבינים,
אמר להן, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר
שלשלין להם אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם
שבחוץ חויר במקום טלה, בין שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד ב

- 1 שם מקומו, בדכתיב ביהושע שיש מקום ששמו כך 'זיה וטלם
- 2 ובעלות, כיוצא בדכר אתה אומר במה שנאמר בתהילים, "כבוא
- 3 הויפים ויאמרו לשאול הלא דוד וגו", ואף שם שאלו מאי זיפים,
- 4 אמר רבי יוחנן, אלו בני אדם המזיזין דבריהם ואומרים דברי
- 5 שקר ורכילות. ורבי אלעזר אומר, קריים כך על שם מקומן,
- 6 בדכתיב 'זיה וטלם ובעלות'.
- 7 שנינו במשנה, ופסקו אנשי אמנה. אמר רבי יצחק, אנשי אמנה
- 8 אלו בני אדם שהן מאמיניו בתקדוש ברוך הוא ומוציאים ממון

- 9 למצוות ואינם דואגים, דתניא, רבי אלעזר הנדול אומר, כל מי
- 10 שיש לו פת בסלול להיום, ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא
- 11 מקטני אמנה. ומביאה הגמרא, שאף רבי אלעזר אומר כך, ותינו
- 12 דאמר רבי אלעזר, מאי בדכתיב 'כי מי בן ליום קטנות', מי גרם
- 13 לצדיקים שיתבזבו שולחנן ולא יהיה שלם לעתיד לבא, קטנות
- 14 שהיה בהן, שלא האמינו בתקדוש ברוך הוא. רבא אמר, 'יום
- 15 קטנות' אלו קטני בני רשעי ישראל שמתו בעודם קטנים,

נקודות משיחות קודש – מזמור קיז מתוך "תהילות מנחם"

א-ב – הללו את הוי' כל גוים שבחחו כל האומים.

כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללוי'

"ואמת הוי' לעולם" – בעבודת הנשים

ה. ענין זה ("ואמת הוי'") – לאחד עניני עולם עם אלקות) הוא גם בנשי ובנות ישראל: למרות שהם עסוקות בניהול כל עניני הבית, שהם ענינים גשמיים, כמו קניית כל צרכי הבית ולשלם עבורן, וכן לנהל את כל חשבונות הבית שהוצאות יהיו בהתאם להכנסות. והן עסוקות ומוטרדות יותר מהבעל, ומטעם זה הן פטורות מלימוד תורה ומכמה ענינים¹. הנה עליהם לדעת שבאמיתות הענינים הרי ההתעסקות בכל זאת היא רק ביטוי של "ואמת הוי' לעולם" – לגלות בכל עניני הבית שהבעה"ב האמיתי בו הוא הקב"ה, וכאשר הנהגת הבית היא באופן כזה אזי יש ברכה בעניני הבית.

שהרי כתיב² "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה", היינו, שהאדם צריך לעשות כלי לברכה, אבל הברכה עצמה תלוי רק בהקב"ה. וכמ"ש³ "לא לחכמים לחם", שישנם חכמים גדולים בחכמת המסחר, ואעפ"כ הם עניים, כי העושר תלוי אך ורק בהקב"ה, "ברכת הוי' היא תעשיר"⁴. ולכן אמרו חז"ל⁵ יתפלל "למי שהעושר והנכסים שלו", שיתן ברכה והצלחה בעניני הבית, ויראו את התממשות ברכת ה', שהכסף ינוצל רק לדברים טובים ומועילים (ולא עבור רופאים ותרופות וכו').

וכן הוא גם בעניני חינוך הילדים, שמחנכים אותם באופן שיהיו חדורים בידיעה זו ש"ממך הכל ומידך נתנו לך"⁶, ובמילא כל עניני התורה והמצוות הם באופן של שמחה וטוב לבב, כולל שנתנית הצדקה שלהם היא בשמחה ובסבר פנים⁷ יפות⁸.

(1) קידושין לד, ב.

(2) פ' ראה טו, יח. וראה דרמ"צ קז, ב. קונטרס ומעין מאמר כה פ"א.

(3) קהלת ט, יא.

(4) משלי י, כב.

(5) קידושין בסופה.

(6) דברי הימים-א כט, יד.

(7) בשיחה כאן דובר אודות התיקון של מ"ש (יחזקאל ח, יד) וה"נשים יושבות מבכות את התמוז", לענין טוב ומועיל שמשתמשים בתכונותיהם רק לעבודת ה'. עיי"ש.

(8) משיחת י"ב תמוז ה'תשי"ד.

40 **אֵינִישׁ בִּיתִיהָ לֹא מִקְבֵּל, שְׁנֵאמַר, נֶכֶד יְהוּד וְלֹא יְנוּחַ וּפִירוּשׁוֹ**
 41 **לֹא יְנוּחַ אֶפְּסִילוֹ בְּנוּחַ שְׁלוֹ.** מתרצת הגמרא, מַעֲיָקְרָא קִפְצָה עָלֶיהָ
 42 – מתחילה קופצת עליו, אולם לְסוֹף מִיתִיל עָלֶיהָ – בסוף נמאס
 43 בעיניה.
 44 **מִשְׁרְבוּ מִמִּילָּי מִלֵּא עַל פְּעָלֵי בָתִּים –** דיינים הנותנים סחורה
 45 לבעלי בתים להתעסק בה ולעשות ריוח לדיינים, **רָבָה הַשּׁוֹחֵד**
 46 **וְהַפְּטִית מִשְׁפָּט** שהרי הדיינים משוחדים בכך ונוטה לבם למי
 47 שהרויח להם, **וּפְסִיקָה מוֹכְהָ.**
 48 **מִשְׁרְבוּ** הדיינים האומרים למי שעושה להם טובה **מִקְבְּלֵי מוֹכְתָהּ**
 49 **וּמְחַזְקֵי מוֹכְתָהּ,** אינם יראים מן הדיינים, ועקב כך **רְבוּ אִישׁ**
 50 **הַיֵּשֶׁר פְּעִינֵי יַעֲשֶׂה,** ואין אימת הגדולים על הקטנים, ואז **שָׁפְלִים**
 51 **הוֹנְקָה וְהַנְבֻזִּים הוֹשְׁפִלוּ** ואין ניכר בין גבוה לשפל, **וּמְלֻכּוֹתָא**
 52 **אֻלָּא וְנֻלָּא –** ומלכות ישראל הולכת ומתנוולת.
 53 **מִשְׁרְבוּ צָרִי עֵין** מלחנות לאחרים, **וּמְזַרְפֵּי מָרָף –** גולנים, **רְבוּ**
 54 **מֵאֻמְצֵי חֶלֶב** מן העניים מלתת להם צדקה וְקוֹפְצֵי יָדִים מִלְּהֻלוֹת,
 55 **וְעֹבְרוּ עַל מַה שְּׁכָתוּב בַּתּוֹרָה "הַשֹּׁמֵר לֹדַּי פֶּן יִהְיֶה דָּבָר עִם לִבְכֹּךְ**
 56 **בְּלִיעַל וְגו' "** ורעה עינך באחריך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה'
 57 והיה בך חטא".
 58 **מִשְׁרְבוּ** נשים ההולכות **נְטוּיוֹת גְּרוֹן וּמְשַׁקְרוֹת עֵינֵיהֶן** ובאות על
 59 ידי כך לידי ניאוף, **רְבוּ** הבעלים המקנאים לנשותיהם, וצריכים
 60 להשקותן מים הַמְּרִים, **אֵלָּא שְׁפִסְקוּ** המים המרים מלבדוק, כאמור
 61 לעיל.
 62 **מִשְׁרְבוּ מְקַבְּלֵי מַתְנוֹת, נְתַמְעָטוּ הַמֵּים** של חיי האדם וְנִתְקַצְרוּ
 63 **הַשָּׁנִים, דְּכָתִיב 'וְשׁוֹנֵא מַתְנוֹת יִחְיֶה'.**
 64 **מִשְׁרְבוּ וְחוֹחֵי חֶלֶב –** הסומכים על ביתם ואינם מתאמצים לשמוע
 65 הטיב מפי רבם, **לֹא** הבינו התלמידים את רבותיהם, ועקב כך **רְבוּ**
 66 **מַחְלּוֹקוֹת בִּישְׂרָאֵל.**
 67 **מִשְׁרְבוּ תַלְמִידֵי שְׂמַאי וְחִילָל שְׁמִישׁוֹ כָּל צוֹרְכָן, רְבוּ**
 68 **מַחְלּוֹקוֹת בִּישְׂרָאֵל, וְנַעֲשִׂית תּוֹרָה בְּשֵׁנֵי תּוֹרוֹת.**
 69 **מִשְׁרְבוּ מְקַבְּלֵי צִדְקָה מִן הַעֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, הָיוּ כְּבִיכּוֹל יִשְׂרָאֵל**
 70 **לְמַעַלָּה וְהֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְהֵם לְאַחֹר בְּלִשׁוֹן נִקְדָּה,**
 71 **וּדְכוּוֹנָה הִיא לְהִפְיָר.**
 72 שנינו במשנה, **מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר בּו' בטלו האשכולות.** שואלת
 73 הגמרא, **מַאי אֲשָׁבּוּלוֹת.** אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמּוּאֵל, **אִישׁ שֶׁהִבֵּל**
 74 **בו' –** שתורתו אמת ואין בה פגם, ולא שכחה.
 75 שנינו במשנה, **יוֹחֲנָן בֶּהֶן גְּדוֹל הַעֵבֶר הַחֲדוּתִית הַמַּעֲשֵׂר בּו',** שואלת
 76 הגמרא, **מַאי מַעֲשָׂא בִטֵּל אֶת יוֹדֵיו הַמַּעֲשֵׂרוֹת.** אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
 77 חִנְיָא, **לִפִּי שְׂאֵן נוֹתֵנִן אוֹתוֹ –** את מעשר ראשון בְּתִיקוּנָה,
 78 **דְּרַחֲמָנָא אָמַר דִּיהָבִי לְלוּיִם –** שיתנוהו ללוויים,

1 הרי אין האנשים מנוקים מעוון, ולכך בטלו מי המרים, **וְאֹמַר פִּסּוּק**
 2 **נוסח, "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם בִּי תוֹנִיָּה בּו' "** שואלת הגמרא על
 3 דברי הבריייתא, **מַאי וְאֹמַר –** מה מלמדנו פסוק זה. משיבה הגמרא,
 4 **זְכִּי תִימָא, עֵין יְדִידָה אֵין –** הוא בלבד מעבב את בדיקת מי המרים,
 5 אבל עוון דְּבִנְיָה וְדִבְנְיָה לֹא מעבבים את הבדיקה, **לִכְךָ תָּא שְׁמַע**
 6 **פִּסּוּק נוסח "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם בִּי תוֹנִיָּה וְעַל בְּלוֹתֵיכֶם בִּי**
 7 **תְּנַאפְנָה"** שאף עוון בנותיו וכלותיו מעבבים את הבדיקה. ומבארת
 8 הגמרא שגם המשך הפסוק הוצרך ללמדנו, **וְכִי תִימָא, עֵין** האיש
 9 הבוהל **אִשְׁתִּי אִישׁ אֵין –** הוא בלבד מעבב את הבדיקה, אבל עוון
 10 דְּבִנְיָה לֹא מעבב, **לִכְךָ תָּא שְׁמַע** את המשך הפסוק, **"כִּי הֵם עִם**
 11 **הוֹנוֹת יִפְרְדוּ וְעִם הַקְדָּשׁוֹת יִזְכְּחוּ וְגו' "** והוונות' משמע פנויה,
 12 לומר שאף בעוון זנות עם פנויה אין המים בודקים את אשתו. עוד
 13 מבארת הגמרא את סוף אותו פסוק, **מַאי 'וְעִם לֹא יִבִּין לִבְטָא',**
 14 **אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אָמַר לָהֶם נְבִיא יִשְׂרָאֵל, אִם אַתֶּם מְקַפְּדִין**
 15 **עַל עַצְמְכֶם מִלְּהַכְשֵׁל בְּנוֹת, אִם מֵים בּוֹדְקִין נְשׁוֹתֵיכֶם, וְאִם לֹא,**
 16 **הִיא אֵינֶכֶם מְנוּקִים מֵעוֹן, וְאִם אֵין הַמֵּים בּוֹדְקִין נְשׁוֹתֵיכֶם.**
 17 ממשיכה הבריייתא, **מִשְׁרְבוּ פְּעָלֵי הִנָּה, וּמִתּוֹךְ כִּךְ אֵינֶם טוֹרְחִים**
 18 **לַעֲיִן בְּדִין וְלַהּצִיא הַדָּבָר לַאֲשׁוּרָה, נִתְעַצְּנוּ הַדִּינִין וְנִתְקַלְקְלוּ**
 19 **הַמַּעֲשִׂים מִתּוֹךְ כִּךְ, וְאֵין נוֹחַ לְקדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּעוּלָם.**
 20 **מִשְׁרְבוּ רֹאֵי פָנִים בְּדִין –** דיינים המכבדים בעל דין אחד על פני
 21 חברו, **בְּטָל לֹא תִגְרוּ** מפני איש' **וּפְסִיק** **לֹא תִבְרִיז** פנים במשפט',
 22 **וּפְרָקוּ עוֹל שְׁמִים מעליהם, וְנִתְּנוּ עֲלֵיהֶם עוֹל בְּשֵׁר וְדָם.**
 23 **מִשְׁרְבוּ לוֹחֲשֵׁי לַחֲיִשׁוֹת בְּדִין –** עורכי הדיינים המתלחשים עם
 24 הדיינים בדבר זכותו של זה וחובתו של זה, נגרמת בכך הטיית
 25 המשפט, ואז **רָבָה חֲרוֹן אַף בִּישְׂרָאֵל, וְנִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה, מִשּׁוּם**
 26 **שְׁנֵאמַר 'בְּכָרִית אֱלֹהִים יִשְׁפּוּם',** מכאן ששכינה שרייה כשיש
 27 משפט, ובהטיית המשפט היא מסתלקת.
 28 **מִשְׁרְבוּ** האנשים העושים מעשיהם להנאתם, שעליהם נאמר **אֲחֵרֵי**
 29 **בְּעֵינֵם לִבָּם הוֹלְךְ,** על ידי כך **רְבוּ** המשבחים את הרשעים,
 30 שעליהם נאמר **'הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע'.**
 31 **מִשְׁרְבוּ 'הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע', רְבוּ** צעקות הָיוּ הָיוּ
 32 **בְּעוֹלָם, שֶׁכֶּךָ נֹאמַר, 'הָיוּ הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע'.**
 33 **מִשְׁרְבוּ** גסי הרוח שדרכם להיות מוֹשְׁכֵי הָרוּךְ בפניהם, **רְבוּ**
 34 **הַיְהוּדִים, וְנִתְמַעְטוּ עֵקֶב כִּךְ הַתַּלְמִידִים, וְהַתּוֹרָה חוֹזֶרֶת עַל**
 35 **לִמְדֶּיהָ וּמַחֲפֶשֶׁת אוֹתָם, כִּיוֹן שְׂאִינָה מַתְקִימָת בְּגִסֵּי הָרוּחַ.**
 36 **מִשְׁרְבוּ הַיְהוּדִים, הַתְּחִלּוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לַהֲנַשֵּׁא לַיהוּדִים, לִפִּי**
 37 **שְׂאֵין דּוֹרִינוּ רֹאֵה אֵלָּא לְפָנִים** ועל ידי יהירותם נראים להן
 38 חשובים. מקשה הגמרא, **אִנִּי –** וכי אכן כך הוא. שהיהדרים
 39 מקובלים על נשותיהם, **וְהָאֵמַר מַר, הָאִי מֵאֵן דְּמִינָה, אֶפְּסִילוֹ**

18 **בֶּן דִּינָאִי** שהיה רוצח ידוע, וְתִחְיָהָ בֶן פְּרִישָׁה הָיָה נִקְרָא תַחֲלִילָה,
 19 ומשנעשה רוצח חזרו לְקָרוֹתוֹ בֶּן תְּרַצְחָן.
 20 **מִשְׁרְבוּ הַמִּנְאָפִּים פִּסְקוּ הַמֵּים הַמְּרִים, וְרַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן זְבַאי**
 21 **הַפְּסִיק, שְׁנֵאמַר "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם בִּי תוֹנִיָּה וְעַל**
 22 **בְּלוֹתֵיכֶם בִּי תְּנַאפְנָה בִּי הֵם עִם הוֹנוֹת יִפְרְדוּ וְגו' "** ופירש כך, לא
 23 אפקוד לבדוק את נשותיכם, משום שבנותיכם תונינה, ואף הבעלים
 24 עצמם עם הוונות מצויים כפדרים.
 25 **מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרִידָה יוֹסִי בֶן יְהוּדָה אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם,**
 26 **בְּטָלוּ הָאֲשָׁבּוּלוֹת –** אנשים שהכל בהם ואין פגם בתורם, שעד סוף
 27 ימיהם לא היו מחלוקות במה שקבלו מרבותיהם, וראיה שאדם
 28 השלם נקרא 'אשכול', **שְׁנֵאמַר "אֵין אֲשָׁבּוּל לְאִבּוֹל בְּבוֹרָה אוֹתָהּ**
 29 **נִפְשִׁי"** והמשך הוא 'אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין'.
 30 **יוֹחֲנָן בֶּהֶן גְּדוֹל הַעֵבֶר הַחֲדוּתִית הַמַּעֲשֵׂר –** וידי
 31 המעשרות, שמצוה להתוודות בפסח של שנה רביעית ושביעית,
 32 'בערתי הקדש מן הבית', וביטלו יוחנן כהן גדול. **אָף הוּא בְּטָל אֶת**
 33 **הַמַּעֲוִרִין, וְאֶת הַנּוֹקְפִין, יִתְבָּר בַּגְּמָרָא.**

1 משנה. **נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שְׁלֹא נַעֲרַפָּה הָעֵנְלָה, תִּצָּא** העגלה
 2 **וְתִרְעָה בְּעֶדֶר** שעדיין חולין היא, נמצא **מִשְׁנַעֲרַפָּה הָעֵנְלָה, תִּקְבֵּר**
 3 **בְּמִקְוָהָ** ואסורה בהנאה, ואין אומרים שנערפה בטעות, לפי שְׁעַל
 4 **סִפְּק בָּאתָה מִתְּחִלָּתָה** שלא נודע מי ההורג, ובשעת עריפה בִּישְׂרָה
 5 **סִפְּקָה וְהִלָּכָה לָהּ –** היא עשתה את שלה, וכיפרה על הספק,
 6 ובשנמצא אחר כך ההורג לא בטלה כפרתה בכך. **נַעֲרַפָּה הָעֵנְלָה**
 7 **וְאַחֵר כֶּךָ נִמְצָא הַהוֹרֵג, אֵינוּ נִפְטָר מֵעוֹשׁוֹ בַּעֲרִיפַת הָעֵנְלָה, אֵלָּא**
 8 **הָרִי זֶה יִהְיֶה.**
 9 **עַד אֶחָד אוֹמֵר רֹאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לֹא רֹאִיתִי, וְכֵן**
 10 **אִשָּׁה אוֹמֶרֶת רֹאִיתִי, וְאִשָּׁה אַחֶרֶת אוֹמֶרֶת לֹא רֹאִיתִי, הָיוּ עוֹרְפִין,**
 11 **שִׁמְתוֹךְ שִׁישׁ הַכַּחֲשָׁה, אֵין לִפְנֵינוּ שׁוּם עֵדוּת.**
 12 **עַד אֶחָד אוֹמֵר רֹאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְשֵׁנִים אוֹמְרִים לֹא רֹאִיתִי, הָיוּ**
 13 **עוֹרְפִין, שְׂאֵין דְּבָרֵיו שֶׁל אֶחָד עוֹמְדִים בְּמִקּוֹם שְׁנַיִם אוֹמְרִים**
 14 **רֹאִינוּ, וְאֶחָד אוֹמֵר לָהֶן לֹא רֹאִיתֶם, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין שְׂאֵין עַד אֶחָד**
 15 **יכול להכחיש שנים, והרי נודע מי הכה.**
 16 **מִשְׁרְבוּ הַרוֹצְחִין בְּטָלָה עֵנְלָה עָרוּפָה** שהרי מכירים היו מי רגיל
 17 להרוג, והרי זה כמי שנודע מי הכה, ודבר זה החל מִשְׁבָּא אֱלֵיעָזָר

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד ב

קרויים כך על שם מקומן שבאו מעיר ששמה 'נעור', וקטנים היו, 24
 מי לא בתיב - וכי לא נאמר כעין זה, "וארם יצאו גוידים וישבו 25
 מארץ ישראל נערה קטנה", וקטנים לן כמו כן, כיצד היא נערה 26
 וקטנה הלא נערה בת שנים עשרה היא ואינה קטנה, ואמר רבי 27
 פדת, קטנה היתה דמן נעורין - מן העיר נעורין, וכך נאמר גם כאן 28
 בענין נערים קטנים. מתרצת הגמרא, הנהם בענין נערה קטנה לא 29
 מפרש הכתוב מקומה מאין היא באה, לכך ניתן לפרש שנערה' הוא 30
 על שם מקומה, ואילו הנהם בענין הנערים הקטנים מפרש מקומן 31
 שיצאו מיריחו, ולכך אין לפרש שנערים' הוא על שם מקומם. 32
 עוד נאמר שם, "ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה'", מפרשת 33
 הגמרא, מה ראה, אומר רב, ראה קטנים - שהענינם בראייתו, 34
 בדתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מקום שנתנו חכמים 35
 עיניהם לרעה, התוצאה היתה או מיתה או עוני. ושמואל אומר, 36
 ראה ברוח הקדש שכולן נתעברה בהן אמן ביום הכפורים שהוא 37
 יום שאסור בתשמיש המטה. ורבי יצחק נפחא אומר, בלורית - 38
 שער שמגדלים אחורי העורף ראה שיש להן כפאמוריים ולכך 39
 קללם. ורבי יוחנן אומר, ראה ברוח הקדש שלא היתה בהן 40
 לחלוחית של מצוה ולכך קללם. שואלת הגמרא, ודלמא בנעריהו 41
 ניהוה הוה - תהיה לחלולית, ואין ראוי לקללם. אומר רבי אלעזר 42
 ראה שאין לחלוחית לא בהם ולא בנעריהו עד סוף כל הדורות ולכך 43
 קללם. 44
 אחרי שאלישע קללם נאמר שם, "ותצאנה שתיים יובים מן העיר 45
 ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים", 46

עליה אדם הראשון לישב, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו, 1
 במקום זה יש דקלים, כי כך גזר אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא 2
 ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם 3
 הראשון. מספרת הגמרא, רב מרדכי אלויה לרב אשי רבו 4
 מהנרניא ועד בי כפי, ואמר לה, עד בי דורא. 5
 אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלוח ומתלוח - כל 6
 שאינו מלוח את חברו, וכן מי שאינו מניח שילווחו, הרי הוא כאילו 7
 שופך דמים, שאילמלי ליווחו אנשי יריחו לאלישע כשהלך 8
 מעירם, לא היו התינוקות מתקלסים בו, וכך לא נירה דובים 9
 לתינוקות. ומביאה הגמרא את המעשה, שנאמר על אלישע הנביא 10
 אחר שרפא את המים ביריחו, "ויעל משם בית אל והוא עלה 11
 בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלו בו ויאמרו לו עלה 12
 קרב עלה קרב", ומפרשת הגמרא, אמרו לו, עלה שהקרבתי - 13
 שרוקנת עלינו את המקום שכל עוד שהיו המים רעים, היינו 14
 מתפרנסים על ידי שהבאנו מים ממקום אחר ומכרנו, ועכשיו 15
 שרפאת את המים, קפחת את פרנסתנו. 16
 עוד מבאר הגמרא, מאי ונערים קטנים' הרי נערים גדולים הם 17
 ואינם קטנים, וקטנים אינם נערים, אומר רבי אלעזר, נערים נקראו 18
 על שם שמנעורים מן המצות, קטנים נקראים על שם שהיו מקטני 19
 אמה בכך שדאגו על הפסק פרנסתם על ידי ריפוי המים. תנא 20
 בברייתא פירוש אחר על כך, נערים היו, וכוונת עמון - הנהיגו את 21
 עצמם בביון בקטנים. מתקנה לה רב יוסה, מה הקושי בכך 22
 שקרויים גם נערים וגם קטנים, ודלמא נערים אינו כינוי לגילם אלא 23

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד ב

קאמר אבא שאול, אלא לענין יצירה, דכי מיתצר וליד 29
 ממציעתיה מיתצר - שכוונתו הדולד מאמציעתו נוצר, אבל לענין 30
 חיותא, דכולי עלמא יודו שעיקר החיות באפיה הוא, דבתיב, "כל 31
 אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'". 32
 עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, רבי אלעזר בן יעקב אומר, 33
 במקום שנעשה חלל, מצוארו. מבאר הגמרא, מאי מצוארו דרבי 34
 אלעזר בן יעקב, בדבתיב "לתת אותה אל צוארו חללי רשעים", 35
 הרי שה'חללות' קרויה על שם הצואר, ובענייננו הלא נאמר 'אשר 36
 סביבות החלל'. 37
 משנה. אחר שמדדו זקני הסנהדרין אל העיר הקרובה, נפטרין זקני 38
 ירושלים וחלכו להן, זקני אותה העיר שנמצאת קרובה מביאין 39
 עגלת בקר אשר לא משכה בעול - כלי שמניחים אותו על הבהמה 40
 כדי לכוון החרישה שתהיה כראוי, ואין המום פוסל בה, ומודדין 41
 אותה לגחל איתן, ומהו איתן, כמשמעו, קשה - שהוא בארץ 42
 סלע, שהיא קשה, ומכל מקום אף על פי שאינו איתן כשר, שלא 43
 נאמר איתן אלא מרצוה. ועורפין אותה בקופיין - בסבין גדול 44
 מאחורה ממול ערפה, ומקומה שנערפה בו אסור מלרוע 45
 ומלעבוד בו לעולם, ומותר לסרוק שם פשתן, ולגמר - לסתת שם 46
 אבנים אחר העריפה, מכיון שאינם עבודת קרקע. זקני אותה העיר 47
 רוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים, ידינו 48
 לא שפכה את הדם הוה ועינינו לא ראו, תמה התנא, וכי על 49
 דעתנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן שהוצרכו לומר 50
 ידינו לא שפכו את הדם, אלא ידינו לא שפכו הכוונה, שלא גרמנו 51
 שישפך דמו, והיינו, שלא בא ההרג על ידינו ופטרנוהו (בלא 52
 מוין) שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך 53
 לגזול מן הבריות ומתוך כך נהרג. ועינינו לא ראו הכוונה, ולא 54
 ראינוהו והתננוהו ללכת לדרכו יחידי (בלא לוייה), 55

ומבאר הגמרא את טעם המחלוקת, במאי קמיפלגי, מר - רבי 1
 אליעזר סבר, גופיה בדיקתיה נפיל - גופו של ההרג במקום שעמד 2
 בו בשעת המכה שם נפל, ואילו רישא דנארי נפיל - הראש דרכו 3
 לנוד ממקומו ולפול במקום אחר, ולכך קוברים אותו במקום הנפל 4
 ששם הוא נפילתו. ומר - רבי עקיבא סבר, רישא היקא דנפיל גופי 5
 - הראש דרכו ליפול במקום שהותו ונהרג, ואילו גופא הוא דרהיט 6
 אויל - הגוף דרכו לרוץ אחר שהוכה ולפול במקום אחר, ולכך 7
 קוברים אותו במקום הראש, ששם היא נפילתו. 8
 שנינו במשנה, מאן היו מודדין, רבי אליעזר אומר מטיבור, רבי 9
 עקיבא אומר מחוטמו. מבאר הגמרא, במאי קמיפלגי, התנאים 10
 שבמשנה, מר - רבי עקיבא סבר, עיקר חיותא באפיה - עיקר 11
 חיותו של האדם היא באפו, וממילא שם היא עיקר ההריגה שבו, 12
 ולכך מודדין מחוטמו. ומר - רבי אליעזר סבר, עיקר חיותא 13
 במיבניה - עיקר חיותו של האדם היא בטיבורו, וממילא שם היא 14
 עיקר הריגתו, ולכך מודדין מטיבורו. 15
 שואלת הגמרא, לימא מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא, כי הני 16
 תנאי - תלויה במחלוקת תנאים אלו, ששנינו בברייתא. מהיכן 17
 הולך נוצר - מתחיל להוצר במעי אמו, מראשו, וכן הוא אומר 18
 "ממעי אמי אתה גווי", שפירשו, אתה יצרתני במעי אמי מראשי, 19
 ומנין שגווי' הוא כינוי לראש, ואומר, נוי נורד והשליכי וגו' 20
 שפירשו גזית שער הראש. אבא שאול אומר, הוולד מתחיל 21
 להוצר מטיבורו, ומשלה שרשו אילך ואילך, ואם כך נאמר, 22
 שרבי עקיבא שאמר שעיקר חיותו של אדם היא באפו, הוא משום 23
 שסבר כותא קמא שתחילת יצירתו היא מראשו, ורבי אליעזר 24
 שאמר שעיקר חיותו של אדם היא בטיבורו, הוא משום שסבר 25
 כאבא שאול שתחילת יצירתו היא מטיבורו. 26
 משיבה הגמרא, אפילו תימא שרבי עקיבא הסובר שמודדין מחוטמו 27
 סבר כשיתא אבא שאול שצירת הולד היא מטיבורו, שעד כאן לא 28

ישעיה פרק סג גי

ג פורה | דרכתי לבדי ומעמים אין-איש אתי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי ויו נצחם על-בגדי
 וכל-מלבושי אגאלתי: ד כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה: ה ואביט ואין עזר ואשתומם ואין סומך
 ותושע לי זרעי וחמתי היא סמכתי: ו ואבוס עמים באפי ואשפרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: (ס)
 ז חסדי יהוה | אזכיר תהלת יהוה פלל כל אשר-גמלנו יהוה ורב-טוב לבית ישראל אשר-גמלם
 פרחמיו וכרב חסדיו: ח ויאמר אדעמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע: ט בכל-צרתם |
 (לא) לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאים פל-ימי עולם: י והמה
 מרו ועצבו את-רוח קדשו ויהפך להם לאויב הוא נלחם-בם:

רש"י

(ירמיה יב): נצחם. גבורת נצחונם: (ז) חסדי ה' אזכיר. הנביא אמר אזכיר את ישראל את חסדי ה': ורב טוב. אזכיר אשר גמל לבית ישראל ברחמיו: (ח) אך עמי חמה. אע"פ שגלוי לפני שיכגדו בי, מכל מקום עמי הם והרי הם לפני כבנים אשר לא ישקרו: (ט) בכל צרתם. שהביא עליהם: לא צר. לא היצר להם כפי מעלליהם שהיו ראויין ללקות כי מלאך פניו הוא מיכאל שר הפנים ממשמש' לפניו הושיעם תמיד בשליחותו של מקום:

מצודת ציון

(ג) פורה. הגת תקרא פורה כי שם מפררים הענבים להוציא היין וכן חמשים פורה (חגי ב): ואדרכם. וארמסם. ענינם אחד וכפל הדבר במ"ש: ויו. מלי הזאה וטפסוף: נצחם. הוא הדם שהוא כח האדם וחזקו והוא מלשון וגם נצח ישראל (ש"א טו): אגאלתי. ענין לכלוך כמו לחם מגואל (מלאכי א) והאל"ף תחת הה"א: (ה) ואשתומם. ענין תמהון והתבוננות וכן וישתומם כי אין מפגיע (לעיל כט): (ו) ואבוס. ענין רמיסה כמו כגבורים בוסים (זכריה י): ואשכרם. מלשון שכרות ובלבול הדעת: נצחם. דמם: (ז) גמלנו. מלי גמול ותשלום טובה: (ט) ובחמלתו. מלשון חמלה ורחמנות: וינטלם. ענין סבל המשא כמו כי נטל עליו (איכה ג) ולתוספות ביאור אמר וינשאים: (י) מרו. מלשון מרי ומרד:

מצודת דוד

(ג) פורה דרכתי לבדי. כאלו המקום ישיב לומר אני לבדי דרכתי גת הענבים ר"ל לא בזכותם כי אם בצדקתי לבד הרגתי השר להוציא דמו כמו שדורכים בגת להוציא היין: ומעמים. אין מי מפאת העכו"ם לעמוד עמדי במלחמה כי הרגתי השר של מעלה: ואדרכם. אם כן אני דורך גם אותם באפי ואני רומס אותם בחמתי: ויו נצחם. ודמם טפסף על בגדי ולכלכתי כל מלבושי וכ"ז הוא דרך משל מלשון הנוהג בבני אדם: (ד) כי יום נקם בלבי. זמן רב היה בלבי יום הנקם: ושנת גאולי באה. בא זמן לגאול את עמי ולעשות הנקם: (ה) ואביט. הייתי מסתכל אם אמצא עוזר אבל אין עוזר ר"ל הסתכלתי אם יש זכות בישראל שיהיה עוזר וסעד אל הגאולה ולא מצאתי בהם זכות: ואשתומם. עמדתי בתמהון והתבוננתי אם אמצא בהם זכות להיות סומך את הגאולה ואין סומך וכפל

הדבר במ"ש: ותושע לי זרועי. הזרוע שלי תושע לי ואם אין בהם זכות: וחמתי. החמה שיש לי על האומות היא תסמוך אותי לגאול את ישראל ולעשות בהם נקם: (ו) ואבוס. ארמוס את האומות באפי ואשכר אותם בכוס חמתי (המשיל חמת המקום ליין המשכר המבלבל דעת האדם): ואוריד לארץ נצחם. את דמם אשפוך לארץ: (ז) חסדי ה' אזכיר. אמר הנביא אזכיר את ישראל חסדי ה' שעשה עמם אשר מהראוי להרבות תהלות ה' כפי הראוי להללו על כל הטובה אשר גמלנו ה' ורב הטוב הנתון לישראל אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו ולא בצדקותינו: (ח) ויאמר. כשהוציאם ממצרים אמר אך המה לבד עמי המה ובהם בחרתי מכל העכו"ם ולבנים יחשבו לי ולא ישקרו בי לעזבני ולכן היה להם למושיע: (ט) בכל צרתם. בכל זמן שהיו בצרה היה לו צר: ומלאך פניו. מלאך המשמש לפניו הושיעם בשליחות המקום: באהבתו. בעבור אהבתו להם וחמלתו עליהם גאלם מן הצרה הבאה: וינטלם. סבל משאם לתת די מחסורם כל ימי עולם בכל שני הדורות: (י) והמה מרו. ר"ל לא כן היה כפי מה שחשב אשר לא ישקרו בו כי המה מרו בו ועצבו לפני רוח קדשו: ויהפך. אז נהפך להם לאויב להביא עליהם הרעות והוא נלחם בם ולא באו במקרה:

שיר השירים פרק א דו

ד מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה הֵבִיאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ נִזְפִּירָה דְרִיךְ מִיָּנִי מִיִּשְׂרָאֵל אַהֲבֹךָ:
ה שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֶאֱמָרָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם פֶּאֱהָלִי קָדָר פִּירְעוֹת שְׁלֹמֹה: ו אֶל־תִּרְאֵנִי שְׁאֵנִי שְׁחֹרָהוֹת
שִׁשְׁזֹפְתִנִי הַשֶּׁמֶשׁ בְּנִי אֲמִי נִחְרֹכִי שְׁמִנִי נֹטְרָה אֶת־הַכְּרָמִים פְּרָמִי שְׁלִי לֹא נֹטְרָתִי:

רש"י

המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות קלה אני להתכבס להיות כיריעות שלמה, דוגמא היא זו אומרת כנסת ישראל לאומות שחורה אני במעשי ונאה אני במעשה אבותי ואף במעשי יש מהם נאים אם יש בי עון העגל יש בי כנגדו זכות קבלת התורה, וקורא לאומות בנות ירושלם על שם שהיא עתידה ליעשות מטרפולין לכולן כמו שנבא יחזקאל (יחזקאל טז) ונתתי אתהן לך לבנות כמו (יהושע טז) עקרון ובנותיה: (ו) אל תראוני. אל תסתכלו בי לבזיון כמו (שמואל א ו) כי ראו בארון ה': שאני שחחררת. לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי אלא על ידי שזיפת השמש שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בצל: בני אמי נחרו בי. הם בני מצרים שגדלתי בהם ועלו עמי בערב רב הם נחרו בי בהסתם ופתוים עד ששמוני: נוטרה את הכרמים. ושם שזפתני השמש והושחרתי כלומר נתנוני ע"א אחרים וכרמי שהיה שלי מאבותי לא נטרתי, מצינו פרנסים נקראים במקרא בלשון כרמים שנאמר (הושע ב) ונתתי לה את כרמיה משם ומתרגמינן ואמני לה ית פרנסהא וכן (איוב כד) לא יפנה דרך כרמים:

מצודת ציון

(ד) נרוצה. ענין מהירות ההליכה, ובא בלשון רבים ליחיד לתפארת. וכן ונתנה לך גם את זאת (שם כט כז): הביאני. עבר במקום עתיד וכמוהו רבים במקרא: מישרים. מלשון ישר וראוי: (ה) ונאווה. מלשון נאה ויופי. כמו נאווה כירושלים (לקמן ו ד): כייעית. ענין וילון: (ו) תראוני. ענינו הסתכלות דרך בזיון. וכן לראוהו בך (יחזקאל כח וז): שחחרות. מלשון שחרות בהכפל העי"ן והלמ"ד ויורה על רוב השחרות. וכן ירקק או אדמדם (ויקרא יג מט): ששזפתני. ענין ראייה והבטה. כמו שזפתו עין (איוב כח ו): נחרו. מלשון חרון אף וחמה: נוטרה. ענין שמירה. כמו הינטור לעולם (ירמיה ג ה):

שאמרה כנסת ישראל האהבה היא מוחזקת בידי מאבותי אנשי היושר, והם העמידו אותי על האמת: (ה) שחורה אני וגוי. חזרה פניה כלפי הנערות בנות גילה, ותאמר להן אתן בנות ירושלם אל תחשבו שהחשוק עזב אותי בעבור השחרות הנמצא עתה בי, כי אף שאני שחורה עם כל זה אני נאה בעיניי, ועם כי יש בי שחרות כאהלי קדר הפרוסים למטר השמים ונשחרים מהתמדת ריבת הגשם, הנה נוחה אני להתלבן להיות כיריעות שלמה שהמה בתכלית הלבנינות ולכן לא נמאסת. והנמשל הוא שאמרה כנסת ישראל אל מול האומות אל תחשבו שה' מאס בי בעבור הפשע הנמצא בי, כי עם כל זה חביבה אני בעיניו בעבור הזכות הנמצא בי, וכאשר אשוב אליו יכפר עון פשעי וכשגל ילבינו: (ו) אל תראוני. אל תסתכלו בי דרך בזיון על שאני בתכלית השחרות, כי לא נולדה בי ממעי אמי, כי במקרה באה, כי השמש ראה בי וזרחה עלי ועל ידי זה נולדה בי השחרות, ונוחה אני אם כן להתלבן בקל בסור המקרה כשאעמוד בצל: בני אמרי נחרו בי. רוצה לומר אל תחשבו שאני יצאנית ורודפת בשדה אל מול השמש ובביתי לא ישכנו רגלי, כי לא כן הוא, אלא אחי בני אמי נתכעסו בי ושמו אותי להיות יושבת ומשמרת את כרמיהם לעין השמש, ואני מעולם לא שמרתי אף הכרם שלי ולא הורגלתי לעמוד בשמש, ולזה הושחרתי ביותר. והנמשל הוא שאמרה כנסת ישראל אל תבזו אותי על שעבדתי מאז לעגלי הזהב בימי מלכי ישראל, כי לא מלבי נעשתה אלא על ידי הכרחת המלכים, ונוחה הייתי להפרש מהם בסור המכריחים:

מצודת דוד

(ד) משכני. משוך אותי אליך משיכה מועטת, ואני ארוץ אחרין במהירות רב: הביאני המלך חדריו. ובזה אתה החשוק החביב בעיני כמלך תביא אותי אל חדרך, ושם אגיל ואשמח בך ואזכיר הדודים הטובים ממשתי היין. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל הראה לי רמו ישועה וחיבה ואז אמהר לשוב אליך בכל לב, ועל ידי זה הביאני אל בית המקדש אגיל ואשמח בישועתך, ואזכיר להודות לך על הנפלאות ועל התשועות: מישרים אהבוך. רוצה לומר לא יהיה לי לבזו מה שאני רודפת כל כך אחר אהבתך, כי אין זה מצד החשק לבד, אבל באה היא גם מפאת המעלה והיושר הנמצא בך, כי אוהבי מישרים אהבוך בעבור רוב המעלה והיושר. והנמשל הוא

שאמרה כנסת ישראל האהבה היא מוחזקת בידי מאבותי אנשי היושר, והם העמידו אותי על האמת: (ה) שחורה אני וגוי. חזרה פניה כלפי הנערות בנות גילה, ותאמר להן אתן בנות ירושלם אל תחשבו שהחשוק עזב אותי בעבור השחרות הנמצא עתה בי, כי אף שאני שחורה עם כל זה אני נאה בעיניי, ועם כי יש בי שחרות כאהלי קדר הפרוסים למטר השמים ונשחרים מהתמדת ריבת הגשם, הנה נוחה אני להתלבן להיות כיריעות שלמה שהמה בתכלית הלבנינות ולכן לא נמאסת. והנמשל הוא שאמרה כנסת ישראל אל מול האומות אל תחשבו שה' מאס בי בעבור הפשע הנמצא בי, כי עם כל זה חביבה אני בעיניו בעבור הזכות הנמצא בי, וכאשר אשוב אליו יכפר עון פשעי וכשגל ילבינו: (ו) אל תראוני. אל תסתכלו בי דרך בזיון על שאני בתכלית השחרות, כי לא נולדה בי ממעי אמי, כי במקרה באה, כי השמש ראה בי וזרחה עלי ועל ידי זה נולדה בי השחרות, ונוחה אני אם כן להתלבן בקל בסור המקרה כשאעמוד בצל: בני אמרי נחרו בי. רוצה לומר אל תחשבו שאני יצאנית ורודפת בשדה אל מול השמש ובביתי לא ישכנו רגלי, כי לא כן הוא, אלא אחי בני אמי נתכעסו בי ושמו אותי להיות יושבת ומשמרת את כרמיהם לעין השמש, ואני מעולם לא שמרתי אף הכרם שלי ולא הורגלתי לעמוד בשמש, ולזה הושחרתי ביותר. והנמשל הוא שאמרה כנסת ישראל אל תבזו אותי על שעבדתי מאז לעגלי הזהב בימי מלכי ישראל, כי לא מלבי נעשתה אלא על ידי הכרחת המלכים, ונוחה הייתי להפרש מהם בסור המכריחים:

פ ר ק ע ש י ר י

א מי שהיה נשוי שתי נשים ומת – הראשונה קודמת לשניה, ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה. נשא את הראשונה ומתה, נשא שניה ומת הוא – שניה ויורשיה קודמים ליורשי הראשונה.

ב מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתו, ואחר כך מת הוא, ויתומים מבקשים כתבת אמן, ואין שם אלא שתי כתבות – חולקין בשוה. היה שם מותר דינר – אלו נוטלין כתבת אמן, ואלו נוטלין כתבת אמן. אם אמרו יתומים: אנחנו מעלים על נכסי אבינו יתר דינר, כדי שיטלו כתבת אמן – אין שומעין להן, אלא שמין את הנכסים בבית דין.

ג הווי שם נכסים בראוי – אינן כבמחזק. רבי שמעון אומר: אפלו יש שם נכסים שאין להן אחריות – אינו פירוש ברטנורא

י **א** מי שהיה יורשי הראשונה קודמים ליורשי השניה, אם מתו נשוי אחריו עד שלא הספיקו לגבות: שניה ויורשיה קודמים. שהיא בעלת חוב, ויורשי הראשונה באים לירש מאביהן כתבות בנין דכרין, דהא אינן ירתון תנן, לפיכך פורעין את החוב תחלה ומה שנשאר יירשו. ודוקא כשנשבעה השניה על כתובתה או היא או יורשיה נוטלים כתובתה. אבל אם מתה היא לאחר שמת בעלה ולא נשבעה על כתובתה, אין יורשיה נוטלים כלום מכתובתה, דקימא לן אין אדם מוריש שבעה לבניו, כלומר ממון שאין אדם זוכה בו אלא בשבעה ומת קודם שנשבע, אותו ממון אין אדם מוריש לבניו: **ב** ויתומים מבקשים כתובת אמן. שכתובה של אחת מרובה משל חברתה, ואומרים בניה כתובת בנין דכרין נוטלו, וכן אתם, והשאר נחלקו: חולקים בשוה. כאשר כל הירושות, ואין נוטלים כתובת בנין דכרין: אם אמרו יתומים. בני הכתובה הגדולה: הרי אנו מעלין על נכסי אבינו. מעלין דמיהן לקבלם עלינו כיוקר כדי שיחיה שם מותר דינר ויטלו כתובת אמן:

ג הווי שם נכסים בראוי. כגון עסקא שביד אחרים או הלוואה: אינן כבמחזק. אינן נחשבים להיות כאילו הן מוחזקים בידו ויש כאן מותר דינר: שאין משניות מבוארות – קהתי

"כתובת בנין דכרין", וכגון שכתובת אמם מרובה משל חברתה, ואומרים הם לאחיהם מהאם האחרת: אנחנו נוטלו כתובת אמנו, וכן אתם תטלו כתובת אמכם, והשאר נחלק בינינו מדין ירושה, ואין שם אלא שתי כתבות – אבל אין בנכסי הירושה אלא כדי סכום שתי הכתובות, ואם יטלו כתובות בנין דכרין לא תשתייר עוד ירושה, ותיעקר על ידי כך מצוות ירושה שהיא מן התורה, חולקין בשוה – אין היתומים נוטלים "כתובת בנין דכרין", אלא חולקים ביניהם את כל נכסי הירושה שווה בשווה כדן תורה. היה שם מותר דינר – אם בנכסי הירושה היה דינר יתיר על סכום שתי הכתובות, ונמצא שלאחר שיטלו היתומים "כתובת בנין דכרין" יחלקו ביניהם את הדינר שווה בשווה ותתקיים בזה מצוות ירושה, אלו נוטלין כתבת אמן, ואלו נוטלין כתבת אמן – זכאים היתומים לקבל תחילה "כתובת בנין דכרין" כתנאי הכתובה, ובדינר יחלקו. יש מבארים, שצריכים דווקא מותר דינר, אבל פחות מדינר אין זה מותר ("בית יוסף" על פי הגמרא; ועיין "תוספות יום טוב"). אם אמרו יתומים: אנחנו מעלים על נכסי אבינו יתר דינר – אם לא היה בנכסי הירושה מותר דינר, ואמרו היתומים המבקשים את כתובת אמם: הרינו מקבלים את נכסי אבינו בדינר יתיר על שוויים; והם אומרים כך, כדי שיטלו כתבת אמן – כדי שישתייר דינר לקיים בו מצוות ירושה ויוכלו לקבל "כתובת בנין דכרין", אין שומעין להן – להעריך את הנכסים בדינר יתיר על שוויים, אלא שמין את הנכסים בבית דין – ואם אין מותר דינר אין היתומים נוטלים "כתובת בנין דכרין", אלא חולקים ביניהם את הירושה שווה בשווה. וכתוב הרמב"ם (על פי הגמרא): "שמין את הנכסים בבית דין, כמה שהיו שווין בשעת מיתת אביהן; ואף על פי שנתרבו או נתמעטו אחרי מיתת אביהן קודם שיבואו לחלוק, אין שמין אותן אלא כשעת מיתת אביהן" (הל' אישות יט, ה).

יום שני

באור משנה ג

במשנה הקודמת למדנו, שלא תיקנו חכמים "כתובת בנין דכרין" אלא במקום שלאחר שיטלו הבנים את כתובת אמם, ישתייר בנכסי הירושה לכל הפחות דינר, כדי לקיים בו מצוות ירושה מן התורה. משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה לדון ב"מי שהיה נשוי שתי נשים ומת, ואחר כך מת הוא, ויתומים מבקשים כתובת אמן".

הווי שם – בירושת אביהם, נכסים בראוי – נכסים הראויים ועומדים לבוא לרשות היתומים, כגון שראויה ליפול להם ירושה מאבי אביהם או שהיו חובות לאביהם בידי אחרים, אינן כבמחזק – אין הנכסים

יום ראשון

באור משנה א

כפי ששנינו (לעיל ד, י), אחד מתנאי הכתובה, שהבנים יירשו כתובת אמם, כלומר שאם תמות האשה בחיי בעלה, והוא יורשה, הרי לאחר מותו יירשו הבנים הזכרים שנוולדו לו ממנה את כתובת אמם, מלבד חלקם בירושת שאר הנכסים, שיחלקו שווה בשווה עם האחים מאם אחרת. תנאי זה נקרא: "כתובת בנין דכרין" – כתובת בנים זכרים. משנה זו דנה בכתובת בנין דכרין, והיא באה להשמיענו שאינה בגדר חוב אלא בגדר ירושה.

מי שהיה נשוי שתי נשים ומת – ושתי האלמנות באות לגבות כתובתן, הראשונה – זו שכתובתה נכתבה ראשונה, קודמת לשניה – בגביית כתובתה, ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה – אם מתו האלמנות קודם שהספיקו לגבות כתובתן, ויורשיהן באים לתבוע חוב הכתובה, יורשי הראשונה גובים תחילה את כתובת אמם, וממה שנשאר גובים יורשי השנייה. נשא את הראשונה ומתה – בחייו, שנמצא הבעל יורשה, נשא שניה ומת הוא – והשאר את השנייה אלמנה; ובאים יורשי הראשונה לתבוע "כתובת בנין דכרין", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, והשנייה (האלמנה) באה לגבות כתובתה, או כגון שמתה ובאים יורשיה לגבות את חוב הכתובה, שניה ויורשיה קודמים ליורשי הראשונה – מפני שהשנייה היא כבעלת חוב, ויורשיה באים לגבות את החוב של אמם, ואילו יורשי הראשונה התובעים "כתובת בנין דכרין", אין תביעתם אלא תביעת ירושה, שכן כותבים בתנאי הכתובה: "אינן יירתון כסף כתובתך" – הם יירשו את כסף כתובתך (לעיל ד, י), ופירעון החוב קודם לירושה; הלכך גובים תחילה השנייה ויורשיה, וממה שנשאר מקבלים יורשי הראשונה. ברם, אין יורשי השנייה יכולים לקבל את חוב הכתובה אלא אם כן אמם נשבעה על כתובתה (כמו ששנינו לעיל ט, ז), שאילו מתה ולא נשבעה על כתובתה, אין יורשיה נוטלים כלום מכתובתה, לפי שאין אדם מוריש שבעה לבניו, כמו שבארנו כבר (לעיל ט, ה).

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, ש"כתובת בנין דכרין" אינה בגדר חוב אלא בגדר ירושה, באה משנה זו להשמיענו, שלא תיקנו חכמים "כתובת בנין דכרין" אלא כשאנינו מצוות ירושה שמן התורה.

מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתו – בחייו, שנמצא הוא יורשן, ואחר כך מת הוא – ונפלו נכסיו בירושה לבניו, ויתומים מבקשים כתבת אמן – ובניו מאשתו האחת תובעים כתובת אמם, כפי תנאי

כלום, עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות, יותר על שתי הפתבות דינר.
 ד מי שהיה נשוי שלש נשים ומת, פתבתה של זו מנה, ושל זו מאתים, ושל זו שלש מאות, ואין שם אלא מנה – חולקות בשוה. היו שם מאתים: של מנה – נוטלת חמישים; של מאתים, ושל שלש מאות – שלשה שלשה של זהב. היו שם שלש מאות: של מנה – נוטלת חמישים, ושל מאתים – מנה, ושל שלש מאות – שלשה של זהב. וכן שלשה שהטילו לפים, פתחו או הותרו – כך הן חולקין.

פירוש ברטנורא

להם אחריות. מטלטלים: שיש להם אחריות. קרקעות. והלכה כרבי שמעון. ואף כוונן הזה דנהיגי דמטלטלי דיתמי משעבדי לבעל חוב, אין כתובת בנין דכרין נוחת במטלטלין אלא בקרקעות:

ד של זו מנה ושל זו מאתים כו'. ושלשתן נחתמו ביום אחד. ראי בתלמוד יומי, הקודמת בשטר קודמת בניבוי. או שלא הניח אלא מטלטלין, שאין דין קרימה במטלטלין: חולקות בשוה. שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה דבכולהו איכא מנה: היו שם מאתים. אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה, אבל במנה שני אין שעבוד לשטר של בעלת מנה: של מנה נוטלת חמישים. בגמרא פריך, שלישית מנה היה ראוי שתוטל והיאך נוטלת חמישים שהוא חצי מנה. ומשני, דמתניתין איירי דאמרה לה בעלת מאתים לבעלת מנה, דין ודברים אין לי עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי, הלכך היא ובעלת שלש מאות חולקות אותו. ומפני שלא נתנה בעלת המנאות לבעלת חלקה במנה אלא אמרה לה שלא תריב עמה ובשבילה לא יתמעט חלקה, לאחר שלקחה בעלת המנה חמישים נשאר זכות בעלת המנאות שוה עם זכות בעלת השלש מאות במנה וחצי הנשאר, וכל אחת מהן נוטלת ג' דינרי זהב שהן שבעים וחמישה דינרים של כסף שכל דינר זהב הוא עשרים וחמישה דינרים של כסף: היו שם שלש מאות. מנה ראשון משועבד לכולם, והשני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות, והשלישי לבעלת שלש מאות בלבד: של מנה נוטלת חמישים ושל מאתים מנה. כגון דאמרה להו בעלת שלש מאות לבעלת מנה ולבעלת מאתים, דין ודברים אין לי עמכם במנה, הלכך מנה הראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה, נמצאת בעלת מנה נוטלת חמישים, ומנה השני חולקות בעלת מאתים ובעלת שלש מאות, נמצאת בעלת מאתים נוטלת מנה, חמישים שחלקה מהמנה הראשון עם בעלת המנה, וחמישים מהמנה השני שחלקה עם בעלת השלש מאות. והמנה השלישי נוטלת כולו בעלת השלש מאות, נמצאת נוטלת ששה דינרי זהב שהם מנה ומחצה, המנה השלישי כולו שנשאר לה חצי המנה שחלקה עם בעלת המנאות. ובגמרא מסקי דמתניתין רבי נתן היא ואינה הלכה, דאמר רבי אין אני רואה דבריו של רבי נתן בזה, אלא חולקות בשוה, דהואיל וכל נכסיו אחראין לכתובה כל שלשת המנים משועבדים לבעלת המנה כשאר חברותיה, עד שתבה כל כתובתה, הלכך חולקות בשוה, וכך נוטלת בעלת המנה כמו בעלת המנאות ושלש מאות. אבל בשלשה שהטילו מעות לכיס זה מנה זה מאתים וזה שלש מאות דהתם

משניות מבוארות – קהתי

חולקת עם בעלת שלש מאות במאה וחמישים הנותרים שווה בשווה? ומשיבים: משום שבעלת מאתים אומרת לבעלת שלש מאות: "מדין ודברים סילקתי עצמי". ומפרש רש"י: "לא נתתי חלקי במתנה, ומה שגבתה (בעלת המנה) לא בשליחותי גבתה, שתאמרי לי: נטלה זו חלקך; אני סילקתי עצמי מלריב עמה ומלמעט חלקה במנה, וגברת ידה לגבות חצי המנה בשעבוד שטרה. עכשיו אני בעל לחלוק עמך בנותר, שלא סילקתי עצמי מלריב עמך, ושעבודי ושעבודך שווים" (ברם, בעלי התוספות כותבים: לא נתפרש יפה טעמו של דבר זה). ה"ו שם שלש מאות – היו בנכסי הירושה שלש מאות דינר, והרי מנה ראשון משועבד לכולן, ומנה שני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות, ומנה שלישי לבעלת שלש מאות בלבד, של מנה נוטלת חמישים – זו שכתובתה מנה נוטלת חמישים דינר. בגמרא מבואר שמדובר כאן בכגון שכתבה בעלת שלש מאות לבעלת מנה ולבעלת מאתים: "דין ודברים אין לי עמך במנה ראשון", הלכך בעלת מנה ובעלת מאתים חולקות במנה ראשון, ונמצאת בעלת מנה נוטלת חמישים דינר; ושל מאתים – זו שכתובתה מאתים, נוטלת מנה – חמישים דינר ממנה ראשון, כמו שבארנו לעיל, וחמישים דינר ממנה שני, שחולקת בו שווה בשווה עם בעלת שלוש מאות, ושל שלש מאות – זו שכתובתה שלוש מאות, שלשה של זהב – נוטלת ששה דינרי זהב, שהם מאה וחמישים דינרי כסף, היינו: חמישים דינר ממנה שני, כמו שבארנו, ומנה שלישי כולו, שאינו משועבד אלא לה בלבד. בגמרא מובאת ברייתא: "זו משנת רבי נתן (משנתו רבי נתן היא): רבי אומר: אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו, אלא חולקות בשווה" (שהואיל וכל נכסי הבעל אחראים לכתובת האשה, יד כולן שווה בכל נכסי הירושה, הלכך חולקות הן בשווה עד כדי כתובתן – ענין ושיי' ותוספות, כתובות צ, א), והלכה כרבי. וכן שלשה שהטילו לפים – שלושה שותפים שהכניסו מעות לקופה, לקנות בהן סחורה בשותפות, זה הכניס מנה, זה מאתים וזה שלש מאות, פתחו או הותרו – המעות: בגמרא מבואר, כגון שחל שינוי במטבע, וערכן של המעות ירד או עלה, ובאים השותפים לחלוק ביניהם, כך הן חולקין – לפי חשבון מעותיהם שהטילו לכיס. ברם, אם קנו סחורה ממעות אלו והרוויחו או הפסידו בה, ולא התנו תחילה כיצד יחלקו הרווח או

ההלו נחשבים כאילו הם מוחזקים בידם, ויש כאן מותר דינר, אלא הואיל ובנכסים המוחזקים אין מותר דינר, אין היתומים נוטלים כתובת אמם, אלא חולקים ביניהם את נכסי הירושה שווה בשווה, כמו ששינוי במשנה הקודמת. רבי שמעון אומר: אפילו יש שם נכסים שאין להן אחריות – היינו מטלטלים, ויש בהם מותר דינר, אינו כלום – אינו נחשב כלום בחשבון נכסי הירושה לגבי מותר דינר, עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות – היינו קרקעות, יותר על שתי הפתבות דינר – שסובר רבי שמעון: אין כתובות בנין דכרין ומותר דינר אלא בקרקעות (ענין יתוספות יוס טוב").

באור משנה ד

מי שהיה נשוי שלש נשים – והכתובות של שלשתן נחתמו ביום אחד, שנמצא שעבודן שווה בזמן, ואין דין קרימה לאחת מהן, ומת – ובאות האלמנות לגבות כתובתן, ואין הכתובות שלהן שוות, אלא פתבתה של זו מנה – מאה דינר, ושל זו מאתים, ושל זו שלש מאות – דינר, ואין שם אלא מנה – ואין בנכסי הירושה אלא מאה דינר, חולקות בשוה – הואיל וכל אחת מהן זכאית לכל הפחות למנה, הרי זכות שלשתן שווה במנה זה, לפיכך חולקות הן בשווה, ונוטלת כל אחת שליש מנה. ה"ו שם מאתים – אם היו בנכסי הירושה מאתים דינר, ונמצא מנה ראשון משועבד לכולן, ואילו מנה שני אינו משועבד אלא לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות, של מנה נוטלת חמישים – זו שכתובתה מנה נוטלת חמישים דינר; בגמרא מבואר, שמדובר במשנתו בכגון שכתבה בעלת מאתים לבעלת מנה: "דין ודברים אין לי עמך במנה ראשון" (כשתבואי לדין לא אריב עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי – רש"י). הלכך מגיע לחלקה חצי מנה, שאין היא חולקת את המנה אלא עם בעלת שלש מאות; של מאתים, ושל שלש מאות – זו שכתובתה מאתים וזו שכתובתה שלש מאות, שלשה שלשה של זהב – כל אחת מהן נוטלת שלושה דינרי זהב, שהם שבעים וחמישה דינרי כסף, כלומר שהן חולקות ביניהן שווה בשווה את המאה וחמישים דינר שנשתיירו לאחר שבעלת המנה נטלה חמישים דינר. בגמרא שואלים: הרי בעלת מאתים סילקה עצמה ממנה ראשון, וכיצד היא

ה מי שְהִיָּה נָשׁוּי אֶרְבַּע נָשִׁים, וְמָת – הָרֵאשׁוֹנָה קוֹדֶמֶת לַשֵּׁנִיָּה, וְשֵׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וְשְׁלִישִׁית לַרְבִּיעִית; הָרֵאשׁוֹנָה נִשְׁבַּעַת לַשֵּׁנִיָּה, וְשֵׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וְשְׁלִישִׁית לַרְבִּיעִית, וְהָרְבִּיעִית נִפְרַעַת שְׁלֹא בִשְׁבוּעָה. בֵּן נָנִס אֹמֵר: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהָיָה אַחֲרוֹנָה נִשְׁבָּרָה? אָף הִיא לֹא תִפְרַע אֶלָּא בִשְׁבוּעָה. הֵיוּ יוֹצְאוֹת בֶּלֶן בְּיוֹם אֶחָד, כָּל הַקּוֹדֶמֶת לַחֲבֵרָתָהּ אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת – וְכָתָה. וְכֵן הָיוּ פוֹתְבִין בִּירוּשָׁלַם שְׁעוֹת. הֵיוּ בֶּלֶן יוֹצְאוֹת בִּשְׁעָה אַחַת, וְאִין שָׁם אֶלָּא מָנָה – חוֹלָקוֹת בְּשָׁוָה.

ו מי שְהִיָּה נָשׁוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וּמָכַר אֶת שְׂדֵהוּ, וְכָתָהּ רֵאשׁוֹנָה לְלוֹקֶחַ: דִּין וּדְבָרִים אִין לִי עֵמָךְ – הַשֵּׁנִיָּה פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

שבח שהשביחו מעותיהן קא שקלי, דינא הוא שכל אחד יכול לפי מעותיו. ודוקא כשהשביחו מחמת המעות עצמן כגון שנשתנה המטבע או הוסיפו עליו או פחתו או חולקום השבח וההפסד לפי הממון. אבל אם קנו סחורה מן המעות שהטילו לכיס והריווחו בסחורה או הפסידו, אין מחלקים הריווח וההפסד אלא לפי מספר השותפין ולא לפי הממון, וכך נוטל בהפסד ובשבח מן שותפין בכים מעות מועטים כמו אותו שנתן מעות מרובים אם לא התנו תחלה שחלקו לפי ממון. וכן דנים בכל בתי דנים:

ה **הראשונה קודמת לשניה.** אותה שזמן כתובתה מוקדם קודמת לשניה שזמנה מאוחר. וכן כולם: **הראשונה נשבעת לשניה.** אם שניה מוענת השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום, דלמא לא יאשר לי ממה שאגבה כתובתי. ואף שלישית תאמר כן לשניה, ורביעית שלישית. אבל הרביעית נפרעת שלא בשבועה, וכגון שאין שם יורש בעל חוב אחר שישביעה: **בן ננס אומר כו.** פלוגתיהו ד"ק וכן ננס מפרש בגמרא כגון שנמצאת שדה אחת מאלו השדות שגבו השלש נשים הראשונות, שאינה שלו, שנדע שגולה וסוף שיבואו בעליה ויטלוה, וכשבאה הרביעית לגבות כתובתה משדה רביעית באה זאת ואומרת לה למחר יבא הגגול ויטול שדהו מיד, רצוני שתשבעי לי שלא גבית כתובתיך בחיי הבעל. תנא קמא סבר בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שנבה לא גבה, הלכך למה תשבע, אם יבא הגגול ויטרוף מזו תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שנבתה, דהויא לה רביעית בעל חוב מאוחר. וכן ננס סבר, בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שנבה גבה, ואם תחזיק זאת אין השלישית יכולה לחזור עליה, ולכך תשבע לה שלא גבתה מנכסי בעלה כלום. והלכה כחנא מא. וממילא שמענין שאם תפסה מטלטלין שצריכה לישבע לדברי הכל כיון שאין דין קדימה במטלטלין ומה שנבה גבה:

ו **וכתבה ראשונה ללוקח וכו.** וכגון שקנו מידה. ובגמרא פריך, ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי. ומשני, כגון שמכר הבעל שדה זו לאיש אחר קודם לזה

משניות מבוארות – קהתי

והרביעית נפרעת שלא בשבועה – וכגון שאין שם לא יורש ולא בעל חוב שישביעה (ומב"ס; ברטנורא). **בן ננס אומר: וכי מפני שהיה אחרונה נשפכה –** שתגבה כתובתה שלא בשבועה? **אף היא לא תפרע אלא בשבועה** – בגמרא מבואר, שחברותיה משביעות אותה, הואיל וחוששות הן, שמא יתברר שאחת השדות שגבו לא היתה של הבעל ויטרפוה מהן, ואם הרביעית תגבה כתובתה, לא יתא להן ממה לגבות, שאין הרביעית חייבת להחזיר מה שגבתה; הלכך אף הרביעית אינה נפרעת כתובתה אלא בשבועה. ברם, תנא קמא סובר, שאם יבואו ויטרפו את השדה שגבתה אחת מהשלש הראשונות, תחזור היא על הרביעית ותיטול ממנה מה שגבתה, הלכך אין צורך להשביעה. **היו יוצאות בלן ביום אחד – יצאו כל הכתובות מידי הבעל ביום אחד,** שנכתבו כולן באותו יום, **כל הקודמת לחברתה אפלו שעה אחת זכתה –** אם נרשם בכתובה באיזו שעה נכתבה, הרי כל כתובה שקדמה שעת כתיבתה לחברתה, דין קדימה לה בגבייה. **וכך היו פותבין בירושלים שעות –** באיזו שעה ביום נכתבה הכתובה. **היו בלן יוצאות בשעה אחת –** אם בכל הכתובות נרשמה אותה השעה, **ואין שם אלא מנה –** ואין בכנסי הירושה אלא מאה דינר, **חולקות בשנה –** כמו ששינוי במשנה הקודמת.

ההפסד, אינם חולקים את הריווח וההפסד לפי מעותיהם שהטילו לכיס, אלא לפי מספר השותפים שווה בשווה, וחלקו של זה שהטיל מאה כחלקו של זה שהטיל שלוש מאות (גמרא ורש"י כתובות צג, ב). בענין הכתובות ששינוי במשנתנו, היסוד הוא שחולקים את הנכסים לפי שעבודם לכל כתובה וכתובה, ולא לפי חשבון המעות של הכתובה, אמנם אם היו שם שלש מאות דינר, שהם מחצית הסכום של כל שלש הכתובות (סכומן 600 דינר), אף אם תהא חלוקה לפי חשבון המעות נמצאת כל אחת נוטלת מחצית כתובתה, והרי זה כמו ששינוי במשנתנו, שבעלת מנה נוטלת חמישים, ובעלת מאתיים נוטלת מנה, ובעלת שלש מאות נוטלת מאה וחמישים.

ר"ח אלבק מביא פירושו של רב סעדיה גאון למשנתנו, שסברתו היא "שכל מנה המשוועבד לכולן הן חולקות בו בשווה, והשאר הן חולקות לפי חשבון. לפיכך אם לא הניח אלא מנה, כל הנשים שוות בו. ואם היו מאתיים, חולקות כולן במנה ראשון בשווה, ובמנה שני נוטלת בעלת מנה שישית, לפי שמגיע לה מנה שהוא שישית החוב כולו, היינו כל שלוש הכתובות ססכומן שש מאות דינר. ובעלת מאתיים ובעלת שלוש מאות, ששתיהן יש להן שעבוד גם במנה השני, חולקות במתני (83 דינר) בשווה, ונמצא שיש לכל אחת שבעים וחמישה דינר (33 ועוד 41). אבל אם יש שם שלוש מאות דינר, כל אחת נוטלת לפי חשבון, היינו בעלת מנה נוטלת שישית, בעלת מאתיים נוטלת שליש, ובעלת שלוש מאות מחצית המעות" (עיין השלמות לפירוש המשנה שם).

י ו ש ל י ש

באור משנה ה

במשנה א בפרקנו שינוי: "מי שהיה נשוי שתי נשים ומת, הראשונה קודמת לשניה", כלומר זו שזמן כתובתה קודם, דין קדימה לה בגביית הכתובה. משנתנו ממשכה באותו דין, והיא מוסיפה ללמד, שכל אשה שדין קדימה לה בגביית כתובתה נשבעת לחברתה הבאה אחריה, שעדיין לא קיבלה כתובתה, כמבואר הטעם להלן.

מי שהיה נשוי ארבע נשים – וזמן כתובתן שונה, **ומת –** וארבע האלמנות באות לגבות כתובתן, **הראשונה קודמת לשניה, ושניה לשלישית, ושלישית לרביעית –** כפי סדר הזמנים (התאריכים) של כתובותיהן כך סדרן בגביית הכתובה, כמו שבארנו למעלה; **הראשונה נשבעת לשניה –** אם שניה טוענת: "השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום", כי היא חוששת שמא לא ישתיר בנכסים כדי לתובתה לאחר שתגבה הראשונה, אין הראשונה נפרעת כתובתה אלא בשבועה, ו**שניה נשבעת לשלישית, ושלישית לרביעית –** כל אחת נשבעת לחברתה הבאה אחריה, שעדיין לא גבתה כלום,

באור משנה ו

מי שהיה נשוי שתי נשים – שזמני כתובותיהן שונים, **ומכר את שדהו –** שהיא משועבדת לכתובות שתיהן, אבל אין בה אלא כדי כתובת אשה אחת (המאירי). **וכתבה ראשונה ללוקח –** זו שכתובתה נכתבה ראשונה ויש לה דין קדימה בגביית הכתובה כתבה ללוקח: **דין ודברים אין לי עמך –** כלומר שוויתרה לו על זכותה לטרוף ממנו את השדה לגביית כתובתה, ומת הבעל. **השניה מוציאה מהלוקח –** השניה יכולה להוציא את השדה מהלוקח, שהרי היא

מוציאה מהלוקח, והראשונה מן השנייה, והלוקח מן הראשונה; וחוזרות חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהם. וכן בעל חוב. וכן אשה בעלת חוב.

פרק אחד עשר

א אלמנה נזונה מנכסי יתומים, מעשה ידיה שלהן, ואין חבינן בקבורתה. יורשיה יורשי כתבתה – חבינן בקבורתה.

ב אלמנה, בין מן הארוסין בין מן הנשואין – מוכרת שלא בבית דין. רבי שמעון אומר: מן הנשואין – מוכרת

פירוש ברטנורא

ולא רצתה האשה לחתום לו, ולזה חתמה, דאם איתא דנחת רוח עושה לבעלה היתה חותמת לראשון: פשרה. ביצוע. לא כולו לזה ולא כולו לזה. ולשון פשרין הוא, לא חמים ולא קרים: וכן בעל חוב. ושני לקוחות. ראובן נושה בשמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לשנים זו בחמישים וזו בחמישים וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך, בעל חוב נוטל מיד הראשון, שהרי אינו יכול לומר לו הנחית לך מקום שתגבה ממני, שחובו כנגד שניהם ולוקח ראשון מוציא מיד השני, ובעל חוב חוזר ומוציא אף זו מן הראשון, ולוקח שני מבעל חוב, וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה: וכן אשה בעלת חוב. שהיה לה כתובתה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשנים ואין בשניהם אלא כדי כתובתה, וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך, האשה מוציאה מיד לוקח ראשון, והוא מן השני, והשני מן האשה (והאשה מן הראשון) ולוקח ראשון מיד השני, וחוזרים חלילה:

לא א אלמנה נזונה מנכסי יתומים. בין קרקעות בין מטלטלין. דתניא כתובה הוא, ואת תוא יתבא בביתו ומתנא מנכסי: ואין חבינן בקבורתה. שחבינן חייב בקבורתה תחת ירושתה, ועכשיו שירשיה גובין כתובתה מירשי הבעל, הם יקברו. וממילא שמעינן שאם מתה ולא נשבעה על כתובתה שעכשיו אין יורשיה גובין כתובתה, על יורשי הבעל מוטל לקברה:

ב בין מן הארוסין. שאין לה מזונות ומוכרת לכתובתה: בין מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות: מוכרת שלא בבית דין. כלומר שלא בבית דין מומחין. ומכל מקום צריכה למכור בפני שלשה שהיו בקיאין בשומת קרקע: רבי שמעון אומר מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות, מוכרת שלא בבית דין, שאי

משניות מבוארות – קהתי

על כרחם של היתומים, שאין היתומים יכולים ליתן לה כתובתה ולפטור אותה; ומבואר בתוספות, שלפיכך מעשה ידיה שלהם; אבל לפי מנהג אנשי יהודה, שהיא נזונה מדעת היתומים, והם יכולים ליתן לה כתובתה ולפטור אותה, אין מעשה ידיה שלהם. ברם, אם תהא הגירסה: "אלמנה הנזונה". היינו לפי מנהג אנשי יהודה, הרי באה המשנה להשמיענו, שאף לאנשי יהודה, כל זמן שהאלמנה נזונה מנכסי הירושה ברצון היתומים, מעשה ידיה שלהם (גמרא ותוספות כתובות צא, ב). ואין חבינן בקבורתה – שכן בעלה חייב בקבורתה תחת ירושתה (כמו ששינו לעיל ד, ד), אבל יורשיו שאינם בניה, הואיל ואינם יורשים אותה, אין הם חייבים בקבורתה. יורשיה יורשי כתבתה – היורשים את כתובתה, וגובים אותה מירשי הבעל, הם חבינן בקבורתה – בגמרא מבואר (כתובות פא, א), שמלשון משנתנו – "יורשיה יורשי כתובתה" – נמצאנו למדים, שאם יש לאלמנה יורשים שאינם יורשי כתובתה, אין היורשים הללו חייבים בקבורתה; "ואיזוהי אלמנה שיש לה שני יורשים? הווי אומר: שומרת יבם", כמו ששינו (לעיל ח, ו), שאם מתה היבמה, בעודה שומרת יבם, כתובתה בחזקת יורשי הבעל ונכסי מלוג בחזקת יורשי האב; ובכגון זו, יורשי הבעל, שהם יורשי כתובתה, חייבים בקבורתה. – הרמב"ם כותב בביאורו למשנתנו, שאם מתה ולא נשבעה על כתובתה, הואיל ויורשיה אינם יכולים לגבות כתובתה (לפי שאין אדם מוריש שבועה לבניו), חייבים יורשי הבעל בקבורתה (עין רמב"ם הל' אישות יח, ו; עין שם השגת הראב"ד).

באור משנה ב

כיון שנסכס הירושה משועבדים לכתובת האלמנה, כמו ששינו (לעיל ד, ו), וכל זמן שלא תבעה כתובתה, הרי היא נזונה מנכסים אלו, כמו ששינו במשנה הקודמת, דנה משנתנו, כיצד יכולה האלמנה למכור מנכסי הירושה למזונותיה או לגביית כתובתה.

אלמנה, בין מן הארוסין – שאינה נזונה מנכסי הירושה, ואינה באה אלא לגבות כתובתה, בין מן הנשואין – שחייבים היורשים במזונותיה, והיא תובעת מזונות או כתובה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, מוכרת שלא בבית דין – יכולה היא למכור מנכסי בעלה למזונותיה או לגביית כתובתה, ואינה זקוקה במכירה זו לבית דין; ומבואר הטעם בגמרא: "שאינן אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין", כלומר שחש הבעל על כבוד אשתו ואינו רוצה שתזדקק לבית הדין. ומכל מקום צריכה היא למכור בפני שלושה אנשים נאמנים,

לא ויתרה על זכותה לגבות כתובתה משהו זו, והראשונה מן השנייה – והראשונה יכולה להוציא את השדה מהשנייה, לפי שהיא קודמת לה, ולא מחלה לה את זכותה על השדה אלא ללוקח, והלוקח מן הראשונה – והלוקח יכול שוב להוציא את השדה מהראשונה, שהרי היא ויתרה לו על זכותה לטרוף את השדה; וחוזרות חלילה – וחוזרות סביב, שהשנייה חוזרת ומוציאה את השדה מיד הלוקח, והראשונה מן השנייה, והלוקח מן הראשונה, וכן לעולם, עד שיעשו פשרה ביניהם – שיבואו ביניהם לידי הסכם. וכן בעל חוב – וכן הדין בבעל חוב, היינו במלוה, ושני לקוחות, שאם היו ללווה שתי שדות ומכרן לשני בני אדם, ואין בשתייהן אלא כדי שיעור החוב, וכתב המלוה ללוקח השני: "דין ודברים אין לי עמך", הריהו טורף את השדה מן הלוקח הראשון, שהרי חובו הוא כנגד שתי השדות, והלוקח הראשון טורף מן הלוקח השני, ובעל חוב טורף שוב מן הלוקח הראשון, והלוקח השני מוציא מבעל חוב, וחוזרים חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהם. וכן אשה בעלת חוב – וכן הדין באשה שהיא בעלת חוב של בעלה, כלומר שהוא חייב לשלם לה כתובתה, ובעלה מכר שתי שדותיו לשני לקוחות, ואין בשתייהן אלא כדי שיעור כתובתה, והאשה כתבה ללוקח השני: "דין ודברים אין לי עמך", הרי היא מוציאה את השדה מן הלוקח הראשון, והלוקח הראשון מוציא מן הלוקח השני, והאשה מוציאה שוב מן הראשון, והשני מוציא מן האשה, והראשון מן השני, וחוזרים חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהם.

יוסרביע

באור משנה א

כפי ששינו (ד, יב), הרי מתנאי הכתובה, שתהא האשה, לאחר מות בעלה, יושבת בביתו וניזונה מנכסיו כל ימי משך אלמנותה. כך היו כותבים בכתובה אנשי ירושלים ואנשי הגליל. אבל אנשי יהודה היו נוהגים לכתוב, שתהא האשה יושבת בבית בעלה, לאחר מותו, וניזונה מנכסיו, עד שירצו היורשים ליתן לה כתובתה.

– משנתנו באה ללמד דיני האלמנה על פי אותו תנאי הכתובה. **אלמנה נזונה מנכסי יתומים** – מהנכסים שנפלו ליתומים בירושה, שתנאי כתובה הוא, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; **מעשה ידיה שלהן** – ומה שהאלמנה עושה, הרי זה של היתומים, הואיל והם נותנים לה מזונות, כדין האשה בחיי בעלה, שזכאי הבעל במעשה ידיה תחת מזונות שהיא נותן לה. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לפי מנהג אנשי ירושלים והגליל, ולכן הגירסה היא: "אלמנה נזונה" – כלומר שכל זמן שלא תבעה כתובתה הרי היא נזונה מנכסי הירושה

שְׁלֹא בְּבֵית דִּין; מִן הָאֲרוּסִין – לֹא תִמְכַּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ מְזוּנוֹת, וְכָל שֶׁאֵין לָהּ מְזוּנוֹת, לֹא תִמְכַּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין.

ג מְכָרָה כְּתֻבָּתָהּ, אוּ מְקַצָּתָה; מִשְׁפָּנָה כְּתֻבָּתָהּ, אוּ מְקַצָּתָה; נִתְּנָה כְּתֻבָּתָהּ לְאַחֵר, אוּ מְקַצָּתָה – לֹא תִמְכַּר אֶת הַשָּׂרָר אֶלָּא בְּבֵית דִּין. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: מוֹכֶרֶת הִיא אֶפְלוֹ אֶרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה פְּעָמִים. וּמוֹכֶרֶת לְמְזוּנוֹת שְׁלֹא בְּבֵית דִּין, וְכוּתֻבָּתָהּ: לְמְזוּנוֹת מְכָרְתִּי. וְגֵרוּשָׁה לֹא תִמְכַּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין.

ד אֲלַמְנָה שֶׁהִיָּתָה כְּתֻבָּתָהּ מֵאֲתִים, וּמְכָרָה שְׁוֶה מָנָה בְּמֵאֲתִים, אוּ שְׁוֶה מֵאֲתִים בְּמָנָה – נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ. הִיָּתָה כְּתֻבָּתָהּ מָנָה, וּמְכָרָה שְׁוֶה מָנָה וְדִינָר בְּמָנָה – מְכָרָה בְּטָל. אֶפְלוֹ הִיא אוֹמֶרֶת: אֲחִיר דִּינָר לְיֹדֶרֶשִׁין – פִּירוּשׁ בֵּרֶטְנוֹרָא

אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיוודקו לה בין דין. אבל מן הארוסין שאין מכירתה אלא לכתובה, אינה מוכרת אלא בבית דין. ואין הלכה כרבי שמעון:

ג **מכרה כתובתה**. מנה מאתים: לא תמכור את השאר. התוספת, אלא בבית דין. ומתניתין ר"ש היא דאמר אין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות, וזו הואיל וגבתה מקצת כתובתה אין לה מזונות: וחכמים אומרים מוכרת היא. לכתובה, אפילו לפרקים. ואף על פי כן מוכרת היא ביתנים למזונות, שלא איכרה מזונותיה ואף על פי שנבתה קצת כתובתה: וכוותבת. בשטר המכירה, למזונות מכרתי: וגרושה לא תמכור. לכתובה, אלא בב"ד. דמעמא מאי אמור רבנן אלמנה בין מן הארוסין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד לפי שאין אדם רוצה שתתבוה אשתו בב"ד, וזו הואיל וגרושה היא לא אכפת ליה. והלכה כחכמים שאשה מוכרת בין לכתובה בין למזונות שלא בב"ד מומחים, ואפילו התקבלה מקצת כתובתה מוכרת למזונות עד שתתקבל כל כתובתה. וכשמוכרת, בין לכתובה בין למזונות צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה:

ד **שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה**. דאמרין לה את אפסדת. ושוה מנה במאתים אף על גב דהיא חרויחה לא מצית למימר אנא ארווח, שהשולח שלוחו לשוק לסחורה ולקח כולל הכל לבעל המעות. ולא שמעינן מהכא אלא בדבר שאין לו קצבה כגון קרקע שדרכו להמכר באומדן זה בפחות וזה ביתר, אבל דבר שיש לו קצבה וקנה השליח בפחות לא איתברירא לן דינא מהכא. וחזינא לרבוותא דאפליגו בה. ומוסקנא לפום מאי דחזי לן, שחולקין השליח והמשלח: מכרה בטל. שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה: לעולם מכרה קיים. והיא תחזיר את הדינר

משניות מבוארות – קהתי

שלא בבית דין, שסבורים חכמים, שאף על פי שגבתה מקצת כתובתה, מכל מקום יש לה מזונות, ולכן היא מוכרת שלא בבית דין; וְכוּתֻבָּתָהּ – בשטר המכירה: לְמְזוּנוֹת מְכָרְתִּי – בגמרא מבואר: עצה טובה היא לאלמנה, שתכתוב: "אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי", כדי שלא יחשבו, שהיא מוכרת כל הקרקעות למזונות, ויצא עליה שם רעבתנית, ושוב אין אדם נושא. וְגֵרוּשָׁה לֹא תִמְכַּר – לגביית כתובתה, אֶלָּא בְּבֵית דִּין – שכן מה שאמרו חכמים (במשנה הקודמת): "אלמנה בין מן הארוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין", ונמצא שלדעתם רשאית האשה למכור שלא בבית דין אפילו לגביית כתובתה, היינו דווקא באלמנה, מהטעם שבארנו שם, שאין אדם רוצה שתתבוה אשתו בבית דין, אבל בגרושה מודים הם שלא תמכור אלא בבית דין, שהואיל וגירשה אינו חס על כבודה ולא איכפת לו שגרושתו תתבוה בבית דין.

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאלמנה מוכרת מנכסי הירושה, שלא בבית דין, לגביית כתובתה, באה משנה זו ללמדנו שדין האלמנה המוכרת מנכסי הירושה כדין שליח היתומים.

אֲלַמְנָה שֶׁהִיָּתָה כְּתֻבָּתָהּ מֵאֲתִים, וּמְכָרָה – מנכסי הירושה לגביית כתובתה, שְׁוֶה מָנָה בְּמֵאֲתִים, אוּ שְׁוֶה מֵאֲתִים בְּמָנָה – שדה ששווה מאה דינר מכרה במאתיים, או שדה ששווה מאתיים מכרה במאה דינר, נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ – שאם מכרה שווה מנה במאתיים, המנה שהרוויחה במכירתה הרוויחה ליתומים, ונמצא שקיבלה מהם את כל כתובתה; ואם מכרה שווה מאתיים במנה, המנה שהפסידה במכירתה הפסידה לעצמה, ומאחר שקיבלה מהיתומים שדה ששוויה מאתיים דינר, הרי נתקבלה כתובתה. ואמנם היתומים יכולים לבטל את מכירתה בטענת אונאה, הואיל ודינה כדין שליח שלהם (ואף על פי שאין אונאה לקרקעות. מכל מקום הדין הוא, שאם שליח מכר נכסי משלחו בפחות ממשויים, ואפילו בקרקעות, יכול המשלח לבטל את מכירתו בטענת אונאה). אבל הואיל והיתומים אינם באים לבטל את מכירתה, משום שאינם מפסידים כאן, לפיכך המכר קיים (עיין "תוספות יום טוב"). הִיָּתָה כְּתֻבָּתָהּ מָנָה – "מנה" לאו דווקא, אלא כגון שהיתה כתובתה מנה, וּמְכָרָה שְׁוֶה מָנָה וְדִינָר בְּמָנָה – שדה ששווה מאה ואחד דינר מכרה במאה דינר, מְכָרָה בְּטָל – שאין לה

הבקיאים בשומת קרקע. רבי שמעון אומר: מִן הַנִּשְׁוֹאִין – שהיא מוכרת למזונות, מוֹכֶרֶת שְׁלֹא בְּבֵית דִּין – שאי אפשר לה להמתין ולהתענות עד שיוודקו לה בית הדין; אבל מִן הָאֲרוּסִין, לֹא תִמְכַּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ מְזוּנוֹת – ואין מכירתה אלא לגביית כתובתה, וְכָל שֶׁאֵין לָהּ מְזוּנוֹת – והיא מוכרת לכתובה, הואיל ואין כאן טריחה יתירה, שהרי הכתובה בפעם אחת נגבית (והמאירי), לֹא תִמְכַּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין – יש מפרשים, שלדעת רבי שמעון אלמנה מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין לא רק למזונותיה אלא אף לכתובתה (עיין הר"ן); ויש מפרשים, שרבי שמעון סובר, שאפילו מן הנשואין אינה מוכרת לכתובה שלא בבית דין אלא למזונות בלבד (רש"י; ועיין שיטה מקובצת). ואין הלכה כרבי שמעון.

י ו ס ח מ י ש

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה באלמנה שגבתה מקצת כתובתה, כיצד היא מוכרת מנכסי הירושה לגביית שאר הכתובה. ואף בזה נחלקו רבי שמעון וחכמים, שלדעת רבי שמעון אינה מוכרת אלא בבית דין, ולדעת חכמים יכולה היא למכור שלא בבית דין.

מְכָרָה כְּתֻבָּתָהּ – מכרה האלמנה את עיקר כתובתה, היינו מנה ומאתיים, ויש לה עוד לגבות תוספת כתובה (תוספות), או מְקַצָּתָה – או שמכרה מקצת כתובתה, ויש לה עוד לגבות את השאר; מִשְׁפָּנָה כְּתֻבָּתָהּ, אוּ מְקַצָּתָה – או שנתנה כתובתה או מקצתה כמשכון; נִתְּנָה כְּתֻבָּתָהּ לְאַחֵר, אוּ מְקַצָּתָה – או שנתנה כתובתה או מקצתה לאחר במתנה, לֹא תִמְכַּר אֶת הַשָּׂרָר אֶלָּא בְּבֵית דִּין – לא תמכור האלמנה מנכסי הירושה לגביית שאר הכתובה, היינו תוספת הכתובה או מה שנשאר לה מעיקר הכתובה, אלא בבית דין. זו דעת רבי שמעון, שכן סובר הוא, שאלמנה שגבתה מקצת כתובתה אין לה מזונות, וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין, כמו ששנינו במשנה הקודמת. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: מוֹכֶרֶת הִיא אֶפְלוֹ אֶרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה פְּעָמִים – כלומר רשאית האלמנה למכור מנכסי הירושה כמה שהיא רוצה, אף קמעא קמעא, ולגבות כל פעם מקצת כתובתה. וּמוֹכֶרֶת לְמְזוּנוֹת שְׁלֹא בְּבֵית דִּין – ועד שלא תגבה את כל כתובתה, רשאית היא ביתניים למכור מנכסי הירושה בשביל מזונותיה

מכרה בטל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם מכרה קים, עד שתהא שם פרי שתשיר בשדה פת השעה קבים, ובגנה פת חצי קב, וכדברי רבי עקיבא, בית רבע. היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה במנה, ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה, של אחרון – בטל, ושל פלו – מכרן קים. ה שום הדינר שפחתו שותות או הוסיפו שותות – מכרן בטל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מכרן קים; אם בן, מה פח בית דין יפה? אבל אם עשו אגרת בקרת, אפלו מכרו שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה – מכרן קים.

ו הממאנת, השנייה, והאילונית – אין להם כתבה, ולא פרות, ולא מזונות, ולא בלאות. ואם מתחלה נשאה פירוש ברטנורא

לירשין, דמה הפסידת. עד שיהא באונאה כדי שאלו לא היתה האונאה היה משתיר שדה בת תשעה קבין, שהוא שיעור שדה: ובגנה בת חצי קב. שהוא שיעור גנה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ה אגרת בקורת. הכרוה. שעל ידי הכרוה בני אדם מבקרים בה. ובהא מודה תנא קמא לרבן שמעון בן גמליאל. והלכה כתנא קמא: ו השנייה. שניות לעריות, שהן מדברי סופרים: אין להם כתובה. מנה מאתים. ממאנת, משום דמעצמה יוצאה. שניה, קנסוה רבנן מפני שהיא מרגילתו לנשאה שאינה נפסדת כלום בנשואין שהרי אינה נפסלת בהן וולדה כשר. אילונית, משום דמקח טעות הוא: ולא פירות. הפירות שאכל הבעל אין מוציאין ממנו: ולא מזונות. כגון אם לותה ואכלה בעודה תחתיו ואחר כך מיאנה, אין הבעל חייב לשלם. אבל חייב במזונותיה בעודה תחתיו. והשניה והאילונית אין להם מזונות בעודן תחתיו, וכל שכן אם לוו ואכלו שאין הבעל חייב לשלם: ולא בלאות. שנאבדו ובלו לזמרי. בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל

משניות מבוארות – קהתי

כוח בית דין המוכרים בנכסי היתומים מכוח שליח ואלמנה, שאלה שיעור אונאתם דינר, כמו שלמדנו במשנה הקודמת, ויש מפרשים (שם), שדינר לאו דווקא, אלא אפילו פחות מדינר (עיי' "תוספות יום טוב"), ואילו שיעור אונאת בית דין הוא שותות. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בדברים, או בשעה, או במקום, שאין בהם הכרות בית דין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מכרן קים – אפילו טעו בשותות ויותר; אם בן – שאם כן, כלומר אם נאמר שמחמת טעות בשותות מכרם בטל, מה פח בית דין יפה – כמה גדול כוח בית דין? אבל אם עשו אגרת בקרת – אם מכרו בית דין על ידי כתב הכרוה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אפלו מכרו שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה – שטעו במחצה, מכרן קים – אף לדעת תנא קמא, שהואיל והמכירה היתה בהכרוה, אין כאן דין אונאה.

באור משנה ו

הממאנת – קטנה יתומה מאביה, שהשיאה אמה או אחיה, ויצאה ממנו במיאון, שכן לפי תקנת חכמים הרשות בידה, בעודה קטנה, למאן בבעלה, והיא יוצאת ממנו בלא גט (עיי' יבמות ג, א). השנייה – אשה שהיא אסורה לבעלה מדין "שניות לעריות", כגון אם אמו, אם אביו, כלת בנו, כלת בתו וכו' (עיי' רמב"ם הל' אישות א, ו). שגורו עליהן חכמים, כדי להרחיק את האדם מאיסור ערוה שבתורה, והוסיפו אותן על העריות האסורות מן התורה, והאילונית – אשה שאינה מסוגלת ללדת מטבע ברייתה, והיא מכונה כך מלשון "איל" (זכר), לפי שאין לה סימני אשה; ומדובר כאן בכגון שבעלה לא הכיר בה שהיא איילונית, אין להם כתבה – הממאנת אין לה כתובה, לפי שלא נתגרשה על ידי בעלה אלא יצאה מאליה; והשניה – לפי שקנסוה חכמים, כדי לעשות חיזוק לדבריהם (עיי' ברטנורא שם פ"ט ס"ט א; ועיי' "תוספות יום טוב"); והאילונית – לפי שמקחו מקח טעות, הואיל ולא הכיר בה שהיא איילונית; בגמרא מבואר, שדווקא מנה מאתים אין להן, אבל תוספת כתובה יש להן, שאינה אלא מתנה בלבד בשום חיבה. ולא פרות – שאין הבעל משלם להן בעד הפירות שאכל מנכסיהן; ולא מזונות – שאינו חייב במזונותיהן; בגמרא מבואר: כיצד אמרו בממאנת אין לה מזונות? והלא בעודה עמו חייב הוא במזונותיה; אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה, אינו חייב לשלם (כתובות כז, ב); ברם, שנייה ואילונית אינו חייב במזונותיהן כלל (רמב"ם). ולא בלאות – אם השתמש הבעל בנכסיהן עד שבלו, אינו חייב לשלם להן את דמיהם. בגמרא מבואר,

רשות למכור אלא כנגד סכום כתובתה בלבד, וזו מכרה שדה ששווייה בדינר יתיר על סכום כתובתה, ויש ליתומים טענת אונאה, הלכך מכרה כולו בטל. אפלו היא אומרת: אחזיר דינר לירשין – דינר שהפסידו הירושים במכירתו אחזיר להם, מכרה בטל – כשהירושים אינם רוצים בקיום המכר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם מכרה קים – ותחזיר את הדינר לירשים, עד שתהא שם פרי שתשיר בשדה פת תשעה קבים – אלא אם כן היתה שם אונאה כזו, שאלולא האונאה היה משתיר מן השדה ברשות הירושים שטח שמידתו כדי וריעת תשעה קבים (3750 אמות מרובעות), שהוא שיעור שדה, ובגנה – בגינת ירק, כדי שתשיר פת חצי קב – שטח שמידתו כדי וריעת חצי קב וזרעים (208 אמות מרובעות) שהוא שיעור גינה, וכדברי רבי עקיבא, כדי שתשיר בית רבע – שטח שמידתו כדי וריעת רבע הקב וזרעים (104¹/₆ אמות מרובעות), שבכגון זה מכרה בטל; אבל אם אין באונאה כדי הפסד שדה או גינה ליתומים, לעולם מכרה קים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. היתה כתבתה ארבע מאות זוז – כגון כתובת כהנים (עיי' א, ה), ומכרה – מנכסי הירושה, לזה במנה, ולזה במנה – כלומר שמכרה לשלושה אנשים שווה מנה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה – ולרביעי מכרה שדה ששווה מאה ודינר במאה, של אחרון, בטל – מה שמכרה לאחרון, מכרה בטל, כדעת תנא קמא לעיל במשנתנו, ושל פלו, מכרן קים – שכל מכירה היא מכירה בפני עצמה, וכל זמן שאין טענת אונאה ליתומים, המכר קיים.

י ו ש ו י

באור משנה ה

בית דין רשאי למכור בנכסי הירושה שביר היתומים, כגון למזונות האלמנה ולכתובתה, לפירעון חובותיו של המת וכיוצא בזה. מכירה זו נעשית על ידי הכרוה, שנכסים אלו עומדים להימכר על ידי בית הדין, ומתוך כך באים אנשים לבקש ולשומם כערכם. מכאן, כתב ההכרוה של מכירת קרקעות על ידי בית דין נקרא "אגרת בקורת". ויש נכסים שבית דין מוכרים בלא הכרוה, והם עבדים, מיטלטלים ושרותות; וכן יש מכירות שנעשות בלא הכרוה, כגון להוצאות מזונות וקבורה; ויש מקומות שבית דין מוכרים שם בלא הכרוה כלל (עיי' גמרא כתובות ק, א). לאחר שלמדנו במשנה הקודמת דין אונאה במכירת נכסי הירושה על ידי האלמנה, באה משנתנו ללמד דין אונאה במכירת נכסי היתומים על ידי בית הדין.

שום הדינר – שומת נכסי היתומים על ידי בית הדין, כדי למכרם ולשלם לאלמנה את כתובתה או לבעל חוב את חובו, שפחתו שותות – שטעו בשומתם ומכרו את הנכסים בשיטת פחות משוויים, או הוסיפו שותות – או שמכרום בשיטת יותר משוויים, מכרן בטל – מדין אונאה. אבל אם טעו בפחות משותות, מכרם קים, שכן יפה

מסכת כתובות פרק שנים עשר משנה ב

רכג

לְשֵׁם אֵילֻנִית – יֵשׁ לָהּ כֶּתֶבָה. אֲלֶמְנָה לְכֶהֱן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכֶהֱן הַדְּיוּט, מִמְּזוֹרֹת וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, כֶּתֶן יִשְׂרָאֵל לְנִתְיָן וּלְמִמְזוֹר – יֵשׁ לָהֶן כֶּתֶבָה.

פרק שנים עשר

א הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה, וּפְסָקָה עִמּוֹ כְּדִי שְׂזוּזוֹן אֶת כֶּתֶבָה חֲמֵשׁ שָׁנִים – חֵיב לְזוֹנָה חֲמֵשׁ שָׁנִים. נִשְׁאֵת לְאַחֵר, וּפְסָקָה עִמּוֹ כְּדִי שְׂזוּזוֹן אֶת כֶּתֶבָה חֲמֵשׁ שָׁנִים – חֵיב לְזוֹנָה חֲמֵשׁ שָׁנִים. לֹא יֹאמַר הָרֹאשׁוֹן: לְכַשְׁתָּבֵא אֶצְלִי, אֲזוֹנָה; אֶלָּא מוֹלִיד לָהּ מְזוֹנֻתִיהָ לְמָקוֹם שֶׁהִיא אִמָּה. וְכֵן לֹא יֹאמְרוּ שְׁנֵיהֶם: הֲרִי אָנוּ וְזֵינָן אוֹתָהּ כְּאַחֵד, אֶלָּא אֶחָד זָנָה, וְאַחֵד נִתְּנָה לָהּ דְּמֵי מְזוֹנָתָה.

ב נִשְׁאֵת – הַבֶּעֶל נִתְּנָה לָהּ מְזוֹנָתָה, וְהֵן נִתְּנִין לָהּ דְּמֵי מְזוֹנָתָה. מֵתוּ – בְּנִתְיָתָהּ נְזוּנוֹת מִנְכָּסִים בְּנֵי חָרִין, וְהִיא

פירוש ברטנורא

אין הממאנת יכולה להוציא מיד בעלה. אבל בלאותיה הקיימים נוטלת לעולם, בין הממאנת בין השנה בין האילונית ואפילו זנתה לא הפסידה בלאותיה הקיימים. והשנה אין לה בלאות של נכסי מלוג, אבל בלאות של נכסי צאן ברזל יש לה:

יב א הנושא את האשה ופסקה עמו. בשטר וקנין, או שאמר לעדים אתם עדי שאני מחייב עצמי לזון את בתה שיש לה מאיש אחר: **לכשתבוא אצלי**. כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה; מוליד לה מזונותיה למקום שאמה שם. דק"ל בת אצל אמה בין גדולה בין קטנה כל זמן שהיא רוצה, והבן עד שש שנים אצל אמו וחייב האב לפרנסו והוא אצל אמו אם האם רוצה:

ב בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים, שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם, שאין הלוקחות

משניות מבוארות – קהתי

שהעדים כותבים בשטר את דברי התנאי וחותמים עליו; שטר כזה נקרא: "שטר פסיקתא"; ומכל מקום אין צורך בקניין (ורש"י). אבל אם פסקה עם בעלה לאחר הנישואים, אין התנאי מחייב אלא אם כן נעשה בשטר ובקניין. יש מבארים (על פי הירושלמי), שאף על פי שהתנה סתם ולא פירש מאימתי הוא צריך לתת לה מזונות, חייב הוא לזונה משעת הנישואין, חמש שנים הראשונות (הרשב"א; המאירי). **נִשְׁאֵת לְאַחֵר** – אם גירשה זה קודם שעברו אותן חמש השנים, והלכה ונישאה לאחר, ופסקה עמו – גם עם בעלה האחר, כְּדִי שְׂזוּזוֹן אֶת כֶּתֶבָה חֲמֵשׁ שָׁנִים – כדרך שפסקה עם בעלה הקודם, חֵיב לְזוֹנָה חֲמֵשׁ שָׁנִים – כלומר לא נפקע בכך חיובו של בעלה הקודם, אלא עדיין חייב הוא להמשיך במתן מזונות לבתה עד לגמר חמש השנים שפסקה עמו (המאירי). **לֹא יֹאמַר הָרֹאשׁוֹן** – בעלה הקודם: **לְכַשְׁתָּבֵא אֶצְלִי, אֲזוֹנָה** – אם תבוא הבת לביתי אתן לה מזונות; ויש מפרשים: "כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה" (ורש"י; ברטנורא). **אֶלָּא מוֹלִיד לָהּ מְזוֹנֻתִיהָ לְמָקוֹם שֶׁהִיא אִמָּה** – למקום שאמה שם, כלומר לבית הבעל שהיא נשואה לו, שכן מנהג העולם שהבת נמצאת אצל אמה; ולא מזונותיה ממש אלא דמי מזונות, כמו שיתבאר לקמן. **וְכֵן לֹא יֹאמְרוּ שְׁנֵיהֶם: הֲרִי אָנוּ וְזֵינָן אוֹתָהּ כְּאַחֵד** – ניתן לה מזונות בשותפות, היינו שכל אחד יתן לה מחצית מזונותיה, **אֶלָּא אֶחָד זָנָה** – הבעל שאמה נשואה לו נתן לה מזונות, וְאַחֵד נִתְּנָה לָהּ דְּמֵי מְזוֹנָתָה – וזה שאמה נתגרשה ממנו נתן לה דמי מזונות (המאירי), שהואיל ויש לה מזונות מאחד, רשאית היא לתבוע מהאחר מעות תמורת מזונות, והרי מסתבר שנוח לה לקבל מזונות מזה שאמה נשואה לו, מאחר שנמצאת בביתו.

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לדרון באשה שפסקה עם בעלה לזון את בתה חמש שנים, וקודם שעברו אותן חמש השנים נתגרשה ממנו, ונישאה לאחר ופסקה גם עמו כדרך שפסקה עם בעלה הקודם.

נִשְׁאֵת – אם נישאה הבת בתוך הזמן שנתחייבו בעליה של אמה לתת לה מזונות, **הַבֶּעֶל נִתְּנָה לָהּ מְזוֹנָתָה** – בעלה של הבת נתן לה מזונות כחובת בעל לאשתו, וְהֵן – בעליה של אמה, **נִתְּנִין לָהּ דְּמֵי מְזוֹנָתָה** – כל אחד מהם חייב ליתן לה דמי כל מזונותיה. **מֵתוּ** – הבעלים של אמה, **בְּנִתְיָתָהּ** – שהן מקבלות מזונות מתנאי הכתובה, כמו ששינונו (ד, יא), **נְזוּנוֹת מִנְכָּסִים בְּנֵי חָרִין** – מהנכסים שביד היורשים, ולא מהנכסים שהבעלים מכרום, והם ביד הלוקחות, כמו ששנו (גיטין ה, ג): "אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים

שרדין בלאות אינו שווה בשלשתן, שכן הממאנת – אין לה בלאות לא מנכסי מלוג ולא מנכסי צאן ברזל, היינו שאין הבעל חייב לשלם לה בעד נכסיה שבלו אצלו תוך שימושו בהם; ושנייה – אין לה בלאות מנכסי מלוג, אבל מנכסי צאן ברזל יש לה (רמב"ם; המאירי); ואילונית – אין לה בלאות מנכסי צאן ברזל, אבל מנכסי מלוג יש לה (לפי הנ"ל). ויש סוברים, שאילונית דינה כממאנת שאין לה בלאות לא מנכסי מלוג ולא מנכסי צאן ברזל (הר"ן; ועיי' "תוספות יום טוב"). ברם, כל מה שקיים מנכסיהן בעין, נוטלות הן עמהן, בין הממאנת בין השנייה ובין האילונית. וְאִם מִתְּחִלָּה נִשְׁאֵת לְשֵׁם אֵילֻנִית – שהכיר בה, ואין כאן מקח טעות, יֵשׁ לָהּ כֶּתֶבָה – וכן פירות ומזונות ובלאות. **אֲלֶמְנָה לְכֶהֱן גְּדוֹל** – כהן גדול שעבר ונשא אלמנה, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכֶהֱן הַדְּיוּט – וכן כהן הדיוט שנשא בעבירה גרושה או חלוצה, **מִמְּזוֹרֹת וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל** – וישראל שנשא בעבירה ממזרת או נתינה (מן הגבוענים). **כֶּתֶן יִשְׂרָאֵל** שנישאה בעבירה לְנִתְיָן וּלְמִמְזוֹר – לנתין או לממזר, יֵשׁ לָהֶן כֶּתֶבָה – וכן פירות ומזונות ובלאות, שלא כדין "שנייה" שאין לה כתובה וכל השאר, לפי שאלו איסורם מן התורה, ודברי תורה אינם צריכים חיזוק, אבל "שניות לעירות" איסורן מדברי סופרים, ודברי סופרים צריכים חיזוק, לפיכך קנסו אותן חכמים, כמו שבארנו לעיל. ואף על פי שחלוצה לכהן הדיוט אף היא אינה אסורה אלא מדברי סופרים, מכל מקום עשאוה כדין גרושה לענין זה. ויש סוברים, שאמנם חלוצה לכהן דינה כדין שנייה, אלא שדרכו של התנא לנקוט חלוצה יחד עם גרושה (עיי' "תוספות יום טוב").

שבת קודש

באור משנה א

משנתנו עוסקת בדין התחייבות הבעל לתת מזונות לבת אשתו, שיש לה מבעל אחר.

הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה – ויש לה בת מבעל אחר, שנתאלמנה או נתגרשה ממנו, וּפְסָקָה עִמּוֹ כְּדִי שְׂזוּזוֹן אֶת כֶּתֶבָה חֲמֵשׁ שָׁנִים – והתנתה עם בעלה, שיתן מזונות לבתה במשך חמש שנים, חֵיב לְזוֹנָה חֲמֵשׁ שָׁנִים – כפי התנאי. בגמרא מבואר, שהבעל התחייב על כך בשעת הנישואין בפני עדים, ובאה המשנה להשיענוע, שהוא חייב לקיים את התנאי, לפי ש"הן הן הדברים הנקנים באמירה". כלומר שכל תנאי ממון שמתנים ביניהם בעל ואשה בשעת הנישואים, אינו זקוק לשטר או לקניין, ודיה היא האמירה בלבד בפני שני עדים. ויש

נזונת מנכסים משועבדים, מפני שהיא כבועלת חוב. הפקחים היו פותכים: על מנת שאזון את פתך חמש שנים, כל זמן שאף עמי.

פירוש ברטנורא

יודעים כמה יעלו המזונות כי היכי דליוהרו להניח להם מקום לגבות: והיא נזונת. אותה הבת: שהיא כבועלת חוב. שיש לה עליהן שטר מזונות: כל זמן שאף עמי. ולא אם אמות או תמותי או אנרשך:

משניות מבוארות – קהתי

עד סוף הזמן שפסקו. יש מפרשים, שאין דין זה נוהג אלא כשהתחייבו הבעלים למזונותיה בשטר ובקניין. הפקחים – כשהיו נושאים אשה שיש לה בת מבעל אחר, והיו מתחייבים לתת לה מזונות, היו פותכים – לאשה: על מנת שאזון את פתך חמש שנים, כל זמן שאף עמי – ומשמע מלשון זה, שאם תוך חמש השנים יגרשנה או ימות הוא או תמות היא, לא יהא חייב להמשיך במתן מזונות לבת.

משועבדים, והיא – הבת החורגת שפסקו לה מזונות חמש שנים, נזונת מנכסים משועבדים – אם אין נכסים ביד הורשים, מוציאים למזונותיה מהנכסים שביד הלקוחות, מפני שהיא כבועלת חוב – שדינה כבעל חוב הגובה מנכסים משועבדים. ברם, אינה כבועלת חוב ממש, שהרי אם מתה פטורים מלשלם ליורשיה, אלא שלגבי עצמה דינה כבעל חוב, שהיא מוציאה את המזונות אף מנכסיהם המשועבדים

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המהיר מיום כ' אייר, בו מתפלא על מה שכתבתי לו, שענין הפשרות מרחיק את הבע"ב ולא להיפך, וכותב שאם כן הרי צריך הי' שהרבנים הכי אדוקים שיהי' להם הבתי כנסיות היותר מפוארים וכו'.

הנה דבריי הם מיוסדים על: א) מרז"ל (סוטה מא, ב כגירסת הע"י) כל המחניף כו' לסוף נופל בידו. והרי ענין הפשרה זהו מעין חניפה לאותם הבע"ב חפשים מתורה ומצות, ובמילא על-זה קאי מרז"ל הנ"ל, כי לולא הענין דנופל בידם, הנה -

ב) פשוט שפרנסתו של אדם היא תלויה בהקב"ה ובעניניו של אותו הזקוק לפרנסה, והרי זהו מעיקרי האמונה של איש ואשה הישראליים אשר הקב"ה הוא הזן ומפרנס, והאומר אשר ביד אדם חבירו לקלקל את פרנסתו אף שהקב"ה פסק אחרת, הרי לא לבד שזה היפך האמונה דישראל אלא היפך האמונה דהשגחה בכלל אפילו של אינם יהודים, ויוצא מן הכלל הוא זה שעליו קאי מרז"ל הנ"ל, שאז אין על הקב"ה תלויה במה שנופל הוא במדה ידועה בידי הרשע, היינו שהרשע חפשי להשפיע על פרנסתו.

ג) הקושיא שלו ע"פ שיטה הנ"ל מפני מה אין להרבנים הכי אדוקים הבתכ"נ היותר מפוארים, הרי זו קושיא נושנה, ובלשון הכתוב, מדוע דרך רשעים צלחה, ועיין ג"כ ברכות ז' ע"א, שגם משה רבינו נתקשה ע"ז, ובקש הודיעני נא את דרכיך, וכשיענין בש"ס הנ"ל ובכמה מקומות בספרים הקדושים, ימצא תירוץ על זה, ואם גם לא ימצא תירוץ, הרי אין זה נוגע לפועל. וכמ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר באחד ממכתביו, שאין כדאי לבלות הזמן על הטפול בהשאלה מדוע דרך רשעים צלחה, וטוב להחזיק בעניני עצמו, והי"ה בנדון ידידי, ובכל אופן פשוט בעיני כל איש ומובן שאף שצריך להחזיק בדרכי הטבע ובמילא לדבר ולהשתדל אצל אלו שבהם תלוי קבלת משרה המתאמת, אבל אין זה שבאישים האלה תלוי פרנסתו, אלא אך ורק מפני שפסקה תוה"ק שאין סומכין על הנס, ובמילא צריך לעשות ענינים בדרכי הטבע לקבל הפרנסה מידם, ובמילא מובן אשר אי אפשר שקיום מצוה והידור מצוה תקלקל ח"ו את ההשפעה מהקב"ה שהוא הוא המצוה את המצוה.

ד) ובנוגע לפועל. הנה לא כתבתי במכתבי שגזירה היא שישאר ב... אלא אך ורק שאין לשלול הצעה זו, ועליו לשקול את כל ההצעות שישנן לפניו ולבחור בהטוב יותר לפניו ולפני ב"ב ש' בגשמיות וברוחניות גם יחד, וכפי הידיעות שכתב אודותם עד עתה, הרי לכאורה בהשקפה שטחית עכ"פ הצעת המשך משרת... יותר טובה בערך השאר, והשי"ת ינחהו בטוב לפניו ולפני כל ב"ב שיחיו בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מעשה ברבי אליעזר בן הורקנוס — שלש עשרה תעניות שהתענו והלכו עד שגמרו שלש עשרה, כדתנן (לעיל יב, ב): עברו אלו ולא נענו כו'. **התחילו הצבור לצאת** — מבית הכנסת. **קברים תקנתם** — בתמיה. אין לכם, אלא לכו קברו עצמכם מפני הרעב. **געו** — צעקו, כמו "אם יגיעה שור על בלילו" (איוב ו) "הלוך וגעו" (שמואל א ו). **ויהיו הצבור פוסקין מתעניותם** — דתנן (בראשית): עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד כו', אבל נענו — שוב אין צריכין להתענות. **והני מילי** — צבור, אבל יחיד שהיה מתענה על החולה ונתרפא, או על צרה ועברה — הרי מתענה ומשלים, כדאמרן לעיל (יב, ב). כך שמעתי. **כמלא ברך המחרשה** — אם טשטשו הגשמים בעומק הקרקע כשיעור שורת מענית המחרשה. **ברך** — הוא הכלי שחורשין בו, ומבריכין אותו סמוך לקרקע כשחורשין בו. כלומר, מילא התלם שיראו המים בתלם מחרישתו, שקורין קולטר"א. **בחרבה** — קרקע יבישה טפה, כיון דחריבה היא, ונכנסו בה הגשמים טפה — ודאי רוב גשמים ירדו. **בעבודה** — חרושה, כגון שדה ניר הנכנסים בה גשמים הרבה — שלשה טפחים, דאפילו בגשמים מועטין נכנסין בה בטפח או בטפחים. **אין לך כל טפח** — כשנכנסו הגשמים בעומק הקרקע טפח — תהום עולה ומתגבר שלשה טפחים. ואף על גב דסומכא

דף כא ע"א: הגמרא שבה לעסוק בתפילה על עצירת גשמים: **תנו רבנן** בברייתא, **מעשה ברבי אליעזר בן הורקנוס**, **שנזר שלש עשרה תעניות על הצבור** על עצירת גשמים, **ועדיין לא ירדו גשמים**. בתענית האחרונה התחילו הצבור **לצאת** מבית הכנסת. **אמר להם רבי אליעזר**, האם תקנתם קברים לעצמכם, שכיון שאין גשמים, ודאי תמותו ברעב. **ונעו** [צעקו] **כל העם בכבדיה** על צרתם, **וירדו גשמים**. **ושוב מעשה ברבי אליעזר**, **שינרד לפני התיבה** להתפלל על עצירת גשמים, **ואמר עשרים וארבע ברכות הנאמרות בתפילת תענית** (לעיל טו), **ולא נענה**. **וירר רבי עקיבא אחריו לפני התיבה**, **ואמר**, **אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה**, **אבינו מלכנו למענך רחם עלינו**, **וירדו גשמים**. **והיו מרגני רבנן** — היו החכמים מוציאים קול שרבי עקיבא נענה כיון שהוא גדול מרבי אליעזר. **יצתה בת קול ואמרה**, **לא מפני שזה גדול מזה**, **אלא שזה** — רבי עקיבא **מעביר על מדותיו** — אינו מדקדק למדוד במידה למצעים אותנו, **וזה** — רבי אליעזר **אינו מעביר על מדותיו**.

שנינו לעיל (יב, ב): "עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין ג' תעניות אחרות על הציבור" הגמרא מביאה ברייתא המבארת מה הוא שיעור ירידת הגשמים שצריכים לרדת כדי שלא יוסיפו בית דין לגזור תעניות נוספות: **תנו רבנן**, **עד מתי** השיעור **שיהיו הגשמים יורדין ואז הצבור פוסקין מתעניתם**, כשירדו גשמים ויטשטשו את האדמה בשיעור **כמלא ברך** [יתד] **המחרשה**, **דברי רבי מאיר**. **וחכמים אומרים**, אין השיעור שזה, אלא **בחרבה** — בקרקע יבישה עד שיטשטשו בעומק **טפח**, שאז ודאי ירד גשם רב, **וכבינונית** בשיעור **טפחיים**, **ובעבודה** — חרושה, שאף גשם מועט נכנס בה עד טפחיים, השיעור הוא **שלשה טפחים**.

ברייטא אחרת בענין זה: **תנאי**, **רבי שמעון בן אלעזר אומר**, **אין לך גשם בשיעור טפח היורד מלמעלה**, **שאין תהום יוצא לקראתו** מן הקרקע **שלשה טפחים** להשקות האדמה. מקשה הגמרא: **והא תנאי** בברייתא אחרת, שיוצא **טפחיים** כנגד גשם טפח. מתרצת הגמרא: **לא קשיא**, **כאן** — בברייתא המבארת שעולה שני טפחים, מדובר בקרקע **עבודה** שכשנכנס בה טפח, כיון שאין זה אלא גשמים מועטים, התהום עולה לקראתם רק שני טפחים, **וכאן** — בדברי רבי שמעון מדובר ב**שאינה עבודה** שכשנכנס כשיעור טפח מלמעלה ירד גשם רב, והתהום עולה שלשה טפחים.

עוד בענין יציאת מי התהום: **אמר רבי אלעזר**, **כשמנסכין את המים בחג** [סוכות] על המזבח, **תהום אומר לחכירו** — המים העליונים שבשמים והתחתונים שבתהום אומרים זה לזה, **אבע** — הוצא נביעת מימך, שקול **שני ריעים** שהם ניסוך המים וניסוך היין **אני שומע**, **שנאמר** (תהלים מב ח) **'תהום אל תהום קורא לקול צנורך' וגו'**, וצינורך היינו הספלים שמנסכים בהם המים והיין על המזבח בחג הסוכות.

דארעא אלפא גרמידי בפרק "החליל" (סוכה נג, ב) — אפילו הכי רטיבותא מהנייא. **והתנאי** — תהום יוצא לקראתו שני טפחים. **הא דקתני טפחים ותו לא בעבודה** — דאף על גב דנכנסו טפח בקרקע פורתא הוא דנחית, ואהכי לא נפיק בהו לקבליה שלשה טפחים, אלא פורתא, טפחים. **כשאינה עבודה** — דכי נכנסו בה טפח טפי הוא דנחית, ונפיק תהום לקבליה שלשה טפחים. **אבע** — לשון נחל נובע. **קול שני ריעים** — ניסוך המים וניסוך היין. **תהום אל תהום קורא** — מים עליונים ומים תחתונים. **צנורך** — אותן שני ספלים.

משיבה הגמרא: אין, רישא בשתי עבודות, כמפורש בלשונה, ספא
שאין עניינה מפורש, יש להעמיד בכל ענין, בין בעבודה אחת בין
בשתי עבודות.

הגמרא מוכיחה כרבי יוחנן: תנן, אמר רבי יהודה, זה הכלל אם
מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פיגול ותיבין עליו ברת,
ולשון זה הכלל מורה כי בא להוסיף דבר על המפורש בלשון
המשנה, ובשלא רבי יוחנן, היינו דקתני זה הכלל, לרבות עבודה
אחת, שגם בזה מדבר רבי יהודה, אלא לאילפא, מאי זה הכלל,
כלומר, מה בא לרבות. מסיימת הגמרא: קשיא.

הגמרא פותחת בנידון הקשור למשנתינו: תנן ה"מ (תמורה כה), אדם
שהעמיד בהמת חולין אצל שתי בהמות קדשים, אחת עולה ואחת
שלמים, ואמר הרי זו של חולין תמורת עולה תמורת שלמים, הרי
זו תמורת עולה, שיש לתפוס לעיקר את לשונו הראשון, דברי רבי
מאיר. אמר רבי יוסי, אם לכך נתבונן תחילה ושהיה תמורת עולה
ושלמים, הואיל ואי אפשר יהוציא שתי שבות באחת, והוצרך
להקדים אחד מהם, דקדמו קדמין, ששתי הקדושות חלות, ואם
משאמר הרי זו תמורת עולה (ו)נמלה ואמר הרי זו תמורת שלמים,
הרי זו עולה, שכבר חלה קדושת עולה ואין קדושת שלמים חלה
עליה.

הגמרא דנה אם מחלוקת זו נאמרה גם באופנים נוספים: איכא
להו, אדם שאמר הרי זו תמורת עולה ושלמים, מהו, האם יודה רבי
מאיר שדבריו קיימים, שלא אמר רבי מאיר 'תפוס לשון ראשון'
אלא באופן שאמר 'תמורת עולה תמורת שלמים', שכוין שהוכיר
'תמורת' פעמיים, נראה שחזר מדבריו הראשונים, אבל כאן
שאמר 'תמורת עולה ושלמים' דבר אחד הוא, או שאין טעמו של
רבי מאיר 'ובתמורת עולה תמורת שלמים' משום חזרה, אלא
שדעתו של אדם שקדושה תחול בשעת הוצאת המילים מפיו,
ובשאמר 'תמורת עולה' חלה הקדושה מיד עוד לפני שהמשיך את
דבריו, ובשממשק ומוסיף 'ושלמים', כבר אין לקדושת שלמים
מקום לחול כי קדושת עולה פשוטה בכל הבהמה. ואם תפוס את
הספק כצד השני, שקודם שמחיל קדושת עולה ולאחריה רוצה
להחיל קדושת שלמים, יש להסתפק באופן שאמר, בהמה זו
לחצות לעולה ושלמים, כלומר חציה תמורת עולה וחציה תמורת
שלמים, מהו, האם בזה על כל פנים נאמר שמחיל את שתי
הקדושות כאחת, ודבריו קיימים, או נאמר שדעתו של אדם
להחיל את הקדושות כסדר דיבורו, וקודם מחיל קדושת עולה על
חציה, וכיון שחלה על חציה פשוטה בכל הבהמה, ושוב אין קדושת
שלמים יכולה לחול.

אמוראים נחלקים בפשיטת הספק: אמר אבאי, בהא מודה רבי
מאיר שקדושת שניהם חלים כיון ולא אמר רבי מאיר 'תפוס לשון
ראשון' אלא כשנראה שחזר מדבריו, אבל כאן הכל דיבור אחד
הוא. דבא אמר, עדיין היא מחלוקת, שלרבי מאיר לעולם אמורים
'תפוס לשון ראשון', ואפילו כשאינו חוזר בו.

רבא מקשה על אבאי ממשנתינו: אמר רבא לאבאי, לדידך דאמרת
בהא מודה רבי מאיר – לשיטתך שרבי מאיר מודה באופן
שאינו חזר מדבריו הראשון (כגון ב'לחצות') שאין אמורים תפוס
לשון ראשון, קשה, הרי שחיטה, ששנינו שאם שחט על מנת לאכול
כזית למחר וכזית בחור, ששתי מחשבות אלו אינן סותרות אחת
לשניה, שהרי כמה כזיתים יש בהמה ויכול לחשוב על כזית זה
כך ועל כזית זה כך, דלכך לחצות דמי – ודומה למי שעושה תמורה
על עולה ושלמים באופן של 'לחצות', שבשני עניינים אלו דעתו
לשני הדברים שאמר ואינו חוזר מאמירתו הראשונה, ופליגי
התנאים לגבי שחיטה וסובר רבי יהודה שאין כאן עירוב מחשבות
אלא תפוס לשון ראשון והרי זה פיגול, וטעמו משום שסובר כרבי
מאיר, ומוכח שאף כשאינו חזר מדבריו הראשון, אמורים תפוס
לשון ראשון.

מתרץ אבאי: אמר ליה, מי כפרת – וכי סובר אתה שאינה לשחיטה
אלא לבסוף, ואף שאמר מתחילת השחיטה שיאכל כזית חוץ לזמנו
וכזית חוץ למקומו, אין פועלת דבריו נעשית בשעת הוצאת
המילים מפיו, אלא ברגע של סוף השחיטה, ולפי זה קדושת עולה
דברי, שלפ שיתא אין לומר בזה 'תפוס לשון ראשון' ומדוע סובר
רבי יהודה שמחשבה הראשונה קובעת, אך באמת אין הדבר כן,

אלא אינה לשחיטה מתחילה ועד סוף, ולפיכך בכל זמן השחיטה
מחשבתו מועילה, ומשנתינו מדברת באופן דאמר בשעת שחיטת
סימן ראשון שיאכל כזית חוץ לזמנו, ואז הוקבע הפיגול, ובשעת
שחיטת סימן שני אמר שיאכל כזית חוץ למקומו, וסובר רבי יהודה
שאין מחשבת חוץ למקומו מוציאה מידי פיגול, ואין הטעם משום
'תפוס לשון ראשון'.

רבא ממשיך להקשות על אבאי: במסכת מנחות (יב) שניה משנה
הדומה למשנתינו, אלא שבמקום ארבע עבודות של זבח מדובר
בארבע עבודות של מנחה וקמיצה, נתינה בכלי, הולכה, הקטרה,
וגם שם חולק רבי יהודה וסובר שאם מחשבת חוץ לזמנו קדמה
למחשבת חוץ למקומו, הרי זה פיגול אפילו אם שתי המחשבות
היו בשעת עבודה אחת, ונמצא לפי זה שאם חישב בקמיצה
לאכול כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו, לרבי יהודה נעשה
פיגול, וקשה, הרי קמיצה שמחשב בה כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ
למקומו, אין כאן חזרה מהדיבור הראשון, שהרי כמה כזיתים יש
בשיירי המנחה ויכול לחשב על אחד חוץ לזמנו ועל אחר חוץ
למקומו, דלכך לחצות דמי – ודומה למי שעושה תמורה לעולה
ושלמים באופן של 'לחצות', כלומר שחציה תהיה תמורת עולה
וחציה תמורת שלמים ופליגי התנאים וסובר רבי יהודה
שהמחשבה הראשונה היא הקובעת, ומוכח שאף כשאין לחלות
בחזרה אומרים 'תפוס לשון ראשון', וכאן לא תוכל לתרץ שעשה
חלק מהעבודה במחשבת חוץ לזמנו וחלק במחשבת חוץ למקומו,
שאין שייך לומר כן בענין קמיצה.

מתרץ אבאי: ה"מ נמי יש לתרץ כמו שתרצתי לעיל, שעשה חלק
מעבודה במחשבת חוץ לזמנו (ואז הוקבע הפיגול) וחלקה השני
במחשבת חוץ למקומו, ואין מדובר בעבודת הקמיצה אלא
בעבודת ההקטרה, דאמר בשעת הקטרת קומץ מנחה שיאכל כזית
משיירי המנחה חוץ לזמנו, ואז הוקבע הפיגול, ובשעת הקטרת
קומץ לבונה אמר שיאכל כזית חוץ למקומו.

רבא מעמיד את קושייתו באופן שישלול את התירוץ הקודם של
אבאי: המשנה במנחות (טו) נוסקת גם במחשב בעבודת מנחת
חוטא, ומשמע שגם בזה חולק רבי יהודה ואף אם חישב חוץ
לזמנו וחזר למקומו בעבודה אחת נעשה פיגול, והרי קומץ דמנחת
חוטא דלכא לבונה כהריה, ואי אפשר לומר כמו שפירשת לעיל
ובשעת הקטרת הקומץ חישב חוץ לזמנו ובהקטרת הלבונה
חישב מחשבה אחרת ופליגי התנאים וסובר רבי יהודה
שהמחשבה הראשונה קובעת, ומוכח שאומרים 'תפוס לשון
ראשון' ואף כשאין לחלות בחזרה.

מתרץ אבאי: אף שמנחת חוטא מוזכרת שם במשנה, אולם מה
שנחלקו רבי יהודה וחכמים אם המחשבה הראשונה קובעת אפילו
בעבודה אחת לא פליגי בענין זה לגבי מנחת חוטא, אלא לגבי
שאר מנחות.

רב אשי מתרץ על הקושיא האחרונה באופן אחר: אמר רב אשי,
אם תימצי לומר פליגי גם בענין מנחת חוטא, יש לומר ולפי אבאי
פליגי בפסיעות, כלומר במחשבת הולכה, שבפסיעה הראשונה
אמר שיאכל כזית חוץ לזמנו, ואז הוקבע הפיגול ולדעת רבי
יהודה, ובפסיעה שניה אמר שיאכל כזית חוץ למקומו.

הגמרא מביאה דעות אמוראים נוספים בנוגע למחלוקת אבאי
ורבא: רב יימי בר אשי מתני ברייתא דרבא, שלא חלק רבי מאיר
אלא באופן שאמר 'תמורת עולה תמורת שלמים' אבל באופן של
'לחצות' מודה שלא שייך בזה 'תפוס לשון ראשון', רב הונא בר נתן
מתני דברבא, שגם בזה חלק רבי מאיר.

רב דימי מקשר את השיטות של רבי מאיר (בענין תמורה) ורבי
יהודה (במשנתינו): כי אהא רב דימי, אמר, שרבי מאיר הסובר
שאדם שאמר 'תמורת עולה תמורת שלמים' הרי זו תמורת עולה,
בשית רבי יהודה (במשנתינו, בענין מחשבת פיגול) אמר, דאמר
תפוס לשון ראשון, דתנן, אמר רבי יהודה זה הכלל, אם מחשבת הזמן
קדמה את מחשבת המקום אפילו אם שתי המחשבות היו באותה
העבודה, הרי זה פיגול ותיבין עליו ברת, כי מחשבת חוץ לזמנו
שדיתה היתה הראשונה, היא הקובעת, ומבואר מדברי רבי יהודה
שאומרים 'תפוס לשון ראשון', וזהו טעמו של רבי מאיר בענין
תמורה.

זבחים. פרק שני - כל הזבחים שקבלו דמן דף ל עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רכז רש"י תוספות

אין ירשנו כשתי עבודות. דהא מפרש בהדיא סיפא איכא לאוקמא דבתוריהו פליגי: היינו דקמי' זה הכלל. לאיתויי עבודה אחת: תנן הנה. במסכת תמורה: הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. שהעמיד בהמת וחולין אצל שתיים אחת עולה ואחת שלמים ואמר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה תפס לשון ראשון איך קדושה חלה על קדושה הואיל ואין אפשר לקרות שתי שמות

אין, רישא, בשמי עבודות. סיפא, בין בעבודה אחת, בין בשמי עבודות: תנן, אמר רבי יהודה, זה הכלל אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום, פיגול ותיבין עליו פרת. בשלמא לרבי יוחנן, היינו דקתני 'זה הכלל', אלא לאילפא, מאי 'זה הכלל'? קשיא. תנן התם, הרי זו תמורת עולה, תמורת שלמים, הרי זו תמורת עולה, דברי רבי מאיר. אמר רבי יוסי, אם לכך נתבאר תחילה, הואיל ואי אפשר להוציא שמי שמות פאחת, דבריו קיימין. ואם משאמר הרי זו תמורת עולה (ו)נמלך ואמר הרי זו תמורת שלמים, הרי זו עולה. איבעיא להו, הרי זו תמורת עולה ושלמים, מהו. לחצות, מהו. אמר אבוי, בקא, ודאי מודה רבי מאיר. רבא אמר, עדיון היא מחלוקת. אמר רבא לאבוי, לדידך דאמרת, בקא ודאי מודה רבי מאיר, הרי שחיטה, דלכי לחצות דמי, ופלגי. אמר ליה, מי סברת אינה לשחיטה אלא לבסוף, ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף. ומשנתינו, דאמר סימן ראשון חוץ לזמנו, סימן שני חוץ למקומו. הרי קמיצה, דלכי לחצות דמי, ופלגי. התם גמי, דאמר קומץ מנחה חוץ לזמנו, קומץ לבונה חוץ למקומו. הרי קומץ מנחת חוטא, דליפא לבונה בחדיה, ופלגי. לא פלגי. אמר רב אשי, אם תימצי לומר פלגי, פלגי בפסיעות. רב שימי בר אשי, מתני פראבוי. רב הונא בר נתן, מתני פדרבא. פי אתא רב דימי, אמר, רבי מאיר בשית רבי יהודה אמרה, דאמר תפוס לשון ראשון. דתנן, אמר רבי יהודה זה הכלל, אם מחשבת הזמן קדמה את מחשבת המקום, פיגול ותיבין עליו פרת.

דאמיר רבא עדיין היא מחלוקת ממנה' תתמורת עולה ושלמים כלחצות דאחרים הני
רבי מאיר ורבא מוקי דלרבי מאיר אינה לשחטה אלא לבסוק' הרי קמציצה' דפליגי רבי
יהודה ורבנן בה בפרק קמא דמנחות (דף יב.) כי מחשב לאכול כוית למחר כוית בחוץ כו'
רבי' לחצות דמי' דחד דירבאר הוא ויתים הרבה יש לאו מיהדר אינולוכי הוא והבא ליכא
פלוגי בתרי דבורי כדפולגא בשחטה בב' סימנין' דאמר' קומץ מנחה כו'. שהמנחה יש לה
שני מתיירין הקומץ והלבונה וכי פליגי רבי' יהודה ורבנן קאן בקמציצה פליגי דאין קמץ
בלבנה אלא בקחטה פליגי' שהיא עבודה ביה אחת ואחת ובכח שהקטיר קומץ מנחה
על מנת לאכול כוית למחר וקומץ לבונה על מנת לאכול כוית בחוץ ואית ליה לרבי
יהודה מפלגין בחצי מתיר וכיון דהיינו תרי דבורי גינהו מקמא איפגלא לה אבל בקמציצה
חד מתיר הוא לא פליגי רבי' יהודה' מנחת חומא' מטמא מקדש או שמיעת הקול מביא
מנחה ברלי דלות דכתיב לא יתן עליה לבונה (ויקרא ה:) פליגי' בפסוקות' ובמחשבת
תולכא דאמר בפסיעה ראשונה חוץ לזמנו ובפסיעה שניה אמר חוץ למקומו דהוה ליה
רבי דבורי' מתני' דאמרי' מתני' גיבירא כדאמי' בדלחצות מודי רבי מאיר: מתני' כדרבא' 41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

二

כריש לקיש דפוק שני דחולין (דף כט): ושמועין ליה לרבא בפרק החולין (יבמות לו.) ודבבלי דלוי סבא ויש לתמוה רבא דפרין ליה לאביי וס' דס"ל אינה לשחיטה אלא לבטוח תיקשי ולא שני דאי הוו חיילי תרווייהו הא קיימא לן דמקצת ערלה לא פסלה: **והרי** קמיעה דבי אהר אחר ולביא שני ממתין ויש לומר דאי

[illegible]

41 ורדיקו התם את יתר כשרה (והתניא יתר פסולה ומפריש שם כגון שהפריש שני לני קמצים
 42 ואכשרה קאי כדפרישית התם והשתא היכי קדשי הא אמרי' כל שאינו בזה אחר זה בבת
 43 אחת אינו נראה לפרש כגון דאמר יקדש קומץ אחד מתוך שני קמצים כדאמר בפרק התורה
 44 (שם עה) ובפ"ד קדרושין (דף נא.) גבי תורה ששחטה על שמונים חלות הכל מודים היבא
 45 דאמר ליקדש מ' מתוך שמונים דקדשי' **לחצות** מהו. פ"י קוננו דאמר הרי בחמה זו
 46 לחצותה לעולה ושלמים ואין זה דומה לחציה עולה וחציה שלמים דפליגי בהדיא בתמורה
 47 (דף כו.) ובפרק כיצד מערימין (דף נט) אבל בפ' תמיד נשחט (פסחים פג.) לא דקדק בקונטרס
 48 שהביא דר' דשעמטן ופ"י לחצות כגון דאמר חציה המותרת וחציה המותרת שלמים ור"ח
 49 שפירש לחצות כגון דאמר חציה חיות תיחזי חציה שלמים א"נ עולה ושלמים תהוי לחצי
 50 יהיה: **אמר** אביי דאמר ר'א' מודה ר"מ. ופריך ותי שחטה דכי לחצות מבי דכין ראינא
 51 לשחטה אלא לבסוף היכי הוציא שני הידברים קודם שיהא סוף שחטה והוי כאילו אמר
 52 לבסוף שחטה יהא כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו: **ס"מ** ראשון חוץ לזמנו. ודווקא
 53 סימן אחד דהוי דבר המסויים ומפגליז בחצי מתיר אבל אם אמר משהו ראשון חוץ לזמנו
 54 ומשהו שני חוץ למקומו לא הוי פגול א"נ. ומפגליז בחצי מתיר כולל ליה הרי דבר המסויים
 55 ולוא דמי לפסיעות וא"ת דמשמע הבא דרבא סבירא ליה אינה לשחטה אלא לבסוף הייתי
 56 יס' הדקתים יוחנן לגבי ר"ל בר תמלת ויש לומר דשאני הבא מדקאמר לר' ל' משמיה
 57 ור' תני ר'א' ר'א' מודה לר'א' כשר ערלים למולים פסול הרי בסוף שחטה חל דיבור ראשון
 58 ור'א' פליגי. תימה לר'א' פריך ממליקה דחטאת העוף דפליגי דחטאת העוף הכשירו בסמין
 59 שני מתירין כגון מפרתה וסימן אחד:

רכה זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף ל עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

אמר ליה אביי והאמר רבה בר רב חנה כו'. לתרווייהו לית להו תפוס לשון ראשון כדמפרש לקמן והלכך רבי מאיר דתמורה בשחיטה לא כרבי יהודה סבירא ליה דשחיטה היא כמו לחצות דאמר אביי דמורה רבי מאיר ולא כרבי יהודה ותימה דמאי מקשי ליה רבא לאביי לעיל דהרי שחיטה דכי לחצות דמי ופליגי הלא ר' יהודה דאי הוא דאית ליה תפוס לשון ראשון אבל רבי מאיר לא דלתי ליה לאביי

רבי מאיר בשית רבי יהודה לא מדאמר תמורה כו' שמת מנה מוהר קהרד ביה ואפילו אמר מתחלה נתכוונתי לומר שניהם לא מדימנין ליה: **כוית** כוית תנן אבל כוית וכוית דברי הכל עירוב מחשבות הוי. מכאן הג"ה רבינו חם הספרים דגרסינן בשבועות בסוף שבועת הפקדון (דף לה.) דלא לך לא לך אינו חייב אלא אחת וכללא דהו ואלו לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת דהוי פרטא וחכא משמע איפכא רשמי הוי עירוב מחשבות כוית וכוית מכוית כוית וכן משמע חתם בירושלמי דמדמי שאלת שלום בנט ללא לך ולא לך וגיב שאלת שלום אמרין בגיטין (דף פו.) שאלו פסול ושאלו כשר. ברוך: קשה לי מלמחר בחוץ דאמר רבי מודה רבי יהודה בעירוב מחשבות ודיעו כמו לחצות ולעיל דאמר רבי דלחצות פליגי ומייתי ראיא לאביי משחיטה דרבי יהודה ומאי ראיא הוא רבי יהודה מודה ועוד דסבר רבא אינה לשחיטה אלא לבסוף וכיון דאין המחשבה חלה עד משוה אחרון כך שהו כוית למחר כוית בחוץ כמו כוית למחר וכוית בחוץ ופליגי לרבא ועוד תמורת עולה ושלמים דפליגי לרבא. ברוך: **א"כ** מחשבות רתת. דלא היה לו להניח כוית וכוית ולשאל מכוית למחר בחוץ דמשמע דמחשבות דפשיטא ליה דפרטא הוא: יקץ

תא שמע, דבעא מיניה לוי מרבי, חישב לאכול פזית למחר בחוץ, מהו. אמר ליה, זו שאילה, עירוב מחשבות הוי. אמר לפניו רבי שמעון ברבי, לא משנתינו היא. לאכול פזית בחוץ, פזית למחר. פזית למחר, פזית בחוץ, פחצי וית בחוץ, פחצי וית למחר. פחצי וית למחר, פחצי וית בחוץ. פסול ואין בו פרת. הא אידך, עירוב מחשבות הוי. אמר ליה, הוא שאל בי דבר חכמה, ואף אמרת משנתינו. לדידך דאתניתך תרת, לא קשיא לך. לדידיה דלא אתניתיה אלא חדא, ושמענינו לרבנן דקא גרסי תרת, וסבר דדיי דווקא ודידהו עירוב מחשבות הוי. רבי דלקא, ודידהו דווקא, ולידידי שירוי שירי ל, ומכשירי ל, לדידי, הא שירי להו לדידהו נמי בתך. ודי אתניתיה, אילימא פזית וכוית אתניתיה, האי לאו שירי הוא. אלא, פזית פזית אתניתיה, ותיבעי ליה, פזית וכוית. סבר, איבעי מיניה חדא דשמענא תרת. דאי בעינא פזית וכוית, הא ניחא אי אמר לי כללא, כל שכן פזית למחר בחוץ. אלא אי אמר לי פרטא, אפתי פזית למחר בחוץ, קא מיבעיא לי. אי הכי, השתא נמי התינה אי אמר ליה פזית למחר בחוץ, פרטא, כל שכן פזית וכוית. אלא אי אמר ליה כללא, אפתי פזית וכוית מיבעי ליה, אם פן מרתח רתח, השתא

דבחדא אבילה קחשיב לאוכלו למחר חוץ למקומו מודי: הוא שאלני דבר חכמה. לפום מאי דאתניתיה: לדידך הוא דאתניתך במתניתין תרת. לך שניתים במחלוקתם דבין בכיות כוית בין בכיות וכוית פליגי לא קשיא לך. דאמרת מדתנינן דך תרתי ולא תנן דך שמע מינה בהא מודי רבי יהודה: לדידיה דלא אתניתיה אלא חדא. ללך שלא שניתי לו במחלוקתם אלא אחת מהם ולקמן מפרש דכוית כוית אתניתיה: ושמענינו להו לרבנן. רבי מדרשא שאר תלמידי דקא גרסינן תרתי כמו ששנתי לך ולא ידע לוי אם מעצמן הוסיפו או אני שניתיה להם ומושהו הם מספקא ליה דך שליש דסבר די דוקא משנתו או משנתיהם: דיי דוקא. דבכוית כוית הוא דפליגי וידידהו דכוית וכוית עירוב מחשבות הוי ואף בקלוח מרבי אלא הם טעו והוסיפו וכ"ש כוית למחר בחוץ הוי עירוב מחשבות או דלמא דידהו דוקא ומפיו שמעוה ולידי שירי שירי לי ולא שנאה ולעולם אף בה נתלוק ואיז"ל שלא היה לי כללומה מצד ששנה לי וכי הויב דשייר לי. דך דכוית וכוית שירי להו נמי דך דכוית למחר בחוץ ולא שנאה להם ולעולם אף בה נתלוק ויחלכך דבר חכמה שאל: ודי אתניתיה. דלא הוה ליה למילף דך מיניה: אילימא כוית וכוית אתניתיה. ולרבי יהודה פרטא הוי האי לאו שירא הוא דממילא מצי למילף דכל שכן כוית כוית וכוית וכוית שירי ליה מידי הוי ליה למשמע דאי בהא דכוית למחר בחוץ נמי איפלוג הוה מתיי לה ניהליה ודווקא אתניתיה בדתך הוא דפליגי אבל בהא מודה רבי יהודה: אלא כוית כוית אתניתיה. דלא הוה ליה למילף מינה והיא דכוית כוית וכי שמענינו לרבנן דתנו לה איתספק ליה אי אתניתיה רבי לדידהו ולדידיה שיריה אי לדידיה דווקא אתניתיה ואינהו הא דאוספו: ותיבעי ליה כוית וכוית. והואיל ומספקא ליה אי רבי אתניתיה לא הוי לא: ח"נ הניחא אי אמר לי כללא כל שכן כוית למחר בחוץ אלא אמר לי פרטא אפתי כוית למחר בחוץ תיבעי לי אי הכי השתא נמי הניחא אי אמר לי כללא כוית למחר בחוץ פרטא כל שכן כוית וכוית אלא אי אמר לי כללא אפתי כוית וכוית מיניחא דך דאישמע מיניה תרת דאי אמר לי בה פרטא כ"ש כוית וכוית דתיי אבילות ניהו ואיכא לפלוגינהו תתי דיבורי אי אמר לי כללא בניחא בלא רתיחה אישמע מיניה דך הוא דהוי כללא אבל כוית וכוית פרטא וכדאתניתיה לרבנן דאם סבירא ליה בכיות וכוית נמי כללא מירתח רתח ומוהר לי ברייתא

כי מנעת להו. אם תרצה לקרב את דבריהם קרובים הם להיות שוים דתרווייהו לית להו תפוס לשון ראשון כדמפרש לקמיא והלכך אפילו רבי מאיר דתמורה בשחיטה לא סבר לה כר' יהודה: ול"פ. בתמיה: והא שמעי' להו דפליגי ואמר ליה פליגי במאי דפליגי. כדמפרש ואולי: ול"פ במאי דלא פליגי. והאי ל"פ דקאמר הכי קאמר ל"פ בתפוס לשון ראשון אלא בדעתיה דגברא דהוכחת דיבורו על מחשבותיו אבל תרווייהו אית להו דבכיות וכויתו

אולינן: הכל מודים היכא דאמר תחול תמורת עולה ואח"כ תחול תמורת שלמים דברי הכל לא חיילא. דאין קדושה חלה על קדושה: חיילא. והואיל ונתנון לכך ותיערה והא דמי חציה עולה ודמי חציה שלמים: מיהר קהרד ביה. ולחזור אי אפשר: ורבי יוסי. אמר לך האי גברא לא מיהדר קהרד אלא לכך נתכוון וסבר אי אמאי (תורת) תמורת עולה ושלמים משתמע פלגא עולה פלגא שלמים וקדושה ואינה קריבה דאי איפשר להקריב לחצאין אימא תמורת עולה תמורת שלמים כי הכי תפשוט קדושת עולה בכולה וקדושת שלמים בכולה וטעי דסבר השתא קריבה הלכך לתרווייהו איכיון ודבריו קיימין לתוכב: ה"ג להבי' אמר תמורת עולה תמורת שלמים למיפרא דכולה עולה כולה שלמים. וכך קבלת' בתמורה"ה שמעינן מיהא מדרבה בר בר חנה דהיכא דאמר תמורת עולה ושלמים מודה רבי מאיר אלמא לאו כרבי יהודה סבירא ליה דמתני' להא דמאי דלכך נתכוון תחלה ודא דאמר כוית כוית תני וימני משום דבעא למחשב בשני וזיתם ועל דרך רבינו לאו מיהדר הוא דכמה וזיתם יש בה: אמר ליה. רב דימי לאביי ומדרבה בר בר חנה מותבת לי איהו אמר לא פליגי ואנא אמיתא פליגי אף באומר תמורת עולה ושלמים שנתכוון לשניהם אית ליה לרבי מאיר תפוס לשון ראשון כר' יהודה: כוית כוית תנן. ולרבי יהודה הוי פרטא וככוית מחשבות ניהו ואפילו בעבודה אחת ותפוס לשון ראשון אבל כוית וכוית דחד דבורא הוא עירוב מחשבות ואינו פגול: ת"ש. דכוית וכוית תנן וכ"ש כוית כוית: דבעא מיניה לוי מרבי: כוית למחר בחוץ. חישב על זית לאכול למחר חוץ למקומו ליה ידועהו מהו מי אמר' בהא מודי רבי יהודה ודא מחשבה מעורבת דאיתא דאחרתא גופיה דקחשיב לאכול למחר חישב בחוץ וכדא אבילה או דלמא תפוס לשון ראשון לעולם: זו שאילה. בניחא שאילה גדולה שאלת: עירוב מחשבות הוי. אפי' לר' יהודה: לא משנתינו היא זו. ואמאי קלטת ליה הא מתניתין הוי דעירוב מחשבות הוי מנדקש פלוגיתיה בכיות למחר כוית בחוץ דהוי שתי אבילות בהא הוא דפליגי ר' יהודה הא כוית למחר בחוץ

אמר רבי מאיר ורבי יוסי ביהר' הדר, לא פליגי. ולא פליגי. והא מיפלג פליגי. אמר ליה, פליגי במאי דפליגי. ולא פליגי. במאי דלא פליגי. דאמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, הכל מודים היכא דאמר תחול זו ואחר כך (אמר) תחול זו, דברי הכל לא חיילא. לא תחול זו אלא אם פן חלה זו, דברי הכל חיילא. כי פליגי, דאמר תמורת עולה תמורת שלמים. רבי מאיר סבר, מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים, ואמר תמורת עולה תמורת שלמים, שמע מינה, מיהדר קא הדר ביה. ורבי יוסי, אי אמר תמורת עולה ושלמים, הוה אמינא פלגא תמורת עולה ופלגא תמורת שלמים, להכי אמר תמורת עולה תמורת שלמים, למיפרא דכוילה עולה וכוילה שלמים הוויא. אמר ליה, הוא אמר לא פליגי, ואנא אמינא פליגי. אמר עולא ואיתמא רב אשעיא, אפשר ידעין חברין בקלאה, פזית פזית תנן, או פזית וכוית תנן. פזית פזית תנן, אכל פזית וכוית, דברי הכל עירוב מחשבות הוי. או דלקא, פזית וכוית תנן, דלרבי יהודה פרטא הוי, וכל שכן פזית פזית. זו חישב לאכול פזית למחר בחוץ, מהו. אמר ליה, זו שאילה, עירוב מחשבות הוי. אמר לפניו רבי שמעון ברבי, לא משנתינו היא. לאכול פזית בחוץ, פזית למחר. פזית למחר, פזית בחוץ, פחצי וית בחוץ, פחצי וית למחר. פחצי וית למחר, פחצי וית בחוץ. פסול ואין בו פרת. הא אידך, עירוב מחשבות הוי. אמר ליה, הוא שאל בי דבר חכמה, ואף אמרת משנתינו. לדידך דאתניתך תרת, לא קשיא לך. לדידיה דלא אתניתיה אלא חדא, ושמענינו לרבנן דקא גרסי תרת, וסבר דדיי דווקא ודידהו עירוב מחשבות הוי. רבי דלקא, ודידהו דווקא, ולידידי שירוי שירי ל, ומכשירי ל, לדידי, הא שירי להו לדידהו נמי בתך. ודי אתניתיה, אילימא פזית וכוית אתניתיה, האי לאו שירי הוא. אלא, פזית פזית אתניתיה, ותיבעי ליה, פזית וכוית. סבר, איבעי מיניה חדא דשמענא תרת. דאי בעינא פזית וכוית, הא ניחא אי אמר לי כללא, כל שכן פזית למחר בחוץ. אלא אי אמר לי פרטא, אפתי פזית למחר בחוץ, קא מיבעיא לי. אי הכי, השתא נמי התינה אי אמר ליה פזית למחר בחוץ, פרטא, כל שכן פזית וכוית. אלא אי אמר ליה כללא, אפתי פזית וכוית מיבעי ליה, אם פן מרתח רתח, השתא

דבחדא אבילה קחשיב לאוכלו למחר חוץ למקומו מודי: הוא שאלני דבר חכמה. לפום מאי דאתניתיה: לדידך הוא דאתניתך במתניתין תרת. לך שניתים במחלוקתם דבין בכיות כוית בין בכיות וכוית פליגי לא קשיא לך. דאמרת מדתנינן דך תרתי ולא תנן דך שמע מינה בהא מודי רבי יהודה: לדידיה דלא אתניתיה אלא חדא. ללך שלא שניתי לו במחלוקתם אלא אחת מהם ולקמן מפרש דכוית כוית אתניתיה: ושמענינו להו לרבנן. רבי מדרשא שאר תלמידי דקא גרסינן תרתי כמו ששנתי לך ולא ידע לוי אם מעצמן הוסיפו או אני שניתיה להם ומושהו הם מספקא ליה דך שליש דסבר די דוקא משנתו או משנתיהם: דיי דוקא. דבכוית כוית הוא דפליגי וידידהו דכוית וכוית עירוב מחשבות הוי ואף בקלוח מרבי אלא הם טעו והוסיפו וכ"ש כוית למחר בחוץ הוי עירוב מחשבות או דלמא דידהו דוקא ומפיו שמעוה ולידי שירי שירי לי ולא שנאה ולעולם אף בה נתלוק ואיז"ל שלא היה לי כללומה מצד ששנה לי וכי הויב דשייר לי. דך דכוית וכוית שירי להו נמי דך דכוית למחר בחוץ ולא שנאה להם ולעולם אף בה נתלוק ויחלכך דבר חכמה שאל: ודי אתניתיה. דלא הוה ליה למילף דך מיניה: אילימא כוית וכוית אתניתיה. ולרבי יהודה פרטא הוי האי לאו שירא הוא דממילא מצי למילף דכל שכן כוית כוית וכוית וכוית שירי ליה מידי הוי ליה למשמע דאי בהא דכוית למחר בחוץ נמי איפלוג הוה מתיי לה ניהליה ודווקא אתניתיה בדתך הוא דפליגי אבל בהא מודה רבי יהודה: אלא כוית כוית אתניתיה. דלא הוה ליה למילף מינה והיא דכוית כוית וכי שמענינו לרבנן דתנו לה איתספק ליה אי אתניתיה רבי לדידהו ולדידיה שיריה אי לדידיה דווקא אתניתיה ואינהו הא דאוספו: ותיבעי ליה כוית וכוית. והואיל ומספקא ליה אי רבי אתניתיה לא הוי לא: ח"נ הניחא אי אמר לי כללא כל שכן כוית למחר בחוץ אלא אמר לי פרטא אפתי כוית למחר בחוץ תיבעי לי אי הכי השתא נמי הניחא אי אמר לי כללא כוית למחר בחוץ פרטא כל שכן כוית וכוית אלא אי אמר לי כללא אפתי כוית וכוית מיניחא דך דאישמע מיניה תרת דאי אמר לי בה פרטא כ"ש כוית וכוית דתיי אבילות ניהו ואיכא לפלוגינהו תתי דיבורי אי אמר לי כללא בניחא בלא רתיחה אישמע מיניה דך הוא דהוי כללא אבל כוית וכוית פרטא וכדאתניתיה לרבנן דאם סבירא ליה בכיות וכוית נמי כללא מירתח רתח ומוהר לי ברייתא

אביי דוחה, שאין טעמו של רבי מאיר משום תפוס לשון ראשון;
אמר ליה אביי, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, כי מנע
לחו – כשתרצה לקרב את דבריהם של רבי מאיר ורבי יוסי בענין
תמורה בדיני הדין, תמצא דלא פליגי.
תמה רב דימי, ולא פליגי, והא מפורש דמיפלג פליגי.
מבאר אביי, אמר ליה אביי, פליגי במאי דפליגי, ולא פליגי במאי
דלא פליגי, כלומר, אינם חולקים בענין 'תפוס לשון ראשון',
שלדברי כולם, אין אומרים 'תפוס לשון ראשון', אלא חולקים
בפירוש דעתו של האומר 'תמורת עולה תמורת שלמים', דאמר
רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, הכל מודים הימא דאמר תחול זו
(תמורת עולה) ואחר כך (אמר) תחול זו (תמורת שלמים), לדברי
הכל לא תיילא קדושת שלמים, שאין קדושה חלה על קדושה, וכן
כשאמר לא תחול זו אלא אם כן חלה זו, דברי הכל תיילא שתי
קדושות מכיון שנתכוין להחיל את שתייהן, כי פליגי דאמר תמורת
עולה תמורת שלמים, שרבי מאיר קבר מידתו ליה למימר תמורת
עולה ושלמים, ואילו הוא אמר תמורת עולה תמורת שלמים, שמע
מינה מיהדר קא הדר ביה – חזר בו, ולאחר שכבר נעשתה תמורת
עולה בדיבורו הראשון, אין בכחו לחזור. ורבי יוסי סובר שאינו
חוזר בו אלא מתכוין לשני הדברים, שסובר האדם דאי אמר
תמורת עולה ושלמים, הוה אמינא לפרש את כוונתו דפליגא תמורת
עולה ופליגא תמורת שלמים, ולא תקרב למזבח, כי אי אפשר
להקריב לחצאין, להקיב אמר תמורת עולה תמורת שלמים, למימרא
בדיניה עולה ופליגא ושלמים הוה – שתפשוט קדושת עולה בכלולה
וכן תפשוט קדושת שלמים בכלולה, וטועה וסובר שבאופן זה ניתן
יהיה להקריבה, וכיון שנתכוין לשני הדברים, דבריו קיימים וחלות
בה שתי קדושות. ומבואר בדבריו אלו של רבה בר בר חנה, שאם
אמר 'תמורת עולה ושלמים' מודה רבי מאיר שדבריו קיימים ואין
אומרים תפוס לשון ראשון, וממצא שאינו סובר כרבי יהודה
במשנתנינו, שלדעתו אומרים תפוס לשון ראשון.
משיב רב דימי: אמר ליה, הוא ורבה בר חנה אמר לא פליגי
רבי מאיר ורבי יוסי בענין תפוס לשון ראשון, ואנא אמינא – ואני
אומר פליגי, ולרבי מאיר אף באומר 'תמורת עולה ושלמים',
שנתכוין לשניהם, אומרים תפוס לשון ראשון כרבי יהודה.
מבואר במשנתנינו שאם אמר 'כוזית למחר, כוזית בחוץ' סובר רבי
יהודה שנעשה פיגול, והטעם, משום שאומרים 'תפוס לשון
ראשון'. הגמרא מודקדקת באיזה אופן נאמרו דברים אלה: אמר
עולא ואיתימא רב אשיעאי, אפשר דיעין תכרין כפליגא – אולי
יודעים חברינו חכמי בבל, מדי הגירסא הנכונה במשנתנינו, האם
כוזית למחר כוזית בחוץ תנן, או כוזית למחר וכוזית בחוץ תנן, ומפרש
את הספק: יש לומר, כוזית למחר כוזית בחוץ תנן ו-שנינו, וכיון
שאמר ללא ואי' הדיבור, כשתי מחשבות הן, ושייך לומר 'תפוס
לשון ראשון', אבל אם אמר כוזית וכוזית, דיבור אחד הוא ולא שייך
'תפוס לשון ראשון' ולדברי הכל עירוב מְחַשְׁבוֹת הוה, שמחשבות
חוץ לזמנו וחוץ למקומו מעורבות אחת עם השניה, ואין זה פיגול.
אז דלמא כוזית וכוזית תנן, דלדבי יהודה הנכונה אפילו שהזכיר בואי'
הדיבור פרימא הוה – שתי מחשבות נפרדות הן, ושייך 'תפוס לשון
ראשון', וכל שכן כוזית כוזית, ודאי שתי מחשבות הן.
הגמרא מוכיחה שגם בכוזית כוזית סבר רבי יהודה תפוס לשון
ראשון: תא שמע דבנא מיניה לוי מרבי, חישב לאכול כוזית למחר
בחוץ, כלומר חישב לאכול מחר כוזית בשר בחוץ למקומו, מהו,
האם בזה מודה רבי יהודה שאינו פיגול, שהכל מחשבה אחת
מעורבת היא ולא שייך 'תפוס לשון ראשון', או שמא גם בזה חלק
רבי יהודה.
משיב רבי: אמר ליה, זו שאילה יפה, ואשיבך עליה שבאופן זה
שחישב חוץ לזמנו וחוץ למקומו על כוזית אחד, עירוב מְחַשְׁבוֹת הוה
אפילו לרבי יהודה, ומודה שאינו פיגול.
רבי שמעון בן רבי תמה, מדוע שיבך רבי את השאלה: אמר לפניו
רבי שמעון ברבי, וכי לא משנתנינו היא, שמבואר בה שבאופן זה
עירוב מחשבות הוא. ומבאר כיצד מוכח כן ממשנתנינו: שנינו,

לאכול כוזית בחוץ כוזית למחר, כוזית למחר כוזית בחוץ, כוזית
בחוץ כוזית וית' למחר, כוזית וית' למחר כוזית בחוץ, בכל אלה
פסול ואין בו כזית, ורבי יהודה חולק שאם מחשבת הזמן קדמה,
הרי זה פיגול, ומדוקדק שדוקא אם חישב על שתי אכילות חלק
רבי יהודה, הא אידך – אבל באופן אחר, שחישב שתי מחשבות על
אכילה אחת, לרבי יהודה עירוב מְחַשְׁבוֹת הוה ומודה שאינו פיגול,
שאם לא כן, היה לו לתנא להשמיע את מחלוקתם כשחישב את
שתי המחשבות על אכילה אחת, שהוא חידוש יותר. וכיון שדבר
זה מוכח מהמשנה, לא היה לו ללוי לשאול, ומדוע שיבחת את
שאלתו.
לפני תשובת רבי נקדים שיש שלש אפשרויות של הזכרת חוץ
לזמנו וחוץ למקומו בעבודה אחת: א. 'כוזית למחר כוזית בחוץ',
והיינו, שהזכירים ללא ואי' הדיבור, ומשמע יותר שהן שתי
מחשבות נפרדות, ושייך בזה הכלל 'תפוס לשון ראשון', ב. 'כוזית
למחר כוזית בחוץ', שהזכירים בואי' הדיבור, ובזה יש יותר מדבר
לומר שהכל מחשבה אחת היא ולא שייך 'תפוס לשון ראשון', ג.
'כוזית למחר בחוץ', שחישב את שתי המחשבות על אכילה אחת,
ובזה עוד יותר יש לומר שהכל מחשבה אחת ולא שייך 'תפוס
לשון ראשון'. משיב רבי: אמר ליה, הוא שאל כי דבר תפוס לפי
מה ששניתנינו לו ואת אמרת – ואיך אתה אומר משנתנינו היא. לדידך
דאתנינך תרתי לא קשיא לך – עבורך ששניתנינו לך את מחלוקתם
של רבי יהודה וחכמים בשני אופנים, שנחלקו בין כשאמר כוזית
כוזית ובין כשאמר כוזית וכוזית, בשניהם חלק רבי יהודה לא קשה
לך איך הדין ב'כוזית בחוץ למחר', שודאי כיון שלא הוזכר אופן
זה בגירסת המשנה משמע שאין בו מחלוקת, אבל לדידיה דלא
אתניניה – שכאשר שניתנינו לו משנה זו לא שניתנינו בה אלא חדא –
אופן אחד בלבד, והיינו 'כוזית למחר כוזית בחוץ', ושם שניתנינו לרבנן
– ואחר כך שמע לוי משאר התלמידים דקא נרבי תרתי – שהם
שונים שני אופנים במחלוקת רבי יהודה וחכמים, והיינו 'כוזית
כוזית' וכן 'כוזית וכוזית' – ופסל – והטעם בדעתו ולא ידע האם
מעצמו הוסיפו כן בטעות או שכך שנה להם רבי, והיינו שהסתפק
האם דידי דווקא – גירסתי ששנה לי רבי היא המדויקת, שב'כוזית
כוזית' נחלקו התנאים, וידעו – והאופן שגורסים שאר התלמידים,
ששונים במחלוקתם גם 'כוזית וכוזית' עירוב מְחַשְׁבוֹת הוה, ולא חלק
בזה רבי יהודה, והם לא קיבלו גירסא זו מפני רבי אלא מעצמם
הוסיפו כן בטעות, ולפי זה כל שכן ב'כוזית למחר בחוץ' מחשבות
מעורבות הן, אז דלמא דידעו דווקא – או שמא גירסתם של
התלמידים מדויקת, שכך קיבלו מרבי, שרבי יהודה וחכמים
נחלקו בין ב'כוזית כוזית' ובין ב'כוזית וכוזית' – ודידי שניי שייך לי –
ולי ששנה רק אופן אחד בלבד נמצא ששייר ולא הזכיר אופן אחר
שהיה ראוי להזכיר, ונדישיר לי לדידי הא – ומאחר שכאשר שנה
לי משנה זו שייך את האופן של 'כוזית וכוזית', ניתן להניח דשייר
לחו לדידהו נמי כהך – ששייר גם להם בזה, כלומר, שגם כששנה
לשאר התלמידים שני אופנים, מכל מקום גם להם לא אמר את
הכל, אלא שייך אופן אחד, והיינו 'כוזית למחר בחוץ', שבאמת גם
בזה חלק רבי יהודה. והוה שהסתפק לוי, האם רבי יהודה וחכמים
נחלקו גם ב'כוזית למחר בחוץ'.
מבררת הגמרא: ותי אתנייה – ומהו האופן ששנה רבי ללוי, 'כוזית
כוזית' או 'כוזית וכוזית', אילמא כוזית וכוזית אתנייה, תא לא שייך
הוא, שהרי ממילא יש ללמוד מכך לגבי האופן השני, שכל שכן
'כוזית כוזית' הן מחשבות נפרדות, אלא כוזית כוזית אתנייה.
מקשה הגמרא: ותינעי ליה ללוי לגבי כוזית וכוזית, שהרי אפילו בזה
אינו מבורר לו אם חלק רבי יהודה, ומדוע שאל על 'כוזית למחר
בחוץ'.
מתרצת הגמרא: קבר לוי אינעי מיניה תא דשמינא תרתי – אשאל
מרבי דבר אחד ואשמע תשובה לשני הדברים, דא פנינא – שאם
אשאל לגבי כוזית וכוזית, תא ניחא אי אמר לי דהוה כפליגא –
שמחשבה אחת היא, ולא חלק בזה רבי יהודה, כל שכן כוזית למחר
בחוץ לא חלק, אלא אי אמר לי ש'כוזית וכוזית' פרימא הוא וסובר

60 כקל שבשניהם הוא דווקא כשלא הוסיף שם עוד כביצה של
 61 ראשון, אבל אם הוסיף, מצטרף ראשון עם ראשון.
 62 הגמרא מביאה דעות אמוראים נוספים בענין הנ"ל: **בִּי אֶתָּא רַב**
 63 **דִּימִי, אָמַר, חָצִי זֵית חוּץ לְמִקְוֵמוּ וְחָצִי זֵית חוּץ לְזִמְנוּ וְחָצִי זֵית חוּץ**
 64 **לְזִמְנוּ, תָּנִי בִּר קָפְרָא** במשנתו, הקרבן פגול, שכיון שמחשבות שני
 65 חצאי הזיתים של חוץ לזמנו סמוכות אחת לשניה, מצטרפים, ואין
 66 אומרים שחצי כזית הראשון של זמן הצטרף עם חצי כזית של
 67 מקום שקדם לו ושוב לא יתפרד ממנו. ומאחר שבסך הכל יש כאן
 68 כזית של חוץ לזמנו, אף שיש גם חצי כזית של חוץ למקומו, מכל
 69 מקום הקרבן פיגול משום שאין חצי זית של חוץ למקומו מועיל
 70 במקום כזית של חוץ לזמנו להוציאו מידי פיגול.
 71 **בִּי אֶתָּא רַבִּין, אָמַר, לֹא כִךְ שֶׁנָּה בִּר קָפְרָא, אֲלֵא גַם הוּא סוֹבֵר שֶׁאִם**
 72 **קָדָם חָצִי זֵית שֶׁל מְקוֹם לְחָצִי כִזִּית שֶׁל זֶמֶן, בֹּא חָצִי כִזִּית שֶׁל חוּץ**
 73 **לְזֶמֶן וּמִצְטָרֵף עִמּוֹ, וְשׁוֹב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִיעוֹר, אֲלֵא כִךְ שֶׁנָּה בִּר קָפְרָא,**
 74 **חָצִי זֵית חוּץ לְזִמְנוּ וְחָצִי זֵית חוּץ לְזִמְנוּ וְחָצִי זֵית חוּץ לְמִקְוֵמוּ, תָּנִי**
 75 **בִּר קָפְרָא, שֶׁהַקָּרְבָן פִּגוּל, שֶׁהָרִי עוֹד לִפְנֵי שֶׁחִשַּׁב מִחֻשְׁבַּת מְקוֹם**
 76 **כִּבְר הִיָּה כִזִּית שֶׁלֵּם שֶׁל מִחֻשְׁבַּת זֶמֶן, וְאִין חָצִי זֵית שֶׁל מְקוֹם מוֹעִיל**
 77 **בְּמִקְוֵם כִּזִּית שֶׁל זֶמֶן לִבְטוֹל.**
 78 **רַב אִשִּׁי מְתִנִּי הֵכִי, חִיֶּשֶׁב עַל חָצִי זֵית חוּץ לְזִמְנוּ וְאַחֵר כִּךְ חִיֶּשֶׁב עַל**
 79 **כִּזִּית לֵאכּוּל וְחָצִי חוּץ לְמִקְוֵמוּ וְחָצִי חוּץ לְזִמְנוּ, תָּנִי בִּר קָפְרָא, הָרִי**
 80 **זֶה פִּגוּל, שֶׁאִין חָצִי זֵית שֶׁל חוּץ לְמִקְוֵמוּ מוֹעִיל בְּמִקְוֵם כִּזִּית שֶׁל**
 81 **חוּץ לְזִמְנוּ לִבְטוֹל.**
 82 הגמרא מביאה דין נוסף של פיגול: **אָמַר רַבִּי יֵאֵאִי, חִיֶּשֶׁב בִּשְׁעַת**
 83 **שְׁחִיתָ הַזֹּהֵב שִׁיאֲכַלְהוּ כִּלְכִּים לְמַחֵר, הָרִי זֶה פִּגוּל, כִּמוֹ שֶׁאִם**
 84 **הִיָּה מִחֻשַּׁב שִׁיאֲכַלְהוּ אֲדָם, מִשּׁוּם שֶׁגַם אֲכִילַת כִּלְכִּים נִקְרָאת**
 85 **'אֲכִילָה', דְּבִתְרִיב (מלבי"ם ב' ט) 'זֵאת אֲכִילָה יִבְטְלוּ הַכִּלְכִּים בְּחֶלֶק**
 86 **וְיִדְעָאֵל.**
 87 רבי אמי מקשה: מִתְקַרְף לָהּ רַבִּי אִמִּי, אֲלֵא מַעֲתָה שֶׁל שְׁנוּפֶלֶת
 88 עליו לשון אכילה שייכת בו מחשבת פיגול, חִיֶּשֶׁב עַל הַבֶּשֶׂר
 89 שֶׁתִּאֲכַלְהוּ אִשׁ הַדִּיט וְלֹא שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ לְמַחֵר, שֶׁגַם זֶה נִקְרָא
 90 אֲכִילָה, דְּבִתְרִיב (איו"ב כ ט) 'תִּאֲכַלְהוּ אִשׁ לֹא נִפְחָה', הֵכִי נִמִּי דְּפִיגוּל –
 91 וכי גם כן יהיה פיגול, וְכִי תִּמָּא הֵכִי נִמִּי, וְהִתְנָה – יִקְשֶׁה מִמָּה
 92 שֶׁשִּׁנִּינוּ (לעיל כט) לֵאכּוּל לְמַחֵר בְּחָצִי זֵית בֶּשֶׂר וְלִהְיֶקְטִיר לְמַחֵר חָצִי
 93 כִּזִּית אִימורִין, כִּשְׂר, שֶׁאִין אֲכִילָה וְהִתְקַטְרָה מִצְטָרֵף, וּמוֹכַח שֶׁאִפְלוּ
 94 אֲכִילַת אִשׁ גְּבוּהָ בִּדְבַר הָרִאיוֹ לֹא (אִימורִין) אֵינָה מִצְטָרֶפֶת עִם
 95 אֲכִילַת אֲדָם, וְעַל כִּרְחֹךְ שֶׁאִין לְדִמּוֹת אֲכִילָה אַחַת לְשֵׁנִיה, שֶׁאֵף
 96 שׁוֹז וְזוֹ נִקְרָאוֹת 'אֲכִילָה' אֵין עֲנִינִן שׁוֹה. וּמֵאֵחָר שֶׁכֵּן, גַּם אֲכִילַת
 97 כִּלְכִּים, אֵף שֶׁנִּקְרָאת 'אֲכִילָה', אֵין לְהוֹכִיחַ שֶׁהִיא בְּכָלֵל הַנֶּאֱמָר
 98 (ויקרא יח) 'זֶה אֲכִילָה וְזֶה אֲכִילָה מִבֶּשֶׂר זָבַח שְׁלָמִיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי'
 99 (והיינו שהיא בכלל האכילה שנאמרה בענין פיגול).
 100 מתרץ רבי ינאי: מה ששנינו שלאכול חצי זית ולהקטיר חצי זית
 101 אין מצטרפים, באמת, אִי דִּאֲפָקָה – אם הוציא מפיו את מחשבת
 102 הקטרה בלשון אֲכִילָה, שאמר שיאכיל מחר חצי כזית לאש
 103 המזבח, הֵכִי נִמִּי – אכן יצטרף חצי כזית זה עם מחשבת אכילת
 104 אדם, משום שהוציא את שניהם בלשון אכילה, אבל הֵכִא במשנה
 105 בְּמִאִי עֲקָנִינוּ, דִּאֲפָקָה בלשון הקטרה ולכן אין מצטרף עם חצי
 106 כזית של אכילת אדם, דְּלִשׁוֹן אֲכִילָה לְחַד וְלִשׁוֹן הַקְּטִירָה לְחַד.
 107 הגמרא דנה בענין צירוף כזית של מחשבת אכילה: **בְּעִי רַב אִשִּׁי,**
 108 **חִיֶּשֶׁב בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה לֵאכּוּל כִּזִּית בֶּשֶׂר חוּץ לְזִמְנוּ וְאוֹ חוּץ**
 109 **לְמִקְוֵמוּ בְּשֵׁנִי בְּנִי אָדָם, שֶׁאֵחָד יֵאֲכַל חָצִי כִזִּית וְחֻבִּירוֹ חָצִי, מִזֶּה,**
 110 **בְּתֵר מִשְׁקָה אֲוִלִּין דִּאֲבָא שְׁעוּרָא, שֶׁהָרִי חִיֶּשֶׁב שִׁיאֲכַל כִזִּית שֶׁלֵּם**
 111 **מִהַקְרָב, אוֹ בְּתֵר אֲוִלִּין אֲוִלִּין – אוֹ שֶׁאֵינוֹ הוֹלִכִים אַחֵר אֲנָשִׁים**
 112 **הַאוֹכִלִים אֶת הַכִּזִּית וְלִיָּא שְׁעוּרָא, שֶׁאֵל אֵף אַחַד מֵהֶם לֹא**
 113 **נִתְקִימָה אֲכִילָה בְּשִׁלְמִימָה, שֶׁכֵּל אַחַד וְאַחַד אֲכַל פָּחוֹת מִכִּזִּית.**
 114 אביי פושט את הספק של רב אשי: **אָמַר אֲבִי, תֵּא שְׁמַע, שִׁנִּינוּ (לעיל**
 115 **כט) הַמִּחֻשַּׁב לֵאכּוּל בְּחָצִי זֵית וְלִהְיֶקְטִיר בְּחָצִי זֵית, כִּשְׂר, שֶׁאִין**
 116 **אֲכִילָה וְהִתְקַטְרָה מִצְטָרֵף, וּמִשְׁמַע שֶׁאִין מִצְטָרֵפִים אֲלֵא מִשּׁוּם**
 117 **שֶׁאֲכִילָה וְהִקְטָרָה הֵם שְׁנֵי דְבָרִים שׁוֹנִים,**

1 דִּהְשָׁתָא אִפְלוּ כִזִּית וְכִזִּית כִּלְכָּא הוּא, וְהִיָּה לְלוֹי לְהַבִּין זֹאת
 2 מִדַּעְתָּה, שְׁכִינָן שֶׁלֵּא שֶׁנָּה אֲלֵא 'כִזִּית כִזִּית' שֶׁהוּא דִּיבּוּר פְּרִטִי,
 3 מִשְׁמַע, שִׁכִּיזִית וְכִזִּית' הוּא דִּיבּוּר כּוֹלֵל מִמִּחֻשְׁבוֹת מַעֲוֵרוֹת, וְאִם
 4 כֵּן כִּזִּית לְמַחֵר בְּחִין מִיִּפְעָא, וְכִיצַד הִסְתַּפֵּק בּוֹז לֹוי. אֲוֹלָם אִם רַבִּי
 5 הִיָּה מְשִׁיב בִּנְחָת שִׁכִּיזִית לְמַחֵר בְּחוּץ' הוּא דִּיבּוּר כּוֹלֵל הִיָּה מֵרֵאָה
 6 בְּכִךְ שְׁלוֹי שֶׁאֵל כְּהוֹנָן, וְאִין זֶה אֲלֵא מִשּׁוּם שִׁכִּיזִית וְכִזִּית' נִחְשָׁב
 7 כְּשִׁתִּי מִמִּחֻשְׁבוֹת נִפְרָדוֹת. (לִישָׁנָא אֲחֵרִינָא כִזִּית לְמַחֵר בְּחִין פְּרִטָא
 8 כִזִּית בְּתֵר מִיִּפְעָא.) וּבִנְגוּעַ לִסְפֵּק שֶׁל עוֹלָא, אִם יֵשׁ פִּיגוּלוֹ
 9 בְּמִשְׁנֵיתוֹ 'כִזִּית כִזִּית' אוֹ 'כִזִּית וְכִזִּית', נִפְשַׁט הַסֵּפֶק מִתּוֹךְ שְׁמוּעָה
 10 זֹו, וְכִפִּי שֶׁהוּבָא לַעִיל שְׂרִבִּי שֶׁנָּה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּנוֹ שֶׁגַם בִּכִזִּית
 11 וְכִזִּית' נִחְלַק רַבִּי יְהוּדָה.
 12 הגמרא עוסקת בדין צירוף מחשבות: **אִתְּמַר, חִיֶּשֶׁב לֵאכּוּל חָצִי זֵית**
 13 **חוּץ לְזִמְנוּ וְאַחֵר כִּךְ חִיֶּשֶׁב לֵאכּוּל חָצִי זֵית חוּץ לְמִקְוֵמוּ וְעוֹד חִיֶּשֶׁב**
 14 **חָצִי זֵית חוּץ לְזִמְנוּ, אָמַר רַבָּא, וְיִנְיָן בְּיָשׁוּן פִּיגוּל, כְּלֹמֶר, אֵף**
 15 **שֶׁבְּתַחֲלִילָה חָצִי זֵית הָרִאשׁוֹן שֶׁל חוּץ לְזִמְנוּ נִתְבַּטַּל מִכּוֹחַ פִּיגוּלוֹ,**
 16 **וּפַעַל פְּסוּל בְּלִבָּד בְּהִצְטָרְפוֹ עִם חָצִי זֵית שֶׁל חוּץ לְמִקְוֵמוּ, אֵךְ כַּעַת**
 17 **שְׁמוּרָצָא הוּא חָצִי זֵית נִסּוֹף שֶׁל מִחֻשְׁבַּת חוּץ לְזִמְנוּ, מִצְטָרֵף עִמּוֹ,**
 18 **וּמִתְעוֹרֵר וְחוֹזֵר לְכַחוֹ לִפְגַּל, וְרַב הִמְנוּנָא אָמַר, עִירּוֹב מִחֻשְׁבוֹת הָיוּ**
 19 **שְׁכִינָן שֶׁהִצְטָרֵף חָצִי כִזִּית הָרִאשׁוֹן וְשֶׁל חוּץ לְזִמְנוֹ עִם חָצִי כִזִּית**
 20 **שֶׁל חוּץ לְמִקְוֵמוּ לִפְסוּל וְלֹא לִפְגַּל, שׁוֹב אֵינוֹ נִפְרָד מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן אֵינוֹ**
 21 **מִצְטָרֵף עִם חָצִי זֵית הָאֲחֵרֹן שֶׁל חוּץ לְזִמְנוּ.**
 22 האמוראים מביאים ראיות לדבריהם: **אָמַר רַבָּא, מִנָּא אֲמִינָא לָהּ –**
 23 **מִנִּין הַמְקוּרָשׁ שֶׁאִין חָצִי חוּץ לְרִאשׁוֹן מִתְבַּטַּל לְגַמְרִי מִכּוֹחוֹ לִפְגַּל,**
 24 **דְּתָנִן (טהרות פ"א מ"ה), בְּכִיבָצָה שֶׁל אוֹכֵל טֵמֵא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן לְטוֹמָא**
 25 **וְכִיבָצָה אוֹכֵל שֶׁהוּא שֵׁנִי, שֶׁבְּלָלָן זֶה כִזִּית, תַּעֲרׁוּבָת זֹו תוֹרַת רִאשׁוֹן**
 26 **עֲלֶיהָ, שֶׁהָרִי יֵשׁ בָּהּ כְּבִיצָה שֶׁל רִאשׁוֹן, וְאִם חֶלְקָן לְשֵׁנִי חֲלָקִים**
 27 **שׁוֹיִם, זֶה שֵׁנִי וְזֶה שֵׁנִי, שֶׁהָרִי עֲבָשׁוּ בְּכָל חֶלֶק יֵשׁ רַק חָצִי כְּבִיצָה**
 28 **רִאשׁוֹן וְחָצִי כְּבִיצָה שֵׁנִי, מִטְּמָאִים בְּכָל חֶלֶק שִׁבְחָם. וְדוּקָא כְּשֶׁהֵם**
 29 **מִחוֹלְקִים אִמְרָה הַמִּשְׁנָה כֵּן, הָא – אֲבַל אִם חוֹר וְעִירְבָן, רִאשׁוֹן הָיוּ,**
 30 **שֶׁהָרִי יֵשׁ בְּתַעֲרׁוּבָת זֹו כְּבִיצָה מֵרִאשׁוֹן, וְאֵף שֶׁלִּפְנֵי כֵן הִצְטָרֵף**
 31 **אוֹכֵל זֶה עִם מִין אַחֵר וְהִיָּה דִינוֹ שֵׁנִי לְטוֹמָא, עֲבָשׁוּ שְׁמַצָּא אֶת**
 32 **מִינוֹ חוֹזֵר לְכַחוֹ, וּמִכָּאֵן נִלְמַד לַעֲנִין מִחֻשְׁבַּת פִּיגוּל, שֶׁאִין חָצִי כִזִּית**
 33 **הָרִאשׁוֹן מִתְבַּטַּל לְגַמְרִי מִכּוֹחוֹ לִפְגַּל.**
 34 רבא מוכיח את דבריו: **מִמָּאִי שֶׁאִם חוֹר וְעִירְבָן מִטְּמֵא כִּרִאשׁוֹן,**
 35 **מִתְקַרְנִי בְּסִיפָא שֶׁל מִשְׁנָה זֹו, נִפַּל זֶה בְּעֶצְמוֹ וְזֶה בְּעֶצְמוֹ עַל כִּבְרָ שֶׁל**
 36 **תְּרוּמָה, כְּלֹמֶר, נִפַּל עֲלֶיהָ הַחֶלֶק הָרִאשׁוֹן וְלֵאחֵר שֶׁנִּתְחַלֵּק נִפַּל**
 37 **עֲלֶיהָ הַחֶלֶק הַשֵּׁנִי, פְּסָלִיָּה, שֶׁכֵּל חֶלֶק הוּא שֵׁנִי לְטוֹמָא, וְשֵׁנִי פוֹסֵל**
 38 **תְּרוּמָה, וְאִם נִפְּלוּ שְׁנֵינָן כִּפְּתָח עֲשָׂאָה שְׁנֵינָן, שְׁכִינָן שְׁנֵי חֲחֻלְקִים**
 39 **מוֹנַחִים יָחִיד עַל הַכִּבְר נִמְצָא שִׁישׁ עֲלֶיהָ כְּבִיצָה שֶׁל רִאשׁוֹן וְעוֹשָׁה**
 40 **אוֹתָהּ שֵׁנִי, וּמִכָּאֵן לְמַדְנָה שְׁמִצְטָרֵפִים רִאשׁוֹן שְׁבוּהָ וּשְׁבוּהָ.**
 41 דוחה רב המנונא: **וְרַב הִמְנוּנָא אָמַר, אֵין לְהוֹכִיחַ מִשֶּׁם לַעֲנִין פִּיגוּל,**
 42 **דְּהִתָּם אֵיכָא שְׁעוּרָא – יֵשׁ שִׁיעוּר שֶׁלֵּם מִתְחִילָתוֹ, שֶׁהִיָּה כְּבִיצָה שֶׁל**
 43 **רִאשׁוֹן, וְרַק אַחֵר כִּךְ נִחְלַק, וְלִכֵּן כִּשְׁחוֹר וְעִירְבָן חוֹר שְׁמוֹ עֲלֵיו, הֵכִא**
 44 **לִיָּא שְׁעוּרָא – אֵין שִׁיעוּר פִּיגוּל מִתְחִילָתוֹ אֲלֵא חָצִי זֵית פִּיגוּל**
 45 **וְחָצִי זֵית פְּסוּל, וְלֹא נִקְרָא שֶׁם פִּיגוּל עֲלֵיו כִּי אִם שֶׁם פְּסוּל, וְלִכֵּן**
 46 **כִּשְׁבָּא לְשֶׁם עוֹד חָצִי זֵית שֶׁל פִּיגוּל לֹא נִפְקַע שֶׁם פְּסוּל מִחֻשְׁבַּת כִזִּית**
 47 **הָרִאשׁוֹן.**
 48 רב המנונא מביא ראיה הפוכה: **אָמַר רַב הִמְנוּנָא, מִנָּא אֲמִינָא לָהּ**
 49 **שֶׁלֵּאחֵר שְׁחָצִי כִזִּית שֶׁל פִּיגוּל הִצְטָרֵף עִם חָצִי כִזִּית שֶׁל פְּסוּל אֵינוֹ**
 50 **חוֹזֵר לְהִצְטָרֵף עִם חָצִי כִזִּית פִּיגוּל, דְּתָנִן (טהרות שס) חָצִי כְּבִיצָה**
 51 **הָאוֹכֵל שֶׁנִּמְצָא בְּאֵת הַטוֹמָאָה וְהָרִי הוּא רִאשׁוֹן וְחָצִי כְּבִיצָה אוֹכֵל**
 52 **שֶׁנִּמְצָא בְּלֵד הַטוֹמָאָה – שֶׁנִּמְצָא מֵרִאשׁוֹן לְטוֹמָאָה וְנַעֲשָׂה שֵׁנִי,**
 53 **מִצְטָרֵפִין זֶה עִם זֶה לְשִׁיעוּר כְּבִיצָה לְטָמֵא בְּכָל שְׁבָשְׁנֵיהֶם, כְּלֹמֶר**
 54 **בְּדִין שֵׁנִי, מִאֵי לָאוּ, אֵף עַל גַּב דְּהִדֵּר מְלִיָּה – שְׁחוֹר וְהַשְּׁלִים**
 55 **תַּעֲרׁוּבָת זֹו וְהוֹסִיף עֲלֶיהָ עוֹד חָצִי כְּבִיצָה רִאשׁוֹן, שֶׁאֵף שֶׁעֲבָשׁוּ יֵשׁ**
 56 **בָּהּ כְּבִיצָה רִאשׁוֹן אֵינָה מִטְּמָאָה אֲלֵא כְּשֵׁנִי מִשּׁוּם שֶׁחָצִי כְּבִיצָה**
 57 **רִאשׁוֹן שְׁחִיתָהּ שֶׁם מִתְחִילָה הִצְטָרְפָה עִם חָצִי כְּבִיצָה שֵׁנִי וּבְטִלָה**
 58 **כִּחָה, מִכִּינִן שְׁמַעוֹלָם לֹא הִיָּה בָּהּ שִׁיעוּר שֶׁלֵּם לִפְנֵי שֶׁנִּתְעַרְבָה.**
 59 הגמרא דוחה: **דְּלָמָא דְּלָא תִּרְדַּ מְלִיָּה – שְׁמָא מַה שֶׁשִּׁנִּינוּ שְׁמַטָּמָא**

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף לא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלא רש"י

מאי יתיבי לך השתא כוית וכוית הזה לך למידך דהוי כללא מולא אתניתא אלא כוית
כוית לפרטא הא כוית וכוית כללא כוית למחר בחוץ מיבעיא לך ובעיין איפשיט דבעינן
לעיל כוית כוית תנן או כוית וכוית תנן ש"מ דכוית וכוית תנן ומכאז אמרינן בגמ'
דהאומר לחבירו בקדושך (דף מז.) ובגמרא דשבעות הפקדון (שבועות לה.) רבי היא

5 דאמך ל'ש כוית כוית ל'ש כוית וכוית פראט
 6 הוי: לישנא אחרוניא [לאן גרטיקן; ויקין בישן
 7 פיגול. כיון שנמצא חצי זית ראשון חצי זית אחרון
 8 חצי מינו ניעור משנתו ומבטולו שנצטרף עם
 9 הוואן לפסול לפסול ולא לפסול חצורו מצטרף עם
 10 זה לפסול ובטל לו חצי זית דרוחץ למקומו
 11 מלחוציא מיד פיגול דאין חצי זית מועיל
 12 במקום בודת ולא אמרי' כבר נצטרף עם שאצלו
 13 הפסול. ל' יחזור ויפרד ממנו: קידוש מחשבות
 14 מחשבות. כיון שנצטרף שוב לא ידע: ראשון.
 15 התערבות הזה תורת ראשון נצטרף עליו לשטמא מעט
 16 שני דהא איכא שיעורא דראשון בגוויה ליתן
 17 טומאה: חלקן לו שני וזה שני. שהרי בכל אחד
 18 חצי שיעור דראשון וחצי שיעור דשני ותנן לקמן
 19 בשבטעמא ראשון ושני מצטרפין לטמא בקל
 20 שבשניהם: הא חור ויערבן ראשון בדמיסין
 21 ואולן מנוגפא דמארי' אלמא כשחור ומצא את
 22 מינו ניעור מצירוף דשאטו מינו: נפל זה בעצמו
 23 וזה בעצמו. כשנשתלק הראשון נפל בחבירו עליה
 24 פסלה ולא טומאה ליעשות שניה כשנפגל
 25 ראשון לא היה בו בכיצה ראשון וכשנפגל חבירו
 26 כבר נשתלק וזה נפלו שניהם כאחד. וד'ה' בזה
 27 אחר זה אם נפל חצי שיעור דראשון על חצי
 28 שניהם כאחד קרי ליה: שניהם שניה. אלמא
 29 הדרי ומצטרפי ראשון שבוה ושניהם: התיב איכא
 30 שיעורא. מעיקרא שלם הוא ותחלק הלכך
 31 כשחור ועיבוי חור שמו עלי: אבל הכא
 32 מעיקרא חצי זית פגול חצור זית פסול לא נקרא
 33 שם פגול עליה ואם שם פסול הלכך כי חדר
 34 אתי חצי זיתו [דומן לא פקע עם פסול בלחץ
 35 שם פגול: ח"נ האוכל חצי ביצה שנשטמא כאב
 36 הטומאה וחצי ביצה אחרת שנשטמא בולד
 37 הטומאה מצטרפין זה עם זה לטמא בקל
 38 שבשניהם מאי לאו אף על גב דחדר מלייה לא
 39 רלא דהר מלייה: לטמא בקל שבשניהם. אם גנע
 40 בתרומה פסלה ולא טמא דלכיה כשעורן מן
 41 הראשון מאי לאו אמאי דהדשלים מאוכל
 42 ראשון אחר על זה עד שיהיה בו בכיצה אוכל
 43 ראשון דאיתו עושה עד ראשון הואיל ולא היה
 44 בו מעולם שיעור קודם שנחבר עם אוכל שני
 45 אלמא כי לא היה שיעורא מעיקרא אף חור
 46 וניעור וית' א"י ביה חצי שיעורא מעיקרא
 47 היאך קיבל טומאה אמא דהטומאה מתחלתו
 48 תשובה לדברייך שהאוכל מקבל טומאה בכל
 49 שהוא אבל לטמא אחרים צריך בכיצה וברייתא
 50 שלימה ב"ב כ"ד אשר בתוכה טימא מכל
 51 האוכל מלמד שטמא בכל שהוא יוכל טימא
 52 אחרים בכל שהוא חיל אשר יאמר רבי יוחנן

כביצה כדלפי' בפ"ח דיומא (דף פ.) אוכל הנאכל בבת אחת ושעירו חכמים אין בית
הכליעה מחזיק יותר מכביצת תרנגולת: ה"ג בדרב דימי חצי זית חוץ למקומו וחצי זית
חוץ לזמנו וחצי זית חוץ לזמנו תנא בר קפרא כ"ו. דכין דהוי לחוד הנך תרי דומן גבי

הרדי מצטרפי ולא אמרנין מכי חשיב אחצי זית דומן קמא נצטרף עם חצי זית דמקום ש
אחא רבין אמר, לאו הכי תני בר קפרא דבין שקדמו חצי זית דמקום אתי חצי זית קמא
 וחצי זית חרץ למקומו פיגול אין חצי זית דמקום מועיל לבטל זמן הדיו כותי: **רב אשי** בן
 דרב אבי מדרבא דאשמעינן רותא אע"ג דחשבינהו לזמן ומקום בחד דבורא וצירפן בשפן
 על האש לאכול באש הדידו למוח: **רבא** נמי. **רדמי** פירלו: **ובי תימא** הכי נמי ודא חזא
 אביהו בשם אלמא נא דמדיא אביהו להרדי רבך חזא ודא חזא

1 **ויקרא** כִּשְׁן הַפִּיגוּל. לֹא שִׁיךְ הַבָּא מִצֵּא מִן אֶמֶת וְיִעוֹרֵר: **עִירָבֹה** מַחֲשׁוֹת הָיָה שֶׁאֵין
2 הַפִּסּוּל מֵנִיחַ הַפִּיגוּל לִפְרֵד מֵעֲלֵיו: **הָא** חוֹר וְעִירְבֹן רֶאשׁוֹן הוּא, תִּימָה מֵעַן עִיזָה זֶה
3 אֲצֵל: זֶה דְּבָרֵי קָרֵבן כְּשֶׁאֵמֵר חֲצִי וְזֶה חוֹר לְמִקְוֵמוֹ חֲצִי וְזֶה חוֹר לְזִמְנוֹ הָרִי כִּבְר נִפְסַל הַקָּרֵבן
4 וְזִמְנוֹ חוֹר וְנִעְשָׂה פִּגּוּל אֲבָל חֲצִי בִּצְרָה רֶאשׁוֹן חֲצִי בִּצְרָה שֵׁנִי שֶׁנִּתְעַרְבוּ דְּנֻשָּׁה שְׁנֵי אִין

וַיֵּת לְמַחֵר בַּחוּץ מִיַּעֲבֹד.
 פָּנִיתָ לְמַחֵר בַּחוּץ פֶּרֶטָא, פָּנִיתָ
 יוֹצֵאת חוּץ לִמְנוֹ, חָצִי
 חוּץ לִמְנוֹ, אָמַר רַבָּא,
 אֵיךְ אָמַר, עֲרִיב מִחֻשְׁבוֹת
 לָהּ, דִּתְנֵן, כְּפִירָה אוֹכֵל
 שְׂבֻלָּלן זֶה בָּזֵה, רֹאשׁוֹן
 חֹזֵר וְעִירְבֵהוּ, רֹאשׁוֹן הָיָה.
 זֶה בַּעֲצָמוֹ וְזֶה בַּעֲצָמוֹ
 יָתֵה. נִפְלוּ שְׁנֵיהֶן בְּאַחַת,
 וְתָתֵם אִיכָא שִׁיעוּרָא, הָכָא
 מִנָּא אֲמִינָא לָהּ, הַטּוֹמָאָה וְשִׁנְמָא בּוֹלֵד
 הַטּוֹמָא פֶּקֶל שְׂבֻשְׁנֵיהֶם.
 מִלֵּיהּ. דְּלָמָא, דְּלֵא הָדָר
 חָצִי יוֹצֵאת חוּץ לִמְקוֹמוֹ,
 יוֹצֵאת חוּץ לִמְנוֹ, תֵּינִי בֵּר
 יוֹצֵאת בְּמִקּוֹם פָּנִיתָ. כִּי אֶתָּא
 וְחָצִי יוֹצֵאת חוּץ לִמְנוֹ,
 מִיָּגוּל, אֵין חָצִי
 אִשִּׁי מִתֵּינִי הֵכָּה, חָצִי יוֹצֵאת
 מִקּוֹמוֹ, וְחָצִי חוּץ לִמְנוֹ,
 יוֹצֵאת בְּמִקּוֹם פָּנִיתָ. וְהָיוּ
 כְּלָבִים לְמַחֵר, פִּיגוּל, הַכְּלָבִים
 בְּחֻלְק זִירְעָאֵל. מִיעֲתָה חִיָּשֵׁב
 שְׂתֹאכְלֵהוּ הָכִי אִשׁ לֹא
 נִפְחָ', הָכִי נָמוּ. וְהָתֵנָּה, לְאֹכֹל
 פָּחֲצִי, שְׂאֵין אֲכִילָה וְהִתְקַטְּרָה
 אֲכִילָה, הָכִי נָמוּ. הָכָא
 הִתְקַטְּרָה, דְּלִשׁוֹן אֲכִילָה
 עֵי רַב אִשִּׁי, חִיָּשֵׁב לְאֹכֹל
 בְּתֵר מִחֻשְׁבָּה אֲזִילִינוּ, לְזִין
 אֲזִילִינוּ, וְלִפְאֵי שִׁיעוּרָא. כּוֹל
 פָּחֲצִי יוֹצֵאת וְהִתְקַטְּרָה
 אֲכִילָה וְהִתְקַטְּרָה מִצְטָרְפִין.
 הָא

1 חֲסִידֵי אֱלֹהִים וְהַיְיִטִּים וְהַיְיִטִּים וְהַיְיִטִּים וְהַיְיִטִּים
 2 מִשּׁוּם דָּאִין לֹא כֹחַ לְטוֹמָאוֹת בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ הַלֵּכֶךְ
 3 כְּשִׁצְטָרְף עִמּוֹ חֲצִי בִיצָה רָאשׁוֹן לִמְדָּה לֹא יֵהָא
 4 רָאשׁוֹן:
 5 **נפלו** שְׂנִידִים כְּאֹדֶר עֲשָׂאָה שְׂנִידָה. לְמִדָּה יֵשׁ
 6 גִּיּוּג חוֹדֵר תּוֹנֵג:
 7 **התם** אִיכָא שִׁיעוּרָא. פִּי בִקּוּנֵט מַעֲקִירָא שִׁיעוּר
 8 שְׁלֵם הוּהוּ וְתוֹלֵךְ הַלֵּכֶךְ כְּשׁוֹדֵר וְעִרְבוּ
 9 שְׁמוֹ חוֹדֵר עֲלֵיו אַבְל הַכָּא מַעֲקִירָא חֲצִי זִית פִּיגוּל
 10 וְחֲצִי זִית פְּסוּל לֹא נִקְרָא שֶׁם פִּיגוּל עֲלֵיו כִּי אִם שֶׁם
 11 פְּסוּל הַלֵּכֶךְ כִּי הוּדָא אֵתִי חֲצִי זִית דְּמוֹן לֹא פִקֵּעַ שֶׁם
 12 פְּסוּל לְמִיחִיל שֶׁם פִּיגוּל וּלְפִירְשׁוּיָּהּ זֶה הוּהוּ לִיה
 13 לְמִימָר הָתָם הוּהוּ בִּיה שִׁיעוּרָא הָכָא לֹא הוּהוּ בִּיה
 14 וְלְפִירְשׁוּיָּהּ רִיתִּי אִיכָא שִׁיעוּרָא שֶׁשׁ מִן הַשְּׁנִי
 15 כְּשִׁיעוּר לְפִיכָךְ מִנִּיחַ לוֹ רָאשׁוֹן לְהַפְרֵד מַעֲלִיו
 16 הוֹלֵךְ לוֹ לְהִתְחַבֵּר אֲצֵל רָאשׁוֹן אַחֵר הָכָא אִיכָא
 17 שִׁיעוּרָא מִן הַפְּסוּל וְאִין מִנִּיחַ לוֹ לְפִיגוּל לְהַפְרֵד
 18 מַעֲלִיו: **אמר** רַב הִמְנוּנָא מִנָּה אִיכָא לֹא דְהִתְנָן
 19 הַלּוֹכִים: שְׁנִמְטָא בָּאב טוֹמָאוֹה. מִיִּידֵיהּ לֹא כְּבִיצָה
 20 וְשִׁנְמָטָא כּוֹלֵל טוֹמָאוֹה שְׁהִיָּה בִּי כְּמוֹן כִּי כְּבִיצָה
 21 מִצְטָרְפִי עִמּוֹ עַם וְאִם יֵשׁ חֲצִי בִיצָה מִן הָרָאשׁוֹן
 22 וְחֲצִי בִיצָה מִן הַשְּׁנִי מִצְטָרְפִין לְטַמְא בְּקַל
 23 שְׁבִישְׁתֵּיהֶם מֵאִי לֹא אִיג' אֲדִידֵי מִלִּיָּה שְׁלֵקֵן מִן
 24 הָרָאשׁוֹן וְשֶׁם עֲלֵיו אֱלֵמוֹן כִּיין דְּלִיבֵי שִׁיעוּרָא מִן
 25 אֲשֶׁר אִין מִנִּיחַ לוֹ רָאשׁוֹן לְהַפְרֵד מַעֲלִיו לִיחֵל לֹא
 26 חֲצִי רָאשׁוֹן בְּיָדוֹ וְשִׁנְטֵי דְלֵמָא לֹא אִידֵי מִלִּיָּה
 27 וְאִין לְדַמּוּת זֶה לְטוֹמָאוֹה שְׁטַלְחָה חוֹדֵר וְנִיעוּדָה
 28 דְּהָכָא לֹא שְׁטַלְחָה וְהָכָא שְׁטַמָּא מִשּׁוּם דָּאִין לְהַפְרֵד
 29 מִמֶּנּוּ וּלְפִי רִבְנֵי הֶם שְׁפִירְשִׁי לֹא צִירֵכָא לִמְדָּה
 30 שְׁפִירִי כְּקוֹנְטֵרֵס דְּרֹכִיל מִקְבֵּל טוֹמָאוֹה בְּבֵל שְׁחוּא
 31 הָאִירְכִיתִי בְּפִרְךְ הַמְצִיעָא וְשִׁבְתָּ דָּף. צֵא. דִּיא יֵהָא
 32 לְעִנְיָה:

37 **חִישֵׁב** שִׁיאֲבֹלְדוּ כְּלָבִים לַמּוֹר פִּיגּוּל: סִסּוֹךְ כֵּל
38 הַפְּסוּלִין (לִקְנוֹן דָּף לוֹ) אֲמַרְנִין וְחִשֵּׁב
39 שִׁיאֲבֹלְדוּ סִנְאִים לֹא הָיָה פִּיגּוּל וְצִרְיָן לַפֶּשֶׁת
40 וְעַם אֲמַאי גֵרַע מֵאֲבִילֵת כְּלָבִים: **וְאֵת** אִיבֹל
41 יִשְׁעָה דְּבֵרֵי הַכְּלָבִים, אֲשֶׁר פִּשְׁטָא לֹא דְשִׁיבָא לֵב
42 בְּהֵמָה דְּבֵרֵי, וְהָרָא לֵה כִּדְרֵיבָא תַּהִיָּה לֵה
43 תְּבוּאָתָךְ לֵאכּוֹל אֵלֶּא מֵאֲבִילֵת בֶּשֶׂר מִיַּיִת רֵאדִּי:
44 **וְרִבְתִּיב** תֵּאֲבֹלְדוּ אִשׁ אֶל טוֹפֵף תִּשְׁמֵה לֵדֵלֵה
45 מִיַּיִת קָרָא דָאֵם הָאֲכַל יֵאבֹל דְּבִשְׁתִּי
46 מֵאֲבִילֵת הַחֲתוּם מִלְּדֵר אֶלֶּא מִלְּדֵר אוֹר וְאִתָּה
47 אֲבִילֵת מְחֻבֵּה (כִּדְרֵי גֵרַע) וְכִתְבִּיב (קִיבֵּל אִשׁ) וְאִתָּה
48 תֵּאֲכַל הָאִשׁ אֶת הָעוֹלָה וְיֵלֵךְ דָּאֵשׁ דְּגִבּוּשָׁה פִּשְׁטָא
49 לֵיָּה דְשִׁמְשָׁה אֲבִילֵה וּבְכֹל מָקוֹם אֵין אֲבִילֵה
50 וְהִקְטִירָהּ מִצִּרְיָנֵיהּ אֲבִל הַשְׁתָּא אֲמַרְנִין כֵּן
51 אֲמַרְנִין: **אִשָּׁה** שִׁמְשָׁה אֲבִילֵה קִשְׁטָא לֵיה מִנְטָרָה
52 מִנְטָרָה: **אִשָּׁה** אֲבִילֵה הַטְּהוּרָה מִנְטָרָה.

53 מרישא הוה מצינא למידק דקתני להקטיר דבר שדרכו להקטיר הא דבר שאין דרכו להקטיר
54 לא אלמא אכילת אש לא שמה אכילה:

NIT

והא דאמרת (לעיל כט.) יהיה מלמד שמצטרפין היכא דליכא מינו לצרופי בהדיה; כי ואימצטרפין ועוב אין חזר וניערר אלא הכי תנא חצי זית חרין לזמנו וחצי זית חרין לזמנו כבא סבירא ליה דאמר לעיל ויקץ כישן דתנינו ואפילו אפסוקהי במחשבת מקום ועדיפא מילכיות אחד ואפי' מצטרף למינה: **יאכלו הכלכלים**. אלמא שמיה אביילת: **אלא מעתה חישיב**. ואפי' אש גבוי במייד דחוי' ליה ואורחיה לא שכיב אפסוקהי עם אביילת אדרם ואיע' ליה הוא דגבוי במייד: **כבר אוכלים**. שנים האוכלים את חישה:

הא לאבול ולאבול דומיא דלאבול ולהקטיר מצטרף. וא"ת דלמא לעולם לא יצטרף ואתא למידק דלאבול ולאבול בחד גבירא מצטרף ואפי' ביתר מכדי אבילת פרס וכן בתר הכי דדייק אביי דלאבול ולאבול ביתר מכדי אבילת פרס מצטרף מדקתני לאבול ולהקטיר דלמא אתא למידק דלאבול ולאבול בשני בב"א מצטרף ויש לומר דדייק מדתלי טעמא שאין הקטרה ואבילה מצטרפין משום דהאי אבילה והאי הקטרה הא אי חשיבא הקטרה כאבילה הוה מצטרף (אי חשיבא הקטרה) אע"ג דהוי כעין שני בני אדם וביתר מכדי אבילת פרס: **ביתר** מכדי אבילת פרס מהו. וא"ת לוכח מדרגת חצי וית בחוץ חצי וית למחר פסול וי"ל דלמא בלהקטיר אע"ג דרישא קתני לאבול כוית בחוץ כוית למחר שמא בבא דחצי וית מיירי בלהקטיר דווקא: **ומאי** קמיל אי לאבול ולאבול שדרכן לאבול כו'. תימה טובא קמיל כדדייק אביי גופיה לעיל לאבול ולאבול בשני בני אדם וביתר מכדי אבילת פרס:

הדרן עלך כל הזבחים שקבלו דמן

כל הפסולין ששחטו:

שהשחיטה

כשרה בנשים. בגמרא מוכח דנשים שחטות אפי' לבתחילה הא דתנן ששחטו דיעבד משום דבעי למיתני טעמא דלבתחילה לא ולא קאמר משום דבעי למיתני נשים דקתני ברישא מיכן תשובה למה שכתבו בהלכות א"י דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלה ועוד כתוב בהן שחט ולא בירך וערום ששחט שחיטה פסולה ונראה שדם חומרות בעלמא שדיה אומר אותו החכם שכתב הלכות ארץ ישראל:

ובטמאים

מפרש בגמרא דלבתחילה אין שחטין שמא יגעו בבשר ואע"ג דדם קדשים אינו מכשיר ויתב הקודש מכשרת או כשהעבירה בנדר ועדיין משקה טופח עליה כדאמר בפ"ק דפסחים (דף כ. ב.) וא"ת תיפוק ליה דלמא אתיא לאימשובי בפנים ואפי' טהור גמור לבן זומא דאמר (וימא ל.) הנכנס למקדש טעון טבילה אין יכול לשחוט בסכין ארוכה דלמא אתי לאמשובי כדאמר בפ' אמר להם הממונה (שם דף לא.) וי"ל דבטהור שייך למיגור טפי דלמא אתי לאימשובי אבל טמא מיוחד ודור ומידבר ומשום הכי לא נקט נמי שמא יכניס ידו לפנים אע"ג דאיכא איסורא למנא דאמר (לקמן לב.) ביאה במקצת שמה ביאה ומיהו איכא למימר דנקט טעמא דהוי לכולי עלמא והקשה ד"ר אפרים ודיאך במחקרשין שחט אע"ג דמוקי לה בגמ' בסכין ארוכה איך יתכן שיהא כל כך ארוכה מדר הבית עד עזרת ישראל כדתנן במסכת כלים (פ"א מ"ח) החיל מקודש מדר הבית שאין עובדי כוכבים וטמאי מותרים נכנסין לשם עזרת נשים מקדשת הימנה שאין טבול יום נכנס לשם ואפי' אי האי סוגיא בטמא שרץ ומותר ליכנס בחיל מ"מ עזרת נשים ארוכה קלה' אמא ודיאך יתכן שהיה סכין ארוכה כל כך וי"ל דהייבא דנטמא בעזרת נשים לא החמיצו

הא, **לֹאֲבֹל וְלֹאֲבֹל**, דוּמִיָּא דְלֹאֲבֹל וְלֹהֲקֵטִיר, וְהִכִּי דְמִי, בְּשֵׁנִי בְּנֵי אָדָם, מִצְטָרֵף, שְׂמַע מִיָּנָה, פְּעִי רָכָא, חִישַׁב לֹאֲבֹל פְּוִית בִּיתֵר מִכְדִּי אֲבִילַת פֶּרֶס, מַהוּ. לֹאֲבִילַת גְּבוּהָ מִדְּמִינָן לִיה, אוּ לֹאֲבִילַת הַדִּיּוֹט מִדְּמִינָן לִיה. אָמַר אֲבִי, תָּא שְׂמַע, לֹאֲבֹל פִּחְצִי וְיִת וְלֹהֲקֵטִיר פִּחְצִי וְיִת, כְּשֵׁר, שְׂאִין אֲבִילָה וְהִקְטִירָה מִצְטָרֵפִים. טַעְמָא דְלֹאֲבֹל וְלֹהֲקֵטִיר, הָא לֹאֲבֹל וְלֹאֲבֹל מִצְטָרֵף, וְהָא הִקְטִירָה בִּיתֵר מִכְדִּי אֲבִילַת פֶּרֶס הוּא, דְלִמָּא בְּהִיָּס גְּדוֹל: לֹאֲבֹל פִּחְצִי וְיִת וְלֹהֲקֵטִיר פִּחְצִי וְיִת, כְּשֵׁר: טַעְמָא דְלֹאֲבֹל וְלֹהֲקֵטִיר, הָא לֹאֲבֹל וְלֹאֲבֹל דְּכֵר שְׂאִין דְּכֹפֹ, לֹאֲבֹל, מִצְטָרֵף. הָא קִתְנִי רִישָׁא, לֹאֲבֹל אֶת שְׁדָרְכּוֹ לֹאֲבֹל, (מִצְטָרֵף), אֶת שְׁדָרְכּוֹ לֹאֲבֹל, אִין, שְׂאִין דְּכֹפֹ, לֹא. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, הָא מִנִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא, דְּאָמַר מַחֲשָׁבִין מֵאֲבִילַת אָדָם לֹאֲבִילַת מִזְבֵּחַ, וּמֵאֲבִילַת מִזְבֵּחַ לֹאֲבִילַת אָדָם, דִּתְנִן, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ לֹאֲבֹל דְּכֵר שְׂאִין דְּכֹפֹ, לֹאֲבֹל, וְלֹהֲקֵטִיר דְּכֵר שְׂאִין דְּכֹפֹ, לֹהֲקֵטִיר, כְּשֵׁר. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. אֲבִי אָמַר, אֲפִילוּ תִּמְאָ, רִבְּנִן. וְלֹא תִּמְאָ, הָא לֹאֲבֹל וְלֹאֲבֹל דְּכֵר שְׂאִין דְּכֹפֹ, לֹאֲבֹל, אִמְאָ, הָא לֹאֲבֹל וְלֹאֲבֹל דְּכֵר שְׁדָרְכּוֹ לֹאֲבֹל. מֵאִי קָא מִשְׁמַע לָן, אִי דְכֵר שְׁדָרְכּוֹ לֹאֲבֹל קָא מִשְׁמַע לָן, מִרִּישָׁא שְׂמַע מִיָּנָה. פִּחְצִי וְיִת בַּחוּץ פִּחְצִי וְיִת לְמַחַר, פּוֹסֵל. (הָא פִּחְצִי וְיִת לְמַחַר [וְכִחְצִי וְיִת לְמַחַר] פְּגוּל. אֲלֹא) אִי לֹאֲבֹל וְלֹהֲקֵטִיר, מִדּוּקָא דְרִישָׁא שְׂמַע מִיָּנָה. לֹאֲבֹל דְּכֵר שְׁדָרְכּוֹ לֹאֲבֹל, אִין. שְׂאִין דְּכֹפֹ, לֹאֲבֹל, לֹא. הַשְׁתָּא, וְמָה לֹאֲבֹל וְלֹאֲבֹל דְּכֵר שְׂאִין דְּכֹפֹ, לֹאֲבֹל, לֹא מִצְטָרֵף. לֹאֲבֹל וְלֹהֲקֵטִיר, מִיָּבִיעִי. לֹאֲבֹל וְלֹהֲקֵטִיר אִיצְטְרִיד, סִלְקָא דְעֵתָא אִמְיָנָא, הֵתָם הוּא דְלֹאָ כִי אוֹרְחִיהָ קָא מַחֲשָׁב, אֲבָל כֹּהֵא דְבִהָאִי כִי אוֹרְחִיהָ וּבִהָאִי כִי אוֹרְחִיהָ, אִמְאָ לִיצְטָרֵף, קָא מִשְׁמַע לָן:

הדרן עלך כל הזבחים שקבלו דמן

כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה, שהשחיטה כשרה בנדרים ובנשים, ובעבדים ובטמאים, ואפילו בקדשי קדשים, ובלבד שלא יהיו טמאים נוזעין בפשר, לפיכך הן פוסלין במחשבה. וכולן

שחטוהו במחשבה והאיל וראיין לעבדהו זו מחשבתן מחשבה:

הדרן עלך כל הזבחים שקבלו דמן

כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה. כדיליק בגמ' ובטמאים. בטמא שרץ קאמר שאינו מטמא כלי דלאו בא הטומאה הוא או בטמא מת ובקנן שבדק קרומית של קנה ושחט בה אבל בסכין לא שהוא מטמא את הסכין והסכין מטמא את הבשר ובקנן דעבדי סכין אריכא ושחט: לפיכך הן פוסלין. את הקרבן במחשבה אם

וכולן

זבחים דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים שני) רלג

56 שְׁדָּרְבוּ לְאִבּוֹל קָא מְשַׁמַּע לָן, וכמו שאמרת, שאם חישב לאכול
 57 חצי זית ועוד חישב לאכול חצי זית, מצטרפים, הרי כבר מְרִישָׁא
 58 שְׁמַע מִנָּה זאת, ששנינו שאם חישב לאכול כֶּחָצִי זֵית כְּחוּץ
 59 וּכְחָצִי זֵית לְחֶהָר, פְּסוּל, ומשמע קָא אם חישב לאכול כֶּחָצִי זֵית
 60 לְחֶהָר ועוד [חָצִי זֵית לְחֶהָר] הרי זה פְּסוּל, ומבואר שאם חישב
 61 לחצאים מצטרף. (אלא) וְאִי נֶצֶר לְגוֹפּוֹ, שְׁלֵאבּוֹל חצי כזית בשר
 62 וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית אימורים, כשר, הלא מדויקא דְרִישָׁא שְׁמַע
 63 מִנָּה – כבר שמענו זאת מתוך הדיוק שיש לדייק מהרישא,
 64 ששנינו שאין מחשבה פוסלת אלא כשחישב לאכול דבר שדרכו
 65 לאכול, ומשמע לְאִבּוֹל דָּבָר שְׁדָּרְבוּ לְאִבּוֹל, אִין – כן, אבל לאכול
 66 דבר שְׁאִין דָּרְבוּ לְאִבּוֹל, לא – אין המחשבה פוסלת, ולמדנו מכך
 67 שאם חישב לאכול חצי זית בשר וחצי זית אימורים אינם
 68 מצטרפים [ושהרי מחשבת אכילת אימורים אינה מחשבה כלל],
 69 ואם כן הִשְׁתָּא וְכֵּן לְאִבּוֹל חצי כזית בשר וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית דָּבָר
 70 שְׁאִין דָּרְבוּ לְאִבּוֹל ואימורים לא מְצַטְרְף, לְאִבּוֹל חצי כזית בשר
 71 וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית אימורים מְצַטְרְף – וכי צריך לומר שאינם
 72 מצטרפים, הרי בזה השוני עוד יותר גדול מאשר לאכול בשר
 73 ולאכול אימורים. נמצא אם כן שמה ששנינו שאכילה והקטרה
 74 אינם מצטרפים, נשנה שלא לצורך.
 75 מתרצת הגמרא: האופן הזה גופו, שחישב לְאִבּוֹל חצי כזית בשר
 76 וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית אימורים אִינְצִטְרִיף להשמיע שאין בכך צירוף,
 77 ואין ללמוד דין זה ממה שהמחשב לאכול בשר ואימורים אין
 78 מצטרפים, משום דְסָלָק דְעֶתְדָא אִמְיָנָא, הֵתָם במחשב לאכול בשר
 79 ואימורים הוא שאין מצטרפים משום דְלֵאָו כִּי אֲוֶרְחִיתָ קָא מְחַשֵּׁב –
 80 שמחשב שלא כדרך [ושהרי על חצי כזית אימורים מחשב
 81 לאכול], ולכן אין זו מחשבה כלל ואינה מצטרפת עם מחשבת
 82 אכילת חצי כזית בשר, אֶלָּא הֵבֵא וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית בשר וְלֶהֱקָטִיר
 83 חצי כזית אימורים דְהֵבֵא כִּי אֲוֶרְחִיתָ וְהֵבֵא כִּי אֲוֶרְחִיתָ – שבוה
 84 (בבשר) הוא מחשב כדרכו [והיינו לאכול] וכן בזה (באימורים)
 85 מחשב כדרכם [להקטיר], אִמְאָא לִיצְטְרָף – אמור שיצטרפו, קָא
 86 מְשַׁמַּע לָן שאינם מצטרפים.

הדרן עֲלֵךְ כָּל הַזִּבְחִים שֶׁקִּבְּלוּ דִּמּוֹן

פרק שלישי - כל הפסולין

משנה

88 המשנה לעיל (טו) מונה את הפסולים לעבוד את עבודת המזבח.
 89 'עבודת המזבח' כוללת ארבע עבודות. א. השחיטה. ב. קבלת
 90 הדם. ג. הולכת הדם. ד. זריקת הדם על המזבח. ומשנתנו מבארת,
 91 שאף על פי שהשחיטה היא חלק מעבודת המזבח, מכל מקום
 92 פסולים אלו כשרים לשחיטת הקרבנות, ונפסלו רק לעבודות
 93 שמקבלת הדם ואילך.
 94 כָּל הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדֵי הַמִּזְבֵּחַ שֶׁשִּׁחְטוּם אֶת הַזֶּבֶחַ, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה, לִפִּי
 95 שְׁהִשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה אֶף בְּזָרִים – שאינם כהנים, וּבְזָשִׁים, וּבְעֶבְרִים
 96 כּוֹנְעִים, וּבְטָמְאִים, וְאִפְּלוּ בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁהֵם קָרְשִׁי קָרְשִׁים מוֹתָרִים
 97 הַפְּסוּלִים לַשְּׁחוּט, וּבְלֶבֶד שֶׁלֹא יָהִיו הַטָּמְאִים שֶׁשִּׁחְטוּם אֶת הַזֶּבֶחַ
 98 נִזְעָזְעוּ בְּכֶשֶׁר, כִּדִּי שֶׁלֹא יִטְמְאוּהוּ וַיִּפְסְלוּהוּ.
 99 דִּין נוסף: לְפִיכָךְ – כיון שפסולים אלו ששחטו שחיטתם כשרה, הֵן
 100 פְּסוּלִין בְּמַחְשָׁבָה – אם הם שחטו את הקרבן וחשבו מחשבת פיגול,
 101 הרי הם פסולים אותו, שכיון שהם ראויים לעבודה זו מחשבתם
 102 מועילה לפסול את הקרבן.

1 קָא אם חישב לְאִבּוֹל חצי כזית וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית דְרִישָׁא לְאִבּוֹל חצי
 2 כזית וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית, וְהִכִּי דְמִי, מדובר באכילת שְׁנֵי בְנֵי אָדָם,
 3 מְצַטְרְף לשיעור שלם. שְׁמַע מִנָּה שאם חישב ששני בני אדם יאכלו
 4 כל אחד חצי כזית, הרי זה פיגול.
 5 הגמרא מביאה נידון נוסף: בְּעֵי דְרָא, חִישַׁב בשעת השחיטה לְאִבּוֹל
 6 בְּזֵית חוץ לזמנו או חוץ למקומו כְּחוּץ שיעור זמן שהוא יִתֵּר מְכָרִי
 7 אֲכִילַת פָּרֶם, שלגבי כל איסורי התורה אינה נחשבת אכילה, כאן
 8 מְכָרִי, לְאִכִּילַת פָּרֶם נְבִיחָה מְדַמֵּינָא לִיה – האם מדמים אכילת פיגול
 9 לאכילת מזבח שחישב להקטיר את האימורין חוץ לזמנם, שהיא
 10 מַפְגֵּלַת אֶף כשחישב שכזית ישרף ביותר מכדי אכילת פרס, או
 11 לְאִכִּילַת הָרִיזוֹת מְדַמֵּינָא לִיה, שבפחות מכדי אכילת פרס אין זו
 12 אכילה.
 13 אֲבִי פוּשֵׁט את הספק: אִמְר אֲבִי, הָא שְׁמַע, שנינו לעיל (טו) לְאִבּוֹל
 14 כְּחָצִי זֵית וְלֶהֱקָטִיר כְּחָצִי זֵית, כְּשֶׁר, שְׁאִין אֲכִילָה וְהֶקְטֶרָה מְצַטְרְפִין,
 15 וְיֵשׁ לדייק מִעָמָּה משום דְחִישַׁב לְאִבּוֹל וְלֶהֱקָטִיר, הָא אִם חִישַׁב
 16 לְאִבּוֹל חצי כזית וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית באופן הדומה לִלְאִבּוֹל
 17 וְלֶהֱקָטִיר, מְצַטְרְף, וְהָא הֶקְטֶרָה בְּיִתֵּר מְכָרִי אֲכִילַת פָּרֶם הוּא, ואם
 18 כן 'לאכול ולאכול' הדומה לִלְאִבּוֹל וְלֶהֱקָטִיר היינו שאוכל את
 19 הכזית ביותר מכדי אכילת פרס, ומוכח שגם זה מחשבת פיגול
 20 היא.
 21 הגמרא דוחה את הראיה: דְלֵמָּא ההקטרה השנויה במשנה היא
 22 בְּהִיפָּק גְּדוֹל – כשיש אש גדולה במזבח, ומה שזרק לשם שרף
 23 מהו, ואכן אם חישב בדומה לזה לאכול ולאכול, שיאכל מהו,
 24 הרי זו מחשבת פיגול, אבל אין להוכיח מכאן שאף ביותר מכדי
 25 אכילת פרס נחשב פיגול.
 26 שנינו במשנה: לְאִבּוֹל כְּחָצִי זֵית בשר וְלֶהֱקָטִיר כְּחָצִי זֵית אימורים,
 27 כְּשֶׁר, שאין אכילה והקטרה מצטרפים.
 28 הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה. מדייקת הגמרא: מִעָמָּה
 29 שבמחשבה זו הקרבן כשר משום דְחִישַׁב לְאִבּוֹל (בשר) וְלֶהֱקָטִיר
 30 [אימורין], ואכילה והקטרה הם שני דברים שונים ואינם מצטרפים,
 31 הָא אִם חִישַׁב לְאִבּוֹל חצי כזית בשר וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית אימורין
 32 והיינו לְאִבּוֹל דָּבָר שְׁאִין דָּרְבוּ לְאִבּוֹל, מְצַטְרְף, וְקֵשָׁה, הָא קִתְּנִי
 33 רִישָׁא, שפסול מחשבה כשחישב לְאִבּוֹל אֶת שְׁדָּרְבוּ לְאִבּוֹל, והיינו
 34 לאכול בשר לאחר זמן (מצטרף), ומשמע שֶׁאֵת שְׁדָּרְבוּ לְאִבּוֹל, אִין,
 35 אבל חישב לאכול דבר שְׁאִין דָּרְבוּ לאכול [והיינו אימורין], לא –
 36 אין בזה מחשבת פסול. והרי זה סותר למה שדייקנו מהסיפא.
 37 מתרץ רבי ירמיה: אִמְר רַבִּי יְרֵמְיָה, הָא מַעַי – סיפא זו דברי מי היא,
 38 דְבָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְאִמְר מַחְשְׁבִין מְאִכִּילַת אָדָם לְאִכִּילַת מִזְבֵּחַ
 39 וּמְאִכִּילַת מִזְבֵּחַ לְאִכִּילַת אָדָם, כלומר שגם זו היא מחשבה
 40 שפוסלת. דְהֵתָן במשנה לקמן (לה). הַשְּׁחוּטִים אֶת הַזֶּבֶחַ על מנת לְאִבּוֹל
 41 לאחר זמנו דָּבָר שְׁאִין דָּרְבוּ לְאִבּוֹל [אימורין], וְכֵן הַשְּׁחוּטִים על מנת
 42 לְהֶקְטִיר לאחר זמנו דָּבָר שְׁאִין דָּרְבוּ לְהֶקְטִיר (בשר), כְּשֶׁר, שאין
 43 מחשבה פוסלת אלא כשחישב בדבר הראוי, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹשֵׁל, כי
 44 אפילו בדבר שאינו ראוי המחשבה פוסלת. והסיפא של משנתנו
 45 נאמרה כשיטתו [אבל הרישא נאמרה כדעת חכמים].
 46 אֲבִי מתרץ באופן אחר: אֲבִי אִמְר, אִפְּלוּ תִּמְאָה שגם הסיפא של
 47 משנתנו רַבֵּנָא הִיא, שאין מחשבה פוסלת אלא בדבר הראוי, וְלֹא
 48 תִּמְאָה – ולא תדייק מלשון הסיפא כמו שדייקת לעיל, שדווקא
 49 לאכול חצי כזית בשר וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית אימורין כשר, הָא לְאִבּוֹל
 50 חצי כזית בשר וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית דָּבָר שְׁאִין דָּרְבוּ לְאִבּוֹל [אימורין]
 51 פסול, אִלָּא אִמְאָה שדווקא לאכול חצי כזית בשר וְלֶהֱקָטִיר חצי
 52 כזית אימורין כשר, הָא לְאִבּוֹל חצי כזית בשר וְלֶהֱקָטִיר חצי כזית
 53 דָּבָר שְׁדָּרְבוּ לְאִבּוֹל [והיינו בשר], אֶף עַל פִּי שחישב לחצאין, פסול.
 54 הגמרא מקשה על דברי אֲבִי: אִם לא התכוון התנא שנדייק
 55 אלא זאת בלבד, מִאי קָא מְשַׁמַּע לָן בדברי הסיפא. אִי דָּבָר

לכולם אמר הקדוש-ברוך הוא בלשון יחיד: "אנכי הו' אלוהיך אשר הוצאתי גו'".

הָדָם, וּמָה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהִקְרִיבוּ' הַכוֹנֵה לְקַבֵּל הַדָּם שֶׁהִיא הָעֲבֹדָה, שֶׁלֹּאֲחֵר הַשְּׁחִיטָה, כְּלוּמָר, מַעֲבֹדוֹת 'קִבְלָה' וְאַיִלָּךְ נֶאֱמָרָה מִצְוֹת כְּהוֹנֵה, וּמִכָּךְ שֶׁלֹּא הֻזְכְּרָה הַכְּהוֹנֵה בַּתְּחִילַת הַפֶּסֶק, לִגְבִי הַשְּׁחִיטָה, לִישׁר הַכְּתוּב עַל הַשְּׁחִיטָה שֶׁשֶּׁשֶּׁרָה בְּכָל אָדָם. וְעַל כָּל פָּנִים מִבּוֹאֵר בְּבִרְיָאָה שֶׁלֹּא הִצְרִיכָה הַתּוֹרָה כְּהוֹנֵה בַּשְּׁחִיטָה, וְאִם מִכֵּן אֵין סִבָּרָה לְהַחֲמִיר וּלְפַסֵּל לְכַתְּחִילָהּ, וְקִשָּׁה, שֶׁהָרִי בַּמִּשְׁנָה מְשַׁמְעָה שֶׁרַב בְּדִיעֵבַד שְׁחִיטַת הַפְּסוּלִים כִּשְׂרָה.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: הִיא הָדִין דְּאַיִלָּךְ לְכַתְּחִילָה נָמִי - אֲבָן גַּם לְכַתְּחִילָה מוֹתֵר לְפְסוּלִים לְשִׁחוּט. וְהִטַּעַם שֶׁנִּשְׁטָה הַמִּשְׁנָה לְשׁוֹן שֶׁמִּשְׁמַעָה דִּיעֵבַד, מִשּׁוֹם דִּקָּא בְּעֵי מִתְנָא - לְפִי שֶׁרָצָה הַתְנָא לְשַׁנּוֹת בַּמִּשְׁנָה עִם כָּל הַפְּסוּלִים, גַּם 'מִתְנָאִים', שֶׁבָּהֶם הָדִין לְכַתְּחִילָה אֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִשְׁחֹט, וְהָרָה שֶׁמָּא יַנְעִיז בְּבִשְׂרָה שֶׁל הַקֶּרֶבן וַיִּטְמְאוּהוּ וַיִּפְסְלוּהוּ, לִכֵּן תְּנָא - שֶׁנָּה הַתְנָא עַל כָּל הַפְּסוּלִים לְשׁוֹן 'שִׁשְׁיָהוּ', שֶׁמִּשְׁמַעוּתָהּ דִּיעֵבַד.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי מָטָא רִשְׁעֵיבָד - שִׁכְבַר שִׁחַט, שֶׁשִּׁפִּיר דָּמִי - מִשְׁחִיטָתוֹ כִּשְׂרָה, וְרִמְיָהוּ - וְקִשָּׁה עַל כָּךְ מִזֶּה שֶׁשֶּׁנִּינוּ בְּבִרְיָאָה, נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה (וְקִרְא אֶת הַ) 'וְהִשְׁחֵךְ יָדוֹ עַל אֵשׁ הָעֵלֶה וְיִנְרָצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו', וּמִיד אַחֲרֵי כֵן נֶאֱמַר 'וְשִׁחַט אֶת בֶּן הַקֶּהָר', וְהוֹסִמְכוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹדוֹת זֶז לְזֶז כְּדִי לִלְמַד בְּהִישָׁק, מָה סְמִיכָה כִּשְׂרָה רַק בְּמַחְזִימִים, אָף שֶׁשִּׁחִיטָה כִּשְׂרָה רַק בְּמַחְזִימִים, וְכִינִן שְׁדִין זֶה שֶׁמָּא פְּסוּל לְשִׁחוּט וְלִמּוֹד מִפְּסוֹק, בּוֹדָאִי הוּא מֵעֵבֶב אָף בְּדִיעֵבַד.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: בְּאִמְתָּה פְּסוּל טֵמֵא הוּא רַק מְדִרְבָּנָן, וְלַכְּתִילָה, כִּמְבוֹאֵר לְעֵיל שֶׁגִּזְרוּ כֵּן מַחֲשֵׁה שִׁיגַע בְּבִשְׂרָה, וְהִדְרָשָׁה שְׁדוּרָשָׁה בְּבִרְיָאָה אֵינָה דְרָשָׁה גִּמְרוּהָ, אֵלֶּא רַק אֲסַמְכָמָה.

הַגִּמְרָא חוֹרֵת לְדוֹן בְּדִרְשַׁת הַבְּרִייתָא, לְמַדֵּד דִּין שְׁחִיטָה בְּטַהוּרִים מִדִּין סְמִיכָה, מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מָאִי שֶׁנָּא - בְּמָה שׁוֹנָה סְמִיכָה, שֶׁפְּשׁוּט לְתַנָּא שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הִיא כִּשְׂרָה רַק בְּטַהוּרִים, הָרִי זֶה מִשּׁוֹם דְּרָתִיב בְּסִמְכִיכָה 'לִפְנֵי ה'', כְּלוּמָר בְּעוֹרָה, וְטֵמֵאִים אֵינֵם יְכוּלִים לְעַמּוֹד בָּהּ וּלְסַמּוֹךְ, וְאִם כֵּן קִשָּׁה, מִדּוּעַ אֵת דִּין שְׁחִיטָה הַזֶּה לְלַמּוֹד בְּהִישָׁק מִסְמִיכָה, הָרִי לִגְבִי שֶׁשִּׁחִיטָה נָמִי הִתְבָּרַב 'לִפְנֵי ה'', וְלִלְמַד מִכָּךְ שֶׁאֵינָה כִּשְׂרָה בְּטֵמֵאִים שֶׁאֵינֵם יְכוּלִים לְעַמּוֹד לִפְנֵי ה'.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אֵין הַפֶּסֶק 'לִפְנֵי ה'' יְכוּל לְמַעֵט שְׁחִיטַת טֵמֵא, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר דְּרִשְׁעֵיבָד - יְכוּל הוּא לְעַשׂוֹת סִכִּין אֶרְבֵּה וְשִׁחִיטָה, וְהָרִי זֶה נֶחֱשֵׁב 'לִפְנֵי ה'', שֶׁהִי שְׁחִיטָה עֲצָמָה נְעִשִׁית בְּעוֹרָה.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל תִּירוֹץ זֶה: הָרִי בְּסִמְכִיכָה נָמִי - גַּם כֵּן אֶפְשָׁר דְּמַעֲיִיל דִּיהָ וְסְמִיכָה - יְכוּל הַסּוּמֵךְ לְעַמּוֹד חוּץ לְעוֹרָה וּלְהַכְנִיט יָדָיו וּלְסַמּוֹךְ, וְנִמְצָא שֶׁהַסְמִיכָה נְעִשִׁית בְּעוֹרָה, וְכִיצַד לְלַמּוֹד מִהַפְּסוֹק 'לִפְנֵי ה'' שֶׁאֵין סְמִיכָה בְּטֵמֵאִים. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: קֶשְׁבָּה הַתְנָא בְּבִרְיָאָה, שֶׁנִּיחָא בְּמִקְצָת - כְּנִיסַת מִקְצַת גּוֹפוֹ שֶׁל הָאָדָם לְעוֹרָה, וְשִׁמְשָׁה בִּיאָה - נֶחֱשֵׁב בִּיאָה אֲסִירוּהָ לְטַמָּא, וְלִכֵּן אֵינוּ יְכוּל לְהַכְנִיט אֶפְּלוֹר רַק אֵת חִדְּדֵי לְעוֹרָה וּלְסַמּוֹךְ, מָה שֶׁאֵין כֵּן בַּשְּׁחִיטָה, שִׁיבּוֹל לְעַמּוֹד מַחוּץ לְעוֹרָה לְגַמְרִי וּלְשִׁחוּט בְּסִכִּין אֲרוּכָה.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה גִּירְסָא אַחֲרָה בְּבִרְיָאָה: רַב חֲסִדָּא מְתֵיב אִיפְכָא - רַב חֲסִדָּא שׁוֹנָה אֵת הַדְרָשָׁה בְּבִרְיָאָה לְהִפָּךְ, נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה 'וְשִׁחֵךְ' וְשִׁחֵט, מָה שֶׁשִּׁחִיטָה כִּשְׂרָה דּוּקָא בְּמַחְזִימִים, אָף סְמִיכָה כִּשְׂרָה דּוּקָא בְּמַחְזִימִים, וְלִגִּירְסָא זֶז נִמְצָא שְׁלּוּמִדִּים אֵת דִּין הַסְמִיכָה מִדִּין הַשְּׁחִיטָה.

אָף לִגִּירְסָא שֶׁנֶּאֱמַר זֶז הַגִּמְ

שנינו במשנה: 'כל הפסולים ששחטו שחיטתן כשירה', הגמרא
מקשה סתירה בין משנתנו לברייתא. מקשה הגמרא: מלשון
המשנה 'שֶׁשָּׁחֲטוּ', משמע שרק בדיקוד – שכבר שחטו, אין – כן,
הקרבן כשר, אבל לכתילה לא ישחטו, פסול היה מותר להם
לשחוט לכתילה היתה המשנה ואומרת 'כל הפסולים שוחטין'.
ורמיהו – וקשה על כך ממה ששנינו בברייתא, שם הובא מקור
הדין ששחיטה כשרה בפסולים, וכך שנינו בה, נאמר בתורה לגבי
קרבן עולה (ויקרא א ה) 'וְשָׁחַט אֹת בֶּן הַדֶּקֶר לִפְנֵי ה'/' ומכך שלא
נאמר 'ושחט הכהן' יש ללמוד ששחיטה ביד כשרה, ששחיטה
בשרה פורים ונכשים ובקרים ובטמאים, ואפילו בקדש קדשים.
ממשיכה הברייתא ואומרת: או אינו – שמוא אינו כן ואין הפסוק
עוסק בזרים אלא בביתאים. תמזה הברייתא: אמת – וכי אתה
אומר שיש לפרש 'שוחט' הוא דווקא בכהן, וכי כהן באתה –
מזיכין יש לך ללמוד ולהצריך כהונה, הרי לא הוזכר כלל כהן
בשחיטה. משיבה הברייתא: אכן יש ללמוד ולפרש כך, מכלל
שנאמר – מתוך שהפסוק כלל ואמר 'ואתה ובניך אתה תשחטו את
בהיתכם לכל דבר המזבח' (במדבר יח ז), שהפסוק זה לומדים
שעבודת המזבח אינה כשרה אלא בכהנים, יכול הייתי לומר שאף
בשחיטה יש צורך בכהן, שאף היא בכלל עבודת המזבח, תלמוד
לומר – לומדת הברייתא את הדין מדרשה אחרת. נאמר (ויקרא א
ה) 'ושחט את בן הדקר לפני ה' ותקריבו וגו' בני אהרן הכהנים את

משיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

זבחים. פרק שלישי – כל הפסולין דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רלה רש"י תוספות

ובול, הפסולין: שקיבלו חם. על מנת לאכול ולהקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש דם הנפש. עוד בבהמה יחזור הכשר ויקבל ויזרוק הכשר שאין מחשבתו של אלו פוסלת בקבלה לפי שאין ראיון לה ואין מחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה דכתיב המקריב אותו לא יחשב (ויקרא ו) בראוי להקריבה הכתוב מדבר: יחזור לבשר. דלא מיפסיל בהכי ובפרק וראשון (דף יד) שנינו לה למאן דאית

וכולן שקיבלו את הדם חוץ לזמנו, וחוץ למקומו, אם יש דם הנפש, יחזור הכשר ויקבל. קיבל הכשר ונתן לפסול, יחזור לבשר. קיבל בימינו ונתן לשמאלו, יחזור לימינו. קיבל בכלי קדש ונתן לכלי חול, יחזור לכלי קדש. נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו, פשר. נתנו על גבי הכבש, שלא כנגד היסוד, נתן את הציתנין למטה למעלה, ואת הציתנין למעלה למטה, ואת הציתנין בפנים בחוץ, ואת הציתנין בחוץ בפנים, אם יש דם הנפש, יחזור הכשר ויקבל: גמרא שחטו, דיעבד אין, לבתחלה לא. ורמינהו ו'שחט' שחטו בזר פשרה, ש'שחטו' פשרה בזרים ובנשים ובעבדים ובממארים, ואפילו בקדשי קדשים. או אינו, אלא בפניהם. אמרתי, וכי מאין באתה, מפלל ש'שחט' ואתה ובניך אתה תשפך את פהונתכם ושחט

לכל דבר המזבח, יכול אף בשחטו, תלמוד לומר ו'שחט את בן הקדש לפני ה' והקריבו וגו', מ'קבלה' ואילך מצות פהונה, לימד על השחטו ש'שחטו' בכל אדם. הוא הדין דאפילו לבתחילה נמי, ומשום דקא בעי למיתנא 'טמאים', דלבתחילה לא, גזירה ש'שחט' ו'שחטו'. וטמא דיעבד שפיר דמי, ורמינהו 'וסמך' ו'שחט', מה סמיכה בטהורים, אף שחטו בטהורים. מדרבנן. מאי שנא סמיכה, דכתיב 'לפני ה', שחטו נמי, הכתיב 'לפני ה'. אפשר דעביד סבין ארובה, ו'שחטו'. סמיכה נמי, אפשר דמעיל ידיו וסמך. קסבר, ביאה במקצת שמה ביאה. רב חסדא, מתני איכא, ו'וסמך' ו'שחט', מה שחטו בטהורין, אף סמיכה בטהורין. מאי שנא שחטו, דכתיב 'לפני ה', סמיכה

העורה והיו זקוקין להוציאה אף חוץ לחלל להר הבית דהא מפרש טעמא התיב נדה וא"ת וכיון דטבול יום מותר בשאר העורה כדפרישית אמאי איצטריך לו למצורע בערב דפסח לדחות עשה ילך בשאר הלשכות ויכניס שם ידיו לבהונות וייל דלא אפשר משום דכתיב פתח אהל מועד והיינו בשער נקור שהוא מכון כנגדו ומיהו בקדשי קדשים לא אפשר ליה לטמא לחשוט בצדי העורה (ודשחיתו) בצפון ולא משכחת פתח מכון לצד הצפון כדמוכח בגמ' למיד מרחק צפון דפריך וליעבד פשפש ומשני הכל בכתב ולפירוש רבינו תם נמי דמפרש דנטמא בעורת נשים לא גזור מ"מ למיד מרחק צפון ושחט בסבין ארובה עשרים ושתים אמה ואין לחוש בכך (והא דקאמר) דשחטו כשירה בדיעבד ושמא יגעו בבשר נקט משום קדשים קלים והיר אפרים היה מפרש דמשכחת לה דשחט טמא דרך גזין ועלויות דלא נתקדשו ובסבין ארובה למיד ביאה במקצת שמה ביאה שאין יכול להכניס שם ידו ומיהו התיב בקדשים קלים שיכול לתלות בהמה ולשחטה אבל בקדשי קדשים לא אפשר דבעינן שחטה על ירך כדאמר לעיל בפרק שני (דף כו). אם לא נאמר דעביד בסבין ארובה מן העליה והגג עד הרצפה ולהאי פירושא לא תקשי לו מינה ממצורע שכינס ידיו לבהונות דרך גזין ועלויות ולא איצטריך לדחות עשה דהאיך יעלה לגזין דרך הר הבית והחל: ת"ל והקריבו מקבלה אילך מצות כהונה. ואם תאמר תיפוק ליה מהדיקא דסמיכה ושחטה דמה סמיכה בורים אף שחטה בורים כדדרש ר"ש בריש הקומץ רבה (מנחות יט). וי"ל דאי לאו דרשא דהכא הוה ממעטין שחטה מדכתיב תשמור את כהונתכם דמשמע אפי' שחטה בכלל ואפי' דאיצטריך לן לעיל ספ"ק (דף יג). והקריבו בני אהרן הכהנים לגו' ש'שחטו' בכור ובכלי שרת מ"מ דריש מינה שפיר מקבלה אילך מצות כהונה: מאי שנא סמיכה דבטהורים דכתיב לפני ה'. פי' בקונטרס דהיינו מדכתיב ושחט את בן הקדש לפני ה' וכיון דבעינן תיפוק לסמיכה שחטה אין סמיכה מבחוץ ושחטה מבפנים אלא אף הסמיכה מבפנים ואין טמא נכנס לעורה והקשה דרב רבי יעקב דאורליני"ש דפ' בתרא (דף) משמע דכתיב בסמיכה גופה לפני ה' דקאמר דאין סמיכה בבמה משום דכתיב לפני ה' ואי לא כתב בה לפני ה' אלא מקרא דשחטה הא שחטה גופה ישנה בבמה התיב פירש בקונטרס דהיינו קרא דכתיב בפר כהן משיח לפני ה' וסמך ומיהו לקמן בשמעתין (דף לג). משמע כפירוש הקונ' דהכא דפריך למאן דאמר תיפוק לסמיכה שחטה לאו דאורייתא מדתניא וסמך ושחט מה סמיכה בטהורים אף שחטה בטהורים ואי אפשר לאו דאורייתא בטמאין נמי משמע בהדיא דלא ידעינן סמיכה לפני ה' אלא משום דתיפוק לסמיכה שחטה וצריך לדחוק דהוא דלקמן דפ' בתרא (גם זה שם) ומיהו יש ליישב דהיא דלקמן בשמעתין משום דהיא סוגיא כמאן דאמר ביאה במקצת לאו שמה ביאה דאי משום לפני ה' אפשר דמעיל ידיו וסמך אבל אי אמרת תיפוק לסמיכה שחטה לא אפשר דמרחק צפון מיהו וסמך ושחט דכתיב גבי עולה דשענה צפון דריש תורת כהנים פירשתי ויקרא מה סמיכה בטהורים אף שחטה בטהורים ובהדיא דריש התיב מקרא דלעיל דכתיב יקריב אותו לרצונו לפני ה' וסמך מדכתיב ממש וסמך אצל לפני ה' דריש לפני ה' ולא כפי' הקונטרס דפרק בתרא דדרש לה מקרא אחרינא דפר כהן משיח תרע דמפר כהן משיח דהיינו מצי למילף שאר סמיכות לפני ה' שאני התיב דקדושה חמורה היא חטאות דהפנימיות:

ורבי

לידע ש"אתה בחרתנו מכל העמים" . . ו"עם לבדד ישכון"

משיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

ורבי יוחנן אמר דבר תורה אפי' עשה אין בו. לפרש ברייתא קאתי ולא לאיפולגי דר' יוחנן לאו תנא הוא כדמוכח בפ"ק דכתובות (דף ה.) גבי תתנים מן המזמן ומשני רב תנא ופליג ואר' יוחנן לא משני הכי תרע דאי דאורייתא אם כן היה לנו לאסור מפתח הר הבית שכל זה חזק מחנה ליה כדאיתא בסוף מכלילין (דף קטז) ובהדיא תנן במס' בלים (פ"א מ"ח) עזרת נשים מקודשת הימנו שאין טבול יום

סְמִיכָה נָמִי, פְּתִיב 'לִפְנֵי ה'. אֶפְשָׁר דְּמַעֲיִיל יְדִיה, וְסְמִיךְ. שְׁחִיטָה נָמִי, אֶפְשָׁר דְּעֵבִיד סְכִין אֲרוּכָה וְשְׁחִיט. הָא מָנִי, שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי הָיָא, דְּתִנְיָא 'וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה', וְלֹא הִשְׁחַט 'לִפְנֵי ה'. שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי אֲמַר, מָנִי שִׁיחֵי יָדָיו שֶׁל שְׁחַט לִפְנֵי מִן הַנְּשָׁחַט, תִּלְמִיד לֹמֵר 'וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה', שְׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר יִהְיֶה לִפְנֵי ה'. אֲמַר עוֹלָא, אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, מָמַא שְׁהַכְנִיס יָדוֹ לִפְנֵי, לֹקְחָה, שְׁנַאמֵר 'בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע' וְגו', מְקִישׁ בִּיאָה לְנִינְיָה. מַה נִּינְיָה בְּמִקְצַת שְׁמָה נִינְיָה, אֶף בִּיאָה בְּמִקְצַת שְׁמָה בִּיאָה. אִיחִיבִיה רַב הוֹשִׁעִיא לְעוֹלָא, מְצוּרַע שְׁחָל שְׁמִינִי שְׁלֹ לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, וְרָאָה קְרִי בֹ בִּיּוֹם, וְטָבַל, אֲמַרְו חֲכָמִים, אֶף עַל פִּי שְׁאִין טָבֹל יוֹם אַחֵר נִכְנָס, זֶה נִכְנָס, מוֹטָב יְבֹא עֲשֵׂה שֵׁשׁ בֹּ פֶרֶת וְיִדְחָה עֲשֵׂה שְׁאִין בֹּ פֶרֶת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, דְּבַר תּוֹרָה אֶפְּלוּ עֲשֵׂה אִין בֹּ, שְׁנַאמֵר 'וַיַּעֲמֵד יְהוֹשֻׁעַט בְּקַהֲל יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם בְּבֵית ה' לִפְנֵי הַחֲצֵר הַחֲדָשָׁה'. מָאִי חֲצֵר הַחֲדָשָׁה, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁחִידֵשׁוּ בֵּה דְבָרִים (הֲרַבָּה) וְאֲמַרְו, 'טָבֹל יוֹם' אֶל יָכֵנס לְמַחֲנֶה לְיֹהִי. וְאִי אֲמַרְתָּ בִּיאָה בְּמִקְצַת שְׁמָה בִּיאָה, הִכִּי מַעֲיִיל יְדִיה בְּבַהּנוֹת. אִידִי וְאִידִי, עֲשֵׂה שֵׁשׁ בֹּ פֶרֶת הוּא. אֲמַר לִיה מְטוֹנָה, שְׁאִנִּי מְצוּרַע, הוֹאִיל וְהוֹתֵר לְצַרְעוֹתוֹ, הוֹתֵר לְקִרְיוֹ. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף, קֶסֶר עוֹלָא, רוֹבֵן זָבִים, וְנַעֲשׂוּ טָמְאִי מִתִּים, הוֹאִיל וְהוֹתֵר לְטוֹמְאָתָן, הוֹתֵר לְזִיבְתָן. אֲמַר לִיה אֲבִי, מִי דְמִי, טוֹמְאָה אִישְׁתְּרָאִי, זִיבָה לֹא אִישְׁתְּרָאִי. אֲמַר לִיה, דְּלָמָּא הִכִּי קְאָמֵר מַר, רוֹבֵן טָמְאִי מִתִּים וְנַעֲשׂוּ זָבִים, הוֹאִיל וְהוֹתֵר לְטוֹמְאָתָן, הוֹתֵר לְזִיבְתָן. אֲמַר לִיה, אִין. וְאֶפְתִּי לֹא דְמִי, מְצוּרַע הִיתְרָא הוּא, הוֹאִיל וְאִישְׁתְּרִי אִישְׁתְּרִי. טוֹמְאָה, דְּחִוּיָה הָיָא, לְהָא אִידְחָאִי, לְהָא לֹא אִידְחָאִי. אֲמַר לִיה רַבָּא, אֲדִרְבָּה, אִיפְכָא מִסְתַּבְרָא. מְצוּרַע, הִיתְרָא הוּא, לְהָא אִישְׁתְּרָאִי, וְלְהָא לֹא אִישְׁתְּרָאִי. טוֹמְאָה, דְּחִוּיָה הוּא, מַה לִּי חֵד דְּחִוּיָא, מַה לִּי שְׁתִּי דְּחִוּיָה.

מכלל

כדאמר התם אבל טבול יום דוב בעל שתי ראיות ודבעל קרי שרי דלא מחוסר כפרה והא דאמר הכא כשרא קרי בו ביום וטבל דנכנס אע"פ שהוא טבול יום וגם מחוסר כיפורים אין אלו שני הדברים על טומאה אחת אלא טבול יום משום קרי ומחוסר כפרה משום צערות ולפי' הקונטרס נחא דנקט בברייתא וראה קרי ולא טמא שרץ וגבילה דטמא שרץ ואפילו טמא מת נכנסין לדר הבית כדררשנין בפסחים פ' אלו דברים (דף סז). ובסוטה פרק היה נוטל (דף כז) ויקח משה את עצמות יוסף עמו במדינתו אבל לפי מה שפירשתי דרבי יוחנן לא פליג אבריתא ולא אסור אלא מדרבנן כולו משום שני אסורי כדנתן בפ"ק דכלים החיל מקדש הימנו שאין גוים וטמאי מתים נכנסין לשם וכל שכן בעזרת נשים כותבים שראין טבול יום נכנס לשם וכולוהו טבול יום אפילו דטמאי מת דשרץ וגבילה [ואיירי] דאיירי ביה לעיל ונראה לפרש דלרבותא נקט וראה קרי דאף על גב דמשתלח חוץ לשתי מחנות התירו לו משום פסח: **שְׁחִידֵשׁוּ** בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה ליה. וא"ת מנלן שחידשו מטבול יום אימא שחידשו ממת עצמו או מטמא מת ויש לומר דמשמע דלא חידשו אלא על חצר וחצר דינו עזרת נשים כדמוכח ביהזקאל ואילו מת וטמא מת מצינו דאסורין אפילו בחיל: **א"ל** מטון. פירוש ממשאן שבאת להכביר עלי אבביר עליך דאדרבה משם סיעתא לדברי דשאני מצורע וכו' מדנקט וראה קרי בו ביום משמע דווקא בו ביום דיצא בשעת היתר דצרת ואיכא למימר מתוך שחזר לצרעתו הותר לקריו אבל מאתמול לא ואי ביאה במקצת לא שמה ביאה אפי' מאתמול נמי והשתא אתי שפיר הא דאמר בפ"ק דיבמות (דף ח.) מי לא מודה עולא שאם ראה קרי בליל (שלישי) [ושמיני] שאינו מכניס ידיו שלא יצא בשעה שהיא ראויה להביא קרבן מנא ליה דמודה עולא אלא מדנקט בו ביום דרשמו דעולא משום ההוא והותר לצרעתו הותר לקריו ובענין זה יש לפשר מטון דפ' חזרות וזהלחים (תולין דף קלב). דקאמר התם עולא ידיו מתנתא לכנתא אלמא עולא כותא ואפילו כנתא וזהבין וכל מנחת כותא כביל תהיה ואמר ליה רבי מטון אורין ובנינו כותבין בפרשה כלומר משם אבביר עליך שדיא

ושחט את בן הבקר לפני ה' וכיון דבעינן תיכף לסמיכה שחיטה אין סמיכה מבחוץ ושחיטה מבפנים אלא אף הסמיכה בפנים ואין טמא נכנס לעזרה: **ואין השוחט לפני ה'.** שאם רצה עומד חוץ לעזרה ושוחט בסכין ארוכה: **לפנים מן הנשחט.** לפנים מן הבהמה: **ה"נ** שוחט את בן הבקר יהיה לפני ה': [מתן] נגיעה. סתם במקצת היא: שחל שמיני שלו. והיה לו היום ליכנס לחדר הבית לחלל שער נקרו שלא נקדשו להכניס ידיו לבהונות וראה קרי ובעל קרי אין נכנס לחדר הבית כדאמר' באלו דברים (פסחים דף סז): **זב וכל זב לרבות** בעל קרי שמשתלח חוץ לשתי מחנות כדאמרין התם: **אע"פ שאין טבול יום אחר.** של טומאת קרי נכנס לחדר הבית דקסבר טבול יום דוב כוב דמי זה נכנס ומכניס ידיו לעזרה ליתן מדם האשם ומלווה השמן על בהונותיו כדי שישחרר לאכול פסחו ולערב והוא ישלחו לעזרה היום לשחוט ולזרוק עליו אבל הוא לא יכנס לעזרה (ושוחט בסכין ארוכה) דטבול יום שנכנס לעזרה בברית כדאמר' בהקדמן רבה (מנחות כז): **מוטב יבוא עשה.** של פסח: שיש בו ברת וידחה עשה. דשילוח טמאים מזה הבית שאין בו ברת שאין עניש ברת אלא מחמת העזרה ולפניה: **אפי' עשה אין בו.** בחדר הבית לגבי טבול יום דקסבר טבול יום דוב לאו כוב דמי: נכח החצר החדשה. הר הבית שחידשו בה בהלכותיה: **אידי ואידי.** עשה של ברת טבול יום לגבי עזרה בברית הוא והא קא מעייל לעזרה שהרי אי אפשר להוציא דם האשם לחלל השער דמיפסל ביצוא: **פסונו.** ממשאן שבאתה עלי להכביר אבביר עליך ממצורע השיבות שגזירת הכתוב היא אצלן שהותרה לו ביאה במקצת שהרי מחוסר כיפורים הוא והוא מכניס ידיו לבהונות: **הואיל והותרה.** ביאה מקצת לצרעת: הותרה. אף לטבול יום של קרי שלו: **אמר רב יוסף.** שמע מינה מדעולא דאמר הוואיל ואשתורי להא אישתרי להא: רובן. של ציבור זבין בפסח ולא נדחית טומאת זיבה אצלן ונעשו טמאי מתים בו ביום הוואיל והותרו לטומאת המת שנדחה אצלן הותרו לזיבתן: **טומאה אישתריא.** שבאה אחרונה זיבה ראשונה עומדת במקומה ולא דמי למצורע דחתם איכא למימר מיגו דמקמיאת לא הוי אסירא ליה ברתיותא לא חמירא לך מקמייתא שהרי טמא היה ומותר אבל הכא כי הוה זיבה גרירתא הוה אסירי השתא דאיתוספא טומאה עליותו אישתרו לה: **הוואיל והותרו לטומאתן.** הקודמת אינן נאסרין מחמת האחרונה שהרי אף הראשונה טומאה של ברת היתה והיו מותרים היום: **היתירא הוא.** בהיתר גמור גזרה עליו תורה ביאה במקצת: [טומאה]

למקדש.

מתרצת הגמרא: **אמר** ליה עולא לרב הושעיא, **מפונך** – ממשאך
שבאת להכביד עלי, אכביד עליך, כלומר מהברייתא שהבאת
להקשות עלי, יש לדחות קושייך. שהרי הברייתא עוסקת
במצורע, ו**שאני** – שונה הוא דין **המצורע**, שגזירת הכתוב היא
להתיר לו להכניס ידו לעזרה אף על פי שמחוסר כיפורים הוא,
ואסור לו ליכנס לעזרה, והואיל והותר **לצערתו** – לפי שהותר לו
איסור הכנסת היד שמחמת טומאת צרעתו לצורך מתן הבהונות,
שהרי הוא עדיין מחוסר כיפורים ויש עונש כרת בכניסתו ולעזרה,
הותר לקרי'ו – הותר לו גם איסור הכנסת היד שמחמת טומאת
קרי, לצורך מתן הבהונות.
הגמרא דנה בחירושו של עולא, שכשהתורה התירה איסור אחד
באופן מסוים, התירה גם אם ישנו איסור אחר שהצטרף עמו: **אמר**
רב יוסף, קסבר עולא – מדברי עולא שאמר 'הואיל והותר
לצרעתו הותר לקרי'ו' יש ללמוד דין נוסף, נאמרה הלכה בקרבן
פסח, שאם רוב ישראל טמאים בטומאת מת, מקריבים את הפסח
בטומאה, אבל אם הם טמאים בטומאת זב, אין טומאתם נדחית
ואין הפסח קרב. ולפי דברי עולא, אם ריבון של ישראל היו טמאים
בערב הפסח טומאת זב, ונעשו בו ביום ולאחר שנשמאו בויהו
טמאי מתים, הואיל והותרו **לטומאתם** – כיון שהותרה טומאת המת
בכדי להקריב קרבן הפסח, הותרו **לזיבתם** – הותרה גם טומאת
זיבתם ויקריבו את הפסח. אביי דוחה את דינו של רב יוסף: **אמר**
ליה אביי לרב יוסף, מי דמי – וכי דומה דין זה לדינו של עולא. הרי
באופן זה אירעה תחילה טומאת זיבה, שלא הותרה כדי להקריב
את הפסח, ורק אחר כך אירעה טומאת מת שהותרה, ואם כן,
טומאתה – טומאת המת שבאה אחרונה, לאחר שכבר היו טמאים
בזיבה, **אשתתריא** – היא שהותרה, אבל טומאת זיבה שבאה קודם,
לא אשתתריא – לא הותרה ובמקומה עומדת, ואינו דומה למצורע
שקדמה טומאת צרעתו והותרה כבר, וכיון שחל ההיתר אין
טומאת הקרי שבאה אחר כך חמורה מטומאת הצרעת כדי
לאסרו, אבל כאן, שקודם נטמאו בזיבה ואין טומאתם נדחית, לא
מועיל מה שנוספה עליהם טומאה כדי להתיר להם להקריב.
המשיך אביי **ואמר ליה לרב יוסף, דלמא הכי קאמר מר** – שמא גם
כוונתך היתה לאופן הזה, אם ריבון של ישראל היו **טמאי מתים**
בערב הפסח, ונעשו אחר כך טמאים בטומאת זב, הואיל והותרו
לטומאתם – לטומאת מת, שהיתה קודמת, הותרו אף לטומאת
זיבתם, ודין זה דומה יותר למצורע שראה קרי.
אמר ליה רב יוסף לאביי, אין – אכן לכך התכוונתי.
המשיך אביי דוחה גם דין זה: **ואפתי לא דמי** – עדיין אין דין זה
דומה למצורע שראה קרי, שהרי **מצורע** שמכניס ידיו לבהונות,
היתירא הוא – היתר גמור הוא, שכן גזרה עליו הותרה שיכניס
ידיו אף שהוא טמא, ובאופן כזה נאמר הדין 'הואיל ואשתתריא'
אשתתריא – הואיל והותרה טומאת צרעת לגמרי, הותרה גם
טומאת קרי, מה שאין כן **טומאתה** – ציבור של טמאי מת
שמקריבים קרבן פסח, לא הותרה טומאתם, אלא **דחוייה היא** –
הטומאה נדחית מפני הפסח בקושי ולא נעשית בהיתר גמור,
וצריכה לריצוי הציץ, ואם כן יש לומר **למא אידחאי** – דווקא
לטומאת מת חלה הדחייה, אבל **למא לא אידחאי** – לטומאת זיבה
לא חלה הדחייה.
הגמרא מביאה את דברי רבא שחולק ודוחה את חילוקו של אביי:
אמר ליה רבא לאביי, אדרבה, איפכא מסתברא – מסתבר לומר
לדפך, **מצורע**, **דחיתריא הוא** – שאיסורו הותר לגמרי, יש לחלוק
על עולא ולומר **למא אשתתריא ולמא לא אשתתריא** – רק לענין
טומאת צרעתו התירה התורה להכנס, ולא לענין טומאת קרי,
אבל איסור **טומאתה** בקרבן הבא בטומאה **דחיה הוא**, שלא הותרה
הטומאה לגמרי אלא רק נדחית מפני מצות הקרבת הקרבן, **מה לי**
חד דחויא מה לי שתי דחיות – אין חילוק בין דחייה של איסור אחד
לדחיית שני איסורים.

הרי ב**סמיכה** נמי **בתרי' לפני ה'**, ויש ללמוד מכך שסמיכה כשרה
רק בטוהרים, ואם כן מדוע יש צורך ללמוד זאת בהיקש משחיטה.
מתרצת הגמרא: אין ללמוד מהפסוק שטמא אינו יכול לסמוך,
שהרי **אפשר דמעיל ידיו וסמוך** – יכול הטמא לעמוד חוץ לעזרה
ולהכניס ידיו ולסמוך וסובר התנא שביאה במקצת אינה נחשבת
ביאה האסורה.
מקשה הגמרא: אם כך, ב**שחיטה** נמי אין ראייה מהפסוק 'לפני ה'
שטמא פסול, שהרי **אפשר דעביד** – יכול הוא לעשות **סבין ארובה**,
ויעמוד מחוץ לעזרה, ו**שחיט** בתוך העזרה, לפני ה'. מתרצת
הגמרא: **הא מני** – ברייתא זו כדעת מי היא שנייה, כדעת **שמעון**
התימני היא, ד**תנאי** בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא א ה) 'ושחיט את בן
הקרי לפני ה', ומשמע שרק בן הקרי צריך להיות לפני ה',
בעזרה, ולא – ואין צורך שיהא **השוחט לפני ה'**, אלא יכול לעמוד
חוץ לעזרה. **שמעון התימני** חולק ואומר, **מני שחיטו ידיו של שוחט**
לפנים מן הנשחט – מן הבהמה, כלומר, שגם השוחט צריך להיות
בעזרה, **תלמוד לומר 'ושחיט את בן הקרי לפני ה'**, שהשוחט **את בן**
הקרי היא לפני ה', וישחט האמור בפסוק שיהא לפני ה', אין
הכוונה למעשה השחיטה, אלא שהאדם השוחט יהיה לפני ה'.
הגמרא מבארת את הדעה שהובאה לעיל (ע"א), שביאה במקצת
שמה ביאה: **אמר עולא, אמר ריש לקיש, טמא שהכניס ידו לפנים**
מן העזרה, לוקה, שנאמר (ויקרא יב ד) **בכל קדש לא תגע וגו'** ואל
המקדש לא תבא עד מלאות ימי הסהרה, מן הכתוב **ביאה של**
טמא למקדש, לנגיעה של טמא בקדשים, **מה נגיעה בקדשים**
במקצת מגופו של הטמא **שמה נגיעה** לעבור בלא תעשה, שהרי
סתם נגיעה היא במקצת מגופו, **אף ביאה במקצת** מגופו למקדש,
שמה ביאה שהטמא לוקה עליה.
הגמרא מקשה על דברי עולא מברייתא: **איתיביה** – הקשה רב
הושעיא לעולא, מהברייתא העוסקת במצורע העומד ביום השמיני
לטהרתו, שהוא יום הבאת קרבנותיו וצריך להכניס חלק מגופו
לעזרה והיינו העזרה הפנימית שהיא מחנה שכיבה) כדי לקבל מדם
האשם ומלוג השמן על תנוך אזנו ובהונות ידיו ורגליו, וכך שנינו
בה, **מצורע שחל יום השמיני שלו להיות בערב הפסח, וראה קרי בו**
ביום, ובעל קרי אינו יכול להכנס להר הבית (שהוא מחנה לויה),
ומכל, אמרו חכמים אף על פי שאין מכלול יום אחר של טומאת קרי
נכנס להר הבית, משום שדינו כזב שאסור לו להכנס גם למחנה
לויה, ואף שטבל סובר התנא שטבל יום של זב דינו כזב, מכל
מקום טבל יום זה, שהוא גם מצורע שחל שמיני שלו בערב פסח,
נכנס להר הבית לצורך מתן הדם על הבהונות (שיוכל להכניס ידיו
לעזרה לצורך מתן הבהונות), כדי שיטהר מצרעתו ויוכל לאכול
את פסחו בערב. והטעם שהותר לו להכנס להר הבית, לפי שמוטב
ש**יבוא עשה** של הקרבת קרבן פסח, **שיש בו ברת** – שהנמנע
מלקיימו במזיד עונשו כרת, ו**ידחה עשה** של כניסת בעל קרי להר
הבית, **שאין בו ברת**.
ורבי יוחנן אמר – רבי יוחנן חולק וסובר ש**דבר תורה** – מדאורייתא,
טבל יום מטומאת קרי, **אפילו עשה אין בו** שלא להכנס להר הבית,
שנאמר (דח"ב ב ד) **'ונעמד והושפם בקהל יהודה וירושלם בבית ה'**
לפני החצר החדשה', וזהו כינוי להר הבית, **ומאי** – מדוע נקרא שמו
חצר החדשה, **אמר רבי יוחנן**, לפי ש**חידשו בה דברים** (הרבה) של
הלכה, וכך **אמרו**, **מכלול יום** אל יכנס למחנה לויה, הרי שאיסור
זה מדרבנן, ואף שזב אסור מהתורה במחנה לויה, סובר רבי יוחנן
שטבל יום של זב, אינו כזב, אבל התנא בברייתא שסובר שעובר
בעשה, סובר שטבל יום של זב, הרי הוא כזב.
מסיים רב הושעיא את קושייתו: **ואי אמרת ביאה במקצת שמה**
ביאה – ואם תאמר שביאה במקצת נחשבת לביאה ואסורה, **הכי**
מעיל ידיו בבהונות – איך מצורע זה שהוא בעל קרי מכניס ידיו
לעזרה למתן בהונות, הרי **אידי ואידי** – זה וזה, כלומר גם מצות
אכילת הפסח וגם האיסור לטמא להכנס לעזרה, **עשה שיש בו ברת**
הוא, ואיך ידחה עשה של פסח, את העשה של ביאה הטמא

44 וְיִסְּרֵהוּ לְיָדָיו אֶת הָרִאשִׁי, אֵף שְׂבִיאוֹ בְּמִקְצַת אֵינָה נִחְשֶׁבֶת לְבִיאוֹ,
45 וְהִלְכָה כְּרִבִּי שֶׁכָּל צֶדֶד צָפוֹן שֶׁבְּעוֹרָה כֶּשֶׁר לִשְׁחִיטָה קִדְשִׁי קִדְשִׁים,
46 מִכָּל מְקוֹם אִי אֲפֻשֶׁר שֶׁהַמְצוֹרֵעַ יַעֲמֹד בִּפְתוּחַ וַיִּכְנִס יָדָיו וַיִּסְמֹךְ,
47 מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַסּוֹמֵךְ, רֹאשׁוֹ וְרִגְלָיו מְכֻנָּים – הַסּוֹמֵךְ צָרִיךְ לִהְיוֹן אֶת
48 רֹאשׁוֹ וְרוּב גּוֹפוֹ כְּדִי לִסְמֹךְ, מֵאֵי מַעֲמָא, לְפִי שֶׁסְּמִיכָה בְּכָל כַּחוֹ
49 בְּעֵינָיו – צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּכָל כּוּחוֹ וְלֹא נִיתֵן לַעֲשׂוֹתָהּ אֲלֵא אִם כֵּן
50 מְכֻנָּים רֹב גּוֹפוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ, הִלְכָּךְ לֹא אֲפֻשֶׁר.
51 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לִבְאֵר אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא שְׂבִאשֶׁם מְצוֹרֵעַ אִי
52 אֲפֻשֶׁר לְקַיֵּם 'תִּכְף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה', וּמִבְרִיתָ: מֵאֵי קָסְכָּר – מֵה
53 סוּבַר הַתֵּנָא שְׂאֻמְרָא כֵּן, אִי קָסְכָּר שְׂחִיב סְמִיכָת אֲשֶׁם מְצוֹרֵעַ הִיא
54 מִדְּאֻרִייתָא, וְכֵן סוּבַר שְׁגָם דִּין 'תִּכְף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה', הִוא
55 דְּאֻרִייתָא, לִמָּה הַמְצוֹרֵעַ סוֹמֵךְ מִחוּץ לַעֲשׂוֹתָהּ, לַעֲשׂוֹתָהּ לְהִרְיָא
56 – יִכְנֵס לַעֲשׂוֹתָהּ וַיִּסְמֹךְ כְּדִרְכּוֹ, דְּרַחֲמָנָא אֲמַר – שְׁהִי כֵךְ צִיּוֹתָהּ
57 הַתּוֹרָה.
58 מִבְּאֵר הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב אֲדָא בְּרַ מִתְּנָה, אֲמַנְם תֵּנָא זֶה סוּבַר
59 שְׁסִמִּיכָת אֲשֶׁם מְצוֹרֵעַ דְּאֻרִייתָא, וְתִכְף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה
60 דְּאֻרִייתָא, וּמֵן הַתּוֹרָה הַמְצוֹרֵעַ צָרִיךְ לִהְיוֹן לַעֲשׂוֹתָהּ וְלִסְמֹךְ, אֲבָל
61 חֲכָמִים אֲסִרוּ עָלָיו לִהְיוֹן, נִיחָא שְׂפָא יִרְכָּה בְּפִסְעוֹתָיו יוֹתֵר מִכִּפִּי
62 הַצּוֹרֵךְ, וַיִּתְחַיֵּב כִּתֵּי.
63 הַגְּמָרָא מִבִּיאוֹ בִּיאור נוסף: אִיבָא דְּאֲמַר, כֵּךְ אֲמַר רַב אֲדָא בְּרַ
64 מִתְּנָה, תֵּנָא זֶה סוּבַר שְׁסִמִּיכָת אֲשֶׁם מְצוֹרֵעַ דְּאֻרִייתָא, וְתִכְף
65 לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה' לֹא דְּאֻרִייתָא, וְכִיּוֹן שֶׁמֶן הַתּוֹרָה אֲפֻשֶׁר לִסְמֹךְ
66 מִחוּץ לַעֲשׂוֹתָהּ וְאַחַר כֵּךְ לִהְיוֹן אֶת הַבְּהֵמָה לַעֲשׂוֹתָהּ וְלִשְׁחוֹט, אִם
67 כֵּן אֵף שֶׁהַתּוֹרָה צִיּוֹתָהּ עַל הַמְצוֹרֵעַ לִסְמֹךְ, אִין מוֹזָה רִאיהָ
68 שֶׁהַתּוֹרָה הִתִּירָה לוֹ לִהְיוֹן לַעֲשׂוֹתָהּ.
69 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל בִּיאור זֶה מִבְּרִייתָא: מִיתִיב – יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מִמָּה
70 שֶׁשִּׁנּוּ בְּבִרְייתָא, נֹאמַר בַּתּוֹרָה (וַיִּקְרָא ה' ד') 'וְיִסְּרֵהוּ יָדָיו עַל רֹאשׁ
71 הָעֶלֶף', וְאַחֲרֵי כֵּן בְּסִמּוֹךְ נֹאמַר (שֶׁס־ה') 'וְשָׁחֲתָ אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי
72 ה'.' וְכִתְבָהּ הַתּוֹרָה שְׁנֵי דִּינִים אֲלוֹ בְּסִמּוֹכָתָהּ, כְּדִי לִלְמֹד בְּהִיקָשׁ,
73 מִהַ סְמִיכָה כְּשֶׁרָה רַק בְּפִתּוּרָיו, אֵף שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה רַק בְּפִתּוּרָיו, וְאִי
74 אֲמַרְתָּ – וְאִם אֵתָּה אֹמֵר שְׁדִין תִּכְף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה הִוא לֹא –
75 אֵינוֹ מִדְּאֻרִייתָא, אִם כֵּן בְּפִתּוּרָיו נִמֵּי מְשַׁבְּחָתָהּ לָהּ – בְּטֵמְאִים גַּם
76 יִתְּנָן לְמַצוֹא סְמִיכָה, שְׁהִי הִדִּין שְׁסִמִּיכָה אֵינָה כְּשֶׁרָה אֲלֵא
77 בְּטֵהוּרִים, נִלְמַד מִמָּה שֶׁכְּתוּב בְּשְׁחִיטָה 'לִפְנֵי ה'.' כְּלֹמֶר בְּעוֹרָה,
78 וְאִי אֲפֻשֶׁר שֶׁהַסְּמִיכָה תִּהְיֶה מִחוּץ לַעֲשׂוֹתָהּ, שְׁהִי תִכְף לִסְמִיכָה
79 שְׁחִיטָה, וְלִכֵּן יֵשׁ צוֹרֵךְ שֶׁיִּכְנֵס הַסּוֹמֵךְ לִפְנֵים, וְטֵמְאִים שְׂאִינִם
80 יִכְּלוּ לִהְיוֹן לִהְיוֹן לַעֲשׂוֹתָהּ אֵינֶם סוֹמְכִים, אֲבָל אִם דִּין זֶה אֵינוֹ אֲלֵא
81 מִדְּרַבְּנָן, אִם כֵּן מִנֵּין שְׂטֵמְאִים אֵינֶם כְּשֶׁרִים לַעֲשׂוֹתָהּ, הִרִי יִכּוֹל
82 הַטְּמֵא לִסְמֹךְ מִחוּץ לַעֲשׂוֹתָהּ, וְהַטְּהוֹר יִכְנִס אֶת הַקֶּרֶן וַיִּשְׁחוֹט.
83 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֲלֵא אִיפּוֹךְ – יֵשׁ לִישֵׁב לְהִפְךָ, שֶׁהַתֵּנָא סוּבַר
84 שְׁסִמִּיכָת אֲשֶׁם מְצוֹרֵעַ לֹא דְּאֻרִייתָא, אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן, וְתִכְף לִסְמִיכָה
85 שְׁחִיטָה' דְּאֻרִייתָא, וְכִיּוֹן שֶׁהַסְּמִיכָה עֲצָמָה הִיא רַק מִדְּרַבְּנָן, לֹא
86 הוֹתֵר לְמַצוֹרֵעַ הַאיסוּר לִהְיוֹן לַעֲשׂוֹתָהּ.

1 אומרת הגמרא: מְכַלְל – מִתּוֹךְ דְּבִרְיָהּ שֶׁל אֲבִי וְרַבָּא יֵשׁ לִלְמֹד,
2 דְּתַרְוִיחָהּ סְבִירָא לָהּ – שְׁנֵינֵיהֶם סוֹבְרִים שְׂטֵמְאָה דְּחִוָּתָהּ הִיא
3 בְּקֶרֶן צְפוֹן, כְּלֹמֶר, דִּין זֶה שֶׁקֶרֶן צְפוֹן צִיבֹר קֶרֶב בְּטוֹמָא כֹּאשֶׁר
4 רֹב הַצִּיבֹר נִטְמָא, אִין זֶה מִשּׁוּם שֶׁהַטְּמָאָה הַתּוֹרָה לִגְמֵר בְּאֻפֶּן
5 זֶה, אֲלֵא נִדְחִיתָ הִיא בְּקוּשִׁי, מִפְּנֵי מִצְוַת הַקֶּרֶן הַקֶּרֶן.
6 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדַבְּרֵי עוֹלָא שְׂאֻמְרָא 'בִּיאוֹ בְּמִקְצַת שְׂמָה בִּיאָה',
7 וּמִנְסָה לְסִיעֵי לְדַבְּרֵי מִבְּרִייתָא: לִיָּא מְסִיעֵי לִיה – הָאִם נֹאמַר
8 שִׁישׁ רִאיהָ מִהַבְּרִייתָא לְדַבְּרֵי עוֹלָא, שֶׁכֵּךְ שִׁנּוּ בָּהּ, כָּל הַסְּמִיכוֹת'
9 עַל הַקֶּרֶנּוֹת וְ–שֶׁבַע הַקֶּרֶן סוֹמֵךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַבְּהֵמָה קוֹדֵם
10 הַשְּׁחִיטָה שְׁחִיטָה יָשָׁם – בְּמִקְדָּשׁ, קוֹרָא עֲלֵיהּ אֲנִי – נֹאמַר בְּהֵם הִדִּין
11 תִּכְף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה, כְּלֹמֶר שֶׁהַשְּׁחִיטָה צְרִיכָה לִהְיוֹת מִיֵּד לְאַחַר
12 הַסְּמִיכָה בְּלִי הַפֶּסֶק, חִוִּין מוֹז – מִסְּמִיכָת אֲשֶׁם מְצוֹרֵעַ, שְׁחִיטָה
13 נַעֲשִׂית בְּשַׁעַר נִקְנוֹר, וְאַחַר הַסְּמִיכָה הִיוּ מְכַנְּסִים אֶת הַקֶּרֶן לַעֲשׂוֹתָהּ
14 וְשׁוֹחֲטִים אוֹתוֹ וְהִיא הַפֶּסֶק בֵּינֵיהֶם, לְפִי שְׂאִין הַמְצוֹרֵעַ יִכּוֹל לִיכְנֵס
15 לְשָׁם – לַעֲשׂוֹתָהּ כְּדִי לִסְמֹךְ, עַד שְׂמִיכָת עָלָיו מִדֶּם הַפֶּסֶק וּמִדֶּם אֲשִׁמּוֹ.
16 מִסְּמִיכָת הַגְּמָרָא אֶת הָרִאשִׁי: וְאִי אֲמַרְתָּ – וְאִם תֹּאמַר שְׂבִיאוֹ
17 בְּמִקְצַת לֹא שְׂמָה בִּיאָה, מְדוּעַ בְּאֲשֶׁם מְצוֹרֵעַ אִי אֲפֻשֶׁר לְקַיֵּם אֶת
18 הִדִּין שֶׁל תִּכְף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה, לַעֲשׂוֹתָהּ לִיָּעִיל יָדָהּ וְלִסְמֹךְ – הִרִי יִכּוֹל
19 הַמְצוֹרֵעַ לִהְיוֹן יָדָיו לַעֲשׂוֹתָהּ וְלִסְמֹךְ עַל הַקֶּרֶן וַיִּשְׁחוֹטוּהוּ שֶׁם
20 מִיֵּד.
21 דוּחָה הַגְּמָרָא אֶת הָרִאשִׁי: אֲמַר רַב יוֹסֵף, הָאִי מִנִּי – בְּרִייתָא זֹאת כְּדַעַת
22 מִי הִיא, כְּרִבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה הִיא, דְּאֲמַר, מִרְחֵק צָפוֹן, כְּלֹמֶר,
23 צָפוֹן הַעֲשׂוֹתָהּ הַכֶּשֶׁר לִשְׁחִיטָה קִדְשִׁי קִדְשִׁים, רְחוֹק מִן הַפֶּתַח עֶשְׂרִים
24 וְשֹׁתִים אִמָּה, וְאֲשֶׁם מְצוֹרֵעַ, נִחְשֶׁב לְקִדְשִׁי קִדְשִׁים שְׁשִׁיטָתָם
25 בְּעוֹרָה בְּצֶד צָפוֹן, וְלַדַּעַת רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה, הַמְּקוֹם הַכֶּשֶׁר
26 לִשְׁחִיטָתָם הִוא רַק מֵה שֶׁכִּנְגַּד הַמּוֹזָבָה, עַד כּוֹתֵל הַעֲשׂוֹתָהּ שְׂבִצָה
27 צָפוֹן, וְקִצָּה הַמּוֹזָבָה לְצֶד מִזְרָח רְחוֹק עֶשְׂרִים וְשֹׁתִים אִמָּה מִפְּתַח
28 הַעֲשׂוֹתָהּ הַמּוֹזָרִחַ, וְהִינּוּ שַׁעַר נִקְנוֹר. וְלִכֵּן אֵף אִם יִכְנִס הַמְצוֹרֵעַ יָדָיו
29 לַעֲשׂוֹתָהּ וַיִּסְמֹךְ, וַיִּצְרֹכוּ לְהוֹלִיךְ אֶת הָאֲשֶׁם מִבְּסִמּוֹךְ לַשַּׁעַר נִקְנוֹר
30 עַד לְצָפוֹן לְמּוֹזָבָה, וְהִיא הַפֶּסֶק בֵּין הַסְּמִיכָה לִשְׁחִיטָה. וְאִם כֵּן, אִין
31 רִאיהָ שְׂבִיאוֹ בְּמִקְצַת שְׂמָה בִּיאָה.
32 שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: אִם הִטְעַם שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לִשְׁחוֹט בְּמִקְוֵה הַסְּמִיכָה
33 הִוא מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁחוֹט כִּנְגַּד הַמּוֹזָבָה, וְלִיָּעִיל בְּשִׁשְׁשָׁם – הִרִי
34 אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ פֶּתַח קֶטַן בְּכוֹתֵל הַעֲשׂוֹתָהּ הַצָּפוֹנִי כִּנְגַּד הַמּוֹזָבָה, כְּדִי
35 שִׁיכְנִס הַמְצוֹרֵעַ יָדָיו לִסְמֹךְ עַל אֲשֻׁמּוֹ, וְבַעַל כְּרִחֵק הִטְעַם שֶׁלֹּא
36 עָשׂוּ כֵּן הִוא מִשּׁוּם שְׂבִיאוֹ בְּמִקְצַת שְׂמָה בִּיאָה וְאִין הַמְצוֹרֵעַ יִכּוֹל
37 לִהְיוֹן אִין יָדָיו כָּלֵל. מִשִּׁבְיָה הַגְּמָרָא: אֲבִי וְרַבָּא דְּאֲמַרִי תְּרִוּיָהּ –
38 אֲמִירוֹ שְׁנֵינֵיהֶם לִישֵׁב קוּשִׁיא זֶה, אִי אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ פֶּתַח בְּעוֹרָה
39 בְּמִקְוֵה שֶׁלֹּא נִמְסַר מִדֵּי לַעֲשׂוֹתָהּ בּוֹ פֶּתַח, מִשּׁוּם שְׂאֻמְרָא דּוּד הַמֶּלֶךְ
40 (וְהִיא א' כח יט) 'הַכֵּל בְּכֶתֶב מִיֵּד ה' עָלָי הַשְּׂכִיל (אֵת) כָּל מַלְאָכָה
41 הַתְּהִינִי', כְּלֹמֶר, פֶּתַח הַעֲשׂוֹתָהּ, מְדוּחִיָּה וּבִנְיָן הַבֵּית, הַכֵּל נִמְסַר
42 מִיֵּד ה' וְאִי אֲפֻשֶׁר לִשְׁנוֹת מִכִּפִּי שֶׁנִּמְסַר.
43 הַגְּמָרָא דוּחָה אֶת הָרִאשִׁי בְּדֶרֶךְ אַחֲרָת: אִיבָא דְּאֲמַר, כֵּךְ אֲמַר רַב

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד א

10 הרי הוא תִּירָא וְרַךְ הִלְכָּב, שֶׁמִּפְּחַד שִׁיעֵשׁ עַל עֲבִירָה זֶה.
11 מִמְּשִׁיכָה הַמְשַׁנָּה לְתַאֲרָא אֶת מִהְלֵךְ הַמַּלְחָמָה, "וְהָיָה כְּכֹלֹת
12 הַשְּׂמִיכָה לְדַבְּרֵי אֵל הָעָם וּפְקֻדָּיו שְׁנֵי צְבָאוֹת – גִּבּוֹרִים הַמּוֹנוּנִים
13 לִכְךָ בְּרֹאשׁ הָעָם", וּבְעִקְבוֹ שֶׁל עָם – וְכֵן מְעַמִּידִים מֵאַחֲרֵי הָעָם.
14 וּמִבְּאֵר הַמְשַׁנָּה, מְעַמִּידִין וְקִיפִין – גִּבּוֹרִים, לְפָנֵיהֶם, שֶׁאִם יִפּוֹל
15 אֶחָד מִהַלְחָמִים יִקְפּוּהוּ, וְאַחֲרֵיהֶם מֵאַחֲרֵיהֶם, וְכִשְׁלִין – וְחִיצִים
16 שֶׁל בְּרִיגָה בִּידֵיהֶן, וְכָל הַמְּבַקֵּשׁ לְחַוֹּר וּלְבַרֵּחַ מִהַמַּלְחָמָה, הִרְשׁוֹת
17 בִּידָיו שֶׁל הַזִּקְקָה לְקַפֵּחַ אֶת שׂוֹקָיו – לְקַטֵּעַ רַגְלָיו,

1 בצפיפות שלא יפרידו האויבים, וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוֹפָה.
2 רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אֹמֵר, 'תִּירָא וְרַךְ הִלְכָּב' אֵינוֹ מִפְּחַד הַמַּלְחָמָה,
3 אֲלֵא זֶהוּ הַמְּתִירָא מִן הַעֲבִירוֹת שֶׁבִּידָיו שְׂמָא יַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶם
4 בְּמַלְחָמָה. וְלִפְיָכֵךְ תִּלְתֵּת לֹו הַתּוֹרָה אֵת כָּל אֵלֹו בְּנֵה בֵּית וְנִטַּע
5 כֶּרֶם וְנִשָּׂא אִשָּׁה וְשִׁחְזוֹר בְּגִלְגֵּל, אֵף שְׂאִינִם הִסִּיכָה לְחוֹרָה, וְהָאִי מִפְּנֵי
6 שֶׁרָצָה הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ בַּעַת חוֹרָתוֹ.
7 רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר שֶׁהִירָא וְרַךְ הֵלֶבֶת הִוא אֲלֻמָּה לְכַהֵן גָּדוֹל – כַּהֵן
8 גָּדוֹל שֶׁנִּשָּׂא אֲלֻמָּה, אוֹ גִּרְשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הָרִיזוֹת אוֹ מְמִירָה
9 וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וְלִנְתֵּן שְׁנֵשָׁה בְּעִבְרָה,

זבחים. פרק שלישי – כל הפסולין דף לג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלט רש"י תוספות

שהיא ראייה לדברי מדלא שנה התנא חילוק זכרים מנקבות היבא דכתיב כהן סתם כגון גבי מתנות כהונה אלא גבי מנחה דכתיב אחריו ובגיו שמע מינה היבא דכתיב כהן סתם לא שנא כהן ולא שנא כהנת ואם תאמר ואי מטעם הואיל הותרה לצרעתו הותר לקריו למא לי יבא עשה שיש בו ברת וידחה עשה שאין בו ברת בלאו הכי נמי ויש לומר דעל מנחה ליה שנקבס טבול יום שבבעל קרי הוצרך לומר עשה דפסח דבכרת דחי עשה וכו' דטבול יום אינו נכנס אין מן התורה אי טבול יום דוב כוב דמי אי מדרבנן מגזירת יהושפט והתם לא שייך לומר מתוך שהותר לצרעתו שהרי בשמיני קאי ואינו אלא מחוסר כפורים ולא נאסר מעולם במנחה ליה ומה שייך שם לומר שהותר אבל על מנחה שכניה שמכניס ידיו לבהונות והוא טבול יום של קרי על זה קאמר מתוך שהותר מחוסר כיפורים על מצורע דבעלמא אסור בעורת שכניה והכא הותר הותר נמי לטבול יום דקרוי: **הגה"ה** מכלל דתרייהו סבירא להו טומאה דחיה היא בציבור. והא דאמר רב תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת הותרה היא בציבור בפ"ק דיומא (דף ו): זאת אומרת ולא סבירא ליה: **וליעבר** פשפש הכל בכתב כו'. והא דמוסיפין על העיר ועל העורות היינו היבא דאיכא למימר קרא אשכחו ודרשו כי היבא דסוכה (דף נא) ומידו קשה דהכא נמי אין לך קרא גדול מזה דניעבדי פשפש לקיים מצות סמיכה דרחמנא אמר וסמן ולמאי דמיסק דסמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ניחא אבל לטעמא דשמא ירבה בפסיעות קשה דניעבד פשפש דליכא למחש ומיהו דשמא ירבה בפסיעות גזירה דרבנן בעלמא היא וקרי כאן הכל בכתב והא דאמר בריש כיוסי הדם (חולין פג): דכיוסי הדם אינו נהג במוקדשין משום דלא איפשר דהיכי ליעבד לבטלה קא מסיף אבנין ובתיב הכל בכתב אין זה חשוב כמו קרא דכיון דלא כתב בהדיא בקרא שיהנוג כיוסי הדם במוקדשין:

ניעול וניסמון. כיון דלא איפשר בענין אחר ולא מקיימן סמיכה בטהרה ולא דמי לשאר (ומטאום) שמשלחין קרבנותיהם ולא אמרינן ניעול וניסמון דמקיימא סמיכה דידהו בטהרה: **סמיכת** אשם מצורע לאו דאורייתא. ואמרין אקפו ידייכו דלא תהיו עבודה בקדשים ומתוך כך שמעתא אתי שפיר הא דאמר בריש התערבות (לענין דף עו). גבי ספק מצורע שמביא אשמו ולונו עמו ואומר אם מצורע הוא זה אשמו כו' ואותו אשם טעון סמיכה ובהונות והשתא למא לי למיתני סמיכה בין יתא אשם בין לא יתא (אשם) בעי סמיכה אלא משום דסמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא וקאתי לאשמעינן דטעון סמיכה (דאורייתא) משום ספקא דשלמים וכן לעיל בריש מכילתין (דף ד) גבי אשם דפרין מה לשלמים שכן טעונן סמיכה משום אשם מצורע נקט סמיכה ולא כפי' הקונטרס דלא גריס סמיכה כדפרשיש בפ"ק והא דתנן כפי' כל התדיר (לענין ז') כל אשמות באין בני שתי שנים ובכסף שקלים חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע לא מצי למיתני כל אשמות טעונן סמיכה חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע כיון דמדרבנן מיהא טעון סמיכה והא דתנן כפי' כל המנחות באות (מנחות דף סא). רבי שמעון אמר שלשה מינים טעונן שלש מצות שתיים בכל אחד ואחד והשלשית אין בהן אשם מצורע טעון סמיכה ותנופה וזי אין בו תנופה שחוט לאו משום שתהא סמיכה דאורייתא והא דפרין בגמי' והא אשם מצורע טעון תנופה שחוט מקל וחומר ומה זבחי שלמי יחיד שאין טעונן תנופה חיים טעונן תנופה כו' לא שייך למיפוך מה לשלמי יחיד שכן טעונן סמיכה דאורייתא כיון דמתנופה אנתופה עבדי קל וחומר ומיהו קשה דפרין דהם ויהיו שלמי ציבור טעונן סמיכה מקל וחומר ומה שלמי יחיד שאין טעונן

תנופה חיים טעונן סמיכה מקל וחומר כו' אמאי לא קאמר אשם מצורע יוכיח שטעון תנופה מחיים ואין טעון סמיכה ובתורת כהנים בפרשת צו את אהרן עבדי נמי קל וחומר כי היא גזאת וקאמר אשם מצורע יוכיח ודבר תימה הוא אמאי: **איפוך** סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא. לעיל בפ"ק (דף יא) ילפינן שאר אשמות מדכתיב בחטאת וכאשם מה חטאת טעון סמיכה אף אשם טעון סמיכה ואם כן קשה אפילו אשם מצורע נמי ומה שפירש בקונטרס דקסבר אינו בכלל שאר אשמות משום דאינו בא אלא להכשיר קשה הא אמרינן פרק קמא דיבמות

[טומאה] דחיה היא. כלומר בקושי נדחיה אצלה דחיה בעלמא על ידי נשיאות עון שהצריך מרצה ולא בהיתר גמור לטומאת מות אידיה ולא לטומאת זבה: דתרייהו. **אבי** ורבא סבירא להו טומאה דחיה היא בצבור ונ"מ למיהו מאן דאמר בפ"ק דיומא (דף ו): **דאמר** הותרה היא בציבור יחיד במקום רבים: לימא מפניע ליה. לעילא דאמר ביאה במקצת שמה ביאה: תבא לסמיכה שחיטה.

דכתיב וסמן ושחט: חוץ מזה. של אשם מצורע: שחיטה בשער נקגור. הוא שער המזרחי כדתנן בשקלים (פ"ו מ"ג) שבמורה שער נקגור וחלל שער לא נתקדש בקדושת העוהה כדאמר' בכיצד צולין (פסחים פה) לפי שהמצורע עומד שם ומכניס ידיו לעוהה ושם מציצין לו את האשם וסומך עליו וחוזר ומכניסו למקום שחטתו ושחטתו מפני שאין מצורע יכול ליכנס בעוהה ולסומך: קרי שמזין עליו מים חמאתו. לא עליו ממש קאמר שאין תונגין על בהונות אלא מדם האשם אלא שזורקין בשבילו דם חטאתו ודם אשמו: ליעיל ידיו. לתוך הפתח ולסומך ולשחטתיה אצל הפתח דהא כל הפתחים שהיו שם רחב עשר אמות וחמש מזה בצפון וחמש מזה בדרום שהתח מכוון כנגד פתחו של היכל באמצע העוהה ויכול לשחוט לפני צפונה של פתח דהוה ליה צפון וקס"ד רבי היא דאמר כל צפון העוהה כשר לשחוט קדשים ואף צפון שבמקום דריסת רגלי כהנים וישראל כדאמר לעיל: מרחק צפון. צפון הכשר (מזה) לשחוט קדש קדשים רחוק מן הפתח יותר מכ"ב אמה מקום דריסת ישראל ומקום דריסת כהנים דכל אחת מזה י"א אמה במסכת מדות (פ"ה) וכו"ר: רבי יוחנן: דאמר (יומא דף לו.) איהו צפון מקרי מזבח ועד כותל העוהה כנגד צפונה של מזבח ותו לא הילכך צריך להחזירו בצפון המזבח וליכא תבא לסמיכה שחיטה: הכי גריסין **וליעבר** פשפש. ופירשו פתח קטן כדתנן במסכת שקלים שבמזבח בשער נקגור ושני פשפשי' היו לו אחד מימינו ואחד משמאלו והן מחשבו פתחים שהיו משתחיים כנגד הפתחים והכא פרכין וניעבדי פתח קטן כותל צפוני של עוהה כנגד המזבח ויעמוד מצורע בחללו ויכניס ידו ויסמן אי לא דביאה במקצת שמה ביאה: הכל בכתב. כן אמר דוד כל פתח העוהה ומדותיה ובגין כל הבית נגסר לי מיד ה' ואין להוסיף על החשבון וביאה במקצת לא שמה ביאה: **אמר רב יוסף**. לעולם רבי היא ודקאמרת ליעול וליסמון כל הסומך כו': **מאי קסבר**. האי תנא דאמר כל הסמיכות צריכות תבא לסמיכה שחיטה חוץ מזה: ליעול וליסמון בהדיא. דרחמנא אמר לו שיכנס ויסמון: **שמא ירבה בפסיעות**. לאחר שסמן אם יכנס פסיעה לצד פנים יותר משהיה צריך נמצא ענוש כרת: **סמיכת אשם מצורע דאורייתא**. כשאר אשמות דגמרינן להו סמיכה מדיקשא דבחותא כאשם בפ"ק (לעיל יא). תבא לסמיכה שחיטה **לאו דאורייתא**. דלא משמע ליה וסמן ושחט במקום שסומך ושחוט: מיתבי וסמן ושחט. האי דסמכינהו קרא להדיקשא סמכינהו כדאמר' מה סמיכה בטוהרים כו' וסמיכה דפשיטא לן בה משום דכתיב לפני ה' בבחיטה דצריכה שתהא לפני משום דתבא לסמיכה שחיטה צריך שיכנס הסומך לפניו ולעמוד טמא מבחוץ ולסמון בפנים אי אפשר כדאמרן לעיל שראשו ורובו מכניס: **ואי אמרת לאו דאורייתא**. היכי פשיטא ליה סמיכה בטוהרים: **בפמאין נמי אייתא**. שסומך בחוץ ומכניסה טוהר לפניו ושחוט: **סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא**. קסבר שאינו בכלל אשמות שהרי אינו בא אלא להכשיר:

רבנא

הנפה חיים טעונן סמיכה מקל וחומר כו' אמאי לא קאמר אשם מצורע יוכיח שטעון תנופה מחיים ואין טעון סמיכה ובתורת כהנים בפרשת צו את אהרן עבדי נמי קל וחומר כי היא גזאת וקאמר אשם מצורע יוכיח ודבר תימה הוא אמאי: **איפוך** סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא. לעיל בפ"ק (דף יא) ילפינן שאר אשמות מדכתיב בחטאת וכאשם מה חטאת טעון סמיכה אף אשם טעון סמיכה ואם כן קשה אפילו אשם מצורע נמי ומה שפירש בקונטרס דקסבר אינו בכלל שאר אשמות משום דאינו בא אלא להכשיר קשה הא אמרינן פרק קמא דיבמות

רבינא אמר. דא דאמר עולא לעיל משמיה דריש לקיש בביאא מקצת: לענין מלכות
אמרה. כדקאמר לוקה בהדיא אבל לא לענין ברת דתותביה מצורע שראה קרי דבי
איתקש ביאה לנגיעה לאוהרה איתקש כדכתיב לא תבא אבל לענוש לא איתקש דאין
ענוש בנגיעה: לפמא שננץ בקדש איתמר. לא יליף ריש לקיש מלכות מהדוא קרא אלא

1 לטמא שנגע בקדש ולא איירי בביאת מקדש
 2 כלל: בתרומה כתיב: כדמוכה סיפיה קדרא עד
 3 מלאת ימי טוהרה שיעריב שמשה שהיא טבולת
 4 יום ארוך שטוהרה בשבעיני ללידותה וכל ימי
 5 טוהר שלה (ורו'ר) היא טבולותי יום ויום מ
 6 ואחד מביאת קרבנה ומדכולתי לא תגע עד
 7 מלאת אבל משמלאו ימיה תגע ואפי' מחוסרת
 8 כפרה ע"כ בתרומה כתיב דלענין קדש עד
 9 שתביא כפרתה וחכי מוקמינן להאי קרא
 10 ביבמות דהערל וכיון דבתרומה כתיב לא יליפין
 11 מלקות קודש קדש ואפלו בקי' דאין מחזורין מן
 12 הדיו: לאוכל בשר קדש, בטומאת הגוף: בכל
 13 קדש לא תגע. ודרשין לקמן אוהרה לאוכל:
 14 טומאתו טומאתו. כתיב בברת באוכל קדש
 15 בטומאת הגוף וטומאתו עליו ותכביב בביאת
 16 מקדש עוד טומאתו ב מה ביאת מקדש איכא
 17 אוהרה לא טמא וא' מתניאם אף טומאת הגוף
 18 דאוכל קדש תיפוק ליה אוהרה מחבא: ומשני
 19 טמא שנגע נפקא לן מדאפקיה בלשון גניעה:
 20 אוהרה לאוכל. עיקר קרא מידריש מדאיחשק
 21 קדש למקדש הבאי קרא ודרשין מה ביאת
 22 מקדש דבר שיש בו ברת אף אוהרת קודש דבר
 23 שיש בו ברת והיינו אכילה דאלו בנגיעה לא
 24 אשכחן ברת ומידו אוהרה לאנגע נפקא לן מניה
 25 מדאפקיה בלשון גניעה: תניא בוותיה דריש
 26

30 לקיש. דאזירה לאוכל קדש מהבא:
נְטִילָה
ובנוגע בקודש ליבא מעילה וד' יעקב דאורלינ'ש לא גרים וכל זר לא יאכל קדש אלא
קדש עצמה ומתרומה לא ילפינן:

לפי הפ' הערל (יבמות דף עג) מעשר וביכורים דאובלין בטומאת עצמן לוקה מדכתיב לא תוכל טמא וטהור אוכלין בקעה אחת וקאמר דרמנא ק"ל בשעירי האכלנו הבא לא תוכל לאבול וביכורים טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ ואמאי איצטריך זהאי קרא אלא טומאה הנהגת במעשר דתבתי בקרא הילכך צריך קרא בטבול יום שמונה עבד בעל טמא לא יאכל למלא לי מלא תוכל לאבול בשעירי נפקא הא לא נפקא לן מהתם אלא מוהביתא מוהביתא לירוקא בטמא האוכל דחמיר טפי אי לא דתבתי קרא בעלמא ואזהרה דטומאת היד לעמא:

י קרא בקודש ולא בתרומה ובפ' הערל (יבמות עה.) אמרין ואיבעית אימא נגיעה תרומה
מי נגיעה דמעשר ותרומה דלעיל מיניה מקשי ואיפוך אנא צריך לחלק בין נגיעה לאכילה
שיא דבהיה שומעת דהתם ובפרק קמא דשבועות (דף ו.) אמרין בכל קודש לא תגע לרבות
אזא דקאמרי אי סלקא דעתך לתרומה גיורת ושפחה בנות מיכל תרומה ניתו ואי במגע הא
לאזורה טעמא שאכל את הקדש מראיתו קודש למקדש ומדאפקיה בלשון נגיעה אפקיה
אל אלא נפקא ליה לאזורה לאוכל תרומה מאיש איש ורבי יוחנן מוקי לא תגע אזהרה לנוגע
והכתבים) אזהר' לאוכל תרומה היינו למאן דמוקי קרא דאיש איש מורע אהרן בוב בעל שלש
תרומה מנא ליה אלא מבכל קודש לא תגע אע"ג דהתם פריך לתנא דמוקי ליה בוב בעל שתי
מיכל תרומה ניתו אף על גב דבאכילת קדשים מצרכין תרי קריאי חד בוב וחד ביולדת וגבי
ש' ש' לומר דתרומה ולא תליא בכפרה לא בעי תרי קריאי לזב ויולדת אלא דווקא למקדש
בין הכפרה:

והבשר

משיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

לעיל (א) הביאה הגמרא את דברי עולא בשם ריש לקיש שביאה
במקצת שמה ביאה, והקשתה על דבריו מדברי הבריייתא,
שמצורע שחל שמיני שלו בערב פסח וראה קרי, נכנס להר הבית
לעשות סדר טהרתו, משום שמוטב שיבוא עשה של פסח שיש בו
כרת וידחה עשה של טמא לצאת מזהר הבית שאין בו כרת. ואם
ביאה במקצת שמה ביאה, הרי כשמכניס ידיו לעזרה למתן
בהונתו, יש בו כרת, ואין עשה של פסח דוחה אותו, ותיריך עולא
את דבריו.
הגמרא כאן מתרצת את דברי ריש לקיש באופן אחר: רבינא אמר,
מה שאמר עולא בשם ריש לקיש שביאה במקצת שמה ביאה, רק
לענין חיוב מלקות אייתמר, אבל אין ביאה במקצת נחשבת כביאת
כולו לענין חיוב כרת, וממילא אין להקשות על דבריו מהבריייתא
שמשותמע ממנה שאינו חייב כרת.
הגמרא מביאה תירוץ אחר לדברי ריש לקיש: פי איתא – כשבא
רבינ מארץ ישראל לבבל אמר בשם רבי אבהו, שריש לקיש לא
למד מפסוק זה דין ביאת מקדש כלל, אלא רק לענין חיוב מלקות
בטמא שנגע בקודש אייתמר – נאמרו דבריו. דאיתמר – שכך נאמר
בבית המדרש, טמא שנגע בקודש, ריש לקיש אמר לוקה, רבי יוחנן
אמר אינו לוקה. וטעם מחלוקתם, ריש לקיש אמר לוקה, משום
שנאמר (ויקרא יב ד) בדין טומאת יולדת, 'בכל קדש לא תגע ואֵל
המקדש לא תבא'. ורבי יוחנן אמר, טמא שנגע בקודש אינו לוקה,
משום שהיה – הפסוק 'בכל קודש לא תגע', בתריומה פתיב –
נאמר בטמא שנגע בתריומה.
מקשה הגמרא: וכי לדעת ריש לקיש, האי קרא להכי הוא דאיתא –
פסוק זה מדבר על טמא שנגע בקודש, והרי האי מיבצי ליה – פסוק
זה נצרך ללמוד ממנו אזהרה – איסור לאוכל בשר קודש בטומאת
הגוף.
ומביאה הגמרא היכן אמר כן ריש לקיש: דאיתמר, אזהרה – איסור
לטמא שאוכל בשר קודש, מנין – מהדיכן הוא נלמד. ריש לקיש אמר,
איסור זה נלמד מהפסוק (ויקרא יב ד) 'בכל קודש לא תגע', שזו אזהרה
לטמא האוכל בשר קודש. ורבי יוחנן אמר, תני פרדלא – כך שנה
ברדלא ו–שם חכם, איתא – איסור זה נלמד בגזירה שוה 'טומאתו'

לעיל (א) הביאה הגמרא את דברי עולא בשם ריש לקיש שביאה
במקצת שמה ביאה, והקשתה על דבריו מדברי הבריייתא,
שמצורע שחל שמיני שלו בערב פסח וראה קרי, נכנס להר הבית
לעשות סדר טהרתו, משום שמוטב שיבוא עשה של פסח שיש בו
כרת וידחה עשה של טמא לצאת מזהר הבית שאין בו כרת. ואם
ביאה במקצת שמה ביאה, הרי כשמכניס ידיו לעזרה למתן
בהונתו, יש בו כרת, ואין עשה של פסח דוחה אותו, ותיריך עולא
את דבריו.
הגמרא כאן מתרצת את דברי ריש לקיש באופן אחר: רבינא אמר,
מה שאמר עולא בשם ריש לקיש שביאה במקצת שמה ביאה, רק
לענין חיוב מלקות אייתמר, אבל אין ביאה במקצת נחשבת כביאת
כולו לענין חיוב כרת, וממילא אין להקשות על דבריו מהבריייתא
שמשותמע ממנה שאינו חייב כרת.
הגמרא מביאה תירוץ אחר לדברי ריש לקיש: פי איתא – כשבא
רבינ מארץ ישראל לבבל אמר בשם רבי אבהו, שריש לקיש לא
למד מפסוק זה דין ביאת מקדש כלל, אלא רק לענין חיוב מלקות
בטמא שנגע בקודש אייתמר – נאמרו דבריו. דאיתמר – שכך נאמר
בבית המדרש, טמא שנגע בקודש, ריש לקיש אמר לוקה, רבי יוחנן
אמר אינו לוקה. וטעם מחלוקתם, ריש לקיש אמר לוקה, משום
שנאמר (ויקרא יב ד) בדין טומאת יולדת, 'בכל קדש לא תגע ואֵל
המקדש לא תבא'. ורבי יוחנן אמר, טמא שנגע בקודש אינו לוקה,
משום שהיה – הפסוק 'בכל קודש לא תגע', בתריומה פתיב –
נאמר בטמא שנגע בתריומה.
מקשה הגמרא: וכי לדעת ריש לקיש, האי קרא להכי הוא דאיתא –
פסוק זה מדבר על טמא שנגע בקודש, והרי האי מיבצי ליה – פסוק
זה נצרך ללמוד ממנו אזהרה – איסור לאוכל בשר קודש בטומאת
הגוף.
ומביאה הגמרא היכן אמר כן ריש לקיש: דאיתמר, אזהרה – איסור
לטמא שאוכל בשר קודש, מנין – מהדיכן הוא נלמד. ריש לקיש אמר,
איסור זה נלמד מהפסוק (ויקרא יב ד) 'בכל קודש לא תגע', שזו אזהרה
לטמא האוכל בשר קודש. ורבי יוחנן אמר, תני פרדלא – כך שנה
ברדלא ו–שם חכם, איתא – איסור זה נלמד בגזירה שוה 'טומאתו'

אגרות קודש

בי"ה, י"ד סיון, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ מוה"ר מלך שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו במה שנשאל אודות קציצת אילן עושה פירות שרובו יבש וכו' שישנם דיעות
לכאן ולכאן ובפרט שבארץ רובם מקילים, אלא שאצלו הי' מעשה בג' שנים מקודם ולא עלה יפה כו'.

הנה מלבד כל הנ"ל ידוע ג"כ מ"ש בזה בצוואת ר"י החסיד סימן נ"ג. ושקו"ט בספר שבעים
תמרים. ועי"פ כל הנ"ל לדעתי ימשנ[ן] את ידו מלהורות היתר בזה, כיון שבדידי' הוה עובדא, אף שעל
פי מש"כ רבנו הזקן בהל' שמירת גוי"נ בסופו יש להתיר.

בברכה.

באשר ספר הנ"ל אינו מצוי כ"כ, מועתק בה הספרים שמציין, והם: כרם שלמה יו"ד ששס"ח.
עקרי הד"ט חיו"ד סי"ד אות בית. שמ"ר פל"ה, ב. חת"ס חיו"ד סק"ב. שו"ת שם ארי' חיו"ד סכ"ז.
פרמ"ג חאו"ח סרס"ג משב"ז סק"ג (וש"נ).

נְטִילַת נֶשֶׁמָה – חיוב כרת ושוה עונש טמא הנכנס למקדש, אף
האזהרה לגבי קודש שבפסוק הוא דְּבַר שֵׁשׁ בּו נְטִילַת נֶשֶׁמָה –
עונש כרת. ואי תאמר שהאיסור נאמר בטמא הנוגע בקודש,
נְטִילַת נֶשֶׁמָה מִי אִימָא, והרי אין חיוב כרת על נגיעה בקודש,
אִלָּא על כרחך הפסוק 'בכל קודש לא תגע' עוסק בַּאֲכִילָה, שיש
בה כרת.
הגמרא ממשיכה להקשות על דברי ריש לקיש: וְאִמָּתִי מִיִּבְעֵי לִיה
– והרי עדיין ריש לקיש צריך את הפסוק 'בכל קודש לא תגע'
לדרשה אחרת, ללמד איסור בטמא שֶׁאֵכָל בֶּשֶׂר קוֹדֵשׁ לִפְנֵי וְרִיקָה,
דְּאִתְמַר, טָמֵא שֶׁאֵכָל בֶּשֶׂר קוֹדֵשׁ שֶׁל קָרְבַּן לִפְנֵי הַזֵּרוּקָה שֶׁל הָדָם,
רִישׁ לְקִישׁ אִמָּר לִזְקָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר אֵינוֹ לִזְקָה. וטעם מחלוקתם,
רִישׁ לְקִישׁ אִמָּר לִזְקָה, משום שנאמר (ויקרא יד) 'כָּבֵל קוֹדֵשׁ לֹא תִגַּע'
לאסור טמא באכילת קודש, לֹא שָׁנֵא – ואין חילוק בין לִפְנֵי וְרִיקָה,
וְלֹא שָׁנֵא לְאַחֵר וְרִיקָה. רַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר אֵינוֹ לִזְקָה, וטעמו בְּרִיקָה
לִפְנֵי וְרִיקָה, שֶׁ-חֲכָמֵינוּ, שהאיסור לטמא לאכול קודש אִתְּמָא – נִלְמַד
בגזירה שוה 'טומאתו' 'טומאתו', שנאמר לגבי עונשו של טמא
שאכל קודש 'טומאתו', ונאמר לגבי עונש של טמא שנכנס
למקדש 'טומאתו', וכמו שבביאת מקדש התורה הוזירה וענשה,
כך גם בטמא האוכל בשר קודש, התורה הוזירה וענשה. וְכִי כָתָב
הָהוּא – והרי העונש האמור בטמא שאכל בשר קודש, נאמר רק
שכאלו לְאַחֵר הַזֵּרוּקָה שֶׁל הָדָם, כיוון שהאיסור נלמד מהעונש,
אם כן האיסור אינו אלא לאחר שזרק דמו. ועל כל פנים קשה
לריש לקיש, כיצד שצריך פסוק כדי ללמוד ממנו את עיקר
האיסור, די בכך שנלמד ממנו את האיסור לאכול לאחר זריקה,
ומניין שעובר באיסור גם לפני זריקה.
מתרצת הגמרא: אִם בֵּין שֶׁהִפְסוּק בֹּא לִלְמַדְנוּ רַק לְאַחֵר זִרְיָקָה,
לִימָא קָרָא – יאמר הפסוק 'בְּקוֹדֵשׁ לֹא תִגַּע' – מאי – מדוע נאמר
'כָּבֵל קוֹדֵשׁ', שֶׁמַּע מִיָּה תִרְתִּי – ללמדנו מכאן איסור לשני האופנים,
גם לאחר זריקה וגם קודם זריקה.
הגמרא עוברת לדון במחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן בטמא שאכל
קודש לפני זריקה: גִּזְמָא, טָמֵא שֶׁאֵכָל בֶּשֶׂר קוֹדֵשׁ לִפְנֵי וְרִיקָה, רִישׁ
לְקִישׁ אִמָּר לִזְקָה, רַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר אֵינוֹ לִזְקָה.
הגמרא דנה בטהור שאכל בשר קודש טמא: אִמָּר אֲבִי, מַחְלֻקָּתָא
ריש לקיש ורבי יוחנן באוכל בשר קרבן לפני זריקת דמו. היא
דווקא כשאכלו בְּטוֹמְאוֹת הַגּוֹת, שהאדם היה טמא והבשר היה
טהור, שלריש לקיש לוקה ולרבי יוחנן אינו לוקה, אֲבָל בְּטוֹמְאוֹת
בֶּשֶׂר – אדם טהור שאכל בשר קרבן טמא, דְּבָרֵי הַכֵּל לִזְקָה, אף
לפני זריקת דמו, משום דְּאִמָּר קָרָא (ויקרא טז) 'וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יֵגַע בְּכָל
טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל, וְהַבֶּשֶׂר כֹּל טָהוֹר יֵאָכֵל בֶּשֶׂר', חזרה
התורה וכתבה 'וְהַבֶּשֶׂר', לְרִבּוֹת אֵת הָאוֹכֵל עֲצִים וְלִבְנֵה שֶׁנִּשְׁמָאוּ,
דְּלֹא בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ – שאינם ראויים לאכילה, וְאִפְּלִי הָכִי
רִבִּינְהוּ קָרָא – ואף על פי כן ריבה אותם הכתוב וחייב מלקות
באכילתם, אם כן גם בשר לפני זריקה לא גרע מהם, ואף שלא
ניתר לטהורים, לוקה.
הגמרא מביאה את דעת החולק על אביי: וְרַבָּא אִמָּר, מַחְלֻקָּתָא רִישׁ
לְקִישׁ ורבי יוחנן היא רק באוכל בשר קודש טהור לפני זריקה
בְּטוֹמְאוֹת הַגּוֹת, אֲבָל אדם טהור האוכל לפני זריקה בְּטוֹמְאוֹת בֶּשֶׂר
– כשהבשר טמא, דְּבָרֵי הַכֵּל אֵינוֹ לִזְקָה. מַאי טַעְמָא, בֵּין דְּלֹא
קָרִינָא בִּיה – כיון שלא נאמר בבשר שלפני זריקה לענין העונש
הפסוק (שם ו) 'וְהַנֶּשֶׁם אֲשֶׁר תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה'
וְטַמְאוֹתָ עָלָיו וְנִבְרָתָהּ הִנֵּפֶשׁ הָהוּא מִעֲמִידָה, לֹא קָרִינָא בִּיה – לא
נאמר בו גם האיסור האמור בפסוק הסמוך (שם ו) 'וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר
יֵגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל', שהתורה סמכה את האיסור של אוכל
בשר טמא לעונש הנאמר בטמא שאכל בשר טהור, כדי להקישם
וללמד שבשם שאין עונש בטמא שאכל בשר לפני זריקה, כך אין
איסור באכילת בשר טמא לפני זריקה.
מקשה הגמרא על דעת רבא: וְהָאִמָּר מַר, 'וְהַבֶּשֶׂר' לְרִבּוֹת עֲצִים
וְלִבְנֵה שֶׁנִּשְׁמָאוּ, שהאוכל אותם לוקה, ובמה שונה בשר טמא לפני
זריקה, שאינו לוקה. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עֲסָקִינוּ – באיזה
אופן יש מלקות על אכילת עצים ולבנה, בְּגוֹן שֶׁהָעֲצִים וְהַלְבָנָה
קָרְשׁוּ בְּכָל – בכל שרת, וְעַנְשָׁה – שנחשבים כמי שֶׁקָּרְבוּ כֵּל מִתִּירֵיהֶם –
כמו קרבן שקרבן כל הדברים המתירים אותו באכילה, ולכן האוכל

אותם כשנטמאו לוקה, מזה שאין כן בבשר לפני זריקה כיון שלא
קרבן מתיריו, אינו לוקה.
מוכיחה הגמרא שקידוש כלי בדבר שאין לו מתירים נחשב כמו
שקרבן מתיריו: דִּתְּנִי בְּנִסְכָּת מַעֲלֵה (ו), כֵּל קָרְבַּן שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירִים –
דבר המתירו באכילה, ואכלו כשהוא טמא, חייב כרת רק אם אכלו
מִשְׁקָרְבוֹ מִתִּירָיו, וכל קרבן שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירָיו, חייב כרת מִשְׁקָרְשׁ בְּכָלִי.
הגמרא מביאה מחלוקת נוספת של ריש לקיש ורבי יוחנן: אִתְּמַר,
הַמַּעֲלָה – המקריב אֲבִיר בְּהֶמָּה טָמֵא ו-כגון סוסים וגמלים) עַל נְפִי
הַמַּזְבֵּחַ, רִישׁ לְקִישׁ אִמָּר לִזְקָה, רַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר אֵינוֹ לִזְקָה. וטעם
מחלוקתם, רִישׁ לְקִישׁ אִמָּר לִזְקָה, שנאמר (ויקרא א) 'מִן הַבְּהֵמָה מִן
הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנְכֶם', ויש ללמוד מהפסוק
שבהמה טְהוֹרָה כמו בקר וצאן, אין – תקריבו, אך בהמה טָמֵא,
לֹא, וסובר ריש לקיש שלא הָכָא מְכַלֵּל עֲשֶׂה – איסור 'לא תעשה'
שנלמד מתוך הנאמר בלשון 'עשה', לִזְקָה עָלָיו, כדין איסור
שנאמר בלשון 'לא תעשה', ולכן על האיסור להקריב בהמה
טמאה, לוקים, אף שנלמד מכלל 'עשה', וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר, אין לִזְקָה
עָלָיו, משום שלא הָכָא מְכַלֵּל עֲשֶׂה, אינו כאיסור שנאמר בלשון
'לא תעשה', ואין לִזְקָה עָלָיו.
הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש: מִיתִיב – מקשה רַבִּי יְרֵמְיָה,
שנינו בברייתא לגבי איסור לאכול בהמה טמאה, נאמר בתורה
(ויקרא יא א) 'כֹּל מִפֶּרֶת פֶּרֶת וְשִׁסְעַת וְשִׁסְעַת פֶּרֶת, מַעֲלַת גֶּרֶה
בְּבִהְמָה, וְהָיָה תֹאכְלָהּ, ויש ללמוד מהפסוק, וְלֹא תֹאכְלוּ בְּהֶמָּה
טָמֵא, וְלֹא הָכָא מְכַלֵּל עֲשֶׂה, דינו כ'עשה', וכיצד יכול ריש לקיש
לחלוק על הברייתא ולומר שלא הבא מכלל עשה דינו כלא
תעשה.
הגמרא מפרשת את מחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן באופן אחר:
אִמָּר לִיה רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי יְרֵמְיָה בֶּר תַּחְלִיפָא, אִסְבִּיר לָךְ – אסביר
לך שמועה זו, באמת במקריב אֲבִיר בְּהֶמָּה טָמֵא על גבי המזבח,
דְּכֹוֹלֵי עֲלִמָּא לֹא פִלְגִי – אין ריש לקיש ורבי יוחנן חולקים, ושניהם
סוברים שאין לוקים עליו, משום שלא הבא מכלל עשה, עֲשֶׂה,
ואין זה 'לא תעשה', כִּי פִלְגִי – ובמה נחלקו, במקריב אביר חֵיה
טהורה על גבי המזבח, ולא נחלקו לענין מלקות, אלא האם עובר
בעשה, וְהָכִי אִתְּמַר – וכך נאמרה שמועה זו, המקריב אביר חיה
טהורה על גבי המזבח, רַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר, עוֹבֵר בְּעֲשֶׂה, רִישׁ לְקִישׁ
אִמָּר, אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא כְלֹם. וטעם מחלוקתם, רַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר עוֹבֵר
בְּעֲשֶׂה, שהרי נאמר בפסוק (ויקרא א) 'מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן
הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנְכֶם', ויש ללמוד שדווקא בְּהֶמָּה, אין – כן,
תקריבו, אבל חֵיה, לֹא, ולא הבא מכלל עשה, עֲשֶׂה. וְרִישׁ לְקִישׁ,
אִמָּר אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא כְלֹם, ואף לא באיסור עשה, וְהָהוּא –
אותו כתוב שנאמר 'מִן הַבְּהֵמָה', לְמַצָּה – ללמד שמצוה להביא
ממין בהמה, אך יש רשות להביא מן החיה.
הגמרא ממשיכה להקשות על ריש לקיש, גם לפירוש זה: מִיתִיב
רַבָּא, שנינו בברייתא לגבי איסור הקרבת חיה על המזבח, אִילוּ
נֶאֱמַר בתורה רק 'קָרְבַּן לַה' בְּהֶמָּה' (שם), ולא היה מפורש 'בֶּקָר
וצאן', הִייתִי אוֹמֵר שְׁחִיָּה בְּכָלִי בְּהֶמָּה וּבְשִׁרָה לְהַקְרִיבָה, בְּעֶנְיָן
שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד ה-ז) 'זֶאת בְּהֶמָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהַכָּשִׁים וְשֵׁה
עִיִּם, אֵיל וְצִבְיָה וְגו', הרי שאלו וצבי שהם ממין החיות נקראים
בשם בהמה, ואם כן הוא הדין לגבי קרבן שנאמר בו 'בהמה',
שהיו גם חיות כשרות, תְּלִמּוֹד לֹמֵר – לכך כתבה התורה 'בֶּקָר
וצאן', ללמד שדווקא בֶּקָר וצאן אִמָּתִיר לָךְ, וְלֹא חֵיה. וְכֹל – שמו
תאמר שרק לכתחילה לֹא יָבִיא – לא יקריב חיה, וְאִם הִבִּיא בֶּשֶׂר,
הֵא – שהרי לָמָּה זֶה דוֹמֶה, לְתִלְמִיד שֶׁאֲמַר לוֹ רַבּוֹ 'הָבֵא לִי חֲמִים',
וְהִבִּיא לוֹ חֲמִים וְשִׁעוּרִים, שֶׁאֵינוֹ מְכַעֲבִיר ו-עוֹבֵר) עַל דְּבָרָיו, אִלָּא
מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו, שֶׁכֵּיוֵן ורבו לא אסר עליו להביא שעורים, אין
חיסרון במה שמוסיף ומביא שעורים, ואם כן גם כאן כשמביא חיה
אינו עובר על מצות התורה ולפיכך הקרבן בֶּשֶׂר, תְּלִמּוֹד לֹמֵר –
חזרה התורה וכתבה שוב בהמשך הפרשה (ויקרא א) 'בֶּקָר וצאן',
לומר לך, דווקא בֶּקָר וצאן אִמָּתִיר לָךְ, וְלֹא חֵיה, הֵא – הרי לָמָּה
זֶה דוֹמֶה, לְתִלְמִיד שֶׁאֲמַר לוֹ רַבּוֹ 'אֵל הָבֵא לִי חֲמִין', וְהִבִּיא
לוֹ חֲמִין וְשִׁעוּרִים, שֶׁאֵינוֹ מְכַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו, אִלָּא מְכַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו,
שהרי הקפיד ואמר לו להביא רק חֲמִין. וגם כאן, הקפידה התורה
שיביא דווקא בהמה,

זבחים. פרק שלישי – כל הפסולין דף לד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמג

והבשר לרבות עצים ולבונה. מהבא נפקא לן דחיבת הקודש מכשרת ומקשים הא דאמר בפ' קמא דפסחים (דף טו.) משקי בי מדבחיא דכן כגון יין ושמן אמאי ליתבשרו בחיבת הקודש כמו עצים ולבונה י"ל דחיבת הקודש מהניא אוכל מוכשר מידי דדמי לאוכל כגון עצים ולבונה שהוא דבר עב וקשה בעין אוכל אבל לשויי המשקה באוכל מוכשר לא מהניא חיבת הקודש ואם תאמר הא

דאמר בפ' כל שעה (פסחים כד.) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל למה לי אם אינו ענין לנוטף דנפקא ליה מלא תוכל לאכול בשעריך תנוה ענין לכל איסורין שבתורה הא איצטריך לגופיה דלקי אעצים ולבונה ויש לומר כיון דאיתרביא עצים ולבונה מיתורא דהבשר ממילא אשמעינן דלקי מלא תוכל לאכול בשעריך ודברי תימה הוא מנלן דאיתרביא עצים ולבונה דילמא דווקא לבשר קאתי דמהניא ליה חיבת הקודש ולא בעיני הבשר: **ואפי'** הכי רבינוהו קרא. משמע שהיא דרשא גמורה ולא אסמכתא וכן משמע בפרק שני דחולין (דף לו:) חיבת הקודש דאורייתא ולא כפירוש חקונ' דלקמן בסוף פ' בית שמואי (דף מו:) דקאמר והאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה ומשני לפסולא בעלמא ופי' בקונטרס מדרבנן וכן בפסחים בפרק כל שעה (דף לד:) דקרי ליה מעלה פירש בקונטרס מעלה דרבנן ואי אפשר לומר כן דהכי נמי הביא בפרתו אוכל בקדשים קאמר חתם מעלה דאורייתא הוא דמקריא נפקא לן כפ' הערל (יבמות עד:) הוא דקאמר לקמן פסולא בעלמא היינו דליכא מלקות אלא איסור דאורייתא וצריך לדקדק אי איתא מילתא דאביי דהבא דהני תרי לשיני דלקמן פרק ב"ש (דף מו.):

שקדש בכלי. תימה מה קידוש כלי יש בעצם דאי מה שנבקעין אותו בקורדום כשהיו מתלעים אותו הא קורדום אינו כלי שרת כדמשמע בתוספתא כדתניא הושאל קורדום של הקדש בקע בו ובא וצריך ובעל בו כולן מעלו נתנה לחבירו וחבירו לחבירו הראשון מעל והשני לא מעל ובעולה אינו כן נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו ובקונטרס פירש דמיירי הבא בעצם שחתה במזחת כלי שרת מעל המזבח עם גחלים ואין משמע בדמס' תמיד (דף כח:) משמע שהיה חותה מן המאכלות הפנימיות ומידו י"ל לא בתרומת הדשן מיירי אלא ביהדיב שחתה גחלים לקטרת ונראה דקידוש כלי דעצים היינו דמשכי להו לגיזיון אע"י דקורדום לאו כלי שרת הוא כדאמר בפרק י"ב דמנחות (דף קא.) עצים כמה דלא משכי להו לגיזיון לא מיתבשרי הא דאמר בהקדמן רבה (שם בא.) יצאו עצים שאין מקבלים טומאה היינו קודם קידוש כלי:

אותה תאכלו. אסיפא סמך דקדושת בתורת כהנים אין לי אלא בעשה בלא תעשה מניין: **שאינו** כמעביר על דבריו. אע"פ שאין זה מביא אלא חיה לבדה כיון דמרגיזו מביא הקרבן אין זה מעביר שהרי תלה בדעתו: **אלא** כמעביר על דבריו. צ"ע במעילה (דף כה.) ובפ' אלמנה נזונת (כתובות צח.) גבי כור לא ליתבא ואויל חובן ליה

וכן לא: פסול

נפילת נשמה. כרת: ואבתי מיבעי ליה כו'. וכיון דלאחר זריקה נפקא לן מיניה חיבי ליקן מנייה תרת: **איתא** **טומאתו**. אזהרת טמא שלא יאכל קדש אלמא אזהרתו מעונשו ילפא ועונשו לאחר זריקה הוא ולא לפני זריקה כדקתני בגמ' דהקומץ רבה (מנחות כה:) יכול יהו חיבינן עליו משום טומאה לפני זריקת דמים תלמוד לומר כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר וגו' (ויקרא

ז) היתיר לטהורים חיבינן עליו משום טומאה שאין צורך לטהורים אין חיבים עליו משום טומאה: **אם** כן. דלאוכל לאחר זריקה אתא קרא לכתוב בקדש ואנא אמיתא לאחר זריקה הוא דומיא דעונש: מחלוקת ב**טומאת** הגוף. בההוא קאמר ר' יוחנן אינו לוקה דנפקא ליה אזהרה מעונש: **אבל** **טומאת** בשר. טהור שאכל את הטמא דאזהרה דיריה בהדיא כתיבי והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל (שם) דברי הכל לוקה דאמר מר והבשר. ויתירא דכתיב בסיפיה והבשר כל טהור וגו': לרבות עצם ולבונה. לטומאת עצמן דחיבת הקדש מכשרתם לשוניהו אוכלא ואע"י דהני לא בני אכילה גינהו ובשר לפני זריקה לא גרע מיניה: ה"ג ורבה אמר בטומאת הגוף אבל טומאת בשר אייתקש לעונש דסמך ל' והנפש אשר תאכל בשר דאוקימנא בלאחר (זריקת בשר) שקדשו בכלי. עצים שחתה אותן במזחת כלי שרת מעל המזבח עם גחלים ולבונה שקדשה בבכוסין דאפי' כרת בטומאת הגוף נמי אית בהו דתנן. לקמן בפרק בית שמואי (דף מג.) גבי טומאת הגוף כל שיש לו פתחין. דמתירין אותו באכילה חיבינן עליו משום טומאה משקברו מתיריו ושאין לו פתחין משקדשו בכלי: בהמה **טמאה**. ססיס וגמלים: **טהורים** אין. מן הבקר ומן הצאן תקריבו: אותה תאכלו. מפרסת פרסה ומעלת גרה: ולא **הבא** **מכלל** עשה עשה. כך שניהו בתוך הביתא ומסקינן בלא תעשה מניין תלמוד לומר אך את זה לא תאכלו אלמא מדאיצטריך לא תעשה אחריה לאו אזהרה הוא: דכ"ע ל"פ. דעשה הוא דאיכא ותו לא: כי פליגי בחיה. ולא לענין מלקות אלא לעשה ואימור נמי איסור דרבי יוחנן לריש לקיש וחבי הוה שמעי ליה לרבי יעקב: החוה **לפצוה**. בהמה מצוה להקריב ויהי רשות ומיהו טומאה ודאי לא דכתיב ממשקה ישראל מן החומר לישראל בפרק קמא דמנחות (דף ו.) גבי טריפה: אילו נאמר קרבן לה' מן הבהמה. ולא פירש בקר וצאן: הייתי אומר כו'. כענין שנאמר זאת הבהמה וכתיב בתריה איל וצבי: תרי בקר וצאן כתיב דהם מן הבקר ומן הצאן תקריבו והדר כתיב אם עולה קרבנו מן הבקר ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים:

פסול

אילו נאמר 'קרבן לה' בהמה', הייתי אומר חיה **מכלל** בהמה, פגענו שנאמר 'זאת הבהמה אשר תאכלו שזר שה כשבים ושה עזים, איל וצבי' וגו'. תלמוד לומר 'קרבן וצאן', בקר וצאן אמרתי לה', ולא חיה. יכול לא יביא, ואם הביא בשר. הא למה זה דוקא, לתלמוד שנאמר לו רבו 'הבא לי חטים', והביא לו חטים ושעורים, שאינו כמעביר על דבריו, אלא מוסיף על דבריו, וכשר. תלמוד לומר 'קרבן וצאן', בקר וצאן אמרתי לה', ולא חיה. הא למה זה דוקא, לתלמוד שנאמר לו רבו 'אל תביא לי אלא חיטין', והביא לו חיטין ושעורים, שאינו כמוסיף על דבריו, אלא

מהו שיעשה שירים. לדם שבצואר בהמה ולא יהיה עוד תקנה או יחזור הכשר ויקבל ויזרק בפסול שקבל לא מביעא דהתנן יחזור הכשר ויקבל אלא בפסול שזרק מביעא ליה כדפרש בקונטרס וממתיני ליכא למירק קבלו אין זרק לא דאיכא לדחויי כדאמרין בפירקין דלעיל לא תימא דרק לא אלא אימא שחטו לא ומידו למאן דאמר שלא

במקומו במקומו דמי מוכח לעיל דהוא דרין בורק
הפסול שיחזור הכשר ויקבל ודיר אפרים מפרש
דחק בעיא אמתני דכל הפסולין שעלו לא ירדו
קאי דלכתחלה לא יעלו וקמביעא אם זרק פסול
מהו שיעשה שירים להיות נשפכין לכתחלה
ליסוד כמו בכל שירי הדם או לא ואסור לזרוקם
לכתחלה ושפכו לאמה וקשה לפי זה דהוא ליה
למימר דהוה שיעשה שירים אם דחוי כדאמר
באידך בעיא כדן מהו שיעשה את חבירו שירים
או דחוי ועוד אמרין בהדיא בריש מסכת מעילה
(דף ה.) גבי חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס הא
קמיל דאע"ג דקיבל פסול חזק וקבל כשר חזק
לאו כלום (פסול) מאי טעמא שירים גינהו ופרקי
והא בעי מיניה ר"ל מר' יוחנן פסול מהו שיעשה
שירים וא"ל אין עושה שירים כי אם חזק לזמנו
מאי לא אכל שאר פסולין אינן עושים שירים
ומאי קשיא ליה לא מודה ריש לקיש דלכל היתור
שירים הוי אבל מביעא ליה דשמא אפילו דחוי
הוי ואם כן ממה נפשך אין טעון כיבוס ולי"נ דלא
קשיא מידי דאי שירים הוי א"כ הוי כשאר דמים
כשרין שהשירים נשפכין ליסוד אבל שירים
דקאמרו דהם דאין דמה טעון כיבוס היינו שירים
ופסול אבל קשה (בסיפא) דקאמר מאי לאו בר
משאר פסולין ומאי פריך אי שאר פסולין אינן
עושים שירים א"כ ליהוי דחוי וכל שכן דאין דמה
טעון כיבוס אבל לפי רש"י אתי שפיר דאי אינו
עושה שירים יחזור הכשר ויקבל והוי דם כשר
וטעון כיבוס. בריך:

למעוטי

שירים שבצואר בהמה. והא דאמר
(לעיל כה.) דצריך שיקבל כל דמו
של פר היינו למצוה:

וליהוי דחוי. תימא אם נתן לפסול מה בכך
מעשה איצטבא דהו מי גרע מנתן על
האבן שדרי לא פריך הכי אמתניתין דאמר פרק
הרביא לו (זמא ג.) דקתני יצא והניחו על כן
ההוב שבחביל ועוד ויקשי ליה קרא דמיתני לעיל
בפרק קמא (דף יד.) ויזרקו הבתנים (את הדם)
ונראה דהא דפריך וליהוי דחוי לא קאי אנתן
לפסול דאין זה אלא מעשה איצטבא בעלמא
אלא פריך אנתן לכלי חול ואנשפך מן הכלי על
הרצפה: כל שבידו לא הוי דחוי. ענפיו מרובין
מעלי דסוכה (שם לג.) אין זה בידו כיון דאין
ממעטין ביום טוב וגבי כסוי הדם (חולין דף פו.)
דקרי ליה דחוי כשביסוהו הרוח ותגלה כיון דאין
מצוה לבטל והדחי לא חשיב בידו ולא דמי להבא
דמצוה לאוספו והפרש קרבן והמיר דת דלעיל
בפרק קמא (דף יב.) אין זה קרוי בידו כיון דאין
דעתו לחזור:

יהודה אומר, כוס אחד היה מכלא מדם התעורבת, וזרקו וזיקה אחת כנגד היסוד.
שמע מינה, כל שבידו לא הוי דחוי, שמע מינה. גופא, תניא, רבי יהודה אומר, כוס
אחד היה מכלא מדם התעורבת, שאם ישפך אחד מהם, נמצא שהוא מכשירו. אמרו לו
לרבי יהודה, והלא לא נתקבל בפלי. מנא ידעי. אלא, שמא לא נתקבל בפלי. אמר להן,

ופסול. תיובתא דר"ש לקיש, תיובתא: וכולן שקיבלו
כו': בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, פסול, מהו
שיעשה שירים. אמר ליה אין עושה שירים אלא חזק
לזמנו, וחזק למקומו, הואיל ומרצה לפיגולו. רב זבד
מתני הכי, בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, כוס
פסול, מהו שיעשה שירים. אמר ליה, פסול גופיה,
מאי סבירא לך. אי פסול משוי שירים, כוס פסול נמי
משוי שירים. אי פסול לא משוי שירים, כוס פסול
נמי לא משוי שירים. רב ירמיה מדיפתי מתני הכי,
בעא מיניה אביי (מרבא) [מרבא], כוס, מהו שיעשה
את חבירו דחוי או שירים. אמר ליה, פלוגתא דרבי
אלעזר ברבי שמעון ורבנן. דתניא, למעלה הוא אומר
'את דמו ישפך', למטה הוא אומר 'ואת כל דמה
ישפך', מנין לחטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות,
ונתן מתנה אחת מזה ומתנה אחת מזה, שפולין
נשפכין ליסוד, תלמוד לומר 'ואת כל דמה ישפך'.
יכול, נתן ארבע מתנות מכוס אחד, יהו פולין נשפכין
ליסוד, תלמוד לומר 'ואת דמו'. הא פיצד, הוא נשפך
ליסוד, והן נשפכין לאמה. רבי אלעזר ברבי שמעון
אומר, מנין לחטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות,
ונתן ארבע מתנות מכוס אחד, שפולין נשפכין ליסוד,
תלמוד לומר 'ואת כל דמה ישפך'. והכתוב 'ואת דמו
ישפך'. אומר רב אשי, ההוא, למעוטי שירים שבצואר
בהמה: קיבל הקשר ונתן לפסול כו': וצריכא, דאי
אשמעינן פסול, הוה אמונא, מאי פסול, כמא, דחוי
לעבודת ציבור. אבל שמאל, לא. ואי אשמעינן שמאל,
דאית ליה הכשרא ביום הכיפורים. אבל כלי חול,
לא. ואי אשמעינן כלי חול, משום דחזו לקדושינהו.
אבל הנך, אימא לא, צריכא. וליהוי ליה 'דחוי'. אמר
ליה רבינא לרב אשי, הכי אמר רב ירמיה מדיפתי
משמיה דרבא. הא מנא, חנן המצרי הוא, דלית ליה
דחויין. דתניא, חנן המצרי אומר, אפילו דם כפוס,
מביא חבירו ומוזוג לו. רב אשי אמר, כל שבידו,
לא הוי 'דחוי'. אמר רב שייא, כוותיה דרב אשי
מסתברא. מאן שמעת ליה דאית ליה 'דחויין', רבי
יהודה. דתנן, ועוד אמר רבי יהודה, נשפך הדם,
ימות המושחלת. מת המושחלת, ישפך הדם. ושמעינן
ליה דאמר, כל שבידו, לא הוי 'דחוי'. דתניא, רבי

אף
אף

פסול מהו שיעשה שירים. מי שהוא פסול לעבודה: מהו שיעשה שירים. אם קבל חזק
מהו שיחזור הכשר ויקבל ויזרקו ויכשרו הקרבן מי אמרין כיון דזרק פסול שוייה לדם
שבצואר שירים ותו לא מיהוי לזריקה או דלמא לא אלימא וזיקת פסול לשוייה לדם
שבצואר בהמה שירים ויחזור הכשר ויקבל: אין לך וזיקה פסולה שיעשה את השאר
שירים. אלא וזיקה במחשבת חזק לזמנו וחזק
למקומו: הואיל ומרצה לפיגולו. הואיל והוא
זריקה מן התורה למקבעיה פיגול ופסול: כוס
פסול. כגון שיצא מהו שיעשה לדם שבצואר
שירים אם זרקו כח כשר לזה ולא יתא תקנה
לקרבן שיחזור ויקבל. פסול נטיח מאי סבירא
לך. אדם פסול שזרק מאי סבירא לך בשירים
שבצואר בהמה דלא קמביעא לך: כוס מהו
שיעשה את חבירו דחוי או שירים. כגון חטאת
שקבל דמה בשני כוסות ונתן כל מתנותיו מאחד
מחן חבירו שירים הוא ונשפך ליסוד דכתיב ואת
כל הדם ישפך וגו' (ויקרא ד.) או דחוי הוא.
דחיה בידים שלא ינתן ממנו על הקרנות ושפך
לאמה שבעורה המוציאה דמים לנחל קדרון:
למעלה. בפרשה הוא אומר בשעיר ושיא בשירי
הדם ואת דמו ישפך ולא כתיב כל דמה: למטה.
בחטאת יחיד הוא אומר ואת כל דמה ישפך: והן
נשפכין לאמה. דכוס עושה את חבירו דחוי:
למעוטי שירים שבצואר בהמה. שזק נעשין
שירים על ידי הדם הנתקבל וישפכו לאמה:
וצריכא. לאשמעינן דאית ליה תקנה בחורה:
דחוי לעבודת ציבור. כגון טמא דחוי לכתחלה
בציבור והלכך גבי יחיד איכא תקנתא בחורה:
ביום הכיפורים. נטל את המחטה בימינו ואת
הכף בשמאלה וניחוי דחוי. דהא נראה ונדחה
ואמאי אית ליה תקנתא בחורה: אפילו דם.
שעיר הנעשה בפנים: כבוס. ומת המושחלת לא
נדחה הדם אלא מביא שעיר אחר ומוזוג להדם
וכשר הדם למתנותיו וזה ושתלח ולשון אפילו
דנקט משום דשלשה מחלוקות בדבר איכא
למאן דאמר אפילו בעלי חיים נדחים דקתני ואם
משהגדיל מת אחד מן יביא שנים ויגדיל
עליהם בכתחילה והנשאר ידחה ואיכא למאן
דאמר מביא חבירו שלא בהגדיל דבעלי חיים
אין נדחין והגדיל לא מעכבא אבל דם כבוס
ומת המושחלת שפך דחוי דשחוטין נדחין ואין
חורין ונראין ואתא חנן המצרי למימר אפילו
דם כבוס מוזוג ליה אחר: שבידו. לתקן להחזיר
כי נתן דמתניתין אבל הוה דמשתלח אין בידו
מי יימר דיהבי ליה אחרני: ימות המושחלת.
דאידידי ליה ויביא שנים אחרים: מרם התקויות.
של פסחים: וזרקו וזיקה אחת. כדן פסח. כנגד
היסוד. לפאוקי קרן דרומית מורחית כדאמר
לקמן שאם נשפך דמו של אחד מהן על ידי שזק
רכים ובהלים לעשות נמצא כוס זה מכשירו
שהי כולם מעורבים בו ואי משום דאעירוב
בדם התמצית אמרין לקמן רבי יהודה לטעמיה
דאמר אין דם מבטל דם ולא אמרין אפילו ליה
בהתערבו הואיל ובידו לאוספו: וזהו. זה
שנשפך: לא נתקבל בכלי. וזיקה חזקה כשר הא
קימא לן נשפך מן הצואר על הרצפה ואספו
פסול: מנא ידעי. רבנן שלא נתקבל והלא לא
מעשה היא אלא סברא היא בעלמא דחייש
לשמא נשפך דמו של אחד מהן: שמא לא
נתקבל. ונמצא וזרק דם פסול:

ולפיכך קרבן מחיה פסול, נמצא אם כן שחיה פסולה להקרב. ותיבתא – הרי זו פירכא על דבריו דרש לקיש. מסיקה הגמרא: תיבתא – אכן זו פירכא, ונדרו דבריו. שנינו במשנה: וכולן שקיבלו בו את הדם חוץ לזמנו, חוץ למקומו, אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל. הגמרא מביאה את ספיקו של ריש לקיש בענין זה: בעא מיניה – שאל ריש לקיש מרבי יוחנן, מי שהוא פסול לעבודה, וקיבל את הדם חורקו על המזבח, מהו שיעשה שירים – האם וזיקתו נחשבת 'זריקה' לענין זה שהיה הנשאר בצוואר הבהמה נחשב לשיירי הדם, ואינו ראוי לזריקה על גבי המזבח, או שאין זריקה הפסול נחשבת זריקה כלל ויכול הכשר לחזור ולקבל מהדם שבצוואר הבהמה ולזרוקו על גבי המזבח. אמר ליה רבי יוחנן, אין לך זריקה פסולה שעושה 'שירים' אלא זריקה שנפסלה מחמת שחשב בה לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, וכן אם חשב לאכול או להקטיר חוץ למקומו. והטעם שזריקה זו מועילה לעשות את שאר הדם לשיירים, הואיל וברצא לפגולו – כיון שזריקה זו מועילה מן התורה לקבוע בקרבן דין 'פגול'. הגמרא מביאה נוסח אחר בספיקו של ריש לקיש: רב וביד מתני הכי – שונה את ספיקו של ריש לקיש כך, בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, כוס של דם פסול, כגון שיצא חוץ לעזרה, חורקו כחן כשר על גבי המזבח, מהו שיעשה שירים, ואין תקנה לקרבן זה, או שלא נעשה שיריים ויש תקנה לקרבן שיחזור הכשר ויקבל. אמר ליה רבי יוחנן, פסול גופיה – בפסול עצמו שזרק את הדם, מאי קבידא לך – מה אתה סובר ושהרי אינך שואל מה דינו, אי אדם פסול לעבודה שזרק את הדם משו – עושה את הדם שבצוואר הבהמה שירים, כוס של דם פסול שזרקו על גבי המזבח נמי – גם כן משו שירים. ואי פסול שזרק לא משו שירים, כוס פסול נמי לא משו שירים. הגמרא מביאה ספק נוסף בענין זה: רב ירמיה מדיפתי מתני הכי – שונה כי, בעא מיניה אביי (מרבא) [מרבא], קרבן חטאת שקיבלו את דמו בשות כוסות, והוה מדמו של כוס אחת את ארבע המתנות על המזבח, מהו שיעשה בהזאת הדם מכוס זה את חבירו – את הדם שבכוס האחר, דחוי ופסול, לפי שגם כוס זו היתה ראויה להיות ממנה על המזבח, והכהן שהוא מהכוס האחרת דחאה לזו בידים, אי שהדם בכוס זו נעשה שירים, ושיירי הדם היו שופכים אותם על יסוד המזבח, שנאמר (ויקרא יד) 'ומן הדם יתן על קרנת המזבח אשר לפניו, ואשר באהל מועד ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד'. הגמרא פושטת ספק זה: אמר ליה רבה לאביי, דבר זה הוא פלוגתא – מחלוקתם דרבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן, דתניא בברייתא, למעלה – לעיל, בפרשה העוסקת בנשיא שחטא וחייב חטאת, שקרבנו הוא שיעיר, הוא אומר 'את דמו ישפך אל יסוד מזבח העולה' (ויקרא ד כה), ולא נאמר שישפוך את 'כל דמו', ואילו למטה – להלן, בפרשה העוסקת בקרבן חטאת של יחיד, הוא אומר 'את כל דמו ישפך אל יסוד המזבח' (שם ד), ויש לדרוש פסוקים אלו כך, מנין לחטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות, ונתן מתנה אחת מכוס זה ומתנה אחת מכוס זה? (שהחטאת טעונה ארבע מתנות על גבי המזבח (להלן נב), שכולן – הדם הנשאר בכל הכוסות נשפך ל'יסוד כדון שיירי הדם, תלמוד לומר 'את כל דמו ישפך', יכול – שמה תאמר שגם אם נתן ארבע מתנות מכוס אחר יהו בולן נשפך ל'יסוד, תלמוד לומר 'את דמו' ולא את כולו, ומשמע שרק מקצת הדם נשפך ליסוד, הא כיצד – כיצד עושים, הוא – שיירי הדם שבכוס שזרקו ממנו על המזבח נשפך ליסוד, וכן – ושאר הכוסות נפסלו ונשפך לאמה, לפי שהכוסות שהיו ראויים ליזרק מהם על גבי המזבח נדחו על ידי הזריקה שנעשתה בכוס האחרת. רבי אלעזר ברבי שמעון חולק ואומר, מנין לחטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות, ונתן ארבע מתנות מכוס אחר, שכולן נשפך ל'יסוד כדון שיירי הדם, תלמוד לומר 'את כל דמו ישפך'.

הגמרא מבררת את דעת רבי אלעזר ברבי שמעון. שואלת הגמרא: והתני – והרי נאמר גם 'את דמו ישפך', ומה ידרוש ממנו רבי אלעזר ברבי שמעון. משיבה הגמרא: אמר רב אשי, ההוא – פסוק זה בא למעוטי שירים שבצוואר בהמה שלא התקבלו בכלל, שכשנזרק הדם שנתקבל בכלל, שאר הדם שבצוואר הבהמה אינו נחשב לשיירי הדם שנשפכים ליסוד, אלא נשפך לאמה. שנינו במשנה: קיבל הקשר ונתן לפסול בו. נקטה המשנה שלשה אופנים שבהם קבלת הדם היתה בכשרות, ואחר כך אירע הפסוק על ידי דבר פסול: א. קיבל כחן כשר ונתן לפסול. ב. קיבל ביד ימין הכשרה לקבלת הדם ונתן ליד שמאל. ג. קיבל בכלי קודש הראוי לקבלה ונתן לכלי חול. ובכולם הדין שהדם אינו נפסל, אלא יחזור ויוליך את הדם בכשרות. הגמרא מבררת מדוע המשנה צריכה לבאר את הדין בכולם: וצריכא – הוצרך התנא להשמיענו בשלשה אופנים אלו יש לדם תקנה, דאי אשמעינן רק את הדין שבשקבל הכשר ונתן לפסול, הוה אמינא – הייתי יכול לומר, מאי פסול – באיזה פסול מדובר שמועיל בו תקנה שיחזיר לכשר, דווקא בטמא, כיון דחוי לעבודת ציבור – לפי שהטמא כשר להקריב לכתחילה קרבן ציבור הבא בטומאה, ולכן יש לדם זה תקנה, אבל קיבל ביד ימין ונתן לשמאל, שאין בקרבן ציבור הבא בטומאה אין זו יד הראויה לעבודה, לא – אין תקנה לדם זה, לכן השמיענו התנא שגם בזה יחזיר לימין. ואי אשמעינן את הדין בשמאל, הייתי סבור שדווקא בזה יש לדם תקנה לפי דאית ליה הקשר – שיש עבודה שכשרה בשמאל, והיינו כיום הכיפורים, אבל קיבל בכלי קודש ונתן לכלי חול, שאינם כשרים לעבודה כלל, לא – אין לדם זה תקנה, משמיענו התנא שגם בזה הדם כשר. ואי אשמעינן כלי חול, הייתי אומר שדווקא כשנתן לכלי חול יש לדם תקנה, משום דחוי לקדושתו – שראויים היו הם בעצמם לעבודה זו אם היה מקדש אותם, אבל הנה – אותם הפסולים האחרים, כלומר טמא ושמאל, שאינם ראויים לעבודה זו כלל, אמינא לא – נאמר שכשהפסיד בהם אין לדם תקנה, צריכא – לכן נצרך התנא להשמיענו החדידש בשלשת האופנים. הגמרא מבררת מדוע באמת אין הדם נפסל. מקשה הגמרא: וליהוי ליה – ויהיה דם זה 'דחוי' ופסול, שהרי דם זה היה כשר וראוי לזריקה, ונדרח. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבנא לרב אשי, הכי – כך אמר רב ירמיה מדיפתי משמיה דרבא, הא מני – מי הוא התנא ששנה משנה זו, חנן המצרי הוא, דלית ליה דחויין – שסובר שדבר שהיה ראוי להקריבו ונדרח אינו נפסל בכך, אלא יש לו תקנה, דתניא בברייתא, לגבי שני השעירים שהיו קרבים ביום הכיפורים והיו מטילים עליהם גורל, אחד מהם היה קרב לה' ואחד משתלח לעזאזל. ומבואר במשנה (יומא כב) שאם 'נשפך הדם (ושל השעיר שעלה לה)', ימות המשתלח (לעזאזל), מת המשתלח, ישפך הדם, וצריכים להביא שני שעירים אחרים ולהטיל עליהם גורל בכתחילה. והטעם, שכיון שנשפך הדם וצריך להביא שעיר אחר, ואי אפשר להביאו בלא הגרלה, ובאותה שעה נדחה השעיר המשתלח עד שיגרילו שעיר לה', כיון שנדחה לשעה נדחה לעולם, ושוב אינו חוזר להכשרו. וכן במת המשתלח, אין הדם מכפר עד שיעמידו שעיר אחר לעזאזל, וצריך הגרלה, ובינתיים נדחה הדם. והברייתא מביאה את דעת החולק בדיון זה וכך שנינו בה, חנן המצרי אומר, אפילו אם הדם של השעיר לה' כבר נפסל, כלומר שנשחט ואחר כך מת השעיר המשתלח, מביא חבירו ומוזוג לו – מביא שעיר אחר ועושה אותו זוג לשעיר זה, שאף על פי שנדחה יש לו תקנה. ולכן גם בנתן את הדם בכלי חול או שנשפך על הרצפה אין הדם נדחה ונפסל. הגמרא מביאה תירוץ אחר לקושיא: רב אשי אמר, כל דבר שבידו להכשירו, לא הוי 'דחוי', ולכן אפילו החולקים על חנן המצרי מודים באן, שכיון שיכול להחזירו לכלי שרת או לאספו מהרצפה, אינו נעשה דחוי.

מתרץ רבי יהודה את דבריו: אף אני לא אפתי שהיה ממלא מדם
התערובת אלא בשנתקבל הדם בכלי לפני שנשפך על הרצפה.
שואלת הגמרא: והוא גופי מנא ידע – ורבי יהודה עצמו מהיכן
ידע שנתקבל הדם בכלי. משיבה הגמרא: בהנים זריזין בעבודתם
הם, ומקבלים את כל הדם, וגם מה שנשפך על הארץ ודאי נתקבל
תחילה בכלי. ואין להקשות לפי זה, אם כהנים זריזים הם, איך
יתכן שנשפך הדם, כיון שהיא הנותנת, מתוך שזריזים הם ועקבין
היא – ועושים עבודתם במהרה, ומשתפכין – ומתוך כך נשפך
הדם.

הגמרא ממשיכה להקשות לדברי רבי יהודה. מקשה הגמרא: והלא
דם התמצית שיוצא אחר מיתת הבהמה ופסול לזריקה מעורב בו
– בדם שהנפש יוצאת בו, שכשר לזריקה, וכיון שדם התמצית הוא
מכל הקרבנות, אף שיש גם דם כשר מאותו קרבן שכל דמו נשפך,
הרי הוא מיעוט ובטל ברוב.

מתרצת הגמרא: רבי יהודה למעמיה – לשיטתו דאמר, שדם
התמצית קרי דם לגבי איסור אכילתו, דתניא, האוכל דם התמצית,
באזהרה – באיסור לא תעשה, דבי יהודה אומר, בפרת, ואם כן גם
לגבי קרבן סובר רבי יהודה שדם התמצית קרוי דם, וכשר לזריקה.
דוחה הגמרא: והאמר רבי אלעזר, מודה רבי יהודה לענין כפרה,
שדם התמצית אינו מכפר, שאמר (ויקרא יא) (כי הדם הוא הנפש)
(כי הדם הוא הנפש ויכפר), ויש לדרוש שרק דם שהנפש יוצאת בו
קרוי דם, אבל דם שאין הנפש יוצאת בו אין קרוי דם לענין כפרה,
וכיון שאף לרבי יהודה דם התמצית פסול, איך מועילה זריקתו.

הגמרא מתרצת באופן אחר: אלא, דבי יהודה למעמיה, דאמר, אין
דם מכיל דם משום שהם מין אחד ומין במינו לא בטל, ולכן אין
דם התמצית שפסול לזריקה פוסל את הדם הכשר שהוא מעורב
בו, וכיון שהוא נשאר בכשרותו מועילה זריקתו.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא, בה מביא רבי יהודה ראייה
לדבריו: אמר להם רבי יהודה לחכמים, לדבריהם שלא היו זורקים
מהם שנשפך, לפי שהיו פוקקין (ס-סוממים) את העורה בערב הסתם
שלא יצאו הדמים דרך האמה לנחל קדרון, ודאי זהו כדי שיוכלו
לזרוק אחר כך מהדם שנשפך. אמרו לו חכמים לרבי יהודה, אין
זה הטעם, אלא משום ששכח הוא לבני אהרן, שיהלכו עד
ארבובותיהן (א-ברכיהם) בדם.

הגמרא מבררת את דברי חכמים שבברייתא. מקשה הגמרא: כיצד
אמרו חכמים ששכח הוא לכהנים שילכו עד ברכיהם בדם, והא –
והרי דם הוי חציצה, וחציצה בין הרצפה לבין רגלי הכהנים פוסלת
את עבודתם (לעיל טו). מתרצת הגמרא: דם זה לא הוא, ולא הוי
חציצה. (דתנן) [דתניא], דם זה הוי חציצה והחלב, כשהם יבישין,
חוצצין, אך כשהם לחין, אין חוצצין.

ממשיכה הגמרא ומקשה: והא קא מיתוסי מאניהו – והרי
מתלכלכים בגדיהם בדם, (ותנן) [ותניא], הוי בגדיה של הכהן
מטושטשין – מלולכלכים בטיט, ועבד, עבודתו פסולה. וכי תימא –
ואם תרצה לומר ולתת דמך לזה – שהיו הכהנים מגביהים את
בגדיהם שלא יתלכלכו בדם, והתניא, נאמר בתורה (ויקרא א) 'ולבש
הכהן מדי', ויש לדרוש מתיבת 'מדי' שהיא הבגד כמדת, שלא
יתפר וישלל ויתיר, ולא היו הכהנים יכולים להגביה את בגדיהם.
מתרצת הגמרא: אין כוונת חכמים שהיו הולכים הכהנים בדם
בזמן העבודה הצריכה לבישת בגדי כהונה, אלא בזמן הולכת
אברים לכבש כדי להקטירם, דלא עבודה היא, ואינה צריכה בגדי
כהונה.

נמזהה הגמרא: ולא – האם הולכת אברים לכבש אינה עבודה,
והתניא, נאמר בתורה (שם א) 'והקריב תבחן את הכל', זו הולכת
אברים לכבש, ואינה כשרה אלא בכח ובבגדי כהונה. מתרצת
הגמרא: אלא, מה שהיו הכהנים הולכים בדם, היינו בזמן הולכת
עצים למערכת, דלא עבודה היא, ואינה צריכה בגדי כהונה.

מבררת הגמרא: אם כן שבכל העבודות היה אסור שילכו הכהנים
בדם, ולעבודה חייב אולי – איך היו הכהנים מהלכים בזמן העבודה
שצריכה בגדי כהונה, כאשר היתה האמה סגורה והיתה העורה
מלאה בדם. משיבה הגמרא: אולי אפסטי – היו הכהנים מהלכים

בזמן העבודה על איצטבאות שהיו גבוהות מן הרצפה, אך היו
עשויות בנין אבנים כדי שיהיו חלק מהרצפה, ויכולים הכהנים
לעבוד כשהם עומדים עליהם.

משנה

נבאר בפרק הקודם (כו) שהשווחט [או העושה אחת משאר
העבודות המותרות] על מנת לאכול מבשר הזבח או להקטיר
מאימוריו חוץ לזמנו או חוץ למקומו, פוסל את הזבח. משנה זו
מוסיפה פרטים נוספים בענין זה.
השווחט את הזבח על מנת לאכול חוץ לזמנו או חוץ למקומו דבר
שאין דרכו לאכול, והיינו אימורים שנים להיות מוקטרים,
ולקטיר חוץ לזמנו או למקומו דבר שאין דרכו לקטיר, וכגון בשר
שלמים, הקרבן כשר, שכיון שחישב בדבר שאינו ראוי בטלה דעתו
אצל כל אדם ואין זו מחשבה. ורבי אלעזר פוסל, שלדעתו
מחשבים מאכילת אדם לאכילת מזבח ומאכילת מזבח לאכילת
אדם.

המשנה מבארת מהו השיעור של מחשבת פסול: השוחט על מנת
לאכול חוץ לזמנו או חוץ למקומו דבר שדרכו לאכול (בשר) וכן
השוחט לקטיר דבר שדרכו לקטיר ואימורים פחות מזה, כשר.
לאכול כחצי וית' ולקטיר כחצי וית', כשר, שאין אכילה וקטירה
מפצלין.

מחשבות נוספות שאינן פוסלות: השוחט את הזבח לאכול בזה מן
העור, ומן הרזק, והוא מרק שנתבשל בו בשר, ומן הקיפה –
תערובת של תבלין וחתוכות דקות של הבשר הנמצאים בשולי
הקדרה, ומן האלל – גיד הצואר, שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה,
ומן העצמות ומן הגידים ומן הפרקים ומן הפלפים, חוץ לזמנו וחוץ – או
חוץ למקומו, הקרבן כשר, שכיון שאינם ראויים לאכילה, מחשבת
אכילה בהם אינה פוסלת. ואין חייבין עליהן משום פיגול, שאם
נעשה הזבח פיגול על ידי שחישב על בשרו או על אימוריו
מחשבת חוץ לזמנו ונתפלג, האוכל מהדברים האלה פטור מכרת,
ואין חייבים על אכילתם משום נזתר, שאם נותרו לאחר הזמן
הראוי לאכילת הקרבן, ואכל מהם פטור מכרת. ואין חייבים
עליהם משום טמא, שאם אכלם בטומאת הגוף פטור מכרת.

השווחט את המוקדשין על מנת לאכול שילי – עובר שבמעיה או
שילי – נרתק המתהווה מסביב לעובר בחוץ למקומו או לזמנו לא
פיגל את הקרבן, והוא כשר. והטעם משום ששילי ושילי מאוסים
אצל בני אדם ואין דרך לאוכלם.

המולק את התורין על מנת לאכול ביציהן בחוץ למקום או חוץ זמן
לא פיגל, משום שאינן מגוף הקרבן.

חלב של מוקדשין וביצי תורין אין חייבין עליהן משום פיגול שאם
נעשה הקרבן פיגול על ידי שחישב בו מחשבת חוץ לזמנו, ושתה
חלב של הקרבן או אכל את ביציו, פטור, משום שאינם מגוף
הקרבן ולא נתפלגו עמו, וכן אינו חייב על אכילתם משום נזתר.
ואינו חייב משום טמא (ואם אכלם בטומאת הגוף).

רבי אלעזר מביא דין מענין דברי המשנה: אמר רבי אלעזר, פיגול
בזבח, והיינו ששחטו על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, נתפלג
אף השילי, והאוכל ממנו חייב כרת, והטעם, משום ששילי הוא
מגוף הזבח ומאחר שחל שם פיגול על הזבח אף השילי בכלל.
אבל אם פיגל בשילי, ששחט על מנת לאכול מן השילי חוץ
לזמנו, לא נתפלג הזבח, וכמו ששנינו במשנתנו שאם חישב לאכול
שילי לא פיגל, והטעם בזה, משום שרוב בני אדם אינם אוכלים
שילי ונמצא שחישב לאכול דבר שאין דרכו לאכול, אולם אם
נתפלג הזבח על ידי דבר אחר, כיון שיש אנשים שאוכלים שילי,
חייב עליו כרת.

גמרא

ממשיך רבי אלעזר: פיגל באלל – גיד הצואר של עוף, שמלק עוף
על מנת לאכול מן האלל שלו, שהוא רך וראוי לאכילה, נתפלג

זבחים. פרק שלישי – כל הפסולין דף לה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמז רש"י

אין דם מבטל דם. ודם התמצית ורק ליה לשם מים כרבי אליעזר דף' התערובות ולקמן דף עז. דאית ליה רואין אי נמי סבר לה כרבי אליעזר דאמר נתערב בדם התמצית כשר: והתניא מדו כמדתו. הך פירכא אליבא דמדי' אבנט מיגו גיזו לעיל בפרק שני (דף יח:). פיגול בובח נתפגל שליל. כיון דאיכא אינשי דאכלי ליה חייב כרת דירך אמו

הוא כו' שאין דרכו לאכול כר כו' פי' בקונטרס ובענין זה גבי מוראה דלא חזיא לאכילה דפרישא בעלמא היא הלכך מחשבה זריה לא מיפגלא ומיהו דאיכא נתפגל העוף ע"י דבר אחר כיון דאיכא אינשי דאכלי חייב עליו כרת ושם דחק בחנם דאפילו חזיא כשאר בשר אינה מפגלת את העוף דמוראה אבית הדרשן ואין בה לא אכילת אדם ולא אכילת מזבח דהיינו טעמא דחישב בפרים לא נתפגלו אימורים אבל בשליל לא אפשר לומר כך דאע"ג דבפ' כיצד מערימין (תמורה דף כה:) גבי שחט את החטאת ונמצא בה בן ארבעה חד תני חזא נאכל לכל אדם ובכל מקום ולעולם וא"כ הייתי יכול לומר דהיינו טעמא דלא פסלא ביה מחשבה משום דלא גופיה דחיתא הוא אבל ע"כ ר"א סבירא ליה דגופה דזבחתא הוא דהא אמר פיגול בובח נתפגל שליל וסבר לה כאידך ביריותא דחניא התם דאין נאכל אלא לזכרי כהונה ליום ולילה לפנים מן הקלעים וחתם נמי משני להו הלכך צריך לפרש הטעם כמו שפי' בקונט' ושם דוחקים כאן לפרש משום דדרשינן בתורת כהנים בפרשת צו גבי נותר הזבח פרט לשליל ולשיליא ועל כרחין שייך נותר בשליל כדאיתא בתמורה בפרק כיצד מערימין (גם זה שם) גבי שליל שבחטאת דאין נאכל אלא ליום ולילה הלכך אם אינו ענין לנותר תנאו ענין למחשבת נותר ואין נראה פירושו זה דמנא ליה לתנא הא דלמא איצטריך לגופיה למעוטי שלא נותרה ונראה דמזין שריפה קמטעט שליל ושיליא דשריפה כתיבא בקרא: פיגול באלל נתפגלה מוראה. בפ' העור והרוטב (חולין דף קכא.) מודו ברע' דפלטו סכין היינו אלל בהזאה מיירי הבא דיעולה איירי שקודר להסיר המוראה בגזתה דאי אפשר שלא יקח מן הושט עם המוראה: באכילת פרים ובשחיפתן לא עשה ולא כלום. דמחשבת אכילה לא מחניא בהו דבר שאין דרכו לאכול הוא ומחשבת שריפה נמי לא דאמחשבת אכילת מזבח קפיד רחמנא אבל שריפה לאו לשון אכילה הוא ואע"ג דאמרין בפירקין לעיל (דף לא.) חישב שתאכלוהו אש למחר הני מילי דחישב בלשון אכילה כדאוקמנא התם כך פירש בקונטרס ובחתם דחק לדלעל מיירי במידי דרואי לאכילת אדם ומחשב שתאכלוהו האש דהוי פיגול אבל האי לא שייך ביה לא אכילת אדם ולא אכילת מזבח: רש"י

פיגול באלל, נתפגלה מוראה. במוראה, לא נתפגל אלל. פיגול באימורין, נתפגלו פרים. בפרים, לא נתפגלו אימורים. לימא מסייע ליה, ושוים, שאם חישב באכילת פרים ובשחיפתן, לא עשה ולא כלום. מאי לאו, הא חישב באימורים, נתפגלו פרים. לא, הא

או לשוין בבית הדרשן דהילכתו למחר לא עשה כלום דמחשבת אכילה לא מחניא בהו דבר שאין דרכו לאכול הוא ומחשבת שריפה נמי לא דאמחשבת אכילת מזבח קפיד רחמנא אבל שריפה לאו לשון אכילה הוא ואע"ג דאמרין בפירקין לעיל חישב שתאכלוהו אש למחר פיגול ה"מ דחשיב בלשון אכילה כדאוקי התם: מאי לאי. הא דפליגי רבנן דאמרי פיגול נהוג בהם בבשר דפרים עצמו קאמר דאם חישב באימורין להקטירם למחר דחשיב כן אורחיהו ואכילת מזבח נתפגל בשר הפרים ליענש כרת על אכילתו: אימורין

אף אני לא אמרתי. שיאסף אלא בנתקבל בכלי: והוא גופיה. רבי יהודה מנא ידע שנתקבל בכלי: ורזיון הן. ומקבלי לכולהו: הייא. מהרה: באזהרה. ה' לאוין כתיבי בדם חדר לדם התמצית כדאמרין בכריתות בפ"ק (דף ד:) ר' יהודה אומר בכרת. התם יליף טעמא: אין דם מבטל דם. דמין במינו רבי יהודה לא בטיל ולקמן תנן לה בפ' כל הזבחים שנתערבו (דף עח.) למה פוקקין את העזרה. ערבי פסחים

שלא יצאו הדמים דרך אמה לנחל קדרון: והא קא חזיא חציצה. בין רגליהם לרצפה ותנן עומד על גבי כלים כו' פסול (לעיל דף טו:) היו בגדיו מוטושטשין. לעיל בפרק ב' תניא לה: בחולכת אברים לבשב. הא דקתני שבח הוא לבני אהרן כו' בחולכת אברים קאמר ולקמן פריך ובחולכת דם הזכי אולי: אאיצטבי. איצטבאות גבוהין היו שם בנין אבנטי ואינן חוצצין דמן הרצפה דין: מותני' לאכול דבר שאין דרכו לאכול. חוץ למקומו או חוץ לזמנו: קיפה. מפרש בהעור והרוטב (חולין דף קכ.) תבלין ודקדקת הבשר השוכנת בשולי קדרה: אלל. גיד הצואר שהוא קשה ואין ראוי לאכילה: ואין חייבין עליהן משום פיגול. אם היה הזבח פגול שחישב על בשרו או על אימוריו חוץ לזמנו ותפגל האוכל מאלו פסול: וטמא. אם אבל בטומאת האוכל מאחת מאלה הזבח כשר: את המוקדשין. כל הזבח דנקט האי לישנא מיירי בנקבות: לאכול שליל. שבמיעוה: לא פיגול. את הזבח דלאו גופיה דזבחתא הוא: חלב המוקדשין. חלב שבדידה: אין חייבין עליהן משום פיגול. אם פיגול בובח נאכל מחלבה לא מחייב כרת דלאו זבחתא הוא: גמ' פיגול בובח. שחטו ע"מ לאכול או להקטיר חוץ לזמנו: נתפגל השליל. האוכל מהשליל חייב: בשליל. שחט את הזבח ע"מ לאכול מן השליל חוץ לזמנו: לא נתפגל הזבח. קסבר רבי אליעזר שליל גופיה דזבחתא היא דעובר ירך אמו הוא ומיהו אין מחשבתו מפגלת הזבח דבר שאין דרכו לאכול הוא דרובא דאנשי לא אכלי ליה ושליל עצמו לא נתפגל מדקתני מותני' לאכול שליל או שליא בחוץ לא פיגול: אלל. של עוף ראו לאכילה הוא דרכי: מוראה. לא חזי לאכילה דפירשא בעלמא הוא הלכך מחשבה זריה לא מפגלא ומיהו דאיכא דנתפגל העוף ע"י דבר אחר כיון דאיכא אינשי דאכלי חייב עמו כרת: פיגול באימורין. שחט פרים הנשרפים ע"מ להקטיר אימוריהן חוץ לזמנו: נתפגלו פרים. והאכל במשורן חייב. חישב בפרים. שחט ע"מ לאכול מבשרו חוץ לזמנו: לא נתפגלו אימורי'. להתחייב כרת האוכל מכליות או מיותרת הכבד שלהם וכל שכן דלא נתפגלו פרים עצמן שחט חישב וטבול דבר שאין דרכו לאכול ואיירי דנקט פיגול באימורין נקט נמי לא נתפגלו אימורין: לימא מסייע ליה. לר' אליעזר דאמר מתפגל ואע"פ שאין מפגל כגון שליל ומוראה ובשר הפרים. ושוין. ר"ש וחכמים שנחלקו בפ' ב"ש (לקמן מג.) דרבנן אמרי פיגול נהוג בפרים הנשרפים ור"ש אמר כל שאינו על מזבח הויצטן אין חייבין עליו משום פיגול ושורין שאם חישב באחת מעבודות הדם לאכול מן הפרים למחר

או לשוין בבית הדרשן דהילכתו למחר לא עשה כלום דמחשבת אכילה לא מחניא בהו דבר שאין דרכו לאכול הוא ומחשבת שריפה נמי לא דאמחשבת אכילת מזבח קפיד רחמנא אבל שריפה לאו לשון אכילה הוא ואע"ג דאמרין בפירקין לעיל חישב שתאכלוהו אש למחר פיגול ה"מ דחשיב בלשון אכילה כדאוקי התם: מאי לאי. הא דפליגי רבנן דאמרי פיגול נהוג בהם בבשר דפרים עצמו קאמר דאם חישב באימורין להקטירם למחר דחשיב כן אורחיהו ואכילת מזבח נתפגל בשר הפרים ליענש כרת על אכילתו: אימורין

1 **וש"מ** מיגו דפסלה בה לינה פסלה בה מחשבה. תימא דלישני כדמשני לקמן פרק טבול
2 יום (דף קד): דלמא מחשבה לא פסלה לינה פסלה ויל משום דלא בעי למפשטא
3 דבעי ר' ירמיה פ' טבול יום לינה מהו שותעיל בפרים הנשרפים ועוד יל דקסבר הש"ס דאי
4 לינה מועלת מועיל פיגול לענין דאם פיגול באימורים פיגול הבשר לכל הפחות:
5 **לאכול** שליל או שיליא בחוץ לא פיגול. הוא
6 חדין למחר:
7 **הא** שליל ושיליא חייבין אלא ש"מ כאן מחמת
8 זבח כו'. וא"ת אבתי נותר וטמא קשיא
9 דמשמע הבא (דוקא) ודוקא) דאשיליא ושיליא
10 חייבין משום נותר וטמא וברייתא דלעיל קטני
11 ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא וי"ל
12 דלעולם אין חייבין אשיליא ושיליא משום נותר
13 וטמא דהאי (דשירייה) ודשירייהו משום פיגול:
14 **אלא** בדוקין שבעין הואיל וכשרים בעופות.
15 לא דוקא דוקין שבעין דה"ה שאר מומין שאינן
16 מחוסרי אבר כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף
17 כד): דוקא יבש גפה ונסמית עינה אי נמי שאר
18 מומין פסלי מדרבנן ומה שפי בקנטרס דמחוסר
19 אבר פסול בעוף משום הקריבהו לא לפתחו בתנן
20 פירש דבדריא דריש לה בקדושין (ג' פ"ז שם)
21 מדכתיב מן העוף ולא כל העוף:
22 **משום פיגול**, נותר, וטמא, והפעלה מהן בחוץ פטור. מאי לאו, לא מפגלן הובת, ולא
23 מתפגלן מחמת זבח. לא, לא מפגלן את הובת, ולא מתפגלן מחמת עצמן. אי הכי, הא
24 דקתני סיפא, כולן לא מפגלן ולא מתפגלן, הא תו למה לי. ולמשכמיה, אין חייבין עליו
25 משום פיגול, הא תו למה לי. אלא, אידי דבעי למיתנא נותר וטמא, תנא פיגול. הקא נמי,
26 אידי דבעי למיתנא מהן בחוץ, תנא נמי וכולן לא מפגלן ולא מתפגלן. רבא אמר,
27 אף אנן נמי תנינא, השוחט את המוקדשין לאכול שילי או שיליא בחוץ, לא פיגול. והמולק
28 את התורים לאכול ביצייהם בחוץ, לא פיגול. והדר תני, חלב המוקדשין וביצי תורים, אין
29 חייב עליהן משום פיגול נותר וטמא. הא שילי ושיליא, חייבים. אלא לאו, שמע מינה, כאן
30 מחמת הובת, כאן מחמת עצמן. שמע מינה: תנן התם, וכעלי מומין, רבי עקיבא מבשר
31 דבעלי מומים. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, לא הכשיר רבי עקיבא אלא בדוקין
32 שבעין, הואיל וכשרים בעופות, והוא שקדם הקדשן את מומן. (אמר רבי חייא בר אבא)
33 ומודה רבי עקיבא בעולת נקבה, דכמאן דקדם מומה להקדישה דמי. מתיב רבי זירא, הפעלה
34 מהן בחוץ, פטור. הא מאימין, חייב. והיכי משפחת לה, בעולת נקבה. אי אמרת בשלמא,
35 קסבר רבי עקיבא, עולת נקבה, אם עלתה לא תרד, הא מני, רבי עקיבא היא. אלא אי
36 אמרת, אם עלתה תרד, הא מני. אימא, הפעלה מהן בחוץ, פטור. הא מאימורי אימין,
37 חייב. והא מ'הן' קתני, ואימין דומיא דידה. אלא אימא, הפעלה מאימוריהן בחוץ, פטור.
38 הא מאימורי אימין, חייב: משנה שחטו על מנת להניח את דמו או אימוריו למחר, או
39 להוציאן לחוץ, רבי יהודה פוסל, וחכמים מכשירין. על מנת ליתנן על גבי הכבש, שלא
40 כנגד היסוד, וליתן את הניתנים למעלן למטה, ואת הניתנים למטה למעלן, ואת הניתנים
41 בפנים
42 אם זרק ע"מ לאכול אלו חוץ לזמנו אין מתפגלן שאין מחשבתו מחשבה: הא תו למה לי. לא לאיתוי דאף מחמת זבח אין מתפגלן: ולישמיך אין חייבין עליהם משום פיגול. פעם
43 שלישית למה לי למיתנא הא מאי תיתי: לאשמועינן לדידך אלא על כרחך משנה לא דוקא אלא אגרא דטמא ונותר נסבה לרבי אלעזר נמי משנה שנה לא תיקשי דאגרא דהמעלה
44 מהן בחוץ נסבה: אף אנן נמי תנינא. כרבי אלעזר דשילי ושיליא מתפגלן ולא מפגלן: לא פיגול. משמע לא את עצמן ולא את הובת. הא שילי ושיליא חייבין. עליהן משום פיגול
45 אלמא תותרת מפגל אפקעינהו תותרת מתפגל לא אפקעינהו: מחמת זבח. מתפגלן מחמת מחשבת עצמן לא מתפגלן: תנן התם. גבי אם עלו לא ירדו בפרק המזבח: מכשיר. אם עלו
46 שלא ירדו: ובשרין בעופות. לכתחילה שאין פוסל בהן אלא חסרון אבר כגון יבש גפה נסמית עינה (ויצאנא) או נקטעה גזלה משום הקריבהו נא לפתחן בדברפוש בבביות. דוקין. שיליא
47 בלע"ז לשון אף דק (ויקרא כא) כמו הנוטה כדוק (ישעיה מ) ואבל דוקין שבעין לא פסלי בהו ואע"ג דמוס גמור הוא לא נאמרו מומין אלא בבמה דכתיב תמים זכר בבקר בכשבים
48 ובעזים (ויקרא כב) מיניה דרשי' (מנחות דף כה). תמות וזכרות בבמה ואין תמות וזכרות בעופות הואיל וכשרין בעופות לכתחילה בבמהם אם עלו לא ירדו: והוא שקדם הקדשן את
49 מומן. אבל קדם מומן את הקדשן לא חלה עליהן קדושת מזבח מעולם אלא קדושת דמים ואין המזבח מקדש פסולין אלא שראו לו כדמפרש בפי' המזבח: ומהוה ר"ע בעולת בחמה
50 נקבה. שתרד ואע"פ שכשרה בעופות לכתחילה מ"ט דכמאן דקדם מומה להקדישה הוא שאין לך מום בעולה גדול מזה דכל עולה זכר הוא: המעלה מהן בחוץ. בברייתא דלעיל תנן
51 לא וקתני בה שילי ומעלה מהן משמע מבשרו פטור דלאו גופיה דויבחהו הוא ולא חזי להקריבה כדנתיא בבמה המקשה (חולין דף עה). מה יותרת כבד וכליות האמורים באשם מוצא
52 מכלל שילי אף כל מוצא מכלל שילי: הא מבשר אימין חייב. והיכי משכחת לה בעולת נקבה. דאילו בשלמים המעלה מבשר בחוץ פטור דלא מתקבל בפנים הוא כדנתיא בפרק בתרא
53 (לקמן דף קב) המעלה מבשר חטאת כו': הא מני ר' ע"ה. חייא. דכין דבפנים אם עלתה לא תרד מדיחיה עלה בחוץ: הכי גרסינן אימא המעלה מהן בחוץ פטור הא מאימורי אימין חייב
54 והא מהן קתני ואימין דומיא דידהו אימא המעלה מאימוריהן בחוץ פטור הא מאימורי אימין חייב. לא תימא הא מאימין חייב אלא אימא הא אימורי אימין חייב ובשלמים או בחטאת
55 עסקין שבאין נקבות: והא מהן קתני. דמשמע מבשרו אימין דומיא דידהו ודייקנן מינה הא מאימין חייב ע"כ דומיא דידהו ודייקנן מן הבשר ע"כ בעולה קא: **מתני'** רבי יהודה פוסל.
56 אף על פי שאין כאן לא אכילה ולא הקטרה ובגמרא מפרש טעמא: שלא כנגד היסוד. או על המזבח שלא כנגד היסוד:
57 גמ'

המקדשין לאכול שליל או שליל בחוץ לא פיגול, והמולק את
התורים לאכול ביציהם בחוץ לא פיגול. והדר תני – וחור ושנה, חלב
המקדשין וביצי תורים אין חייב עליהן משום אכילת פיגול נותר
ומטא, ומשמע הא שליל ושליל חייבים עליהם משום פיגול אם
תפגל הזבח, אלא לאו שמע מינה ששליל ושליל מתפגלים, ומה
ששינוי בברייתא לעיל שאינם מתפגלים, החילוק הוא, שפאן
שמתפגלים, היינו מחמת הזבח, ופאן שאינם מתפגלים, היינו מחמת
מחשבת עצמן. שמע מינה.
הגמרא מביאה נידון השייך לברייתא דלעיל: תנן הָתָם (למן פד.)
שאף שהמזבח מקדש את הפסולים, שאם עלה עליו דבר פסול,
לא ירד אלא יוקטר, ישנם פסולים שלא נאמר בהם דין זה, אלא
אפילו אם עלו על המזבח ירדו ממנו, וכגון הרובע והנרבע וכן
בְּעֵלֵי מוֹמִין, דברי חכמים, אבל רבי עקיבא מְכַשֵּׁר בְּבָעֲלֵי מוֹמִים,
שאם עלו על המזבח, לא ירדו. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי
יוחנן, לא הכשיר רבי עקיבא בכל המומים אלא בדוקין שבעין –
קרומ המכסה את העין, הויאל וקשרים לכתחילה בעופות, ולכן
אף שבבהמה הוא מום גמור, אבל אם עלו על המזבח לא ירדו.
רבי יוחנן מוסיף: והוא שְׁקָרָם הַקְדִּישׁוּן אֶת מוֹמָן, אבל אם היו בעלי
מומים לפני שהוקדשו, מודה רבי עקיבא שירדו, משום שלא חלה
עליהם קדושת מזבח מעולם. (אמר רבי חייא בר אבא) ומוֹדָה רַבִּי
עֲקִיבָא בְּעוֹלֹת נֶקֶבָה דְּכֶמֶן דְּקָרְנָה מוֹמָה לְהַקְדִּישָׁה דָּמִי, ותרד, ואף
שנקבה כשרה בעולת עוף, לגבי בהמת נקבה שהקדישה לעולה
נחשב כקדם מומה להקדשה, שאין לך מום גדול מזה, שהרי אין
עולה באה אלא מזכרים.
רבי זירא מקשה על רבי יוחנן: מתיב רבי יִרְאָה, בברייתא לעיל
שנינו לגבי שליל הפעלה מהן בחוץ פטור, ומשמע שדווקא על
שליל (והוא העובר) פטור, משום שאינו ראוי להקרבה, הא מאימין
– אבל על אמו, חייב, והייב משפחה לה שהמקטיר מבשר האם
חייב, בעולת נקבה, שהרי רק בעולה הבשר מוקטר. אי אמרת
בשלקא קפבר רבי עקיבא עולת נקבה אם עלתה לא תרד, אם כן
יש לומר, הא מני – לשיטת מי נשנית ברייתא זו, רבי עקיבא היא,
שכיון שסובר שאם עלתה על המזבח לא תרד, נמצא שראויה היא
להיקרב בפנים, ולכן אם הקטירה בחוץ חייב, אלא אי אמרת שרבי
עקיבא מודה שעולת נקבה אם עלתה תרד, קשה, הא מני, והרי
כולם מודים שאין שום בשר נקבה שמוקטר בפנים אפילו בדיעבד,
ומדוע חייבים עליו בחוץ.
מתרצת הגמרא: אימא – באר את הברייתא כך, הפעלה מהן בחוץ
פטור, הא מאימורי אימין חייב, ומדובר בשלמים או טמאת שבאות
נקבה. דחה הגמרא: והא 'מהן' קתני, ומשמע שמקטיר מבשר
השליל, ואימין דוקא דידהו – וכשבאים לדייק לגבי הקטרת אמו
יש לדייק באופן הדומה, שמקטיר את בשרה ולא את אימוריה,
ואם כן על כרחך מדובר בעולה. הגמרא מתקנת את התיורין: אלא
אימא ובאר את הברייתא, הפעלה מאימוריהן (– חלבים של שליל)
בחוץ פטור, משום שאימורי השליל אינם קרבים בפנים, הא
מאימורי אימין – אבל אם הקטיר מהאימורים של אמו חייב, ומדובר
בחטאת או שלמים, שהם באים מנקבה.

משנה

המשנה עוסקת בדין המחשב בשעת העבודה לעשות בקרבן שאר
דברים אסורים: שחטו על מנת להניח את כל דמו או את כל
אימוריו למקח, ושלא יזרוק את הדם או שלא יקטיר את האימורים
כלל, או להוציאן לחוץ לעזרה ולפוסלם בכך, רבי יהודה פוסל את
הקרבן והקמים מְכַשְׁרֵיהֶן.
המשנה מביאה אופני מחשבה נוספים ושבהם גם רבי יהודה מודה
שאין הקרבן נפסל: שחט את הזבח על מנת ליתן – לזרוק את דמיו
על גבי הכבש, שאין זה מקום מתן דמים, או שלא כנגד היסוד, שאין
זה מקום הראוי לזריקה, וכן אם חישב ליתן את הדמים שדינם
להיות הניתנים למען מחוט הסיקרא למטה מחוט הסיקרא, וכן
להיות את הניתנים למטה למעלה, וכן אם חישב לזרוק את הדמים
הניתנים

ניתן לדייק באופן אחר, שדווקא אם חישב בבשר לא פיגול הא
חישב באימורין להקטירם למחר, נתפגלו אימורין עצמן, אבל
הבשר לא נתפגל, שאין מתפגל אלא דבר שהוא יכול לפגול, אבל
בשר הפרים שאין אכילתו נחשבת אכילה לענין לפגול, אינה
נחשבת אכילה אף לענין להתפגל, ודלא כרבי אלעזר.
הגמרא מביאה ראייה לרבי אלעזר: תא שמע, שנינו במשנה (מעילה
ט, פ'ה) הַנְּשָׂרָפִים וְשִׁעְרֵיהֶם הַנְּשָׂרָפִים מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁהוּקְדָּשׁוֹ,
וכשנשקטו, הויכשרו – הוכנו לפסול כמגעו של פסול יום – אדם
שהיה טמא וטבל, שאינו נטהר לגמרי עד צאת הכוכבים וכמגעו
של מחוסר כיוונים – זב או מצורע שלא נטהר לגמרי עד שיביא
את הקרבנות האמורים בו, וכלינה – על ידי שעבר עליהם הלילה
ולא נעשתה מצותם עד הבוקר. מדרקת הגמרא: מאי לאו – וכי
אין הלינה הזו לינת בשר, שאם לן נפסל, ושמע מינה מגו הפסלה
כלינה – כיון שנפסל הבשר בלינה הפסלה בה מחשבה – נפסל גם כן
במחשבת לינה, והיינו במחשבת חוץ למגעו של אימורים, שאם
חישב להקטירם למחר נתפגל בשר הפרים.
דוחה הגמרא: לא, מדובר בלינת אימורים, ולא בלינת בשר הפרים,
ולכן אין ללמוד מכאן שיכול לחול בבשר זה מחשבת פיגול.
הגמרא מקשה על הדחיה: והא מדקתני בספא של משנה זו שכולן
נ-פרים ושעירים הנשרפים מוֹעֲלִין בָּהֶן עַל בֵּית הַדָּשָׁן – במקום
שריפתם מחוץ לעיר עד שיותה הקשר – עד שישרף הבשר ויעשה
פחמים, שאז כבר נעשתה מצותו ושוב אין מועלים בו, מפלג
הדינא – ומתוך כך נלמד שגם הרישא שמדברת בענין לינה, היינו
לינת בשר ולא לינת אימורים.
משיבה הגמרא: מדי אימא – וכי ראייה היא, הא בדיאתא והא
בדיאתא – כל חלק של המשנה מתפרש כפי ענינו, רישא באימורים
ויספא בבשר.
רבה מקשה על דברי רבי אלעזר ושליל ושליל מתפגלים עם
הזבח: מתיב (רמב"ל [רבה], שנינו בברייתא, ואלו שאין מפגלין,
שאם חישב להקטירם או להקטירם לאחר זמנם אינו מפגל את
הזבח, ואין מתפגלין – ואין חל עליהם פיגול, צמר שקראשי כבשים,
ושער שפונן תישים, והעור, והרוקב שנתבשל בו בשר, והקיפה –
תערובת של תבלין וחתוכות דקות של הבשר הנמצאים בשולי
הקדרה, והאיל – גיד הצואר של בהמה, שהוא קשה ואינו ראוי
לאכילה, והפוחא – זפק של העוף, והעצמות והגידין והקצנים
והתלפים והשליל והשליל חלב המקדשין – חלב שבדדי הנקבה
וביצי תורין, [ובין] לא מפגלין ולא מתפגלין, ואין חייבין עליהן
משום פיגול ואם נעשה הזבח פיגול ואכל מדברים אלו פטור
מכרת, ונותר, שאם נותרו לאחר הזמן הראוי, ואכל מהם פטור
מכרת, ומטא, שאם אכלם בטומאת הגוף פטור מכרת, והפעלה –
המקטיר מהן בחוץ – מחוץ לעזרה פטור מכרת. מאי לאו – וכי אין
הפירוש שלא מפגלין את הזבח, ולא מתפגלין מחמת זבח – אם
נתפגל הזבח לא נתפגלו אלו להיענש באכילתם כרת. והיא
סתירה לדברי רבי אלעזר, שאמר שליל ושליל ומוראה
מתפגלים כשנתפגל הזבח.
מתרצת הגמרא: לא, פירוש הברייתא הוא, שלא מפגלין את הזבח,
ולא מתפגלין מחמת עצמן, שאם חישב באלו חוץ לזמנו, אינם
מתפגלים, שאין זו מחשבה כלל. אמנם אם נתפגל הזבח, גם הם
בכלל. מקשה הגמרא: אי קרי קשה הא דקתני בספא של ברייתא
זו, בולן לא מפגלין ולא מתפגלין, הא תו למה לי – מדוע הוסיף
התנא זאת, הלא כבר שנינו ברישא, ואלו שאין מפגלים ואין
מתפגלים. אלא על כרחך בא היתור ללמד שאינם מתפגלים לא
על ידי עצמם ולא על ידי הזבח. מתרצת הגמרא: וליטעמיה שבאת
לדקדק בלשון הברייתא, מה ששינוי אין חייבין עליו משום פיגול,
הא תו למה לי בפעם שלישית. אלא אידי דקעי למיתנא – אגב
שרצה התנא לשנות דין נותר ומטא תנא גם פיגול, והכא נמי, מה
ששנה התנא דין פיגול בפעם השניה, אידי דקעי למיתנא – אגב
שרצה לשנות את הדין שהפעלה מהן בחוץ פטור, תנא נמי ובולן
לא מפגלין ולא מתפגלין.
רא מוכיח כרבי אלעזר: רבא אמר, אף אנו נמי תנינא במשנתנו
שליל ושליל ומתפגלים ולא מפגלים, ששינוי השוואת את

סבא היא שאף חישיב להניחו למחר, פסול. מסיקה הגמרא: אלא
 מעמא דרבי יהודה סבא הוא.
 בהמשך המשנה שנינו שאם חישב לזרוק את הדם שלא במקומו,
 או שיאכלוהו טמאים ועוד כמה אופני מחשבות בדברים האסורים
 בקרבנות, אין הקרבן נפסל, ואף רבי יהודה מודה בזה. הגמרא
 מקשה, מדוע לא שייכת בזה סברתו של רבי יהודה: וניפלוג נמי
 רבי יהודה בבולוהו – ומדוע לא יחלוק רבי יהודה בכל הדברים
 המנויים במשנה, שהרי סבא היא שכל שחישב לעשות דבר
 הפוסל את הקרבן, נפסל הקרבן במחשבה זו.
 מתרצת הגמרא: בתי ניפלוג – במה יחלוק. כלומר בכל אחד ואחד
 מהדברים המוזכרים במשנה, ישנה סיבה שמחמתה לא פסל רבי
 יהודה. והולכת הגמרא ומבארת: אם דעתך שראוי לרבי יהודה
 שיחלוק בשאר עצמות הפסח ולאכול ממנו נא, ויבא נופיה מי
 מפיסל – וכי הובח נפסל על ידי ששובר את עצמותיו או אוכל
 ממנו נא, הרי רדאי שאינו נפסל, ולפיכך אף המחשב לעשות כן
 אינו פוסלו במחשבה זו.
 ואם בעל מנת שיאכלוהו טמאים את בשרו ושיקריבוהו טמאים את
 אימוריו, ויבא נופיה מי מפיסל, והרי כבר נזרק הדם כהלכתו
 ונתכפרו הבעלים בכך, ואין הקרבן נפסל למפרע מלרצות על ידי
 שעשו שלא כדינו בבשרו או באימוריו. וכיון שכן, גם המחשבה
 אינה פוסלת.
 ואם שיאכלוהו ערלים את בשרו ושיקריבוהו ערלים את אימוריו,
 גם בזה ויבא נופיה מי מפיסל.
 תירוצו נוסף: לישא אחרנא, כל במיניה – וכי בידו הדבר, הרי לא
 ישמעו לו כהנים טמאים וערלים להקריב למזבח בעבירה או
 לאכול קדשים בעבירה, לפיכך אין מחשבתו מחשבה בדבר התלוי
 באחרים.
 ואם תאמר שראוי שיחלוק רבי יהודה בלעריב דמן דם הפסולין,
 רבי יהודה למעמיה, דאמר (לפנינו עתה) אין דם מביא דם, שמיין במינו
 אינו בטל, ולכן אף אם נתערב מעט דם כשר בתוך כלי גדול של
 דם פסול, לא נתבטל, והרי תערובת זו כשרה לזריקה, וכיון
 שעירוב הדם אינו פוסל, אף מחשבת עירוב אינה פוסלת.
 ואם תאמר שיחלוק בלינת את הדמים הניתנין למעלה למטה,
 ובניתנים למטה למעלה. רבי יהודה למעמיה, דאמר לעיל (כו.) שלא
 למקומו נמי מקומו קרינא ביה – זריקת הדם במזבח במקום שאינו
 ראוי נחשבת כזריקה במקומה הראוי, כיון שעל כל פנים הגיע
 הדם למזבח.
 מקשה הגמרא: וליפלוג – ויחלוק רבי יהודה בניתנין בפנים שנתנין
 בחוץ והניתנין בחוץ שנתנין בפנים, שאף על פי שזריקה שלא
 במקומה כבמקומה היא, אך עדיין יש לפסול בדמים הניתנים בחוץ
 שנתנם בפנים מטעם אחר, שהרי אם היה זה קרבן חטאת, והכניס
 את דמה להיכל, נפסל הקרבן, כמו שכתוב (ויקרא יב.) וְכָל חֲטָאת
 אֲשֶׁר יִזְבֹּחַ מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בְּאֶשׁ
 תִּשְׂרֹף.
 מתרצת הגמרא: קסבר רבי יהודה שבענין מחשבת חוץ למקומו
 קענין שהקום שמחשב עליו שיהא משולש פדס פכשר ופאימוריו,
 כלומר שתהיה מצות שלושתם נודהג בו, ואין בכלל זה אלא
 מקום של חוץ לעזרה, שבשעת היתר במות ראוי הוא לזריקת הדם
 לאכילת בשר ולהקטרת אימורים, אבל המחשב לזרוק את הדם
 או להקטיר אימורים בהיכל, אף שהוא 'חוץ למקומו', אין מחשבה
 זו פוסלת.
 הגמרא מנסה לדחות את התירוצו: ופי אית ליה – וכי יש לו לרבי
 יהודה האי סבא שצריך מקום משולש ומשום כך המחשב להכניס
 דם חטאת להיכל אינו פוסל, והתניא בברייתא, רבי יהודה אומר
 נאמר (דברים יא.) 'לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום
 כל דבר רע', והיא אזהרה שלא לשחוט בעלי מומים, ובמה
 שהוסיף הכתוב ואמר 'דבר רע' ריבה פא חטאת ששחטה בדרום
 שגם זה בכלל האזהרה, וכן ריבה חטאת ששחטה בדרום, לפנים,
 כלומר שחישב בשעת שחיתתה להכניס את דמה לתוך ההיכל,

בפנים – במזבח הפנימי (שבהיכל) בחוץ – במזבח החיצון, וכן את
 הניתנין בחוץ בפנים, או חישב שיאכלוהו כהנים טמאים את בשרו,
 או שיקריבוהו כהנים טמאים את אימוריו, או שיאכלוהו כהנים
 ערלים את בשרו, וכן אם חישב שיקריבוהו כהנים ערלים את
 אימוריו, או לשפר עצמות של קרבן הפסח, או לאכול ממנו
 (מהפסח) נא – אינו צלוי כל צורכו, וכן אם חישב לערב דמו של
 הזבח בדם זבחים הפסולים, בכל אלו הקרבן פשר, שאין מחשבה
 פוסלת אלא בחוץ למנו וחץ והפסח והחטאת שחישב
 בהם שלא לשמן, אלא עשה את עבודתם לשם קרבן אחר.
 גמרא
 שנינו במשנתנו שאם חישב להניח את דמו או את אימוריו למחר,
 או להוציאם לחוץ, חכמים מכשירים ורבי יהודה פוסל. הגמרא
 מבררת את מקורו של רבי יהודה: מאי מעמא דרבי יהודה שפוסל
 במחשבת הינוח. אמר רבי אלעזר, הרי קרא בתיבי – שני פסוקים
 כתובים בנזרה, בתוב אחר אומר בענין קרבן פסח 'לא תותירו ממנו
 עד בקר' (שמות יב.) ובתוב אחר אומר גבי קרבן תודה 'לא יניח ממנו
 עד בקר' (ויקרא יט.) ומדוע נכפלה אזהרה זו, אלא אם אינו ענין
 להניח, כלומר, אם אין הפסוק השני נצרך לגופו של הענין, ללמד
 שאסור להניח מהקרבן למחר, תגהו ופרשהו לענין מחשבת הינוח,
 שבא ללמד על המחשב להניח ממנו למחר, שהוא פוסל את
 הקרבן במחשבה זו.
 הגמרא מקשה שאין הפסוק השני מיותר: וכי אפשר לומר שלרבי
 יהודה האי קרא 'לא יניח ממנו עד בקר' (ויקרא שם) להכי הוא
 דאיתא, האי מיבעי ליה – הלא נצרך הוא להביתא בברייתא, נאמר
 (ויקרא שם) 'וכשר וזבח תזבח' שמיין ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו
 עד בקר' מפשטות המקרא למדנו להזהר שצאכלת ליום ולילה
 בלבד, ושאלת הברייתא: תליפין של תודה (והוא שהפריש בהמה
 לקרבן תודה, ונאבדה, והפריש אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת
 הראשונה, השניה נקראת 'חליפי תודה' וקרבה למזבח), וזלדות
 של תודה, תמורות תודה, שכל אלו קרבים למזבח, מנין שדינם
 להיאכל ליום ולילה בלבד, תלמוד לומר 'וכשר', ומילה זו מיותרת
 היא, שהרי מספיק היה לכתוב 'ותורתו ביום יאכל', ובאה לדרשה
 הנ"ל. ממשכיה הברייתא: חטאת ואשם מנין שאינם נאכלים אלא
 ליום ולילה, תלמוד לומר 'ובח', שגם מילה זו מיותרת היא, ומנין
 לרבות לשלמי נזיר ושלמי פסח – חגיגת יום ארבעה עשר, תלמוד
 לומר 'שלמי', שגם מילה זו באה לדרשה. להכי תודה ותחלת
 ודקיקים שפניו מנין שאינם נאכלים אלא ליום ולילה, תלמוד לומר
 'קרבנו', מסיימת הברייתא: בולן קורא אני בהן 'לא יניח ממנו עד
 בקר'.
 מתרצת הגמרא: אם כן, שאין הפסוק השני בא אלא ללמד על זמן
 אכילתם של שאר קרבנות, לימא קרא 'לא תותירו' כמו שכתוב
 בשאר נזירות, מאי – ומדוע שינה את לשונו ואמר 'לא יניח',
 אלא נאמר כן לשם דרשה, שאם אינו ענין להינוח ממש תגהו ענין
 למחשבת הינוח, שאם חישב להניח ממנו למחר, פוסלו במחשבה
 זו.
 הגמרא דוחה את הדרשה הקודמת: התינה – אכן מיושב הדבר
 לגבי מה שאמר רבי יהודה שאם חישב להניח למחר פוסל את
 הקרבן, שניתן לדרוש זאת מהפסוק 'לא יניח' (ויקרא יט.), וכדלעיל,
 אבל לגבי המחשב להוציא דמו או אימוריו חוץ למקומם, שגם בזה
 פסל רבי יהודה במשנתנו, מאי אפא למימר, הרי אין זה מענין
 אותו הפסוק כלל.
 הגמרא מוסיפה להקשות: ועוד, שהרי באמת מעמא דרבי יהודה
 מסבא הוא ואינו מריבוי הפסוק, אלא סובר שכיון שאם הניח או
 הוציא נפסל הקרבן, נפסל גם במחשבת הינוח או הוצאה, תתניא
 בברייתא, אמר להם רבי יהודה לחכמים, אי – וכי אין אתם מודים
 שאם הניחו לדם למחר שהוא ו-הקרבן פסול, שדם נפסל בשקיעת
 החמה, ואין כאן זריקה כשרה להחיר את הקרבן, ומאחר שכן

זבחים. פרק שלישי – כל הפסולין דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רנא
רש"י
תוספות

נמ' תרי קראי כתיבי בנותר. חד בפסח וחד בתורה חליפין. מפרשי תורתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה היא שנה חליפי תודה וקריבה; ווללות תמורה. ולד תורה ותמורת תודה וכולן קריבין כדאמר' בבכורות (דף יד:) רק קדשיק אלו התמורות אשר יחיה לך אלו והולדות בכולן אני קורא בהן תשא ובאת וגו': ת"ל ובשר.

דהוה ליה למכתב ותורתו ביזמו יאכל הוה ליה קרא יתירא לרשא: שלמי נזיר. אל נזיר הטען להם כמותה: ולשמי פסח. הניגת ארבעה עשר אבל שלמים בעלמא לא מצי לרביי דהא כתיב בהדיא בהו שני ימים ביום זבחכם יאכל וממחרת: ה"ג א"כ לימא קרא לא תותירו. כדכתיב בכל שאר הנותרים לשון נותר: ועוד טעמא דר' יהודה ע"כ סברא הוא. ולא מריבוי דקרא אלא ס"ל דהואיל ומיפסיל בהוצאה ובחינוט מיפסיל נמי במחשבת הוצאה והניחא שאם הניח למחר שהוא פסול. דדם נפסל בשקיעת חמה: ונפילו נמי ר' יהודה בכולהו. והואיל וטעמא מהאי סברא הוא נפלוז בכולהו הנך דמתני' דקתני כשר ומשנינן בהי מניינו נפלוז: מי קאי מיפסיל. אם היה שובר את העצמות או אוכל נא: ושיקריבוהו פסאים מי קמיפסיל. והאי ויקריבוהו באימורין קאמר דומיא דיאכלהו בבשר וכן אם יאכלו טמאים או ערלים ובה שנוק דמו כהלכתו מי פסיל הקרבן למפרע מלצרות: ה"ג לישנא אחרתא כל במיניה. מי ישמע לו להקריבו בפסול הכהנים טמאים לא ישמעו לו וכן הערלים להקריב למזבח בעבירה או לאכול קרבן בעבירה הלכך אין מחשבתו מחשבה בדבר התלוי באחרים: לערב דמן בדם כו'. כולי האי משינויא כלומר ואי איפליג בלערב דמה כן אין דם מבטל דם וכיון דעירוב לא פסיל מחשבת עירוב ונמיו לא פסיל: ליתן את הניתנין כו'. לפיכך במחשבה שלא במקומו: ר' יהודה לפעמיה. דאמר אפילו יתביה חוץ למקומו לא מיפסיל ויבא מלצרות דשלא במקומו במקומו דמי בפ"ב (לעיל כז.) דאוקימנא מנותנין דחישב ליתן את הניתנין למטה למעלה כו' דס"ל לתנא דשלא במקומו במקומו דמי דמסקנא מיד דהוה אמוחשת הניתנין ואמר דר' יהודה: ולפילו בליתן את הניתנין בפנים בחוץ. והניתנין בחוץ שחשב ליתן בפנים קא משקי דהתם ודאי אי הוה יחייב חטאת הדיצונה בפנים מיפסיל דכתיב וכל חטאת אשר יזבא וגו' (ויקרא ו:) קסבר רבי יהודה. מחשבה ליתן את הניתנין בחוץ בפנים לא פסלא דגבי מחשבת חוץ לזמנו כתוב שלישי ודרשינן שיהא אותו חוץ משולש בדם ובשר ואימורין דהיינו חוץ לעזרה ממש שבשעת היתר הבמות נשתלש בכל אלה הלכך גזירת הכתוב דפסול חוץ למקומו אבל להכניסו לפנים לאו מחשבה היא: דבר רע. אל תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו' ריבה כאן אזהרה שלא ישתחו החטאת בדרום: והטאת שנכנס דמה לפנים כו'. כלומר לא תזבח ע"מ להכניס דמה לפנים ולאו בהכנסה ממש קמזדר ליה אלא במחשבת הכנסה דהא בזביחה קאי וקא קרי ליה דבר רע אלמא מיפסיל: הכנים בשנוג כשר. בפרק כל הזבחים שנתערבו וקימא לן התם בגמרא בשלדיו פירקין דהא דרדיקין לא מויד פסול בשכפר בשנות ממנו על מזבח הפנימי הוא דקפסיל רבי יהודה ולא מיפסיל בהכנסה: והטאת ומה כו'. דאיכא למשמע מיניה דכל שכן דמחשבת הכנסה לא פסיל:

יהא

תרי קראי כתיבי בנותר. חד בפסח וחד בתורה ותימה דרדשי באם אינו דמפסח היכי ילפי' שאר נותר: שלמי פסח. ופירשתי בפ"ק סמוך לתחלתו (לעיל טו.). **שיאכלהו** טמאים ויקריבוהו טמאים ויבא גופיה מי מיפסיל. פי' בקונ' דהאי ויקריבוהו באימורין קאמר ולא בדם דומיא דיאכלהו בבשר דאם אכלו טמאין או ערלים ובה שנוק דמו כהלכתו מי מפסיל קרבן מלצרות וא"ת חישב להניח אימורים

למחר או בחוץ אמאי פסול הלא אלא הניח אימורים עד למחר או בחוץ כיון שנוק דמו כהלכתו לא נפסל קרבן מלצרות וי"ל דלא דמי דלהניח אימורין למחר אי עביד במחשבתו מיפסיל כוליה קרבן בקדשים הנאכלים ליום ולילה דכיון דהוה אימורין בעין כל כמה דלא מיקטרי לא משתרי בשר באכילה וכו' מטי למחר מפסיל כיון משום נותר אבל שיקריבוהו טמאין לא מיפסיל בשר חדר דהקריבוהו טמאין אם עלו לא ירדו ועוד נטמאו אימורים או אבדו משתרי בשר באכילה כיון דנוק דהם כהלכתו אבתי קשה מלהוציא לחוץ אי קאי אימורין אמאי פסיל ר' יהודה הלא אם עשה כן לא נמצע הדם בכך מלצרות וגם בשר מיתרין באכילה דכיון שהוציא אימורים בחוץ הוה ליה כנטמא אימורים או אבדו והבשר שרי לאכול ואי קאי להוציא רק אדם אתי שפיר הכי: **קסבר** ר' יהודה בעינן מקום שיזא משולש בדם ובבשר ובאימורין. תימה למאי דלא ידע טעמא דמקום משולש תיקשי ליה לרבנן אמאי לא חשיב והניתנין בחוץ בפנים) חוץ למקומו דמהאי טעמא ממוענין ליה בפירקין דלעיל ולקמן בפ' התערבות (דף פב:) וי"ל דס"ד דרבי יהודה הוא דלא בעי משום דמסקנא טעמא מסברא: **ומי** אתי ליה לרבי יהודה כו'. צריך ליישב טועיא זו לכל הלשונות שפי' בפירקין דלעיל (דף כט.) מקום משולש: **והטאת** שנכנס דמה לפנים פסולה. פי' בקונטרס שלא תזבחהו על להכניס דמה לפנים ולא בהכנסה ממש קמזדר ליה אלא במחשבת הכנסה דהא בזביחה קאי וקא קרי ליה דבר רע אלמא מיפסיל ועוד יש לפרש דדבר רע משמע ליה ע"י דבור דהיינו מחשבה ולא הכנסה ממש: **וקרי'** בשכפר. וא"ת למד שלא במקומו לאו במקומו דמי אמאי פסיל דחזנא טפי בטאתא משאר קרבות וי"ל דבשרא דמים כשנתן ממנו על הפרכת ובין הבדים איכא למימר דיאספנו ואם יש עוד דם יורוק במקומו וכשר ובחטאת אין תקנה לדם הנשאר א"נ תנא דסבר לאו במקומו דמי יסבור בחטאת דפסול אף בלא כיפר. ברי': **הכא** דחשובי חשיב לא כל שכן. תימה א"כ בטלה תורת פיגול דרוק מקצת דם בחוץ או אוכל כזית בחוץ לא מיפסיל ומחשב מחשבה פוסל הכי נמי דמי נזכרין בלא מכפר לא מיפסיל מחשב להכניס ולכפר פוסל וי"ל דבר רע משמע דבר שהוא רע במקום אחר דהוא בכפר זה אסרתי במחשבה בשעת זביחה הכא דחישב לא כל שכן דכשר דאפילו חשב ליתן בפנים על מזבח הזהב על מנת להחטפם כשר כיון דבמחשבה לא שייכא כפרה כלל אבל נתניה ממש ראייה לכפר בשום מקום:

שיאכלהו

כיפר לא. הכא דחשיב חשובי, לא כל שכן. תרי תנאי ואל"כא דרבי יהודה. וסבר רבי יהודה, חטאת ששחטה בדרום יהא חייב, והתניא, רבי יהודה אומר, יכול חטאת ששחטה בדרום יהא

שיאבלוהו טומאים. לא דמי לאבילת כלבים בדטמאים מיפסיל קודם אבילה משעת נגיעה ואפי' תחב לו חבירו מ"מ בדרך (מחשבה אכילת) דבר אחר גורם לו שבלא אבילה יכול לפסולו בנגיעה: **בשר** פסח שלא הוצלה. הא דתניא בהקומץ רבה (נמכות דף קה) דשאץ ניהר לטוהרים אין חייבין עליו משום טומאה היינו דבשר שצריך היתר מזבח כגון בשר שנטמא לפני זריקה ולא דמי לבשר פסח שלא הוצלה ולחמי תורה שלא הורמו צריך לדקדק דהבא דרשנין אשר לה' לרבות אימורי קדשים קלים לטומאה והתם מוקמינן ליה לרבות לן ורצא:

10 **מִנֵּן** לַיְתִינֵן עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנֶּחֱנָה
 11 אַחַת כִּיפֹר כּוּי. לְכַאוּרֶה אֲתִיָּא בְּכִית
 12 שְׁמָאֵי רֵבִית הֵלֵל כִּיּוֹן דְּמִכְשָׁרִי בְּחִטָּאת לִקְמוֹן
 13 וְכִפֹּר אַעִיפֹּ שְׁלֵא נָתַן אֵלָא אַחַד לֹא צִרְךָ קִרָּא
 14 לְשִׂאֵר קִרְבֹּנָתָא וְכֹן מִשְׁעוֹ מִסּוּף שֶׁמִּנְעִתָּ דְקָאִמֵּר
 15 וְכַל הֶנָּךְ תִּנְאִי דְמִפְסֵי לִיָּה לְהֵאֵי וְדִם וְזִכְרִי
 16 יִשְׁפֹּךְ לְדִרְשָׁא אֲחִירָאֵי כֹל הַיְתִינֵן עַל מִזְבֵּחַ
 17 הַחִיצוֹן שֶׁנֶּחֱנָה בְּמִתְנֶה דְאִמֵּר שִׁכִּיפֵי מִנָּא לְחוּ
 18 סְבִירֵי לֵהּ בִּיבִית הֵלֵל אֲחִירָא וְכֹן חֲסִטָּת שֶׁנֶּחֱנָה
 19 בְּמִתְנֶה אַחַת כִּיפֹר וְיִלְפִי כּוּלָּהּ מִחֲסִטָּת וְנִרְאָה
 20 דְאֲתִיָּא אַפִּי כְּבִיָּה וְקִסְבֵּר הָאֵי תִנָּא וְדֵלֵא לִיפִינֵן
 21 מִחֲסִטָּת מִשּׁוֹם דְּשִׁתִּי מִתְנֶתָּ שְׁדוֹן אַרְבַּע דְּשִׁאֵר
 22 קִרְבֹּנָתָא לִיפִי בְּפִי אִיזוּדוֹ מִקְמוֹן (לִקְמוֹן דָּף גַּג)
 23 מִדְּחִיבֵי סְבִירֵי דְרוּחַ אִמְיָנָא שְׁתִּישֵׁי עֵשָׂאן הַחֲבוּב
 24 בְּמִתְנֶה אַחַת וְלֹא כִיפֹר אֵי נְגִי מִשּׁוֹם דְּטוּבָא
 25 סְבִירֵי כְּחִיבֵי וְשִׁנָּה לְעֵכָב וְלִקְמוֹן נְגִי אֲמִירֵי
 26 וְכִפֹּר וְכִפֹּר מִנְּפִי הָאֵי כִי מִזֶּה דְמִישֵׁי אֲמִירֵי
 27 לְמִטָּה שֶׁנֶּחֱנָה מִתְנֶתָּ כִּיפֹר אָף דְּמִישֵׁי שְׁלֵמִילָה
 28

22 אף על גב דלאו גני אכילה גיהנו, חייבין עליהן משום טומאה, חכ
23 אכילה גיהנו, חייבין עליהן משום טומאה, ולא היא, התם אימור
24 לאפוקי בשר פסח שלא הוצלה, ולחמיו תודה שלא הורגמו, ולא
25 (לישנא אחרינא, הא אימורין לא חזו, ולא היא, הנך חזו למילוי

26 **בֵּית** שְׁמַאי אוֹמְרִים, כָּל הַנִּיתִינִי עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנָּתַן בְּמִתְנָה אַחַת, כִּי־פֶר.
27 וּבַחֲמָא, שְׁתֵּי מִתְנוֹת. וְכִית הַלֵּל אוֹמְרִים, אִף חֲמָא שְׁנֵתָה מִתְנָה אַחַת,
28 כִּי־פֶר. לְפִיקָד, אִם נָתַן אֶת הָרֵאשׁוֹנָה בְּתִיקְנָה וְאֵת הַשְּׁנִיָּה חוּץ לְמִנְהָ, כִּי־פֶר. וְאִם
29 נָתַן אֶת הָרֵאשׁוֹנָה חוּץ לְמִנְהָ, וְאֵת הַשְּׁנִיָּה חוּץ לְמִקְוָמָהּ, פְּגוּל, וְחִיבִין עָלֶיהָ
30 בְּרֵרָה. כָּל הַנִּיתִינִי עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שְׁאֵם חִסְפָּר אַחַת מִן הַמִּתְנִיּוֹת, כְּאִילוּ לֹא
31 כִּי־פֶר, לְפִיקָד נָתַן בּוֹלֵן בְּתִיקְנָה, וְאַחַת שְׁלֹא בְּתִיקְנָה, פְּסוּלָה וְאִין בּוֹ בְּרֵרָה: **גְּמָרָא**
32 תֵּנוּ רַבָּנָן, מִנֵּין לְנִיתִינִי עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שֶׁנָּתַנָּה בְּמִתְנָה אַחַת, שְׁכִיפֶר, תִּלְמוּד
33 לֹאִמַר 'וְדָם וְזָחִיד וְשִׁפְדָּה'. וְהֵאִי, לְחִכִּי הוּא דְאַתָּא. הֵאִי, מִיבְעִי לִיהַ לְכַדְתֵּנָּא,

ארבע בפרק

והוא חייב. מלקוח: דבר רע. מום בגלוי שהוא מגונה קרי דבר רע בבכורות בפרק על אלו מומין (דף לו.). ומורה רבי יהודה. בחישה על מנת להניח שחורז וקובעו לפיגול אם חורז וחישב בעבירה שניה על מנת לאכול חוץ לזמנו ולא אמרי' כבר נפסל במחשבת הניח: אמר רבא תרע. דמחשבת הניח לרבי יהודה לאו במחשבת חוץ למקומו ושלא לשמו היא לאפוקי מידי פיגול דהא פיגול דשוחט על מנת לזרוק את דמו למחור לפני זריקה לאו כלום הוא ואין המחשבה ממלעת עד שירק הדם והיא דבעינן קרב כל מתיריו ומיחה מחשבה כמייתיא מחשבת הניח הוא ובי זריק ליה אתיא זריקה וקבעי ליה ולא אמרי' הואיל ומעיקרא פיגול לא חיילא איפסיל ליה במחשבת הניח ובי זריק ליה או בפיגול או בשתיקה לא ליחול פיגול: התם חד מחשבה. דלא שניה מחשבתו הראשונה והיא היתה לשם פיגול: תרי מחשבות. והאחד שם פסול לה ולא שם פיגול: כשר. כדאמרין במתני' לדברי הכל: למחר פסול. חישוב ליתן למחור את הניתנין למטה למעלן ואוקי בפרק שני משום מחשבת הניח כרבי יהודה ולא משום מחשבת נתינת מחור דאי' פיגול מיעביא ליה אלמא לא הוי פיגול דזריקה דלא כשר באכילה לא אתיא לידי פיגול וקנינו חורז וחישוב בו אלמא לא מקבעו ע"מ לפיגול: חישוב שיאכלוהו פסאים למחר. פיגול ולא אמרינן לאו מחשבה היא דאכילת טמאים לא חויה והוי במחשב מחשבת פסול: תרע. דמחשבת אכילת פסול לא מפקא מידי פגול בר מחשבת חוץ למקומו (ולזמנו) דהא בשר לפני זריקה לא חוי לאכילה וכי מחשב ביה בחישה ע"מ לאכולהו למחר מפגיל דהשתא אכילה פסולא היא בלא שום פיגול: התם זריק ומיחויה. ואשתבח דלמחר אי לאו משום פיגול הוה חויה לאכילה: שלא חורמה. ד' חלות התרומות לבחן מאיבעה מינין שבה דכתיב וחקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה וגו' (ויקרא ז') משום לשומאה. אם אכלן בטומאת הגוף ואע"ג דקיל שאין ניתר להטריחין אין חייבין עליו משום טומאה היא כיון דאדיוקד דם ניתר לטהורין קרינן ביה ואע"ג דאין פסח נאכל אלא צלי וחלות התורה עד שירומה: ה"ג אשר לה' לרבות אצוריו קרשים קלים לשומאה. והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים אשר לה: לשומאה. להתחייב כרת האוכלן בטומאת הגוף דאשר לה' יתירה ואין למידור ביה דבר שהוא עולה לגבורה:

44 כִּית שְׁמַאי אוֹמְרִים. מִתְּנֶה אַחַת. וְזִיקָה אַחַת
 45 כִּיפֵר אַע"פ שְׂרוּבֹן טַעֲוִיִּים שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁקֶן
 46 אֲרֻבֵּי וּבִתְשֻׁאֹת שְׁתֵּי מִתְּנוֹת. מִתְּנוֹת אֲצַנֵּב
 47 מִמֶּשׁ וּבִגְמֻרָא יִלְיָן טַעֲמָא: לְפִיכָר. חֲסֻטָּא וּכְל
 48 הַחֻבּוּסִים לְבֵית הַלֵּל וּלְבֵית שְׁמַאי שָׂאָר וּבֻדָּים
 49 חוּץ מִחֻסָּתָא: תָּן אַתְּ מִתְּנֶה אֲרֻשֵׁנָּה בְּתַקְנָה.
 50 לְיִקְרֵב בַּי יַד עַד מִתְּנֶה רֵאשׁוֹנָה וְאֵין הַשְׁנֵי מִתְּרַת אֶל הַבֶּשֶׂר לְפִיכָר אֵינֶה מִפְּגֻלָּתָא: פִּינִיל
 51 אֲשׁוּנָה שֶׁכֶּבֶר קָרְבוּ כֹל מִתְּרִי: שְׁחִיר אַחַת מִכָּל הַמִּתְּנוֹת לֹא כִּיפֵר. כְּדִילִיף בְּרִייתָא
 52 לְן חֲתָקִין בְּשִׁתְּיָקָה וְאִחַת שְׁלֹא בְּתַקְנָה כִּגֹּן שְׁנֵתָהּ בִּמְחֻשֶׁבֶת חוּץ לְמִקְוָמוּ אוֹ חוּץ לְזִמְנָה
 53 יֵרֵי: גַּמ' יִשְׁפֹּךְ שְׁפִיכָה אַחַת מִשְׁמַע דְּלֹא כְּתִיב טַבִּיב דִּילְפִּינָן מִיֵּינָה שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁקֶן
 54 חֲדָר מִקְוָמוּ:

תִּיבָּהּ מִלְּקוּת, וְהַתִּנְיָא בְּבֵרִיתָא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כָּבֹל הַטָּמֵא
 שֶׁשֶּׁחָטָה בְּכֶדֶם יֵהָא תִּיבָּהּ מִלְּקוּת, תִּלְמִד לְזֹמֶר וְשֹׁאֵן הַדֶּבֶר כֵּן לֹא
 תִּזְכֶּה לְה' אֱלֹהֵיךָ שׁוֹר וְשֶׁה וְגו' אֲשֶׁר יִזְכֶּה בּו מוֹם כָּל דָּבָר רַע' וְדִבְרִים
 אֵל, עַל דָּבָר רַע – עַל מוֹם גָּלוּי אִתָּהּ מְחִיבֵי אִם שָׁחַט בַּעַל מוֹם
 כּוֹה, וְאִין אִתָּהּ מְחִיבֵי עַל הַטָּמֵא שֶׁשֶּׁחָטָה בְּכֶדֶם.
 מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: שְׁתֵּי הַבְּרִיתוֹת הַסּוּתוֹת הֵן שִׁיטוֹת שֶׁל תִּרְי תִּנְיָא
 אֵלִיפָא דְרַבִּי יְהוּדָה, שֶׁנַּחֲלָקוּ בְּדַעְתּוֹ הָאֵם הַשּׁוֹחֵט חֲטָאֵת בְּדֶרֶם
 עוֹבֵר עַל לֹא.
 כָּלל הוּא שְׁאִין הַקֶּרֶבֶן נַעֲשֶׂה פִּיגוּל אִלָּא כִּשְׁחִישָׁב מַחֲשַׁבֶּת חוּץ
 לְזִמְנֹהּ וְלֹא עִירֵב בְּסֹדֶר הָעֲבוּדָה מַחֲשַׁבֶּת פְּסוּל אַחֲרָת, אֲבָל אִם
 חִישָׁב בַּעְבוּדָה הָרֵאשׁוֹנָה מַחֲשַׁבֶּת חוּץ לְמִקּוֹם, וּבַעְבוּדָה הַשְּׁנִיָּה
 חִישָׁב מַחֲשַׁבֶּת חוּץ לְזִמְנֹהּ, אִין זֶה פִּיגוּל. כָּלל זֶה מְפֹרֵשׁ (לַעֲלֵי כַּסֵּה)
 לְגַבִּי מַחֲשַׁבֶּת חוּץ לְמִקּוּמוֹ וְכֵן מַחֲשַׁבֶּת שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בְּפֶסֶח וְחֲטָאֵת
 וְשֹׁאֵם קִדְמוֹ מַחֲשַׁבּוֹת אֵלּוֹ לְמַחֲשַׁבֶּת חוּץ לְזִמְנֹה, אִינוּ נַעֲשֶׂה פִּיגוּל.
 הַגְּמָרָא דִּנְהָא גַם מַחֲשַׁבֶּת הַיְנוּחַ מוֹצִיָּא מִיַּד פִּיגוּל: אָמַר רַבִּי
 אָבָא, וּמִזְדָּה רַבִּי יְהוּדָה בַּחֲשִׁיב לְהַנִּיחַ אֶת הָדֵם לְמַחַר שְׁחִיזוֹ
 וְקִבְעוֹ (וְאֵת הַקֶּרֶבֶן) לְפִיגוּל אִם חִישָׁב בַּעְבוּדָה שְׁנִיָּה עַל מִנֵּת
 לֹאכּוֹל מִבְּשָׂרוֹ חוּץ לְזִמְנֹהּ, וְלֹא אוֹמְרִים שֶׁכֶּבֶר נִפְסַל הַקֶּרֶבֶן
 בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַיְנוּחַ וְלֹא תַחּוֹל בּו מַחֲשַׁבֶּת פִּיגוּל. וְכּוֹה שׁוֹנָה מַחֲשַׁבֶּת
 הַיְנוּחַ מִשְׁאֵר מַחֲשַׁבּוֹת פְּסוּל.
 רַבָּא מְבִיא רֵאִיָּה לְדַבְּרֵי רַבִּי אָבָא: אָמַר רַבָּא, תִּדַּע שֶׁהַדֶּבֶר כֵּן,
 דְּהֵי כָּל פִּיגוּל שּׁוֹחֵט עַל מִנֵּת לְזֹרוֹק אֶת דָּמוֹ לְמַחַר, לְפָנֵי יְרִיקָה
 לֹא בָּלוֹם הוּא, כְּלוּמָר אִין מַחֲשַׁבֶּת פִּיגוּל (שְׁבַשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה) עוֹשֶׂה
 רוּשָׁם עַד שִׁזְזָק הָדֵם, שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין, שְׁאִינוּ נַעֲשֶׂה פִּיגוּל עַד
 שִׁיקְרָבוּ כָּל מִתְרִירֵי (לַעֲלֵי כַּסֵּה), וְלִפִּי זֶה לְכַאֲוֵרָה יִשְׁנָה מַחֲשַׁבֶּת פְּסוּל
 שְׁקוּדְמַת לְפִיגוּל, שְׁהֵי כִּשְׁחִישָׁב לְזֹרוֹק אֶת דָּמוֹ לְמַחַר, כָּלּוֹל
 בַּמַּחֲשַׁבֶּת שִׁנְיָא אֶת כָּל דָּמוֹ לְמַחַר, וּמַחֲשַׁבֶּת הַיְנוּחַ פְּסוּלָת, וְנִמְצָא
 שֶׁכֶּבֶר נִפְסַל הַקֶּרֶבֶן עוֹד לְפָנֵי שַׁח בּו פִּיגוּל, וְשׁוֹב כְּשִׁיזְרוֹק
 אֶת הָדֵם לֹא יִחּוֹל הַפִּיגוּל מֵאֲחָר שְׁהֵי בּו פְּסוּל אַחֵר לְפָנֵי כֵן, וְעַם
 כָּל הָאֵין אוֹמְרִים גַּם אִלָּא אֲתֵּיָא – בָּהּ וְיִירָקָה וְקִבְעָה לֹה בְּפִיגוּל,
 וּמוֹכַח שֶׁמַּחֲשַׁבֶּת הַיְנוּחַ אֵינָה כִּשְׁאֵר מַחֲשַׁבּוֹת פְּסוּל.
 הַגְּמָרָא דּוּחָה: וְלֹא הִיא – אִין זֶה רֵאִיָּה, שִׁישׁ לְחַלֵּק, הֵתֵם הוּא תִּדָּא
 מְחִשְׁבָּהּ הִיא – שֶׁם בַּעֲנִין מַחֲשַׁבֶּת פִּיגוּל מַחֲשַׁבָּה אַחַת הִיא, שִׁחִישָׁב
 לְזֹרוֹק אֶת דָּמוֹ לְמַחַר, וְאִף שֶׁכָּלּוֹל בּוֹה שִׁנְיָא אֶת דָּמוֹ לְמַחַר אִין
 זֶה מַחֲשַׁבָּה נִפְרֶדֶת וְנִמְצָא שֶׁלֹּא שִׁנְיָה מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה, וְהִיא
 הִתַּת לִשְׁם פִּיגוּל, אֲבָל הֵכָא תִּרְי מְחִשְׁבוֹת – אֲבָל כֵּאֵן שִׁבְשַׁחִיטָה
 חִישָׁב לְהַנִּיחַ אֶת דָּמוֹ לְמַחַר וּבִקְבֻלָּה חִישָׁב לֹאכּוֹל אֶת בְּשָׂרוֹ
 לְמַחַר שְׁתֵּי מַחֲשַׁבּוֹת הֵן, וְהִרְאשׁוֹנָה הִיא מַחֲשַׁבֶּת פְּסוּל וְלֹא
 מַחֲשַׁבֶּת פִּיגוּל, וְיִתְכֵּן שֶׁלֹּא תַחּוֹל מַחֲשַׁבֶּת פִּיגוּל שְׁלֹאחֲרֵיהָ.
 רַב הוּנָא דּוּחָה אֶת דַּבְּרֵי רַבִּי אָבָא: אֵי תִּיבִיָּה רַב הוּנָא לְרַבִּי אָבָא,
 שְׁנִינוּ בְּבֵרִיתָא, חִישָׁב לִיתֵן אֶת הָדָמִים הַנִּתְּנִין לְמַעְלָה (מַחֲטָה)
 הַסִּיקְרָא לְמַטָּה, אוֹ אֶת הַנִּתְּנִים לְמַטָּה לְמַעְלָה, אִם חִישָׁב לַעֲשׂוֹת
 כֵּן לְאֵלְתֵּר וְכְלוּמָר, בּו בִּיּוֹם, הַקֶּרֶבֶן כָּשֶׁר, וְכּוֹמֵ שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָתוֹ
 לְדַבְּרֵי הַכֵּל, וְאִם אַחֵר כֵּךְ חִזּוֹ וְחִישָׁב בַּעְבוּדָה הַשְּׁנִיָּה לֹאכּוֹל אֶת
 בְּשָׂרוֹ חִזּוֹ לְמַקְוֵמוֹ, הַקֶּרֶבֶן פְּסוּל וְאִין בּו כֶּרֶת, וְאִם חִישָׁב בַּעְבוּדָה
 הַשְּׁנִיָּה לֹאכּוֹל אֶת בְּשָׂרוֹ חִזּוֹ לְזִמְנֹהּ, הַקֶּרֶבֶן פִּיגוּל וְיִחִיבֵין עָלָיו כֶּרֶת.
 וְאִם בַּמַּחֲשַׁבֶּת הָרֵאשׁוֹנָה חִישָׁב לִיתֵן אֶת הַנִּתְּנִים לְמַעְלָה לְמַטָּה
 לְמַחַר, הַקֶּרֶבֶן פְּסוּל, מִשּׁוּם שִׁחִישָׁב לְהַנִּיחַ אֶת הָדֵם לְמַחַר
 וּמַחֲשַׁבֶּת הַיְנוּחַ פְּסוּלָת, וּבְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, וְאִם אַחֵר כֵּךְ חִזּוֹ
 וְחִישָׁב בַּעְבוּדָה הַשְּׁנִיָּה לֹאכּוֹל אֶת הַבְּשָׂר בֵּין חִזּוֹ לְזִמְנֹהּ בֵּין חִזּוֹ
 לְמַקְוֵמוֹ, הַקֶּרֶבֶן פְּסוּל וְאִין בּו כֶּרֶת, וְהַטַּעַם שְׁאִינוּ נַעֲשֶׂה פִּיגוּל
 בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַזֹּמֶן, מִשּׁוּם שֶׁכֶּבֶר נִפְסַל הַקֶּרֶבֶן בַּמַּחֲשַׁבֶּת הַיְנוּחַ
 שְׁקִדְמָה לְמַחֲשַׁבֶּת הַזֹּמֶן, וְשׁוֹב לֹא חָל הַפִּיגוּל עָלָיו. וּמוֹכַח
 שֶׁמַּחֲשַׁבֶּת הַיְנוּחַ, דִּינָה כִּשְׁאֵר מַחֲשַׁבּוֹת פְּסוּל, שֹׁאֵם קִדְמָה הִיא
 לְמַחֲשַׁבֶּת הַזֹּמֶן, אִין הַקֶּרֶבֶן נַעֲשֶׂה פִּיגוּל. מְסִימַת הַגְּמָרָא: תִּיבִיָּהּ
 דְּרַבִּי אָבָא תִּיבִיָּהּ.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרֵא חֲדָשָׁה: אָמַר רַב הַסְּדָא אָמַר רַבִּינָא כִּי
 סִילָא, חִישָׁב בְּשַׁעַת עֲבוּדַת הַזֶּבֶח שִׁיאֲכִילֵיהּ טַמְאִים לְמַחַר, מֵאֲחָר
 שִׁחִישָׁב בּו מַחֲשַׁבֶּת חוּץ לְזִמְנֹהּ הַקֶּרֶבֶן נַעֲשֶׂה פִּיגוּל, וְהֹאכּוֹל מִמֶּנּוּ

תִּיבָּהּ כֶּרֶת. וְאִין אוֹמְרִים שֶׁכֵּיּוֹן שְׁטֵמָאִים אֲסוּרִים בִּאֲכִילַת קִדְשִׁים
 נִמְצָא שֶׁמִּלְבַּד מַחֲשַׁבֶּת אֲכִילָה חוּץ לְזִמְנֹהּ הִתִּידָה כֵּאֵן מַחֲשַׁבֶּת פְּסוּל
 נּוֹסֶפֶת, וְתוֹצִיא מַחֲשַׁבָּה זֶה מִיַּד פִּיגוּל.
 רַבָּא מְבִיא רֵאִיָּה לְדַבְּרֵי רַב חֲסֵדָא: אָמַר רַבָּא, תִּדַּע, דְּהֵרִי כָּשֶׁר
 לְפָנֵי יְרִיקָה לֹא חִזּוֹ – אִינוּ רֹאוּי לֹאכִילָהּ, וְכִי מְחִשְׁבֵּי כִּיה – וְעַם כָּל
 זֶה כִּשְׁמַחֲשָׁב בּו בִּשְׁחִיטָה עַל מִנֵּת לֹאכּוֹלוֹ לְמַחַר מִיִּסְטִיל וְנַעֲשֶׂה
 פִּיגוּל.
 הַגְּמָרָא דּוּחָה אֶת הָרֵאִיָּה: וְלֹא הִיא, שִׁישׁ לְחַלֵּק, דְּהֵתֵם יְרִיק וְיִתְכֵּין
 – שֶׁשֶּׁם זֹרֵק אֶת הָדֵם וְנַעֲשֶׂה הַבְּשָׂר רֹאוּי עַל יַד הַזִּירְיָקָה, וְנִמְצָא
 שֶׁכִּשְׁחִישָׁב לֹאכּוֹלוֹ לְמַחַר חִישָׁב לֹאכּוֹל דָּבָר הָרֹאוּי, אֲבָל הֵכָא לֹא
 מִיְתְּוִי כָּלָל – כֵּאֵן בַּעֲנִין אֲכִילָה לְטַמְאִים, אִין הַאֲכִילָה הוּא רֹאוּיָה
 כָּלָל.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרֵא נּוֹסֶפֶת: אָמַר רַב הַסְּדָא, מְרַגְּלָא בְּפוּמִיָּה –
 סִדּוּר הִיָּה הַדֶּבֶר הַזֶּה בְּפִי דְרַבִּי יִדְמִי כִּי חִינְנָא, כָּשֶׁר קֶרֶבֶן פְּסַח
 שְׁלֹא הוּצָלָה וְאִינוּ רֹאוּי עַדִּין לְמַצּוֹתוֹ, וְלִחְמֵי תוֹדָה שְׁלֹא הוּרְמוּ –
 שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ אַרְבַּע חֲלוֹת הַנִּתְרַמּוֹת לְכֹהֵן מֵאֲרַבְעָה מֵינִים
 שֶׁבִּלְחָמֵי תוֹדָה, וְגַם הֵן אִינן רֹאוּיוֹת עַדִּין לֹאכִילַת בַּעֲלִים, מִכָּל
 מִקּוֹם תִּיבִיָּין עָלֵיהֶן מִשּׁוּם טוּמְאָה, וְהִינּוּ, שֹׁאֵם אֲכָל מֵהֶם בְּטוּמַאֵת
 הַגּוֹף חִיבֵיב כֶּרֶת, וְאִף עַל פִּי שֶׁכָּלּוֹל הוּא (מִנְחוֹת כַּסֵּה) שְׁאִין חִיבִים
 מִשּׁוּם טוּמַאֵת הַגּוֹף אִלָּא עַל אֲכִילַת קִדְשִׁים שֶׁכֶּבֶר הוֹתֵרוֹ לֹאכִילַת
 טְהוֹרִים, מִכָּל מִקּוֹם, קֶרֶבֶן פֶּסַח וְלִחְמֵי תוֹדָה, כִּיּוֹן שֶׁכֶּבֶר נּוֹרָק הָדֵם,
 נַחֲשִׁבִים כְּהוֹתֵרוֹ לְטְהוֹרִים, אִף שְׁאִין פֶּסַח נֹאכָל אִלָּא צָלִי וְחֲלוֹת
 הַתּוֹדָה עַד שִׁזְרוּמָה.
 רַבָּא מְבִיא רֵאִיָּה לְדִין הָאִמּוֹר: אָמַר רַבָּא, תִּדַּע שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין,
 דְּתִנְיָא בְּבֵרִיתָא, נֹאמַר בַּעֲנִין אֲכִילַת קִדְשִׁים בְּטוּמַאֵת הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ
 אֲשֶׁר תֹּאכַל כָּשֶׁר מִזֶּבֶח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטַמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָהּ
 הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִעֲמֻמָּה (וַיִּקְרָא: i b), וְהַמִּילִים 'אֲשֶׁר לַה' מִיּוֹתוֹת הֵן,
 וּבִאֵו לְרֹבֹת דָּבָר שְׁעוּלָה לְגַבּוּהָ, וְהִינּוּ לְרִבּוֹת אִימּוֹרִי קִדְשִׁים קָלִים
 לְחִיּוֹב טוּמְאָה, שֹׁאֵם אֲכָל מֵהֶם בְּטוּמַאֵת הַגּוֹף, חִיבֵיב כֶּרֶת. וְלִפָּא
 אִף עַל גֵּב דְּאִימּוֹרִים לֹא בִּנְי אֲכִילָה נִינְהוּ, שְׁהֵי דִינֵם לְהוֹיֹת
 מוֹקְטָרִים, מִכָּל מִקּוֹם תִּיבִיָּין עָלֵיהֶן מִשּׁוּם טוּמְאָה, הֵכָא נִמִּי, אִף עַל
 גֵּב דְּלֹא בִּנְי אֲכִילָה נִינְהוּ – אִף שִׁפְסַח שֶׁלֹּא הוּצָלָה וְלִחְמֵי תוֹדָה
 שֶׁלֹּא הוּרְמוּ אִינֵם רֹאוּים לֹאכִילָהּ, תִּיבִיָּין עָלֵיהֶן מִשּׁוּם טוּמְאָה.
 הַגְּמָרָא דּוּחָה אֶת הָרֵאִיָּה: וְלֹא הִיא, הֵתֵם אִימּוֹרִי קִדְשִׁים קָלִים
 לְאַחֵר זִירְיָקַת הָדֵם חִזּוֹ לְגִבּוּהָ – רֹאוּים לְהַסְטֵרָה בַּמּוֹבָח, וְלִכֵּן חִיבִיבָהּ
 בְּהֵם הַתּוֹרָה מִשּׁוּם טוּמַאֵת הַגּוֹף, לְאַפּוֹנִי – וְיִתְכֵּן שִׁישׁ לְהוֹצִיא
 מִכָּלּוֹל זֶה כָּשֶׁר פְּסַח הוּצָלָה וְלִחְמֵי תוֹדָה שְׁלֹא הוּרְמוּ, דְּלֹא חִזּוֹ
 לֹא לְגִבּוּהָ וְלֹא לְהִדְיוּת, וְאִפְשָׁר שֶׁהֹאכּוֹל מֵהֶם בְּטוּמַאֵת הַגּוֹף פְּטוּר
 מִכֶּרֶת (לִישְׁנָא אֲחֵרִינָא הֵא אִימּוֹרִין לֹא חִזּוֹ וְלֹא הִיא הֵקֵד חִזּוֹ
 לְמִילְתֵּיהוֹ וְהֵנִי לֹא חִזּוֹ כָּלָל).

הדרן עלך כל הפסולין

פרק רביעי - בית שמאי

בפרק זה ממשיך התנא לבאר דיני פיגול. אם נעשית אחת
 מעבודות הקרבן במחשבת חוץ למקומו, שבשעת העבודה חישב
 לאכול כזית מן בשר הקרבן מחוץ למקום שקבע הכתוב, הקרבן
 פסול, והאוכל מן הבשר עובר בלאו. ואם חישב בשעת העבודה
 לאכול כזית מן הבשר לאחר הזמן שקבע הכתוב, הקרבן נעשה
 פיגול, והאוכל ממנו אפילו בתוך זמנו חייב כרת. אמנם לא נקבע
 קרבן באיסור פיגול, אלא כשלא נפסל מחמת דבר אחר, אבל אם
 נפסל הקרבן מחמת פסול אחר, לא נעשה פיגול, והאוכל ממנו
 אינו חייב כרת.

משנה

רוב הקרבנות הקרבים על המזבח החיצון טעונים דמן שתי זריקות
 על המזבח, חוץ מקרבן חטאת שטעון ארבע מתנות על ארבע

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **כד.** אותן עגלים ירקום שגזרה מלכות²⁴⁰ שכל יהודי ישא אחד מהם בכסותו מתר לצאת בהם בשבת
- 2 שהם בטלים לגבי הכסות¹⁰⁹ אף אם אינם תפורים בכסות אלא מחברים בה קצת על ידי קשירה³
- 3 וכו' צא בה:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף כד

ביאורי הלכה

פמ] לגבי הכסות - עיגולים אלו אינם תכשיט ואין בהם גזירה שמא ייפול²¹⁴, אין להם חשיבות לעומת הבגד²⁴², אין להם שימוש נוסף ללבישתם²⁴³, ולכן מתבטלים לבגד בחיבור כלשהו ואין צריכים שתי תפירות כמטפחת המשמשת לדברים אחרים²⁴⁴.

יש בזה צד היתר נוסף²⁴⁵ לצאת בתוויות מכבסה, תוויות מחיר, תג רופא, וכל דבר המחובר לבגד שאין לו שום שימוש אחר מלבד תלייתו על הבגד, ואינו משמש כתכשיט.

צ] על ידי קשירה - אפילו אינה קשר של קיימא.

ציונים והוספות

(240) בכמה דפוסים: פרס. ובאור זרוע הל' שבת סי' פד אות ג: וכשהייתי אני המחבר בצרפת היינו מוליכים אופנים על הבגדים כי כן גזרו על כל היהודים בעת ההיא.

(241) נתבאר לעיל על סעיף כב שבדבר הבטל לבגד אין גזירת שמא ייפול.

(242) אף שיש מקום לומר שדברים שאין להם שימוש נוסף (שלא כמפתח או מטפחת) - בטלים בכל עניין (אפילו יש להם חשיבות כלפי הבגד), מכל מקום הם דבר זר בבגד,

ולעולם אינם כמו נוי הבגד דלהלן סעיף מה.

(243) אבל אם משמשים לדבר נוסף כמו מפתח, מסמכים וכיו"ב, גם חיבור של שני תכופות לא יועיל להם אלא אם כן ישמשו לבגד ממש כמו חגורה.

(244) כן משמעות שוע"ר ומג"א ס"ק לד, ודלא כמשנ"ב שקישר זאת עם אימת המלכות שישנה בהורדת העיגולים, וכן שהדרך לצאת בהם.

(245) ראה המבואר בזה על סעיף כג.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות סוכה/לולב - לפי לוח "רב יומי"

- 1 **י** מותר לפרוש בגד או סדין בסוכה מן הצד בשבת או
- 2 ביו"ט להגין מפני הרוח שלא יכבה את הנרות ואין
- 3 איסור משום עשיית אהל בשבת וביו"ט שאין במחיצה
- 4 משום אהל כמ"ש בס"י שט"ו.
- 5 אבל אסור לפרוס תחת הסכך אפילו אם הוא בענין שאם
- 6 לא יעשה כך לא יוכל לאכול כלל בסוכה מחמת הרוח
- 7 שיכבה את הנרות כליל שבת לפי שאין מצות סוכה דוחה
- 8 את שום איסור אפילו של דבריהם מטעם שנתבאר בסוף
- 9 סימן תקפ"ו ע"ש.
- 10 אבל מותר לפרוס על גבי הסכך אם (עיי' סי' תרכט ס"א)
- 11 הוא שאם לא יעשה כך לא יוכל לאכול בסוכה לפי שאין
- 12 כאן אהל כלל כיון שאין גובה טפח בין הסדין לסכך
- 13 שתחתיו.
- 14 אבל אם אין ברור לו שאם לא יפרוס שם סדין לא יוכל
- 15 לאכול בסוכה אפילו בחול אסור לפרוס סדין תחת הסכך או
- 16 על גבי הסכך מטעם שנתבאר בסוף סי' תרכ"ט:
- 17 **יא** אין המצטער פטור מן הסוכה אלא אם כן הוא מצטער
- 18 בדבר שדרך בני אדם להצטער בו אבל אם הוא מצטער
- 19 בדבר שאין דרכן של בני אדם להצטער מחמת דבר זה
- 20 בטלה דעתו אצל כל אדם אלא א"כ ידוע שהוא מאניני
- 21 הדעת והוא מצטער בדבר שכל אנוני הדעת מצטערין מחמת
- 22 דבר זה אבל אין כל אדם יכול לומר מאניני הדעת אני אלא
- 23 א"כ ידוע שהוא מאניני הדעת:
- 24 **יב** אע"פ שהישן בסוכה בכילה שיש לה גג רחב טפח
- 25 וגובה עשרה טפחים לא יצא ידי חובתו מכל מקום אם
- 26 יש יתושי'ן בסוכה שמצערין אותו מוטב שישן בכילה זה
- 27 משישן חוץ לסוכה לפי שיש מי שמתיר לכתחלה לישן
- 28 בכילה זו אפילו במקום שאין שם יתושי'ן אע"פ שאין הלכה
- 29 כדבריו בדבר זה:
- 30 **יג** אבל חייב בסוכה אפילו ביום ראשון ואע"פ שצער הוא
- 31 לו לישב בסוכה שהאבל חפץ להיות מתבודד להיות
- 32 טרוד בצער ובאבלו אע"פ חייב לישב בסוכה ולהסיר
- 33 האבלות מלבו בענין שלא יהיה לו צער כלל בשיבה בסוכה
- 34 אבל אם אינו יכול להסיר האבלות מלבו כגון שהמת חביב
- 35 לו מאוד ויש לו צער בסוכה שאינו יכול להיות טרוד שם
- 36 באבלות כמו בביתו שישב שם בדד פטור מן הסוכה:

לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו או לפדיון שבויים וכיוצא
בזה והגיע לשוב בעוד שלא עשה מצותו אינו צריך לטרוח
ולעשות סוכה ואפילו אם יש שם סוכה בנויה אם אינה
מזומנת לפניו אינו צריך לטרוח ולחזור אחריה ומותר לו
לאכול ולישן בבית שכל זמן שאינו בביתו והוא טרוד
במחשבת המצוה ובתיקוניה הרי זה נקרא עוסק במצוה וכל
העוסק במצוה אחת אין צריך לטרוח ולחזור אחר מצוה
אחרת בעוד שהוא עוסק במצוה זו ואף על פי שאפשר לו
לקיים שתי המצוות בלי שום שיהיו ועיכוב להמצוה שעוסק
בה מכל מקום התורה פטרתו מלטרוח ולחזור אחר מצוה
אחרת כמ"ש בס"י ל"ח.

אבל אם אינו צריך לטרוח ולחזור אחר סוכה כגון שיש סוכה
מזומנת לפניו חייב לכנוס לתוכה לאכול ולישן.

ואם אינו יכול לאכול ולישן כל כך בטוב בסוכה כמו בבית
ויהיה יגע למחר מחמת מניעת השינה ולא יוכל לעסוק
במצוה כראוי פטור מלישן בסוכה:

יט שומרי העיר ביום דהיינו כל היום הן מהלכין סביב
העיר לשמרה מגייסות הבאות עליה פטורין מן הסוכה
כל היום ומותר להם לאכול חוץ לסוכה ואפילו אם יש שם
סוכה מוכנת אינם צריכים לכנוס לתוכה לאכול אם הוא
בענין שעל ידי כן יתבטלו משמירתן אבל חייבים בסוכה
בלילה שאז אינם שומרים את העיר ואם הם שומרים בלילה
ולא ביום פטורים בלילה וחייבים ביום:

כ שומרי גנות ופרדסים שהן קבועין שם ביום ובלילה
פטורין מן הסוכה בין ביום בין בלילה ואע"פ שהן
קבועין במקום אחד כל ימי החג ואע"כ אין מחייבין אותו
לעשות סוכה במקום ההוא לפי שאם יעשה השומר סוכה
במקום אחד ידע הגנב שיש לו לשומר מקום קבוע ויבוא
ויגנוב ממקום אחר ונמצא שע"י הסוכה אין שמירתו כלום
והתורה לא חייבה לעשות סוכה אלא כמו שדר בביתו וזה
שמניח דירת ביתו בשביל שמירת ממונו מהפסד אין מחייבין
אותו לישב בסוכה שעל ידי זה יגיע לו הפסד לממונו.

אבל אם היה שומר כרי של תבואה שיכול לשמור כל הכרי
ממקום קביעתו חייב לעשות לו סוכה במקום קביעתו כיון
שלא יגיע לו שום הפסד על ידי כך ואע"פ שסוכה זו תהיה
רחוקה מן העיר בענין שאי אפשר לו להביא לשם כל כלי
תשמישו שהוא משתמש בהן בביתו מכל מקום כיון
שמניעה זו אינה מחמת הסוכה שהרי אף אם לא יעשה
בכאן סוכה לא ישתמש בכלי תשמישו שבביתו לכך אינו
נפטר מן הסוכה בשביל כך:

*

כא וכן אותן היושבין בחנות כל היום אפילו אם דרים
חוץ לעיר רחוק מן חנויותיהם שבתוך העיר אף על פי
כן חייבים לעשות סוכה אצל חנויותיהם לאכול שם ואסור
להם לאכול בתוך החנות ואם אי אפשר להם לעשות סוכה
אצל החנות צריכים לשוב לבתיהם לאכול בסוכה:

כב ישראלים השכורים אצל נכרי בחג הסוכות לעשות
בתוך כרמו את יינו פטורין מן הסוכה בין ביום ובין
בלילה לפי שהן צריכים לשמור תמיד את היין ממגע נכרי.

יד סעודת ברית מילה וכן הסעודה שאוכלין אצל היולדת
(כך היה המנהג בימים הראשונים) חייבים בסוכה
אע"פ שצד להם המקום לשבת שם ואי אפשר להם לשמוח
כראוי אע"כ יאכלו בסוכה ואותם אנשים שצד להם לא
יאכלו כלל בסעודה זו אע"פ שסעודת ברית מילה היא
סעודת מצוה מכל מקום אינה מצוה גדולה כל כך לדחות
מצות סוכה בשבילה שהיא מצות עשה של תורה:

*

טו המהלך בדרך בימי הסוכות אם הוא אוכל וישן על פני
השדה במקום שאין שם ישוב כלל אינו צריך לטרוח
ולעשות לו סוכה אפילו הוא יושב כל החג במקום אחד
בשדה ויש לו סיפוק לעשות לו סוכה במקום הזה אע"כ
אינו צריך לטרוח בשביל כך אלא אם יש שם במקום חנייתו
סוכה מוכנת עשויה לשם צל הרי זה יושב בה ואם לאו
אוכל ושותה וישן על פני השדה לפי שהסוכה היא כעין
דירת ביתו בכל השנה ואין אדם קובע דירתו במקום שאין
שם ישוב כלל:

טז אבל כשהגיע למקום ישוב אפילו הוא ישוב גוים
ורוצה לאכול או לישן שם חייב לעשות לו סוכה ויכנס
לתוכה לאכול ולישן.

במה דברים אמורים כשיש לו פנאי לעשות סוכה משעה
שהגיע לשוב עד שעת האכילה והשינה של עוברי דרכים
כיוצא בו דהיינו שאם הוא מהלך ביום ולן בלילה בשוב
ויש פנאי לעשות סוכה משהגיע לשוב עד עת האכילה
והשינה של עוברי דרכים המהלכים ביום ולגין בשוב
ומהרין לאכול ולישן בתחלת הלילה בענין שיוכלו לקום
בהשכמה לילך לדרכם אבל אם הגיע לשוב סמוך לעת
האוכל או לעת השינה של עוברי דרכים כיוצא בו בענין
שאם יטריח לעשות סוכה קודם עת האכילה והשינה של
עוברי דרכים כיוצא בו יהיה לו עיכוב בדרכו שלא יוכל
לילך למחר בהשכמה לדרכו אינו צריך לטרוח ולעשות
סוכה ומותר לו לאכול ולישן בבית.

ואין צריך לומר שאם אינו רוצה להתעכב כלל בשוב רק
לאכול ולישן ולמהר לילך לדרכו שאינו צריך לטרוח
ולעשות סוכה כיון שמחמת זה יהיה לו עיכוב בדרכו
ואפילו אם הוא הולך לדבר הרשות מכל מקום אינו מחויב
לדור בסוכה בקביעות בימי החג יותר ממה שהוא דר
בקביעות בביתו כל השנה וכשם שהוא מניח את ביתו בכל
השנה והולך לדרך כך מותר לו להניח סוכתו ולילך לדרך
וכשם שבכל השנה כשהוא בדרך לפעמים אינו אוכל בתוך
הבית כדי שלא יהיה לו עיכוב בדרכו כך מותר לו לאכול
ולישן חוץ לסוכה מפני איחור דרכו:

יז אותן ההולכים לכפרים לתבוע חובותיהם ולנים שם
בכפר כיון שמן הדין הם חייבים לעשות שם סוכה כיון
שהם שוהים ומתעכבים הרבה בכל כפר וכפר לכן אם אינם
עושים שם סוכה אסור להם לאכול ולישן שם וצריכין הם
לשוב לבתיהם בכל לילה לאכול ולישן בסוכה:

*

יח וכל זה במי שהולך לדבר הרשות אבל מי שהולך

לברך לישב בסוכה קודם שישב לאכול שהשיבה היא
המצוה שנאמר בסוכות תשבו ואע"פ שאין מצוה כלל לישב
ממש שתשבו הוא לשון תתעכבו כמ"ש ותשבו בקדש ימים
רבים מכל מקום אין לברך אלא בשעה שניכר העכבה
והקביעות דהיינו בישיבה ממש שבוה מראה עצמו שרוצה
להתעכב שם אבל כל שעומד אין ניכר כלל העכבה
והקביעות שאפשר שתכף יחזור ויצא.

וכיון שעיקר המצוה היא העכבה והקביעות היה ראוי לברך
קודם העכבה והקביעות דהיינו קודם הישיבה אלא שלפי
שעיקר המצוה שאנו מברכין עליה היא האכילה שהרי אם
יושב בסוכה ואינו אוכל אינו מברך כמו שנתבאר בס"י
תרל"ט לפיכך אין אנו חוששים אלא להקדים הברכה
להאכילה שהיא עיקר המצוה שעליה מברכין אבל לא
להקדימה לפני הישיבה והקביעות לפי שהיא לבדה בלא
אכילה אינה עיקר המצוה שעליה מברכין:

*

ג. וכל זה בליל יו"ט או בליל שבת שיש בהן קידוש היום
לכך הוא סומך ברכת הסוכה לקידוש היום אבל בשאר
סעודות החג אפילו בסעודת שבת ויו"ט שחרית שמברך על
הכוס כיון שאינו אומר קידוש היום אינו אומר לישב בסוכה
קודם שתיית הכוס לפי שצריך לסמוך ברכה זו להאכילה
שהיא עיקר המצוה שעליה מברכין:

ד. ומן הדין היה ראוי לברך ברכה זו קודם ברכת המוציא
שהרי חובת ברכה זו חל עליו מתחלה מיד שישב לאכול
וראוי להקדימה לברכת המוציא שאינה חובה עליו עד
שרוצה לטעום.

ומכל מקום נוהגים העולם לברך ברכה זו אחר ברכת
המוציא לפי שברכת המוציא היא התחלת הסעודה וראוי
העולם להתחיל בסעודה קודם ברכת הסוכה לפי שאין
מברכין ברכת הסוכה אלא בשעת סעודה ואין ברכת הסוכה
חשובה הפסק בין ברכת המוציא לאכילה כיון שברכה זו
היא מצרכי הסעודה וכל שהוא לצורך הסעודה אינו חשוב
הפסק כמו שנתבאר בסימן קס"ז:

ה. אם לא בירך שהחיינו בליל הראשון ונזכר למחר אומר
בשעה שנזכר אפילו שלא על הכוס ואם לא נזכר למחר
וגם בליל שני שכח ולא בירך שהחיינו ונזכר באחד משאר
ימי החג יברך אימתי שנזכר שברכת שהחיינו יש לה
תשלומין כל שבעה כמו שנתבאר בסימן תע"ג לענין פסח
אלא שבחג הסוכות כשהוא מברך שהחיינו צריך לברך תוך
הסוכה כדי לפטור גם את הסוכה כמו שנתבאר בס"י
תרמ"א:

חלק ד סימן תרמג סדר הקידוש:

א. אחר שחזר ש"ץ תפלת השחר נטילין הלולב ומיניו
לקיים מצות עשה של תורה שנאמר ולקחתם לכם ביום
הראשון וגו' ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו וסדר
נטילתו וברכותיו וניעונו יתבאר בס"י תרנ"א.

ומצות עשה מדברי סופרים לגמור ההלל כל שמונת ימי
החג לפי שכל יום ויום נחשב ליום טוב בפני עצמו כיון

אבל אם הוא בענין שאין צריך לשמור תמיד כגון שהיין
כבר נעשה בהכשר ומונח בחצרו של הנכרי שאין הישראל
צריך להיות יושב ומשמר תמיד אלא כשהישראל דר בחצר
זו שהיין בתוכו די בכך כמ"ש ביו"ד בס"י קל"א ולכך חייב
הוא לעשות סוכה בחצר זו ולדור בתוכה כל ימי החג:

חלק ד סימן תרמז מי הם הפטורים משיבת סוכה:

א. העושה סוכה בין לעצמו שישב בה הוא עצמו בחג ובין
לאחרים שישבו בה בחג אינו מברך על עשייתו דהיינו
שאינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סוכה כמו
שמברכים על עשיית שאר כל המצות לפי שעשייתה אינה
גמר המצוה שעיקר המצוה הוא לישב בה בחג.

אבל שהחיינו היה ראוי לברך בשעת עשייה אם עושה אותה
לעצמו שהרי היא מצוה הבאה מזמן לזמן ואם עושה אותה
לאחרים היה ראוי שבעל הסוכה שישב בה בחג יברך
שהחיינו בשעת עשייתה שעיקר הברכה נתקנה על השמחה
שיש לאדם מן המצוה שאינה תדירה ובאה מזמן לזמן
ועיקר השמחה היא לבעל הסוכה ולא להעושה הסוכה.

אבל אין אנו מברכין כלל שהחיינו בשעת עשייה אפילו אם
עושה סוכה לעצמו לפי שאנו סומכין על ברכת שהחיינו
שאומרים בקידוש היום שבלי ל"ט בשביל מצות קידוש
היום שהיא ג"כ מצוה הבאה מזמן לזמן וברכה אחת עולה
לכאן ולכאן:

*

ב. כמה דברים אמורים כשמקדש קידוש היום בתוך הסוכה
אבל אם בליל יו"ט קידש בתוך הבית אינו יוצא בברכת
שהחיינו שצריך לברך על מצות ישיבת הסוכה בברכה זו
שאומר בבית ולפיכך כשיכנס לסוכה לאכול סעודה אחרת
משאר סעודות החג צריך לברך שהחיינו אחר ברכת לישב
בסוכה אפילו אין הסוכה שלו:

חלק ד סימן תרמא שאין מברכין שהחיינו על עשיית הסוכה:

א. אם חל יום ראשון של סוכות להיות בשבת אומר הש"ץ
בערבית ברכה אחת מעין שבע ומזכיר בה שבת ואינו
מזכיר בה יו"ט כמו שנתבאר בס"י רס"ח ע"ש:

ב. אין אומרים מערבית בליל ראשון שחל בשבת ובליל
שני אומרים מערבית של ליל ראשון:

חלק ד סימן תרמב דין לילה ראשונה שחלה בשבת:

א. סדר הקידוש בליל א' של סוכות בתחלה מברך על היין
ואח"כ אומר קידוש היום ואח"כ יברך לישב בסוכה
שהרי על כרחך צריך היום להתקדש תחלה קודם שיתחייב
בסוכה ואח"כ מברך שהחיינו באחרונה לפי שברכה זו
חוזרת על קידוש היום ועל מצות סוכה כמו שנתבאר בס"י
תרמ"א ע"ש:

ב. ונוהגים שאין מדקדקים לעמוד בשעת הקידוש אלא
מקדשין אפילו מיושב ואף ברכת לישב בסוכה אומרים
אפילו מיושב.

ואע"פ שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן והיה נכון

מכאן אתה למד שצריך שיהיה אותן עלים הראויין לאגדן
ולכפותן עם השדרה מחמת שהן עדיין רכים שהרי לא
נכתבו נקודות בתורה ופירושו הוא כפות אבל אם שהה
הלולב על הדקל עד שנתקשו עליו כעץ ונתרחקו ונתפרדו
מהשדרה שכן הוא דרכן שכל מה שהן מוסיפים להתקשות
הן מתרחקים מהשדרה ואם נתקשו כל כך עד שאי אפשר
לכפותן ולאגדן עם השדרה הרי זה פסול:

ד אבל אם לא נתקשו כל כך אף על פי שכל זמן שאינן
כפותין הן עומדין מפורדין ומרוחקין זה מזה אף על פי
כן הוא כשר אפילו אם לא כפתו כלל שלא הקפידה תורה
אלא שיהא ראוי לכפותה אבל לא שיהא כפות ממש שהרי
אין אנו קורין כפות אלא כפות:

ה ומכל מקום מצוה מן המובחר שלא ליטול לולב שעליו
פרודות זה מזה אפילו אם לא נתקשו כלל אלא שמחמת
שנעקרו מעט במקום חיבורם בשדרה נתפרדו זה מזה מעט
אע"פ שאין תלוין למטה כלל אלא הן עולין למעלה עם
השדרה:

ו אבל אם הן תלוין ואינן עולין עם השדרה אלא א"כ
אוגדין אותן עמו הרי לולב זה פסול מן התורה אפילו
אם לא נעקרו העלים לגמרי מהשדרה אלא הן מחוברים עמו
מעט ואפילו אגד אותן עם השדרה אין זה הדור:

חלק ד סימן תרמ"ח דיני לולב:

שחלוק בקרבנותיו משאר ימים משא"כ בפסח שכל קרבנות
של כל הימים הן שוין לפיכך לא תקנו לגמור ההלל אלא
ביום ראשון בלבד וכל משפט ההלל והלכותיו וימים
שגומרין אותו כבר נתבאר בסי' תפ"ח ע"ש ובסי' תכ"ו[ב].

ואין אומרים אל נא לעולם תוערץ בפיוטים של יום ראשון
של סוכות:

חלק ד סימן תרמד סדר הלל כל ימי החג:

*

א ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים
וענף עץ עבות וערבי נחל וגו' ודרשו חכמים פרי עץ
שהעץ כפריו בטעם שוה ואיזה זה אתרוג שטעם עצו ופריו
שוה:

ב הדר שיהיה נאה והדר בתארו ובגידולו ועל דרך
שיתבאר בסי' תרמ"ח.

לפי שכל ארבעה מינים אלו כתובים בפסוק אחד הרי
הוקשו זה לזה ולמדוין זה מזה לפיכך כל ד' מינים אלו
צריכים להיות נאים ומהודרים בתוארם ובגידולם ועל דרך
שיתבאר:

ג כפות תמרים זה לולב שהוא גדל על אילן של תמרים
ומתוך שכתבה התורה לשון כפות ולא כתבה עלי תמרים

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת בַּמִּדְבָּר – הַפְּרָשָׁה הַחֲסִידִית

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינַי [ב]

מֹשֶׁה הוּא "שׁוֹשְׁבֵינָא דְמִלְכָּא", וְאַהֲרֹן – "שׁוֹשְׁבֵינָא
דְּמִטְרוֹנִיתָא".

וּבִיאֹר הַדְּבָר:

הִנֵּה נוֹדַע, שִׁירֵידַת נִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהַתְלַבֵּשׁ
בְּגוֹף וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית בְּעוֹלָם הַזֶּה, הִיא יְרִידָה גְּדוֹלָה לָהֶן
מִמַּעַלְתָּן וּמִמְדִּירְגָתָן שֶׁהִיוּ מְקוּדָּם לְכֵן. שְׁבַעֲוָדִין קְשׁוּרוֹת
בְּמִקְוֶה, הִיוּ "נִהְיִין מִזִּיּוּ הַשְׁכִּינָה"⁵ בְּגִי' עֵדֶן עֲלִיּוֹן
וְתַחְתּוֹן, אֶךְ הַיְרִידָה – צוֹרֵךְ עֲלֵיָהּ הִיא.

וְהִנֵּה אִמְרוּ רַ"ל (אָבוֹת ג, א): "דַּע מַאִין בָּאָתָּ, וּלְאֵן
אַתָּה הוֹלֵךְ". פִּירוּשׁ: שְׁמִקּוֹר הַנִּשְׁמָה הִיא "מַאִין" –
בְּחִינַת "גִּי' עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן", וְהוֹלֶכֶת לְקַבֵּל שְׂכָרָה – לְבָחִינַת

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינַי, בָּאֵהָל מוֹעֵד וְגו'².
שֶׁאֵן, אֶת-רֹאשׁ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, לְמִשְׁפַּחָתָם וְגו'³.
תִּפְקְדוּ אוֹתָם לְצַבָּאוֹתָם אֹתָהּ וְאַהֲרֹן (בַּמִּדְבָּר א, א-ג):
הִנֵּה "לְמִשְׁפַּחָתָם", פִּירוּשׁ: לְבָחִינַת "ע' מִשְׁפָּחוֹת"
שֶׁצִּיצָאוּ מֵע' "נֶפֶשׁ יִצְאִי יָרֵךְ יַעֲקֹב"⁴. וּבְכִי לְהָרִים וּלְיִשָּׁא
רֹאשׁ וּמוֹחִין שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַמוֹשְׁרָשִׁים בְּמִקְוֶה
חוּצָבָם – בְּחִינַת כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹתָם לְבָחִינַת "ע'
נֶפֶשׁ" הַנּוֹכַח לְמַעְלָה –

"תִּפְקְדוּ" – "אַתָּה וְאַהֲרֹן": שְׁבָחִינַת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הֵם
הַמַּעֲלִים וּמְנַשְּׂאִים בְּחִינַת כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל. וְכִמוּ שְׁכֵתוֹב
11 (תְּהִלִּים עז, כא): "נָחִיתָ כְּצֶאֱן עֲמָךְ – בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן". כִּי

4. (שמות א, ה): "כל נפש יצאי ירך יעקב שבועים נפש". נמנו בבראשית מז, ח
ואילך, ושמם: "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה, שבועים".

5. (ברכות יז, א).

6. (ועיין ב"ליקוטי הש"ס מוהא"ר ז"ל" על זה הפאמר).

1. (נאמר שבת פרשת במדבר, כ"ט אייר, מברכין החדש וערב ראש חדש סיון
תקס"ג).

2. ("באחד לחדש השני, בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר").

3. "לבית אבתם, במספר שמות כל זכר לגלגלתם. מבין עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא בישראלי".

ונמצא, הנשמה קודם שירדה בעולם הזה לקיים התורה
ומצות, כשהיתה בגן עדן העליון שהוא בבריאה, לא השיגה
כלל בחינת אצילות שבבריאה, שהרי בחינת אצילות אינו
נמשך רק על ידי תורה ומצות כנזכר לעיל. ואף הנשמות היוותר
עליונות שבגן עדן העליון, לא השיגו רק בחינת בריאה
שבבריאה.

וזהו "ישאל עלו במחשבה"¹⁰: "מחשבה" היא בחינת
בריאה, ו"עלה במחשבה" היינו הבחינה יותר עליונה
שבמחשבה, והיינו בחינת מחשבה שבמחשבה, שהיא בריאה
שבבריאה. מה שאין פן בחינת אצילות, לא השיגו כלל.

ואף על פי שבפירוש "עלו במחשבה" – באמת יש פירושים
גבוהים יותר הרבה מבחינת גן עדן שבבריאה¹¹, מכל מקום,
אחר שירדה הנשמה בגן עדן, קודם ירידתה בגוף היא בבחינת
בריאה, אבל על ידי ירידתה בעולם הזה בקיום התורה ומצות,
נמשך להם "זיו תורתן ועבודתן", שהוא הארת מ"ד ראצילות
ממש.

לכך, גם כשנמשך לה גילוי זה אפילו רק בגן עדן התחתון,
שהוא בעשייה, הרי זה כענין האצילות שנמשך ומתלבש
בפנימיות העשייה, שהוא גבוה יותר אין קץ מהבחינה היוותר
גדולה שבגן עדן העליון מצד עצמו, שהוא כענין בחינת
בריאה שבבריאה כנזכר לעיל¹².

וענין התלבשות אצילות ממש בעשייה – יש לצייר
מבואת משה רבינו עליו השלום, שהיה מאיר בו אפילו בחינת
אצילות העליון ממש, עם היותו מלוכש בגוף שמעשייה
הגשמיות¹³.

וכמו שכתב ב"שערי קדושה" להר"ו חלק ג', שער ו',
שנבואת משה רבנו עליו השלום היה מאצילות ממש דרך
מעבר הבריאה¹⁴.

אף איר ובמה תתגדל מעלת התשובה ומעשים
טובים כל כך?

"אן" שהיא גן עדן התחתון. כי אן הוא מלשון "אנה",
שהוא נופל על דבר שיש בו מקום וגבול, כמו "אנה פניך
מועדות" (ביחזקאל סימן כ"א, כא), דהיינו בחינת גן עדן
התחתון, שהוא בבחינת מקום וגבול, כמאמר רז"ל בפרק
ט' דפסחים (צד, א): ה'עולם – אחד מושבים בגן כו" – ואם
כן, מהו היתרון והמעלה?

אלא הענין, שתכלית ירידת הנשמות לא היתה
בשביל קיבול שכרן בעולם הבא בלבד, אלא הירידה
היא צורך עליה גם בעודן בעולם הזה, מלובשות בגוף
הגשמי.

והוא ענין מאמר רז"ל: "פה שעה אחת בתשובה
ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא". כי
כל חיי העולם הבא הוא ש'נהנין מזיו השכינה', ואין
זה אלא "זיו כו", מה שאין בן "תשובה ומעשים טובים"
נקרא בזוהר: "לאשתאבא בגופא דמלכא"⁷.

והנה, עם היות כי עיקר גילוי בחינה זו יהיה לעתיד, ועל
זה אמרו: "עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש". מכל מקום,
הארה מבחינה זו מאיר גם בן בגן עדן. וכמו שכתוב ב"ספר של
בינונים" פרק ל"ט, בשם הזוהר: "ונהנין מזיו השכינה כו", והוא
זיו תורתן ועבודתן ממש כו".

ולפי זה יש לומר, ש"זיו תורתן ועבודתן" המאיר בגן עדן
התחתון – הוא הגבה מאוד נעלה מהבחינות שהשיגה הנשמה
אפילו בגן עדן העליון קודם ירידתה בעולם הזה.

והוא מוכן, על דרך מה שכתוב ב"ספר הגלגולים" פרק
עשרים: שבחינת אצילות ממש מתלבש בבי"ע בפנימיותם,
ואצילות של פנימיות העשייה, הוא גדול לאין קץ יותר
מהבחינה היותר גדולה של הבריאה שמבחינת עצמה.

והנה, גן עדן העליון הוא מבריאה, ועל ידי תורה ומצות
ממשיכים מ"ד ראצילות, כמו שנתבאר⁸, שהמשכת האצילות
בבי"ע נעשה על ידי תורה ומצות דוקא. עיין שם.

7. (זוהר חלק א', ר"ז, ב').

קדם."

11. כמו שנתבאר על פסוק "יונתי בחגי הסלע" (לקמן שיר השירים טז,
ד.) ובשאר דוכתי.

12. ועיין מה שנתבאר על פסוק "מי מנה" (לקמן בלק טז, ד.) כענין
אף עשיתיו" (שעריהו מג, ז): אף – מרבה בחינת רביעית, והוא
גילוי אור האצילות שאינו נמשך ומתגלה כי אם על ידי
ירידת הנשמה בעולם הזה דוקא. עיין שם.

13. ועיין מה שנתבאר מזה בבאור על פסוק "שוש אשויש כו" (לקמן
נצבים מט, ב ואילף).

14. ועיין מה שנתבאר עוד מענין התגלות זיו השכינה שבגן עדן
התחתון על ידי מעשה המצות – בפרשת שלח, על פסוק "ועתה יגדל
נא כו". עיין שם (לקמן לט, ג).

(ועיין בפרשת יתרו על פסוק "זכור את יום השבת" (תורה אור עא, א
ואילף). ובשיר השירים על פסוק "אני ישנה", מענין פירוש
"לאשתאבא בגופא דמלכא" (לקמן שיר השירים לד, ב).

8. הובא ב"תורה אור" פרשת חיי שנה, בדבור המתחיל "עין מה
שכתב ב'עין חיים" (ראה שם טז, ד). וכן הוא בהרמ"ז ריש פרשת
משפטים.

9. בדבור המתחיל "עין מה שכתב ב'עין חיים" הנ"ל. ובפרשת
בראשית, בבאור על פסוק "כי כאשר השמים החדשים כו".

10. (בבראשית רבה א, ד: האבות, וישראל, ובית המקדש, ושמו של משיח,
עלו במחשבה להבראות. בפסיקתא וזוהרא (לקח טוב) בראשית ג, כד:
"ישראל, עלו במחשבה להבראות. שנאמר (תהלים עד, ב): זכר עדתך קנית

והיינו שיהיה בבחינת צמאון כארץ מדבר וציה כו',
שהיא "ארץ מלחה" (תמיהו יו, ו), "לא ורועה" (תמיהו ב, ב),
ולא יצמח בה כל עשב²². לפי שאין בה חיות של כח
הצומח.

וכך ישים האדם אל לבו, שאפילו כל העולמות
עליונים, מירש כל דגין כו' - הם בחינת מדבר ושמוון,
ובחינת דומם ממש, שאין בהם חיות כלל לגבי הקדוש
ברוך-הוא. כי (נחמיה ט, ו): "אתה עשית את השמים ושמי
השמים כו', ואתה מחיה את כולם", שהוא הוא יתברך
חיות כל העולמות, ו"אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), ו"אפס
זולתו", ו"היו בלא היו" (עובדיה א, טו). ולזאת תכלה אליו
נפש כל חי²³, לרבה בו יתברך, חיי החיים ברוך-הוא.

וכמו שכתוב²⁴: "לאהבה את ה' אלהיך [...] כי הוא
חיך", פירוש: שאין חיך - אלא הוא. וכדכתיב (דברים לב,
לט): "ראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי". אלא
שמקרא זה - על לעתיד נאמר, שאז יאמרו "ראו עתה
כי כו'", בבחינת ראיה חושית ממש, כדכתיב (ישעיהו מ, ה)
"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר כו'", וכתיב (ישעיהו נב, ח): "כי
עין בעין יראו וגו'".

מה שאין כן עכשיו בזמן הגלות, הוא בחינת הצמאון
לבוא לבחינה ומדריגה זו, שיהיה בחינת ראיה חושית,
כמו שכתוב (תהלים מב, ג): "צמאה נפשי לאלקים לאל חי,
מתי אבוא ואראך וגו'".

והנה כתיב (תהלים קו, ד-ו): "רעבים גם צמאים, נפשם
בהם תתעשף. ויצעקו אל ה', בצר להם כו'", שמבחינת
הצמאון, עד שנפשו עליו "תתעשף", נולד בחינת
הצעקה בלב על ההיפך, כי צר לו מאד הגלות, ומאסר
הגוף הגשמי.

והיינו, כי בשומו ללבו שאין חיות אמיתי לכל
הנבראים, ואפילו לעולמות עליונים, אלא "אתה" הוא
המחיה כו' ואי לזאת ישים אשם נפשו²⁵, איך שהוא רחוק

הנה, הוא על ידי ב' בחינות - "במדבר סיני", ו"באוהל
מועד":
בחינת מדבר הוא מה שכתוב (שיר השירים ד, ג): "ומדברך
נאודה" - מלשון דיבור.

כי הנה "דבר ה'" - "זו גילוי שכינה כו'",
ובשמותלפשת בבי"ע נקרא "מדבר" בתוספת אות מ
פתוחה, לפי שאז יש פתח ומבוא לחיצונים, הם
הקליפות וסטרא אחרא - לינק ולקבל חיות ממנה
בהתלבשותה בע' שרים כו'.¹⁵ מה שאין כן סתומה -
עלמא דחירות - חירות ממלאך המות כו'.¹⁶

שבזמן שבית המקדש היה קיים - נקרא "מדבר"
מלשון "ידיב עמים כו'" (תהלים מז, ד), שכולם היו מוכנעים
תחת הקדושה. והנשמות ישראל היו "ממשלותיו"¹⁷.
אבל בזמן הגלות, הנה אמרו רז"ל¹⁸: "גלו כו' שכינה
עמהם". ונקרא "מדבר" - כארץ מדבר וציה¹⁹ בביכול.

והנה, כשם שהוא בכללות העולם, כך הוא בפרטיות
בנפש האדם: שבזמן הגלות, הנה גם ניצוץ אלקי
שבנפש האדם הוא בגלות ומאסר הגוף הגשמי,
ב"מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש" בהבלי
העולם. וירידת ניצוץ אלקי בגלות הנה - הוא צורך
עליה. דהיינו, כדי לברר ולהפריד הרע שבנפש-הבהמית
מלבושי נוגה כו', (כי הנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה כו'),
כמו שנתבאר במקום אחר.

וצריך להיות עליה זו גם כן בבחינת "מדבר", דהיינו
על ידי דיבור התפלה ברשפי אש וצמאון כו', וצעקת
הלב, כמו שכתוב (איכה ב, יח): "צעק לבם כו'".

כי כל זמן שאינו מעורר את האהבה בתפלה, ברשפי
אש עד שתחפץ²⁰ להתפשט מלבושיה שבנוגה, הנה
האדם בטבעו מעורב טוב ורע, ואף שאינו עושה רע
בפועל ממש - הוא מחמת שהרע ישן אצלו, אך אף על
פי כן, בטבעו הוא בכחו בתולדתו, עד שיפרידנו ברשפי
אש²¹ האהבה.

15. ונעין בזהר חלק א', דף ו', עמוד ב'.

16. (שיר השירים רבה ח, ו). ונעין בזהר ריש פרשת שלח (קנו, ב), בענין
"לסרבה המשורה", וב"מקדש מלך" שם (קנו, ב).

17. (תהלים קיד, ב): "ישראל ממשלותיו".

(ועל דרך זה אמרו רז"ל פרק ג' דראש השנה, דף כ"ג, על פסוק
(ישעיהו מא, יט) "אתן במדבר ארז כו'": "ואין מדבר אלא
ירושלים").

18. (מגילה כט, א). ספרי מסעי לה, לד).

19. (חושע ב, ה): "ושמתיך כמדבר ושתה כארץ ציה". ישעיהו לה, א: "מדבר
וציה".

20. (על פי "שיר השירים ב, ז": "תעוררו את האהבה עד שתחפץ").

21. (וכמו שנתבאר במקום אחר - על פסוק "מצרף לכסף וכור לזהב,
ואיש לפי מהללו" (ראה תורה אור קיא, ג. ועוד)).

22. (על פי דברים כט, כב): "ולא יעלה בה כל עשב".

23. ("נפש כל חי" - איוב יב, י).

24. (דברים ל, כ): "לאהבה את ה' אלקיך, לשמע בקלו ולדבקה בו, כי הוא חיך,
ואך ימיר".

25. (על פי ישעיהו נג, י: "תשים אשם נפשו").

השמים והמים אשר מעל השמים" (תהלים קמח, ד), "יהללו
את שם ה' כו" (שם, יג) – בחינת "שמו" בלבד, וגם בחינת
"שמו" הוא "נשגב" – בבחינת "לבדו", ד"לית מחשבה
תפיסא ביה כלל, רק "הודו", וזיוו של שמו – "על ארץ
ושמים כו" (שם). כמו שנתבאר במקום אחר.

וכן על דרך זה היא ברכת "יוצר אור כו", איך
שהמלאכים אומרים "קדוש כו", שהוא קדוש ומובדל כו,
ואין ערוך אליו יתברך – יותר ממה שאין ערוך בחינת
דומם לגבי בחינת אדם בעל שכל, חי ומדבר כו, כמו
שנתבאר במקום אחר³³.

ומזה יובן דאפילו בחינת מדבר העליון (דלקמן), בחינת
"ולא ישב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), שעליו נאמר (דברים ח, טו):
"במדבר הגדול והנורא, עם כל זה, לגבי אינסוף ברוך-הוא
במדבר ובשמימה ממש יחשב.

וכמו שנתבאר גם כן על פסוק (שיר השירים א, ה) "שחורה אני,
מענין "כתר-עליון, אף על גב דאיהו אור צח אור מצוי-צח –
אובקמא הוא לגבי עילת העילות כו". עין שם. (לקושי תורה שיר
השירים ב, ב, ד, ו).

וכל זה הוא ענין הגדלת הצמאון ממשה למעלה,
והוא בחינת "מדבר סיני כו"; עד ברכת "אהבת עולם
אהבתנו", שברכת "אהבת-עולם" היא המשכה
מלמעלה למטה – לרוות הצמאון כו³⁴, ונקראת בחינת
"אהל מועד".

ב וביאור הענין:

כי הנה מלת "מועד" – מלשון "ונועדתי לך שמה"³⁵.
והנה, "ונועדתי" אותיות "ונועדתי"³⁶, שהוא לשון
התקשרות והתחברות – מלשון "והאדם ידע כו" (בראשית
ד, א), דהיינו, המשכת יחוד אינסוף ברוך-הוא למטה,
שיהא שורה ומתגלה בנפש האדם – יחודו יתברך
האמיתי, איך הוא ממלא כל עלמין בשוה, ואפילו
"מלא כל הארץ הלזו, הוא כבודו"³⁷ יתברך כו, כי הוא
חיי החיים ברוך-הוא, ו"אין עוד מלבדו כו".

32. (תרגום: באתו מדבר של לחש בשפתים היא עולה).

33. (ועיין מה שנתבאר בפרשת ויחי על פסוק "אוסרי לגפן" (תורה אור
מה ב ואילך). ובפרשת בשלח על פסוק "אשידה", בפירוש "אדון
הנפלאות" "עושה פלא" (שם סג, א). ובפרשת משפטים, סוף דבור
המתחיל "ענין בספר של בינונים פרק מ"ו" (שם ע, ד בהגהה).

34. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "וארשתיו לי לעולם כו" (לקמן ח, ב)).

35. "ונועדתי לך שם" – שמות כה, כב).

36. (ועיין מה שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "שאו את ראש כו
לגלגלתם" (לעיל א, ב ואילך). ועיין מה שנתבאר ריש פרשת ואתא סוף
דבור המתחיל "וארא", מענין "נועדתי" (תורה אור נה, א).

37. "מלא כל הארץ כבודו" – ישעיהו ו, א).

מה' בתכלית הריחוק, ו"חיינו אינן חיים"²⁶, אלא חיי
ההבל.

וזהו "במדבר סיני" – שירדה שגאה על הרע²⁷,
שמחמת בחינת המדבר וצמאון גורם לעורר שגאה על
הרע להיות צעקת הלב וכו', כנזכר לעיל.

ובזה יובן מה שתקנו התפלה בזמן חורבן בית המקדש
דוקא, כי בזמן שהיה בית המקדש קיים – לא היתה
שליטה וממשלה להרע שמקליפות וסטרא-אחרא
לידבק באדם כל כך, ו"יתפרדו כל פעלי און כו" (תהלים
צב, י). אבל בזמן חורבן בית המקדש, "עת אשר שלט
כו"²⁸, תגבורת היצר-הרע ונפש-הבהמית – צריך
להפריד על ידי התפלה דוקא, ברשפי אש וצמאון,
יצעקת הלב כו, כנזכר לעיל.

ותיקנו להתפלל בכל יום, כי בכל יום יצרו של אדם
מתגבר עליו²⁹, וצריך להוסיף אומץ כו, ועל בחינת
תפלה זו נאמר (שיר השירים ד, ג): "ומדברך נאנה", דהיינו,
בשעולה בבחינת מדבר וצמאון כו.

(וזהו הא דאיתא בזהר חלק ג, פרשה אחרי, דף ע"ב א' על
פסוק (בראשית לח, כד) "הוציאנה ותשרף": "בשלהובי טיהרא
בגלותא"³⁰. דהיינו, שמחמת "הוציאנה – בגלותא", שהוא
בחינת מדבר, "ארץ ציה ועיף בלי מים" (תהלים סג, ב) – תגדל
בחינת הצמאון והאהבה, ב"חילא יתיר" דבחינת השובה.
וזהו "ותשרף" – היינו רשפי אש האהבה. וכענין בחינת
ה"שרפים", המבואר על פסוק "ונקדשתי בתוך"³¹.

וזהו "ומדברך נאנה" – וכענין "שחורה אני" (שיר השירים א,
ה), ועל ידי זה דייקא – ו"נאנה" (שם). כמו שנתבאר במקום אחר.
וגם: "ומדברך נאנה" – היינו הדיבור של התפלה והתורה.
ענין בזהר חלק א', ויחי, דף רמ"ו, עמוד ב'. ובדף י"ד, סוף עמוד
א': "בהוא מדבר דלחישו דשפון – איהי עולה כו"³²).

והנה, על דרך זה נתקנו כל פסוקי דזמרה – כדי
לעורר ולהגדיל בחינת הצמאון ב"קרב איש ולב עמק"
(תהלים סד, ז), בשומו ללבו איך אפילו השמים ו"שמי

26. (לשון הנקרא ביצה לב, ב).

27. "מאי הר סיני? הר שירדה שגאה לאומות העולם עליו" (שלא קבלו בו
תורה). שבת פט, א ורש"י.

28. "האדם באדם לרע לו" – קהלת ח, טו)

29. (סוכה נב, א"ב: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו,
ה) 'רק רע כל היום'. אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל
יום ומבקש להמיתו שנאמר (תהלים לו, לב): 'צופה רשע לצדיק ומבקש
להמיתו'").

30. (תרגום: בשלהבת הצהרים בגלות).

31. (לעיל אמור לב, ב). ועיין מה שנתבאר על פסוק (תהלים קיח, ז): "ואני
אראה" (לקמן שמיני עצרת פח, א).

ממש, ויחוד אור אין-סוף ברוך-הוא בנפשו ממש. והנה, 36
יחוד זה הוא יחוד נפלא ועצום שאין כמוהו בגשמיות, 37
ולכן נקרא "לאשתאבא בגופא דמלכא" ממש⁴². 38

ג והנה ב' בחינות אלו, שהם "מדבר סיני" ו"אוהל 39
מועד", הם נעשים ונמשכים על ידי בחינת משה ואהרן: 40
בי משה – "שושבינא דמלכא", פירוש: כמו על דרך 41
משל שושבינו של החתן, שמוליך את החתן למקום 42
הכלה, כך משה רבינו עליו-השלום הוא הממשיך 43
בחינת יחוד אור אין-סוף ברוך-הוא למטה, שיהא שורה 44
ומתגלה בנפש האדם, שיהיה בבחינת "אוהל מועד" כו'. 45

ו"אפתשטותא דמשה בכל דרא", שהוא מ"שבעה 46
רועים" כו', הוא בחינת משה – "דעת ה'". דהיינו, לידע 47
את ה', שהוא חיי החיים, ו"אין עוד מלבדו" כו'. וכמו 48
שכתוב (דברי הימים א' כח, ט): "דע את אלקי אביך ועבדוהו". 49
ובחינת דעת אינה הידיעה לבדה, אלא דעת מלשון 50
הרגשה, שהיא ההרגשה בלב, שיכיר וירגיש באלו 51
רואה לעיני בשר בראיה חושיית ממש. וכמו שכתוב 52
(דברים לב, לוט): "ראו עתה, כי אני אני הוא, ואין אלקים 53
עמדי". 54

והגם שמקרא זה, נאמר על לעתיד – שאז יאמרו 55
"ראו עתה כי אני" כו' בפזר לעיל⁴³, מכל מקום, כח זה 56
יש בכל נפש ונשמה מישראל – ביניקתה מנשמת משה 57
רבינו עליו-השלום – לקשר מחשבתו בה' בקשר אמין 58
וחזק, כמו שהיא מקושרת בדרך גשמי שרואה בעיני 59
בשר כו', אלא שצריכה ליגיעה רבה כו'. כמו שכתוב ב"ספר 60
של בינונים", פרק מ"ב⁴⁴. 61

ואהרן – "שושבינא דמטרוניתא", פירוש: 62
"מטרוניתא" היא בחינת כנסת-ישראל, מקור נשמות 63
ישראל, ולהעלות נשמות ישראל, ולקשרם בה' ולדבקה 64
בו יתברך, חיי החיים ברוך-הוא – הוא על ידי אהרן, 65
שהוא גם כן מ"שבעה רועים" כו', הממשיך לכללות 66
נשמות ישראל להיות התפעלות הנפש – בחינת "מדבר", 67
וצמאון ורשפי אש כו'. 68

כי עבודת אהרן הוא "העלותך את הנרות" (במדבר ח, 69
ב). פירוש: "הנרות" הם הנשמות, כי "נר ה' – נשמת 70

ולזאת תהיה שמחת הנפש גדולה לאלקים³⁸, 1
להתענג על ה'³⁹ בבחינת אהבה-בתענוגים, מפני קרבת 2
ה' ודבקותה באלקים חיים, תחת אשר היתה צמאה 3
ומתי אבוא ואראה כו'" (תהלים מב, ג), והרונה את נפשה 4
בגילוי יחוד זה, ו"השביע נפש שקקה כו'" (תהלים קז, ט). 5

ובדכתיב (תהלים ק, ב): "עבדו את ה' בשמחה", ובתיב 6
(דברים כח, מז): "תחת, אשר לא עבדת את ה' אלקיך 7
בשמחה ובטוב לבב, מרב כל". ו"מרום כל" פירוש: יותר 8
מכל התענוגים – אפילו רוחניים, בחינת גן-עדן העליון 9
כו'⁴⁰. 10

אך איך הוא דרך יחוד אין-סוף ברוך-הוא למטה 11
בנפש האדם – מאחר ד"לית מחשבה תפיסא ביה כו"? 12
אך הנה הוא באמת על ידי בחינת "אוהל", וזהו 13
"אוהל מועד". 14

והענין: 15
כמו שכתוב (ישעיהו נא, טז): "ובצל ידי כסיתוך כו"⁴¹, 16
בחינת צל ולא אורה נגלית. והיינו על ידי בחינת רמ"ח 17
פיקודין, שהן "רמ"ח איברים דמלכא". ונקראים 18
"איברים" על דרך משל – כמו איברי הגוף שהם בשר, 19
גידיים ועצמות; ובאין מליחה סרוחה, ואף על פי כן 20
שורה ומתלבש בהם חיות הנפש; 21

כך הם על דרך משל הרמ"ח מצות, שאף שהם 22
מלוכלשים בענינים גשמיים – סדר זרעים ומועד כו', אף 23
על פי כן שורה ומלוכלש בהם אור אין-סוף ברוך-הוא 24
ממש, לפי שהן הן חכמתו ורצונו יתברך, והוא יתברך, 25
ורצונו, וחכמתו – הכל אחד כו'. 26

והנה, כמו למשל אחד האוהב את חבירו, שמפני 27
אהבתו הוא מחבקו בגופו או בידו, הנה זה ודאי שלא 28
מפני אהבת הגוף עצמו או היד עצמה ממש, הוא 29
מחבקו. אלא מפני שאוהב פנימיותו וחיותו, הוא מחבקו 30
בגופו או בידו, מפני שאי אפשר לו לתפוס בפנימיותו 31
וחיותו בלבד; 32

כך על דרך משל, הנה בתיב (שיר השירים ב, ו): "וימינו 33
תחבקני", שהיא התורה, הנקראת ימינו של הקדוש 34
ברוך-הוא. וכן כשהאדם דבוק בתורה, הרי זה קרבת ה' 35

38. (גדולה לאלקים" – יונה ג, ג).

39. (תתענג על ה'". – ישעיהו נח, יד)

40. וענין מה שנתבאר על פסוק "להקריב לי במועדו" (יסודר" לא, ג ואילך).

41. (וענין מה שנתבאר מענין זה על פסוק "ביום השמיני עצרת" דרוש השני (שמיני עצרת פד, ב).

42. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מה טובו אוהליך יעקב" (לקמן

בלק עה, ד).

43. (וענין בגמרא: פרק ו' דפסחים, דף ס"ח, סוף עמוד א'. סנהדרין, דף צ"א, עמוד ב'. זהר: חלק א', פרשת לך לך, דף פ"ז, עמוד ב'. חלק ב', משפטים, ק"ח, ב').

44. (וענין מה שנתבאר על פסוק "ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (לעיל ויקרא ב, א)).

ועיין מענין זה עוד, בזהר חלק ג', בהעלותך קנ"ב, עמוד ב.
ומה שכתוב שם: דאי תימא כו', לאו הכי כו', ומאן דנטיל יסודא
בקדמיתא כו'⁵³ – יובן למשכיל ממה שנתבאר על פסוק "קחו
מאתכם תרומה" בפרשת ויקהל, בענין בחינת אתכפיא, שיש בה
בחינה שהוא למעלה מבחינת אתהפכא⁵⁴.
**ד ועם כל הנזכר למעלה, יובן מה שכתוב "שאו את
ראש כו'":**
כי הנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה⁵⁵: "אין קורין
אבות אלא שלשה, שהם: אברהם, יצחק ויעקב". ומדתו
של אברהם היא האהבה, ושל יצחק היא היראה – "פחד
יצחק" (בראשית לא, מב), ומדתו של יעקב היא הרחמנות
שכלולה משתיקתו כו'.
והנה, מדת הרחמנות היא נמשכה מבחינת ה"דעת",
כמו שאנו רואים בחוש, שטבע התינוק להיות אכזרי לפי
שאינו בו דעת.
וכן הוא ענין מה שכתוב (תהלים קג, יג): "ברחם אב על
בנים" ולא "ברחם אם כו' – מפני ש"נשים דעתן קלה",
מה שאין בן האיש, מפני שדעתו רחבה יותר – הוא
מרחם ביותר.
וכשם שהוא לענין ה"מרחם", כך הוא לענין "מי
שצריך לרחם עליו". וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה:
"כל מי שאין בו דעה – אסור לרחם עליו", לפי שאין
הרחמנות נופל אלא על מי שיש בו דעת.
והנה, מדת הרחמנות של יעקב, לעורר רחמים רבים
אפילו על עולמות עליונים, מחמת "דעת ה'" כו', כי הוא
חיי החיים, ו"אין עוד מלבדו כו'". והרי הרחמנות שנה על
עולמות עליונים, מריש כל דרגין – כמו על התחתונים
ממש, מאחר שכולם בחינת מדבר ושמוזן כו', ו"כולא
קמיה – בלא חשיב", שהוא מחיה את כולם בשוה,
ומעלה ומטה שוין אצלו כו'.
אך בהשתלשלות והמשכת המדרגות, נמשך מבחינת
יעקב – בחינת "ב שבטים: שבט" – לשון "המשכה", כמו
"בוכבא דשביט". והוא כמו למשל ענפי האילן שנמשכו

אדם" (משלי כ, כו), ועל ידי אהרן – היתה הדלקתם
והתלהבותם ברשפי שלהבת כו'⁴⁵
אך עוד אחת היא⁴⁶:
כי הנה אי אפשר לבוא לבחינות ומדרגות אלו, שהם
בחינת "מדבר סיני" ו"אוהל מועד" כו', שהוא ענין צאת
הנפש מנרתיקה, מלבושי נוגה כו', ושמחת הנפש בה'
עושה כו'⁴⁷ – עד שיפריד מנפשו, קודם, חלאת טומאת
הרע גמור שמשלש קליפות הטמאות לגמרי, דהיינו,
להיות "סור מרע" גמור בפועל ממש. והוא ענין יציאת
מצרים.
וזהו "באחד לחודש השני בשנה השנית, לצאתם
מארץ מצרים כו'" (במדבר א, א): כי בחינת "חודש" ובחינת
"שנה" – הכל אחד. וצריך להיות בבחינת "שנית"
מציאת מצרים. דהיינו, אחר שיהיה סור מרע גמור
בתכלית, ואזי יכול לבוא לידי בחינת ומדרגת "מדבר
סיני" ו"אוהל מועד" כו', על ידי בחינת משה ואהרן כו',
בנזכר לעיל.
(ובמדרש במדבר רבה (פרשה ג', דף ר"ד, עמוד ד') איתא:
שלא יצאו ישראל ממצרים אלא בזכות "אוהל מועד". היינו, כי
"אלמלא עזרו – לא יכול לו"⁴⁸. ועזר זה הוא בזכות בחינת
"אוהל מועד" הנ"ל.
ועיין בזהר חלק ג' פרשת במדבר ק"ז ב':
'באחד לחודש השני בשנה השנית' (במדבר א, א): כולא חד,
והאי אקרי חדש זיו⁴⁹ – רמז לההוא ירחא ושתא דנהיר
לסיהרא⁵⁰.
והיינו, שהבחינה ראשונה דיציאת מצרים "בחדש
הראשון", זהו בחינת "סור מרע" (תהלים לד, טו), והוא בחינת
ומדרגת אתכפיא סטרא אחרא. וזהו "סוד הסודות". ואחר כך
החדש השני נקרא "חדש זיו"⁵¹ – דנהיר לבחינה ראשונה.
דהיינו, לבוא לבחינת 'אתהפכא חשוכא לנהורא', שזהו ענין
"מדבר סיני כו'", רשפי אש וצמאון כו'.
והן הן גם ב' בחינות – "חצר החיצונה" ו"חצר
הפנימית"⁵².

51. ("בחדש זו הוא החדש השני" – מלכים א' ו, א).
52. עיין מה שנתבאר על פסוק (אסתר ה, ב) "ויושט המלך לאסתר"
(תורה אור צד, א).
53. (שאם תאמר כו' – לא כפי ומי שלוקח יסוד בתחלה).
54. ועיין מה שנתבאר בשיר השירים על פסוק "קול דודי כו'", בענין
"מקפץ על הגבעות" (לקוטי תורה שיר השירים טו, א).
55. (ברכות טז, ב. ושם נסקן. ראה לקוטי שיחות. חלק ד' עמוד 1068 הערה 12.
חלק י' עמוד 97 הערה 48).

45. כמו שנתבאר במקום אחר.
46. (על פי חגי ב, ו: "עוד אחת מעט היא").
47. ("ד' עושה" – ירמיהו לג, ב).
48. ("יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום... ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו
אין יכול לו". קידושין ל, ב).
וכמו שנתבאר מזה על פסוק "אני הו'ה אלקים אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים" – בפרשת שלח (לקט מן, ב).
49. (מלכים א' ו, א).
50. (הכל אחד. וזה נקרא חדש זיו – רמז לאותו חדש ושנה שמאיר ללכנה).

יג, יח): "וַיִּתֵּן לָהּ רַחֲמִים וְרַחֲמָךְ כִּי".
 37 וכן אָנוּ אוֹמְרִים בְּכִרְפָּת "אַהֲבַת עוֹלָם": "אַבִּינוּ אָב
 38 הַרְחֵמֵנוּ, הַמְרַחֵם, רַחֲסָנָא עֲלֵינוּ, וְתֵן בְּלִבְנוּ בִּינָה כִּי".
 39 וְאֵין זֶה מִצַּד הַנֶּפֶשׁ עֲצֻמָּה, לְפִי הַשְׁתָּהּ – שֶׁהָרִי זֶה מִצַּד
 40 בִּישׁוּל הַהִשְׁגָּה, וְהַשְׁגַּת הַנִּבְרָאִים כִּי; וְהוּא מִבְּחִינַת "דַּעַת
 41 ה'", מִבְּחִינַת מִשָּׁה רַבִּינוּ עֲלִיּוֹהֵי הַשְּׁלוֹם כִּי⁶³.
 42 וְהִנֵּה, ג' בְּחִינּוֹת וּמִדְּרָגוֹת שֶׁל ג' מִינֵי רַחֲמָנוֹת הַנִּזְכָּר
 43 לְמַעְלָה, הֵם כְּסֶדֶרִין מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, אֶךְ בְּדִי לְהַעֲלוֹת
 44 נֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִטָּה מֵהֶם, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת
 45 כְּסֶדֶרִין מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. דְּהֵינּוּ, תַּחֲלָה "לְמַשְׁפּוֹתֵם" –
 46 בְּחִינַת ע' נֶפֶשׁ, וְאַחֵר כֶּף "לְבֵית אָבוֹתֵם" – בְּחִינַת בְּנֵי
 47 יַעֲקֹב, וְאַחֵר כֶּף לְמִדְּרַגַּת "יַעֲקֹב" כִּי.
 48 (וְאַפְשָׁר לומר, שֶׁכַּנֵּגֶד זֶה מִזְכִּירִים וּמַעֲוָרִים בְּשִׁלְשָׁה
 49 מְקוֹמוֹת בַּתְּפִלָּה הַתְּעוֹרְרוֹת רַחֲמִים. הֵינּוּ:
 50 הָאֶחָד: בְּפִסְקֵי דְזֻמְרָה – כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים "וְהוּא רַחוּם כִּי"
 51 (תַּהֲלִים ע"ה, לח), "זָכַר רַחֲמֵיךְ כִּי" (תַּהֲלִים כ"ה, ו), וְכֵן בְּ"בְּרוּךְ שְׁאוּמֵר"
 52 – "בְּרוּךְ מִרְחֵם כִּי", וְכֵן בְּ"אַשְׁרֵי" – "חֲנוּן וְרַחוּם הָיָה" (תַּהֲלִים
 53 קמ"ה, ח).
 54 הֵב: בְּכִרְפָּת "יִצְחָר אור" – "בְּרַחֲמֵיךְ הִרְבִּים רַחֵם עֲלֵינוּ".
 55 הֵג: בְּ"אַהֲבַת עוֹלָם" – "אַבִּינוּ אָב הַרְחֵמֵנוּ כִּי".
 56 שֶׁכָּל זֶה, הַתְּעוֹרְרוֹת ג' בְּחִינּוֹת רַחֲמִים הֵנ"ל – כְּסֶדֶרִין
 57 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, לְפָנֵי קְרִיאַת־שְׁמַע, שְׂיוֹכֵל לְבָאוּ לומר קְרִיאַת־
 58 שְׁמַע, בְּחִינַת "אַחַד – וְאַהֲבָתָ כִּי".
 59 וְהִנֵּה, זֶהוּ עֵינֵן "סְפִירַת הָעוֹמֵר": לְהַמְשִׁיךְ בְּ"שִׁבְעָה
 60 שְׁבוּעוֹת"⁶⁴ – בְּחִינַת הַרְחַמְנוֹת מִבְּחִינַת ע' נֶפֶשׁ כִּי, עַד יוֹם
 61 חַג הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁאָז הוּא זְמַן מִתְּחִילתוֹרָה, שֶׁ"עַל כָּל דְּבוּר,
 62 פָּרַחָה נִשְׁמָתָן כִּי", שֶׁהוּא גִילּוֹי בְּחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה" –
 63 שֶׁלְּמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת ה"דַּעַת" כִּי. וְהִיא הִיא בְּחִינַת
 64 "עֲבוּדַת מַתָּנָה כִּי" (בַּמִּדְּבָר י"ז, ז), וּבְחִינַת "אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה"
 65 כִּי.
 66 וְזֶהוּ "לְגַלְגּוּלֹתֵם" – שֶׁהוּא עֵינֵן גִּלְגּוּלֹת, שֶׁהִיא
 67 הַחוּפְפָּת עַל הָרֹאשׁ וּמוֹחִין – שְׂאִינָה יְכוּלָה לְהַתְּלַבֵּשׁ
 68 בָּהֶם. :

1 מִן הָאֵילָן. שְׁמַמְדַּת רַחֲמָנוֹתוֹ שֶׁל בְּחִינַת יַעֲקֹב נִמְשָׁךְ
 2 מִדַּת רַחֲמָנוֹת אַחֲרֵת שֶׁל בְּחִינַת י"ב שְׁבָטִים.
 3 וְהֵעֵנִין:
 4 כִּי בְּחִינּוֹת וּמִדְּרָגוֹת הַשְּׁבָטִים, הוּא מֵה שְׁכָתוֹב⁵⁶:
 5 "עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר בָּקָר [...] וְהֵימָּה עֲלֵיהֶם מְלַמֵּעֲלָה",
 6 שֶׁה"שְׁנַיִם עֶשֶׂר בָּקָר" הֵם בְּחִינַת "מִרְכָּבָה" לְבְּחִינַת
 7 "הֵימָּה", וְ"שֵׁם עַל שְׁבָטִים"⁵⁷.
 8 וּבְכִרְכֵּיב (תַּהֲלִים ב, ו): "וּבִשֵּׁם אֶלְקִינוּ נִדְגַל", פִּירוּשׁ:
 9 שֶׁה'דְּגָלִים' הֵם בְּחִינַת מִרְכָּבָה לְבְּחִינַת שֵׁם ה'. שֶׁהוּא
 10 בְּחִינַת "עֵם", וְהוּא בְּחִינַת מְקוֹר וְרֵאשִׁית הַגִּילּוֹי, בְּחִינַת
 11 עֲלֻמָּא דְאַתְגָּלִיא, לְהַחֲיוֹת וְלַהֲוֹת עֲלֻמִּין דְאַתְגָּלִיין.
 12 וְהִנֵּה, בְּחִינַת עֲלֻמִּין דְאַתְגָּלִיין, הַמְקַבְּלִים חַיּוֹתָם
 13 מִבְּחִינַת עֲלֻמָּא דְאַתְגָּלִיא, הֵם הַנִּקְרָאִים "מִים
 14 תַּחְתּוֹנִים", וְנִקְרָאִים "מִי בּוֹכִים"⁵⁸. כְּדֵאִיתָא בְּזֵהר⁵⁹:
 15 שֶׁהַמִּים הַתַּחְתּוֹנִים בּוֹכִים "אֲנִן בְּעֵינֵן לְמַהּוֹי קָדָם מְלָכָא".
 16 וְהֵינּוּ מִפְּנֵי הַדַּעַת וְהַהִשְׁגָּה כִּי יֵשׁ "מִים עֲלִיוֹנִים"
 17 מֵהֶם, בְּבְּחִינַת "עֲלֻמִּין סְתִימִין – דְּלֹא אַתְגָּלִיין". אֶךְ הֵם
 18 נִקְרָאִים "מִים תַּחְתּוֹנִים" – "וַיִּבְדֵּל אֱלֹקִים [...] בֵּין מִים
 19 לְמִים" (בְּרֵאשִׁית א, ו-ז); דְּעֲלֻמִּין סְתִימִין מְקַבְּלִים חַיּוֹתָם
 20 מִכַּחוֹת וְהַמְשָׁכוֹת נַעֲלָמוֹת כִּי⁶⁰, וְלָכֵן בּוֹכִים עַל יִרְדָּתָם
 21 מִטָּה מִטָּה, וְכָל חִפְצָם וְיִשְׁעָם – לְהַחֲיוֹת "קָדָם מְלָכָא"
 22 דְּיֻקָּא.
 23 וְכִּי הִיא בְּחִינַת וּמִדַּת הַרְחַמְנוֹת שֶׁל י"ב שְׁבָטִים בְּכָל
 24 אָדָם – לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל נִיצוּץ אֱלֹקוֹת שְׂיָרֵד
 25 מִמְּקוֹם כְּבוֹדוֹ, מִמְּקוֹם גְּבוּהָ לְמְקוֹם נִמְוֵה, מֵאִיגָרָא רְמָה
 26 כִּי⁶¹.
 27 וְהִנֵּה, בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַמִּדְּרָגוֹת, מִדְּרָגָה אַחֵר מִדְּרָגָה,
 28 יֵצְאוּ מִי"ב שְׁבָטִים – ע' נֶפֶשׁ "יֵצְאֵי יָרֵךְ יַעֲקֹב"⁶², שֶׁהֵם גַּם
 29 כֵּן בְּחִינַת וּמִדְּרַגַּת הַרְחַמְנוֹת – מִדַּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.
 30 וְהוּא גַּם כֵּן בְּכָל אָדָם – לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל
 31 נַפְשׁוֹ. וְלֹא בְּשִׁבְלִי הִירִידָה לְבִידָה שְׂיָרֵדָה מִמְּקוֹם כְּבוֹדָה,
 32 אֲלֹא אֵף גַּם זֹאת שְׁנֵתִלְבֹּשָׁה בְּלְבוּשׁ הַגּוֹף הַחוּמָרִי.
 33 וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינַת וּמִדְּרַגַּת הַמְשָׁכָה וְהַתְּעוֹרְרוֹת
 34 הַרְחֵמִים עַל נַפְשׁוֹ, וְלַהֲעֲלוֹתָהּ וּלְקַשְׂרָהּ בְּה' – הֵן הֵם
 35 הַמְשָׁכוֹת עֲלִיוֹנוֹת הַבָּאוֹת מִלְּמַעְלָה, וְכְּמוֹ שְׁכָתוֹב וְדָרִים

56. (מְלָכִים א' ז, כה. דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' ד, ר).

57. (תַּהֲלִים קכב, ד: "שֵׁשׁ עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבִטֵי יְהוָה, עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְחֲדוֹת לִשְׁם הוּא").

58. (מִדְּרַשׁ עֶשְׂרֵת הַדִּבְרוֹת סְעִיף ב).

59. (תַּקוּנֵי זֹהַר תַּקוּן ה, דף יט, ב: "דְּמִים תַּתְּאִין אֵינֶן בּוֹכִין, וְאִמְרִין: אֲנִן בְּעֵינֵן לְמַהּוֹי קָדָם מְלָכָא").

60. כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּ"סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים", חֶלֶק ב', פָּרָק י"א.

61. (וְעֵינֵן מֵה שְׁנֵתִבְאָר בְּפִרְשֵׁי וַיֵּצֵא: עַל פְּסוּק "וַיִּשְׁכֶּם לָלֶךְ" (תוֹרָה אור כד, א). וְעַל פְּסוּק "כְּנָשָׁר יַעֲרִי" (לִקְטָן הָאֵינוּ ע"ה, א). וְעַל פְּסוּק "וַיֵּצֵאֵיךְ אֶת הַקּוֹן" (לִקְטָן עֶקֶב יד, א).

62. (שְׁמוֹת א, ה: "כָּל נֶפֶשׁ יֵצְאֵי יָרֵךְ יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ").

63. (וְכֵמוֹ שְׁנֵתִבְאָר בְּפִרְשֵׁי פִנְחָס, עַל פְּסוּק "אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה כִּי" (לִקְטָן ע"ה, ד)).

64. ("שְׁבָעָה שְׁבַעַת תִּסְפֹּר לָךְ" – דְּבָרִים טז, ט).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

שבא בגילוי לזולתו בהבל הפה היוצא לחוץ כידוע
 וכמו שאותיות הבל הדיבור הבאין בגילוי לחוץ רחוקי'
 מאד מאותיות שבמחשב' הסתומים ונעלמים בעצמות
 האדם כו' כך רחוק ערך מדריגת עלמין דאתגליין
 בדבור העליון לגבי בחי' עלמין סתימין שבאותיות
 המחשבה עליונה (אך בי' מאמרות מאיר מאותיות
 שבמחשבה בדיבור כמו אדם שחושב מה שמדבר
 וכמשי"ת בסמוך) ואעפ"כ יש יחוד וחיבור תמידי מן
 המחשבה אל הדיבור וזהו ברוך ה' מן העולם ועד עולם
 מעלמא דאתכסיי' לעלמא דאתגליי' וכמו עד"מ שא"א
 לאדם לדבר בלי מחשבה בכל דיבור בפרט ואם לאו
 אינו יודע מה לדבר וא"כ עיקר הקיום של כל דיבור
 הוא המחשבה שבו וראי' לזה מצירופי אותיות
 שבדיבור שאינם רק כפי אופן צירופי אותיו'
 שבמחשבה דוקא לא יוסיף ולא יגרע כו' (לפי שה"ג
 מנצפ"ך דאימא אוזיפת מאנהא לברתא הוא ה"ג
 מנצפ"ך דה"א מוצאות הפה וכמ"ש כאמה בתה ב'
 ההי"ן ה"א עילאה וה"א תתאה כמ"ש במ"א) וא"כ הרי
 בהכרח לומר שיש יחוד וחיבור השפעה תמידית
 מאותיות המחשבה באותיו' הדיבור (וז"ש בע"ח
 דעקבי לאה שהן אותיו' המחשבה המאירי' בראש רחל
 שהוא עולם הדיבור וכמ"ש ז"ל מה שעשתה ענוה עקב
 לסוליתה עשתה יראה עטרה לראשה כו' ענוה הוא
 בחי' המחשבה בחי' לאה ועקבי לאה נכנסים ומאירים
 בראש רחל שנק' יראה והוא חב"ד שבדיבור וכמשל
 החושב מה שצריך לדבר שזאת המחשבה מקור לשכל
 זה שבדיבור כו' וד"ל). והנה כמו שא"א לאותיו'
 הדיבור בלא השפעת אותיות המחשבה כך א"א
 לאותיות המחשבה בלא הארת עצמות ההשגה דבינה
 המאיר בהן תמיד ואם לאו אין להן קיום מציאות כלל
 כו' וכמו שאנו רואים נביעת אותיו' המחשבה תמידי'
 ממקורן כמו נהר שנובע ממקורו תמיד כך אותיו'
 המחשב' משוטטים בתמידות במקורן שהוא הענין
 שבהשגה הנקרא מחשבה עיונית (והוא בחי' מל'
 דתבונה כמ"ש במ"א). והנה אנו רואים בחוש שאותיו'
 המחשבה בשעה שמעמיק במחשבתו העיונית הרי אז
 נכללים האותיו' ובטלים בגופה של עצמות המחשב'
 העיונית והשכלית עד שאינן בכלל יש ודבר במציאות
 מה בפ"ע כלל וכלל כי אין נבדלי' ונפרדים מן העצם
 מחמת בטולן בתכלית במקורן וכלא ממש חשיבא והגם
 שלא נתבטלו לגמרי ממצאותן אלא ישנן במציאו' כל

1 (כד) ולהבין בתוס' ביאור איך אפשר שתעלה הנשמ'
 2 להשתאב ולהיכלל בבחי' גופא דמלכא
 3 שהוא בחי' א"ס ממש מאחר ששורש התהוות הנשמה
 4 הוא מבחי' לבושים דאותיו' המחשבה ואיך אפשר
 5 שיעלה בחי' לבוש הנפרד להיות בבחי' ומדריגת גופא
 6 דמלכא א"ס ממש ויובן בהקדים מ"ש השבטים ליעקב
 7 כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד.
 8 פי' יעקב יו"ד עקב היו"ד הוא בחי' חכמה ויש ב'
 9 יודיין יו"ד עילאה חכמה עילאה ויו"ד תתאה והוא נק'
 10 יו"ד עקב עקב דיו"ד עילאה (והוא בחי' יסוד אבא
 11 ולכן נק' יעקב אותיו' יבקע שזהו בחי' בקיעת אור
 12 אבא יו"ד עילאה כמ"ש אך יצא יצא יעקב וכמ"ש
 13 בע"ח) וידוע דביו"ד נברא העוה"ב ובה"א נברא
 14 העוה"ז שהן ב' עולמות עלמא דאתכסיי' עולם
 15 המחשבה ועלמא דאתגליי' עולם הדיבור וז"ש כי ביה
 16 צור עולמים כי הנה העוה"ב שרשו בבחי' בינה שהוא
 17 ההשגה במחשבה עיונית והארה זו מתפשט בבחי'
 18 אותיו' המחשבה הנק' לאה ושרשה במל' דתבונה
 19 ולזאת מקור השגות הנשמ' בעוה"ב שיהיו נהנין
 20 ומשיגי' כו' או בג"ע שבעולם הבריאה הוא מבחי' בינה
 21 שבמל' שמשם נמשך אותיו' המחשבה שמהן נבראו
 22 בחי' עלמין סתימין דלא איתגליין כמשל האותיו'
 23 דמחשבה שהן סתימין כו' ונקרא מאמר סתום מ"ס
 24 סתומה כידוע וביו"ד נברא העוה"ב היינו בחי' הארה
 25 והשפעה האחרונה שבאור החכמה שנק' יו"ד תתאה
 26 יו"ד עקב הנ"ל שממנו נעשה מקור ושרש לעוה"ב
 27 שהוא בחי' השגה שבבינה וכידוע דהחכמה נקרא אין
 28 וכמ"ש והחכמה מאין תמצא כו' ובינה נקרא י"ש והוא
 29 העוה"ב שנאמר להנחיל אוהבי י"ש כו' וה"ז בחי'
 30 ההשפעה מאין ליש וזהו ביו"ד נברא העוה"ב וז"ש כי
 31 ביה"מ יו"ד נעשה ה"א עילאה דבינה כו' ובה"א נברא
 32 העוה"ז הוא בחי' עלמא דאתגליי' הנקרא מאמר פתוח
 33 מ"ס פתוחה כו' והוא בחי' אותיו' הדיבור בה' מוצאו'
 34 הפה וכמ"ש בס"י וקבען בפה כמו יו"ד מאמרות ויאמר
 35 אלקי' יהי אור יהי רקיע וכה"ג ויש באותיו' הדיבור
 36 ריבוי התחלקו' הצירופי' עד אין שיעור כמ"ש בס"י ה'
 37 אבנים בונות ק"ך בתים שהן ק"ך צירופי' דה' אותיו'
 38 דשם אלקים שבי' מאמרו' ונחלקי' עד אין שיעור
 39 כמ"ש שם מכאן ואילך צא וחשוב כו' ונק' עלמין
 40 דאתגליי' שנבראו בה"א דוקא כמ"ש בהבראם בה'
 41 בראם והן ה' מוצאות דדיבור העליון וכמשל הדיבור

11 שהמחשבה תאיר על אותיות הדיבור להוציאן בסדר
12 נכון כפי הוראת אור המחשבה דוקא וא"א לומר לשון
13 התכללות וביטול באותיות הדיבור לגבי המחשבה
14 כביטול והתכללות אותיות המחשבה בעצמו המחשבה
15 אלא כדמיון הרוכב על הסוס דגם שהסוס בטל לגבי
16 הרוכב לילך לכל צד אשר יפנה אבל אין זה ביטול
17 והתכללות רק שנכנע תחת הרוכב אבל הוא מהות
18 בפ"ע כו' וכך אותיות המחשבה והשכל שבדיבור נק'
19 בחי' רוכב על אותיות הדיבור שנק' סוסים כמ"ש במ"א
20 בענין כי תרכב על סוסך כו' וד"ל:

שער התשובה. איתא בר"מ. לד"9

1 אות ואות בצירופו אבל הן כלולים בבחי' התפעלו'
2 בתכלית (וכמ"ש במ"א בענין א' זעירא דויקרא כו') רק
3 כאשר נפנה קצת מן העיון בהשגה אז נכרין האותיות
4 במהות נפרד קצת אך עכ"ז אחוזים ונדבקין במקורן
5 שהוא אור ההשג' המאיר עליהן בכל פרטי צרופיהן
6 ונמשכים אחר מקורן תמיד ביחוד גמור משא"כ אותיות
7 הדיבור הגם שמקבלי' הארה תמידית מן המחשבה ואם
8 לא יתבטל הדיבור כנ"ל מ"מ הרי אותיות הדיבור הן
9 בבחי' מהות נפרד לגמרי מן המחשבה במציאות אח'
10 גשמי כמו הבל רוח הפה המורכב מאמ"ר גשמיים רק

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

18 וזהו עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו
19 בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים
20 מפני רצונך, ולכאורה זהו כפל לשון, אך זהו חב' בחי'
21 מתחילה עשה רצונו כרצונך ע"י התבוננות, וזהו צריך
22 לעשות כי זהו הרצון שעפ"י טו"ד וצריך לעשות זאת,
23 ואח"כ בטל רצונך שזהו הרצון שלמעלה מהטו"ד כדי
24 שיבטל רצון אחרים מפני רצונך ממילא כי ע"י הרצון
25 שלמעלה מהטעם ממשיכים מבחי' סובב וא"צ בירור
26 כי ממילא הם בטלים כל המגדלים וא"צ לברר אותם
27 כי זהו למעלה מבחי' בירור וממילא הם בטלים. וזהו
28 כענין ועמדו זרים ורעו צאנכם, כי אתם אין צריכים
29 לברר כי ממילא הם בטלי'. וזהו ענין שבת, כי בשבת
30 בורר אסור כי זהו למעלה מבחי' בירור, וזהו שבתית
31 שבת יש ב' פירושים א' שבת לשון נייחא והב' לשון
32 תשביתו כמ"ש והשבתי חיה רעה שבשבת הם ממילא
33 מתבטלין וכמו שתרגם ואבטל כי ממילא הם בטלים
34 וא"צ לברר.

וידבר גו' במדבר טיני

1 וזהו ענין שבפ' ראשונה כתי' בכל מאודך שזהו
2 הרצון שלמעלה מן הטו"ד, כי מאוד הוא בלי
3 גבול שזהו הרצון שבלי גבול שלמעלה מהחכ', כי
4 הרצון שעפ"י החכ' הוא מוגבל אבל הרצון שלמעלה
5 מהחכ' הוא בלי גבול, וזהו עושין רצונו של מקום
6 שממשיכים מלמעלה ג"כ רצון שלמעלה, בחי' סובב,
7 בבחי' מקום שזהו בחי' ממלא וזהו שמחברים סובב
8 בממלא, אבל בפ' שני' נק' אין עושין רש"מ שזהו
9 הבירור שעפ"י תו"מ וזהו ע"י רצון התחתון שעפ"י
10 התבוננות ועפ"י תו"מ מבררים לשכל ומדות אבל לא
11 הרצון שלמעלה משכל ומדות ומחמת זה אינם
12 ממשיכים מבחי' סובב לבחי' ממלא, וזהו אין עושין
13 רש"מ שאין ממשיכים הרצון בחי' סובב לבחי' מקום
14 ממלא. וזהו ענין ועמדו זרים ורעו צאנכם, וזהו
15 כשעושין רש"מ, כי זהו למעלה מבחי' בירורים, אבל
16 בפ' שני' הנה לא כתי' בכל מאודך וזהו ואספת דגנך
17 זהו ענין הבירורים.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

5 ונה"ב שכל ענין הבריאה וירידת הנשמה בגוף הוא
6 בשביל זה, ולכן נעשה עי"ז בחי' אור חוזר
7 דאספקלריא שאינה מאירה, וכמארז"ל במד"ר נשא
8 תוך פ"ט דר"ל (שהוא דך"ג) ע"פ ולקח הכהן מים

1 ועפ"ז יובן ענין הכיור שנעשה ממראות הצובאות
2 שמש לא רצה לקבלם שהם עשויים ליצה"ר
3 וכענין הנה"ב שמסתיר ומעלי' כו' עד כו' א"ל הקב"ה
4 אלו חביבי עלי מן הכל, שה"ז הוא בירור היצה"ר

15 אתעדל"ע הבאה מלמעלה בעצמו, שהגם שהתעוררות
16 זו היא ממקום ומדריגה גבוהה, שהרי סיבת המשכה זו
17 היא מצד בחי' כי חפץ חסד הוא וכמו שהי' בבריאת
18 העולם, מ"מ אינו נמשך ומאיר בהם כ"א בבחי' **ה**
19 חיצונית, וע"כ גם כשנמשך מזה אפי' בחי' הולדה
20 והתפעלות בנש"י הוא רק בבחי' יולדת נקבה בחי' **ה**
21 קטנות האהבה, משא"כ בחי' האתעדל"ע הבא
22 מלמעלמ"ט בנש"י ע"י קדימת בחי' העלאות מ"ן
23 בבחי' ביטול ואתעדל"ת מלמטלמ"ע, והו"ע אשה היא
24 בחי' כנס"י מזרעת תחלה אזי האתעדל"ע פועל להיות
25 יולדת זכר שהוא בחי' אה"ר דבכל מאדך כו', לפי
26 שאתעדל"ת זו נמשך מבחי' פנימיות נמשך להם ג"כ
27 בבחי' פנימי' וגילוי לפעול ולהוליד בחי' אה"ר דבכל
28 מאדך ובחי' פנימיות הלב כו'.

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"פ פקודי, ל"ב).

1 קדושי' אין מים קדושי' אלא שנתקדשו בכלי ואלו הן
2 מי כיור, ולמה הי' המים מן הכיור לפי שהכיור לא
3 נעשה אלא מן מראות הנשים, אותן נשים שאמרו
4 האלקי' מעיד עלינו שיצאנו טהורות ממצרים, כשבא
5 משה לעשות כיור א"ל אלקי' באותן המראות עשה
6 אותו שלא נעשו לשם זנות, והימנו תהיינה בנותיהם
7 נבדקות אם הם טהורי' כאמותיהם. ונמצא כי המראות
8 הללו הם בירור היצה"ר שהרי לא נעשו לשם זנות כ"א
9 שקשטו בפני בעליהן בכדי להוציא צבאות ה' עם רב
10 שהעמידו צבאות במצרי'. וענין הקישוט הוא בחי' **ה**
11 העלאות מ"ן ע"ד אשה מזרעת תחלה יולדת זכר פי'
12 שהאתעדל"ע שבא ע"י אתעדל"ת היא יותר ממקום
13 גבוה ונעלה מכמו האתעדל"ע שנמשך שלא ע"י
14 אתעדל"ת, שלכן כשהתעוררות נש"י נמשך מבחי' **ה**

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

23 ובכדי להיות חיות בהמדה וזהו דוקא על ידי התחדשות
24 ההתבוננות והשגה כו'. - העצה לעורר מחדש את החיות
25 במידה הוא על ידי שחזור למקור המידה, שהיא
26 ההתבוננות השכלית, כי מה שנותן חיות במידה זה
27 דוקא השכל.
28 הרי המסקנה שבהמדה יש גילוי אור מהמוחין והיא
29 החיות של הטעם השכלי הקיים בה, ובהעלם יש בה כל
30 האריכות כלומר את כל האור הנמצא במוחין. וזה
31 דוגמא נוספת למיעוט וריבוי, שבתוך המיעוט קיים
32 בהעלם כל הריבוי.
33 רק שנעלם מאד - האור שבמוחין הוא בהתעלמות
34 מוחלטת בתוך המדה, והסיבה לזה - (לפי שבעצם הם
35 מהותים נבדלים - המוחין והמידות הם ב' מהויות
36 שונות, אמנם המידה נולדת מהשכל, אבל עניינה הרגש
37 עצמו, להיפך מענין המוחין, ולא כמו בעלה ועלול
38 במוחין גופא (עצמם) מהמשפיע אל המקבל שנותן
39 למקבל רק את חיצוניות ההשכלה, שהחיצוניות היא גם
40 בן מוחין ואין הפנימיות שבה בהעלם כל כך כפי שהוא
41 במידות כו'),
42 בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע, כי יש ב' אופנים של
43 מידות: קטנות המדות וגדלות המדות. וכל מה שנתבאר
44 עד עתה שבתוך המדה מאיר אור המוחין בהעלם בלבד,

1 ובמאמר המוסגר מבהיר הרבי נ"ע כיצד יתכן דבר כזה
2 שהסיבה למידה נסתלקה והמידה עדיין קיימת - (שוהו
3 ענין עלה ועלול - כלומר היחס בין המוחין למידות אינו
4 יחס של יש מאין שבהסתלק המקור ממילא מתבטל
5 היש, אלא יחס של עילה ועלול שהעלול (התוצאה)
6 נשאר גם לאחר הפסק העילה (הסיבה) כו') כיון שיש
7 שרש בפני עצמו למידה בנפש, ורק התגלותה הוא על
8 ידי המוחין.
9 מכל מקום, בשעה שנתעלם אור המוחין, הרי אין בה
10 במידה חיות כו', - המידה אמנם קיימת, אך באופן כזה
11 שהיא ללא חיות.
12 רק שהיא אז בתוקף יותר שוהו מצד המדה בעצם כו'
13 - למדות יש שרש נפרד בנפש מאשר המוחין, אלא
14 שהתגלות המידה היא על ידי המוחין. ולכן גם כאשר
15 נסתלק אור המוחין, המידה עדיין נשארת, כיון שיש לה
16 שרש בפני עצמו. אלא, כיון שהמוחין בטבעם הם
17 בהתיישבות ובקריירות, כאשר מאיר המוחין במידה
18 נפעל חלישות והתיישבות במידה, ואילו כאשר מסתלק
19 אור המוחין, תוקף המידה מתעצם. וכמו שנתבאר
20 במקום אחר, אבל למרות שהמידה עדיין קיימת,
21 ובתוקף גדול יותר, הרי חיות לא יש בה כו', כלומר אין
22 בה טעם ותענוג.

של התאמתות וראיה כפי שזה במוחין, וכמו שכתוב²⁷ ולכי ראה הרבה חכמה ודעת בו'.

נמצא אם כן, ב' משלים הממחישים איך בתוך המיעוט יש בהעלם את כל הריבוי, משל מחיצוניות השכל שבתוכה טמון פנימיות השכל, ומהמידה שיש בתוכה אור המוחין בהעלם (ובגדלות המידה, נמצא אור המוחין בגילוי ממש).

ומכל זה מובן למעלה בנמשל דגם בבחינת אור פנימי שבא בהתלבשות במדרגות השונות בעולם האצילות הענין דריבוי ומיעוט האור אין זה בחינת התחלקות ממש, משום שבהמיעוט יש בו בהעלם גם בחינת הריבוי בו', כפי שנתבאר באריכות בב' המשלים, ומכל שכן בבחינת האור מקיף שבעצם עניינו הוא מקיף ולא בא בהתלבשות, שאין זה התחלקות בו'.

כל אריכות זו מטרתה לבאר, כיצד המעלה והמטה באור המקיף אין זה בהבדלי מהות, אלא רק בריבוי ומיעוט. וענין זה מוכיח הרבי נ"ע ב"מכל שכן" מהאור הפנימי: אם באור הפנימי, ששם יש התחלקות ממש בין המדרגות, גם שם בתוך דרגה של מיעוט, יש בהעלם את כל הריבוי, כל שכן באור המקיף שבעצם עניינו הוא ללא התחלקות - שהמעלה והמטה בו הוא ללא הבדלי מהות ממש, אלא רק באופנים שונים של גילוי.

בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע עיקרון נוסף לחדד את ההבדל בין הריבוי והמיעוט של האור הפנימי לריבוי ומיעוט של האור המקיף, שבאור הפנימי האור המועט הוא אור חלש ואילו באור המקיף האור המועט הוא באותו תוקף, וזה שהוא מועט הוא בגלל שהוא פרט (חלק) ולא הכל.

דיש לומר שבכל זאת יש הבדל בין ריבוי ומיעוט האור הפנימי והאור המקיף, דבאור פנימי בחינת מיעוט האור הוא בחינת חלישות על כל פנים בו', ואילו באור המקיף, גם במיעוט יש את כל התוקף כפי שהוא בריבוי.

ועל דרך בחינת מיעוט האור דתיקון שהוא בבחינת חלישות - המשל לחלישות של מיעוט האור הפנימי, הוא מעולם התיקון שם יש "אורות מועטין וכלים מרובים", שזה שהאור שם מועט פירושו שהאור שם הוא אור חלש.

ונקרא עולם התיקון רך בקנה בו'. - על פי מאמר רז"ל²⁸ "לעולם יהיה אדם רך בקנה ואל יהא קשה כארז", ובנודע דקשה כארז ורך בקנה זהו כנגד בחינת תהו

הוא בקטנות המדות, ואילו כאשר המדות הם בבחינת גדלות מאיר בתוכם כל אור המוחין.

(גדלות המידות פירושו, שבמידה אין את החסרון של ה'ישות' והרגשת עצמו).

וגם שהרי בגדלות המדות הרי מאיר אור המוחין בגילוי ממש, - ישנו מצב שהמידות הם באופן של גדלות ושם מאיר בגילוי כל המוחין, שלא כמו המידות בדרך כלל שהם בקטנות ושם מאיר בגילוי רק מעט מאור המוחין, והן המדות שבאים בדרך ממילא מהמוחין, - כלומר, שהאדם מתבונן לעומק בפנימיות שכלו, המידות נמשכים ומתגלים מעצמם. האדם לא עסוק לגלות את המידות ולעוררם, אלא הן נמשכים מעצמם. ואז מאיר בהם כל אור המוחין ללא צמצום, והוא בבחינת פנימיות המוחין וההשגה בעצם הענין האלקי שמתפשט האור ומאיר בגילוי בלב, - כלומר, כאשר המידות הן בקטנות הן נמשכות מחיצוניות המוחין בלבד, ואילו כאשר הן בגדלות הן נמשכות מפנימיות המוחין, ואופן התעוררות המידות הוא שהמדות מתפעלים ממילא מהמוחין ובהתפעלות בלתי מורגשת בו'. - שלא כמו המידות בקטנות שהם בהתפעלות גדולה, הרי המידות שבגדלות הן לא מורגשות, והוא ענין גדלות המוחין והמדות בו' וכמו שנתבאר במקום אחר.

הרי המסקנה שבהמדות בבחינת גדלות שבהם יכול להיות גילוי המוחין, אם כן מובן שאפשר להיות התרחבות המדות להיות בהם גילוי המוחין, כפי שבמשל של העץ חיים שהובא בתחילת פרק זה, ניתן להרחיב את הנקב ולהפוך אותו לחלון, כך בסדר הולדת המידות - ניתן להרחיב את המידות ולהפכם מקטנות לגדלות, והיינו מפני שגם בבחינת קטנות המדות יש בהם בחינת המוחין בהעלם בו'.

(וסדר העבודה תחלה צריך להיות העבודה מהקל אל הכבד, קודם כל בבחינת חיצוניות המוחין וחיצוניות המדות דהיינו בחינת חיצוניות הלב, - שכיון שמתבונן בחיצוניות של המוחין בלבד ובלבושי ההשגה, הרי הוא מעורר רק את חיצוניות הלב וחיצוניות המידות, ועל ידי זה דוקא בא אחר כך לבחינת פנימיות הלב וגם לבחינת תעלומות הלב כלומר לדרגה שבה מגלה את כל מה שנעלם בתוך ליבו²⁶, שזהו מבחינת פנימיות בינה ופנימיות חכמה בו', מפנימיות המוחין הוא מגיע לפנימיות המידות, והוא ענין הלב מבין ולא רק מרגיש והלב רואה - כלומר שגם בבחינת המידות ישנה בחינה

(ספר המאמרים תש"ג ע' 72 ואילך). דבור המתחיל והיה שארית יעקב שבת פרשת בלק החשח"י.

26. להעיר מהמבואר בלקוטי תורה תצא (לו, א).

27. קהלת א, טז.

28. תענית כ, ב. וראה דבור המתחיל לעולם יהא אדם תש"ג

- 1 ותיקון דבתהו שהיה ריבוי האור "אורות מרובין וכלים
- 2 מועטין" הוא קשה בו, היינו שהמידות היו שם
- 3 בתקיפות ולכן לא יכלו לסבול אחת את השניה ונעשתה
- 4 בהם שבירה, ובתיקון שנעשה מיעוט האור הרי הוא

בסוכות תשבו

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[סיון ה'תד"ש]

- 1 "אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת
- 2 מהר חורב ומכרות ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה
- 3 של תורה"¹.
- 4 הרמב"ם² מבאר ש"עלבונה של תורה" הוא שהתורה
- 5 חשה מבוישת מכך שלא עוסקים בה. בלשון הרמב"ם:
- 6 "מעלבון שעולבים את התורה, שהיא עלובה על שאין
- 7 לה עוסקים".
- 8 צריך להבין: מה הכוונה ב'עלבון התורה', ומה הכוונה
- 9 בביאור הרמב"ם בענין עלבון התורה, שהתורה עלובה
- 10 ומבוישת מכך שאין לה עוסקים – מהו הביטוי
- 11 'עוסקים'? ביחס לתורה מתאים לכאורה יותר הביטוי
- 12 "שאין לה לומדים", וכשהרמב"ם אומר את הביטוי
- 13 'עוסקים' בודאי יש בכך כוונה. צריך להבין מהי מטרת
- 14 הרמב"ם בזה?
- 15 גם צריך להבין, מהו ענין ההכרזה השמימית היוצאת
- 16 מהר סיני? הרי ודאי כוונת הקריאה היא שאנשים
- 17 ייטיבו את הנהגתם ויעסקו בתורה, וישנם גם כרוזים
- 18 לתשובה משמים, הכרזות שונות המעוררות את האדם
- 19 לתשובה, כמו שכתוב³ "שובו שובו מדרכיכם הרעים
- 20 ולמה תמותו בית ישראל"
- 21 – על יראת שמים כתוב⁴ "יראת ה' לחיים". כאשר
- 22 נזהרים בקיום המצוות ביראת שמים, הדבר מביא

ב.

- 45 הרכב האדם דומה להרכב שאר הנבראים, שה' יתברך
- 46 הרכיב משני חלקים עיקריים, גוף ונפש. הגוף הוא
- 47 גשמיות ארצית, שניתן לחוש בו בחוש המישוש,

(6) ירימיהו ג, יד. פרקי דרבי אליעזר פרק טו. זוהר, חלק ג קכו, ע"ב.
(7) לקוטי תורה תצא לו, ד. ספר המאמרים תרל"ו, חלק ב, ע' 488.

(1) פרקי אבות פרק ו, משנה ב.
(2) בפירושו על משנה זו.
(3) יחזקאל לג, יא.
(4) משלי יט, כג.
(5) שם ג, יח.

שחלק הגוף של הצומח מתאים לנפש הצומח, וגוף
הבעל-חי מתאים לנפש החי בדיוק כמו שגוף המדבר
מתאים לנפש המדבר.
אופן החיות שבו חלק הנפש מחיה את חלק הגוף הוא,
שחלק הגוף עצמו חי, אף שחיי הגוף באים מכוח
החיים של הנפש.
הגוף עצמו אינו שומע, אינו רואה ואינו מבין. הכל בא
מכוח החיים של הנפש באופן כזה שהגוף עצמו חי
בכל אבריו, העיניים רואות, הידיים עובדות וכדומה.
אין זה כמכונה שמונעת על ידי כוח חיצוני, אלא זהו
חיבור פנימי אלקי של שני החלקים, גוף ונפש,
ששניהם חשים את חובתם על-פי רצון הבורא ברוך-
הוא בבריאה.
קיצור. מבאר שהרכב האדם הוא, כמו הרכב כל
הנבראים, משני חלקים, גוף ונפש, המחולקים בשני
רגשות בחינה וקביעה – רגש הקביעה הגשמי הוא
מישוש, ורגש הקביעה הרוחני הוא הבנה. החלק
הגופני מותאם לחלק הרוחני בכוח האמנות האלקי,
שהגוף עצמו חי.

הרוחניים של הנשמה, כפי שהם במרחבי השמים
העליונים ביותר, וכאשר הנפש יורדת בגוף, ה' יתברך
מתאים אותה לחיי הגוף, שבענינים מסוימים הם
הפוכים מחיי הנשמה.
עיקר חיי הנשמה הוא רגש ועיקר חיי הגוף הוא מגע.
ובכל זאת, בירידת הנפש נותר קשר מסוים בין הנפש
ושאר חלקי הנשמה.
אי היכולת של האדם לקלוט את הקריאה השמימית
בצורה מדויקת וברורה היא רק בחיי הגוף הנחותים,
אבל על ידי התיווך של הנפש, שהחלקים העליונים של
הנשמה – רוח, נשמה, חיה, יחידה – קולטים,
מורגשות הקריאות השמימיות גם בחיי הגוף הנחותים.
זו הסיבה לרגשות פתאומיים של תשובה המשתלטים
על האדם⁷, כפי שאנו רואים בחיים, שהרהורי תשובה
נופלים באופן פתאומי על האדם, ללא כל הכנה, והוא
שואל את עצמו: מה עשיתי למען חיי הרוחניים?
חייתי את כל חיי בשאון החיים הגשמיים, והוא מקבל
החלטה תקיפה לשפר את הנהגת-חייו.
התעוררות פתאומית זו באה מקריאות התשובה
השמימיות שחלקי הנשמה הנעלים שומעים ומסורים
זאת, על ידי הנפש, אל חיי הגוף.
תחושת הקריאה לתשובה מוכרחה להתבצע בפועל

הענין הוא ברור. בכל דבר, הבחינה היא על-פי מהות
הדבר.
בחינת המהות מוכרחה להיות מקבילה, בכללות,
למהות הדבר. לכן, הבחינה של הגוף, שהמהות
העצמית של הגוף היא מהות גשמית, מהות הבחינה
היא מישוש שהוא מהות גשמית, אבל הנפש היא
מהות רוחנית והבחינה של הנפש היא בחוש הדעת
שהוא רגש רוחני של הבנה.
יש שני סוגי רגשות: (א) רגש של הבנה. (ג) רגש של
מגע. שניהם בעלי השפעה רבה, המאמתים את מהות
הדברים הנבחנים, ועם זאת, שונים. רגש, תחושה של
מגע הוא רגש של כוח גשמי, ורגש ההבנה הוא רגש
של כוח רוחני.
שני החלקים, הגשמי והרוחני, שה' יתברך ברא והרכיב
מהם את כל הנבראים, שוים בכל הנבראים, שהגוף
הוא גשמי והנפש היא רוחנית.
עם זאת, שני החלקים, גוף ונפש, בכל הנבראים של
צבא הארץ שה' יתברך חילק בארבעה חלקים – דומם,
צומח, חי, מדבר – מותאמים זה לזה.
חלק הגוף של הדומם, מתאים לנפש הדומם בדיוק כמו

ג.
40
בהתאמה האלקית של הגוף והנפש בהתאחדותם
(שרצון הבורא, ברוך-הוא, מאחד אותם), כשם שהגוף
מותאם לנפש, כך שגשמי יהפוך להיות מקום מוכשר
לנפש הרוחנית, כך היא גם ההתאמה האלקית של הנפש
הרוחנית לגוף הגשמי, שתוכל להחיות חיים גופניים.
כתוצאה מהתאחדות הגוף הגשמי והנפש הרוחנית,
הגוף הגשמי מתעלה בדרגה, מכפי שהיה קודם לכן,
דבר שלא זו ולא מבין, והנפש הרוחנית, שהיתה כלולה
בחלקים נעלים יותר של הנשמה, יורדת בדרגה מכפי
שהיתה קודם.
במדרש⁸ כתוב, שהנשמה מחולקת בחמש דרגות
וחמשה שמות שונים – נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה.
כל שם של חלק בנשמה מתאר את תפקידו של אותו
חלק בנשמה.
יחידה הוא החלק הנעלה ביותר של הנשמה, והחלק
הנחות ביותר שתפקידו להחיות את הגוף, הוא נפש.
לכל חלקי הנשמה יש חיבור זה עם זה, ולפני שה'
יתברך שולח את הנשמה להחיות את הגוף למטה, חלק
הנפש משולב בארבעת חלקי הנשמה האחרים. בכך
שהנפש צריכה להחיות את הגוף, נעשה חלק זה של
הנשמה – הנפש – נחות בדרגה.
תחילה היתה הנפש משולבת בכוחות הנעלים

קיצור. מבאר שבנשמה יש חמישה חלקים בשמות
שונים, המתארים פעולות שונות. בהרכב של גוף ונפש,
הגוף החומרי המקבל חיות מהנפש מתעלה בדרגה,
והנפש שהיתה קודם לכן משולבת בחלקים הנעלים
יותר של הנשמה נעשית נחותה יותר בדרגה, אך עם
זאת נותר קשר מסוים שעל ידיו קריאת התשובה
משמים מורגשת אינסטינקטיבית בחיי הגוף.

אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום ויום

ממש, בקיום המצוות ובמידות טובות, וזהו פירוש
המושג 'עסק התורה'. התורה עושה אותו לעסקן
במצוות מעשיות ומידות טובות. אך כאשר לומדים
תורה, וחלשים במצוות ומידות טובות – מביישים בכך
את התורה.
כל יהודי חש כדחף-טבעי בקריאה משמים לתשובה,
ועליו לבצע זאת בפועל ממש של קיום מצוות מעשיות
ומידות טובות.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

ל"ג בעומר¹

שיבור, יברור, לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה
ותפארת לו מן האדם. האדם כלול משכל - חב"ד,
מדות - חג"ת ונהי"ם. שכל-חב"ד ומדות-חג"ת הן
מדרגות עצמיות, שיכול להיות שלא תהייה
בהתגלות, ואילו מדות נהי"ם הן מדות מתפשטות
שישנן בכל אחד.

בספירות העליונות חלוקה ספירת התפארת מכל
הספירות, כמאמר תפארת עולה עד הכתר ונמשכת
בספירת המלכות, ההבנה בזה היא, שספירת
התפארת מאחדת את הספירה התחתונה ביותר עם
הספירה העליונה ביותר, שהספירה העליונה ביותר
מבינה את מעלת הספירה התחתונה ביותר, והספירה
התחתונה ביותר מרגישה במעלת הספירה העליונה
ביותר.

בזמן הזה, כאשר ההעלמות וההסתרים הם
בהתגברות, זקוקים יהודים בכלל וחסידים, העוסקים
בתורת ועבודת החסידות, בפרט, לסיוע עצמי גדול
מלמעלה להצלחה בעבודה.

בזכות הרשב"י ישפיע השי"ת שפע ברכה בבני
חיי ומזונא רויחא, שיעסקו בתורה ועבודה מתוך
הרחבה בכל.

ג. יהודי כשהוא הולך ממקום למקום, הרי זה
לשם כוונה מיוחדת בהשגחה פרטית. ידועה לכל
דעתו הקדושה של מורנו הבעל-שם-טוב בהשגחה
פרטית⁶, שעלה שנפלה מהעץ מועברת ממקום

א. ספירה היא לספור. בספירה ישנם שלשה
דברים, ההתחלה כשמתחילים לספור, המספר
שסופרים - אחד, שנים, ועד כמה סופרים. התחלת
הספירה היא בליל שני של פסח. הספירה היא בכל
יום, החל מיום שני של פסח במערב, שאז מתחיל
היום, והשם הוא מאחד עד ארבעים ותשע, שהם
בסך הכל שבעה שבועות, ואז בא חג השבועות, היום
החמישים מפסח.

מצות ספירת העומר היא למימני יומי ולמימני
שבועי², כנוסח היום כו' שהם כו', בכל יום מימי
ספירת העומר מצינים את ספירת שבע המדות, חסד
עד מלכות, ושבעה השבועות של הספירה הנה בכל
שבוע ספירה מיוחדת, בשבוע הראשון - ספירת
החסד, בשבוע השני - ספירת הגבורה, ובשבוע
השלישי - ספירת התפארת.

ב. ל"ג בעומר, הנה גם השבוע וגם היום, הספירה
היא מספירת התפארת³. כלומר, ההסתלקות
שבצדיקים היא תכלית העליה, שירידת וגילוי
נשמתם ביצעה בעלמא דין, ובפרט נשמה כללית כמו
נשמת הרשב"י הרי יום העליה הוא יום של השפעה
בכל מיני שפע ברכה רוחני וגשמי.

ענין התפארת ישנו בכל הספירות. עשר הספירות
מחולקות בשלש מדרגות כללות: חב"ד, חג"ת,
נהי"ם, שזה פירוש⁴ מאמר המשנה⁵ איזהו דרך

שבוע ב' נתקן מקיף יסוד כו'. ראה ג"כ פ"ח ער ספירת העומר רפ"ה.
(4) ע"ד כל הג"ל - ראה בד קודש סוף פ"ב ואילך. ד"ה איזהו דרך
ישרה ש"ת (בספר המאמרים ה'ש"ת עמוד 72 ואילך).

(5) אבות פרק ב. משנה א.

(6) ראה "היום יום" ע' קח. שיחת יט כסלו תרצ"ד אות ג' ואילך.
ועוד.

(1) נדפס בספר המאמרים, תש"י, ע' 212, - ששה הסעיפים הראשונים
מוגהים על ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר.

(2) חגיגה יז, ב.

(3) מלמטה למעלה שמתחילים מלכות שבמל' ומסיימים בחסד
שבחסד. - ראה סידור האריז"ל (סידור הר"ש מרשקוב) סוד ספירת העומר:
תכנין בליל א' מחסד שבחסד כו' שנשלם בשבוע א' חסד כו' ותכנין בכל
שבוע לתקן מקיף א' ממטה למעלה, שבשבוע א' נגמר מקיף דמל' כו'

מוטלת חובה על כל בן תורה, הן רבנים, הן ראשי ישיבות, וביותר על תלמידי הישיבות, לעורר את המבוגרים ואת הצעירים ולהסביר להם בשפה מובנת על מצב ההווה ולאיה מצב רוחני צריכים לשאוף.

בבית העתיק היה לבני ישראל - בלי הבדל בני תורה או אנשים פשוטים - סדר, שכאשר התבגרו היו מוסרים את העסקים לבנים ולהתמסר לתורה ולתפלה. אף הפשוטים ביותר מצאו במה להקדיש את זמנם בעניני תורה, כל אחד ואחד לפי מעמדו ומצבו. וכאשר לא היתה האפשרות למסור את העסקים, היה הדבר מכאיב באמת.

מדוע כאן זה אחרת?! מצד אהבת ישראל צריכים להוכיח ולהראות להם את האמת, לפתוח את העיניים.

ו. חג השבועות הוא מתן תורה. תורה היא הרי מתנה. מתנה צריכים לייקר ולחבב, להשתוקק לה ולהתגעגע אליה. צריכים הרי לקבוע עתים לתורה. מוצדק להם שעוברים שבועות, חדשים, ולא לוקחים ספר ביד, יוצאים בסדר התפלה, שם יש במה לצאת חובת לימוד התורה, אך לאמיתו של דבר הרי זה תפלה בלבד. צריכים אכן לקבוע עתים לתורה.

ז. היום ל"ג בעומר, הילולא דרשב"י. הרשב"י אמר⁹, אם יש אחד הלוקח על עצמו עד לזמנו - לוקח הוא על עצמו עד ימות המשיח.

כתוב בספרים¹⁰ שביום ההסתלקות של צדיק, שזה יום הילולא, הוא תכלית העילוי שלו, אז הוא מגיע לתכלית השלימות.

הצדיקים דומים לבוראם¹¹, פעם כתוב "ליוצרים"¹², אך לא כתוב להקב"ה, כי הכוונה היא לאור וחיות האלקי המתלבש בכל עולם ועולם עד לעולם הזה הגשמי, שהצדיקים ממשיכים בעבודתם.

רשב"י אמר שהוא לוקח על עצמו עד ביאת המשיח. כעת הוא הזמן שזקוקים לכוחות, לכל אחד כוחות נעלים ביותר, אלא שיש לגלותם. יתן השי"ת כוחות גשמיים שיוכלו לשאת בעול המר, ובזכות הרשב"י שאמר כנ"ל, יתן השי"ת לכל אחד מישראל בכל מרחבי תבל בכל מקום שהם, שפע חיים וברכה בבני חיי ומזונא.

ח. אצל חסידים היו מתיישבים להתוועדות ל"ג בעומר בערב בין מנחה למערב.

למקום, הרי זה בדין ומשפט של השגחה פרטית בשביל כוונה מיוחדת, וכל נברא בלי הבדל אם דומם וצומח או חי ומדבר, הוא הכל בהשגחה פרטית ובכוונה מיוחדת.

חסידות היא האור המאיר את עיני השכל ומחזק את הלב, שהידיעה תבוא בפועל ומכך נעשה אור בבית וברחוב.

זה יסוד ההתוועדות החסידית, לרחוץ את העיניים בדמעות של התבוננות, שיראו את החסרונות העצמיים ושיהיה עונג ביגיעה על כך.

ד. ידוע מאמר רז"ל⁷, שאברהם אבינו עליו השלום ביקר במדינות שונות וראה שעוסקים באכילה, שתיה, בחיים טובים גופניים, ואמר: לא יהיה לי חלק במדינה זו, ואילו כשהגיע למקום שעסקו שם בזריעה וביושב המדינה, אמר: הלואי יהיה לי חלק במדינה זו. אמר לו השי"ת: לזרעך אתן את הארץ⁸.

באמריקה עוסקים בעניני ישוב, הרי כאן המקום שצריכים לפעול בתורה ועבודה, וזהו "לזרעך". כאשר יזרעו - האדמה תזריע. צריכים לחרוש ולנטוע חדרים וישיבות, הרי יצמחו בעזרת השי"ת פירות טובים ופירי פירות.

ה. כאן במדינה, סדר מקובל שמילדות כבר צריכים להרויח כספים. ילדים בלי הבדל מעמד, עשירים או עניים, רוצים להבטיח עצמם לימי זקנתם, שכאשר יהיה קשה לעבוד - יהיה להם על מה שמוכרחים. בכך נכלל גם מקום מנוחה לאחר מאה ועשרים שנה.

סדר זה נהוג אצל כולם, אנשים עשירים או עניים, כל אחד חבר בחברה מסוימת, שתפקידה להבטיח את החבר בלויה ובמקום מנוחה.

אך, אין זה עדיין הכל, במה שמבטיחים עצמם מראש במקום בו ינוח וייקבר, עדיין לא בטוח שזה מקום מנוחה, שהרי אז מתחילה הצרה האמיתית. הצלפת "ברוך הבא" הראשון של מלאך דומה - מחריד ומרעיד.

אין זה עניני לתאר את יסורי גיהנם, אף לא תענוגי גן העדן. אך הרי זה מן החשיבות העליונה להסביר ברבים, שכל אחד ידע בבירור, שהעולם הזה הוא המקום בו מקבלים מקום בגן עדן או בגיהנם.

(7) בראשית רבה פל"ט, ח.

(8) בראשית יב, ז. כד, ז.

(9) בראשית רבה פל"ה, ב.

(10) ראה סידור שער הל"ג בעומר - להעיר מלקוטי ש"ס האריז"ל

מס' ברכות.

(11) במדבר רבה פ"י, ה.

(12) לע"ע צ"ע מקומו.

יב. לכל מדינה סגנון לשון משלה, ממנו יכולים
להבין מהות המדינה. בענין השחיטה יש בגמרא¹⁸ :
בדיק אלישנא, בדיק אטופרא, ופירושו: מכירים את
הנברא לפי לשונו או לפי ציפורניו.
כשהייתי בארצנו הקדושה שמעתי שם אנשים
אומרים בינם לבין עצמם: הייתי אצל הרשב"י ואני
הולך אל ר' אלעזר, או הייתי אצל ר' חייא ואני הולך
אל ר' עקיבא. הרי אם אומרים זאת בתמימות - זה
ענין ההשתטחות.
יג. היום הוא ההילולא של רשב"י, ו"שפתותיו
דובבות בקבר"¹⁹, על מה שמדברים ואין שמדברים,
והוא מעורר רחמים רבים על כל אחד בפרט ובני
חיי ומזוני רויחא.
יד. לפני שהתחיל כ"ק אדמו"ר לומר מאמר
הדא"ח ד"ה ואהבת - המשך למאמרים שלפני זה -
אמר:
מקום העבודה של הרה"ח ר' הלל מפאריטש היה
במאלע-רוסיה, לקרב את יהודי המקום לעבודת הוי'.
היהודים המקומיים היו פשוטים ביותר, ומאמרי
החסידות שהר' הלל היה אומר, היו עמוקים ביותר,
וכאשר התחיל באמרי חסידות, הם היו אומרים לו:
רבי, החסידות שאתם אומרים היא רק בשביל אנשי
מדע ולא עבורנו. היה ר' הלל עונה להם: מדוע לא
בשבילכם, דוקא כן בשבילכם - בשביל הנשמות
שלכם, נשמותיכם מבינות הכל.
טו. על הזמן הנוכחי כתוב²⁰: אם יגאלך טוב יגאל
וגו' וגאלתיך אנכי.
בחג השבועות, זמן מתן תורתנו, נרגש ה"אנכי"
בכל אחד ואחת מישראל, בכל יהודי ישנו שם הוי'
בנפש²¹. חג השבועות אחרי קריאת התורה אנכי הוי'
אלקין, אחרי הכנה טובה, מיתוסף חוזה ותוקף בהוי'
שבנשמה. ההכנה לכך היא ל"ג בעומר.
זהו 'אם יגאלך טוב יגאל', כאשר יתבונן שכל
אחד אף אם הוא מדוכא חלילה, מחוייב להודות

סדר עבודת היום בכלל אצל חסידים היה: לפני
התפלה - ההכנה לתפלה, לאחר מכן עבודת התפלה
ולמוד התורה שאחרי התפלה, כפי שאומר הוד כ"ק
רבנו הזקן ב"לקוטי תורה"¹³ שלמוד התורה אחרי
התפלה נותן חיות ותוקף ועוז בכל היום, שרושם
התפלה יורגש במשך כל היום, שנעשים שבורים.
לאחר מכן צריכים לאכול משהו, במה שהשי"ת עוזר,
לחם ומים, לאחר מכן נחים קצת, במילא יצא
שההתועדות החלה בשעות הערב.
סיפרו בשם הרה"ח ר' הלל שלשה ענינים בזה:
ראשית שיש הבדל בין תפלת מנחה לתפלת מעריב¹⁴,
למרות שב"שולחן ערוך" לא מוזכר הרבה אודות זה,
אך הוא אמר כהלכה פסוקה שיותר להתיישב
להתועד לפני מעריב. שנית, יש הבדל בין יחיד
לרבים. ושלישית, מהו ענין התפלה, שתהיה עריבות
ומתיקות למעלה, וזאת פועלים על ידי התועדות.
ט. קיים הבדל בין שחרית לערבית. ערבית הוא
בזמן של חושך והעלם, וצריכים לעשות מכך ערבית
- עריבות ומתיקות למעלה.
י. ישנו הענין של ידיעה והענין של תמימות.
ידוע מאמר החכם¹⁵ אילו ידעתיו הייתי. מה
הפירוש של הייתי, הרי רוחני לא יכול להיות גשמי
וגשמי אינו רוחני. כשעלה אליהו השמימה הפך
לרוחני¹⁶, ולהיפך כשהמלאכים ירדו למטה הם נעשו
גשמיים וחומריים¹⁷. אלא הכוונה היא, "הייתי" היינו
התאחדות עם הדבר, וזה בא על ידי שני אופנים: על
ידי ידיעה או על ידי תמימות.
יא. קבלה מרבותינו, שבענין ההשתטחות על
קברי צדיקים, לא נוגע שינוי הזמן, זה יכול להיות
בכל עת ובכל זמן, וזאת על ידי שני אופנים: על ידי
ידיעה בענין ההשתטחות, או על ידי תמימות. יש גם
הענין של ד' אמות, שדרוש על כך הסבר כיצד הדבר,
אין ומה, שהרי יש הענין של נ' אמות, עשר אמות
וד' אמות.

(13) ראה לקו"ת שה"ש ד"ה יונתי פ"ב. וראה גם כן שם פ' ברכה
ביאור לד"ה תורה צוה פ"ד.

(14) לכאורה, עפ"מ"ש שבת (י"ד רע"א) אדרבה חמורה תפלת מעריב
ממנחה בזה. - וכנראה הכוונה כאן, דיש להקל במעריב מבמנחה שלא
להפסיק, כיון דיש שהות להתפלל יותר מבמנחה. ולהתיר להתחיל בסמוך
שיעור קטן לפני הזמן עפ"מ"ש ה"טז (א"ח סרל"ה סק"ג) - אבל רבנו
הזקן משמע דס"ל דהאיסור מתחיל חצי שעה קודם זמן תפלת ערבית
(ש"ע א"ח סת"א ס"ה). - ואולי יש לצרף בתור סניף להיתר, כי
פארבריינגען קודם מעריב הוא עתה - (משא"כ בזמן הש"ס והש"ע) -
דבר שאינו מצוי, אלא שעושין כן בל"ג בעומר (ובפורים) כי בלילה כבר
עבר זמנו. ולכן אין לגזור בזה, וכמ"ש בש"ע א"ח ספ"ט ס"ז.
ואף את"ל דגזירה שבטל טעמה לא בטלה הגזירה (נסמן בשדי חמד
כללים ג' אות לד) יש לחלק דשאני גזירה דידן דלכתחילה חלקו בין דבר

המצוי לדבר שאינו מצוי.

יעיין בכהנ"ל ש"ע א"ח סרל"ב וסרל"ה ובנ"כ שם. וחיודושי משניות
להצ"צ שבת פ"א מ"ב. ואכמ"ל.

(15) ס' העיקרים מא' ב' ספ"ל. מדרש שמואל פ"ו, מ"ז. - וכן צ"ל
בהערות לתורת שלום ס' השיחות ע' 327 - וראה תורת שלום ע' 199.

(16) זח"ב קצו, א. וראה ג"כ שו"ת חת"ס ח"ו סצ"ח.

(17) זח"א קא, א. זח"ב רכט, ב. זח"ג קכו, ב. קנב, ב. - ועיין ב"מ
פו, ב. ובתוד"ה נראין שם. ובזח"א לד, סע"א: בגין דאית אחרין כו'. ושם

מ, ע"ב בתחלתו.

(18) ראה חולין יז, ב.

(19) יבמות צו, א. שקלים ב, ה. פס"ד ב, ה.

(20) רות ג, יג.

(21) ראה לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ בדא"ח.

תודה להשי"ת על כך, הרי כשהוא מתבונן בזה - יש
בכך משום הכנה טובה לחג השבועות, 'וגאלתיך'
אנכי, שיורגש ה"אנכי" שבנשמה.

להשי"ת על החסד חנם שהוא עושה אתו. כל הנשמה
תהלל²² - על כל²³ נשימה ונשימה, ובפרט במצב
שאנחנו ת"ל נמצאים בו, אכן רוצים יותר טוב, אבל

(23) בראשית רבה פי"ד, ט.

(22) תהלים קנ, ו.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ד תמוז, תרצ"ב

ריגא

כבוד ידידי הג' הנכבד משכיל על דבר
טוב גזע תרשישים וו"ח אי"א מוהר"ר
ישראל שי

שלום וברכה!

מכתבו מח' לח"ז הגיעני באיחור זמן, ונהניתי לשמוע
משלומי הטוב, ואתענין לדעת את שלום זוגי תי' ואם
נתרפאה ונתחזקה ת"ל אחר האפראצאן שהי' לה לי"ע,
ומשלום ילידיהם יחיו, השי"ת יחזק בריאותם ויעזר להם
בכל המצטרך להם בגו"ר.

אתענג לשמוע מפי כתבו אשר בעת האחרונה נראה
קוי אור חסידות מתפשטים במחנם ובמדינת זיבענברגין,
ואם כי עדיין הם רק בחיצוניות, אבל יש לקוות כי מן
החיצוניות יבוא אל הפנימיות, ומתאים הוא לאותה

ההשקפה אשר הגדתי לידידי בהתראותינו בקיץ העבר
במאריענבאד, אשר העת אומרת, כי צריכים להשתדל
להשיג איזה תלמיד נכבד אשר יוכל להשפיע עניי חסידות
ולבאר ולהסביר עניי העבודה, ומחכה הנני לעת בוא העת
המאושרה אשר ידידי יוכל להוציא הכח אל הפועל אותה
המחשבה טובה לקחת להם חבר טוב את אחד מתלמידו
היקרים שי.

בדבר שאלתו בענין הברכות, הנה בשעה זו בן כפר
הנני, ואתי עמי אינם רק איזה ספרים ללמוד השיעורים
היומיים בנגלה ודא"ח, ובבואי אי"ה הביתה צלחה בל"נ
אקח לי מועד לבוא אתו עמו בכתובים בזה.

זה כשלשה שבועות שהנני עוסק בהקור דפה
דרוסקעניק, והשי"ת ישלח לי רפוי"ש בתכאחביי הצריכים
רפואה בגו"ר.

והנני ידיו הדו"ש.

אג"ק מוהרי"צ כרץ יז

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד ב

הגמרא, רבי יהודה מייחדין שבוקניך, גמ' בגזרה שוה 'זקני' 'זקני'
מ'זקני העדה' האמור בסמיכה על פר העלם דבר של צבור, מה
זקני' האמור להל' בפר העלם דבר, הם מייחדין 'שבעה', כפי
שנאמר 'זקני העדה', אף כאן במדידת עגלה ערופה צריך שיהיו
מייחדין 'שבעה' שהם מסנהדרין גדולה, ומשופטי' למד שצריך
עוד שנים. מקשה הגמרא, אי גמ' רבי יהודה גזרה שוה מפר העלם
דבר, לגמרה לבולה מילתא מהתם - נלמד בגזרה שוה זו את כל
דין הדינים, וגם שצריך חמישה, ואם כך, 'זקני' ו'שופטי' שכתבה
תורה בעגלה ערופה למה לי לכתבם כלל.
חזרת בה הגמרא, אלא לעולם לא נאמרה גזרה שוה זו של 'זקני'
וזקני', ולדברי הכל יש צורך בשתי דרשות, ללמדנו שצריך שיהיו
מסנהדרין, ושצריך שיהיו מסנהדרין גדולה, וטעמו של רבי יהודה
שמרבה עוד שני דיינים אינו מ'שופטי' כפי שסברנו, שהרי הוא
נצרך לסנהדרין גדולה, אלא וי"ו של 'שופטי' באה למנינא
לחביא עוד שנים, ורבי שמעון שאינו מרבה עוד דיינים, הוא כי

דיינים, מנין ילמד שצריכים דיינים להיות מבית הגדול, משיבה
הגמרא, מ'זקני' 'זקני' נפקא - ממה שהיתה יכולה התורה לכתוב
'זקני', וכתבה 'זקני', הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש ממנה למייחדין
שבוקניך.
אומרת הגמרא, ורבי שמעון שדרש דין מייחדין מ'שופטי', ולא מן
הכ"ף של 'זקני', ולכך אינו דורש מ'שופטי' להצריך עוד שני
דיינים, סבר שמן הכ"ף של 'זקני' לבדה עדיין אין ללמוד דין
מייחדין, כי אי כתב רחמנא 'זקני' ללא הכ"ף, הוה אמינא
שלמדידת העיר כשרים אפילו זקני השוק שאינם סנהדרין, כתב
רחמנא זקני' עם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו מן הסנהדרין, ואי כתב
רחמנא זקני' ולא היה נכתב גם 'שופטי', הוה אמינא שלמדידת
העיר כשרים אפילו סנהדרין קטנה שיש בכל עיר ועיר, כתב
רחמנא גם 'שופטי' למייחדין שבשופטי' - שצריך לכך דיינים
מסנהדרין גדולה היושבת בירושלים בלשכת הגזית.
שואלת הגמרא, ורבי יהודה, הרי ודאי מזקני זקני' צריך ללמוד
מזה למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למייחדין שבוקניך, משיבה

פרק שישי משנה א

שְׁנֵי חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבָּחָר בָּהֶם וּבְמִשְׁנֵתָם: רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, כָּל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמְהָ, זֹכֶה לְדַבְרֵים הָרַבִּים. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָם בָּלוּ בְּדָאֵי הוּא לֹא. נִקְרָא רַע, אֹהֵב, אֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבֶּשֶׁתוֹ עֲנוּה וִירָאָה, וּמְכַשְׂרָתוֹ לְהִיּוֹת צָדִיק חֲסִיד יֵשֶׁר וְנֶאֱמָן, וּמְרַחֲקָתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבָּתוֹ לִידֵי זִכּוּת, וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה בֵּינָה וּגְבוּרָה, שְׁנֶאֱמַר: "לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בֵּינָה לִי גְבוּרָה". וְנוֹתַנָּתָ לֹא מַלְכוּת וּמְמִשְׁלָה וְחֲקוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לֹא רִזֵּי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲנֵן הַמִּתְנַבֵּר וּבְנִתָּהּ שְׁאִינוּ פּוֹסֵק, וְהָיָה צְנוּעַ וְאֶרֶךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻפוֹנוֹ, וּמְגַדֵּלְתוֹ וּמְרומֶמֶתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

נקודות משיחות קודש

שהם מסייעים לו בעבודת ה' שלו, אין הם ניתנים לו בשלימות ומוטל עליו לעבוד כדי להשיגם באופן שלם - "ומלבשתו ענוה ויראה", דהיינו שמידות הענוה והיראה ניתנות לו כ"לבוש" שהוא מקיף וחיצוני לאדם (אבל אינו נעשה על-ידי זה ענין). כמו כן "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; "ומרחקתו מן החטא"; "ומקרבתו לידי זכות". הצד השווה לכל ה"דברים" האלה הוא שניתנים לו בתור מסייעים בלבד, אך הם אינם פוטרים אותו לגמרי מעבודה ויגיעה.

ב. "דברים" שהעוסק בתורה לשמה זוכה בהם בשלימותם, ללא צורך בתוספת יגיעה שלו - "אוהב את המקום, אוהב את הבריות", "משמח את המקום, משמח את הבריות", "ונהיין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה".

נמצא אפוא כי הלומד תורה לשמה זוכה לסיוע הן בענינים ש"בין אדם למקום" והן בענינים ש"בין אדם לחבירו". ויתירה מזו, אף ב"מילי דעלמא" יוכל הוא להנות את הבריות בהשאת עצה ותושיה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 401)

* * *

עוד יש להשיב על השאלה הנ"ל (בדרך שונה לגמרי): דברי המשנה אינם פונים ללומד תורה אלא למי שבא אל לומד תורה לשמה כדי ליטול מפיו עצה. אדם זה, עשוי לחשוב - מכיון שאיש זה עסוק אך ורק בלימוד התורה לשמה והוא מובדל מהבריות ומופרש מכל עניני העולם, כיצד ישיא לי עצה בעניני העולם (כדוגמת מסחר, עסקנות, ציבורית וכיוצא בזה)? מבהירה המשנה ואומרת, "ונהיין ממנו עצה ותושיה". והיינו, לא זו בלבד ש"מקבלין ממנו עצה" אבל יתכן שהעצה אינה מוצלחת, אלא "נהנין ממנו עצה", כלומר שמכיון שעוסק בתורה לשמה, זוכה הוא להתעלות בשכלו ובחכמתו גם במילי דעלמא, וממילא עצותיו טובות ומועילות ומתקבלות על דעת הבריות עד לאופן של "הנאה" מהן.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 406)

בדברי רבי מאיר יש, לכאורה, דבר והיפוכו: מצד אחד כוונתו היא לעודד עסק בתורה לשמה ומצד שני כיצד הוא עושה כן? על ידי שמבטיח לאדם "דברים הרבה" ("נקרא רע, אהוב וכו'") - הרי אם ילמד למטרה זו לא יהא זה לימוד תורה לשמה?! ויש לומר בביאור הדברים:

המשנה מדברת במי שכבר עוסק בתורה לשמה ("כל העוסק") ולומד תורה לשם השגת התורה ולא לשום מטרה אחרת, אפילו לא מטרה קדושה אחרת¹. והרגש הוא על המילה "עוסק בתורה לשמה", כלומר שלומד מתוך עמל ויגיעה, כאדם הטרוד בעסקו יום וליל.

אדם כזה, העוסק כל-כולו בלימוד תורה, עשוי להיות מוטרד מן השאלה - מכיון ש"כל האומר אין לי אלא תורה.. אפילו תורה אין לו"², כלומר, בנוסף לעסק התורה חייב הוא לעסוק גם בכל שאר עניני עבודת ה' (אהבתו ויראתו וכו')³, דבר הדרוש עמל רב; וכלשון הרמב"ם⁴, "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים.. וכשמחשב בדברים האלו עצמם, מיד הוא נרתע לאחוריו וכו'". ובנוסף לכך עליו לעסוק גם בעניני גמילות חסד; אם-כן - שואל הוא את עצמו - האמנם בכך שכל עסקו הוא בלימוד תורה יחסרו אצלו כל שאר עניני העבודה?

על כך משיבה המשנה ואומרת לו - "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה".

הטעם שנאמר כאן "זוכה לדברים הרבה" ולא "מקבל שכר הרבה" הוא שאכן אין זה בגדר של קבלת שכר, אלא - בנוסף לשכרו של הלומד תורה לשמה - "זוכה הוא לדברים הרבה". כלומר, הוא מקבל "דברים" שמעלתם פחותה ממעלת לימוד תורה לשמה, אך "דברים" אלה מסייעים לו בכל שאר עניני עבודת ה', כדי שלא יחסרו לו ענינים אלה.

"דברים" אלה שזוכה בהם ה"עוסק בתורה לשמה" נחלקים לשני סוגים:

א. "דברים" שמקבל באופן חלקי בלבד. כלומר, אף-על-פי

1. כגון "לידע את המעשה אשר יעשון" וכדומה. 2. יבמות קט, ב; וראה אגרת הקודש סימן ה (קח סוף עמ' ב) 3. ראה מאמר"ז (יבמות קט, ב) "כל האומר אין לו אלא תורה.. אפילו תורה אין לו". 4. הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה ב.

א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי
בָּאֵהָל מוֹעֵד בְּאַחֲרִי לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית
לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב שָׂאוּ אֶת־רֹאשׁ
כָּל־עֵדָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם: ג מִן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יָצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל
תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאָתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן: ד וְאַתְּכֶם
יְהִיו אִישׁ אִישׁ לַמַּטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו
הוּא: (ל"ה) ה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ
אִתְּכֶם לְרֹאוּבֵן אֶל־יִצְחָר בֶּן־שִׁדְיָאוּר: ו לַשְּׁמֹעוֹן
שְׁלֹמִיָּאל בֶּן־צֹרִישַׁדַּי: ז לִיהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־
עֲמִינָדָב: ח לְיִשָּׁשְׁכָר נַתָּנָאל בֶּן־צֹעֵר: ט לְלִבְיָזָן
אֱלִיָּאב בֶּן־חֶלֶץ: י לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישַׁמֶּע
בֶּן־עֲמִיהוּד לְמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פֶּדָהצֹר:
יא לְכַנְיָמָן אֲבִירָן בֶּן־גִּדְעֹנִי: יב לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־
עֲמִישַׁדַּי: יג לְאַשֶּׁר פַּגְעִיָּאל בֶּן־עֶכְרָן: יד לְגָד
אֱלִיסָפָּה בֶּן־דְּעוּאֵל: טו לְנַפְתָּלִי אַחִירָע בֶּן־עֵינָן:
טז אֵלֶּה כְּתִיב קְרִיאֵי קְרֵי קְרֹאוּ אֶת־הָעֵדָה נִשְׂאֵי מִטּוֹת
אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (ישראל) יז וַיִּקַּח
מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ
בְּשֵׁמוֹת: יח וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֲרִי
לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
לְגִלְגָּלְתָּם: יט כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 221)

כָּל יֵצֵא עָבָא בִּישְׂרָאֵל (א, ג)

כתב ה'אור החיים' (פסוק כ): "לא היה אחד מכל הבאים לכלל המספר שלא היה ראוי לצאת בצבא, אלא פלן גבורי פח . . וזה גם שאינו בעפום". כשהיהודי דבוק באדון הנפלאות יתברך על ידי קיום תורתו, הוא מתעלה מעל לחקי הטבע; ומכיון ששם ישראל עמד עדין תחת הרשם של מעמד הר סיני והיה מסור ונתון לחקי התורה, זכה למעמד נסי זה.

שני כ ויהיו בני־ראובן בכר ישראל תולדתם
למשפחתם לבית אבתם במספר שמות
לגלגלתם כל־זכר מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: כא פקדיהם למטה ראובן ששה
וארבעים אלף וחמש מאות: פ כב לבני שמעון
תולדתם למשפחתם לבית אבתם פקדיו
במספר שמות לגלגלתם כל־זכר מִבֶּן עשרים
שנה ומעלה כל יצא צבא: כג פקדיהם למטה
שמעון תשעה וחמשים אלף ושלוש מאות: פ
כד לבני גֵּד תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: כה פקדיהם למטה גֵּד חמישה
וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: פ כו לבני
יהודה תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא: כז פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבעים
אלף ושש מאות: פ כח לבני יששכר תולדתם
למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבֶּן
עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כט פקדיהם
למטה יששכר ארבעה וחמשים אלף וארבע
מאות: פ ל לבני זבולון תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא: לא פקדיהם למטה זבולון
שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ לב
לבני יוסף תולדתם למשפחתם לבית
אבתם במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה
כל יצא צבא: לב פקדיהם למטה אפרים
ארבעים אלף וחמש מאות: פ לד לבני מנשה
תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר
שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
לה פקדיהם למטה מנשה שנים ושלושים אלף
ומאתים: פ לו לבני בנימין תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקוטי שיחות יג עמ' 111)

פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות

(א, כא)

יש להעיר, שבכל שבט ישנו מספר המתחלק לחמשים. ולכאורה אין זו תופעה שכיחה כלל, וצריך עיון בטעם הדבר. ואי משום 'שרי חמשים' – הרי יש גם 'שרי עשרות' ו'שרי מאות'. ולהעיר מ'חמשים' איש רצים לפניו" (ש"ב טו, א), המורה על חשיבותה של קבוצה זו.

שליש ב «וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: ב איש על־דגלו באתה לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל־מועד יחנו: והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן־עמינדב: ויצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ויש מאות: והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן־צווער: ויצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: ומטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן־חלן: ויצבאו ופקדיו שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: כל־הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים אלף וששת־אלפים וארבע־מאות לצבאתם ראשנה יסעו: ס דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן־שדיאור: ויצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש מאות: ויחונם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן־צורישדי: ויצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלש מאות: ומטה גד ונשיא לבני גד אליסר בן־רעואל: ויצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ויש מאות וחמשים: כל־הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע־מאות וחמשים לצבאתם ושמנים יסעו: ס ונסע אהל־מועד מחנה הלוי בתוך המחנה כאשר יחנו בן יסעו איש על־ידו

ומעלה כל יצא צבא: ופקדיהם למטה בנימין חמשה ושלשים אלף וארבע מאות: פ לה לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבְּן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: ופקדיהם למטה דן שנים ושלשים אלף ושבוע מאות: פ מ לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבְּן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: מא פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף וחמש מאות: פ מב בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבְּן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: מג פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: פ מד אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש־אחד לבית־אבתיו היו: מה ויהיו כל־פקודי בני־ישראל לבית אבתם מִבְּן עשרים שנה ומעלה כל־יצא צבא בישראל: מו ויהיו כל־הפקדים שש־מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: מז והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם: פ מח וידבר יהוה אל־משה לאמר: מז אך את־מטה לוי לא תפקד ואת־ראשם לא תשא בתוך בני ישראל: נ ואתה הפקד את־הלויים על־משכן העדת ועל כל־כליו ועל כל־אשר־לו המה ישאו את־המשכן ואת־כל־כליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו: נב ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים והזר הקרב יומת: נג וחנו בני ישראל איש על־מחנהו ואיש על־דגלו לצבאתם: נד והלויים יחנו סביב למשכן העדת ולא־יהיה קצף על־עדת בני ישראל ושמרו הלויים את־משמרת משכן העדות: נה ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את־משה בן עשו: פ

רביעי ג. ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר יהוה את משה בחר סיני: ואלה שמות בני-אהרן הבכור | נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: ואלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר-מלא ידם לכהן: וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בחרקבם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא-היו להם ויכתן אלעזר ואיתמר על-פני אהרן אביהם: פ וידיבר יהוה אל-משה לאמר: והקרב את-מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו: ושמרו את-משמרתו ואת-משמרת כל-העדה לפני אהל מועד לעבד את-עבדת המשכן: ה ושמרו את-כל-כלי אהל מועד ואת-משמרת בני ישראל לעבד את-עבדת המשכן: ונתתה את-הלויים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו מאת בני ישראל: ואת-אהרן ואת-בניו תפקד ושמרו את-כהנתם והיו הקרב יומת: פ וידיבר יהוה אל-משה לאמר: י ואני הנה לקחתי את-הלויים מתוך בני ישראל תחת כל-בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים: יי כי לי כל-בכור ביום הפתי כל-בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל-בכור בישראל מאדם עד-בהמה לי יהיו אני יהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות 2 עמ' 29)

ואלה תולדות אהרן ומשה (ג, א)

שקל המלמד את בן חברו תורה . . כאלו ילדו (רש"י)
אמרו ר' ל"ל "היו לו בנים בגלותו, יהיו לו בנים בזקנתו"
. . היו לו תלמידים בגלותו, יהיו לו תלמידים בזקנתו".
והנה, שדין 'הולדה' רוחנית בדין הולדה גשמית, ומי שעסק בהשפעה על הוילת חוב להמשיך בכך גם בהגיעו לעת זקנה - עליו ללמד תורה עם תלמידים, לקרב עוד יהודי ועוד יהודי לתורה.

חמישי י. וידיבר יהוה אל-משה במדבר סיני

לדגליהם: ס ה דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: י וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: כ ועלו מטה משה ונשיא לבני משה גמליאל בן-פרהצור: כא וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאתים: כב ומטה בנימן ונשיא לבני בנימן אבירן בן-גדעני: כג וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלף וארבע מאות: כד כל-הפקדים למחנה אפרים מאת אלף ושמנת-אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו: ס ה דגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: כו וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ושבע מאות: כז והתנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרן: כח וצבאו ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות: כט ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן-עיינו: ל וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: לא כל-הפקדים למחנה דן מאת אלף ושבעה וחמשים אלף ויש מאות לאחרנה יסעו לדגליהם: פ כ אלה פקודי בני-ישראל לבית אבתם כל-פקודי המחנות לצבאתם שש-מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: ז והלויים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה: זי ויעשו בני ישראל ככל אשר-צוה יהוה את-משה בן-חננו לדגליהם וכן נסעו איש למשפחתו על-בית אבתיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות יג עמ' 8)

מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב, ב)

המרחק בין מחנה ישראל למשכן היה מיל, אלפים אמה, כדי שיוכלו לבא בשבת (רש"י), ומשעם זה היה מרחק מיל גם בימות החל. לומר לך: השקבה המיוחדת השקמת בין יהודי לבין הקב"ה (בין 'מחנה ישראל' לבין 'המשכן') ביום השבת צריכה להמשך גם בימות החל; קדשת השבת צריכה להשפיע על העובדין דחל, של ימות השבוע.

בְּנֵי־אֲבִיחַיִל עַל יַרְדּ הַמִּשְׁכָּן יִחְגּוּ צִפְנָה:
 וּפְקֻדַּת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מִרְרִי קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן
 וּבְרִיחֵיו וְעַמְדָּיו וְאֹדְנָיו וְכָל־כְּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ:
 וְעַמְדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֹדְנֵיהֶם וִיתְּרֵתָם
 וּמִיתְרֵיהֶם: וְהַחֲנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לִפְנֵי
 אֹהֶל־מוֹעֵד | מִזְרָחָה מִשָּׁה | וְאַהֲרֹן וּבָנָיו
 שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְהַיָּזֵר הַקָּרֵב יוֹמֵת: כֹּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר
 פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפַּחְתָּם
 כֹּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁנָיִם וְעֹשְׂרִים
 אָלֶף: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 15)

מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה (ג, טו)

וְהָיָא הַשְׁלִימָה אֶת הַמִּנְיָן (רש"י)

מבאר בפסידות שפסירת המלכות משלימה את כל
 הספירות בכך שהיא ממשיכה את אורם גם בעולמות
 בריאה יצירה עשייה; אבל אין זה מפקה (שְׁהָרִי) היא
 מתלבשת בהם וְאִין חבוש מתיר עצמו), אלא מפקח אור
 הספירות שמאיר בה. ואף כאן:

יִכְבֵּד נִוְלָדָה עִם הַכְּנִיסָה לְמַצְרִים, אִף יָמִי עֲבוּרָה הָיָה
 לִפְנֵי כְּנִיסָה זוֹ.

שְׁשִׁי ז' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּקוּד כֹּל־בְּכֹר זָכָר
 לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה וְשֵׂא אֶת מִסְפַּר
 שְׂמֹתָם: כֹּל וְלָקַחְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת
 כֹּל־בְּכֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת
 כֹּל־בְּכֹר בְּבֵהֶמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּב וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה
 כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כֹּל־בְּכֹר בְּבִנֵי
 יִשְׂרָאֵל: כג וַיְהִי כֹל־בְּכֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׂמֹת
 מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנָיִם וְעֹשְׂרִים אָלֶף
 שְׁלֹשָׁה וּשְׁבַעִים וּמֵאָתָיִם: פ מד וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: מה קח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כֹּל־
 בְּכֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת
 בְּהֵמַתָּם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: מז וְאֵת פְּדוּיֵי
 הַשְּׁלִשָּׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמֵּאָתָיִם הַעֲדִפִּים עַל־
 הַלְוִיִּם מִבְּכֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כו וְלָקַחְתָּ חֲמֹשֶׁת

לֵאמֹר: טו פְּקַד אֶת־בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם
 לְמִשְׁפַּחְתָּם כֹּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה תִּפְקְדֵם:
 כב וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה:
 כג וַיְהִי־וְאֵלֶּה בְּנֵי־לֵוִי בְשֵׁמֹתָם גִּרְשֹׁן וְקַתָּה
 וּמִרְרִי: כד וְאֵלֶּה שְׂמֹת בְּנֵי־גִרְשֹׁן לְמִשְׁפַּחְתָּם
 לִבְנֵי וְשִׁמְעִי: כה וּבְנֵי קַתָּה לְמִשְׁפַּחְתָּם עֶמְרָם
 וַיִּצְהָר חֲבֵרוֹן וְעִזִּיאֵל: כו וּבְנֵי מִרְרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם
 מַחֲלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלְוִי לְבֵית
 אֲבֹתָם: כז לְגִרְשֹׁן מִשְׁפַּחַת הַלְבִנִי וּמִשְׁפַּחַת
 הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי: כח פְּקֻדֵיהֶם
 בְּמִסְפַּר כֹּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה פְּקֻדֵיהֶם
 שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: כט מִשְׁפַּחַת
 הַגִּרְשֹׁנִי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יִחְגּוּ יוֹמֵה: לו וְנִשְׂאִי
 בֵּית־אֵב לְגִרְשֹׁנִי אֲלִיסָה בִן־לָאֵל: לה וּמִשְׁמֶרֶת
 בְּנֵי־גִרְשֹׁן בְּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל מִכְסֵּהוּ
 וּמִסְדָּה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: לו וְקַלְעִי הַחֲצֵר וְאֶת־
 מִסְדָּה פֶּתַח הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־
 הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו לְכָל עֲבֹדָתוֹ: ס
 לו וְלָקַחְתָּ מִשְׁפַּחַת הָעֶמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי
 וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעִזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם
 מִשְׁפַּחַת הַקַּתָּתִי: לה בְּמִסְפַּר כֹּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ
 וּמַעֲלָה שְׂמֹתָם אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי
 מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: כז מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קַתָּה יִחְגּוּ עַל
 יַרְדּ הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה: לו וְנִשְׂאִי בֵּית־אֵב
 לְמִשְׁפַּחַת הַקַּתָּתִי אֲלִיצָפָן בֶּן־עִזִּיאֵל:
 לה וּמִשְׁמֶרֶתָם הָאָרֶן וְהַשְּׁלֶחָן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַ
 וְכָל־הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמִּסְדָּה וְכָל
 עֲבֹדָתוֹ: כז וְנִשְׂאִי נִשְׂאֵי הַלְוִי אֲלֵעֶזֶר בֶּן־אַהֲרֹן
 הַכֹּהֵן פְּקֻדַּת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: לה לְמִרְרִי
 מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם
 מִשְׁפַּחַת מִרְרִי: לה וּפְקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כֹּל־זָכָר
 מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאָתָיִם:
 לה וְנִשְׂאִי בֵּית־אֵב לְמִשְׁפַּחַת מִרְרִי צִוְּרִיאֵל

בָּהֶם: וַנִּתְּנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלִיָּהּ אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וַנִּתְּנוּ עַל־הַמּוֹט: ^א וְעַל אֶמְצָח הַזָּהָב יִפְרְשׁוּ בִּגְד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדִיו: ^ב וְלִקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם בְּקֹדֶשׁ וַנִּתְּנוּ אֶל־בִּגְד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וַנִּתְּנוּ עַל־הַמּוֹט: ^ג וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמּוֹצֵחַ וּפִרְשׁוּ עָלָיו בִּגְד אֲרָגָמָן: ^ד וַנִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתָּה אֶת־הַמּוֹלָגֵת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמּוֹרֶקֶת כָּל כְּלֵי הַמּוֹצֵחַ וּפִרְשׁוּ עָלָיו כִּסּוּ עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בְּדִיו: ^ה וְכִלְּה אֶהֱרֹן וְיִבְנִיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְּגִי־קֹהֵל לְשֹׂאת וּלְאִי־גָעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּגִי־קֹהֵל בְּאֶהֱל מוֹעֵד: ^ו וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר וּקְמַרְתָּ הַסָּפִים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה פְּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכָל־יוֹ: ^ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^ח אֶל־תִּכְבְּרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֵל מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: ^ט וְזֹאת אֲעֲשֶׂה לָהֶם וְחִי וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֶהֱרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹ: ^י וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כִּבְלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

וַיְגַדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְּרַעֲוִיתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיַּקְרֵב מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחִיבִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחִי דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וְלְעַלְמֵי עַלְמָיָא. יְתַבְּרַךְ: יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וְלְעַלְמֵי עַלְמָיָא. יְתַבְּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,

חֲמִשָּׁת שָׁקִלִים לְגִלְגֵּלֶת בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשָּׁקֶל: ^א וַנִּתְּנָהּ הַכֹּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֶדְפִים בָּהֶם: ^ב וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֹּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֶדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם: ^ג מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֹּסֶף חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ^ד וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֹּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי יְהוָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ד' סיון תשמ"ה)

קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל (ג, מה)

עבודת השרות לה' נועדה מלכתחלה לבכורים, והלויים נקנסו תחתיהם; הרי שיכולה להיות עבודה זו גם אצל מי שלא נועד לה מלכתחלה. ללמדך: גם מי ששיד בטבעו לעבודת שבת וכולו, התעסקות בעניני העולם, יכול להגיע לעבודת שבת לוי, שרות לה'. ובכשון הרמב"ם: "ולא שבת לוי בלבד, אלא כל איש... אשר נדבה רוחו... נתקדש קדש קדשים".

שביעי ד' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^א נִשְׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֵל מִתּוֹךְ בְּנֵי לְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם: ^ב מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד: ^ג וְזֹאת עֲבֹדַת בְּגִי־קֹהֵל בְּאֶהֱל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: ^ד וְבֹא אֶהֱרֹן וּבְנָיו בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֶה וְהוֹדִדוּ אֶת פָּרֹכֶת הַמִּסָּד וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אָרֶן הָעֵדֻת: ^ה וַנִּתְּנוּ עָלָיו כִּסּוּי עוֹר תַּחַשׁ וּפִרְשׁוּ בִּגְד־כָּלִיל תְּכֵלֶת מִלְמַעְלָה וְשָׂמוּ בְּדִיו: ^ו וְעַל אֶמְצָח הַפָּנִים יִפְרְשׁוּ בִּגְד תְּכֵלֶת וַנִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־הַקֹּדֶשֶׁת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמְּנִקִּית וְאֶת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יְהִיָּה: ^ז וּפִרְשׁוּ עֲלֵיהֶם בִּגְד תוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדִיו: ^ח וְלִקְחוּ בִּגְד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מִנְרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־נִרְתִּיָּהּ וְאֶת־מִלְקַחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֹּתֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ

"ממלכת כהנים" (שירים). מנין בני קהת, בהם נאמר "קדש הקדשים" - כנגד "גוי קדוש".

מפטיר י' וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
אל-תכריתו את-שכט משפחת הקהתי מתוך
הלויים: י' וזאת | עשו להם וחי' ולא ימתו
בגשתם את-קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו
ושמו אותם איש איש על-עבדתו ואל-משאיו:
ב' ולא יבאו לראות כבלע את-הקדש ומתו: פפפ

קנ"ט פסוקים, חלקה"ו סימן.

ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 24)

נשא את ראש בני קהת (ד, ב)

שלישה מנגנים הם בפרשתנו, כנגד "סגלה מכל העמים",
"ממלכת כהנים" ו"גוי קדוש". מנין בני ישראל, שבטא את
חשיבותם המיוחדת לגבי אמות העולם, כי דבר שבמנין לא
בטל - כנגד "סגלה מכל העמים". מנין בני לוי, שנמנו בפני
עצמם להיותם בגדר מיוחד של שומרי משמרת הקדש - כנגד

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם
הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו וב ישראל
עמו ובנביאי האמת וצדק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למזורא

(א) אשר לא יפד, שלא יוכלו
להיות נמדרים. במקום אשר יאמר
להם, במקום אשר היה נאמר עליהם.
לא עמו אתם, לפי מעשיהם הרעים

הפטרה לפרשת במדבר לקריאה בציבור

ולשמו"ת הושע פרק ב

**ב א והיה מספר בני ישראל כחול
הים אשר לא יפד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם**

עטרת מרים

בזמן תפילה א' והיה מספר בני
ישראל כחול הים אשר לא
יפד אי אפשר למדוד אותם ולא
יספר והיה במקום אשר יאמר
להם בזמן היה לא עמי אתם לפי
מעשיהם הרעים יאמר להם בזמן

היה נאמר קד. בני אל חי, שחביבים לו כבנים, יותר מעם. ב) ראש אחד, מלך המשיח. ועלו מן הארץ, ועלו מארץ גלותם. כי גדול יום וירעאל, כי יום גדול ונכבד יהיה יום קבוץ ישראל אשר הפיצם הקב"ה כפזור ורעים על פני השדה. ג) אמרו לאחיכם עמי, אתם בני יהודה ובנימין,

ג) אתם בני יהודה ובנימין אמרו

לאחיכם בני עשרת השבטים שהם עמי כמותכם עם כי מהרתי להגלותם וקראתים אז לא עמי, וכן אמרו ולאחותיכם נשי עשרת השבטים רחמה: ד) אמר אל הצדיקים שברור ריבו באמכם שהיא אם לדורות הבאים ריבו איש ברעהו להשכם לדרך טובה כי מעתה יהיה לא אשתי כי סרתה מעלי ואנכי לא אישה לחמון לה ספוקה ותסר זנוניה מפניה ונאפוניה בשמים מבין שדיה מעתה שמתעווב דרכה:

ה כי אם לא תעוב דרכה פן אפשימנה מבגדיה ותשאר ערומה והצנתיה אעמיד אותה מכלי לבוש ומכסה כיום הולדה ושמותיה כמדבר הפקר לכל כמו המדבר, ושתה אשים אותה בארץ ציה שממה והמותיה בצמא: ו) ואת בניה אף על הצדיקים שהם לא ארחם שליכו בגולה כיבני זנונים הקוה עובדי דה: ז) כי זנתה אפם כללות האמה סרתה מעלי, האם שהרתה אותם הובישה הורתם עשתה מעשה בושה וכלימה כי אמרה אלכה אחרי מאהבי בדרכי הגוים נתני הונתנים לי לחמי ומימי צמרי ופשתי שחמיה גם בגדים שמני לסוד ושקוני ומשקים - להתענג כמו זון וחלב: ח) לכן הואיל וכך חשבה הנני שדך סוגר את דרכך בפסירים בקוצים וגדרתי את גדרה כל תוכל ללכת בו וגתיבותיה שהיתה דולכת בהם לא תמצא: ט) ורדפה אתי מאהביה מצרים ואשור ולא תוכלי לבקש מהם עזרה. ולא תשיג אותם ובקשתם שפאשר תבקש אותם ולא תמצא ואמרה אז תאמר אלכה ואשובה אל-איש הראשון אבטח בה' כי מאז כשתה במחוזי בו כי טוב לי היה אז מעתה: י) והיא לא ידעה לא שמה על לבה לדעת כי אנכי

לא-עמי אתם יאמר להם בני אל-חי: ב) ונקבצו בני-יהודה ובני-ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן-הארץ כי גדול יום וירעאל: ג) אמרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רחמה: ד) ריבו באמכם ריבו כי-היא לא אשתי ואנכי לא אישה ותסר זנוניה מפניה ונאפוניה מבין שדיה: ה) פן-אפשימנה ערומה והצנתיה כיום הולדה ושמותיה כמדבר ושתה בארץ ציה והמותיה בצמא: ו) ואת-בניה לא ארחם כי-בני זנונים הם: ז) כי זנתה אפם הובישה הורתם כי אמרה אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקוני: ח) לכן הנני שדך את-דרכך בפסירים וגדרתי את-גדרה וגתיבותיה לא תמצא: ט) ורדפה את-מאהביה ולא-תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא ואמרה אלכה ואשובה אל-איש הראשון כי טוב לי אז מעתה: י) והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לה הדגן

היה נאמר קד. בני אל חי, שחביבים לו כבנים, יותר מעם. ב) ראש אחד, מלך המשיח. ועלו מן הארץ, ועלו מארץ גלותם. כי גדול יום וירעאל, כי יום גדול ונכבד יהיה יום קבוץ ישראל אשר הפיצם הקב"ה כפזור ורעים על פני השדה. ג) אמרו לאחיכם עמי, אתם בני יהודה ובנימין,

אמרו לאחיכם בני עשרת השבטים,

שהם עמי כמותכם, אף על פי שהלכו בגלות לפניכם, וישובו לקיים התורה. ולאחותיכם רחמה, ולנשים שבעשרת השבטים, אמרו להן שרחם ה' עליהן. ד) ריבו באמכם ריבו, כאן שבת הנביא לדברי התוכחה שאמר בתחלה, ואמר אל הצדיקים שברור, עשו מריבה עם כללות הצבור, שנקראת "אם" לבניה שהם הפרטים שבצבור. כי היא לא אשתי, כי סרתה מעלי. ואנכי לא אישה, ואין עלי לחמון לה צרכיה. ותסר זנוניה מפניה, שלא תצבע עוד את פניה להונות אחריה. כלומר, שלא יעשו עוד מעשים רעים. ונאפוניה מבין שדיה, ולא תשים בין שדיה מיני בשמים להלחיב הנואפים. כלומר, שיסירו מיני עבודות ורות מבין הערים. ה) פן אפשימנה ערומה, פן אפשימנה מתכשטיה. כלומר, אסלק שכינתי מהם. כיום הולדה, כיום שמצאתיה במצרים. כלומר, כפי שהיו קדם שקבלו את התורה. כמדבר, הפקר לכל, כמו המדבר. ושתה בארץ ציה, אשים אותה בארץ שוממה. ו) ואת בניה, הם הפרטים של הצבור. כי בני זנונים הם, שהם ממשכים למעות בדרכי אבותיהם. ז) כי זנתה אפם, כללות האמה סרתה מעלי. הבוישה, עשתה מעשי בושה. הורתם, מי שהרתה אותם. אחרי מאהבי, אחרי האמות שהיו

לישראל ברית עמיהם. ושקוני, חן ושאר משקים. ח) שדך, סוגר בגדר. כמו "הסר משופתי" (ישעיה ה.ה). בפסירים, בקוצים. כמו "סירים סבכים" (נחום א.א). ט) אל אישי הראשון, אל בעלי הראשון. כלומר, להקב"ה. י) עשו לבצעל, והם עשו מהפסד והתקב קשומים לעבודה זרה.

עטרת מרים

שי למורא

שנקראה "בעל". (יא) ולקחתי דגני בעתו, בעת גמר הבשול של הדגן, אפח אותו מהם על ידי ברד וארבה וכדומה לזה. והצילתי וגו', ואסיר את הצמר והפשתים שנתתי לה לכסות את ערותה, כי ימותו הצאן ולא יהיה צמר, והפשתים ילקו בשדה. והשפתי, ואכטל. (יד) והשפתי, אעשה שמחה. אתנה, מלשון "אתנן", וענינו מתנה בתנאי. ושמתים לער, אעשה את הפרדסים מקום הקפר פוער. ואכלתם חית השדה, כלומר, האויב וקח הכל. (טו) אשר תקטיר להם, אשר חמיר היתה מקטירה להם. ותעד נזמה וחליתה, קשטה עצמה בעדי של גום ותכשיט מרגליות. (טז) אנכי מפתיה, כלומר, אתן בלבה לשוב בתשובה בעודה בגלות. ודברתי על לבה, אנחם אותה מצער הגלות שסבלה. (יז) ונתתי לה את פרמיה משם, כלומר, בעודה במדבר ובגלות אתן לה פרנסים ומנהיגים. ואת עמק עכור לפתח תקוה, ואת עמק הגלות שהם עכורים שם, אתן לפתח תקוה, שמתוך אותו צרות תתן לב לשוב אלי. וענתה שמה, ושם תרים קול שיר. כימי געוריה, כמו כימי הגם שנעשה לישראל כימי סיסרא, שנאמר שם "ותשר דבורה" (שופטים ה.א). וכן שירת דוד "וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת" (שמואל ב. כב.א). וכיום עלותה מארץ מצרים, ששירו "אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות טו.א). (יח) תקראי אישי, תעבדוני מאהבה. "אישי", לשון אישות וחבת נעורים. בעלי, לשון אדנות ומורא. (יט) ולא יזכרו עוד בשמם, שאפלו אמות העולם לא יזכירו עוד שמות עבודה זרה. (כ) עם חית השדה, שלא יזיקו. ועם עוף השמים, כמו ארבה

נתתי לה הדגן והתירוש ענבי תינו והיצהר השמן וכסף הרביתי לה וזהב עשו אותו לבעל: יא לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו ואתירושו בתירושיו במועדו ובזמן הבכור והצלתו אסיר מהם צמרי ופשתים שנתתי לה לכסות את ערותה כי ימותו הצאן ולא יהיה לה צמר, והפשתים תלקח ולא יהיה לה פגד ללבוש: יב ועתה כשאסיר צמרי ופשתים אגלה את גבלתה כיעורה ומעשיה הרעים לעיני מאהביה ובכל זאת ואיש לא יצילנה מדי: יג והשפתי אכטל כל-משושה שמחתה חנה ימים שפרבים להביא גם שלמי חגיגה, חדשה ראש חדש ושבתה וכל מועדה הקבועים, והם ראש השנה ויום הכפורים ושמיני עצרת: יד והשפתי אעשה שמחה מקום גפנה ותאנתה אשר אמרה אתנה לשון אתנן וזה המלה לי אשר נתנו לי מאהבי ושמתיים הפרדסים לער מקום הקפר ואכלתם חית השדה: טו ופקדתי אוזיר עליה את-ימי הבעלים אשר תקטיר להם לשלם הנמול לפי רוב הימים ותעד נזמה וחליתה קשטה עצמה בקשטיה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה ואם-יהיה: טז לכן חנה אנכי מפתיה אפתה אותה והלכתיה המדבר של העמים, הם הגליות, ודברתי על-לבה להשיבה לאהבתי: יז ונתתי לה את פרמיה משם את ארצם כבתחילה ואת-עמק עכור שמו לנניא וקרא לו שם לשבה לפתח תקוה וענתה תנן ושירו שמה לאל תפרד על הנפלאות כימי געוריה הנסים שנעשו עמכם בימים הקודמים בעת כיבוש הארץ ובעת נבנה המקדש בימי שלמה וכיום עלותה מארץ מצרים שירת משה על ים סוף: יח והיה ביום-ההוא נאם-יהוה תקראי אישי לשון אישות ולא תקראי לי עוד בעלי שם משותף לשם עבודת גלולים: יט והסרתי את-שמות הבעלים מפיה שפופרים אותם אף בלי פנה ולא יזכרו הבעלים עוד בשמם כי עבדת הבעלים הבטל לגמרי: כ וזכרתי להם ברית ביום ההוא עם-חית השדה ועם-עוף השמים ורמש האדמה שאשביט מידיו מן העולם ולקשת

לשם עבודת גלולים: יט והסרתי את-שמות הבעלים מפיה שפופרים אותם אף בלי פנה ולא יזכרו הבעלים עוד בשמם כי עבודת הבעלים הבטל לגמרי: כ וזכרתי להם ברית ביום ההוא עם-חית השדה ועם-עוף השמים ורמש האדמה שאשביט מידיו מן העולם ולקשת

וחרב ומלחמה אֶשְׁבֹּר אֲבָטַל מִן־הָאָרֶץ כְּמוֹ שְׁאֵמֵר וְכִתְיוֹ תְּרֻבָּתָם
לְאֹתִים (ישעיה יא) וְהַשְׁכַּבְתִּים לְבֶטַח: כֹּא וְאַרְשְׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם אֶפָח
אוֹתְךָ לַחַיִּית אֲרוֹסָתִי עַד עוֹלָם וְלֹא אֶמָּאם עוֹד כִּד וְאַרְשְׁתִּיךָ לִי בְּצַדֶּק
לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין וּבְמִשְׁפָּט כַּעֲבוֹר הַצֹּדֶק וְהַמִּשְׁפָּט שְׁתַּעֲשׂוּ אִוּ וּבְחֶסֶד
וּבְרַחֲמִים אֲנִי אֶתְחַנֵּן אֲחֵכֶם:

כֹּב וְאַרְשְׁתִּיךָ לִי בְּאַמוּנָה בְּשֶׁכֶר
הָאֵמוּנָה שְׁתֵּאֱמָנָה כִּי בְּגוֹלָה לַהֲבָחוֹת
שָׁעַל יְדֵי נְבִיאִי וְיִדְעָתָ אֶת־יְהוָה אִו
תְּשִׁיג חֲשֵׁנָה גְּדוּלָּה:

**בְּרִית בֵּינוֹם הֵהוּא עַם־חַיִּית הַשָּׁדָה וְעַם־
עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשׁ הָאֲדָמָה וְקִשְׁת
וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֶשְׁבֹּר מִן־הָאָרֶץ**

**וְהַשְׁכַּבְתִּים לְבֶטַח: כֹּא וְאַרְשְׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשְׁתִּיךָ לִי בְּצַדֶּק
וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: כֹּב וְאַרְשְׁתִּיךָ לִי בְּאַמוּנָה וְיִדְעָתָ
אֶת־יְהוָה:**

אֲמֹר כִּנְגִדוּ "וְאַרְשְׁתִּיךָ לִי בְּצַדֶּק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים", שְׁהִרִי יוֹשִׁבוּ בְּתִשְׁבּוּכָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְשָׁכַבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ה.ל). (עפ"י רד"ק).
כֹּב וְאַרְשְׁתִּיךָ לִי בְּאַמוּנָה, בְּשֶׁכֶר הָאֵמוּנָה, שְׁתֵּאֱמָנָה בְּגוֹלָה לַהֲבָחוֹת שָׁעַל עַל יְדֵי נְבִיאִי. וְיִדְעָתָ אֶת ה', שְׁתִּשְׁגִּי חֲשֵׁנָה גְּדוּלָּה לְדַעַת
אֶת ה'.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

**בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צֹדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,
אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם,
כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:**

**רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:**

**שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:**

**עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:**

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 כא וידבר יהוה אל-משה לאמר: כב נשא את-
 ראש בני גרשון גס-הם לבית אבתם
 למשפחתם: כג מבן שלשים שנה ומעלה עד
 בן-חמשים שנה תפקד אותם כל-הבא לצבא
 צבא לעבד עבדה באהל מועד: כד זאת עבדת
 משפחת הגרשני לעבד ולמישא: (לוי) כה ונשא
 את-יריעת המשכן ואת-אהל מועד מכסהו
 ומכסה התחש אשר-עליו מלמעלה ואת-מסד
 פתח אהל מועד: כו ואת קלעי החצר ואת-
 מסד | פתח | שער החצר אשר על-המשכן
 ועל-המזבח סביב ואת מיתריהם ואת-כל-כלי
 עבדתם ואת כל-אשר יעשה להם ועבדו:
 כז על-פי אהרן ובניו תהיה כל-עבדת בני

הגרשני לכל-משאם ולכל עבדתם ופקדתם
 עליהם במשמרת את כל-משאם: כח זאת עבדת
 משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם
 ביד איתמר בן-אהרן הכהן: ס (ישראל) שני כט בני
 מררי למשפחתם לבית-אבתם תפקד אתם:
 ל מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן-חמשים שנה
 תפקדו כל-הבא לצבא לעבד את-עבדת אהל
 מועד: לא וזאת משמרת משאם לכל-עבדתם
 באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו
 ואדניו: לב ועמודי החצר סביב ואדניהם
 ויתדתם ומיתריהם לכל-כליהם ולכל עבדתם
 ובשמת תפקדו את-כלי משמרת משאם:
 לד זאת עבדת משפחת בני מררי לכל-עבדתם
 באהל מועד ביד איתמר בן-אהרן הכהן:

אגרות קודש

ב"ה, י"א סיון, תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר אליעזר שיי שטיינמן

שלום וברכה!

מקבל אני ידיעות מכ' על ידי הרב חנוך שיי גליצנשטיין, ושמחתי להידיעות שכ' כבר בביתו
 ומתכוון להמשיך עבודתו הספרותית, ובענין הפנימי שבה, הפצת בארות החסידות.

וכיון שנקודת החסידות היא - עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב, והוא באמת פסק דין ברור
 ברמב"ם הלכות לולב (בסופו), ומיוסד על מקרא מלא שבכתוב כמובא ברמב"ם שם, יהי רצון שימשיך
 כ' בעבודתו האמורה מתוך שמחה אמתית, זאת אומרת שגם הגוף לא יבלבל, ואדרבה ישתתף בשמחה
 גם הוא.

והרי זהו גם מעניני חג השבועות, זמן מתן תורתנו, דאזלינן מניי, ובלשון רבינו הזקן בעל
 התניא בשולחנו, סי' תצ"ד, סעיף י"ח, יום שניתנה בו התורה צריך לאכול ולשמוח בו להראות שנוח
 ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה.

מצורף לזה העתק מכתב ושיחה כלליים שתקוטי שיענינו את כ'.

בברכה לבריאות הנכונה ולבשורות טובות ובכבוד

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:47	5:43	8:32	8:29	9:10	9:08	10:20	10:19	19:28	19:32	19:56	20:01	19:12	20:12
חיפה (ק)	5:43	5:39	8:28	8:26	9:08	9:06	10:19	10:17	19:34	19:38	19:59	20:04	19:07	20:16
ירושלים (ק)	5:44	5:40	8:29	8:26	9:08	9:06	10:18	10:17	19:33	19:37	19:56	20:01	18:56	20:12
תל אביב (ק)	5:45	5:41	8:30	8:28	9:09	9:07	10:20	10:19	19:30	19:34	19:58	20:03	19:13	20:15
אוסטריה, וינה (ק)	5:18	5:10	8:03	7:57	9:03	8:59	10:20	10:18	20:25	20:32	21:04	21:13	20:13	21:30
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:11	7:16	9:04	9:06	9:42	9:44	10:35	10:36	17:22	17:18	17:51	17:47	17:00	17:58
אוקראינה, אודסה (ק)	5:26	5:19	8:13	8:07	9:08	9:05	10:25	10:22	20:21	20:29	20:59	21:07	20:09	21:24
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:53	4:46	7:38	7:32	8:37	8:34	9:55	9:52	19:58	20:06	20:37	20:46	19:47	21:03
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)	5:03	4:55	7:48	7:41	8:48	8:44	10:05	10:03	20:11	20:18	20:51	21:00	19:59	21:17
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:22	5:13	8:05	7:56	9:10	9:06	10:29	10:26	20:43	20:51	21:25	21:35	20:32	21:53
אוקראינה, קייב (ק)	5:13	5:05	7:56	7:48	9:02	8:58	10:21	10:18	20:36	20:44	21:18	21:28	20:25	21:47
איטליה, מילאנו (ק)	5:55	5:49	8:42	8:37	9:36	9:32	10:52	10:50	20:47	20:54	21:21	21:29	20:35	21:45
אקוודור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:09	10:09	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:39	7:43	9:36	9:38	10:12	10:15	11:06	11:08	18:02	17:58	18:29	18:26	17:40	18:37
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:44	8:50	10:31	10:33	11:11	11:14	12:02	12:04	18:38	18:33	19:10	19:05	18:16	19:17
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:55	5:50	8:42	8:38	9:27	9:24	10:40	10:39	20:11	20:17	20:43	20:50	19:58	21:03
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:41	5:35	8:28	8:24	9:15	9:12	10:29	10:27	20:04	20:10	20:37	20:43	19:51	20:57
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:41	5:36	8:29	8:25	9:15	9:12	10:29	10:27	20:05	20:10	20:38	20:44	19:51	20:58
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:13	6:07	9:00	8:56	9:49	9:46	11:03	11:02	20:45	20:51	21:19	21:26	20:32	21:40
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:29	6:26	9:14	9:12	9:52	9:50	11:02	11:01	20:07	20:11	20:34	20:38	19:52	20:50
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:52	5:48	8:38	8:35	9:18	9:16	10:30	10:28	19:45	19:49	20:14	20:19	19:31	20:31
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:36	6:33	9:19	9:17	9:55	9:53	11:04	11:03	19:59	20:02	20:25	20:29	19:43	20:39
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:35	5:29	8:22	8:18	9:10	9:07	10:24	10:22	20:02	20:07	20:35	20:42	19:49	20:56
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:05	6:00	8:53	8:49	9:39	9:36	10:53	10:51	20:28	20:33	21:01	21:07	20:14	21:21
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:32	5:27	8:20	8:15	9:08	9:05	10:22	10:20	20:02	20:08	20:36	20:43	19:49	20:57
בוליביה, לה-פס (ח)	6:48	6:50	9:05	9:06	9:36	9:37	10:35	10:36	18:10	18:08	18:34	18:33	17:50	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:55	5:46	8:36	8:27	9:45	9:41	11:04	11:02	21:23	21:32	22:07	22:17	21:13	22:37
בלגיה, בריסל (ק)	5:57	5:48	8:39	8:29	9:46	9:42	11:05	11:02	21:22	21:31	22:05	22:15	21:11	22:35
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:33	6:35	8:43	8:44	9:16	9:17	10:13	10:14	17:38	17:35	17:59	17:56	17:18	18:06
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:19	6:22	8:31	8:32	9:03	9:05	10:00	10:01	17:22	17:20	17:48	17:45	17:02	17:55
בריטניה, לונדון (ק)	5:12	5:03	7:53	7:43	9:03	8:58	10:22	10:19	20:44	20:53	21:27	21:37	20:37	21:57
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:12	5:02	7:46	7:30	9:07	9:02	10:28	10:25	21:00	21:09	21:47	21:59	20:53	22:21
גרמניה, ברלין (ק)	5:14	5:05	7:52	7:40	9:07	9:02	10:27	10:24	20:54	21:04	21:38	21:50	20:44	22:10
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:42	5:34	8:25	8:17	9:30	9:26	10:49	10:46	21:02	21:11	21:44	21:54	20:51	22:13
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:37	6:41	8:45	8:47	9:18	9:20	10:15	10:16	17:36	17:34	17:56	17:53	17:16	18:03
הודו, מומבאי (ח)	6:05	6:03	8:45	8:44	9:18	9:17	10:25	10:24	19:05	19:07	19:30	19:33	18:49	19:43
הודו, פונה (ח)	6:02	6:00	8:42	8:40	9:14	9:13	10:21	10:21	19:00	19:03	19:25	19:28	18:44	19:38
הונגריה, בודפשט (ק)	5:09	5:02	7:55	7:49	8:53	8:49	10:10	10:08	20:11	20:19	20:50	20:59	20:00	21:16
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:45	4:39	7:32	7:28	8:19	8:16	9:33	9:31	19:09	19:15	19:42	19:49	18:56	20:03
יוון, אתונה (ק)	6:17	6:12	9:04	9:00	9:47	9:45	11:00	10:58	20:27	20:32	20:58	21:04	20:13	21:17
מולדובה, קישינב (ק)	5:32	5:25	8:18	8:12	9:15	9:11	10:32	10:29	20:31	20:38	21:09	21:17	20:19	21:34

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:01	5:59	8:42	8:40	9:15	9:14	10:22	10:21	19:03	19:06	19:28	19:31	18:47	19:41
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:39	7:46	9:17	9:20	10:00	10:04	10:50	10:52	17:12	17:05	17:46	17:40	16:48	17:53
נפאל, קטמנדו (ח)	5:16	5:13	8:00	7:58	8:36	8:34	9:45	9:44	18:44	18:48	19:11	19:15	18:29	19:26
סין, בייג'ין (ח)	5:02	4:56	7:49	7:45	8:34	8:32	9:48	9:46	19:20	19:26	19:53	19:59	19:05	20:12
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:26	9:26	9:56	9:56	10:59	10:59	19:06	19:06	19:29	19:30	18:48	19:39
פולין, ורשא (ק)	4:45	4:35	7:23	7:12	8:37	8:32	9:57	9:54	20:21	20:30	21:06	21:17	20:11	21:38
פרו, לימה (ח)	6:17	6:19	8:38	8:39	9:09	9:10	10:09	10:09	17:52	17:51	18:15	18:15	17:33	18:24
צרפת, ליאון (ק)	6:12	6:05	8:59	8:53	9:53	9:49	11:09	11:07	21:03	21:10	21:40	21:48	20:51	22:04
צרפת, פריז (ק)	6:12	6:04	8:57	8:49	9:58	9:54	11:16	11:13	21:25	21:33	22:03	22:13	21:13	22:30
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:42	8:15	8:15	8:46	8:46	9:49	9:49	18:03	18:03	18:26	18:27	17:45	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	5:55	5:48	8:42	8:37	9:32	9:29	10:48	10:46	20:37	20:43	21:09	21:16	20:24	21:31
קנדה, מונטריאול (ק)	5:26	5:19	8:13	8:07	9:06	9:03	10:23	10:20	20:17	20:24	20:53	21:01	20:05	21:16
קפריסין, לרנקה (ק)	5:44	5:39	8:30	8:27	9:11	9:09	10:23	10:21	19:40	19:45	20:10	20:15	19:26	20:27
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:53	4:43	7:19	6:53	8:51	8:46	10:13	10:10	20:53	21:03	21:43	21:56	20:44	22:20
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:22	4:11	6:26	6:26	8:22	8:17	9:45	9:42	20:35	20:46	21:23	21:37	20:26	22:03
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:48	4:41	7:34	7:28	8:31	8:27	9:48	9:46	19:48	19:55	20:26	20:35	19:36	20:51
שווייץ, ציריך (ק)	5:52	5:45	8:38	8:32	9:35	9:32	10:52	10:50	20:58	21:06	21:32	21:40	20:46	21:57
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:52	5:51	8:30	8:29	9:01	9:01	10:07	10:07	18:37	18:39	19:01	19:03	18:20	19:13

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אייר, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

נזדמן לידי ספר זכותא דאברהם מהרב ארי' מרדכי רבינוביץ - ירושלים תשי"א - ומצאתי שם בעמוד כ"ט, סיפור המעשה מהרב המגיד דקאזניץ אודות מלאך הממונה על הריון, שכתב כתי"ר שי' מאז, ובאשר אין שמחה כהתרת הספיקות, הנני מעתיק בזה לשונו בהנוגע למה שהי' קשה לי בהסיפור, וע"פ נוסחא זו מיושב הצ"ע שלי.

מכ' מכ"ו קבלתי קודם נסעי על הציון הק'.

בענין בעומר-לעומר יעוין אגה"ק סי"ג.

בכבוד וברכת ש"ק.

... ואמר לו המגיד הקדוש כי המלאך הממונה על הריון בגימט' ע"ה יאמר לי מעכ"ת אי' נרמז דבר זה. והשיב הרב מפדהייץ להמגיד הקדוש שמבואר בגי' נדה ט"ז ע"ב דמלאך הממונה על הריון לילה שמו שנאמר - איוב ג - והלילה אמר הורה גבר ובגימט' של לילה הוא ע"ה - והשיב המגיד הקדוש יפה אמר כבודו אבל הוא במקום חשך אני אגיד לו ממקום אור ולא חשך, בפ' לך כתוב שהמלאך אמר להגר "הנך" הרה וילדת בן, "הנך" בגימט' ע"ה וכיון שהנך בגימט' ע"ה, ע"כ יפקד האיש בבן זכר.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג השבועות

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. כאשר חג ושבת סמוכים זה לזה, נותנים צדקה לפני הדלקת הנרות הראשונה, של ערב חג או ערב שבת - גם עבור היום שלאחריו.

ערב שבת קודש

יש להדליק – לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בליל החג.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל יום שני של חג השבועות

מדליקים את הנרות - על ידי העברה מאש הדלוקה מלפני כניסת השבת - ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואזרב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00628
13/05/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

